Ἀριθ. 110-113.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΕΙΑι ΤΩΝ Κ.Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ*, *Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Δ. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ* (καθ. τῆς φιλ.), *ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Μ. ΛΑΠΠΑ* (δ. φ.), *Θ. ΛΙΒΑΔΑ* (δ. φ.), *Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ* (καθ. γυμν.), *Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΙΟΥ* (δ φ.), *Ε. ΡΟΙΔΟΥ* (δ. ν.), *Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ* (διευθ. νομισμ. μουσ.), *Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ* (γυμνασιάρχ.), *ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ* (ἐφ. τ. ἀρχ.), *Δ. ΦΙΛΙΟΥ* (ἐφ. τ. ἀρχ.), *Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ ἄλλων λογίων

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι ΔΕ

ΑΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΜΑΡΑΣΛΗ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 5.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

ΜΕΛΕΤΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1900

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΤΕΥΧΗ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΤΩΙ 1897

Ἀριθ. 1. *Κουρτίου Ἑλληνικὴ Ἱστορία κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεῦχος πρῶτον* **1.50**

Ἀριθ. 2. *Μακώλεϋ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ μετάφρασιν Ἐ. Ῥοϊδου τεῦχος πρῶτον* **1.50**

Ἀριθ. 3. *Ὄθωνος Ῥίββεκ Ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως κατὰ μετάφρασιν Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, τεῦχος πρῶτον.* . . **1.50**

Ἀριθ. 4. *Δρόϋσεν Ἱστορία τῶν Διαδόχων κατὰ μετάφρασιν Ἰ. Πανταζίδου, τεῦχος πρῶτον* **1.50**

Ἀριθ. 5. *Γουστάβου Γίλβερτ Ἐγχειρίδιον Ἀρχαιολογίας τοῦ δημοσίου βίου τῶν Ἑλλήνων κατὰ μετάφρασιν Ν. Γ. Πολίτου, τεῦχ. Α΄.* **1.50**

Ἀριθ. 6. *Κουρτίου Ἑλληνικὴ Ἱστορία κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεῦχος δεύτερον.* **1.50**

Ἀριθ. 7. *Ὄθωνος Ῥίββεκ Ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως κατὰ μετάφρασσιν Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, τεῦχος δεύτερον.* . . **1.50**

Ἀριθ. 8. *Δρόϋσεν Ἱστορία τῶν Διαδόχων κατὰ μετάφρασιν Ι. Πανταζίδου, τεῦχος δεύτερον* **1.50**

Ἀριθ. 9—10. *Μακώλεϋ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ μετάφρασιν Ἐ. Ῥοϊδου, τόμος Α΄. τεῦχος Β΄. καὶ Γ΄.* **3.00**

Ἀριθ. 11. *Κρουμβάχερ Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας κατὰ μετάφρασιν Γ. Σωτηριάδου, τεῦχος πρῶτον.* **1.50**

Ἀριθ. 12. *Ὄθωνος Ῥίββεκ Ἱστορία τῆς Ῥωμαϊκῆς ποιήσεως κατὰ μετάφρασιν Σ. Κ. Σακελλαροπούλου, τεῦχος τρίτον* . . . **1.50**

Ἀριθ. 13. *Κουρτίου Ἑλληνικὴ Ἱστορία κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεῦχος τρίτον* **1.50**

Ἀριθ. 14 - 15. *Σαιμμάρκου Γιαρδίνου Μαθήματα δραματολογίας κατὰ μετάφρασιν Ἀγγέλ. Βλάχου, τόμ. Α΄. τεῦχος Α΄. καὶ Β΄.* . . **3.00**

Ἀριθ. 16. *Κρουμβάχερ Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λοχοτεχνίας, κατὰ μετάφρασιν Γ. Σωτηριάδου, τεῦχος δεύτερον* **1.50**

ΤΕΥΧΗ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΤΩΙ 1898

Ἀριθ. 17. *Δρόϋσεν Ἱστορία τῶν Διαδόχων κατὰ μετάφρασιν Ι. Πανταζίδου, τεῦχος τρίτον* **1.50**

Ἀριθ. 18. **Whitney** *καὶ* **Jolly** *Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικ. ἀρχῶν τῆς συγκριτ. γλωσσικῆς μετάφρ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, τεῦχ. Α΄.* **1.50**

Ἀριθ. 19. *Μακώλεϋ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ μετάφρασιν Ἐ. Ῥοϊδου, τόμος δεύτερος τεῦχος πρῶτον.* **1.50**

Ἀριθ. 20. **Whitney** *καὶ* **Jolly** *Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικ. ἀρχῶν τῆς συγκριτ. γλωσσικῆς μετάφρ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, τεῦχ. Β΄.* **1.50**

Ἀριθ. 21. *Μακώλεϋ Ἱστορία τῆς Ἀγγλίας κατὰ μετάφρασιν Ἐ. Ῥοϊδου, τόμος δεύτερος τεῦχος δεύτερον* **1.50**

Ἀριθ. 22. **Whitney** *καὶ* **Jolly** *Ἀναγνώσματα περὶ τῶν γενικ. ἀρχῶν τῆς συγκριτ. γλωσσικῆς μετάφρ. Γ. Ν. Χατζιδάκι, τεῦχ. Γ΄.* **1.50**

Ἀριθ. 23. ,, ,, ,, *τεῦχ. Δ΄.* **1.50**

Ἀριθ. 24. *Κουρτίου Ἑλληνικὴ Ἱστορία κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεῦχος τέταρτον* **1.50**

Ἀριθ. 25. *Δρόϋσεν Ἱστορία τῶν Διαδόχων κατὰ μετάφρασιν Ι. Πανταζίδου, τεῦχος τέταρτον* **1.50**

Ἀριθ. 26—29. **Head** *Ἱστορία τῶν Νομισμάτων κατὰ μετάφρασιν Ἰ. Ν. Σβορώνου, τόμος Α΄. Εὐρώπη.*

Ἀριθ. 30—33. ,, ,, *τόμος Β΄. Ἀσία καὶ Ἀφρική.*
Τιμῶνται οἱ δύο τόμοι μετὰ τῶν πινάκων . . . . . **25.—**

Ἀριθ. 34. *Σαιμμάρκου Γιαρδίνου Μαθήματα δραματολογίας κατὰ μετάφρασιν Ἀγγέλ. Βλάχου, τόμος Β΄. τεῦχος πρῶτον.* . . **1.50**

Ἀριθ. 35. ,, ,, *τόμος Β΄. τεῦχος δεύτερον* . . **1.50**

Ἀριθ. 36. ,, ,, *τόμος Β΄. τεῦχος τρίτον* . . . **1.50**

Ἀριθ. 37. *Κρουμβάχερ Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας κατὰ μετάφρασιν Γεωργ. Σωτηριάδου, τεῦχος τρίτον* **1.50**

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΣΥΛΛΟΓΗ

ΕΚΚΡΙΤΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΩΝ ΞΕΝΩΝ ΤΕ ΕΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗι ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΤΥΠΩΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΣΥΝΕΡΓΙΑι ΜΕΝ ΤΩΝ Κ. Κ.

ΣΠ. ΒΑΣΗ (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Γ. ΒΕΡΝΑΡΔΑΚΗ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *ΑΓΓΕΛΟΥ ΒΛΑΧΟΥ*, *Σ. Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Π. ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Α. ΚΟΥΡΤΙΔΟΥ* (καθ. τῆς φιλ.), *ΣΠΥΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Μ. ΛΑΠΠΑ* (δ. φ.), *Θ. ΛΙΒΑΔΑ* (δ. φ.), *Μ. ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Ι. ΠΑΝΤΑΖΙΔΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Θ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ* (καθ. γυμν.), *Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Α. ΠΡΟΒΕΛΕΓΙΟΥ* φ.), (δ *Ε. ΡΟΙΔΟΥ* (δ. ν.), *Σ. Κ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΟΠΟΥΛΟΥ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.), *Ι. ΣΒΟΡΩΝΟΥ* (διευθ. νομισμ. μουσ.), *Γ. ΣΩΤΗΡΙΑΔΟΥ* (γυμνασιάρχ.), *ΧΡ. ΤΣΟΥΝΤΑ* (ἐφ. τ. ἀρχ.), *Δ. ΦΙΛΙΟΥ* (ἐφ. τ. ἀρχ.), *Γ. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ* (καθ. ἐν τῷ Πανεπ.) καὶ ἄλλων λογίων

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι ΔΕ

ΛΥΣΑΝΔΡΟΥ Γ. Χ. ΚΩΝΣΤΑ

ΑΝΑΛΩΜΑΣΙ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΜΑΡΑΣΛΗ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΡ. 5.

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

ΜΕΛΕΤΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΤΟΜΟΣ Β'

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1900

Α. Ε. 41

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΜΕΛΕΤΑΙ

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

ΥΠΟ

Ν. Γ. ΠΟΛΙΤΟΥ

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΤΟΜΟΣ Β'.

ΔΑΚΡΑΦΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΙΣ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ
1900

Συμπληρῶν τὴν ἐν τῷ Α΄ τόμῳ (σ. κε΄ καὶ ἑπ.) ἀναγραφὴν τῶν συλλογῶν δημωδῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν, καταλέγω ὧδε καὶ ἄλλας τινὰς παραλειφθείσας ἢ ἐκδοθείσας μετὰ τὴν τύπωσιν τοῦ τόμου ἐκείνου.

140. *Bernardino Pianzola* Dizionario grammatiche, e dialoghi per apprendere la lingua italiana, greca-volgare, e turca, e varie scienze. Il tutto disteso in tre tomi in arattere franco Ediz. 2ª. Padova 1789. Ὁ Α΄ τόμ. ὑπὸ ἰδίαν ἐπιγραφήν: Dizionario italiano, grecovolgare e turco. Ὁ Β΄ τόμ ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Dizionario greco-volgare e italiano· ὁ δὲ Γ΄ τόμ. ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Grammatiche, e colloquj.

Ἡ πρώτη ἔκδοσις τοῦ βιβλίου τούτου ἐγένετο πιθανῶς τῷ 1781 ἐξεδόθη δὲ καὶ τὸ τρίτον μετά τινων μεταβολῶν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1801. Ἀναφέρουσι τὴν β΄ ἔκδοσιν ὁ Mullach (Grammatik d. griech. Vulgärsprache in historischer Entwickel. σ. 107) καὶ ἐξ αὐτοῦ παραλαμβάνων ὁ G. Meyer (Neugriech. Stud. I. σ. 37), τὴν δὲ γ΄ εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Legrand ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς γραμματικῆς τοῦ Νικ. Σοφιανοῦ (Collection de monuments 1874 II, 2 σ. 19). Λεπτομερῶς δὲ καὶ ἐν πολλῇ ἀκριβείᾳ ἐπραγματεύθη περὶ τοῦ βιβλίου ἐν ἰδίᾳ μονογραφίᾳ ὁ Emil. Teza (Libri vecchi o dimenticati. Roma 1897 ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Oriente τ. II).

Σκοπὸς τοῦ συγγραφέως, κληρικοῦ ἐν Παδούῃ, διατρίψαντος ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐν Κωνσταντινουπόλει, Ἀδριανουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας, ἦτο ἡ ἐμπειρικὴ διδασκαλία τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς τουρκικῆς γλώσσης. Αἱ ἑλληνικαὶ καὶ αἱ τουρκικαὶ λέξεις, ὡς δηλοῦται καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ βιβλίου, εἶναι μεταγεγραμμέναι διὰ λατινικῶν χαρακτήρων. Ἐν κεφ. II τοῦ 3ου τόμου (σ. 60—65 τῆς β΄ ἐκδόσεως) καταγράφονται εἰς τὰς τρεῖς γλώσσας 124 δημώδεις παροιμίαι (Pro-

verbj politici. Politikès Paroimies), ἐν δὲ τῷ κεφ. III σ. 66—68 ἠθικαὶ παροιμίαι ὡς τὰς ἀποκαλεῖ ὁ συγγραφεὺς (Proverbi morali. Ithikes paroimies), ὧν ὀλίγισται δημώδεις παροιμίαι, αἱ δὲ λοιπαὶ γνῶμαι ἠθικαί. Τῶν δ' ἐν τῷ II κεφ. παροιμιῶν αἱ πλεῖσται εἶναι ἰταλικαί, εὐάριθμοι ἑλληνικαὶ καὶ ὀλίγισται τουρκικαί. Ἐν τῇ στήλῃ τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν, πλὴν τῶν ἀκραιφνῶς δημωδῶν, αἱ λοιπαὶ εἶναι μεταφράσεις τῶν παρακειμένων ἰταλικῶν ἢ τουρκικῶν, μηδ' ἐκείνων ἐξαιρουμένων, ὧν φέρονται ἀντίστοιχοι κοινόταται παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ. — Τὴν συλλογὴν ταύτην ἐμελέτησα ἐξ ἀντιτύπου τῆς β' ἐκδόσεως, ὅπερ μοὶ παρέσχεν ἐκ τῆς βιβλιοθήκης του ὁ καθηγητὴς κ. Μ. Κωνσταντινίδης.

141. *Μανωλακάκη Ἐμμ.* Δωρικὸν ψήφισμα Καρπάθου ὑπὸ C. Wescher μεταφρασθὲν ἐκ τῆς γαλλικῆς μετὰ γενικῆς περιγραφῆς τῆς νήσου ὑπὸ — Ἐν Ἀθήν. 1878. (Ἐν σ. 98 κατεχωρίσθησαν 32 καρπάθιαι παροιμίαι, ἄνευ ἑρμηνείας· αἱ πλεῖσται τούτων ἐπαναλαμβάνονται ἐν μεταγενεστέραις συλλογαῖς τοῦ αὐτοῦ ἐκδότου. Βλ. τ. Α' σ. ξα' ἀρ. 113 καὶ κατωτέρω ἀρ. 143).

142. *Γαβαλᾶ Ζαφ. Δ.* Περὶ τῆς νήσου Σικίνου. Ἐν Ἀθήν. 1885. (Ἐν σ. 54—5 παροιμ. 20 Σικινιτῶν).

143. *Μανωλακάκη Ἐμμ.* Καρπαθιακά. Ἐν Ἀθ. 1896. (Ἐν σ. 270—290 παροιμ. καρπάθιαι 341. Αἱ παραπομπαὶ εἰς τὴν συλλογὴν ταύτην ἐγένοντο καὶ ἐν τῷ Α' τόμῳ συντετμημένως οὕτω: Μαν. 282, 200, τοῦ πρώτου ἀριθμοῦ δηλοῦντος τὴν σελίδα, τοῦ δὲ δευτέρου τὸν ἀριθμὸν τῆς παροιμίας).

144. *Θρᾳκικὴ ἐπετηρίς.* 1897. Ἐν Ἀθην. (ἐν σ 198—9 παροιμ. Σαράντα Ἐκκλησιῶν 12).

145. *Μυρουλίδου Βασ Α.* Φιλοσοφικὰ ψιχία ἤτοι συλλογὴ παροιμιῶν Ἑλλήνων, Λατίνων, Γάλλων, Ἰταλῶν Ἱσπανῶν, Ἑβραίων, Ἀράβων, Τούρκων κλπ. μετὰ γραμματολογικῶν παρατηρήσεων καὶ ἐμμέτρου μεταφράσεως τῶν πλείστων τούτων. Ἐν Ἀθήναις (γράφ ἐν Σμύρνῃ) 1897. Εἰς 8ον μικρὸν σ. 320.

Ἐνιαχοῦ εἶναι ἐγκατεσπαρμέναι παροιμίαι τινὲς δημώδεις γνωσταὶ καὶ ἄλλοθεν. Ἐν δὲ σ. 264—7 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Παροιμίαι Κυπρίων, Ῥοδίων καὶ Μυτιληναίων» ἀνατυποῦται ὁ ὑπὸ Βενετο-

κλέους τὸ πρῶτον ἐν Πανδώρας τ. ΚΑ' σ. 368—9 δημοσιευθεὶς παραλληλισμὸς κυπριακῶν καὶ ῥοδιακῶν παροιμιῶν (βλ τ. Α' σ. νβ' ἀρ. 59), προσθήκη καὶ μυτιληναϊκῶν παραλλαγῶν. Ἄξιον ὁπωσδήποτε λόγου εἶναι τὸ Ε' βιβλίον τῆς συλλογῆς ταύτης (σ. 268—316) περιέχον ῥήσεις ἀράβων ποιητῶν καὶ δημώδεις ἀραβικὰς καὶ τουρκικὰς παροιμίας ἐν ἀραβικῇ γραφῇ καὶ μεταγραφῇ δι' ἑλληνικῶν χαρακτήρων, μετὰ ἑλληνικῆς μεταφράσεως. Δὲν σημειοῦται ὅμως ἂν ἐλήφθησαν ἐξ ἐντύπου τινὸς συλλογῆς ἢ συνελέχθησαν ἀμέσως ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ λαοῦ· πιθανώτερον φαίνεται τὸ πρῶτον.

146 *Σαραντίδου Ἀρχελάου Ι.* Ἡ Σινασός. Ἐν Ἀθ. 1899 (Ἐν σ. 171—188 ἀξιόλογος συλλογὴ 360 περίπου δημωδῶν παροιμιῶν τῶν ἐν Καππαδοκίᾳ Σινασέων).

Περὶ συλλογῶν δ' ὄντος τοῦ λόγου ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προστεθῇ ὅτι ἡ Βενετικὴ Δεκάδελτος, πλὴν τῶν δύο σημειωθεισῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν (βλ. τ. Α' σ. κε'), περιέχει καὶ τρίτην, ὡς παρετήρησεν ὁ Em. Teza ἐν κρίσει περὶ τοῦ Α' τόμου τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου, ἐν Atti del reale Istituto Veneto di scienze, lettere ed arti τ. 59 μέρ. II σ. 105. Ἡ παροιμία αὕτη θὰ καταχωρισθῇ ἐν λ. ἀγορὰ 1 τοῦ συμπληρώματος.

Μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Α' τόμου μοὶ ἀνεκοινώθησαν καὶ ἄλλαι τινὲς ἀνέκδοτοι συλλογαὶ παρὰ λογίων ἀνδρῶν, οἷς καὶ δημοσίᾳ μεγάλας ὁμολογῶ χάριτας. Εἶναι δ' οὗτοι οἱ ἑξῆς:

Στέφανος Α. Ξανθουδίδης, Δ. φ., ἔφορος τῶν ἐν Κρήτῃ ἀρχαιοτήτων, ὅστις μοὶ ἔπεμψεν 678 παροιμίας τῆς Ἀνατ. Κρήτης, ἤτοι τοῦ τμήματος ἐκείνου τῆς μεγαλονήσου, ὅπερ λαογραφικῶς ἔμενε μέχρι τοῦδε σχεδὸν παντελῶς ἀνεξερεύνητον.

Κωνστ. Δ. Παπαϊωαννίδης, παροιμ. 589 τῆς Σωζοπόλεως. Ἡ συλλογὴ αὕτη πολλαχῶς εἶναι ἀξία προσοχῆς, μάλιστα δὲ διὰ τὴν ἔλλειψιν δημοσιευμάτων περὶ τοῦ ἐν τῇ Βορείῳ Θρᾴκῃ λαλουμένου γλωσσικοῦ ἰδιώματος.

Δημ. Ἰω. Παναγουλάκος, τελειόφοιτος τῆς φιλοσοφικῆς, 280 παρ. Γυθείου.

Σπυρ. Δ. Παγώνης, δημοδιδάσκαλος ἐν Λιξουρίῳ, ὅστις εἰς τὰς

προαποσταλείσας πλουσιωτάτας συλλογὰς κεφαλληνιακῶν παροιμιῶν προσέθηκε καὶ νέαν ἐξ 135 παρ.

Νικ. Χ. Κωστής, Δ. φ. 54 παροιμίας σμυρναϊκάς.

Τῶν ἀνεκδότων συλλογῶν σπουδαιοτάτη ἀναμφιλέκτως καὶ διδακτικωτάτη εἶναι ἡ πρὸ δύο καὶ ἡμίσεος αἰώνων περίπου ὑπὸ τοῦ Ὁλλανδοῦ Βάρνερ συμπηχθεῖσα, ἀμέσως δὲ κατωτέρω δημοσιευομένη ἐπιμελείᾳ τοῦ κ. D. C. Hesseling, καθὼς προανηγγέλθη ἐν τόμῳ Α΄ σ. κζ΄. Εἶναι τοσοῦτον ἐπαισθητὴ ἡ σπάνις κειμένων ἀκριβῶν τῆς λαλουμένης ἑλληνικῆς κατὰ τὴν ΙΖ΄ ἑκατονταετηρίδα. ὥστε περιττὸν ὅλως νὰ καταδειχθῇ ἡ χρησιμότης καὶ ὡς πρὸς τοῦτο συλλογῆς πλουσίας, δι᾽ ἧς παρέχεται γενναία συμβολὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἡμετέρας γλώσσης. Ἐν τῇ βραχείᾳ ἀλλ᾽ ἐμβριθεστάτῃ εἰσαγωγῇ, ἣν προέταξεν ὁ ἐκδότης, ἐξετάζονται πάντα τὰ ἄξια ἐρεύνης ζητήματα, εἰς ἃ δίδει τὸ ἐνδόσιμον ἡ συλλογὴ τοῦ Βάρνερ, καὶ ἐκτίθενται τῆς μελέτης ταύτης ἀπηκριβωμένα πορίσματα. Τὴν εἰσαγωγὴν ταύτην δημοσιεύω ἐν πιστῇ ἑλληνικῇ μεταφράσει ἀπαράλλακτον, ὡς μοι ἐστάλη, νομίζων ὅτι δὲν μοὶ ἦτο ἐπιτετραμμένον νὰ μεταβάλω οὐδ᾽ αὐτὰς τὰς ἐπιεικεῖς περὶ τοῦ βιβλίου μου κρίσεις, ἥκιστα δὲ τὸ σύστημα τῆς ὀρθογραφίας τῆς δημώδους γλώσσης, ὅπερ προκρίνει ἀνὴρ εὐδοκίμως περὶ τὴν σπουδὴν τῆς γλώσσης ταύτης ἀσχολούμενος, καίπερ διαφέρον ἔν τισι τοῦ ὑπ᾽ ἐμοῦ παραδεδεγμένου [1]). Ἀμετάλλακτον δ᾽ ἀφῆκα

[1]) Μίαν τῶν ὀρθογραφικῶν τούτων διαφορῶν νομίζω ἀναγκαῖον νὰ δικαιολογήσω, καθότι ἀντικειμένη πρὸς τὴν κοινῶς νῦν παραδεδεγμένην γραφὴν ἴσως φανῇ εἰς πολλοὺς παράδοξος, ἀφοῦ καὶ ὁ κ. Hesseling ἀξίαν ἰδιαιτέρας μνείας ἔκρινε τὴν χρῆσιν τῆς αὐτῆς γραφῆς παρὰ τῷ Βάρνερ (βλ. σ. ιγ΄). Ἐννοῶ τὴν ὀρθογραφίαν τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ τῶν θηλυκῶν ὀνομάτων καί τινων ἀρσενικῶν Δὲν εἶναι βεβαίως ὁ προσήκων τόπος ἐνταῦθα πρὸς ἀνάπτυξιν καὶ ὑποστήριξιν τῆς γνώμης μου, καὶ διὰ τοῦτο θὰ περιορισθῶ εἰς ἁπλῆν ἀναγραφὴν τῶν λόγων, οἵτινες μ᾽ ἔπεισαν νὰ παρεκκλίνω τῆς συνήθους γραφῆς Ἀφ᾽ ὅτου ὁ Ψυχάρης (Grammaire historique τ. I. σ. 85 κέ.) καὶ ὁ Χατζιδάκις (Einleitung in die neugr. Gramm. σ. 22. 29. 139 κέ.) καὶ πρὸ αὐτῶν ὁ Gustav Meyer καὶ ὁ K. Foy ὑπεστήριξαν ὅτι ἡ αἰτιατικὴ πληθυντικὴ τῆς τρίτης κλίσεως ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ, καὶ κατ᾽ ἀναλογικὴν ἐπίδρασιν ὁμοίως ἐσχηματίσθη καὶ ἡ αἰτιατικὴ τῶν πρωτοκλίτων, ἀφοῦ προηγουμένως καὶ ἡ πληθ. ὀνομαστικὴ τούτων προσέλαβε τὴν κατάληξιν τῶν τριτοκλίτων, ἀπὸ τοῦ χρόνου ἐκείνου κατὰ μικρὸν ἡ νέα ὀρθογραφία ἀντικατέστησε τὴν παλαιοτέραν καὶ πάντες σχεδὸν γράφουσι σήμερον *τὲς ἡμέρες*, *τὲς γλῶσσες* κτλ. Ἀλλ᾽ ἂν διὰ τῆς ὑποθέσεως ταύτης δικαιολογῆ-

καὶ τὴν κατάταξιν τῶν παροιμιῶν, περιορισθεὶς ἐν ὑποσελιδίοις σημειώσεσι νὰ δηλώσω ποῦ τῆς ἐμῆς συλλογῆς κεῖνται αἱ παρὰ Βάρνερ παροιμίαι ἢ παραλλαγαὶ αὐτῶν.

Περὶ δύο μόνον ζητημάτων ἐπιτραπήτω μοι νὰ εἴπω ἐδῶ ἐν συντομίᾳ τὴν ἐμὴν γνώμην· περὶ τῆς προελεύσεως τῆς συλλογῆς καὶ τῆς σχέσεως αὐτῆς πρὸς προγενεστέρας.

Ἡ μεγάλη ὁμοιότης τῶν Βαρνερικῶν παροιμιῶν πρὸς τὰς σωζοπολιτικὰς τῆς συλλογῆς τοῦ κ. Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου, συνδυαζομένη πρὸς τὸ γεγονὸς ὅτι μακρὸν χρόνον διέτριψεν ὁ Ὁλλανδὸς λόγιος ἐν Κωνσταντινουπόλει, προάγει εἰς τὴν εἰκασίαν ὅτι αἱ πλεῖσται τῶν παροιμιῶν εἶναι πιθανώτατα θρακικαί, ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ Βορείῳ Θρᾴκῃ συλλεγεῖσαι. Δυστυχῶς οὐδὲν βοήθημα πρόκειται ἡμῖν πρὸς ἀκριβεστέραν ἐξέτασιν, μὴ ὑπαρχούσης παλαιοτέρας συλλογῆς Κωνσταντινουπολιτικῶν ἢ βορείων Θρακικῶν παροι-

ται ὁπωσδήποτε ἡ γραφὴ τῆς καταλήξεως εἰς -ες, ἡ κατὰ συνεκδρομὴν ὅμως μεταβολὴ καὶ τοῦ ἄρθρου τὰς εἰς τὲς φαίνεται βεβιασμένη, ἀκατανόητος δὲ ἡ τοῦ αὐτοῦ ἄρθρου μεταβολὴ εἰς τίς, ἀνεξήγητοι δὲ μένουσι καὶ οἱ ἄλλοι τύποι τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ. Ἐνῷ ἂν δεχθῶμεν ὅτι ἡ αἰτιατικὴ προσέλαβε τὰς καταλήξεις τῆς δοτικῆς οὐδαμοῦ προσκόπτομεν. Τῆς αἰτιατικῆς τοῦ ἄρθρου σήμερον φέρονται οἱ ἑξῆς τύποι: ἀρσ. τούς (ὁ συνηθέστατος), τοῖς (καὶ κατὰ μεταθεσιν τσοῖ)· θηλ. τὰς (σπανιώτερον), ταῖς, τοῖς, τσοῖ, ἤτοι πλὴν τῶν ἀρχαίων τῆς αἰτιατικῆς καὶ οἱ τῆς δοτικῆς· τσοῖ ἀθρώποι, τοῖς γλώσσαις, ταῖς φλέβαις, τσοῖ τρίχαις κτλ. εἶναι πάντες τύποι τῆς δοτικῆς διότι ἤδη καὶ ἐν παλαιοῖς χρόνοις ὡς γνωστόν, δὲν ἦτο ἀσυνήθης ὁ κατὰ μεταπλασμὸν σχηματισμὸς τῆς δοτ. πληθ. τῶν τριτοκλίτων: οἷον ἀρχόντοις, ἀγώνοις, σιτοφυλάκοις, γερόντοις κτλ. (G. Meyer Gr. Gramm. [2] σ. 357 § 378), θίναις, ἴναις κτλ. Ἡ ἀντίρρησις ὅτι ἡ αἰτιατικὴ τσοῖ ἀθρώποι προῆλθεν ἐκ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ πληθυντικοῦ, διότι δὲν ἦτο δυνατὴ ἡ ἀποβολὴ τοῦ ς τῆς καταλήξεως, εἰς ἐμὲ τούλάχιστον δὲν φαίνεται πιθανή, ἀφοῦ τοιαύτη ἀποβολὴ εἶναι συνηθεστάτη ἐν διαλέκτοις τῆς ἑλληνικῆς (ὡς τῇ τσακωνικῇ καὶ τῇ τῶν ἐν Καλαβρίᾳ ἑλληνοφώνων), καὶ ἀφοῦ ἡ μεταβολὴ τοῦ τόνου δὲν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ἐκ συνεκδρομῆς εἰς τὸν τονισμὸν τῶν πλαγίων πτώσεων· διότι τότε ἔπρεπε νὰ ὑπάρχωσι παραδείγματα μεταβολῆς τοῦ τονισμοῦ καὶ τῆς ὀνομαστικῆς τοῦ ἑνικοῦ. — Ἀλλ' ἦτο δυνατὸν νὰ γίνῃ χρῆσις τῶν τύπων τῆς δοτικῆς ἀντὶ τῶν τῆς αἰτιατικῆς; Ὁ Ψιχάρης (ἔνθ. ἀν.) διαρρήδην κηρύσσει τοῦτο ἀδύνατον: « L'emploi du datif pour l'accusatif » λέγει, « est chose impossible et tout à fait sans exemple». Καὶ ὅμως ἔχομεν παραδείγματα παλαιὰ τοιαύτης χρήσεως· οὕτως ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς περὶ τοῦ Ὀπραμόα ἀναγινώσκομεν: «προσαύξων ταῖς πόλεις» (Heberdey Opramoas σ. 52), καὶ ἐν ἐπιγραφῇ γυθεατικῇ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων: «εἴς τε τὰν πόλιν καὶ τῶν ἰδιωτᾶν τοῖς ἐντετευγόσιν» (Dittenberger Syll.[2] I, ἀρ. 330 στ 43 — 4).

μιῶν, μιᾶς δὲ μόνον δημοσιευθείσης νεωτέρας καὶ ταύτης πενιχροτάτης (βλ. τ. Α΄ σ. νη΄ ἀρ. 91). Ὁμοιότητες ἄξιαι λόγου τῶν βαρνερικῶν παροιμιῶν παρατηροῦνται καὶ πρὸς νησιωτικάς, μάλιστα τῶν βορείων Σποράδων καὶ τῆς Κρήτης· ἐκ τούτου δ' ἐμφαίνεται ἴσως, ὅτι τὴν συλλογήν του ἐπλούτισεν ὁ Βάρνερ καὶ ἐξ ἀνακοινώσεων ἐμπόρων καὶ ναυτιλλομένων, οὓς ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἐγνώρισεν.

Τὴν σχέσιν τῆς συλλογῆς τοῦ Βάρνερ πρὸς τὴν τοῦ Πλανούδη καὶ τὰς ὑπὸ τοῦ Κρουμβάχερ καὶ ἐμοῦ ἐκδοθείσας βυζαντινὰς ἐπαρκῶς ἐξήτασεν ὁ Hesseling ἐν τῇ εἰσαγωγῇ του. Ἀλλ' ἀξία ἐπίσης προσοχῆς μοὶ φαίνεται ἡ πρὸς τὰς παρ' Ἑρμοδώρῳ (βλ. τ Α΄ σ. κς΄) καταφαινομένη ὁμοιότης τῶν βαρνερικῶν. Παραβλητέαι ἐπὶ παραδείγματι ἡ τοῦ Βάρνερ ἐν λ πουλὶ 1 πρὸς τὴν τοῦ Ἑρμοδώρου ἐν λ. ἀπομένω 7 (τῆς συλλογῆς μου)· ἡ τοῦ Βάρνερ, λ. μερμῆγκι 1 = Ἑρμ. ἐν λ. φτερὰ 8· Βάρν. λ στραβὸς 3 = λ. στραβὸς 88· Βάρν. λ. τσαγκάρης 1 = ῥάφτης 6. Καὶ βυζαντινὰς παροιμίας μὴ περιλαμβανομένας ἐν ταῖς μνημονευθείσαις συλλογαῖς, γνωστὰς δ' ἄλλοθεν ἐπανευρίσκομεν παρὰ τῷ Βάρνερ· οὕτως ἡ ἐν λ Φράγκος 1 εἶναι ἡ ὑπὸ τοῦ Λουιτπράνδου ἀναφερομένη (βλ. Φράγκος 3)· ἡ ἐν λ. φακὴ 2 κεῖται καὶ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἐν Φλωρεντίᾳ συνόδου τοῦ Σγουροπούλου (βλ. φακὴ 10)· ἡ ἐν λ. κυνηγῶ 2 εἶναι ὁμοία τὴν διατύπωσιν πρὸς στίχους τοῦ Δεφαράνα στ. 580 (τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεως τοῦ 1543 φ. 10ᾳ. βλ. καὶ λ λόγος 140). Καὶ μῦθοι Αἰσώπειοι φέρονται παρὰ Βάρνερ συνεπτυγμένοι εἰς παροιμίας, μὴ διατηρηθείσας μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον τοὐλάχιστον γινώσκω (βλ. Βάρνερ λ. ἀετὸς 1, ἀλεποὺ 4). Ὁμοίως ἔν τισι τῶν βαρνερικῶν περιεσώθησαν ἐνδείξεις τῶν μύθων, ἐξ ὧν συνεπτύχθησαν, ἐκλιποῦσαι ἐν ταῖς σημεριναῖς παραλλαγαῖς· οὕτω λ. χ τῆς ἐν Βάρνερ λ. κασάπης 1: «Ἐγδέρνε, ἐγδέρνε, κασάπη, πρὸς τὰ κάλλη τ' εἶν' ὁ πόνος;» εἶναι κοινότατον νῦν μόνον τὸ δεύτερον μέρος (βλ. κάλλη 3), ἀγνοεῖται δὲ παρὰ τῶν πλείστων ὁ μῦθος, ὃν παραθέτω ἐν τῇ γυθεατικῇ παραλλαγῇ τῆς παροιμίας.

Ν. Γ. Π.

ΣΥΛΛΟΓΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ

ΥΠΟ

LEVINUS WARNER

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ

ΥΠΟ

D. C. HESSELING

Ἐν τοῖς προλεγομένοις τοῦ Α΄ τόμου τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγράμματος (σ. κζ΄ κέ.) ὁ κ. Πολίτης περιέλαβε σημείωσίν μου περὶ τῆς συλλογῆς τῶν παροιμιῶν, ἣν ἀνέλαβον νὰ δημοσιεύσω ὧδε Εἰς τὴν σημείωσιν δὲ ταύτην ἀρκοῦμαι νὰ παραπέμψω τὸν βουλόμενον νὰ πληροφορηθῇ περὶ τῆς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἀσιατικῶν χειρογράφων τῆς Λουγοδεινικῆς βιβλιοθήκης περιγραφῆς τῆς συλλογῆς ταύτης τῶν παροιμιῶν, καθὼς καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ συλλογέως Βάρνερ. Ἐκ τῆς ἐπεξεργασίας τῆς συλλογῆς ἐμφανέστερον ἐγένετο, ὅτι οἱ δύο φάκελοι περιέχουσιν ὅλως ἀκατέργαστον καὶ ἐν παντελεῖ ἀταξίᾳ κατειλεγμένην ὕλην· διότι ἀποτελοῦνται ἐκ σημειωμάτων παντοδαπῆς προελεύσεως, ἅπερ ἐσκόπει ἴσως νὰ συναρμολογήσῃ ὁ Βάρνερ εἰς ἑνιαῖον σύνολον. Τοῦ ἔργου ὅμως τούτου οὐδ' ἐπελήφθη κἄν, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ τὸ εἰς φύλλον χειρόγραφον (πρβλ. τ. Α΄ σ. κη΄ ἐν α΄) λίαν ἐπιεικῶς δύναται νὰ κληθῇ πρόχειρον σχεδίασμα, ἥκιστα δὲ nitidum apographum, ὡς ἀναγορεύει αὐτὸ ὁ κατάλογος. Ἡ γραφὴ συχνάκις εἶναι δυσανάγνωστος, πλεῖσται παροιμίαι δὶς καὶ τρὶς ἐπαναλαμβάνονται, ἡ ἀρίθμησις ἐνιαχοῦ διακόπτεται, καθόλου δ' εἶναι πλημμελής, συστηματικῆς τινος κατατάξεως οὐδ' ἴχνος διαφαίνεται, καὶ ἄλλαι πολλαὶ δ' ἐν γένει τοιαῦται ἐλλείψεις παρατηροῦνται. Τῆς

ἀμελείας δὲ μεθ' ἧς κατέγραφε τὰ σημειώματά του ὁ Βάρνερ τρανὸν μαρτύριον εἶναι καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς παντοῖα γλωσσικὰ σφάλματα· Εἶναι ἀληθὲς ὅτι οὐδ' αἱ ἐπιστολαί του, ἃς ὁ du Rieu ἐξέδωκεν, διακρίνονται ἐπὶ ἀμέμπτῳ λατινικῇ γλώσσῃ, ἀλλ' ὅμως δὲν ἀσχημίζουσι ταύτας σφάλματα, ὁποῖα τὰ συνηθέστατα ἐν τοῖς χειρογράφοις τούτοις ἀπαντώμενα. Σπανιώτατα δ' ἐν ἐκείναις εὕρηνται, ἢ παντελῶς ἄγνωστοι εἶναι φράσεις οἷαι αἱ ἑξῆς, non discede, qualiscunque sit, et non ἀντὶ τοῦ neque, καὶ ἡ πρὸς ὑποτακτικὴν σταθερὰ σύνταξις τοῦ συνδέσμου si, καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Ἡ ἀταξία κορυφοῦται ἐν τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ (βλ. τ. Α΄ σ. κη΄ ἐν β΄) καὶ ἐν τοῖς ἀσυρράπτοις ἰδιαιτέροις φύλλοις· τὰ πάντα κεῖνται φύρδην ἐν αὐτοῖς, αἱ παροιμίαι πολλάκις ἐπαναλαμβάνονται καὶ εἶναι πλείονες τῶν κατειλεγμένων ὑπὸ τοῦ Βάρνερ ἐν τῷ ἀτελεῖ αὐτοῦ εἰς φύλλον χειρογράφῳ, διότι πλὴν τῶν ἀσέμνων καὶ ἄλλαι πολλαὶ δὲν περιελήφθησαν ἐν αὐτῷ. Ἐν ὅλῳ τὸ πλῆθος τῶν ὑπ' ἐμοῦ ἐκδιδομένων παροιμιῶν ἀνέρχεται εἰς 759, ἐνῷ αἱ ἐν τῷ εἰς φύλλον χειρογράφῳ τοῦ Βάρνερ συμποσοῦνται εἰς 522 μόνον Αἱ εἰς τὴν λατινικὴν ἑρμηνεῖαι καὶ μεταφράσεις τῶν παροιμιῶν ἐγράφησαν ὑπὸ τοῦ Βάρνερ, οὐχὶ δὲ καὶ αἱ ὀλίγαι εἰς ἰταλικὴν γλῶσσαν καὶ ἡ μία καὶ μόνη εἰς ἑλληνικήν (βλ. εὐλογητὸς 1). Σημειωτέον προσέτι ὅτι ἐν τῷ δευτέρῳ φακέλῳ (ἀρ. 2418, βλ. τ. Α΄ σ. κθ΄) περιέχεται αὐτοτελής τις ἐργασία, (οὐχὶ τοῦ Βάρνερ), περιλαμβάνουσα παροιμίας τινὰς ἐν οὐδετέρῳ τῶν χειρογράφων ἀπαντωμένας· πλεῖσται τούτων εἶναι ἀτελεῖς, περιῆλθον δ' εἰς ἡμᾶς ἐν κακίστῃ καταστάσει.

Ἐπεξεργασθεὶς τὰς συλλογὰς ταύτας, κατέταξα τὰς παροιμίας, κατὰ τὸ σύστημα, ὅπερ ἐφήρμοσεν ὁ κ. Πολίτης ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ. Δὲν ἔκρινα δ' ἀναγκαῖον νὰ δηλώσω ποῦ εὕρηται ἑκάστη παροιμία, ἂν ἐν τῷ εἰς φύλλον ἢ τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ, ἢ ἐν φύλλῳ ἢ δελταρίῳ τοῦ φακέλου, ἢ ἐν τῷ καταλόγῳ. Οἴκοθεν ὅμως ἐννοεῖται, ὅτι τῶν πολλάκις ἐπαναλαμβανομένων παροιμιῶν ἡ διατύπωσις δὲν εἶναι πάντοτε ἡ αὐτή. Ἀλλ' ἐσημείωσα ἐκείνας μόνον τὰς παραλλαγάς, ὅσαι δὲν ἦσαν ἁπλῶς ὀρθογραφικαί. Τοιαῦται δ', ἁπλῶς ὀρθογραφικαί, εἶναι αἱ πλεῖσται τῶν παραλλαγῶν. Καὶ τὰ μὲν πλεῖστα τῶν ἐκ τοῦ ἰωτακισμοῦ προερχομένων ὀρθογραφικῶν ἁμαρτημάτων διώρ-

θωσα, ἄνευ δηλώσεως τούτου, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς ἐτήρησα ὡς ἔνεστι πιστότατα τὴν ὀρθογραφίαν τῶν μὴ ἰδιοχείρως ὑπὸ τοῦ Βάρνερ γεγραμμένων παροιμιῶν. Διότι εἶναι μὲν καὶ ὁ Βάρνερ, ὅσον καὶ οἱ ἄλλοι ἐπιρρεπὴς εἰς τοιαῦτα ἐξ ἰωτακισμοῦ ἁμαρτήματα, ἀλλὰ πλὴν τούτου ὑπείκει οὗτος συχνάκις εἰς τὴν ὁρμὴν τοῦ ν' ἀποκαθιστᾷ εἰς τὸ ἑλληνικώτερον τὴν ὀρθογραφίαν πολλῶν παροιμιῶν. Καὶ ἐνῷ διὰ τῆς γραφῆς τῶν ἄλλων ἀποδίδεται σχεδὸν ἀκριβῶς ὁ δημώδης τῶν παροιμιῶν τύπος, ἐν τῷ εἰς φύλλον χειρογράφῳ ἀπαντῶνται οἱ τύποι *κλέπτης, κτένι, πτωχὸς* καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρθογραφία τῶν συλλογέων ἐκείνων, καίτοι σαφῶς ὑπεμφαίνουσα τὴν ἀληθῆ κατάστασιν τῆς λαλουμένης τότε γλώσσης, δὲν εἶναι, ὡς εἰκός, φωνητική· οὕτω λ. χ. ὁ παθητικὸς ἀόριστος γράφεται πάντοτε διὰ τοῦ *σθ* ἀντὶ τοῦ *στ*, οἷον ἐστολίσθη. Ἐν τοῖς τοιούτοις οὐδὲν μετέβαλον, ἵνα μὴ παραποιηθῇ ἡ γραφικὴ συνήθεια τῶν χρόνων ἐκείνων.

Τὸ ἰδίωμα τῶν παντοδαπῆς προελεύσεως παροιμιῶν τούτων στερεῖται, ὡς εἰκός, γραμματικῆς ἑνότητος. Δὲν κρίνω ὅμως ἄσκοπον ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα γραμματικάς τινας παρατηρήσεις, ἀναφερομένας εἰς τὴν ὅλην συλλογήν.

Ὁ τύπος τοῦ θηλυκοῦ ἄρθρου τῆς αἰτιατικῆς τοῦ πληθυντικοῦ εἶναι ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐξαιρέσεως *τές*, ὃν ὁ Βάρνερ γράφει συνήθως *ταῖς*· βλέπε λ. χ. ἐν λ. ἀδειανὸς 1, λᾷδι 2, Μάρτης 4, σάλια 1 κτλ.

Ὁ μέλλων οὐδέποτε σχηματίζεται διὰ τοῦ *θά*, πλὴν μιᾶς μόνης ἐξαιρέσεως, ὅπου ἄλλως ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶναι ἀσφαλής, οὔσης δυσαναγνώστου τῆς γραφῆς (βλ. ἐν λ. κοπελλομαθαίνω 1). Σχηματίζεται δὲ τοὐναντίον κατὰ ποικίλους ἄλλους τρόπους· οἷον: ἀκούσῃς θέλεις (βλ. αὐγὸ 2), θέλει γευματίζει (βλ. ἄνεμος 1), θέλω νὰ φάγω (βλ. ἀπίδι 3), ποιὸς νὰ τὸ γλυτηρίσῃ (βλ. καματερὴ 1). Ἄγνωστος δ' εἶναι καὶ ὁ μονολεκτικὸς μέλλων· οἱ δὲ τύποι, οἵτινες ὡς τύποι τοιούτου μέλλοντος ἦτο δυνατὸν νὰ ἐκληφθῶσιν, εἶναι οἱ τῆς ὑποτακτικῆς τοῦ ἀορίστου, εὔχρηστοι ὄντες ἐν τῷ παροιμιακῷ λόγῳ. Ὅθεν ἐν τῇ παροιμίᾳ «ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπήσῃ» (βλ. ὅμοιος 1), τὸ ῥῆμα δὲν ἐκφέρεται κατὰ μέλλοντα παρὰ τὴν ἐναντίαν γνώμην τοῦ Krumbacher (Mittelgriech. Spichwörter σ. 151), γράφοντος «ἀγαπήσει». (Πρβλ. γλῶσσα 2, διάβολος 1, κάτα 4 κτλ.).

Ὡς εἶναι εὐνόητον ἐν συλλογῇ συμπηχθείσῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ῥήματα πρὸς δοτικὴν συντασσόμενα ἐν τῇ ἀρχαίᾳ, συντάσσονται οὐχὶ πρὸς γενικήν, ἀλλὰ πρὸς αἰτιατικὴν (Hatzidakis, Einleitung σ. 223)· οἷον τὸ βάλλω (βλ. κάτα 4), τὸ δίδω (βλ. ἄγγελος 1, γραῖα 15, διακονιάρης 1, παπᾶς 5), τὸ λέγω (βλ. ἄλλος 5, κάτα 1, πενθερὰ 1) κτλ. Ἐν δ' ὑπάρχει παράδειγμα συντάξεως πρὸς γενικὴν (βλ. φτωχὸς 8), καὶ ἕτερον ἐν ᾧ τὸ αὐτὸ ῥῆμα ἐν τῇ αὐτῇ παροιμίᾳ συντάσσεται καὶ πρὸς γενικὴν καὶ πρὸς αἰτιατικὴν (βλ. ἄντρας 3).

Περὶ τοῦ τρόπου τῆς συναγωγῆς τῆς ὕλης ὑπὸ τοῦ Βάρνερ, στερούμενοι ἄλλων εἰδήσεων, δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἔννοιάν τινα ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως αὐτῶν τῶν συλλογῶν. Παροιμίας ἔλαβεν ὁ Βάρνερ πολλαχόθεν· αὐτὸς δ' ἐφιλοπόνει τὴν μετάφρασιν τῶν πλείστων, καὶ προσέθετε παρατηρήσεις περὶ τῆς γλώσσης καὶ τοῦ περιεχομένου, καὶ ἑρμηνείας τῆς ἐννοίας αὐτῶν. Αὗται ὅμως αἱ ἑρμηνεῖαι, καίτοι ὑπὸ τοῦ Βάρνερ εἶναι γεγραμμέναι καὶ ὑπ' αὐτοῦ βεβαίως καὶ εἰς τὴν λατινικὴν μετεφράσθησαν, δὲν εἶναι ἴδιαι. Τοῦτο συνάγεται ἐκ τοῦ ἑξῆς: Πολλῶν παροιμιῶν ἡ μὲν ἑρμηνεία εἶναι ὀρθοτάτη, ἀλλ' ἡ μετάφρασις ἡμαρτημένη καὶ ἀπᾴδουσα πρὸς τὴν ἑρμηνείαν. Εἰς πίστωσιν φέρομέν τινα παραδείγματα καὶ δὴ πρῶτον τὴν ἐν λ. Διγενὴς 1. Ἡ περιεργοτάτη αὕτη παροιμία ἔχει ὧδε: «Βοηθᾷ σε ὁ τόπος, Διγενή, καὶ φαίνεσαι ἀνδρειωμένος». Ὁ Βάρνερ, οὐδ' ὑπονοήσας κἄν, ὅτι πρόκειται ἐνταῦθα στίχος ᾄσματός τινος τοῦ Ἀκριτικοῦ κύκλου εἰς παροιμίαν μεταπεσών[1], μεταφράζει: Juvat te locus, o Diogenes, ideo videris esse fortis. Ἡ δ' ἑρμηνεία οὐδαμῶς ἀναφέρει τὸν Διογένη, ὅστις ἄλλως οὐδὲν κοινὸν εἶχε πρὸς τὴν παροιμίαν, λέγει δὲ ταῦτα μόνον: Faventi fortuna omnia aestimantur, δι' ὧν δὲν ἀποδίδεται μετὰ τῆς προσηκούσης ἀκριβείας τὸ νόημα. Ἄλλα παραδείγματα κεῖνται ἐν λ. ἄλλος 6 καὶ γραῖα 2. Ἡ πρώτη τῶν παροιμιῶν τούτων εἶναι ἡ ἑξῆς: «Ἄλλος γαμεῖ καὶ λειτουργᾷ, κι ἐγὼ ἃ φιλήσω βλάβει». Καὶ ἀπέδωκε μὲν ὀρθῶς ὁ Βάρνερ τὴν ἔννοιαν τῆς παροιμίας, ἑρμηνεύσας γενικώτερον: Cum graviora delicta non puniuntur, curantur minima· φανερὸν

[1]) Ματαίως ἀνεζήτησα αὐτὸν ἐν ταῖς μέχρι τοῦδε γνωσταῖς παραλλαγαῖς τοῦ ἔπους τοῦ Διγενῆ καὶ ἐν τοῖς περὶ τοῦ Διγενῆ δημοτικοῖς ᾄσμασιν

ὅμως εἶναι ὅτι ἠγνόει τὴν ἀκριβῆ σημασίαν τῶν λέξεων αὐτῆς, καὶ ἰδίως πολλὰ πράγματα παρέσχεν αὐτῷ ἡ δευτέρα λέξις, ὡς ἐλέγχει ἡ πλημμελὴς μετάφρασις: Alius obit cultum dei, administrat coenam Domini, ego solo osculo delinquo. Ἡ δὲ δευτέρα παροιμία: «Ἔμαθε ἡ γραῖα στὰ σῦκα καὶ ξεγλυκαμὸ δὲν εἶχε» ἐν τῷ εἰς φύλλον χειρογράφῳ μεταφράζεται ὧδε: Vetula assuevit ficibus licet nullam persentiret ex illis dulcedinem, ἐνῷ ἡ ἑρμηνεία εἶναι ὀρθή: Usus rei alicuius male deponitur. Σημειωτέον ὅμως ὅτι ἄλλη μετάφρασις τῆς παροιμίας ἐν τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ εἶναι πιστοτέρα.

Διδακτικώτατον δ' εἶναι τὸ παράδειγμα τῆς ἐν λ. παθὸς 1 παροιμίας. Ὁ Βάρνερ ὀρθῶς τονίζει τὴν πιθανῶς ἐγγράφως ἀνακοινωθεῖσαν αὐτῷ παροιμίαν, γράψας: «Παθὸς ἰατρός», καὶ ἀκριβῶς ἡρμήνευσεν αὐτὴν διὰ τῆς ἀντιστοίχου «Παθήματα, μαθήματα»· ἀλλὰ παρανοήσας τὴν λέξιν *παθὸς* (τὴν ὁμοίως ἐσχηματισμένην λέξιν *μαθὸς* βεβαίως ἠγνόει), ὑπέθεσεν ὅτι μετέβαλε τὸν τόνον. Ὅθεν γράφει: «παθός, graece πάθος», καὶ κατὰ ταῦτα μεταφράζει: Morbus efficit medicum.

Καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις δυνατὸν ἦτο νὰ καταδειχθῶσιν ἁμαρτήματα περὶ τὴν μετάφρασιν, ἀλλ' ἀρκοῦσι τὰ εἰρημένα. Ἐνίοτε ὅμως ἀκριβέστατα μεταφράζει καὶ παροιμίας, ὧν εὔκολος ἦτο ἡ παρανόησις ὑπὸ ξένου ἀτελῶς τὴν νέαν ἑλληνικὴν γινώσκοντος. Οὕτω λ. χ. τὴν ἐν λ. ψάρι 6: «Τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμᾷ» ὀρθῶς μεταφράζει: Piscis incipit in capite foetere Ἴσως ὅμως εἶχεν ἐν τοῖς τοιούτοις κατὰ νοῦν ἀντίστοιχόν τινα παροιμίαν τῆς μητρικῆς γλώσσης, οἵα καὶ τῆς ἐν ψάρι 6 εὕρηται [1]). Αἱ ἑρμηνεῖαι τῶν παροιμιῶν

[1]) Δράττομαι τῆς εὐκαιρίας ταύτης ὅπως μνημονεύσω σύγγραμμα χρησιμώτατον πρὸς ἐξέτασιν τοιούτων ζητημάτων ὅπερ μετὰ πολλῆς ὠφελείας δύνανται νὰ συμβουλεύωνται οἱ μελετῶντες τὴν ἱστορίαν τῶν παροιμιῶν. Εἶναι δὲ τοῦτο τὸ τοῦ W. H. Suringar ὑπὸ τὴν ἐπιγραφήν: Erasmus over nederlandsche spreekwoorden van zijnen tijd (Utrecht, 1873). Ὁ Suringar ἐκ συγγραφέων ἢ συλλογῶν γνωστῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἐράσμου συνήγαγεν ἀντιστοίχους ἑλληνικάς, ὁλλανδικάς καὶ γερμανικὰς παροιμίας, ὑπομνηματίζων ὑπὲρ τὰς 260 τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐράσμου συνειλεγμένων λατινικῶν. Μεταξὺ τῶν οὕτως ὑπομνηματιζομένων παροιμιῶν πολλαὶ ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰς τῆς συλλογῆς τοῦ Βάρνερ, καὶ δὴ αἱ ἐν λ. ἀγγεῖον 1 (Suringar ἀρ. 112), μωρὸν 1 (ἀρ. 101), ὅμοιος 1 (ἀρ. 182).

ἀνεκοινώθησαν αὐτῷ πιθανώτατα ὑπὸ Ἑλλήνων, οὕτω δ' ἐξηγεῖται διατί ὀρθῶς μὲν ἑρμηνεύονται, κακῶς δ' ἐνίοτε μεταφράζονται οἱ παροιμίαι, ἀφοῦ ἡ μετάφρασις εἶναι ἔργον μόνου τοῦ Βάρνερ. Ἐκ τῆς ἑρμηνείας δ' ὁδηγούμενος οὗτος ἀνεγνώριζεν ἐν πολλαῖς ὁμοιότητα πρὸς ἀντιστοίχους παροιμίας τῆς μητρικῆς γλώσσης, τοῦτο δὲ τὸν ἐβοήθει ν' ἀπεργάζηται πιστὴν τὴν μετάφρασιν.

Ἐν τῇ ἐμῇ ἐπεξεργασίᾳ παρέλαβον πάσας τὰς ἑρμηνείας, σχεδὸν δὲ καὶ τὴν μετάφρασιν πάντοτε. Ἀλλὰ τῶν ἐν τοῖς ἀσυρράπτοις φύλλοις παροιμιῶν συχνάκις ἐλλείπει ἡ ἑρμηνεία ἢ ἡ μετάφρασις, ἔστι δ' ὅτε καὶ ἀμφότερα. Τὰς παρατηρήσεις καὶ τὰ σημειώματα τοῦ Βάρνερ παρέλιπον, πλὴν ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων· διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐγράφησαν χάριν τῶν εἰδότων τὴν ἀρχαίαν, ἀγνοούντων δὲ τὴν νέαν ἑλληνικήν. Ἵνα δὲ πεισθῇ ὁ ἀναγνώστης ὅτι κέρδος μᾶλλον ἢ ζημία προσεγένετο ἐκ τῆς ἀποκουφίσεως τῆς συλλογῆς ἐκ τοῦ τοιούτου περιττοῦ φόρτου, ἀντιγράφω ὧδέ τινα ἐκ τῶν πρώτων σελίδων τοῦ εἰς φύλλον χειρογράφου: «Σκυλίον corruptum a σκύλαξ, catulus canis. — Χιόνι est idem quod χιών, nix. — Ζωντανὸς valet idem quot ζωὸς vivus. — Pro λαγὸς veteres dicunt λαγωός, a λαγὸς venit λαγονικός, canis venaticus. — Ἀγόρι, soboles mas; forte corruptus est ex κόρος puer, iuvenculus,» κτλ.

Ἄχαρις βεβαίως καὶ παντελῶς ἄσκοπος θὰ ἦτο μακρότερος λόγος περὶ τῶν ἁμαρτημάτων ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, οὗ ὁ ζῆλος ὑπὲρ τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ ἐθελοθυσία προσεπόρισαν εἰς τὴν Λουγοδεινικὴν βιβλιοθήκην πλεῖστα τῶν πολυτιμοτάτων κειμηλίων αὐτῆς. Κυρίως δ' εἰπεῖν οὐδὲ δικαίωμα πρὸς τοῦτο ἔχομεν, ἐπειδὴ ἀμφίβολον ὅλως εἶναι, ἂν ἐσκόπει ποτὲ ὁ Βάρνερ νὰ παραδώσῃ εἰς τὴν δημοσιότητα συλλογὰς ἀναφερομένας εἰς θέματα ἀλλότρια τῶν ἐπιστημονικῶν του μελετῶν. Πάντως δὲ ἂν ἔπραττε τοῦτο, θὰ ἐπεκαλεῖτο καὶ τὴν ἀρωγὴν εἰδικωτέρου τινὸς ἀνδρός. Ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀνακοινώσεις, ὁποῖαι αἱ σημειωθεῖσαι ἀνωτέρω, καὶ ἂν παντελῶς καθαρεύουσι σφαλμάτων, κρίνονται ὅλως περιτταί. Ἐνιαχοῦ μόνον παρέ-

παθὸς 1 (ἀρ. 111), πιπέρι 1 (ἀρ. 250), σκύλος 5 (ἀρ. 185), Χιώτης 1 (ἀρ. 257) ψάρι 6 (ἀρ. 172). Διὰ τοιούτων παραλληλισμῶν ἐκ συγχρόνων συλλογῶν τὰ μέγιστα, ὡς εἰκός, προάγεται ἡ ἑρμηνεία τῶν παροιμιῶν.

λαβον ἐν τῇ ἐκδόσει μού τινα τῶν ἐν λόγῳ σημειωμάτων, τἀναφέροντα γεγονότα ἄγνωστα εἰς πολλοὺς ἢ περιέχοντα εἰδήσεις, ὧν ἡ μνεία κατὰ τὸν ΙΖ΄ αἰῶνα φαίνεται ἀξία προσοχῆς. Τοὐναντίον δὲ τὰ τουρκικὰ καὶ ἀραβικὰ παράλληλα, τὰ ὁποῖα ἐνιαχοῦ καταγράφει ὁ Βάρνερ δημοσιεύω πάντα ἐν μεταγραφῇ διὰ λατινικῶν χαρακτήρων καὶ ἐν μεταφράσει. Τὸ μέρος δὲ τοῦτο τῆς ἐργασίας εὐμενῶς ἀνέλαβε καὶ συνετέλεσεν ὁ Διδάκτωρ Κος G. van Vloten, δεύτερος βιβλιοφύλαξ ἐπὶ τοῦ Βαρνεριανοῦ κληροδοτήματος.

Πολλαὶ τῶν ἐν τῇ συλλογῇ παροιμιῶν δὲν εἶναι βεβαίως τοιαῦται, κατὰ τὴν κυρίαν τῆς λέξεως ἔννοιαν Ἀλλὰ διὰ τὸ δυσχερὲς τῆς διακρίσεως καὶ τὸ ἐργῶδες νέας ἀναδιφήσεως τῶν συλλογῶν τοῦ Βάρνερ περιέλαβον πάντα ἐν τῇ προκειμένῃ ἐκδόσει, πλὴν δωδεκάδος περίπου διστίχων, ἅπερ προτίθεμαι ἐν ἄλλῳ τόπῳ νὰ δημοσιεύσω ποτέ.

Τινὲς τῶν παρὰ Βάρνερ παροιμιῶν ἦσαν γνωσταὶ καὶ ἐκ παλαιοτέρων συλλογῶν. Καταλέγω δὲ ὧδε ὅσας τοιαύτας εὗρον ἐν τῇ Γοττιγκείῳ Συναγωγῇ τῶν παροιμιογράφων, παρὰ Πλανούδῃ καὶ ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ Κρουμβάχερ καὶ τοῦ Πολίτου. Ὅτι ἡ ἀναγραφὴ αὕτη εἶναι καθ' ὁλοκληρίαν πλήρης, δὲν δύναμαι νὰ διαβεβαιώσω. Ἡ διάταξις τῆς Γοττιγκείου συναγωγῆς εἶναι τοιαύτη, ὥστε πολλάκις ἐνδέχεται νὰ διαλάθωσιν ἕνεκα ταύτης τὴν προσοχὴν αἱ οἰκεῖαι παροιμίαι· ἄλλως δὲ καὶ τὰ ὅρια τῶν «ὁμοίων» καὶ τῶν «παραπλησίων» παροιμιῶν εἶναι δυσδιάκριτα. Ἐκ τῆς ἑπομένης ἀναγραφῆς καταφαίνεται ὅτι 87 τῶν βαρνερικῶν παροιμιῶν ἀνεῦρον ἐν παλαιοτέραις συλλογαῖς. Ἐκ τούτων ὀλίγισται μὲν κεῖνται παρὰ τοῖς παλαιοτέροις παροιμιογράφοις, οἷοι ὁ Ζηνόβιος καὶ ὁ Διογενιανὸς καὶ αἱ εἰς αὐτοὺς ἀναφερόμεναι συλλογαί ἐκ δὲ τῶν μεταγενεστέρων συλλογέων ὁ Ἀποστόλιος ἔχει 22 ὁμοίας καὶ ὁ Πλανούδης 42· παρὰ τῷ Κρουμβάχερ κεῖνται 17 καὶ παρὰ τῷ Πολίτῃ 22 τῶν βαρνερικῶν παροιμιῶν [1]).

[1]) Αἱ εἰς τὸν Ζηνόβιον, τὸν Διογενιανὸν καὶ τοὺς ἄλλους παροιμιογράφους παραπομπα ἐν τῇ ἀναγραφῇ ταύτῃ γίνονται διὰ βραχυγραφιῶν εὐδιαγνώστων τοῖς ποιουμένοις χρῆσιν τῆς Γοττιγκείου συναγωγῆς Ἐν ταῖς παραπομπαῖς εἰς τὸν Πλανούδην σημειοῦνται οἱ ἀριθμοὶ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ed. Kurtz (Λιψ 1886)· ἐν ταῖς εἰς τὸν Κρουμβάχερ οἱ ἀρι-

ἀγγεῖον 1. Βλ. Ἀποστόλ. 836: Κακὸν ἄγγος οὐ κλᾶται. Πρβλ. Πλανούδ. 262.

ἄγγελος 2. Βλ. Ἀποστόλ. 554: Εἰς τὴν λῆψιν τῶν ἀγγέλων καὶ ὁ Μάρδαρις ἄγγελος. Πρβλ. Πλαν. 225 καὶ Crusius ἐν Rhein. Mus. 42, σ. 418.

ἀγῶγι 1. Βλ. Πλαν. 189: Τὸ κέρδος ἄνδρα ἐξυπνίζει. Πρβλ. Krumb. 87. Πολίτ. σ. 38 (18).

ἀέρας 1. Βλ. Ζηνόβ. 217: Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς. Βλ. καὶ Διογεν. 128. Πλούτ. Boiss. 30. Διογεν. Βι. 140.

ἀετός 1. Βλ. Μακάρ. 757: Τοῖς σαυτοῦ πτεροῖς ἥλως.

ἀκριβός 1 Βλ. Πλαν. 259: Φειδωλὸς ταμίας, ἀεὶ ταμίας.

ἀλεπού 5. (Πρβλ. ἀλεποῦ 4). Βλ. Πλαν. 88: Ἀλώπηξ, ὧν οὐκ ἐφικνεῖται σταφυλῶν, ταμιεύειν αὐτὰ λέγει.

ἄλλος 9. Βλ. Ζηνόβ. 65: Ἄλλοι κάμον, ἄλλοι ὤναντο. Πρβλ. Διογεν. 113. Διογεν. Βι. 30.

ἄλλος 10. Βλ. Διογεν. 162: Ἄλλοι μὲν σπείρουσιν, ἄλλοι δὲ ἀμήσονται. Πρβλ. Γρηγ. Κύπρ. Μόσχ. 53.

ἄλογον 3. Βλ. Ἀποστόλ. 1135: Ὁ ἔχων ἵππου χρήματα ταχύτατα ἱππεύει.

ἄρχος 2. Βλ. Πλανούδ. 3: Μωρῷ καὶ ἄρχοντι, ὅ τι περ ἂν δόξῃ.

αὐγόν 2. Βλ. Πολίτ. σ. 11: Ἀστραπὰς ἀκούσει θέλεις καὶ βροντὰς ἀκούσει θέλεις, καὶ τὰ ᾧά σου φύλασσέ τα.

βελόνη 1. Βλ. Krumb. 17: Ὅσον ἐξέπεσε τὸ ὑννίν, πάλιν βελόνη σώζει. Πρβλ. Πολίτ. σ. 41 (28), 60 (25).

βόδι 1. Βλ. Ἀποστόλ. 1297: Πάντ' ἐντραγὼν τὸν βοῦν εἰς τὴν οὐρὰν ἀπέκαμεν. Πρβλ. Ἀποστόλ 1186[α]. Πλαν. 1. Krumb. 11. Πολίτ. σ. 7 (ιθ'), 34 (3).

βουλή 1. Βλ. Πολίτ. σ. 29 (πα'): Πολλὰς ⟨γνώμας⟩ ἔπαιρνε καὶ ἀπὸ ⟨τὴν βουλήν σου⟩ μὴ λείψῃς.

θμοὶ δηλοῦσι τοὺς ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν παροιμιῶν ἐν ταῖς Mittelgriechische Spichwörter αὐτοῦ (München 1893) σ. 116 κέ. Ἐν ταῖς εἰς τὸν Πολίτην πλὴν τοῦ ἀριθμοῦ τῆς παροιμίας σημειοῦται καὶ ἡ σελὶς τοῦ Α' τόμου τῶν Παροιμιῶν, ἐν ᾗ ἑκάστη παροιμία (σ. 3 — 68). Ὡς εἰκὸς δ' ἐν ταῖς παραπομπαῖς εἰς τὸν Kurtz καὶ τὸν Κρουμβάχερ συνυπονοοῦνται καὶ οἱ ὑπομνηματισμοὶ τούτων εἰς ἑκάστην παροιμίαν.

γάδαρος 2. Βλ. Πλαν. 104: Δύο ὄνοι ἐμάχοντο ἐπὶ ξένης θημωνίας.

γαϊδουράκι 1. Βλ. Μακάρ. 499: Μικρὸς ὄνος ἀεὶ πῶλος.

γείτονας 2. Βλ. Krumb. 74: Ὅταν ψωριάσῃ ὁ γείτων σου, ἐσὺ κεδρέαν ἀγόραζε. Πρβλ. Πολίτ. σ. 9 (ξς΄), 50 (62).

γονεύς 2. Βλ. Πλαν. 94: Ὃς οὐκ ἀκούει τῶν γονέων, ἀκούει τῶν ὀρνέων.

γοργός 1. Βλ. Πολίτ. σ. 4 (20): Τὸ ταχὺ καὶ χάριν ἔχει.

γουρούνι 1. Βλ. Πλαν. 191: Μετὰ συῶν μὴ ὁμιλήσῃς, καὶ οὐκ ἀναπλησθήσῃ τῶν πιτύρων.

γραῖα 4. Βλ. Πολίτ. σ. 31 (ϟβ΄): Ἀπότις ἐγαμήθη ἡ γραῖα, ἐμανδάλωσεν.

γραῖα 5. Βλ. Πολίτ. σ. 54 (10): Ἡ γραῖα δαίμοναν οὐκ εἶχεν καὶ γουρούνιν ἀγόραζεν.

γραῖα 8. Βλ. Krumb. 80: Ἡ γραῖα τὸ μεσοχείμωνον τετράγγουρον ἐζήτει. Πρβλ Πολίτ. σ. 54 (5), 61 (29).

γραῖα 12. Βλ Πλαν. 181: Ὁ κόσμος ἐποντίζετο καὶ ἡ ἐμὴ γυνὴ ἐβρυλλίζετο· Πρβλ Krumb 37. Πολιτ. σ. 9 (νζ΄), 15 (ιθ΄), 37 (13), 57 (1).

δέρνω 2. Βλ. Πολίτ σ. 6 (β΄), 52 (69): Οἱ δύο τὸν ἕνα πείθουν τον καὶ οἱ τρεῖς καταπονοῦν τον.

διάβολος 4. Βλ. Πλαν. 87: Ἅδης εἴσοδον μὲν ἔχει, ἔξοδον δὲ οὐκ ἔχει. Ὁ Crusius (Rh. Mus. 42. σ. 408) ἀναφέρει ὅτι παράλληλα χωρία εὕρηνται παρὰ τοῖς ἑρμηνευταῖς τοῦ Κατούλλου 3, 12.

δράκος 1. Βλ. Ἀποστόλ. 1279: Ὄφις ἢν μὴ φάγῃ ὄφιν δράκων οὐ γενήσεται.

δρῦς 1. Βλ ἀπαράλλακτον τὴν παρ ταύτην ἐν Append. Prov. 101. Μακαρ. 239. Ἀποστόλ. 536

Ἑβραιός 1. Βλ. Πολίτ. σ. 22 (μη΄): Βρωμεῖ καὶ Ἑβραῖος καὶ ἡ θήκη του.

καλός 1. Βλ. Πλαν. 255: Ποίησον ἀγαθὸν καὶ ῥίψον αὐτὸ εἰς τὴν θάλασσαν. Πρβλ. Treu ἐν Philol. 49, σ. 466.

καλύβα 1. Βλ. Πλαν. 261: Ἄνθρωπε, ἐνεπρήσθη σου ὁ οἶκος. Οὐδὲν δεινόν· ἐγὼ γὰρ κατέχω τὴν κλεῖν.

καμήλα 1. Βλ. Ἀποστόλ. 743: Ἡ κάμηλος ἐπιθυμήσασα κεράτων καὶ τὰ ὦτα προσαπώλεσεν. Πρβλ. Ἀποστόλ. 859 [6].

καράβι 1. Βλ. Πλαν. 137: Ὧδε ὁλκάδες κατέδυσαν, καὶ σύ, ἀκάτιον, ποῖ πλεῖς;

κόλλυβα 1. Βλ. Πλαν. 105: Ἀλλοτρίαις χοαῖς τοῖς γονεῦσιν αὐτοῦ ἐναγίζει.

κολυμπητής 1. Βλ. Πλαν. 108: Τὸν κολυμβητὴν μὴ βλέπε κατὰ τὴν κατάδυσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνάδυσιν.

κόσμος 1. Βλ. Πλαν. 150: Ὅπερ ἡμεῖς εἴχομεν μυστήριον τοῦτο ἡ γειτονία ᾠδήν.

κόσμος 2. Βλ Krumb. 47: Ὡς ὁ κόσμος καὶ ὁ Κοσμᾶς. Πρβλ Πολίτ. σ. 9 (ξθ΄), 47 (49).

λαγός 4. Βλ. Μακάρ. 529: Ὁ λαγὼς καθ᾽ ἑαυτοῦ τὰ ἡδύσματα

λογισμός 1. Βλ. Πλαν. 111: Ὁ φρονεῖ τις ὕστερον, πόσον ἂν ἦν, εἰ πρότερον τοῦτο ἐφρόνει.

λύκος 1. Βλ. Ζηνόβ. 136: Ἄρκτου παρούσης, ἴχνη μὴ ζήτει. Πρβλ. Διογεν. 170. Τὴν ἄρκτον τῆς ἀρχαίας παροιμίας ἀντικατέστησαν ὁ λύκος καὶ ὁ ὄφις (πρβλ. φίδι 1).

λύκος 6. Βλ. Πλαν. 178: Ὁ λύκος τὴν τρίχα ἀμείβει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀμείβει. Πρβλ. Krumb. 95. Πολίτ σ. 7 (ις΄).

λωλός 1. Βλ. Πλαν. 65: Μωρός, εἰ μὴ ἔστὼς ἀπαγορεύσει, οὐ κάθηται.

λωλός 2. Βλ. Πλαν. 245: Μωρὸς ῥίψει λίθον εἰς φρέαρ, καὶ δέκα φρόνιμοι τοῦτον οὐκ ἀνελκύσουσι. Πρβλ Crusius ἐν Rh. Mus. 42, σ. 422.

μαλλιαρόκωλος 1. Βλ. Γρηγ. Κύπρ. Λ 173: Μὴ μελαμπύγου τύχῃς; Πρβλ. Μακάρ. 482. Ἀποστ. 1019.

μάτι 4. Βλ. Ἀποστόλ. 242: Ἀπελθόντων τῶν ὀμμάτων τὰ τῆς μνήμης ἄξια ἐκ τοῦ νοῦ ῥᾳδίως ἐκφεύγει. Πλάν. 246: Τὰ μὴ φαινόμενα πρόσωπα ταχέως εἰς λήθην ἔρχονται.

μοιάζω 1. Βλ Πλαν. 44: Εἰ μὴ ἔοικας, οὐκ ἐπιγαμβρεύεις.

μολύβι 1. Βλ. Πλαν. 249: Βασιλικὸς μόλιβδος οὐ καταδύεται.

μωρόν 1. Βλ. Γρηγ Κύπρ. 183: Οἶνος καὶ (κῶδ. ὦ) παῖδες ἀλήθεια. Οὕτω καὶ ὁ Ἀποστόλ. 1149 Πρβλ. Μακάρ. 526. Πλαν. 10: Ἐξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήσῃ τὸ ἀληθές. Πρβλ. Krumb. 7. Πολίτ. σ. 6 (ια΄). Ἡ βαρνερικὴ παροιμία εἶναι συναφὴς τῇ

παρ' Ἀποστολίῳ, διότι ἡ ἐν αὐτῇ λ. μωρὸ σημαίνει βεβαίως τὸ νήπιον.

νεκρός 1. Βλ. Πλουτ. Boiss. 45: Ἀνδριάντα γαργαλίζεις. Πρβλ. Ἀποστόλ. 184.

νόμος 1. Βλ. Ἀποστόλ. 1177 (ἀλλ' ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ): Ὃν οὐ τύπτει λόγος οὐδὲ ῥάβδος.

ξύλον 1. Βλ. Πλαν. 38: Ἐκ ταὐτοῦ ξύλου καὶ σταυρὸς καὶ πτύον. Πρβλ. Crusius, Rh. Mus. 42, 403 καὶ Zur handschr. Überliefung der Paroem. (1891), σ. 289. Treu ἐν Philol. 49 σ. 460 καὶ Krumb. Mittelgr. Sprichw. 237.

ὅμοιος 1. Πρβλ. Διογεν. 416. Διογενιαν. Βι. 188. Γρηγ. Κύπρ. Λ. 7. Ἀποστόλ. 1168, 1174ᵃ. Mant. Prov. 6. Krumb. 15: Πᾶν ζῶον τὸ ὅμοιον αὑτοῦ ἀγαπήσῃ. Πολίτ. σ. 7 (κε'), 40 (26).

ὄρνιθα 1. Βλ. Πολίτ. σ. 20 (μβ'): Καλὸν ὀρνίθι εἰς τὴν αὐλήν, καὶ ἄρα γεννᾷ καὶ μὴ γεννᾷ.

πάθημα 1. Βλ. Mant. Prov. 192: Τὰ παθήματα τοῖς ἀνθρώποις μαθήματα γίγνεται.

παθός 1. Βλ. Μακάρ. 244: Ἐὰν μὴ πάθῃς οὐ μὴ μάθῃς. Ἀποστόλ. 1290: Ἐξ ὧν ἔπαθες ἔμαθες.

παπᾶς 1. Βλ. Πλαν. 31: Ἢ θύτης, ἢ ζευγίτης.

πενθερά 1. Βλ. Πλαν. 116ᵃ: Καὶ σοί, νύμφη, λέγω τάδε, καὶ σὺ δ' ἀνδραδέλφη, τάδ' ἄκουε. Πρβλ. Krumb. Mittelgr. Sprichw. σ. 249 κέ.

πηδῶ 1. Βλ. Πολίτ. σ. 12 (η'): Ὅπου πελεκᾷ πολλὰ παλούκια, τὸ ἓν εἰς τὸν κῶλόν του ἐμπαίνει.

πηλός 1. Βλ. Ἀποστόλ. 1197: Ὁ πηλὸς ἢν μὴ δαρῇ κεραμὸς οὐ γίγνεται. Πρβλ. Πλαν. 206.

πιπέρι 1. Βλ. Ἀποστόλ. 1136: Ὁ ἔχων πολὺ πέπερι τίθησι κἂν λαχάνοις. Πρβλ. Krumb. 32. Πολίτ. σ. 8 (μη'), 45 (42), 59 (18).

Πόλη 1. Βλ. Διογεν. 292: Γάλα ὀρνίθων. Πρβλ. Διογενιαν. Βι. 115. Γρηγ. Κύπρ. Μόσχ. 371.

πολύς 2. Βλ. Πλαν. 45: Ἔνθα πολλοὶ ἀλέκτορες, ἐκεῖ ἡμέρα οὐ γίνεται. Πρβλ. Krumb. 42. Πολίτ. σ. 9 (ξβ'), 27 (οδ'), 49 (57), 58 (6).

πόνος 1 — 2. Βλ. Πολίτ. σ. 26 (ο΄): Ξένος πόνος, ὅλον γέλι.

ποντικός 4. Βλ. Ἀποστόλ. 1090: Μῦς εἰς τρώγλην οὐ χωρῶν, κολοκύνταν ἔφερεν. Πρβλ. Πλαν. 239 καὶ Crusius ἐν Rh. Mus 42, 421.

ποντικός 6. Βλ. Ἀποστόλ. 528: Διὰ τοῦ τοίχου λαλεῖ.

ποτάμι 2. Βλ. Mant. Prov. 170: Πρὸ ποταμῶν ἀναστέλλεται Πρβλ. Πλαν. 212. Krumb. 39. Πολίτ. σ. 9 (νθ΄), 15 (κα΄), 57 (3)

σκατό 3. Βλ. Πλαν. 69: Ὅσῳ ταράττεις τὴν κόπρον, τοσούτῳ μᾶλλον ὄζει.

σκύλος 5. Βλ Ἀποστόλ. 1210: Ὅστις κύνα τρέφει ξένον, τούτῳ μόνον λῖνος μένει.

σκύλος 7. Βλ. Πλαν. 55: Φιλοῦσιν ἀλλήλους ὥσπερ γαλῆ καὶ κύων.

σκύλος 8. Βλ. Πλαν. 52: Τὸν κύνα ποίησον σύντεκνον καὶ τὸ ῥαβδίον σου βάσταζε.

στραβός 3. Βλ Ἀποστόλ. 554: Τὴν γραῦν εἰς τ' ἀκρωτήριον ἀϊτανόφρυν καλοῦσιν. Πρβλ Krumb. Mittelgr. Spirchw. σ 260 κέ.

τόπος 2. Βλ. Ἀποστόλ. 1746: Πόλις καὶ τόπος. Πλαν. 199: Πόλις καὶ νόμος, κώμη καὶ ἔθος.

τραγουδῶ 3. Βλ Πλαν. 110: Χαμαὶ μένε καὶ ὑψηλῶς ᾄδε Πρβλ. Crusius ἐν Rh. Mus. 42, σ. 410.

Τρωάς 1. Βλ Ζηνόβ. 343: Ἰλιὰς κακῶν. Πρβλ. Διογεν. 426. Διογεν. Βι. 193.

τρώγω 1. Βλ. Πλαν. 116 β: Μετὰ προσήκοντός σου φάγε καὶ πίε, συνάλλαγμα δὲ μὴ ποιήσῃς.

φιλία 1. Βλ. Πλαν. 70: Φιλία καὶ πραγματεία τῶν ἀρεσκομένων.

φίλος 3. Βλ. Γρηγ. Κύπρ. 59: Ἀνδρὸς καλῶς πράσσοντος ἔγγιστα φίλοι· καὶ Ζηνόβ. 90: Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι.

φίλος 4. Βλ. Ἀποστόλ. 1460: Σπάνιον εἴσαγε σὸν πόδα πρὸς σὸν φίλον, ἵνα μὴ πλησθείς σου μισήσῃ σε. Πρβλ. Πλαν. 33. Krumb. 13. Πολίτ. σ. 7 (κα΄), 47 (51) Ἡ παρ' Ἀποστολίῳ παροιμία εἶναι γραφικὴ ῥῆσις (Παρ. Σαλ. 25, 17) ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Leutsch ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Ἀποστολίου.

φίλος 9. Βλ. Πλαν. 34: Φίλε μου, ἐν τῇ ἀνάγκῃ μου, καὶ μὴ ἐν τῇ σπατάλῃ μου Πρβλ. Crusius ἐν Rh Mus 42, σ. 402 κέ.

φρόνιμος 6. Βλ. Πλαν. 6: Τῶν φρονίμων οἱ παῖδες, πρὶν πεινῆσαι, τὴν τροφὴν ἑτοιμάζουσι. Krumb. 101. Πολίτ. σ. 16 (κε΄).

φτύω 1 Βλ. Ἀποστόλ 557: Εἰς οὐρανὸν πτύεις Πλαν. 9: Οὐδεὶς ἔπτυσεν εἰς τὸν οὐρανόν, ὡς μὴ τὸ πτύσμα πρὸς τὸ αὐτοῦ καταπεσεῖν πρόσωπον. Πρβλ. Krumb. 29 Πολίτ. σ. 8 (με΄).

φτωχός 3. Βλ Krumb. 110: Ὁ ἀποθαμένος φίλον οὐκ ἔχει.

χρεωφελέτης 1. Βλ Πλαν. 80: Ἀπὸ κακοῦ δανειστοῦ, κἂν σακκίον ἀχύρου.

ψάρι 2. Βλ Krumb. 115: Ἔτρωγε καὶ τὰ ὀψάριά μου καὶ πτύει καὶ τὰ γένειά μου.

ψάρι 6 Βλ. Ἀποστόλ. 808: Ἰχθὺς ἐκ τῆς κεφαλῆς ὄζειν ἄρχεται.

Ἐν τῇ ἀναγραφῇ ταύτῃ περιέλαβον ἐκείνας μόνον τὰς παροιμίας, ὧν ἀντίστοιχοι ἀνευρίσκονται ἐν ταῖς παλαιοτέραις συλλογαῖς τὸν αὐτὸν ἔχουσαι τύπον, ἢ τοὐλάχιστον τοσοῦτον ὁμοιάζουσαι ὥστε νὰ μὴ ἐπιτρέπηται ἀμφιβολία περὶ τῆς ταὐτότητος. Ἄλλως ἂν εἰς ἁπλῆν μόνον ὁμοιότητα ἀπέβλεπον θὰ ἐσημείουν ὡς ἐχούσας πολλὰ τὰ κοινὰ τὴν ἐν λ. γάμος 3 πρὸς τὴν παρὰ Πλαν. 204, τὰς ἐν λ. ποντικὸς 1 καὶ 7 πρὸς τὴν παρὰ Διογενιαν. 164 παραπέμπων καὶ εἰς τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ μυὸς γραφέντα ὑπὸ τοῦ Crusius (Untersuchungen zu den Mimiamben des Herondas. Lpz. 1892, σ. 4. 169 κἐ.). τὴν ἐν λ κουτσαίνω 1 καὶ στραβὸς 2 πρὸς τὴν ἀρχαίαν «Χωλῷ παροικῶν κἂν ἐπισκάζειν μάθοις» (πρβλ. Μακάρ. 590 καὶ Ἀποστόλ. 194)· τὴν ἐν λ. πουγκὶ 3 πρὸς τὰς παρὰ Πολίτῃ σ. 9 (π΄), 39 (22)· τὴν ἐν λ. φορῶ 1 πρὸς τὸ ἐκ τοῦ Valerius Maximus (VII 2. 3) γνωστὸν ἀπόφθεγμα τοῦ Βίαντος· τὰς ἐν λ Χιώτης πρὸς τὸ ἐπίγραμμα τῆς Ἀνθολ. ΙΑ΄, 235 κττ Καὶ ὁ Βάγνερ αὐτὸς συγκρίνει ἐνιαχοῦ τὰς παροιμίας πρός τινας τῶν γνωστῶν αὐτῷ ἀρχαίων (π χ. ἐν λ. γλῶσσα 1, ὄρνιθα 2, κόσκινον 1). Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἀνάγονται εἰς τὴν ἑρμηνείαν τῶν παροιμιῶν, ἧς δὲν ἐπιλαμβανόμεθα, ἁπλῶς περὶ τῆς συλλογῆς ὡς τοιαύτης πραγματευόμενοι ἐνταῦθα.

Οὐχὶ δὲ μόνον ἐξ ἀρχαιοτέρων συλλογῶν παροιμιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ χωρίων δημωδῶν συγγραφέων τῶν μέσων χρόνων ἦσαν γνωσταί τινες τῶν βαρνερικῶν παροιμιῶν. Ὁ Κρουμβάχερ καὶ ὁ Πολίτης,

ἀφορμώμενοι ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς γνωσταῖς συλλογαῖς βυζαντινῶν παροιμιῶν καὶ ἀπὸ τῶν νῦν ἐν χρήσει παρὰ τῷ λαῷ, ὑπέδειξαν ὁμοίας παροιμίας παρὰ βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι. Τοιαῦται δ' ὁμοιότητες παρατηροῦνται καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ συλλογῇ, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τοῦ ἑπομένου πίνακος.

Πρὸς τὴν ἐν ἀμπέλι	3	Πρβλ.	Byzant.	Zeitschr.	1898,	VII	σ. 160	(Πολίτ.).	
» » γάδαρος	1	»	»	»	»	»	σ. 151	»	
» » »	8	»	»	»	»	»	σ. 164	»	
» » γέρος	1	»	»	»	»	»	σ. 141	»	
» » διάβολος	5	»	Δημώδ. Παρ.[1]) σ. 17 (Πολίτης).						
» » Ἑβραῖος	1	»	»	»	»	»	»		
» » θάλασσα	1	»	Mittelgr. Sprichw. σ 238 (Krumbacher).						
» » μερμήγκι	1	»	Δημώδ. Παρ. σ. 6 (Πολίτης) καὶ Philol. 49, σ. 467 (Treu)						
» » παθὸς	1	»	Byz. Zeitschr. 1898 VII σ. 143 (Πολίτης).						
» » πεινῶ	1	»	Δημώδ. Παρ. σ. 8 (Πολίτης).						
» » πειρασμὸς	1	»	Byz. Zeitschr. 1898, VII σ. 157 (Πολίτ.).						
» » φρόνιμος	6	»	Mittelgr. Sprichw. σ. 242 (Krumbacher).						
» » φτωχὸς	3	»	»	»	σ. 58	»	»		
» » χορτᾶτος	1	»	»	»	σ. 56	»	»		

Ἄλλων δέ τινων παροιμιῶν εἶναι πρόδηλος ἡ συνάφεια πρὸς τὴν δημώδη ποίησιν, ἂν καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀδυνατῶ νὰ προσαγάγω τὰς μαρτυρίας ἐκ παλαιοτέρων κειμένων. Οὕτως ἡ ἐν λ δέντρο 3 δημοσιευομένη προῆλθεν ἐκ γνωστοτάτου τραγουδιοῦ, ὅπερ καὶ ἐγὼ αὐτὸς ἤκουσα ᾀδόμενον ἐν Ἑλλάδι[2]) Ἡ ἐν λ. Διγενὴς 1 ἔχει τὴν ἀρχὴν ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἔπους ἢ ἐξ ᾄσματός τινος τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου (βλ. ἀνωτέρω σ. 14)· ἡ ἐν λ. θάνατος ὁμοιάζει πρὸς τὸν στ. 3023

[1]) Δημώδεις παροιμίαι ἐν μεσαιωνικοῖς ἑλληνικοῖς ποιήμασι ὑπὸ Ν. Γ. Πολίτου. Ἀπόσπασμα ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Παρνασσοῦ Ἀθ. 1896 (αἱ παραπομπαὶ κατὰ τὴν σελίδωσιν τοῦ ἀποσπάσματος).

[2]) Ἡ ἀρχὴ τούτου ἔχει οὕτω περίπου :

Κάνουν ν' ἀνθίσουν τὰ βουνὰ κι ὁ πάγος δὲν τ' ἀφήνει,
κάνω κ' ἐγὼ νὰ σ' ἀρνηθῶ, κι ὁ πόνος δὲν μ' ἀφήνει.

τῆς ὑπὸ Πετρίτζη διασκευῆς τοῦ ἔπους τοῦ Ἀκρίτη (Lambros, Collection de romans grecs. Par. 1881 σ. 234): «ἀλλὰ 'ς τοῦ Χάρου ταῖς πληγαῖς βότανα δὲν ἀξίζουν». Ἡ ἐν λ. κουρεμένη 1 φέρει εἰς τὸν νοῦν σκηνήν τινα τῆς Ῥιμάτας κόρης καὶ νέου (Legrand, Bibl. gr. vulg. II σ. 56 στ. 153 κέ.), ποιήματος, ὅπερ καὶ ἄλλας παροιμιώδεις φράσεις περιέχει. Ἡ ἐν λ. ὄρνιθα 3 ὑπενθυμίζει τὸν ἐν «Γαδάρου, Λύκου καὶ Ἀλουποῦς διηγήσει ὡραίᾳ» στ. 255 (Wagner, Carmina graeca med. aevi 1874 σ. 131). Τέλος ἡ ἐν λ. σοδιάζω 1 φαίνεται ὡς ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ποιήματος τοῦ Σαχλήκη (Παπαδημητρίου, ὁ Σαχλήκης καὶ τὸ ποίημά του Ἀφήγησις παράξενος, ἐν Ὀδησσῷ 1896 σ. 18 στ. 75 κέ.). Διὰ συστηματικῆς ἐρεύνης δυνατὸν εἶναι βεβαίως καὶ πολλαὶ ἄλλαι τοιαῦται ἀναλογίαι νὰ ἐξευρεθῶσιν.

Ὡς εἰκὸς δυσχερεστάτη εἶναι ἡ ἀναγνώρισις τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἠρύσθησαν τὰς παροιμίας οἱ ἀνακοινώσαντες αὐτὰς τῷ Βάρνερ. Τινὲς τούτων διεδόθησαν βεβαίως ἐκ βιβλίων, οἷαι αἱ ἐν λ γλῶσσα 1, δρῦς 1 καὶ νόμος 1, αἵτινες καὶ εἰς ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ἐκφέρονται· αἱ πλεῖσται ὅμως συνελέχθησαν ἀπὸ στόματος, ὡς καὶ αὐτὴ ἡ διατύπωσίς των ἐλέγχει. Αὕτη δ' εἶναι ἡ κυριωτάτη ἀρετὴ τῆς προκειμένης συλλογῆς ὅτι διατηρεῖ σχεδὸν παντελῶς ἀδιάφθορον τὴν δημώδη γλῶσσαν καὶ ὅτι ἀνευρίσκεται ἐν αὐτῇ ὁ γνήσιος τύπος παροιμιῶν, αἵτινες περιῆλθον εἰς ἡμᾶς παραμεμορφωμέναι ἐν ἄλλαις συλλογαῖς (παρὰ Πλανούδῃ). Ἐκ τῶν σημειώσεων τοῦ Βάρνερ οὐδὲν διδασκόμεθα περὶ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἐπεχωρίαζεν ἑκάστη παροιμία· μόνον ἅπαξ δηλοῦται ἡ κρητικὴ προέλευσις τῆς παροιμίας (κρητικό, ὡς σημειώνει ὁ Βάρνερ). Ἐκ τοῦ περιεχομένου τινῶν ἐξ αὐτῶν ἐμφαίνεται ὅτι ἐλέγοντο ἐν χώρᾳ καὶ ὑπὸ Μουσουλμάνων οἰκουμένῃ (βόδι 4, σκύλος 4, χιονίζω 1).

Πολλαὶ τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν τῶν μέσων χρόνων, ὡς κατέδειξεν ὁ Kurtz (ἐν Philologus 49 σ. 458), ἐλήφθησαν ἐκ τῆς Βίβλου. Πλὴν τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταλεγομένων, ἐπαναλαμβανομένων δὲ καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ συλλογῇ (ἐν λ. φίλος 4, καὶ ἐν λ. ξύλον 1, περὶ ἧς ὅμως δὲν δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπωμεν τοῦτο), ὑπάγονται εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν καὶ αἱ ἑπόμεναι· ἡ ἐν λ. γλῶσσα

2, εἰλημμένη ἐκ τῶν Παροιμιῶν Σαλωμῶντος (κε΄, 15), ἥτις καὶ ἀλλαχοῦ ἐν τῇ βυζαντινῇ φιλολογίᾳ ἀπαντᾶται καὶ δὴ ἔν τινι τῶν διασκευῶν τοῦ Σπανέα· ἡ παροιμία αὕτη ἐγένετο καὶ εἰς τοὺς Τούρκους γνωστή·[1]) ἡ ἐν λ. γονιὸς 1 ἐκ τοῦ Ἰεζεκιὴλ ιη΄, 2 καὶ Ἱερεμ. λη΄, 29. Τὸ δ' ἐν λ. λάφι 1 δίστιχον ἀναφέρεται εἰς ῥῆσιν τοῦ Ἄσμ. ᾀσμάτων (β΄, 8. 9).

Τῶν παροιμιῶν τῆς βαρνερικῆς συλλογῆς ἡ ἑρμηνεία, ἐν πολλῷ μείζονι μέτρῳ ἢ τῶν παρὰ Πλανούδῃ, εὐκολύνεται ἐκ τῶν σημερινῶν παροιμιῶν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἤδη ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Κατζιούλη, τῇ δημοσιευθείσῃ ἐν τῷ Α΄ τόμῳ τοῦ ἀνὰ χεῖρας συγγράμματος, ἀνευρίσκεται μέγα πλῆθος τῶν βαρνερικῶν· ἠρίθμησα ὑπὲρ τὰς ἑκατόν. Καὶ ἐν ταῖς συλλογαῖς τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ τοῦ Βενιζέλου ἀπαντῶνται αἱ πλεῖσται· ἄλλας ὅμως ἐξ αὐτῶν ματαίως ἀνεζήτησα εἰς τὰς συλλογάς, ἃς εἶχον προχείρους, φαίνεται μάλιστα, ὡς τοὐλάχιστον συνάγεται ἐκ τοῦ δημοσιευθέντος μέρους, ὅτι τινὲς ἐλλείπουσι καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πλουσιωτάτης συλλογῆς τοῦ Πολίτου, ἐκλιποῦσαι πιθανῶς Ἐν ἀρχῇ προετιθέμην νὰ μνημονεύσω ὑφ' ἑκάστην παροιμίαν τὰς ἀντιστοίχους παρὰ Βενιζέλῳ καὶ ἐν ἄλλαις συλλογαῖς, ἀλλὰ ταχέως ἀπέστην τοῦ σχεδίου τούτου, συνειδὼς ὅτι πολλῷ πλείονα θὰ παρεῖχεν αὐτὸ τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ θὰ περιελαμβάνετο ἡ τοιαύτη ἐργασία Διότι ἡ συλλογὴ τοῦ κ. Πολίτου, οὐ μόνον διὰ τὸν ἐπιστημονικὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀκρίβειαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ διότι εἶναι ἡ πληρεστάτη πασῶν, θὰ περιαγάγῃ εἰς ἀχρηστίαν σχεδὸν τὰς συλλογὰς τοῦ Ἀραβαντινοῦ καὶ τοῦ Βενιζέλου.

Κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν παροιμιῶν οὐχὶ σπανίως μοὶ συνέβη, ὡς ἦτο ἄλλως φυσικόν, ν' ἀντιληφθῶ τῆς ἐννοίας παροιμίας τινὸς ἄλλως, καὶ οὐχὶ ὡς ἑρμηνεύει αὐτὴν ὁ Βάρνερ.[2]) Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς διατυπώσεως, τῆς ἐμμέτρου τὰ πολλὰ τῶν παροιμιῶν, καὶ περὶ τῆς καθολικῆς ἰδέας καὶ τοῦ ἰδιάζοντος χαρακτῆρος τῶν ἑλληνικῶν παροιμιῶν ἐσχημάτισα κατὰ μικρὸν ἰδίαν γνώμην. Περὶ τούτων ὅμως νομίζω προτιμότερον νὰ μὴ πραγματευθῶ ἐνταῦθα. Αἱ ἐν τῇ νέᾳ συλλογῇ τοῦ κ Πολίτου καταχωριζόμεναι παραλλαγαί, τὰ μέγιστα

[1]) Les cinq livres de la loi Leide, 1897 σ. LI σημ.
[2]) Πολλὰς ὅμως ἄλλας δὲν ἐδυνήθην νὰ κατανοήσω.

συντελοῦσαι εἰς ὀρθὴν κατάληψιν ἑκάστης παροιμίας, καὶ οἱ ὑπομνηματισμοὶ τοῦ ἐκδότου, ὅστις οὐ μόνον ἐννοεῖ, ἀλλ' ὡς Ἕλλην καὶ αἰσθάνεται τὰς παροιμίας, ὧν ἄλλως ὁ κράτιστος γνώστης τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας, θὰ καθίστων ἴσως περιττὰ τὰ πλεῖστα τῶν ὅσων ἠδυνάμην νὰ προσαγάγω. Ἂν δὲ τυχὸν ὑπολειφθῇ τι ἀντάξιον τοῦ κόπου τῆς δημοσιεύσεως, θὰ εὑρεθῇ πρὸς τοῦτο εὐκαιρία ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐν Λεύδῃ κατὰ Δεκέμβριον 1899.

D. C. Hesseling

ἀββάς

1. Μήτε ἀββάδες μήτε παπάδες στέργει.
Nec abbate nec sacerdote est contentus—De iis qui sunt inexorabiles.

ἀγάπη

1. Γι' ἀγάπη τῆς γαραφυλιᾶς ποτίζεται καὶ ἡ γλάστρα.
Cum aliquis in gratiam alterius fovetur, benigne tractatur.
2. Γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλικοῦ πίνει ἡ γλάστρα τὸ νερό.

ἀγαπητικιά

1. Ὁπ' ἔχει δυὸ ἀγαπητικιές, ἔχει χαρὰν μεγάλη·
ὅταν κακώση ἀπὸ τὴ μιά, τρέχει καὶ πάει στὴν ἄλλη.

ἀγαπῶ

1. Ἀγαπῶ παιδὶ γιὰ μάννα καὶ σκυλὶ γιὰ νοικοκύρη.
Amo filium propter matrem et canem propter patrem familias.
2. Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπήση.
3. Ὅποιος θέλει ν' ἀγαπήση
θέλει νὰ χασομερήση.

ἀγγαρειά

1. Μὲ ἀγγαρειὰ ἀμπέλι δὲ γίνεται, τζαίρι δὲν προκόφτει.
Coacto servitio nec vinea provenit nec pratum proficit.

ἀββᾶς 1. Βλ. στέργω 1.
ἀγάπη 1. Βλ. ἀγάπη 11. 2. Βλ. ἀγάπη 10.
ἀγαπητικιὰ 1. Κωμαστικὸν δίστιχον. Βλ. Passow σ. 552, 721. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 108 (1876 σ. 117).
ἀγαπῶ 1. Βλ. παιδὶ 1. 2. Βλ. ὅμοιος 8. 3. Βλ. ἀγαπῶ 48. 49.
ἀγγαρειὰ 1. Βλ. ἀγγάρεια 1 (συμπληρώματος).

ἀγγεῖον

1. Κακὸν ἀγγεῖον δὲ βλάβεται.
De perdito homine qui manet inviolatus.

ἄγγελος

1. Δὲ δίδει τὸν ἄγγελό του θυμίαμα.
De homine avaro.
2. Στὴν ἀνυδρία τῶν ἀγγέλων, καὶ κάρδαμος ἄγγελος.
Quando non pluit, i. e. desunt angeli, tunc et cardamus est loco angeli; cum meliora desunt, viliora loca supplent.

ἁγία Μαρίνα

1. Ἁγία Μαρίνα, μάραινε ὅλους τοὺς κερατάδες.
(Κρητικό).

ἅγιος

1. Κλέφτει τὸ λᾶδι καὶ ἅφτει στοὺς ἅγιους.
Qui male parta in bonos usus convertit.

ἅγιος Ἀντώνης

1. Ἐκεῖνος εἶνε γιὰ τὸν ἅγιον Ἀντώνη.
Dicitur de iis qui mente sunt capti, vel stulte et inepte se gerunt.
2. Ἡ φωτιὰ τοῦ ἅγιου Ἀντώνη νὰ σὲ κάψῃ.
Est modus imprecationis; dicitur etiam:
2α. Φωτιὰ τοῦ ἅγιου Ἀντώνη εἶνε.
De homine strenuo.

ἀγγεῖον 1. Βλ. κακὸς 17α. 18. 53.
ἄγγελος 1. Βλ. δίνω 11. Πρβλ. ἄγγελος 9.
2. Βλ. ἀνυδρία 1. Πρβλ. λεῖψα 1.
ἁγία Μαρίνα 1. Βλ. κερατᾶς 1.
ἅγιος 1. Βλ. κλέφτω 10β. Πρβλ. 10.
ἅγιος Ἀντώνης 1. Βλ. ἅγιος Ἀντώνης 4.
2. Βλ. ἅγιος Ἀντώνης 7α (συμπληρώματος).

3. Κόψε ξύλο, κάμε 'Αντώνη.
Cade lignum et ex eo Antonium confice: Convenit in eo: «cum faber, incertus scamnum faceretne Priapum, maluit esse deum». [Hor. Sat. I, 8, 2]. Sed Graeci non sculpta sed picta habent. ('Αν ἡ παροιμία ἀνεφέρετο ὄντως εἰς τὸν ἅγιον 'Αντώνιον, θὰ ἦτο ταυτόσημος τῇ βυζαντινῇ παρὰ Πλανούδ. 38. 'Αλλ' αὐτὴ ἡ παρατήρησις τοῦ Βάρνερ ἐλέγχει ὅτι ἀμφίβολον τοῦτο).

ἅγιος Γιώργης

1. Ἅγια Γιώργε, ἀκριβὰ πουλεῖς τὰ σφουγγᾶτα.

ἅγιος Δημήτριος

1. Νὰ εἶνε πολύχρονος ἀπὸ τοῦ ἅγιου Δημητρίου ἕως τοῦ ἅγιου Νέστορος.
(Παραλαγή: Νὰ ζήσῃ ἀπὸ). — Est modus imprecationis, duo enim hi dies festi iunguntur.

ἅγιος Θεόδωρος

1. Ἅγιος Θεόδωρος παξιμάδι κλέφτει.

ἅγιος Νικόλας

1. Ἅγιε Νικόλα, βοήθα με.

ἅγιος Παντελέημονας

1. Ὅπου κουτσὸς κ' ὅπου τυφλός, στὸν ἅγιον Παντελέημονα.
Claudus quivis et caecus se confert ad sanctum Panteleemonem. — De eo qui undique effictatur et obruitur molestiis.

ἅγιος 'Αντώνης 3. Βλ. 'Αντώνης 1.
ἅγιος Γιώργης 1. Πρβλ. ἀκριβὸς 2.
ἅγιος Δημήτριος 1. Βλ. ἀπὸ 21.
ἅγιος Θεόδωρος Βλ. ἅγιος Θεόδωρος 1.
ἅγιος Νικόλας Πρβλ. ἅγιος Νικόλας 10 — 12.
ἅγιος Παντελέημονας 1. Βλ. ἅγιος Παντελέημονας 6.

ἀγόρι

1. Πάρ' κεῖνο ποῦ δίδει ἡ μαμμή, κι εἶπε πῶς εἶν' ἀγόρι.
Quae donantur sunt in pretio habenda.

ἀγουροφᾶς

1. Ἀγουροφᾶς ἐκέρδιζε καὶ ὡριμοφᾶς ἐζήτα.
Qui comedit acida facit lucrum, sed qui vescitur maturis ad mendicitatem redigitur — Dicitur de iis qui oblata occasione cito res suas expediunt nec interposita cunctatione tempus cum damno extrahunt.

ἀγῶγι

1. Τὸ ἀγῶγι ξυπνᾷ τὸν ἀγωγιάτην.
Merces expergefacit portorium.

ἀδειανός

1. Ἀδειανὸς δουλειὰ δὲν εἶχε
καὶ ἔλυε καὶ ἔδενε τὲς κάτες.
Dicitur de desidioso.

ἀδερφός

1. Κρεμάσετε τὸν ἀδελφό μου, ὅτ' ἐγὼ ντραλίζομαι.
Suspende fratrem, quoniam ego dolorem capitis habeo; ipse autem erat suspendendum, sed sic se excusat. Sic si quis periculum aliquod velit averruncare et alium ei subjicere.

ἀγόρι 1. Βλ. δίνω 92α.
ἀγουροφᾶς 1. Βλ. ἀγουροφάγος 4α (συμπληρωμ.). Πρβλ. ἀγουροφάγος 5.
ἀγῶγι. Βλ. ἀγῶγι 2.
ἀδειανὸς 1. Βλ. δουλειὰ 51. Πρβλ. ἀδειανός 8.
ἀδερφὸς 1. Βλ. κρεμῶ 16.

Ἅδης

1. Ἅδης ἀπὸ τὸν Ἅδη κι' ἂν ἀργῇ, ἐδῶ δουλειὲς δὲν ἔχει.
De homine qui nulli est usui.

ἀέρας

1. Τὸν ἀέρα κυνηγᾷ μὲ τὸ δίχτυ.
De labore inutile — Πρβλ. μάρμαρα 1.

ἀετός

1. Ὁ ἀετὸς δὲν ἔκλαιεν πῶς ἀπέθαινε, μόνον πῶς ἀπὸ τὸ ἴδιόν του τὸ φτερό.
De eo qui calamitati suae ipse praebet causam.
2. Ὁ ἀετὸς τρώγει καὶ ἡ κουροῦνα κράζει.
Aquila vescitur crocitante corvo.

Ἀθήνα

1. Ἀθήνα, πρώτη χώρα,
πῶς ἤσουν πρῶτα καὶ πῶς εἶσαι τώρα!

ἀκριβός

1. Ἀκριβὸς θαρρεῖ κερδαίνει,
καὶ φυρνᾷ καὶ δὲν τὸ ξεύρει.
Avarus dum lucrari se credit, nescius patitur damnum.
2. Ἀκριβὸς κελλάρης, πάντα κελλάρης.
Tenax cellarius semper cellarius — Commendatur parsimonia.

ἀλεπού

1. Ἔχεις καὶ τὴν ἀλεποῦ γιὰ ἀγρίμι;
De üs qui vilis sunt conditionis, nec merentur adcenseri viris egregiis.

Ἅδης. Βλ. δουλειὰ 8α.
ἀέρας 1. Βλ. ἀέρας 23α (συμπληρώματος).
ἀετὸς Βλ. 1. ἀετὸς 1α (συμπληρ.) 2. Βλ. ἀετὸς 3α (συμπληρ.)
Ἀθήνα 1. Πρβλ. Ἀθήνα 1.
ἀκριβὸς 1. Βλ. ἀκριβὸς 5. 2. Βλ. ἀκριβὸς 10.
ἀλεπού 1. Βλ. ἀλεπού 30.

2 Ἡ ἀλεποῦ ἀπαντεχαίνοντας νὰ πέσουν τῆς κατσίκας τὰ ὀρχίδια ἐψόφησε.
De irrita spe.

3. Ἡ ἀλεποὺ μὴ φθάνοντας τ' ἀπίδια λέγει πῶς δὲ φελοῦνε.
Non pertingens vulpes ad pira nil ea valere dicit.

4. Κυρὰ ἀλεπού, ποιὸς σ' ἔμαθε νὰ μοιράζῃς; Ἡ συφορὰ τοῦ γάδαρου.
Dicitur de iis qui aliorum exemplis erudiuntur.

5. Ὅσα δὲ φθάνει ἡ ἀλεπού, κρεμασταριὲς τὰ κάμνει.
Quod assequi non potest vulpes, pendere in alto obtendit, vel dicit: maneant suspensa.

ἀλήθεια

1. Κάθε ἀλήθεια ἔχει πίκρα.
Sic Arabes dicunt: al-hoqqmorr, veritas est amara.

ἄλλος

1. Ἄλλα εἶνε τὰ μάτια τοῦ λαγοῦ καὶ ἄλλα τῆς κουκουβάγιας.
De iis quae similia videntur, sed insigniter differunt.

2. Ἄλλα ἐμέτρα ὁ ἀγωγιάτης, καὶ ἄλλα ἐψήφα ὁ νοικοκύρης.
De discordantibus sententiis.

3. Ἄλλα λέγει ὁ ἀφέντης καὶ ἄλλα ὁ ἀγωγιάτης.
Dicitur de sententiis discordibus.

4. Ἄλλα λέγει ὁ ζευγηλάτης, κι ἄλλα μελετοῦν τὰ βόδια. (Παραλλαγή: κι ἄ. ἐψήφισαν τὰ β) — Aliud loquitur iugarius, aliud cogitant boves.

ἀλεποὺ 2. Βλ. παντέχω 1. Πρβλ. ἀλεποὺ 39.
3. Βλ. φτάνω 76. 4. Βλ. συφορὰ 2. 5. Βλ. φτάνω 23.
ἀλήθεια 1. Βλ. ἀλήθεια 43α (συμπληρώμ.). Πρβλ. ἀλήθεια 26.
ἄλλος 1. Βλ. ἄλλος 62. — 2. Βλ. ἄλλος 6α (συμπληρώμ.). Πρβλ. ἄλλος 8.
3. Βλ. ἄλλος 12α (συμπληρώμ.). Πρβλ. ἄλλος 8.
4. Βλ. ἄλλος 12β (συμπληρώμ.). Πρβλ. ἄλλος 58.

5. Ἄλλα λέγω τὸν καλόν μου, κι ἄλλα κεῖνος μὲ διανεύει.
Usurpatur de discrepantibus sententiis. Καλὸς et ἄντρας vocant maritum.

6. Ἄλλος γαμεῖ καὶ λειτουργᾷ, κι ἐγὼ ἃ φιλήσω βλάβει.
(Παραλλ. κι ἐ. ἄ σουρίζω βλ.) — Alius obit cultum dei (administrat coenam Domini), ego solo osculo delinquo. — Cum graviora delicta non puniuntur, curantur minima.

7. Ἄλλος ἔψηνε τὸ αὐγὸ καὶ ἄλλος τὸ παραστέκουνταν, καὶ ἄλλος ἦλθε καὶ ἔφαγέν το.
Cum quis fruitur bonis quae alius acquisivit

8. Ἄλλος ὁ βουλόμενος, Θεὸς ὁ βουλοκόπος.
Alius optat, cupit, sed Deus consilium aut voluntatem perficit.

9. Ἄλλος σκάπτει καὶ κλαδεύει κι' ἄλλος τραγουδεῖ καὶ πίνει.
Quando quis fruitur eo quod aliorum partum fuit labore.

10. Ἄλλος σπέρνει τὸ σιτάρι κι' ἄλλος εἶν' ποῦ τὸ θερίζει.
Qui ipsi non percipiunt laboris sui fructum.

11. Ἄλλος φυτεύει τὸ δεντρὸ
κι' ἄλλος τρώγει τὸν καρπό.
Alius plantat arborem et alius comedit fructum.

12. Ὦ Παναγιά, τὰ πράμματα τοῦ κόσμου πῶς περνοῦσι·
ἄλλοι μερώνουσι πουλιὰ κι ἄλλοι τὰ κυνηγοῦσι.

ἄλογον

1. Ἄπο τ' ἄσπρα τ' ἄλογα 'ς τὰ μαῦρα τὰ γαϊδούρια.
Indicatur lapsus ex dignitate.

ἄλλος 5. Βλ. ἄλλος 13. — 6. Βλ. λειτουργῶ 5. — 7. Βλ. ἄλλος 110.
8. Βλ. Θεὸς 14α Πρβλ. Θεὸς 139.
9 Βλ. ἄλλος 122.
10. Βλ. ἄλλος 124α. (συμπληρώμ.). Πρβλ. 123.
11. Βλ. ἄλλος 136α (συμπληρώμ.).
12. Κωμαστικὸν δίστιχον.
ἄλογον 1. Βλ. ἀπὸ 20.

2. Εἴδες πράσινον ἄλογον,
εἴδες Χιώτην φρόνιμον.
(Πρβλ. Χιώτης 1. 2.). — Si videris equum viridem, videris quoque sapientem Chium. — Chiorum ingenia creduntur aliquam dementiae habere mixturam.

3. Ὁπ' ἔχει ἀλόγου στάμενα γοργὰ καβαλλικεύει.
Nummis facili negotio omnia parantur.

4. Ὁποῦ καβαλλικεύει ξένο ἄλογο γλήγορα πεζεύει.
De instabilitate rerum quae alienis viribus innituntur.

5. Ὅταν ψοφίζουν τ' ἄλογα, ἔχουν τιμὴν τὰ γαδούρια.
Cum digni et idonei homines desiderantur, viles et indigni sunt in pretio.

6. Πόσα καλὰ ἄλογα ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸ σαμάρι.
Hoc dicitur de viris qui primo erant in obscuro, sed merebant lucem.

7. Τὸ ἄλογον εἰς τὸ ἀγῶγι του ψοφᾷ.

ἁμαρτιά

1. Ἡ ἁμαρτιὰ ἃ δὲν πληθαίνῃ δὲν κόφτεται.
Tandem extremis malefactis finis. (Πρβλ. κακὸς 1).

ἀμπέλι

1. Ὁπ' ἔχει ἀμπέλια ἂς βάλῃ ἐργάτες.
Qui habet vineam adhibeat operarios.

2. Τ' ἀμπέλι θέλει ἀμπελουργόν, καὶ τὸ καράβι ναῦτες.
Cura cuiusque negotii mandandum est peritis.

3. Φροῦ, φροῦ, καὶ τὰ ἀμπέλια ξέφραγα.
De inani superbia. Emittit arrogantem vocem *fru*, sed vineae eius sepimento carent.

ἄλογον 2. Βλ. Χιώτης 3. 3. Βλ. ἔχω 150. 4. Βλ. ξένος 125. 5. Βλ. γάδαρος 76α. 6. Βλ. σαμάρι 8. 7. Βλ. ἀγῶγι 3.
ἁμαρτιὰ 1. Βλ. ἁμαρτία 12α.
ἀμπέλι 1. Βλ. ἔχω 140. — 2. Βλ. ἀμπέλι 16. — 3. Βλ. φροῦ φροῦ 4.

ἀναβροχιά

1. Εἰς τὴν ἀναβροχιὰ καλὸν καὶ τὸ χαλάζι.
Deficiente pluvia etiam grando laudatur

ἀναγελῶ

1. Τὸ ἀναγελᾷς παθαίνεις.
Quod rides pateris.

ἀνακώλωμα

1. Καλὸς καιρὸς γιὰ ἀνακώλωμα.
Quae fiunt extra ordinem, e. g. si tempore frigido aliquis nudetur.

ἀναντράνισμα

1. Ἔχει καὶ τὸ ἀναντράνισμα τῆς γρίας προβατίνας.

ἀνάξιος

1. Ἀνάξιος ἔβαλε βρακὶ καὶ κάθε πόρτα τζίλευε.
Indignus induit femoralia et in quavis portula maculavit. — Dicitur de homine qui non meretur dignitatem altam.

ἀνάστα

1. Ἔκαμε τὸ ἀνάστα ὁ Θεός.
De re stupenda.

ἀναβροχιὰ 1. Βλ. καλὸς 57.
ἀναγελῶ 1. Βλ. ἀναγελῶ 9α.
ἀνακώλωμα 1. Βλ. καιρὸς 23.
ἀναντράνισμα 1. Βλ. ἀναντράνισμα 1.
ἀνάξιος Βλ. βρακὶ 10.
ἀνάστα 1. Βλ. ἀνίσταμαι 2.

ἄνεμος

1. Ὁποῦ ἄνεμον μαγειρεύει, καπνὸ θέλει γευματίζει.
Qui coquit ventum, oportet fumum edat.

ἀντιφάρμακον

1. Τοῦ ἀνθρώπου τὸ πρόσωπον εἶνε ἀντιφάρμακον.
Facies hominis est antidotum —(Τὸ εἰς φύλλον χειρόγραφον ἑρμηνεύει ὧδε: Ipsa hominis praesentia difficilia quævis curat et moderat. — Ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ, ἐν τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ, εὕρηται διάφορος ἑρμηνεία, ἔχουσα ὧδε, κατὰ τὴν ἀτημέλητον λατινικὴν τοῦ Βάρνερ: Cui mala vis si ipsum videas, lenitur mens ut melius ei velis).

ἄντρας

1. Ἂν ἤτανε ἡ συντροφιὰ καλή, ἔπαιρναν δυὸ ἄντρες μιὰ γυναῖκα.
Si societas esset bona, acciperent duo viri unam uxorem.

1. Ἄντρα θέλω, τώρα τὸ θέλω.
Volo maritum et cito illum volo. — Pedetentim fiant, non extemplo.

3. Δώσ' καὶ ἐμὲ καὶ τοῦ παιδιοῦ μου κι ἄντρας μου 'ς τὴν πόρτα στέκει.
Di cupiditati insatiabili.

4. Δώσ' μου, κυρά, τὸν ἄντρα σου,
καὶ σὺ βάστα τὸν κόπανον.
(Παραλλαγή: Δώσ' με). Qui aliorum emolumenta ad se trahere student.

5. Κάμε τὸν ἄντρα σου κέρατα καὶ μάγια μὴν τὸν κάμῃς.

ἄνεμος 1. Βλ. ἄνεμος 15α.
ἀντιφάρμακον 1. Βλ. πρόσωπο 11. Πρβλ. αὐτοπρόσωπον 1.
ἄντρας 1. Βλ. συντροφιὰ 1. 2. Βλ. ἄνδρας 11.
3. Βλ. δίνω 35. 4. Βλ. δίνω 40.
5. Βλ. μάγια 1.

6. Ὁ ἄντρας μου στὰ χάρβαλα κι ἐγὼ στὰ χαρβαλώματα.
Χαρβαλώματα peius est primo (sc. χάρβαλα). — Hoc est: Nec ille nec ego bene.

7. Ἐστ' ἀνδρὸς τ' ἀνακουμπώματα καυχοῦνται καὶ γυναῖκες.
De iis qui alienae felicitatis sunt consortes.

ἀντρόγυνον

1. Ἔχουν τ' ἀντρόγυνα κακιά, ἔχουν τ' ἀδέρφια μάχη.
Matrimoniun habet malitiam, litem, et fraternitas rixam.

ἀπίδι

1. Ἀπίδια θέλει ὁ κορωνιὸς καὶ ὄχι πεταλοῦδες.
(Πρβλ. ἄσπρα 1).

2. Κρῖμα τὰ καλὰ τ' ἀπίδια,
ποῦ τα τρώγουν τὰ χοιρίδια.
Delendum meliora pira edi a porcis. — (Πρβλ. σῦκον 2).

3. Τ' ἀπίδια μὲ παρακαλοῦν κι ἀχλάδες θέλ' νὰ φάγω;
Cum pira domestica me rogent, appetiturus ne sim silvestria pira?

4. Τὸ ὥριμον ἀπίδι τὸ σκυλὶ τὸ τρώγει.

αποθαμένος

1. Τοῦ ἀποθαμένου τὸ πουγγὶ ἀνάποδα μετρᾶται.
Defuncti loculos perperam solent metiri.

ἀπόστολος

1. Δώδεκα ἀποστόλοι ἦταν καὶ καθένας ἔκλαιγεν τὸν πόνον του.
Unumquemque premit sua cura.

ἄντρας 6. Βλ. ἄνδρας 20. 7. Βλ. ἄνδρας 74.
ἀντρόγυνον 1. Βλ. ἀδελφός 11.
ἀπίδι 1. Βλ. ἀπίδι 1. 2. Βλ. τρώγω 134α.
ἀποθαμένος 1. Βλ. ἀποθαμένος 16.
3. Βλ. ἀπίδι 2. 4. Βλ. τρώγω 301α.
ἀπότρυγα 1. Βλ. ἀπότρυγα 1.

ἀπότρυγα

1. Ἀπότρυγα, καὶ βαστᾷ καὶ καλάθι.
Finita vindemia gestat calathum ad colligendas uvas.

Ἀπρίλιος

1. Τῶν καλῶν ναυτῶν γυναῖκες τὸν Ἀπρίλιονα χερεύουν.
Praestantium nautarum uxores mense Aprili fiunt viduae. (Πρβλ. Μάρτης).

ἀράπης

1. Τὸν ἀράπη νὰ ξεπλύνῃς,
τὸ νεκρὸ νὰ γαργαλίζῃς,
εὔκαιρον τὸν κόπον κάμῃς.
Cassum inpendis laborem (Πρβλ. μαυρὸς 5 καὶ νεκρὸς 1).
1. Τὸν ἀράπην ἐρώτησαν· τί κάμνουν τὰ παιδιά σου ; Ὅσον αὐξαίνουν, τόσο μαυρίζουν.

ἀργός

1. Ὁ ἀργὸς δουλειὰ δὲν εἶχε κι ἔλυε κι ἔδενε τὸ σάκκο.

ἀρκούδα

1. Ζωντανῆς ἀρκούδας τομάρι μὴν πάρῃς.
Dubia et incerta non sunt habenda pro veris.

ἀρκούδι

1. Νηστικὸν ἀρκούδι δὲ χορεύει.
Cum quis invitamento quodam ad praestandam aliquam operam at provocandas.

ἀπόστολος 1. Βλ. πόνος 2.
Ἀπρίλιος 1. Βλ. Ἀπριλομᾶς 3.
ἀράπης 1. Βλ. Ἀράπης 10. 2. Βλ. παιδὶ 68.
ἀργὸς 1. Βλ. ἀργὸς 1.
ἀρκούδα 1. Βλ. ἀρκοῦδα 1.
ἀρκούδι 1. Βλ. νηστικὸς 5.

ἀρνὶ

1. Πλιὸ ἀρνὶ στὸ μακελλειὸ παρὰ πρόβατα πηγαίνουν.
De morte immatura. — Sic Arabes: Kam kibsch' indarrā' i wa kam kharief ind as-schawi [Πόσα κριάρια εἶναι 'ς τὸν βοσκό, καὶ πόσα ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλάρη;].

ἀρχή

1. Νὰ μὴν παινέσῃς τὴν ἀρχὴ ἃ δὲν ἰδῇς τὸ τέλος.
Noli laudare initium dum non vides finem.

ἀρχίζω

1. Σήμερα ἀρχίσαμε, καὶ αὔριο πόσες ἔχομε;
Hodie incepimus, cras quotum diem habemus. — De absurda interrogatione.

ἄρχοντας, ἄρχος

1. Ἄρχοντας χωρὶς στάμενα, σφάκελά του ποῦ τὸν ἔχει.
Intende digitos ei qui magnificum aestimat illum cui desunt nummi. — De iis qui omnia metiuntur divitiis.
2. Ἄρχου καὶ μωροῦ καθὼς τοῦ δόξῃ.

ἄσπρα

1. Ἄσπρα θέλει ὁ κορωνιὸς καὶ ὄχι πεταλοῦδες.
(Πρβλ. ἀπίδι 1).
2. Νὰ εἶχα ἄσπρα, νὰ ἀγόραζα ἕνα πουγγί, νὰ βαζα τὰ ἄσπρα μου.
3. Τ' ἄσπρα 'νε ποῦ κόφτουν λόγια, κι ἡ φτώχεια γόνατα.
Pecunia litem et egestas genua tollit.

ἀρνὶ 1. Βλ. ἀρνὶ 12.
ἀρχὴ 1. Βλ. ἀρχὴ 8.
ἀρχίζω 1. Βλ. σήμερα 8.
ἄρχοντας 1. Βλ. ἄρχοντας 19. 2. Βλ. ἄρχοντας 29.
ἄσπρα 1. Βλ. ἄσπρα 6. 2. Βλ. ἄσπρα 24. 3. Βλ. ἄσποα 36.

ἄσπρος

1. Ἄσπρο εἶνε καὶ τὸ χιόνι, ἀμὰ τὰ σκυλιὰ τὸ κατοροῦσι.
Nix est candida, sed canes eum permingunt. — De virtutibus quae confinio aliquo viliorum depravantur, dehonestantur.

2. Ὁ ἄσπρος μὲ τὸν κόκκινο, ἥλιος μὲ τὸ φεγγάρι,
κι ὁ μαῦρος μὲ τὸν κόκκινο, ἡ στιὰ μὲ τὸ τηγάνι.
Pulchro pulchra conveniunt, sed deformi etiam pulchra non conveniunt, eum deformant.

ἀστρικόν

1. Τὸ ἀστρικόν του δὲν τὸν ἐφέλεσε.
(Παραλλαγή: βοήθησε). — Astrum non iuvit illum. — Sic qui non prospere succedunt.

ἄστρον

1. Ἔπεσαν τ' ἄστρα καὶ τὰ τρώγουν οἱ χοῖροι.

αὐγό

1. Ἔχασε τὰ αὐγὰ καὶ τὸ καλάθι.
Notatur totius facultatis ruina.

2. Κι ἀστραπὲς ἀκούσῃς θέλεις,
καὶ βροντὲς ἀκούσῃς θέλεις,
καὶ τ' αὐγά σου μὴν τ' ἀφήσῃς.
Qui nulla se ratione dimoveri patitur ab instituto.

3. Πόσα αὐγὰ 'ς τὴν πέτραν καὶ πάλιν πέτρα.
Quotquot ova illudantur petrae, tamen illaesa manet petra.

ἄσπρος 1. Βλ. ἄσπρος 11.
2. Βλ. ἄσπρος 30.
ἀστρικὸν Βλ. ἀστρικόν 1.
ἄστρον 1. Βλ. ἄστρον 5.
αὐγὸ 1. Βλ. αὐγὸ 39. 2. Βλ. ἀστραπὴ 8.
3. Βλ. αὐγὸ 71α.

αὐλή

1. Ὅταν διψᾷ ἡ αὐλή σου, ὄξω νερὸ μὴ χύσῃς.
(Παραλλ.: μὴ ῥίχνῃς).

ἀφορμή

1. Καλὴ ἀφορμὴ στὸ κόσκινο.
Qui quaerit occasionem aliquem laedendi, sed vera causa nulla est.

βάλλω

1. Βάλε με καὶ νὰ σὲ βγάλω.
Cum beneficia pensantur malefactis.

βαπτίζω

1. Βαπτίζω καὶ μυρώνω καὶ ἄρα προκόψῃ, καὶ μὴ προκόψῃ.
De iis quorum fides tantum in mercede est sita, quique tralatitiam operam praestant. — Ἄλλη ἑρμηνεία (ἐκ τοῦ εἰς 4ον χειρογράφου): Qui propria commoda spectat et non sollicitur de iis pro quibus laborat.

βατρακός

1. Σ' ἔχω χάρη, βάτρακε, νὰ πηδᾷς στὰ κάρβουνα, καὶ ὄχι στὸν πόταμο.
(Πρβλ. κάβουρας).

βελόνη (Πρβλ. σακκορράφα).

1. Ἔκαμε τὸ γυννὶ βελόνη.
Ex vomere fecit acum. — De eo qui magna deprimit.

αὐλὴ 1. Βλ. διψῶ 8.
ἀφορμὴ 1. Βλ. ἀφορμὴ 13.
βάλλω 1. Βλ. βγάζω 13.
βαπτίζω 1. Βλ. βαφτίζω 4.
βατρακὸς 1. Βλ. πηδῶ 19α.
βελόνη 1. Βλ. κάνω 62.

2. Ἔχασε ἡ Βενετία βελόνη.
De iactura quae non est gravis.
3. Χορεύουν τὰ σιδερικά, πηδᾷ καὶ ἡ βελόνη.
(Πρβλ. σακκορράφη 1.). Cum parvi se aequant magnis, vel illorum ope sustentantur. — Sic Arabes: idhā kān kabīro-l-bait bid-daff mūli' falā 'atbin'ala-s-sighār idhā ragasū. [Ἂν ἀρέσῃ 'ς τοὺς γέρους νὰ χτυποῦν τὸ τούμπανο, δὲν πρέπει νὰ τοὺς κακοφαίνεται ἂν χορεύουν οἱ νέοι).

βερεσέ

1. Ὅποιος πιῇ βερεσὲ δυὸ φοραὶς μεθᾷ.

βιάζομαι

1. Ὁποῦ βιάζεται πολλά, πίσω ἀπομένει.

βίος

1. Ὁ βίος μου 'ς τὴ βία μου.
Victus meus dependet a robore meo.
2. Ὅταν ἀπομένῃ ὁ βίος σου εἰς ἕνα αὐγό, χτύπα το καὶ ἐκεῖνο 'ς τὴν πέτρα.

βλάχος

1. Ὁ βλάχος ἄρχος νὰ γενῇ, πάλιν βλαχιὲς μυρίζει.

βλέπω

1. Βλέπε με καὶ μὴ μὲ πιάνῃς.

βελόνη 2. Βλ. χάνω 39. 3. Βλ. χορεύω 37.
βερεσὲ 1. Βλ. βερεσὲ 4.
βιάζομαι 1. Βλ. βιάζομαι 6α.
βίος 1. Βλ. βίος 11 — 2. Βλ. βίος 8α.
βλάχος 1. Βλ. βλάχος 12.
βλέπω 1. Βλ. πιάνω 2α.

2. Νὰ σὲ βλέπω καθὼς θέλω,
καὶ νὰ κλαίω ὅσο δύνομαι.
Dum videam te sicut volo, plorabo quam tum potero. — De homine dicitur cui quis male cupit.

3. Ὁποῦ σὲ εἶδε κι ἔφαγε, μεγάλη πεῖνα εἶχεν·
ἀμὰ ἃ δὲν ἐξέρασε καλὸ στομάχι εἶχεν.
De homine quem omnes abominantur.

4. Ὁποῦ σε ἰδῇ καὶ δὲν ξεράσῃ, κι ἀναγουλιάσει θέλει.

βόδι

1. Ὅλο τὸ βόδι ἐφάγαμε καὶ στὴν οὐρὰ ἀπομείναμε.
Cum maiori negotio confecto restat imperfectum quod leve est. (Πρβλ γάδαρος 7.).

2. Ποῦ τὰ πᾶς, κυρά, τὰ βόδια, ποῦ τσοπάνης δὲν τὰ θέλει;
De eo quod ingratiis alicuius fit.

3. Τὸ βόδι δένουν ἀπὸ τὰ κέρατα καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴ γλῶσσα.
Bos religatur cornibus, homo obstringitur lingua. — Ad implenda promissa.

4. Τὸ καβούλη σφάζει τὸ βόδι.
Assensus jugulat bovem. — Fides qua quis se obstringit at praestanda. Καβούλη petitum est a Turcis qui id acceperunt ab Arabibus.

βουβάλι

1. Εἶνε βουβαλοκλέφτης.

2. Τὸ βουβάλι ἃ φτωχαίνῃ πάλι βοδιοῦ κρέας ἔχει.
Licet macrescat bubalus, tamen bovis servat carnem. — Qui fortunam non animum mutant.

βλέπω 2. Βλ. βλέπω 83α. 3. Βλ. βλέπω 92α. τρώγω 205. 4. Βλ. βλέπω 92β.
βόδι 1. Βλ. τρώγω 172. 2. Βλ. θέλω 124. 3. Βλ. γλῶσσα 55. 4. Βλ. καβοῦλι 1.
βουβάλι 1. Βλ. βουβαλοκλέφτης 1. 2. Βλ. φτωχαίνω 13.

βοῦκα

1. Μεγάλη βοῦκα φάγε, καὶ μεγάλο λόγο μὴν εἰπῇς.
Magnam offam edas, sed magna verba non loquaris.— Non alios ob hoc vel illud accuses, nam idem tibi possent accidere.

βουλή

1. Ὁλωνῶν τὴ βουλὴ νὰ παίρνῃς καὶ ἀπὸ τὴν ἐδικήν σου μὴν ἐβγαίνῃς.
Quorumvis cape consilium sed a tuo proprio non discede. — Dicitur praesertim de mulierum consiliis.

βρακί

1. Τὸ γράφει ὁ Θεὸς χωρὶς βρακί, ποτὲς βρακὶ δὲ βάνει.

βρέχω

1. Ἐκεῖ ποῦ βρέχει φαίνεται, καὶ ὁποῦ χιονίζει ἀσπρίζει.
De indiciis rerum.
2. Ὅταν ἔπρεπε δὲν ἔβρεχε, καὶ τώρα δροσολογᾷ.
De iis quae fiunt proepostere et perperam. — Ἐν τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ ἑρμηνεύεται καὶ ἄλλως: Quod ante non factum nec jam fiet. Et sine tempore facit et minus [recte] facit. Nec tunc, nec nunc bene.

γάδαρος

1. Δὲν ἐμπορεῖ νὰ δέρῃ τὸ γάδαρο, καὶ δέρνει τὸ σαμάρι.
Cum non possit asinum ipsum percutere, pecutit eius stratum.

βοῦκα 1. Βλ. λόγος. 85.
βουλὴ 1. Βλ. βουλὴ 1.
βρακὶ 1. Βλ. Θεὸς 216.
βρέχω 1. Βλ. φαίνομαι 5. 2. Βλ. πρέπει 9.
γάδαρος 1. Βλ. δέρνω 13.

2. Δύο γαδάροι ἐμάλλωναν εἰς ξένην ἀχερῶνα.
Qui alienis curis afficiuntur.

3. Κάποιον χάριζαν γαΐδαρο κι ἔψεγε τὰ δόντια του.
Notatur ingratitudo.

4. Ξεύρει ὁ γάδαρος τεῖνε τὸ κυδωνάτο;
Novitne asinus quid sit .... — Ἀδυνατῶν ν' ἀποδώσῃ τὴν λ. κυδωνᾶτο, ὁ Βάρνερ ἀφῆκεν αὐτὴν ἀμετάφραστον.

5. Ὁ γαΐδαρος κουβαλεῖ κρασὶ καὶ πίνει νερό.
Asinus portat vinum sed ipse bibit aquam.

6. Ὁ γάδαρος ψοφᾷ εἰς τὸ βουνὸ καὶ ἡ ζημιὰ 'ςτὸ σπίτι ἔρχεται.
Asinus in monte exstinguitur sed damnum inde pervenit ad aedes. — Cum alienae culpae innectuntur qui sunt innoxii.

7. Ὅλο τὸ γαΐδαρο ἐφάγαμε καὶ στὴν οὐρὰ ἀπομείναμε. (Πρβλ. βόδι 1).

8. Ὅποιος γάδαρος, καὶ ἐγὼ σαμάρι.
Qualiscunque sit asinus, me praebeo ei stratum. — De iis qui promiscue se addicunt servitio, nulla facta electione.

9. Ὁποῦ παίζει μὲ τὸν γάδαρον κάμνει χρεία νὰ δέχεται καὶ τὶς κλωτσιές.
Tolerandi sunt mores eius qui in familiaritate admittitur

10. Πέντε νομάτοι ἐφόρτωναν ἕνα γαΐδαρον καὶ ἔλεγαν· ἀνάθεμα τὴ μοναξιά.

11. Τὸ γαΐδαρον εἰς τὴ χαρὰ γιὰ ξύλα ἢ γιὰ νερό.
Qui propter spem aliquam afficiuntur honore.

12. Τὸ γαΐδαρον τὸν κρύβανε καὶ ἡ οὐρά του φαίνεται.
Occultant asinum sed cauda eius apparet.

γάδαρος 2. Βλ. ξένος 14. 3. Βλ. χαρίζω 9. 4. Βλ. ξεύρω 59. 5. Βλ. κρασὶ 28. 6. Βλ. ζημιὰ 4. 7. Βλ. τρώγω 232. 8. Βλ. γάδαρος 62. 9. Βλ. γάδαρος 56. 10. Βλ. φορτώνω 9. 11. Βλ. γάδαρος 91α. 12. Βλ. κρύβω 4.

13. Τοῦ γαδάρου τὸ τρέξιμο ὀλίγον κρατεῖ.

γαϊδουράκι

1. Μικρὸ γαϊδουράκι πάντα πουλαράκι.
Parvus asellus semper aestimatur esse pullus.

γαϊδουρινά

1. Ὁποῦ βαθειὰ φλεβοτομεῖται γαϊδουρινὰ φωνάζει.
2. Ὁποῦ πονεῖ γαϊδουρινὰ φωνάζει.
Vehementiae mali respondet inde natus dolor.

γάμος

1. Ἀλλοὶ εἰς ἐκεῖνον ποῦ λείπει ἀπὸ τὸ γάμο του.
2. Ὅλα μας ἀνάποδα καὶ ὁ γάμος τὴν Τετράδη.
Cum mala cumulantur malis Ideo enim ingratae habentur nuptiae quae fiunt die Mercurii, quod tum abstineatur carne, sicut eiusdem usus die Veneris illicitus est.
3. Πλέον τὰ ἔξοδα τοῦ γάμου παρὰ τὰ προῖκα τῆς νύφης.
Cum impensea superant reditus.

γαμπρός

1. Γαμπρέ, τρέχει ἡ μύξα σου; Εἶνε ἀπὲ τὸ χειμῶνα. Καὶ ἀπὲ καλοκαίρι σὲ ἠξεύρω.

γαμῶ

1. Γάμειε κ' ἐσύ, ἀχελῶνα, στὴν πομπὴ τοῦ σταυρυαετοῦ.
Subige et tu testudo in despectum aquilae.

γάδαρος 13. Βλ. τρέξιμον 1.
γαϊδουράκι 1. Βλ. μικρὸς 11.
γαϊδουρινὰ 1. Βλ. φλεβοτομῶ 1. 2. Βλ. πονῶ 17.
γάμος 1 Βλ. λείπω 5. 2. Βλ. γάμος 51. 3. Βλ. προῖκα 18.
γαμπρὸς 1. Βλ. ξεύρω 14.
γαμῶ 1. Βλ. πομπὴ 4α

2. Γαμήση καὶ ξεράχωμα.
3. Ἔμαθε νὰ βελονιάζῃ καὶ γαμεῖ τὸ μάστορά του.
Didicit induere filum acus et subigit magistrum suum. — Ei a quo didicit ingratus est.

γείτονας

1. Ὅταν καίεται τοῦ γείτονά σου τὸ σπίτι, βάστα καὶ τὸ δικό σου.
Aliorum exemplis erudiri convenit.
2. Ὅταν ψωριάσῃ ὁ γείτονάς σου 'κόνομα καὶ σὺ ψωραλοιφή.
Convenit cum hoc: tunc (l. nam) tua res agitur paries cum proximus ardet [Hor. Ep. I, 18, 84].
3. Σήμερα τοῦ γείτονα καὶ αὔριον τῆς γειτόνισσας.
Hodie mihi, cras tibi.

γενεά

1. Ἄνθρωπος ἀπὸ γενεὰ καὶ σκύλος ἀπὸ μάντρα.
Unusquisque pro moribus suis iudicatur.

γένεια

1. Ὅπ' ἔχει τὰ γένεια,
ἔχει καὶ τὰ χτένια.
Qui munus sibi aliquid habet demandatum, debitam ei curam impendere necessum habet.

γεννῶ

1. Ὅποιος γεννηθῇ ἀπ' ὄρνιθα τὴν κοπριὰ σκαλίζει.
Filius sequitur naturam et instituta patris.
2. Ὅποιος γεννηθῇ ἀπὸ σκορπιὸν πάντοτε κεντρώνει
Qui scorpio at genitus, semper pungit.

γαμῶ 2. Βλ. ξεράχωμα 1. 3. Βλ. μαθαίνω 25.
γείτονας 1. Βλ. γείτονας 51. 2. Βλ. γείτονας 53. 3. Βλ. σήμερα 9.
γενεὰ 1. Βλ. ἄνθρωπος 16.
γένεια 1. Βλ. γένεια 21.
γεννῶ 1. Βλ. γεννειέμαι 8α. 2. Βλ. γεννειέμαι 8β.

3. Τὸ γέννησε ἡ κάτα ποντικὸν πιάνει.
Quod procreatur feli capit mures.

γέρος

1. Μάθε, γέρο, γράμματα,
μάθε καὶ σκοντάμματα.
2. Ὅσο θέλεις, γέρο, λούσου καί, γραῖα, ξεροτεχνίσου.
De vano et nihil profuturo labore.
3. Σφίγγει ὁ γέρος τὴ γριὰ καὶ ἡ γριὰ τὸν κράβατον.
Qui opem implorat ab eo qui ipse ea indiget.

γεροντόκοκκα

1. Ἀξίζει ἡ γεροντόκοκκα σαράντα πουλαδίτσες.

γεωργός

1. Καλῶς κάμνεις, γεωργέ; Κουκκιὰ σπέρνω.
(Πρβλ. Γιάννης 5). Bene valeas agricola? Ille respondet sero fabas. De praepostero responso. — Sic Turci; «salām 'alaikom», capio pisces.

Γιάννης

1. Ἀκόμη δὲν τὸν εἴδαμε καὶ Γιάννη τὸν ἐκράξαμε.
Nec dum viso illo vocamus nomen eius Joannes.
2. Τὰ θέλει ὁ Γιάννης 'ςτὴν Μαριά, ναὶδῇ Μαριὰ στὸ Γιάννη.
Quae Joannes cupit Mariae eadem Joanni evenire cernat Maria.
3. Τὰ λιλιὰ τοῦ Γιάννη θέλω,
καὶ τὸ Γιάννη δὲν τὸν θέλω.
.... Joannis cupio, sed ipsum Joannem non desidero·

γεννῶ 3. Βλ. γάτος 54α.
γέρος 1. Βλ. μαθαίνω 55. 2. Βλ. γέρος 76α 3. Βλ. σφίγγω 3.
γεροντόκοκκα 1. Βλ. γεροντόκοττα 2.
γεωργὸς 1. Βλ. σπέρνω 21.
Γιάννης 1. Βλ. βλέπω 5. 2. Βλ. θέλω 139. 3. Βλ. θέλω 142.

Dicitur de amicitia utili, cum quis lucri et emolumenti causa cuipiam bene cupit. — Ὁ Βάρνερ ἀφῆκεν ἐν τῇ λατινικῇ μεταφράσει κενὸν χῶρον ἀντὶ τῆς ἀντιστοίχου πρὸς τὴν λέξιν λιλιά).

4. Τί ἔχεις Γιάννη; Τὰ ἔχω πάντα.

5. Ὑγειά σου, Γιάννη; Κουκκιὰ σπέρνω.

Usurpatur de responso praepostero. (Πρβλ. γεωργὸς 1).

γίδι

1. Ὅπ' ἔχει τὰ γίδια ἔχει τα, καὶ ὁποῦ τὰ βόσκει τρώει τα.

Dominus caprarum eas possidet, et pastor illas edit. — Cum fructus rei ab eo percipitur ad quem non pertinet

γλάρος

1. Ἔλαχε τοῦ γλάρου καὶ ἔφαγε σουπιά.

Cum quid contra opinionem evenit vel aliquid casu fortuito non virtute obtinetur; sepia degitur semper in imo mari et fere mense Martis idoneus est cibo.

γλῶσσα

1. Ἡ γλῶσσα ἁμαρτάνουσα ἀληθῆ λέγει.

Lingua invita, nesciens, verum loquitur. Vetus proverbum veteris linguae sed vulgariter usurpatur.

2. Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακίση.

Notat pericula et damna quae temeritas linguae affert.

3. Ὅσες γλῶσσες ἔχει ὁ ἄνθρωπος τόσα κεφάλια ἔχει.

Quot linguas homo novit, tot habet capita. — Sic

Γιάννης 4. Βλ. ἔχω 176. 5. Βλ. σπέρνω 41.
γίδι 1 Βλ. ἔχω 131.
γλάρος 1. Βλ. λαχαίνω 4α.
γλῶσσα 1 Βλ. γλῶσσα 21. 2. Βλ. γλῶσσα 26.
3. Βλ. γλῶσσα 51α.

Arabes: kull lisan bil-insān, quaelibet lingua constituit hominem particularem.

γλωσσού

1. Ὁ καπνὸς καὶ ἡ γλωσσού, διώγνει τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸ σπίτι του.

γονιός

1. Οἱ γονεῖς ἔφαγαν τὴν ἀγουρίδα καὶ τὰ τέκνα ἐμούδιασαν.
2. Ὁποῦ δὲν ἀκούει τῶν γονεῶν του παραγωνιᾶς καθίζει.
Qui non obtemperat parentibus suis, arcetur foco. Lepos hic inest affinitati verborum γονεῶν et γωνιᾶς.

γοργός

1. Τὸ γοργὸ καὶ χάρην ἔχει.

γουλιάρης

1. Τὸν καλομαθημένο γουλιάρη μὴν τὸν κράξῃς.
Assuetum deliciis noli heluonem vocare — Quae et more et instituto fiunt.

γούνα

1. Ὅλοι ἤθελαν ῥάφτει γούνες, ἀμὴ τὰ μαλλιὰ ἐμποδίζουν.
Dicitur de iis qui moliuntur quod emoliri nequeunt.

γουρουνάκι

1. Ὅποιος ἔχασε τὸ γουρουνάκι του, ὅλο μουγκρισματιὲς ἀκούει.

γλωσσοὺ Βλ. γλωσσού 2.
γονιὸς 1. Βλ. τρώγω 158. 2. Βλ. γονιός 16.
γοργὸς 1. Βλ. γοργός 1.
γουλιάρης 1. Βλ. καλομαθημένος 7.
γοῦνα 1. Βλ. θέλω 72.
γουρουνάκι 1. Βλ. χάνω 73.

γουρούνι

1. Ὁποῦ μὲ τὰ γουρούνια ἀνακατώνεται τὰ πίτυρά τους τρώγει. Qui porcorum utitur consuetudine, mores illorum imitatur.—(Πρβλ. καὶ χοῖρος).
2. Τὸ γουροῦνι τόσον ἔχει τὰ βαλάνια ὡσὰν καὶ τὰ μοσκοκάρυδα. De iis qui bona discernere a malis nesciunt.

γραῖα (γριά)

1. Ἐγλυκάθη ἡ γριὰ στὰ σῦκα καὶ ἔφαγε καὶ τὰ συκόφυλλα. Dulcedine ficuum pellecta vetula ficulnea quoque folia edit.—De eo cui licita et illicita sunt promiscuo usui.
2. Ἔμαθε ἡ γραῖα στὰ σῦκα καὶ ξεγλυκαμὸ δὲν εἶχε. Vetula assuevit ficibus licet nullam persentire ex illis dulcedinem.—Dicitur de consuetudine quæ non potest omitti. Ἐν τῷ εἰς 4ον χειρογράφῳ κεῖται ἄλλη μετάφραφρασις, ἀκριβέστερον ἀποδίδουσα τὴν ἔννοιαν τοῦ πρωτοτύπου. Anus assuetta ficibus non potest relinquere soporem dulcedinis. — Usus rei alicuius male deponitur.
3. Ἐστολίσθη ἡ γραῖα καὶ ἀπόμεινε ἀπὸ τὸ πανηγύρι. Cum quis iam instructus et promptus retardatur ab effectis operis.
4. Ἡ γριὰ ἀφόντις ἐγαμήθη ἐμανταλώνεται. (Πρβλ. ἀρ. 10). Anus postquam compressa fuit obseravit fores.
5. Ἡ γριὰ δαίμονα δὲν εἶχε καὶ ἀγόραζε γουρούνι.
6. Ἡ γριὰ δὲν ἔκλαιγε πῶς ἀπέθαινε, μόνον πῶς δὲν ἐμάθαινε. Anus non propter mortem suam lacrymata est, sed propter inscitiam suam flevit.—Frustrata spes plus affert

γουρούνι 1. Βλ. ἀνακατώνω 15α. 2. Βλ. γουροῦνι 30α.
γραῖα 1. Βλ. γριὰ 21. 2. Βλ. γριὰ 29β. 3. Βλ. στολίζομαι 3. 4. Βλ. γριὰ 46α. 5. Βλ. γουροῦνι 12. 6. Βλ. μαθαίνω 38α

doloris, quam labor qui potiundis desideriis fuit insumptus. Ἐν τῷ Καταλόγῳ ἀναγινώσκεται ἀντὶ τοῦ ἀπέθαινε, ἔπαθε, οὗ ἕνεκα πιθανὸν φαίνεται, ὅτι ἡ γραφὴ τοῦ εἰς φύλλον χειρογράφου πρέπει νὰ διορθωθῇ ἐπάθαινε, ὅπερ ἄλλως καὶ πρὸς τὴν ἑρμηνείαν μᾶλλον συμφωνεῖ. Ἂν οὕτως ἔχῃ, ὁ Βάρνερ μετέφρασε πλημμελῶς, διότι καὶ πλημμελῆ διατύπωσιν τῆς παροιμίας εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν. Οὐδὲν ἧττον καὶ ὁ παρὰ Βάρνερ τύπος δὲν εἶναι ἀσυνήθης (βλ. Byzant. Zeitschr. VII (1898) σ. 140).

7. Ἡ γριὰ κι ἂν πεπανεύεται,
τὰ μάγουλά της φαίνονται.

Licet anus fuco depingat genas suas, tamen videntur quales sunt. — De iis quæ corrigi amplius non possunt Ἂν καὶ ἡ λέξις πεπανεύεται κεῖται οὐ μόνον ἐν τῷ εἰς φύλλον χειρογράφῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ Β′ φακέλῳ τοῦ καταλόγου (ἀρ. 2418), φαίνεται ὅτι εἶναι παρεφθαρμένη. Ἄλλην ὅμως λέξιν προσομοιάζουσαν πρὸς τὸ πεπανεύομαι καὶ σημαίνουσαν τὸ ψιμυθιοῦσθαι δὲν εἰξεύρω. Ὁ Βάρνερ σημειώνει καὶ ταῦτα περὶ τῆς παροιμίας. «Πεπανεύεται a πεπαίνω ad maturitatem perduco» καὶ Arabes hoc sensu dicunt: hal joslih al-áttār mā atsada d-dahr [Μπορεῖ τὸ φκιασίδι νὰ διορθώσῃ ὅ τι ἐχάλασαν τὰ χρόνια].

8. Ἡ γριὰ τὸ μεσοχείμωνον νεράγγουρον ὀρέχτη.

Quae fiunt tempore praepostero.

9. Κάθου, γριά, καὶ ἀνάμενε νὰ κάμῃς υἱὸν νὰ σ᾽ ἀγαπᾷ.

De re impossibili.

10. Μιὰ φορὰ γελειέται ἡ γραῖα καὶ στὸ δεύτερο μανταλώνεται. (Πρβλ. 4).

11. Ὁ κόσμος μὲ τὸν κόσμο, καὶ ἡ γριὰ μὲ τὸ κοῦρκο του.

12. Ὁ κόσμος συντελεύονταν
καὶ ἡ γριὰ ξεροχτενίζουνταν.

Qui non curat mala quae eveniunt.

γραῖα 7. Βλ. γριὰ 59α. 8. Βλ. γριὰ 70. 9. Βλ. ἀναμένω 4. 10. Βλ. γριὰ 83. 11. Βλ. κόσμος 42. 12. Βλ. κόσμος 49.

13. Ὅνταν ὁ κόσμος ἀποτρυγᾷ, ἡ γριὰ ἔπλεκε κοφίνι.
Postquam homines desierunt vindemiare, anus contexit cophinum ad colligendas uvas. De iis quae praepostere fiant, vel de elapsa occasione.

14. Ὁ σουλιμᾶς κι ἡ τρεμεντίνα
κάμουν τὴ γριὰ φαντίνα.
De ornatu adventitio. Σουλιμᾶς et τρεμεντίνα sunt medicamina quibus mulieres conciliandae elegantiae gratia obfuscare solent faciem.

15. Σὲ δίδω, γραῖα, ψωμί.
Βούτησέ το στὸ ζουμί.
Do tibi vetula panem. Immerge eum etiam, inquit illa, juri esculento.— Convenit in eos qui alia super aliis concupiscunt.

γυαλί

1. Τὸ γυαλὶ ὅταν τσακιστῇ πλέον ἰατρεμὸ δὲν ἔχει.
De amicitia quae violata amplius non integratur. Sic poeta Arabs: Ihris ʾala hafzi-l-qolūbi min al-adhā farodjū'o hā ba'da-t-tanā fori jaisiro inna-l-qolūba wain tatāwala-ʿahdohā hia kaz-zadjādjati kasrohā lā jadjbaro. [Πρόσεχε μὴ πάθουν καμμίαν βλάβην αἱ καρδίαι, διότι ὁ γυρισμὸς ὕστερα ἀπὸ τὸν χωρισμόν των εἶναι δύσκολος. Αἱ καρδίαι, καὶ ἂν πολὺν καιρὸν ἦσαν μαζί, εἶναι ὡς τὸ γυαλί, τὸ σπάσιμόν των δὲν ἔχει ἰατρείαν].

γυμνός

1. Ἔμαθε γυμνὸς καὶ ντρέπεται ντυμένος.
Assuevit nuditati, ides indutus rubore suffunditur.

γραῖα 13. Βλ. ἀποτρυγῶ 1. 14. Γλ. γριὰ 95. 15. Βλ. δίνω 16.
γυαλὶ 1. Βλ. τσακίζω 3.
γυμνὸς 1. Βλ. μαθαίνω 30.

γύφτισσα

1. Τὴ γύφτισσα ἔκαμαν βασίλισσα καὶ κείνη κόσκινο θυμᾶται. (Πρβλ. γύφτος 1).

γύφτος

1. Ὁ γύφτος ἐβασίλεψε καὶ κάρβουνα θυμᾶται. (Πρβλ. γύφτισσα 1). Cum quis variatione fortunae, instituti pristini servat reliquias.
2. Ὥσπερ τὸ τσικούρι τοῦ γύφτου. Dicitur de re quae parum durat.

γωνιά

1. Θέλει καὶ γωνιὰ ξεράχνιασμα. Minutissima quævis suam exigunt curam.

δαίμονας

1. Ὁ δαίμονας εἰς τὰ βουνὰ καὶ τὰ ἔργα του στὸν κάμπο. Utuntur hoc proverbio quoties quis ab absentibus laeditur.
2. Κουφὸ τοῦ δαιμονιοῦ τ' αὐτί. Dicitur de celandis.

δανείζω

1. Δανείζου, καλοπλέρωνε καὶ ξαναστρέφου καὶ παῖρνε. De bono debitore.

δανεικόν

1. Ποῦ πᾶς δανεικό ; Ἐκεῖ ποῦ γιαγύρω καλλίτερα κριτή.

γύφτισσα 1. Βλ. γύφτος 22α.
γύφτος 1. Βλ. γύφτος 13α. 2. Βλ. τσεκοῦρι 1.
γωνιὰ 1. Βλ. ξαράχνιασμα 1.
δαίμονας 1. Βλ. δαίμονας 3. 2. Βλ. κουφὸς 12.
δανείζω 1. Βλ. δανείζομαι 5.
δανεικὸν 1. Βλ. δανεικὸ 16α.

δάσκαλος

1. Μὲ ὅ τι δάσκαλον καθίσῃς, τέτοια γράμματα μαθαίνεις.
Notatur morum consortium inter illos qui invicem colunt familiaritatem.

δάχτυλος

1. Δάχτυλε, βρωμεῖς δὲν βρωμεῖς, ἐδικό μου εἶσαι.
De iis qui ob defectum vel culpam aliquam non possunt repudiari.
2. Ὅποιος κρύβεται ὀπίσω ἀπὲ τὸ δάχτυλό του ὅλος φαίνεται.
Qui celatum credit quod patet.

δέντρον

1. Κάθε δέντρο ἔχει καὶ τὸν ἥσκιον του.
Quot homines, tot sententiæ.
2. Κλαδοκοπᾶται τὸ δέντρο, κλαίει ὁ περιβολάρης.
Quum rami arborum amputantur hortulanus lacrymatur.
3. Τὸ δέντρο θέλει ν' ἀνθίσῃ καὶ ἡ πάχνη δὲν τ' ἀφήνει.
Arbor gestis florescere sed non permittit pruina. — Usurpatur cum quae volumus efficere non possumus.

δέρνω

1. Ἀλλοὶ στὸν δέρνουν δεκοχτὼ καὶ δὲν τὸ δέρνει ὁ νοῦς του.
Vae illi quem octodecim verberent et non proprium ingenium castigat.
2. Οἱ δυὸ τὸν ἕνα δέρνουν τον, κι οἱ τρεῖς καταπονοῦν τον.
Duo verberant unum, sed tres eum opprimunt. — De maiori vi cui non potest resisti.

δάσκαλος 1. Βλ. μαθαίνω 67.
δάχτυλος 1. Βλ. δικός μου 1. 2. Βλ. κρύβω 27.
δέντρον 1. Βλ. ἥσκιος 8. 2. Βλ. δένδρον 3. 3. Βλ. ἀφίνω 20.
δέρνω 1. Βλ. νοῦς 8. 2. Βλ. δύο 51.

διάβολος

1. Μήτε τὸ διάβολον ἀπαντήσῃς, μήτε τὸ σταυρό σου κάμῃς.
Qui occasionem periculi vitat, ipso quoque periculo caret.

2. Μουρμουρίζει σὰν ὁ διάβολος στὰ φῶτα.
Murmurat sicut diabolus tempore epiphanii. — Dicitur de secreta indignatione, de iis qui occultas iras fovent.

3. Ὁ διάβολος ἀπὲ τὰ κεραμίδια κατεβαίνει.
Diabolus descendit ex lateribus. — Quod inexspectatum accidit.

4. Ὁ διάβολος ἐμπασίδια ἔχει, ἀμὲ βγασίδια δὲν ἔχει.
Diabolus ingressum habet sed non exitum. — Mali aliquid captatur facile, sed difficilis vel nullus exitus.

5. Φεύγει σὰν ὁ διάβολος ἀπὲ τὸ θυμίαμα.

διακονιάρης

1. Ὁ διακονιάρης ἃ δὲ γυρέψῃ, γιὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν δίδουν.

Διγενὴς

1. Βοηθᾷ σε ὁ τόπος, Διγενή, καὶ φαίνεσαι ἀντρειωμένος.
Juvat te locus, o Dio-genes (sic), ideo videris esse fortis. Favente fortuna omnia aestimantur.

δίκαιο

1. Πᾶσα δίκαιο δὲ βαρεῖ.
Nullum iustum est oneri.

διάβολος 1. Βλ. διάβολος 64. 2. Βλ. μουρμουρίζω 1. 3. Βλ. διάβολος 70α 4. Βλ. διάβολος 73α. 5. Βλ. φεύγω 25.
διακονιάρης 1. Βλ. γυρεύω 20α.
Διγενὴς 1. Βλ. ἀνδρειωμένος 2.
δίκαιο 1. Βλ. δίκαιο 14.

δοκιμὴ

1. Ἡ δοκιμὴ θάνατο δὲ φέρνει.

δόντι

1. Νέος ἤμουν καὶ δόντια δὲν εἶχα· τώρα ἐγέρασα καὶ δόντια ἔκαμα;
Quae iuvenili aetate non parantur desperata sunt senectae.
2. Ὁποῦ πονεῖ τὸ δόντι, ἐκεῖ γλύφει ἡ γλῶσσα.
Ubi dolor, ibi manus.

δόσι

1. Τὰ δόσια μάτια παίρνουνε.
Dona auferunt oculos

δράκος

1. Ἂ δὲ φᾶς δράκον, δράκος δὲ γίνεσαι.
Si draconem non comedisses, non evasisses draco. — De iis qui insigni aliqua fortuna provehuntur ad alta Inditur id nomen etiam infantibus masculinis, ominis causa.

δρεπάνι

1. Τέχνη ἔχει καὶ τὸ δρεπάνι.
Vel falx quoque tractanda est arte.

δρόμος

1. Ὁ δρόμος καὶ ὁ χερόμυλος ἀμέλεια δὲ θέλουν.
Via et mola manuaria non admittunt incuriam.

δοκιμὴ 1. Βλ. δοκιμὴ 1.
δόντι 1. Βλ. δόντι 15α 2. Βλ. πονῶ 22.
δόσι 1. Βλ. δόσα 2.
δράκος 1 Βλ. τρώγω 4α.
δρεπάνι 1. Βλ. τέχνη 19.
δρόμος 1. Βλ. δρόμος 8α.

δρῦς

1. Δρυὸς πεσούσης πᾶς ἀνὴρ ξυλεύεται.

δύση

1. Ἀπὸ δύσην ὡς ἀνατολήν, νὰ κερά, βασιλικό.
Ab occasu solis usque ad ortum eius conquiritur, o domina, ocimum (herba). — De iis quae ob distantiam locorum difficulter acquiruntur.

Ἑβραῖος

1. Βρωμεῖ ὁ Ἑβραιὸς καὶ ἡ τύχη του, βρωμοῦν καὶ τὰ καλά του.
Foetet Ebraeus cum fortunis suis, foetent et facultates eius. — De homine sordido et squalido.

2. Ἠθέλησε ὁ Ἑβραῖος νὰ καβαλλικέψῃ καὶ ἔλαχε Σάββατο·
De iis quibus res contra votum succedunt.

3. Ὁ Ἑβραιὸς σὰν ξεπέσῃ, τὰ παλαιὰ κατάστιχα γυρεύει.
De iis qui ob varietatem fortunae intermissa recolunt, Arabes: Ahmad-i-parineh-rā bāz hemān hāl schüd. (Ὁ περσινὸς Ἀχμὲτ ἐβρίσκεται ἐς τὴν ἴδια κατάστασι).

ἐκκλησιά

1. Ποιὸς μπαίνει στὴν ἐκκλησιὰ καὶ δὲν προσκυνᾷ;
Quotusquisque ingreditur templum, qui non adoret deum?

ἐλπίδα

1. Ἡ ἐλπίδα τρέφει τοὺς ἀνοήτους.

δρῦς 1. (Ἀρχαία παροιμία).
δύση 1. Βλ. ἀπὸ 8α.
Ἑβραῖος 1. Βλ. Ἑβραῖος 1. 2. Βλ. Σάββατο 26.
3. Βλ. ξεπέφτω 7.
ἐλπίδα 1. Βλ. ἐλπίδα 2.

De iis qui incassum sperant. Sic Itali: La speranza è pane di miseria

ἐπαίρνω

1. Ἔπαρ' με ὅταν μ' εὕρῃς, γιὰ νὰ μ' ἔχῃς ὅταν θέλῃς.

ἔρημος

1. Ὁ φόβος καὶ τὰ ἔρημα φυλάγει.
Timor etiam deserta custodit.—De iis qui prae timore suspiciunt quae pericula non habent
2. Πολλὰ καλὰ στὴν ἔρημον, γιατὶ κανεὶς δὲν εἶνε.
Quando laudantur ea de quibus ut remotis et incognitis nihil constat certi

εὐλογητός

1. Κάμε σὺ εὐλογητὸν καὶ ἐγὼ διαβάζω.
«Λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ δυὸ τινῶν ὀργιζομένων ἀλλήλοις, καὶ εἷς ἐρεῖ τῷ ἑτέρῳ· ἄρχε σου τῆς λοιδορίας, καὶ ἀκούσῃς παρ' ἐμοῦ πλείονα· ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ ἱερέως, ποιοῦντος ἔνδον τοῦ βήματος πρῶτον, ἔπειτα ἔξωθεν ὁ ἀναγνώστης τὰς ἱλαστικὰς εὐχάς, ψαλμοὺς καὶ ἄλλα συνῳδὰ τῇ ἑορτῇ». (Οὕτω ἐν τῷ χειρογράφῳ).

ἐχθρός

1. Ἀπὸ τὸν ἐχθρό σου φυλάγου, καὶ ἀπὲ τὸ φίλο σου ὁ Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ.

ζάχαρη

1. Μήγαρ ἔλυσε σὰ ζάχαρη στὸ νερό;

ἐπαίρνω 1. Βλ. βρίσκω 36.
ἔρημος 1. Βλ. φόβος 19. 2. Βλ. ἔρημος 7.
εὐλογητὸς 1. Βλ. εὐλογητός 1.
ἐχθρὸς 1. Βλ. φίλος 116.
ζάχαρη 1. Βλ. ζάχαρη 6.

Non eveniet ut solvatur sicut saccharum in aqua solvitur. — Jubet facere sine timore periculi.

ζητῶ

1. Ἂν ζητᾷς καὶ δίδουσί σε, ἄλλην τέχνη μὴ μαθαίνης· κι ἂν ζητᾷς καὶ δὲν σὲ δίδουν, ἄλλην ἐντροπὴν δὲν θέλεις.
Cum petenti tibi dant, noli aliam artem discere, sed cum petens fers repulsam, non alio maiore potes pudore suffundi.

ζουλιάρης

1. Δὲν εἶμαι ζουλιάρης ὅσον εἶμαι παραπονιάρης.
Qui citra invidiam de sua conditione queritur.

ζυμάρι

1. Τὸ ζυμάρι ὅσο ζυμώνεις, τόσο φουσκώνει.
Quantum plus quid exerces magis perficitur.

ζυμώνω

1. Ὁποῦ δὲ θέλει νὰ ζυμώση, πέντε ἡμέραις κοσκινίζει.
Qui non est animus parandi fermentum per quinquə dies crebrat frumentum — De iis qui vanis promissis aliquem solent differre.

ἥλιος

1. Ἄμε ἐκεῖ ποῦ ψήνει ὁ ἥλιος τὸ ψωμὶ καὶ ἡ κοπριὰ τὰ λάχανα.
Usurpatur hoc dictum loco imprecationis.

ζητῶ 1. Βλ. ζητῶ 1.
ζουλιάρης 1. Βλ. παραπονιάρης 2.
ζυμάρι 1 Βλ. ζυμώνω 5.
ζυμώνω 1. Βλ. θέλω 121.
ἥλιος 1. Βλ. ἥλιος 18.

θάλασσα

1. Ὁποῦ στὴ γῆ μπορεῖ νὰ ζῇ καὶ θάλασσα γυρεύει, ὁ διάβολος στὰ κῶλά του, κουκκιὰ τὸ μαγειρεύει.

θάνατος

1. Εἰς τοῦ θανάτου τὲς πληγὲς βοτάνια δὲ χωροῦσι.
De necessitati mortis.

θαῦμα

1. Πᾶσα θαῦμα τρεῖς ἡμέρες.
Omnia mira per triduum vigent. — Dicitur de fama repentina quae cito senescit.
2. Πᾶσα θαῦμα τρεῖς ἡμέρες, τὸ δικό μας τέσσαρες.

θειά

1. Τἄχω 'γώ, λαλῶ τῆς θειᾶς μου.

θέλημα

1. Μὲ τὸ θέλημά μου καὶ τὴ γυναῖκα μου, στανιό μου μήτε τὴ γαϊδάρα μου.

θεμέλια

1. Ὅ τι ὁρίζουν τὰ θεμέλια, προσκυνοῦν τὰ κεραμίδια.
Quod fundamenta imperant, tegula reverenter observant.

Θεός

1. Ἔχεις Θεό; Ναί. Ἀμὲ χαμοθεό; Ὄχι. Καὶ δὰ μηδὲ Θεὸ δὲν ἔχεις.

θάλασσα 1. Βλ. θάλασσα 25.
θάνατος 1. Βλ. θάνατος 3.
θαῦμα 1. Βλ. θαῦμα 5. 2. Βλ. θαῦμα 9.
θειὰ 1. Βλ. λαλῶ 8.
θέλημα 1. Βλ. θέλημα 1.
θεμέλια 1. Βλ. θεμέλιο 3.
Θεὸς 1. Βλ. Θεός 95.

Habesne Deum? Ita. Sed et Deum terrestrem? Non Ergo nec Deum habes. — In hac terra auxilio, favore opus.

2. Θέλει ὁ θεὸς καὶ φταίουν οἱ μῆνες.
Deus ita voluit sed culpa imputatur mensibus. — Cum causis naturalibus assignatur quod forte invenit. Sic Arabes: lā tassobū 'd-dahr inna 'd-dahr huwa Allāh [Μὴν ὑβρίζῃς τὸν καιρό, γιατὶ ὁ καιρὸς εἶναι ὁ Αλλάχ].

3. Ὁ Θεὸς μακροημερᾷ,
ἀμὲ δὲν ἀλησμονᾷ.

4. Ποῦ Θεὸς καὶ ποῦ Χανιά;
Ubi est Deus et ubi est Canea? — Dicitur de rebus destitis et remolissimis.

θημωνιά

1. Ἐκεῖνος ὁποῦ ἤθελε νὰ κάψῃ τὴ θημωνιά, ἦλθαν τὰ στάχυα καὶ δὲν τὸν ηὗραν.
Eum qui acervum frugum parabat cremare, prodeuntes spicae non inveniunt. — Qui aliis malum struens ante effectum intercipitur mortalitate.

καβαλλάρης

1. Τὸν καβαλλάρη μὴν τὸν λυπᾶσαι πῶς κρέμονται τὰ ποδάρια του.
De commoditate quae etiamsi non sit perfecta alicui non sufficit

κάβουρας

1. Τί εἶνε ὁ κάβουρας, τί εἶνε τὸ ζουμί του;
De re parvi vell nullius momenti.

θεὸς 2. Βλ. Θεὸς 177. 3. Βλ. Θεὸς 162. 4. Βλ. Θεὸς 216α.
θημωνιὰ 1. Βλ. καίω 16α.
καβαλλάρης 1. Βλ. καβαλλάρης 10.
κάβουρας 1. Βλ. κάβουρας 19. — 2. Βλ. πηδῶ 21α.

2. Σὲ τὸ ἔχω χάρη, κάϐουρα, νὰ πηδᾷς στὰ κάρϐουνα.

καιρός

1. Καιρὸς πουλεῖ τὰ λάχανα, καιρὸς τὰ κολοκύθια.
Tempus olera vendit, tempus vendit cucurbitas. — Cuiusvis rei captanda est occasio.
2. Κάθε πρᾶγμα στὸ καιρό του, καὶ ὁ κολιὸς τὸν Αὔγουστο.
Quaevis res pro ratione et conditione temporum aestimantur.
3. Ὁ καιρὸς καὶ τἄχερο ὡριμάζουν τὲς ἀχλάδες.
Il tempo e la paglia maturano li piri silvestri.
4. Ὁ καιρὸς πουλεῖ τὰ ξύλα κι ὁ χειμῶνας τ' ἀγοράζει.
Suae quaeque occasioni.

κακό

1. Τὸ κακὸ ἂ δὲν πληθαίνῃ δὲν κόϐγεται.
Qui saepe delinquit tandem luit poenas (Πρβλ. ἁμαρτιά 1).
2. Τόσον εἶνε τὸ κακὸν ποῦ δὲ μὲ βλάϐει, σὰν τὸ καλὸν ποῦ δὲ μ' ὠφελᾷ.
Tanti est quod mihi non obest malum, quanti quod non prodest bonum.

κάλλιον

1. Κάλλιο λόγια στὸ χωράφι παρὰ μάγκανα στ' ἀλῶνι.
2. Κάλλιο μιὰ μέρα γεράκι παρ' ἕνα χρόνον κάργα.
Praestat uno die accipitrem quam toto anno esse monedulam. — Dignitas licet duret parum praeferenda est obscurae conditioni, quae continuatur diu. — Κάργα est vox turcica; notat κολοιός, parva cornix.

καιρὸς 1. Βλ. καιρὸς 61. 2. Βλ. καιρὸς 49. 3. Βλ. ἀχλάδα 1. 4. Βλ. καιρὸς 88.
κακὸ 1. Βλ. κακὸ 35. 2. Βλ. κακὸ 45.
κάλλιον 1. Βλ. λόγος 50. 2. Βλ. γεράκι 1. 3. Βλ. βαστῶ 13. 4. Βλ. σημερινὸς 3. 5. Βλ. κλουϐὶ 7.

3. Κάλλιο ποῦ βαστᾷ παρὰ ποῦ ἀπαντέχει.
Meliore conditione est qui possidet rem quam qui exspectat.

4. Κάλλιο τὸ σημερινὸ τ' αὐγὸ παρὰ τὴν αὐρινὴν ὄρνιθα.
Ovum hodiernum praestat gallinae crastinae. — Qui differunt in diem crastinum.

5. Παρὰ ἀηδόνι στὸ κλουβί,
κάλλιο κουροῦνα στὸ βουνί.
Satius est cornicem esse et vagari in montibus, quam lusciniam et includi cavea.

καλλίτερος

1. Καλλίτερον εἶνε τ' ἄσχημον κάστρον ἀπὸ τὸ καλὸ χωριό. (Παράλλ. τ' ἀχαμνόν κ.). Urbs quantum sit deformis, bono pago praestat. (Πρβλ. κάστρον 1).

2. Μὲ καλλίτερό σου κάθου καὶ νηστικὸς σηκώνου.
Sede cum illo qui te sit melior et surge ieiunus, nam tempore iuvaberis. Commendatur familiaritas quae sit usui.

καλό

1. Κάμε καλό, καὶ ρίξε το στὴν κοπριά.
In collocandis beneficiis non est habenda remunerationis ratio.

καλόγερος

1. Καλόγερος ἐπάσκασε· κουκκιὰ τὸ μαγερεύουν.
Cum religiosus celebraret festum diem Paschalem coxerunt ei fabas. — De eo quod non variatur et congruum est.

καλλίτερος 1. Βλ. χωριὸ 8α. 2. Βλ. καλύτερος 7.
καλὸ 1. Βλ. καλὸ 18.
καλόγερος 1. Βλ. πασχάζω 1.

2. Ὅσον ἀργεῖ ὁ καλόγερος τόσο μαλλὶ μαζώνει.
Quo diutius moratur sacerdos, eo plus lanae colligit

καλοδανείζω

1. Τίς καλοδανείζεται; ὁποῦ καλοπληρώνει.
Di hominibus gratis.

κάλτσα

1. Ἡ κάλτσα καὶ τὸ πόδημα θέλει καὶ περιστῆρι.
Tibialia et vereae requirunt etiam calcaria.

καλύβα

1. Ἐκάη ἡ καλύβα σου. Ἐγὼ ἔχω τὸ κλειδί.
De remediis quae desperatis et perditis rebus adhibentur.

καματερή

1. Καματερή, τὸ δράχτι σου, ποιὸς νὰ τὸ γλυτηρίσῃ;
Est ironica locutio, dicitur de otiosa.

καμήλα

1. Ἡ καμήλα γυρεύοντας κέρατα, ἔκοψαν καὶ τ' αὐτιά της.
Cum quis alia appetens propriam rem perdit.

2. Μιὰ καμήλα αὐγὸ γέννα, μέσα στὴ θυροτροπίδα,
κι ἡ καμήλα μέσα χώρειε, καὶ τ' αὐγό της δὲν ἐχώρειε.
Camela parturivit ovum in parvula porta, camelam cepit ille locus sed ovum non potuit capi. — Dicitur de mendacio ingenti.

καλόγερος 2. Βλ. ἀργῶ 13.
καλοδανείζω 1. Βλ. καλοδανείζομαι.
κάλτσα 1. Βλ. φτερνιστῆρι 1.
καλύβα 1. Βλ. κλειδὶ 5α.
καματερὴ 1. Βλ. καματερός 1.
καμήλα 1. Βλ. καμῆλα 6. 2. Βλ. καμῆλα 13α

κάπηλος

1. Ὅποιος κάμῃ τὸ λογαριασμὸ χωρὶς τὸν κάπηλο, τὸν κάμῃ δυὸ φορές.

καράβι

1. Ἐδῶ καράβια πνίγονται, κι ἐσύ, σαντάλι, ποῦ πάγεις;
Cum affliguntur magnates, inferioris sortis hominibus nihil superest melioris spei.

2. Τὸ μεγάλο καράβι ἔχει καὶ μεγάλον κίνδυνο.
De iis qui elatis honoribus fungentes variis etiam fatigantur curis.

καρδιά

1. Καρδιὰ καθαρὰ καὶ πάτειε ὅπου πατεῖς.

καρπός

1. Νεὸς καρπός, καινούρια μάτια.
Oblata nova excitant animum.

καρύδι

1. Ἃ δὲν ἰδῇ ἐννεὰ καρύδια, δὲ ρίχνει τὴν πέτραν.
De iis qui magna tantum consectantur.

καρφί

1. Βάλε μου κι ἐμένα καρφί.

2. Γιὰ τὸ καρφὶ χάνει τὸ πέταλο.
Qui spe exigui lucri maiora amittit emolumenta.

κάπηλος 1. Βλ. λογαριασμός 14.
καράβι 1. Βλ. πνίγομαι 7. 2. Βλ. μεγάλος 35.
καρδιὰ 1. Βλ. καθαρός 10.
καρπὸς 1. Βλ. καρπὸς 3.
καρύδι 1. Βλ. πέτρα 1.
καρφὶ 1. Βλ. βαλλω 11. 2. Βλ. χάνω 20.

κασάπης

1. Ἐγδέρνε, ἐγδέρνε, κασάπη, πρὸς τὰ κάλλη τεῖν' ὁ πόνος; Patientia dura ferenda ut finis obtineatur. Mulier (anus) alloquitur lanium.

κασσιδιάρης

1. Ποῦ σὲ πρέπει, κασσιδιάρη, μαργαριταρένια σκούφια; De re incongrua.

κάστρον

1. Κακὸν κάστρο σὲ φάγῃ, καὶ ὄχι καλὸ χωριό. (Πρβλ. καλλίτερος 1.)

κάτα, κάτος

1. Ἐγὼ τὸ λέγω τὴν κάτα μου καὶ ἡ κάτα τὴν οὐράν της. De iis quae negligentiis exsequuntur quae mandantur vel plane eorum curam omittunt.
2. Λείπει ὁ κάτος καὶ χορεύουν τὰ ποντίκια. Fele absenti saltant mures
3. Μὲ γέρο κάτο κάθεσαι καὶ ποντικοὺς φοβᾶσαι; Consedisti cum fele senescente et formidas mures? — De eo qui innixus magnatibus secure vitam agit.
4. Τίς βάλῃ τὴν κάτα κουδούνια;

καταδιαβάζω

1. Καταδιαβάζει, μοναχὰ δὲν ξέρει νὰ συλλαβίσῃ. Legge bene, ma non sa compitare.

κασάπης 1. Βλ. κάλλη 2.
κασσιδιάρης 1. Βλ. πρέπει 12.
κάστρον 1. Βλ. χωριὸ 6α.
κάτα 1. Βλ. λεγω 171. 2. Βλ. γάτος 27. 3. Βλ. γέρος 48. 4. Βλ. γάτος 55.
καταδιαβάζω 1. Βλ. καταδιαβάζω 1.

κάτεργον

1. Ἀπελπισμένο κάτεργο εἰς ἀγαθὸ λιμιῶνα.
De bonis quae contra exspectationem eveniunt.

κατσίκα

1. Ἀπ' ἐκεῖ ὁποῦ πηδᾷ ἡ κατσίκα πηδᾷ καὶ τὸ κατσικάκι.
De iis qui maiorum suorum sequuntur mores et instituta.

καυγᾶς

1. Ὁ καυγᾶς γιὰ τὸ πάπλωμα εἶνε.
Lites propter linteola. — Sic inter mulieres quae de talibus rebus litigantur.

κέλλα

1. Εὔχου νὰ τὸ ἔχῃ ἡ κέλλα σου, καὶ ὄχι ὁ κόσμος ὅλος.

κερατᾶς

1 Τὸν κερατᾶ οἱ παρηγοριὲς τὸ βαστοῦν.
Cornutum sustentant consolationes. — Qui se ipsem solatur.

κερδαίνω

1. Λίγο κέρδα καὶ μὴν φύρνα.
Lucrare parvum ut non subigeris.

κερνῶ

1. Καὶ κερνῶ καὶ γνέθω ἀντάμα.
De iis qui variarum rerum peritia pollent.

κάτεργον 1. Βλ. ἀπελπίζω 3.
κατσίκα 1. Βλ. πηδῶ 1.
καυγᾶς 1. Βλ. καυγᾶς 6.
κέλλα 1. Βλ. εὔχομαι 2.
κερατᾶς 1. Βλ. κερατᾶς 11.
κερδαίνω 1. Βλ. λιγοκερδίζω 1.
κερνῶ 1. Βλ. κερνῶ 2.

2. Τὰ κερνᾶς χάνεις καὶ τὰ χρωστᾶς πληρώνεις.
Licet deliniatur debitor, debitum non remittit.

κεφάλι

1. Προσκυνημένο κεφάλι δὲν κόφτεται.
Supplicibus est abiectis solet parci.
2. Τὸ κεφάλι του ἐπῆρε ἀέρα.
3. Τὸ κεφάλι του θέλει λούσιμο.
Redintegranda illi est mens.

κῆπος

1. Ἄφραγος κῆπος, ἔρημα τὰ λάχανα.
De iis qui amicis destituti iniuriis sunt obnoxii.

κηπουρός

1. Κάποτες ἤμουν κηπουρὸς καὶ κάποτες δραγάτης,
καὶ κάποτες δραγάτευα σταφύλι μὲ τὸ κλῆμα.

κίσσα

1. Ἡ κίσσα κάμνει τὸν ἰξὸν κακὸν τοῦ κεφαλιοῦ της.
(Πρβλ. λαγὸς 4).

κλέφτης

1. Κάμε τὸν κλέφτη κελλάρη.
2. Κλέφτης ἄπιαστος ἀφέντης φανερωμένος.
3. Νὰ βγάλῃ ὁ κλέφτης τὴ φωνή, νὰ φύγῃ ὁ νοικοκύρης.

κερνῶ 2. Βλ. χρεωστῶ 29.
κεφάλι 1. Βλ. κεφάλι 67. 2. Βλ. κεφάλι 85α. 3. Βλ. λούσιμο 1.
κῆπος 1. Βλ. ἄφρακτος 1.
κηπουρὸς 1. Βλ. κηπουρὸς 1.
κίσσα 1. Βλ. κίσσα 1.
κλέφτης 1. Βλ. κλέφτης 45α. 2. Βλ. κλέφτης 54α. 3. Βλ. κλέφτης 18.

4. Ὁ κλέφτης ὅρκος καὶ ἡ πολιτικὴ δάκρυα.
De iis qui indice et teste culpam suam purgare nitentur.

5. Πᾶσα κλέφτης ὕποπτος.
Quilibet fur est suspicax. — Dicitur de iis, qui timent quod meruerunt.

κλέφτω

1. Ἠξεύρεις νὰ κλέψῃς; Ναί. Ἀμὲ νὰ κρύψῃς; Ὄχι. Καὶ δὰ δὲν ἠξεύρεις νὰ κλέψῃς.
Nosti furari? Sic. Et celare? Non. Ergo nec furari scis.

2. Ὅτὰν κλέφτουνε μὴν κλέφτῃς, κι ὅταν διαλαλοῦν μὴ φοβᾶσαι.
Dum non socies te cum furibus non est quod times cum proclamatur furtum.

κλωνάρι

1. Τέτοιο κλωνάρι
ἀπ' ἐκεῖνο τὸ ῥιζάρι.
De similitudine morum.

κοινωνία

1. Ἡ κοινωνία ἡμέρες δὲν κόφτει.
Qui timet quod non est timendum.

κοινωνῶ

1. Ὅπ' ἔφαγε κι ἐκοινώνησε πολλὲς βολὲς τὸ ποῖκε.
Qui sumpto cibo sacrae coenae fit particeps multis vicibus ita facere consuevit. — De eo qui non casu sed ex more delinquit.

κλέφτης 4. Βλ. κλέφτης 78α. 5. Βλ. κλέφτης 85α.
κλέφτω 1. Βλ. κλέφτω 18. 2. Βλ. κλέφτω 28.
κλωνάρι 1. Βλ. κλωνάρι 3.
κοινωνία 1. Βλ. κοινωνία 1.
κοινωνῶ 1. Βλ. κοινωνῶ 2.

κόλλυβα

1. Μὲ ξένα κόλλυβα μνημονεύει τὸν κύριν του.
Qui attribuit sibi quae non sunt sua, qui alienis impensis est superbus.

κολοιός

1. Ὁ κολοιὸς τὴν παλαμύδα ἀπ' ἀγάπην τὴν ἐπῆρε.
Dicitur de hominidus abiectis et vilibus qui in amicitiam coalescunt. — Κολοιὸς est forte piscis ille qui a veteribus dicitur κολίας. Dum est tener ille piscis, necdum excessit annum vocatur παλαμύδα, dein cum grandescit idem πιτζοῦδα dicitur, post, magnitudine auctior, λακέρδα appellatur. Sic ἰλάριος piscis maior factus dicitur κέφαλος, postremo πατζός. Turci quoque haec nomina retinent.

κολοκύθι

1. Ἀπὸ πικρὴ κολοκυθιὰ μήτε κολοκυθόσπορος.
Semen cucurbitae quae amara est non adhibet. — Mala non sunt propaganda.

2. Ὁποῦ ἐκάη ἀπὸ τὰ κολοκύθια φυσᾷ ἀπὸ τὴ φράκτη.
Qui ustus est cucurbitis, inde a septo illarum incipit sufflare. — De illo quem pericula fecerunt cautum. Saepti fit mentio quia communiter obstrui et saepiri solet locus ubi crescunt cucurbitae.

3. Πότ' ἔγινες κολοκύθι, πότ' ἐμάκρυνε ὁ λαιμός σου;
De iis qui immaturis honoribus ad superbiam afferuntur.

4. Τὸ κολοκύθι ἔχει νὰ τσακιστῇ εἰς τὸ κεφάλι του.

κόλλυβα 1. Βλ. ξένος 41β.
κολοιὸς 1. Βλ. ἀγάπη 31α (συμπληρώμ.) Πρβ. ἀγάπη 5.
κολοκύθι 1. Βλ. κολοκύθα 4. 2. Βλ. καίω 57α.
3. Βλ. κολοκύθι 12. 4. Βλ. κολοκύθι 17.

Cucurbita rumpitur in fastigio suo. — Cum malum redundat ad autorem.

κολυμπητής

1. Τὸν κολυμπητὴ στὸ ἔμπα μὴ τὸ βλέπῃς, ἀλλὰ στὸ ἔβγα.
Noli spectare natatorem quando intrat in aquas sed quando ex iis egreditur.

κομπὶ

1. Κάμε κομπὶ στὴ κλωστή σου γιὰ νὰ μὴ χάσῃς τὴ βελονιά σου.
De cautione quae adhibenda est in rebus.

κοπέλλα

1. Κοπέλλες κατατάξετε, γριάδες ἔχουν τὸν καιρό.

κοπελλομαθαίνω

1. Ὅποιος κοπελλομάθῃ
γέρος δὲ θὰ ξεχάσῃ.
2. Ὁποῦ τὰ κοπελλομάθῃ, δὲν τὰ γεροληση μονᾷ.

κόρακας

1. Ἐκ στόματος κόρακου ἔβγῃ· κρά.
De eo qui absurda loquitur.
2. Κόρακας κόρακου μάτι δὲ βγάζει.
Corvus non effodit oculum alterius corvi.
3. Τόσον ἔχει ὁ κόρακας τὴ φωνή του ὡσὰν καὶ τὸ ἀηδόνι.
Tanti corvus vocem suam qnanti philomela suam aestimat.

κολυμπητὴς 1. Βλ. κολυμπητὴς 8.
κομπὶ 1. Βλ. κόμπος 16.
κοπέλλα 1. Βλ. κοπέλλα 1.
κοπελλομαθαίνω 1. Βλ. κοπελλομαθαίνω 1. 2. Βλ. κοπελλομαθαίνω 3.
κόρακας 1. Βλ. κόρακας 13. 2. Βλ. κόρακας 22. 3. Βλ. κόρακας 40α.

κορυφή

1. Τρύγα τὴν κορυφὴ καὶ μὴ ξεσπᾶς τὴ ρίζα.
Vindemiato summitatem vitis, sed non evelle radicem.

κόσκινο

1. Παλαιά του τέχνη κόσκινο καὶ πάλιν κοσκινόγυρος.
Vetus ei ars conficere cribra, et nunc iterum ligno cingit cribrum. — Sic veteres Graeci: ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ἀρχαίαν φάτνην.

κοσκινοῦ

1. Βαστᾷ καὶ ἡ κοσκινοῦ τὸν ἄντρα της μὲ τοὺς πραγματευτάδες.
Etiam quae cribra confecit mulier maritum suum pro mercatore habet. — Cum iis qui obscurae sunt conditionis sese primaribus assimilant.

κόσμος

1. Ὁ κόσμος τὄχει βούκκινο, κ' ἐμεῖς κρυφὸ καμάρι.
(Παράλλ. ξηρὸ καμάρι). — De iis qui occultare nituntur quae sunt notissima.
2. Ὅπου ὁ κόσμος καὶ ὁ Κοσμᾶς.
Quando idem status, idemque fortuna sive secunda sive adversa omnes simul complectantur.
3. Τοῦ κόσμου τὸ ἀναγέλασμα τὸν κόσμον ἀναγέλα.
Qui aliis est irrisui ipse irridet aliis.

κουδούνι

1. Εὔκαιρο κουδούνι δὲν κουδουνίζει.

κορυφὴ 1. Βλ. τρυγῶ 1.
κόσκινο 1. Βλ. τέχνη 16.
κοσκινοῦ 1. Βλ. πραματευτὴς 5.
κόσμος 1. Βλ. κρυφός 9. 2. Βλ. κόσμος 55. 3. Βλ. ἀναγελῶ 11.
κουδούνι 1. Βλ. κουδοῦνι 4.

Vacuum tintinnabulum non edit sonum. — De eo qui praestandi aliquid nulla suppetit facultas.

κουκκί

1. Ἐψὲς κουκκιὰ δειπνήσαμεν κι ἀπόψε κουκκοζοῦμι, πρὸς τὰ σημάδια ποῦ θωρῶ πάλι κουκκιὰ δειπνοῦμεν. De iis qui semper fiunt eodem modo.

κουρεμένη

1. Νὰ ξυπνήσῃ ἡ κουρεμένη καὶ νὰ ἰδῇ τὸ πάπλωμά της. Expergefiat nupta mulier et contempletur sua linteola. — Dicitur de eo quem consepta spes eludit.

2. Ὅ τι κάμῃ ἡ κουρεμένη στὸ πασάλειμμα τὸ δίδει. Quaecunque mulier lucratur impendit unguento. — De iis qui abligurire opes suas solent, de prodigalitate et inutili impendio. — Sic κόρη apud veteres quoque virginem et puellam nuptatam significat et κουρίζοζομαι nuto(sic); et hodie Thessali actum nubendi vocant κουρεύω, ita ut cum alii ἐπανδρεύθη, illi ἐκουρεύθη dicant.

κοῦτρα

1. Ἀλλοὶς ποῦ τὄχει ἡ κοῦτρα του νὰ κατεβάζῃ ψεῖρες. Vae illi cuius fronti proprium est ut demittat pediculos. — Innata vel adulta mala aegre corriguntur.

κουτρούλης

1. Ὅλοι ἐλέγαν σὰν ἐλέγαν καὶ ὁ κουτρούλης σὰν ἐφρόνα.

κουκκὶ 1. Βλ. κουκκὶ 11α.
κουρεμένη 1. Βλ. ξυπνῶ 5. 2. Βλ. πασσάλειμμα 2.
κοῦτρα 1. Βλ. ἔχω 8.
κουτρούλης 1. Βλ. λέγω 124.

κουτσαίνω

1. Εἰς μιὰ χώραν ποῦ κουτσαίνουν ὅλοι, κάμνει χρεία νὰ κουτσαίνῃς καὶ ἐσύ.
Vivendum est more communi.

κουτσός

1. Ηὕρεν ὁ κουτσὸς κατήφορο.
Utuntur hoc proverbio cum quis negotio peragendo experitur facultatem; significatur opportunitas quae obtingit.

κούτσουρον

1. Στόλιζε τὸ κούτσουρο νὰ ἰδῇς τὴν εὐμορφιά του.
Competit in illos quorum deformitas nulla arte potest emendari.

κουφός

1. Ὡσὰν ὁ κουφὸς τὸ τύμπανο.

κόφτω

1. Κοντὸ τὸ κόφτεις καὶ διπλὸ τὸ χάνεις.
Curtum illud scindis, sed duplum perdis. — Cum quis lucrifacturum se putat, experitur detrimentum.

κρασὶ

1. Κρασί, σὲ πίνω γιὰ καλὸ καὶ σὺ με κροῦς στὸν τοῖχο.

κρῖμα

1. Τὸ κρῖμα ἐγγαστρώνεται καὶ μὲ καιρὸ γεννᾶται.

κουτσαίνω 1. Βλ. κουτσαίνω 17.
κουτσὸς 1. Βλ. κατήφορος 3.
κούτσουρον 1. Βλ. κούτσουρο 5.
κουφὸς 1. Βλ. κουφὸς 54.
κόφτω 1. Βλ. κόβω 9α.
κρασὶ 1. Βλ. κρασὶ 25.
κρῖμα 1. Βλ. κρῖμα 11.

κρύος

1. Τί νὰ κάμῃ ὁ κρύος τὸν παγωμένον;
Qui friget quo modo rigentem iuvet? — Quorum similes est conditio et fortunae status.

κυνηγῶ

1. Ὁποῦ κυνηγᾷ δυὸ λαγούς, χάνει καὶ τοὺς δύο.
Pluribus intentus minor est ad singula.
2. Ὁποῦ στὰ λόγια σου θαρρεῖ, στοὺς ὅρκους σου πιστεύει,
Στὴ λίμνη κυνηγᾷ λαγοὺς καὶ στὰ βουνὰ ψαρεύει.

Κυριακή

1. Τῆς Κυριακῆς τὸ ὄνειρο ἕως στὸ μεσημέρι διαλύση.
Diei Dominici somnium dissolvitur ante meridiem

κῶλος

1. Ἔμαθε ὁ κῶλος λόγον καὶ ὅλη νύχτα πορδοκόπα.
2. Λάλειε μὲ κῶλο νὰκούσῃς πορδές.
Si cum vilibus rem habes, vilia exspectes.
3. Μικρὸ κῶλο δὲν ἔδειρέ το, μεγάλο μὴ δοκιμάσῃς.

λαγός

1. Ἐπέρσι ἐκάη ὁ λαγὸς καὶ ἐφέτι ἐτσίκνωσε.
Quando velut res nova narratur quae diu ante contigerunt.
2. Κάμε τοῦ λαγοῦ καλὸ νὰ πάρῃ τὰ πλάγια.
Benefacias lepori, ut repetat colles. — Qui pro beneficiis nullam rependunt gratiam; ita lepus domi nutritus si dimittatur, repente profugit.

κρύος 1. Βλ. κρύος 6.
κυνηγῶ 1. Βλ. δύο 62. 2. Βλ. λόγος 140.
Κυριακὴ 1. Βλ. ὄνειρο 27.
κῶλος 1. Βλ. κῶλος 3. 2. Βλ. λαλῶ 1α. 3. Βλ. μικρὸς 17.
λαγὸς 1. Βλ. πέρσι 14. 2. Βλ. καλὸ 24α.

3. Λαγὸς πιπέρι ἔτριβε, κακὸν τοῦ κεφαλιοῦ του.
Hoc adagium in eos qui ipsi infortunii sui sunt autores. (Πρβλ. κίσσα 1).

λαγωνικόν

1. Τὸ λαγωνικὸ μὲ τὸ στανιὸ δὲν πάει στὸ κυνῆγι.
Improbantur ea quae fiunt coacta.

λάδι

1. Ἐχύθη τὸ λάδι μου καὶ πάει στὴ μαγεριά μου.
2. Νὰ λείψουν τὰ λάδια μου, νὰ ἰδῶ τὲς μαγεριές σου.
Deficiente oleo meo, videam rem tuam coquinariam.— De eo qui aliorum potentia, gratia, vel ope sustentatur.
3. Σὰν τὸ λάδι πλέει ἀπάνω.
De iis qui eluctantur adversitates et emergunt.

λάκκα

1. Ἔφαγε ἡ λάκκα τὸ ἰσίωμα.
Fossa absumpsit planitiem. — Via regia eundum ; aliae quae breviores videntur sunt noxiae.
2. Λάκκαν ἔχει ἡ φάβα.
Fossam habet edulium fabarium. — Cum quis suspicione laborat etiam culpae quid habere creditur. — Φάβα est pulmentum genus quod ex fabis et ciceribus paratur; id cum siccari et durescere incipit in medio hiatum velut fossae similitudinem videtur aperire.

λαγὸς 3. Βλ. λαγὸς 23.
λαγωνικὸν 1. Βλ. λαγωνικὸ 1.
λάδι 1. Βλ. χύνω 10. 2. Βλ. λείπω 10. 3. Βλ. λᾶδι 31.
λάκκα 1. Βλ. λάκκα 1. 2. Βλ. λάκκος 6

λαλῶ

1. Ὅποιος δὲ λαλεῖ τὸ θάφτουν.
Qui non loquitur eum sepeliunt. — Unusquisque suam conditionem notam faciat et iudicet quibus egeat.
2. Σὰν λαλῇς καὶ δὲ σ' ἀκούουν, τάξε πῶς στὸ μύλον εἶσαι.

Λαμπρά

1. Ἐθάρρουν νὰ εὕρω μεγάλη Λαμπρὰ καὶ ἡὗρα μεγάλη Τετράδα.
Confidebam me magnum Pascha inventurum, sed magnum Mercurii diem inveni. — Dicitur de iis qui magna aliqua spe frustrantur; festum enim Paschale laetitiam praebet, dies Mercurii vero qui praecedit ieiunio absolvitur.

λαρδί

1. Ἂν ἀρτυθῇς ἂς εἶν' λαρδί, κι ἂν κλέψῃς ἂς εἶν' λογάρι.
Si edis quod tempore ieiunii est illicitum, ede tantum lardum, et si furaris sit pretiosum quod abripis. — De eo qui levibus et vulgaribus omissis res magni momenti curat.

λάφι

1. Θωρεῖς ἐκεῖνο τὸ βουνὸ ὁποῦ πηδᾷ τὸ λάφι;
πηδᾷ καὶ τὸ λαφόπουλο κι ὁ Σολωμὼν τὸ γράφει.
Vides illum montem ubi saltat cervus? Saltat et pullus eius, quod Solomon scribit. — Scilicet: Exempla a maioribus.

λαλῶ 1. Βλ. λαλῶ 5. 2. Βλ. ἀκούω 59. 67. 68.
Λαμπρὰ 1. Βλ. Λαμπρὴ 4.
λαρδὶ 1. Βλ. ἀρτύνομαι 1.
λάφι 1. Βλ. λάφι 1.

λάχανα

1. Ἄνοστά μου λάχανα, κρύα φακή.
Insipida crambe et frigidi lentes — Dicitur de re nihili, nam lentes frigidi non sapiunt.

λεκάνη

1. Τί τὴ θέλει τὴ μαλαγματένια λεκάνη, νὰ ξερνᾷ μέσα τὸ συκώτι του;
Contemnendae sunt anxiae ac periculosae opes.

λεχοῦσα

1. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὴ λεχοῦσα καὶ τὴ μαμμὴ ἐχάθη τὸ παιδί.
De eo quod videtur incredibile.

λόγια

1. Τὰ λόγια σου μοιάζουν σὰν τοῦ Μάρτη τὰ χιόνια.
1α. Τὰ λόγια σου μοιάζουν σὰν τὰ περσινὰ τὰ χιόνια.
De homine qui inconstanti et varia est fide.
2. Τὰ πολλὰ λόγια μόνον εἰς γράμματα εἶνε καλά.

λογισμός

1. Ὑστερινέ μου λογισμὲ καὶ νὰ σὲ εἶχα πρῶτα.
Utinam posteriorem meam cogitationem habuissem prius.

λόγος

1. Ὁ λόγος σου μὲ χόρτασε καὶ τὸ ψωμί σου φάτο.

λάχανα 1. Βλ. λάχανο 3.
λεκάνη 1. Βλ. χρυσὸς 7.
λεχοῦσα 1. Βλ. χάνω 15.
λόγια 1. 1α. Βλ. λόγος 179. 2. Βλ. λόγος 188.
λογισμὸς 1. Βλ. ὑστερινὸς 55.
λόγος 1. Βλ. λόγος 128.

λούστρα

1. Λούστρα, πλύστρα καὶ μαμμή, φλεβοτομοῦ καὶ γιάτραινα.

λουτρόν

1. Ὁποῦ ἐμπῇ στὸ λουτρό, κάμνει χρεία νὰ ἰδρώσῃ.
Qui captat aliquod negotium labori et negotiis est obnoxius.

λύκος

1. Ἡμεῖς τὸ λύκο βλέπομε,
καὶ τὴν ὁμπλὴ γυρεύομε.
Nos lupum cernimus et ungulam eius vestigamus. (Πρβλ. φίδι 1). Graeci dicunt: ἔπιασαν τὴν ὀμπλή του persecuti sunt vestigia eius.
2. Ὁ λύκος ἀπὸ τὰ μετρημένα τρώγει.
Qui subripit quod aperte cognoscitur.
3. Ὁ λύκος εἰς τὴ γειτονιὰ δὲν πειράζει.
Lupus vicinos non afflictat.— Qui male agendo noluit notescere.
4. Ὁ λύκος εἰς τὴν ἀνεμοζάλη χαίρεται.
Confuso et turbato statu pessimus quisque gaudet.
5. Ὁ λύκος ἔχει τ' ὄνομα κι ἡ ἀλεποὺ τὴ χάρη.
Cum alicui imputatur quod referendum est ad alios.
6. Ὁ λύκος κι ἂν ἐγέρασε κι ἄλλαξε τὸ μαλλί του,
οὐδὲ τὴ γνώμη του ἄλλαξε οὐδὲ τὴν κεφαλή του.
Lupus mutat pilum sed non mutat mentem.
7. Παίζει ὁ λύκος μὲ τ' ἀρνί,
γυρίζει ὁ λύκος τρώει τ' ἀρνί.
Malis non est fidendum.

λούστρα 1. Βλ. πλύτρα 1.
λουτρὸν 1. Βλ. λουτρὸ 4.
λύκος 1. Βλ. βλέπω 109. 2. Βλ. μετρῶ 25. 3. Βλ. γειτονειὰ 14. 4. Βλ. λύκος 59. 5. Βλ. ὄνομα 20. 6. Βλ. λύκος 49. 7. Βλ. παίζω 20α.

λωλάδα

1. Σὰν τὸν ὠφελοῦν οἱ λωλάδες,
Τί τὲς θέλει τὲς φρονιμάδες;
Quum stultitia mihi prodest quorsum requirem sapientia?

λωλός

1. Ἂ δὲν κουραστῇ ὁ λωλὸς δὲν καθίζει.
Stultus dum non est fessus non sedet.
2. Ἕνας λωλὸς ῥίχνει μιὰ πέτραν στὸ πηγάδι καὶ χίλιοι φρόνιμοι δὲν τὴν ἐβγάζουν.
De negotio inconsulto et improvido.
3. Μὲ τοῦ λωλοῦ τὸ χέρι ἔβγαλε τὸ φίδι ἀπὸ τὴν τρῦπα.
Qui aliorum periculis res suas curant. (Πρβλ. φρόνιμος 1).
4. Νὰ κάμαμε λωλόν, νὰ μᾶς φοβᾶται ὁ κόσμος.
5. Ὁ λωλὸς εἰς τ' ὄνειρόν του
ἔβλεπε τὸ ῥιζικό του.
Stultus somniando suam vidit fortunam.
6. Ὁ λωλὸς κουδούνια δὲ φορεῖ.
Stultus non gestat tintinnabulum.
7. Ὁ λωλὸς μὲ τὸ θυμᾶται χαίρεται.
Stultus se oblectat recordatione.
8. Τί εἶχες καὶ ἵδρωνες; Μὲ λωλὸ ἐπάλευγα.
Quid sit quod sudes? Luctatus cum stulto fui.

μάγειρας

1. Ὁποῦ ἦταν πρῶτα μάγειρας καὶ ἔγινε ἡγούμενος,
ξεύρει καλὰ ὁ ἡγούμενος τὸ τί κάμνει ὁ μάγειρας.

λωλάδα 1. Βλ. μωρία 18.
λωλὸς 1. Βλ. μωρὸς 94. 2. Βλ. μωρὸς 33. 3. Βλ. μωρὸς 64. 4. Βλ. μωρὸς 51 5. Βλ. ὄνειρο 8 6. Βλ. μωρὸς 129. 7. Βλ. θυμοῦμαι 7. 8. Βλ. μωρὸς 164.
μάγειρας 1. Βλ. ἡγούμενος 4.

2. Πέντε μάγειροι καὶ δύο σαυρίδια.
Dicitur de ostentu quem res ipsa destituit.

μαγειρεύω

1. Ὁποῦ μαγειρεύει ψέματα ἡ κοιλιά του τὸ ξεύρει.
Unusquisque rerum suarum optime est conscius.

μάγουλα

1. Φανερά 'νε τὰ μάγουλα ὁπ' ἔχουν τὲς λειχῆνες.
De iis quae adeo sunt nota ut nequeant occultari.

μαζώνω

1. Μάζωνε κι ἂς εἶν' καὶ ῥῶγες.
Nec minima pretia sunt negligenda.

Μάης

1. Πότε Μάης πότε λουλούδια, πότ' ἐγώ, φτωχός, γυναῖκα;
Quando Maius, quando flores, quando et ego pauper mulierem? — De re expetita.

μακρός

1. Μὴν ἰδῇς μακρὸν καὶ φοβηθῇς,
μὴν ἰδῇς κοντὸν καὶ δράμῃς.
Cum iis qui sunt despicatui plus nocent quam qui specie videntur esse formidabiles.

μαλλιά

1. Μακρειὰ μαλλιὰ καὶ λίγη γνώση.
Dicitur de mulieribus.

μάγειρας 2. Βλ. μάγερας 1.
μαγειρεύω 1. Βλ. ψεμα 12.
μάγουλα 1. Βλ. φανερὸς 1.
μαζώνω 1. Βλ. μαζεύω 16.
Μάης 1. Βλ. Μάης 30α.
μακρὸς 1. Βλ. μακριὰ 6.
μαλλιὰ 1. Βλ. μαλλιὰ 6.

μαλλιαρόκωλος

1. Δὲν εἶδες τὸ μαλλιαρόκωλο;

Μάνη

1. Ἄμε εἰς τὰ γκρέμνια τῆς Μάνης.
Abi in praecipitia Μάνης. — Est formula imprecandi.

μανιτάρι

1. Τὸ μανιτάρι ἂ δὲν ἤθελε νὰ ἔμπῃ εἰς τὸ καλάθι, ἂς μὴν ἤθελε γένῃ.
Melius non exstitisse quam non percipitur usus (sic).

μάννα

1. Δὲν τὸ ἔχω τόσο πῶς ἐπέθανε ἡ μάννα μου, ὅσο στὰ ἀναρωτήματα.
2. Εἶχε μάννα κι ἔκλανε καὶ θειὰ καὶ πορδοκόπα.
3. Ἡ μάννα γεννᾷ καὶ ἡ μοῖρα μοιράζει.
4. Λούεις με, χτενίζεις με· ξεύρω ποιά 'νε ἡ μάνα μου.
Laves me licet et comas, novi ego quae sit mater mea.
1. Μάννα, τρέξω θέλω. Υἱέ μου... σὲ θέλω.

Μαριά

1. Ὀμπρὸς Μαριὰ καὶ ὀπίσω Ἀντώνης.

μάρμαρα

1. Μάρμαρα καβαλλικεύει.
De labore inutili.

μαλλιαρόκωλος 1. Βλ. βλέπω 30α.
Μάνη 1. Βλ. Μάνη 1.
μανιτάρι 1. Βλ. μανιτάρι 2.
μάννα 1. Βλ. ἀνερώτημα 2. 2. Βλ. μάννα 20. 3. Βλ. μοῖρα 20. 4. Βλ. μάννα 63. 5. Βλ. τρέχω 12α.
Μαριὰ 1. Βλ. ἐμπρὸς 26α.
μάρμαρα 1. Βλ. μάρμαρο 3.

Μάρτης

1. Ἐξανόστησες, κερά μου,
σὰν τοῦ Μάρτη τὸ ῥαπάνι,
σὰν τοῦ Μάη τὸ σέλινο.
Perdidisti suavitatem, domina mea, sicut raphanus Martii et apium Maii.

2. Εὕρε μου καὶ ἄλλον Μάρτη νὰ βρέξῃ.

3. Λείπει ὁ Μάρτης ἀπὸ τὴ σαρακοστή;
De illis qui aliorum se aggregant consortio.— Semper in illum mensem incidit ieiunium.

4. Ξύλα ὅλο τὸ Μάρτη φύλαγε
καὶ τ' Ἀπριλιοῦ τὲς δώδεκα.
De parsimonia et providentia; mense Aprili interdum quoque frigescere solet aer.

5. Ὁπ' ἔχει κόρη ἀκριβή,
τοῦ Μάρτη ὁ ἥλιος μὴν τὴν ἰδῇ.
(Παραλλαγή: κ. εὔμορφη). Qui formosam habet filiam ne conspiciendam eam praebeat soli mensis Martii.

μάτι

1. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ μάτια κλέφτει τὴ μύτη.
De astutia furandi.

2. Ἂν δὲ δύνεσαι νὰ κάμῃς, κἂν τὸ μάτι σου ἄγριωνέ το.
Si nequeas libidini satisfacere, saltem truces reddi oculos ostende. — Si non re, saltem specie.

3. Μάτια, ἐβλέπετε ἢ νὰ σᾶς ἐβγάλω;

4. Μάτια ποῦ δὲ βλέπονται γλήγορα λησμονειοῦνται.

Μάρτης 1. Βλ. ξανοσταίνω 4. 2. Βλ. Μάρτης 23. 3. Βλ. λείπω 26. 4. Βλ. Μάρτης 60. 5. Βλ. Μάρτης 83.
μάτι 1. Βλ. κλέφτω 1α. 2 Βλ. δύναμαι 1. 3. Βλ. μάτι 16. 4. Βλ. μάτι 60.

5. Νὰ σὲ κάμω νὰ κάμῃς αὐτὸ τὸ πρᾶμα,
Τ᾽ὄνα σου μάτι νὰ γελᾷ καὶ τ᾽ ἄλλο σου νὰ κλαίῃ.
Efficiam ut hoc factum praestes altero oculo ridenti altero ploranti. — Invitus facies.

ματσούκκα

1. Ματσούκκα καὶ κολοκύθα βασιλικὴ κατοῦνα.

μαυρομμάτα

1. Ὁποῦ δὲν ἔχει μαυρομμάτα φιλᾷ καὶ τὴν τσιμπλομμάτα.
Quando non possumus ut volumus, sic debemus velle ut possumus.

μαῦρος

1. Ζῆσε, μαῦρε μου, νὰ φᾷς τριφύλλι.
Cum quis vana spe differtur, vel in longum tempus rejicitur. — Sic Turci: ölmeh ölmeh eschdjejum jōndja bite jejesen (Γαϊδουράκι μὴν ψοφᾷς, θὰ φᾷς τριφύλλι).
2. Μαῦρο εἶν᾽ καὶ τὸ πιπέρι, ἀμὴ μὲ τὸ δράμι τὸ πουλοῦσι.
3. Μαῦρο εἶν᾽ καὶ τὸ χαβιάρι, ἀμ᾽ οἱ ἄρχοντες τὸ τρώγουν.
De eo quod non est speciosum sed re vera pretiosum.
4. Νὰ κι ὁ μαῦρος νὰ κι ὁ κάμπος.
Ecce equus, ecce campus.— Non verbis sed experimentis. — Sic vetus proverbium: Ἰδοὺ ἡ Ῥόδος καὶ τὸ πήδημα (γρ. Ἰδοὺ Ῥ., ἰδοὺ καὶ π.).
5. Ὅσο θέλῃς μαύρῃ, λούσου,
κι ὅσο θέλῃς σκαμματίσου,
μόνε τὸ σαπούνι χάνεις.

μάτι 5. Βλ. μάτι 121α.
ματσοῦκα 1. Βλ. ματσοῦκα 1.
μαυρομμάτα 1. Βλ. ἔχω 137.
μαῦρος 1. Βλ. ζῶ 12. 2. Βλ. μαῦρος 8. 3. Βλ. μαῦρος 9. 4. Βλ. νὰ 1. 5. Βλ. λούζω 5α.

6. Σὰν ψοφήσῃ ὁ μαῦρος μου, χορτάρι μὴ φυτρώσῃ.
De eo cui nulla est posteritatis cura.

μαχαίρι

1. Τὸ μαχαίρι ἔγγιξε στὸ κόκκαλο.
De praesentissimis periculis et extrema necessitate.

μεγαλύτερος

1. Μὲ τὸ μεγαλύτερό σου σκόρδα μὴ φυτεύῃς
(Παραλλαγή: κουκκιὰ μὴ σπέρνῃς). Cum eo qui te praestantior est noli plantare allium. (Πρβλ. καλλίτερος).

μεθυσμένος

1. Ὅταν εἶσαι μεθυσμένος τὸν τοῖχο βάστα.

μελανός

1. Ὅπ' ἐγεννήθη μελανός, ποτές του δὲν ἀσπρίζει.
Qui natus est niger, numquam albescit.

μέλι

1. Ὁποῦ βαστᾷ μέλι, γλύφει τὰ δάχτυλά του.
Qui tractat aliquod munus unde percipit utilitatem.
2. Ποιὸς ἔφαγε τὸ μέλι; Ὅπ' ἔχει τὴ μυῖα στὸ σκιάδι.
Qui culpa aliqua sunt suspecti. (Πρβλ. φόνος 1).

μέλισσα

1. Ἂν εἶσαι μέλισσας παιδί,
κέντρωνε καὶ μὴ λαλῆς.
(Παραλλαγή: μέλισσας πουλί). De iis qui clam laedunt.

μαῦρος 6. Βλ. ψοφῶ 23.
μαχαίρι 1. Βλ. κόκκαλο 3.
μεγαλύτερος 1. Βλ. μεγαλύτερος 5. 8.
μεθυσμένος 1. Βλ. μεθῶ 16α.
μελανὸς Βλ. γεννειέμαι 8.
μέλι 1. Βλ. μέλι 40. 2. Βλ. μῦγα 80.
μέλισσα 1. Βλ. κεντῶ 3. 6.

μερμήγκι

1. Τὸ μερμήγκι ὅταν τὸ ὀργισθῇ ὁ Θεός, τοῦ δίδει φτερὰ καὶ πετᾷ.
De iis qui sublati in altum praecipites traduntur exitio.

μεταζώνω

1. Ὅποιος ζήσῃ μεταζώνεται.
Qui vivit circumiungitur. — De futuris non est sollicite laborandum.

μετανόημα

1. Τὰ ὕστερα μετανοήματα δὲν ὠφελοῦν.
Posterior poenitentia non prodest.

μετάξι

1. Τὸ μετάξι
θέλει τάξη
κι ἄνθρωπος νὰ τὸ κυττάξῃ.

μετρῶ

1. Πέντε μέτρα κ' ἕνα κόφτε.
Deliberandum prius aliquoties quam certi quid statuendum.

μηλεά

1. Ἂν εἶνε μηλεὰ θέλει ἀνθήσει.
Bonus homo se demonstrat factis. (Πρβλ. ῥόδο 1).

μερμήγκι 1. Βλ. φτερὰ 13.
μεταζώνω Βλ. ζῶ 21.
μετανόημα 1. Βλ. ὕστερος 43α.
μετάξι 1. Βλ. μετάξι 4.
μετρῶ 1. Βλ. μετρῶ 29.
μηλεὰ 1. Βλ. ἀνθῶ 1.

μῆλον

1. Ἀπὲ μῆλον ὡς αὐγό,
νὰ κυρά, λουκανικό.
2. Ἕνα μῆλο ὄξινο κι ἐκεῖνο σαπημένο.
Quod nihil valet.

μήνας

1. Ὁ ἕνας μήνας θρέφει τοὺς ἕντεκα.

μιστός

1. Λείψ' ἀπὲ τὸ μιστό, μὴ σὲ κολλήση κρῖμα.

μοιάζω

1. Ἂν δὲ μοιάζουν, δὲ συμπενθεριάζουν.
In stabilienda amicitia similitudo morum requiritur.

μοῖρα

1. Ἤθελέ το ἡ μοῖρα του
καὶ ἔπαθέ το ἡ γνώση του.
Docet ineluctabilem fatorum vim quae nullis consiliis vitari posset.

μολύβι

1. Αὐθεντικὸ μολύβι δὲ βουλᾷ.
De iis quae non sunt obnoxia iacturae.

μοναχός

1. Μοναχὸς μήτε στὸν παράδεισον.

μῆλον 1. Βλ. ἀπὸ 13. 2. Βλ. μῆλο 19α
μῆνας 1. Βλ. μῆνας 9.
μιστὸς 1. Βλ. μιστὸς 2.
μοιάζω 1. Βλ. ὁμοιάζω 2.
μοῖρα 1. Βλ. Μοῖρα 18α.
μολύβι 1. Βλ. ἀφεντικὸς 1.
μοναχὸς 1. Βλ. μοναχὸς 15.

Amoenissima quaevis sine societati humana sunt inamabilia.

μουλάρι

1. Μουλάρι ποιὸς εἶνε ὁ κύριος σου; Ἄλογον εἶνε ἡ μάνα μου.

μπροστινός

1. Ὁ μπροστινὸς γίνεται τοῦ πισινοῦ γεφύρι.

μύλος

1. Ὁ καλὸς ὁ μύλος ἀλέθει καὶ κριθάρι καὶ σιτάρι.
Bona mola molit hordeum et triticum.
2. Ὁ μύλος νερὸ θέλει, εὐχὲς δὲ θέλει.

μυλωνᾶς

1. Τῶν μυλωνάδων τὰ παιδιὰ ἀποθαίνουν ἀπὸ τὴ δίψα.
Molitorum filii exstinguuntur siti. — Notantur ii qui negligunt quae prae aliis debebant curare.

μωρόν

1. Ἀπὸ μωρὸ καὶ μεθυστὴ νὰ μάθῃς τὴν ἀλήθεια.
Qui adulationis et dissimilationis sunt expertes.

νεκρός

1. Τὸ νεκρὸ νὰ γαργαλίζῃς,
κι ἀράπη νὰ σαπουνίζῃς,
εὔκαιρο τὸν κόπο κάμνεις.
Cassum impendis laborem.

νερόν

1. Ἂς κρατήσῃ τὸ νερό του, μὴ ψηθοῦν τὰ λάχανά μας.

μουλάρι 1. Βλ. μάννα 69.
μπροστινὸς 1. Βλ. ἐμπροστινὸς 7.
μύλος 1. Βλ. μύλος 28α. 2. Βλ. εὐχὴ 22.
μυλωνᾶς 1. Βλ. μυλωνᾶς 9.
νεκρὸς 1. Βλ. νεκρὸς 7.
νερὸ 1. Βλ. νερὸ 5α.

Retineat aquam suam et non coquantur olera mea. — Cum quis alterius opere non indigere ostentat.

2. Ἔβαλε τὸ νερὸ στὸ ὀγδί, καὶ τί κοπανίζει;
Aquam mortario immittens, quid pistilla frendit? — De vana opera.

3. Ὅτι νερὸ μὲ πνίξῃ θάλασσα τὸ λέγω.
Qualiscunque calamitas est molesta.

νηστεύω

1. Νηστεύει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, γιατὶ ψωμὶ δὲν ἔχει.
De iis qui invite agunt recte.

νίβω

1. Αὐτὸς ποῦ νίβεται μὲ μᾶς θελει νὰ φάγῃ.
Is qui se lavat, nobiscum edere intendit. — De iis qui aliis non volentibus se obtrudunt.

νοικοκύρης

1. Τόσο τ' ἔχω, νοικοκύρι, κι ὅταν λείπῃς κι ὅταν εἶσαι.
Perinde mihi est, pater familias, sive absens sive sis praesens. — De homine qui nil prodest.

νόμος

1. Ὅποιον δὲν τύπτει ὁ νόμος τύπτει ἡ ῥάβδος.

νύφη

1. Ἡ νύφη ὅντε γεννηθῇ τῆς πενθερᾶς της μοιάζει.

νερὸ 2. Βλ. νερὸ 11α. 3. Βλ. πνίγω 15.
νηστεύω 1. Βλ. νηστεύω 6.
νίβω 1. Βλ. τρώγω 29α.
νοικοκύρης 1. Βλ. λείπω 50α.
νόμος 1. Βλ. ῥαβδὶ 4α.
νύφη 1. Βλ. νύφη 16.

2. Νύφη, ἄναψε κερί, νὰ σὲ ψειρίσω.

3. Ὅλα τὰ στραβὰ ψωμιὰ τῆς νύφης.
Cum alicui assignatur culpa qua caret; nam nova nupta adhuc est ignara domus, ideo ei imputantur aliorum peccata.

4. Ὅσο νἄμπῃ νἄβγῃ ἡ νύφη, ἤβγαν τοῦ γαμπροῦ τὰ μάτια.
Dum intrat et exit sponsa oculi moventur sponso. — Dicitur de mora et de molesta cunctatione. — Notatur lentus ille et testudinens quasi gradus quo incedunt sponsi greci quo die connubio sunt sociandi.

5. Ὅτι πάρῃ ἡ νύφη ἀπὸ τὸν παστό.
Id quod accipit sponsa fuit ex thalamo. — Cum nulla maioris emolumenti spes superest.

νύχι

1. Ἀλλοὶ 'ς ἐκεῖνον ποῦ δὲν ἔχει νύχια νὰ κνιστῇ καὶ τ' ἀπαντέχει ἀπ' ἄλλον.
Vae illi qui unguibus quibus scalpatur caret et eos ab aliis exspectat.

νύχτα

1. Ἡ νύχτα πίσκοπο γεννᾷ, ἡ αὐγὴ μετροπολίτη.
De rebus insignibus quae inopinato et brevi tempore fiunt.

ξένος

1. Τὸν ξένον εἰς τὸ σπίτι σου γιὰ μαρτυριὰ τὸν ἔχεις.
Utuntur hoc proverbio quoties aliquis proditur a domesticis.

νύφη 2. Βλ. νύφη 36α. 3. Βλ. στραβὸς 32. 4. Βλ. γαμπρὸς 47α. 5. Βλ. νύφη 52.
νύχι 1. Βλ. ξύνω 5.
νύχτα 1. Βλ. νύχτα 11.
ξένος 1. Βλ. ξένος 187.

ξερός

1. Μαζὺ μὲ τὰ ξερὰ τὰ ξύλα, καίονται καὶ τὰ χλωρά.
Malorum poenis saepe boni una involvuntur.

ξεύρω

1. Ὅποιος δὲ σὲ ξεύρει ἀκριβὰ νὰ σ' ἀγοράση.
2. Πολλὰ ἠξεύρεις, ἀμ' ὀλίγα σ' ὠφελοῦν.
Multum nosti sed parvi te iuvat.

ξημερώνω

1. Πότε ξημέρωσε καὶ δὲν ἐβράδυασε;
Quae oriuntur occidunt.

ξύδι

1. Τὸ δριμὺ τὸ ξύδι τὸ ἀγγειό του βλάβει.
De nimia violentia quae autori suo est perniciosa.

ξύλον

1. Ἀπὸ τ' αὐτὸ ξύλο καὶ σταυρὸς καὶ φκυάρι βγαίνει.
Ab iisdem parentibus diversorum morum liberi procreantur.
2. Τὸ ξύλο μὲ μιὰ τσικουριὰ δὲν κόφτεται.
De iis qui iactant vana. Saepius tentanda quae effecta cupimus.
3. Τὸ στραβὸ τὸ ξύλο ἡ φωτιὰ τὸ σιάζει.
De eo qui castigat et emendat corruptos mores.

ξερὸς 1. Βλ. καίω 37.
ξεύρω 1. Βλ. ξέρω 82. 2. Βλ. ξέρω 95α.
ξημερώνω 1. Βλ. ξημερώνω 3.
ξύδι 1. Βλ. δριμὺς 1.
ξύλο 1. Βλ. ξύλο 1α. 2. Βλ. ἕνας 107. 3. Βλ. στραβὸς 91.

ξυλοκρέβατον

1. Τὸ ξυλοκρέβατο ἀπὸ τὴν ἐκκλησιὰ εὔκαιρο ἔρχεται.
Feretrum e templo venit vacuum. — De inani opera, cum quis multis factis impensis nihil proficit.

ὀκνιά

1. Ἡ ὀκνιὰ παιδιὰ δὲν κάμνει, κι ἂν τὰ κάμῃ δὲ φελοῦσι.
Quae segniter fiunt et cunctanter parum iuvant.

ὀκνός

1. Ὀκνὸν ἔχεις, προφήτην ἔχεις.

ὅμοιος

1. Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπήσῃ.

ὄρεξη

1. Κάμε τὴν ὄρεξή σου ἀπολογία.

ὄρνιθα

1. Εὔμορφο ὀρνίθι στὴν αὐλὴν κι ἄρα γεννᾷ καὶ μὴ γεννᾷ.
De iis quae non tam prosunt quam serviunt decori.
2. Ἡ ὄρνιθα σκαλίζοντας ἔβγαλε τὸ μάτι της.
De iis qui interitus et perniciei suae ipsi sunt autores. — Sic Graeci veteres: ἡ αἴξ δοῦσα τὴν μάχαιραν.
3. Πάει ἡ ὄρνιθα ποῦ ἔκαμνε τὰ δίκροκα τ' αὐγά.
Notatur defectus liberalitatis.

ξυλοκρέβατον 1. Βλ. ξυλοκρέβατο 1.
ὀκνιὰ 1. Βλ. ὀκνία 3.
ὀκνὸς 1. Βλ. ὀκνὸς 11α.
ὅμοιος 1. Βλ. ὅμοιος 8.
ὄρεξη 1. Βλ. ὄρεξη 4.
ὄρνιθα 1. Βλ. ὄμορφος 8α. 2. Βλ. ὄρνιθα 4. 3. Βλ. αὐγὸ 64α.

ὀρχίδια

1. Εἶχαμ' ἕνα σάκκο ὀρχίδια καὶ μᾶς ἦλθαν καὶ ἄλλα δέκα.
Molestiam unam sequuntur alia multa.

οὐρανός

1. Καθάριος οὐρανὸς ἀστραπὲς δὲ φοβᾶται.
Qui nullius sibi culpae est conscius animum habet inturbidum.

πάθημα

1. Παθήματα μαθήματα.

παθὸς

1. Παθὸς ἰατρός
Morbus efficit medicum. — Cum illo consonat παθήματα μαθήματα. — Παθός, Graeci πάθος. (Πρβλ. τὴν εἰσαγωγήν)

παιδί

1. Ἂν δὲν κλαίῃ τὸ παιδί, βυζὶ δὲν τρώγει.
Si non plorat infans, non degustat mammam.

πανδρεύω

1. Ὁποῦ κρυφὰ πανδρεύεται
φανερὰ πομπεύεται.
De occulto delicto quod cum tempore emanat in vulgus.

ὀρχίδια 1. Βλ. ὀρχίδια 1.
οὐρανὸς 1. Βλ. καθαρὸς 5.
πάθημα 1. Βλ. πάθημα 1.
παθὸς 1. Βλ. παθαίνω 26.
παιδὶ 1. Βλ. κλαίω 6.
πανδρεύω 1. Βλ. πανδρεύω 42.

παπᾶς

1. Ἂν εἶνε παπᾶς στὴν ἐκκλησιά, ἡ αὐγὴ τὸ δείχνει.
2. Ἂν ἔχῃς υἱὸν ἀπρόκοπτον,
παπᾶ τὸν κάμε κι ἄφες τον.
Dicitur de iis quibus placet vita otiosa, quam sacerdotes ferme sequuntur.
3. Ἀπ' ὀλίγο, παπᾶ, τὸ θυμίαμα.
Paulatim, o sacerdos, impende thus. — Vetatur prodigalitas.
4. Αὐτὸ εἶνε ἀλλουνοῦ παπᾶ εὐαγγέλιον.
Qui aliquid ostentat pro suo quod aliis acceptum refertur.
5. Δῶσε τὸν παπᾶ χαρτὶ καὶ μὴν τὸν ἑρμηνεύῃς.
Cum quis artis quae profitetur peritus creditur.
6. Ἔφτασε εἰς τοῦ παπᾶ τὸ χουλιάρι.
De iis qui sunt in vicinia mortis.
7. Ἡ παπᾶς ἢ ζευγᾶς.
Monet vitandam esse πολυπραγμοσύνην.
8. Ηὗρες παπᾶ, νὰ πάρῃς ἀντίδωρον.
Dicitur de homine qui non potest falli. — Antidorum accipitur ieiune, sed saepe pueri accipiunt post cibum, nescio sacerdote an ederint, ideoque sacerdos prudens quaerit prius pueros an ederint; itaque ironice: invenisti hominem qui non potest falli.
9. Κάθε παπᾶς τὴν καμπάνα του ἐπαινᾷ.
Suum cuique pulchrum.
10. Μήτ' ἐσὺ παπᾶ στὰ φῶτα, μητ' ἐγὼ στὸν ἁγιασμό σου.
De iis qui sunt ἀκοινώνητοι, nihil inter se habent commercii.

παπᾶς 1. Βλ. αὐγὴ 1. 2. Βλ. παπᾶς 14α. 3. Βλ. ὀλίγος 2α. 4. Βλ. ἄλλος 141. 5. Βλ. ὁρμηνεύω 5α. 6. Βλ. φτάνω 7α. 7. Βλ. παπᾶς 28. 8. Βλ. βρίσκω 70α. 9. Βλ. παινεύω 7α. 10. Βλ. μήτε 15.

11. Μητ' ὁ παπᾶς κλαίει ἐφέτος, μητ' ὁ γεωργὸς χρωστεῖ.
De laxitate annonae.

12. Ὁ παπᾶς κουκκιὰ δὲν τρώγει κι ἂν φάγῃ δὲ χωνεύουν.
Dicitur de viris magnis qui nihil delinquunt: et si quid delinquant propter magnam famam statim notescunt.

13. Τὸ σακκούλι τοῦ παπᾶ καὶ ὁ μῦλος ποτὲ δὲν εὐκαιρώνουν.
De perpetua rerum affluentia.

14. Τὸ πολὺ τὸ κύριε ἐλέησον καὶ ὁ παπᾶς βαρειέται.
De iis quae nauseam afferunt et taedium.

15. Τοῦ παπὰ εὐλογιὲς μὴ δώσῃς καὶ στὸ μύλο νὰ τὸν εὕρῃς.

πάπια

1. Ξεύρει ἡ πάπια ποῦνε ἡ λίμνη.
De iis qui valent rerum experientia.

πάπλωμα

1. Κατὰ τὸ πάπλωμά σου, ἄπλωνε τὰ ποδάρια σου.
Unusquisque debet pro facultatibus suis sumptus facere

παπούτσι

1. Παπούτσι ἀπὸ τὸν τόπο σου κι ἂς εἶνε παραλυμένο.
Propria bona proehabentur advententiis rebus.

παπποῦς

1. Ἔλα, παπποῦ, νὰ σὲ δείξω τὰ πατρογονικά σου.
Cum ignarus ostentat quae aliis sunt notiora.

2. Τοῦ παπποῦ μας ὁ παπποῦς, κι ἐδικὸς παπποῦς μας εἶνε.

παπᾶς 11. Βλ. γεωργὸς 2. 12. Βλ. παπᾶς 51α. 13. Βλ. παπᾶς 95α. 14. Βλ. πολὺς 83. 15. Βλ. παπᾶς 95β.
πάπια 1. Βλ. ξεύρω 58.
πάπλωμα 1. Βλ. ἁπλώνω 9.
παπούτσι 1. Βλ. τόπος 30.
παπποῦς 1. Βλ. δείχνω 14. 2. Βλ. παπποῦς 2.

παραμύθι

1. Ὅλοι λέγουν παραμύθια κι ἡ Θεοδώρα λέει ἀγγούρια.

παρηγοριά

1. Οἱ παρηγοριὲς στὸν ἄρρωστο ὥστε νὰ ξεψυχήση.
Dum quis spirat sperat; debemus animum addere desperatis.

Πάσκα

1. Τὴ μία Πάσκα
καὶ τὴν ἄλλη Χάσκα.

1α. Μία Πάσκα
καὶ ἄλλη Χάσκα.
Di vicissitudine rerum, quoties gaudium variatur tristitia.

παχύς

1. Ὅλα τὰ παχειὰ καλὰ κι ὅλ'οἱ πλούσιοι φρόνιμοι.

πεθαίνω

1. Σὰ δὲν ἠξεύρης νὰ πεθάνης, τί ταράζεις τὰ ποδάρια σου;

πεινῶ

1. Ὁποῦ πεινᾷ στὸν ὕπνο του πίττες γλέπει, καὶ ὁποῦ διψᾷ ποτάμια.
(Παραλλ. κομμάτια γλέπει) Sic Latini: Sabini somniant quod volunt.

παραμύθι 1. Βλ. λέγω 126α.
παρηγοριὰ 1. Βλ. παρηγοριὰ 4.
Πάσκα 1. Βλ. Πάσχα 12. 1α. Βλ. Πάσχα 8α.
παχὺς 1. Βλ. πλούσιος 5α.
πεθαίνω 1. Βλ. ξεύρω 97α.
πεινῶ 1. Βλ. πεινῶ 35α.

πειρασμός

1. Ὅταν σὲ τύχῃ πειρασμός,
δέξου τον σὰν ἁγιασμόν.

πεῖσμα

1. Γιὰ τὸ πεῖσμα τοῦ γειτόνου μου ἔκοψα τὴ λωλή μου.
In despectum mei vicini abscidi meam stultam, i. e. mea pudenda. — Homo qui sibi mala infert, ut alios laedere videatur.

2. Ἕνας γιὰ τὸ πεῖσμα τῆς γυναῖκας του ἔκοψε τὰ ὀρχίδια του.
Quidam in despectum uxoris sibi testiculos excidit.

πενθερά

1. Ἐσὲν τὸ λέγω, πενθερά, γιὰ νὰ τ' ἀκούῃ ἡ νύφη.
Cum aliquis incessitur reprehensione qua obliqua alius intenditur. — Sic jam Arabes lingua vulgari : alqaul laki jā kanna hattā tasma'i jā djāra [Ὁμιλῶ σὲ σέ, πεθερά, γιὰ νὰ τἀκοῦς σύ νέα]. Et Turci : Qyzum senā söilerumguelīnuni sen ischīt [Πεθερά, μιλῶ σὲ σέ, νέα γυναῖκα, ἀγροίκα]. (Πρβλ. ποντικός 5).

περίσσος

1. Τὸ περίσσο χαλνᾷ τὸ ἴσιο.
Omne nimium corrupit aequum.

περπατῶ

1. Ὅποιος περπατεῖ μυρίζει
καὶ ὁποῦ κάθεται βρωμᾷ.

πειρασμὸς 1. Βλ. πειρασμὸς 6.
πεῖσμα 1. Βλ. πεῖσμα 2. 2. Βλ. πεῖσμα 5.
πενθερὰ 1. Βλ. λέγω 83.
περίσσος 1. Βλ. περίσσιος 3.
περπατῶ 1. Βλ. κάθομαι 45.

πέρπυρα

1. Τὰ πέρπυρα πηγαίνουσι καὶ ἡ κακαγ.... ἀπομένει.

πετεινός

1. Ἔκαμε καὶ ὁ πετεινὸς αὐγό.
Utuntur hoc proverbio quoties homo vilis aliquid proestat quod exspectationem superat.

πέτρα

1. Δυὸ πέτρες ἂν δὲ μονοιάσουν, ἀλεῦρι δὲν ἐβγάζουν.
Quoties non concordant duo lapides non producunt farinam.
2. Μὲ μιὰ πέτρα θέλει νὰ σκοτώσῃ δυὸ πουλιά.
Uno lapide duas aves vult occidere.
3. Ῥίχνει τὴν πέτρα καὶ κρύβγει τὸ χέρι.
De eo qui aliud mente, aliud fronte gerit.

πηδῶ

1. Ὁποῦ πηδᾷ πολλὰ παλούκια, κανένα μπαίνει στὸν κῶλον του.

πηλός

1. Ὁ πηλὸς ἂν δὲ δαρθῇ κέραμος δὲ γίνεται.
Ut quis proficiatur, opus est disciplina.

πικραμυγδαλόπιττα

1. Ἔφαγε τὴν πικραμυγδαλόπιττα.
Si quis amavit aliquam, quae alius ducat.

πέρπυρα 1. Βλ. κακοειδὴς 6.
πετεινὸς 1. Βλ. κάνω 14α.
πέτρα 1. Βλ. δύο 27α 2. Βλ. ἕνας 57α 3. Βλ. πέτρα 46α.
πηδῶ 1. Βλ. πηδῶ 11.
πηλὸς 1. Βλ. δέρνω 25.
πικραμυγδαλόπιττα 1. Βλ. τρώγω 90α.

πιπέρι

1. Ὁπ' ἔχει πολὺ πιπέρι, βάζει καὶ στὰ λάχανα.
Dicitur de prodigalitate et inutili offusione. — Sic Arabes: man indaho folfol jarosch alā-'l-makhlūta [Ὅποιος ἔχει πολὺ πιπέρι τὸ ῥίχνει καὶ 'ς τὸ χυλό του].

πίττα

1. Πότε πίττα καὶ λαρδί,
πότε πίττα μοναχή.

πίτυρον

1. Ὁποῦ ἀνακατώνεται μὲ πίτυρα, οἱ κόττες τὸν τρώγουν.

πλερωτής

1. Ἀπὲ κακὸ πλερωτὴ καὶ σακκὶ ἄχερο.
A malo debitore vel saccum paleae.

πλουτῶ

1. Ὅταν πλουτᾷς μὴ χαίρεσαι κι ὅταν φτωχᾷς μὴ κλέψῃς.

πνίγω

1. Ὁποῦ πνίγεται, καὶ ἀπὸ τὰ μαλλιά του πιάνεται.
Desperatis rebus ultima quaevis tentantur.

πόλεμος

1. Ὁποῦ ἐμπῇ στὸν πόλεμο... δὲν ἐβγαίνει.

πιπέρι 1. Βλ. πολὺς 25.
πίττα 1. Βλ. πότε 10.
πίτυρον 1. Βλ. ἀνακατώνω 12.
πλερωτὴς 1. Βλ. κακοπλερωτὴς 3.
πλουτῶ 1. Βλ. πλουταίνω 5.
πνίγω 1. Βλ. πιάνω 33.
πόλεμος 1. Βλ. πόλεμος 6.

Πόλη

1. Εἰς τὴν Πόλη καὶ γάλα πουλιοῦ εὑρίσκεις.
De loco affluenti ubi omnia sunt venalia et inveniuntur etiam incredibilia.

πολιτική

1. Μὴ 'λέγξῃς πολιτικὴ καὶ σὲ πῇ τὰ ἔχ' ἐκείνη.
Non redarguas meretricem, nam imputabit tibi sua mala.

πολυλογία

1. Ἡ πολυλογία φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς λωλιά.
Loquacitas reddit hominem fatuum.

πολύς

1. Ὁπ' ἀκοῦς πολλὰ κεράσια, βάστα καὶ μικρὸ καλάθι.
Cum creditur rem non congruere famae.
2. Ὅπου λαλοῦν πολλοὶ πετεινοὶ ἀργεῖ νὰ ξημερώνῃ.
Quaeque a pluribus tractantur consilia cunctanter perveniunt ad effectum.

πομπή

1. Ἔκατσε ἡ πομπὴ στὸ δρόμο καὶ ἀναγέλα τοὺς διαβάτες.
Qui ipse maculosus aliorum lacerat famam.

πόνος

1. Ξένος πόνος ξέγδαρμα.
Dolor alienus non curatur.

Πόλη 1. Βλ. Πόλη 1α.
πολιτικὴ 1. Βλ. πολιτικὴ 2α.
πολυλογία 1. Βλ. πολυλογία 2.
πολὺς 1. Βλ. ἀκούω 51. 2. Βλ. πολὺς 38.
πομπὴ 1. Βλ. πομπὴ 17
πόνος 1. Βλ. ξένος 83

2. Ξένος πόνος ὅλο γέλοια.

3. Πάω νὰ πῶ τὸν πόνο μου, καὶ λέγω τὴν ἐντροπή μου.
Eo indicatum dolorem meum et indico pudorem meum. — Si quis delicta cognatorum, filiorum etc. dicit aliis.

ποντικός

1. Ἀξιὰ τιμὴ τοῦ ποντικοῦ νὰ πέση εἰς τὸ λάδι.
Dignitas et honos muris ut intret in oleum et in eo mergatur. — De homine qui dignus alique re habetur qua non est dignus.

2. Ἔφαγαν οἱ ποντικοὶ τὸ βούτυρο.
Quando sic unius delictum imputatur omnibus.

3. Ὁ ποντικὸς εἶδε τὸ χορήγι καὶ ἔδραμε.

4. Ὁ ποντικὸς στὴν τρῦπα δὲν ἐχώρειε καὶ κολοκύθι ἔσυρνε.
Mus dum ipse non caperetur foramine una traxit cucurbitam. — Sic Arabes: fāra ma wasi 'ahā bakhschhā djarat warāha miknasa. [Ὁ ποντικὸς ἂν καὶ ἡ τρῦπά του δὲν ἦτο ἀρκετὰ μεγάλη, ἔσερνε πίσω του σάρωμα].

5. Ποντικὸς κουδούνια φόρειε·
κι ἂν τὰ φόρειε, τίς τὰ θώρειε;
Dicitur de eis qui varia iactant de rebus quibus nulla constat fides.

6. Τὸ εἶπε στὸν τοῖχο, νὰ νοήσουν τὰ ποντίκια.
Cum aliquis reprehensione incessitur sed qua oblique alius intenditur. (Πρβλ. πενθερά).

7. Τώρα πρῶτα ποντικὸς ἐπνίγη εἰς τὸ λάδι;
Dicitur de iis quae nova esse creduntur cum ante contigerint similia.

πόνος 2. Βλ. πόνος 85. 3. Βλ. ἐντροπὴ 16.
ποντικὸς 1. Βλ. ποντικὸς 12. 2. Βλ. τρώγω 67α. 3. Βλ. χορῆγι 1.
4. Βλ. χωρῶ 18. 5. Βλ. ποντικὸς 15. 6. Βλ. λέγω 178α.
7. Βλ. ποντικὸς 21.

πονῶ

1. Ὁποῦ πονεῖ πάει στὸν ἰατρό.

πορδή

1. Μὲ πορδὲς αὐγὰ δὲ βάφουν.

ποτάμι, ποταμός

1. Ἀπὸ σιγανὸ ποτάμι, μάζωνε τὰ ῥοῦχα σου.
(Παραλλαγή: μακριὰ τὰ ῥ.). Qui re magis nocent quam specie videntur.
2. Πρὶν κατέβῃ ὁ ποταμὸς φύλαξε τὸ ῥοῦχο σου.

πουγκί

1. Εἰς πολλοὺς πουγκὶ μὴ λύσῃς,
κι ἂν τὸ λύσῃς μὴν τὸ δέσῃς.
Monet caute et prudenter faciendas esse impensas.
2. Καλὸ χέρι εἰς ξένο πουγκί.
Pulchrum habet manum aliena uti crumena.
3. Τὸ πουγκί μου τὸ λυτό, κάμῃ τὸ δοῦλο μου κλέφτη.
Solutus loculus meus furem efficit servum meum.

πουλί

1. Ὅλα τὰ πουλιὰ παγαίνουν
καὶ οἱ σποργίτες ἀπομένουν.
Cum quis privatur iis quibus maxime delectatur, remanente eo quod minus placet.
2. Ὅσα πουλιὰ πέτονται δὲν τρώγουνται.
Non omnes quae volant aves cibo idonei sunt. — Non

πονῶ 1. Βλ. γιατρὸς 17α.
πορδὴ 1. Βλ. πορδὴ 20.
ποτάμι 1. Βλ. ποτάμι 7. 8. 2. Βλ. πρὶν 6α.
πουγκὶ 1. Βλ. πολὺς 64. 2. Βλ. γέρι 28α. 3. Βλ. κλέφτης 92α.
πουλὶ 1. Βλ. ἀπομένω 7. 8. 2. Βλ. τρώγω 216.

omnes qui prodesse videntur re vera prosunt. Sic Arabes: kull at-tojūr lā jūkal lahmhā [Κάθε πουλιοῦ τὸ κρέας δὲν τρώγεται].

3. Τὸ πονηρὸ πουλὶ ἀπὸ τὰ δυὸ ποδάρια πιάνεται.
Cum maiorem in modum decipitur qui creditur esse sapientissimus.

4. Τοῦ πουλιοῦ ὁ νοῦς εἶνε στὸ κεχρί.

πραγματευτής

1. Πραγματευτὴν ἐγύρευα καὶ κουμερκιάρην ηὗρα.
Cum votis non respondet eventus.

προβατίνα

1. Τῆς προβατίνας οἱ κλωτσιὲς τοῦ λύκου νεῦρα γίνονται.
De certamine quod est inter aequales.

πρόβατον

1. Τὸ πρόβατο ποῦ ἀναχωρίζει ἀπὸ τὴ μάντρα τὸν τρώει ὁ λύκος.
De iis quibus discordia affert exitium.

προβειά

1. Ἀνέβη ἡ προβειὰ στὰ δώδεκα.
Pretium pellis ovini pervenit in duodecim nummos. — Cum omnibus expensis nihil amplius restat.

προσεύχομαι

1. Ἂν προσεύχεσαι καὶ κλάνῃς εὔκαιρα τὰ μετανοίζεις.

πουλὶ 3. Βλ. πονηρὸς 9. 4. Βλ. νοῦς 74.
πραγματευτὴς 1. Βλ. βρίσκω 126.
προβατίνα 1. Βλ. προβατίνα 3.
πρόβατον 1. Βλ. μάντρα 6.
προβειὰ 1. Βλ. προβειὰ 2.
προσεύχομαι 1. Βλ. μετανίζω 1.

Si precaris et emittis strepitum in vanum agis poenitentiam.

ῥιζικό

1. Μὲ ῥιζικὸ μὲ γέννησε, καὶ στὴν κοπριὰ μὲ ῥίξε.
Qui fortunato astro nascitur quovis statu experitur fortunae benignitatem.

ῥόδον

1. Ἂν εἶνε ῥόδο, θέλει ἀνθήσει.
Veritas cuius vis rei indicatur ex factis. (Πρβλ. μηλεά).
2. Ἀπ' ἀγκάθι ἐβγαίνει ῥόδο, κι ἀπὸ ῥόδο ἐβγαίνει ἀγκάθι.
Mali bonos et boni procreant malos.

ῥοῦχα

1. Ὅποιος χάσῃ καὶ τὰ ῥοῦχα του 'φορᾶται.
Qui aliquid perdit etiam vestimenta sua habet suspecta.
2. Ὁποῦ φυλάγει τὰ ῥοῦχα του ἔχει τὰ 'μισά.
Qui custodit vestimenta sua mediam illam partem tenet.

Σάββατο

1. Σάββατο καὶ Κυριακὴ κοντὴ ἑορτή.
Sabbatum et dies dominicus sunt vicina. — De iis qui exiguo vel nullo intervallo dirimuntur. Sabbatum ideo festus dies appellatur quod memoriam defunctorum eo celebrent Graeci, qui et venerationi illius hoc dant ut tum abstineant a mulieribus.
2. Σαββάτο κυριακά, λιβάδια καλογέρων.
3. Τὸ Σαββάτο τὸ βράδυ ἡ νύφη μας καματερή.
De iis quae sero vel praepostero tempore fiunt.

ῥιζικὸ 1. Βλ. ῥιζικὸ 4.
ῥόδον 1. Βλ. ἀνθῶ 2. 2. Βλ. ἀγκάθι 3.
ῥοῦχα 1. Βλ. χάνω 69α. 2. Βλ. φυλάγω 15.
Σάββατο 1. Βλ. Κυριακὴ 15. 2. Βλ. Σαββατοκύριακο 1. 3. Βλ. Σάββατο 15.

σάκκος

1. Νὰ σ' εἶχα στὸ σάκκο.
De re exspectata quae optatur ut sit vera.

σακκορράφα

1. Σειοῦνται καὶ τὰ σίδερα,
σειοῦνται καὶ οἱ σακκορράφες.
De casu qui omnes simul complectitur. (Πρβλ. βέλόνη 3).

σάλια

1. Ἔχε σὺ τὰ σάλια σου καὶ ἐγὼ τὲς μύξες μου.

σκαλί

1. Τὸ χειρότερο σκαλὶ τῆς σκάλας τρίζει.
Peiores sunt loquacissimi.

σκαμνί

1. Σκαμνιοῦ ποδάρι ἔπεσε; καὶ ἄλλο εἰς τὸν τόπο.
De iactura quae facile reparatur.

σκαντσόχερος

1. Τὸ σκαντσόχερο τραΰίζουν εἰς τὸ χαλὶ
καὶ κεῖνος τρέχει εἰς τὸ τσαλί.
Insitiva indoles artibus et doctrina aegre corrigitur.

σκατόν

1. Ἐχρειάστηκαν τοῦ σκύλου τὰ σκατά· ἔσκαψαν τὴν κοπριὰ καὶ τὰ ηὕρηκαν.

σάκκος 1. Βλ. σάκκος 19α.
σακκορράφα 1. Βλ. σειοῦμαι 6.
σάλια 1. Βλ. σάλιο 5.
σκαλὶ 1. Βλ. σκαλὶ 2.
σκαμνὶ 1. Βλ. σκαμνὶ 2.
σκαντσόχερος 1. Βλ. σκαντζόχερος 2.
σκατὸν 1. Βλ. σκατὸ 4.

2. Καθένας τὸ σκατό του μηλοκύδωνο τὸ ἔχει.
Unusquisque excrementa sua habet pro pomis et cydoniis.

3. Τὰ σκατὰ ὅσο τὰ ἀνακατώνεις τόσο περισσότερο βρωμήσουν.

σκόρδα

1. Μήτε σκόρδα ἔφαγε, μήτε σκορδιὲς βρωμεῖ.

2. Σκόρδα πουλεῖ.
Utuntur hoc modo loquendi averruncandi infortunicausa; ita si pater aliquis audiat filiolum suum laui dari, dicit eum vendere allium.

σκούφια

1. Μὲ τὴ σκούφια ποῦ ἔχω σὲ χαιρετῶ.
Qui praestat quod per vires et facultates licet.

σκύλος

1. Δὲ μὲ δάγκασε σκύλος, ὁποῦ δὲν ἐλύσσιασε ἡ γλῶσσα του.
Nullus canis me momordit qui non sit rabidus factus. — Qui male agit, patitur idem.

2. Ἔχει ὁ σκύλος καλτσοδέτα;
De eo cui desunt omnia.

3. Θέλει τὸ ψωμὶ ἀλάκερο καὶ τὸ σκύλο χορτασμένο.
De avaro qui vitans impendium negotia sua vult confici.

4. Ὁ σκύλος καὶ ὁ λαγὸς δὲν ἔχουν δικαιοσύνη,
οὔτε οἱ δυὸ συμμόρισσες ἔχουν ἐμπιστοσύνη.
Canis et lepus non habent iustitiam, sic duo mulieres (quibus est unus maritus) non sibi invicem credunt.

σκατὸν 2. Βλ. ἑαυτοῦ 8α. 3. Βλ. ἀνακατώνω 19.
σκόρδα 1. Βλ. σκόρδο 9. 2. Βλ. σκόρδο 10α.
σκούφια 1. Βλ. χαιρετῶ 1.
σκύλος 1. Βλ. σκύλος 12α. 2. Βλ. ἔχω 87. 3. Βλ. χορταίνω 9. 4. Βλ. συμμόρισα 1.

5. Ξένο σκύλο κι ἂν θρέφῃς, μόν' τὰ κόπρια του ἀπομένουν.
Peregrinum canem nutris, solum stercus eius tibi manet.

6. Ὅταν μάθῃ ὁ σκύλος εἰς τὴν πάσπαλην, ἢ τὸ σκύλο σκότωσε ἢ τὸ μύλο χάλασε.
(Παραλλαγή: Ὅ. μ. ὁ σ. ε. τ. π., ἢ τὸ μύλο νὰ χαλάσῃς ἢ τὸ σκύλο νὰ σκοτώσῃς). Cum canis assuescit meliorem farinam edere, vel occidito canem, vel molam dirue. — De homine suspecto qui vel amovendus est ipse vel removenda occasio quae materiem praebeat.

7. Σὰν ὁ σκύλος μὲ τὴν κάτα.
Convenit sicut inter canem et felem.

8. Τὸ σκύλο δῶσε τὸ ψωμὶ καὶ τὸ ῥαβδί σου βάστα.
De iis quorum fidei est diffidendum.

9. Τὸ σκύλο κάμε σύντεκνο καὶ τὸ ῥαβδί σου βάστα.

σοδιάζω

1. Ὁποῦ σοδιάζει δεκοχτὼ καὶ ξοδιάζει τριάντα,
στὴ φυλακὴ τὸ βάνουσι καὶ δὲν ἠξεύρει γιάντα.
Qui lucratur octodecim et expendit triginta, eum includunt carcere nec scit quare.

Σουμπασίνα

1. Ἂς μὲ λένε Σουμπασίνα,
κι ἂς ψοφῶ ἀπὸ τὴν πεῖνα.
Dummodo Subasii uxor vocer et fami exstinguar, non sit molestum. — De iis qui in altum tolli cupiunt, haud solliciti quo lapsu ruant.

σκύλος 5. Βλ. ξένος 87α. 6. Βλ. σκύλος 71. 7. Βλ. σκύλος 77. 8. Βλ. σκύλος 115α. 9. Βλ. σκύλος 109.
σοδιάζω 1. Βλ. ξοδιάζω 10.
Σουμπασίνα 1. Βλ. λέγω 28.

σπαθί

1. Ὅσο νὰ ἀνέβῃ καὶ κατέβῃ τὸ σπαθί, ἔχει ὁ Θεὸς πολλὰ καλά.
Intervallo illo quo attollitur et demittitur gladius, deus multa bona ostendit. — De spe quae in ipsa mortis vicinia superest.

σπίτι

1. Κερά μου, ἐσὺ κάθεσαι σπίτι σου καὶ ὄξω σύρνουν τὰ νῶτα σου.
2. Ὅλα τὰ σπίτια σπίτια μου, κι ὅλες αὐλὲς δικές μου.
Qui omnia sibi attribuit.
3. Σπίτι ὅσο χωρεῖς
καὶ ἀμπέλι ὅσο θωρεῖς.

σποργίτι

1. Ὁποῦ φοβᾶται ἀπὸ τὰ σπουργίτια, κεχρὶ δὲ σπέρνει.
De iis qui metu periculi nihil audent tentare.

σταφύλι

1. Ἕνας εἶπε πῶς γίνονται φέτος πολλὰ σταφύλια· τὸν ἐρώτησαν· πῶς τὸ ἠξεύρεις; ἀπεκρίθη· γιατὶ τ' ἀγαπῶ.

στραβός

1. Ἑκατσες στραβά, καὶ λὲς σοῦ φταίει ὁ τόπος.
2. Ὁποῦ καθίση μὲ στραβό, στὸ βράδυ ἀλλοιοθωραίνει.
De vitiis quae per consuetudinem affigantur.
3. Τὴ στραβὴ εἰς τ' ἀκρωτῆρι, γαϊτανόφρυδη τὴ λέσι.
Qui distortis est oculis in promontorio dicitur habere subercilia in modum fili circumscripta.

σπαθὶ 1. Βλ. σπαθὶ 7.
σπίτι 1. Βλ. κάθομαι 29α. 2. Βλ. δικός μου 33α. 3. Βλ. σπίτι 45.
σποργίτι 1. Βλ. φοβᾶμαι 25α.
σταφύλι 1. Βλ. ἀγαπῶ 23α (συμπληρώματ.).
στραβὸς 1. Βλ. στραβὰ 4. 2. Βλ. στραβὸς 45. 3. Βλ. στραβὶς 88.

σῦκον

1. Βαστᾷ ἀπὸ τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια.
De eo quod parum durat; exiguum enim tempus intercedit inter ficuum et uvarum maturitatem.

2. Πέσε σῦκο νὰ σὲ φάγω.
De eo qui sine labore confici negotium cupit.

3. Τὰ καλλίτερα τὰ σῦκα οἱ κουροῦνες τὰ τρώγουν.
Meliores quasvis ficus edunt cornices (Πρβλ. ἀπίδι 2).

συναστρῶ

1. Δὲ συναστρεῖ μαζί τους.
Non convenit inter illos.

σύντεκνος

1. Ὁ σύντεκνος ἀπέθανε καὶ ἡ συντεκνιὰ πληρώθη.
De iis quae tantum ad certum tempus durant. Sublato rei alicuius fundamento quae innitebantur ei quoque subruuntur.

σφυρί

1. Ὅταν εἶσαι σφυρὶ χτύπα,
κι ὅταν εἶσαι ἀμόνι δέχου.
Serviendum est diversis temporum inclinationibus.

τάβλα

1. Νὰ ἔχῃ τάβλα τίποτα, κι ἂς λείπῃ τὸ μαντίλι.
Adsit aliqua in mensa et desit mantile. — Cum ea quorum usus indiget sunt in promptu, facilius tolerantur quae minus sunt necessaria.

σῦκον 1. Βλ. ἀπὸ 25. 2. Βλ. πέφτω 21α. 3. Βλ. τρώγω 277.
συναστρῶ 1. Βλ. συναστρῶ 1.
σύντεκνος 1. Βλ. συντεκνιὰ 1.
σφυρὶ 1. Βλ. ἀμόνι 5.
τάβλα 1. Βλ. ἔχω 32.

2. Ὁποῦ τάβλα καὶ μαντίλι
δέξου καὶ τὸν κὺρ Βασίλη.
De parasitis qui inhiant aliorum coenis.

3. Ὁποῦ τάβλα καὶ τραπέζι καὶ ἡ κερὰ Μαριὰ στὴ μέση.

ταπεινός

1. Πλέον ἠξεύρει ὁ ταπεινὸς παρὰ τὸ φαφλατᾶ.
Plus sapit humilis quam gloriosus loquax.

Τετράδη

1. Τετράδη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴν κόψης,
τὴν Κυριακὴ μὴν ξουρισθῇς, ἃ θέλῃς νὰ προκόψῃς.

τόπος

1. Εἰς τόπον ἀδιαφόρητον μηδὲν πολυκαθίσῃς.

2. Κάθε τόπος καὶ τύπος.
(Παραλλαγή: καὶ ζακόνι). Quivis locus suum habet modum.

Τοῦρκος

1. Πάλε τὰ κλαδιὰ κτυποῦσι, πάλε Τοῦρκοι κατεβαίνουν.
Congruit in eos qui ob levissimas causas percelluntur timore.

2. Τοῦρκον εἶδες, ἄσπρα θέλει·
ἄλλον εἶδες ἄλλα θέλει.
Indicatur avaritia Turcorum, qui plerumque appetentissimi sunt nummorum.

τάβλα 2. Βλ. δέχομαι 6. 3. Βλ. μέση 5.
ταπεινὸς 1. Βλ. ταπεινὸς 1α.
Τετράδη 1. Βλ. νύχι 17.
τόπος 1. Βλ. ἀδιαφόρετος 3. 2. Βλ. τόπος 36. 11α.
Τοῦρκος 1. Βλ. Τοῦρκος 8. 2. Βλ. Τοῦρκος 17.

τραγούδι

1. Δώδεκα τραγούδια ἤξευρε,
καὶ ὅλα τοῦ χοροῦ τὰ πήγαινε.
Omnes scientiae ad unam finem spectant.

τραγουδῶ

1. Καθὼς τραγουδεῖς, ἔτσι χορεύω.
Dicitur de iis qui aliorum se voluntati accomodant vel iussis obtemperant.
2. Ὁποῦχε τὰ πολλὰ 'κλαιγε, κι' ὁποῦχε καὶ τὰ λίγα,
κι ὁποῦ δὲν εἶχε τίποτα ἔκατσε κι ἐτραγούδειε.
3. Χαμηλὰ κάθου καὶ ψηλὰ τραγούδειε.
Humilis status spondet securitatem, dum non obnoxius est periculis.

τρελλίτσα

1. Ἐγὼ μὲ τὴν τρελλίτσα μου,
γεμώζω τὴν κοιλίτσα μου.

τρελλός

1. Κάλλιο ἠξεύρει ὁ τρελλὸς νοικοκύρης παρὰ τὸ φρόνιμο τὸ γείτονα.
Pater familias stultus res domesticas suas melius novit quam vicinus prudens. — Arabes: Sahib al-bait adrā bimā fīh (ὁ νοικοκύρης ξεύρει καλύτερα ἀπ' ὅλους τί εἶναι μέσα].
2. Ὁ τρελλὸς μὲ τὸ νὰ θυμᾶται χαίρεται.
Qui re ipsa frustratus sola eius imagine se oblectat.

τραγοῦδι 1. Βλ. χορὸς 2α.
τραγουδῶ 1. Βλ. χορεύω 10. 2. Βλ. κλαίω 49. 3. Βλ. χαμηλὰ 1.
τρελλίτσα 1. Βλ. μωρία 5.
τρελλὸς 1. Βλ. νοικοκύρης 59. 2. Βλ. θυμοῦμαι 7.— Βλ. καὶ ἀνωτέρω: λωλὸς 7.

τρέχω

1. Τρέχει ὁ τρέχας, ἀμὲ φεύγει ὁ φεύγας.
Currit currens sed et fugit fugiens. — Tu tua sed et ego mea agam.

τριανταφυλλιά

1. Ἀπὸ τὴν τριανταφυλλιὰ βγαίνουν καὶ τριαντάφυλλα καὶ ἀγκάθια.
Ex arbore rosacea prodeunt rosae pariter et spinae

Τρωάδα

1. Ἔπαθε τῆς Τρωάδος τὰ βάσανα.
De eo qui cum magnis conflictatur adversitatibus.

τρώγω

1. Μὲ τὸ δικό σου φάγε, πίε καὶ πραγματειὰ μὴν κάμῃς.
Ede, bibe sed mercaturam non exerce cum amico tuo.

τσαγανός

1. Τσαγανέ, γιατί στραβὰ περπατεῖς; Νὰ ἰδῆς καὶ τὴν καταντιά μου.
De eo qui calamitatis suae est autor.

τσαγκάρης

1. Τσαγκάρης ἀξυπόδητος, ῥάφτης παραλυμένος.
De eo qui sui ipsius nullam gerit curam.

τσουκαλᾶς

1. Ὁ τσουκαλᾶς ἐκεῖ ποῦ θέλει κολλᾷ τὸ χεροῦλι.

τρέχω 1. Βλ. τρέχω 44α.
τριανταφυλλιὰ 1. Βλ. ἀγκάθι 11.
Τρωάδα 1. Βλ. Τρωάδα 2.
τρώγω 1. Βλ. δικὸς 5.
τσαγανὸς 1. Βλ. στραβὰ 21.
τσαγκάρης 1. Βλ. ῥάφτης 6.
τσουκαλᾶς 1. Βλ. θέλω 112.

τσουκάλι

1. Τὸ τσουκάλι ἐκαυχήθη,
ἀσημένιον πάτον ἔχει·
τὸ χουλιάρι ἀπολογήθη·
ὡς κι ἂν εἶσαι ἐξεύρομε.
Qui jactant ea quibus rei fides refragatur.

τσουκνίδα

1. Οἱ τσουκνίδες τοῦ χωριοῦ τρυφερὲς εἶν' σὰ μαρούλια.
Cum ob inopiam meliorum probantur peiora.

τυφλός

1. Κάθεται ὁ τυφλὸς στὴν πέτρα καὶ τοῦ φαίνεται εἶνε ὁ κόσμος.
De inexpertis.
2. Πιάσε τὸν τυφλὸν καὶ ἔβγαλε τὰ μάτια του.
De negotio quod incassum tentatur.
3. Τυφλέ, ἀγαπᾷς τὸν ἥλιον; Ἐγὼ γιὰ κεῖνο κλαίγω.
Caece, quaerisne ut videas solem? Ideo ego fleo. — Dicitur de re exoptata sed quae impossibilis.

τυφλώνω

1. Ἐγὼ τυφλώνω καὶ πουλῶ, ἐσὺ βλέπε καὶ 'γόραζε.
Ego excaecans vendo, tu videns eme.

ὑγειά

1. Ἡ ὑγειὰ στὰ ῥοῦχα δὲ χωρεῖ.
Sanitas non capitur ab amictu, homo serius non curat tegimenta. Ἑτέρα ἑρμηνεία: nudissimi, sannissimi.

τσουκάλι 1. Βλ. ξέρω 109α.
τσουκνίδα 1. Βλ. τσουκνίδα 2.
τυφλὸς 1. Βλ. τυφλὸς 7α. 2. Βλ. πιάνω 53. 3. Βλ. τυφλὸς 15α.
τυφλώνω 1. Βλ. πουλῶ 13.
ὑγειὰ 1. Βλ. ὑγειὰ 9.

2. Κύριε, δῶσε του τὴν ὑγειάν του, νὰ φορῇ τὸ Μάη τὴ γοῦνα.
Domine, concede illi sanitatem ut et mense Maio pallem gestet. Ironice: De illo qui extra tempus rem agit.

φαγί

1. Τὸ πολὺ τὸ φαγὶ σπληνιάζει
καὶ τ' ὀλίγο στομαχιάζει.
(Παραλλαγή: Τὸ π. τὸ φᾷς). Nimius cibus movet splenem, paucus stomacho obest. Adhibenda est mediocritas.

φακή

1. Ἔφαγε ἡ φακὴ τὸ λάδι.
De avaro et appetitu insatiabili, quia dum coquitur quidquid olei imfunditur consumitur. Sensus: oleum et operam perdidit.

2. Ἔχει καὶ ἡ φακὴ στοῖχον.
Habet etiam lens suum ordinem. — Utuntur proverbio cum vilis conditionis hominibus defertur honor.

3. Ἡ φακὴ νερὸ δὲν εἶχε καὶ ἀπὸ τὴν πομπήν της βράζει.
De iis qui cum factis non possunt, verbis offendunt.

φερετζές

1. Μὲ τὸ φερετζὲ στὴν πλάτη,
Καὶ στὴν τσέπη μου σπολλάτη.
Toga in scapulam reiecta incedit sed in crumena eius sunt nudae solum grates. — De eo qui proebet speciem cui res non respondet. Φερετζὲ est vestimentum, quod a capite porrigitur ad pedes et exuitur, quandoque inter ambulandum iniiciturque humoris vel

ὑγειὰ 2. Βλ. Μάης 5α.
φαγὶ 1. Βλ. φαγεῖ 22.
φακὴ 1. Βλ. τρώγω 96. 2. Βλ. φακὴ 8α. 3. Βλ. φακὴ 15α.
φερετζὲς 1. Βλ. φερετζὲς 1.

quod oneri sit, vel animi gratia vel ostentationis causa.

φίδι

1. Τὸ φίδι βλέπομε
καὶ τὴ συρματειά του γυρεύομε.
(Πρβλ. λύκος 1).

2. Τὸ φίδι ὅσο βλέπει τὴν οὐρὰ κομμένη, φιλιὰ δὲν κάμνει.
Il serpente in fin che vede la sua coda tagliata, amicitia non fa.

3. Φιδιοῦ γλῶσσα νὰ σὲ φάγῃ καὶ ὄχι ἀνθρωπινή.
Calumnia et criminatio ipsum virus superat.

φιλί

1. Ἀνάρηα, ἀνάρηα τὸ φιλί, νἄχῃ καὶ νοστιμάδα.
Rara sint oscula ut oblectent.

φιλία

1. Παλαιὰ φιλιὰ
γαροφαλιά.
Vetusta familiaritas suavis est et flagrans.

2. Φιλία καὶ πραγματεία τῶν ἀρεζουμένων.

φίλος

1. Ἂν καινούριους φίλους κάμῃς, τοὺς παλαιοὺς μὴ λησμονήσῃς.
Suadet in colenda amicitia tenendam esse constantiam.

2. Ἀπὸ μακρειὰ καὶ φίλος.
De amico qui est suspectus.

3. Εἰς τὸν εὐτυχῆ καιρὸ ὅλοι φίλοι λογοῦνται,
καὶ εἰς ⟨τὸν⟩ δυστυχῆ καιρὸ ὅλοι τὸν ἀπαρνειοῦνται.

φίδι 1. Βλ. βλέπω 114. 2. Βλ. φίδι 13. 3. Βλ. γλῶσσα 65.
φιλὶ 1. Βλ. φιλὶ 3.
φιλία 1. Βλ. φιλία 14α. 2. Βλ. φιλία 19.
φίλος 1. Βλ. φίλος 9. 2. Βλ. φίλος 11α. 3. Βλ. φίλος 20.

4. Μὴν πᾶς συχνὰ στὸ φίλο σου καὶ ὁ φίλος βαρεθῇ σε.
5. Μιὰ τοῦ φίλου, δυὸ τοῦ φίλου, τρίς του καὶ κακὴ ἡμέρα.
Unus, alter et tertius dies tribuatur amico, sequenta die male habeat. — De hospite qui molestus est et praegravis. Sic iam in monasteriis Graecis per triduum conceditur peregrinantibus hospitium.
6. Ὁ φίλος ἐπιτίμιος ἐχθρὸς ἐπικαλεῖται.
Amicus noxius vocatur inimicus.
7. Τέτοιος φίλος, τέτοια πίττα.
De differentia amicorum qui gradatim sunt tractandi.
8. Τοῦ φίλου τὴ φιλιὰ δὲν τὴν ἐγνωρίζεις ἃ δὲν τὴ δοκιμάσῃς.
L'amicitia dell amico non lo cognoscete se non la provarete.
9. Φίλε μου στὴν ἀνάγκη μου, ἐχθρέ μου στὴ χαρά μου.
Rebus adversis cognoscitur amicus.

φιλῶ

1. Καὶ κεῖνο ποῦ σὲ φίλησα γιὰ τὸ Χριστὸς ἀνέστη.
De simulato amore.
2. Ποιόνα φιλοῦν καὶ δὲν καμαρώνει;
De iis qui laudari amant.

φόνος

1. Ποιὸς ἔκαμε τὸ φόνο; Ὅποιος ἔδωσε τὸ μαχαίρι.
Notatur origo et occasio rei. (Πρβλ. μέλι 2).

φορτώνω

1. Πρῶτα φόρτωνε καὶ ὕστερα λάλειε.
Primum fac necessaria, tum te oblecta.

φίλος 4. Βλ. φίλος 59. 5. Βλ. τρεῖς 6. 6. Βλ. φίλος 108. 7. Βλ. φίλος 85 8. Βλ. φίλος 90α. 9. Βλ. φίλος 94.
φιλῶ 1. Βλ. φιλῶ 4. 2. Βλ. φιλῶ 11.
φόνος 1. Βλ. μαχαῖρι 9.
φορτώνω 1. Βλ. φορτώνω 10.

2. Φόρτα, φόρτα καὶ ἄκλαδα.

φορῶ

1. Ὅσα κι ἂν ἔχω τὰ φορῶ, καὶ κλέφτη δὲ φοβοῦμαι.
Omnia mea mecum.

Φραγκιά

1. Καμπανίζεις στὴ Φραγκιὰ καὶ ἀκούεται στὴν Πόλη.
De fama magna quae late diffunditur.

Φραγκικός

1. Φραγκικὴ χαρὰ καὶ Ῥωμαίικο λείψανο.
Francorum nuptiae et Graecae exsequiae. — De iis qui magno paratu instruuntur; nunc antem λείψανο corpus defunctum dicitur.

Φράγκος

1. Φράγκο φίλο κάμε, γείτονα μὴν κάμης.

φρόνιμος

1. Οἱ φρόνιμοι μὲ τοῦ τρελλοῦ τὸ χέρι ἐβγάζουν τὸ φίδι ἀπὲ τὴν τρῦπα.
Qui aliorum periculis res suas curat. (Πρβλ. λωλὸς 3).
2. Οἱ φρόνιμοι στὲς ἑκατοστάδες λανθαίνονται.
Prudens in cetenis rebus delinquit — Sapientium delicta non sunt levia.
3. Ὁ φρόνιμος μὲ τὸν καιρὸν ἐφύτεψαν ἀμπέλι,
κι ἀγάλι ἀγάλι ἐγένηκε μέλι.
De patientia.

φορτώνω 2. Βλ. φορτώνω 16.
φορῶ 1. Βλ. ἔχω 162.
Φραγκιὰ 1. Βλ. καμπανίζω 1.
Φραγκικὸς 1. Βλ. φράγκικος 2.
Φράγκος 1. Βλ. φράγκος 5.
φρονιμος 1. Βλ. μωρὸς 67. 2. Βλ. φρόνιμος 16α. 3. Βλ. ἀγάλια 23.

4. Τοῦ φρόνιμου χάραζε καὶ τοῦ τρελλοῦ ξετέλειωνε.
(Παραλλαγή: τρελλοῦ μολόγα).

4α. Φρονίμου χάραζε καὶ λωλοῦ ἀπόσωνε.
Sapientem mone indicio, stulto finem rei expone.

5. Τῶν φρονίμων τὰ μαντάτα οἱ λωλοὶ τὰ ἀποσώνουν.
Nova sapientium effultiunt stulti.

6. Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν.
Laudantur providi.

φτύω, φτύνω

1. Ὁποῦ φτεῖ στὸν οὐρανό, στὸν πρόσωπό του πέφτει.

1α. Ὁποῦ φτύνει στὸν οὐρανό, φτύνει ⟨στὸ⟩ πρόσωπό του.
Cum quis ipse patitut malum quod struit aliis.

φτωχός

1. Κράζει τοὺς φτωχοὺς στὴν τάβλα κι ἤλθαν οἱ χορτασμένοι.
De impudentibus.

2. Ὅπου ὁ φτωχός, καὶ ἡ μοῖρα του.
Ubi pauper, ibi etiam est fortuna eius. — Hominis infortunati infausta sunt opera.

3. Ὁ φτωχὸς δικὸ δὲν ἔχει, μηδ' ἀποθαμένος φίλο.
Pauper non habet affinem nec mortus habet amicum.

4. Ὁ φτωχὸς φτωχὴν ἐπῆρε, καὶ ὁ Θεὸς πλουτιὰ τῶν ἔδωκε.

5. Τῆς φτωχῆς τὰ κάλλη μέσα τσάνταλα εἶν' κρυμμένα.
Multa videntur externa specie esse deformia, sed quae re ipsa sunt praestantissima.

6. Τοῦ φτωχοῦ εἶνε καρύδια καὶ χτυποῦσι, τοῦ πλούσιου εἶνε σῦκα καὶ ζουλίζονται.

φρόνιμος 4. 4α. Βλ. φρόνιμος 34. 5. Βλ. φρόνιμος 37. 6. Βλ. πρὶν 23.
φτύνω 1. Βλ. φτύνω 13α. 2. Βλ. φτύνω 13.
φτωχὸς 1. Βλ. χορταίνω 9α. 2. Βλ. φτωχὸς 74. 3. Βλ. φτωχὸς 81α.
4. Βλ. φτωχὸς 156. 5. Βλ. φτωχὸς 120α. 6. Βλ. φτωχὸς 125α.

Nuces pauperum sonant et ficus divitum liquescunt. — Magnorum virorum delicta celantur; abiectorum hominum errores deteguntur. Pauperum minima quaevis observantur.

7. Τοῦ φτωχοῦ τὸ βρέσιμο ἢ μαγκοῦρα ἢ καρφί.
Pauper nihil aliud qnam obolum aut clavum invenit. — De eo cui Fortuna adversatur.

8. Τοῦ φτωχοῦ ψωμὶ τοῦ δῶσε, καὶ στράτα μὴν τοῦ δείξης.
Pauperi da panem et utendi eo modum noli ostendere. Cum quis confert eleemosinam, nec curet quomodo illa spendatur.

φυλακή

1. Ἐννεὰ μέρες στὴ φυλακὴ καὶ ἕξη μέρες στὰ σίδερα.
2. Μὲ τὰ 'κατὸ στὴ φυλακὴ καὶ μὲ τὰ χίλια μέσα.
Cum perinde modica crimina quam enormia puniuntur.

φυσικό

1. Τὸ φυσικὸ δὲ χάνεται, μάλιστα καὶ πληθαίνει.

φωνή

1. Οὐκ ἔνι φωνὴ καὶ οὐκ ἔνι ἀκρόασις.
Nec vox nec auditio. — De eo de quo nihil scitur.

2. Σὰν τὴ φωνὴ καὶ ὁ γάδαρος.
(Παραλλαγή: καὶ ὁ Λάζαρος). Voci adest asinus. — Usurpatur ut lupus in fabula.

φῶς

1. Τὸ πολὺ φῶς στὰ μάτια δὲ βλάβει.

φτωχὸς 7. Βλ. φτωχὸς 135. 8. Βλ. φτωχὸς 135α.
φυλακὴ 1. Βλ. φυλακὴ 2. 2. Βλ. φυλακὴ 5.
φυσικὸ 1. Βλ. φυσικὸ 4.
φωνὴ 1. Βλ. ἀκρόασις 1. 2. Βλ. φωνὴ 8. 9.
φῶς 1. Βλ. φῶς 6.

Multa lux oculis non nocet. — Scilicet: dotes non onerant ornant.

χαρά

1. Στὴ χαρὰ καὶ ὁ χαρατσιάρης.
Nullum perfectum et solidum gaudium.

χαράτσι

1. Δίδει καὶ πληρώνει τὸ χαράτσι, ἀμ' ἀπάνω εἰς τὴ χάρμπα. (Παραλλαγή: χάρπα). Dat et solvit tributum lancea suffixum. — De negotio quod contumaci et refractorio animo praestatur. Dicitur hoc plerumque de populis qui nunc Maniates vocantur. Sunt ibi loca in quibus hucusque Doricae dialectus servantur reliquiae. Adjacent illis Lacones, qui nunc vocantur, Τσάκωνες, apud quos Graeca lingua non ita degeneravit ut alibi. Est compta et imprimis retinetur purior in duobus pagis Πράστο et Καστανίτζα appellatis.

χαριστής

1. Ὁ χαριστὴς ἐπέθανε.
Munificus obiit. — Si quis aliquid petat et negatur.

χέρι

1. Τὸ ἕνα χέρι νίβει τ' ἄλλο καὶ τὰ δυὸ τὸ πρόσωπο.
2. Τὰ πολλὰ τὰ χέρια μόνε εἰς τὰ μαλλιὰ δὲν ὠφελοῦσι.
Multae manus crinibus solum non conducunt, nam dum pectitur aliquis, unus solum praestat.
3. Χέρι ποῦ δὲ μπορεῖς νὰ κόψῃς, φίλα το.

χαρὰ 1. Βλ. χαρὰ 21α.
χαράτσι 1. Βλ. χαράτσι 1.
χαριστὴς 1. Βλ. χαριστὴς 1.
χέρι 1. Βλ. χέρι 75. 2. Βλ. χέρι 69α. 3. Βλ. φιλῶ 20.

χερόβολον

1. Καὶ σὺ κακὸ χερόβολο, κι ἐγὼ κακὸ δεμάτι.
De iis qui malitia certant.

χιόνι

1. Φάγε χιόνι, πίε νερό.

χιονίζω

1. Εἰς τὸ Σκούταρι χιονίζει.

Χιώτης

1. Ἀπεμεινε ἔξω σὰν ὁ Χιώτης.
(Πρβλ. ἄλογον 2).
2. Τὸ ἔπαθε σὰν ὁ Χιώτης.
Qui irrisui sunt. (Πρβλ. ἄλογο 2).

Χιώτικος

1. Τῆς τὄκαμε Χιώτικα.
Fefellit ei.

χοῖρος

1. Ὅλοι οἱ χοῖροι ἐφάγαν το καὶ κλαίει κι ὁ σκαντζόχερος.
2. Χοίρου μαλλὶ ἀδύνατον νὰ γένῃ σὰν μετάξι,
Οὔτ' ὁ χωριάτης ἄνθρωπος νἄχῃ τιμὴ καὶ τάξη.
Ingenita non mutantur.

χερόβολον 1. Βλ. κακὸς 24.
χιόνι 1. Βλ. χιόνι 10α.
χιονίζω 1. Βλ. χιονίζω 1.
Χιώτης 1. Βλ. Χιώτης 1. 2. Βλ. παθαίνω 36.
χιώτικος 1. Βλ. χιώτικα 1.
χοῖρος 1. Βλ. σκαντζόχερος 1. 2. Βλ. χωριάτης 37α.

χορός

1. Ἀγάπα ἡ Μάρω τὸ χορό, καὶ ηὕρεν ἄντρα ζουρνατσῆ. (Παραλλαγή: τραγουδιστή). De similitudine morum.
2. Ὁποῦνε ὄξω ἀπ' τὸ χορό, πολλὰ τραγούδια λέγει. Qui reprehendat quod non est expertus, ideoque promptum et facile esse credit.

χορτάτος

1. Ὁ χορτάτος τὸ νηστικὸ δὲν τὸν ἐνθυμᾶται. Satur non meminit ieiuni.

χρεώστης

1. Ὁ χρεώστης ἢ τὸ μέλι στὴ γλῶσσα ἢ τὸ χέρι στὴ τσέπη. Debitor vel mellitis verbis uti vel ex crumena promere manu pecuniam tenetur.

χρεωφελέτης

1. Ἀπὸ κακὸ χρεωφελέτη καὶ σακκὶ ἄχυρο καλὸ εἶνε. A malo debitore vel saccum paleae accipere iuvat.

Χριστός

1. Ὦ Χριστέ μου, πρὶν γεράσω,
Δός με νοῦ νὰ σὲ διαβάσω.

χώρα

1. Δὲ μὲ θέλουν στὴ χώρα; στοῦ πρωτογέρου πάγω. De vana spe, nam qui ab universa villa repellitur, rejicitur quoque a villico qui villae adnumeratur.

χορὸς 1. Βλ. βρίσκω 3. 2. Βλ. ἔξω 45.
χορτάτος 1. Βλ. χορτᾶτος 11.
χρεώστης 1. Βλ. χρεώστης 2.
χρεωφελέτης 1. Βλ. χρεωφελέτης 4.
Χριστὸς 1. Ἀπόσπασμα ᾄσματος.
χώρα 1. Βλ. θέλω 6α.

χωριάτης

1. Ξεύρει ὁ χωριάτης τί εἶνε τὸ σφουγγάτο;
Novitne rusticus quid sit sfungato?
2. Ὁ χωριάτης ἐγεννοῦνταν
καὶ ἡ ματσοῦκα ἐπελεκοῦνταν.
De indole quam ipsa natura formavit.
3. Ὁ χωριάτης σὲ δυὸ σὲ δυὸ τὲς ἐλιές.
Rusticus duas olivas accepit una vice. — Nam separatim eduntur.
4. Τίμα [.....] τὸ χωριάτη νὰ τὸν ἔχῃς ὅσο θέλεις.
Honora rusticum ut quando velis eo utaris. — De iis qui ob usum et necessitatem honore afficiuntur.

χωριόν

1. Μικρὸ χωριό, συχνὴ ἀγγαρεία.
Usurpatur hoc proverbium in iis quae fiunt incongrue.
2. Χωριὸ καὶ μὴ ὄνομα.
Nomina sunt odiosa.

χωρισμός

1. Καὶ ὁ χωρισμὸς κακὸς εἶνε, καὶ ἀντάμα πῶς νὰ ζοῦμε;

ψαλμός

1. Κοντὸς ψαλμὸς ἀλληλούϊα.
De iis quae sine cunctatione sunt expedienda.

ψάρι

1. Δύο ψάρια εἰς ἕνα τηγάνι ἐτηγανίζουνταν, καὶ ἕνα τὸ ἄλλο δὲν ἤξευρε.
Duo in eodem periculo sed alter alteri non credit.

χωριάτης 1. Βλ. ξεύρω 62. 2. Βλ. χωριάτης 20. 3. Βλ. χωρ άτης 30α.
χωριὸ 1. Βλ. χωριὸ 12. 2. Βλ. ὄνομα 44.
χωρισμὸς 1. Βλ. χωρισμὸς 1.
ψαλμὸς 1. Βλ. κοντὸς 17.
ψάρι 1. Βλ. ξέρω 32α.

2. Ἔφαγα τὰ ψάρια σου
κι ἔφτυσα τὰ γένεια σου.
3. Μὲ μικρὸ δόλωμα πιάνει ψάρι μεγάλο.
Esca parva magnum piscem capit.
4. Στὴ θάλασσα πουλεῖς ψάρια;
Numquid mari vendis pisces?
5. Τὰ ψάρια μας ἔτρωγε
καὶ τὰ γένεια μας ἔφτυσε.
6. Τὸ ψάρι ἀπὸ τὸ κεφάλι βρωμᾷ.
Piscis incipit in capite foetere.

ψεῖρα

1. Εἶνε ψεῖρα τσακισμένη.
Est pediculus fractus. — De re nihili.
2. Τὸ ψεί, ψεί, ψεῖρα γίνεται.
Susurrus, susurrus fit pediculus. — Tantem aliquid contigit ex eo quod homines dicunt.

ψέμα

1 Ψέμα ἄκουσες, ὅλο ψέμα δὲν εἶνε.
Aliquid veri mendaciis subesse solet.

ψηλός

1. Ἂν εἶσαι καὶ ψηλά,
ἔβλεπε καὶ χαμηλά.
Si sei in alto, vedi e a basso.

ψάρι 2. Βλ. τρώγω 70α. 3. Βλ. μικρὸς 5. 4. Βλ. ψάρι 12α.
5. Βλ. τρώγω 270α. 6. Βλ. κεφάλι 97.
ψεῖρα 1. Βλ. ψεῖρα 2. 2. Βλ. ψεῖρα 8.
ψέμα 1. Βλ. ψέμα 34.
ψηλὸς 1. Βλ. ψηλὰ 2.

ψηλώνω

1. Ὁποῦ πολλὰ ψηλώνεται λήγορα ἐπιμυτίζει.

ψύλλος

1. Ἔκαμε τὸ ψύλλο καμήλα.
Dicitur de eo qui rem minutam extollit

ψωμί

1. Ψωμὶ μόνο στὸ μοναστῆρι καὶ καλογέροι παραπολλοί.
Qui pollet opibus, facile conquirit quae usibus putat servire.

ψώρα

1. Ἡ ψώρα στὰ δάχτυλα γεννᾶται, καὶ στὲς ἀγκῶνες τριγυρίζει, καὶ στὸν κῶλο κάμει τέντα.

ὥρα

1. Λεῖψε ἀπὸ μιὰν ὥρα κακὴ νὰ ζήσῃς χίλια χρόνια.
De insperato et adverso casu.
2. Τὸ φέρνει ἡ ὥρα δὲ φέρνει ὁ χρόνος.
De iis quae de improviso et inopinato accedunt.

ψηλώνω 1. Βλ. ψηλώνω 3.
ψύλλος 1. Βλ. κάνω 28α.
ψωμὶ 1. Βλ. μοναστῆρι 12.
ψώρα 1. Βλ. ψώρα 2.
ὥρα 1. Βλ. ὥρα 12. 2. Βλ. ὥρα 25.

Β'.

ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

ΚΑΙ

ΦΡΑΣΕΙΣ ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΕΙΣ

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ)

Ἀμαζόνα.

1. Σὰν Ἀμαζόνα εἶναι.

(Σάμης Κεφαλληνίας).

Ἐπὶ εὐσώμου καὶ ῥωμαλέας γυναικός. — Ἐν τοῖς περὶ Γοργόνων μύθοις σ. 14 κέ., ὅπου ἀναγράφεται ἡ φράσις αὕτη ἐσημείωσα ὅτι καὶ ἐν δημοτικῷ ᾄσματι τῆς Μάνης φέρεται ὡς παρακέλευσις πρὸς τὰς πολεμούσας κατὰ τῶν στρατευμάτων τοῦ Ἰβραὴμ πασσᾶ Μανιάτισσας: «Σὰν Ἀμαζόναις κρούετε». Τὸ ὄνομα τῶν Ἀμαζόνων, διετηρήθη παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ καὶ ὑπὸ τὸν τύπον Μονοβύζα, καὶ πολλαὶ φέρονται παραδόσεις, ἐνέχουσαι ἴχνη τῶν ἀρχαίων μυθολογικῶν παραστάσεων (Βλ. καὶ Μονοβύζα 1). Ὡς ἐν τῇ μνημονευθείσῃ διατριβῇ περὶ Γοργόνων παρετήρησα (σ. 13 κέ), ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐγνώρισε τὰς Ἀμαζόνας ἐκ τῶν διασκευῶν τῆς ψευδοκαλλισθενείου ἱστορίας τοῦ Ἀλεξάνδρου (πλὴν τῶν ἀναγραφομένων αὐτόθι μαρτυριῶν βλ. καὶ Δ. Ζήνου Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδών. Ἐνετ. 1553 φ. 43ᵃ κέ — Βίον Ἀλεξάνδρου στ. 5465 ἐν W. Wagner Trois poèmes σ. 222. — Βυζαντινὰ χρονικὰ 1899 τ. VI σ. 118 κέ.). Πιθανῶς δ' ἐκ τῆς αὐτῆς προῆλθε πηγῆς καὶ τὸ περὶ τῆς Ἀμαζόνος Μαξιμοῦς ἢ Μαξιμίλλης ἐπεισόδιον τοῦ ἔπους τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτη, ἐκ τούτου δ' εἰσεχώρησαν καὶ εἰς δημώδη παραμύθια διηγήσεις περὶ μονομαχίας τῶν ἡρώων καὶ ἀνδρειωμένων γυναικῶν ἢ παρθένων (πρβλ. π. χ. Georgeakis et Pineau, Le Folklore de Lesbos σ. 75 κέ.). Ἀλλ' εἰς τὰς ἠπειρωτικὰς παραδόσεις περὶ τῆς Μονοβύζας ἐγκατεμίχθη καὶ ἄλλο στοιχεῖον, τὰ ἐκ συγκεχυμένων ἀναμνήσεων τῆς ἱστορίας τῆς βασιλίσσης τῶν Ἰλλυριῶν Τεύτας πλασθέντα μυθεύματα. (Περὶ τῶν μύθων περὶ τῶν Ἀμαζόνων παρ' ἄλλοις λαοῖς πρβλ. J. G. Frazer εἰς Παυσαν. Α΄, ιε΄, 2. 1898 τ. II σ 139).

ἀμαθής.

1. Μὴν κλαῖς τὸν ἀμαθῆ ποτέ, ὡσὰν τὸ μαθημένο.
(Β 161, 167).

Βλ. ἀμάθητος 1, καλομάθητος 1-9. Ὅτι ἄξιος οἰκτιρμοῦ εἶναι ὄχι τόσον ὁ ἀείποτε ὢν πτωχὸς καὶ δυστυχής, ὁ ἀγνοῶν τί ἐστιν εὐμάρεια βίου (ὁ ἀμαθής), ὅσον ὁ ἐξ ὄλβου περιπεσὼν εἰς ἔνδειαν. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἐπαναλαμβάνουσι πολλοὶ τῶν ἀρχαίων συγγραφέων. Βλ. Θουκυδ. Β΄, 45, 2: «καὶ λύπη οὐχ ὧν ἄν τις μὴ πειρασόμενος ἀγαθῶν στερίσκηται, ἀλλ᾽ οὗ ἂν ἐθὰς γενόμενος ἀφαιρεθῇ». — Ξενοφ. Κυρ. Παιδ. Ζ΄, ε΄ 82 (ἐκ τούτου Στοβ. Ἀνθ. ΙΕ΄, 13. Ἀποστόλ. 1239i): «οὐ γὰρ τὸ μὴ λαβεῖν τἀγαθὰ οὕτω γε χαλεπὸν ὥσπερ τὸ λαβόντα στερηθῆναι λυπηρόν». — αὐτ. Κύρ. Ἀν. Ζ΄, ζ΄, 28: «χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι ἢ ἀρχὴν μὴ πλουτῆσαι». — Εὐριπ. Ἑλέν. 417: «ὅταν δ᾽ ἀνὴρ | πράξῃ κακῶς ὑψηλός, εἰς ἀηθίαν | πίπτει κακίω τοῦ πάλαι δυσδαίμονος». — Ἡράκλ. μαιν. 1291: «κεκλημένῳ δὲ φωτὶ μακαρίῳ ποτὲ | αἱ μεταβολαὶ λυπηρόν· ᾧ δ᾽ ἀεὶ κακῶς | ἔστ᾽, οὐδὲν ἀλγεῖ συγγενῶς δύστηνος ὤν». — Ἰφιγ. Ταυρ. 1118: «ἐν γὰρ ἀνάγκαις | οὐ κάμνει ξύντροφος ὢν | ὃν βάλλει (;) δυσδαιμονία· | τὸ δὲ μετ᾽ εὐτυχίαν κακοῦ|σθαι θνατοῖς βαρὺς αἰών». — Τρῳάδ. 638: «ἀλγεῖ γὰρ οὐδὲν τῶν κακῶν ᾠσθημένος· | ὁ δ᾽ εὐτυχήσας εἰς τὸ δυστυχὲς πεσὼν | ψυχὴν ἀλᾶται τοῖς πάροιθ᾽ εὐπραξίας». — Ἑκάβ. 375: «ὅστις γὰρ οὐκ εἴωθε γεύεσθαι κακῶν, | φέρει μέν, ἀλγεῖ δ᾽ αὐχέν᾽ ἐντιθεὶς ζυγῷ». — Βελλεροφόντ. ἀπ. 287 Nauck (παρὰ Στοβ. Ἀνθ. ⌊Ζ΄, 16): «ὅστις δὲ γαῦρον σπέρμα γενναῖον τ᾽ ἔχων | βίου σπανίζει, τῷ γένει μὲν εὐτυχεῖ, | πενίᾳ δ᾽ ἐλάσσων ἐστίν, ἐν δ᾽ ἀλγύνεται | φρονῶν, ὑπ᾽ αἰδοῦς δ᾽ ἔργ᾽ ἀπωθεῖται χερῶν. | Ὁ δ᾽ οὐδὲν οὐδείς, διὰ τέλους δὲ δυστυχῶν | τοσῷδε νικᾷ· τοῦ γὰρ εὖ τητώμενος | οὐκ οἶδεν, ἀεὶ δυστυχῶν κακῶς τ᾽ ἔχων. | Οὕτως ἄμεινον μὴ πεπειρᾶσθαι καλῶν». — Cicer. Part. Orator. 17, 57: Nihil est enim tam miserabile, quam ex beato effici miserum. — Publil. Syr. 761 (App. 281 Ribbeck): Malast inopia, ex copia quae nascitur. Παραπλήσιαι παροιμ. **Ἰταλ.** (Καλαβρίας) Cu di mali veni a mbeni, cu ddu mani si lu teni; cu di beni

veni a mali, nesci pacciu e non sapi chi ffari = ὅποιος ἀπὸ τὰ κακὰ ἔρχεται 'ς τὰ καλὰ μὲ τὰ χέρια τὰ κρατεῖ· ὅποιος ἀπὸ τὰ καλὰ ἔρχεται 'ς τὰ κακὰ τρελλαίνεται καὶ δὲν ξέρει τί νὰ κάμῃ (La Calabria 1898 X σ. 25). — **Γαλλ.** A peine endure mal qui apris ne l'a. (Leroux II, 228). — **Ἰσπαν.** Aquel es de llorar: que tuuo bien y viene amal = ἐκεῖνος εἶναι νὰ τὸν κλαῖς, ποῦ ἦταν καλὰ καὶ πῆγε κακὰ (Valles 282 = Haller 341). El que nació con ventura, siente mas la desventura = ὅποιος ἐγεννήθη τυχερός, αἰσθάνεται πλιὸ πολὺ τὴν ἀτυχία. (Haller 341). — **Γερμαν.** Der kann sich nit vor vnglückhafft schützen, der niemals versucht, was das glück ist = Δὲν μπορεῖ νὰ φυλαχθῇ ἀπὸ τὴν δυστυχία ὅποιος δὲν ἐδοκίμασε ποτὲ τί εἶναι εὐτυχία (W. IV, 1458, 1).

2. Ὁ ἀμαθὴς εἶναι κι' αὐθάδης.

(Νε. 86, 543 [Ὁ ἀ. θρασύς.] — B¹, 72, 1 [Ὁ ἀμαθέστατος καὶ αὐθαδέστατος.] — B. 177, 10).

Ἡ παρ. δὲν εἶναι γνησία δημώδης. Ὁ Βενιζέλος παρέφρασε κατὰ δύο διαφόρους τρόπους τὴν παρὰ Νέγρῃ, ὅστις διεσκεύασεν εἰς παροιμίαν τὴν γνωστὴν γνώμην τοῦ Θουκυδίδου (Β', 40, 3): «ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκνον φέρει».

ἀμάθητος.

1. Μὴν κλαῖτε τὸν ἀμάθητο, ὡσὰν τὸν μαθημένο.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α'. 152),

Βλ. ἀμαθὴς 1.

ἀμάθεια.

1. Κάλλιο ἀρρώστια 'ς τὸ σῶμα, παρ' ἀμάθεια 'ς τὴν ψυχή.

(Νε. 64, 395 [Κάλλια ἀρρώστιαν εἰς — ἀμάθειαν 'ς τὴν ψυχήν.] — B¹ 51, 16. — B. 131, 216).

Πρβλ. ἀρρώστια 8. — Καὶ αὕτη δὲν εἶναι γνησία παροιμία, ἀλλ' ἐπλάσθη καθ' ὃν περίπου τρόπον καὶ ἡ ἐν λ. ἀμαθὴς 2. Ὁ μὲν Νέγρης παρέφρασε καὶ διεσκεύασε τὴν ῥῆσιν τοῦ Πλάτωνος (Ἱππ.

ἐλάττ. 15 σ. 372e): «πολὺ γάρ τοι μεῖζόν με ἀγαθὸν ἐργάσει ἀμαθίας παύσας τὴν ψυχὴν ἢ νόσου τὸ σῶμα»· ὁ δὲ Βενιζέλος, παραλαβὼν ἐκ τοῦ Νέγρη, ἐζήτησε διὰ τοῦ ἀκρωτηριασμοῦ τῶν λέξεων νὰ δείξῃ τάχα αὐτὴν ὡς κοινολεκτουμένην.

ἁμάξι.

1. Τοῦ φώναξι τὰ ἐξ ἁμάξια.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Ἤτοι καθύβρισε καὶ κατωνείδισεν αὐτόν. Δι' ἄλλων μεταφορῶν τὴν αὐτὴν ἐκφέρουσιν ἔννοιαν καὶ αἱ παροιμιώδεις φράσεις ἐν λ. λέγω 134. 135, παίρνω 22, σέρνω 3. 5. Ἡ προκειμένη παρεφθάρη κατὰ περίεργον παρετυμολογίαν ἐκ τῆς ἀρχαίας «τὰ ἐξ ἁμάξης» ἢ «τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν» ἢ «τὰ ἐκ τῶν ἁμαξίων» (σκώμματα λέγει). (Ζηνόβ. Ἀθ. Α΄, 74 σ. 358 Miller. Κῶδ. Βοδλ. 897 σ. 111 Gaisford. Append. prov. 380 Goetting. — Μακάρ. 698 Ἀποστόλ. 1504. Φώτ. Σουίδ λ. τὰ ἐκ τῶν ἁμαξῶν· τὰ ἐξ ἁμάξης. Πρβλ. Crusius Plutarchi de proverb. Alexandr. libel. σ. 26 — Δημοσθέν. π. τ. στεφ. 122. Διονύσ. Ἁλικ. Ζ΄, 72. Συνέσ. ἐπ. 79. Λαυρεντ. Λυδ. π. μην. Γ΄, 31. Φωτίου ἐπιστ. Δ΄, 169 σ. 504 Βαλέττα. Σχολ. Ἀριστοφ. Νεφ. 296. Σχολ. Λουκιαν. Εὐν. 2. Ζ. τραγῳδ. 44. Πρβλ. Μενάνδρ. Περινθ. ἀπ. 4 ἐν Meineke FCG. IV, 188. Λουκιαν. Εὐν. 2 ἐξ οὗ Ἀποστόλ. 1166c.) — Σημειωτέον ὅτι καὶ τοῦ ἀμεταλλάκτου τύπου τῆς ἀρχαίας παροιμίας «τὰ ἐξ ἁμάξης», κοινοτάτου παρὰ τοῖς λογιωτέροις ὄντος, γίνεται ἐνίοτε χρῆσις καὶ παρὰ τῷ λαῷ.

ἁμαρτάνω.

1. Ἥμαρτον, Κύριε!
(Β. 355, 66).

Γραφικὴ ῥῆσις (πρβλ. Λουκ. ιε΄, 21) ἐπιλεγομένη ὑπὸ τοῦ ἄδικα πάσχοντος, συνήθως ὁσάκις ἡ ὑπερχειλίσασα ἀγανάκτησις παρασύρει αὐτὸν εἰς βλασφήμους λόγους ἢ πράξεις ἀτόπους.

2. Ὅποιος δὲ γεννήθη, δὲν ἁμάρτησε.
(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Βλ. κριματίζομαι 1. — Μόνος ὁ μὴ γεννηθεὶς δὲν ἡμάρτησε, πάντες ἄρα οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνουσι, κατὰ τὴν θεολογικὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως, ἤτοι τῆς παραβάσεως τῶν θρησκευτικῶν νόμων· τὴν δ' ἑτέραν γνώμην ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὑπόκεινται εἰς πλάνας ἢ σφάλματα ἐκφέρουσιν ἄλλαι παροιμίαι (βλ. λάθος 2. 3). Ἡ ἰδέα ὅτι «οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος ὃς οὐχ ἁμαρτήσεται» ἡ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναγραφομένῃ (Βασιλ. Γ', η', 46. Παραλιπ. Β', ς', 36) καὶ ἐν τῇ Καινῇ Δ. δηλουμένη πολλάκις (πρβλ. Ἰωάνν. η', 7. Παύλ. πρὸς Ῥωμ. γ', 23. ια', 32. Γαλάτ. γ', 22), παντοιοτρόπως δ' ἐν τοῖς λειτουργικοῖς καὶ τοῖς θεολογικοῖς βιβλίοις ἐπαναλαμβανομένη καὶ ἀναπτυσσομένη, εἶναι, ὡς εἰκός, κοινοτάτη εἰς πάντας τοὺς Χριστιανούς. Ἀλλὰ τῆς προκειμένης παροιμίας ἡ διατύπωσις τὴν ἀρχὴν ἔχει ἐκ ῥήσεως γραφικῆς, ὡς παρατίθεται παρὰ Ἰουστίνῳ (Ἀποκρίσεις πρὸς τοὺς ὀρθοδ. 88 τ. 6, σ. 1329 Migne): «Οὐδεὶς γεννηθεὶς ὃς οὐχ ἥμαρτεν, οὐδὲ πεφυκὼς ὃς οὐκ ἠνόμησε»· ὁμοιοτάτης πρὸς τὸ τοῦ Ἰώβ, ιδ', 4. 5: «τίς γὰρ καθαρὸς ἔσται ἀπὸ ῥύπου; ἀλλ' οὐθείς, ἐὰν καὶ μία ἡμέρα ὁ βίος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς». (Πρβλ. Ὀλυμπιοδώρ. Ἀλεξανδρ. Ὑπομνήματα εἰς Ἰὼβ τ. 93 σ 165 Μ. Ἀθανασ. Ἀλεξ. τ. 27 σ. 1368-9 Μ.). Καὶ ἐν εὐχῇ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας ἀκούει πολλάκις ὁ λαὸς τὴν αὐτὴν γνώμην, ὁμοίως περίπου διατετυπωμένην: «ὅτι οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, ὅστις ζήσεται καὶ οὐχ ἁμαρτήσει».

ἁμαρτία.

1. Ἁμαρτία ἐξωμολογημένη.
(Ἠπείρου Ἀρ. 172, 2).

Παροιμιώδης φράσις, προελθοῦσα ἐκ συμπτύξεως τῆς ἑπομένης παροιμίας. Λέγεται συνήθως πρὸς κολασμὸν τῆς δυσαρέστου ἐντυπώσεως, ἣν ἤθελε προξενήσῃ εἰς τὸν ἀκούοντα ἡ παρρησία μεθ' ἧς λέγομεν πικράν τινα ἀλήθειαν, ἢ ἐκφέρομεν ἀντίθετόν τινα γνώμην, ἀνασκευάζοντες τὰ ὑπ' ἐκείνου λεχθέντα. Σπανιώτερον δὲ προτάσσε-

ται ἡ φράσις αὕτη τῆς ὁμολογίας πράξεως ἡμῶν, ἣν δὲν θέλομεν ν' ἀποκρύψωμεν, ἂν καὶ εἴμεθα βέβαιοι ὅτι θὰ λυπήσωμεν τὸν μεθ' ἡμῶν διαλεγόμενον. Ἐνίοτε πρὸς δήλωσιν διαφορᾶς γνώμης γίνεται χρῆσις ἀντὶ ταύτης καὶ τῆς φράσεως: «Νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν ἁμαρτία μου...».

2. Ἁμαρτία ἐξωμολογημένη,
ἁμαρτία συχωρεμένη.

(Λευκάδος. ΚΠ. Η' 462 [ξεμολογημένη εἶναι σ.] — Πτζ. 216, 40 [συγχωρημένη.]).

Βλ. ἀρ. 1. 3. 7-9. Συνήθως γίνεται χρῆσις τῆς παροιμίας ταύτης ἐπὶ τῶν αὐτῶν περιστάσεων, ἐφ' ὧν καὶ τῆς προηγουμένης, σπανιώτερον δὲ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ καὶ κυρίᾳ αὐτῆς ἐννοίᾳ· ὅτι δηλ. ἡ ὁμολογία τοῦ ἀδικήματος διαθέτει ἐπιεικέστερον πρὸς τὸν πταίστην. Τὸν κανόνα τοῦτον τῆς ἠθικῆς ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ: «λέγε σὺ τὰς ἀνομίας σου πρῶτος, ἵνα δικαιωθῇς» (Ἡσαΐ. μγ', 26)· «ὁ ἐπικαλύπτων ἀσέβειαν ἑαυτοῦ οὐκ εὐοδωθήσεται, ὁ δὲ ἐξηγούμενος ἐλέγχους ἀγαπηθήσεται» (Παροιμ. Σαλ. κη', 13, πρβλ. ιη' 17). Ἀναγορεύουσι δὲ τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς: «Μέγιστον γάρ ἐστιν εἰς διόρθωσιν τῶν ἡμαρτημένων ἡ ὁμολογία». (Ἰω. Χρυσοστ. Ὁμιλ. εἰς τὴν Γέν. Κ', 2. τ. 53 σ. 168 Migne). Βλ. τοῦ αὐτοῦ Ἐξήγησ. εἰς ψαλμ. 140, 7 τ. 55 σ. 438 ὅτι «ἡ ὁμολογία τῆς ἁμαρτίας λύσις ἐστὶ τῆς ἁμαρτίας». Τοῦ αὐτοῦ ὁμιλ. εἰς Ματθ. Γ', 5 τ. 57 σ. 37: ὅτι «τὸ τὰ οἰκεῖα ἁμαρτήματα ὁμολογεῖν τοῦτό ἐστιν εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ ὁμολογοῦντα». —Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Cui nun cunfessa lu sò piccatu, nun pò essiri pirdunatu = Ὅποιος δὲν ἐξομολογειέται τὴν ἁμαρτία του δὲν μπορεῖ νὰ συχωρεθῇ (σικελική, Pitrè IV, 62). — **Γαλλ.** De péché misericorde; ἤ: 'A tout péché m. (Leroux I, 39), ἐννοεῖται τοῦ ἐξωμολογημένου ἁμαρτήματος (Littré λ. péché 6). — **Ῥωσική**· Μεγάλη ἁμαρτία συχωρειέται γληγορώτερα ἀπὸ τὴ μικρή, γιατὶ ὁ ἄνθρωπος ξεμολογειέται. (Dal I, 16). Ἄλλας παραπλησίας βλ. ἐν ἀρ. 8.

3. Ἁμαρτία ἐξωμολογημένη, καθαρὰ ἀλήθεια.
(Β. 353, 6).

Εἶναι ἀψευδὴς ἡ ὁμολογία τοῦ πταίστου, διότι οὐδὲν συμφέρον ἔχει οὗτος νὰ ἐπιβαρύνῃ ἑαυτόν, πλάττων ἀνύπαρκτα. Ἡ χρῆσις τῆς παρ. ἡ αὐτὴ συνήθως τῇ τῆς ὑπ' ἀρ. 1.

4. Ἁμαρτίαι γονέων παιδεύουσι τέκνα.

(Β. 353, 5. — Κα. 358. — Βάρνης. Κρ. 11 [Αἱ ἁ. γ. τ. π.]. Ἡ παροιμία διεσκευάσθη εἰς δίστιχον καὶ ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ ἐν Ἀθωνικῷ κώδ. Ἰδήρων ἀρ. 152 φ. 536 [Ἁμαρτία τῶν γονέων εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν νέων.]).

Βλ. γονιὸς ἀρ. 5, τρώγω 162 (ὅπου καταγράφονται πᾶσαι αἱ παραλλαγαί, αἱ δι' ὁμοίων μεταφορῶν τὴν αὐτὴν ἐκφράζουσαι ἔννοιαν, καθὼς καὶ αἱ ἀντίστοιχοι παροιμίαι ἄλλων λαῶν). Τὸ παιδεύω κεῖται ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ κολάζω, τιμωρῶ, ἣν ἔχει ἤδη καὶ παρὰ τοῖς Ο΄ καὶ ἐν τῇ Κ. Δ. — Ἡ δοξασία, ὅτι τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔκγονοι δίδουσι δίκην τῶν ἁμαρτημάτων τῶν γονέων, ἡ ἐν τῇ προκειμένῃ παροιμίᾳ καὶ ταῖς παραπλησίαις αὐτῇ διατυπουμένη, εἶναι ἐρριζωμένη ἐν τῇ συνειδήσει τοῦ καθ' ἡμᾶς λαοῦ.[1]) Τὰ διδάγματα τῆς Παλαιᾶς διαθήκης καὶ τῆς χριστιανικῆς θρησκείας συνετέλεσαν βεβαίως εἰς τὴν ἐπίρρωσιν τῆς δοξασίας ταύτης, ἥτις ὅμως δύναται μετά τινος πιθανότητος νὰ θεωρηθῇ ὡς κατάλειμμα παλαιοτάτων ἠθικῶν ἀρχῶν. Διότι ἀνέκαθεν τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος τοιαῦτα ἐπρέσβευεν. Ἤδη ἐν τοῖς ὁμηρικοῖς ἔπεσιν ὑποφαίνεται ἡ γένεσις τῆς ἰδέας ταύτης[2]): «εἴπερ γάρ τε καὶ αὐτίκ' Ὀλύμπιος οὐκ ἐτέλεσσεν, | ἔκ τε καὶ ὀψὲ τελεῖ, σύν τε μεγάλῳ ἀπέτισαν, | σὺν σφῇσιν κεφαλῇσι γυναιξί τε καὶ τεκέεσσιν» (Ἰλιαδ. Δ, 160). Ἐν Ἰλ. Φ, 456 κ.ἑ.

[1]) Ἀξία μνείας εἶναι δημώδης τις παράδοσις, ἐκτιθεμένη ἐν παλαιῷ δημοτικῷ ᾄσματι ἐν Ἰατρίδου Συλλογῇ δημ. ᾀσμ. σ. 67 (Ἀθήν. 1859). Εἰς ἓν πανηγύρι λύκος ἁρπάζει τὸ παιδὶ ἀπ' τὴν ποδιὰ τῆς μάννας. «Χίλιοι ἄνθρωποι τὸν κυνηγοῦν, χίλιοι καβαλλαραῖοι, | κανεὶς δὲν τὸν ἐζύγωνε, κανεὶς δὲν πάει σιμά του, | κ' ἡ μάννα π' εἶχε τὸ παιδί, αὐτὴ πάγει σιμά του. | — Ἄφες μου, λύκο, τὸ παιδί, καὶ πάρ' ἐμὲ τὴ μάννα». Ἀλλ' ὁ λύκος ἐλέγχει αὐτὴν διὰ τὰς ἀδικίας ἃς διέπραξε, ὑποδεικνύων ὅτι πρὸς τιμωρίαν αὐτῆς θὰ σπαράξῃ τὸ τέκνον της.

[2]) Ὁ Nägelsbach (Nachhomer. Theologie I, § 22 σ. 34) φρονεῖ ὅτι τοιαύτη δοξασία εἶναι ἄγνωστος εἰς τὸν Ὅμηρον.

ἀναφέρεται ὅτι δίκαιον εἶναι οἱ Τρῶες ν᾽ ἀπολεσθῶσι «σὺν παισὶ καὶ αἰδοίῃς ἀλόχοισιν» διὰ τὴν πρὸς τοὺς θεοὺς ὕβριν τοῦ παλαιοῦ βασιλέως αὐτῶν Λαομέδοντος. Ἐν Ἰλ. Λ, 142 κέ. οἱ τοῦ Ἀντιμάχου υἱοὶ φονεύονται πρὸς τιμωρίαν τῆς πονηρᾶς γνώμης τοῦ πατρὸς αὐτῶν: «νῦν μὲν δὴ τοῦ πατρὸς ἀεικέα τίσεται λώβην». (Πρβλ. καὶ Ἰλ Γ, 160. Υ, 306). Κατὰ τὸν Ἡσίοδον (Ἔργ. 282 κέ.) τοῦ ἐπιόρκου «ἀμαυροτέρη γενεὴ μετόπισθε λέλειπται». Ὅμοια περὶ τῆς τύχης τοῦ γένους τοῦ ἐπιόρκου κηρύσσει ὁ πρὸς Γλαῦκον τοῦ Ἐπικύδους δελφικὸς χρησμός· ὁ τοῦ Ὅρκου παῖς, κατ᾽ αὐτόν, ὁ τιμωρὸς τῆς ἐπιορκίας «κραιπνὸς μετέρχεται, εἰσόκε πᾶσαν | συμμάρψας ὀλέσει γενεὴν καὶ οἶκον ἅπαντα» (Ἡρόδ. ς΄, 86, 3. Βλ. καὶ Παυσαν. Γ΄, ιη΄, 2: «(ἡ Πυθία) εἶπεν εἰς τοὺς ἀπογόνους κατιέναι τὴν δίκην»). Τούτου ἕνεκα συνηθέστατοι εἶναι οἱ τύποι ὅρκων, οἱ ἀναφέροντες ἐξώλειαν τοῦ παραβάτου καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ (βλ. π. χ. Δημοσθέν. κατ᾽ Ἀριστοκρ. 68 σ. 642. κατὰ Τιμόκρ. 149. σ. 747. Λυσ. κατ᾽ Ἐρατοσθ. 10 σ. 389: «ὤμοσεν ἐξώλειαν ἑαυτῷ καὶ τοῖς παισὶν ἐπαρώμενος». Ἀνδοκίδ. π. τ. μυστηρ. 31 σ. 16: «ἀρασάμενοι τὰς μεγίστας ἀρὰς ὑμῖν τε αὐτοῖς καὶ παισὶ τοῖς ὑμετέροις αὐτῶν»). — Τῶν λυρικῶν ποιητῶν πρῶτος ὁ Σόλων (ἀπ. 13 στ 29 κέ. Bergk) σαφέστατα ἐκφέρει τὴν γνώμην ὅτι ἂν ὁ ἀδικήσας ἀποθάνῃ ἀτιμώρητος, ὁ θεὸς πάντως θὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐγγύτατα προσήκοντας αὐτῷ τῷ γένει, τοὺς παῖδας ἢ τοὺς ἐκγόνους: «ἀλλ᾽ ὁ μὲν αὐτίκ᾽ ἔτισεν, ὁ δ᾽ ὕστερον· εἰ δὲ φύγωσιν | αὐτοί, μηδὲ θεῶν μοῖρ᾽ ἐπιοῦσα κίχῃ, | ἤλυθε πάντως αὖτις (τίσις)· ἀναίτιοι ἔργα τίνουσιν | ἢ παῖδες τούτων ἢ γένος ἐξοπίσω». Τὰ αὐτὰ μικρὸν μετὰ τὸν Σόλωνα ἐδίδασκε καὶ ὁ Θέογνις (στ. 203 κέ.): «οὐ γὰρ ἐπ᾽ αὐτοῦ | τίνονται μάκαρες πρήγματος ἀμπλακίας· | ἀλλ᾽ ὁ μὲν αὐτὸς τῖσε κακὸν χρέος οὐδὲ φίλοισιν | ἄτην ἐξοπίσω παισὶν ὑπερκρέμασεν· | ἄλλον δ᾽ οὐ κατέμαρψε δίκη»· καὶ ἀλλαχοῦ (στ. 735—742): «αὐτὸν ἔπειτα πάλιν τῖσαι κακά, μηδ᾽ ἔτ᾽ ὀπίσσω | πατρὸς ἀτασθαλίαι παισὶ γένοιτο κακόν· | παῖδες δ᾽, οἵτ᾽ ἀδίκου πατρὸς τὰ δίκαια νοεῦντες | ποιῶσιν... | μή τιν᾽ ὑπερβασίην ἀντιτείνειν πατέρων. | Ταῦτ᾽ εἴη μακάρεσσι θεοῖς φίλα· νῦν δ᾽ ὁ μὲν ἔρδων | ἐκφεύγει, τὸ κακὸν δ᾽ ἄλλος ἔπειτα φέρει». Ἐκ δὲ τῶν τραγικῶν ποιητῶν μανθάνομεν πῶς ἐκτίνουσι δίκην τῶν πατρικῶν

ἢ τῶν προγονικῶν ἀνομημάτων οἱ ἀναίτιοι ἔκγονοι· τὰ γὰρ ἐκ προτέρων ἀπλακήματα ἀπάγει τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὰς Ἐρινύας, λέγει ὁ Αἰσχύλος (Εὐμεν. 934)· καὶ ἀλλαχοῦ (Ἱκέτιδ. 434 κἑ.). «ἴσθι γάρ, παισὶ τάδε καὶ δόμοις, | ὁπότερ' ἂν κτίσῃς, μένει δορὶ τίνειν | ὁμοίαν θέμιν. | Τάδε φράσαι δίκαια Διόθεν κράτη». Κατὰ τὸν Σοφοκλέα (Ἀντιγ. 583-6): «οἶσι γὰρ ἂν σεισθῇ θεόθεν δόμος, ἄτας οὐδὲν ἐλλείπει γενεᾶς ἐπὶ πυθμέν' ἕρπον». Ἡ Ἀντιγόνη, κατὰ τὸν αὐτὸν ποιητὴν (στ. 856), πάσχει δεινὰ πατρῷον ἐκτίνουσά τιν' ἄθλον. Ὁμοίως εἰς ἁμαρτίας «τῶν πάροιθέν τινος» ἀποδίδει ὁ Θησεὺς τὰς συμφορὰς τοῦ οἴκου του παρ' Εὐριπίδῃ (Ἱππόλυτ. 830 κἑ.) Ἀλλαχοῦ δ' ὁ αὐτὸς ποιητὴς (ἀπ. 970 Nauck παρὰ Πλουτάρχ. π. τῶν ὑπὸ τοῦ θείου τιμωρ. σ. 556 e) διαρρήδην κηρύσσει, ὅτι «τὰ τῶν τεκόντων σφάλματ' εἰς τοὺς ἐκγόνους | οἱ θεοὶ τρέπουσιν». Κατὰ τὸν παρ' Ἡρόδ. Α΄, 91 δελφικὸν χρησμὸν ὁ Κροῖσος ἐτιμωρήθη διὰ τὸ ἔγκλημα τοῦ σφετερισθέντος τὴν βασιλείαν τῶν Λυδῶν προπάτορός του: «πέμπτου γονέος ἁμαρτάδα ἐξέπλησε». Κατ' ἄλλον δὲ Δελφικὸν χρησμὸν δεινῶς ἔμελλον ν' ἀποτίσωσι τὰ τέκνα τῶν Συβαριτῶν τὸν ὑπὸ τῶν προγόνων των ἀνόσιον φόνον κιθαρῳδοῦ, ἀληθῶς δ' ἡ δίκη δὲν ἐβράδυνε, διότι ἡ πόλις αὐτῶν ἠφανίσθη ὑπὸ τῶν Κροτωνιατῶν. (Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστ. Γ΄, 43. Βλ. Πλουτάρχ. ἔνθ. ἀν. σ. 558 f)· Τὰ ἐν Λιβύῃ παθήματα τοῦ Ἀγαθοκλέους καὶ τὸν φόνον τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἀποδίδει ὁ Διόδωρος (Κ΄, 70) εἰς τὴν θείαν δίκην: «ὁ θεὸς ὥσπερ ἀγαθὸς νομοθέτης διπλῆν ἔλαβε παρ' αὐτοῦ τὴν κόλασιν· ἕνα γὰρ φίλον ἀδίκως φονεύσας δυοῖν υἱῶν ἐστερήθη». Ὡς ἱστορεῖ ὁ Ξενοφῶν (Ἑλλην. Ζ΄, δ΄, 33 κἑ.) οἱ Μαντινεῖς ἀπέστερξαν νὰ κάμωσι χρῆσιν τῶν ἐξ ἱεροσυλίας προερχομένων χρημάτων, ὅπως μὴ καταλίπωσιν «εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον τοῖς παισὶν ἔγκλημα τοῦτο πρὸς τοὺς θεούς»· ὁ θεός, κατὰ τὸν Λυσίαν (ς΄, 20 σ. 105) κολάζει τοὺς ἐξ ἀσεβῶν καταγομένους «διὰ τὰ τῶν προγόνων ἁμαρτήματα». Οὐδεὶς ἐπίορκος δύναται νὰ διαφύγῃ τὴν ἀπὸ τῶν θεῶν τιμωρίαν, λέγει ὁ Λυκοῦργος (κατὰ Λεωκρ. 79) «ἀλλ' εἰ μὴ αὐτός, οἱ παῖδές γε καὶ τὸ γένος ἅπαν τὸ τοῦ ἐπιορκήσαντος μεγάλοις ἀτυχήμασι περιπίπτει». Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων στηριζόμενος καὶ ὁ νόμος καθίστη τὸν υἱὸν τοῦ ἀποθανόντος ὀφειλέτου τοῦ δήμου κληρονόμον τῆς ἀτι-

μίας τοῦ πατρός· ὁμοίως διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ Λοκροὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον ἔπεμπον εἰς Ἴλιον παρθένους πρὸς ἐξιλασμὸν τῆς ἱεροσυλίας τοῦ Αἴαντος τοῦ Ὀϊλέως (Στραβ. ΙΓ', 601 Πλουτάρχ. σ. 557 d. Σχολ. Λυκόφρ. Ἀλεξ. 1141)· καὶ τῆς σκληρότητος αὐτῶν πρὸς ἡττηθέντας τὴν αἰτίαν ἀνέφερον ἐνίοτε νικηφόροι στρατηγοὶ εἰς τὰς παρανομίας τῶν προγόνων.

Εὐνόητον εἶναι ὅτι ὑπῆρχον μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀντιλέγοντες πρὸς τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἄδικον ὑπολαμβάνοντες τὴν τιμωρίαν ἀθώων διὰ τὰς πλημμελείας τῶν πατέρων των. Ὁ Πλούταρχος (π. τῶν ὑπὸ τοῦ θείου βραδ. τιμωρ. 12 κέ.) διὰ μακρῶν πειρᾶται ν' ἀνασκευάσῃ τὰς ἀντιρρήσεις τούτων, εἰς οὓς συγκαταλέγεται καὶ ὁ φιλόσοφος Βίων ὁ Βορυσθενίτης, ὅστις ἔλεγε τὸν θεόν, κολάζοντα τοὺς παῖδας τῶν πονηρῶν γελοιότερον εἶναι ἰατροῦ, διὰ νόσον πάππου καὶ πατρός, ἔκγονον ἢ παῖδα φαρμακεύοντος (Müller Fragm. Philos. Gr. II. σ. 427, 42). Μεταξὺ τῶν λόγων, οὓς φέρει ὁ Πλούταρχος ὑπὲρ τῆς κρατούσης δοξασίας εἶναι καὶ ὁ λεγόμενος σήμερον τῆς κληρονομικότητος (κεφ. 21). Διότι ὡς φυσικὰ ἐλαττώματα, οἷον ἀκροχορδόνες καὶ μελάσματα καὶ φακοὶ καὶ τὰ τοιαῦτα, ἐξαφανιζόμενα εἰς τοὺς παῖδας ἀναφαίνονται εἰς τοὺς ἐκγόνους «οὕτω πολλάκις ἤθη καὶ πάθη ψυχῆς αἱ πρῶται κρύπτουσι γενέσεις καὶ καταδύουσιν ὕστερον δέ ποτε καὶ δι' ἑτέρων ἐξήνθησε καὶ ἀπέδωκε τὸ οἰκεῖον εἰς κακίαν καὶ ἀρετὴν ἡ φύσις». Προσῆκον δ' εἶναι ὡς χρέος κληρονομίας νὰ λαμβάνῃ τῆς πονηρίας τὴν τιμωρίαν ὁ ἐκ μοχθηρῶν μοχθηρὸς γενόμενος νέος. Παραδέχεται ὅμως ὁ Πλούταρχος ἐκεῖνο, ὅπερ ὡς δίκαιον ἀνεγνώριζε καὶ ὁ Θέογνις, ὅτι δηλ. δὲν τρέπουσι πάντα τὰ σφάλματα τῶν τεκόντων εἰς τοὺς ἐκγόνους οἱ θεοί, ἀλλ' ἐάν τις ἐκ φαύλου γένηται χρηστός, ὥσπερ ἐκ νοσώδους ὑγιής, ἀπαλλάσσεται τῆς ποινῆς τοῦ γένους, γενόμενος τρόπον τινὰ ἀπόβλητος τῆς κακίας. — Πρὸς τὴν κρατοῦσαν γνώμην ἀντιλέγει καὶ ὁ Κικέρων (de nat. deor. III, 38, 90).

Ἐν δὲ τῇ Βίβλῳ πολυπληθῆ εὑρίσκομεν μαρτύρια τῆς ἐπικρατήσεως τοῦ δόγματος τῆς τιμωρίας ὑπὸ τοῦ θείου τῶν υἱῶν διὰ τὰ ἁμαρτήματα τῶν πατέρων. Πλὴν τῶν διὰ μεταφορῶν τοῦτο λεγόντων προφητῶν, ὧν τὰ ῥητὰ βλ. ἐν λ. τρώγω 162, τὰ κυριώτατα τῶν

ἄλλων χωρίων εἶναι τὰ ἑξῆς: «Ἐγώ εἰμι κύριος ὁ θεός σου, θεὸς ζηλωτής, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς». (Ἔξοδ. κ΄, 5. Βλ. καὶ Ἀριθμ. ιδ΄ 18. Δεύτερον. ε΄,9)· «οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ τέκνων, καὶ οἱ υἱοὶ οὐκ ἀποθανοῦνται ὑπὲρ πατέρων· ἕκαστος ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἀποθανεῖται». (Δεύτερον. κδ΄, 18)· «σπέρμα ἀσεβῶν ἐξολοθρευθήσεται». (Ψαλμ. λς΄ 28). «γενηθήτω τὰ τέκνα αὐτοῦ εἰς ἐξολόθρευσιν, ἐν γενεᾷ μιᾷ ἐξαλειφθείη τὸ ὄνομα αὐτοῦ. Ἀναμνησθείη ἡ ἀνομία τῶν πατέρων αὐτοῦ ἔναντι κυρίου, καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς μητρὸς αὐτοῦ μὴ ἐξαλειφθείη» (Ψαλμ. ρη΄, 13—14)· «οὐ μὴ μείνῃς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον, σπέρμα πονηρόν. Ἑτοίμασον τὰ τέκνα σου σφαγῆναι ταῖς ἁμαρτίαις τοῦ πατρὸς αὐτῶν». (Ἡσαΐ. ιδ΄, 20-1). «Ὁ ὢν κύριε... καὶ ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων εἰς κόλπους τέκνων αὐτῶν μετ' αὐτούς». (Ἱερεμ. λθ΄, 17—8). «Οἱ πατέρες ἡμῶν ἥμαρτον, οὐχ ὑπάρχουσιν, ἡμεῖς τὰ ἀνομήματα αὐτῶν ὑπέσχομεν» (Θρῆν. Ἱερεμ. ε΄,7)· «ἔκγονα ἀσεβῶν οὐ πληθυνεῖ κλάδους, καὶ ῥίζαι ἀκάθαρτοι ἐπ' ἀκροτόμου πέτρας» (Σειρὰχ μ΄, 15). Ἐν δὲ τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ (θ΄, 2) τὸ δόγμα τοῦτο ὑποδηλοῦται ἐν τῇ ἐρωτήσει τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰησοῦ περὶ τῆς αἰτίας τοῦ πάθους τυφλοῦ ἐκ γενετῆς: «τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ»;

Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Sovens a toca ai fieui a fe la penitenssa dii dsordin del pare = πολλαῖς φοραῖς χρεωστοῦν τὰ παιδιὰ νὰ κάμουν τὴν μετάνοια διὰ τὰς ἀταξίας τοῦ πατέρα· (πεδεμοντική, Pitrè II, 214). E pêdar l'ha fatt é pchê, e a i fiöl ui tocca fè la penitenza = Ὁ πατέρας ἔκαμε τὴν ἁμαρτία καὶ ὁ γιὸς χρεωστεῖ νὰ κάμῃ τὴν μετάνοιαν (ῥωμαϊκή, αὐτ. 213). Peccados de babbu et de mama, fizos les pianghent = Ἁμαρτίαις τοῦ πατέρα καὶ τῆς μάνας τοῖς κλαῖνε τὰ παιδιὰ (σαρδ. αὐτ.). Li figghi chiancinu l'erruri di lu patri = τὰ παιδιὰ κλαῖν τὰ σφάλματα τοῦ πατέρα· (σικελ. αὐτ.). L'arvulu pecca e la rama ricivi = τὸ δέντρο ἁμαρτάνει, καὶ τὸ κλαδὶ λαβαίνει· (ὁμ. αὐτ.). — **Ἱσπαν** Dels pecats dels pares, los fills ne van geperuts = Ἀπὸ τοῖς ἁμαρτίαις τῶν πατέρων οἱ γιοὶ ἐξολοθρεύονται (Vieta 181, 23). — **Δαν.** Hvad de Gamle synde, maa ofte de Unge bøde for =

Γιὰ τὴν ἁμαρτία τῶν γερόντων, ἀναγκάζονται πολλαῖς φοραῖς νὰ πληρώσουν οἱ νέοι. (D. I, 409). — **Γερμαν.** Was die Alten sündigten, das büssen oft die Jungen = ὁμ. (αὐτ.). — Was Groshans sündigt, muss Kleinhans büssen = τὴν ἁμαρτία τοῦ Μεγαλογιάννη, ἀναγκάζεται νὰ πληρώσῃ ὁ Μικρογιάννης (αὐτ.).

5. Ἁμαρτίαις καὶ ἄπλυτα
γλήγορα περσεύουνε.
(Κα. 361).

Βλ. κρῖμα 2. — Ὡς ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ σωρεύονται ἐν τῇ οἰκίᾳ τὰ ἄπλυτα ἐνδύματα, καὶ πρέπει νὰ φροντίζῃ περὶ πλύσεως αὐτῶν ἡ οἰκοδέσποινα, οὕτω ταχέως καὶ τὰ ἁμαρτήματα πολλαπλασιάζονται καὶ πρέπει νὰ μεριμνῶμεν περὶ καθαρμοῦ δι' ἐξομολογήσεως καὶ μετανοίας. Ὅμοιαι **Ἰταλ.** I debiti e i peccati crescon sempre = τὰ χρέη καὶ οἱ ἁμαρτίαις πάντα πληθαίνουν (τοσκαν. Giusti 94). I peccati e i debiti son sempre più di quelli che si crede = Οἱ ἁμαρτίαις καὶ τὰ χρέη εἶναι πάντα περισσότεραις ἀπὸ ὅσο λογαριάζει κἀνείς· (αὐτ.). Debiti e pecai, quant' i sia nó se sa mai = χρέη καὶ ἁμαρτίαις πόσα εἶναι κἀνεὶς δὲν εἰξεύρει ποτέ· (βενετ. Pasqualigo 106). — **Γερμαν.** Waschen, zinsen und beichten soll man nicht aufschieben, es kommt immer mehr dazu = τὴν πλύση, τὴν πληρωμὴ τῶν τόκων καὶ τὴν ἐξομολόγηση δὲν πρέπει ν' ἀναβάλῃ κἀνείς, πάντα γίνονται περισσότερα. (W. IV, 1797, 17).

6. Ἁμαρτίαις Κολοκοτρωνέϊκαις.

(Κοινοτάτη ἐν Πελοποννήσῳ. — Ἰω. Θ. Κολοκοτρώνη, ἑλληνικὰ ὑπομνήματα. Ἀθ. 1856 σ. 629. — M. P. Vréto, Mélanges néohelléniques. Ath. 1856 σ. 65. — Βύρ. Γ'. 165, 9. — Πρβλ. Μένδελσων Βαρθόλδη Ἱστορ. τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσ. τ. Α' σ. 250 μεταφρ. Α. Βλάχου. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερνανδάκη [Κουλουκουτρουνέϊκις.]).

Ἐννοεῖται τὸ ῥῆμα ἔχω. — Αἱ συμφοραὶ καὶ πᾶν κακὸν συμβαῖνον εἰς τὸν ἄνθρωπον θεωροῦνται κατὰ τὰς ἰουδαϊκὰς καὶ χριστιανικὰς δοξασίας, ὡς ἐπερχόμενα κατὰ θείαν βούλησιν πρὸς τιμωρίαν τῶν ἁμαρτημάτων του· ὅθεν συνήθως ἐπιλέγουσιν ἐπὶ δυσαρέστων

συμβάντων· «Ἔχω ἁμαρτίαις». Ἐπὶ συνεχῶν ὅμως καὶ μεγάλων ἁμαρτημάτων γίνεται χρῆσις τῆς προκειμένης παροιμίας. Διότι αἱ συμφοραὶ καὶ τὰ δεινά, ὅσα ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑπέστη ἡ οἰκογένεια τῶν Κολοκοτρωναίων, ἦσαν τοσαῦτα, ὥστε ἀδυνατῶν ἄλλην νὰ εὕρῃ ἐξήγησιν, ὑπελάμβανεν ὁ λαὸς ὅτι ἐπεβλήθησαν πρὸς ἐξιλασμὸν ἀγνώστων ἀλλὰ μεγάλων ἁμαρτημάτων. Ἐγεννήθη δ' ἡ παροιμία οὐχὶ ὡς ἤθελέ τις ὑποθέσῃ μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1806 φόνον πλείστων Κολοκοτρωναίων, ἀλλὰ ὡς βεβαιοῖ ὁ Ἰω. Θ. Κολοκοτρώνης (ἔνθ. ἀν.), μετὰ τὸ 1780, ὅτε κατανικήσας ὁ Καπετὰν πασᾶς τοὺς μετὰ τοῦ Παναγιώταρου ἀποκλεισθέντας εἰς Καστάνιτσαν Κολοκοτρωναίους ἀπέκτεινε τοὺς πλείστους καὶ ἄλλους ᾐχμαλώτισε, διαφυγόντος μόνου τοῦ Θεοδώρου Κολοκοτρώνη μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς του καὶ τοῦ θείου του Ἀναγνώστη. (Ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης· ἔκδ. 1889 τ. Α΄ σ. 8).

7. Ἁμαρτία ξεμολογημένη, ἁμαρτία δὲ λογᾶται.

(Κρήτης J. 292, 10. Φρ. 106 καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη καὶ Σ. Ξανθουδίδη. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἁ. δὲν εἶναι.] — Σίφνου παρὰ Δ. Φιλικοῦ [ξωμολογημένη ἁ. ἓν εἶναι.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ξιμουλουγημένη, ἁ. δὲ λουγαριάζιτι.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ἁ. δέ εἶναι.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

8. Ἁμαρτία ξεμολογημένη,
ἡ μισὴ συχωρεμένη.

(Κα 359 [συγχωρημένη.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2. Ὅτι ἡ ἐξομολόγησις τῆς ἁμαρτίας δὲν ἐπάγεται πλήρη ἄφεσιν αὐτῆς, ὡς λέγει ἡ ὑπ' ἀρ. 2 παρ., ἀλλ' ὁδηγεῖ μόνον πρὸς τὴν σωτηρίαν, διδάσκει καὶ Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (Ἐξήγησ. εἰς τὸ κατὰ Λουκ. Εὐαγγέλ. τ. 72 σ. 809): «Οἶδας ὅτι πεπλημμέληκας ὅλως; ὁμολογεῖς τὴν ἀσθένειαν; διαμέμνησαι τῶν ὀλισθημάτων; ἐγγὺς εἶ τοῦ σώζεσθαι· καθάρσεως γὰρ ἀρχὴ τὸ ὁμολογεῖν ἁμαρτίας». Ἀπαράλλακτος εἶναι καὶ ἡ διατύπωσις τῶν ξένων παρ. **Ἰταλ.** Peccato confessato, è mezzo perdonato = ἀπαράλλ. (τοσκαν. Giusti 301. Ἄλλας διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. ἐν Pitrè

IV, 62. Pasqualigo 287. Archivio per le tradiz. popol. 1898 σ. 452, 25). — **Γαλλ.** Faute confessée est à demi pardonnée. (W. I, 307, 1). — **Ἀγγλ.** Confession of a fault, makes half amends = ὁμ. (αὐτ.) — **Γερμαν.** Bekannte Sünde ist halb verziehen = ὁμ. (W. IV, 960, 22). Bekant ist halb gebuesset = τὸ ὡμολογημένο εἶναι μισοσυχωρεμένο (W. I, 307, 1. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 4. 5). Wer seine Missethat bekennt, hat halb gebüsst = Ὅποιος ὁμολογεῖ τὸ ἔγκλημά του, ἔκαμε τὸν μισὸ κανόνα του (W. III, 669, 10). — Ὅλως διάφορος εἶναι ἡ ἔννοια, καίτοι ὁμοία ἡ διατύπωσις, τῆς ἑξῆς παροιμίας, λεγομένης ἐπὶ ἀποκρύψεως παραπτωμάτων πρὸς ἀποφυγὴν σκανδάλου: **Γαλλ.** Péché célé est demi pardonné. (Leroux I, 39. Quitard σ. 588. Littré λ. péché 6). — **Ἰταλ** Peccato celato, mezzo perdonato — Ἀμ. κρυμμένη, μισοσυχωρεμένη. (W. I, 307, 1). Piccatu ammucciatu, è menzu perdunatu = ὁμ. (καλαβρία, La Calabria IX, σ. 37, 41).

9. Ἁμαρτία
ξιμολογία.

(Πόντου. Ἀρχ. νεωτ. ἑλλ. Α', γ'. σ. 66).

Βλ. ἀρ. 1.

10. Ἀπὸ τὴν θύραν ἡ ἁμαρτία.

(Βλ. Κατζιούλ. 289. 290. — Κ. β', 6. — Νε. 11, 75. — Β¹. 12, 137 [Ἀπ' τὴ πόρτα ἡ ἁ.] — Β 28, 358 [Ἀπὸ τὴν πόρτα ἡ ἁ.]).

Ἀμφιβάλλω ἂν εἶναι δημώδης. Λέγεται, ὡς σημειώνει ὁ Κατζιούλης οὗ τὴν ἑρμηνείαν παραλαμβάνει ὁ Κρεμμύδας καὶ ἐκ τούτου οἱ λοιποί, ἐπὶ τῶν ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς ἔργου τινὸς ἢ λόγου παρεκτρεπομένων.

11. Ἀσθενὴς καὶ ὁδοιπόρος ἁμαρτίαν οὐκ ἔχει.

(Κοινοτάτη. — Πτζ. 221, 104. — Κα. 797. — Κεφαλληνίας παρὰ Σπ. Παγώνη [ἄ. δὲν ἔ.]).

Ὅτι ἐπιτρέπεται νὰ καταλύσωσι τὴν νηστείαν, χωρὶς νὰ ἁμαρτήσωσιν, ὁ ἀσθενὴς χάριν θεραπείας τῆς νόσου, καὶ ὁ ὁδοιπόρος

διὰ τὴν δυσχέρειαν τῆς προμηθείας τῶν ἐπιτηδείων. Ὡς ἐκ τῆς ἀρχαϊζούσης γλώσσης φαίνεται, εἶναι ἐκκλησιαστικὸν ῥητόν· πόθεν ὅμως ἐλήφθη ἀγνοῶ. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία συγχωρεῖ τὴν κατάλυσιν τῆς νηστείας εἰς τὸν νοσοῦντα καὶ τὴν λεχώ: «Ἡ νηστεία ἐπενοήθη διὰ τὸ σῶμα ταπεινῶσαι. Εἰ οὖν τὸ σῶμα ἐν ταπεινώσει ἐστὶ καὶ ἀσθενείᾳ, ὀφείλει μεταλαβεῖν, καθὼς βούλεται καὶ δύναται βαστάσαι, τροφῆς καὶ ποτοῦ». (Τιμοθέου Ἀλεξανδρ. ἀποκρίσ. κανον. 8. 10 ἐν Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Συντάγματι τ. Δ΄ σ. 335. 336. Βλ. καὶ αὐτ. τ. Α΄ σ 140. Ϛ΄ σ. 198). — Γενικώτερον λέγουσιν οἱ **Ῥῶσοι**: Τὸν ὁδοιπόρο ὁ θεὸς συχωρεῖ (Dal I, 330).

12. Ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι.
(Κα. 895).

Εὐαγγελικὸν ῥητὸν (Ματθ. θ΄ 2. 5. Μάρκ. β΄, 5. 9. Λουκ. ε΄, 20. 23. ζ΄, 48), λεγόμενον παιγνιωδῶς πρὸς τὸν διὰ προφάσεων ἀτέχνων προσπαθοῦντα νὰ δικαιολογήσῃ ἀσήμαντόν τι παράπτωμά του εἰς ἡμᾶς.

12α. Ἡ ἁμαρτία ἃ δὲν πληθαίνῃ δὲν κόφτεται.
(Βάρνερ: ἁμαρτία 1).

Βλ. κακὸ 6.

13. Ἡ ἁμαρτία βούζει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Καὶ αὐτὸ τὸ ἐν σκότῳ καὶ μυστηρίῳ διαπραχθὲν ἔγκλημα ἀποκαλύπτεται σὺν τῷ χρόνῳ, ὡσεὶ διηνεκῶς ἐβόα ἡ ἁμαρτία, προδίδουσα τὰ κρυπτὰ καὶ ἐλέγχουσα τὸν ἔνοχον.

14. Ἡ ἁμαρτία γεννάει θάνατο.
(Λελ. Ἐπιδ. σ. 160).

Βλ. ἄδικος 9. Ἡ ἁμαρτία φέρει νόσον καὶ θάνατον τῆς ψυχῆς· ἐκ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Ἀδὰμ προῆλθεν ὁ θάνατος, κατὰ τὰς ἰουδαϊκὰς καὶ χριστιανικὰς δοξασίας (Γενέσ. β΄, 17)· ἀλλ' ἡ παροιμία λέγεται συνήθως ἐπὶ τῆς ἐννοίας ὅτι σκληρῶς τιμωρεῖται ὁ κακο-

ποιός, καὶ ὅτι νομίζων ὅτι θὰ ὠφεληθῇ ἐκ τοῦ κακοῦ, ἐπισύρει τοὐναντίον εἰς ἑαυτὸν ὄλεθρον. Ἐλήφθη δ' ἡ παρ. ἐκ γραφικῶν ῥήσεων: «Τὰ γὰρ ὀψώνια τῆς ἁμαρτίας θάνατος». (Παύλ. πρὸς Ῥωμ. ς', 23). «Τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου ἡ ἁμαρτία» (πρὸς Κορινθ. Α', ιε' 56)· «ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ θάνατος διῆλθεν» (πρὸς Ῥωμ. ε', 12)· «ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον» (Ἐπιστολ. Ἰακώβ. α', 15). Πολλοὶ δὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων ἐπαναλαμβάνουσι καὶ ἀναπτύσσουσι τὴν ῥῆσιν ταύτην: «Κινδυνεύει τοίνυν δεδεῖχθαι θάνατος μὲν εἶναι ἡ ἐν σώματι κοινωνία τῆς ψυχῆς, ἁμαρτητικῆς οὔσης, ζωὴ δὲ ὁ χωρισμὸς τῆς ἁμαρτίας» (Κλήμ. Ἀλέξανδρ. Στρωματ. Δ' 3 σ. 568 Pott.). «ὥστε τὸν διάβολον καὶ νόμον ἁμαρτίας καταστήσασθαι ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου καὶ θάνατον βασιλεύοντα διὰ τοῦ ἔργου τῆς ἁμαρτίας» (Ἀθανασ. Ἀλεξ. κτ. Ἀπολλιναρ. Β', 6 σ. 944 P.). «ἡ ἁμαρτία τῆς τοῦ θανάτου βασιλείας ἰσχύς» (Ἀθανασ. Ἀλεξ. λόγ. εἰς τὸ ἅγ. Πάσχα τ. 28. σ 1077 Migne). «ἀνέζησε μὲν ἡ ἁμαρτία, ἀπέθανε δὲ ὁ νοῦς, νεκρὸς γενόμενος τοῖς παραπτώμασιν». (Βασιλείου Ὁμιλ. εἰς τὸν Α' Ψαλμ. τ. ΚΘ' σ. 221 Μ.). «Αὕτη (ἁμαρτία) ἀρρωστία ψυχῆς· αὕτη θάνατός ἐστι τῆς ἀθανάτου» (αὐτ. εἰς τὴν μάρτυρα Ἰουλίτταν 9 τ. 31 σ. 260). Θανάτου βαρυτέραν τὴν ἁμαρτίαν, λέγει Ἰω. ὁ Χρυσόστομος (τ. ΜΗ' σ. 1030 Μ.).

Ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς προῆλθον καὶ αἱ ὅμοιαι παρ. ἄλλων χριστιανικῶν λαῶν. **Ἰτλ** Il peccato genera la morte = ἀπαράλλ. (W. IV, 961, 40) ἤ: chiama la m. = ἡ ἁμ. καλεῖ τὸ θάνατο. (Castagna 103, 10). Lu piccatu appretta la morti = ἡ ἁμ. προκαλεῖ τὸν θ. (σικελική, Pitrè I, 343). Ol pecât al genera la mort = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (περγαμηνή, αὐτ.) — **Γαλλ.** Péché nuit. (Leroux I, 39). — **Ὁλλανδ.** De zonde genereert dan dood = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (W. IV, 961 37) — **Γερμαν.** Die Sünde gebiert den Tod = ὁμ. (αὐτ.). Schuld tödtet den mann = ἡ ἁμ. φονεύει τὸν ἄνθρωπον. (αὐτ. 363, 30. 362, 7). Die Sünde ist der Leute Verderben = ἡ ἁμ. εἶναι τῶν ἀνθρώπων ὄλεθρος. (αὐτ. 961, 40).

15. Ἡ ἁμαρτία κατεβαίνει ἀπὸ τὰ κεραμίδια.
(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [ἤ: ἁμ. ἔρχεται]).

Ἡ τιμωρία τοῦ ἐγκληματήσαντος ἐπέρχεται πολλάκις αἰφνιδίως καὶ ἀπροσδοκήτως Περὶ τῆς μεταφορᾶς βλ. λ. πετριὰ 3.

16. Εἶμαι μὲ τ'ς ἁμαρτίαις μου.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Εἶμαι δύσθυμος, εὐερέθιστος, ὡς ἄνθρωπος δυσφορῶν διότι ἀναλογίζεται τὰς ἁμαρτίας του.

17. Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὴν ἁμαρτίαν.
(Πελοποννήσου).

Ἐπὶ τῶν ἀδικούντων, ὑποκρινομένων δὲ τὸν νομοταγῆ καὶ δίκαιον, διότι φροντίζουσι νὰ ἔχωσι τῶν ἀδίκων ἔργων των πρόσχημα τὴν νομιμότητα. — Ὑπόκειται εἰς τὴν παρ. ὁ ἑξῆς μῦθος: Τρεῖς παπάδες ἐταξιδευαν μιὰ φορὰ μ' ἕνα λαϊκό. Ἐ'Σ τὸ δρόμο κόνεψαν τὴν νύχτα 'ς ἕνα χάνι, καὶ τοὺς ἔβαλεν ὁ χανιτζὴς νὰ φᾶνε ἕνα βραστὸ ψάρι. Οἱ παπάδες λοιπὸν ἐσυμφώνησαν μεταξύ τους νὰ φᾶνε μονάχοι τὸ ψάρι, καὶ ὅταν ἐκάθησαν εἰς τὸ τραπέζι, ἐπῆρεν ὁ γεροντότερος τὸ κεφάλι καὶ εἶπε: «Ἐγώ εἰμι ἡ κεφαλή»· ὁ δεύτερος εἶπε· «Ἰδοὺ ὁ Μεσσίας ἔρχεται» καὶ ἐπῆρε τὴ μέση· καὶ ὁ τρίτος εἶπε· «Ὡραῖος ἦν καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν» καὶ ἐπῆρε τὴν ὀρά. Τότε ὁ λαϊκός, καθὼς εἶδε πῶς αὐτοῦ δὲν τοῦ ἄφησαν τίποτα, εἶπε καὶ αὐτὸς σὰν ἐκείνους ἕνα ῥητὸν ἀπὸ τὰ πατερικὰ βιβλία· «Καὶ εἶδεν ὁ θεὸς τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἔρριψε πῦρ ἐξ οὐρανοῦ καὶ κατέκαυσεν αὐτούς»· καὶ ἁρπάζει τὴν πινάκα καὶ τοὺς περιχύνει καὶ τοὺς τρεῖς μὲ τὸ ἀναβραστὸ ζουμί[1]). (Τὸ τελευταῖον ῥητὸν διεσκευάσθη ἐκ τῶν τῆς Γενέσ. ιθ', 24 καὶ Λουκ. ιζ', 29).

[1]) Κατά τινα παραλλαγὴν τοῦ μύθου τούτου (Ross, Inselreisen τ. III σ. 60-1) τέσσαρες κρητικοὶ καλόγηροι ἦσαν οἱ μέλλοντες νὰ φάγωσι τὸν ἰχθύν· ὁ ἡγούμενος λαβὼν τὴν κεφαλήν, εἶπε· «Ἐν κεφαλῇ βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ»· ὁ δεύτερος λαβὼν τὴν μέσην εἶπε· «Ἰδού, ὁ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔρχεται»· καὶ ὁ τὴν οὐρὰν λαβών· «ὡραῖός ἐστι καὶ καλὸς εἰς βρῶσιν»· ὁ δὲ τὸν ζωμὸν ῥίψας ἐπ' αὐτῶν· «Εἶδεν ὁ θεὸς τὴν ἀδικίαν καὶ ἔρριψε πῦρ κατ' αὐτῶν».

Ὁ μῦθος ἐποιήθη ἴσως κατὰ μίμησιν παλαιῶν εὐτραπέλων διηγηματίων, ἐν οἷς λόγος γίνεται περὶ ἰχθύων, ὧν τὴν βρῶσιν αἰτιολογοῦσι λογοπαικτοῦντες οἱ δαιτυμόνες διὰ ῥήσεων ποιητικῶν. Βλ. Ἀθήν. Η΄ σ. 344a: «Φόρουσκον δέ φησιν Ἡγήσανδρος τὸν ἰχθυοφάγον, οὐ δυνηθέντα ὅσον ἤθελεν ἀφελεῖν τοῦ ἰχθύος, ἀλλ' ἀκολουθήσαντος αὐτῷ πλείονος, εἰπεῖν· «Τὰ δ' ἀντιτείνοντ' αὐτόπρεμν' ἀπόλλυται», καὶ ὅλον τὸν ἰχθὺν ἀναλῶσαι. Βίων δέ, προαρπάσαντός τινος τὰ ἐπάνω τοῦ ἰχθύος, στρέψας καὶ αὐτός, καὶ δαψιλῶς φαγών, ἐπεῖπεν· «Ἰνὼ δὲ τἀπὶ θάτερ' ἐξειργάζετο». Βλ. προσέτι καὶ Ἀθήν. Ε΄, 2 σ. 186 d.

18. Νὰ τὸν ἐφωτίζανε οἱ ἁμαρτίαις του!

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Εἰρωνικῶς, ἀντὶ τοῦ εἴθε νὰ ἐτύφλουν αὐτὸν αἱ ἁμαρτίαι του, ἵνα διαπράξῃ ἔργον βλαβερὸν εἰς ἑαυτόν, ὠφέλιμον δὲ εἰς τὸν ἀδικηθέντα καὶ καταρώμενον. Διότι ἡ ἁμαρτία σκοτίζει καὶ ἀποτυφλοῖ τὴν ψυχήν, ὡς λέγει καὶ Ἰωάνν. ὁ Χρυσόστομος (Ἐξήγησ. εἰς Ψαλμ. Δ΄ τ. 55 σ. 50 Migne). Οὕτω καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν ἡ Ἄτη ἦτο προσωποποιία τῆς τυφλώσεως, τῆς φερούσης τὸν ἄνθρωπον εἰς ὄλεθρον. (Βλ. Nägelsbach Hom. Theol. 317 κέ. Wernicke ἐν Pauly-Wissowa R. Encycl. II σ. 1898).

19. Παλιὰ ἁμαρτία.

(Πελοποννήσου).

Ἐπὶ ἀνθρώπου ἐγγηράσαντος ἐν κακίαις.

20. Τὸν σιχαίνουμαι σὰν τοῖς ἁμαρτίαις μου.

(Πελοποννήσου).

Πρβλ. διάβολος 109 α. — Ἀντίστοιχος τῷ ὁμηρικῷ (Ἰλ. Ι, 312): «Ἐχθρός μοι κεῖνος ὁμῶς Ἀΐδαο πύλῃσιν». Ἕκαστος βδελύσσεται τὰς ἰδίας αὐτοῦ ἁμαρτίας, ὡς ἀπεργαζομένας τὸν ὄλεθρόν του, ὅθεν εὐστόχως πρὸς ταύτας παρομοιάζεται ὁ μισητὸς ἄνθρωπος.

Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Brutto come il peccato = Ἄσκημος σὰν τὴν ἁμαρτία. (Giusti σ. 364). — **Γαλλ.** Laid comme le péché. (Littré λ. péché 1). — **Γερμαν.** Ich hasse ihn wie die Sünde = τὸν μισῶ σὰν τὴν ἁμαρτία. (W. II, 384, 19).

ἁμαρτωλός

1. Ἁμαρτωλοὶ ποῦ φύγετε, καὶ δίκαιοι ποῦ πᾶτε;
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Διεσκευάσθη ἐκ τῆς γραφικῆς ῥήσεως: «εἰ ὁ μὲν δίκαιος μόλις σώζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται»; (Παροιμ. Σαλ. ια΄, 31. Α΄ Πέτρ. δ΄, 18). Λέγεται ἐπὶ θεομηνιῶν, μάλιστα ἐπὶ σεισμῶν. Γίνεται ὅμως χρῆσις τῆς παρ. καὶ ὡς παιγνιώδους παρακελεύσεως πρὸς φυγήν, ἢ ἐν διηγήσει εἰς παράστασιν τῆς προτροπάδην ἕνεκα φόβου φυγῆς.

2. Ἁμαρτωλοὶ ποῦ φύγωμεν! (ἔτσι ἀπὸ φοβερὶ τὴ Ὀργὴ)
(Κα. 362).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. *Ἁμαρτωλὸς ἔφαγε καὶ ἐρρίγωσε, δίκαιος ἀπεπάγη.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 196. Ἐλλείπει ἐκ τοῦ βαροκκιαν. κώδ.).

Ἀπαράλλακτος ἡ σημερινὴ ἐν ἀρ. 4· ἄλλας δὲ παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 6, ἄρχοντας 36, φτωχὸς 36. — Ὁ Crusius (Rhein Mus. τ. 42 σ. 415) εἰκάζει ὅτι τὸ «ἔφαγε καὶ» εἶναι παρέμβλημα, διότι τὸ λοιπὸν ἀποτελεῖ ἄπταιστον ἰαμβικὸν τρίμετρον· ὁ δὲ Schenkl τοὐναντίον (Zts. f. österr. Gymnasien 1887), ὅτι μεταξὺ τοῦ δίκαιος καὶ τοῦ ἀπεπάγη ἐξερρύησαν αἱ λέξεις «οὐκ ἔφαγε καί», διότι προστιθεμένων τούτων γίνεται σαφεστέρα ἡ ἀντίθεσις καὶ ὀξύτερον τὸ ὀξύμωρον σχῆμα. Ἀλλ' αἱ σημεριναὶ παραλλαγαὶ δεικνύουσιν ὅτι δὲν πρέπει νὰ μεταβληθῇ τὸ κείμενον τῆς παροιμίας. Ἡ παρατήρησις τοῦ Crusius εἶναι βεβαίως εὐφυὴς καὶ ἡ ἀποκατάστασις τοῦ μέτρου θὰ ἦτο πειστικώτατον ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀνάγκης τῆς διορθώ-

σεως, ἂν ἐπρόκειτο περὶ ἀκραιφνῶς δημώδους παροιμίας. Ἀλλ' αἱ παρὰ Πλανούδῃ εἶναι διασκευαὶ καὶ παραφράσεις δημωδῶν, αἱ δ' ἔμμετροι ἐξ αὐτῶν οὐδαμῶς πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς διατηρήσασαι ἀμετάλλακτον τὸν δημώδη τύπον, διότι ὡς παρετήρησα ἐν τ. Α΄ σ· λγ΄ οὐχὶ σπανίως οἱ διασκευασταὶ ἐντείνουσιν εἰς στίχους τὰς παραφράσεις των.

Τὴν ἔννοιαν τῆς βυζαντινῆς παροιμίας συνάγομεν ἐκ τῆς χρήσεως τῶν σημερινῶν παραλλαγῶν. Τὸ ἔφαγε λαμβάνεται μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ ἐσφετερίσθη δημόσια ἢ ἀλλότρια χρήματα ἢ πράγματα. Ὁ μὲν ἁμαρτωλός, ὁ πονηρὸς δηλ. ὁ ἔχων τὴν ἕξιν τῶν ἀδικιῶν καὶ τῶν καταχρήσεων, διέφυγεν ἄνευ πολλῆς δυσκολίας τὴν τιμωρίαν, μικρὰν μόνον ἐνόχλησιν αἰσθανθείς, ἁπλοῦν ῥῖγος· ὁ δὲ δίκαιος, ὁ πρώτην φορὰν ὑποπεσὼν εἰς τὸ ἁμάρτημα, ὑπέστη ποινὴν αὐστηροτάτην, ἀπεπάγη, ἀποξύλωσεν. Ἡ ἀντίθεσις εἶναι μείζων ἐν τῇ κυπριακῇ παραλλαγῇ (ἄρχοντας 36), καθ' ἣν ὁ μὲν πλούσιος τρώγων θερμαίνεται, ὁ δὲ πτωχὸς ῥιγοῖ· πρὸς δήλωσιν τοῦ ὅτι ὁ ἰσχυρός, καὶ μεγάλα κακουργήματα διαπράττων μένει ἀτιμώρητος καὶ εἶναι ἐν τιμῇ, ἐν ᾧ ὁ ἀδύνατος καὶ δι' ἐλάχιστον πταῖσμα καταδικάζεται καὶ κατονειδίζεται. Τὴν ἔννοιαν δὲ ταύτην δι' ἄλλης μεταφορᾶς ἐκφράζουσιν ἡ ἐν λ. τρώγω 186 παροιμία καὶ αἱ σημειούμεναι αὐτόθι ἀντίστοιχοι ἄλλων λαῶν, καθὼς καὶ ἡ ἀρχαία παρομοίωσις τῶν νόμων πρὸς τἀράχνια, τὰ κατέχοντα μὲν τοὺς ἀσθενεῖς καὶ λεπτοὺς τῶν συλλαμβανομένων, ὑπὸ δὲ τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων διαρρηγνυόμενα (Πλουτάρχ. Σόλ. 5. Στοβ. ΜΕ΄, 25).

Εὐνόητον δ' εἶναι πόθεν προῆλθεν ἡ ἐν τῇ προκειμένῃ παροιμία μεταφορά. Ἡ τροφὴ προξενεῖ θερμότητα, ἐπιρρωνύουσαν τὸ σῶμα, κακὴ ὅμως καὶ ἀνεπαρκὴς οὖσα, φαίνεται μᾶλλον ῥῖγος ἀντὶ τῆς προσδοκωμένης θερμότητος ἐπιφέρουσα. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἀρχαία παροιμία: «Ῥιγοῖ κακῶς ἀριστήσας» (Κῶδ. Βοδλ. 822 σ. 100 Gaisf. Διογενιαν. 697α. Βιέν. 273).—Ἀπαράλλακτος τῇ βυζαντινῇ παρ. μᾶλλον δὲ τῇ κυπριακῇ παραλλαγῇ, εἶναι ἡ ἑξῆς **σικελική**, ἧς ὅμως ἀγνοῶ τὴν ἔννοιαν: Manciau lu poviru e s'affridau, manciau lu riccu e cci pigghiau la frevi = τρώγει ὁ φτωχὸς καὶ κρυώνει, τρώγει ὁ πλούσιος καὶ τὸν πιάνει πυρετός. (Pitrè I, 268).

4. Ἁμαρτωλὸς ἤφαενε κ' ἤργωσενε, κι' ὁ δίκαιος ἐποξύλωσενε.
(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Ἡ αὐτὴ τῇ ἀνωτέρω. Ἤργωσενε = ἐρρίγωσε· περὶ τοῦ ἀποξυλώνω βλ. τ. Α΄ σ. 245-6.

5. Ἔλαιον ἁμαρτωλοῦ.
(Ἠπείρου Ἀρ. 172, 18. — Β. 354, 41).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου (ρμ΄, 5): «ἔλαιον δὲ ἁμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν κεφαλήν μου». Λέγουσι τοῦτο οἱ ἀρνούμενοι νὰ δεχθῶσι χάριν ἢ δῶρον παρ' ἀνδρὸς μισητοῦ.

6. Ὁ ἁμαρτωλὸς ἔτσι φάη, κρυώνει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 3. Λέγεται συνήθως ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας, κυριολεκτουμένη ἐπὶ τοῦ πτωχοῦ, τοῦ ὁποίου ἡ τροφὴ εἶναι πάντοτε ἀνεπαρκής

7. Ἀ τῶν ἁμαρτωλῶ τὴ χώρα
ἄδικος κριτὴς καθίζει.
(Bartholdy II, 152 [τὴν χώραν κρ. ἄ. κ.] — Leake 446, 18 [ἁμαρτωλῶν τὴν χώραν] — Μα. 16 {Εἰς τῶν ἁμαρτωλῶν τὴν χώραν} — Νε. 119, 782 [ὁμ.]. Sand. 220, 18 [ἁμαρτωλῶν τὴν χώραν}. — Β[1] 109, 42 [ἁμαρτωλῶν] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1223 [ὁμ.] — Β. 282, 205. — Ζακύνθου παρὰ Χ. Φιλητᾶ. — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ καὶ Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ λ. ἀρχιερεὺς 1, στραβὸς 5. 49. 62. 66. 80 81, τυφλὸς 1. 2. 4-6. 13-14α. πρβλ. γίνομαι 15, στραβὸς 6. 59. 61. 63. 79. — Ὅπου τὰ ἤθη φαῦλα, εὐδοκιμοῦσιν οἱ πονηρότατοι. Ἀντίστοιχοι εἶναι αἱ παλαιαὶ παροιμίαι: «Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ ὁ πάγκακος ἔμμορε τιμῆς». (Ζηνόβ. 277. Κῶδ. Βοδλ. 421 σ. 48 Gaisf. Σουίδ. λ. Πλουτ. Νικ. 11. Ἀλέξ. 53. π. φιλαδελφ. 2 σ. 479β. Λυσάνδρ. καὶ Σύλλα σύγκρ. 1 σ. 475, ὅπου προστίθεται: «ὥσπερ ἐν Ῥώμῃ τότε διεφθαρμένου τοῦ δήμου καὶ νοσοῦντος αὐτοῖς τοῦ πολιτεύματος ἄλλος ἀλλαχόθεν ἀνίστατο δυνάστης... ἀλλὰ σημεῖον οὐ τίθεμαι τοῦ βέλτιστον εἶναι τὸ γενέσθαι πρῶτον οὕτω πονηρὰ πραττού-

σης τῆς πόλεως»). — «Ἐν δὲ διχοστασίῃ καὶ Ἀνδροκλέης πολεμαρχεῖ» (Ζηνόβ. 277. Κωδ. Βοδλ. 421 σ. 48b Gaisf. Διογενιαν. 355. Μακάρ. 291. Ἀποστόλ. 616. Σουίδ. λ. Meineke FCG. IV, 698, 374. Kock CAF. III, 409, 51). — «Ἐν γὰρ ἀμηχανίῃ καὶ Καρκίνος ἔμμορε τιμῆς» (Ζηνοβ. 277. Κῶδ. Βοδλ. 421. Διογεν. 355. Ἀποστόλ. 616. 639b. Σουίδ. λ. ἐν δὲ διχ.). — «Ἐν ἀμούσοις καὶ κόρυδος φθέγγεται» (Ζηνοβ. 277. Διογενιαν. 356. Γρηγόρ. Κύπρ. Μ. 244. Κῶδ. Βοδλ. 421. Ἀποστόλ. 616, 639c. Σουίδ. αὐτ. Ἀνθολ. ΙΑ΄, 195).

8. Ἐν τῶν ἁμαρτωλῶ τὴ χώρα κι' Ἀδραβάνης πίσκοπος.

(Β'. 109, 43 [ἁμαρτωλῶν] — Β. 282, 206. — Μεσσηνίας Ππζ. 289, 898 [χ. Μαντζουράνης π.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [τσοῖ χώραις]).

Βλ. τὴν προηγουμένην — Κατὰ τὸν Βενιζέλον Ἀδραβάνης εἶναι ὄνομα Κεφαλληνιακῆς οἰκογενείας. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα μεταβάλλεται ἑκασταχοῦ, διατηρουμένης μόνης τῆς καταλήξεως· ἐν παραπλησίᾳ καρπαθίᾳ παρ. (λ. στραβὸς 5) ἀναφέρεται Βαρδουμπᾶνος πίσκοπος.

9. * Φυλάσσει ὁ θεὸς τὸν ἁμαρτωλὸν ἐν ἡμέρᾳ πονηρᾷ.

(Βυζαντινή. Ἀθων. Ι" 54 τ. Α' σ. 23).

Βλ. σημερινὴν παραλλαγὴν ἐν λ. ἀσεβὴς 2. — Πρβλ. θεὸς 132. 102. 51. 144. 208. 146. — Ὁ θεὸς δὲν τιμωρεῖ παραχρῆμα τὸν ἁμαρτήσαντα, ἀλλ' ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ. Ἴσως ἐλήφθη ἐκ τῶν Παροιμ. Σαλ. ις΄, 2: «οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐν ἡμέρᾳ κακῇ ὀλοῦνται». Πρβλ. αὐτ. κδ΄, 21-22: «Φοβοῦ τὸν θεόν, υἱέ, καὶ βασιλέα... ἐξαίφνης γὰρ τίσονται τοὺς ἀσεβεῖς, τὰς δὲ τιμωρίας ἀμφοτέρων τίς γνώσεται»;

ἀμάσητος.

1. Ἀμάσηστα δὲν καταπίνονται.

(Κα. 363).

Καθὼς τὰ σιτία δὲν καταπίνονται ἄνευ μασήσεως, οὕτω καὶ οὐδὲν ἔργον συντελεῖται ἄνευ καταλλήλου παρασκευῆς. Συνηθέστερον ὅμως λέγεται ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας· ὅτι δηλ. τὸ ἀδίκως κτηθέν, ἢ τὸ ἀγορα-

σθὲν πρᾶγμα, τοῦ ὁποίου δὲν κατεβλήθη τὸ ἀντίτιμον, ἀδυνατεῖ ν' ἀπολαύσῃ ἀδεῶς ὁ κάτοχος. Ὅμοιαι παρ. **Γαλλ.** Avaler sans mascher. (Leroux II, 500). — **Τουρκ** Etmek tchinlamayinja yutilmaz = Τὸ ψωμὶ ἂν δὲν μασηθῇ, δὲν καταπίνεται. (Davis 46).

ἄμαχα.

1. Ἄμαχα κι' ἀτάραχα.
(Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

Ἄνευ μάχης καὶ ταραχῆς. Ἐπὶ τῶν ἀπροσδοκήτως, ἄνευ αἰτίας καὶ ἀφορμῆς συμβαινόντων.

ἀμέτρητος.

1. Ἂν εἶν' τἀρνιά σου ἀμέτρητα, πὲς πῶς ἀρνιὰ δὲν ἔχεις.
(Κα. 456).

Πρβλ. μετρῶ 24. 3. 25. 26. — Ἡ περιουσία τοῦ μὴ ἐπιμελουμένου αὐτῆς καὶ μὴ ἐπιτηροῦντος αὐτὴν ἀγρύπνως εἶναι κοινὸν ἕρμαιον τῶν ἁρπάγων καὶ τῶν κλεπτῶν. Ὁ ποιμήν, εἰς ὃν παραδίδονται ἀμέτρητα τὰ πρόβατα πρὸς φύλαξιν, θὰ δύναται νὰ σφετερίζηται τὰ πλεῖστα αὐτῶν ἀνεξελέγκτως· εἶναι ὅμως ἀληθές, κατ' ἄλλας παροιμίας, ὅτι καὶ ἡ γνῶσις μόνη τοῦ ποσοῦ τῆς περιουσίας, ἡ μέτρησις τῶν προβάτων, οὐδαμῶς συντελεῖ εἰς προφύλαξιν αὐτῆς, ἂν λείπῃ ὁ διηνεκὴς ὑπὸ τοῦ κυρίου ἔλεγχος.

2. Χαῖρε βάθος ἀμέτρητον!
(Ἠπειρωτική. Ἀρ. 174, 69. — Β. 359, 169).

Ῥῆσις ἐκ τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου (οἶκ. Α, στ. 17 ἐν Christ et Paranikas Anthol. gr. carm. christian. σ. 140): «χαῖρε βάθος δυσθεώρητον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς». Λέγεται συνηθέστατα μὲν ἐπὶ λόγων ἀκαταλήπτων ἢ ἀσυνέτων ἢ ἀσυναρτήτων, ἐλεγχόντων παράνοιαν τοῦ λέγοντος· ἐνίοτε δὲ ἐπὶ κλοπῆς συνεχοῦς καὶ δυσεξελέγκτου δημοσίων χρημάτων, ἢ ἐπὶ ἀπληστίας καὶ πλεονεξίας ἀδίκου.

ἀμήν.

1. Τὸ κύριε ἐλέησον 'ς τὸ ἀμὴν κατεβαίνει.
(Φερεντινάτων τῆς Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Τῶν λήρων τὸ πόρισμα ληρῶδες. Οἱ πολλοὶ καὶ ἀνόητοι λόγοι ἔχουσι καὶ τὴν κατακλεῖδα μωράν.

ἀμίλητος.

1. Ἀμίλητος καὶ κουβαλιᾶς, κακὸ μὴν πάθῃ ὁ ἀνδρούλης μου!
(Κα. 368).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἄνδρας 24. — Εἰρωνικῶς· πρότυπον συζύγου εἶναι ὁ ἀφθόνως κομίζων τὰ ἐπιτήδεια εἰς τὸν οἶκον, ἀφίνων δὲ κυρίαν αὐτοῦ τὴν γυναῖκά του καὶ οὐδὲν πρὸς αὐτὴν ἀντιλέγων.

2. Ἀμίλητος σὰν ψάρι.
(Αν. Ἐπ. Α', 452, 106 [Εἶν' ἀ.] — Κοινή).

Παρομοίωσις συνήθης καὶ τοῖς ἀρχαίοις: «Ἀφωνότερος τῶν ἰχθύων». (Λουκιαν. Ἀλεκτρ. 1 σ. 704 πρὸς τὸν ἀπαίδ. 16, III, σ. 113. Πρβλ. Ζ. τραγῳδ. 35: «Ἰχθύν σε ἀποφανεῖ ἐπιστομίζων»)· ὁμοίως ἐν χρήσει καὶ ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις: **Γαλλ.** Il est muet comme un poisson (Littré λ. muet 1). — **Ῥωμουν.** A tace ca pescele = Σιωπαίνει σὰν τὸ ψάρι. (Zanne 2296. — Βλ. καὶ 2342). — **Γερμαν.** Er ist stumm wie ein Fisch = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλην. (W. IV, 940, 6) Stummer als ein Fisch = Πλιὸ ἀμίλητος ἀπὸ ψάρι (αὐτ. 941, 13). — **Ῥωσική:** Βουβὸς σὰν ψάρι (Dal I, 530).

3. Στόμ' ἀμίλητου, τύχι μπουδιασμένι.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. στόμα 34. Ὁμοίας τὴν ἔννοιαν ἄλλας παροιμίας βλ ἐν λ. λαλῶ 5, ὁμιλῶ 9. 21-24. 28, σιωπαίνω 5, στόμα 27, συντυχαίνω 1. — Ὁ μὴ ἀμυνόμενος διὰ τοῦ λόγου ὑπὲρ τῶν συμ-

φερόντων του πάσχει δεινά, ὁ σιωπῶν ἐνῷ ἀδικεῖται ἔχει καὶ τὴν τύχην δυσμενῆ. Ὁ ἄτολμος ἢ ὁ ἀνεπιτήδειος νὰ ἐκφράσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του οὐδέποτε ἐπιτυγχάνει. Παραπλησία εἶναι ἡ ἀρχαία γνώμη: «Εὐκαταφρόνητός ἐστι σιγηρὸς τρόπος» (Γνῶμ. μονόστιχ. 167 ἐν Meineke FCG. IV, 344. W. Meyer σ. 439, 1). Ὅμοιαι δ' αἱ ἑξῆς ἀλλόγλωσσοι παροιμίαι: **Ἰταλ** Chi non parla, Dio non l'ode = ὅποιος δὲν μιλεῖ, ὁ θεὸς δὲν τὸν ἀκούει. (τοσκαν. Giusti 230). Capo senza lingua, non vale una stringa = κεφάλι χωρὶς γλῶσσα δὲν ἀξίζει ἕνα λουρὶ (αὐτ. 229). 'Na testa senza lengua, non val una s-cienza = ὁμ. δὲν ἀξίζει μία σκλήθρα (βενετ. Pas qualigo 245). Chi a parla nen, a oten mai nen = ὅποιος τίποτε δὲν μιλεῖ, δὲν ἀποκτᾷ ποτὲ τίποτε (πεδεμ. Pitrè III, 224). Lengua muta è male servuta = τὴ βουβὴ γλῶσσα κακὰ τὴ δουλεύουν. (νεαπολιτ. αὐτ. 223). In bocca chiusa non cade pera = σὲ κλειστὸ στόμα δὲν πέφτει ἀπίδι. (τοσκ. αὐτ. — ἄλλας διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 223-4). — **Γαλλ.** Qui ne veut parler, ne veut gagner. (W. IV, 739, 72). — **Ἱσπαν.** Quien no habla, no le oye Dios = ὅποιος δὲ μιλεῖ, δὲν τὸν ἀκούει ὁ θεὸς (αὐτ.). — **Γερμαν.** Wer nicht spricht, den hört man nicht = ὅποιος δὲν μιλεῖ, δὲν τὸν ἀκοῦν (αὐτ.). Schweigende Zunge verliert ihr Recht = ἀμίλητη γλῶσσα χάνει τὸ δίκιο της (αὐτ. V, 638, 170). Einem schweigenden Munde ist nicht zu helfen = ἀμίλητο στόμα δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ βοηθήσῃ (W. III, 768, 83. Βλ καὶ 771, 144). — **Ῥωσική** Σιωπαίνεις, τὴ δουλειὰ δὲ θὰ τελειώσῃς. (Dal I, 533).

4. Τὸ ἀμίλητο νερό.

(Κοινή).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. βουβὸς 1. — Οὕτω κατὰ μετωνυμίαν λέγεται ὁ σιγηλὸς ἀνήρ, ἀπὸ τοῦ νεροῦ εἰς ὃ κατὰ τὸν Κλήδονα θέτουσι τοὺς κλήρους· διότι τὸ νερὸ τοῦτο ἐν σιγῇ καὶ ἀντλοῦσιν ἀπὸ τῆς πηγῆς καὶ κομίζουσιν εἰς τὸν οἶκον αἱ νεάνιδες. Τὸ ἀμίλητο νερὸ γινώσκουσι καὶ οἱ Σάρδοι, καλοῦντες αὐτὸ παρομοίως acqua muta (Archivio per le tradiz. popolari 1898 σ. 467).

ἀμμοδοῦρα

1. Τῆς ἀμμοούρας τὸ σπαρτὸτ τὸ φεγγάρι τὸ τσουρίζει,
(Καρπάθου. Μαν. σ. 174 [ἀμμοδούρας τὸ σπαρτὸ(ν)]).

Ἀμμοδοῦρα ἡ ἀμμώδης γῆ. Τὸ ἐν τοιαύτῃ γῇ σπειρόμενον καὶ αὐτὸ τὸ φῶς τῆς σελήνης κατακαίει.

ἄμμος

1. Σὰν τὸν ἄμμο τῆς θάλασσας.
(Κοινή. — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [Σὰν τὴν ἄ. τὴν ἀμέτρητη.]).

Βλ. ξέρω 75 καὶ τὰ αὐτόθι ἀναφερόμενα παράλληλα. Ἡ παρομοίωσις εὕρηται συχνάκις καὶ ἐν δημοτικοῖς ᾄσμασιν, ἐξ ὧν παραλαμβάνομεν ἐνταῦθα δύο μόνον παραδείγματα «Ἐπλήθυν' ἡ ἀγάπη μας σὰν τοῦ γιαλοῦ τὴν ἄμμο». (Λιανοτράγουδα 1866 σ. 49.—1876 σ. 53) «τὸν ἄμμον τὸν ἀρίφνητο κουππιὰ καὶ ἀκτυλίδδια» (καρπάθιον ᾄσμα ἐν Wescher-Μανωλακάκη Δωρικὸν ψήφ. Καρπάθου σ. 76), ἤτοι βάλλει κουμπιὰ καὶ δακτυλίδια ἀναρίθμητα ὡς τὴν ἀναρίθμητον ἄμμον.

Ἡ οὕτως ὑπερβολικῶς ἐκφερομένη παρομοίωσις τῆς μεγάλης πληθύος πρὸς τὴν ἀναρίθμητον ἄμμον εἶναι συνηθεστάτη οὐ μόνον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι καὶ ἐν τῇ Βίβλῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσαις ἴσως ταῖς γλώσσαις. Οὕτως εὕρηται λ. χ. παρ' Ὁμήρῳ: «λίην γὰρ φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψαμάθοισιν | ἔρχονται» (Ἰλ. Β, 800)· «οὐδ' εἴ μοι τόσα δοίη ὅσα ψάμαθός τε κόνις τε» (Ι, 385)· καὶ παρ' ἄλλοις ποιηταῖς καὶ πεζογράφοις: «ἐπεὶ ψάμμος ἀριθμὸν περιπέφευγεν» (Πινδ. Ὀλυμπ. Β', 178. «ὥσπερ ἡ ψάμμος οὐκ ἂν ἀριθμῷ περιληφθείη, οὕτως ἀμέτρητος Θήρων ταῖς εὐποιίαις» Σχολ. αὐτ.). «ὅσσα τε χθὼν ἠρινὰ φύλλ' ἀναπέμπει, χὠπόσαι | ἐν θαλάσσᾳ καὶ ποταμοῖς ψάμαθοι» (Πυθιον. θ', 82)· «ψάμμος ἢ κόνις ἢ πτερὰ ποικιλοθρόων οἰωνῶν τόσσον οὐκ ἔχει ἀριθμὸν» (Πλουτάρχ. π. φιλοστοργ. 4 σ. 497 β. περὶ τῶν κοιν. ἐνν. 19 σ. 1067 d)· τοσαῦτα γάρ μοί ἐστι πλήθη στρατοπέδων ὅσα οὐδὲ ψάμμον ἐξαριθμῆσαί τις δύ-

ναται». Διαφ. γραφή: «ὅσα οὐδὲ ψάμμῳ μετρήσει τις ἀριθμῷ». (Ψευδοκαλλισθέν. Α΄, 36 Müller). «ὑπὲρ ψάμμον θαλασσίαν». (Ῥωμανοῦ ὁ σώφρων Ἰωσὴφ στ. 373 παρὰ Krumbacher Romanos σ. 147). Ἐκ τούτου οἱ κωμικοὶ ποιηταὶ ἐσχημάτισαν τὸ ἀριθμητικὸν ψαμμακόσιοι (Εὔπολις παρὰ Σχολ. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 3. Ἄλεξις παρ' Ἀθην. ς΄ σ. 230c. Βλ. καὶ αὐτ. ΙΓ΄, 114d. ΙΔ΄, 671a. Varo παρὰ Macrob. Saturn. V. 20), καὶ ὁ Ἀριστοφάνης τὴν λ. ψαμμακοσιογάργαρα (Ἀχαρν. 3. Ἡσύχ. λ. Εὐστάθ. σ. 986, 52). Καὶ παροιμία ἐφέρετο «ἄμμον μετρεῖν», λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων καὶ ἀνεφίκτων. (Ζηνόβ. 80. Κῶδ. Βοδλ. 108 σ. 11e Gaisf. Διογενιαν. 127. Βι. 15. 38. Μακάρ. 96. Ἀποστόλ. 171. Mant. prov. 13. Σουίδ. λ.)· καὶ κατ' ἄλλον τύπον: «ἄμμον θαλάσσης κοφίνῳ ζητεῖς μετρεῖν». (Πλούταρχ Boiss. 21). Πρβλ. καὶ τὰ δημοτ. ᾄσματα: «Νὰ κάθωμαι νὰ ξεμετρῶ κουκκὶ κουκκὶ τὴν ἄμμο» (Jeannaraki σ. 266, 57). «Ἐμέτρα δὲ καλύτερα κἀνένας... τὸν ἄμμον τῆς θάλασσας». (Σακελλαρίου Κυπρ. Β΄ σ. 101, 83) — Παρὰ Ῥωμαίοις: Quam multae zephyro turbentur arenae. (Verg. Georg. II, 106. Ammian. Marcell. 31, 4). Quot littus arenas (Ovid. trist. IV, 1, 55). citius numerabis arenas. (Calpurn. Ecl. II, 73. ἄλλα παραδείγματα παρὰ Otto 786).

Ἡ παρομοίωσις ἐπαναλαμβάνεται πολλάκις καὶ ἐν τῇ Βίβλῳ: πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου... ὡς τὴν ἄμμον τὴν παρὰ τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης» (Γένεσ. κβ΄, 17. Παύλ. πρὸς Ἑβρ. ια΄, 12. Μακκαβ. Α΄, ια΄, 1. Προσευχὴ Ἀζαρίου 12 ἐν Fritzschen Libri apocr. V. T. σ. 74)· «ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης» (Ἡσ. ι΄, 22, μη΄, 19. Παύλ. πρὸς Ῥωμ. θ΄, 27. Ἀποκάλ. κ΄, 8)· «ὡς ἡ ἄμμος ἡ παρὰ τὴν θάλασσαν» (Βασιλ. Γ΄, β΄, 35. 46. δ΄, 29)· «ἄμμον θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει» (Σειρὰχ α΄, 2. Ἐκ τούτου: Μιχαὴλ Παλαιολ. Αὐτοβιογρ. α΄, 7 σ. 2 Troitzki. Νικηφ. Γρηγορ. εἰς τὴν ἁγ. Θεοφανὼ 7 ἐν Kurtz Zwei gr Texte σ. 29)· καὶ ὑπερβολικώτερον: «ἐπληθύνθησαν... ὑπὲρ τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης» (Ἱερεμ. ιε΄, 8). «ἥμαρτον ὑπὲρ ἀριθμὸν ψάμμου θαλάσσης» (Προσευχὴ Μανασσῆ 9 ἐν Fritzschen ἔνθ. ἀν. σ. 92). — Τῆς δ' ἐν ταῖς νεωτέραις γλώσσαις χρήσεως τῆς παρομοιώσεως ταύ-

της πρόχειρα ἔχομεν τὰ ἑξῆς παραδείγματα: **Ῥωμουν.** Ca nisipul marii = σὰν τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας (Zanne 911 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν· βλ. καὶ αὐτ. 294). — **Γερμαν.** Unzählig wie der Sand am Meere = ἀμέτρητοι σὰν τὴν ἄμμο 'ς τὴ θάλασσα. (W. IV, 1492, 1. Βλ καὶ 1637, 31). Wie Sand am Meer = ἀπαραλλ. τῇ ἑλλ. (W. III, 1862, 40). Den Sand am Meere (Gestade) zählen = τὴν ἄμμο 'ς τὴ θάλασσα ('ς τὸ γιαλὸ) νὰ μετρᾷ. (αὐτ. 31). Mehr als Sand am Meere und Sterne am Himmel = Περισσότεροι ἀπὸ τὴν ἄμμο τῆς θάλασσας καὶ τἆστρα τοῦρανοῦ (αὐτ. 563, 5).

ἀμόνι.

1. Ἀμόνι εἶσαι; ἀπόμεινε· γενοῦ σφυρὶ καὶ βάρει.
(Κα. 369).

Βλ ἀρ. 4. 5, βαρῶ 25. Ἐὰν ἐπιχειρήσῃς, ἀσθενὴς ὤν, νὰ τιμωρήσῃς τὰς πρὸς σὲ ὕβρεις τῶν ἰσχυροτέρων σου, κινδυνεύεις νὰ ὑποστῇς δεινότερα· ὅθεν ὑπόμενε μετὰ καρτερίας μέχρις ὅτου λάβῃς ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, ὅτε θὰ κατορθώσῃς ἀδεῶς νὰ καταδυναστεύσῃς τοὺς πρὶν δυνάστας σου. Παράγγελμα συνετὸν ἀλλ' ἀνελεύθερον, ὅπερ ὅμως πλὴν τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ ἄλλοι λαοὶ ἀναγνωρίζουσιν ὡς ὀρθόν. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι δὲν εὗρον τοιαύτην γνώμην, διότι ἀναμφιβόλως δὲν ἔχει τὴν ἔννοιαν ταύτην ὁ ἑξῆς δυσνόητος στίχος τοῦ Κρατίνου (παρ' Ἡφαιστίων. Ἐγχειρ. Α΄ 3 σ. 17. Meineke FCG. II, 69, 17): «Ἔστιν ἄκμων καὶ σφῦρα νεανίᾳ εὔτριχι πώλῳ». Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** Souffre quand tu seras enclumeau et frappe quand tu seras marteau. (Leroux II, 417. Γασκωνικὴν παραλλαγὴν αὐτοῦ βλ. παρὰ D. I, 674). Il faut être enclume ou marteau, ἤτοι ἢ δυνάστης πρέπει νὰ εἶσαι ἢ δυναστευόμενος, διότι ὑπάρχουσι περιστάσεις καθ' ἃς εἶναι χρεία ἢ νὰ ὑποστῇ τις ἢ νὰ πράξῃ τὸ κακόν. (Leroux II, 129. Quitard 339. Οὐαλλωνικὴ παραλλαγὴ παρὰ D. I, 674). — **Ἰταλ.** Quando l'uomo è incude, bisogna soffrire, quando è martello, percuotere = Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀμόνι πρέπει νὰ βαστᾷ, ὅταν

εἶναι σφυρὶ νὰ χτυπᾷ (D. I. 674). — **Ἴσπαν.** Quando fueres yunque, sufre como yunque, quando fueres martillo, hiere como martillo = ὅταν εἶσαι ἀμόνι, βάστα σὰν ἀμόνι· ὅταν εἶσαι σφυρί, χτύπα σὰν σφυρὶ (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** When you are an anvil, lie you still, when you are a hammer, strike your fill = ὅταν εἶσαι ἀμόνι, κάθου ἥσυχα, ὅταν εἶσαι σφυρὶ χτύπα δυνατά. (W. II, 292, 24). — **Ὁλλανδ.** Als ik een aanbeeld ben, lijd ik als een aanbeeld, maar als ik een hamer ben, voeg ik mij tot slaan = ὅταν εἶμαι ἀμόνι, βαστῶ σὰν ἀμόνι, ἀλλὰ ὅταν εἶμαι σφυρί, συνειθίζω νὰ χτυπῶ (αὐτ.). — **Γερμαν.** Wenn ich Hammer bin so schlag' ich als Hammer; bin ich Amboss, so leid' ich als Amboss = ἂν εἶμαι σφυρί, χτυπῶ σὰν σφυρί· εἶμαι ἀμόνι, βαστῶ σὰν ἀμόνι (αὐτ.). Heute Amboss, morgen Hammer = σήμερα ἀμόνι, αὔριο σφυρὶ (αὐτ. I, 65, 13). Wer lange Amboss gewesen, will auch einmal Hammer werden = ὅποιος πολὺν καιρὸ ἦταν ἀμόνι, θέλει νὰ γίνῃ μιὰ φορὰ καὶ σφυρὶ (αὐτ. 18.). Man muss Hammer oder Amboss sein = πρέπει κἀνεὶς νὰ εἶναι ἢ σφυρὶ ἢ ἀμόνι. (W. II, 291, 20. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 292, 29. I, 65, 10. D. I. 674). — **Ἀραβ.** Πρῶτα ἦταν ἀμόνι, ὕστερα ἔγινε σφυρὶ (ἐκ τοῦ Burckhardt 539 παρὰ W. I. 66, 23). — Ἡ αὐτὴ παρομοίωσις καὶ ἐν τῇ **Ῥωσικῇ**: Κάλλιο νά σαι σφυρὶ παρὰ ἀμόνι. (Dal I, 293).

2. Ἀνάμεσα σφυρὶ καὶ ἀμόνι.

(Βλ. Κατζιούλ. 98, 15. — Βύρ. Γ'. 280, 2. — Κα. 392. — Κοινή).

Ἐπὶ τῶν ἐν μεγάλῃ στενοχωρίᾳ εὑρισκομένων καὶ ἐπὶ τῶν ἠναγκασμένων νὰ ἐκλέξωσι μεταξὺ δύο κακῶν, ἢ ἐπὶ τῶν διαφευγόντων μὲν ἕνα κίνδυνον, ἀλλὰ περιπιπτόντων εἰς ἄλλον. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διὰ διαφόρων μεταφορῶν ἐκφράζουσι πολλαὶ παροιμίαι, σημειούμεναι ἐν λ. ἐκεῖ 6. — Οἱ λογιώτεροι λέγουσι «Μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος», ἤτοι διατηροῦσι κατὰ παράδοσιν ἀμετάλλακτον τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν, ἣν ὁ Ὠριγένης λέγει παγκοίνου χρήσεως (ἐν Ὁμιλίᾳ Κ' εἰς Ἱερεμ. κζ', 23 τ. 13 σ. 526 Migne), ἧς μόνη ἡ λατι-

νικὴ μετάφρασις περιεσώθη: «Jam quoddam est et apud nationes tritum vulgi sermone proverbium, ut de his qui anxietatibus et ingentibus malis premuntur, dicant, inter malleum sunt et incudem».

Ἐκ ταύτης πιθανώτατα μετεφράσθησαν αἱ ὅμοιαι παρ. τῶν ἄλλων ἐθνῶν. **Ἰταλ.** Essere tra la'ncudine e il martello = Νὰ εἶναι κἀνεὶς ἀνάμεσα 'ς τἀμόνι καὶ τὸ σφυρί. (Giani 1828 D. II, 764 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). — **Γαλλ.** Être entre l'enclume et le marteau (Leroux II, 175. Quitard 339. D. II, 764 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Entre l'enclume et le marteau il ne faut pas mettre le doigt. (Leroux II, 129). — **Ῥαιτορωμ.** Esser tranter l'incüna et il marté = νὰ εἶναι κἀνεὶς ἀνάμεσα 'ς τἀμόνι καὶ τὸ σφυρὶ (D. II, 764). — **Ἄγγλ.** I am between the hammer and the anvil = εἶμαι ἀνάμεσα 'ς τὸ σφυρὶ καὶ τἀμόνι (Suringar 177, 97). — **Ἰσλανδ.** Eg vàr millum hamars og stiðja = ἤμουν ἀνάμεσα σφυρὶ κι' ἀμόνι (D. II, 764). — **Σουηδ.** Han står emillan Hammar och Stådh = στέκεται ἀνάμεσα σφ. κι' ἀ (αὐτ.). — **Δαν.** Han staaer mellem hammer og ambolten = ὁμ. (W. II, 292, 32). — **Ὁλλανδ.** Tusschen den hamer en het aanbeeld = ἀνάμεσα 'ς τὸ σφυρὶ καὶ τὸ ἀ. (Suringar 177, 97). — **Γερμαν.** Zwischen hamer vnd anboss kommen = νὰ φθάσῃ ἀνάμεσα σφ. καὶ ἀ. (Suringar 176, 97. Παραλλαγὰς βλ. ἐν D. II. 764. W. I, 66, 27). Wer zwischen Amboss ist und Hammer, dem fehlt's nicht an Jammer = ὅποιος εἶναι ἀνάμεσα ἀμόνι καὶ σφ δὲν τοῦ λείπει ὁ πόνος. (W I, 66, 20). Wer zwischen Hammer und Amboss kommt, der wird geschlagen = ὅποιος ἔρχεται ἀνάμεσα σφ. καὶ ἀ. χτυπειέται (W. II, 292, 27). Wer zwischen dem Hammer vnd Amboss steckt, der muss sich mit der gedult vest machen = ὅποιος χώνεται ἀνάμεσα 'ς τὸ σφ. καὶ τὸ ἀμ χρειάζεται μὲ ὑπομονὴ νὰ βαστάξῃ (αὐτ. 26). Zwischen Amboss und Hammer muss man nicht seine Finger legen = Ἀνάμεσα ἀ. καὶ σφ. δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ βάνῃ τὰ δάχτυλά του (W. I, 66, 22).

3. Ἔγινε ὡσὰν τἀμόνι,
ποῦ ποτὲ δὲ λέγει σώνει.

(Β. 74, 134β [Ἔ. σάν — ἢ: Ἐκατήντησε σὰν] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἔ. σὰν τἀ. ποῦ ποὐτὲ δὲ λέγ. σώνι.]).

Ἐπὶ τῶν διηνεκῶς ἀτυχούντων, μετὰ καρτερίας δ' ὑπομενόντων τὰς συμφοράς. Ὁμοίως εἶπε καὶ ὁ κωμικὸς ποιητὴς Ἀριστοφῶν (παρ' Ἀθην. ς' σ. 238 b. Meineke FCG. III, 357): «ὑπομένειν πληγὰς ἄκμων». Τῆς αὐτῆς μεταφορᾶς πρὸς δήλωσιν τοῦ καρτερικῶς ὑπομένειν τὰς κακώσεις ποιεῖται χρῆσιν ὁ Ἰγνάτιος (Ἐπιστολ. πρὸς Πολύκαρπ. 3 τ. 6 σ. 721 Migne): «Στῆθι ἑδραῖος ὡς ἄκμων τυπτόμενος. Μεγάλου ἐστὶν ἀθλητοῦ τὸ δέρεσθαι καὶ νικᾶν». — Παραπλησία εἶναι ἡ ῥῆσις ἀρχαίου ποιητοῦ: «Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς ψόφους» (Ἀποστόλ. 106), ἧς ἀπαράλλακτοι σχεδὸν φέρονται νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Buona incudine non teme martello = Καλὸ ἀμόνι δὲ φοβᾶται σφυρὶ (τοσκαν. Giusti 88). Bona 'ncùnia nun timi marteddu = ὁμ. (σικελ. Pitrè II, 11).— **Γαλλ.** Bonne enclume ne craint pas le marteau (D. I, 83).— **Δαν.** Ambolten er want til Larm = Τἀμόνι εἶναι μαθημένο 'ς τοὺς χτύπους (αὐτ.). Ambolten frygter ikke Hammeren = Τὸ ἀμόνι δὲ φοβᾶται τὸ σφυρί (αὐτ.). En Ambolt er ikke raed for en god Forhammer = Τἀμόνι δὲν τρέμει τὸ καλὸ τὸ σφυρὶ (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Een goede aanbeeld moet voor geen' slag bezwijken = καλὸ ἀμόνι ἀπὸ κἀνένα χτύπημα δὲν πρέπει νὰ δειλιάζῃ (αὐτ.). Een goede aanbelld vreest den hamer niet = καλὸ ἀμόνι δὲν φοβᾶται τὸ σφυρὶ (αὐτ.). — **Γερμαν** Ein guter Amboss fürchtet keinen Hammer = καλὸ ἀμόνι κἀνένα σφυρὶ δὲν φοβᾶται (W. I, 65, 8). Ein tüchtiger Amboss achtet auch schwerer Schläge nicht = γερὸ ἀμόνι καὶ βαριὰ χτυπήματα δὲ λογαριάζει (αὐτ. 9). Der Amboss ist des Lärms gewöhnt = τἀμόνι εἶναι μαθημένο 'ς τοὺς χτύπους (αὐτ. 4. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 2. 6. D. I, 83).

4. Ὅταν εἶσαι ἀμόνι βάστα,
κι' ὅταν γένῃς σφῦρα χτύπα.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 168 [Ὅ. εἶσαι σφυρὶ χτ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [Ὄντες — κι' ὄντες γ. σ. βάρει. ἢ: Ὅταν εἶ. σφῦρα βάρει κι' ὅταν εἶσαι ἀ. βάστα.]).

Βλ. ἀρ. 1.

5. Ὅταν εἶσαι σφυρὶ χτύπα,
κι' ὅταν εἶσαι ἀμόνι δέχου.

(Βάρνερ: σφυρὶ 1. — Κρήτης. Παρν. ις', 636 [Ὄντεν — κι' ὄντεν εἶ. ἀ. δέχου τσοῦ χτύπους.] καὶ παρὰ Σ Ξανθουδίδη [Ὄντεν εἶσαι βαρὰ χτ. κι' ὄντεν εἶσ' ἀ.)].

Βλ. ἀρ. 1.

ἄμπακος.

1. Βάλι τοὺ νοῦ σ' 'ς τοὺν ἄπακα.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Ἄπακας κατὰ διαλεκτικὸν τύπον ὁ ἀλλαχοῦ ἄμπακας. Τὴν ἔννοιαν τῆς παρ. δὲν ἐδυνήθην νὰ μάθω· ἀλλ' οὐδὲν κοινὸν φαίνεται ἔχουσα πρὸς τὴν ὁμοίαν τὴν διατύπωσιν λεσβίαν παρ. ἐν λ. φοῦρνος 2α.

2. Ξέρει τὸν ἄμπακο.

(Κυθήρων. Πανδ. ΙΒ', 287 [Κατέχει τὸν] — Π. Γερακάκη Λεξικὸν ἐγκυκλοπαιδείας 1867 τ. Ε' σ. 1. — Πολίτου Λεξ. ἐγκυκλοπαιδ. λ. ἄβαξ τ. Α' σ. 6. — Κοινή).

Ἐπὶ εὐφυῶν ἢ πολυμαθῶν. — Ἀπὸ τοῦ ἄβακος, τῆς πλακὸς ἧς ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ ἀρχαῖοι πρὸς ἀριθμητικὰς πράξεις καὶ πρόχειρον χάραξιν γεωμετρικῶν σχημάτων, ἐσχηματίσθη ἡ ἰταλ. λέξις abbaco σημαίνουσα τὴν ἀριθμητικήν, ἣν παρέλαβε καὶ ὁ λαὸς ἡμῶν πρὸς δήλωσιν τῆς πρακτικῆς ἀριθμητικῆς Ἄμπακος ἢ ἄμπακας ὠνομάσθη ἡ πρώτη εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκδοθεῖσα ἀριθμητικὴ τοῦ Ἐμμανουὴλ Γλυνζωνίου· καίτοι δ' ἐν τῇ α' ἢ β' ἐκδόσει, τοῦ 1596, ἐπιγράφεται: «Βιβλίον πρόχειρον τοῖς πᾶσι. Περιέχον τήν τε πρακτικὴν ἀριθμητικὴν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν τὴν λογαριαστικὴν κτλ.» (Χ. Φιλητᾶς ἐν Πανδώρᾳ τ. Θ' σ. 274. Ém. Legrand Bibliographie

hellenique τ. II, σ. 120 ἀρ. 219), καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις πολυαρίθμοις ἀνατυπώσεσι τοῦ ΙΖ΄, ΙΗ΄ καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος ἔμεινεν ἀμετάβλητος ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη, ὅμως παρὰ τῷ λαῷ μόνον ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἄμπακος ἦτο γνωστή, τούτου δ' ἕνεκα καὶ ὁ ἐν Βενετίᾳ τυπογράφος Ν. Σάρος ἐν καταλόγῳ τῶν βιβλίων του κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος οὕτως ἀναγράφει μίαν τῶν ἐκδόσεων: «Ἄμπακας, ἤγουν διδασκαλία Μανουὴλ Γλυζωνίου περὶ ἀριθμητικῆς καὶ λογαριαστικῆς» (Χ. Φιλητᾶς ἔνθ. ἀν.). Κατὰ τὸν παρόντα αἰῶνα πολλάκις ἐξεδόθη ἐν Βενετίᾳ ἄλλη τις ἐπιτομωτέρα πρακτικὴ ἀριθμητικὴ ἐπιγραφομένη «Ἄβαξ». — Ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς ἐκπαιδεύσεως κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας μεγάλαι καὶ ὑψηλαὶ ὑπελαμβάνοντο αἱ γνώσεις τοῦ μελετήσαντος τὴν ἀριθμητικὴν τοῦ Γλυνζωνίου, καὶ ἐντεῦθεν ἐξηγεῖται ἡ χρῆσις τῆς προκειμένης παροιμιώδους φράσεως. Χαρακτηριστικώτατα δ' εἶναι ὅσα διηγεῖται Ἰώσηπος ὁ Μοισιόδαξ (Ἀπολογία. Βιέν. 1780 σ. 81) περί τινος μπακάλη, προκαλέσαντος τὸν Εὐγένιον τὸν Βούλγαριν κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολαρχίαν του εἰς συζήτησιν περὶ μαθηματικῶν, καθ' ἣν ἐνόμιζεν ὅτι θ' ἀποστομώσῃ αὐτὸν διὰ τῆς ἀριθμητικῆς τοῦ Γλυνζούνη, ἧς ἀντίτυπον ἐκράτει ἀνὰ χεῖρας.

3. Τοῦ ἔψαλε τὸν ἄμπακο.

(Π. Γερακάκη, Λεξ. ἐγκυκλ. τ. Ε΄ σ. 1 [Τοῦ ἐδιάβασε τὸν ἄμπακον.] —Ἐφ. Φιλομ. 1869 σ. 1826. — Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου [Θὰ τοῦ ψάλω]. — Κοινή).

Ἤτοι τὸν καθύβρισε. Τοῦ εἶπε δηλ. τόσον πολλά, ὅσα ἔχει ὁ ἄμπακος (Πρβλ. καὶ λ. ἐξάψαλμος 1). Ἡ λ. ἄμπακος προσέλαβε τὴν σημασίαν τῆς μεγάλης πληθύος ἐν Λέσβῳ δ' εἶναι συνήθης ἡ φράσις «Ἀποὺ δῶ ὡς τοὺν ἄπακα» σημαίνουσα μεγίστην ἔκτασιν. —Ἀνάλογος εἶναι ἡ γαλλικὴ φράσις: Il l'a maudit par Abc. (Littré λ. ABC), ἤτοι κατέχεε παντοίας λοιδορίας εἰς αὐτόν.

ἀμπάλωτος.

1. Ἀμπάλωτη νοικοκυρὰ πύργο λογάρι νὰ χῃ.

(Ἀθηναϊκή. Βύρων τ. Β' σ. 441).

Ἡ νοικοκυρά, ἡ ὁποία δὲν φροντίζει νὰ ἐπιδιορθώνῃ τὰ ἐνδύ-

ματα τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἀντικαθιστᾷ πάντοτε διὰ νέων τὰ φθειρόμενα, εἶναι σπάταλος· ταχέως δὲ θὰ περιστῇ εἰς ἔνδειαν, καὶ ἂν εἶναι πλουσιωτάτη, καὶ ἂν ἀκόμη ἔχει πύργον ὅλον πλήρη θησαυρῶν.

ἀμπασσαδόρος.

1. Ὁ ἀμπασσαδόρος ξυλιαῖς δὲν τρώει.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. ἀποκρισιάρης 1, μαντατοφόρος 1. 2. Ὡς ὁ πρεσβευτὴς εἶναι ἱερὸς καὶ ἀνεκβίαστος, οὕτω καὶ ὁ ἀνακοινῶν τοὺς λόγους ἄλλου, κατ' ἐντολὴν αὐτοῦ, πρέπει νὰ θεωρῆται ἀνυπεύθυνος ἂν οἱ λόγοι δυσαρεστήσωσι, διότι ὑπαίτιος εἶναι ὁ ἐντολεύς. Ἡ ἀσυλία τῶν κηρύκων καὶ τῶν πρέσβεων ἐκ παλαιοτάτων χρόνων εἶχε καθιερωθῇ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὡς νόμιμον θρησκευτικὸν (Βλ. Hermann-Thumser Gr. Staatsalterthümer σ. 65. 75), καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων πάντων τιμιώτατον καὶ ἱερώτατον ἐθεωρεῖτο ὁ πρεσβευτὴς (Διον. Ἁλικ. ΙΑ', 25) καὶ ἀνεγνωρίζετο τὸ sacrum legatorum jus (Tacit. Hist III, 80). Ὡς ἀπήχησις τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἀποτελοῦντος καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ δικαίου τῶν νεωτέρων κρατῶν κύριον θεμέλιον, φαίνονται αἱ πρὸς τὰς ἡμετέρας ὅμοιαι παροιμίαι τῶν ἄλλων λαῶν: **Ἰταλ.** Ambasciatore non porta pena = ὁ ἀποκρισιάρης δὲν τιμωρεῖται (Giusti 265. Pitrè III, 325 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν. Pasqualigo 264). — **Γαλλ.** Embassadeur ne porte douleur (Leroux II, 69). Messagier ne doyt mal ouyr ne mal avoir (αὐτ. 345). Messaiger ne doit périr avoir (αὐτ. 346). — **Γερμ.** Der Gesandte ist unverletzlich = τὸν ἀποκρισιάρη δὲν μπορεῖ νὰ πειράξῃ κἀνεὶς (W. I, 1579, 1). — **Σερβ.** Τοῦ ἀποκρισάρη δὲν κόβουν τὸ κεφάλι (Wuk σ. 322). — **Τουρκ.** Σ' τὸν ἀποκρισιάρη κἀνένα κακὸ (Decourdemanche 608).

ἀμπέλι.

1. Ἀμπέλιν ὅσον ἠμπορεῖς,
καὶ σπίτιν ὅσον ἐχωρεῖς.
(Καρπάθου. ΖΑ. 344, 35).

Παραλλαγὰς ταύτης βλ. ἐν λ. σπίτι 13. 14. 25. 26. 41-44. 50. 45, ὅπου ἀναγράφονται καὶ ὅμοιαι ξέναι παρ. — Ὁ ἀγαθὸς οἰκοδεσπότης πρέπει νὰ μεριμνᾷ περὶ προσκτήσεως κτημάτων προσοδοφόρων, νὰ εἶναι δὲ φειδωλότατος εἰς δαπάνας σκοπούσας μόνην τὴν εὐμάρειαν· ν' ἀγοράζῃ ἀμπέλους ὅσον δύναται πλείονας, ἀλλ' οἰκίαν νὰ κατασκευάζῃ μικράν, μόλις χωροῦσαν αὐτόν.

2. Ἀμπέλι 'ς τοῖς ἡμέραις σου, κι' ἐλιαῖς πού τοῦ κυροῦ σου.
(Καρπάθου. ΖΑ. 344,34).

Βλ. ἀρ. 4.

3. Ἀμπέλι τοῦ χεριοῦ σου
κ' ἐλιὰ τοῦ παπποῦ σου.
(Μεσσηνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

4. Ἀμπέλι τοῦ χεριοῦ σου,
συκιὰ τοῦ κυροῦ σου,
καὶ ἐλιὰ τοῦ παπποῦ σου.
(Θήρας. Στ. 111 [οἰκία τοῦ καιροῦ σου]).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 2. 3. 9, ἐλιὰ 2. 5. 5α. 6. 12. Ἡ ἄμπελος διαρκεῖ ὀλίγα ἔτη, μέχρι 15 τὸ πολύ, ἡ συκῆ εἶναι μέσης διαρκείας, ἡ δ' ἐλαία εἶναι δένδρον μακροχρόνιον, καὶ μόνον ὅταν τελείως ἀναπτυχθῇ ἔχει παραγωγὴν ἱκανήν. Ὅθεν τὴν μὲν ἄμπελον αὐτὸς ὁ φυτεύσας τρυγᾷ, τῆς δὲ συκῆς συνάγει τοὺς καρποὺς ὁ υἱὸς τούτου καὶ τῆς ἐλαίας ὁ ἔγγονος. Ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς ἀντὶ τῆς συκῆς ἀναφέρεται ἡ μορέα, ἥτις ὁμοίως εἶναι μέσης διαρκείας, διατηρουμένη μέχρι 50 ἐτῶν, βλαστάνει δ' ἐπαρκῆ ποσότητα φύλλων μετὰ παρέλευσιν ἐτῶν τινων ἀπὸ τῆς φυτεύσεως. — Τὰς αὐτὰς παροιμίας ἔχουσι καὶ οἱ **Ἰταλοί**: Vigna plantata da me, moro da mio padre, olivo dal mio nonno = ἀμπέλι φυτεμένο ἀπὸ μένα, μουριὰ ἀπὸ τὸν πατέρα μου, ἐλιὰ ἀπὸ τὸν παπποῦ μου. (τοσκαν. Pitrè I, 56. Βενετικὴν παραλλαγὴν βλ. παρὰ Pasqualigo 20). Olivari di tò nannu, cèusi di tò patri, vigna tò = ἐλιὰ τοῦ παπποῦ σου,

μουριὰ τοῦ κυροῦ σου, ἀμπέλι δικό σου (σικελ. Pitrè αὐτ.). Vigna di li to' mani e àrburi di to' avi = ἐλιὰ τοῦ χεριοῦ σου καὶ δέντρα τοῦ παπποῦ σου (Μεσσήνης, αὐτ.).

5. Ἀνάρια ἀνάρια φύτευεν ὁ κηπουρὸς τἀμπέλι.
(Ἠλείας παρ' Α. Καρκαβίτσα).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἀγάλια 13, ἧς ὅμως δὲν ἔχει τὴν μεταφορικὴν σημασίαν. Ἐννοεῖ ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶναι πυκνὴ ἡ φυτεία τῆς ἀμπέλου.

6. Ἂν δὲν ἐσκάστῃ τσαὶ δὲν κλαδέφῃ τὸν ἀμπέλι,
τρώγει φυλλάμπελο καὶ δὲ σταφύλι.
(Βούας Καλαβρίας. Mor. 91, 52).

Ἂν δὲν σκάψῃς καὶ δὲν κλαδεύσῃς τὸ ἀμπέλι, τρώγεις κληματόφυλλα καὶ ὄχι σταφύλια. Ἂν δὲν καλλιεργηθῇ καὶ κλαδευθῇ ἐπιμελῶς ἡ ἄμπελος θὰ πληθυνθῶσι μὲν τὰ φύλλα της, ἀλλ' ὀλίγιστος θὰ εἶναι ὁ καρπός της. Οἱ **Ἰταλοὶ** λέγουσι μεταφορικῶς περὶ τῆς ἀμπέλου: Assai pampini e poca uva = ἀρκετὰ φύλλα καὶ λίγο σταφύλι (Pitrè III, 280 ὅπου σημειοῦνται καὶ πολλαὶ διαλεκτικαὶ παραλλαγαί). Παραπλήσιαι παρ. **Ῥωμοῦν.** Via sa n' o lashi sa se paraginèsca, ca pierdji shî pe ea shi vinul ei = τὸ ἀμπέλι μὴν ἀφίνῃς νὰ ἀγριέψῃ, γιατὶ θὰ χάσῃς καὶ αὐτὸ καὶ τὸ κρασί του. (Zanne 1241) Via cere sapa, adînca shi désa, ca sa ne dè noue léc de viétsa = τὸ ἀμπέλι θέλει ἀξίνα βαθιὰ καὶ συχνά, γιὰ νὰ μᾶς δίνῃ βοτάνι τῆς ζωῆς. (αὐτ. 1235b).

7. Ἄνδρα, φύτευέ μου ἀμπέλια
καὶ λινάρι μὴ μοῦ σπέρνῃς·
τί, ἂν μοῦ σπείρῃς καὶ τὸ βγάλω,
μέσ' 'ς τὸν κῶλο θὰ σ' τὸ βάλω.
(Κα. 424 [τὸν ... θὰ]).

Ἐπὶ ὀκνηρῶν καὶ μεθύσων γυναικῶν. Ἐπιθυμεῖ ἀμπέλους ἵνα ἔχῃ ἄφθονον τὸν οἶνον, ἐνῷ τοῦ λιναριοῦ ἡ κατεργασία εἶναι ἐπιπονωτάτη.

8. Ἄς πάῃ τὸ παλιάμπελο!

(Πελοποννήσου).

Ἂς δαπανηθῶσι καὶ τὰ τελευταῖα λείψανα τῆς περιουσίας μου, ἂς πωληθῇ καὶ ἡ μόνη ἐναπομείνασα ἄμπελός μου! Ἐπιφώνησις τῶν ἐν εὐθυμίᾳ διατελούντων, πρὸς ἔνδειξιν ὅτι μόνον περὶ διασκεδάσεως μεριμνῶσι, πάντα δὲ τἆλλα ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ θέτουσι.

9. Δέντρο τοῦ κυροῦ σου
καὶ ἀμπέλι τοῦ καιροῦ σου.

(Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ 136 [Δένδρ' ἀπὸ τοῦ κ. σου κι' ἀ.] καὶ παρὰ Σ. Δουκάκη).

Βλ. ἀρ. 4. Κατὰ τὴν παραλλαγὴν ταύτην, ὡς καὶ κατὰ τὴν ἰταλικὴν τῆς Μεσσήνης (ἀνωτέρω ἀρ. 4), οὐ μόνον ἡ συκῆ καὶ ἡ μορέα, ἀλλὰ καὶ οἱονδήποτε ἄλλο δένδρον πρέπει νὰ φυτεύηται χάριν τῶν υἱῶν.

10. Ἐμπῆκε 'ς τἀμπέλι.

(Καλαβρύτων. [ἤ: Ἔφαγε τἀ.]).

Μεταφορικῶς, ἀντὶ τοῦ εἶναι μεθυσμένος.

11. Μοιάζει σὰν τζορμπατζίδικ' ἀμπέλι.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Ἐπὶ ἐργασίας ἀμελῶς γενομένης ὑπὸ ξένων, ἕνεκα ἀφροντισίας τοῦ κυρίου. Ἀπὸ τῶν ἀμπέλων τῶν πλουσίων, ἃς μισθωτοὶ ἐργάται καλλιεργοῦσι, μὴ ἐπιβλεπόμενοι ὑπὸ τοῦ ἰδιοκτήτου.

12. Ὀπῶχει ἀμπέλια ἃς τρυγᾷ, κι' ὀπῶχει δρόμο ἃς τρέχῃ.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἕκαστος ἃς φροντίζῃ περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων.

13. Πιάσ' τἀμπέλια του!

(Κοινή.— Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [τἀ. μ'.]).

Ἐπὶ τῶν διαφυγόντων τὴν καταδίωξιν. Ἀποζημιώθητι δηλ. διὰ

κατασχέσεως τῶν ἀνυπάρκτων ἀμπελώνων του. Ἐν Τήνῳ λέγεται καὶ ὑπὸ τοῦ ἀρνουμένου νὰ παράσχῃ αἰτουμένην χάριν.

14. Ἀ τἀμπέλι τὸν εἴχαμε.

(Λελ. Ἐπ. 236, 112 [Ῥέ, ποῦ σ' εἶχα; 'ς τἀμπέλι;] — Πελοποννήσου).

Ἐπὶ τοῦ ἁπλήστως τρώγοντος ἐν ξένῃ τραπέζῃ. Τρώγει δηλ. ὡς ἐργάτης καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν μοχθήσας εἰς τὴν ἐπίπονον καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου.

15. Τἀμπέλια θέν' ἀμπελουργοὺς καὶ τὰ καράβια ναύταις,
τὰ ῥοῦχα τὰ μεταξωτὰ κορμιὰ γιὰ νὰ τὰ βάζουν.

(Βερ. 86, 23 [νὰ βάζουν]).

Βλ. ἀρ. 16. 17. 19, ἐπιδέξιος 1-4. Ὁ ἐπιχειρῶν οἱονδήποτε ἔργον πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν προσήκουσαν εἰς τοῦτο εὐφυίαν καὶ δεξιότητα καὶ ἐμπειρίαν. Ὡς δὲ καὶ τῶν πολυτελῶν ἐνδυμάτων ἡ ἀξία τότε μόνον ἐξαίρεται, ὅταν καὶ τὸ σῶμα τοῦ φοροῦντος εἶναι εὔπλαστον, οὕτω καὶ τῶν ὑψηλῶν ἀξιωμάτων ἀναγνωρίζεται τὸ κῦρος, ἂν οἱ κατέχοντες ταῦτα εἶναι ἱκανοὶ καὶ ἐνάρετοι.

16. Τἀμπέλι θέλει ἀμπελουργὸ καὶ τὸ καράβι ναύταις.

(Βάρνερ: ἀμπέλι 2. - Β. 290, 85 [ναύτας.] — Νισύρου. ΖΑ. 412.56 [θέλ'ἀ. — ναύτη]. — Μεγίστης ΚΠ. ΚΑ', 325, 527 [Τἀμπέλι' ἀμπελουργοὺς θέλουν καὶ τὰ καράβια ναύταις.] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [Τἀμπέλια θὲν ἀμπελουργοὺς καὶ τὰ καράβια ναύταις.])

Βλ. τὴν προηγουμένην.

17. Τἀμπέλι θέλει ἀμπελουργό, τὸ σπίτι νοικοκύρη,
καὶ τὸ καράβι 'ς τὸ γιαλὸ θέλει καραβοκύρη.

(Βερ. 87, 45 [Ἐλλείπει ὁ β' στίχος, ὡς καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λοιποῖς, φερόμενος μόνον ἐν τῇ συλλογῇ τῆς Ἀνατ. Ἐπιθ.] — Β 290, 86. — Ἀν. Ἐπ. Α', 561,430 — Ππζ. 290, 909. — Λελ. Ἐπιδ. σ. 166 — Πύργου παρὰ Π. Λιναρδάκη. — Λαγκαδίων Γορτυνίας παρὰ Κ. Κασιμάτη [νοικοτσύρη.] — Μεσσηνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. ἀρ. 15.

18. Τἀμπέλι θέλει κούτσουρα καὶ τὸ χωράφι φρύδια.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Πᾶν ἔργον δεῖται τῆς προσηκούσης αὐτῷ θεραπείας, ἕκαστον διαφόρου. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀμπέλου ἀπαιτεῖ ν' ἀντικαθιστῶνται, εὐθὺς ὡς ξηρανθῶσιν ἢ σαπῶσιν, οἱ κορμοὶ τῶν ἀμπέλων (κούτσουρα ἢ κούρβουλα)· ἡ δὲ τῶν ἀγρῶν πρωτίστως συνίσταται εἰς ἐπιμελῆ σκαφὴν καὶ ἀροτρίασιν, ὥστε νὰ σχηματίζωνται αὔλακες χωριζόμεναι ἀλλήλων δι' ὀφρύων· διὰ μὲν τῶν αὐλάκων κατανέμεται καταλλήλως τὸ πρὸς ἄρδευσιν ὕδωρ, αἱ δ' ὀφρῦς ξηραὶ ἀπομένουσαι γίνονται πρόσφοροι πρὸς φύτευσιν σκορόδων, εὐδοκιμούντων ἐν ξηρᾷ γῇ.

19. Τἀπέλι θέλι ἀπελουργό,
τσὶ τοὺ ἀμιλίσσ' μιλισσουργό,
τσὶ τοὺ καράβ' ναύτι.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 15. ἀμιλίσσ' = μέλισσα.

20. Τὰ πολλὰ ἀμπέλια καὶ τὰ λίγα πρόβατα φτωχαίνουν τὸν ἄνθρωπον.
(Πτζ. 291, 925).

Ἡ κτῆσις πολλῶν ἀμπελώνων εἶναι ἐπιζημία, διὰ τὴν δυσκολίαν τῆς καλλιεργίας· ἐπειδὴ χρειάζονται πολλαὶ χεῖρες πρὸς τοῦτο, ὁ ἰδιοκτήτης ἀδυνατῶν νὰ καλλιεργήσῃ αὐτοὺς διὰ μόνης τῆς οἰκογενείας του, δαπανᾷ εἰς μισθοὺς ἐργατῶν. Τὰ δὲ ποίμνια ἀποφέρουσι κέρδος ἂν ἀποτελῶνται ἐκ πολυαρίθμων προβάτων, διότι ἄλλως ἡ ἐκ τῶν ὀλίγων προβάτων πρόσοδος δὲν εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς δαπάνας, τὰς ἀπαιτουμένας πρὸς φύλαξιν καὶ συντήρησιν αὐτῶν.

21. Τώρα μπήκαμε 'ς τἀμπέλια.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Παροιμιακὴ φράσις, σημαίνουσα ὅ τι καὶ ἡ συνηθεστέρα «τώρα μπήκαμε 'ς τὸ νόημα», τώρα δηλ. ἐνοήσαμεν τὰ λεχθέντα.

22. Φύτετζε σουτσίαι, ἄθ θέλη νὰ φάη χειμῶνα τσαὶ καλοτσαῖρι· τσαὶ ἄ μία φορὰ θέλη, φύτετζε ἀμπέλι.

(Βούας Καλαβρίας. Μοr. 92, 64).

Σουτσίαι = συκαῖ.

ἀμπώθω.

1. Ἄμπωσέ με νὰ σ' ἀμπώσω.

(Κα. 373).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. βοηθῶ 13.

ἀμυγδαλιά.

1. Ἡ λωλὴ ἀμυγδαλιὰ πρὶν τὸν Μάρτην ἤσκασε,
ἤσκασε κι' ἀπόσκασε καὶ καρπὸν δὲν ἤκαμε.

(Χίου. Καν. 247, 256 καὶ Πασπάτ. 322 [ἓν ἔκαμε]).

Ἤσκασε (σκάζω) = ἤνθησε. Ὡς καταστρέφεται ἐνίοτε ὁ καρπὸς τῆς κατ' Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον ἀνθούσης ἀμυγδαλῆς ἐπερχομένου δριμέος ψύχους, οὕτω καὶ τὰ πρὸ τοῦ καταλλήλου καιροῦ ἐπιχειρούμενα ἔργα συνήθως ἀποτυγχάνουσιν.

ἀμύγδαλο.

1. Ἀμύγδαλα, ἀμμὲ πέτραις!

(Σύμης. ΚΠ. Η', 488, 157 [Ἀ. μὲ π.]).

Ἂν ἡ ἀμυγδαλῆ ἔχει ἀμύγδαλα, εὐκόλως εὑρίσκονται λίθοι διὰ νὰ λιθοβοληθῇ τὸ δένδρον καὶ πέσῃ οὕτως ὁ καρπός. Ἀναγκαῖον εἶναι μόνον νὰ ἔχῃ τις πόρους ἀφθόνους, ὄργανα δὲ πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν σχεδίων του εὑρίσκει ὁσαδήποτε θελήσῃ.

ἄμωμος.

1. Εἶναι διὰ τὸ ἄμωμοι ἐν ὁδῷ.

(Β. 354, 33).

Ἐπὶ τῶν ἐπιθανάτων· διότι ἡ ῥῆσις εἶναι εἰλημμένη ἐκ τοῦ πρώτου ἐδαφίου τοῦ ΡΙΗ΄ Ψαλμοῦ, ὅστις ψάλλεται ἐν ἀρχῇ τῆς νεκρωσίμου ἀκολουθίας.

ἀναβάνω.

1. Ἀνάβανες τὸ φίλο,
τοίμασε καὶ τὸ ξύλο.
(Ἠπείρου. ΖΑ. 32).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. φίλος 4 καὶ τῶν αὐτόθι σημειουμένων παροιμιῶν. Ἐπὶ τῶν ἀπροόπτως ἐμφανιζομένων, καθ' ἣν στιγμὴν δύσφημος περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος.

2. Εἰς σπίτι κρεμασμένου σκοινὶ μὴν ἀναβάνῃς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 297).

Βλ. ἀναφέρω 1, μελετῶ 2. Ὅτι ὀφείλομεν ἐπιμελῶς ν' ἀποφεύγωμεν πάντα λόγον, ὅστις ἐνδέχεται νὰ λυπήσῃ τὸν μεθ' ἡμῶν διαλεγόμενον· τοιοῦτοι δ' εἶναι ὅσοι δυνατὸν νὰ προκαλέσωσι δυσάρεστόν τινα ἀνάμνησιν, ἢ νὰ ἐκληφθῶσιν ὡς ὑπαινισσόμενοι ἐπίμεμπτόν τινα ἐκείνου πρᾶξιν. — Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Non nominare la fune in casa dell' impiccato = νὰ μὴ μελετήσῃς τὸ σκοινὶ 'ς τὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου (Giusti 268. Πολλὰς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè III, 314. D. II, 405 καὶ σ. 505). Non nomines su cannau in dome de s'impiccadu = μὴ μελετήσῃς καννάβι 'ς τὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου (σαρδην. Pitrè III, 314). A la casa di lu 'mpisu nun si pò diri: appènnimi st' ogghialoru = 'ς τὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ εἰπῇ: κρέμασέ μου αὐτὸ τὸ ῥογὶ τὸ λᾷδι (σικελ. αὐτ. καὶ σ. 313). A la casa di lu curnutu, nun diri: manicu di cuteddu = 'ς τὸ σπίτι τοῦ κερατᾶ μὴν εἰπῆς: μανίκι τοῦ μαχαιριοῦ (ὁμ. αὐτ. 313). Un parlà di razza in casa di bastardi = δὲν μιλοῦν γιὰ γενιὰ 'ς τὸ σπίτι τῶν μούλων (κορσικαν. αὐτ. 314). Non rammentar la croce al diavolo = νὰ μὴ θυμίσῃς τὸ σταυρὸ 'ς τὸ διάβολο

(τοσκαν. Giusti 268). — **Γαλλ.** Il ne faut point parler de corde dans la maison d'un pendu (Littré λ corde 15. Rev. des trad. pop. VI, σ. 295) Lou qui nous boulhe audi lou sou, nou deu pas touca la corde = ὅποιος δὲν θέλει ν' ἀκούσῃ τὸ δικό του, δὲν πρέπει ν' ἀγγίζῃ τὸ σκοινί. (βεαρν. D. II, 405). — **Ἴσπαν.** En casa del ahorcado no se ha de mentar la soga = εἰς τὸ σπίτι τοῦ κρεμασμένου νὰ μὴ μελετᾷ κἀνεὶς τὸ σκοινί. (W. II, 406, 224) — **Πορτογαλ.** Em casa de ladrão, não lembrar baraço = ὁμ. (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** Name not a rope in his house that hanged himself = Μὴ μελετήσῃς σκοινὶ εἰς τὸ σπίτι κείνου ποῦ κρεμάστη (W. IV, 911, 23). Don't talk of a halter in company of him whose father was hanged = Μὴ μιλῆτε γιὰ σκοινὶ μὲ κεῖνον ποῦ ἐκρέμασαν τὸν πατέρα του. (D. II, 405 μετὰ σκωτικῆς παραλλαγῆς). — **Δαν.** Tal ikke om Strikke i haengt Mands Huus = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (αὐτ.). I haengt Mands Huus taler man ikke gjerne om strikken = 'ς τοῦ κρεμασμένου τὸ σπίτι δὲν μιλοῦν μ' εὐχαρίστηση γιὰ σκοινὶ (αὐτ.). — **Νορβηγ.** Rød inkje um Reip i hengder Manns Hus = μὴ μιλῆς ποτὲ γιὰ σκοινὶ 'ς τοῦ κρεμασμένου τὸ σπίτι (αὐτ.). — **Σουηδ.** Tala ej om rep i hängd mans hus = ὁμ. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Het is niet geraden van de galg te spreken, daar de waard een dief is = δὲν εἶναι φρόνιμο νὰ μιλῇ κἀνεὶς γιὰ κρεμάλα ἐκεῖ ποῦ ὁ νοικοκύρης εἶναι κλέφτης (αὐτ.). — **Γερμαν.** Im Hause des Gehängten sprich nicht vom Strick = ἀπαραλλ. τῇ ἑλλ. (αὐτ. — παραλλαγάς βλ. αὐτ. καὶ ἐν W. II, 406, 224. IV, 911, 23).

ἀναβάτης

1. Κατὰ τοὺν ἀνιβάτην κ' ἡ κατιβάτης.
(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀνεβαίνω 2.

ἀνάβω

1. Ἀνάψανε οἱ γιαλοί, καὶ καίονται τὰ ψάρια.
(Κα. 408).

Βλ. ἀρ. 4. Ἐπὶ τῶν ἀνησυχούντων ἢ ὀργιζομένων δι' ἄγγελμα προδήλως ψευδές, ὡς ἄν τις ἐθορυβεῖτο μανθάνων ὅτι τὸ πῦρ νέμεται τὴν θάλασσαν.

2. Ἀνάψαν οἱ ποδιαῖς του.

(Κα. 407 [Ἀνάψανε] — Ἠπείρου. ΖΑ. 201, 125 [Τ' ἄναψαν οἱ ποδιαῖς.] — Καρπάθου. ΖΑ. 336 ["Αφτουν οἱ ποιαῖς της]. Κοινή).

Βλ. ἅπτω 6. — Ἐπὶ τῶν ἐπιδεικνυόντων ὑπέρμετρον ζῆλον πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου ἀνατεθέντος αὐτοῖς, ἐνίοτε ἀσημάντου, ὅπως οὕτως ἐκδηλώσωσιν ὅτι προθύμως καὶ εὐαρέστως ἐκπληροῦσι τὴν ἐντολήν. Λέγεται προσέτι ἐπὶ τῶν ἐντεινόντων πάσας τὰς δυνάμεις των, ὅπως ἀπαλλαγῶσι δυσχερείας τινός.—Ἡ μεταφορὰ ἐν τῇ φράσει ταύτῃ εἶναι ὁμοία πρὸς τὴν ἐν ταῖς γαλλικαῖς brûler le papier, brûler le pavé, brûler les planches· ἡ αὐτὴ δὲ μεταφορὰ ἐμφαίνεται ἐνίοτε καὶ ἐν τῇ χρήσει τῶν ῥημάτων φλέγω καὶ φλογίζω ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ. — Ποδιὰ εἶναι τὸ κράσπεδον τῆς ἐσθῆτος, κοινότερον δὲ λέγεται οὕτως ἡ καὶ ἄλλως ἐμπροστέλλα καλουμένη (le tablier).

3. Ἄναψ' τὸ κερὶ νὰ κουρέψω πέντε δέκα.

(Ἠπείρου Β. 12, 154 β ["Αναψε]).

Βλ. ἅπτω 4. Ἐπὶ ὀκνηρῶν ἐπιδεικνυόντων ἀκαίρως προθυμίαν πρὸς ἐργασίαν. Οὕτως εἶπε, κατὰ τὸν μῦθον, ποιμὴν ἐλεγχόμενος ὑπὸ τοῦ κυρίου του, ὅτι προσταχθεὶς νὰ κουρεύσῃ τὰ πρόβατα διῆλθεν ὅλην τὴν ἡμέραν ἐν ἀργίᾳ.

4. Ἄναψ' ὁ γιαλός, κάηκαν τὰ ψάρια.

(Β. 12, 153. — Πτζ. 217, 51).

Βλ. ἀρ. 1.

5. Μὴ μ' ἀνάφτῃς τὰ κουτάβια.

(Ἠπείρου. ΖΑ. 200, 79).

Μὴ μ' ἐξόργιζε· μὴ ἐξάπτῃς τὰ πάθη μου. Κουτάβια εἶναι οἱ σκύλακες, ἀλλὰ πόθεν προῆλθεν ἡ τοιαύτη μεταφορικὴ χρῆσις ἀγνοῶ.

6. Ὀπ' ἀνάβει κερὶ τὰ γένεια του καίει.

(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. φωτιὰ 16α. Ὁ τοῦ κακοῦ αἴτιος πρῶτος αὐτὸς βλάπτεται ἐκ τούτου. Πρβλ. κακὸς 19.

7. Ὅσο σιμώνης τὸ μπαροῦτι 'ς τὴ φωτιά, τόσο γλήγορα ἀνάφτει.

(Β. 230, 792).

Ὡς ἡ προσέγγισις πυρὸς ἐπιφέρει τὴν ἔκρηξιν τῆς πυρίτιδος, οὕτω δύναται νὰ ἐπέλθῃ ταχέως κακὸν ἐκ τῆς ἀναρριπίσεως τῶν παθῶν, ἢ ἐκ τῆς συναντήσεως ἐχθρῶν, καὶ νὰ γεννηθῇ ἔρως ἐκ τῆς κοινωνίας νέου πρὸς νέαν. — Τὸ ἐπίρρημα ἐν τῇ παροιμίᾳ παρέλκει, ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξενεχθῇ παραθετικῶς (πλιὸ γλ.— γληγορώτερα)· τοῦτο δ' ἐγείρει τὴν ὑπόνοιαν ὅτι εἶναι μετάφρασις ξένης τινὸς παροιμίας, ἐξ ἐκείνων, αἵτινες σημειοῦνται ὑπὸ τὰς ὁμοίας ἑλληνικὰς ἐν λ. φωτιὰ 13. 23. 1

8. Τοῦ ἀνάψαν τὰ καντήλια.

(Ἀθῆναι).

Παροιμιώδης φράσις, δηλοῦσα ὅτι εἶναί τις μεθυσμένος· ἡ μεταφορὰ ἐκ τοῦ ὅτι καὶ τοῦ μεθυσμένου «βγάνουν φωτιαῖς τὰ μάτια του». Ἀνάλογοι αἱ **γερμανικαί**: Er ist illuminirt = ἔχει φωτοχυσία (Grimm Wörterb. λ. illuminieren 6). Das Feuer schlägt ihm aus dem Gesicht = ἡ φωτιὰ φουντώνει 'ς τὸ πρόσωπό του (W. I, 421, 38).

ἀναγελῶ

1. Ἀναγέλασ' ὁ μυξάρης
τὸν καϊμένο τὸ σαλιάρη.

(Κρήτης. J. 292, 11 καὶ παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Ἀντιλογία τοῦ κατακρινομένου ὑπὸ ἄλλου πολλῷ χείρονος αὐτοῦ.

Πολυπληθεῖς εἶναι αἱ τοιαῦται πρὸς τοὺς ὑβρίζοντας ἀντιλεγόμεναι παροιμίαι, δι' ἄλλων ποικίλων μεταφορῶν ἐκφράζουσαι τὴν ἔννοιαν, ὅτι συνήθως οἱ ὀνειδίζοντες ἔχουσι τὰ αὐτὰ καὶ μείζονα ἐλαττώματα τῶν ὀνειδιζομένων. Βλ. ἀρ. 2. 3. 9. 10-13, ἀναμπαίζω 1. 2, γελῶ 17. 33, περιγελῶ 1. 2 (γελῶ 32. 34), περιπαίζω 3, λέγω, 59. 64. 119, πομπὴ 15 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγὰς καὶ τὰς ἀντιστοίχους ἀλλογλώσσους παροιμίας. — Περὶ τῆς συναφῆς τῶν ὕβρεων μυξάρης καὶ σαλιάρης βλ. λ. αἴρω 6 (τ. Α΄ σ. 364).

2. Ἀναελᾷ ὁ χεζιάρης τὸν κλανιάρην.
(Κύπρου. Σ[1] 49. — Σ. 279, 50).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Παραλλαγὰς τῆς παροιμίας ταύτης βλ ἐν λ. κογιονάρω 1, λέγω 62α. 63. 70. 73. — Ὁμοία ἡ **σικελική**: Lu cacatu si fa gabbu di lu pisciatu = ὁ χεσμένος ἀναγελᾷ τὸν κατουρημένον. (Pitrè II, 400). Παραπλήσιαι **Ἰταλικαί**: Il cieco dice al losco = ὁ στραβὸς λέγει τὸν ἀλλοίθωρο (τοσκαν. αὐτ.). Lu figghiu di presti Andria dissi bastardu a mia = ὁ γιὸς τοῦ πάτερ Ἀντρέα μὲ λέει μοῦλο ἐμένα. (σικελ. αὐτ.). Un latru chiama latri all' àutri = ὁ κλέφτης κράζει κλέφταις τοὺς ἄλλους (ὁμ. αὐτ.). Lu latru dici latru a cu' arrobba = ὁ κλέφτης λέγει κλέφτη 'ς ἐκεῖνον ποῦ ἁρπάζει· (ὁμ. αὐτ.). — **Ῥωμουν**. Rîde mucea de cacâcea shi de amîndoi bata 'l crucea = Γελᾷ ὁ μυξάρης τὸ χεζάρη καὶ τοὺς δυὸ ὁ διάβολος. (Zanne 5762b). Rîde shiotca de potca = Γελᾷ τὸ κούτσουρο τὸ παλοῦκι. (αὐτ. 5945). Rîde orbul de sciop = Γελᾷ ὁ στραβὸς τὸν κουτσό. (αὐτ. 5634. Jahrbuch f. rom. u. engl. Literat. τ. VI, σ. 193). — **Ἀγγλ.** «Crooked carlin» quo' the cripple to his wife = Σγουμπὴ γριά, εἶπεν ὁ σακάτης 'ς τὴ γυναῖκά του. (σκωτική. D. I, 242). — **Δαν**. Giekken vil narre Daaren = ὁ παλαβὸς θέλει ν' ἀναγελάσῃ τὸν τρελλὸ (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Het staat den kreupele leelijk, den manke zijn gebrek te verwijen = κακὰ τὴν ἔχει ὁ σακάτης, νὰ κατηγορήσῃ τὸν κουτσὸ γιὰ τὸ ἐλάττωμά του (αὐτ.). — **Γερμαν.** Der Blinde spottet des Hinkenden = ὁ στραβὸς

ἀναγελᾷ τὸν κουτσό. (W. I, 401, 16). Der Räuber schimpft den Mordbrenner = ὁ λῃστὴς βρίζει κεῖνον ποῦ βάνει φωτιά. (W. III, 1496, 6). En Duvel hêt den annern glepoge = ἕνας διάβολος λέγει τὸν ἄλλον ἀλλοίθωρο. (W IV, 1082, 523. Βλ. καὶ παραλλαγὰς ταύτης ἐν D. I, 242). — **Ῥωσική**: Ὁ στραβὸς προσβάλλει τὸν κουτσό. (Jahrbuch ἐνθ. ἀν.).

3. Ἡ κούτρουλας ἀνιγιλᾷ τοὺ παράχλου τοὺ κ'μάρ'.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 1. Ὁ ἀναφαλαντίας περιπαίζει τοῦ φαλακροῦ τὸ κρανίον. Κούτρουλας ἢ κουτρούλης εἶναι ὁ ψιλὸν τριχῶν ἔχων τὸ κρανίον, εἴτε διότι ἔκειρεν ἐν χρῷ τὴν κόμην, εἴτε διότι ἐκ νόσου ἐξερρύησαν αἱ τρίχες του (βλ. λ. κουτρούλης 1)· πάραχλος, κατὰ διαλεκτικὸν τύπον ὁ φαλακρὸς (ὁ ἐν Πελοποννήσῳ ὁμοίως κατὰ μετάθεσιν καραφλὸς λεγόμενος)· κουμάρι (καὶ κατὰ συγκοπὴν κμάρ', ἐνιαχοῦ κουκουμάρι) εἶναι ἡ λάγηνος, (ἐκ τοῦ λατιν cucuma, ὡς πρῶτος παρετήρησεν ὁ Κοραῆς ἐν Ἀτάκτ. Δ' σ. 251), παρὰ βυζαντινοῖς κουκουμάριον, παρ' Ἀρριανῷ δὲ (Ἐπικτ. διατρ. Γ', κβ', 71) κουκούμιον· ἐνταῦθα δὲ κατὰ παιγνιώδη μεταφορὰν ἐννοεῖται τὸ κρανίον. — Ὅμοιαι αἱ **Γερμαν.** παροιμίαι: Ein Kahler schilt einen Glatzkopf = καραφλὸς βρίζει ἄλλον κουτρούλη (Grimm λ. kahl 1). Die Glatze schilt den Kahlkopf = ἡ κουτροῦλα βρίζει τὸν καραφλό. (W. I, 1696, 1)

4. Μὴν ἀνεελάσῃς κι' ἀνεελαστῇς.
(Καρπάθου. ΖΑ. σ. 336).

Βλ. ἀρ. 9α, πρβλ. ἀρ. 5-14, γελῶ 5, κατακρίνω 1, περιγελῶ 4. Ὁ μὴ συμπαθῶν εἰς τὰς ἀτυχίας τῶν ἄλλων, καὶ ψέγων τὰ παραπτώματα αὐτῶν, θὰ δώσῃ ἀφεύκτως δίκην· διότι ἀβέβαια εἶναι τἀνθρώπινα, καὶ ὅταν εἰς ὁμοίας ἀτυχίας περιπέσῃ, θὰ τύχῃ ἀνηλεῶν κριτῶν. Λέγεται δὲ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ, ὅτι ὁ φιλοσκώμμων ὀφείλει νὰ μὴ δυσφορῇ, ὅταν οἱ ἄλλοι ἀποδίδωσιν εἰς αὐτὸν τὰ ἴσα. — Παραπλησία ἡ γνώμη τοῦ Μενάνδρου: «Ταῖς ἀτυχίαισι μὴ ἐπίχαιρε

τῶν πέλας· | πρὸς τὴν τύχην γὰρ ζυγομαχεῖν οὐ ῥᾴδιον». (παρὰ Στοβ. PIB', 1. Ἀποστολ. 1521b. Meineke FCG. IV, σ. 127). Ὅμοιαι δ' αἱ ἑξῆς παρ. Ἰταλ. Chi no vol esser cogionai no cogiona = ὅποιος δὲν θέλει νὰ τὸν κοροϊδεύουν, δὲν κοροϊδεύει (βενετ. D. II, 308). Qui non bajulat burlas, non intret in giogu = ὅποιος δὲν βαστάει τοὺς χωρατάδες, δὲν μπαίνει 'ς τὸ παιγνίδι· (σαρδην. αὐτ.). — Δαν. Hvo Andre spotter, bliver selv ei uspottet = ὅποιος ἄλλους περιπαίζει, δὲν μένει καὶ αὐτὸς ἀκορόιδευτος (αὐτ). Ἰσλανδ. Hvör annan spottar, spottast líca = ὅποιος ἄλλους περιγελᾷ, τὸν περιγελοῦν καὶ αὐτὸν (αὐτ.). — Φαιροϊκή: Hann,ið spottar annan, spottast sjálvur = ὁμ. (αὐτ.). — Νορβηγ. Dan som gjerer Gaman, skal tola dat og = ὅποιος κάνει χωρατά, πρέπει καὶ νὰ τὰ δέχεται (αὐτ.). — Σουηδ. Den som ger sig i leken, måste leken tåla = ὁμ. (αὐτ.). — Ὁλλανδ. Die schertsen wil, moet scherts verstaan = ὅποιος θέλει νὰ χωρατεύῃ πρέπει καὶ νὰ καταλαβαίνῃ ἀπὸ χωρατὰ (W. IV, 152, 13). — Γερμαν. Wer Scherz ausgibt, muss Scherz einnehmen = ὅποιος κάνει χωρατά, πρέπει καὶ νὰ δέχεται χωρατὰ (W. IV, 151, 43). Wer scherzen will, soll auch Scherz aufnehmen = ὅποιος θέλει νὰ χωρατεύῃ, πρέπει καὶ νὰ δέχεται τὰ χωρατὰ (D. II, 308 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν).

5. Ὅποιος ἀναγελάει τὸ γάιδαρο τὸν καβαλλικεύει.

(Βλ. Κατζιούλ. 1783. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 288 [ἀναγελάσῃ] — Κ. γ', 350 [καβαλκεύει.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1784. — Β. 205, 403).

Βλ. ἀρ. 6. 8. 14, πρβλ. 7. 9α. Δὲν πρέπει νὰ ἐξουθενίζωμέν τινα, διότι ἐνδέχεται πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐκλιπαρήσωμέν ποτε τὴν βοήθειάν του, δὲν πρέπει νὰ κατακρίνωμεν πρᾶξίν τινα, διότι δυνατὸν εἰς τὸ αὐτὸ νὰ ὑποπέσωμεν ἁμάρτημα.

6. Ὅποιος ἀναγελάσῃ λάχανα φυτρώνει παραπούλια.

(Κερκύρας. Νεα. 164, 310).

Βλ. ἀρ. 5. 8. 14, περιγελῶ 10, περιπαίζω 2. Παραπούλια κυρίως λέγονται τὰ παραβλαστήματα τῶν λαχάνων, καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ

ἄλλως δι' ἰταλικῆς λέξεως ὀνομαζόμενα μπρόκκολα (broccoli). Ὅθεν, κατὰ τὴν παροιμίαν, ὁ ψέγων τὰ λάχανα, οὐ μόνον γίνεται καὶ αὐτὸς λάχανον, ἀλλὰ καὶ παραπούλια ἐκβλαστάνει.

7. Ὅ τ' ἀναγελᾷς ἔρχιτι 'ς τὴ φάλ' σ'.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. 9α, γελῶ 48α. Ὅ τι περιγελάσῃς θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν κεφαλήν σου, θὰ πάθῃς τὸ ἀτύχημα εἰς ὃ περιπεσὼν ἄλλος κατεκρίθη ὑπὸ σοῦ. —Ὁμοία ἡ **τουρκική**: Κιούλμε κονσουγγά, κελὶρ πασινὰ = μὴ γελᾷς διὰ τὸν γείτονά σου. γιατὶ ἔρχεται καὶ εἰς τὸ κεφάλι σου. (Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου). Οἱ Carnoy καὶ Ι. Νικολαΐδης (Tradit. popul. de l'Asie mineure σ. 287, 31) ἀναγράφουσιν ὡς μικρασιατικὴν παροιμίαν (ἄνευ δηλώσεως, ὡς συνειθίζουσι, τῆς πρωτοτύπου γλώσσης τὴν ἑπομένην ἐν γαλλικῇ μεταφράσει: «Ὅ τι ἀναγελᾷς 'ς τὸ γείτονά σου θὰ γίνῃ 'ς ἐσὲ τὸν ἴδιον».

8. Ὅ τι χόρτο ἀναγελάσῃς
θὰ φυτρώσῃ 'ς τὴν αὐλή σου.
(Πύργου Ἠλείας παρὰ Ν. Βωβοῦ).

Βλ. ἀρ. 14.

9. Τἀνέγελο τοῦ κόσμου τὸν κόσμ' ἀνεγελᾷ.
(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ. ἀρ. 11.

9α. Τὸ ἀναγελᾷς παθαίνεις.
(Βάρνερ: ἀναγελῶ 1).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 7 καὶ τῆς ἐν λ. κατακρίνω 1. Βλ. καὶ γελῶ 48α, περιγελῶ 3. 5, περιπαίζω 3. Ἡ ἔννοια ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς ὑπ' ἀρ. 7. Ὅμοιαι **Ἰταλ.** Chi ride del mal d'altri, ha il suo dietro l'uscio = ὅποιος γελᾷ μὲ τὸ πάθημα ἀλλωνῶν, ἔχει τὸ δικό του πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα· (τοσκαν. Giusti 370). Tannu lu tò mali è vicinu, quannu ti rallegri di lu malu d'àutru = Τόσο

τὸ κακό σου εἶναι κοντύτερα, ὅσο περισσότερο χαίρεσαι γιὰ τὸ κακὸ τοῦ ἄλλου (σικελικὴ Pitrè I, 328 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Cu' addisía lu mali d' àutru, lu sò è 'mpressu = ὅποιος δείχνει τὸ κακὸ τοῦ ἄλλου, τὸ δικό του εἶναι κοντὰ (ὁμ. αὐτ. 327).

10. Τὸ δήμιο τὸ προδήμιο,
ἀπατόν του δὲν ἠφέλα
καὶ τὸν ἄλλον ἠνεγέλα.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Δήμιο καὶ προδήμιο, ὁ εὐτελέστατος καὶ οὐτιδανός, ὁ ὑπὸ πάντων (ὑπὸ τοῦ δήμου) καταγελώμενος.

11. Τοῦ κόσμου τἀναγέλασμα τὸν κόσμον ἀναγέλα.
(Βάρνερ: κόσμος 3. [τὸ ἀ.] — Κρήτης Φρ. 116. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [τἀνεγέλασμα — ἠνεγέλα.]).

Βλ. ἀρ. 9. 10. 12. 13, ἀναμπαίζω 1. 2, περιγελῶ 11-13. Ἐπὶ ἀνθρώπων καταγελάστων, ἄλλους ἀνωτέρους καὶ καλυτέρους ἑαυτῶν ἐμπαιζόντων. Ὁμοία ἡ **Ἰταλ.** Ogni beffadu beffat et in ipse non pensat = κάθε κορόϊδο περιγελᾷ καὶ τὸν ἑαυτό του δὲ συλλογίζεται. (σαρδην. Pitrè II, 401).

12. Τοῦ κόσμου τἀναέλαστον τοῦ κόσμου ἀναελᾷ του.
(Κύπρου. Β' 50, 5 [τἀναγέλαστρον ἀ. τοῦ κόσμου] καὶ Σ'. 22. — Σ. 278, 23).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

13. Τοῦ κόσμου τὸ περίγελον ἀναγελᾷ τὸν κόσμον.
(Ῥόδου. Πανδώρ. ΚΛ', 369 καὶ Βενετ. σ. 128, 10 — Καρπάθου. Μαν. σ. 176 [τἀναγέλασμα ἀναελᾷ]).

Βλ. ἀρ. 11.

14. Τὸ χόρτο, ὁποῦ ἀναγελᾷς, 'ς τὴν πόρτα σου φυτρώνει.
(Βερ. 85, 10 [ποῦ]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1426).

Παραλλαγαὶ ἐν ἀρ. 6. 8, γελῶ 36, μισῶ 2. 3. 4, περιγελῶ 10, περιπαίζω 3. Βλ. καὶ ἀρ. 5. 7. 9α. Μὴ ἐπίχαιρε ἐπὶ τοῖς ἀτυχήμασι τοῦ ἄλλου, διότι καὶ σὺ δυνατὸν εἶναι νὰ πάθῃς τὰ αὐτά· συνηθέστερον ὅμως λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν κατακρινόντων ἄλλους ἐπὶ ἐλαττώμασι, τὰ ὁποῖα μᾶλλον ἰδιάζουσιν εἰς αὐτοὺς τοὺς κατακρίνοντας. —Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** La mal'erba ti nesci avanti la porta = τὸ κακὸ χόρτο σοῦ φυτρώνει μπροστὰ 'ς τὴν πόρτα (καλαβρ. La Calabria VIII, σ. 2).—**Ἴσπαν** Aborreci el cohombro, y nacio me en el hombro = σιχαινόμουν τὸ ἀγγοῦρι, καὶ μοῦ ἐφύτρωσε 'ς τὸν ὦμο (Valles 5 = Haller σ. 5). Aborreci el perexil, y nacio me en la frente = σιχαινόμουν τὸ πετροσέλινο καὶ μοῦ ἐφύτρωσε 'ς τὸ μέτωπο (αὐτ. 6 σ. 7). Huyendo del perejil le nació en la frente = φεύγοντας τὸ πετροσέλινο τοῦ ἐφύτρωσε 'ς τὸ μέτωπο (αὐτ. σ. 7).

ἀναγκαῖο.

1. Ἀπὸ καλωσύνη του δὲν πάει κἀνεὶς 'ς τὸ ἀναγκαῖο.

(Μακεδονίας).

Ἐκ συμφέροντος ἢ ἄλλης ἀνάγκης, καὶ οὐχὶ ἑκὼν καὶ εὐχαρίστως συναναστρέφεταί τις μετ' ἀχρείων καὶ κακοήθων.

2. Τὸ σπίτι θά χῃ κι' ἀναγκαῖο.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1387 [ἀναγκαιό.]. —Ἀθηνῶν).

Ἐπὶ οἰκογενείας ἐντίμου, ἧς μέλος τι εἶναι κακόηθες. Ἤκουσα δὲ τὴν παροιμίαν λεγομένην καὶ πρὸς δικαιολογίαν χρηστοῦ ἀρχηγοῦ πολιτικῆς μερίδος, ἀνεχομένου φαύλους ὀπαδούς.

ἀνάγκη

1. Ἔκαμε τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία.

(Κοινοτάτη.— Δάρδ. 114 [Ποιήσωμεν τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν.] — Βύρ. Γ', 285,47 [Κάνει]).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ὑπ' ἀρ. 9.

2. Ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται.

(Κ. Δαπόντε, ἐπιστολαὶ ἐν Éphémerides Daces σ. τιδ'. [μετάθεσις.—] — Μα. 17. — Β. 355, 49. — Βάρνης Κρ. 17 [μετάθεσις.—] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ὁμ.] — Πελοποννήσου).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Παύλ. πρὸς Ἑβρ. ζ', 12. Ὅμοιον τὴν ἔννοιαν τῇ ἑπομένῃ παρ. Ὅτι ἡ ἀνάγκη ἐξωθεῖ πολλάκις εἰς μεταβολὴν τῶν κεκανονισμένων, καὶ πείθει ὅτι πρὸς καιρὸν δεῖ τοὺς νόμους ἐᾶν καθεύδειν, ὡς εἶπεν ὁ Ἀγησίλαος (Πλουτάρχ. Ἀγησ. 30). Εἰδικώτερον δὲ λέγεται ἐπὶ τῶν ἀναβαλλόντων τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ σκοπουμένου ἕνεκα προσκόμματος ἀνυπερβλήτου. Συμφώνως πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν ῥητὸν διετυπώθη ἀπαράλλακτος ἡ κανονικὴ διάταξις τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας: Ex necessitate fit mutatio legis. (Παρὰ S. Bernard. de praecepto et dispensatione κεφ. 2. 5 σ. 502— τ. 182 σ. 864 Migne). — Παραπλησία ἡ Ἰταλ. ((κορσικανικὴ) παρ. Bisogna fa di forza legge = χρεία νὰ κάνωμεν τὴ βία νόμο (D. I, 139). — Πρβλ. καὶ Γνώμ. μονόστιχ. 524 (Meineke FCG. IV, 354): «Ὑπὸ τῆς ἀνάγκης πολλὰ γίγνεται κακά». — Cicer. de off. II, 21, 74: «ut omnes intellegant ... necessitati esse parendum».

3. Ἡ ἀνάγκη λεῖ τὸν νόμο.

(Μεσσηνίας).

Βλ. ἀρ. 2. 4. 8, φτώχεια 24, χρεία 2. Ἡ ἀνάγκη, δηλ. ἡ ἀνωτέρα βία δικαιολογεῖ τὴν παράβασιν τοῦ νόμου ἢ τὴν μὴ ἐκπλήρωσιν ὑποχρεώσεως. Ἡ παροιμία συμφωνεῖ πρὸς κανόνα τοῦ δικαίου γενικῶς ἀνεγνωρισμένον. Τὸ Ῥωμαϊκὸν δίκαιον κελεύει ὅτι τὸ τυχηρὸν σύμπτωμα ἐπάγεται διάρρηξιν τῆς συμβάσεως· τὸ δὲ τυχηρὸν σύμπτωμα (casus fortuitus) εἶναι αὐτὴ ἡ ἄλλως ἀνωτέρα βία λεγομένη, ἡ ἐκ τῆς ἐπηρείας τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἀνάγκη, τῶν θεομηνιῶν, τῶν νόσων, τοῦ θανάτου, ἢ ἡ ἐκ τῆς βίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦ πολέμου, τῆς ληστείας, τῆς αὐθαιρεσίας τοῦ ἄρχοντος· «omnis vis cui resisti non potest», ὡς ὁρίζει τὸ τυχηρὸν σύμπτωμα ὁ

Οὐλπιανὸς (L. 2 § 7 κέ. de adm. rer. ad civ. καὶ L. 15 § 2 cod., Locat. cond.)· ἢ κατ᾽ ἄλλον ὁρισμόν: Omne quod humano coeptu praevideri non potest, nec cui praeviso potest resisti. (L. 5 § 2 de loc. cond.). Τὸ δὲ μουσουλμανικὸν δίκαιον, ἐλαστικώτατον πάντων, ἐπιτρέπει πᾶσαν παράβασιν νόμου ἐν οἱᾳδήποτε περιπτώσει ἀνάγκης· li'adjl adh- dharourah (διὰ λόγον ἀνάγκης) εἶναι φράσις συχνάκις παρεμβαλλομένη εἰς τοὺς φετβάδες πρὸς δικαιολογίαν παρανόμων διατάξεων· ἀνακηρύσσει δὲ κανόνας τοῦ δικαίου τοιούτους τινάς: adh- dharourah lahâ ahkâm = ἡ ἀνάγκη ἔχει ἰδίους νόμους· adh- dharourât toubih al mahzourât = ἡ ἀνάγκη ἐπιτρέπει τἀπηγορευμένα (Snouk Hurgronje, le droit musulman ἐν Revue de l'hist. des religions 1898 τ. 37 σ. 193).

Καὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ φιλοσόφων πολλοὶ ἐν παντοίαις γνώμαις διακηρύττουσιν ὑπέρτερον τῶν νόμων καὶ μέγιστον τῆς ἀνάγκης τὸ κράτος· ἐκ τούτων σταχυολογοῦμεν τὰς κυριωτάτας. Καὶ πρῶτον τὸν εἰς παροιμίαν μεταπεσόντα στίχον, ὃν ἄλλοι μὲν εἰς τὸν Σιμωνίδην, ἄλλοι δ᾽ εἰς τὸν Πιττακὸν ἀναφέρουσιν: «Ἀνάγκᾳ δ᾽ οὐδὲ θεοὶ μάχονται» (Σιμωνίδ. ἀπ. 5 [12] στ. 21 Bergk. Διογεν. Λαέρτ. Α΄, 77. Πλάτ. Νόμ. Ζ΄ σ. 818 β καὶ Σχολ. αὐτ. Στοβ. Ἐκλ. Α΄, δ΄, 2e. Ζηνόβ. 85. Κῶδ. Βοδλ. 112 σ. 11 f. Γρηγ. Κύπρ. 52. Μόσχ. 50. Ἀποστόλ. 206. Σουίδ. λ. ἀνάγκη. Σχολ. Εὐρ. Ὀρέστ. 478. Συνέσ. Ἐπιστ. 103. Ἄνν. Κομν. ΙΒ΄, 3 σ. 251 c. Θεοδώρ. Ὑρτακην. ἐπιστ. 70 ἐν Not. et extr. des mss. τ. VI σ. 31. Πλάτ. Νόμ. Ε΄, 10 σ. 741α: «ἀνάγκην δὲ οὐδὲ θεὸς εἶναι λέγεται δυνατὸς βιάζεσθαι». Νικολ. Δαμασκ. ἀποσπ. 10 ἐν Müller FHG. τ. III. σ. 362: «Ἤ τοι ἀνάγκη... καὶ θεῶν λέγεται κρείττων ὑπάρχειν». Liv. IX, 4, 16: pareatur necessitati, quam ne dii quidem superant). — «Δεινῆς ἀνάγκης οὐδὲν ἰσχύει πλέον» (παροιμία παρ᾽ Εὐριπ. Ἑλέν. 514 N. Ζηνόβ. 209. Ζηνόβ. Ἀθ. σ. 380 Miller. Κῶδ. Βοδλ. 323. Σουίδ. λ. ἀνάγκη. Krumbacher Kasia σ. 330, 35). —«Οὐδεὶς ἀνάγκης μεῖζον ἰσχύει νόμος» (Στοβ. Ἐκλ. Α΄, δ΄, 2e. Nauck TGF. Fr. adesp. 521). «Ὁσίᾳ δ᾽ ἀνάγκη πολεμικωτάτη θεὸς» (αὐτ. 2d. Nauck 420). —«Πρὸς τὴν ἀνάγκην οὐδ᾽ Ἄρης

ἀνθίσταται» (Σοφοκλ. ἀπ. 236 Nauck παρὰ Στοβ. αὐτ. 5. Ἀνθολ. ΞΓ', 36 Πλάτ. Συμπ. σ. 196d) — «Ἔγωγε φημὶ καὶ νόμον γε μὴ σέβειν | ἐν τοῖσι δεινοῖς τῶν ἀναγκαίων πλέον» (Εὐριπ. ἀπ. 436 N. παρὰ Στοβ. Ἀνθ. ΙΒ', 10). — «Τὸ τῆς ἀνάγκης οὐ λέγειν ὅσον ζυγὸν» (Εὐριπ. ἀπ. 478 N. παρὰ Στοβ. Ἐκλ. Α', δ', 6). — «Πρὸς τὴν ἀνάγκην πάντα τἄλλ' ἔστ' ἀσθενῆ» (αὐτ. 301 N. παρὰ Στοβ. αὐτ. 2β). — «Κρεῖσσον οὐδὲν ἀνάγκας εὗρον» (Εὐριπ. Ἄλκηστ. 966). — «Τὸ τῆς ἀνάγκης ἔστ' ἀδήριτον σθένος» (Αἰσχύλ. Προμ. 105). — «Ἰσχυρὰ γὰρ ἐπικρατεῖ ἀνδρὸς ἀνάγκη, | ἥ ρ' οὐδ' ἀθανάτους ὑποδείδιεν» (Φιλητᾶς παρὰ Στοβ. Ἐκλ. Α', δ', 4). — Quod fore paretum est, id summum exsuperat Iovem (ῥῆσις Ἕλληνος ποιητοῦ παρὰ Cic. de divin. 2, 10, 25). — «Θαλῆς ἐρωτηθεὶς τί ἰσχυρότατον, εἶπεν· ἀνάγκη, κρατεῖ γὰρ πάντων» (Πλουτάρχ. Ἀρεσκ. φιλοσ. Α', 25 σ. 884e. Στοβ. Ἐκλ. Α', δ', 7. Diels Doxographi gr. σ. 321).

Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** La nécessité contraint la loi. (Littré λ. contraindre 4). Besoing ne garde loi (D. II, 191). — **Ῥαιτορωμαν.** La necessità rumpa la ledscha = ἡ ἀνάγκη τσακίζει τὸν νόμο (αὐτ.). — **Ἰσλανδ.** Nauðsyn brýtr lög = ὁμ. (αὐτ.). Nauð brýtr járn = ἡ ἀν. τσακίζει σίδερο (αὐτ. 190). — **Δαν.** Nød bryder alle Love = ἡ ἀν. τσακίζει ὅλους τοὺς νόμους. (W. III, 1051, 146). Nød bryder Budet = ἡ ἀν. τσακίζει τὴν διαταγὴ (D. II, 191). Nødh brydher Ræth = ἡ ἀν. τσακίζει τὸ δίκιο (αὐτ.). Nød bryder Jern og Staal = ἡ ἀν. τσακίζει σίδερο καὶ ἀτσάλι (αὐτ. 190). — **Νορβηγ.** Naud bryt alla Logjer = ἡ ἀν. τσακίζει ὅλους τοὺς νόμους (αὐτ. 191). Naud lyder ingi Log = ἡ ἀν. δὲν ἀκούει κἀνένα νόμο (αὐτ.). — **Σουηδ.** Nødh brytherlagh = ἡ ἀν. τσακίζει τὸν νόμο (W. III, 1052, 155). Nødh bryter Järn och Ståål = ἡ ἀν. τσακίζει σίδερο καὶ ἀτσάλι (D. II, 190). Nødh bryter Bergh = ἡ ἀν. τσακίζει βουνὰ (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Nood lijdt geen gebod = ἡ ἀν. δὲν βαστάει κἀμμία διαταγὴ (W. III, 1051, 146). Nood breekt wet = ἡ ἀν. τσακίζει τὸ νόμο (αὐτ. 1054, 217. Βλ. καὶ 1052, 155). — **Γερμαν.** Noth bricht Recht = ἡ ἀν. τσακίζει τὸ δίκιο (αὐτ. 1052, 161). Noth hat

keine Ordnung (Regel) = ἡ ἀν. δὲν ἔχει κἀμμία τάξη (ἤ, κἀνένα κανόνα) (αὐτ. 1053, 187). Noth bricht alle Gebot = ἡ ἀν. τσακίζει κάθε προσταγὴ (αὐτ. 1052, 154). Noth bricht dz Gesetz = ἡ ἀν. τσακίζει τὸν νόμο (αὐτ. 155). Noth bricht Eisen und Vertrag = ἡ ἀν. τσακίζει σίδερο καὶ συμβόλαιο (αὐτ. 160) Liebe und Noth meistern alle Gebot — ἡ ἀγάπη κ' ἡ ἀνάγκη δαμάζουν κάθε προσταγὴ (αὐτ. 155, 604. Βλ. καὶ 605). Not springt über Gebot = ἡ ἀν. παρατρέχει τὴν προσταγὴ (αὐτ. V, 1638, 397). —**Ἀραβ.** iddrūra bitfikk mninnāmūs = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (Tallqvist ἀρ. 92).

4. Ἡ ἀνάγκη νόμο δὲν ἔχει.

(B. 93, 17).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Εἶναι συγγνωστὸς ὁ ἄνθρωπος, ἂν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ὠθούμενος διαπράξῃ πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ παράνομα ἢ φαῦλα ἔργα. — Ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀνεγράφησαν ἀνωτέρω. Ῥωμαίων: Neccessitas dat legem, non ipsa accipit. (Publil. Syr. 306 [399] Ribbeck). Necessitas ante rationem est. (Curt. VII, 7, 10). Καὶ κατὰ τὰ δόγματα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας: Necessitas non habet legem, et ob hoc excusat dispensationem (S. Bernardi de praecepto et dispensat. κεφ. 5, 11 σ. 505 τ. 182 σ. 867 Migne). Ἀλλόγλωσσοι παροιμίαι: **Ἰταλ.** La necessità non ha legge = ἀπαράλλακτος (Giusti 57. Πολυαρίθμους διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 191 σ. 105 καὶ 496. Pitrè I, 202-3. Pasqualigo 74). La necessità è legge = ἡ ἀν. εἶναι νόμος (Castagna 47, 7). La fame non conosce legge = ἡ πεῖνα δὲν γνωρίζει νόμο. (Giusti 57· διαλεκτικαὶ παραλλαγαὶ παρὰ Pitrè I, 198-9. 203). La fame no conosse rason (no ragiona) = ἡ πεῖνα δὲν εἰξεύρει λογαριασμό· ἤ, δὲ λογαριάζει (βενετ. Pasqualigo 74). — **Γαλλ.** Nécessité n'a point de loi (Littré λ nécessité 13. Leroux II, 135. 353. 355). Besoignex n'a loy. (Leroux II, 247. Haupts Zts. τ. XI σ. 119). Besoing ne garde loi (Haupt αὐτ.). Besoigné ne garde qe il fait.

(αὐτ.). Nécessité n'a loy, foy, ne roy. (Leroux II, 355). Necessitat n'a ges de ley = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (νεοπροβηγκ. D. II, 191). — **Καταλαν.** La necessitat no tè lley = ὁμ. (αὐτ.). — **Ἱσπαν.** A necesidad, no ay ley = 'ς τὴν ἀνάγκη δὲν εἶναι νόμος. (Valles 391 = Haller 482). La necesidad carece de ley = ἡ ἀν. δὲ χρειάζεται νόμο (Haller 118. 240. 482). — **Πορτογαλ.** A necessidade não tem lei = ἀπαράλ. τῇ ἑλλην. (D. II, 191). — **Ἀγγλ.** Necessity has no law = ὁμ. (W. III, 1051, 146. 1054, 217). — **Ἰσλανδ.** Nauðsyn er ekki lögsett = ἡ ἀν. δὲ συφωνεῖ μὲ τοὺς νόμους. (D. II, 191). — **Σουηδ.** Nöd har ingen lag = ἀπαράλλ. ἑλλην. (W. III, 1054, 217). — **Ὁλλανδ.** Nood heeft geen wet = ὁμ. (αὐτ. 1051, 146). — **Γερμαν.** Not hat kein Gesetz = ὁμ. (αὐτ., μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν αὐτ. 1053, 186. D. II, 191). Noth kennt kein Gebot = ἡ ἀν. δὲν γνωρίζει κἀμμία προσταγὴ (W. III, 1054, 217. Βλ. καὶ 1053, 195. 1056, 246. 1057, 287. 289. 147, 394. 395). — **Ῥωσ.** Ἡ ἀνάγκη νόμο δὲ γνωρίζει. (Dal I, 80. 290). Γιὰ τὴν ἀνάγκη νόμος δὲν εἶναι γραμμένος. (αὐτ.). Ἡ ἀνάγκη μονάχη τὸν νόμο της γράφει. (αὐτ. 80).

5. Ἡ ἀνάγκη τέχνη ἐργάζεται.

(Πελοποννήσου).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ λ. πεῖνα 7. 13. 30, φτώχεια 9. 10. 25. 27. 29. — Ἡ ἀνάγκη ὀξύνει τὸν νοῦν, σὺν τῷ χρόνῳ δ' ὁ παλαίων πρὸς δυσχερείας, μανθάνει νὰ τὰς ὑπερνικᾷ. «Οὐ γὰρ ἔστι διδάσκαλος οὐδεὶς κρείττων τῆς ἀνάγκης» εἶπε καὶ ὁ Ξενοφῶν (Κύρ. Παιδ. Β', γ', 13). Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων. «Χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε· τί δ' οὐ χρειώ κεν ἀνεύροι»; (Ἐρατοσθένης ἢ Ἀρχύτας παρὰ Στοβ. ϟΕ', 15. Πρβλ. Hiller Eratosthen. reliqv. σ. 19). «Χρεία διδάσκει, κἂν βραδύς τις ᾖ, σοφὸν» (Εὐριπ. Τηλέφ. ἀπ. 709 Nauck παρὰ Στοβ. ΚΘ', 55). «Χρεία διδάσκει, κἂν ἄμουσος ᾖ, σοφὸν» (Σουίδ. λ. χρεία. Μενάνδρ. ἀποσπ. Meineke FCG. IV, 146, 6. Kock CAF. III, 76, 263). «ἀλλ' ἔχει νόσον | πενία, διδάσκει δ' ἄνδρα τῇ χρείᾳ κακὸν» (Εὐριπ. Ἠλ. 375). «ὁ δὲ πόλεμος, ὑφελὼν τὴν εὐπορίαν τοῦ

καθ' ἡμέραν, βίαιος διδάσκαλος καὶ πρὸς τὰ παρόντα τὰς ὀργὰς τῶν πολλῶν ὁμοιοῖ». (Θουκυδ. Γ', 82, 2). Ignaviam quoque necessitas acuit. (Curtius V, 16). Ἐπίσης σύμφωνοι τούτοις εἶναι γνῶμαι ἄλλων τινῶν ἀρχαίων ἀναγραφόμεναι ἐν ἄλλῳ τόπῳ (ἐν λ. πεῖνα· φτώχεια).

Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ** El bisogno insegna = ἡ ἀν. δασκαλεύει (βενετ. Pasqualigo 72. Παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 194). La necessità gran cose insegna = ἡ ἀν. μεγάλα πράματα διδάσκει. (Castagna 47, 8· παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 194. Pitrè I, 199). La necessità fa l'uomo ingegnoso = ἡ ἀν. κάνει τὸν ἄνθρωπο ἐφευρετικό. (Castagna 47, 9. παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 194. Pitrè I, 202. Giani 234). La necessità è la madre dell'industria = ἡ ἀν. γεννάει τὴν τέχνη. (Giani 1152. Παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 194) E bsogn l'agózza l'inzegn = ἡ ἀν. ἀκονίζει τὸν νοῦ. (ῥωμαϊκὴ Pitrè I, 202 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν αὐτ. καὶ παρὰ D. II, 194). E bsogn insegna l'êrt = ἡ ἀν. διδάσκει τὴν τέχνη. (ῥωμαϊκή, D. II, 194) *E*l bsogn a mostra a travajè = ἡ ἀν. δείχνει πῶς νὰ ἐργάζεται κάνεὶς (πεδεμόντ. αὐτ.). Necessità la fa menà le ma = ἡ ἀν. κάνει τὰ χέρια νὰ ἀνακατεύωνται· (μεδιολάν. αὐτ. Βενετ. Pasqualigo 74). La necessità a fa fe d'cose insolite = ἡ ἀν. κάνει νὰ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ἀσυνείθιστα πράματα. (πεδεμόντ. D. II, 194). — **Γαλλ.** Necessité est mère d'invention (Leroux II, 355) ἢ la mère des inventions (D. II. 194). Nécessité apprend les gens (Leroux II, 355. 326). Besoins fait faire mainte chose. (αὐτ 486). Il n'y a point de meilleur maître que la nécessité et pauvreté. (W. III, 580, 46). — **Καταλαν.** No hià millor Mestra que la necessitat ò pobréa = δὲν ὑπάρχει καλύτερη δασκάλισσα ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ φτώχεια. (D. II, 194). — **Ἴσπαν.** No hay mejor maestra que la nacessidad y pobreza = ὁμ. (Haller σ. 240). La necesidad hace maestro = ἡ ἀν. κάνει μάστορη. (αὐτ.). — **Πορτογαλ.** A necessidade he mestra = ἡ ἀν. εἶναι δάσκαλος (D. II, 194). — **Ῥωμουν.** Nevoia îmvétsia pe omu = ἡ ἀν. διδάσκει τὸν ἄνθρωπο. (Jahrbuch f. rom. u. engl. Literat. τ. VI, σ. 186). — **Ἀγγλ.** Necessity 's

the mither o' invention = ἡ ἀν. γεννάει τὰς ἐφευρέσεις (D. II, 194). — **Ἰσλανδ**. Neyðin kennir höndum að vinna = ἡ ἀν. διδάσκει τὰ χέρια νὰ κερδίζουν (αὐτ.). — **Δαν.** Nød lærer Kunster = ἡ ἀν. διδάσκει τέχναις. (W. III, 1055, 245). Nød gjør opfindsom = ἡ ἀν. κάνει τὸν ἄνθρωπο ἐφευρετικό. (D. II, 194). — **Νορβ**. Naud lærer nye Kunster = ἡ ἀν. διδάσκει καινούριαις τέχναις. (αὐτ.). — **Σουηδ**. Nöd lårer konster = ἡ ἀν. διδάσκει τέχναις. (W. III, 1056, 245). Nöden är den bästa läromästaren = ἡ ἀν. εἶναι ἡ καλύτερη δασκάλισσα. (αὐτ. 1053, 207). Nöd gör tilltagsen = ἡ ἀν. κάνει κανένα ἐπιχειρηματικόν. (αὐτ. 1056, 245). — **Ὁλλανδ**. Nood leert veel cunsten = ἡ ἀν. διδάσκει πολλαῖς τέχναις. (W. 1055, 245). Nood leert uitvinden = ἡ ἀν. διδάσκει κἀνένα νὰ βρίσκῃ (αὐτ. 1056, 256). Geen beter meesters dan armoede en nood = κἀνεὶς (δὲν εἶναι) καλύτερος δάσκαλος ἀπὸ τὴ φτώχεια καὶ τὴν ἀνάγκη. (W. III, 580, 47). — **Γερμαν**. Es ist kein besserer Meister als Noth und Armuth = ὁμ. (αὐτ. καὶ 46). Die Noth ist erfinderisch = ἡ ἀν. πολλὰ βρίσκει (αὐτ. 1046, 40. 1056, 256). Noth ist der Künste Mutter = ἡ ἀν. γεννάει ταῖς τέχναις. (αὐτ. 1053, 201). Noth ist ein guter Lehrmeister = ἡ ἀν. εἶναι καλὸς δάσκαλος. (αὐτ. 207). Noth ist Kunstreich, sie kann die schlechtesten Dinge kostbar machen = ἡ ἀν. εἶναι τεχνήτρα, μπορεῖ νὰ κάμῃ τὰ χειρότερα πράματα ν' ἀξίζουν πολύ. (αὐτ. 210). Noth ist Meister = ἡ ἀνάγκη εἶναι ἀρχιτεχνίτης. (αὐτ. 1054, 212). Noth lehret all Ding = ἡ ἀν. διδάσκει κάθε πρᾶμα. (αὐτ. 223). Noth lehrt viel Künste = ἡ ἀν. διδάσκει πολλαῖς τέχναις (αὐτ. 1055, 245). — **Ῥωσ**. Ἡ ἀν. πονηρή, ἡ ἀν. σοφή, ἡ ἀν. ξεύρει νὰ βρίσκῃ πολλαῖς τέχναις (Dal I σ. 79). Τὴν ἀν. δὲν θὰ τὴν ὁδηγήσῃς. (αὐτ.). Γυμνὴ γνώση φέρνει σὲ τέχναις. (αὐτ. σ. 98).

6. Ἡ ἀνάγκη τέχνη ἐργάζεται κι' ἡ πουτανιὰ φτιασίδι.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην καὶ λ. φτώχεια 9. 26. 28. Ἡ ἀνάγκη εὗρε πολλὰς τῶν χρησίμων τεχνῶν, ἀλλὰ καὶ εἰς φαύλων τεχνῶν τὴν εὕ-

ρεσιν ὡδήγησαν ἀνάγκαι φαῦλαι Οὕτως ἡ ἑταίρα, πρὸς διατήρησιν ἐπὶ μακρότερον χρόνον τοῦ κάλλους αὐτῆς, ἐπενόησε τὸ ψιμύθιον. Πρβλ. Πλουτάρχ. περὶ μαντικῆς παρὰ Στοβ. Ξ', 10: «Τῶν τεχνῶν, ὡς ἔοικε, τὰς μὲν ἡ χρεία συνέστησεν ἐξ ἀρχῆς καὶ μέχρι νῦν διαφυλάσσει· «χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε· τί δ' οὐ χρειώ κεν ἀνεύροι» τῶν ἀναγκαίων; ὑφαντικὴν οἰκοδομικὴν ἰατρικὴν γεωργίαν καὶ ὅσαι περὶ γεωργίαν ἀναστρέφονται· τὰς δ' ἡδονή τις προσηγάγετο καὶ κατέσχε, τὴν τῶν μυρεψῶν καὶ τῶν ὀψοποιῶν καὶ κομμωτικὴν πᾶσαν καὶ ἀνθοβαφίαν».

7. Ἡ ἀνάγκη τοῖς εὐγενικαῖς ἀδιάντροποι τσοῖ κάνει.

(Θήρας Παρνασ. ς', 427, 8 [ἀδιάντροπαις] καὶ παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. πεῖνα 21. 22, πρβλ. ἐντροπαλὸς 3. Πιεζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ ὁ χρηστότατος ἄνθρωπος ἀποβάλλει ἐνίοτε τὴν αἰδῶ καὶ διαπράττει ἀνάξια ἑαυτοῦ ἔργα, ἢ ὑπομένει ὕβρεις καὶ ἐξευτελισμούς. Παραπλήσιαι γνῶμαι ἀρχαίων: «Πολλοὺς γὰρ ἐνίοθ' ἡ πενία βιάζεται | ἀνάξι' αὐτῶν ἔργα παρὰ φύσιν ποιεῖν». (Τιμοκλῆς παρὰ Στοβ. ϟς', 2. Meineke FCG. III, 609. Kock CAF. II, 463, 28). «ἡ δὲ ἀνάγκη καὶ τοὺς θρασεῖς ἐπιεικεῖς ἀπεργάζεται». (Θεοδωρήτ. εἰς Δ' Βασιλ. γ', 4, ἐρώτ. 11 τ. 80 σ. 752α Migne). (Fames) ad humile opus nobiles manus mittit, haec alienis pedibus mendicantes prosternit, haec saepe sociorum fidem fregit, haec venena populis publice dedit, haec in parricidium pios egit. (Quintilian. Declamat. XII σ. 212 Obr.). Necessitas ab homine quae uult impetrat. (Publil. Syr. 403 [650] Ribbeck). Necessitas egentem mendacem facit (αὐτ. 407 [651] R.). Necessitudo etiam timidos fortes facit. (Sallust. Catil. 58, 19).

Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** La nicissità sbàscia ogni nubiltà = ἡ ἀνάγκη ταπεινώνει τὴν εὐγένεια (σικελικὴ Pitrè I, 200). La puvirtà fa perdiri la nubbiltà = ἡ φτώχεια κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ χάσῃ τὴν εὐγένεια. (ὅμ. αὐτ. III, 262). Nun cc'è virtù chi puvirtà nun guasta = δὲν ὑπάρχουν χάραις ποῦ νὰ μὴν τοῖς χαλάῃ ἡ φτώχεια (ὅμ. αὐτ. 263). Nicissità, nnimica di castità = ἡ ἀνά-

γκη καὶ ἡ τιμὴ τῆς γυναικὸς δὲν συγκάνουν (ὁμ. αὐτ. I, 202). Chi abbisogna, non abbia vergogna = ὅποιος ἔχει ἀνάγκη ἂς μὴν ντρέπεται (D. II, 187 ὅπου καὶ ἄλλαι ἀναγράφονται παραπλήσιαι παροιμίαι). Chi a bisôgn s'arênda = ὅποιος ἔχει ἀν. ἂς κολακεύῃ. (βονωνικὴ αὐτ. σ. 496). No s'à d'avè vergogna a cercar quel che besogna = δὲν πρέπει νὰ ντρέπεται κἀνεὶς νὰ γυρεύῃ ἐκεῖνο ποῦ ἔχει ἀνάγκη. (λομβαρδική, D, II, 187). Chi ha de besogn, nô l'ha d'avè vergogna a cercà quell ch'el voeur = ὅποιος ἔχει ἀνάγκη δὲν πρέπει νὰ ντρέπεται νὰ ζητᾷ ἐκεῖνο ποῦ θέλει. (ὁμ. αὐτ.). La necessità a l'a gnun rigoard = ἡ ἀν. δὲν προσέχει μήπως πειράξῃ κἀνένα. (πεδεμοντ. αὐτ.). Καὶ ἀντιθέτως: Povertà non guasta gentilezza = ἡ φτώχεια δὲν χαλάει τὴν εὐγένεια. (τοσκαν. Giusti 253). La puvirtà nun fa perdiri (ἢ nun guasta) la nubbiltà = ἡ φτώχεια δὲν κάνει νὰ χαθῇ ἡ εὐγένεια — ἢ δὲ χαλᾷ τὴν εὐ. (σικελική, Pitrè III, 263 μετὰ παραλλαγῶν). — **Γαλλ.** Nécessité abaisse gentilesse = ἡ ἀν. ταπεινώνει τὴν εὐγένεια. (Leroux II, 355). — **Ἱσπαν.** A la muger casta pobreza le haze hazer feeza = τὴ φρόνιμη γυναῖκα ἡ φτώχεια τὴν κάνει νὰ κάνῃ πομπαῖς. (Valles 105 = Haller σ. 83). — **Ἰσλανδ.** Neyð kennir bljúgum að biðja = ἡ ἀν. διδάχνει τὸν ἀκατάδεχτο νὰ παρακαλῇ (D. II, 187). — **Δαν.** Nødh gør næsæ- diærff = ἡ ἀν. κάνει τὸν ἄνθρωπο ἀδιάντροπο. (D. II, 194). Naar Nøden vil, man skal tale, duer det ei at være bly = ὅταν ἡ ἀν. θέλῃ νὰ ὁμιλήσῃ κἀνένας, δὲν ὠφελεῖ νὰ εἶναι ἀκατάδεχτος (αὐτ. 187). Nød sætter blusel til side = ἡ ἀν. βάζει τὴν ἀκατσδεξιὰ κατὰ μέρος (W. III, 1048, 93). — **Νορβηγ.** Naud lærer dan blyge beda = ἡ ἀν. διδάχνει τὸν ἀκατάδεχτο νὰ παρακαλῇ (D. II, 187). — **Σουηδ.** Nöd giör näsewijs = ἡ ἀν. κάνει τὸν ἄνθρωπο ἀδιάκριτο. (W. III, 1048, 93. D. II, 194). — **Ὁλλανδ.** Nood moet de schaamschoenen aan eene zijde zetten = ἡ ἀν. πρέπει τὰ ὑποδήματα τῆς ντροπῆς νὰ τὰ βάνῃ κατὰ μέρος· δηλ. νὰ μὴ κάμνῃ χρῆσιν αὐτῶν. (W. III, 1048, 93). — **Γερμαν.** Not hat kein scham = ἡ ἀν. ντροπὴ δὲν ἔχει. (αὐτ. 1051, 147). Noth hat keine Schand oder Schemen = ἡ ἀν. δὲν ἔχει ντροπὴ ἢ διάκριση. (αὐτ.

1053, 188). Der's noth hat, soll kein Scham haben = ὅποιος ἔχει ἀνάγκη, δὲν πρέπει νὰ ἔχῃ ντροπή. (αὐτ. 1061, 1). In der noth muss man das schamhütlein abziehen = 'ς τὴν ἀν. χρειάζεται νὰ βγάζῃ κἀνεὶς τὸ σκουφάκι τῆς ντροπῆς. (αὐτ. 1048, 93). Du musst die Schämelschuh zertreten, willst du etwas haben = χρειάζεται νὰ ποδοπατήσῃς τὰ ὑποδήματα τῆς ντροπῆς, ἂν θέλῃς ν' ἀποκτήσῃς τίποτε. (D. II, 187).

8. Ἡ ἀνάγκη χαλνάει νόμον.

(B. 111, 292).

Βλ. ἀρ. 3, χρεία 4.

9. * Τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ἐποιήσατο.

(Βυζαντινή. Ἄνν. Κομν. Γ', 10 σ. 173d. ΙΓ', 9 σ. 399c 402b).

Εἶναι αὐτὴ ἡ δημώδης ὑπ' ἀρ. 1. Ἡ Ἄννα Κομνηνὴ ποιεῖται χρῆσιν τῆς μετοχῆς «ποιησάμενος», παραφράζουσα βεβαίως τὸ τῆς λαλουμένης γλώσσης ἔκαμε ἢ ἐποίησε, ὑποδεικνύει δὲ πάντοτε τὴν δημώδη προέλευσιν τῆς φράσεως διὰ τῶν «ὅ φασι» καὶ «ὥς πού φησι». Ὁ Νικήτας ὁ Χωνιάτης (σ. 605) παραφράζει τὴν παροιμίαν ὧδε: «τὴν ἀνάγκην μετατιθεὶς εἰς τὸ εὔχαρι καὶ μείλιχον». Ἔχει δ' αὐτὴν ὡς ἐπιμύθιον τοῦ 24 τετραστίχου τοῦ Ἰγνατίου ὁ ὑπ' ἀρ. 2571 παρισινὸς κῶδιξ (P.) τοῦ ΙΔ' αἰῶνος: «πρὸς τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν» (Babrii fab. ed. Crusius 1897 σ. 273)· ἐν τοῖς ἄλλοις ὅμως ἡ αὐτὴ ἔννοια τοῦ ἐπιμυθίου ἄλλως ἐκφέρεται: «πρὸς τοὺς ἐξ ἀνάγκης παραιτουμένους τὰ ἴδια»· ἢ «τὸ σωθῆναι ἀδύνατον καὶ χαρισθῆναι δεκτέον»· ἢ «ἐξ ἀνάγκης χάρις»· ὁ δὲ μῦθος περὶ ἵππέως ὅστις λαβὼν εἰς χεῖρας λαγών, φερόμενον ὑπὸ χωρικοῦ, ἠρώτα περὶ τῆς τιμῆς καὶ ἅμα ἐξήλαυνε τὸν ἵππον· πρὸς ὃν οὕτω δρομαίως φεύγοντα ὁ χωρικὸς μὴ δυνάμενος νὰ τὸν φθάσῃ ἐφώναξε· «μὴ σπεῦδε· σοὶ δώρημα τοῦτον προσφέρω».

Ἡ παροιμία, ὡς μαρτυρεῖ ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τούτοις καὶ ἡ σημερινὴ χρῆσις, ἐλέγετο ἐπὶ τοῦ ὑπομένοντος μετὰ καρτερίας ἀτύχημα ἀναπόδραστον· ἢ ἐπὶ τοῦ ἐπιδεικνύοντος

προθυμίαν πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου δυσαρέστου μὲν αὐτῷ ἀλλ' ἀναποφεύκτου· καθόλου δ' ἐπὶ παντός, ὅστις ποιεῖ τι «ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ» κατὰ τὴν ὁμηρικὴν φράσιν. Ταὐτόσημος ἡ ἀρχαία: «Διομήδειος ἀνάγκη» λεγομένη «ἐπὶ τῶν βίᾳ ἐγχειρούντων ἔργοις, καὶ μάλιστα ὅτε (ὅταν) τις ἁλοὺς ἐπίβουλος βίαν πάσχῃ ἐνεργεῖν τι τῶν μὴ θελητῶν» (Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. Κ, 531 σ. 822. Ζηνόβ. 208 καὶ Schneidewin αὐτ. Ζην. Ἀθ. σ. 380 Miller. Ἡσύχ. λ. καὶ M. Schmidt αὐτ. Hotop, de Eustath. proverb. σ. 263. Roscher Lexikon d. Mytholog. I, σ. 1024). Ἀπαράλλακτος δ' ἡ λατινική: Facere de necessitate virtutem. (Hieronym. adv. Rufin. 3, 2 στ. 532 Vall. Ep. 54, 6. Otto ἀρ. 1217) ἢ ἄλλως· F. de necessitate solatium (Quintil. Declam. IV, 10. Otto αὐτ.). — Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Bisogna fare di necessità virtù = Πρέπει νὰ κάνῃς τὴν ἀν. φιλοτιμία (Giusti 241. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 139. Pasqualigo 251. Pitrè III, 245). Biadu cuddu homine qui de sa necessidade nde faghet virtute = εὐτυχισμένος ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ποῦ τὴν ἀνάγκη κάνει φιλοτιμία. (σαρδηνία. Pitrè III, 245). La necessità torna in volontà. = Τὴν ἀνάγκη μετάβαλλε εἰς θέληση (τοσκ. Giusti 57). Fare de la necessetà vitio = νὰ κάνῃς τὴν ἀν. ἐλάττωμα. (νεαπολιτ. D. I, 139). Il bisogno fa l'uomo bravo = ἡ ἀν. κάνει τὸν ἄνθρωπο παλληκάρι. (αὐτ. βλ. παραλλαγὰς αὐτ. καὶ παρὰ Pasqualigo 72. D. II, 188).— **Γαλλ.** Faire de nécessité vertu. (Littrè λ. nécessité 5. Leroux II, 285. 299. 504. Rabelais Gargantua I, 11. V, 22. D. I, 139). — **Ἱσπαν.** Hacer de la necesidad virtud = ἀπαράλλ. (Haller σ. 240). — **Πορτογαλ.** Fazer da necessidade virtude = ὁμ. (D. I, 139). — **Ἀγγλ.** Make a virtue of necessity = ὁμ. (W. III, 1050, 130). — **Δαν.** Man giør af nød en dyd = ὁμ. (αὐτ. Βλ. καὶ D. I, 139). — **Σουηδ.** Af nöd giörs ofta en dygd = ἀπὸ τὴν ἀν. συχνὰ γίνεται φιλοτιμία. (W. III, 1050, 130). Göra en dygd of nödwändigheten = νὰ κάνῃς φιλοτιμία ἀπὸ τοῖς ἀνάγκαις. (αὐτ. 1060, 354). — **Ὁλλανδ.** Van de nood eene deugt maken = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (αὐτ. D. I, 139). — **Γερμαν.**

Auss der Not ein Tugend machen = ὁμ. (W. III, 1060, 354. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1050, 130. 1049, 124. D. I, 139).

ἀναγοῦλα.

1. Ἀναγοῦλα δυὸ γλυκά.
(Κα. 375).

Καὶ αἱ συχνάκις γινόμεναι διασκεδάσεις, ὡς τὰ γλυκίσματα ἀλλεπαλλήλως τρωγόμενα, φέρουσι κόρον καὶ ἀηδίαν.

2. Ἂν σοῦ ἔρχεται ἀναγοῦλα,
βαλ' τὸ χέρι σ' νὰ ξεράσῃς.
(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 104 [Ἂν σῶρχετ' ἀναγούλια — χέρι σου] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1510 [χέρι σου] — Β. 19, 243. — Πελοποννήσου]).

Βλ. ἀναγουλιάζω 1, ξεφορτώνω 1. — Ἂν σοῦ φαίνονται ἀηδῆ τὰ λεγόμενα ἢ πραττόμενα, ἔχεις πρόχειρον τὸ φάρμακον, διότι δύνασαι νὰ ἐμέσῃς βιαζόμενος διὰ τῆς χειρός. Λέγεται εἰς ἔνδειξιν ἀδιαφορίας πρὸς τοὺς ἀπαρεσκομένους εἰς τοὺς λόγους ἢ τὰς πράξεις ἡμῶν. — Ὁμοίως εἶπεν ὁ Κρατῖνος ἐν Ὥραις: «Μῶν βδελυγμία σ' ἔχει; | πτερὸν ταχέως τις καὶ λεκάνην ἐνεγκάτω». (παρὰ Πολυδ. Ι', 76. Meineke FCG. II, 165, 6).

ἀναγουλιάζω.

1. Ὅποιος ἀναγουλιάζει ἂς ξεράσῃ.
(Βλ. Κατζιούλ. 1653 — Κ. β', 37. — Νε. 95, 617. — Β¹. 75, 32. — Β. 205, 404).

Παραλλαγὴ τῆς προηγουμένης.

ἀναγυρίζω.

Καλὰ λὲ Σ. Δημάκιν (Ἀθηνᾷ ΜΑ' σ. 69) ἀναγυρίζω = ἀποφώ γω (πάνω γιγρί) Δηλ. ὅτι ἀποφώγω κανείς, ὑφίσταμαι.

1. Π' ἀναγυρίζει τὰ πηλὰ
'ς τὴ μέση πέφτει καὶ βουλᾷ.
(Κρήτης. Μελαίν. 3. [βολᾶ.] καὶ Φρ. 105 [Ἀπ' ἀ.] καὶ Παρν. ΙΘ', 537, 93 [Ὅποιος ἀ.]).

Ὁ ἀνακινῶν τὸν βόρβορον ἐμπίπτει εἰς αὐτὸν καὶ βυθίζεται· ὁ ἀρεσκόμενος εἰς σκάνδαλα ἢ κινῶν τὰ καλῶς κείμενα κακά, βλάπτεται πρῶτος αὐτὸς καὶ δυσφημεῖται.

ἀναδεύω.

1. Γιὰ τὸ ζαγάρι ἀναδεύουσι τὰ πίτουρα.

(Βλ. Κατζιούλ. 2377. — Ἠπείρου Ἀρ. 1549 [ταγάρι]. — Β. 47,70 [ὁμ.]. — Ὅτι ἀντὶ τῆς οὐδὲν λεγούσης λ. ταγάρι (= πήρα) πρέπει νὰ γραφῇ ζαγάρι γίνεται κατάδηλον ἐκ τῆς παραφράσεως τοῦ Κατζιούλη [τῷ κυνί]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ζαγάρι ὁ θηρευτικὸς κύων, μεταφορικῶς δὲ ὁ εὐτελὴς καὶ ταπεινὸς τὸ φρόνημα ἄνθρωπος. Ἡ λέξις ἐν τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ ἦτο εὔχρηστος καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς. (Βλ. Ducange ἐν λ. — Δημητρίου Ἱερακοσόφ. 301 σ. 167. 169 Rigalt. Ἐν συνθέσει «κοπροζάγαρος» ἐν Διηγ. τετραπόδ. στ. 45 σ. 155 W.). Ἐτυμολογικῶς οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸ ὄνομα τῆς ἀμερικανικῆς τίγρεως jaguar (παραγόμενον ἐκ τοῦ βρασιλιακοῦ jagoára), ἀλλὰ κατὰ τὸν Reiske ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἀραβ. σακάρ, σημαίνοντος τὸν θηρευτικὸν ἱέρακα (Βλ Κοραῆ Ἄτ. Ε΄ σ. 83). — Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ οὐτιδανῶν ἀνθρώπων ματαίως προσδοκώντων νὰ μετάσχωσι τιμῶν, προωρισμένων εἰς ἄλλους.

2. Γιὰ τὸ μοῦτσο ἀνάδευαν τὰ πίτουρα.

(Ἀρτοτίνης Δωρίδος. Ἐφ. Φιλομ. 1868 σ. 1674).

Παραλλαγὴ τῆς προηγουμένης. Μοῦτσος (ἰταλ. mozzo, ἐκ τοῦ λατ. mustus) ὁ παῖς τοῦ πλοίου.

3. Ὅσο ἀναδεύεις τὰ σκατά, τόσο βρωμοῦν.

(Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 190, 147).

Βλ. ἀνακατώνω 19.

4. Ὅσο τὰ σκατὰ ἀναδεύεις, τόσο πλιότερο βρωμᾶνε.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1004).

Βλ. ἀνακατώνω 19.

ἀναθρέφω

1. Ἀνάθρεψε τὸ ποτικό, νὰ φάγῃ τὸ σακκί σου.

(Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ. — Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ θρέφω 10, ὅπου σημειοῦνται καὶ ἄλλαι παραλλαγαὶ τῆς παρ. καὶ παράλληλα. — Ἐπὶ ἀχαρίστων, ἀδικούντων τοὺς εὐεργέτας.

2. Ἀνέθριψι τοὺν κόρακα, νὰ γένῃ, νὰ βγάλῃ τὰ μάτια σ'.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην καὶ θρέφω 6.

ἀνακατώνω.

1. Ἀνακατεύει τὴ θάλασσα.

(Γορτυνίας).

Ἐννοεῖται ἡ κλωκοσοῦρα (ἐκ τοῦ κλώθω καὶ σοῦρα = δυσφημία;) ἤτοι ἡ σπερμολόγος. Ὡς οἱ ἄνεμοι ἀνακατεύουν (ταράσσουν) τὴν θάλασσαν, οὕτω καὶ ἡ σπερμολόγος τοὺς ἀνθρώπους, ἐμβάλλουσα σκάνδαλα. — Διάφορος ἦτο ἡ χρῆσις τῆς ὁμοίας ἀρχαίας παροιμίας: «Γῇ θάλατταν συναναμίγνυσιν» λεγομένης ἐπὶ τῶν σφόδρα ὀργιζομένων. (Κῶδ. Βοδλ. 289 σ. 31b. Gaisf. Διογενιαν. Βι. 117 καὶ Leutsch αὐτ. App. prov. 74, Σουίδ. λ.).

2. Ἀνακατωμένος ὁ ἐρχόμενος.

(Κοινή).

Κατὰ παρῳδίαν τοῦ καὶ ἐν τῷ τέλει τῆς λειτουργίας ἐπαναλαμβανομένου εὐαγγελικοῦ ῥητοῦ «Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου» (Ματθ. κα', 9. κγ', 39. Μάρκ. ια', 9. Λουκ. ιγ', 35. ιθ', 38. Ἰωάνν. ιβ', 13). — Λέγεται ἐπὶ μεγάλης συγχύσεως καὶ περιπλοκῆς.

3. Ἀνακατωμένα γνέματα, κακοϋφασμένα πανιά.

(Βλ Κατζιούλ. 1569. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 691 [κακοῦφαντα] — Κ. 50. — Κ. β'. 8. — Μα. 10 [νήματα, κακοῦφαντα]. — Νθ. 6, 35. — Βι. 6, 57 [κακοφασμένα] — Ἰω. Μέλ. 14 [ὁμ.]. — Β. 15, 190).

Βλ. ἀρ. 5, μπερδεύω 2. Ἂν οἱ στήμονες εἶναι συγκεχυμένοι, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑφανθῇ καλῶς τὸ ὕφασμα· ἂν δὲν τεθῶσι στερεὰ τοῦ ἔργου θεμέλια δὲν θὰ συντελεσθῇ τοῦτο καλῶς.

4. Ἀνακατώνεται σὰν τὸν Ὀβριὸ 'ς τὸ κουμέρκι.

(Κ. γ', 479 [Ἀνακατεύεται σὰν ὁ Βριός].— Β. 11, 143).

Ἀναμιγνύεται αὐθαδῶς εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις, ὡς ὁ Ἑβραῖος, εἰς τὸ τουρκικὸν τελωνεῖον.

5. Γνέματα ἀνακατωμένα, κακούφαντα πανιά.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 219).

Βλ. ἀρ. 3.

6. Μὶ τὰ πίτυρα ἀνικατώνισι, τὰ γρούνια σὶ τρῶν.

(Ἠπείρου Δωδώνη 157 [Μὲ τὰ π. ἀνακατεύεσαι τὰ γουρούνια θὰ σὲ φάγουν].—Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 8.

7. Μοῦ ἀνακατεύεις τὰ μπίζια μὲ τὰ φασούλια.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Μπίζι τὸ πιζέλι (πίσον τὸ σπαρτόν, Pisum sativum L.). Ἐπὶ τῶν συγχεόντων πρὸς ἄλληλα πράγματα δυσάρμοστα.

8. Ὅποιος ἀνακατεύγεται μὲ τὰ πίτερα τὸν τρῶν οἱ χοῖροι.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι. — Σίφνου παρὰ Δ. Φιλικοῦ [Ὅπου ἀνακατευθῇ μὲ τὰ πίτθερα οἱ χ. τὸν τρῶνε]).

Βλ. ἀρ. 6. 9. 11. 15α. 15β, πίτουρα 3. 4, σμίγω 8. 9. 11—13. Βλ. καὶ ἀρ. 10 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς, σμίγω 10. — Ὁ συναναστρεφόμενος μετὰ φαύλων ἢ οὐτιδανῶν θεωρεῖται παρὰ πάντων ὡς ὅμοιος πρὸς τούτους, ἐπίσης καταφρονούμενος, πολλάκις δὲ δίδει λόγον διὰ τὰς πράξεις αὐτῶν ἢ πάσχει δεινὰ ὑπὸ τῶν ἰδίων συντρόφων. — Διὰ τῶν αὐτῶν ἢ παραπλησίων μεταφορῶν ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν διάφοροι παροιμίαι ἄλλων ἐθνῶν, ὧν ἄλλας μὲν ἀναγράφω ὧδε, ἄλλας δ' ὑπὸ τὰς παραλλαγὰς τῆς παροιμίας, πρὸς ἃς πλείονα ἔχουσιν ὁμοιότητα. **Ἰταλ.** Chi si mette tra la

semola, gli asini se lo mangiano = ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτουρα, τὸν τρῶν τὰ γαιδούρια. (Giani 1538). — **Πορτογαλ.** Quem com farellos se mistura, porcos o comem = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (D. II, 97). — **Ῥωμουν.** Cine se amesteca în tarretse lu manânca porci = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (Jahrbuch f. rom. u. engl. Lit. τ. VI, σ. 184). Cine cu porcii se amesteca, el baga în noroiu = ὅποιος μὲ χοίρους ἀνακατώνεται τὸν χώνουν 'ς τὴ λάσπη. (Zanne 2357). — **Ἰσλανδ.** Hvör hann hleðr sig með sáðir, þann eta svín = ἀπαράλλ. τῇ ἑλλ. (D. II, 97). Hvör sig leggr í drafið, verðr jetinn af svínum = ὅποιος κοίτεται μέσ' 'ς τὰ τσίπουρα, τρώγεται ἀπὸ τοὺς χοίρους. (αὐτ.). — **Δαν.** Den der blander sig med Klid, bliver ædt af Svinene = ὅποιος μέσα 'ς τὰ πίτουρα ἀν. τρώγεται ἀπὸ τοὺς χοίρους. (αὐτ.). Hvo der laegger sig i Mask, han skal ædes af Svíin = ὅποιος κοίτεται μέσ' 'ς τὰ τσίπουρα, τρώγεται ἀπὸ τοὺς χοίρους. (αὐτ. ὅπου καὶ ἄλλαι παραλλαγαί). — **Νορβηγ.** Dan som legg seg i Dravet, verd eten av Svini = ὁμ. (αὐτ.).— **Σουηδ.** Den som lägger sig i draf, blir uppäten af svin = ὁμ. (αὐτ.). Hva sik blanda wid sadha honum æta swiin = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (αὐτ.). Den som blandar sig bland agnar, blir uppåten of swin = ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτερα, τρώγεται ἀπὸ τοὺς χοίρους. (αὐτ.). Hvo sig blander i masken, hannem åder swinen = ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ τσίπουρα τῶν τρῶν οἱ χοῖροι. (αὐτ.). Blandar man sig i draf, blir man äten af svin; blandar man sig i guld, blir man lagt i skrin = ἂν ἀνακατωθῇς μὲ τὰ τσίπουρα σὲ τρῶν οἱ χοῖροι, ἂν ἀνακατωθῇς μὲ χρυσάφι σὲ βάνουν 'ς τὸ συρτάρι. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Die zich onder de zemelen laat mengen, zal van de varkens gegeten worden = ὅποιος πάει ν' ἀνακατωθῇ 'ς τὰ πίτερα, τρώγεται ἀπὸ τοὺς χοίρους. (αὐτ.). Wie zich onder den draf mengt, dien eten de zwijnen = ὅποιος ἀνακατώνεται 'ς τὰ τσίπουρα τῶν τρῶν οἱ χοῖροι. (αὐτ. μετὰ φλαμανδικῆς παραλλαγῆς). — **Γερμαν.** Wer sich unter die Kleie mischt, den fressen die Säue = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (Altdeutsch. Witz σ. 21. Πολυαρίθμους παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 97

καὶ W. II, 1384, 1. 11. 12. 15. 1386, 16. III, 666, 7. IV, 744, 11). Wer sich unter die Trebern mengt, den fressen die Schweine = ὅποιος σμίγει μὲ τὰ τσίπουρα, τὸν τρῶν οἱ χοῖροι. (D. II, 97 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν. Βλ. καὶ W. IV, 1300, 2. 1301, 6-8). —**Ῥωσ**. Kto lozitsja b otrubjach, toba zagrizut = ὅπου κάθεται 'ς τἀλεύρια τὸν δαγκάνουν οἱ χοῖροι. (Timoschenk σ. 34 μετὰ παραπομπῆς εἰς Kseliak 40, ἀναγράφοντα πλείστας ὁμοίας παροιμίας σλαβικῶν λαῶν Βλ. καὶ W. II, 1385, 15). — **Ἀραβ.** Ὅποιος γίνεται ἄχυρο τὸν τρῶν οἱ γελάδες. (Burckhardt 636 παρὰ W. IV, 1743, 10).

9. Ὅποιος ἀνακατώννεται μὲ τὰ βόρβορα τὸν τρῶν οἱ χοῖροι.

(Κύπρου. Σ. 286, 297).

Βλ. τὴν προηγουμένην. — Ὁμοία ἡ **Ἰταλ**. Chi si fa fango, il porco lo calpestra = ὅποιος γίνεται λάσπη, ὁ χοῖρος τὸν τσαλαπατεῖ. (D. II, 68).

10. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτερα τον τρῶν οἱ ὄρνιθες.

(Κρήτης. Ἄπτ. 7 [οἱ ὄρθαις].—Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 321, 338 [ἀνακατεύγεται]. — Κύπρου. Σ. 286, 298 [ἀνακατώννεται] — Κρήτης. Παρνασ. ΙΓ', 637, 94 καὶ παρὰ Γ 'Ιακ Καλαϊσάκη [ὄρθαις].—Τήνου παρὰ Στ. Καραλῆ ["Ο. ἀνακατωθῇ μὲ πίτουρα οἱ ὄ. τὸν τρῶνε].

Βλ. ἀρ. 8. Παπαλλαγαὶ ταύτης ἐν ἀρ. 12—14, μαλάζω 1, πιάνω 32, πίτουρα 1. 5, σμίγω 14.

11. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτερα, τὸν τρῶνε τὰ γουρούνια.

(Λακκοβικίων Γούσιος 91 [πίτυρα— τρῶν τὰ γρούνια.] — 'Αδριανουπόλεως παρ' 'Αβρ. Δανών [πίτυρα] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Ποῦ νεκατώνεται 'ς τὰ π. δόνε τρ.]).

Βλ. ἀρ. 8.

12. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ πίτουρα τὸν τσιμποῦν οἱ κότταις.

(Βάρνερ: πίτυρον 1 [Ὅποῦ ἀ. μὲ πίτυρα οἱ κ. τὸν τρώγουν]—Ross σ 178 [πίτυρα]— Β. 214, 553.—Βάρνης. Κρ. 27 [τὸν τρῶν]— 'Αθηνῶν παρ' 'Οθ. Στασινοπούλου [ἀνακατεύεται—τόνε τσιμπᾶν]— Κορινθίας παρὰ Δ. Χ. Δουκάκη [μὲ π. τὸν τσιμπᾶνε κ' οἱ κ.]—

Λακεδαίμονος παρὰ Α. Βολιανίτου [τὸν τρῶν] — Καλαβρύτων παρ' Α. Κωνσταντινοπούλου [ὁμ.]—Θουρίας παρὰ Στυλιανοπούλου [ὁμ.]— Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη [πίτ. οἱ κ. θὰ τὸν φᾶνε.] — Κυθήρων παρὰ Δ. Διακοπούλου [τὸν τρῶν] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. [τὸν τρῶν — καὶ ἄλλως: Ὅ. μὲ π. ἀν. τόνε τσ.]

Βλ. ἀρ. 8. 10.

13. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τὰ σκατὰ τὸν τσιμποῦν οἱ ὄρνιθες.

(Ἀν. Ἐπ. Α', 532, 285).

Βλ. ἀρ. 8. 10.

14. Ὅποιος ἀνακατώνεται μὲ τσοῖ κοπριαῖς τὸν τρῶν οἱ γι ὄρθαις.

(Κρήτης. J. 305. 121 καὶ Φρ. 112 [οἱ ὅ.] — Ἠλείας παρὰ Α. Καρκαβίτσα [μὲ τὰ κόπρια τὸν σγαρλοῦν κ' οἱ κότταις]).

Βλ. ἀρ. 8. 10. Ὅμοιαι παρ. **Ὁλλανδ** Die zich zelven verkruimelt, wordt van de kippen opgegeten = ὅποιος μονάχος του ζαρώνει τρώγεται ἀπὸ τοῖς κότταις (D. II, 68).—**Ἀραβ**. min karam hālō karamíthu - nnās, wamin ɜamal hālo zebāle bahtaréthu—lg'āg' = ὅποιος τιμᾷ τὸν ἑαυτό του, τὸν τιμοῦν οἱ ἄνθρωποι· καὶ ὅποιος γίνεται κοπριά, τὸν σγαρλίζουν οἱ κότταις (Socin 106).

15. Ὅποιος ἀνακατώνεται σὲ πολλὰ λίγα βγάζει πέρα.

(Β. 205, 405).

Βλ. ἐπιχειρίζομαι 1, χάφτω 7, πρβλ. καὶ τὰς ἐν λ. πολυτεχνίτης παροιμίας. Ὁ ἀσχολούμενος περὶ πολλὰ ἐν ὀλίγοις εὐδοκιμεῖ, ὁ πολλὰ ταὐτοχρόνως ἀναλαμβάνων ἔργα οὐδὲν ἢ ὀλίγα φέρει εἰς πέρας.— Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ**. Chi troppo intraprende, poco finisce = ὅποιος παραπολλὰ ἐπιχειρίζεται, λίγα τελειώνει. (Giusti 315). Chi più abbraccia, meno stringe = ὅσο περισσότερα κἀνεὶς ἀγκαλιάζει, τόσο λιγώτερα σφίγγει. (αὐτ.). Chi troppo abbraccia, nulla stringe = ὅποιος παραπολλὰ ἀγκαλιάζει, τίποτε δὲ σφίγγει. (αὐτ· πολλὰς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 552. Pitré IV, 119. Pasqualigo 301). Chi troppu affera cu la propria manu, cci sciddica ogni cosa, e nenti teni = ὅποιος παραπολλὰ πιάνει μὲ τὸ χέρι του, ἀγκαλιάζει τὸ καθένα καὶ κανένα δὲν κρατεῖ· (σικελ.

Pitrè IV, 119). Qui meda afferrat, nudda istringhet = ὅποιος πολλὰ πιάνει, κανένα δὲ σφίγγει· (σαρδην. αὐτ.).— **Γαλλ.** Qui trop embrasse, mal étreint. (Littré λ. étreindre 3. Βλ. καὶ Leroux II, 408. 490. Παραλλαγὰς διαλεκτικὰς παρὰ D. II, 552). Chi trop empoigne, rien n'estraint = ὅποιος παραπολλὰ χουφτιάζει, τίποτε δὲ σφίγγει. (D. II, 552). — **Ῥαιτορωμ.** Tgi bia embratscha, pauc conderscha = ὅποιος παραπολλὰ ἀγκαλιάζει, κακὰ σφίγγει· (αὐτ.).— **Καταλαν.** Qui mòlt abrassa, poc estreñ = ὁμ. (αὐτ.).- **Ἱσπαν.** Quien mucho abarca, poco aprieta = ὁμ. (αὐτ.).— **Πορτογαλ.** Quem muito abarca, pouco abraça = ὁμ. (αὐτ.). Quem tudo abarca, pouco ata = ὅποιος ὅλα ἀγκαλιάζει, λίγα δένει σφικτά· (αὐτ.).— **Ῥωμουν.** Cine îmbratsishéza multe, putsine aduna = ὅποιος ἀγκαλιάζει πολλά, λίγα μαζεύει· (Zanne 5350). Cine umbla sa coprinda multe, putsine aduna = ὅποιος γυρεύει νὰ περιλάβῃ πολλά, λίγα μαζεύει. (αὐτ.). Cine multte 'mbratsisheza, nu scie sa te strînga = ὅποιος πολὺ σὲ ἀγκαλιάζει, δὲν ξεύρει νὰ σὲ σφίξῃ· (αὐτ. 5349).— **Ἀγγλ.** He that grasps at too much, holds nothing fast = ὅποιος καταπιάνει παραπολλά, κἀνένα δὲν κρατεῖ σφιχτά. (D. II, 552). — **Γερμαν.** Wer zu viel fasst, lässt viel fallen = ὅποιος παραπολλὰ πιάνει, πολλὰ τοῦ πέφτουν· (W. IV, 1635, 74). Wer zu viel fasst, zu wenig fasst = ὅποιος παραπολλὰ πιάνει, παραπολὺ λίγα πιάνει· (αὐτ. 75). Wer nach zu vielem greift, hält nichts fest (verliert alles) = ὅποιος σὲ παραπολλὰ ξαμώνει, κἀνένα δὲν κρατεῖ σφιχτά· ἤ, χάνει ὅλα. (αὐτ. II, 131, 8). Wer zu viel unternimmt, richtet wenig aus = ὅποιος παραπολλὰ καταπιάνει λίγα βγάνει πέρα· (αὐτ. IV, 1480, 7). Wer vieles unternimmt zugleich, der kommt mit keinem recht zu streich = ὅποιος πολλὰ καταπιάνει μονομιᾶς κἀνένα δὲν καταφέρνει καλά· (αὐτ. 6).— **Τουρκ** Ὅποιος πολλὰ καταπιάνει λίγα τελειώνει. (Decourdemanche 300). Ὅποιος πολλὰ ἀγκαλιάζει, λίγα μαζεύει· (αὐτ. 301).

15α. Ὅποιος νεκατόβει τὰ πίτερα τὸν τρῶν οἱ χοῖροι.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ. ἀρ. 8.

156. Ὁποῦ μὲ τὰ γουρούνια ἀνακατώνεται τὰ πίτυρά τους τρώγει.
(Βάρνερ: γουρούνι 1).

Πρβλ. ἀρ. 8. Ὁ συναναστρεφόμενος μετὰ φαύλων διαφθείρεται, ἀφομοιούμενος πρὸς αὐτούς.

16. Ὅσο ἀνακατωνεις τὴν πόρεψη βρωμᾷ.
(Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 182).

Βλ ἀρ. 19. Πόρεψη ὁ ἀπόπατος, ἀπὸ τοῦ πορεύομαι = οἰκονομοῦμαι, εὑρίσκω πόρον τῆς ἀμηχανίας (πρβλ. τὸ ἀρχαῖον εὐμάρεια καὶ τὰ γαλλ. aisances, commodités) Βλ. καὶ Κοραῆν εἰς Πλούταρχ. τ. Α΄ σ. 478.

17. Ὅσο κάνεὶς τἀνακατώνει, τόσο χειρότερα τὰ κάνει.
(Β. 230, 779).

Βλ. ἀρ. 19. χειρότερος 4. Κυρίως λέγεται (ὡς ἡ ἐν λ. χειρότερος 4) ἐπὶ τῶν ζητούντων νὰ ἐπανορθώσωσι σφάλμα, ὅπερ διέπραξαν, διὰ τῆς ὑπομνήσεως δὲ καθιστώντων αὐτὸ ἐμφανέστερον καὶ περισσότερον δυσαρεστούντων. Ἐπίσης λέγεται καὶ εἰς τὰς αὐτὰς περιπτώσεις, εἰς ἃς καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 19.

18. Τἀνακατωμένα σιχαμένα.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη)

Πρβλ. ἀρ. 3. 5. Ἡ ἀταξία βδελυκτή.

19. Τὰ σκατὰ ὅσο τἀνακατώνεις, τόσο βρωμοῦνε.
(Βάρνερ: σκατὸν 3 [τὰ ἀν. τόσο περισσότερο βρωμήσουν.] — Β. 228, 763 [Ὅσο ἀνακατώνεις τὰ 'πηλὰ τ. βρωμοῦν.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη. — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [τἀν. βρωμοῦν.]).

Βλ. ἀρ. 16. 17. 21, ἀναδεύω 3. 4, ὄρνιθα 8. — Ὅτι δὲν πρέπει νὰ πολυπραγμονῶμεν περὶ τὰς φαύλας ἢ ῥυπαρὰς ὑποθέσεις, διότι ἐκ τῆς ἐπιμελοῦς ἐξετάσεως αὐτῶν οὐδὲν καλόν, μᾶλλον δὲ σκάνδαλα καὶ δυσαρέσκειαι θὰ προκύψωσιν. Λέγεται δὲ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ παροξύνωμεν τοὺς κακοποιούς, διότι πάντως θὰ

μᾶς βλάψωσιν, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχωμεν φιλίαν καὶ οἰκειότητα πρὸς ἀγροίκους καὶ οὐτιδανούς, διότι ἀποθρασυνόμενοι θὰ γίνωσιν ὀχληρότατοι. — Ἀνάλογοι εἶναι αἱ ἀρχαῖαι παροιμίαι: «Ἀνάγυρον κινεῖν» ἢ «Μὴ κινεῖν τὸν ἀνάγυρον» λεγομένη ἐπὶ τῶν ἑαυτοῖς ἐπιφερόντων κακά, κατὰ τοὺς παροιμιογράφους, ἀπὸ τοῦ δήμου τῆς Ἀττικῆς Ἀναγύρου, «ἔνθα ἦν βορβορώδης τόπος κἀντεῦθεν δυσώδης, ὃς κινούμενος πολλὴν ἐποίει τὴν δυσωδίαν»· ἢ ἀπὸ τοῦ ἀναγύρου, φυτοῦ «ὃ τριβόμενον ὄζει καὶ δυσωδίαν ἐπιφέρει τὸν (γρ. τῷ) τοῦτο τρίβοντα» (Κῶδ. Κοϊσλ. 31 σ. 123 g. Gaisf. Κωδ. Βοδλ. 56 σ. 6 f. Gaisf. Ζηνοβ. 155. Ζηνοβ. Ἀθ. Α΄, 75 σ. 358 Miller. Διογενιαν. 25. Γρηγ. Κύπρ. 22. Μόσχ. 22. Μακάρ. 102. Ἀποστόλ. 879. 899. Mant. prov. 94. Σουίδ. λ. Ἀνάγυρος. Κινεῖς. Bekker An. Gr. 210. Boissonade An. Gr. I, 268. Ἀριστοφ. Λυσιστρ. 68 καὶ Σχολ. αὐτ. Λιβαν. ἐπιστ. 88. Θεοδώρ. Ὑρτακην. ἐπιστ. 4 ἐν Not. et extr. des Mss. τ. V σ. 726, ἐπιστ. 29 τ. V σ. 744)· καί: «Μὴ κίνει Καμάριναν» λεγομένη ἐπὶ τῶν βλαβερῶς τι ποιεῖν ἑαυτοῖς μελλόντων, κατά τινας τῶν παροιμιογράφων, ἀπὸ φυτοῦ τινος καμαρίνης, ὅπερ διασειομένων τῶν κλάδων του ἀπέπνεεν ἀηδῆ ὀσμήν. (Ζηνόβ. 418 καὶ Schneidewin αὐτ. Ζηνοβ. Ἀθ. Β΄, 25 σ. 360 M. Κῶδ. Βοδλ. 639 σ. 76β. Γρηγ. Κύπρ. M. 341. Ἀποστόλ. 1049).

Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἀλβαν.** μος ε περζί μιούτιν, σε κελμπετ = μὴν ἀνακατώνῃς τὰ σκατά, γιατὶ βρωμοῦν. (Meyer 20, 191). **Ἰταλ.** La merda pió ch s dà imdentar, pió la pozza = τὸ σκατὸ ὅσο ταράζεται, τόσο βρωμεῖ. (ῥωμαϊκή, D. I, 808). Quanto più si fruga tanto più puzza il stronzo = ὅσο περισσότερο ταράζεται, τόσο περισσότερο βρωμεῖ ἡ κοπριά. (W. III, 1171, 1) U male e cumme a merda più si rimesce e più ellu puzza = τὸ κακὸ εἶναι σὰ σκατό, ὅσο ἀνακατώνεται, τόσο βρωμεῖ. (κορσικαν. D. I, 808). Più la se smissia e più la spuzza = ὅσο κουνειέται τόσο βρωμεῖ (βενετ. Pasqualigo 288). Pì che se fraza e pì se se imbrata = ὁμ. (τρεβισ. αὐτ.). Nun arriminari la mmerda, chi feti, cà cchiù chi s'arrimina, chiù fetu fa = μὴν ἀνακατώνῃς τὸ σκατὸ ποῦ βρωμεῖ, γιατὶ ὅσο ἀνακατώνεται τόσο βρωμεῖ. (σικελική, Pitrè III, 326). — **Γαλλ.** Plus on remue la

merde, plus elle pue. (Littré λ. merde. Βλ. καὶ διαλεκτικὰς παραλλαγὰς παρὰ D. I, 808). Plus on remue l'ordure, plus elle pue. (Littré λ. remuer 1). Il ne faut point remuer l'ordure. (αὐτ.) — **Ῥωμουν.** Scârna, de ce o seormonesci mai mult, mai mult shi pute = Τὸ σκατό, ὅσο τὸ ἀνακατώνεις περισσότερο, περισσότερο βρωμεῖ. (Zanne 5879). Scârna când se scormonesce pute reu = τὸ σκατὸ ὅταν ἀνακατωθῇ βρωμεῖ κακά. (αὐτ.). Scârna nu pute pâna nu o scormolesci = Τὸ σκατὸ δὲν βρωμεῖ ἐν ὅσῳ δὲν ἀνακατωθῇ. (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** A stink is still worse for the stirring = ἡ βρῶμα χειροτερεύει μὲ τὸ ἀνακάτωμα. (W. II, 1556, 13). The more you stir, the more it will stink = ὅσο περισσότερο ἀνακατώνεις, τόσο περισσότερο αὐτὸ θὰ βρωμᾷ. (αὐτ.). — **Φρεισική.** A muar dat- m uun Skitj reert, a doller sjonkt-t = ὅσο περισσότερο ἀνακατώνει κἀνεὶς τὸ σκατό, τόσο χειρότερα βρωμεῖ. (D. I, 808 μετὰ διαλεκτικῆς παραλλαγῆς). — **Δαν.** Des mere man rører ved skarn, des værre lugter det = ὁμ. (W. IV, 281. 4. Βλ. παραλλαγὰς παρὰ D. I, 808 καὶ τ. II, σ. 480). — **Σουηδ.** Ju mer men rörer i skarnet, ju wårre luktar det = ὁμ. (D. I, 808). Ju mera man rörer i gödselhögen, desto värre luktar den = ὁμ. ἀνακατώνεις τὴν κοπριὰ κτλ. (αὐτ.). — **Νορβηγ.** Dess meir en rører i dat rotne, dess meir dat tevjar = ὅσο περσότερο ἀνακατώνει κἀνεὶς τὴν κοπριά, τόσο περσότερο βρωμεῖ. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Hoe meer men de stront roert, hoe meer ze stinkt = ὁμ. (W. IV, 281, 4). So men den drec meer ruurt, so hi meer stinct = ὁμ (W. I, 685, 34). — **Γερμαν.** Je mehr man den Dreck rürt (rüttelt vnd regt) je mehr stinket er = ὅσο κἀνεὶς ἀνακατώνει (ταράζει καὶ κουνεῖ) τὸ σκατό, τόσο βρωμεῖ (W. I. 685, 34. Ἄλλας παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 684, 10. 685, 40. 42. 686, 57. 59. 67. 687, 97. II, 1556, 13. 14. 1741, 1. IV, 281, 4. V, 475, 1 καὶ παρὰ D. I, 808). Ein Dreck' je mehr er wird geschürt, je mehr er ein'm die Nasen rührt = ὅσο συνδαυλίζεται τὸ σκατό, τόσο πειράζει κἀνενὸς τὴ μύτη. (Altd. Witz σ. 107). Alten Dreck soll man nicht aufrühren = παλιὸ σκατὸ νὰ μὴν ἀναταράζῃ κἀνείς (W. I, 684, 1.

παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 2. 685, 30. 686, 56. 67. 688, 108 II, 1556, 1. III, 1771, 2. IV, 281, 1. V, 475, 2). Je mehr du rührst, je mehr es stinkt = ὅσο ταράζεις, τόσο βρωμᾷ (W. III, 1771, 1.). Soll der Mist nicht stinken, so muss man nicht rühren = γιὰ νὰ μὴ βρωμᾷ ἡ κοπριά, πρέπει νὰ μὴ τὴν ταράζῃ κἀνείς. (αὐτ. 671, 41). Man soll den Dreck vngerurt lassen = ν' ἀφίνῃς τὸ σκατὸ ἀπείρακτο. (W. I, 685, 41). Man muss nicht im Koth rühren = δὲν πρέπει νὰ ἀνακατώνῃ κἀνεὶς τὴν κοπριά. (W. II, 1557, 22).

20. Τί ἀνακατώνεσαι 'ς τοῦ δεσπότη τὰ ποδήματα;

(Μα. 40 [εἰς τοῦ δεσπότου]. — Β. 299, 207. — Κέω παρὰ Π. Σαρρῆ).

Βλ. μέλει 6. 1. 3. Αὐτόκλητος μὴ φρόντιζε περὶ ἀλλοτρίων ὑποθέσεων. Ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν παροιμίαν μῦθος ἄγνωστος.

21. Τοῖς βρώμαις ὅσο τοῖς ἀνακατώνεις βρωμοῦν.

(Μυκόνου παρὰ τῆς Κας Ἀργ. Παπαβασιλείου).

Βλ. ἀρ. 19.

ἀναλαμπή.

1. Ἀναλαμπὴ ψήνει κουκκιά, καρβουνοδιὰ τὸ φάβα.

(Καρπάθου. Μαν. 273, 53).

Βλ. φλόγα 2. Τὰ μὲν κουκκιὰ βράζουσιν εἰς τὴν φλόγα, ἡ δὲ φάβα εἰς σιγανὴν φωτιάν. Λέγεται δὲ καὶ μεταφορικῶς ἡ παροιμία ἐν τῇ ἐννοίᾳ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσφερώμεθα πρὸς πάντας κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀλλὰ νὰ ἐξευρίσκωμεν τὸν προσήκοντα εἰς ἕκαστον·

ἀνάλατος.

1. Ἄχαρο κι' ἀνάλατο,
'ς τὸ βρουλίδι κρέμεται.

(Ψαρῶν. Β 345, 15 [Ἁρμυρὸ κι']. — Κα. 924 [καὶ ἀ. 'ς τὸ βουρλίδι]).

Βλ. ἀρ. 2. Οὐδεὶς φροντίζει περὶ τοῦ ἀνικάνου καὶ ἀχρήστου ἀνθρώπου, ἀλλὰ παρέρχεται πρὸ αὐτοῦ μετὰ περιφρονήσεως. Κατὰ μεταφορὰν ἴσως ἀπὸ τοῦ κακῶς ἡλατισμένου τυροῦ, ὃν καταλείπου-

σιν ἄχρηστον ἐντὸς τοῦ ἐκ βρούλων πεπλεγμένου καλάθου. — Ἡ παροιμία φέρεται συχνότατα καὶ ὡς αἴνιγμα, σημαῖνον τὸν ἐρέβινθον (βλ. Νεοελλ. ἀνάλ. Α΄ σ. 221, 159).

2. Ἀλμυρὸς κι' ἀνάλατος,
'ς τἀραγοῦλι κρέμεται.
Ῥοβίθ' εἶν' κι' ἂν τἀνοιώσῃς;
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Λέγεται παιγνιωδῶς ἐπὶ προδήλων πραγμάτων. — Ἀραγοῦλι (ὑποκορ. τοῦ ἀραγὸς βλ. λ.) μικρὰ δερματίνη πήρα, ἀσκίδιον.

3. Βρωμερὸ νερὸ κι' ἀνάλαταις λαψάναις.
(Κα. 1038).

Ἐπὶ εὐτελοῦς καὶ ἀνεπαρκοῦς τροφῆς. Ἡ λαψάνα (λαψάνη ἢ λαμψάνη τοῦ Διοσκορίδου, Hirschfeldia adpressa Mönch) εἶναι ἐδώδιμον λάχανον κοινὸν καὶ εὐτελές, ὅπερ ὡς εἰκὸς εἶναι ἀηδέστατον ἂν δὲν ἀρτυθῇ δι' ἅλατος καὶ ἐλαίου.

4. Ὁ ἀνάλατος ἁλατίζεται,
μὰ κι' ὁ ἁρμυρὸς ζαλίζεται.
(Β.177, 12).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἧς ἡ διατύπωσις εἶναι καλυτέρα.

5. Ὁ ἀνάλατος ἐσιάχτηκε,
καὶ ὁ ἁρμυρὸς ἐδάρθηκε.
(Κρήτης. Παρνασσ. ΙΘ΄ 479, 2).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Προτιμοτέρα τῆς ἀπρεποῦς ἐπιδείξεως εὐφυΐας τῶν φιλοσκωμμόνων, ἡ σιωπὴ καί τοι ἐνδέχεται νὰ ὑποληφθῇ ὡς τεκμήριον ἀφυίας. Ὁ ἀμαθὴς καὶ ἀγροῖκος μορφώνεται κατὰ μικρὸν διὰ τῆς πρὸς τοὺς κρείσσονας συναναστροφῆς, ἐνῷ ὁ ἐναβρυνόμενος ἐπὶ εὐφυίᾳ κινδυνεύει πολλάκις νὰ δαρῇ, δίδων δίκην τῶν ἀκαίρων σκωμμάτων του.

ἀναμαζώνω.

1. Γραφαῖς ἀναμαζώνει.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη).

Βλ. μαζώνω 13.

ἀναμένω.

1. Ἀνάμενε, κερά μου, νὰ κάμω γιὸ νὰ σ' ἀγαπᾷ.
(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. ἀρ. 5. 3.

2. Ἀνάμνον, κόρ', ἀνάμνον!
(Πόντου παρὰ Ι. Βαλαβάνη).

Βλ. ἀρ. 3. 5, κάθομαι 28, τύχη 17. 18. Ἀνάμεινον δηλ. καὶ σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ὑπανδρευθῇς. Ἐπὶ τῶν ἀεὶ ἀναβαλλόντων τὴν ἐκτέλεσιν ὑποσχέσεως.

3. Κάθου, γριά, κι' ἀνάμενε
νὰ κάμω γιὸν νὰ σ' ἀγαπᾷ.
(Βάρνερ: γραῖα 9. [καὶ ἀ. νὰ κάμῃς υἱὸν νὰ]. - Βλ. Κατζιούλ. 1493.—Ἀν. Ἐπιθ. Α', 475, 173. —Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 136 [Κάσσε, γρ., κι' ἀνέμενε — νὰ παντρευτῇς].— Σύρου παρὰ Π. Σαρρῆ [γριὰ μ', ἀ.].— Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη [Κ., γρᾶ κι' ἀνήμενε νὰ κάμῃς]).

Βλ. 5. 1.

4. Κάθου, γριά, τσ' ἀνάμενε,
νὰ φᾷς τόμ. Μᾶν τριφύλλιν,
τσαὶ τὸν Ἄουστο σταφύλι.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ'. 320, 256).

Βλ. κάθομαι 17-19. Πρβλ. ἀρ. 4, ζῶ 10. Ὁμοία τὴν ἔννοιαν πρὸς τὴν προηγουμένην ἡ δὲ παράλογος ὑπόσχεσις παροχῆς τριφυλλίου εἰς τὴν γραῖαν κατὰ τὸν Μάιον, προέρχεται ἐκ συγχύσεως καὶ συγχωνεύσεως πρὸς τὴν ἐν ζῶ 10, ἐν ᾗ ὁ λόγος περὶ ἵππου.

5. Κάθου, κυρά, κι' ἀνάμενε,
νὰ κάμω γιὸν νὰ παντρευτῇς.
(Θήρας. Δε. β' 14 [Κ., γριὰ μ' ἀ.] - Βερ. 76, 22 [Κ. γριὰ — γιὸν νὰ πάρῃς.] — Πε-

λοποννήσου. Β. 121, 60 ἤ: γιὸ ν' ἀγαπήσῃς.] — Σικίνου. Γαβαλᾶς, 54, 3 [Κ. γριὰ μ' ἀ.]— Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [Κ. γριὰ — νὰ πάρῃς.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2. 3. 6. 7. 4, κάθομαι 28, ὑπομένω 1. Ἐπὶ προσδοκίας ἀγαθοῦ μέλλοντος νὰ συμβῇ μετὰ παρέλευσιν μακροῦ χρόνου, ἥτις ἕνεκα τούτου ἐλέγχεται ματαία· καὶ ἐπὶ ἐπαγγελίας, ἥτις δύσκολον εἶναι ν' ἀχθῇ εἰς πέρας, διὰ τὴν πρὸς ἐκτέλεσιν αὐτῆς τασσομένην μακρὰν προθεσμίαν· καὶ ἐπὶ ἐπιχειρήσεων, ὧν τὰ κέρδη ἀβέβαια καὶ ἀόριστα, διότι ἐν ἀπωτάτῳ μέλλοντι θὰ ἐπιτευχθῶσι· καθόλου δὲ ἐπὶ τῶν μελλόντων μὲν νὰ συμβῶσιν, ἀλλ' ὀψὲ καὶ παρακαίρως.

6. Κάθου, κυρά, κι' ἀνάμενε,
νὰ κάνῃς γιὸ νὰ σ' ἀγαπᾷ.
(Τήνου παρὰ Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

7. Κάθου, κυρά, κι' ἀνάμενε νὰ πάω καὶ νὰ γυρίσω,
νὰ κάμω γένεια καὶ μαλλιὰ νὰρθῶ νὰ σ' ἀγαπήσω.
(Βερ. 76, 2, — Β. 121, 59 [νἄρθω]).

Βλ. ἀρ. 5.

8. Οὔλα τὰ πουλιὰ πᾶν κ' ἔρχονται, κι' ὁ σπουργίτης ἀναμένει.
(Πατρῶν. Πτζ. 313, 1174).

Βλ. ἀπομένω 7.

9. Ποῦ δὲθ θάψῃ, πάντ' ἀλημένει.
(Καρπάθου. ΖΑ. 360, 365 καὶ Μαν. 289, 321 [Ποιὸς — ἀνημένει.]).

Ὅσον βεβαία καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀγγελία τοῦ θανάτου προσφιλοῦς συγγενοῦς ἐν τῇ ξένῃ, τρέφομεν ἐνδομύχως πάντοτε ἀμυδρὰν ἐλπίδα διαψεύσεως αὐτῆς. Μόνος ὁ κηδεύσας αὐτὸς τὸν νεκρὸν δὲν περιμένει νὰ τὸν ἐπανίδῃ.

ἀναμερίζω.

1. Ἀναμερισμένος,
καταφρονεμένος.
(Κα. 391).

Πρβλ. ἐχθρὸς 4, τσουκνίδα 1. Ἐπαρκῶς ἐκδηλοῦμεν τὴν πρὸς τοὺς οὐτιδανοὺς περιφρόνησιν ἀποφεύγοντες τὴν συναναστροφὴν αὐτῶν.

ἀναμπαίζω.

1. Ἔκατσαν τἀναμπαίματα 'ς τοῖς στράταις ν' ἀναμπαίζουν.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 318, 174).

Βλ. ἀναγελῶ 1. 11, πομπὴ 4. 8. 9. 14-20.

2. Τἀνέμπαισμα τῆς γειτονιᾶς
ἀνεμπαίζει 'ειτονιάν.
(Καρπάθου. Μαν. 177).

Βλ. ἀναγελῶ 1. 11.

ἀναντράνισμα.

1. Ἔχει καὶ τὸ ἀναντράνισμα τῆς γρίας προβατίνας.
(Βάρνερ: ἀναντράνισμα 1).

Ἀναντράνισμα ἐκ τοῦ ῥημ. ἀναντρανίζω, ἢ ἀνεντρανίζω ἢ ἀνατρανίζω (ἀνὰ-τρανίζω = μεγαλώνω) μετὰ τοῦ ἀντικειμένου «τὰ μάτια μου» ἢ συνηθέστερον ἄνευ τούτου. Σημαίνει δὲ τὸ ἀναντρανίζω «ἀναβλέπω, ἐπειδὴ τὰ ἀναβλεπόμενα ἀπὸ ἀσαφῆ καὶ σκοτεινά, γίνονται φανερά. Εἶναι λοιπὸν τὸ ἀναντρανίζω, φανερώνω εἰς ἐμαυτόν τι διὰ τῆς ὁράσεως ἤγουν βλέπω... καθὼς καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς τὸ αὐγάζω (ἤγουν φωτίζω, περιλάμπω) ἐσήμαινε καὶ τὸ βλέπω». (Κοραῆ Ἄτακτ. Α' σ. 112. Βλ. καὶ τ. Β' σ. 44, ὅπου φέρεται καὶ παράδειγμα τοῦ ἀνανδράνισμα εἰς τὴν σημασίαν τοῦ βλέμματος ἁπλῶς). Βλ. καὶ Γεωργιλᾶ Θανατικὸν στ. 115 σ. 36 Wagner (ἀνανδράνισμαν = θεωρία, βλέμμα), Σχολ. Θεοκρίτ. Ι', 18 «οἷς ἂν ἐντρανίσῃ ζώοις». Οὐχὶ σπανίως γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος τούτου καὶ εἰς τὴν σημασίαν τοῦ βλέπω πέριξ, ἐπισκοπῶ· οἷον ἐν κρητικοῖς ᾄσμασι: «τἀμμάθια μ' ἀναντράνισα κάτω 'ς τ'ς ἀνύδρους κάμπους, θωρῶ ναν ποταμό» (Jeannaraki σ. 98, 77)· ἢ τοῦ ἀνοίγω τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ βλέπω. — Ἡ ἔννοια τῆς παρὰ τῷ Βάρνερ μόνῳ

φερομένης παροιμίας ταύτης, ἀγνώστου δ' ἄλλοθεν, δὲν εἶναι σαφής. Εἰκάζω ὅτι ἀναφέρεται εἰς γυναῖκα ἄσχημον καταστᾶσαν ἐκ τῆς ἡλικίας (πρβλ. τὸ γαλλ. s'avachir). Ἐν τῷ μεσαιωνικῷ ποιήματι περὶ γέροντος παρομοιάζεται ὁ κορυζῶν γέρων πρὸς τὴν προβατίναν: «νὰ στάζῃ ἡ μύξα του συχνά, ὡσὰν τῆς προβατίνας» (στ. 139 σ. 110 Wogner)· καὶ ἐν τῇ Διηγήσει τοῦ τετραπόδου ὀνειδίζεται ἡ προβατίνα «βρωμομυξαρέα» στ. 413 σ. 155 W.) καὶ χλευάζεται τὸ βλέμμα αὐτῆς (ἐν στ. 524 σ. 159 W.).

ἀνάξιος

1. Γι' ἀνάξιους ἔφαγι μσὸ αὐγὸ τσὶ χρίστσι ὡς τ' μέσ'.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀλείφης 1, εὐγενικὸς 3α.

ἀναξυρίς.

1.* Ἀμαθὴς ἀναξυρίδα περιθέμενος πᾶσι ταύτην ἐδείκνυ.
(Βυζαντινή. Ἀποστόλ. 175. Ἀρσέν. 234, ἐκ τούτων Κατζιούλ. 171).

Ὁ Ἀποστόλιος παρέφρασε τὴν δημώδη παρ., ἧς παραλλαγὰς βλ. ἐν λ. βρακὶ 4-12. 14. 16-19. 22. 23. 27. 28, ἑρμηνεύει δὲ ταύτην ὡς ἑξῆς: «ἐπὶ τῶν εὑρόντων τύχῃ τινά, ὧν οὐκ ἦσαν ἄξιοι». Ἀλλὰ λέγεται προσέτι ἡ παροιμία καὶ «ἐπὶ τῶν δι' ἀπειρίαν καὶ ἀλαζονείαν τὰ ἀπρεπῆ δημοσιευόντων», ὡς σημειώνει καὶ ὁ Κατζιούλης, κυρίως δὲ ἐπὶ τῶν παρ' ἀξίαν πλουτησάντων ἢ ἀνελθόντων εἰς ἀξίωμα ἐπιφανὲς καὶ μεγαλαυχούντων ἐπὶ τούτῳ καὶ καταλαζονευομένων.— Παραπλησία εἶναι ἡ ἑξῆς γνώμη τῆς Κασίας, ἥτις δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι διεσκευάσθη ἐπίσης ἐκ δημώδους τινὸς παροιμίας: «Μωρὸς βαλὼν πέδιλα πανταχοῦ τρέχει» (Krumbacher Κασία σ. 362, 145).

Ὁμοίας ἀλλογλώσσους παροιμίας βλ. ἐν λ. βρακὶ 6.

ἀναπάπουλος.

1. Ἀναπάπουλοκ καράβισ σὲ καλὸλ λιμιῶνα πάει.
(Μεγίστης παρὰ Ἀχ. Διαμαντάρα).

Βλ. ἀπελπίζω 1.— Ἀναπάπουλον καράβι τὸ ὑπὸ τρικυμίας δεινῆς

παθὸν πλοῖον (ἀναμπαμποῦλα ἢ ἀναμπουμποῦλα ἐν Πελοποννήσῳ = ταραχή, ἀκαταστασία, στάσις).

ἀναπαύομαι.

1. Ἀναπάψου, γριά, 'στὸ θέρο, κι' ἀγριοπείνα τὸ χειμῶνα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Ὁ μὴ ἐργασθεὶς τὸ θέρος κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν καρπῶν πολλὰς στερήσεις θὰ ὑποστῇ τὸν χειμῶνα. Ἡ αὐτὴ ἔννοια ποικιλοτρόπως ἐκφέρεται καὶ ἐν ἄλλαις παροιμίαις. (Πρβλ. Αὔγουστος 19).

2. Χαρά 'ς τον ποῦ ἀναπάηκε,
καὶ ἀλιὰ σὲ κειοὺς ποῦ μείνανε.
(Κα. 123).

Ὁ ἀποθανὼν εὗρεν ἀνάπαυσιν τῶν πόνων καὶ τῶν μεριμνῶν (πρβλ. πεθαίνω 1. 2), ὅθεν οὗτος μὲν εἶναι μακάριος, ἀξία δ' οἴκτου ἡ ἀπορφανισθεῖσα οἰκογένειά του, στερηθεῖσα τοῦ προστάτου της.

ἀνάπαψη.

1. Ἄς τηνε τὴν ἀνάπαψη γιὰ νἄρθῃ μὲ τὴν ὥρα της.
(Κα. 843).

Ὁ φίλεργος, ὁ ἐκ παίδων εἰθισμένος εἰς τὴν ἐργασίαν, δὲν διακόπτει αὐτὴν ἑκάστοτε, ὡς ἔχων χρείαν ἀναπαύσεως· ἀλλὰ διὰ τῆς συνεχοῦς ἐργασίας θὰ εὐπορήσῃ πάντως, καὶ οὕτως ἐν καιρῷ θ' ἀναπαυθῇ.

ἀνάποδος.

1. Ἄ δὲν ἐρχόνταν καὶ οἱ ἀνάποδαις! ...
(Κα. 102).

Πρβλ ἀνάφαλο 1. Τὰ πάντα θὰ ἔβαινον κατ' εὐχήν, ἂν εἰς πᾶσαν ἐπιχείρησιν ἦτο βέβαιον ὅτι οὐδὲν ἐμπόδιον ἤθελε παρεμβληθῇ· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο εἶναι ἀδύνατον ὀφείλει ἕκαστος ἐν παντὶ ἔργῳ νὰ ἔχῃ πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὰς ἀναγκαίας δυσχερείας καὶ ἐναντιότητας.

2. Ἀνάποδ' ἂν τὰ βρῇς, μούντζωξ' τα καὶ φεύγα.
(Κα. 395)

Βλ. ἀρ. 6.

3. Ἀνάποδα τὰ σακκιὰ 'ς τὸ μύλο.

(Κατζιούλ. Ἐπίμετρ. 652 [τὰ σκιὰ] — Κ. α', 42 [τὰ σακκία εἰς τὸν μύλον.]. — Κ. γ', 479 ['ς τὸν μύλον.] — Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ ['Α. πᾶνε.]).

Βλ. ἀρ. 4. 5, ξανάστροφος 1. Τὰ σακκιὰ εἰς τὸν μύλον τίθενται ἀνάποδα, ἤτοι μὲ τὸ στόμιον πρὸς τὰ κάτω, διὰ τὴν εὐκολίαν τοῦ ἀλέσματος. Λέγεται δὲ ἡ παροιμία ἐπὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εὑρίσκονται εἰς τὴν προσήκουσαν τάξιν, ἢ ἐπὶ τῶν παραδόξων καὶ παρὰ προσδοκίαν συμβαινόντων.

4. Ἀνάποδα τἀσκὶ 'ς τὸ γάιδαρο.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

5. Ἀνάποδα φορτώματα μὲ τὰ κεφάλια κάτω.
(Ἠπείρου. ΖΑ. 192, 38).

Βλ. ἀρ. 3.

6. Ἀνάποδον τὸν ηὕρηκες;
μούντζωξέ τον καὶ ἄς τονε.
(Κα. 394).

Βλ. ἀρ. 2, πρβλ. φίλος 103. — Ἂν δοκιμάσας τὸν φίλον σου πεισθῇς ὅτι εἶναι δύστροπος τὸν χαρακτῆρα ἢ ἀνάξιος πίστεως, ἀνάγκη νὰ διαλύσῃς τὴν φιλίαν καὶ οὐδὲν κοινὸν νὰ ἔχῃς πλέον πρὸς αὐτόν ἵνα μὴ σοὶ παράσχῃ πράγματα.

7. Ἀνάποδος χρόνος, δεκατρεῖς μῆνες.

(Λευκάδος. ΚΠ. Η', 462. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη.—Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου ['Ἀνάπουδους χρόνους δεκατρεῖς μῆνις.] — Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωίου [ὁμ.]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ὁμ.]).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. κακὸς 9.

8. Ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὴν ὄρτη εἶν' ἡ ἀνάποδη.
(Κα. 699).

Βλ. τὴν ἑπομένην, πρβλ. ἀνεβαίνω 2. Ὄρτη, ἡ ἄλλως ὀρθὴ ἢ ὄψη ἢ σόπιση, (δηλ. ὄπ'ση = ὄψη), τὸ ἔμπροσθεν, τὸ καλὸν μέρος τοῦ ὑφάσματος· ἀνάποδη δὲ τὸ ὄπισθεν. Ἡ ἔννοια δ' ὅτι πᾶν καλὸν ἔχει καὶ τὴν δυσάρεστον ὄψιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἐγγὺς τῶν ἀγαθῶν τὰ κακά, διότι ταχέως ἐπέρχεται μεταστροφὴ τῶν πραγμάτων. — Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Ogni diritto ha il suo rovescio = κάθε ὀρθὴ ἔχει τὴν ἀνάποδή της. (Giusti 338. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè IV, 189. Pasqualigo 144. 223). Ogni cosa ha il suo diritto e il suo rovescio = κάθε πρᾶμα ἔχει τὴν ὀρθή του καὶ τὴν ἀνάποδή του. (Giusti 338. Pasqualigo 322). Ogni medaglia ha il suo rovescio = κάθε μετάλλιο ἔχει τὴν ἀνάποδή του (Giusti 338. Pitrè IV, 189. Pasqualigo 223. 322). Nun cc'è drittu senza riversu = δὲν εἶναι ὀρθὴ χωρὶς ἀνάποδη. (σικελ. Pitrè αὐτ.). — **Γαλλ.** Nul endroit sans son envers. (Legai 243) Toute médaille a son revers. (Quitard 530. Leroux II, 428. Littré λ. revers 6). — **Ἀγγλ.** Every thing has a good and a bad side = κάθε πρᾶμα ἔχει καλὴ καὶ κακὴ μεριά. (W IV. 527, 4). Every medal has its reverse = κάθε μετάλλιο ἔχει τὴν ἀνάποδή του. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Elke medaille heeft twee zijden = κάθε μετάλλιο ἔχει δυὸ μεριαῖς. (W. III, 552). Alles heeft zijne goede en zijne kwade zijde = ὅλα ἔχουν τὴν καλή τους καὶ τὴν κακή τους μεριά. (W IV, 527, 4). Alle dingen hebben twee handvatsels = ὅλα τὰ πράματα ἔχουν δυὸ ὄψαις (W. I, 639,903). — **Γερμαν.** Es hat alles zwei Seiten = ὅλα ἔχουν δυὸ μεριαῖς. (W. IV, 527, 4. I, 639, 903). Jede Medaille hat zwei Seiten = κάθε μετάλλιο ἔχει δυὸ μεριαῖς (αὐτ. III, 552). Jede Münze hat ihre Kehr (Rück-) seite = κάθε νόμισμα ἔχει τὴν ἀνάποδή του (τὴν πισινή του) μεριά. (αὐτ. 780, 14).

9. Ἀπ' τὴν πισινὴ τ'ς ἀνάποδης εἶν' ἡ ὄρτη.
(Κα. 699).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

10. Δὲν ἔχει ὀρθὴ κι' ἀνάπουδη.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 11 15. — Ἐπὶ δυσκόλων, πρὸς οὐδένα συμφωνούντων, καὶ ἐπὶ δολίων καὶ ἄστατον ἐχόντων χαρακτῆρα. Ὁμοία ἡ **Ἀλβαν**. ἀσ᾽τ σὶ μεσάλια μὲ d̲ιοὺ φάτσε = εἶναι σὰν τραπεζομάνδηλο μὲ δύο ὄψαις. (Meyer 15, 127), λεγομένη ἐπίσης ἐπὶ τῶν εὐμεταβόλων τὸν χαρακτῆρα καὶ ἀναξίων ἐμπιστοσύνης.

11. Δὲν ἔχει οὔτε ὀρθή, οὔτε ἀνάποδη.

(Ἠπείρου Ἀρ. 242 — Β. 55, 50 [μήτ᾽ ὀ. μήτ᾽ ἀ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

12. Ὁ ἀνάποδος ᾽ς τὰ χιόνια, καὶ τ᾽ ἀλάτι ᾽ς τὴ φωτιά.

(Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ὁ δύσκολος καὶ διεστραμμένος τὸν νοῦν ἐνεργεῖ ἐναντίον τῶν ὑπαγορεύσεων τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοῦ ἰδίου συμφέροντος. Ῥίπτει ἅλας εἰς τὸ πῦρ, ἂν καὶ ἡ ἔκκρηξις αὐτοῦ μόνον βλάβην, οὐδὲν δ᾽ ἀγαθὸν θὰ φέρῃ, καὶ ταξιδεύει ἐν καιρῷ χιονώδει, διατρέχων τὸν κίνδυνον νὰ πλανηθῇ τῆς ὁδοῦ καὶ νὰ τυφλωθῇ ἐκ τῆς χιόνος αὐτὸς καὶ ὁ ἵππος του. Ἡ παροιμία κυρίως λέγεται πρὸς ἔνδειξιν ὅτι μόνον οἱ παρακεκομμένοι τὸν νοῦν τολμῶσι νὰ ὁδοιπορήσωσιν ἐν τοιούτῳ καιρῷ.

13. Ὅλα τὰ κάνει ἀνάποδα.

(Β. 193, 221).

Βλ. ἀρ. 12, ἀντίστροφος 1. Ἐπὶ ἀνικάνων ἢ ἰδιοτρόπων, συνήθως παρὰ λόγον ἐνεργούντων.

14. Ὀμπρὸς κι᾽ ὀπίσω ἀνάποδα.

(Ἠπείρου. ΖΑ. 199, 47).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Ἐπὶ τῶν οὐδὲν ἐχόντων τὸ ἄρτιον, καὶ ἐν οὐδενὶ ἔργῳ αὐτῶν τηρούντων τὴν προσήκουσαν τάξιν.

15. Τἀνάποδο τῆς γῆς.

(Ἠπείρου Ἀρ. σ. 176, 41).

Βλ. ἀρ. 10. Ἐπὶ πονηρῶν καὶ διεστραμμένων.

ἀναριεύω.

1. Ἀνάριευε τὰ σκόρδα νὰ χοντραίνουνε.
(Κα. 398.)

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀριώνω 2. 3. Καθὼς τὰ σκόροδα ἀραιὰ φυτευόμενα ἁδρύνονται, οὕτως εὐδοκιμοῦσιν οἱ τεχνῖται, ἂν ὀλίγοι ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἐργάζωνται τὴν αὐτὴν τέχνην, ἢ εὐημερεῖ πολυμελὴς οἰκογένεια ἢ ἄπορος κοινότης, ἄν τινα τῶν μελῶν ἀποδημήσωσι πρὸς εὕρεσιν τύχης, ἢ τὸ χωρίον ἡσυχάζει ἂν ἀπομακρυνθῶσιν αὐτοῦ οἱ πονηροί. Ὁμοία ἡ **Ἀλβαν**. πρεσ'τι σα ρραλοκεκι, κακι κδρρασ'ιγκοκεκι = τὰ πράσα ὅσο ἀριώνουν, τόσο χοντραίνουν. (Κουλουριώτης 158).

2. Ἂν δὲν τἀναριέψῃς τὰ σκόρδα, δὲ χοντραίνουνε.
(Κα. 398).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀναρράφτουσα.

1. Καλιά ναι μιὰ καλὴ ἀναρράφτουσα,
παρὰ τὴν καλύτερη ξομπλιάστρουσα.
(Κρήτης. Βλαστ. σ. 166).

Πρβλ. καλομπαλώτρα 1. 2. Ἱκανὴ ἀκέστρια εἶναι πολλῷ χρησιμωτέρα τῆς ἀρίστης ποικιλτρίας. Ὅθεν ὡς σύζυγος εἶναι προτιμοτέρα ἡ δυναμένη νὰ ἐπιδιορθώνῃ τὰ ἐσχισμένα ἐνδύματα τῆς οἰκογενείας ἀπὸ τὴν γινώσκουσαν νὰ κεντᾷ, καὶ δεξιωτάτην οὖσαν.

ἀνασαίνω.

1. Εἴπαμε ν' ἀνασάνωμε,
κ' ηὕραμε μαλλιὰ νὰ ξάνωμε.
(Λελ. Ἐπ. σ. 169).

Βλ. ἀρ. 2-6, παντρεύω 13, πρβλ. παντρεύω 10. 12. Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ ποικιλία τῶν μέτρων καὶ τὰ πάρισα καὶ ὁμοιοτέλευτα σχήματα τῶν παραλλαγῶν τῆς παροιμίας ταύτης. — Ἐπὶ μεταστά-

σεως βίου ἐπὶ τὰ χείρω ἀντὶ προσδοκωμένης βελτιώσεως· οὕτω λ. χ. λέγουσιν οἱ γέροντες γονεῖς ἂν ἀναγκασθῶσι νὰ ἐξακολουθήσωσι τὰ ἐπίπονα ἔργα των, ἐνῷ ἤλπιζον νὰ διαγάγωσιν ἐν ἀνέσει τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βίου, γηροκομούμενοι ὑπὸ τῶν τέκνων· οὕτω καὶ ἡ νύμφη (περὶ ἧς εἰδικώτερον αἱ ἐν λ. παντρεύω 10. 12. 13 παραλλαγαὶ) ἂν μετὰ τοῦ συζύγου ὑπομένῃ πλείονας στερήσεις ἢ ἐν τῷ πατρικῷ οἴκῳ. Καθόλου δὲ λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ πάσης παρ' ἐλπίδα ἐπὶ τὰ χείρω μεταβολῆς. Ὁμοία τὴν ἔννοιαν εἶναι ἡ ἀρχαία: «Πράγματ' ἐξ ἀπραξίας» (Κῶδ. Βοδλ. 788 σ. 96 d. Gaisf. Διογεν. 659. Βι. 264. Ἀποστόλ. 1391. Σουίδ. λ. πράγματ' ἐξ. Ἀθήν. Β', 49α) ἢ «ἐξ ἀπραγμοσύνης πράγματα» (Ἀλκίφρ. Γ', 29, 2). Παραπλήσιαι δ' αἱ **Ῥωσικαί**: Πῆγαν νὰ διασκεδάσουν, καὶ ἦλθαν λύπαις νὰ λυπηθοῦν. (Dal I, 42). Ἤθελε νὰ διασκεδάσῃ καὶ γύρισε νὰ κλάψῃ. (αὐτ. 43).

2. Εἶπα ν' ἀνασάνω
κ' ηὗρα μαλλιὰ νὰ ξάνω.
(Πκζ. 232, 231).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἔκατσα νὰ ξανασάνω
κ' εὕρηκα μαλλιὰ νὰ ξάνω.
(Λευκάδος ΚΠ. Η', 397, 15. — Ζακύνθου παρὰ Λόρδου Γκύλφορδ [Ἔλεγα νὰ ξ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 1.

4. Ἤρθα γιὰ νὰ ξανασάνω,
κ' ηὕρηκα μαλλιὰ νὰ ξάνω.
(Βερ. 74, 22 [Ἤλθα — κ' εὕρηκα] — Ἠπείρου. Ἀρ 464 [μ. νὰ γράνω.] — Β. 100, 121 [Ἤλθα ν' ἀνασάνω κ' ηὗρα καὶ μ.]).

Βλ. ἀρ. 1.

5. Τώρα ποῦ θέλαμε νὰ ἀνασάνουμε,
εὑρήκαμε μαλλιὰ νὰ ξάνουμε.
(Μεσσηνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. ἀρ. 1.

6. Τώρα ποῦ θέλω κ' ἐγὼ ν' ἀνασάνω,
τώρα μοῦ δίνουν μαλλιὰ γιὰ νὰ ξάνω.
(Ἠπείρου παρὰ Λ. Ῥάνδα).

Βλ. ἀρ. 1.

ἀνασκιράω

1. Ἀνασκίραε νὰ βρίσκῃς.
(Κα. 401).

Βλ. φυλάγω 42. Ἀνασκιράω ἢ ἀνασκιρίζω (ἐν Κεφαλληνίᾳ) σημαίνει ἀποθέτω τι εἰς μέρος ἀσφαλὲς πρὸς φύλαξιν. (Ἡ λ. οὐδὲν φαίνεται ἔχουσα τὸ κοινὸν πρὸς τἀρχαῖα σκιραίνω καὶ σκιρόω, μᾶλλον δὲ φαίνεται ξενικῆς προελεύσεως· μὴ ἐκ τοῦ ἰταλ. girare;). Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας ὅτι ὁ ἔχων τάξιν εἰς τὰ πράγματά του δὲν τὰ χάνει.

Ἀνάσταση.

1. Ἠνεστῆσαν 'ς τὰ Κελλιά,
Ἄψε, Φαλιέρο, τὰ κεριά.
Δὲν ἀκοῦς μπάμπ μπούμ;
Ἠπῆρ' ὁ διάουλος τ'ν Ἀνάστασι!
(Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Ἀνήκει εἰς τὰ περιπαίγματα τῶν χωριῶν. Ἀντικρὺ τοῦ χωρίου Κελλιῶν ἐν τῷ δήμῳ Περαίας τῆς Τήνου εἶναι τὸ χωρίον Κάτω Κλεῖσμα, οἰκούμενον ὑπὸ καθολικῶν. Ὁ ἱερεὺς τούτων ἰδών ποτε ὅτι οἱ τῶν Κελλιῶν ὀρθόδοξοι ἑώρταζον τὸ Πάσχα, προσεκάλεσε διὰ τῶν ἀνωτέρω λόγων τὸν νεωκόρον, ὅπως μὴ καθυστερήσωσι καὶ αὐτοὶ εἰς τὴν ἑορτήν, καί τοι οἱ καθολικοὶ δὲν ἦγον τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετὰ τῶν ὀρθοδόξων τὸ Πάσχα. Τὸ μπὰμ μπούμ ἀναφέρεται εἰς τοὺς συνήθεις κατὰ τὴν τελετὴν τοῦ Πάσχα πυροβολισμούς.

ἀναστενάζω.

1. Ἀναστενάζει καὶ δειπνάει, κλαίει καὶ γιοματίζει.
(Βλ. Κατζιούλ. 2162. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 491 [Ν' ἀναστενάζῃς νὰ δειπνᾷς, νὰ

κλαῖς νὰ γιοματίζῃς.] — Ἠπείρου Ἀρ. 1501 [καὶ ἐπὶ κατάρας : Ν' ἀναστενάζῃ, νὰ δειπνᾷ νὰ κλαίῃ νὰ γιοματίζῃ.] — Β. 12, 150. 151 [Ν' ἀναστενάζῃ κτλ.]. — Κα. 406).

Ἐπὶ τῶν διηνεκῶς κατατρυχομένων.

ἀνάφαλο.

1. Βάνει πάντα ὁ φρόνιμος 'ς τὴ μέση καὶ τἀνάφαλο.
(Κα. 950).

Βλ. ἀνάποδος 1. Ὁ φρόνιμος ἐν παντὶ ἔργῳ προϋπολογίζει καὶ τὰ μέλλοντα τυχὸν νὰ παρεμπέσωσι ἀπρόοπτα κωλύματα.

ἀναφέρω.

1. Ἐ τοῦ κρεμασμένου τὸ σπίτι σκοινὶ μὴν ἀναφέρης.
(Μα. 16 [Εἰς κρ.— σχοινί]. — Β. 72, 103 [Εἰς τοῦ πνιγμένου — σχοινί]).

Βλ. ἀναβάνω 1.

ἄνδρας.

1. Ἄdρα μου, ἀdρίτση μου, καλέ μου καβαλλάρη.
(Σωζοπόλεως παρὰ κ. Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἔχω 23. Ἐπὶ τῶν ἤδη πρὸ τῆς ἀγορᾶς θεωρούντων ὡς ἴδιον τὸ πρᾶγμα ὅπερ διανοοῦνται ν' ἀγοράσωσι· καὶ ἐπὶ τῶν ἐπαινούντων τινὰ ἐπὶ ἀρεταῖς ἀνυπάρκτοις, τὰς ὁποίας ὅμως φαντάζονται ὅτι ἠδύνατο ν' ἀποδείξῃ, ἂν συνέτρεχεν ἡ τύχη. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν μῦθος περὶ χήρας, ἥτις ἐμοιρολόγει οὕτω τὸν ἄνδρα της· ἐρωτηθεῖσα δ' ἂν εἶχεν ὁ ἀποθανὼν ἄλογον, ἀπεκρίθη· «Ἐμελέταγε νὰ πάρῃ».

2. Ἁμαρτίαις θά χαμε, ἄνδρα, καὶ μ' ἐπῆρες καὶ σ' ἐπῆρα.
(Κα. 360).

Πρβλ. ἁμαρτία 6. Ἐπὶ διχονοίας ἀνδρογύνου, προερχομένης ἐξ ἀσυμφωνίας τῶν τρόπων καὶ τοῦ χαρακτῆρος ἀμφοτέρων.

2α. Ἁμαρτίαις πῶχεις, ἄνδρα,
ἢ ἐγὼ νὰ χήρευα, ἢ ἐσὺ νὰ πέθαινες.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 28. 40α. 45. 48. Ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων μὲν ὅτι προθύμως ἐνδίδουσιν εἰς τὰς ἀξιώσεις τῶν ἄλλων, ἀληθῶς δὲ τὰ πάντα ὑπὲρ ἑαυτῶν ἀπαιτούντων. Ἡ παρ. ἐκφέρεται ἐν σχήματι ψευδοῦς ἀντιθέσεως, ἧς παράδειγμα φέρει ὁ Ἀριστοτέλης (Ῥητορ. Γ΄, 9) ἐκ τοῦ Ἐπιχάρμου: «τόκα μὲν ἐν τήνων ἐγὼν ἦν, τόκα δὲ παρὰ τήνοις ἐγών».

3. Ἀνεβαίνει πνίγει με,
κατεβαίνει, πνίγει με,
νὰ τὸ πῶ θέλω τἀνδρός μου.
(Ἀθηναϊκή. Ἐβδ. Α΄, 96).

Ὅτι ἡ ἀγαθὴ σύζυγος ἀδυνατεῖ νὰ ἀποκρύψῃ ἀπὸ τοῦ ἀνδρός της μυστικὸν περιελθὸν εἰς γνῶσιν αὐτῆς.

4. Ἄνεμε, βοριᾶ καὶ νότε,
μὴ μοῦ κουρταλῇς τὴν πόρτα.
Ὁ ἄνδρας μου σακκὶ δὲν ηὗρε,
καὶ 'ς τὸ μύλο δὲν ἐπῆγε.

(Κορινθίας παρὰ Δ. Χ Δουκάκη. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη [Ἄνεμος κουνε τὴν πόρτα. Τί τὴν κουρταλᾷς τὴν π.; π' ἄντρας μου σ.])

Βλ. ἀρ. 67. Ὅτι εὐκόλως ἡ μοιχαλὶς δύναται ν' ἀποπλανήσῃ τὸν σύζυγόν της, καὶ ὅτι ἀσφαλῶς συνεννοοῦνται πρὸς ἀλλήλους οἱ κακοήθεις δι' ἀσαφῶν λόγων καὶ ὑπαινιγμῶν. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν ὁ ἑξῆς μῦθος: «Μνιὰ φορὰ ἤτανε μνιὰ γυναῖκα παντρεμένη, κ' εἶχε κι' ἄλλονε ξακλούθω ἀπὸ τὸν ἄντρα τση, κρυφά· κι' ὁ ἄντρας τση ἤτανε μυλωνᾶς, εἶχε ἀνεμόμυλο, καὶ πήγαινε τσοῖ περσότεραις φοραῖς 'ς τὸ μύλο κι' ἄλεθε. Μνιὰ μέρα εἶχε τὸ φίλο τση 'ς τὸ σπίτι κ' ἐζεύκιζε μὲ δαύτονε καὶ κάποιος τὸ κατάλαβε καὶ τὴ μαρτύρησε 'ς τὸν ἄντρα τση· καὶ μνιὰ νυχτιὰ ἦταν ἀγέρας πολὺς καὶ δὲν ἐπῆγε 'ς τὸ μύλο ὁ ἄντρας της, ποῦ ἔπρεπε νὰ πάγῃ γιὰ ν' ἀλέσῃ, παρά κατσε 'ς τὸ σπίτι γιὰ νὰ γδῇ ἂν πάῃ ὁ φίλος της. Κατὰ τὸ συνειθισμένο ὁ φίλος της ἐπῆγε καὶ χτύπαε τὴν πόρτα· ἐκείνη ἐκαθότουνε 'ς τὸ λύχνο καὶ κάτι ἐργασία ἔκανε· καὶ γιὰ νὰ μὴν τὴν καταλάβῃ ὁ ἄντρας τση, ἀρκίνησε πῶς ἐχωράτευε μὲ τὸν ἀγέρα καὶ τοῦ λεγε·

Ἄνεμος κουνεῖ τὴν πόρτα, καὶ ὅλα τἄλλα. Ὁ φίλος της, ἐννοεῖται, τὸ κατάλαβε κ' ἔφυγε, καὶ ὁ ἄντρας τση δὲν ἐπίστεψε πῶς ἡ γυναῖκά του εἶχεν ἄλλονε». (Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

5. Ἂν εἶχες κι' ἄντρα πούετε, γυναίκας μοῖραν εἶχε.

(Καρπάθου. ΖΑ. 363, 434).

Πούετε = πούπετε, ποῦ ποτε. — Ἐπὶ ἀνδρῶν εὐτελῶν καὶ ἀσθενῶν, ἀνικάνων νὰ διοικήσωσι τὸν οἶκον.

6. Ἀνικατώνιτι τσὶ γι ἄντρας μ' μὶ τοῖς πραματηυτάδις.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 34, πραματευτὴς 2. 5. 7-12. Ἐπὶ τῶν ἀνώτερα τῆς τάξεως καὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν ἐπιχειρούντων.

7. Ἄντρα, βοῦσα, κόπανο,
μεγάλη Πέφτη ἔρχεται.

(Ἀθηναϊκή. Ε' δδ. Α', 96 [βοῦρσα — Π. ἔφτασε.] καὶ παρὰ Μαριάννης Γρ. Καμπούρογλου).

Βλ. ἀρ. 39. Ἐπὶ τῶν νωθρῶν γυναικῶν, τῶν λίαν ὀψὲ ἐπιλαμβανομένων ἔργου, τὸ ὁποῖον πολλῷ πρότερον ἔπρεπε νὰ ἀρχίσωσιν, ἐπιδεικνυουσῶν δὲ παράκαιρον καὶ ἀνωφελῆ ζῆλον. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ πασχαλινοῦ βρακίου τοῦ συζύγου, ἥτις ἐν Ἀθήναις πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως ἦτο ἔργον τῆς γυναικός. ἤρχιζε δ' αὕτη ἀπὸ τῆς Δευτέρας τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος. Ἀλλ' ἡ ἀμελὴς καὶ ἀκατάστατος σύζυγος μόλις τὴν μεγάλην Πέμπτην ἢ τὴν ἑσπέραν τῆς μεγάλης Τετάρτης ἐνθυμεῖται τί ὀφείλει νὰ κάμῃ καὶ ζητεῖ ἐν σπουδῇ τὰ χρειώδη ἀπὸ τὸν ἄνδρα της· βοῦσαν ἢ βοῦρσαν [1]) διὰ νὰ βουρτσίσῃ τὸ βαφὲν ὕφασμα πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ κάμῃ νερὰ (ἄνθος ἀνεῖναι, ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι)· κόπανον διὰ νὰ τὸ κοπανίσῃ, ὅπως ἔμμονον καὶ δυσέκπλυτον γίνῃ τὸ χρῶμα αὐτοῦ.

[1]) Ἡ κοινότερον βοῦρτσα, ἤτοι ἡ ψήκτρα τῶν ἐνδυμάτων· ἡ λέξις, ἣν ἐκ τῆς ἑλληνικῆς παρέλαβε καὶ ἡ ἀλβανικὴ (βοῦρτσε) καὶ ἡ βλαχικὴ (βίρτσα), ἐλήφθη ἐκ τῶν ῥωμανικῶν γλωσσῶν· ἱσπαν. bruza καταλαν. brossa, γαλλ. brosse (Diez Etymol. Wörterbuch der roman. Sprachen λ. broza. Πρβλ. Ducangii Glossar. Latinit. λ. brustia Grimm Wörterb. λ. Bürste).

8. Ἄντρα θέλει κάθε βράδυ,
κι ἂς κοιμᾶται 'ς τὸ σκοτάδι.
(Κα. 412 [Ἄνδρα]).

Βλ. ἀρ. 9. 11, πρβλ. ἀρ.10. Ἐπὶ ἰσχυρογνωμόνων, ἐχόντων πολλὰς καὶ παραλόγους ἀξιώσεις.

9. Ἄντρα θέλω γὼ τὸ βράδυ,
κι' ἂς μὴν ἔχῃ ὁ λύχνος λάδι.
(Β¹. 5, 54 — Β. 21, 264. — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

10. Ἄντρα θέλω, κι' ἂς εἶν' καὶ κούτσουρο.
(Θήρας. Δ. Στ. 72 [Ἂς εἶν' ἄνδρας κι' ἂς εἶν' καὶ κούτσουρον.] — Β. 21, 262. — Θήρας παρὰ Νοητάκη [Ἂς εἶν' ἄντρας κι' ἂς]).

Βλ. ἀρ. 15. 22 - 24, πρβλ. ἀρ. 8. 9. 11. — Ἐπὶ τῶν ζητούντων πρᾶγμά τι, οὗ ἔχουσιν ἄμεσον χρείαν, ἀδιαφορούντων δὲ περὶ τῆς ποιότητος αὐτοῦ. Λέγεται προσέτι συνηθέστερον καὶ πρὸς ἔνδειξιν ὅτι ἀναγκαιότατος ἐν τῇ οἰκίᾳ ὁ ἀνήρ, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀφυὴς καὶ ἀνίκανος· εἰδικώτερον δὲ κυριολεκτεῖται ἡ παροιμία ἐπὶ νεανίδων, αἵτινες ἀδυνατοῦσι ν' ἀποκρύψωσι τὴν σφοδρὰν πρὸς γάμον ἐπιθυμίαν αὐτῶν. Ἐπὶ τῆς τελευταίας σημασίας λέγονται αἱ ἑπόμεναι ἀλλόγλωσσοι παροιμίαι — **Ἰταλ.** Sia omu e sia vastuni di scupa ἄντρας νὰ εἶναι, κι' ἂς εἶναι σκουπόξυλο· (σικελική· Pitrè II, 116)· Sia omu, e sia orvu d'un occhiu = ἂς εἶν' ἄντρας, κι' ἂς εἶν' στραβὸς ἀπὸ τό να μάτι. (αὐτ.). Sia omu, e sia di pezza = ἂς εἶν' ἄντρας, κι' ἂς εἶναι πάνινος. (αὐτ.). Marito vecchio, meglio che nulla = ἄντρας γέρος, καλύτερα ἀπὸ τὸ τίποτε. (τοσκαν. Giusti 103. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè II, 104. Pasqualigo 113). — **Γερμαν.** Ein Mann, ein Mann, hat er gleich keinen guten Fetzen an = ἄντρα, ἄντρα, κι' ἂς μὴν ἔχῃ νὰ φορέσῃ ἕνα κουρέλι. (W. III, 393, 726). — Πρβλ. καὶ τὴν **Ἀραβ.** Καλύτερα ξύλινη γυναῖκα, παρὰ χωρὶς γυναῖκα. (Méidani XI, 9 παρὰ Morel σ. 203).

11. Ἄντρα θέλω,
τώρα θέλω.

(Βάρνερ: ἄντρας 2 [τώρα τὸ θέλω.] — Β'. 5, 53. —Ἠπείρου. Ἀρ. 66. — Β. 21, 263 [τώρα τὸν θ.].— Βά.νης. Κρ. 13.— Κα 413.— Καρπάθου ΖΑ. 345, 53 [πόψε τόθ θέλω.] —Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ Δ. Παπαϊωαννίδου [Ἄdρα]).

Πρβλ. ἀρ. 8. 10, γυναῖκα 20. Ἐπὶ τῶν φορτικῶς ἀπαιτούντων νὰ γίνῃ πάραυτα τὸ θέλημά των, ἐνῷ καὶ ἂν πρόθυμοι ἦσαν νὰ ὑπακούσωσιν οἱ ἄλλοι εἶχον ἀνάγκην χρόνου τινὸς πρὸς τοῦτο. Ὁμοία ἡ **Βουλγαρική**: Búlka ískam, séga ískam = νύφη θέλω, τώρα θέλω. (παρὰ Π. Θ. Τσίλεφ).

12. Ἄντραν κὶ ἄλεγον ποῦ 'κ ἔσ',
'ς σὴμ παρέϐγαν ντ' ἔργον ἔσ';

(Πόντου παρὰ Ι. Βαλαϐάνη).

Ἡ μὴ ἔχουσα ἄνδρα καὶ ἄλογον τί ἔργον ἔχει εἰς τὸν περίπατον;

13. Ἄντρα μου, βοήθεια μου, καὶ σκέπη καὶ χαρά μου.

(Ψαρῶν. Β. 345, 10).

Ὅτι ὁ ἀνὴρ εἶναι ὁ φυσικὸς προστάτης τῆς συζύγου του καὶ τὸ ἐγκαύχημα αὐτῆς. Ὅμοιόν τι εἶπεν Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἑρμηνεύων τὸ γραφικὸν «πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει» (Γενέσ. γ', 16): «Ἡ καταφυγή σου, καὶ ὁ λιμὴν καὶ ἡ ἀσφάλεια ἐκεῖνος ἔσται σοι. Ἐν πᾶσι τοῖς ἐπιοῦσι δεινοῖς πρὸς ἐκεῖνον ἀποστρέφεσθαι καὶ καταφεύγειν σοι δίδωμι». (Ὁμιλ. εἰς Γένεσ. Δ' τ. 54 σ. 597 Migne).

14. Ἄντρα μου, γυναῖκά μου,
καὶ ἂν μπορέσῃς χώρισ' τους.

(Κα. 414).

Ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου, ἐνισχυόμενος ὑπὸ τῆς συζυγικῆς ἀγάπης, εἶναι ἱερὸς καὶ ἄρρηκτος. Οὔτε διαβολαί, οὔτε ἄλλη τις οἱαδήποτε κακόβουλος ἐνέργεια δύνανται νὰ τὸν λύσωσιν. Πληροῦται δ' ἐν τῇ τοιαύτῃ διὰ τῆς ἀγάπης καθαγιαζομένῃ ἑνώσει τὸ καὶ ἐν εὐχῇ τῆς ἀκολουθίας τοῦ στεφανώματος ἐπιλεγόμενον εὐαγγελικὸν ῥητόν: «ὃ

ὁ Θεὸς συνέζευξεν ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω». (Ματθ. ιθ', 6. Μάρκ. ι', 9). Παραπλήσιαι παρ. **'Αλβαν.** Τρα εντι ε dερα μος βερ dορεμ = 'Ανάμεσα ἀντρὸς καὶ τῆς γυναικός του νὰ μὴ βάνῃς τὸ δάχτυλο. (La Calabria 1898 X, σ. 35). — **'Ιταλ.** Tra moglie e marito non ci va messo un dito = 'Ανάμεσα γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς δὲν χωρεῖ δάχτυλο. (Giusti 105). — **Γερμαν.** Ein Mann, ein Weib; ein Fleisch, ein Leib = ἄντρας καὶ γυναῖκα, μία σάρκα, ἕνα σῶμα. (W. III, 393, 727). Ein Mann, ein Weib, zwei Seelen und ein Leib = ἄντρας καὶ γυναῖκα, δύο ψυχαὶ καὶ ἕνα σῶμα. (αὐτ 394, 728).

15. Ἄντρας, ἂς εἶν' καὶ κερένιος!

(Β. 345, 11. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη ['Α. μέσ' 'ς τὸ σπίτι καὶ κ.]).

Βλ. ἀρ. 10.

16. Ἄντρας γέρος, γυναῖκες νιαῖς,
κάνουν πάντα κακαῖς δουλειαῖς.

(Β. 20, 261).

Βλ. παίζω 23. Ἡ συναναστροφὴ νέων γυναικῶν μετὰ γερόντων εἶναι ἐπικινδυνοτέρα τῆς μετὰ νέων, διότι πρὸς τούτους μὲν φέρονται αἱ γυναῖκες μετ' ἐπιφυλάξεως, φοβούμεναι τὰς διαβολάς, τοὺς δὲ γέροντας ἀκούουσιν ἀνυπόπτως, ἐνῷ οὗτοι καὶ ἀθυρόστομοι εἶναι, δικαιολογούμενοι ὑπὸ τῆς ἡλικίας των, οὐχὶ σπανίως δὲ καὶ ἀκόλαστοι. 'Ενίοτε λέγεται ἡ παροιμία καὶ ἐπὶ τοῦ δυσαρμόστου γάμου γέροντος καὶ νέας.

17. Ἄντρας εἶν' καὶ καμαρώνει,
καὶ ὅθεν πάει κλωτσιαῖς μαζώνει.

(Κα. 419 ['Ανδρας]).

Βλ. ἀρ. 18. 19. 'Επὶ τῶν ἀλαζονευομένων, τῶν ῥωμαλέων μὲν τὸ σῶμα, ἀνάνδρων δὲ καὶ χαύνων, οἱ ὁποῖοι ἄνευ ἀντιστάσεως ὑπομένουσιν ὕβρεις καὶ προπηλακισμούς.

18. Ἄντρας εἶσαι, φόβο δίνεις,
κι' ὅπου πᾶς κλωτσιαῖς μαζώνεις.

(Βερ. 67, 26 [κι' ὅθε π.]. — Β. 21, 266 [ξυλιαῖς μαζεύεις.]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἢ: κι' ὅθε πᾶς ξυλιαῖς]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

19. Ἄντρας θωριακός, καὶ σώβρακα χεσμένα.

(Κα. 420).

Βλ. ἀρ. 17. Θωριακὸς ὁ ἔχων θωριά, θεωρίαν, ὁ ὑποτιθέμενος ἀνδρεῖος ἕνεκα τοῦ μεγάλου καὶ ἰσχυροῦ σώματος αὐτοῦ.

20. Ἄντρας μου μὲ κάμνει χῶμαν,
τσ' ἄντρας μου μὲ κάμν' ἀκόνα.

(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 55).

Βλ. ἀρ. 27. Ἀκόνα ἡ εἰκών.

21. Ἄντρας μου 'ς τὰ χάρβαλα,
κ' ἐγὼ 'ς τὰ χαρβαλώματα.

(Βάρνερ: ἄντρας 6 [Ὁ ἄ.]. — Ἀθηναϊκή. Β[1]. 5, 49 ['ς τὰ τσάγαλα κ' ἐ. 'ς τὰ τσαγαλίσματα.] καὶ Β. 21, 267 ['ς τὰ τσάγκαλα κ' ἐ. 'ς τὰ τσαγκαλίσματα.]).

Βλ. ἀρ. 36, πρβλ. ἀρ. 65. Πενομένου τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἡ σύζυγος αὐτοῦ βεβαίως δὲν εὐπορεῖ [1]). Ἐπὶ τῶν ἐξ ἴσου ταλαιπωρουμένων. Ἀνάλογος ἡ ἀρχαία: «Ἐγὼ δὲ καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν». (Ζηνόβ. 243. Κῶδ. Βοδλ. 383 σ. 43 Gaisf. Ἀποστόλ. 547. Σουίδ. λ. Ἀριστειν. ἐπιστ. Β', 7). — Συνηθέστερον δὲ λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ γυναικὸς παραβαινούσης τὴν συζυγικὴν πίστιν, πρὸς τιμωρίαν τοῦ ἀπίστου συζύγου της. Καὶ ἐπὶ οἴκου καταστρεφομένου, διότι ἀμφότεροι οἱ σύζυγοι εἶναι ἄσωτοι καὶ πολυδάπανοι.

[1]) Τὸ χάρβαλο σημαίνει τὸ ἐσχισμένον, παραλελυμένον, κατεστραμμένον· οἷον «τὸ σπίτι εἶναι χάρβαλο» = ἐρείπιον· «ἡ κλειδαριὰ ἔγινε χάρβαλο» = ἐχάλασε· «τὸ φόρεμα, τὸ βιβλίο ἔγινε χάρβαλο» = ἐσχίσθη. Ἐκ τούτου ῥῆμα «χαρβαλώνω» ἢ «χαρβαλιάζω» καὶ «ξεχαρβαλιάζω» = καθ' ὁλοκληρίαν χαρβαλιάζω· ἡ μετοχὴ χαρβαλιασμένος ἢ χαρβαλωμένος = ἐρειπιωμένος, ἐσχισμένος· παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ κάππα παλαιοχαρβαλωμένη (Γ' στ. 362 σ. 123 Legrand), ἤτοι παλαιὰ καὶ κατεσχισμένη. Τὸ ἐκ τοῦ χαρβαλώνω παρά-

22. Ἄντρας νά 'ν' καὶ ἂς εἶναι καὶ ἀχερένιος.
(Κα. 421).

Βλ. ἀρ. 10.

23. Ἄντρας νά ν' κι' ἂς εἶν' καὶ γάτος.
(Κα. 422).

γωγον ὄνομα χαρβάλωμα οὐδαμῶς διαφέρει κατὰ τὴν σημασίαν τοῦ χάρβαλον, ἡ δὲ παρατήρησις τοῦ Βάρνερ, ὅτι σημαίνει τι χεῖρον αὐτοῦ δὲν εἶναι ἀκριβής, σκοπουμένης τοὐλάχιστον τῆς σημερινῆς χρήσεως· ἀλλὰ τὸ χάρβαλον ἔχει τὴν αὐτὴν σχέσιν πρὸς τὸ χαρβάλωμα, ἣν καὶ τὸ πάτος (ἐξ οὗ τὸ πατώνω) πρὸς τὸ πάτωμα· διότι τὸ δάπεδον, ὅπερ ἐν τῇ μέσῃ ἑλληνικῇ (καὶ νῦν ἐνιαχοῦ τῆς Ἑλλάδος) ἐλέγετο πάτος, ὀνομάζομεν σήμερον πάτωμα. Συνώνυμον τοῦ χάρβαλο εἶναι τὸ σαράβαλο ἢ σάρβαλο ἐξ οὗ καὶ ῥῆμα σαραβαλιάζω· οἷον «τὸ σπίτι ἔγινε σάρβαλο» «αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι πλέον σαράβαλο» (οὐδέποτε ὅμως ἐπὶ ἀνθρώπου, καθόσον τοὐλάχιστον εἰξεύρω, κάμνομεν χρῆσιν τῆς λέξεως χάρβαλο). Καὶ τὸ μὲν σαράβαλο παράγεται ἴσως ἐκ τοῦ σωρὸς καὶ βάλλω (σωρόβολον)· σωροβολιάζω ἢ σαραβαλιάζω = κατεδαφίζω, ποιῶ τι σωρόν· ἐσωροβολιάσθη = ἐκρημνίσθη, ἐπὶ ἀνθρώπου δὲ = ἔπεσε χαμαὶ παράλυτος, ὡς ἀδρανὴς ὄγκος· ἐσαραβαλιάστη = κατηρειπώθη, παρέλυσεν. — Τό δὲ χάρβαλο πόθεν; Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. Α' σ. 221) λέγει, ὅτι ἔχει συγγένειάν τινα πρὸς τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «ἀρβόν, διεστός. ἀραιόν. ἐλαφρὸν» προστεθέντος τοῦ χ ὡς δίγαμμα κατὰ διάλεκτον ἢ κατὰ βαρβαρισμόν· ἀλλ' εὐλόγως ἐκφέρει τὴν εἰκασίαν ταύτην μετὰ πολλοῦ ἐνδοιασμοῦ. Ὁ δὲ Σκ. Βυζάντιος (λ. χάρβαλον) ἀποφαίνεται ὅτι ἐσγηματίσθη «κατ' ἀναγραμματισμὸν ἐκ τοῦ χάραυλον (βράχος ἀπόκρημνος εἰς τὸ παραθαλάσσιον, φαγωμένος ὑπὸ τῶν κυμάτων)». Ποῦ εὗρεν ὅμως τὴν λέξιν ταύτην δὲν λέγει. Εἰκάζω δὲ μᾶλλον ὅτι παρεπλανήθη ἐκ τοῦ ἐν τῷ γλωσσαρίῳ τοῦ Κυρίλλου χάραυδος (παρ' Ἡσυχίῳ χαράδδη), οὗ ὅμως καὶ ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶναι βεβαία, καὶ ἡ σημασία διάφορος διότι ἐξηγεῖται «λύμη σίτου». — Σκοπουμένης τῆς σημασίας, ἂν μὴ καὶ τῆς ἐτυμολογίας, ἡ λέξις χάρβαλο ἔχει πολλὴν συγγένειαν πρὸς τὸ χαλαρὸς (κατὰ δὲ τὸν παρ' Ἐπιχάρμῳ ἐν Ἀθην. Ζ', 409 ἀδέβαιον τύπον χάλαδρος).

Τὰ δ' ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ παραλλαγῇ τσάγκαλα καὶ τσαγκαλίσματα εἶναι ἐσφαλμένως γεγραμμένα παρὰ Βενιζέλῳ, διότι τοιοῦτοι τύποι εἶναι ἄγνωστοι εἰς τὴν ἀθηναϊκὴν διάλεκτον (διάφορος τὴν ἔννοιαν εἶναι ἡ λ. τσάγαλο σημαίνουσα τὸ ἄωρον ἀμύγδαλον)· ἀντὶ τούτων πρέπει νὰ γραφῇ τὸ ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος κοινότατον τσάντζαλα· εἶναι δὲ τὰ τσάντζαλα ἡ ὅλη πενιχρὰ καὶ παλαιὰ σκευὴ πτωχοῦ οἴκου, ἤτοι τὰ ἔπιπλα, τὰ στρώματα καὶ τὰ φορέματα· οἷον ἐν τῇ φράσει: «μάζω τὰ τσάντζαλά σου καὶ φεύγα» (trousse tes guenilles). Τσαντζάλισμα ἡ περὶ τὰ τσάντζαλα ἀσχολία. Ἡ λέξις ἦτο ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους· παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ «τζάντζαλον εἶχε στούππινον» (Ϛ', 67 σ. 109 Legrand) καὶ σύνθετα «τζαντζαλοφορεμένος» (αὐτ.). «τζαντζαλιαρουτζούριχος» (αὐτ. Γ', 558 σ. 72) «τζαντζαλιάρης τζούρουχος» (αὐτ. Δ', 558 σ. 96). Ὡς σκωπτικὸν δὲ παρωνύμιον ἀναφέρεται τὸ Τζάντζαλος ὑπὸ Φιλίππου τοῦ Σολιταρίου (ἀρχαὶ ΙΒ' αἰῶνος) καὶ Νικηφόρου τοῦ Καλλίστου. Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. Α' σ. 50) ἐτυμολογεῖ τὴν λ. ἀπὸ τοῦ ἰταλ. cencio = ῥάκος, οὗ τὸ ὑποκοριστικὸν cencerello. Ἀλλ' οὐχὶ ἄνευ λόγου ἐνδοιάζει νὰ παραδεχθῇ τὴν ἐτυμολογίαν ταύτην ὁ G. Meyer (Neugr. Stud. IV, σ. 92).

Βλ. ἀρ. 10. — Ὁμοία ἡ **Ἰταλικὴ** (σικελική): Basta ch'è maritu, e fussi un cani arrizzatu = φτάνει νὰ εἶναι ἄντρας, κι' ἂς εἶναι λυσσασμένος σκύλος. (Pitrè II, 116).

24. Ἄντρας νά 'ν' κι' ἂς εἶν' ξιλένιος.

(B[1]. 5, 52 ['Ἄντρ' ἂς ἔχω, κι' ἂς εἶν' καὶ ξύλινος]. — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Βλ. ἀρ. 10.

25. Ἄντρας ποῦ εἶν' ὁ ἄνδρας μου!
κουβαλιᾶς καὶ ἀμίλητος.

(Κα. 423).

Βλ ἀμίλητος 1.

26. Ἄντρας σὰν εἶν' ἀπὸ σειρά, καὶ νά 'ν' καὶ παλληκάρι,
οὔλο τὸ βιός σου ξόδιαζε φίλον νὰ τόνε κάνῃς.

(Κρήτης. Βλαστ. σ. 13 [τὸν κ.]).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἄνθρωπος 58· βλ. προσέτι ἄνθρωπος 2. 3. 6. 7. 9. 14. 51-55. 59. Πολυτιμότατος φίλος εἶναι ὁ εὐγενὴς τὴν καταγωγὴν καὶ ἀνδρεῖος ἅμα. Τὸν τοιοῦτον καὶ ὡς ἄριστον σύζυγον ἀνακηρύττουσιν αἱ παραλλαγαὶ τῆς παροιμίας.

27. Ἄντρας τήνε κάνει κόνα,
κι' ἄνδρας τήνε κάνει βρῶμα.

(Κερκύρας. Νέα. 409).

Παραλλαγὴ τῶν ὑπ' ἀρ. 20. 66, πρβλ. ἀρ. 29. 72. 78. 54, γυναῖκα 44. Ἡ γυνὴ διαπλάσσεται κατὰ τὸ ἦθος τοῦ συζύγου· τὴν κακὴν δύναται νὰ σωφρονήσῃ ὁ συνετὸς ἀνήρ, ὁ δὲ κακὸς διαφθείρει τὴν χρηστήν. Λέγεται δὲ καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ, ὅτι ἡ γυνὴ τιμᾶται ἢ περιφρονεῖται κατὰ λόγον τῆς θέσεως, ἣν ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέχει ὁ σύζυγός της. Παρόμοιόν τι εἶπεν ὁ Πλούταρχος (Γαμ. παραγγέλμ. 17 σ. 140b καὶ παρὰ Στοβ. ΠΕ', 10. Ἀποστόλ. 200c. 1153g): «ἀνὴρ φιλοσώματος καλλωπίστριαν γυναῖκα ποιεῖ, φιλήδονος ἑταιρικὴν καὶ ἀκόλαστον, φιλάγαθος καὶ φιλόκαλος σώφρονα καὶ κοσμίαν». — Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Buon marito fa buona moglie = καλὸς ἄντρας κάνει

καλὴ γυναῖκα. (Castagna σ. 198, 27. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè II, 86). Lu maritu ti tinci e lu maritu ti pinci = ὁ ἄνδρας σου σὲ χρίζει, κι' ὁ ἄνδρας σου σὲ ζωγραφίζει. (Pitrè II, 101). — **Γαλλ.** Tel homme telle femme. (Leroux I, 257). — **Ὁλλανδ.** Een goed man maakt wel eene goed vrouw = καλὸς ἄνδρας κάνει καλὴ γυναῖκα. (W. III, 389, 642). — **Γερμαν.** Durch den Mann ist die Königin die Frau, durch ihn kommt sie nach Birkenau = ἀπὸ τὸν ἄνδρα γίνεται βασίλισσα ἡ γυναῖκα, ἀπὸ τὸν ἴδιον φτάνει 'ς τὸ Βιρκενάου, ἤτοι ξεπέφτει 'ς τὸ ξυλοκόπημα. (W. III, 381, 460). Der gute Mann macht die gute Frau = ὁ καλὸς ἄνδρας κάνει τὴν καλὴ γυναῖκα. (αὐτ. 372, 251. 389, 642). Wie der Mann, so die Frau = κατὰ τὸν ἄνδρα κ' ἡ γυναῖκα (αὐτ. 435, 1638). Das Weib gilt nach dem Manne = ἡ γυναῖκα ἔχει τὴν ἀξία πῶχει κι' ὁ ἄνδρας της. (W. V, 6, 128). — **Ῥωσικ.** Ἡ γυναῖκα κατὰ τὸν ἄνδρα. (Dal I, 464). Ἡ γυναῖκα κατὰ τὸν ἄνδρα τίμια. (αὐτ.).

28. Ἄντρα, τέτοια ζωὴ δὲν μπορῶ νὰ τὴ βαστάξω.
ἢ ἐσὺ νὰ πέθαινες, ἢ ἐγὼ νὰ χήρευα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 2α.

29. « Ἀπὸ ποῦ σαι κόρη μου;
— Ἀπὸ κεῖ ποῦ 'ν' ὁ ἄντρας μου.
(Ἀν. ἐπιθ. Α', 424, 43).

Βλ. ἀρ. 72, πρβλ. ἀρ. 27, γυναῖκα 105α. Ἡ γυνὴ νυμφευομένη ἄνδρα ἐξ ἄλλου χωρίου, καὶ διαρκῶς ἐν αὐτῷ οἰκοῦσα, οὐδὲν ἔχει πλέον κοινὸν πρὸς τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς της, ἀλλὰ διαιτᾶται συμφώνως πρὸς τοὺς κανόνας τοῦ βίου τῶν συγχωρίων τοῦ ἀνδρός της.

30. Ἀπὸ τὸν ἄντρα μάγγανα, κι' ἀπὸ τὴν πεθερὰ φαρμάκια
(Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη).

Πρβλ. ἀρ. 31. 53, τιμὴ 7, ὤχ 1. Καὶ ἀπὸ τῆς πενθερᾶς ὑπομένω πικρίας καὶ ὁ σύζυγός μου μὲ βασανίζει. Ἐπὶ γυναικῶν, αἵτινες κακοδαιμονοῦσιν ἐν τῷ οἴκῳ.

31. Ἀπὸ τὸν ἄντρα μου κακά,
κι' ἀπὸ τὸ φίλο μου ψυχρά.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 53, τιμὴ 7, πρβλ. ἀρ. 30, ὄχ 1. Ὅτι ἡ γυνὴ εἶναι προτιμότερον νὰ ἐμμένῃ εἰς τὴν συζυγικὴν πίστιν, καὶ ἂν ὁ σύζυγός της εἶναι κακός, διότι συνήθως καὶ ὁ μοιχὸς δὲν εἶναι καλύτερος αὐτοῦ.

32. Ἂς ζῇ ὁ ἄνδρας μου, κι' ἂς βρίσκεται 'ς τὴν Πόλη.
(Κα. 794).

Τῆς χήρας εἶναι πάντως εὐδαιμονεστέρα ἡ ἐγκαταλελειμμένη ὑπὸ τοῦ συζύγου, διότι ἔχει τὴν ἐλπίδα τῆς ἐπανόδου αὐτοῦ εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν.

33. Ἀφ' τὴμ μάντρα,
τσαὶ 'ς τὸν ἄντρα.
(Μεγίστης παρ' Ἀχ. Διαμαντάρα).

Ἡ κόρη προτοῦ νὰ ἐννοήσῃ καλῶς τὸν κόσμον πρέπει νὰ νυμφεύεται.

34. Βάνι κ' ἡ πορδοὺ τὸν ἄντρα τ'ς ἴσα μὶ τοὺς δώδικα.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου).

Βλ. ἀρ. 6, πραματευτὴς 7. Οἱ Δώδεκα εἶναι οἱ ἀποτελοῦντες τὸ κοινοτικὸν συμβούλιον ἄρχοντες. Τὸ πλῆθος τῶν ἀποτελούντων τὸ συμβούλιον τοῦτο γερόντων ἢ προεστώτων ἢ ἐπιτρόπων ἢ δεπουτάτων, ἢ ὅπως ἄλλως ὠνομάζοντο, διέφερεν ἐν ἑκάστῃ τῶν ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν ἑλληνικῶν πόλεων. (Maurer das griech. Volk I, σ. 79). Ὅθεν καὶ τὸ κατὰ τὸ 1580 ἐκδοθὲν φιρμάνιον τοῦ σουλτάνου Ἀμουράτ τοῦ Γ', τὸ κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ περὶ τῆς Χίου φιρμανίου τοῦ σουλτάνου Σολιμὰν τοῦ Β' κανονίζον τὰ προνόμια τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, δὲν προσδιορίζει τὸ πλῆθος αὐτῶν. (Βλ. τὸ φιρμάνιον παρὰ Pègues Histoire et phenomènes du volcan de Santorin σ. 609 κἑ.). Γινώσκομεν ὅμως ὅτι ἐνιαχοῦ οἱ σύμβουλοι οὗτοι ἦσαν 12 (Δ. Ι. Οἰκονομοπούλου Λεριακὰ σ. 104).[1]) —

[1]) Ἄγνωστον ἂν τὰ πάτρια ἔθιμα τῶν Ἑλλήνων ἔσχον ῥοπήν τινα εἰς τὴν διοικητικὴν διαίρεσιν τῆς Χίου ἐπὶ τῶν Γενοατῶν, ἢ ἂν ἄλλοι διάφοροι λόγοι ὑπηγόρευσαν ταύτην.

Ἄξιον δὲ παρατηρήσεως εἶναι ὅτι κατὰ παράδοσιν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς πιστεύει ὅτι τὸ τελειότατον συμβούλιον ἀποτελεῖται ἐκ δώδεκα ἀνδρῶν. Ὡς τοιοῦτο συμβούλιον ἐθεωρεῖτο ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων Κωνσταντινουπόλεως τὸ ἐν τῇ πρωτευούσῃ ἀνώτατον ἐκπαιδευτήριον, οὗ ἡ καταστροφὴ ἀποδίδεται ὑπὸ τῶν προσκυνητῶν τῶν εἰκόνων εἰς τὸν Λέοντα Γ΄ τὸν Ἴσαυρον. Ὁ Λέων ὁ Γραμματικὸς (σ. 177 Bonn) ἐκθέτει τὰ κατ' αὐτὸ ὡς ἑξῆς: «Πλησίον δὲ τῶν Χαλκοπρατείων παλάτιον ἦν σεμνόν, ἐν ᾧ ὑπῆρχε κατὰ τύπον ἀρχαῖον οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, ἔχων συλλήπτορας ἄνδρας τῶν ἐν τέλει τὸν ἀριθμὸν δώδεκα, πᾶσαν ἐπιστήμην μετερχομένους καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ κρατύνοντας δόγματα, βασιλικάς τε διαίτας καὶ βίβλους ἔχοντας ὡσαύτως· ὧν οἱ βασιλεῖς ἄνευ βουλὴν ἢ γνώμην οὐκ ἐθέσπιζον».— Ἐν πολλοῖς δὲ παραμυθίοις ἀναφέρεται ἡ Δωδεκάδα, ἤτοι οἱ δώδεκα σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, οὗ τὴν γνώμην ζητεῖ οὗτος πάντοτε ἐν ταῖς σοβαραῖς ὑποθέσεσι. (Βλ. Hahn Griech. u. alban. Märchen ἀρ. 70 σ. 56. 61. Νεοελλην. ἀνάλ. τ. Α΄ σ. 32. Ζωγραφ. ἀγὼν Α΄ σ. 424). Τοσοῦτο βαθέως δ' εἶναι ἐρριζωμένη ἡ ἰδέα αὕτη παρὰ τῷ λαῷ, ὥστε καὶ ἐν κρητικῷ δημοτικῷ ᾄσματι περὶ τῆς ἐν Κρήτῃ τῷ 1840 ἐπαναστάσεως, ἀναφέρεται ἡ δωδεκάδα τοῦ βασιλέως Ὄθωνος:

Καὶ παρευθὺς ὁ βασιλιὰς κράζει τὴ δωδεκάδα,
τσοῖ πλιὸ σοφοὺς καὶ γνωστικούς, ἀποῦχε 'ς τὴν Ἑλλάδα.
(Jeannaraki σ. 79 ἀρ. 58).

Ἐν τῷ μεσαιωνικῷ ἑλληνικῷ ποιήματι, τῇ Διηγήσει τοῦ Ἀχιλλέως, ὁ ἥρως περιστοιχίζεται ὁμοίως ὑπὸ δώδεκα εὐγενικῶν καὶ ἀνδρειωμένων νέων (στ. 257 κέ. 604 κέ. σ. 9. 19 Wagner). Ἴσως ὅμως πρὸς ταῦτα ἔσχον ῥοπὴν αἱ φραγκικαὶ ἰδέαι περὶ τῶν μυθικῶν βασιλέων τῶν ἱπποτικῶν χρόνων. Ὁ κατὰ τὸν ΙΓ΄ αἰῶνα ζήσας Γάλλος ποιητὴς τῆς Ἀλεξανδριάδος Lambert-le-Court πλάττει τὸν Ἀριστοτέλη προτρέποντα τὸν Ἀλέξανδρον νὰ ἐκλέξῃ δώδεκα ἰσοτί-

Διῃρέθη δὲ τότε ἡ νῆσος εἰς 12 τμήματα, ὧν ἑκάστου προίστατο εἷς μέτοχος τῆς Μαόνας, οὗτοι δ' οἱ δώδεκα ἀπετέλουν τὸ διοικητικὸν συμβούλιον τῆς νήσου ὑπὸ τὸν ἐκ Γενούης στελλόμενον ὕπατον. (Hopf περὶ τῶν ἐκ Γενούης Ἰουστινιάνων ἐν Χρυσαλλίδι τ. Β' σ. 613 κέ. Βλαστοῦ Χιακὰ τ. Β', σ. 29).

μους στρατηγούς. (Notices et extr. des mss. τ. V σ. 106). Κατὰ τὰς ἀρχὰς δὲ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος κατεστάθησαν οἱ δώδεκα Ὅμοιοι τῆς Γαλλίας (les douze pairs de France). Ἐν τῷ γαλλικῷ ἐπικῷ κύκλῳ τοῦ βασιλέως Ἀρθούρου συχνάκις ἀναφέρονται οἱ τὸν μυθικὸν τοῦτον βασιλέα περιστοιχίζοντες 12 ἱππόται τῆς στρογγύλης τραπέζης. Καὶ παρὰ Ῥώσοις ἐπίσης φέρεται μῦθος περὶ τσάρου ἔχοντος δώδεκα συμβούλους καὶ συντρόφους. (Dietrich Russische Volksmärchen σ. 68. 208).

35. Βασιλιὰς καὶ ἃ γένῃς, ἄνδρα, μηγάρτοι θὰ ξανανιώσῃς;
(Κα. 966).

Ὑποτίθεται λέγουσα νέα ὑπανδρευθεῖσα γέροντα· αἱ τιμαὶ καὶ τὰ πλούτη δὲν καταπαύουσι τὸν πόνον της, ποθούσης νέον καὶ σφριγῶντα ἄνδρα· καὶ αἱ μέγισται τῶν τιμῶν δὲν ἀναπληροῦσι τὴν στέρησιν τῆς νεότητος, ἣν κατ' οὐδένα τρόπον δύναται ν' ἀνακτήσῃ ὁ προβεβηκὼς τὴν ἡλικίαν. Περὶ τοῦτο τὸ θέμα κυρίως περιστρέφεται τὸ μεσαιωνικὸν ποίημα «περὶ γέροντος νὰ μὴν πάρῃ κορίτσι», οὗ οἱ ἑπόμενοι στίχοι ἀναπτύσσουσι τὴν ἐν τῇ παροιμίᾳ ἐκφερομένην γνώμην: «Μὴν πλανεθῆτε σὲ φλωριά, τὴν νιότην νὰ πουλῆτε, | ὅτι ἂν ἦτον, μπορεσάμενον ἡ νιότης νὰ πουλειέται, | στέργω, κἀνένας γέροντας 'ς τὸν κόσμον νὰ μὴν ἦτον, | στέργω, τὸν βιόν του ἔδιδεν, νὰ μνήσῃ μὲ τὸ ἱμάτι, | μόνον νὰ ἐξανάνιωνε τὸ παλαιὸν δερματάκι» (γρ. δερμάτι). (στ. 180 κέ. ἐν Wagner carmina gr. med. ae. σ. 111).

36. Γι ἄτρας μου 'ς τὰ τσίβδαλα,
τσ' ἰγὼ 'ς τὰ τσιβδαλίσματα.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 65. Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 21. Τσίβδαλα διαλεκτικῶς ἀντὶ τοῦ σίβδαλα (ἐκ τοῦ τουρκ. σεβδά, ἐρωτικὸν πάθος) αἱ διασκεδάσεις, τὰ ξεφαντώματα. Ἐπὶ οἴκου, ἐν ᾧ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ εἶναι παραδεδομένοι εἰς ἡδονὰς καὶ διασκεδάσεις, ἀφροντιστοῦντες τῆς οἰκιακῆς οἰκονομίας.

37. Γουροῦνι, ἄντρα, γάιδαρο καὶ ποιὸν νὰ πρωτοκλάψω;
(Πτζ. 226, 161. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη ["Α. γ. γ. καὶ τί] — Δαυλίας Χαιρωνείας παρὰ Ν. Καλαγκάκη [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 40. Ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων λύπην, ἣν δὲν αἰσθάνονται, ἐξ ἀδεξιότητος δὲ καθιστώντων κατάδηλον τὴν προσποίησιν· καὶ ἐπὶ τῶν ἐκδηλούντων λύπην οὐχὶ ἀνάλογον πρὸς τὰ παθήματα· καὶ ἐπὶ συρροῆς ἀτυχημάτων μικρῶν καὶ μεγάλων.

38.* Γραῖα ἰδοῦσα θόρυβον εἶπεν· Ἄνδρα μοι δότε.

(Βυζαντινή. Αἰσώπ. 9. Ὁ ἐν τῷ Rhein. Mnss. ἐκδοὺς τὴν συλλογὴν παρατηρεῖ ὅτι ὁ κῶδ. τῆς Μόσχας ἔχει ἄνδρους· ἀλλ' ὁ Jernsted ἀνέγνω ἄνδρα).

Ἰδοῦσα θόρυβον ἀντὶ τοῦ ἀκούσασα, διότι καὶ ἐν τῇ κοινῇ γλώσσῃ εἶναι συνηθεστάτη ἡ χρῆσις τοῦ βλέπω εἰς δήλωσιν τῆς ἀντιλήψεως δι' ἑνὸς τῶν αἰσθητηρίων οὑτινοσδήποτε καὶ οὐχὶ μόνον τοῦ τῆς ὁράσεως (ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τοῦ ὁρῶ, καὶ ἐν ἄλλαις γλώσσαις τῶν ἀντιστοίχων ῥημάτων). — Ὁ Jernsted (ἐν Ἐφημερίδ. τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργ. τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως 1893 τ. 286 τμῆμ. κλασ. φιλ. σ. 32) παρατηρεῖ ὅτι ἡ παροιμία, ἀφαιρουμένης τῆς πρώτης λέξεως ἀποτελεῖ τρίμετρον, ἐξ οὗ συνάγει ὡς πιθανὸν ὅτι ἐλήφθη ἐξ ἀρχαίας τινὸς κωμῳδίας· ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἐξ ἁπλῆς συμπτώσεως, ἡ δὲ παροιμία ὅλη ἀποτελεῖ πολιτικὸν στίχον (τετράμετρον ἰαμβικὸν καταληκτικόν).

Συγκρίνει δ' ὁ Jernsted (αὐτ.) τὴν παροιμίαν πρὸς δημώδεις ἑλληνικάς, αἵτινες, ὡς νομίζω, οὐδὲν κοινὸν ἔχουσι πρὸς ταύτην, οὔτε ἐν τῇ ἐννοίᾳ, οὔτε ἐν τῇ διατυπώσει· (οἷον πρὸς τὰς ἀνωτέρω ἐν λ. ἄνδρας ἀρ. 8-11. 15. 22. 23, παντρεύω 2). Φέρονται ὅμως νῦν παραλλαγαὶ αὐτῆς, ἃς βλ. ἐν λ. γυρεύω 21, ξανοίγω 1. Ἐπίσης ὑπάρχουσι καὶ πολλαὶ ἄλλαι παροιμίαι, διὰ μεταφορῶν διαφόρων τὴν αὐτὴν ἐκφράζουσαι ἔννοιαν (βλ π. χ. τὰς βυζαντινὰς ἐν λ. κόσμος 20. 32. 45 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς). Ἐλεγετο δ' ἡ παροιμία, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν σημερινῶν παραλλαγῶν, ἐπὶ τῶν μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον ἐχόντων ἀεὶ κατὰ νοῦν, καὶ ὀχληρῶς ζητούντων ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἄλλων, ἀδιαφορούντων δ' ἂν οὗτοι ἀπασχολοῦνται εἰς ἄλλα σπουδαιότερα καὶ μᾶλλον ἐπείγοντα ἔργα. — Τὴν σφοδρὰν ἐπιθυμίαν γραιῶν πρὸς γάμον διασύρουσι πολλὰ δημώδη σατυρικὰ ᾀσμάτια καὶ μῦθοι εὐτράπελοι, ὧν παράδειγμα βλ. ἐν λ. ἀλήθεια 54.

39. Ἔφτασ' ἡ μεγάλη Πέφτη
κι' ὁ ἄνδρας μου βρατσὶ δὲν ἔχει.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 120 [κι' ἄ. ῥοῦχα δὲν ἔ.] καὶ παρὰ Μαρ. Γρ. Καμπούρογλου).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 7.

40. Ἐψὲς ἀπέθανε ὁ ἄντρας μου, σήμερα ὁ γάϊδαρός μου,
ψυχομαχάει ὁ χοῖρός μου, ποιόνε νὰ πρωτοκλάψω;
(Παρνασσ. Α' σ. 927).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 37. Ὁ Ἀνδρ Λασκαρᾶτος (ἐν Παρνασσῷ αὐτ) διεπλάτυνε τὴν παροιμίαν προσθεὶς ἄνευ ἀνάγκης στίχους τινὰς πρὸς συμπλήρωσιν.

40α. Ἢ ἐσὺ νὰ σκάσῃς, ἄνδρα, ἢ ἐγὼ νὰ μείνω χήρα.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 431).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 2α.

41. Ἡ μοῖρά μου τὸν ἄντρα μου καλὸν νὰ μοῦ τὸν εὕρῃ.
(Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ. Α. Ξανθουδίδη).

Βλ. ἀρ. 42-44. 46, πρβλ. μοῖρα 39. Ἡ ἐπιτυχία ἐν τῇ ἐκλογῇ τοῦ συζύγου εἶναι ἔργον τῆς μοίρας ὅσονδήποτε δὲ καὶ ἂν μεριμνήσωσιν οἱ γονεῖς, ἂν ἡ μοῖρα εἶναι δυσμενὴς θὰ δυστυχήσῃ ἡ νύμφη, διότι ἢ θὰ πλανηθῶσιν οὗτοι ἐν τῇ κρίσει περὶ τοῦ ἤθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ γαμβροῦ, ἢ μεταβαλλομένης τῆς τύχης θὰ περιπέσῃ εἰς ἔνδειαν ὁ κατὰ τὸν χρόνον τοῦ συνοικεσίου εὐδαίμων καὶ πλούσιος σύζυγος.

42. Ἡ μοῖρά μου τὸν ἄdρα μου καλὸ τὸ θέλει κάμῃ.
(Καρπάθου. ΖΑ. 352, 296).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἐπὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνδρῶν μετὰ τὸν γάμον, εἴτε ἐκ τῆς ῥοπῆς, ἣν ἔχει πρὸς αὐτοὺς ἡ τῆς συζύγου συμπεριφορά, εἴτε ἐκ τῆς συναισθήσεως ὅτι τὰ πρὸς τὴν νέαν οἰκογένειάν των καθήκοντα τοῖς ἐπιβάλλουσι νὰ μεταβάλωσι βίον καὶ ν' ἀποβάλωσι τὰς προτέρας ἕξεις.

43. Ἡ μοῖρά μου τὸν ἄντρα μου τὸν κάνει ὅπως θέλει,
ἂν εἶναι ξένος κάθεται, κι' ἂν εἶναι ντόπιος φεύγει.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 120).

Βλ. ἀρ. 41. 42. 44. Φέρεται καὶ ὡς κωμαστικὸν ᾀσμάτιον μετ' ἀσημάντων παραλλαγῶν. (Λιανοτράγουδα 1866 σ. 62 στ. 1474-5.— 1876 σ. 68). Οὐδέποτε τὸ μέλλον τῆς νυμφευομένης κόρης εἶναι ἐκ τῶν προτέρων ἀσφαλὲς καὶ βέβαιον, ἀλλ' εἰς τὴν μοῖραν ἀπόκειται νὰ τὸ ὁρίσῃ. Ἂν νυμφευθῇ συγχώριόν της, ὅπως μὴ ἀπομακρυνθῇ τῶν γονέων καὶ συγγενῶν, ἐνδέχεται οὗτος ἐκ τῶν περιπετειῶν τοῦ βίου ν' ἀναγκασθῇ νὰ φύγῃ τῆς πατρίδος του· καὶ τοὐναντίον ὁ ξένος ὃν ἐνυμφεύθη, ἀποφασίσασα νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὸν τόπον του, ἐνδεχόμενον εἶναι ν' ἀποκατασταθῇ εἰς τὸ χωρίον τῆς συζύγου του.

44. Ἡ μοῖρά μου τὸν ἄντρα μου ὡς θέλει τόνε κάνει.
(Κρήτης. Βλαστ. σ. 13).

Βλ. ἀρ. 41. 43.

45. Ἢ σὺ ν' ἀποθάνῃς, ἄνδρα μου, ἢ ἐγὼ νὰ χηρέψω.
(Μα. 21. — Κρήτης. Βλαστ. 53 ["Αντρα μου, ἢ ἐσὺ ν' ἀ. ἢ] — Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη ["Αντρα, ἢ σὺ νὰ πεθάνῃς, ἢ] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Γιὰ ἰσὺ νὰ πιθάνῃς, ἄτρα μ', γιὰ ἰγὼ νὰ χηρέψου.]).

Βλ. ἀρ. 2α.

46. Ἡ τύχη μου τὸν ἄνδρα μου καλὸν κακὸν τὸν κάνει.
(Βερ. 74, 26 ['Η μοῖρά μου].—Β. 101, 142 [δμ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 41-44.

47. Θυμόννω μὲ τὸν ἄντραν μου καὶ φτυοῦν με τὰ παιδιά μου.
(Κύπρου. Σ[1] 69 [Θυμώνω] καὶ Σ. 279, 70).

Ὅταν οἱ σύζυγοι ἐρίζωσι πρὸς ἀλλήλους, ἐκλείπει ὁ πρὸς αὐτοὺς σεβασμὸς τῶν τέκνων.

48. Καθὼς γενήκαμε, ἄντρα μου, ἢ ἐσὺ ν' ἀποθάνῃς, ἢ ἐγὼ νὰ χηρέψω.
('Αν. ἐπιθ. Α', 510, 184 [ἄνδρα μου — ἢ ἐ. νὰ μείνω χήρα.] — Κρήτης. Ἄπτερα 21 [Κ. ἐκαταντήσαμε] — Χίου Καν. 257, 340 [γενήκαμεν — νὰ πεθάνῃς]— Πάρου παρὰ Π.

Σαρρῆ [Κατὰ ποῦ καταντήσαμε — ἢ γώ] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη [γὴ ἐσὺ ν' ἀ. γὴ ἐ.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Κ. γινήκαμι, ἄ. μ', γιὰ σὺ νὰ πιθάνης, γιὰ γὼ νὰ χηρέψου.]).

Βλ. ἀρ. 2α.

49. Καὶ 'ς τοῦ κυροῦ' μ' ἀκούμπησα, καὶ 'ς τἀδελφοῦ μου πῆγα, μὰ σὰν τἀντρὸς τὴ συντροφιὰ συντρόφεψη δὲν εἶδα.

(Ψαρῶν. Β. 348, 10 [συντρόφευση]).

Καὶ πατρὸς καὶ ἀδελφῶν προσφιλέστερος ὁ σύζυγος καὶ καλύτερος σύντροφος καὶ προστάτης τῆς γυναικός. Παραπλήσιαι αἱ **ἰταλ.** È meglio un tristo marito che cento buoni fratelli = καλύτερος εἶναι κακὸς ἄνδρας ἀπὸ ἑκατὸ καλοὺς ἀδελφούς. (Castagna 12, 11). È meglio una cattiva parola del marito, che una buona del fratello = καλύτερος εἶναι κακὸς λόγος τοῦ ἀντρὸς ἀπὸ καλὸν τοῦ ἀδελφοῦ. (Giusti 101).

50. Κακὴ μοῖρα ἔχεις, ἄντρα μου, οὔλοι πνιγήκανε καὶ σὺ γλύτωσες.

(Κρήτης. Βλαστ. σ. 54).

Βλ. ἀρ. 59. 60. Κατὰ σχῆμα παρὰ τὴν προσδοκίαν. Ἐπὶ ἀνδρὸς ἐξώλους, τοῦ ὁποίου καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς οἰκειοτάτους εἶναι ἐπιθυμητὸς ὁ ὄλεθρος.

51. Κάλλιο ἄντρα μ' ἕνα μάτι, παρὰ μ' ἕνα παιδί.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 136. — Πτζ. 248, 428α [περὶ]. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι [Κάλλια ἄνδρας] — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [Κάλλια — μάτι πάρα μ' ἕν προγόνι.]).

Βλ. χῆρος 1. Δυστυχὴς ἡ νυμφευομένη χῆρον ἔχοντα τέκνα· προτιμότερον θὰ ἦτο ἂν ἐνυμφεύετο ἄνδρα μὴ ἀρτιμελῆ. Ὁ W. III, 417, 1254 ἀναγράφει ἐν γερμανικῇ μεταφράσει ἀπαράλλακτον ἱσπανικὴν παροιμίαν.

51α. Κάλλιο 'π' ἄdρα 'ς ἄdρα, πάρα πὲ παιδὶ σὲ παιδί.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Ἡ χήρα, ἡ ἔχουσα τέκνα ἀχάριστα, καλύτερον εἶναι νὰ νυμφευθῇ

ἐκ νέου ἀντὶ νὰ προστρέχῃ ὁτὲ μὲν εἰς τούτου ὁτὲ δ' εἰς ἐκείνου τοῦ τέκνου της τὸν οἶκον ζητοῦσα περίθαλψιν.

52. Καυκαλίδα καυκαλίδα,
ποῦ καμες τὸν ἄντρα γίδα.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Γίδα μεταφορικῶς ὁ εὐήθης. Καυκαλίδα δὲ ἢ καυκαλήθρα, ἡ τῶν ἀρχαίων «καυκαλίς», εἶναι τὸ tordylium Apulum L (ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὄνομα ἔχουσι καὶ ἄλλα τινὰ παρεμφερῆ σκιαδιοφόρα, συνήθη ἐν Ἑλλάδι). Τὸ ἄγριον τοῦτο λάχανον εἶναι εὔγευστον καὶ ἔχει εὐάρεστον ὀσμήν, τρώγεται δὲ καὶ ἄβραστον. Τρώγουσαι δ' αὐτὸ αἱ γυναῖκες ἐπιλέγουσι τὴν ἀνωτέρω ῥῆσιν, ἀναφερόμεναι εἰς τὸν ἀκόλουθον μῦθον: Μνιὰ φορὰ ἤταν ἕνας κ' εἶχε γυναῖκα, ποῦ τσῆ ἐβρωμούσανε τὰ χνῶτά τση, καὶ δὲν μποροῦσε νὰ τὴν ὑποφέρῃ. Κάποιος τοῦ εἶπε πῶς ἡ ἐκκλησιά μας λέγει, πῶς ὅταν μυρίζουνε τὰ χνῶτα τοῦ ἀντρὸς ἢ τσῆ γυναικός, τὸ ἀντρόϋνο τὸ χωρίζει ὁ δεσπότης. Ἐπῆγε λοιπὸν ὁ ἄντρας 'ς τὸ δεσπότη καὶ τοῦ εἶπε πῶς ἔτσι κ' ἔτσι, δὲν ὑποφέρω τὴ γυναῖκά μου, γιατὶ βρωμοῦν τὰ χνῶτά τση. Ὁ δεσπότης ἀμέσως ἐκάλεσε τὴ γυναῖκα, καὶ ἔβαλε καὶ τὴν ἐμυρίσανε γιατροί, ἀλλὰ δὲν ἐμύριζε· καὶ αὐτὸ συνέβη, γιατὶ ὅπως ἐξεκίνησε νἄλθῃ, ἐπῆρε κ' ἔφαε δύο τρεῖς καυκαλίδαις καὶ τὸ στόμα της ἐμύριζε μὲ ὡραία μυρουδιά· Ὁ δεσπότης ἀμέσως ἔδειξε δίκαιο τῆς γυναικός, καὶ λέει τοῦ ἄντρα τση πῶς ἂν ἄλλη φορὰ ξανάλθῃς νὰ κατηγορήσῃς ἄδικα τὴ γυναῖκά σου, θὰ σὲ καταραστῶ καὶ θὰ σ' ἀφορέσω. Ἀπὸ τότε ἐκείνη ὅταν ἐπάστρευε λάχανα, ἔλεγε πάντα τὸ καυκαλίδα καυκαλίδα. Καὶ σήμερα, ὅταν ἴδῃ κἀνεὶς εἰς τὴν ἐξοχὴ καυκαλίδα κόφτει καὶ τὴν τρώγει καὶ θυμᾶται τί ἔπαθε ὁ ἄμοιρος ἐκεῖνος.

53. Κι' ἀπὸ τὸν ἄντρα δάκρυα χω,
κι' ἀπὸ τὸν φίλο μοιρολόγια.

(Βερ. 76, 11. — Β. 140, 365).

Βλ. ἀρ. 31.

54. Κόρη μου, κατὰ τὸν ἄντρα σου νὰ σειέται κ' ἡ ποδιά σου.

(Κρήτης. Ἄπτερ. 61 καὶ παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 27. Ἡ γυνὴ ἐπιτρέπεται νὰ κομπάζῃ καὶ νὰ ὑπερηφανεύηται ἀναλόγως τῆς ἀξίας, ἣν ἔχει ὁ σύζυγός της. Τὸ σεῖσμα καὶ τὸ λύγισμα τῆς γυναικός, ἐξ οὗ καὶ ἡ ποδιά της σείεται καὶ «βροντομαχᾷ», ἐμφαίνει ἀγερωχίαν καὶ ὑπερφροσύνην.

55. Κουτσοδόντα περπεροῦ,
πάρ' τοὺν ἄντρα σ' κι' ὄξου χιοῦ!

(Τήνου παρὰ Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Περπεροῦ ἡ ἔχουσα πολλὰ ὑπέρπυρα (πρβλ. κακοειδής 1. 2. 4-6. 9), ἡ πολύπροικος γυνή. Τὴν πλουσίαν, ἀλλ' ἄσχημον γυναῖκα, μόνος ὁ σύζυγός της, ὁ διὰ τὴν προῖκα νυμφευθεὶς αὐτήν, ἔχει ὑποχρέωσιν νὰ τιμᾷ, οὐδεὶς δ' ἄλλος, διότι τὰ πλούτη μόνα οὐδέποτε ἐπιβάλλουσι τὸν σεβασμόν, ἥκιστα δ' εἰς ἐκείνους, οἵτινες οὐδὲν ἐξ αὐτῶν προσδοκῶσι κέρδος.

56. Κρένω γώ, τσαμπουνίζει κι' ὁ ἄντρας μου.

(Βλ. Κατζιούλ. 1379. — Κατζιούλ. Ἐπιμ. 94 [καὶ τσαμπουνίζει κι' ἄνδρας μου.] — Κ. 86 [ἄνδρας] — Κ. β', 29 [καὶ ἄνδρας μου.] — Μα. 24 [Κρίνω ἐγώ, φλυαρεῖ καὶ ὁ ἄνδρας μου.] — Νθ. 71, 438 [φλυαρεῖ καὶ ἄνδρας μου.] — Β¹. 54, 64 [κι' ἄ. μου. — ἢ φλυαρεῖ κι' ἄ. μου.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 667 [ἄνδρας]. — Β. 145, 434).

Τσαμπουνίζω ἢ τσαμπουνῶ μεταφ. = φλυαρῶ, ληρῶ· ἀπὸ τοῦ τσαμποῦνα, ὡς λέγεται ὁ ἄσκαυλος, ἐνιαχοῦ δὲ ὁ πλαγίαυλος, ἐν Πελοποννήσῳ δὲ καὶ σχισμὴ ἢ ὀπὴ τοῦ βαρελίου τοῦ οἴνου («τὸ βουτσὶ ἔχει τσαμποῦνα»), ἀπὸ τοῦ ἤχου μεθ' οὗ ἐκρέει ἐκεῖθεν ὁ οἶνος· ὁ παίζων τὴν τσαμποῦνα λέγεται ἐν Χίῳ τσαμπουνιάρης· ἡ λέξις ἰταλικὴ (zampogna ἢ sampogna ἢ σικελιστὶ sampugna ὁ ποιμενικὸς αὐλός, ἡ φλογέρα). Ἡ χρῆσις τοῦ ῥήματος ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ ἀπαντᾶται καὶ ἐν τῇ Διηγήσει γαδ. λύκ. στ. 345 σ. 134 Wagner: «τί τζαμπουνίζεις, γάδαρε». πρὸς ὃ πρβλ. τὸ τοῦ δημοτικοῦ ᾄσματος: «τί τσαμπουνᾷς βρωμότουρκε, τί λές, παλιομουρτάτη»; (Passow ἀρ. 233 στ. 36). — Ἐπὶ φλυάρων καὶ ἀνοήτων, οἵτινες ὑβρίζουσιν ἄλλους ὡς μωρολογοῦντας, ἐνῷ εἰς αὐτοὺς μάλιστα προσήκει τοιαύτη μομφή.

57. Λάχανα 'ς τὴ μάννα μου,
λάχανα 'ς τὸν ἄνδρα μου,
κάλλια ἦταν 'ς τὴ μάννα μου.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 681 — Β. 148, 17 [ἤτανε]).

Εἶναι προτιμότερον νὰ μὴ ὑπανδρευθῇ ἡ κόρη, ἂν πρόκειται νὰ μὴ βελτιωθῇ διὰ τοῦ γάμου ἡ τύχη της· ἂν ἡ δίαιτα καὶ ἐν τῷ συζυγικῷ οἴκῳ εἶναι ἐπίσης πενιχρὰ ὡς ἐν τῷ πατρικῷ, προτιμότερος ὁ πρότερος μετὰ τῶν γονέων βίος. Λέγεται συνήθως ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν ἀτυχησασῶν ἐν τῷ γάμῳ, καὶ γενικώτερον ἐπὶ μεταβολῆς τοῦ βίου ἐπὶ τὰ χείρω.

58. Μακρὺς ἄντρας γιὰ τὴσ συκιά, κοντὸς γιὰ τὴγ γυναῖκα.
(Καρπάθου. ΖΑ. 356, 272).

Ὁ ὑψηλὸς τὸ σῶμα μόνον πλεονέκτημα ἔχει, ὅτι δύναται νὰ φθάσῃ τὰ σῦκα εἰς τὴν συκῆν, ἐνῷ ὁ βραχὺς εἶναι καταλληλότατος σύζυγος. Ὁμοίας παροιμίας περὶ γυναικῶν βλ. ἐν λ. κοντὸς 8α. 29· ἐπαίνους τῶν κοντῶν ἀναφέρουσιν αἱ παροιμίαι ἐν λ. κοντὸς 12, ψόγους δὲ τῶν μακρῶν αἱ ἐν λ. μακρὺς 1 μετὰ τῶν αὐτόθι σημειουμένων παραλλαγῶν. Ἄντικρυς δ' ἀντίθετοι πρὸς τὴν προκειμένην εἶναι αἱ ἐν λ. κοντὸς 6. 28. 29.

59. Μαύρη τύχη ποῦ εἶχες, ἄντρα,
ὅλοι ἐπνίγηκαν καὶ σύ ἤρθες.
(Βλ. Κατζιούλ. 668. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 710. — Κατζιούλης-Φιλητᾶς [ἐπνίκαν καὶ σύ γύρισες.] — Κ. 114 [ἄνδρα].— Κ. β', 30 [Μαύρην τύχην εἶχα, ἄνδρα — σὺ ἐγύρισες;] — Νε. 74, 465 [ὁμ.] — Μα. 25 [Μαύρην τύχην εἶχα, ἄνδρα — καὶ σὺ μόνος ἐγλύτωσες.] — Β¹. 62, 7. [τ. εἶχα ἄ. ὅ. πνίγηκαν καὶ σὺ γύρισες;] — Ἠπείρου. Ἀρ. 704 [Μ. μοῖρα] Β. 153, 52 [Μ. τ. εἶχα ἄ. ὅ. πνίγησαν καὶ σὺ γύρισες.] — Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Θρᾳκ. ἐπετηρὶς σ. 198 [Μ. τύχ' ποῦχες, ἄντρα, γιοῦλ' πνιγ'καν καὶ σὺ ὕρσες.]).

Βλ. ἀρ. 50.

60. Μὴγ κλαῖς κι' ὁ ἄντρας σου προβατεῖ 'ς τὸ φόρο.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Αὐθάδης μὲν καὶ ἄγροικος, ἀλλ' εἰλικρινὴς καὶ ἴσως πειστικὴ παραμυθία πρὸς νεαρὰν χήραν. Αὕτη θὰ ἔλθῃ πάντως εἰς δεύτερον

γάμον· ὅθεν δὲν πρέπει νὰ θρηνῇ, διότι δὲν ἔχασεν ἀκριβῶς εἰπεῖν τὸν σύζυγόν της, ἀφοῦ οὗτος, ὃν μετ' ὀλίγον θὰ στεφανωθῇ, περιπατεῖ ἐν τῇ ἀγορᾷ.

61. Νά 'χ' ἄντρακ καὶ νὰ θέριζα, κάλλιά 'τον νὰ 'μουχ χήρα.

(Καρπάθου. ΖΑ. 357, 302 [ἄντρα] καὶ Μαν. 287, 284 [νά μην χ.]).

Βλ. κακοπαντρεύω 1. 2. 4, κακοπαντρειὰ 1. Τοῦ ἀτυχοῦς γάμου προτιμοτέρα ἡ χηρεία. Τὸ θέρισμα τῶν ἀγρῶν, μάλιστα δὲ ἡ ἐπὶ μισθῷ θεριστικὴ ἐργασία ἐν ξένοις ἀγροῖς, ὡς τεκμήριον ἀτυχεστάτου γάμου ἀναφέρεται καὶ ἐν ἄλλαις παροιμίαις (βλ. παντρεύω 10. 12).

62. Ὁ ἄντρας εἶν' ἀγοραστής, καὶ ἡ γυναῖκα ἂς προσέχῃ.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἡ ἀπατηθεῖσα ὑπὸ ἀνδρὸς γυνὴ ἑαυτὴν ἂς αἰτιᾶται· διότι αὐτὴ ὀφείλει νὰ περιφρουρῇ τὴν τιμήν της, ἀπιστοῦσα εἰς τοὺς λόγους καὶ ἀποκρούουσα τὰς προτάσεις τοῦ ἀνδρός.

63. Ὁ ἄντρας εἶν' ἀπὸ φωτιὰ κ' ἡ γυναῖκα ἀπὸ στουππεῖ, κι' ὁ διάβολος καταφτάνει καὶ φυσάει.

(Β. 178, 22).

Ἡ παροιμία εἶναι νόθη, ληφθεῖσα ἐπὶ λέξει ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἱσπανικοῦ διηγήματος, περὶ οὗ πολλάκις ἐγένετο λόγος (πρβλ. τ. Α΄ σ. μη΄), ἐκ τῆς Μνημοσύνης τ. Α΄, σ. 407· ἡ δ' ἱσπανικὴ παροιμία ἔχει ὧδε ἐν πρωτοτύπῳ: El hombre es el fuego, la muger la estopa, vene el diablo y sopla. (D. I, 460). Ἀλλ' ἡ παροιμία εἶναι παγκόσμιος, πολλαὶ δ' ὑπάρχουσι καὶ εἰς τὴν ἑλληνικὴν παραλλαγαί, συμβουλεύουσαι νὰ μὴ φέρωμεν πλησίον τοῦ πυρὸς τὰ στυππεῖα ἢ τἄχυρα (βλ. φωτιὰ 1. 10. 13), ἐννοοῦσαι δ' ὅ,τι καὶ ἡ ἱσπανική, ὅτι ἡ μεγάλη οἰκειότης ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνήθως ἐξάπτει εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐρωτικὸν πάθος καὶ προκαλεῖ σκάνδαλα. Παραλλαγὴ δέ τις, ἧς ὅμως ἀγνοῶ τὸ κείμενον, ὡς ἀναπτύσσεται παρὰ τῷ Καισ. Δαπόντε (Καθρέπτ. τῶν γυναικῶν 1766 τ. Α΄ σ. 373), φαίνεται προσεγγίζουσα μᾶλλον πρὸς τὴν διατύπωσιν τῆς ἱσπανικῆς παροιμίας:

Βλέποντας ὁ διάβολος μαζὶ εἰς τὴν οἰκίαν
κορίτσι καὶ καλόγηρον, στουππεῖα καὶ φωτίαν,
ἠθέλησεν, ἐβάλθηκεν αὐτὰ νὰ τὰ ἀνάψῃ . . .
Καὶ βλέποντας ὁ μοναχὸς πῶς εἰς τὸ σπίτι ἄλλος
κἀνένας δὲν εὑρίσκεται μικρὸς οὐδὲ μεγάλος,
μόνον ἐκείνη καὶ αὐτός, τὰ ξύλα κ' ἡ φωτία,
τὸ ἴδιον ἀληθινά, ὡς λέγει ἡ παροιμία . . .

Ἐνταῦθα ἀναγράφω τὰς πρὸς τὴν διατύπωσιν ταύτην συγγενεστέρας ἀλλογλώσσους παροιμίας, αἱ δὲ λοιπαί, καθὼς καὶ αἱ ὅμοιαι ἐν ἑλληνικοῖς βιβλίοις γνῶμαι καὶ παρομοιώσεις θὰ καταχωρισθῶσιν ὑπὸ τὰς ἀνωτέρω μνημονευθείσας παραλλαγάς. **Ἰταλ.** L'uomo è fuoco e la donna è stoppa; vien poi il diavolo e gliel'accoca = ὁ ἄντρας εἶναι φωτιά, κ' ἡ γυναῖκα εἶναι στουππεῖ· ἔρχεται ὕστερα ὁ διάβολος καὶ τοὺς σημαδεύει. (Giusti 44). Nè stoppa con tizzoni, nè donne con uomini = οὔτε στουππεῖ μαζὶ μὲ δαυλιά, οὔτε γυναῖκες μαζὶ μὲ ἄνδρες. (D. I, 460). La stoppa lontana dal fuoco, la gioventù dal giuoco = τὸ στουππεῖ μακριὰ ἀπὸ τὴ φωτιά, ἡ νεολαία (μακριὰ) ἀπὸ τὸ παιγνίδι. (αὐτ.). L'uomo è fuoco, la donna è stoppia ed il diavolo li accende = ὁ ἄνδρας εἶναι φωτιά, ἡ γυναῖκα εἶναι στουππεῖ καὶ ὁ διάβολος τοὺς ἀνάβει. (νεαπολιτ. αὐτ.). L'omu è lu focu, e la donne è la stuppa; la diavulu veni e ciùscia = ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ φωτιά, καὶ ἡ γυναῖκα εἶναι τὸ στουππεῖ· ὁ διάβολος ἔρχεται καὶ φυσάει (σικελ. Pitrè I, 114). – **Γαλλ.** L'homme est le feu, la femme est l'étoupe, et le diable vient qui souffle, (Legai 443. Leroux I, 254). Ni étoupes près des tisons, ni les filles près des garçons (Legai 250. Leroux II, 359. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 460). Les estoupes arrière du feu, et les jeunes une lieue du jeu. (D. I, 460 μετὰ διαλεκτικῆς παραλλαγῆς). Dous amourous en un luec, son d'estoupos prez dou fuec = δυὸ ἐρωτευμένοι 'ς ἕναν τόπο, εἶναι στουππειὰ κοντὰ 'ς τὴ φωτιά. (νεοπροβηγκ. αὐτ.).—**Ἱσπαν.** Ni estopa con tizones, ni la muger con varones = οὔτε στουππεῖ μαζὶ μὲ δαυλιά, οὔτε ἡ γυναῖκα μὲ ἄνδρες. (αὐτ. καὶ ἀνωτέρω). — **Πορτογαλ.** Nem estopa com tições, nem mulher com varões = ὁμ. (αὐτ.). O homem he

fogo, ea mulher estopa, vem o diabo assopra = ὁ ἄνθρωπος εἶναι φωτιά, ἡ γυναῖκα στουππεῖ, ἔρχεται ὁ διάβολος καὶ φυσᾷ. (W. V, 194, 41). — **Ῥωμουν.** Tîner lânga tînera, ca paiele lânga foc = νέος κοντὰ σὲ νιά, σὰν ἄχερο κοντὰ 'σὲ φωτιά. (Zanne 6106). — **Γερμαν.** Der Mann ist das Feuer, das Weib das Werch und der Teufel der Wind, der bläst = ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ φωτιά, ἡ γυναῖκα τὸ στουππεῖ καὶ ὁ διάβολος ὁ ἀέρας ποῦ φυσᾷ. (W. III, 375, 330, μᾶλλον φαίνεται μετάφρασις τῆς ἱσπανικῆς). — **Ἰνδικαὶ** γνῶμαι: «Ἡ μὲν γυνή ἐστιν, ὡς ἡ στάμνος τοῦ βουτύρου, ὁ δ' ἀνὴρ ὡς ἡ φλὸξ τοῦ πυρός· καθὼς δὲ τὸ βούτυρον διαλύεται ἐκ τῆς προσθίξεως τοῦ πυρός, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ἐκ τῆς τοῦ ἀνδρός». (Χιτοπαδάσσα, μεταφρ. Δ. Γαλανοῦ. Ἀθ. 1851 σ. 42). «Ἡ μὲν θήλειά ἐστιν, ὡς στάμνος ἔχουσα βούτυρον· ὁ δ' ἄρρην ὡς ἄνθραξ ἡμμένος· ὅθεν ὁ φρόνιμος οὐ τίθησιν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ τὸ πῦρ καὶ τὸ βούτυρον». (αὐτ. σ. 123).

64. Ὁ ἄντρας μου βασιλιᾶς, κ' ἐγὼ βασίλισσα·
ὁ γιός μου βασιλιᾶς, κ' ἐγὼ δοῦλά του.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ [δοῦλάν του.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη [βασιλέας — βασιλέας.]).

Ὅτι ἡ μὲν σύζυγος συμμερίζεται πάσας τὰς εἰς τὸν σύζυγον ἀποδιδομένας τιμάς, ἀλλ' οὐχὶ καὶ ἡ μήτηρ τὰς εἰς τὸν υἱόν.

65. Ὁ ἄντρας μου γιὰ ῥούμπαλα, κ' ἐγὼ γιὰ πανηγύρι.
(Β. 178, 25).

Βλ. ἀρ. 36 πρβλ. ἀρ. 21. Τὰ ῥούμπαλα (ἐκ τοῦ ἰταλ. rombola = σφενδόνη) εἶναι παιδιὰ συνειθιζομένη καὶ ἐν Χίῳ (Πασπάτη Χιακ. γλωσσάρ. σ. 314), ἡ ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν λεγομένη il giuoco delle zone. Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ γυναικῶν, αἵτινες ἀντὶ νὰ προσπαθῶσι νὰ σώσωσι διὰ τῆς οἰκονομίας τὸν οἶκον, ἂν ὁ σύζυγος τύχῃ νὰ εἶναι ἐκδεδιῃτημένος, ἁμιλλῶνται ὅπως ὑπερβῶσιν αὐτὸν εἰς τὴν σπατάλην.

66. Ὁ ἄντρας μου μὲ κάνει κόνα,
κι' ὁ ἄντρας μου μὲ κάνει χῶμα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 27.

67. Ὁ ἄντρας 'ς τὴ γωνιά, κι' ὁ δαίμονας 'ς τὴν πόρτα.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη)

Πρβλ. ἀρ. 4. Ἐπὶ μοιχαλίδων, αἵτινες τοσαύτην ἔχουσι θρασύτητα, ὥστε, καραδοκοῦσι τὸν κατάλληλον καιρὸν νὰ εἰσαγάγωσι τὸν ἐραστήν, καὶ ὅταν ἀκόμη ὁ σύζυγος εὑρίσκηται ἐν τῷ οἴκῳ.

67α. Ὁ καθανεὶς ἔχει τὸν ἄντρα του.

(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη).

Ἕκαστος ἔχει τὸν καλύτερόν του. Οὐδεὶς δύναται νὰ καυχηθῇ ὅτι εἶναι ἀπαράμιλλος εἰς τὸ εἶδός του, δεξιὸς τεχνίτης ἢ ἀνδρεῖος ἀνήρ, διότι πάντως θὰ ὑπάρχῃ ἄλλος τις ἀνώτερος αὐτοῦ, δεξιώτερος ἢ ἀνδρειότερος. — Πρβλ. τὸ **Γαλλ.** Il a trouvé son homme. (Littré λ. homme).

68. Ὁ λωβὸς ἄντρας αὐτᾶς,
ὁ λωβότερος χειλᾶς.
Ὁ καλὸς ἄντρας μυτᾶς,
ὁ καλύτερος δοντᾶς.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Τὸ ἐπίθετον λωβὸς ἐν Μάνῃ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Πελοποννήσου εἶναι συνώνυμον τοῦ κακός, δηλοῦν κυρίως τὸν εὐτελῆ καὶ χυδαῖον. Τὸ ἀφῃρημένον λώβα (ἢ λοῦβα) σημαίνει ὡς καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς τὴν λέπραν, καὶ καταχρηστικῶς πᾶσαν ἐξανθηματικὴν νόσον· ὁ δὲ λεπρός, ὁ ὑπὸ τῶν βυζαντινῶν λωβὸς καλούμενος, νῦν λέγεται λωβιασμένος. — Ἡ παροιμία εἶναι φυσιογνωμική, συμφωνεῖ δ' ἐν τοῖς πλείστοις πρὸς τὰς ἀρχαίας φυσιογνωμικὰς παρατηρήσεις. Οὕτω τὸν αὐτᾶν, τὸν ἔχοντα δηλ. μεγάλα ὦτα καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐθεώρουν κακόν: «οἱ τὰ ὦτα μικρὰ ἔχοντες πιθηκώδεις, οἱ δὲ μεγάλα ὀνώδεις» (Ἀριστοτέλ. φυσιογνωμ. 6 σ. 812α, 9)· ἀλλαχοῦν νῦν τὰ μεγάλα ὦτα θεωροῦνται ὡς σημεῖον μακροβιότητος (βλ. αὐτὶ 26). Περὶ δὲ τοῦ χειλᾶ λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (αὐτ. σ. 811α, 24): «οἱ δὲ τὰ χείλη ἔχοντες παχέα καὶ τὸ ἄνω τοῦ κάτω προσκρεμώμενον μωροί· ἀναφέρεται ἐπὶ τοῖς ὄνοις τε καὶ πιθήκοις». Εἰς δὲ τοὺς μυτάδες τῆς παροιμίας ἀναφέρεται ἐκ τῶν παρ' Ἀριστοτέλει φυσιογνωμικῶν τῆς

ῥινὸς μόνον τὸ ἑξῆς (αὐτ. σ. 811α, 31): «οἱ δὲ τὴν ῥῖνα περιφερῆ ἔχοντες ἄκραν, ἀμβλεῖαν δέ, μεγαλόψυχοι». Περὶ τῶν ὀδόντων φέρονται παρ' ἡμῖν διάφοροι φυσιογνωμικαὶ δοξασίαι, ὅτι ὁ ἔχων ἀραιοὺς ὀδόντας εἶναι βραχύβιος καὶ ἡ γυνὴ εἶναι προωρισμένη νὰ νυμφευθῇ πλούσιον (βλ. δόντι 1. 3).

68α. Ὄντες νὰ σαρανταρέψῃς,
τότες ἄντρα μὴ γυρέψῃς.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 168).

Ἂν μείνῃ τις ἀνύπανδρος μέχρις ἡλικίας τεσσαράκοντα ἐτῶν, δὲν πρέπει πλέον νὰ ζητῇ ἄνδρα, διότι ὁ γάμος θὰ εἶναι πάντως δυσάρμοστος καὶ ἀτυχής.

69. Ὅπου ἰδῇς πανώρια κόρη, παραστόλη ἄντρα παίρνει,
κι' ὅπου ἰδῇς πανώριον ἄντρα, παρασούσουμη γυναῖκα.
(Β. 349, 9).

Παραστόλης, ὁ ἄσχημος· ἡ λ. παράστολος δὲν εὕρηται μὲν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ἀλλ' εἶναι τὸ ἀντίθετον τοῦ εὔστολος ἢ εὐσταλὴς (παρὰ -στέλλω)· παρασούσουμος δ' εἶναι ὁ ἔχων διεστραμμένους τοὺς χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, ὁ τῶν ἀρχαίων παράσημος, μικρὸν μεταβληθείσης τῆς σημασίας· σουσοῦμι (ἐκ τοῦ ἀρχαίου σύσσημον) εἶναι ὁ χαρακτὴρ τοῦ προσώπου καὶ καταχρηστικῶς τὸ σωματικὸν ἐλάττωμα. — Ἡ παροιμία ἐνέχει τὸ παράπονον, ὅπερ καὶ ἐν ἄλλαις πολυτρόπως διὰ διαφόρων μεταφορῶν ἐπαναλαμβάνεται· ὅτι αἱ δυσειδεῖς κόραι συνήθως νυμφεύονται ὡραίους ἄνδρας καὶ οἱ ὡραῖοι δυσειδεῖς γυναῖκας, καὶ ὅτι προσέτι εὐκολώτερον καὶ ταχύτερον νυμφεύονται κακαὶ καὶ ἄσχημοι κόραι ἀπὸ τὰς ἀγαθὰς καὶ ὡραίας. (πρβλ. ἀρ. 76, ἄσχημος 9. 10, τρώγω 112).

70. Ὅ τι ἔχω μπρός μου
τὸ λέγω τἀνδρός μου.
(Β. 238, 899.— Λιδαρτζίου παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου [ἐμπρός μου τὸ λέω.]).

Ἐπὶ τῶν ἐπιρριπτόντων εἰς ἄλλους τὰ ἴδια ὀνείδη. (Πρβλ. δικός μου 24).

71. Οὔτε τὸ σπίτι χωρὶς ἄντρα, οὔτε ὁ ἄντρας 'ς τὸ σπίτι.
(Ἀθηνῶν παρὰ Ὀθ. Στασινοπούλου).

Δὲν εἶναι τέλειος ὁ οἶκος, ἐξ οὗ ἐλλείπει ὁ ἀνήρ, ἤτοι ὁ προστάτης σύζυγος· ἀλλὰ καὶ κακῶς ἔχει ὁ οἶκος, ἐν τῷ ὁποίῳ διατρίβει διηνεκῶς ὁ ἀνήρ, καθήμενος ἀργός, ἀντὶ ν' ἀσχολῆται εἰς τὰ ἔξω ἔργα. —Ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν πρβλ. τὸ τοῦ Σουσαρίωνος: «κακὸν γυναῖκες, ἀλλ' ὅμως, ὦ δημόται, | οὐκ ἔστιν οἰκεῖν οἰκίαν ἄνευ κακοῦ» (Meineke FCG. II, σ. 3, 1)· τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Λυσιστράτ. 1039): «κἄστ' ἐκεῖνο τοὔπος ὀρθῶς κοὐ κακῶς εἰρημένον, | οὔτε σὺν πανωλέθροισιν οὔτ' ἄνευ πανωλέθρων»· καὶ τὸ τοῦ Ὑβρέου (παρὰ Στράβ. ΙΔ', 24 σ. 659): «οὔτε γὰρ μετὰ σοῦ δυνάμεθα ζῆν, οὔτ' ἄνευ σοῦ».

72. «Ποῦθεν εἶσαι, κυρατσοῦλά μου;
—Ἐκεῖθε ποῦ ναι κι' ὁ ἄντρας μου».
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 29.

73. Πρὸς χάρη τοῦ ἀντρούς μου καὶ τὸ σκύλον τ' ἀγαπῶ.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ ἀγαπῶ 55. Ἐξ ἀγάπης πρὸς τὸν σύζυγον ἡ ἀγαθὴ γυνὴ οὐ μόνον τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ περιποιεῖται, ἀλλὰ καὶ πᾶν ὅτι εἶναι οἰκεῖον καὶ ἀγαπητὸν εἰς αὐτὸν στέργει.

74. Σ τάντρὸς τἀνασκουμπώματα καυχειέται κ' ἡ γυναῖκα.
(Βάρνερ: ἄντρας 7 [ἀνδρὸς τἀνακουμπώματα καυχοῦνται κ' αἱ γυναῖκες.] — Β. 350,6).

Βλ. ἀρ. 78.—Ἀνασκούμπωμα (ἐκ τοῦ ἀνασκουμπώνω, ἤτοι ἀνὰ-κομβόω, καὶ ἐν τῇ μέσῃ ἑλληνικῇ εὐχρήστου· βλ. Κοραῆ Ἄτακτ. Α' σ. 137 κέ. 262) λέγεται ἡ ἀναστολὴ τῶν χειρίδων· ἐπειδὴ δὲ αὕτη συνήθως σκοπὸν ἔχει τὴν προπαρασκευὴν πρὸς ἐκτέλεσιν βαρείας χειρωνακτικῆς ἐργασίας, λέγεται ἀνασκούμπωμα καὶ ἡ τοιαύτη ἐργασία καὶ τὸ ἀποτέλεσμα αὐτῆς. — Ἡ γυνή, κατὰ τὴν παροιμίαν, συμμεριζομένη τοῦ συζύγου τὰς ἡδονὰς καὶ λύπας, θεωρεῖ ὡς ἴδια πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἐγκαυχᾶται ἐπὶ τῇ ἐπιτυχίᾳ τούτων.

75. Ἄστ' ἀντρὸς τὸν νόστον ἡ κιλλή, ἐξάψαν οἱ ποιαῖς της.
(Καρπάθου. Μαν 290,335).

Ἡ λέξις νόστος μόνον τὸ γένος μεταβαλοῦσα, ἕνεκα τῆς καταλήξεως -ος, διετήρησε τὴν ἀρχαίαν σημασίαν· καταχρηστικῶς δὲ λέγεται καὶ ἡ ὄρεξις φαγητοῦ ἢ ποτοῦ. Περὶ τῆς φράσεως ἐξάψαν οἱ ποιαῖς της βλ. ἀνωτέρω λ. ἀνάβω 2. — Ἐπὶ τῆς χαρᾶς, ἥτις ἐπικρατεῖ ἐν τῷ οἴκῳ κατὰ τὴν ἐπάνοδον τοῦ οἰκοδεσπότου μετὰ μακρὰν ἀποδημίαν.

76. Τῆς καλῆς οἰκονόμα ἄντρα, τῆς ἀχαμνῆς εἶναι πίσω ἀπ' τὴν πόρτα.
(Ἄργους. Νέα. 97).

Βλ. ἀρ. 77. 69, ἀκαμάτης 23, ἄσχημος 9. 10. Ὅτι εὐκολώτερον τῶν ἀγαθῶν καὶ εὐειδῶν νυμφεύονται αἱ δυσειδεῖς καὶ ἀνάξιαι. Ὁ μέλλων σύζυγος αὐτῶν εὑρίσκεται προχείρως, ὀπίσω ἀπὸ τὴν πόρταν, ἐνῷ διὰ νὰ εὕρωσιν ἄνδρα τῆς καλῆς πρέπει νὰ μεριμνήσωσιν οἱ γονεῖς καὶ οἱ συγγενεῖς.

77. Τῆς ὄμορφης τὸν ἄντρα βρέσε, τῆς ἄχαρης εἶναι πίσω τὴν πόρτα.
(Ἐλευσῖνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη — Λάστας Γόρτυνος παρὰ Ν. Λάσκαρη [Τῆς καλῆς — τῆς ἄσκημης ἔναι ἀπουπίσω 'ς τὴν π.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

78. Τὸν ἄντρα μου θωροῦνε,
κ' ἐμένανε τιμοῦνε.
(Βερ. 86, 25. — Β. 309, 354).

Βλ. ἀρ. 74, πρβλ. ἀρ. 27. Ἡ γυνὴ τιμᾶται διὰ τὸν ἄνδρα. Ὅμοιον τὸ ἀπόφθεγμα τῆς Φωκίωνος γυναικός, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Πλούταρχον (Φωκ. 19) «ξένης τινὸς Ἰωνικῆς ἐπιδειξαμένης χρυσοῦν καὶ λιθοκόλλητον κόσμον ἐν πλοκίοις καὶ περιδεραίοις. Ἐμοὶ δέ, ἔφη, κόσμος ἐστὶ Φωκίων εἰκοστὸν ἔτος ἤδη στρατηγῶν Ἀθηναίων»· ὑπὸ τοῦ Στοβ. ΟΔ΄, 54 ἀναφερόμενον εἰς τὴν Φίλωνος γυναῖκα εἰποῦσαν ἐν παρομοίᾳ περιστάσει, ὅτι αὐτάρκης κόσμος μοι ἐστὶν ἡ τοῦ ἀνδρὸς ἀρετή.

79. Τοῦ καλοῦ ἀνδρὸς τἀλεῦρι λαλαγγίταις καὶ κουλλούραις.

(Βλ. Κατζιούλ. 125. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 163 [τἀνδρός]. — Κ. β', 50 [τἀλεύριον λαλαγγῖται καὶ κολλοῦραι]. — Νε. 135, 886 [ὁμ.]. — Μα. 42 [ὅλον πίτταις καὶ] — Β¹. 121, 108. [ἀντροὺς τἀ.] —Ἠπείρου. Ἀρ. 1405 [ὅλο πίτταις καὶ] — Β. 320, 511).

Ἐπὶ σπατάλων γυναικῶν, αἵτινες θαρροῦσαι εἰς τὴν ἁπλότητα καὶ τὴν ἀνεξικακίαν τοῦ συζύγου, καταδαπανῶσι τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς περιττὰ ἀντὶ χρησίμων· ἀντὶ νὰ ζυμώσωσιν ἄρτους διὰ τῶν ὑπὸ τοῦ συζύγου κομισθέντων ἀλεύρων, κατασκευάζουσι λαλάγγια ἢ πίττας καὶ κολλούρας.

80. Τοὺς ἄντρες μὲ τὰ μάγια,
τὰ παιδιὰ μὲ τὰ βοτάνια.

(Βλ. Κατζιούλ. 206.— Κατζιούλ. Ἐπιμ. 700. [καὶ τὰ π.].—Ἠπείρου παρὰ Χ. Φιλητᾶ).

Διὰ φίλτρων μεταβάλλεται ἡ γνώμη τοῦ ἀνδρός, ὡς διὰ τῶν βοτανῶν θεραπεύονται οἱ παῖδες. Πρβλ. τὰς ἐν λ. μαγεύω 1, μάγια 1. 2.

81. Χαρὰ 'ς τὸν ἄνδρα τὸ ζεστὸ καὶ τὴ γυναῖκα κρύα.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Παγώνη).

Εὐάρμοστον εἶναι τὸ ζεῦγος, ἂν ὁ μὲν ἀνὴρ εἶναι φύσει θερμὸς τὸ σῶμα, ἡ δὲ γυνὴ ψυχρὰ καὶ ῥιγηλή· διότι ἂν ἀμφότεροι εἶναι θερμοὶ ἢ ψυχροὶ δὲν πλησιάζουσιν εὐχαρίστως ἀλλήλους.

ἀνδρειά.

1. Ὅπου δὲν χωρεῖ ἡ ἀντρειά,
ἔρχεται ἡ πονηριά.

(Κρήτης. J. 306, 134 [χ. ἀντρειὰ] καὶ Παρνασσ. ΙΖ', 797, 186 [ἔ. ἡ μπαμπεσιά.]).

Πονηριὰ = ἡ πανουργία. Μπαμπεσιὰ (ἐπίθ. μπαμπέσης, ἴσως ἐκ τοῦ ἰταλ. babbuasso = ἄγροικος καὶ εὐήθης) ὁ δόλος καὶ ἡ προδοσία. «Ἂν μὴ φανερῶς δύνῃ βλάψαι, πανουργίᾳ χρῆσαι. Ἂν μὴ κατὰ ῥώμην τὸ προκείμενον ἐξανύοιτο, μηχανῇ καὶ τέχνῃ περαινέσθω τὸ λειπόμενον». Ἀκριβῶς τὴν ἔννοιαν τῆς δημώδους παροιμίας ἀποδίδει αὕτη ἡ παρὰ τοῖς παροιμιογράφοις ἑρμηνεία τῆς ἀντιστοίχου ἀρχαίας: «Ἂν ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται, τὴν ἀλωπεκῆν πρόσα-

ψον». (Ζηνόβ. 93. Διογενιαν. 83. Γρηγόρ. Κύπρ. 87. Μόσχ. 83. Μακάρ. 716. 717. Ἀποστόλ. 224. 319α. 1195. Σουίδ. λ. ἂν ἡ λ. Κῶδ. Ἀϊδελβέργ. 46 ἐν Philologus N. Σ. I. σ. 199. Meineke FCG. IV, 697, 372). Τὴν παροιμίαν ἐπέλεγε καὶ ὁ Λύσανδρος, καταγελῶν τοὺς ἀξιοῦντας ὅτι οἱ εἰς τὸν Ἡρακλέα ἀνάγοντες τὸ γένος δὲν πρέπει νὰ πολεμῶσι μετὰ δόλου: «Ὅπου γὰρ ἡ λεοντῆ μὴ ἐφικνεῖται, προσραπτέον τὴν ἀλωπεκῆν». (Πλουτάρχ. Λύσανδρ. 7. Ἀποφθέγμ. βασιλ. καὶ στρατ. σ. 190 e. Ἀποφθέγμ. Λακων. σ. 229 b). Παρόμοιον δέ τι τὴν ῥῆσιν τοῦ Λυσάνδρου διασκευάζων εἶπεν ὁ Κάρβων περὶ τοῦ Σύλλα: «ὡς ἀλώπεκι καὶ λέοντι πολεμῶν ἐν τῇ Σύλλα ψυχῇ κατοικοῦσιν ὑπὸ τῆς ἀλώπεκος ἀνιῷτο μᾶλλον». (Πλουτάρχ. Σύλλ. 28). Ἡ παροιμία φαίνεται παλαιοτέρα τοῦ Λυσάνδρου· ὁμοίαν γνώμην διὰ τῆς αὐτῆς μεταφορᾶς ἐξήνεγκε καὶ ὁ Πίνδαρος (Ἴσθμ. Γ΄, 76 κέ.): «Τόλμᾳ γὰρ εἰκὼς | θυμὸν ἐριβρεμετᾶν θηρῶν λεόντων | ἐν πόνῳ· μῆτιν δ' ἀλώπηξ, αἰετοῦ ἅτ' ἀναπιτναμένα ῥόμβον ἴσχει. | Χρὴ δὲ πάντ' ἔρδοντ' ἀμαυρῶσαι τὸν ἐχθρόν». Τὴν αὐτὴν ἀντίθεσιν τῆς ῥώμης καὶ τῆς πανουργίας, ἐκφραζομένην διὰ τῶν αὐτῶν συμβόλων τοῦ λέοντος καὶ τῆς ἀλώπεκος, ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν ἑτέρᾳ παλαιᾷ παροιμίᾳ, ὁμοίαν ἐχούσῃ ἔννοιαν: «ὄντες οἴκοι μὲν λέοντες, | ἐν μάχῃ δ' ἀλώπεκες». (Ἀριστοφάν. Εἰρήν. 1189. Βλ. καὶ Σχολ. αὐτ. Πλουτάρχ. Λυσάνδρ. καὶ Σύλλ. σύγκρ. 3. Ἀλκίφρ. Ἐπιστ. Β΄, 1, 8. Αἰλιαν. Ποικ. Ἱστ. ΙΓ΄, 9). Ὁ παροιμιογράφος Ζηνόβιος ὡς ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν παροιμίαν ἀναφέρει τὰ ὁμηρικὰ «ἢ δόλῳ ἠὲ βίηφι» (Ὀδυσσ. I, 406. 408) «ἢ ἀμφαδὸν ἠὲ κρυφηδὸν» (Ὀδ. Ξ, 330. Τ, 299)· πρόσθες «ἠὲ δόλῳ ἢ ἀμφαδὸν» (Ὀδ. Λ, 119).

Πολλαὶ τῶν δημωδῶν παροιμιῶν διδάσκουσιν ὅτι ἡ τέχνη, ἡ ἐπιτηδειότης ἢ ἡ δραστηριότης ἰσχύουσι μᾶλλον τῆς ἀνδρείας· βλ. ἀνδρειωμένος 6, ἐνεργητὴς 1. 2, τέχνη 3. 7· καὶ ὅμοιαι φέρονται πλεῖσται ἀλλόγλωσσοι παροιμίαι, μνημονευόμεναι ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τούτων. Καταγράφονται δ' ὧδε ἐκεῖναι τῶν ἀλλογλώσσων ὅσαι εἶναι παραφράσεις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παροιμίας ἢ κελεύουσιν ὅτι προσήκει νὰ ἐπιδιώκηται διὰ τοῦ δόλου καὶ τῆς πανουργίας τὸ μὴ κατορθούμενον διὰ τῆς δυνάμεως. **Ἰταλ.** Dove non basta la pelle del leone, bisogna attaccarvi quella della volpe = ὅπου δὲ φτά-

νει τὸ τομάρι τοῦ λεονταριοῦ χρειάζεται νὰ κολληθῇ 'ς αὐτὸ τῆς ἀλεποῦς. (Giusti 46). Dove ci manca la pelle di leone, convien cucirvi il cuojo di volpe = ὅπου ἐσώθηκε τὸ τομάρι τοῦ λεονταριοῦ εἶναι καλὸ νὰ ῥαφτῇ τὸ ἀλεποτόμαρο. (W. III, 244, 6). Quel che non fà il leone lo fà la volpe = ὅτι δὲν κάνει τὸ λεοντάρι, τὸ κάνει ἡ ἀλεπού. (αὐτ. 242, 90). — **Γαλλ.** Il faut coudre la peau du renard à celle du lion (Littré λ. lion 1. renard 12). Ce que lion ne peut, le renard le fait (Legai 316). — **Ἴσπαν.** Lo que la fuerça no puede, ingenio lo vince = ὅτι δὲν μπορεῖ ἡ δύναμη, τὸ κατορθώνει ἡ πονηρία. (W. III, 246, 6). — **Ἄγγλ.** To patch a fox's tail to a lion's skin = νὰ ῥάφτῃ κἀνεὶς ἀλεπονουρὰ 'σὲ τομάρι λεονταριοῦ. (W. III, 242, 90). If the lions skin cannot, the foxe's shall = Ἂν δὲν μπορῇ τὸ λεοντοτόμαρο, θὰ τὸ κάμῃ τὸ ἀλεποτόμαρο. (αὐτ. 244,46). — **Σουηδ.** När machten stadnar, taar klookheet wed = ἂν ἡ δύναμη δὲν φτάνῃ, μεταχειρίσου γνώση. (αὐτ. 307, 46). Der lejonhuden inte räcker till, mäste räfpelsen stå bi = δὲν φθάνει τὸ λεοντοτόμαρο, πρέπει νὰ βοηθήσῃ τὸ ἀλεποτόμαρο. (αὐτ. 245, 6). — **Ὁλλανδ.** Kan hij met de leeuwenhuid zijn oogmerk niet bereiken, dan doet hij het vossenvel aan = ἂν δὲν μπορῇ κἀνεὶς νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπό του μὲ τὸ λεοντοτόμαρο, πρέπει νὰ βάλῃ ἀλεποτόμαρο. (αὐτ. 244, 6). Dat de leeuw niet weet, doet de vos = ὅ τι τὸ λεοντάρι δὲν κάνει, τὸ κάνει ἡ ἀλεπού. (αὐτ. 242, 90). — **Γερμαν.** Wo die Macht nicht ausreicht, muss man List gebrauchen = ὅπου δὲν ἀρκεῖ ἡ δύναμη, πρέπει νὰ μεταχειρίζεται κἀνεὶς κατεργαριά. (αὐτ. 307, 46). Wo Stärke nicht hilft, muss man List versuchen = ὅπου δὲν βοηθᾷ ἡ δύναμη, πρέπει νὰ δοκιμάζῃ κἀνεὶς τὴν κατεργαριά. (αὐτ. IV, 779, 22. Βλ. καὶ 23). Wo die Löwenhaut nit kan hinlagen, da muss man einen Fuchsbeltz hinan knüpfen (ἤ, so setzt mann Fuchsschwanz hinten dran) = ὅπου δὲν μπορεῖ νὰ φτάσῃ τὸ λεοντοτόμαρο, ἐκεῖ πρέπει νὰ ῥαφτῇ ἀλεποτόμαρο· ἤ, βάνουν ἀλεπονουρὰ ἀποπίσω. (W. III, 244, 6. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 4. 5. 245, 7. 242, 90. V, 175, 454). Was der Löw nicht kan thun, das thut der Fuchs

= ὅτι δὲ μπορεῖ νὰ κάμῃ τὸ λεοντάρι, τὸ κάνει ἡ ἀλεπού. (W. III, 242, 88)

ἀνδρεῖος.

1.* Ἴδε, ἀνήρ, ἀνδρεῖος οὐκ εἶ· κἂν οἱ ὀφθαλμοί σου ἄγριοι ἔστωσαν.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 82. ἐν τῷ βαροκκ. ὀφθ. σοι).

Ἡ παροιμία φέρεται καὶ νῦν ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς (βλ. γουρλώνω 1, δύναμαι 1-6), ἀπαράλλακτος δὲ πρὸς τὴν παράφρασιν τοῦ Πλανούδη εἶναι ἡ ἐν δύναμαι 3, ὅθεν συμφώνως πρὸς ταύτην ὑποθέτω, ὅτι καὶ τὸ ἀνὴρ παρὰ Πλανούδῃ κεῖται ἀντὶ τῆς κλητικῆς ἄνερ. — Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας εἶναι, ὅτι καὶ ὁ συναισθανόμενος τὴν ἰδίαν ἀδυναμίαν πρέπει νὰ μὴ μικροψυχῇ ἐν τοῖς δεινοῖς, διότι καὶ διὰ μόνης τῆς ἐπιδείξεως τόλμης ἐνδέχεται ν' ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον. Συνηθέστερον ὅμως λέγεται εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἀδυνάτων τῶν ἐπιδεικνυόντων δύναμιν ἢ ἀπειλούντων τοὺς ἰσχυροτέρους αὐτῶν, καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ ἀνικάνων προσποιουμένων ὅτι εἶναι ἱκανοὶ εἴς τι, ἢ ἐπὶ εὐτελῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ὅμως πολλὴν ἐχόντων ἀγερωχίαν. Τὴν παροιμίαν ταύτην πιθανώτατα ὑπαινίσσεται ὁ Πτωχοπρόδρομος (ἐν Α, 170 σ. 43 Legrand). Ἀναλογιζόμενος τὴν ἀδυναμίαν αὐτοῦ, σκέπτεται ὅτι καλὸν εἶναι νὰ ὑπομένῃ καρτερικῶς τὴν κακίαν τῆς γυναικός του, διότι κινδυνεύει πολλὰ νὰ πάθῃ ἂν ἤθελε τολμήσῃ νὰ ἐπιτεθῇ κατ' αὐτῆς. Ἀλλ' ἀποπειρᾶται ὅμως νὰ τὴν πτοήσῃ δι' ἀπειλῶν καὶ θορύβου·

Ὅμως εἰ βούλει μερικῶς νὰ τὴν περιτραλίσῃς,
πιάσε ῥαβδίν, βάλε φωνήν...
τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀγρίωσον δεῖξον λοξὸν τὸ βλέμμα.

ἀνδρειωμένος.

1. Βοηθᾷ σε ἡ γούμενα καὶ φαίνεσ' ἀντρειωμένος.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 104).

Βλ. τὴν ἑπομένην. — Γούμενα ὁ κάλως (le câble) ἀπὸ τοῦ ἰταλ. gumena (ἢ gumina, gomena, gomona), διάφορος τοῦ παλαμα-

ριοῦ (τὸ ἀπόγειον, l'amarre de terre) πρὸς ὃ ταὐτίζει αὐτὴν ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. Δ΄, σ. 382). Τὸ παράγωγον γουμενιὰ σημαίνει ἔκτασιν 100 ὀργυιῶν (στάδιον, l'encablure). — Ἡ παροιμία ἀναφέρεται ἴσως εἰς μῦθον ἄγνωστον.

2. Βοηθᾷ σε ὁ τόπος, Διγενή, καὶ βγαίνεις ἀντρειωμένος.

(Βάρνερ: Διγενὴς 1 [καὶ φαίνεσαι ἀ.]. — Καμπούρογλου Ἱστ. Ἀθ. Α΄, 307 [ὁ τ., λιγερή, καὶ φαίνεσ' ἀντρειωμένη.] 339 [ὁμ.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰκκ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 1. 3-5. 8, πρβλ. ἀρ. 7. Τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν ἔπους, τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτη, καὶ ἡ μνεία τῆς Λιγερῆς ἐν παραλλαγαῖς τῆς παροιμίας, ἀνακαλοῦσιν εἰς τὸν νοῦν τὸ ἐν τῷ ἔπει τοῦ Ἀκρίτη ἐπεισόδιον τῆς μονομαχίας τούτου καὶ τῆς Ἀμαζόνος Μαξιμοῦς· ἀλλ' ἐν οὐδεμιᾷ τῶν παραλλαγῶν τοῦ ἔπους, οὐδ' ἐν ᾄσμασι τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου εὑρίσκεται ὁ στίχος οὗτος, ὡς ἄλλως παρετήρησε καὶ ὁ Hesseling (βλ ἀνωτέρω σ. 14). Οὐδὲν ἧττον εἶναι στίχος δημοτικοῦ ᾄσματος, μεταπεσὼν εἰς παροιμίαν. Ἐφέρετο ἐν ἀθηναϊκῇ παραλογῇ, ἣν ὁ Καμπούρογλους (ἔνθ. ἀν.) ὑπεσχέθη ὅτι θὰ δημοσιεύσῃ ἐν τοῖς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθεῖσι Μνημείοις τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ δυστυχῶς δὲν ἐδημοσίευσεν. Ἐν ταύτῃ ἡ Λενέττα, ἡ θυγάτηρ τοῦ Ἔληγκα[1]), καταλαβοῦσα ἐπίκαιρον χωρίον, πολεμεῖ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον, ὅστις ἐπιφωνεῖ τὸ Βοηθᾷ σ' ὁ τόπος, λιγερή. Μὴ δημοσιευθέντος πλήρους τοῦ ἀθηναϊκοῦ ᾄσματος εἶναι ἀδύνατον βεβαίως νὰ κριθῇ ἂν ἔχει τοῦτο συνάφειάν τινα πρὸς τὰ τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου· ἄξιον ὅμως προσοχῆς θεωρῶ, ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ ἀναφερόμενος «Ἀλέξανδρος ὁ βασιλιᾶς ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρα» μνημονεύεται καὶ ἐν κυπριακῷ ἀκριτικῷ ᾄσματι (Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Β΄ σ. 12 κέ. ἀρ. 2): «ὁ βασιλέας Ἀλέξανδρος Ἀλεξανδροπολίτης».

Ἡ παροιμία λέγεται ἐπὶ τῶν πλεονεκτούντων ἄλλων ἕνεκα εὐτυχοῦς τινος συμπτώματος, ἐνῷ φύσει εἶναι ὑποδεέστεροι αὐτῶν· ἢ ἐπὶ τῶν ἐπιτυγχανόντων τοῦ σκοποῦ, διότι ἔτυχον καταλλήλου καιροῦ ἢ τῆς συνδρομῆς φίλων (πρβλ. ἀρ. 8. 7), ἐν ᾧ ἄλλοι ἱκανώτεροι αὐτῶν μὴ εὐμοιρήσαντες τούτων ἀπέτυχον. Ἔχει δηλ. τὴν αὐτὴν ἔν-

[1]) Ἐν ἄλλῃ παραλλαγῇ Ἔρηγκας· ἐν ταύτῃ μὲν ὁ πατὴρ τῆς βασιλοπούλας, ἐν ἐκείνῃ δ' ὁ ἀντίπαλος βασιλεύς· πιθανῶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀξιώματος (ῥήγας).

νοιαν, ἣν καὶ ὁ ἐν ἄλλῃ παροιμίᾳ (βλ. τόπος 3) συνεπτυγμένος Αἰσώπειος μῦθος τοῦ ἐρίφου καὶ λύκου (135 Halm), οὗ τὸ ἐπιμύθιον: «ὅτι πολλάκις καὶ ὁ τόπος καὶ ὁ καιρὸς δίδωσι τὸ θράσος κατὰ τῶν ἀμεινόνων». Βλ. καὶ Βαβρ. 96, οὗ τὸ ἐπιμύθιον: «Κατάλληλος ὁ μῦθος τοῖς διὰ περίστασιν καὶ τόπον κατὰ τύχην τῶν δυνατωτέρων κατεπαιρομένοις», καὶ Ἰγνάτ. τετράστ. 31 (σ. 276 Crusius). — Εἰς τοὺς ἀνδρειωμένους ἐν ταῖς μάχαις μεγίστην προσδίδει ὑπεροχὴν ἡ ἐκλογὴ προσφόρου τόπου· ὅθεν κατὰ τὴν γυθεατικὴν παροιμίαν ἐν λ. καιρὸς 50α, ἐνῷ ὁ συνετὸς ἀνὴρ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις του καραδοκεῖ τὸν κατάλληλον καιρόν, ὁ ἀνδρειωμένος εἰς μόνην τὴν ἐκλογὴν τόπου προσέχει.

Ὁ πρῶτος καὶ παλαιότατος τύπος τῆς παροιμίας φαίνεται ὅτι εἶναι ὁ τῆς ἀθηναϊκῆς παραλλαγῆς, καθ' ὃν ὁ Διγενὴς ἢ ἄλλος τις ἀνδρειωμένος ἐλέγχει τὴν ἀντίπαλον νεάνιδα, ὡς ὑπερτεροῦσαν διὰ τὴν ἐν ἐπικαίρῳ χωρίῳ ὀχύρωσιν αὐτῆς, ἢ διὰ τὰς ἐπικουρίας, ἃς ἔλαβεν (ἀρ. 8), διότι ἀπίθανος φαίνεται ἔλεγχος τοιοῦτος πρὸς τὸν Διγενῆ, τὸν μυθικὸν ἥρωα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου. Ἐν ταῖς ὑπ' ἀρ. 3 καὶ 7 παραλλαγαῖς ἐλησμονήθησαν ὅλως τὰ ὀνόματα.

3. Βολεῖ σ' ὁ τόπος, κύρη μου, καὶ φαίνεσ' ἀνδρειωμένος.

(Βλ. Κατζιούλ. 2185. — Κατζιούλ. Ἐπιμ. 695 — Κ. γ', 479 [φαίνεσαι]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

4. Βουθᾷ σ' ἡ κυρὰ Λιγυρὴ κὶ φαίνισ' ἀντρειουμένους.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 2.

5. Βουθᾷ σ' ὁ χρόνος Διγενή, καὶ φαίνεσ' ἀντjωμένος.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ. ἀρ. 2.

6. Κάλλια δόκιμος, παρὰ ἀνδρειωμένος.

(Μα. 23. — Βύρ. Γ', 437, 22. — Μεσενικόλα Καρδίτσης παρὰ Α. Λαδιᾶ).

Ὅτι ὁ ἱκανὸς ἄνθρωπος εὐδοκιμεῖ μᾶλλον τοῦ ἔχοντος δύναμιν. Ἄλλαι ὅμοιαι παροιμίαι λέγουσιν ὅτι τοῦ ἀνδρείου ὑπερισχύει ὁ

δραστήριος (βλ. ἐνεργητὴς 1. 2), ἢ ὁ συνετὸς (βλ. γνώση 14), ἢ ὁ εὐμήχανος (βλ. ἀνδρειὰ 1, τέχνη 3. 7), ἢ ὁ εὐτυχὴς (βλ. καλορίζικος 3. 8). Γνῶμαι καὶ παροιμίαι πρὸς τὴν διατύπωσιν τῆς προκειμένης πλησιάζουσαι μᾶλλον ἀναγράφονται ὧδε· «οὐ γὰρ οἱ πλατεῖς | οὐδ' εὐρύνωτοι φῶτες ἀσφαλέστατοι, | ἀλλ' οἱ φρονοῦντες εὖ κρατοῦσι πανταχοῦ». (Σοφοκλ. Αἴ. 1250). «Γνώμη δὲ κρεῖσσόν ἐστιν ἢ ῥώμη χερῶν». (Ἀγάθ. ἀπ. 27 Nauck TGF σ. 768 παρὰ Στοβ. ΝΔ', 4). «Βέλτερος ἀλκήεντος ἔφυ σεσοφισμένος ἀνήρ». (Ψευδοφωκυλίδ. 130). Παροιμ. **Ἰταλ.** Buona la forza, miglior l'ingegno = καλὴ ἡ δύναμη, καλύτερη ἡ γνώση. (W. II, 1714, 116). — **Γαλλ.** Mieux vaut engin que force. (Littré λ. engin 1. Leroux II, 347). Mieux vaut subtilité que force. (Leroux II, 349). Sagesse vaut mieux que force. (αὐτ. 414).

7. Σ' ἀψυχῶ καὶ φαίνεσ' ἀνδρειωμένος.

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 588. — Κ. γ', 480).

Πρβλ. ἀρ. 2. Ἀψυχῶ κατὰ παρετυμολογίαν ἴσως ἀντὶ τοῦ ἀψηφῶ = καταφρονῶ, δὲν λογαριάζω τινά. Φαίνεσαι ἀνδρειωμένος, διότι ἀπαξιῶ νὰ συναγωνισθῶ πρὸς σέ.

8. Σὲ βοηθᾶνε, λιγερή, καὶ φαίνεσαι ἀντρειωμένη.

(Πτζ. 286, 856).

Βλ. ἀρ. 2.

Ἄνδρος.

1. Ἄντρο ἀντρειωμένη,
Τῆνο τιμημένη,
Πάρο παρουσία,
Σύρα ψεῖρα,
Μύκονο κονίδα,
καὶ Τζιὰ Θερμιὰ πολλὰ τὰ ἔτη.

(Sanders 232, 141 [Ἄνδρ' ἀνδρειωμένη — Ἐλλείπουσι στ. 3 καὶ 6 Ὁ αὐτὸς σ. 242 ἀναφέρει καὶ παραλλαγὴν Κῶ κονίδα, ἀντὶ Μύκονος κ.] — Βάλληνδα Κυθνιακὰ σ. 4 [Μύκ. κασσίδα.]).

Βλ. Σύρα 1. 2. Ἡ παροιμία ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν τῶν διασυρουσῶν τἀκληρήματα πόλεων, τοῦτο ἔχουσα τὸ ἰδιάζον ὅτι διὰ παρετυμολογιῶν καὶ λογοπαιγνίων χαρακτηρίζονται ὑπ' αὐτῆς τινες τῶν Κυκλάδων. Ἡ Σύρα λεγεται ψεῖρα, ἴσως οὐχὶ ἐξ ἀναμνήσεως τῆς θρυλουμένης φθειριάσεως τοῦ Συρίου Φερεκύδου, ἀλλὰ μᾶλλον διὰ τὸ ἄγονον καὶ ξηρὸν τῆς νήσου, ἐπειδὴ ὁ φθεὶρ εἶναι σύμβολον τῆς ἐσχάτης ἐνδείας καὶ ῥυπαρίας. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἡ Μύκονος λέγεται κονίδα (κονίς· κονίδες τὰ ᾠὰ τῶν φθειρῶν). Συνηθεστάτη ὅμως εἶναι ἡ παραλλαγή, ἡ λέγουσα τὴν νῆσον κασσίδα, ἤτοι ἀχῶρα (beigne γαλλ., ἀπὸ τοῦ λατ. cassis-idis = τὸ κράνος, ἣν σημασίαν εἶχεν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ ἡ λέξις ἐν παλαιοτέροις χρόνοις). Καίτοι ἐξαφανίζεται ἐν τῇ παραλλαγῇ ταύτῃ τὸ λογοπαίγνιον, ὅμως φαίνεται δοκιμώτερος ὁ τύπος οὗτος, διότι ἀναφέρεται εἰς ἀκλήρημα ἐξ ἀρχαιοτάτων χρόνων ἀποδιδόμενον εἰς τοὺς Μυκονίους. Ἡ κασσίδα φαίνεται ὅτι τὸ πάλαι ἦτο ἐνδημικὸν νόσημα ἐν τῇ νήσῳ, δι' ὃ καὶ Μυκόνιοι ἐλέγοντο οἱ φαλακροί: «καὶ τοὺς φαλακροὺς δέ τινες Μυκονίους καλοῦσιν ἀπὸ τοῦ τὸ πάθος τοῦτο ἐπιχωριάζειν τῇ νήσῳ». (Στράβ. Ι΄ σ. 847. Στέφαν. Βυζ. λ. Μύκονος. Εὐστάθ. εἰς Διονυσ. Οἰκουμ. περιήγ. 525). Διεβάλλοντο δὲ οἱ Μυκόνιοι ἐπὶ γλισχρότητι καὶ πλεονεξίᾳ διὰ τὸ πένεσθαι καὶ λυπρὰν νῆσον οἰκεῖν. (Ἀθήν. Α΄, 7f. Εὐστάθ. εἰς Ὀδ. Ρ, 455 σ. 1288, 7. Hotop de Eusthathii prov. σ. 252. Ζηνοβ. 421. Κῶδ. Βοδλ. 643 σ. 76e. Ζηνοβ. Ἀθ. 3, 19 σ. 371 Miller. Ἀποστόλ. 1079. 1080. Σουίδ. λ.).

Περὶ τοῦ τελευταίου στίχου ὁ Βάλληνδας παρατηρεῖ: «Ἀλλὰ καὶ τί ἠθέλησαν νὰ δηλώσωσι διὰ τοῦ Τζειὰ-Θερμιὰ πολλὰ τὰ ἔτη; Μήτοι ἠθέλησαν νὰ σκώψωσι τοὺς Τζειώτας καὶ Θερμιώτας ὡς κάμνοντας κατάχρησιν τοῦ χαιρετισμοῦ πολλὰ τὰ ἔτη σας; ἢ ὅτι τόσον ἀφανεῖς εἶναι αἱ νῆσοι αὗται, ὥστε τις ταύτας ἅμ' ἰδὼν ἀποχαιρετᾷ πολλὰ τὰ ἔτη σας;» Ἡ ἐξήγησις μοὶ φαίνεται βεβιασμένη· ὁ τελευταῖος στίχος νομίζω ὅτι δὲν ἐνέχει ψόγον, ἀλλ' ἔπαινον, ἢ ἀκριβέστερον εὐχὴν ὑπὲρ τῶν Κείων καὶ τῶν Κυθνίων· Διότι πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι ἡ μόνη περιέχουσα τὸν στίχον τοῦτον παραλλαγή, ἡ παρὰ Βάλληνδα, ἐπιχωριάζει ἐν Κέῳ καὶ Κύθνῳ. Συνειθίζουσι δ' οἱ νησιῶται λέγοντες τὴν παροι-

μίαν νὰ προσθέτωσιν ἐν τέλει ἔπαινον τῆς ἰδίας ἕκαστοι νήσου, ὡς σαφῶς ἐμφαίνεται ἐκ τῶν ἐν λ. Σύρα 1. 2 δημοσιευομένων παραλλαγῶν. Ἐκ τοῦ συμφυρμοῦ δὲ τῶν τοιούτων παραλλαγῶν εἰσεχώρησαν οἱ ἀντίθετοι πρὸς τὴν φύσιν τοῦ εἴδους τούτου τῶν παροιμιῶν ἔπαινοι, οἱ ἀναγορεύοντες τὴν Ἄνδρον ἀνδρειωμένην καὶ τὴν Τῆνον τιμημένην καὶ τὴν Πάρον ὡς ἔχουσαν παρουσίαν, ἤτοι λαμπρὰν καὶ σεμνὴν παράστασιν, ἐλέγχουσαν πλοῦτον καὶ δύναμιν.

ἀνεβάζω.

1. Μὴν τὸν ἀνεβάζῃς τὸν κακόσουρο, παρ' ὡς 'ς τσοῖ νώμους σου, γιατὶ ἂν τὸν ἀνεβάσῃς ὡς τὴν κεφαλή σου, θὰ σὲ κατουρήσῃ.

(Κρήτης. Βύρων Β', 512).

Κακόσουρος ὁ κακὴν σοῦραν ἔχων, ὁ δύσφημος (πρβλ. τ Α' σ. 135). Ἡ παροιμία εἶναι μία τῶν πολλῶν συχνότατα ἀνὰ στόμα φερομένων, τῶν παραινουσῶν ὅπως μὴ εὐεργετῶμεν ἀχαρίστους. Ἐν μέτρῳ, λέγει, πρέπει νὰ εὐποιῶμεν πονηρούς, διότι παρέχοντες εἰς αὐτοὺς ὑπέρμετρον συνδρομήν, κινδυνεύομεν νὰ ὑποστῶμεν πολλὰ δεινὰ παρ' αὐτῶν.

ἀνεβαίνω.

1. Αὐτὸ τὸ νέβα ἔχει καὶ κατέβα.

(Pianzola 62 [Κάθε ἀνάβεμα ἔχει καὶ τὸ κατάβεμα.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Παραλλαγὴ τῆς ἑπομένης βυζαντινῆς παροιμίας.

2.* Τοῦτο τὸ ἀνάβα τὸ γοργὸν ἔχει καὶ ὀξὺν κατάβα.

(Βυζαντινή. Γλυκᾶ στ. 363).

Βλ. ἀρ. 1, ἀναβάτης 1, ἀνήφορος 1. 5. 7-9. 11. 12. 14, χῶμα 1, πρβλ.ἀνάποδος8, κόσμος 48, ψηλὰ 1. 13, ψηλώνω 1. Περὶ τῆς παρὰ Γλυκᾶ παροιμίας ἔγραψα καὶ ἐν Byz. Zts VII σ. 160-1. Ἡ ἔννοια αὐτῆς εἶναι ὅτι τὴν εὐτυχίαν συνήθως κατὰ πόδα παρακολουθεῖ ἡ δυστυχία, καὶ ὅτι οἱ κατὰ συγκυρίαν εὐδοκιμήσαντες καὶ εἰς περιωπὴν ἀνελθόντες πρέπει νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν, ὅτι ἐπίσης εὐκόλως εἶναι

δυνατὸν νὰ καταπέσωσι καὶ συντριβῶσιν. Λέγεται προσέτι ἡ παροιμία καὶ ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας, ὅτι τὰ πράγματα καὶ ἂν φανῶσιν ἐν ἀρχῇ εὐχερῆ, ὅμως θὰ προσκόψωσι πάντως ὕστερον εἰς ἐμπόδια, ταῦτα δ' ὀφείλομεν ἐν πάσῃ ἐπιχειρήσει νὰ ὑπολογίζωμεν πάντοτε. Ἀντίστοιχοι παροιμίαι ἀναγράφονται ἐν λ. ἀνήφορος 12.

ἀνέλπιστος.

1. Τὸν ηὗρ' ἀνόλπιστο 'ς τὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ του.

(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Ὅτι οὐδαμοῦ εἶναι ἀσφαλὴς ὁ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθῃ εἰς αὐτὸν ἀπροόπτως τὸ κακὸν ὁπόθεν ἥκιστα ἀνέμενεν.

ἀνελύτρια.

1. Σὰν τὴν ἀνελύτριαν κάμνει.

(Χίου. Καν 297, 640).

Ἀνελύτρια (ἀνελῶ, ἀναλύω, κατὰ τὸν Κοραῆν Ἄτ. Δ΄ σ. 18 ἐκ τοῦ ἀνειλέω) ἡ ἀναλύουσα τὰ βομβύκια πρὸς ἐξαγωγὴν τῆς μετάξης· πρὸς ταύτην δ', ἐπειδὴ ἀδιαλείπτως κινεῖ τὰς χεῖρας, παρομοιάζεται ὁ ἀμέτρως χειρονομῶν.

ἀνέμη.

1. Πάει σὰν τὸ ἀνίμι τῆμ μαγκάρα.

(Βούας Καλαβρίας Mor. 99, 16).

Βλ. γυρίζω 3. — Ἀνίμι ἡ ἐν τῇ λαλουμένῃ ἑλληνικῇ ἀνέμη (γαλλ. tournette, ἰταλ. arcolajo). Μαγκάρα δὲ ἡ μάγισσα (μέγαιρα;), ἐν τῇ σικελικῇ καὶ τῇ καλαβρίᾳ διαλέκτῳ magara. Λέγεται ἡ φράσις ἐπὶ τῶν ἀνησύχων καὶ ἀεικινήτων, τῶν στρεφομένων δηλ. ὡς τὴν ἀνέμην.

ἀνεμόβροχο

1. Γιὰ τἀνεμόβροχο ἔχω τὴν κατσοῦλά μου.

(Κα. 1163).

Κατσοῦλα λέγεται μὲν καὶ ἡ γάτα (καὶ κατσοῦλι ἡ μικρὰ γάτα, καὶ μεταφορικῶς ὁ ἰσχνὸς καὶ καχεκτικὸς ἄνθρωπος), ἧς τὸ ὄνομα ἐκ τῆς ζενδικῆς κατά τινα εἰκασίαν (Hehn Kulturpflanzen ἔκδ. 4 σ. 500 σημ. 88) παρέλαβον πλεῖσται τῶν εὐρωπαϊκῶν καὶ ἀσιατικῶν γλωσσῶν· ἀλλὰ λέγεται προσέτι καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς καὶ ἰδίως τὸ ἄνω μέρος τῆς κάππας ἢ τῆς καππότας, τὸ χρησιμεῦον πρὸς προφύλαξιν τῆς κεφαλῆς, τὸ ἄλλως κουκοῦλλα[1]· ἀμφότεραι αἱ λέξεις εἶναι λατινικαί, cuculla καὶ casula· ἡ τελευταία λέξις ἐσήμαινε τὸ ἱμάτιον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Προκοπίου (ἱστορ. Δ΄, 26 σ. 521-2 Bonn): «ἱμάτιον...δούλῳ ἢ ἰδιώτῃ παντάπασι πρέπον, κασοῦλαν αὐτὸ τῇ Λατίνων φωνῇ καλοῦσι Ῥωμαῖοι». Ἐκ τῆς λατινικῆς παρέλαβον τὴν λέξιν τινὲς τῶν νεωτέρων γλωσσῶν, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν σημασίαν, ἣν καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ, ἔχει ἐν μόναις τῇ βλαχικῇ (caciula) καὶ τῇ ἀλβανικῇ (κεσούλιε). Βλ. G. Meyer Neugr. Stud. III σ. 29.

Ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν προνοούντων νὰ προφυλάσσωνται ἀπὸ τῶν ἐνδεχομένων κινδύνων. Ἔχω δηλ. τὴν καλύπτραν τῆς κάππας μου πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τῆς λαίλαπος.

2. Ξαγγλίστρα κι' ἀνεμόβροχο, ἀνήφορο, σκοτάδι.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη)

Ξαγγλίστρα ἢ ξεγγλίστρα (καὶ ῥῆμα ξεγγλιστρῶ ἐν Κεφαλληνίᾳ, ἀλλαχοῦ ξεγλιστρῶ καὶ ἁπλῶς γλιστρῶ) ἢ κοινότερον γλίστρα λέγεται τόπος ὀλισθηρὸς ἐξ ὑγρασίας, ὁ ὄλισθος. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας βλ. Κοραῆ Ἄτακτ. τ. Α΄ σ. 264-5. Ε΄ σ. 42. (Πρβλ. καὶ τὸ γερμαν. glitschen, ὁπόθεν τὸ γαλλ. glisser). — Ἐπὶ συρροῆς ἐμποδίων ἢ ἀτυχημάτων· ὁ προσκόπτων εἰς πολλαπλᾶς δυσχερείας ἐξομοιοῦται πρὸς ὁδοιπόρον διανύοντα ἐν σκοτίᾳ καὶ λαίλαπι ἀνάντη καὶ ὀλισθηρὰν ὁδόν.

ἀνεμοζάλη.

1. Ὁ ἀλουπὸς 'ς τὴν ἀνεμοζάλην χαίρεται.

(Κύπρου. Σ. 287, 340).

[1]) Ἐκ τῆς κατσούλας διὰ τὸν λόφον αὐτοῦ ὠνομάσθη «κατσουλιέρης» ὁ κορυδαλλὸς ὁ λοφοφόρος, ἐν Κερκύρᾳ δὲ «κατσουλοπετείναρος»· ἐκ τοῦ ὀνόματος δὲ «κατσουλοπετεινὸς» φαίνεται ὅτι παρεφθάρη τὸ τοῦ ἔποπος κοινότατον ὄνομα «τσαλαπετεινός»

Παραλλαγὴ τῶν ἐν λ. λύκος 2. 15. 17. 41. 58-61. 80. 81, πρβλ. ἀρ. 9. Ὅτι οἱ πονηροί, καὶ μάλιστα οἱ κλέπται, ἐπωφελοῦνται τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀταξίαν, ἀδεῶς τότε κακουργοῦντες. Παραπλησία ἡ γνώμη τοῦ Σοφοκλέους (Φιλοκτ. 643-4): «Οὐκ ἔστι λῃσταῖς πνεῦμ' ἐναντιούμενον, | ὅταν παρῇ κλέψαι τε χἁρπάσαι βίᾳ», ἣν ὁ Σχολιαστὴς παραφράζει: «Τοῖς γὰρ κακούργοις οὐκ ἔστιν ἐναντίος ἄνεμος ἐν τῇ συγχύσει γὰρ μᾶλλον ἰσχύουσιν». Αἱ τῶν ἄλλων ἐθνῶν ὅμοιαι παροιμίαι ἀναφέρουσαι ὡς ὑποκείμενον τὸν λύκον ἀναγράφονται ἐν λ. λύκος 59. 61.

2. Ὁ καλὸς καραβοκύρης εἰς τὴν ἀνεμοζάλη δείχνεται.

(Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ).

Παραλλαγὴ τῶν ἐν λ. φουρτοῦνα 2. 3. Ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἄρχων ἐν δυσκόλοις καιροῖς καὶ δεινοῖς ἀποδεικνύει τὴν ἀρετὴν αὐτοῦ. Ὁμοίως εἶπεν ὁ Λουκιανὸς (Τόξαρ. 36 σ. 545): «ὥσπερ οὐδ' ἂν ἐν γαλήνῃ μάθοις, εἰ ἀγαθὸς ὁ κυβερνήτης ἐστί· χειμῶνος γὰρ δεήσει σοι πρὸς τὴν διάγνωσιν». Πολλὴ δὲ χρῆσις γίνεται τῆς παρομοιώσεως ταύτης καὶ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τῶν μέσων χρόνων: «Κυβερνήτην μὲν γὰρ ὁ χειμών, καὶ τὸν αὐλητὴν τὸ στάδιον, τὸν στρατηγὸν ἡ παράταξις, τὸν μεγαλόψυχον ἡ συμφορά, τὸν χριστιανὸν δὲ πειρασμὸς δοκιμάζει καὶ βασανίζει». (Βασιλείου ὁμιλ. Η΄ ἐν λιμῷ καὶ αὐχμῷ 5 τ. 31 σ. 317 Migne). «καθάπερ τὸν κυβερνήτην οἱ χειμῶνες, καὶ τὸν στρατηγὸν οἱ κίνδυνοι, οὕτω καὶ τὸν ἱερέα ὁ πειρασμὸς ποιεῖ φαίνεσθαι». (Ἰωάνν. Χρυσοστόμ. εἰς τοὺς ἀνδριάντας ὁμιλ. ΚΑ΄ 1 τ. 49 σ. 213 Migne). «Καὶ τὸν μὲν στρατιώτην ὁ πόλεμος δείκνυσιν, ἡ δὲ τρικυμία τὸν κυβερνήτην». (Ψελλοῦ εἰς τὸν Λογγιβάρδον Ἰωάννην σ. 164 Boissonade). «τὸν γὰρ ἄριστον κυβερνήτην αἱ μεγάλαι τρικυμίαι στεφανοῦσι». (Νοταρᾶς ἐν Boissonade An. gr. τ. V σ. 139). — Ἡ παρομοίωσις εἶναι συνήθης καὶ τοῖς Ῥωμαίοις: «Gubernator praecipua laude fertur, qui navem ex hieme marique scopuloso servat» (Corn. Nep. Attic. 10). «(tempestas) gubernatoris artem adeo non impedit, ut ostendat; tranquillo enim, ut aiunt, quilibet gubernator est». (Senec. epist. 85, 34). medicus in desperatione, gubernator in tempestate

cognoscitur. (Apollinaris Sidonius VIII, 10, 2.) Πρβλ. Horat. Satir. II, 8, 73: convivatoris, uti ducis, ingenium res | adversae nudare solent, celare secundae.— αὐτ. 2, 135: «vivite fortes | fortiaque adversis opponite pectora rebus. — Ovid. Ars amat. III 259: Cum mare compositum est, securus navita cessat; | cum tumet, auxiliis assidet ille suis. — Ovid. Trist. IV, 3, 80: Apparet virtus, arguiturque malis.

Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Il buon marinaro si conosce al cattivo tempo = ὁ καλὸς ναύτης γνωρίζεται 'ς τὸν κακὸν καιρό. (τοσκαν. Giusti 88. Giani 1003). In le tempeste chi si cannoscenu i marinari = εἰς τὰς τρικυμίας γνωρίζονται οἱ ναύταις. (κορσικαν. Pitrè II, 15). El bon mariner se conosse in burasca = ὁ καλὸς ναύτης γνωρίζεται 'ς ἀνεμοζάλη. (βενετ. Pasqualigo 176). Su marineri si bidet in sa burrasca = ὁ ναύτης φαίνεται 'ς τὴν ἀνεμοζάλη (σαρδηνία. Pitrè II, 15). Lu bon pilotu si canusci a li burraschi = ὁ καλὸς πιλότος γνωρίζεται 'ς τοῖς ἀνεμοζάλαις. (σικελική, αὐτ.). Bonu pilotu a la furtuna (ἢ a la timpesta) pari = καλὸς πιλότος 'ς τὴ φουρτοῦνα φαίνεται. (ὁμ. αὐτ.). Quannu lu mari è 'n timpesta si vidi lu bonu marinaru = ὅταν ἡ θάλασσα εἶναι φουρτουνιασμένη φαίνεται ὁ καλὸς ναύτης (ὁμ αὐτ.). Καὶ δι' ἄλλης μεταφορᾶς: Lu bon surdatu pari a la guerra = ὁ καλὸς στρατιώτης φαίνεται 'ς τὸν πόλεμο. (ὁμ. αὐτ.). È a u focu chi si cunnosce u veru militare = 'ς τὴ φωτιὰ γνωρίζεται ὁ σωστὸς στρατιωτικός. (κορσικαν. D. II, 188) Bisogno fa buon fante = ἡ ἀνάγκη κάνει παλληκάρι. (Giusti 56. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 188) — Δι' ἀντιθέτου μεταφορᾶς: Ognum sa navigar quando è buon tempo (vento) = καθένας ξέρει ν' ἀρμενίζῃ ὅταν εἶναι καλωσύνη· (ἢ· ὅταν ἔχῃ τὸν ἄνεμο πρύμα). (W. V, 248, 6. 10).— **Γαλλ.** ὁμοίως δι' ἀντιθέτου μεταφορᾶς: Il n' y a pas de mauvais pilote quand le vent est bon. (αὐτ. 6). Il est aisé de faire voile lorsque le ciel est serein (αὐτ.). En ayo puro barquo seguro = σὲ καθαρὸ νερὸ σίγουρη βάρκα (νεοπροβηγκ. D. II, 662)· καὶ ἡ παραπλησία: Au danger on connaît les braves. (αὐτ. 188). — **Δαν.** God styrmand kiendes ei naar havet er stille og

veit til villie = ὁ καλὸς πιλότος δὲν γνωρίζεται ἂν εἶναι γαλήνη καὶ ἔχει τὸν ἄνεμο ὅπως τὸν θέλῃ. (W. IV, 844, 2). Naar stormen er størst; kiendes styremandens konst best = ἂν ὅταν εἶναι τρικυμία διευθύνῃ, γνωρίζεται τοῦ πηδαλιούχου ἡ τέχνη πολὺ καλά. (αὐτ. 948, 15. Βλ. καὶ παραλλαγὰς V, 248, 6. 8). Godt er at sidde ved Styret i stille Veir = καλὸν εἶναι νὰ κάθεται κἀνεὶς 'ς τὸ τιμόνι εἰς καιρὸ γαλήνης. (D. II, 662). Det er godt, at seile med god Vind = εἶναι καλὸ νὰ ἀρμενίζῃς μὲ τὸν ἄνεμο πρύμα. (αὐτ.) — **Νορβηγ.** D'er lett aa ro under fullt Segel = εἶναι εὔκολο νὰ λάμνῃς κουπί, σὰν ἀρμενίζῃς λασκάδα. (αὐτ.). D'er uvandt aa ro, naar dat rek av seg sjølv = εἶναι περιττὸν νὰ λάμνῃς κουπί, ὅταν μόνο του πάῃ (τὸ πλοῖο) (αὐτ.). — **Σουηδ.** Det år godt sitta (Godt sitta) wid styret når intet blås = εἶναι καλὸ νὰ κάθεσαι (Καλὸ νὰ κάθεσαι) 'ς τὸ τιμόνι ὅταν δὲν φυσᾷ. (αὐτ.). Gott roo under fult Segel = καλὸ νὰ λάμνῃς κουπὶ σὰν ἀρμενίζῃς λασκάδα. (αὐτ). — **Ὁλλανδ.** De nood toont den man = ἡ ἀνάγκη δείχνει τὸν ἄνδρα. (αὐτ. 168). Onder een staand zeil is het goed roeijen = μὲ ἁπλωμένο πανὶ εἶναι καλὸ νὰ λάμνῃς κουπί. (αὐτ. 662). Met geluk en goeden wind vaart men wel = σὰν ἔχῃ τύχη καὶ ἄνεμο πρύμα, ἀρμενίζει κἀνεὶς καλά. (αὐτ). — **Γερμαν.** Ein guter Pilot bewährt (zeigt) sich im Sturm = καλὸς πιλότος δείχνεται (φαίνεται) 'ς τὴν τρικυμία. (W. III, 1348, 2). Ein guten Schiffmann erkent man im vngewitter = ὁ καλὸς ναυτικὸς γνωρίζεται 'ς τὴν ἀνεμοζάλη. (αὐτ. IV, 177. 3. Βλ. παραλλαγὰς καὶ ἐν 496, 5. 844, 2). Das ist ein guter Schiffmann der auch mit bösem Wind kan fahren = ἐκεῖνος εἶναι καλὸς ναυτικός, ποῦ μπορεῖ ν' ἀρμενίζῃ καὶ μ' ἐναντίον ἄνεμο. (αὐτ. 176,1). Im Sturm zeigt sich der Steuermann = 'ς τὴν τρικυμία δείχνεται ὁ τιμονιέρης (αὐτ. 948, 15). Der Sturm versucht die Klugheit des Steuermanns = ἡ τρικυμία δοκιμάζει τὴ γνώση τοῦ τιμονιέρη. (αὐτ. 4). Wenn die Wellen schlagen, sieht man wer Schiffmann ist = ὅταν χτυποῦν τὰ κύματα φαίνεται ποιὸς εἶναι ναυτικός (αὐτ. V, 157, 14). Bei gutem Winde kann man den guten Steuermann nicht erkennen = ὅταν ὁ ἄνεμος εἶναι

πρύμα δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ γνωρίσῃ τὸν καλὸ τιμονιέρη. (αὐτ. 248, 8. βλ. παραλλαγὰς αὐτ. 6. 7. 10). In nöthen sieht man, wer ein mann ist = 'ς τὴν ἀνάγκη φαίνεται ποιὸς εἶναι ἄνδρας. (W. III. 1049, 109. Βλ. καὶ 1047, 79). — **Ῥωσ.** Σ τὴν τρικυμία δείχνει ὁ τιμονιέρης τὴν τέχνη του. (Altmann VI, 430 παρὰ W. IV, 948, 15).

ἀνεμομάζωμα

1. Ἀνεμομαζώματα, ἀνεμοσκορπίσματα.

(Κοινοτάτη. — Κύπρου. Λουκᾶς 148. — Κρήτης J. 292, 12 καὶ Φρ. 106. — Κύθνου Βάλληνδας σ. 45 [ἀνεμοσκορπήματα.] — Πρβλ Carnoy — Nicolaides 288, 37).

Βλ. ἀρ. 2-6, ἀδικομάζωμα 1, ἀδικομαζώνω 1, ἀνεμομάζωχτος 1, ἀνομομάζωμα 1, διαβολομάζωμα 1, διαβολομάζωχτος 1, παπαδομάζωμα 1, διάβολος 117. Ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ πᾶσαι αἱ εἰρημέναι παραλλαγαί, ὧν τὴν ἑρμηνείαν βλ. ἐν λ. ἀδικομάζωμα 1. Ἀνεμομαζώματα λέγονται παντοειδῆ μικρὰ καὶ εὐτελῆ πράγματα εἰς ἕνα τόπον ἠθροισμένα, κυρίως κάρφη καὶ σκύβαλα, τὰ ὁποῖα ῥιπὴ ἀνέμου ἐσώρευσέ που. Μεταφορικῶς δὲ λέγονται τὰ ἀδίκως καὶ ἀνόμως συνηγμένα πλούτη, ὡς κτηθέντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ διαβόλου, συχνότατα συνταὐτιζομένου πρὸς τὸν ἄνεμον, καὶ δὴ καὶ ἐν παραλλαγαῖς τῆς προκειμένης παροιμίας Ἀνεμοσκορπίσματα δὲ τὰ ταχέως ἐξαφανιζομενα, ὡς τἄχυρα ποῦ παρασύρει ὁ ἄνεμος κατὰ τὴν λίκμησιν τοῦ σίτου. Εὐκρινῶς ἀναπτύσσεται ἡ παροιμία ὑπὸ τύπον ἐπιτιμίου ἐν συνοδικῇ πράξει τοῦ ἀρχιεπισκόπου Α΄ Ἰουστινιανῆς Ἀχριδῶν καὶ πάσης Βουλγαρίας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπισκόπων τοῦ 1719 (ἐν Δελτ. Ἱστορ. ἑταιρ. Δ΄ σ. 568-9): «Οἱ κόποι του καὶ οἱ μόχθοι του καὶ τὰ ἀποκτήματά του νὰ εἶναι εἰς ἀφανισμόν, ὡσὰν ὁ κονιορτός, ὁποῦ ἀναρριπίζεται καὶ σκορπίζεται ὑπὸ τοῦ ἀνέμου εἰς τὰ καλοκαιρινὰ ἁλώνια».

Ἐν λ. ἀδικομάζωμα 1 καὶ ἀδικομαζώνω 1 ἀνεγράφησαν ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων καὶ παροιμίαι. Ἐν ταύτῃ δὲ καὶ τῇ ἑπομένῃ καὶ τῇ ἐν λ. διαβολομάζωμα 1 παραθέτω τὰς πρὸς τὴν διατύπωσιν αὐτῶν συγγενεστέρας. Καὶ ἀρχαία μὲν παροιμία ἀντίστοιχος εἶναι ἡ ἑξῆς: «Ἁλῶν δὲ φόρτος ἔνθεν ἦλθεν ἔνθ' ἔβη». (Ζηνόβ. Ἀθ. Α΄,

18 σ. 350 Miller. Ζηνόβ. 120. Κῶδ. Βοδλ. 151 σ. 15 β. Διογενιαν. 134. Γρηγόρ. Κύπρ. 84. Μόσχ. 81. Ἀποστόλ. 109. Mant. prov. 12. Σουίδ. λ). Παραπλησία δ' ἡ ῥῆσις τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ (ε', 13. 15): «καὶ ἀπολεῖται ὁ πλοῦτος ἐκεῖνος ἐν περισπασμῷ πονηρῷ... ὥσπερ γὰρ παρεγένετο οὕτως καὶ ἀπελεύσεται· καὶ τίς ἡ περίσσεια αὐτοῦ, ᾗ μοχθεῖ εἰς ἄνεμον»; καὶ ἡ τῶν Παροιμ. Σαλ. ι', 2: «οὐκ ὠφελήσουσι θησαυροὶ ἀνόμους».—Ἀνάλογοι ἀλλόγλωσσοι παροιμίαι: **Ἰταλ.** La roba di mal acquisto, se la porta il vento = τὸ κακὰ ἀποχτημένο πρᾶμα τὸ παίρνει ὁ ἄνεμος. (Castagna 151, 18). — La roba va secondo che la viene = τὸ πρᾶμα πάγει κατὰ πῶς ἔρχεται. (Giusti 141). Quel che vien di ruffa raffa, se ne va di buffa in baffa = ὅποιο ἔρχεται ἀπὸ τὴ ῥοῦφα ῥάφα (ἀπὸ ἀπάταις καὶ κλεψιαῖς) πάγει 'ς τὴ μποῦφα μπάφα = κατὰ κακοῦ. (αὐτ. Πολλὰς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè II, 277. D. II. 651. Calabria 1897 IX σ. 36, 24. Archivio per le tradiz. popol. 1898 σ. 358, 5. Pasqualigo 151). Quel che vien di salti, va via di balzi = ὅ τι ἔρχεται πηδῶντας φεύγει χοροπηδῶντας. (Pitrè II, 277 μετὰ παραλλαγῶν διαλεκτικῶν αὐτόθι καὶ παρὰ D. II, 651). Ci tosto viene, tosto se ne va = ὅ τι γλήγορα ἔρχεται, γλήγορα φεύγει. (D. II, 651). I bês dai predis e' vegnin chiantand e van vie siviland = τὰ χρήματα τοῦ παπᾶ ἔρχονται τραγουδῶντας καὶ φεύγουν σφυρίζοντας. (αὐτ. μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Lô ch' a ven per fluta, a va via per tanborn = ὅ τι ἔρχεται μὲ τὴ φλογέρα φεύγει μὲ τὸ τύμπανο. (αὐτ.). Venne per le poste, ne va per istaffetta = ἔρχεται μὲ ταχυδρομεῖο, φεύγει μὲ ταχυδρόμο. (αὐτ.). I quattrin di zugadur i vann cmod i vìninn = τὰ λεφτὰ τοῦ χαρτοπαίχτη πᾶν καθὼς ἦρθαν. (αὐτ) — **Γαλλ.** Ce qui vient de la flûte s'en retourne au tambour. (Littré λ. flûte 12. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ Leroux II, 103. D. II, 651. Legai 398. Revue des trad. pop. 1897 σ. 106). Ben respaillat s'en va coumo paillo = πρᾶμα κακομαζωμένο πάγει σὰν τἄχυρο. (νεοπροβηγκ. D. II, 651). Cein ké vein pé la rapena, c'ein va pé la rouvena = κεῖνο ποῦ μὲ τὴν ἁρπαγὴ ἔρχεται, πάγει μὲ τὴν καταστροφή. (γαλλοελβετ. αὐτ.). D'aiwe vint, d'aiwe

riva = ἀπὸ νερὸ ἦλθε, σὲ νερὸ γυρίζει. (οὐαλλωνική, αὐτ.). — **Ῥαιτορωμαν.** Ton vegn, ton va: Prest gudognau, prest consumau = βροντὴ ἔρχεται, βροντὴ πάγει: γλήγορα κερδεμένο, γλήγορα ξοδεμένο. (αὐτ.). — **Καταλαν.** Diners de capellans cantan venen, cantan se ne van = τὰ χρήματα τοῦ παπᾶ τραγουδῶντας ἔρχονται, τραγουδῶντας πᾶν. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῆς). — **Ἱσπαν.** La hacienda del abad, cantando viene y chiflando va = τὸ ὑποστατικὸ τοῦ ἡγουμένου τραγουδῶντας ἔρχεται καὶ σφυρίζοντας πάγει (αὐτ.). Los dineros del sacristan cantando sen vienen, cantando sen van = Τὰ χρήματα τοῦ ἐκκλησιάρη τραγουδῶντας ἔρχονται, τραγουδῶντας πᾶν. (αὐτ.). — **Πορτογαλ.** Dinheiros de sacristão, cantando vem, cantando vão = ὁμ. (αὐτ.. καὶ σ. 514). — **Ῥωμουν.** Din vînt a venit, în vînt s'a dus = ἀπὸ ἄνεμον ἦρθε, 'ς ἄνεμον πῆγε. (Zanne 326). Vîntul aduce, vîntul duce = ὁ ἄνεμος στέλνει, ὁ ἄνεμος παίρνει. (αὐτ. 327). Ceea-ce vîntul ne-aduce, curênd de la noi se duce = ὅσα ὁ ἄνεμος μᾶς στέλνει, τρέχοντας μᾶς τὰ παίρνει. (αὐτ 328). — **Ἀγγλ.** To naught it goes, that came from naught = 'ς τὸ τίποτε πάγει κεῖνο ποῦ ἦρθε ἀπὸ τὸ τίποτε. (D II, 651). Soon gotten, soon spent = γλήγορα κερδεμένο, γλήγορα ξοδεμένο (αὐτ. σ. 514). — **Βρεταννική** Ὅ τι μαζεύει ἡ χτενιὰ γλήγορα σκορπιοῦνται μὲ τὸν ἄνεμο. (Brizeux Oeuvres complètes. Michel-Levy 1860 τ. I, σ. 365). — **Ὁλλανδ.** Met het. trommeltje gewonnen, en met het fluitje verteerd = μὲ τὸ ντέφι κερδεμένο καὶ μὲ τὴ φλογέρα φαγωμένο (W. IV, 1331, 11). — **Γερμαν.** Wie empfangen, so gegangen = ὅπως τὸ ἔλαβαν, ἔτσι πῆγε. (W. I, 813, 6). As du kümmst, so geist du = ὅπως ἔρχεσαι, ἔτσι φεύγεις. (W. II, 1466, 2) Was mit der Pfeife kommt, geht mit der Trommel wieder fort = ὅ τι ἔρχεται μὲ τὴ φλογέρα, φεύγει μὲ τὸ τύμπανο πάλι. (W. III, 1257, 22. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. IV, 1331, 11. 1332, 12. 16. D. II, 651). Was der Rips Raps gewinnt, durch den Krips Kraps zerrinnt = ὅτι κερδίζει ὁ Ῥὶψ ῥάψ, λειώνει ἀπὸ τὸν Κρὶψ Κράψ. (Giani 29 σ. 7). — **Ῥωσικ.** Ἀπὸ τὸν ἄνεμο ἦλθε, 'ς τὸν ἄνεμο κ' ἔφυγε. (Dal I, 666). Εὔκολα μαζωμένο, εὔκολα καὶ ξοδε-

μένο. (αὐτ.). Εὔκολα ἦρθε, εὔκολα κ' ἔφυγε. (αὐτ.), — **Τσεχική**. Ve snách pr'is'lo so snách odes'lo = ὅ τι 'ς τὸν ὕπνο ἔρχεται, 'ς τὸν ὕπνο πάγει (W. I, 1660, 49). — **Λιταυική**. Καθὼς ἐκερδήθησαν σκορπίζονται. (Schleicher σ. 160). — **Ἀρμενική**. Ὅσα φέρνει ὁ ἄνεμος, ὁ ἄνεμος τὰ παίρνει. (Ausland 1871 σ. 403). — **Περσική**. Ἦρθε δωρεάν, κ' ἔφυγε τὸ ἴδιο. (Rhasis σ. 39). — **Τουρκ**. Δαούλ ιλέ γκελέν ζουρνά ιλέ γκιδέρ = ὅ τι ἔρχεται μὲ τὸ νταοῦλι, φεύγει μὲ τὸ ζουρνά. (Osman. Sprichw. 291).

2. Ἀνεμομαζώματα, δαιμονοσκορπίσματα.

(Βλ. Κατζιούλ. 214.— Κατζιούλ. Ἐπίμ. 210.— Κ. β', 6. — Νε. 7,43.— Κύπρου. Σ. 281, 130. — Καρπάθου. Μαν. Ψήφισμα 98 καὶ ΖΑ. 331 καὶ ΖΑ. 345, 46. — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ὅμοιαι παρ. **Ἀλβαν**. ναιμα ισολι γκαιμα ιμορι = ἄνεμος τά φερε, ὀργὴ τὰ πῆρε (Κουλουριώτ. 164). — **Βουλγαρ**. Vétrr zbira diávol prr'skal = ὁ ἄνεμος μαζεύει, ὁ διάβολος σκορπίζει. (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ).

3. Ἀνεμομαζώματα, διαβολοσκορπίσματα.

(Κοινοτάτη. — Δαρβάρ. Ἐκλογ. 65. [Ἀνέμου μ. διαβόλου σκ.] — Μα. 10. — Νε. 7, 43. — Βυζαντ. Λέξ. λ. ἀνεμομάζωμα.— Sanders 230, 115. — Β'. 2, 12. — Ἠπείρου. Ἀρ. 74. — Β. 18, 234. — Πολίτης ἐν Πανδώρ. 18, 61. — Ἀρτοτίνης Δωρίδος Ἐφ. Φιλομ. 1868 σ. 1640. — Ῥόδου Βενετ. σ. 63.— Πτζ. 217, 58.— Λακκοβικίων. Γούσιος 99.— Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη [Ἀνεμομαζέματα]. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [διαολοσκορπίσματα]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀνεμουμαζώματα, διαβουλουσκουρπίσματα.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2. Ἐν τῇ Ἱστορίᾳ Σταυράκη 1797 (ἐκδ. Legrand σ. 29) παραφράζεται ἡ παροιμία ὡς ἑξῆς: «Τὰ ἀνεμομαζώματα ὁ ἄνεμος τὰ φέρνει· | τὰ ξένα καὶ τὰ ἄδικα ὁ διάβολος τὰ παίρνει».

4. Ἀνεμομαζώματα, πειρασμοσκορπίσματα.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ ἀρ. 1. 2.

5. Ἀνεμουμαζώματα, διμουνουσκουρπίσματα.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

6. Διαβουλουμαζώματα, ἀνεμουσκουρπίσματα.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἢ Διμουνουμαζώματα ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

ἀνεμομάζωχτος

1. Ἀνεμομάζωχτα, διαλοσκόρπιστα.
(Κα. 440).

Βλ. ἀνεμομάζωμα 1. 2.

ἄνεμος

1. Ἄνεμος κατὰ καπνοῦ.
(Ἠπείρου ΖΑ. 198, 5).

Βλ. ἀρ. 16. 7α. 11. Ὡς διαλύεται ὁ καπνὸς ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ ἀνέμου, οὕτως ἐξαφανίζονται καὶ τὰ δι' ἀδικίας κτηθέντα. Συνηθέστερον ἡ παροιμιώδης αὕτη φράσις ἐκφέρεται ὡς κατάρα.

2. Ἄνεμος ποιμένων ἄλα.
(Ducang. Glossar. graecit λ ἄλα τ. II σ. 11).

Κατεχώρισα τὴν φράσιν ταύτην, διότι ὡς δημώδη παροιμίαν τῶν μέσων χρόνων τὴν ἀναγράφει ὁ Δουκάγκιος, μετὰ τῆς παραδόξου ἑρμηνείας: Solis ardor pastoribus venti vice est, εἰς ἣν παρήγαγεν αὐτὸν ἡ ἐκδοχὴ τῆς λέξεως ἄλα ὡς γαλλικῆς (hâle = εἴλη, τὸ ἰσχυρὸν τοῦ ἡλίου καῦμα). Ἀλλ' ἁπλῆ ἐξέτασις τοῦ χωρίου, ὁπόθεν ἐλήφθη (Εὐσταθ. εἰς Ἰλ. Η, 64 σ. 665, 10) πείθει ὅτι οὐ μόνον περὶ παροιμίας, ἀλλ' οὐδὲ κἂν περὶ δημώδους φράσεως πρόκειται: «Ἡ δὲ τοιαύτη μέθοδος» λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐννοῶν τὴν τοῦ θεραπεύειν τὴν τῶν λέξεων τολμηρίαν διὰ παραβολῶν, «ἵνα τι καὶ ἐκ τῆς πλατείας ἥδυσμα τοῖς ὁμηρικοῖς δαιτυμόσι πορισώμεθα, καὶ χυδαΐζουσάν τινα παραβολικὴν ἔφηνεν ἔννοιαν· ἡ γὰρ χυδαία γλῶσσα ἐκ τοῦ, ἄνεμος ποιμένων ἄλα, καὶ ἐκ τοῦ θρασκίας κύων, ἃ δὴ ποιητικῶς ἐρρέθησαν, ὡρμημένη ἐτόλμησεν αὐτὴ ἀσφαλῶς δῆθεν εἰπεῖν πρόβατα τὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ λευκὰ τοῖς ἀφροῖς κύματα, ὡς

εἶναι παραβολὴν πλακῆναι τοιάνδε τινά· ὡς δ' ὅτ' ὄϊς λευκαὶ ποιεῖεν τάδε τινὰ περὶ χέρσον, οὕτω κύματα περὶ θάλασσαν ἀφρῷ μορμύροντα».

Δῆλον ἐκ τούτων ὅτι ἡ «ἐκ τῆς πλατείας» (= ἡ ἀγοραία) «ἡ χυδαΐζουσα παραβολικὴ ἐννοια», ἡ εὔχρηστος εἰς τὴν «χυδαίαν γλῶσσαν» εἶναι ἡ λέξις πρόβατα εἰς δήλωσιν τῶν ἀφριζόντων κυμάτων· τὰ δὲ «ἄνεμος ποιμένων ἅλα» καὶ «θρασκίας κύων» εἶναι ῥήσεις ἀρχαίων ἀγνώστων ποιητῶν, ἐξ ὧν, κατὰ τὸν Εὐστάθιον ὁρμώμενος ὁ λαὸς ἔπλασε τὴν μεταφοράν· διότι διὰ μὲν τῆς πρώτης λέξεως ὁ ἄνεμος παρίσταται ὡς ποιμαίνων τὴν θάλασσαν (τὸ ποιμένων διορθωτέον πάντως ποιμαίνων), διὰ δὲ τῆς δευτέρας ὁ θρασκίας ἤτοι ὁ ΒΒΔ ἄνεμος (κοινῶς θρακιᾶς) ὡς κύων ποιμενικός[1]· τὸ ποίμνιον ἄρα τῶν προβάτων ὑποτίθεται ἀποτελούμενον ἐκ τῶν κυμάτων.

3. Ἄνεμος ποῦ δὲν μποδίζει
ἄφησέ τον κι' ἂς βούζει.

(Εὐδοίας. Ἐφ. Φιλομ. 1858 σ. 367. — Βερ. 67, 19. — Β. 15, 191. — Σκύρου. Κύμης. Πτζ. 313, 1).

Ἀδιαφόρει πρὸς τὰ μὴ ἐπηρεάζοντα εἰς τὸ ἔργον σου.

4. Ἄνεμος 'ς σὸ σπαθί σ'.

(Πόντου. Ἑπτάλοφ. 377, 266 καὶ Ἀρχ. νεωτ. Ἑλλην Α' γ' σ. 88 [καὶ Ἄνεμον = ὁ ἄν.]).

Πρβλ. ἀρ. 15, ἀέρας 5. 9. 20. Ἤτοι ἔτεμες διὰ τοῦ ξίφους σου τὸν ἄνεμον. Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων ἐπὶ μικροῖς ἔργοις.

5. Ἄνεμος τ'γανιστός, ζωμί, κυριελέησο.

(Τήνου παρὰ Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. ἀρ. 6. 7, ἀέρας 11. Ἐπὶ τῶν ἀναξίων παντὸς λόγου.

6. Ἄνεμο τηγανισμένο καὶ ζουμὶ πολύ.

(Β. 15, 193).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

[1]) Περὶ τῆς μυθολογικῆς παραστάσεως τοῦ ἀνέμου ὡς κυνὸς τῶν θεῶν βλ. Roscher Hermes σ. 19. W. Schwartz die Poetischen Naturansch. II, σ. 67.

7. Ἄνεμο τηγανισμένο, χιόνι 'ς τὸ σουβλί.

(Βλ. Κατζιούλ. 69, 4. 6. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 25. [Ἄνεμος τηγανισμένος] — Κ. α', 41 [ὁμ.] — Κ. β' 5 [Ἄνεμον τηγανισμένον] — Νθ. 7, 44 [ὁμ.]— Μα. 10 [ὁμ. — χ. εἰς τὸ σ.] — Β¹. 16, 186. — Ἠπείρου. Ἀρ. 72 [Ἄνεμον τηγανισμένον] — Β. 15, 192).

Βλ. ἀρ. 5. 6. 9. 15α, ἀέρας 11. Ἐπὶ τῶν ἀναξίων λόγου καὶ ἐπὶ ἀδυνάτων. — Πρβλ. τὴν Ἀγγλ. He roasts snow in a furnace = ψένει χιόνι σὲ καμίνι (W. III, 250, 41).

7α. Ἀπ' ἀνέμου κακοῦ.

(Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ. Α. Ξανθουδίδη).

Βλ. ἀρ. 1. Ἐπὶ κτημάτων ἀπολεσθέντων ἐξ ἀτυχίας, ἐξαφανισθέντων ὑπὸ πνοῆς δυσμενοῦς ἀνέμου.

8. Εἶναι τἀνέμου καὶ τοῦ γιοῦ του.

(Λευκάδος ΚΠ. Η', 395).

Βλ ἀρ. 18α. — Ἐπὶ ἀκαταστάτου καὶ φαύλου ἀνθρώπου. Ἀνήκει δηλ. εἰς τὸν διάβολον, ὅστις κατ' εὐφημισμὸν λέγεται συχνάκις ἄνεμος. (Βλ. τοὺς ἐμοὺς Δημώδεις μετεωρολογ. μύθους σ. 39). Παραπλησίαν ἔννοιαν εἶχεν ἡ ἀρχαία: «Ἀνέμου παιδίον» λεγομένη ἐπὶ τῶν εὐμεταβόλων καὶ κούφων. (Διογενιαν. 82. Βι. 47. Κῶδ. Βοδλ· 122. 205 σ. 12. 20 Gaisf. Κῶδ. Ἑϊδελβέργ. 129 ἐν Philologus 1889 σ. 200. 201. Γρηγ. Κύπρ. Λ. 54. Μακάρ. 111. Ἀποστόλ. 214. Σουίδ. λ. Λιβαν. ἐπιστ. 1142). Καὶ ὁ Εὔπολις ἄνεμον ἄνθρωπον εἶπε «τὸν πανταχοῦ φερόμενον ἀνέμου δίκην» (Meineke FCG. II, σ. 570-1, 78) ὁ δὲ Πολυδεύκης (Ϛ', 129. 121) ἀναφέρει ὡς ὀνειδισμοὺς τοῦ μὲν θορυβοῦντος τὸ δημόσιον τὰ ὀνόματα «στρόβιλος, ἄνεμος, καταιγίς», τοῦ δὲ κούφου καὶ εὐμεταβόλου «ἄνεμος, αὔρα, πνεῦμα». Ἐν Κύθνῳ νῦν λέγεται: «Τί ἄνεμος εἶναι αὐτός!» πρὸς δήλωσιν τοῦ πολυμηχάνου, ταὐτόσημον τοῦ «τί διαβολάνθρωπος». (Βάλληνδας σ. 46).

9. Εἰς τὸ τσικάλι ἄνεμον εὔκαιρα μαγερεύγει.

(Μάρκου Δεφαράνα λόγοι διδακτικοί. Βενετ. 1543 φ. 10β. στ. 581).

Βλ. ἀρ. 15α. 5-7, ἀέρας 8. 7. Ἐπὶ ματαιοπονούντων ἢ ἐπιχειρούντων τἀδύνατα. Τὸ χωρίον τοῦ Δεφαράνα, ὁπόθεν ἐλήφθη ὁ στί-

χος οὗτος, ἀποτελεῖται ἐκ δημωδῶν παροιμιῶν· ἄλλως δὲ καὶ ἐκ τῶν παραλλαγῶν φαίνεται, ὅτι εἶναι ἀκραιφνὴς παροιμία οὗτος.

10. Ἐν ἐπῆρεν ὁ ἄνεμος τἀγκάλια.
(Κύπρου. Σ. 283, 174).

Ἀγκάλια πληθυντ. κατὰ μεταπλασμὸν (ἑνικ. ἡ ἀγκάλη) = ἀγκαλίς, δέσμη σταχύων, χόρτου, φρυγάνων, τὸ ἀλλαχοῦ χειρόβολο. Λέγεται ἡ φράσις πρὸς ἀναστολὴν τῆς ὁρμῆς τινος, ἄνευ λόγου ἐπειγομένου. Δὲν εἶναι δηλ. κἀμμία βία, δὲν διεσκόρπισεν ὁ ἄνεμος τὰς ἀγκαλίδας διὰ νὰ σπεύσῃς εἰς περισυλλογὴν αὐτῶν.

11. Ἐπῆγε 'ς τὸν ἄνεμον.
(Κύθνου. Βάλληνδας σ. 45).

Βλ. ἀρ. 16.1. Ἀντὶ τοῦ ἀπώλετο, κατεστράφη· εὔφημος φράσις, ἀντὶ τῆς συνηθεστέρας «πῆγε 'ς τὸ διάβολο». Πρβλ. ὅσα περὶ τῶν τοιούτων φράσεων καὶ καταρῶν καὶ τῶν ἀντιστοίχων ἀρχαίων ἔγραψα ἐν Δημώδ. μετεωρ. μύθ. σ. 44 κἑ.

12. Ἐπὶ πτερύγων ἀνέμων.
(Κοινή. — Ἠπείρου. Ἀρ. 173, 26. — Β. 355, 54).

Ῥητὸν ἐκ τῶν Ψαλμ. ιη' 11. ργ', 4. Λέγεται ἐπὶ πράγματος ἀναρπάστου γενομένου, ἢ ἐπὶ ἀνθρώπου κούφου καὶ ἀνερματίστου. Περὶ τῶν ἑλληνικῶν μυθολογικῶν παραστάσεων περὶ πτερύγων τῶν ἀνέμων βλ. Roscher Hermes σ. 32 κἑ.

13. Ἤφερε τὸν ἄνεμο κουβάρι.
(Γορτυνίας παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. κάνω 25. Ἐπὶ τοῦ ματαιοπονοῦντος, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τοῦ μὴ δυνηθέντος νὰ φέρῃ εἰς πέρας ἐπιχείρησίν τινα. Ἀνάλογος ἡ **Γαλλ.** Lier le vent. (Littré λ. vent 1).

14. Μαζώνει τὸν ἄνεμο 'ς τὸ κολοκύθι.
(Μα. 25 [ἄνεμον εἰς τὸ]).

Καὶ αὕτη λέγεται ἐπὶ τῶν ματαιοπονούντων. Τοιαύτην δέ τινα δημώδη παροιμίαν πιθανῶς παραφράζει Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος

λέγων: «ὅμοιός ἐστι τῷ ἀνέμους ἐγκλείοντι» (τ. 88 σ. 980α. Migne Βλ. καὶ Krumbacher MGS. σ. 230). καί: «ἀδύνατον πνεῦμα δεσμεῖν» (αὐτ. σ. 689α. Krumbacher σ. 231). Ὅμοιαι δ' εἶναι καὶ αἱ **Γερμαν.** παροιμίαι: Den Wind in ein truhen sperren = νὰ σφαλᾷ τὸν ἄνεμο εἰς κιβώτιο, (W. V. 259, 292). Den Wind auf Flaschen ziehen = νὰ χώνῃ τὸν ἄνεμο σὲ μπουκάλι. (αὐτ. 258, 286. Βλ. καὶ 250, 53). — Ἡ μεταφορὰ ἀναφέρεται εἰς τὴν δημώδη δοξασίαν, καθ' ἣν ἔχουσί τινες τὴν δύναμιν νὰ κατακλείωσι τοὺς διαβόλους εἰς κολοκύνθας[1]) ἢ εἰς ἀγγεῖα μικρὰ καὶ νὰ τοὺς κρατῶσι δεδεμένους καὶ ἀκινήτους μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. (Βλ. καὶ Χαρισ. Μεγδάνου Ἠθικοὺς χαρακτῆρας 1818 σ. 258). Πιστεύεται δ' ὅτι πλὴν τούτων καὶ εἰς βαυκάλιον ἐγκλείεται ὁ διάβολος (ὡς φαίνεται ἐκ τῆς παροιμίας ἐν λ γυναῖκα 41), τοῦθ' ὅπερ καὶ ἐν παραδόσεσιν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν συχνότατα μνημονεύεται· καὶ προσέτι εἰς ἀσκόν, ὡς ὑποδεικνύει ἡ κρητικὴ φράσις: «ἔχουν τὸ διάβολο 'ς τἀσκὶ» (Φρατζεσκάκη Ἀριάδνη σ. 33). Τὰς δοξασίας ταύτας ἀνευρίσκομεν καὶ ἐν διηγήσεσιν ἑλληνικῶν συναξαρίων καὶ ἐν τῇ ἀποκρύφῳ Διαθήκῃ Σολομῶντος, περὶ ὧν βλ. τὴν ἐμὴν Νεοελληνικὴν μυθολογίαν σ. 463 κέ. Ἐκτενῶς περὶ τῶν δοξασιῶν τούτων παρ' ἡμῖν καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς θὰ διαλάβω ἐν νεωτέρᾳ ἐκδόσει τῆς Νεοελληνικῆς μυθολογίας· ἐπραγματεύθη δὲ περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος καὶ ὁ W. Crooke (the Binding of a God, a study of the bases of idolatry ἐν Folklore 1897 τ. VIII, σ. 325-355). Ὡς τὰ παλαιότατα πρότυπα αὐτῶν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν οἱ ἑλληνικοὶ μῦθοι περὶ καταδέσεως τῶν ἀνέμων εἰς βόειον ἀσκὸν δοθέντα τῷ Ὀδυσσεῖ ὑπὸ τοῦ Αἰόλου (Ὀδ. Κ. 19) καὶ εἰς ὀνείους ἀσκοὺς ὑπὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους. (Διογ. Λαέρτ. Η', γ', 60. Σουίδ. λ. ἀμύκλαι. ἄπνους. Ἐμ-

[1]) Αἱ κολοκύνθαι αὗται (τὸ κολοκύθι τῆς παροιμίας) εἶναι ὁ καρπὸς τοῦ κολοκυνθώδους φυτοῦ λαγυνοφόρου τῆς κοινῆς (cucurbita lagenaria L.), τῆς ἰδίως φλασκιᾶς κοινῶς καλουμένης· τοῦτον ἀπεξηραμμένον μεταχειρίζονται ὡς δοχεῖον καὶ οἱ Ἕλληνες καθὼς καὶ πλείστοι ἄλλοι λαοί. Ἄξιον δὲ σημειώσεως εἶναι ὅτι ὡς παρετήρησε καὶ ὁ Obnefalsch-Richter (ἐν Verhandl. d. Berl. Gesellsch. f. Anthropolog. 1891 σ. 34 κέ.), τὰ κοσμήματα δι' ὧν ποικίλλουσι τὰ τοιαῦτα ἀγγεῖα σήμερον ἐν Κύπρῳ καὶ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων ἔχουσι καταπληκτικὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ τῶν ἐν τῇ αὐτῇ νήσῳ καὶ ἀλλαχοῦ εὑρεθέντων πηλίνων προϊστορικῶν ἀγγείων.

πεδοκλῆς. Sturz Empedocles σ. 49. S. Karsten Empedoclis carmin. reliqu. σ. 21).

15. Μὲ τὴ ματσοῦκα πολεμᾷ τὸν ἄνεμο νὰ πιάσῃ.
(Μ. Δεφαράνα λόγοι διδακτικοὶ 1543 φ. 36. στ. 102).

Βλ. ἀέρας 20, πρβλ. ἀρ. 4. Ἐπὶ τῶν σκιαμαχούντων, τῶν δερόντων τὸν ἀέρα. — Ματσοῦκα τὸ ῥόπαλον· περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως (ἰταλ. mazza, βενετ. mazzuco) βλ. G. Meyer Neugr. St. IV, 50-1.

15α. Ὁποῦ ἄνεμον μαγειρεύει, καπνὸν θέλει γευματίζῃ.
(Βάρνερ: ἄνεμος 1).

Βλ. ἀρ. 9. 7, ἀέρας 8, πρβλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ψέμα 9 καὶ τὰς παραλλαγὰς αὐτῆς. Ὅτι οὐδέποτε εὐδοκιμεῖ ὁ στηρίζων τὰς ἐπιχειρήσεις του ἐπὶ τοῦ ψεύδους, οὐδὲ κερδαίνει τι ὁ διὰ κενῶν ἐλπίδων βοσκόμενος.

16. Πάει τἀνέμου καὶ τοῦ καπνοῦ.
(Κύθνου. Βάλληνδας σ. 45-6).

Βλ. ἀρ. 11. 1.

17. Σαββατιάτικος ἄνεμος,
κυριακάτικος γάιδαρος.
(Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ σ. 132 [γάδαρος] — Κυνουρίας παρὰ Δ. Ἀντωνίου).

Βλ. ἀρ. 22, βοριᾶς 9. 4. 6-8. 12. Κυρίως λέγεται ἐπὶ τοῦ βορρᾶ ὅτι δὲν διαρκεῖ ἡ σφοδρότης αὐτοῦ ἐπὶ πολύ.

18. Ἐ τὸν ἄνεμον ἐλπίζει.
(Στεφ. Σαχλήκη, Γραφαὶ καὶ Ἑρμηνεῖαι στ. 225. Legrand ἐν Annuaire del'Assosiation pour les ét gr. 1871 σ. 229 — Wagner Carm. gr. σ. 71 στ. 224).

Ἐπὶ κούφης ἐλπίδος. Πρβλ. τὸ **Γαλλ.** Se paître de vent (Littré λ. vent 17).

18α. Τἀνέμ' ἡ κλιέρα.
(Σκύρου Heisenberg ἐν Berlin. philol. Wochenschr. 1900 σ. 463).

Βλ. ἀρ. 8. Κλιέρα ἢ ἀλλαχοῦ κλήρα, ὁ κλῆρος ἤτοι τὸ τέκνον.

19. Τἀνέμου δουλειαῖς πολεμᾷς.

(Ἐφημ. Φιλομ. 1869 σ. 1826).

Καὶ μονολεκτικῶς ἀνεμοδουλειαῖς. Ἐπὶ μηδαμινῶν καὶ ματαίων ἔργων.

20. Τό δωκε τοῦ ἀνέμου καὶ τὸ πῆρε.

(Λευκάδος. ΚΠ. Η', 396 — Μεσσηνίας [Τὸ πῆρε ὁ ἄνεμος καὶ τὸ σήκωσε.]).

Πρβλ. λόγος 173. Τὸ ἐξηφάνισε, τὸ κατέστρεψε, τὸ παρέδωκεν εἰς τὸν ἄνεμον καὶ οὗτος ἁρπάσας τὸ ἀπεκόμισε μακράν. Πολυπληθεῖς ἀνάλογοι φράσεις ἀπαντῶνται παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι καὶ Ῥωμαίοις ποιηταῖς, περὶ ὧν βλ. Roscher Hermes 39 κἑ. Πολίτου Δημώδ. μετεωρολ. μῦθ. σ. 44 κἑ. Otto 1864. οἷον: «ἀνηρείψαντο θύελλαι» (Ὀδυσ. Ξ, 727). «φέροιεν ἀναρπάξασαι ἄελλαι» (Ὀδ. Δ 515. Θ, 409): «ἀέρι φερόμενον οἴχεται». (Εὐριπίδ. Ἱκέτιδ. 1155). «ἀνέμοις καὶ θυέλλαισιν μέθες» (Βάκχ. 355). «ἀνέμοις φέρεσθαι παραδίδωμι» (Τρωάδ. 419). «Τὰ δ' εἰς ὑγρὸν ᾤχετο κῦμα | πνοιὴ ἔχουσ' ἀνέμοιο» (Θεοκρίτ. κβ', 167). «αἱ δὲ ταῦτα φέρειν ἀνέμοισιν ἐπιτρόπεις» (κθ', 35). Sed aurae | omnia discerpunt et nubibus irrita donant. (Vergil. Aen. IX, 312). ventus et unda rapit. (Propert. II, 28, 8). — Πρβλ. τὸ **Γαλλ.** Autant en emporte le vent. (Littrè λ. vent 1). — **Γερμαν.** Etwas allen Winden preisgeben. (W. V, 261, 363).

21. Τοῦ κάκου καὶ τἀνέμου.

(Καρπάθου. ΖΑ. 337. — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [τοῦ κακοῦ (ἤ. Ἀδίκως) κὶ τἀνέμ' φουνάζι.]).

Ἐπὶ ματαίας προσπαθείας, ἰδίως ἂν ζητοῦμεν νὰ πείσωμεν ἰσχυρογνώμονα ἢ νὰ διορθώσωμεν τὸν φύσει πονηρόν.

22. Τοῦ Σαββάτου ὁ ἄνεμος,
τὴ Δευτέρα γάδαρος.

(Β. 321, 538).

Βλ. ἀρ. 17.

23. Χωρὶς ἄνεμον ἀνεμίσκεται.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 377, 265).

Ἀνεμίσκουμαι = πέρδομαι. — Ἐπὶ τῶν ἀκαίρων καὶ ἐπὶ τῶν λαμβανόντων καὶ τὴν ἐλαχίστην ἀφορμὴν πρὸς φλυαρίαν ἢ πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐπιθυμίας των.

24. Ὤ τὸν ἄνεμον!

(Πόντου. Ἀρχ. νεωτ. ἑλλην. Α', γ', σ. 88).

Ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων, ἢ τῶν ἀπειλούντων ἐκείνους, οὓς ἀδυνατοῦσι νὰ βλάψωσιν.

Ἀνέμωνας

1. Ἀφ' τὸν Ἀνέμωναν καὶ κάτω,
περιβολαρίου καὶ τῶν τέκνων.

(Χίου. Καν. 223, 71).

Ἀνέμωνας εἶναι ἐν Χίῳ τὸ ὕψωμα τὸ χωρίζον ὡς ὅριον πρὸς νότον τὸν Κάμπον καὶ τὰ Καμπόχωρα ἀπὸ τῶν Μαστιχοχώρων. Εἶναι δ' ἡ παροιμία ἐκ τῶν διασυρουσῶν τἀκληρήματα πόλεων· διὰ ταύτης οἱ κάτω τοῦ Ἀνέμωνα οἰκοῦντες, ἤτοι οἱ κάτοικοι τῆς Χώρας (τῆς πόλεως Χίου) καὶ τοῦ Κάμπου, χλευάζουσι τοὺς χωρικοὺς ὡς ἀμαθεῖς καὶ ἀξέστους. Ὑπόκειται δ' ὁ μῦθος ὅτι χωρικὸς ἱερεύς, τελῶν λειτουργίαν κατ' ἐντολήν τινος τῶν ἐν τῷ Κάμπῳ, καὶ λησμονήσας τὰ ὀνόματα ποῦ ὤφειλε νὰ μνημονεύσῃ, περιωρίσθη νὰ ὑποδηλώσῃ ταῦτα διὰ τῆς ἐν τῇ παροιμίᾳ γενικῆς καὶ ἀορίστου περιγραφῆς· ἤτοι ὑπὲρ τῆς οἰκογενείας τοῦ κηπουροῦ (περιβολαρίου) τοῦ οἰκοῦντος πέραν τοῦ Ἀνέμωνα.

Ἄνεργος

1. Ἄνεργος καὶ ὀκνηρός, ὁμοιάζουν καὶ οἱ δυό.

(Β. 15, 194).

Ὁ μὴ ἔχων ἔργον, καὶ κατ' ἀνάγκην μὴ ἐργαζόμενος κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ φύσει ὀκνηροῦ.

ἀνερώτημα

1. Δὲν μὲ μέλει πῶς πεθαίνει ὁ ἄνδρας μου, μόνε τἀνερωτήματα.
('Αν. 'Επιθ. Α', 451,89).

Βλ. ἀρ. 2, ῥώτημα 2, τζεβάπι 1. 2. Ὅτι χείρων καὶ αὐτοῦ τοῦ δυστυχήματος εἶναι ἡ ἐνόχλησις εἰς ἣν ὑποβαλλόμεθα, ἀναγκαζόμενοι νὰ ἐκθέσωμεν τὰ περὶ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἐρωτῶντας περιέργους. Τὸ αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ Φιλήμων ἐν Μύστιδι (παρὰ Στοβ. Ρ', 5. Meineke, FCG. IV, 15. Kock, CAF. II, 490, 46): «Πολὺ μεῖζόν ἐστι τοῦ κακῶς ἔχειν κακὸν | τὸ καθ' ἕνα πᾶσι τοῖς ἐπισκοπουμένοις | δεῖν τὸν κακῶς ἔχοντα πῶς ἔχει λέγειν».

2. Δὲν τὸ ἔχω τόσο πῶς ἐπέθανε ἡ μάννα μου, ὅσο 'ς τὰ ἀναρωτήματα.
(Βάρνερ: μάννα 1).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀνετρομαλλίζομαι

1. 'Ανετρομαλλίζεται σὰτ τὸχ χούλλη.
(Καρπάθου. ΖΑ. 336).

Ἐπὶ τῶν ὑπερμέτρως ῥιγώντων. — Τὸ μὲν ἀνετρομαλίζομαι (ἀνὰτρομάλα = ῥῖγος καὶ τρόμος) σημαίνει «καταβάλλομαι ὑπὸ ῥίγους» (ΖΑ. σ. 331)· τὸ δὲ χούλλης ὁ Μανωλακάκης (Καρπαθιακὰ 219) ἑρμηνεύει ἀορίστως: «ἐπίθ. τῶν περιωρισμένων».

ἀνήφορο

1. 'Ανάθεμα τἀνήφορα τσαὶ τὰ κατήφορα.
(Χίου Καν. 215, 1).

Πρβλ. ἀνήφορος 12. 'Επὶ τῶν ἀποτυχόντων εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των, αἰτιωμένων δὲ τὰς μεταβολὰς τῆς τύχης.

ἀνήφορος

1. Ἀ δὲ διαβοῦμε ἀνήφορο,
κατήφορο δὲ βρίσκομε.
(Κα. 67).

Πρβλ. ἀρ. 12. Ὅτι ἀνάντης καὶ τραχεῖα εἶναι ἡ πρὸς ἐπιτυχίαν φέρουσα ὁδός, καὶ ἂν μὴ κοπιάσωμεν καὶ ταλαιπωρηθῶμεν δὲν θὰ συντελέσωμεν αἰσίως τὸ ἐπιχειρούμενον ἔργον.

2. Ἀνάθεμά σε, ἀνήφορε, καὶ ποῦ σὲ πιθυμάει!
(Κα. 383).

Βλ. ἀρ. 3. Λέγεται καὶ κυριολεκτικῶς εἰς δήλωσιν τοῦ ὅτι δυσάρεστος εἶναι εἰς τοὺς ὁδοιπόρους ἡ ἀνωφέρεια, καὶ τροπικῶς ἐπὶ τῶν παρεμπιπτόντων ἐμποδίων εἰς πᾶν ἔργον. — Ἐν ταῖς Γνώμαις τῆς Κασίας παραβάλλεται ὁ μὲν ἀνήφορος πρὸς τὸ ἀγαθόν, ὁ δὲ κατήφορος πρὸς τὸ πονηρόν, διότι εὐκοπώτερον τὸ κατωφερίζειν τοῦ ἀνηφορίζειν. (Krumbacher Kasia σ. 367. 369). Ἡ αὐτὴ ἀντίθεσις τῆς λείας ὁδοῦ καὶ πρανοῦς, τῆς ὁδηγὸν ἀπατηλὸν ἐχούσης πονηρὸν δαίμονα, καὶ τῆς τραχείας καὶ ἀνάντους, ὁδηγὸν δ' ἐχούσης ἄγγελον ἀγαθόν, καὶ παρὰ Βασιλείῳ Ὁμιλ. εἰς Α΄ ψαλμὸν (τ. 29 σ. 221 κἑ. Migne).

3. Ἀνάθεμά σε, ἀνήφορε, μπροστὰ 'ς τὸν ἴσιο δρόμο!
(Κα. 384).

Βλ. ἀρ. 2, ἴσιος 5. 7. 19, κατήφορος 1. Οὐδεὶς ἑκὼν προτιμᾷ τὸν δύσβατον ἀντὶ τοῦ ὁμαλοῦ δρόμου, ὡς οὐδὲ τὰ δυσχερῆ ἔργα, ἂν δύναται ἄλλως νὰ ἐπιτύχῃ τὸ σκοπούμενον.

4. Ἀφέντης μού εἶν' ὁ ἀνήφορος, κακοστρατιὰ ἡ κυρά μου.
(Κα. 891).

Ἐπὶ ἀτυχῶν, ἐν παντὶ ἔργῳ προσκρουόντων εἰς ἐμπόδια.

5. Γὴ ἀνήφουρους θὰ φέρι κατήφουρου.
(Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 12, ἀνεβαίνω 2.

6. Ηὕρηκε ὁ κουτσὸς ἀνήφορο.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ τῶν ἀτυχῶν, ὧν τὴν δυσχερῆ ἐργασίαν δυσχερεστέραν ἀποδεικνύουσιν ἀπρόοπτα κωλύματα· παρομοιάζονται οὗτοι πρὸς τὸν

χωλόν, ὅστις ἐπιπόνως διὰ τὴν πήρωσιν αὐτοῦ βαίνων καὶ ἐν τῇ ὁμαλῇ ὁδῷ, συναντᾷ δυσανάβατον ἀνωφέρειαν. Δι' ὁμοίας μεταφορᾶς τὴν ἀντίθετον ἐκφράζουσιν ἔννοιαν αἱ ἐν λ. κατήφορος 2. 3.

7. Μετὰ τὸν ἀνήφορο κατήφορος.

(Βλ. Κατζιούλ. 906 — Κ. β', 32 [ἀνήφορον]. — Νθ 77, 132 [ὁμ.]. — Β¹. 64, 32 [καὶ κατήφορο]. — Β. 158, 118 [Μὲ τὸν ἀ. καὶ κατήφορο.]).

Βλ. ἀρ. 12, ἀνεβαίνω 2. Ὅτι τὰ τῆς τύχης εὐμετάβολα καὶ ἀναγκαίως εἰς τὴν δυστυχίαν ἐπακολουθεῖ εὐτυχία καὶ τἀνάπαλιν.

8. Ὁ ἀνήφορος φέρνει καὶ κατήφορο.

(Πτζ. 264, 610. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [θὰ φέρῃ] — Λακκοδικίων Μακεδονίας παρὰ Ι Πρωΐου ['Η ἀνήφουρους φέρ_ κὶ κατήφουρου.]).

Βλ. ἀρ. 12, ἀνεβαίνω 2.

9. Ὁ δρόμος ἔχει καὶ ἀνήφορο καὶ κατήφορο.

('Ηπείρου 'Αρ. 827).

Βλ. ἀρ. 12, ἀνεβαίνω 2.

10. Ὁ ζουρλὸς 'ς τἀνήφορο ἢ τρώει ἢ τραγουδάει.

(Δημητσάνης παρὰ Φ 'Ηλιοπούλου).

Βλ. ἀρ. 13.

11. 'Ο κατήφορος θὰ φέρῃ καὶ ἀνήφορο.

(Λελ. 'Επίμ. σ. 172).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀνεβαίνω 2.

12. Ὁ μέγας ὁ κατήφορος
ἔχει καὶ μέγα ἀνήφορο.

(Κατζιούλ. 'Επίμ. 681 [μέγαν ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 1. 5. 7. 8. 9. 11. 14, ἀναβάτης 1, ἀνεβαίνω 1. 2, χῶμα 1. Περὶ τῆς ἐννοίας βλ. ἀνεβαίνω 2. — Κατὰ τὴν παροιμίαν ταύτην καὶ τὰς παραλλαγὰς αὐτῆς εἶπον ὁ Στέφανος Σαχλήκης (Α', 72 σ. 18 ἔκδ. Συν. Παπαδημητρίου): «καὶ τὰ μεγάλα ἀνήφορα κατήφορα μὲ φέραν»· καὶ ὁ Μάνθος 'Ιωάννου (Συμφορὰ Μωρέως. Βε-

νετ. 1803 σ. 111): «Ὁποῦ ἀνήφορο ἀνεβαίνει, | πρέπει καὶ νὰ κατεβαίνῃ». — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἀλβαν.** Ε ραιπιέτα κα εδὲ ται ταταιπιέται = ὁ ἀν. ἔχει καὶ κατήφορο (Hahn 153, 53). Ε παιρπιελῖτα κα εδεραιπιελῖται = ὁμ. (Κουλουριώτης 164). — **Ἰταλ.** Ogni monte ha la sua valle = κάθε βουνὸ ἔχει τὴ λάκκα του. (Giusti 200). Allato al monte trovasi la valle = κοντὰ 'ς τὸ βουνὸ βρίσκεται ἡ λάκκα. (Giani 1106). Dove sono i gran monti, vi sono le gran valli = ὅπου εἶναι τὰ μεγάλα βουνά, ἐκεῖ εἶναι οἱ μεγάλαις λάκκαις. (W. I, 314, 48). Ogni ascesa ha la sua discesa = κάθε ἀν. ἔχει καὶ τὸν κατήφορό του. (Piacenza 62, ἀλλ' αὕτη φαίνεται μᾶλλον μετάφρασις τῆς ἑλληνικῆς ἢ γνησία ἰταλικὴ παροιμία). — **Γαλλ.** Après grande vallée rude montée (Littré λ. vallée). Après grande montagne, grande vallée. (αὐτ.). Chacun mont a son vallon (Leroux I, 79). Nulle montagne sans vallée. (αὐτ. Legai 353). Dieu ne sçauroit faire une montaigne sans vallée (Leroux I, 16). A cado côumbo së trob' un pioch = σὲ κάθε λάκκα βρίσκετ' ἕνα ῥιζοβοῦνι. (λυών, D. I. 175). A cade montado, uno valado = σὲ κάθε βουνὸ μία λάκκα (νεοπροβηγκ. αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Suishul are shî scoborîsh = ὁ ἀν. ἔχει καὶ κατήφορο (Zanne 1175). Nu e suish fara coborîsh = δὲν εἶναι ἀν. χωρὶς κατήφορο. (αὐτ). Din pogorît, suishul nu se póte departà = ἀπὸ τὸν κατήφορο. ὁ ἀν. δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθῇ. (αὐτ). Inaltsare fara scadere, ca suish fara scoborîsh, nici cum se gasesce = ἀνέβασμα χωρὶς πέσιμο, σὰν ἀνήφορος χωρὶς κατήφορο, ποτὲ δὲ βρίσκεται. (αὐτ.). Cine nu sue délul nu cobóra cóstele = ὁποῦ δὲν ἀνεβαίνει τὸ λόφο, δὲν κατεβαίνει τοῖς ῥάχαις. (αὐτ. 590). — **Ἀγγλ.** The higher the berg, the lower the vale = ὅσο ψηλότερο τὸ βουνό, τόσο βαθύτερη ἡ λάκκα. (W. I, 314, 48). There was ne'er a height but had a howe at the bottom o't. = δὲν ἐστάθη ποτὲ ψήλωμα, ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ πίσω του γκρεμό. (σκωτική. D. I, 175). — **Δαν.** Jo hoyere bjerg, jo dybere dal = ὅσο ψηλότερο τὸ βουνό, τόσο βαθύτερη ἡ λάκκα (W. V, 958 48). Höyeste bjerg haver dy beste dal=τὰ ψηλότερα βουνὰ ἔχουν τοῖς βαθύτεραις λάκκαις. (αὐτ. 94). — **Ὁλ-**

λανδ. Achter iederen berg ligt weêr een dal = πίσω ἀπὸ κάθε βουνὸ βρίσκεται πάλι λάκκα. (W. I, 314, 54). Hoe hooger berg, hoe dieper dal = ὅσο ψηλότερο τὸ βουνό, τόσο βαθύτερη ἡ λάκκα. (αὐτ. 48. Βλ. καὶ ἀρ. 38. 55). — **Γερμαν.** Kein Berg ohne Thal = Δὲν εἶναι βουνὸ χωρὶς λάκκα. (αὐτ. 54). Wo hohe Berge, da sind auch tiefe Thäler = ὅπου ψηλὰ βουνά, ἐκεῖ εἶναι καὶ βαθειαῖς λάκκαις. (αὐτ. 316, 94). Neben dem Berge liegt das Thal = κοντὰ 'ς τὸ βουνὸ βρίσκεται ἡ λάκκα. (W, V, 959, 136). Hohe Berge, tiefe Thäler = ψηλὰ βουνά, βαθειαῖς λάκκαις. (W. I, 314, 46). Es gibt nicht blos Berge, es müssen auch Thäler sein = δὲν εἶναι μόνο βουνά, πρέπει νὰ εἶναι καὶ λάκκαις (αὐτ. 313, 33). Je höher der Berg, je tiefer das Thal; je grosser Mann, je grösser Fall = ὅσο ψηλότερο τὸ βουνό, τόσο βαθύτερη ἡ λάκκα· ὅσο μεγαλύτερος ὁ ἄνθρωπος, τόσο μεγαλύτερο τὸ πέσιμο. (αὐτ. 314, 48). Die grössten Berge haben die grössten Thäler = τὰ μεγαλύτερα βουνὰ ἔχουν τοῖς μεγαλύτεραις λάκκαις. (αὐτ. 313, 25. Βλ. καὶ 314, 38. 55. V, 959, 129). — **Τουρκ.** Ἔρ γιουκσεγὺν μπὶρ ινισ'ὶ βάρδιρ = κάθε ἀνήφορος ἔχει τὸν κατήφορό του (Osman. Sprichw. 462. Pianzola 62. Dei courdemanche 306. Morel 241). — **Ἀραβ.** mā fī näzli tā fqbäla talʕa = δὲν εἶναι κατήφορος, ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ ἐμπρός του ἀνήφορο. (Tallqvist 165).

13. Ὁ μουρλὸς 'ς τὸ ἀνήφορο ἢ τρώει ἢ τραγουδάει
ἢ συουράει.

(Λάστας Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. ἀρ. 10. Μόνος ὁ μωρός, ὅταν «παίρνῃ ἀνήφορο», ἐπιχειρεῖ τι τοιοῦτο. — Πρβλ. τὴν **Γερμαν.** Ein Berg wird erstiegen, aber nicht ertanzt = τὸ βουνὸ τὸ ἀνεβαίνει κἀνείς, ὄχι ὅμως καὶ χορεύοντας. (W. I, 313, 31).

14. Ὁ πολὺς ἀνήφορος
ἔχει καὶ κατήφορο.

(Μα. 33 [θὰ φέρῃ καὶ]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1794. — Β. 220, 640. — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [Ὁ πολὺ ἀ. θὰ φέρῃ καὶ]).

Βλ. ἀρ. 12.

15. Ὅσουν κατήφορου πῆγα, ἄλλουν τόσου ἀνήφορου ἦρτα.
(Δωρίδος).

Εἰς ταῦτα συνωψίζοντο, κατὰ τὸν μῦθον, αἱ ὁδοιπορικαὶ ἐντυπώσεις πᾶσαι γέροντος Λιδωρικιώτου, ὅστις πρώτην φορὰν ταξιδεύσας εἰς Ἄμφισσαν, ἠρωτᾶτο κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὑπὸ τῶν συγχωρίων του πῶς τὰ πέρασε. Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν παχύνων ἀνθρώπων, οἵτινες μεταβαίνοντες εἰς ἄλλους τόπους οὐδὲν εἶναι ἱκανοὶ νὰ παρατηρήσωσι καὶ οὐδὲν ἐκ τῶν ταξιδίων διδάσκονται. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχουσιν αἱ παρ. ἐν λ. βόιδι 2, πηγαίνω 50 καὶ αἱ παραλλαγαὶ αὐτῶν.

16. Ἀ σὴν ἀνεφορίαν τὸ σύντεκνον ἀτ' 'κ ἐγνωρίζ' καὶ 'ς σὴν κατεφορίαν τὸ γάλδ̣αρον ἀτ'.
(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 330, 284).

Εἰς τὸν ἀνήφορον δὲν γνωρίζει τὸν σύντεκνόν του καὶ εἰς τὸν κατήφορον τὸν γάδαρόν του. Ἐπὶ τῶν σκοπούντων μόνον τὸ ἴδιον συμφέρον, καὶ ἀρνουμένων συνδρομὴν εἰς τοὺς οἰκείους καὶ φίλους ἐν ταῖς ἀνάγκαις.

ἄνθος

1. Ἄνθος χαρίτων.
(Κα. 459).

«Ἄνθος χαρίτων» εἶναι ἡ ἐπιγραφὴ ψυχωφελοῦς βιβλίου πολλάκις ἐκδοθέντος ἐν Βενετίᾳ. Ὁμοία ἐπιγραφὴ τοιούτων βιβλίων εἶναι «Κῆπος Χαρίτων» τοῦ Δαπόντε (Ἀθ. 1880) καὶ τοῦ Νικοδήμου Ἁγιορείτου (Ἐνετ. 1819). — Ἡ φράσις λέγεται εἰρωνικῶς πρὸς τὸν ἐπαινοῦντά τινα φαῦλον.

2. Δὲν κάνει ἡ παροσθιά του ἄθο ποτές.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Ἄθος ἡ σποδὸς (αἰθάλη). Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων μόνιμον ἑστίαν, διότι οὐδαμοῦ εὐδοκιμοῦσιν ἢ διότι ἀρέσκονται εἰς μεταβολὴν τοῦ βίου.

ἀνθρωπιά

1. Κ' ἡ ἀθρωπιὰ συνήτcha ναι, κ' ἡ τάξη γονικιά ναι.
(Πάτμου παρὰ Χ Μαλανδράκη).

Συνήτcha = συνήθεια, ἕξις. Συχνάκις συνάπτονται ἐν παροιμίαις ἡ ἀνθρωπιὰ καὶ ἡ τάξη, ἤτοι ὁ ἀνθρωπισμὸς καὶ ἡ κοσμιότης τῶν τρόπων (οἷον ἐν λ. χωριάτης 2. 11. 16). Καὶ αὕτη μὲν εἶναι τεκμήριον εὐγενοῦς καταγωγῆς, ὁ δ' ἀνθρωπισμὸς προσκτᾶται διὰ τῆς συνηθείας καὶ τῆς μετὰ χρηστῶν ἀναστροφῆς.

2. Ξάι ἀνθρωπίαν 'κ ἔσ'ει.
(Πόντου. Ἑπτάλ. 349, 6 [ἔχει] καὶ παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἐπὶ ἀχαρίστων ἢ ἀγεννῶν.

ἄνθρωπος

1. Ἄθριπους ἀπὶ σόγι, τσὶ στσύλους ἀπὶ μάντρα.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 3.

2. Ἄνθρωπ' ἀπ' ἄνθρωπο καὶ σκύλ' ἀπὸ μαντρί.
(Πτζ. 218, 63).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἀπ' ἄνθρωπο = ἐκ γένους, υἱὸν πατρὸς ἔχοντος ἀνθρωπισμόν. Οὕτω καὶ οἱ Μολδαυοὶ λέγουσιν: A fi din ómeni = εἶναι ἀπὸ ἀνθρώπους (Zanne 4389b) ἐπὶ τῶν εὐγενῶν. — Ὡς πρὸς τὴν διατύπωσιν πρβλ. Μενάνδρ. Γνώμ. μονοστίχ. 562 (Meineke FCG. IV, σ. 355. 372): «Ὡς χαρίεν ἔστ' ἄνθρωπος ὅταν ἄνθρωπος ᾖ».

3. Ἄνθρωπο ἀπὸ σπίτι καὶ σκύλο ἀπὸ μανδρί.
(Β¹. 15, 181 ["Ἄνθρωπος — σκύλ' ἀ.] — Β. 17, 216 ["Ἄνθρωπος — σκυλὶ ἀ.] — Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 172 ["Ἄνθρωπος ἀπὸ γένος καὶ σκύλος ἀπὸ μάνδρα.] — Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου. — Σύρου παρὰ Π. Σαρρῆ. — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [μάντρα.] — Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη ['Ἀθρουπου ἀποὺ σπίτ', τσὶ στσύλου ἀποὺ μάνδρα.]).

Βλ. ἀρ. 1. 2. 6. 7. 9. 14. 50-55. 58. 59. 69, ἄνδρας 26, γυναῖκα

28. 29. 102-104. 110.— Τὸ ἄνθρωπος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὸν ἄνδρα καὶ εἰς τὴν γυναῖκα. Διδάσκει δ' ἡ παροιμία ὅτι ἐν τοῖς συνοικεσίοις ὀφείλομεν πρὸ πάντων ν' ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ γένος τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικὸς καὶ τὴν οἰκογενειακὴν αὐτῶν ἀγωγὴν (νὰ εἶναι δηλ. ἀπὸ καλὸ σπίτι, ἀπὸ ἀνθρωπιά, ἀπὸ γένος, ἀπὸ γενιά, ἀπὸ σειριά, ἀπὸ σόι, ἀπὸ φαμελιά, ἀπὸ φυλή)· διότι πολλῷ μᾶλλον τοῦ πλούτου καὶ οἱουδήποτε ἄλλου πλεονεκτήματος ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς καὶ ἡ παρομαρτοῦσα ταύτῃ χρηστότης τοῦ ἤθους παρέχουσιν ἐγγύησιν ἀσφαλοῦς εὐδαιμονίας ἐν τῷ γάμῳ. Ὁμοίως καὶ σκύλον ἂν θέλωμεν νὰ ἐκλέξωμεν πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὸ γένος αὐτοῦ· κράτιστον δ' εἶναι τὸ τῶν ποιμενικῶν, καὶ τοιοῦτον σκύλον μόνον ἐν ποίμνῃ (μάνδρᾳ) εἴμεθα βέβαιοι ὅτι δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν, ἐνῷ οἱ τοῦ δρόμου σκύλοι εἶναι χείριστοι. Μεταφορικῶς δ' ἐννοεῖται τοῦτο ἐπὶ τῶν ὑπηρετῶν· ὅτι πρέπει δηλ. νὰ ἐκλέγωμεν τοιούτους ἐκ προϋπηρετησάντων εἰς ἄλλους οἴκους καὶ δοκιμασθέντων. — Ὁμοία παροιμία Ἰταλ. Ommi, canni e cavalli pigliali di razza = ἀνθρώπους σκυλιὰ καὶ ἄλογα παῖρνέ τα ἀπὸ γενιά. (κορσικαν. Pitrè II, 66 μετὰ σικελικῆς παραλλαγῆς). — Ἄλλα παράλληλα βλ. ἐν λ. γυναῖκα 28.

4. Ἄνθρωπο βλέπεις
κι' ἄνθρωπο κρένεις.
(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Πρβλ. καρδιὰ 10. Ὅτι δὲν εἶναι ἀσφαλὴς ἡ κρίσις περὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ ἀνδρὸς ἐκ μόνης τῆς μορφῆς αὐτοῦ. Πρβλ. Διογέν Λαέρτ. ϛ', 30: «Θαυμάζειν τ' ἔφη (Διογένης) εἰ χύτραν μὲν καὶ λοπάδα ὠνούμενοι κομποῦμεν, ἄνθρωπον δέ, μόνῃ τῇ ὄψει ἀρκούμεθα».

5. Ἄνθρωποι κι' ἀνθρωπόπουλοι, κι' ἄνθρωποι κι' ἀνθρωπάτσοι.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 32. 33. 29. 30, πρβλ. ἀρ. 17. 56. Ἄνθρωπος ἀνθρώπου διαφέρει· εἶναι καὶ ἄνθρωποι ἄξιοι τοῦ ὀνόματος, καὶ ἄλλοι μὴ ἔχοντες ἀνθρωπισμόν. Ἐν ἀρ. 29 καὶ 17 ἀναγράφονταί τινες ἀντίστοιχοι ξέναι παροιμίαι· πρὸς τὴν προκειμένην δὲ μᾶλλον ὁμοιάζουσιν αἱ

ἑξῆς: **Ἰταλ.** Cci su' omini, straòmini, schifiusi e galantomini = εἶναι ἄνθρωποι, ξάνθρωποι, βρωμάνθρωποι καὶ ἀρχοντάνθρωποι. (σικελική. Pitrè II, 120). Cci su' omini, bisomini, c.., e galantomini = εἶναι ἄνθρωποι, διπλάνθρωποι, παλιάνθρωποι κι' ἀρχοντάνθρωποι. (ἐπίσης αὐτ.). Omini, uminicchi e c... a bùmmula = ἄνθρωποι, ἀνθρωπόπουλοι καὶ παλιανθρῶποι (ἐπίσης αὐτ.). — **Τουρκ.** ἀdάμ βαρ αdαμτζ'ὶκ dα βαρ = εἶναι ἄνθρωπος, εἶναι καὶ ἀνθρωπάκος. (Osman. Sprichw. 26. Decourdemanche 882).

6. Ἄνθρωπον ἀπὸ γενιὰ καὶ σκύλον ἀπὸ μάντραν.

(Βάρνερ: γενεὰ 1 [Ἄνθρωπος ἀπὸ γενεὰ καὶ σκύλος ἀπὸ μάντρα.] — Ῥόδου. Ἐφ. Φιλομ. 1862 σ. 2133 [γενεὰν — μάνδραν.] καὶ Βενετ. 90, 63 [δμ.].— Κύπρου. Λουκᾶς 146 [Ἄ. ποὺ γενεάν] — Καρπάθου Μανωλ. Ψήφ. 98 [ἐνιὰ — μάνδρα.] καὶ ΖΑ 345, 50 [Ἄνθρωπον ἀπὸ ἐνιὰ] καὶ Μαν. 274, 58 [Ἄθθρωπος ἀπὸ ἐνιὰν καὶ σκύλος ἀπὸ μάντραν]. — Λέρου. Οἰκονομόπ. σ. 96 [Πάρ' ἄ.— μάνδραν]. — Χίου. Καν. 218, 30 [γενι›ν]. —Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδη [Ἄθρωπον — καὶ σκύλο ἀπὸ μητᾶτο.] — Νάξου παρὰ Μ Ι. Μαρκόπολι [Ἄθρωπο —καὶ σκύλο ἀπὸ μάντρα.] — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [Ἄθρωπο — μάντρα.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Ἄθρωπο ἀπὸ φυλὴ — μάdρα.]).

Βλ. ἀρ. 3.

7. Ἄνθρωπον ἀπὸ φαμελιὰ καὶ σκύλον ἀπὸ μάνδρα.

(Ἀνατ. Ἐπιθ. Α', 427, 37).

Βλ. ἀρ. 3.

8. Ἄνθρωπος ἀνθρώπου λύκος.

(Βλ. Κατζιούλ. 228.— Κ. β', 6.— Νε 7, 48.— Β¹. 16, 182. — Β. 17. 214. — Κα. 468 [τἀνθρώπου.]).

Ὅτι οἱ ἄνθρωποι φύσει μηχανῶνται κακὰ εἰς ἀλλήλους· ὅθεν εἰς οὐδένα πρέπει νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην, ἂν μὴ καλῶς γνωρίσωμεν αὐτόν· ἀπὸ δὲ τῶν ἀγνώστων πρέπει νὰ φυλασσώμεθα, ὡς ἀπ' ἀγρίων θηρίων. Τὴν αὐτὴν διατύπωσιν, ἀλλ' ἀντίθετον ἔννοιαν, ἔχει ἡ ἀρχαία παροιμία: «Ἄνθρωπος ἀνθρώπου δαιμόνιον», λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀπροσδοκήτως ὑπὸ ἀνθρώπου σωζομένων ἢ διά τινα εὐδαιμονούντων. (Ζηνοβ. 91. Κῶδ. Βόδλ. 120 σ. 12 Gaisf. Διογενιαν. 80. Βι. 46. Γρηγόρ. Κύπρ. Λ. 50. Μόσχ. 113. Ἀποστόλ. 310. Σουίδ. λ.)· ἡ παροιμία αὕτη καὶ λατινιστὶ διεσκευάσθη ὑπὸ Καικιλίου Στατίου

(ἀδήλ. ἀποσπ. 16 στ. 264 Ribbeck παρὰ Symmach. epist. IX, 144) Homo homini deus est, si suum officium sciat. Ἀλλ' ἀπαράλλακτος ἡ ἡμετέρα παροιμία καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἐννοίᾳ ἐφέρετο παρὰ Ῥωμαίοις, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ἴσως ληφθεῖσα: Lupus est homo homini. (Plaut. Asin. 495). Ὁμοία δ' εἶναι καὶ ἡ γνώμη: Homo homini longe est ommium inimicissimum. (Publil. Syr. Append. sentent. 67 Ribbeck)· καὶ τὸ τοῦ Αὐσωνίου (Sept. sapient. sentent. I, 2) εἰς τὸν Βίαντα τὸν Πριηνέα ἀναφερόμενον γνωμικὸν (πρβλ. κατωτέρω εἰς ἀρ. 37): pernicies homini quae maxima? solus homo alter. — Ὅμοιαι παροιμ. **Ἰταλ.** Lu nnimicu di l'omu è l'omu stissu = ὁ ἐχτρὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος. (D. I, 363). — **Γαλλ.** L'homme à l'homme est ennemy ou à soy mesme. (Leroux I, 253). — **Ἀγγλ.** Man is a wolf to man = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (W. III, 607, 378).— **Ἰσλανδ.** Einn maðr er annars úlfr (refr) = ὁμοίως· ἤ: Ἄ. ἀνθρ. ἀλεπού. (D. I, 363). — **Σουηδ.** Menniskan är menniskans glädje, menniskan är menniskans sorg = ἄνθρωπος εἶναι ἀνθρώπου χαρά, ἄνθρωπος εἶναι ἀνθρώπου ἔννοια. (αὐτ.).— **Ὁλλανδ.** De eene mensch is steeds den anderen zijn wolf (duivel) = ὁ ἕνας ἄνθρωπος εἶναι πάντα τοῦ ἄλλου λύκος· ἤ, διάβολος. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν).— **Γερμαν.** Ein Mensch ist des andern Wolf = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλην. (D. I, 363. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. καὶ παρὰ W. III, 591, 54. 607, 377-381). Ein Mensch ist des andern wolff Teuffel oder hagel worden = ὁ ἕνας ἄνθρωπος ἔγινε τοῦ ἄλλου λύκος, διάβολος ἤ χαλάζι. (W. III, 607, 384). Ein Mensch soll des andern Gott sein und ist des andern Wolf geworden = ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ εἶναι Θεὸς τοῦ ἄλλου καὶ ἔγινε τοῦ ἄλλου λύκος. (αὐτ. 609, 413). Mancher Mensch ist des andern Wolf und sein eigener Teufel = μερικοὶ ἄνθρωποι εἶναι τοῦ ἄλλου λύκοι καὶ τοῦ ἑαυτοῦ των δαίμονες. (αὐτ. 619, 650) — **Τουρκ.** Ινσὰν ινσανὶν σ'εἴτάνδερ = ἄνθρωπος ἀνθρώπου εἶναι διάβολος (Davis 70).

9. Ἄνθρωπος ἀπὸ σόι καὶ σκυλὶ ἀπὸ μαντρί.

(B[1]. 15, 181 [σκύλ' ἀ.] — B. 17, 216.— Βάρνης Κρ. 12 [μανδρί.] — Δημητσάνης

παρὰ Κ. Κασιμάτη [Πάρε ἄνθρωπο] — Τήνου παρὰ Ἀδ. Ἀδαμαντίου [Ἄθρουπο — κὶ σκύλ' ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 3.

10. Ἄνθρωπος γιὰ κρεμάλα.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 79 [κρεμάλαν.]— Β. 17, 218).

Βλ. ἀρ. 26. 28. 11.

11. Ἄνθρωπος γιὰ πνίξιμο.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 79 [πνίξιμον] — Β. 17, 218.— Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Ἄθρωπος]).

Βλ. ἀρ. 26. 28. 10. Λέγεται καὶ ἐπὶ τῶν ἐκ τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀπερισκεψίας ζημιούντων τοὺς ἄλλους.

12. Ἄνθρωπος γιὰ σκότωμα.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 79.— Β. 17, 218).

Βλ. ἀρ. 26. 28.

13. Ἄνθρωπος κρεμάει ἀνθρώπους, καὶ μοῦ λὲς δαγκοῦν τὰ φίδια.

(Κα. 466.)

Πρβλ. ἀρ. 63. Πάντων τῶν θηρίων δεινότατον ὁ ἄνθρωπος. Ὁ διὰ τοῦ δήγματος αὐτοῦ θανατῶν ὄφις εἶναι πολὺ ἡμερώτερος τοῦ ἀνθρώπου, τοῦ καταδικάζοντος εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον τοὺς ὁμοίους του, καὶ ἐκτελοῦντος τὴν ποινήν.

14. Ἄνθρωπουν ἀπὸ γιννιὰν κὶ σκύλλουν ἀπού μάντραν.

(Λειδησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 3.

15. Ἀνθρώπους καὶ κτήνη σῶσον, Κύριε.

(Κοινή. Πανδώρ. Η', 175).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Ψαλμ. λε', 7. Λέγεται ἐπὶ μωρῶν ἀνθρώπων ἢ λόγων.

16. Ἀξίζει ὁ ἄνθρωπος ὅσο συλλογίζεται.

(Β. 21, 273).

Παράφρασις τῆς ἀρχαίας γνώμης: «Πᾶς ἄνθρωπος τοσούτου

ἄξιος, ὅσου ἄξια γινώσκει ἢ φρονεῖ». (Γνῶμαι Πυθαγορ. 79 ἐν Wien. Stud. VIII σ. 275. βλ. καὶ σημειώσεις τοῦ Schenkl αὐτ. —Ἄριστον μάθημα 99 ἐν Wiener Stud. XI σ. 30) ἢ: «Πᾶς ἄνθρωπος τόσου ἄξιος, ὅσου ἀξίαν γινώσκει σοφίαν». (Florileg. Monacense 27 ἐν Meineke Stob. τ. IV σ. 269). Ὅμοιαι παροιμ. **Ἰταλ.** Quantu sai, tantu vai = ὅσο ξέρεις, τόσο ἀξίζεις. (σικελ. Pitrè IV, 46). Ognunu è bonu pri chiddu chi sapi = καθένας εἶναι καλὸς ἀναλόγως μὲ κεῖνο ποῦ ξέρει. (αὐτ.). Tanto vale l'uomo quanto si stima = τόσο ἀξίζει ὁ ἄνθρωπος ὅσο ἐχτιμᾷ τὸν ἑαυτό του. (τοσκαν. αὐτ. III, 244). Tantu stimatu si', quantu ti stimi = τόσο σ' ἐχτιμοῦν, ὅσο ἐχτιμᾷς τὸν ἑαυτό σου. (αὐτ. 243). —**Ὁλλανδ.** Een man is niet beter dan zijn woord = ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι καλύτερος ἀπὸ τὸν λόγο του. (W. III, 395, 747) — **Γερμαν.** Ein Mann ist nicht besser als sein Wort (als seine Rede) = ὁμ. ἢ, ἀπὸ τὴν ὁμιλία του. (αὐτ. 747, 748).

17. Ἀποὺ τὰ δέντρα δέντρα ναιν, τσ' ἀφ' τὰ νερὰ νερά ναιν, τσ' ἀπ' ἄνθρωπον ὡς ἄνθρωπομ. μεγάλη διαφορά ναιν.

(Μεγίστης παρ' Ἀχ. Διαμαντάρα).

Πρβλ. ἀρ. 5. Ὡς ὑπάρχουσι δένδρα ἐξέχοντα ἐν τοῖς δένδροις καὶ ὕδατα ἐν τοῖς ὕδασιν, οὕτω καὶ οἱ ἄνθρωποι δὲν ὁμοιάζουσι πρὸς ἀλλήλους, διαφέροντες τὰ ἤθη καὶ τὰς γνώμας· διότι «ὥσπερ οὐχ ὅμοια πρόσωπα προσώποις, οὕτως οὐδὲ αἱ διάνοιαι τῶν ἀνθρώπων». (Παροιμ. Σαλομ. κζ', 19). —Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Cc' è diffirenza grossa 'ntra omu e omu = εἶναι μεγάλη διαφορὰ ἀπ' ἄνθρωπο 'ς ἄνθρωπο. (Pitrè III, 120). —**Γαλλ.** Il y a grande différence d'homme à homme. (Leroux I, 252. Littrè λ. homme 26). Il y a gens est gens. (Leroux II, 320. Littré λ. gens 7). — **Ῥωμουν.** Om cu om pré anevoie sa s'asemene întocma la fatsa shi la naravuri = ἄνθρωπος μὲ ἄνθρωπο δύσκολα μοιάζουν 'ς τὸ πρόσωπο καὶ τοῖς κακαῖς συνήθειαις. (Zanne 4326). —**Ὁλλανδ.** Er is onderscheid tusschen menschen en menschen = εἶναι διαφορὰ ἀπ' ἄνθρωπο 'ς ἄνθρωπο. (W. IV, 1481, 13). — **Γερμ.** Es ist ein Unterschied zwischen Menschen

und Menschen = ὁμ. (αὐτ.). Zwischen Mann und Mann ist ein grosser Unterschied = ἀπὸ ἄνθρωπο 'ς ἄνθρωπο εἶναι μεγάλη διαφορά. (αὐτ. III, 437, 1696. Παραλλαγὴν βλ. ἐν σ. 106, 1471).

18. Βαριό εἶναι τὸ σίδερο, βαριό εἶν' καὶ τὸ βολίμι,
μὰ σὰν τὸν ἄνθρωπο βαρὺ δὲν εἶν' κἄν' ἄλλο πρᾶμα.
(Κα. 960).

Βλ. ἀρ. 19. 43. 47. 48, βαρῶ 29. Ὅτι οὐδὲν βαρύτερον τοῦ ἀνθρώπου, οὐδὲν ἐπαχθέστερον μωροῦ ἐνοχλοῦντος ἡμᾶς διὰ τῶν λόγων του, ἢ πτωχοῦ συνεχῶς αἰτοῦντος, ἢ παντὸς ἄλλου ἐμβάλλοντος ἡμᾶς ἀδιαλείπτως εἰς φροντίδας. Οὕτω λ. χ. βαρύτατος φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὁ φιλοξενούμενος ἂν πέρα τοῦ προσήκοντος χρόνου παραταθῇ ἐν τῷ οἴκῳ ἡμῶν ἡ διαμονή του, ἢ ὁ δεόμενος βοηθείας καὶ παρ' ἡμῶν πολλάκις ζητῶν τοιαύτην. — Ἡ αὐτὴ γνώμη διὰ τῶν αὐτῶν ἢ ὁμοίων μεταφορῶν εὕρηται καὶ ἐν ταῖς παραινέσεσι Μενάνδρου τοῦ οὐρβινατικοῦ κώδικος: «Βάρος μολίβδου καὶ κακὸς βροτῶν, ἴσον». (W. Meyer σ. 429, 9, ὅπου ὁ Meyer ἄνευ ἀνάγκης διορθώνει πλουτῶν ἢ κρατῶν ἀντὶ τοῦ βροτῶν). Ὁμοίως καὶ παρὰ Σειρὰχ κβ', 15-16 (ἐπαναλαμβανομένη παρὰ Μαξίμ. Κεφ. 60 τ. 91 σ. 981d. Migne καὶ Ἀντων. Μελίσσῃ 9 τ. 136 σ. 800β. M) «Ὑπὲρ μόλυβδον τί βαρυνθήσεται, καὶ τί αὐτῷ ὄνομα ἀλλ' ἢ μωρός; Ἄμμον καὶ ἅλα καὶ βῶλον σιδήρου εὔκοπον ὑπενεγκεῖν ἢ ἄνθρωπον ἀσύνετον».

19. Βαρύ ναι τὸ βουνό, μὰ σὰν τὸν ἄνθρωπ' ὄχι.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

20. Βεζίρης ἔγινες, ἄνθρωπος δὲν ἔγινες.
(Πελοποννήσου [ἤ: Β. κι' ἂν ἔ.]).

Ἐπὶ τῶν εἰς μεγάλα ἀξιώματα ἀνελθόντων, ἀλλὰ μὴ ἐχόντων ἀνθρωπισμόν· διότι ἡ εὐδοκίμησις ἐν τῷ βίῳ δὲν προαπαιτεῖ ἀναγκαίως χρηστότητα ἤθους καὶ μόρφωσιν. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν μῦθος, φερόμενος ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς, ὧν ἀναγράφω μίαν γορτυνιακήν: «Ἦταν μιὰ φορὰ ἕνας εὐκατάστατος ἄνθρωπος ποῦ

εἶχε γιὸν ἀσυβίβαστο εἰς τὴν οἰκογένεια, ὁποῦ γιὰ νὰ τὸν σωφρονίση ὁ πατέρας του τοῦ ἔλεγε καθημερινῶς, ὅτι «Ἐσὺ παιδί μου, δὲν θὰ γίνῃς ποτέ σου ἄνθρωπος». Τὸ παιδὶ ἀπὸ τοῖς πολλαῖς φοραῖς ἀπελπίστη καὶ ἔφυγε ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπον, καὶ ἐπῆγε 'ς τὴν Πόλη νά βρῃ τύχη. Ἐκεῖ ἐμιστώθηκε σεΐζης 'ς τὸν πρωθυπουργὸ τοῦ Σουλτάνου Αὐτὸς εἶχε μία μοναχοκόρη καὶ τὰ ἔφτειασε μὲ τὸ παιδί, καὶ ἀναγκάστηκε ὁ πρωθυπουργὸς καὶ τὸν ἔκαμε γαμπρό του. Μετὰ καιρὸ ἔφτασε ὁ πρωθυπουργὸς εἰς ὥρα θανάτου, καὶ παρεκάλεσε τὸ Σουλτᾶνο νὰ προστατεύῃ τὸ γαμπρό του. Ὁ Σουλτᾶνος ποῦ τὸν ἀγαποῦσε πολύ, διὰ νὰ τὸν εὐχαριστήση ἔκαμε τὸν νέο βεζίρη. Μετὰ καιρὸ βγῆκε σὲ περιοδεία ὁ Βεζίρης καὶ ἦρθε ὡς τὴν Κόριθο Ἐκεῖ θυμήθηκε τὸν πατέρα του καὶ δίνει μιὰ διαταγὴ νὰ τὸν εὕρουν καὶ νὰ τοῦ τὸν φέρουν τὸ γληγορώτερο ἐμπρός του. Ἡ ἀστυνομία ἐφρόντισε ἀμέσως καὶ ἐσυνέλαβε τὸ γέρο 'ς τὸ χωριό του, καὶ δεμένο τὸν ἔφερε πεζὸ ἀρκεταῖς ἡμέραις δρόμο, γιατὶ τὸ χωριὸ ἦταν μακρινό, καὶ τὸν ἐπαρουσίασε 'ς τὸ Βεζίρη. Αὐτὸς ἐκάθοταν μὲ πολλὴ μεγαλοπρέπεια, γύρω τριγύρω ὅλο μεγαλοσιᾶνοι μὲ λαμπρὰ φορέματα, γυρίζει καὶ λέγει τοῦ γέροντα· «Μὲ γνωρίζεις ἐμένα ποῖος εἶμαι; — Ὄχι, τοῦ λέγει ὁ γέρος. — Γιὰ θυμήσου σὲ ποιὸν ἔλεγες πῶς δὲν θὰ γίνῃ ποτέ του ἄνθρωπος. Ἐγὼ εἶμαι ὁ γιός σου». Τότε ὁ γέρος τοῦ λέει· «Σοῦ τὸ ἔλεγα καὶ πάλι σοῦ τὸ λέγω, παιδί μου, ὅτι βεζίρης ἔγινες, ἀλλὰ ἄνθρωπος οὔτε ἔγινες, οὔτε θὰ γίνῃς ποτέ· γιατὶ ἂν ἦσουν ἄνθρωπος, δὲν θὰ ἐρχόμουν ἐγὼ δεμένος καὶ πεζὸς ἀπὸ τὴν πατρίδα μου».

Ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Δ. Κ. Χ. Ἀσλάνη Βυζαντίου (Μῦθοι μυθιστορίαι καὶ διηγήματα. Ἀθ. 1861 σ. 96), ἥτις περιέχει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τουρκικοὺς καὶ ἀραβικοὺς μύθους, εὕρηται παραλλαγή, ἐν ᾗ ἀναφέρεται ὅτι ὁ βεζίρης ἐλέγετο Ἰσμαὴλ πασᾶς καὶ ὅτι δέκα τσαούσηδες τῆς Πόρτας προσήγαγον διὰ τῆς βίας ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν πατέρα του. Ἐν τῇ παραλλαγῇ ταύτῃ εἶναι κατάδηλος ἡ ἀσιατικὴ προέλευσις αὐτῆς. Ὡς τουρκικὸν δ' ἀναφέρει τὸν μῦθον καὶ ὁ Κ. Δαπόντες (Καθρέπτης γυναικῶν. 1766 τ. Α΄ σ. 206). — Ὅμοιαι παροιμίαι **Τουρκ**. τ̣ουρκ dανισ'μὲντ ολοὺρ αdὰμ ολμὰζ = ὁ Τοῦρκος (ἤτοι ὁ Τουρκομᾶνος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Ἀσίας)

γραμματισμένος γίνεται, ἄνθρωπος δὲ γίνεται (Osman. Sprichw. 180. Decourdemanche 998). — **Περσικ.** Ὁ τιποτένιος ἄνθρωπος δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ ἄνθρωπος, ὅσο καὶ ἂν ἀλλάξῃ ἡ τύχη του. (Rhasis σ. 40).

21. Γι ἄθριπους μουναχὸς τ' κλουτσᾷ τοὺ κισμέτι τ'.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 37. Ὅτι πολλάκις ὁ ἄνθρωπος ἐξ ἀνοίας ἢ ἀδεξιότητος δὲν ὠφελεῖται ἐκ τῆς εὐνοίας τῆς τύχης, ἀλλ' ἀφίνει νὰ παρέλθῃ ἡ εὐκαιρία, ἐξ ἧς ἠδύνατο νὰ πορισθῇ τι ἀγαθόν. — Ἀνάλογος ἡ ῥῆσις τοῦ Πλαύτου (Pers. 515): Nequiquam tibi Fortuna faculam lucrifica adlucere vult. — Ὁμοίως καὶ αἱ **Γερμαν.** παροιμίαι: Sein Glück mit Füssen treten = νὰ ποδοπατῇ κἀνεὶς τὴν τύχη του (W. V, 1359, 1139). Das glück klopft vnnd schellet bey manchem an, der Narr lests für der Thüren stan = ἡ τύχη σὲ πολλοὺς χτυπᾷ καὶ κουρταλεῖ, ὁ κουτὸς τὴν ἀφίνει νὰ στέκεται ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα. (αὐτ. I. 1738, 153). Das Glück begegnet den Narren, aber sie ergreifen es nicht = ἡ τύχη ἀνταμώνει τοὺς κουτούς, μὰ αὐτοὶ δὲν τὴν τσακώνουν. (αὐτ. 1732, 24).

22. Γι ἄθριπους πρέπι νά χι καβουρέλι μέσα τ', ἀπὲ σὰ δὲν ἔχι, ὅσου θέλις λέγι τνα σύ.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Καβουρέλλι = μικρὸς κάβουρας, ζωάριον καὶ μεταφορικῶς ὁ νοῦς. Ὁσονδήποτε καὶ ἂν συμβουλεύῃς καὶ καθοδηγῇς τὸν ἐστερημένον νοημοσύνης, ματαίως κοπιᾷς.

23. Δὲν ἔσ'ει σανίδιχ χωρὶς ῥόζομ, μήτ' ἄνθρωποχ χωρὶς μεψάδι.

(Μεγίστης ΚΠ. ΚΑ', 317, 106).

Βλ. ἀρ. 39. Ῥόζος ὁ ὄζος, μεψάδι (μέμψις) τὸ ἐλάττωμα.

24. Δέντρου δίχους ἥσ'κιου καὶ ἄθρουπους δίχους φταίξ'μου δὲ γένιτι.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 39.

25. Ἔγινε ἄλλος ἄνθρωπος.

(Κοινή).

Ἐπὶ μεταβολῆς τοῦ ἤθους τινὸς καὶ ἐπὶ καλοῦ καὶ ἐπὶ κακοῦ. Παραπλήσιον τὸ τοῦ Παύλ. πρὸς Κολόσ. γ', 9 (βλ. καὶ Ἐφεσ. δ', 22) «ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον».—**Γαλλ.** Dépouiller le vieil homme (Littrè λ. homme 7). — **Γερμαν.** Ein ganz anderer Mensch werden. (W. III, 630, 915).

26. Εἶναι ἄνθρωπος τῆς κρεμάλας.

(Κοραῆς εἰς Πλούταρχ. τ. Α' σ. ιη'. [Ἄ. τῆς κρεμάθρας.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 286.— Β. 69, 56).

Βλ. ἀρ. 10. 28. 11. 12. 27, κρεμάλα 1. Ἐπὶ ἀνδρὸς ἐξώλους, ἀξίου νὰ καταδικασθῇ εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον. «Ὄλεθρον ἄνθρωπον» εἶπε τὸν τοιοῦτον ἄξιον ὀλέθρου καὶ ἀπωλείας ἄνθρωπον ὁ κωμικὸς Εὔπολις (παρὰ Bekker An. gr. σ. 401, 8. Meineke FCG. II, 570, 68). Συνήθη δ' ἦσαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ ὑβριστικὰ ὀνόματα, τὰ ἐσχηματισμένα ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τῶν ποινῶν, εἰς ἃς ἐκρίνοντο ἄξιοι νὰ καταδικασθῶσιν ἢ εἰς ἃς κατεδικάσθησάν ποτε οἱ ὑβριζόμενοι, οἷον βάραθρος, στίγων, στιγματίας, πέδων, πεδήτης. Τοιαύτη τις εἶναι καὶ ἡ ἐπωνυμία «ὁ ἀπὸ τοῦ τυπάνου» (Ἀριστοτ. Ἀθ. πολ. 45, 1) καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Ἀξιονίκου πλασθὲν ὄνομα τῆς ἑταίρας Ἰσχάδος «ἀποτυμπανισχὰς» (παρ' Ἀθην. Δ', 166c. Meineke FCG. III, 431, 1. Kock CAF. II, 412, 1). Τὰ δ' αἰσχρὰ καὶ πονηρὰ ἔργα ἔλεγον πολλάκις οἱ ἀρχαῖοι «ἄξια ἀγχόνης». Βλ. Ἡσυχ. λ. ἀγχόνη καὶ M. Schmidt αὐτόθι. Εὐριπίδ. Βάκχ. 246: «Ταῦτ' οὐχὶ δεινῆς ἀγχόνης ἔστ' ἄξια;» Ἡρακλεῖδ. 246: «καὶ τάδ' ἀγχόνης πέλας». Σοφοκλ. Οἰδ. Τύρ. 1374: «ἔργ' ἐστὶ κρείσσον' ἀγχόνης εἰργασμένα». Πρβλ. Εὐριπίδ. Ἄλκ. 228-230. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 125. — Οἱ **Γάλλοι** λέγουσιν ὡς ἡμεῖς εἰς δήλωσιν ἀνδρὸς κακούργου: Un homme de sac et de corde. (Littré λ. corde 9. sac 27. Leroux I, 258. II, 180). Il a frisé la corde (Littré λ. corde 9), δι' ἧς ἀποδίδεται ἀκριβῶς ἡ ἔννοια τῆς ἀρχαίας ἐπωνυμίας «ὁ ἀπὸ τοῦ τυπάνου».

27. Εἶναι ἄνθρωπος τοῦ παλουκιοῦ.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 286. — Β. 69, 56).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Εἶναι ἄξιος νὰ παλουκωθῇ, ν' ἀνασκολοπισθῇ. Τὴν φράσιν ταύτην ὅμως ἐγὼ τοὐλάχιστον ἤκουσα πάντοτε ἐκφερομένην ἐν συναφείᾳ μετὰ τῆς ἑπομένης.

28. Εἶναι ἄνθρωπος τοῦ σχοινιοῦ.

(Βυζαντ. λ. σχοινὶ [Ἄ. τοῦ σχ. καὶ τοῦ παλουκιοῦ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 286. — Β. 69,56).

Βλ. ἀρ. 26. 27. Καὶ αὕτη λέγεται ἐν συναφείᾳ μετὰ τῆς προηγουμένης: Εἶναι ἄ. τοῦ σκοινιοῦ καὶ τοῦ παλουκιοῦ, ἄξιος δηλ. ἀγχόνης καὶ ἀνασκολοπισμοῦ.

29. Εἶναι κι' ἀνθρῶποι δυὸ γροσιῶν, εἶναι καὶ τριῶν 'ς τὸ ῥιάλι, εἶναι καὶ δέκα 'ς τὸν παρᾶ, σὰν τὸ κακὸ λινάρι.

(Β 70, 66 [ἄνθρωποι]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Εἶναι καὶ ἄνθρωποι ὧν ἕκαστος εἶναι ἄξιος δύο γροσίων μόνος αὐτός, ἄλλοι ὧν τρεῖς πωλοῦνται ἀνθ' ἑνὸς ῥιαλίου, καὶ ἄλλοι πωλούμενοι δέκα 'ς τὸν παρᾶ. Τὸ ἱσπανικὸν νόμισμα ῥιάλι ἢ ῥεάλι (ἰταλ. reale) ταὐτίζεται πρὸς τὸ τουρκικὸν γρόσι, ἔχον περίπου τὴν αὐτὴν ἀξίαν· ὁ δὲ παρᾶς εἶναι τὸ $^1/_{40}$ τοῦ γροσίου.

30. Εἶναι κι' ἀνθρῶποι φολλιαροί, εἶναι καὶ δυὸ 'ς τὴ φόλλα, εἶναι καὶ τρεῖς καὶ τέσσαρες, ποῦ φόλλα δὲν ἀξίζουν.

(Β. 70, 67 [ἄνθρωπος φολλιαρὸς] -- Πανδώρ. Κ, 39).

Βλ. ἀρ. 29. 32. 33. 5. 65, ἄσπρα 14. 40, παρᾶς 2. 4, ἕνας 1. 3. Ἡ παραλλαγὴ αὕτη εἶναι ἀρχαιοτέρα τῆς προηγουμένης, ὡς γίνεται δῆλον ἐκ τῆς διατηρήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ βυζαντινοῦ νομίσματος, περὶ οὗ βλ. λ. φόλλη 1. Ἔχει δ' ἣν καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 5 ἔννοιαν, ὅτι δηλ. οἱ ἄνθρωποι διαφέρουσι ἀλλήλων κατὰ τὴν ἀξίαν· καὶ ἡ ἀξία ἐκτιμᾶται κωμικῶς εἰς χρήματα, ὡς ἡ τῶν δούλων τὸ πάλαι. Ἀντιστοίχους ὁμοίας φράσεις τῶν ἀρχαίων βλ. ἐν λ. παρᾶς 2. 4. Παραπλησία πως ἡ **Γερμαν.** Der Mensch gleicht einem Pfennig, bald gilt er viel, bald wenig, bald gar nichts = ὁ ἄνθρωπος

μοιάζει μὲ λεφτό· πότε ἀξίζει πολύ, πότε λίγο, πότε τίποτε. (W. III, 544, 119. 596, 149).

31. Εἶναι σκύλοι γιὰ τὰ κόκκαλα, κι' ἀθρῶποι γιὰ τὸ κρέας.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι εὐτυχεῖς τρώγοντες τὸ κρέας, ἐνῷ εἰς ἄλλους δυστυχεῖς ἀπομένουσι μόνα τὰ ὀστᾶ. Λέγεται ἰδίως ἐπὶ τῶν νομιζομένων κληρονόμων πλουσίου τινός, ἐνῷ ἀληθῶς ἄλλοι εἶναι οἱ πραγματικοὶ κληρονόμοι, οἱ δ' ὡς τοιοῦτοι μακαριζόμενοι ἐλαχίστην ἢ οὐδεμίαν μερίδα ἔλαβον τῆς κληρονομίας.

32. Εἶν' ἀνθρῶποι γιὰ τσεκίνια,
κ' εἶν' ἀνθρῶποι γιὰ κατρίνια.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 30. Τσεκίνι (ἰταλ. zecchino) χρυσοῦν νόμισμα, κατρίνι (ἰταλ. quattrino) χαλκοῦν νόμισμα, λεπτόν.

33. Εἶνιαι κι' ἀθρῶποι νιοῦς ριαλιοῦ, εἶνιαι κ' ὀχτὼ ς' τὸ ριάλι,
εἶνιαι καὶ καμπανίζουν τσοι μὲ τὸ μαργαριτάρι,

(Κρήτης. J. 268, 80 [ἢ: καὶ τσοῖ ζυγιάζουνε μὲ]).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 30. Περὶ τῆς λ. καμπανίζω = ζυγίζω βλ. φουσκωτὸς 1. Ἡ παροιμία φέρεται παρὰ Jeannaraki ὡς κωμαστικὸν ᾀσμάτιον. Ἐπίσης δὲ καὶ παραλλαγὴ αὐτῆς ἐν Λιανοτραγούδ. 1866 σ. 42 στ. 975-6 (1876 σ. 45 στ. 984-5): «Εἶν' ἄνθρωποι γιά ναν παρᾶ, εἶναι καὶ πέντε 'ς τᾶσπρὸ, | εἶναι καὶ ἄλλοι μερικοί, π' ἀξίζουν ἕνα κάστρο».

34.* Ἔπαρε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἴδε τόπον ἔρημον.

(Βυζαντινή. Krumbacher MGS σ. 112, 58. 126, 107. Φέρεται ἐν μόνῳ τῷ ταυρινικῷ κώδικι Κ.).

Σημερινὴν παραλλαγὴν βλ. ἐν ἀρ. 41. πρβλ. καὶ ἀρ. 35. 42. Διὰ τῆς καλλιεργίας καλλύνει ὁ ἄνθρωπος τὴν φύσιν, ὅθεν καὶ τὸ θελκτικώτατον τοπεῖον, ἂν ἔλειπεν ὁ ἄνθρωπος, ἀποχερσούμενον θὰ ἐφαίνετο ὥς τις ἔρημος καὶ θὰ ἦτο ἀνιαρὸν τὴν θέαν. Ἐλέγετο συνήθως,

ὡς μαρτυρεῖ ἡ σημερινὴ χρῆσις τῆς κυπριακῆς παραλλαγῆς, εἰς ἔκφρασιν θαυμασμοῦ διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ τὴν τέχνην τοῦ γεωργοῦ ἢ τοῦ κηπουροῦ, εἰς οὗ τὰ ἔργα ἐντρυφᾷ ὁ ὀφθαλμός.

35. Ἡ ἄνθρουπους ἀγιάζι τοὺν τόπου.

(Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου).

Βλ. ἀρ. 42.

36. Καλλιά ναι νὰ ὀργιστῇ κιάνοὺς ὁ θεός, παρὰ οἱ ἀθρῶποι.

(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. λαὸς 2. 3. Ὁμοίᾳ τῇ βυζαντινῇ ἐν λ. βασιλιᾶς 3. Τοῦ μὲν θεοῦ τὴν ὀργὴν μαλάσσομεν διὰ τῶν δεήσεων, ἀλλ' οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀπηνεῖς. Κυρίως λέγεται ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὅτι πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν πᾶν τὸ παρέχον ὁπωσδήποτε ἀφορμὴν εἰς κοινὴν κατάκρισιν, «δήμου φάτιν καὶ ὀνείδεα πολλ' ἀνθρώπων», κατὰ τὴν ὁμηρικὴν ῥῆσιν (Ἰλ. Ι, 460).

37. Κατακαιμένος ἄνθρωπος, ἀτός του κι' ἀπατός του,
κάνει κακὸ τοῦ λόγου του, ποῦ δὲν τὸ κάνει ὁ ὀχτρός του.

(Ἀθηναϊκὴ Ἑβδ. Α', 136).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 62 καὶ λ. ἀδιαλόγιστος 1, ἀπατός του 3, βαριορίζικος 1, διπρόσωπος 1, κακόμοιρος 1, κακορίζικος 1α, πρβλ. κακὸς 60. Ὅτι ἐκ τῆς ἰδίας αὐτοῦ ἀλογιστίας πάσχει ὁ ἄνθρωπος πολλάκις δεινότατα κακά. Ὅμοιον καὶ τὸ ἀπόφθεγμα τοῦ Ἀναχάρσιδος, ὃς «ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τί ἐστι πολέμιον ἀνθρώποις; αὐτοί, ἔφη, ἑαυτοῖς». (Στοβ. Β΄ 43. Wachsmuth die Wienerapopthegmensamml. ἀρ. 70. — Γνωμολογ. Βατικαν. 18 ἐν Wiener Studien IX, 185 ὑπὸ Sternbach). Καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἀναπτύσσει τὴν γνώμην ὅτι «πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ κακὰ οἴκοθεν καὶ παρὰ τῆς οἰκείας γνώμης». (εἰς Ψαλμ. 108, 3. τ. 55. σ. 263 Migne). Βλ. τοῦ αὐτοῦ εἰς Ματθ. ὁμιλ. ΚΒ΄ 5. τ. 57, σ. 305 Migne: «ὥστε ἡμεῖς αἴτιοι τῆς ἀπωλείας τῆς ἡμετέρας ἐσμέν» Ὅμοιαι παροιμίαι Ἰταλ. Lu nnimicu di l'omu è l'omu stissu = ὁ ἐχτρὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος (σικελ. Pitrè II, 429). Lu cchiù nnimicu

di l'orvu è l'orvu stissu = ὁ χειρότερος ἐχτρὸς τοῦ στραβοῦ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ στραβός. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Ῥωμουν**. Ce 'tsi façi singur, neçi dracul = ὅ τι κάνεις μοναχός σου, οὔτε ὁ διάβολος. (Zanne 4374). Ce 'shi face omul singur, nici dracul nu póte sa i desfaca = ὅ τι κάνει ὁ ἄνθρωπος μονάχος του 'ς τὸν ἑαυτό του, οὔτε ὁ διάβολος μπορεῖ νὰ τὸ ξεκάμῃ (αὐτ.). Nici dracul nu face omului, ce îshi face el singur = οὔτε ὁ διάβολος δὲν κάνει 'ς τὸν ἄνθρωπο, ὅ τι κάνει αὐτὸς μόνος του 'ς τὸν ἑαυτό του. (αὐτ. μετὰ καὶ ἄλλων παραλλαγῶν). — **Σουηδ**. Mången taar sigh sjelf til skada = μερικοὶ αὐξαίνουν οἱ ἴδιοι τὸ κακό τους. (W. IV, 46, 96). **Ὁλλανδ**. De mensch is zich zelven een wolf = ὁ ἄνθρωπος εἶναι 'ς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του λύκος (D I, 363). — **Γερμαν**. Ed göffd kaa grieser Laad, als wadd mer sich selwer ôndahd = δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερο κακὸ ἀπὸ κεῖνο ποῦ κάνει κἀνένας 'ς τὸν ἑαυτό του. (W. III, 115, 11. Βλ. καὶ 16, 20). Mancher thut sich selbst den grössten schaden = μερικοὶ κάνουν 'ς τὸν ἑαυτό τους τὸ μεγαλύτερο βλάψιμο. (αὐτ. IV,16, 96. Βλ. καὶ σ. 54. λ. schädlich). Ein jeder ist sein selbst grössester Feind = ὁ καθένας εἶναι ὁ χειρότερος ἐχτρὸς τοῦ ἑαυτοῦ του. (αὐτ. 531, 5).

38. Μηδ' ἰλιὰ χουρὶς ξηράδ'
μηδ' ἄθρουπους χουρὶς ψιγάδ'.
(Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

39. Μήτ' ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι,
μήτε δένδρο χωρὶς ξεράδι.
(Ἀν. Ἐπιθ. Α' 531, 251).

Βλ. ἀρ. 23. 24. 38, ἀρρώστια 10. — Ὅτι ἐπίσης ἀδύνατον νὰ εὑρεθῇ ἄνθρωπος ἄνευ ἐλαττώματος, καὶ δένδρον ἄνευ ξηρῶν κλώνων. — Ἡ γνώμη αὕτη, ἄνευ τῆς παραβολῆς ὑπὸ πολλῶν ἐλέχθη. (βλ. καὶ λάθος 2, ἁμαρτάνω 2). «Πάμπαν δ' ἄμωμος οὔτις οὐδ' ἀκήριος» (Σιμωνίδ. Ἀμοργ. ἀπ. 4. Bergk). «οὐδὲ μία γὰρ αὐτάρκης ἀνθρώπου φύσις, οὔτ' ἐν λόγοις οὔτ' ἐν ἔργοις, ἀναμάρτητος εἶναι».

(Διονυσ. Ἁλικαρν. π. Θουκυδ. χαρ. 3). «ἄνθρωπος οὐδεὶς πλημμελημάτων ἄτερ». (Γ. Πισίδης παρὰ Γεωργίδ. Γνωμολογ. ἐν Boissonade An. gr. I, 9). Ὑπὸ **Ῥωμαίων**: Nam vitiis nemo sine nascitur. (Horat. Sat. I, 3, 68). Nemo sine vitio est. (Senec. rhet. controv. 2, 4, 4. Schol. Iuvenal. 14. 15). Nemo sine crimine vivit. (Cato dist. 1, 5). Unicuique dedit vitium natura creato. (Propert. 2, 22, 17. Βλ. καὶ Otto 1918).

Ὅμοιαι παροιμ. **Ἰταλ.** Niuna persona senza difetti niun peccato senza rimorso = κἀνένα πρόσωπο χωρὶς ψεγάδια, κἀμμιὰ ἁμαρτία χωρὶς μετάνιωμα. (Giusti 113). Nuddu è senza difettu = κἀνεὶς δὲν εἶναι χωρὶς ψεγάδι (σικελική. Pitrè II, 166). Nun cc'à omu senza difetti = δὲν εἶν' ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδια (ἐπίσης, αὐτ. μετὰ περγαμηνῆς παραλλαγῆς). Ognunu havi la sò viziu = καθένας ἔχει τὸ ἐλάττωμά του. (ἐπίσης, αὐτ. IV, 154). Ognun ha i so difetti = καθένας ἔχει τὰ ψεγάδια του. (γενοατ. αὐτ. III, 93) Ogn' omu havi lu sò difettu (viziu) = κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὸ ψεγάδι του· ἤ, τὸ ἐλάττωμά του. (σικελική, αὐτ.) Tutti emmo i nostri difetti = ὅλοι ἔχομε τὰ ψεγάδια μας. (γενοατ. αὐτ. μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν Βλ. καὶ D. I, 832. 888 καὶ τ. II σ. 482. Pasqualigo 72). Nimu è perfettu in stu mondu = κἀνεὶς δὲν εἶναι τέλειος 'ς αὐτὸν τὸν κόσμο. (κορσικαν. D. I, 888). De perfèt no gh'è nissün = τέλειος δὲν εἶναι κἀνείς. (μεδιολαν. αὐτ.). No gh'è che 'l Signor senza difèt = μόνον ὁ Κύριος εἶναι χωρὶς ψεγάδι (ἐπίσης, αὐτ.). Gh'è nissün senza difèt, no gh'è fal senza sospèt = δὲν εἶναι κἀνεὶς χωρὶς ψεγάδι, δὲν εἶναι πέσιμο χωρὶς ὑποψία. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Nul grain sans paille, et nul homme sans défaut = οὔτε γέννημα χωρὶς ἄχυρο, οὔτε ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι. (Legai 287). Chacun a ses |défauts = καθένας ἔχει τὰ ψεγάδια του. (D. I, 832). Il n'est homme ne femme où il n'y ait un si = δὲν εἶναι ἄντρας ἢ γυναῖκα, ποῦ νὰ μὴ ἔχῃ ἀναποδιά. (Leroux I, 251). Nul bois sans escorce. (αὐτ. 91). — **Ῥωμουν.** Padure fara uscaturi nici-cum se póte gasi = Δάσος χωρὶς ξεράδια δὲ βρίσκεται. (Zanne 939). Padure fara di uscat nu s'afla = ὁμ. (κουτσοβλαχ. αὐτ.). In pomul mare afli

shi crangi uscate = σὲ μεγάλο δένδρο βρίσκονται καὶ ξεράδια. (αὐτ. 1045). Nu e om fara cusur = δὲν εἶναι ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι. (αὐτ. 4344β μετά τινων παραλλαγῶν) — **Ἀγγλ.** Every man has his feeble = κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὴν ἀδυναμία του. (W. III, 612, 499). There's no man so perfect but hath his failings = κἀνεὶς ἄνθρωπος δὲν εἶναι τόσο τέλειος ποῦ νὰ μὴν ἔχῃ τὰς ἐλλείψεις του. (αὐτ. 616, 580). — **Ἰσλανδ.** Öllum er nokkuð ábótavandt = 'ς ὅλους κάτι λείπει. (D. I, 832). Sjaldan er maðrinn meinalaus = σπάνια εἶναι ὁ ἄνθρωπος χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ. 888). — **Νορβ.** D'er nokot aafaatt med alle = εἶναι κάποια ἔλλειψη 'ς ὅλους. (αὐτ. 832). D'er ingen Fisk utan Bein, og ingen Mann utan Mein = δὲν εἶναι κανένα ψάρι χωρὶς κόκκαλα καὶ κἀνένας ἄνθρωπος χωρὶς ψεγάδι. (αὐτ. 888). Dat liver ingen lytelaus = δὲν ζῇ κἀνεὶς χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ.). Ingen i Verdi er lytelaus funnen = κἀνεὶς 'ς τὸν κόσμο δὲν εὑρέθη χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ.). D'er langt aa leita etter ein meinlaus Mann. = μακριὰ πρέπει νὰ ζητήσῃς ἄνθρωπο χωρὶς ψεγάδι. (αὐτ.). — **Σουηδ.** Ingen är utan fel = κἀνεὶς δὲν εἶναι χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν). Hvar har sitt lyte = καθένας ἔχει τὸ ἐλάττωμά του. (αὐτ. 832). — **Ὁλλανδ.** Geen mensh zonder lak = κἀνεὶς ἄνθρωπος χωρὶς ἐλάττωμα. (W. III, 617, 612). — **Γερμαν.** Es ist kein mensch ohn ein aber = δὲν εἶναι κἀνεὶς ἄνθρωπος χωρὶς ἀναποδιά. (αὐτ. 612, 499). Jeder Mensch hat seine Fehler = κάθε ἄνθρωπος ἔχει τὰ ψεγάδια του. (αὐτ. 616, 580). Kein Mensch lebet ohne laster = κἀνεὶς ἄνθρωπος δὲν ζῇ χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ. 617, 608). Kein Mensch ohne Fehler = κἀνεὶς ἄνθρωπος χωρὶς ἐλάττωμα. (αὐτ. 612. 1026, 10). Auf Erden lebt kein Menschenkind, an dem man nicht ein'n Mangel find't = 'ς τὴ γῆ δὲν ζῇ ἄνθρωπος ποῦ νὰ μὴν τοῦ βρίσκεται κάποια ἔλλειψη. (αὐτ. 634, 1). Kein Fisch ohne Gräten, kein Mensch ohne Mängel = οὔτε ψάρι χωρὶς κόκκαλα, οὔτε ἄνθρωπος χωρὶς ἐλλείψεις (αὐτ. I, 1034, 140). Wo Menschen sind, giebt es Fehler = ὅπου εἶναι ἄνθρωποι ὑπάρχουν ψεγάδια. (αὐτ. III, 629, 882).

40. Μὶ ἄθριπου κάτσι, τσὶ νησκὸς σήκου.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. καλύτερος 7. 10. 12. 19, μεγαλύτερος 4. 12, καὶ τὴν ἑρμηνείαν ἐν λ. καλύτερος 12.

41. Ὁ ἄθθρωπος ἔν ὁ τόπος, καὶ ὁ τόπος γέρημος.

(Κύπρου. Σ. 287, 311).

Βλ. ἀρ. 34. 42.

42. Ὁ ἄνθρωπος ἁγιάζει τὸν τόπο, κι' ὄχι ὁ τόπος τὸν ἄθρωπο.

(Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη).

Βλ. ἀρ. 35. 34. 41. Ἐνίοτε λέγεται καὶ ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὑπ' ἀρ. 34 βυζαντινῆς παροιμίας (μάλιστα ἡ ὑπ' ἀρ. 35 παραλλαγή). Συνήθως ὅμως σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος σεμνύνει τὴν χώραν ὁπόθεν κατάγεται, ἢ τὸ ἀξίωμα ὅπερ κατέχει, οὐχὶ δὲ ταῦτα τὸν ἄνθρωπον.— Ἡ διατύπωσις τῆς προκειμένης παροιμίας φαίνεται ὅτι εἶναι ἀρχαία, ἀναφερομένη τὸ πρῶτον ὡς ἀπόφθεγμα τοῦ Ἀγησιλάου (Πλουτάρχ. Ἀποφθέγμ. Λακων. Ἀγησιλ. 6 σ. 208d)[1]: «οὐχ οἱ τόποι τοὺς ἄνδρας ἐντίμους, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τοὺς τόπους ἐπιδεικνύουσι». Τοῦτο δὲ παρ' Ἀποστολίῳ 1262 φέρεται ὡς παροιμία: «Οὐχ ὁ τόπος τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ αὐτὸν ἔντιμον ποιεῖ». Διασκευασθεῖσα μικρὸν ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ (Ἱερ. παράλλ. 438β), ἀπεδόθη εἰς Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, ὑπὸ δὲ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Ἰωάννου τῆς Κλίμακ. 252 φέρεται ὡς γνώμη: «οὐχ ὁ τόπος τὴν ἀρετήν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ πέφυκε τὸν τόπον σεμνύνειν». Ἀπαράλλακτος δὲ τῇ ἡμετέρᾳ παροιμίᾳ φέρεται ῥῆσις Ῥωμαίου κωμικοῦ ἴσως ποιητοῦ, ἣν ὁ Charisius (V, σ. 254 P.) ἐπάγεται ὡς παράδειγμα τοῦ ῥητορικοῦ τρόπου τῆς ἀντιμεταβολῆς: homo locum ornat, non hominem locus. (Com. Rom. Fr. Ex inc. incert fab. ἀπ. 77 στ. 94 Ribbeck). Ἡ αὐτὴ γνώμη παρὰ Φιλήμονι τῷ κωμικῷ: «Οὐχ ἡ πόλις σου τὸ γένος εὐγενὲς ποιεῖ, | σὺ δ' εὐγενίζεις τὴν πόλιν πράσσων καλῶς». (Meineke FCG. IV, 60, 89. Kock CAF. II, 528, 180).

[1]) Πρβλ. καὶ Πλουτάρχ. Ἑπτὰ σοφῶν συμπ. σ. 149α. Ἀπωφθέγμ. λακων. σ. 219θ. Διογεν. Λαερτ. Β', 73.

Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** L'omu onura lu locu, e no lu locu l'omu = ὁ ἄνθρωπος τιμάει τὸν τόπο καὶ ὄχι ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο. (σικελ. Pitrè IV, 182). Πρβλ. καὶ τὰς ἑπομένας: L'uomo fa il luogo, e il luogo l'uomo = ὁ ἄνθρωπος κάνει τὸν τόπο, κι' ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο. (τοσκαν. Giusti 205, σικελ. παραλλαγὴ παρὰ Pitrè III, 116). Dove sono uomini è mondo (ἢ modo) = ὅπου εἶναι ἄνθρωποι εἶναι κόσμος· ἢ, τρόπος. (Giusti 205). — **Ῥωμουν.** Omul sfintsesce locul, nu locul pe om = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ (Zanne 4342) Nu locul sfintsesce pe om, dar omul pe loc = δὲν ἁγιάζει ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπο. (αὐτ). Omul sfintsesce locul = ὁ ἄνθρωπος ἁγιάζει τὸν τόπο. (αὐτ.). Omul sfintsesce locul, iar nu dobitocul = ὁ ἄνθρωπος ἁγιάζει τὸν τόπο καὶ ὄχι τὰ ζῶα. (αὐτ.).— **Γερμαν.** Der Mann ehrt das Amt, nicht das Amt den Mann = ὁ ἄνθρωπος τιμάει τὴ θέση, καὶ ὄχι ἡ θέση τὸν ἄνθρωπο. (W. III, 374, 308. Βλ. καὶ 408, 1039). Der Mann ehrt den Platz = ὁ ἄνθρωπος τιμάει τὸν τόπο. (αὐτ. 309). Der Mensch ehrt den Platz (Ort), nicht der Platz den Menschen = ὁ ἄνθρωπος τιμάει τὸν τόπο, ὄχι ὁ τόπος τὸν ἄνθρωπο. (αὐτ. 594, 111). Der Platz ehrt nicht den Menschen, sondern der Mensch den Platz = ὁ τόπος δὲν τιμάει τὸν ἄνθρωπο, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος τὸν τόπο. (αὐτ. 1357, 2).— **Τουρκ.** Ινσαν ολdιτζί γερι σ'εριφλανdερὶρ = ὁ ἄνθρωπος ἐξευγενίζει τὴν θέση ποῦ βρίσκεται. (Davis 70).

43. Ὁ ἄνθρωπος βαρὺς σὰν τὸ μολίβι καὶ ἀναζητητὸς σὰν τὸ μέλι.

(Πτζ. 312, 1173).

Βλ. ἀρ. 18. Ἄλλοι μὲν τῶν ἀνθρώπων εἶναι ὀχληρότατοι, ἄλλοι δὲ πάλιν ἐράσμιοι καὶ ποθεινοί· ἢ ὅτὲ μὲν ὁ αὐτὸς ἄνθρωπος εἶναι ἐπαχθής, ὅτὲ δὲ εὐχάριστος, ἂν ἔχει μάλιστα διάκρισιν καὶ ἀποφεύγει μετὰ προσοχῆς πᾶν τὸ δυσαρεστοῦν τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀναστρεφομένους. Πρβλ. τὰς **Ῥωμουν.** Omul are un dulce shi un amar = ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἕνα γλυκὸ καὶ ἕνα πικρό. (Zanne 4367). Tot omul are un dar shi un amar, shi unde prisosesce darul,

nu se mai baga în séma amarul = κάθε ἄνθρωπος ἔχει ἕνα γλυκὸ καὶ ἕνα πικρό, καὶ ὅπου περισσεύει τὸ γλυκό, δὲν λογαριάζεται πλιὸ τὸ πικρό. (αὐτ.).

44. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι καθρέφτης τοῦ ἀνθρώπου.
(B. 177, 15).

Φύσει ὁ ἄνθρωπος δὲν διαφέρει τοῦ ἀνθρώπου. Παραπλήσιαι παρ. **Ῥωμουν**. Din acelash aluat sunt facutsi totsi ómenii = ἀπὸ τὴν ἴδια ζύμη εἶναι καμωμένοι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι. (Zanne 4366). — **Γερμαν**. Ein Mensch ist des anderen Spiegel = ὁ ἕνας ἄνθρωπος εἶναι καθρέφτης τοῦ ἄλλου. (W. III, 607, 382). Ein Mensch ist des andern wol werth = ὁ ἕνας ἄνθρωπος ἀξίζει ὅσο καὶ ὁ ἄλλος. (αὐτ. 383).

45. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι δυνατώτερος ἀπ' τὸ σίδερο, καὶ ἀδυνατώτερος ἀπὸ τὸ γυαλί.
(B[1]. 73, 3. — B. 177, 14 [εἶναι πιὸ δυνατὸς — καὶ πιὸ ἀδύνατος ἀπ' τό]).

Ὅτι ὁ ἄνθρωπος δύναται μὲν νὰ ὑποστῇ μεγάλας συμφορὰς χωρὶς νὰ καταβληθῇ ὑπ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ μικρά τις ῥοπὴ ἐνίοτε ἰσχύει νὰ τὸν καταρρίψῃ. Ὅμοιαι παρ. **Ῥωσ.** Δυναμώνει ὁ ἄνθρωπος, δυνατώτερος ἀπὸ πέτρα· ἀδυνατίζει, ἀδυνατώτερος ἀπὸ τὸ νερό. (Dal I, 328). — **Τουρκ.** Ινσὰν τυμουρδὰν σερτ, τασ'τὰν μπέρκ, γκιουλδὰν ναζίκ, der = ὁ ἄνθρωπος εἶναι δυνατώτερος ἀπὸ τὸ σίδερο, στερεώτερος ἀπὸ τὴν πέτρα, ἀδυνατώτερος ἀπὸ τὸ τριαντάφυλλο. (Davis 72).

46. Ὁλημερὶς τὸν ἄνθρωπο τονὲ κρατεῖς 'ς τὴν πλάτη·
τὸ βράδυ τὸν ξαβόηθησες καὶ σῶβγαλε τὸ μάτι.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ τῶν ἀχαρίστων, οἵτινες λησμονοῦσι πάσας τὰς πρὸς αὐτοὺς γενομένας χάριτας, ἂν ποτε ἀρνηθῶμεν νὰ ἐκπληρώσωμεν αἴτημά τι αὐτῶν. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Su segnore (grande) servilu totu s'annu, una bolta qui li benzas mancu perdes totu = τὸν ἀφέντη (τὸ μεγάλο) δούλευέ τον ὅλο τὸ χρόνο, μιὰ φορὰ παράλειψες τίποτε, τὰ χάνεις ὅλα. (σαρδηνία, D. II, 502). — **Δαν.**

Naar En bar Dig til Rom og tilbage igjen, men satte Dig siden haardt ned, da var det Alt omsonst = ἂν ἕνας σὲ φορτωνόταν καὶ σὲ πήγαινε 'ς τὴ Ῥώμη καὶ σὲ γύριζε πίσω, σὲ ἀπόθετε ὅμως ἔπειτα μὲ ὁρμὴ χάμω, ὅλα τότε θὰ πήγαιναν χαμένα. (αὐτ. Βλ. καὶ W. III, 1717, 57). Tjen nitten Aar vel og det tyvende ilde, saa faaer Du Utak for dem alle = δούλεψε δεκανιὰ χρόνια καλὰ καὶ 'ς τὰ εἴκοσι κακά, θὰ σοῦ εἶναι ἀχάριστοι γιὰ ὅλα. (αὐτ.). — **Νορβηγ**. Gjer tie Gonger væl og ein Gong ille, so fær du Skam til Takk fyr' alt i hop = κάμε το δέκα φοραῖς καλὰ καὶ μία κακά, θὰ ἔχῃς βρισιαῖς ἀντὶ γιὰ εὐχαρίστηση γιὰ ὅλα μαζί. (αὐτ.). — **Σουηδ**. Göra nitton gånger väl, men den tjugonde illa, får skam för alltsammans = δεκαεννιὰ φοραῖς νὰ τὸ κάμῃς καλά, 'ς τοῖς εἴκοσι ὅμως κακά, θὰ ἔχῃς βρισιαῖς γιὰ ὅλα μαζί. (αὐτ. μετὰ μιᾶς παραλλαγῆς). — **Ὁλλανδ**. Draag uwen vriend naar Rome en zet hem onzacht neder, dan hebt gij uwen dank weg = φορτώσου τὸν φίλο σου καὶ πήγαινέ τον 'ς τὴ Ῥώμη καὶ μὴν τὸν ἀποθέσῃς μαλακὰ χάμω, πάγει χαμένη ἡ χάρη. (W. I, 1192, 445). — **Γερμαν**. Wenn du einen Undankbaren nach Rom trägst und setzest ihn unsanft nieder, so sieht er dich schel an = ἂν ἕνα ἀχάριστο τὸν φορτωθῇς καὶ τὸν πᾶς 'ς τὴ Ῥώμη, καὶ δὲν τὸν ἀποθέσῃς μαλακὰ χάμω, σὲ στραβοκυττάζει. (W. IV. 1425, 23). Wer dich erschlich gen Rom trüg vnd herwidder vnd setze dich ongefehr einmal vnsanfft nydder so were es alles verloren = ἂν σ' ἐφορτώνετο καὶ σὲ πήγαινε 'ς τὴ Ῥώμη πρῶτα καὶ πάλι πίσω, καὶ σὲ ἀπόθετε κἄπως ὄχι μαλακὰ κάτω, ὅλα θὰ πήγαιναν χαμένα. (W. III, 1717, 71. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1716, 57. IV, 1424, 18. D. II, 502).

47. Ὅσο βαρεῖ ὁ ἄνθρωπος, δὲν βαρεῖ ἡ πέτρα.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 993. — B. 229, 766).
Βλ. ἀρ. 18.

48. Ὅσο βαραίνει ἕνας ἄνθρωπος, δὲ βαραίνει ὁ κόσμος ὅλος.
(Βερ. 81, 35 [β. ὅλος ὁ κ.] — B. 229, 765 [Ὅ. βαρύνει]).
Βλ. ἀρ. 18.

49.* Οὔτ' ἄνθρωπος εἶ, οὔθ' ἃ λέγεις γίνονται.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 123).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. λόγος 145, παραπλησία δὲ τῇ βυζαντινῇ ἐν λ. φτωχὸς 115 καὶ ταῖς αὐτόθι σημειουμέναις σημεριναῖς παραλλαγαῖς. Ὑβριστικὴ φράσις ἐπὶ τῶν εὐτελῶν, τῶν οὔτ' ἐν λόγῳ οὔτ' ἐν ἀριθμῷ, ἀναξίων δ' ὄντων καὶ νὰ λέγωνται ἄνθρωποι. Ἐν λ. φτωχὸς 115 ἀναγράφονται γνῶμαι ἀρχαίων καὶ παροιμίαι ἐκφράζουσαι τὴν ἔννοιαν, ὅτι δὲν ἀξιοῦνται προσοχῆς οἱ λόγοι τῶν πτωχῶν· πρὸς τὴν προκειμένην δὲ παροιμιώδη φράσιν ὁμοιότατον εἶναι τὸ ἑξῆς ἀπόσπασμα κωμῳδίας τοῦ Φιλήμονος (παρὰ Στοβ. C', 18. Meineke FCG. IV, 43, 27α. Kock CAF. II, 515, 119): «Σοὶ γάρ τίς ἐστιν, εἰπέ μοι, παρρησία; | σὺ λαλεῖς ἐν ἀνθρώποισιν ὡς ἄνθρωπος ὤν; | τὸ δ' ὅλον περιπατεῖς, ἢ τὸν αὐτὸν ἀέρα | ἑτέροισιν ἕλκεις, εἰπέ μοι, τοιοῦτος ὤν;» Πρβλ. καὶ Εὐριπ. Ἄνδρομ. 590: «Σὺ γὰρ μετ' ἀνδρῶν, ὦ κάκιστε κἀκ κακῶν; | σοὶ ποῦ μέτεστιν ὡς ἐν ἀνδράσιν λόγου;»

50. Πάρ' ἄθριπ' ἀπὶ σόγι, σ'τσ'ύλ' ἀπὶ μάdρα, τσ'ὶ πρᾶμ' ἀπὶ τόπου.
(Πολιχνίτου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 3. Προστίθεται ἐν τῇ παραλλαγῇ ταύτῃ, ὅτι τὸ πρᾶγμα πρέπει νὰ τὸ προμηθεύεσαι ἐν τῷ τόπῳ τῆς παραγωγῆς αὐτοῦ, ὅπου καὶ εὐθυνότερον εἶναι καὶ δύνασαι νὰ ἐκλέξῃς κάλλιστον τὴν ποιότητα (βλ. καὶ λ. πουλῶ 49).

51. Πάρ' ἄθρωπ' ἀπ' ἀθρώπους καὶ σκυλὶ ἀπὸ κοπάδι.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ [ἄνθρουπου π' ἄνθρωπ'ς κὶ σκ'λὶ πού κουπάδι.] — Κερκύρας παρὰ Μ. Κ. Σακελλαροπούλου).

Βλ. ἀρ. 3.

52. Πάρ' ἄνθρωπον ἀπὸ σειριὰ καὶ σκύλον ἀπὸ μάνδρα.
(Μα. 36 [Πάρε ἄ. ἀπὸ σειρὰν — μάνδραν.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 4076).

Βλ. ἀρ. 3.

53. Πάρε ἄνθρωπο ἀπὸ ἀνθρωπιὰ
καὶ ἄλογ' ἀπὸ λακινιά.
(Κερκύρας. Νέα. 401).

Βλ. ἀρ. 3. Λακινιὰ ἐν Κερκύρᾳ ὅπου ἐπιχωριάζει ἡ παροιμία (ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ὄρους) λέγεται ἡ ἀγέλη, ἰδίως βοῶν καὶ ἵππων· ἐν Ἠπείρῳ ἀγέλη ἵππων καὶ ἡμιόνων, καὶ ὁ τόπος ὅπου συναθροίζονται ὅλοι οἱ ἡμίονοι καὶ οἱ ἵπποι τοῦ χωρίου· ὅθεν περὶ μὲν βοῶν λέγεται «πήγαινε τὸ βόιδι 'ς τὴν ἀγέλη» περὶ δὲ τῶν ἄλλων «πήγαινε τὸ μουλάρι, τἄλογο 'ς τὴ λακινιὰ» (ΚΠ. Η', 589). Μεταφορικῶς τὸ μέγα πλῆθος· καὶ ἐπιρρηματικῶς *λακινιὰ* ἐπὶ τῆς μετὰ θορύβου κινήσεως πολυπληθοῦς ὁμάδος, οἷον «ἐκίνησαν οἱ γύφτοι καὶ ἦλθαν λακινιὰ» (αὐτ.-ΚΠ. ΙΔ', 245 «κίνησαν λικινιά»). Ἐν Γορτυνίᾳ ἀγνοεῖται μὲν ἡ λέξις, ἀλλ' εἶναι εὔχρηστον τὸ ἀπὸ ταύτης ἐσχηματισμένον ἐπίθετον *λακινιάρικος*· «λακινιάρικο μουλάρι» = δυσήνιος καὶ λακτιστὴς ἡμίονος, νεαρὸς πῶλος, ἄρτι ἐκ τῆς ἀγέλης ληφθεὶς καὶ μήπω ἐπισαχθείς. — Ἡ λέξις ἐκ τῆς λατιν. lacinia, ἥτις συγγενὴς οὖσα ταῖς ἑλλην. λακίς, λακίζω, ἐσήμαινε καὶ τμῆμα ἀγέλης, ὡς παρὰ Columel. 7, 5, 3: gregem in lacinias distribuatur [1]). Οὕτω δ' ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς πρὸς τὸ τῆς συνηθείας *κοπὴ* = τμῆμα ἀγέλης, οἷον «μία κοπὴ πρόβατα», ἐν ᾧ τὸ ὑποκοριστικὸν *κοπάδι* εἶναι ταὐτόσημον τοῦ ποίμνη.

54. Πάρε ἄνθρωπο ἀπὸ σόι,
καὶ σκυλὶ ἀπὸ κοπάδι.

(Μισενικόλα Καρδίτσης παρ' Α. Λαδιᾶ. — Βρεσθαίνων Λακεδαίμονος παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου [σκ. ἀπὸ μαντρί.] — Θουρίας παρὰ Στυλιανοπούλου [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 3.

[1]) Ἡ λέξις εὕρηται καὶ παρὰ Νεοφύτῳ τῷ πρεσβυτέρῳ καὶ Ἐγκλείστῳ Κυπρίῳ (κατὰ τὰ τέλη τοῦ ΙΒ' αἰῶνος): «ὡς πάντας τοὺς αὐτῆς (Κύπρου) πλουσίους ἐπιλαθέσθαι πλούτου αὐτῶν, λαμπρῶν οἰκημάτων, συγγενῶν, οἰκετῶν, ἀνδραπόδων, πλήθους ποιμνίων, βουκόλων, *λακινιῶν*, βοσκημάτων παντοίων, χωρῶν σιτοφόρων κλπ.» (περὶ τῶν κατὰ τὴν χώρον Κύπρον σκαιῶν 2 ἐν Coteler. Monum. eccl. gr. II σ. 458. Migne Patr. gr. τ. 135 σ. 497. Σάθα Μεσ. Βιβλ. τ. Β' σ. 2). Ὁ Κοτελέριος (αὐτ. σ. 679) μετά τινος ἐνδοιασμοῦ δέχεται ὅτι ὁ Νεόφυτος λέγων λακινιὰς ἐννοεῖ χοίρους· προστίθησι δ' ὅτι ἴσως εἶναι ἡ λ. αὐτὴ ἡ ἀρχαία λαγίνη = λαγῴα. Ὁ Δουκάγκιος (Glossar. τ. I σ. 783 λ. λακινιὰ) ἀναγράφει τὴν πρώτην ἐξήγησιν τοῦ Κοτελερίου. Ἀλλ' εἶναι φανερὸν ὅτι ὁ Νεόφυτος ἐννοεῖ ἀγέλας ἵππων καὶ ἡμιόνων, διαστελλομένας τῶν βουκολίων καὶ τῶν ποιμνίων καὶ τῶν παντοίων ἄλλων βοσκημάτων.

55. Πάρε σκυλὶ ἀπὸ μαντρὶ καὶ ἄνθρωπο ἀπὸ σόι.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου).

Βλ. ἀρ. 3.

56.* Πολὺς λαός, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 50. — Marino Sanudo Istoria del Regno di Romania σ. 121 [Poli laos, oligo atropi.]).

Πρβλ. ἀρ. 5. Ἐπὶ συναθροίσεως πολλοῦ πλήθους, ἐν ᾧ ὀλίγιστοι διακρίνονται ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι ἄνδρες. Ἄνθρωπος θεωρεῖται ὁ ἄξιος τοῦ ὀνόματος τούτου, διαστελλόμενος τοῦ κοινοῦ ὄχλου. Ὅθεν καὶ ὁ Διογένης, κατὰ τὴν γνωστοτάτην καὶ τὸ παρ' ἡμῖν λαῷ διήγησιν[1]), «λύχνον μεθ' ἡμέραν ἅψας περιῄει λέγων· Ἄνθρωπον ζητῶ» (Διογέν. Λαέρτ. Ϛ', 41). Ὁ αὐτὸς δὲ «ἐκ τοῦ βαλανείου ἐξιὼν τῷ μὲν πυθομένῳ εἰ πολλοὶ ἄνθρωποι λοῦνται, ἠρνήσατο· τῷ δ', εἰ πολὺς ὄχλος, ὡμολόγησε»· (αὐτ. 40). Τὸ ἀπόφθεγμα ἀναφέρει εἰς τὸν Αἴσωπον ὁ Πλανούδης (ἐν Βίῳ Αἰσώπ. 15 σ. 267 Eberhard), μὴ τηρήσας ὅμως τὴν παρὰ Διογένει τῷ Λαερτίῳ διατύπωσιν, τὴν ὁμοιοτάτην πρὸς τὴν προκειμένην παροιμίαν. Παρ' Ἡροδότῳ (Ζ' 210, ἐξ οὗ Εὐστάθ. εἰς Ὀδ. σ. 668, 44) διαστέλλονται ἄνθρωποι καὶ ἄνδρες: «δῆλον ἐποίευν (τῷ Ξέρξῃ οἱ πρὸς τοὺς ἐν Θερμοπύλαις Ἕλληνας μαχόμενοι Μῆδοι)... ὅτι πολλοὶ μὲν ἄνθρωποι εἶεν, ὀλίγοι δὲ ἄνδρες».

Ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μωρέως φέρονται πολλαὶ παραφράσεις τῆς προκειμένης παροιμίας. Οἱ Φράγκοι ἱππόται παραθαρρύνουσι τοὺς συμπολεμιστάς, προτρέποντες αὐτοὺς νὰ μὴ ὑπολογίζωσι τὸ πλῆθος τῶν ἀντιπάλων, διότι εἶναι οὗτος πολὺς λαός, ἤτοι «ὄχλος μᾶλλον ἢ στρατός», ὡς ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι (Ἡρωδιαν. Ϛ', ζ', 1. Ζ', θ', 4. 5). Οὕτω ἐν τῇ παρὰ τὸν Ἀλφειὸν ἐν Πρινίτσῃ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας (1264) ὁ ἀρχηγὸς τῶν φράγκων Τζία ντὲ Καταβὰς δημηγορεῖ οὕτω πρὸς τοὺς στρατιώτας:

[1]) Τούτου ἕνεκα καὶ τὸ χορηγικὸν μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους λέγεται κοινῶς Φανάρι τοῦ Διογένους (κατὰ τοὺς μέσους χρόνους φ. τοῦ Δημοσθένους). Ἐν Ἀθήναις ἐξεδίδετο ἄλλοτε σατιρικὴ ἐφημερὶς ἐπιγραφομένη «Διογένης» καὶ φέρουσα ἔμβλημα εἰκόνα τοῦ Διογένους κρατοῦντος λύχνον.

Προσέχετε καλά, ἀδελφοί, κἀνεὶς μὴ τοὺς δειλιάσῃ
διατὸ ἔνι *πλῆθος* γὰρ *λαοῦ*, ὅτι κάλλιον μᾶς ἔνι...
παρὰ νὰ ἦσαν *ὀλιγώτεροι* καὶ μιᾶς φυλῆς *ἀνθρώποι*.
Ἐτοῦτοι εἶν' ἀπόξενοι ἀπὸ διαφόρους τόπους,
ἀπαίδευτοι ⟨νὰ⟩ πολεμοῦν μετὰ Φράγκους *ἀνθρώπους*.

(στ. 3395-3400 σ. 172 Buchon).

Ἐν τῇ δημηγορίᾳ ταύτῃ τὸ πλῆθος λαοῦ ἀντιτίθεται πρὸς τοὺς ὀλίγους ἀνθρώπους, ἀλλὰ πολλῷ κρείσσονας. Μέγα μειονέκτημα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀνακηρύσσει ὁ Καταβὰς τὴν συγκρότησιν αὐτοῦ ἐκ ποικίλων ἐθνῶν, ἀπείρων περὶ τὰ πολεμικά, ἐνῷ ὁ φραγκικὸς ἀπετελεῖτο σύμπας ἐξ ὁμοφύλων. Ὀλίγα δ' ἔτη πρότερον (1259) κατὰ τὴν παρὰ τὴν Καστορίαν μάχην πρὸς τὸν σεβαστοκράτορα Ἰωάννην Παλαιολόγον ὁ πρίγκηψ Γουλιέλμος Βιλλαρδουῖνος παραπλήσια ἐδημηγόρησε πρὸς τοὺς Φράγκους, κατὰ τὸ αὐτὸ Χρονικόν:

Ἐκεῖνοι ὁποῦ ἔρχονται ἐδῶ τοῦ νὰ μᾶς πολεμήσουν,
ὅλοι εἶναι πολυσώρευτοι ἀπὸ διάφοραις γλώσσαις.
Καὶ θέλω νὰ τὸ ἐξεύρετε, τινὰς μὴ τὸ ἀπιστήσῃ,
ὅτι ὁ λαὸς πολύπλοκος καὶ πολυσωρεμένος
ποτὲ καλὴν συμβίβασιν οὐκ ἔχουσιν ἀλλήλως.
Ἡμεῖς γὰρ καὶ ἂν εἴμεθεν ὀλίγοι πρὸς ἐκείνους,
ὅλοι εἴμεθεν ἐγνώριμοι καὶ μιᾶς οὐσιᾶς ἀνθρῶποι.

(στ. 2659 κέ. σ. 146 Buchon).

Τὰ αὐτὰ δ' εἶπε τότε πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτὸν καὶ ὁ αὐθέντης τῆς Καρύταινας Γοδοφρέδος (στ. 2513 κέ. σ. 141)· καὶ φαίνεται ὡς τις κοινὸς ῥητορικὸς τόπος τῶν δημηγοριῶν τῶν Φράγκων ἀρχηγῶν ὁ ἐξουδενισμὸς τῶν πολεμίων ὡς πολλοῦ λαοῦ δῆθεν ἀπειροπολέμου καὶ ὁ ἔπαινος τῶν συμπολεμιστῶν ὡς μιᾶς οὐσιᾶς ἀνθρώπων· διότι τὸ ἀντίθετον ἠλήθευεν ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, ὅτε ὁ παρὰ τὴν Καστορίαν κατατροπωθεὶς στρατὸς τοῦ δεσπότου τῆς Ἠπείρου Μιχαὴλ τοῦ Β΄, ᾧ συνεμάχει ὁ Βιλλαρδουῖνος, συνεκροτεῖτο ἐκ παντοδαπῶν ἐθνῶν.

Ἀλλ' οἱ Φράγκοι πολεμισταὶ οὕτω δημηγοροῦντες παρέφραζον τὴν γνωστὴν αὐτοῖς παλαιὰν ἑλληνικὴν παροιμίαν, ἣν ὑπελάμβανον ἄριστα ἑρμηνεύουσαν τὴν ἰσχὺν καὶ ὑπεροχὴν αὐτῶν συγκρινομένων

πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Τοῦτο σαφῶς καταδεικνύει γεγονὸς τῶν αὐτῶν περίπου χρόνων. Ὅτε οἱ στρατιῶται τοῦ σεβαστοκράτορος Ἰωάννου ἐπολιορκοῦντο ἐν Ὑπάτῃ ὑπὸ ἰσχυροῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ τρισμυρίων ἀνδρῶν ὑπὸ τὸν δεσπότην Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον (1275), ὁ προσδραμὼν ἐξ Ἀθηνῶν ἐπίκουρος τῶν πολιορκουμένων Μέγας κῦρ Ἰωάννης ὁ Λαρόσης, καίπερ 300 ἱππέων ἡγούμενος μόνον, δὲν ἐπτοήθη πρὸς τὸ μέγα πλῆθος τῶν πολεμίων, ἀλλ' εἶπεν ἀλαζόνως, ὡς ἱστορεῖ ὁ Μαρῖνος Σανοῦδος, εἰς ἔνδειξιν τῆς ἰδίας ὑπεροχῆς τὴν προκειμένην παροιμίαν: «Πολὺς λαός, ὀλίγοι ἄνθρωποι». [1])

Ὅμοιαι παροιμ. **Ἰταλ.** Gli uomini sono pochi, ma gente assai = οἱ ἄνθρωποι εἶναι λίγοι, ἀλλὰ λαὸς ἀρκετός. (Pazzaglia, Viridario proverbiale 160, 9 παρὰ W. III, 95, 1195). Genti assai, ed omini pocu = λαὸς ἀρκετὸς καὶ ἄνθρωποι λίγοι. (σικελική, Pitrè I, 212), ἐν τῇ σημασίᾳ ὅτι ὀλίγοι τῶν ἀνθρώπων εἶναι καλοὶ καὶ ἀγαθοί· ταὐτόσημος καὶ ἡ βενετική: De galantomeni, in mile un, in çento nissun = ἀπὸ καλοὺς ἀνθρώπους, 'ς τοὺς χίλιους ἕνας, 'ς τοὺς ἑκατὸ κανένας. (Pasqualigo 76). — **Δαν.** Faa mennesker, men folk nok = ὀλίγοι ἄνθρωποι, ἀλλὰ λαὸς ἀρκετός. (W. III, 95, 1195). — **Γερμαν.** Viel Leute, aber wenig Menschen = πολὺς λαός, ἀλλὰ ὀλίγοι ἄνθρωποι. (αὐτ). — **Ρωσικ.** Mnogo narody, da malo liudei = ὁμ. (Dal I, 373).

57. Πρέπει νὰ φᾷς μὲ τὸν ἄνθρωπο ἕνα καράβι ἀλάτι γιὰ νὰ τόνε γνωρίσῃς.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

[1]) Ὁ Κ. Παπαρρηγόπουλος (Ἱστορ. Ἑλλ. Ἔθνους τ. Ε' σ. 115, β' ἔκδ. σ. 118), ὑπολαμβάνων ὅτι ὁ Σανοῦδος διὰ λατινικῶν στοιχείων μεταγράφων τοὺς λόγους τοῦ δουκὸς τῶν Ἀθηνῶν ἐτήρησεν ἀκριβέστατα τὴν προφορὰν αὐτοῦ, ὅπερ μοὶ φαίνεται παντελῶς ἀβάσιμον, συνάγει ἐκ τούτου ὅτι οἱ Φράγκοι ἐλάλουν τότε παρεφθαρμένην ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ἀλλ' ὁ Κ. Hopf (ἐν Ersch. u Gruber Encyklopädie τ. 85 σ. 303) παρατηρεῖ τοὐναντίον ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι ἐλέγχουσι μᾶλλον ἀνακριβῆ τὸν ἰσχυρισμὸν ὅτι οἱ Φράγκοι δεσπόται ἠγνόουν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Ὁ δὲ Gregorovius (Gesch. d. Stadt Athen I, σ. 429), καίπερ μετά τινος ἐνδοιασμοῦ, ἀποφαίνεται ὅτι ὁ μέγας δοὺξ παρέλαβε τὴν ῥῆσιν ἐκ τοῦ Ἡροδότου. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω εἰρημένων ὅμως δῆλον γίνεται ὅτι ὁ μὲν Λαρόσης ἐπανέλαβε δημώδη παροιμίαν, αὕτη δὲ ἐκ παλαιοτάτου ἦτο κοινὴ εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ὅτι προσδεῖται χρόνου καὶ συνηθείας ἡ φιλία, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη. Πρὸς ἐμπέδωσιν αὐτῆς δὲν ἀρκοῦσιν οἱ ἅλες καὶ ἡ τράπεζα, τὰ σύμβολα τῆς πρὸς τοὺς φίλους κοινωνίας (βλ. ἅλας 7)· ἀλλὰ προσαπαιτεῖται νὰ γνωρίσωσι καλῶς ἀλλήλους οἱ φίλοι, πρὸς τοῦτο δὲ ἀναγκαῖον νὰ συνδιαιτῶνται καὶ συντρώγωσιν ἐπὶ μακρόν, ἐπὶ τοσοῦτον ὥστε πρὸς ἄρτυσιν τῆς τροφῆς νὰ καταναλωθῇ μέδιμνος ἁλῶν, ἢ ὡς λέγει ἐντείνουσα τὴν ὑπερβολὴν ἡ ἡμετέρα παροιμία, ὁλόκληρον φορτίον ἅλατος. Ἡ περὶ μεδίμνου ἁλῶν παροιμία εἶναι παλαιοτάτη. «Κατὰ τὴν παροιμίαν γάρ, οὐκ ἔστιν εἰδῆσαι ἀλλήλους πρὶν τοὺς λεγομένους ἅλας συναναλῶσαι» λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ἠθικ. Νικομ. Θ, 4 σ. 1156β, 26)· καὶ ἀλλαχοῦ: «οὐ γάρ ἐστιν ἄνευ πείρας οὐδεμιᾶς ἡμέρας ὁ φίλος, διὸ εἰς παροιμίαν ἐλήλυθεν ὁ μέδιμνος τῶν ἁλῶν» (Ἠθικ. Εὐδήμ. Η, 2 σ. 1238α, 1). Μέμνηται δὲ τῆς παροιμίας καὶ ὁ Πλούταρχος: «Τὸν δὲ φίλον ἡμεῖς μόνον μὲν οὐκ ἀξιοῦμεν εἶναι· μετ' ἄλλων δὲ τηλύγετός τις καὶ ὀψίγονος ἔστω, τὸν θρυλούμενον ἐκεῖνον χρόνῳ τῶν ἁλῶν συγκατεδηδοκὼς μέδιμνον». (π. πολυφιλ. 3 σ. 94 β.· βλ. καὶ περὶ φιλαδελφ. 8. σ. 482β). Φέρεται δὲ παρὰ τοῖς παροιμιογράφοις ὑπὸ τὸν τύπον: «Ἁλῶν μέδιμνον ἀποφαγὼν» ἢ «καταφαγών». (Γρηγόρ. Κύπρ. 76. Λουγδ. 23. Μόσχ. 73. Μακάρ. 82. Ἀποστόλ. 128. Κῶδ. Ἀϊδελβέργ. 129 ἐν Philologus I σ. 199). Εἰς τὴν παροιμίαν ἀναφέρεται καὶ τὸ τοῦ Πλαύτου (Cas. 3, 2, 8): Non ecastor vilis emptus est modius, qui venit salis. Ποιεῖται δὲ χρῆσιν αὐτῆς ἐν μικρὸν παραλλασσούσῃ ἐννοίᾳ ὁ Κικέρων (de amicit. 19, 67): verumque illud est, quod dicitur, multos modios salis simul edendos esse, ut amicitiae munus expletum sit.

Παρέλαβον δ' αὐτὴν πλεῖστοι τῶν νεωτέρων λαῶν· **Ἰταλ.** Prima di conoscere uno, bisogna consumare un moggio di sale = προτοῦ νὰ γνωρίσῃς ἕναν χρειάζεται νὰ φᾷς (μ' αὐτὸν) ἕνα κοιλὸ ἁλάτι (Giusti 136. Πολυπληθεῖς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 277. Pitrè II, 264-5. I, 97-8). Prima di scegliere l'amico bisogna averci mangiato, il sale sett' anni = προτοῦ νὰ διαλέξῃς τὸ φίλο χρειάζεται νὰ ἔχετε φαγωμένο μαζὶ ἁλάτι ἑφτὰ χρόνια. (Giusti 40. Διαλλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 276. Pitrè I,

97-8. Suringar σ. 247, 186). Ci vuole un tomolo di sale per conoscere una persona e non si conosce = χρειάζεται ἕνα σοινίκι ἁλάτι γιὰ νὰ γνωρίσῃς ἕνα πρόσωπο καὶ δὲν γνωρίζεται. (Castagna 308, 43). Non ti fides de amigu finzas a mandigare unu saccu de sale cumpare = μὴ ἐμπιστεύεσαι τὸ φίλο προτοῦ νὰ φᾶτε μαζὶ ἕνα σακκὶ ἁλάτι. (σαρδηνία, D. II, 276. Pitrè II, 264). Cci voli sarmi di sali pri conusciri amici = χρειάζονται κοιλὰ ἁλάτι γιὰ νὰ γνωρισθοῦν οἱ φίλοι. (σικελική, Pitrè I, 97 μετὰ παραλλαγῶν). Premma d' cgnossr' on amigh, bisogna avêir magnà zêint stara d' sgerza = προτοῦ νὰ γνωρίσῃς ἕνα φίλο, πρέπει νὰ ἔχῃς φαγωμένα (μαζί του) ἑκατὸ σοινίκια ἁλάτι· (βονων. αὐτ. 98). Prima de fat n' amis mangia insêma ün car de ris = προτοῦ νὰ τὸν κάμῃς ἕνα φίλο φάγε μαζί του ἕνα ἁμάξι ῥύζι. (λομβάρδ. αὐτ.). Prima de dir de un o ben o mal bisogna averghe magnà insieme tre quarte de sal = προτοῦ νὰ εἰπῇ κἀνεὶς γιὰ ἕναν καλὸ ἢ κακό, πρέπει νὰ φάγῃ μαζί του τρία τέταρτα ἁλάτι (βενετ. Pasqualigo 262. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 277. Pitrè II, 264). — **Γαλλ.** Pour bien connaître un homme il faut avoir mangé un minot de sel avec lui. (Leroux I, 256. Littré λ. sel 8. Legai 438. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II. 277). On ne peut dire ami celui avec qui on n'a pas mangé quelques minots de sel. (Quitard 44. Leroux II, 276). Daouan pousques cougneissé vn amyq, de sau te cau mingea dap het vn muyq = προτοῦ νὰ ἠμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς ἕνα φίλο πρέπει νὰ φᾷς ἁλάτι μαζί του ἕναν τόννον. (γασκων. D. II, 276). — **Καταλαν.** Per conéxer á algú, s'hi ha de menjar un cortá de sal = γιὰ νὰ γνωρίσῃς ἕναν πρέπει νὰ φᾷς (μαζί του) ἕνα σοινίκι ἁλάτι. (D. II, 277). — **Πορτογαλ.** Não te has de fiar, senão com quem comeres hum moio de sal = μόνον 'ς ἐκεῖνον πρέπει νὰ ἐμπιστεύεσαι, ποῦ ἔφαγες μαζί του ἕνα κοιλὸ ἁλάτι. (αὐτ.) — **Ἀγγλ.** Before you make a friend eat a bushel of salt with him = προτοῦ νὰ τὸν κάμῃς ἕναν φίλον, φάγε ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μαζί του. (Suringar 247, 136). A

man must eat a bushel of salt with another, before he takes him for a friend = ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ φάγῃ ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μὲ τὸν ἄλλον προτοῦ νὰ τὸν πιάσῃ φίλο. (αὐτ. 248, 136). Before ye choose a friend eat a peck o' saut wi' him = προτοῦ νὰ διαλέξῃς φίλον φάγε ἕνα σοινίκι ἁλάτι μαζί του. (σκωτική, D. II, 276). — **Ἴσλανδ**. Trú þú engum til fulls, sem þú átst ei saltið með = μὴν δίνῃς ὅλη σου τὴν ἐμπιστοσύνη εἰς ὅποιον δὲν ἔφαγες τὸ ἁλάτι μαζί του. (D. II, 277). — **Δαν**. Man skal æde en Skieppe Salt med Een, før man kiender ham = πρέπει νὰ φάγῃ κἀνεὶς ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μὲ ἕναν, προτοῦ νὰ τὸν γνωρίσῃ. (αὐτ.). Man skal æde en Skjeppe Salt med En, før man gjør Venskab med ham = πρέπει νὰ φάγῃ κἀνεὶς ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μὲ ἕναν προτοῦ νὰ κάμῃ μαζί του φιλία. (W. III, 1849, 12). — **Σουηδ**. Tro ej din wän, förrän atit upp ens käppa alt tillsoms mans = μὴν ἐμπιστεύεσαι 'ς τὸ φίλο σου, προτοῦ νὰ φᾶτε ἕνα σοινίκι ἁλάτι μαζί. (W. IV, 1290, 65). — **Ὁλλανδ**. Men kan niemand regt kennen, zoo lang men geen' zak zout met hem gegeten heeft = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ γνωρίσῃ τὸν ἄλλο καλὰ ἐν ὅσῳ δὲν ἔχει φάγῃ μαζί του ἕνα κοιλὸ ἁλάτι. (Suringar 248, 136). Men zal niemand vriend noemen, eer men eene mudde zout met hem gegeten heeft = δὲν πρέπει νὰ πιάνῃ κἀνεὶς ἕνα φίλο προτοῦ νὰ φάγῃ μ' αὐτὸν ἕναν τόννον ἁλάτι. (W. I, 1190, 406). Al eer dat gy een vrient betrout, soo eet met hem een mudde sout = προτοῦ νὰ ἐμπιστευθῇς σὲ φίλον φάγε μαζί του ἕναν τόννον ἁλάτι. (Suringar 247, 136). Men kent niemand recht om te vertrouwen, of men moet eenen zak zout mede gegeten hebben = δὲν γνωρίζει κἀνεὶς τὸν ἄλλον καλά, ὥστε νὰ τὸν ἐμπιστευθῇ, ἢ πρέπει νὰ φάγῃ μὲ αὐτὸν ἕνα κοιλὸ ἁλάτι. (D. II, 277).— **Γερμαν**. Traw niemand, du habest dann ein scheiben saltz mit jhm essen = μὴν ἐμπιστεύεσαι κἀνένα, ἂν δὲν φάγῃς ἕνα δίσκο ἁλάτι μαζί του (W. IV, 1290, 65 μετὰ πολωνικῶν καὶ οὐγγρικῶν παραλλήλων). Ehe man jemand kennt, muss man erst einen Scheffel Salz mit ihm gegessen haben = προτοῦ νὰ γνωρίσῃ κἀνεὶς τὸν ἄλλον πρέπει πρῶτα

νὰ ἔχῃ φαγωμένο μαζί του ἕνα κοιλὸ ἁλάτι. (W. II, 1240, 5. Βλ καὶ 1242, 47. III, 618, 31. 1855, 119. 123. 124. D. II, 277). Wenn man einen Menschen kennen lernen will, muss man einen Scheffel Salz mit ihm essen = ἂν θέλῃ κἀνεὶς νὰ γνωρίσῃ ἕναν ἄνθρωπο πρέπει νὰ φάγῃ ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μαζί του. (W. III, 626, 827). Man soll niemand zu seinem Freunde wählen, bis man einen Scheffel Salz mit ihm gegessen hat = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ διαλέγῃ καὶ νὰ τὸν κάνῃ ἕνα φίλον, ὡς ποῦ νὰ φάγῃ ἕνα κοιλὸ ἁλάτι μαζί του (W. I, 1190, 406. Βλ. καὶ 1192, 453. III, 1849, 12. D. II, 276). Ein Weib kennt man nicht, bis man einen Scheffel Salz mit ihm gegessen hat = τὴ γυναῖκα δὲν τὴν γνωρίζει κἀνεὶς ὡς ποῦ νὰ φάγῃ μαζί της ἕνα κοιλὸ ἁλάτι. (W. V, 26, 609). — **Ῥωσ.** Γιὰ νὰ γνωρίσῃς τὸν ἄνθρωπο πρέπει νὰ φάγῃς μαζί του ἕνα ποῦτι ἁλάτι (Dal I, 373).

58. Σὰν εἶν' ἀπὸ γενιὰ ἄνθρωπος, κι' ἀπὸ μεγάλη σκλέτη,
οὔλο τὸ βιό σου ξόδιαζε καὶ κάνε του ῥαέτι.
(Κρήτης. Βλαστ. 13).

Βλ. ἀρ. 3, ἄνδρας 26. Σκλέτη ἢ σκλετάδα (ἡ), τὸ γένος· ἐκ τοῦ προβηγκιανοῦ esclata, παλαιογαλλ esclate, ἰταλ. schiatta γένος· (Βλ. Diez Etym. Wörterb. d. roman. Sprachen I λ. schiatta) ῥαέτι τουρκ. ἡ ξενία, τὸ συμπόσιον.

59. Σκύλ' ἀπὸ μαντρί, καὶ ἄνθρωπ' ἀπὸ σόι.
(Πτζ. 288, 882).

Βλ. ἀρ. 3.

60. Σμίξου μ' ἄνθρωπον, νὰ ἰνῇς ἄνθρωπος.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 323, 427).

Βλ. καλὸς 53. Ὅτι ὁ μετὰ χρηστῶν ἀνθρώπων συναναστρεφόμενος ἀποκαθίσταται χρηστὸς καὶ αὐτός. Αἱ ἀντίστοιχοι γνῶμαι τῶν ἀρχαίων καὶ αἱ νεώτεραι παροιμίαι ἀναγράφονται ἐν λ. καλὸς 53· ὁμοιοτάτη δὲ πρὸς τὴν προκειμένην εἶναι ἡ **Ῥωμουν.** Omul se îndrépta dupa ómeni = ὁ ἄνθρωπος διορθώνεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. (Zanne 4368).

61. Ἀ τοὺν κόσμουν τούτουν ἡ ἄθρωπους πρέπει νά νιν γιὰ σιδιρένιους γιὰ μαλαματένους.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀσημένιος 1. Ἢ ἰσχυρὰν θέλησιν καὶ μεγάλην ὑπομονὴν πρέπει νὰ ἔχῃ ὁ ἄνθρωπος ἵνα καρτερικῶς ὑπομένῃ τὰς συμφοράς, ἢ πολὺν πλοῦτον ἵνα διὰ τῶν χρημάτων ἐξομαλίζῃ τὰς δυσχερείας.

62. Τὰ κάνει ἄθρωπος τοῦ κορμιοῦ του, χίλιοι ὀχτροὶ δὲν τοῦ τὰ κάνουν.

(Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη).

Βλ. ἀρ. 37.

63. Τί εἶν' ὁ ἄνθρωπος; θηρίο εἶν' ὁ ἄνθρωπος.

(Ἀθηνῶν).

Πρβλ. ἀρ. 13. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι φύσει πονηρός, καὶ ἐνίοτε πράττει ἔργα ἀπάνθρωπα, ἢ ἐπιδεικνύει ὁρμὰς αὐτόχρημα θηριώδεις. Οὕτως εἶπε καὶ ὁ Φιλήμων (παρὰ Στοβ. Β', 26. Meineke FCG. IV, 3. Kock CAF. II, 478, 3): «Οἴει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων | ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρὸν ἀλλ' ἢ σχήματι· | πλάγι' ἐστὶ τἆλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον». Πρβλ. Μένανδρ. παρὰ Στοβ. ΟΓ', 56 (Meineke FCG. IV, 214, 8): «Πολλῶν κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν θηρίων | ὄντων, μέγιστόν ἐστι θηρίον γυνή». — Ἰω. Χρυσοστ. εἰς Ψαλμ. 139 τ. 55 σ. 708 Migne: «Χαλεπώτερός ἐστιν ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος τοῦ θηρίου». αὐτ. σ. 707: «χείρονές εἰσιν οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι τῶν λεόντων». — Ἰσιδώρ. Πηλουσιώτ. Ἐπιστ. Γ', 208 τ. 78 σ. 889c Migne: «ἄνθρωπος δέ, ὁ τὴν κατὰ φύσιν ἐκείνων (τῶν θηρίων) θηριωδίαν εἰς τὴν παρὰ φύσιν ἡμερότητα μεταρρυθμίζων, τὴν οἰκείαν πραότητα τὴν κατὰ φύσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν θηριωδίαν ἐκφέρει, τὸ μὲν ἄγριον ποιῶν ἥμερον, ἑαυτὸν δὲ τὸν ἥμερον ἄγριον καθιστάς». — Παραπλησία ἡ **Ρωμουν.** Ce drac mai mare, mai reu shî maï fara inima îtsi trebue ca omul? = ποιὸς διάβολος μεγαλύτερος, χειρότερος καὶ πλιὸ ἄκαρδος σοῦ χρειάζεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο; (Zanne 4336). — **Γερμαν.** Es ist kein unbändigeres Thier als der Mensch = δὲν ὑπάρχει θηρίο ἀγριώτερο ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο. (W. IV. 1152, 50).

64. Τί εἶν' ὁ ἄνθρωπος; πουλὶ εἶν' ὁ ἄνθρωπος. Ποῦ εἰμαστε, καὶ ποῦ βρεθήκαμε!

(Ἀθηνῶν).

Πρβλ. ἀρ. 67. Ἐπὶ ὀκνηρῶν καὶ δυσκινήτων, καὶ ἐπὶ τῶν ἐξαιρόντων ὡς μεγάλα καὶ θαυμαστὰ ἔργα αὐτῶν ἀσήμαντα. Ὑπόκειται ὁ μῦθος περὶ δύο τεμπέληδων διαιτωμένων εἰς τὸν Τεμπελχὰν (νωθροκομεῖον) τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ὅτε ποτὲ ἐπισκευαζομένου τοῦ θαλάμου, ἐν ᾧ κατέκειντο, μετεκομίσθησαν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῶν εἰς παρακείμενον, στραφεὶς πρὸς τὸν σύντροφόν του ὁ ἕτερος αὐτῶν ἀνεφώνησε τἀνωτέρω, οἱονεὶ θαυμάζων πῶς διήνυσεν τοσοῦτο μακρὰν ὁδόν. Παραπλησία ἡ **Τουρκ.** παροιμία: τεμπὲλ μπιρ κιουσεδὲν μπιρ κιουσεγὲ γκιτμὶς μπιρ σ'ιαχὰτ ιττὶμ διμὶς = ὁ ὀκνὸς ἀπὸ τὴ μιὰ γωνιὰ εἰς τὴν ἄλλη γωνιὰ πῆγε καὶ εἶπε· Μακρινὸ ταξίδι ἔκαμα! (Μυρσιλίδης σ. 286).

65. Τιποτένιος ἄνθρωπος.

(Κοινοτάτη).

Πρβλ. ἀρ. 30, παρᾶς 4. Ἄνθρωπος οὐδαμινός, οὐδενὸς ἄξιος. — **Γαλλ.** C'est un homme de rien. (Legai 298). Homme de néant. (Littrè λ. néant 6). — **Γερμαν.** Taugenichts. Nixnutz (W. III, 1021). Ên Herr van Nicks. (αὐτ. 1020, 113).

66. Τὸν ἔκαμε ἄνθρωπο.

(Κοινοτάτη).

Τὸ ἄνθρωπος (ὡς καὶ ἐν τοῖς ἀρ. 20. 49. 46. 56. 60) σημαίνει τὸν ἔχοντα ἀνθρωπισμόν, τὸν κατέχοντα θέσιν ἀξίαν λόγου ἐν τῇ κοινωνίᾳ. Πρβλ. καὶ Κοραῆν εἰς Πλούταρχ. τ. Α΄. σ. ις΄-ιζ΄, ὅστις συγκρίνει τὴν ὁμοίαν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις χρῆσιν τῆς λέξεως ἀνήρ· βλ. καὶ τοῦ αὐτοῦ εἰς Ἀριστοτ. Ἠθικὰ σ. 335. — Ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις λέγεται συνήθως ἐπὶ τῶν διὰ νουθεσιῶν ἢ διὰ τῆς προστασίας ἣν παρέσχον αὐτῷ ἀποδειξάντων τινὰ ἐπιφανῆ ἀπὸ ἀσήμου. Ἐν τοιαύτῃ ἐννοίᾳ λέγει ἡ Βίτιννα πρὸς τὸν εὐνοούμενον δοῦλον παρ' Ἡρώνδ. Ε΄, 15: «ἐγώ εἰμι, Γνάθων, ἥ σε θεῖσα ἐν ἀνθρώποις». Πρβλ. Τζέτζ. Χιλ. Ι΄, 306 στ. 81: «Τοῦ θέλοντος τούτους

ποιεῖν ἀνθρώπους». Petron. 39: patrono meo ossa bene quiescant, qui me hominem inter homines voluit esse. (ἤτοι ὡς θὰ ἐλέγομεν σήμερον: νὰ συχωρεθοῦν τὰ κόκκαλα τοῦ ἀφέντη μου ποῦ ἠθέλησε νὰ γίνω ἄνθρωπος μέσ' 'ς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους)· αὐτ. 57: homo inter homines sum. — Cicer. ad Att. 13, 52, 2: homines visi sumus (φανήκαμε ἄνθρωποι). — **Ῥωμοῦν**. A se fi facut om = ἔγινε ἄνθρωπος. (Zanne 4382). — **Γερμαν**. Einen zum Menschen machen. (W. III, 631, 921).

67. Τὸ πουλὶ τὸ λὲν πουλί,
καὶ ὁ ἄνθρωπος εἶναι πουλί.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1377. — Β. 315, 435. — Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. ἀρ. 64, πρβλ. ἀρ. 68. 70. Ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐκόλως, ὡς τὸ πτηνόν, μεταβαίνει ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

68. Τὸ σίδερό ναι σίδερο κι' ὁ ἄνθρωπος τραυᾷ πιὸ πολὺ ἀπ' τὸ σίδερο.

(Β. 315, 436).

Πρβλ. 67, 70. Ἐπὶ τῆς καρτερίας, μεθ' ἧς ὑπομένει ὁ ἄνθρωπος τὰ δεινά.

69. Τὸ σκουντὶ ἀπὸ μητᾶτο, κι' ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ γενιά.

(Κρήτης. Βλαστ. 13).

Βλ. ἀρ. 3. Σκουντὶ ἢ σκουδὶ ὁ κυνηγετικὸς κύων (ἰταλ. segugio;). μητᾶτο (λατιν. metatum) ποιμενικὴ κατοικία (παρὰ βυζαντινοῖς ἁπλῶς κατοικία).

70. Τὸ σκυλί εἰπανε σκυλί,
κι' ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκυλί.

(Πκζ. 298, 1020).

Πρβλ. ἀρ. 64. 68. Ὁ ἄνθρωπος βιαζόμενος ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἀντέχει εἰς τὰς ταλαιπωρίας, ὡς ὁ κύων.

71. Τοὺς ἀθρώπους δὲ μετροῦνε μὲ τὴν πήχη.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Τὸ ὑψηλὸν σῶμα δὲν εἶναι ἀσφαλὴς ἔνδειξις ἀνδρείας καὶ ῥώμης, διότι οὐχὶ σπανίως οἱ βραχύσωμοι πλεονεκτοῦσι τῶν ὑψηλῶν. Καθόλου δ' ἐννοεῖ ἡ παροιμία, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν κρίνονται κατὰ λόγον τοῦ ἀναστήματος καὶ τῆς ἐξωτερικῆς των ὄψεως, ἀλλὰ τῆς ἠθικῆς ἀξίας αὐτῶν. Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Gli uomini non si misurano a braccio = οἱ ἄνθρωποι δὲν μετροῦνται μὲ τὸ μπράτσιο (δηλ. μὲ τὸ οὕτω καλούμενον καὶ παρ' ἡμῖν μέτρον τῶν ὑφασμάτων). (W. III, 604, 298). — **Γαλλ.** Les hommes ne se mesurent pas à l'aune. (Littré λ. aune 3). On ne mesure pas les hommes à la toise. (Littré λ. toise 1). Mesurer les hommes à la toise. (αὐτ.). — **Δαν.** Man maaler ikke folk i allen-tal = δὲν μετροῦν κἀνένα μὲ τὴν πήχη. (W. III, 618, 633). — **Ὁλλανδ.** Men meet get menschen bij het el; zijn zij maar vrom, zoo is't al wel = δὲν μετροῦν τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὴν πήχη· ἂν εἶναι καλοί, ὅλα καλά. (αὐτ. 604, 299). — **Γερμαν.** Die Menschen misst man nicht nach der Ruth', sind sie brav, so steht es gut = ὅμ. (αὐτ.). Die Menschen misst man nicht mit der Elle = ἀπαράλλακτος τῇ ἔλλ. (αὐτ. 298. 618, 633).

72. Χρωστεῖ ὁ ἄθρωπος τοῦ θεοῦ, μὰ χρωστεῖ καὶ τῶν ἀθρώπω.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Πλὴν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων ἔχει ὁ ἄνθρωπος καὶ καθήκοντα κοινωνικά, καὶ χάριν τούτων δύναται ἐνίοτε νὰ παραμελῇ ἐκεῖνα.

ἀνθρωπότη

1. Δὲν τὴν πουλοῦν τὴν ἀνθρωπότης.

(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Πρβλ. γνώση 18. 2. Ὁ ἀνθρωπισμός, ἡ εὐγένεια τοῦ ἤθους εἶναι ἀρετὴ ἔμφυτος, ἢ προσκτᾶται διὰ τῆς ἀγωγῆς· ἀλλ' οὐχὶ διὰ χρημάτων ἢ δι' ἄλλου οἱουδήποτε τρόπου· ἡ δὲ στέρησις αὐτοῦ γίνεται ἐν πάσῃ περιστάσει κατάφωρος. Λέγεται ἐπὶ ἀγροίκου συμπεριφορᾶς τινος.

ἀνθῶ

1. Ἂν εἶνε μηλεά, θέλει ἀνθήσῃ.

(Βάρνερ: μηλεὰ 1).

Βλ. ἀρ. 2. 3. Κατὰ τὸν Βάρνερ, ἐννοεῖ ὅτι ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ δείκνυται. Ἀλλὰ τῶν σημερινῶν παραλλαγῶν (ἀρ. 2 3) διάφορος εἶναι ἡ ἔννοια· ὅτι τὸ ἀποκρυπτόμενον πρᾶγμα θὰ φανερωθῇ σὺν τῷ χρόνῳ.

2. Ἂν εἶναι ῥόδο, θ' ἀθήσῃ.

(Βάρνερ: ῥόδον 1 [θέλει ἀνθήσῃ.] — Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ τὴν προηγουμένην.

3. Ἂν ἓν μῆλον, ἐνν' ἀθθήσῃ.

(Κύπρου. Λουκᾶς 147 καὶ Σ. 284, 222).

Βλ. ἀρ. 1.

4. Ἀνθίζουν τὰ κράνα.

(Κ. γ'. 359).

Κράνον ὁ καρπὸς τῆς κρανειᾶς, ἤτοι κρανείας τῆς ἄρρενος (Cornus mas L.). Συνθηματικὴ φράσις, ἄγνωστον πῶς προελθοῦσα, ἧς ἐποιοῦντο χρῆσιν, ὡς ἐκ διηγήσεων τοῦ Κρεμμύδη φαίνεται, οἱ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἕλληνες, πρὸς ὑπόδειξιν ὅτι μεταξὺ τῶν ἔν τινι ὁμηγύρει ἀγνώστων ὑπῆρχε καί τις ἐννοῶν τὴν ἑλληνικήν. Καθίστων δὲ δι' αὐτῆς ἀλλήλους προσεκτικούς, ὅπως μὴ τοὺς διαφύγῃ λόγος ἀπρεπής, διότι ἡ πεποίθησις ὅτι ἐλάλουν ἀκατάληπτα εἰς τοὺς παρισταμένους τοὺς ἔκαμνεν ἀθυροστόμους.

5. Θέλιτι δέτρ' ἀθήσιτι, θέλιτι μαραθῆτι.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Θέλετε δέντρ' ἀνθήσετε, θέλετε μαραθῆτε. Στίχος κοινοτάτου δημώδους ᾄσματος, εἰς παροιμίαν μεταπεσών, Λέγεται εἰς δήλωσιν ἀδιαφορίας περὶ τῆς ἐκβάσεως ὑποθέσεως, πρὸς ἣν οὐδὲν ἔχει κοινὸν ὁ λέγων, ἢ περὶ τῆς τύχης ἀνθρώπου, πρὸς ὃν οὐδὲν τὸν συνδέει.

6. Ὅλαις ἡ παπανούραις τὸ Μάη ἀνθίζουνε.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Παπανοῦρα, ἡ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος παπαροῦνα, ἐν δὲ τῇ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ τῆς καλαβρίας παπαρίνα (ἐκ τοῦ ἰταλ. papavero πιθανῶς· παρὰ τοῖς κουτσοβλάχοις paperuna = ἡ χρυσαλίς, ἡ ψυχή), καλεῖται ὁ μήκων (papaver L.) καὶ ἰδίως μήκων ἡ ῥοιὰς (papaver rhœas), ἡ εἰδικώτερον ἀγριοπαπαροῦνα λεγομένη. Μεταφορικῶς δὲ ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἡ ἄνους καὶ ἀπρόσεκτος γυνή, ἡ οὐδὲν συνετὸν ἀποκρινομένη εἰς τοὺς ὁμιλοῦντας πρὸς αὐτήν, ἡ παντὶ ἀνέμῳ σαλευομένη, ὡς οἱ μήκωνες ἐν τοῖς ἀγροῖς.

Λέγεται ἐπὶ εὐτελῶν καὶ κούφων γυναικαρίων, ἅτινα ζητοῦσι νὰ ἐπιδειχθῶσιν εὐθὺς ὡς τύχωσιν εὐκαιρίας· μάλιστα δὲ κυριολεκτεῖται ἐπὶ πτωχαλαζόνων, μιμουμένων τὰς ἀνωτέρας αὐτῶν τὴν κοινωνικὴν τάξιν καὶ τὴν μόρφωσιν, ἄν ποτε εὐπορήσωσιν. Ἀνθοῦσι δηλαδὴ καὶ αἱ ποταπαὶ καὶ ἄοσμοι παπαροῦναι τὸν μῆνα, καθ᾽ ὃν ἀνθοῦσι τὰ πλεῖστα τῶν ἀνθέων, μιμούμεναι ταῦτα, καὶ ἀνθοῦσιν ἀνεξαιρέτως πᾶσαι, καί τοι μετὰ τῶν ἀνθέων μόνον ἓν εἶδος αὐτῶν δύναται νὰ καταλεχθῇ, ἡ λεγομένη βενέτικη παπανοῦρα. — Ἡ παροιμία φέρεται καὶ ὡς πρῶτος στίχος κωμαστικοῦ ᾄσματος.

7. Τὸ σπολάσσι ἄθθειε· ὁ λύκο σώννει φάῃ τὴν μάνναν dου.

(Ῥοχοῦδι Καλαβρίας. Mor. 98, 35).

Ὁ βάτος ἤνθησε, ὁ λύκος ἠμπορεῖ νὰ φάγῃ τὴν μάνναν του. Λέγεται ἐπὶ παραδοξοτάτων ἀκουσμάτων· ἀφοῦ συνέβη τοῦτο τὸ πρᾶγμα, ὁ τιδήποτε ἄλλο συμβῇ δὲν εἶναι θαυμαστόν.

ἀνίσταμαι

1. Ἀνάστα ὁ Θεὸς ἐγέντον.

(Πόντου. Ἑπτάλ. Α'. 370, 200).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

2. Ἔγινε τὸ ἀνάστα ὁ θεός.

(Κοινοτάτη — Βάρνερ: ἀνάστα 1 ["Εκαμε τὸ]. — Πανδώρ. Η', 175 ["Εκαμαν τὸ]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 172, 13. — Β. 354, 30. — Κα. 402. — Κων]πόλεως. Ἡμερ. Ἀν. 183, 79 [Ἀ. ὁ θ.]. — Κεφαλληνίας. Παρνασ. ΙΕ', 294 [ὁμ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ῥητὸν ἐκ Ψαλμ. πα', 8. ογ', 22. Ἐπὶ μεγάλης συγχύσεως θορύβου καὶ ταραχῆς. Μετέπεσε δ' εἰς τὴν σημασίαν ταύτην τὸ ῥητὸν ἐκ τῶν γινομένων καθ' ἣν στιγμὴν ἐκφωνεῖται ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὑπὸ τοῦ ἱερέως ἀπὸ τῆς ὡραίας πύλης μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου τὴν πρωΐαν τοῦ μεγάλου Σαββάτου. Ὁ μὲν ἱερεὺς σκορπίζει τότε ἐκ τοῦ πρὸ αὐτοῦ σωροῦ δάφνας καὶ κλάδους ἐλαίας, ἃς ἁρπάζουσιν σπεύδοντες καὶ συνωθούμενοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι. Οἱ κώδωνες τῆς ἐκκλησίας οἱ καθ' ὅλην τὴν μεγάλην ἑβδομάδα πενθίμως κρουόμενοι, ξεχηρεύουν τότε (ὡς λέγουσιν ἐν Ζακύνθῳ) καὶ ἠχοῦσι χαρμοσύνως, πυροβολισμοὶ δὲ καὶ πυροτεχνήματα ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας ἀνταποκρίνονται εἰς τὸ διαβιβαζόμενον οὕτως ἄγγελμα ὅτι ἔγινεν ἡ πρώτη ἀνάστασις. Τὴν στιγμὴν δ' ἐκείνην ἀρχίζει ἡ σφαγὴ τῶν ἀμνῶν τοῦ Πάσχα, ἐνιαχοῦ δὲ ῥίπτουσιν ἀπὸ τῶν παραθύρων τῶν οἰκιῶν θραύσματα πηλίνων ἀγγείων. (Πρβλ. Ἑστίαν 1889 τ. ΚΖ' σ. 333. 338. Παρνασσ. ΙΕ' σ 294). Κατὰ τὸν αὐτὸν ἀναμφιβόλως τρόπον θὰ ἐπανηγυρίζετο ἡ πρώτη ἀνάστασις καὶ κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους· ἀλλ' ἐκ μὲν τῆς παρὰ Κωνστ. Πορφυρογεννήτῳ (Ἐκθ. βασιλ. τάξ. Α', 35, 3. σ. 183 Bonn) ἐπισήμου περιγραφῆς οὐδὲν τοιοῦτο διαφαίνεται, ὑποδηλοῦται ὅμως ὑπὸ τοῦ Κωδινοῦ Κουροπαλάτου (περὶ τῶν ὀφφικιαλ. 13 σ. 72 Bonn), ἀναφέροντος μόνον τὸν διασκορπισμὸν τῶν δαφνῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ: «καὶ μετὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου ἀνάγνωσιν, ἤτοι εἰς τὸ ἀνάστα ὁ θεὸς κρίνων τὴν γῆν, ἐξάγουσι τρεῖς ἀπὸ τῶν ἀναγνωστῶν δάφνας ἐκ τῆς ἐκκλησίας, καὶ πάττουσιν ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως. Εἶτα ἐξ ἑτοίμου παιδόπουλα ὄντα φέρουσιν ἀπὸ τῶν ἐκτὸς δάφνας καὶ οὗτοι καὶ ἀποπάττουσι, πληροῦντες τὸ τρίκλινον». Τὸ ἔθιμον τῆς θραύσεως τῶν πηλίνων ἀγγείων ὑπάρχει ἢ ὑπῆρχεν ἐνιαχοῦ τῆς Γαλλίας, ἀλλ' ἐρρίπτοντο ταῦτα τὴν Κυριακὴν τῆς διακαινησίμου ἀντὶ τοῦ μεγάλου Σαββάτου καὶ τόσον ἀφθόνως, ὥστε αἱ ὁδοὶ ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῶν συντριμμάτων. (Nore, Coutumes des provinces de France σ. 206).

ἀνέψι

1. Εἰς ὅποιον ὁ θεὸς δὲν δίνει παιδιά, δίνει ὁ διάβολος ἀνίψια.

(Β. 72, 96. — Βάρνης (;) Κρ. 18 [ἀνέψια.]).

Παροιμία νόθη, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ ἱσπανικοῦ διηγήματος ἐν Μνημοσύν. Α΄ σ. 382, ὡς ἐλέγχει ἡ συμφωνία πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ διηγήματος τούτου. Ὁ Κράχτογλους ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ Βενιζέλου. Τὸ κείμενον τῆς ἱσπανικῆς παροιμίας ἔχει ὧδε: A quien Dios no le dió hijos, el diablo le dió sobrinos (W. II, 76, 1850. 1852). Φέρεται ὅμως ἡ παροιμία καὶ παρὰ τῷ λαῷ ἐν Κρήτῃ (βλ. τὴν ἑπομένην).

2. Ὅτινος δὲ πέμπει ὁ θεὸς παιδί, τοῦ πέμπει ὁ διάβολος ἀνίψα.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. τὴν προηγουμένην, ὅπου ἀναφέρεται καὶ ἡ ἀντίστοιχος ἱσπανική. **Γερμαν.** Wem Gott einen (keinen?) Sohn gibt, dem gibt der Teufel Neffen = 'ς ὅποιον ὁ θεὸς δίνει (δὲν δίνει;) γιό, τοῦ δίνει ὁ διάβολος ἀνίψια. (W. II, 75, 1832). Wem Gott keinen Son gibt, dem gibt der Teufel ein paar Vettern = 'ς ὅποιον ὁ θεὸς δὲν δίνει γιό, τοῦ δίνει ὁ διάβολος ἕνα ζευγάρι ξαδέρφια· (αὐτ. 76, 1852). Wem Gott keine Kinder gibt, dem gibt er Pathen = 'ς ὅποιον ὁ θεὸς δὲν δίνει παιδιά, τοῦ δίνει κουμπάρους. (αὐτ. 1851).

ἀνόητος

1.* Ἀνόητος νεοττὸς ἑκὼν δείκνυσι τὴν ἑαυτοῦ νοσσιάν.
(Ἀποστόλ. 217. — Κατζιούλ. 75, 31).

Ἡ παρ' Ἀποστολίῳ εἶναι παράφρασις τῆς δημώδους παροιμίας, ἣν βλ. ἐν λ. μωρὸς 167· ὁ δὲ Κατζιούλης παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ἀποστολίου ἀπαράλλακτον τὴν παροιμίαν, προκρίνας μόνον τὸν ἕτερον τύπον τῆς τελευταίας λέξεως, νεοσσιά. Λέγεται ἐπὶ τῶν ἀποκαλυπτόντων τὰ σχέδιά των ἢ ὁμολογούντων τὴν ἐνοχήν των, ἂν καὶ ἠδύναντο νὰ τὴν ἀποκρύψωσιν. — Ὁμοία ἡ παλαιὰ **Γαλλ.** παροιμία: Meschant est l'oiseau qui descouvre son nid beau. (Leroux I, 189).

2. Ὁ ἀνόητος ἔχει μωρολογιά,
κ' ἡ καρδιά του θὲ πολλά.
(Β. 177, 20).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. μωρὸς 107. Ὅτι ὁ μωρὸς εἶναι φλύαρος καὶ πολλὰς ἔχει ἀξιώσεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν, ἵνα μὴ ὑποληφθῶμεν ὅμοιοί του.

3.* Ὅταν ἀνόητος ᾖς, μηδεὶς σου αἰσθανέσθω.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 129. Ἐν τῷ βαροκκιαν. ᾖ — ἐσθανέσθω).

Ὅτι ὁ μωρὸς πρέπει νὰ φυλάσσηται ἵνα μὴ ὁμιλῶν ἀποκαλύψῃ τὴν μωρίαν του, ἐν ᾧ σιωπῶν ὑπολαμβάνεται ὡς συνετός. Ἐλέγετο ἴσως εἰρωνικῶς πρὸς τοὺς ἀσύνετόν τι εἰπόντας. Φέρεται καὶ νῦν ἐν παραπλησίᾳ διατυπώσει ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς, περὶ ὧν βλ λ. μωρὸς 4, ὅπου ἀναγράφονται καὶ αἱ ἀντίστοιχοι γνῶμαι τῶν ἀρχαίων καὶ ὅμοιαι ξέναι παροιμίαι.

ἀνοιγόκλεισμα

1. Αὐτὰ τἀνοιγοκλείσματα
φέρνε καὶ ξεστανίσματα.

(Πελοποννήσου. Παρν. Η', 251).

Ἀνοιγόκλεισμα ἡ συνεχὴς καὶ ἀπότομος μεταβολὴ τοῦ καιροῦ μάλιστα κατὰ τὸ ἔαρ, ὅτε ἀνοίγει ὁ οὐρανὸς (γίνεται αἰθρία) καὶ μετὰ μικρὸν κλείνει (καλύπτεται ὑπὸ νεφῶν). Αἱ τοιαῦται δὲ μεταβολαὶ κατὰ τὴν παροιμίαν εἶναι ὀλέθριαι εἰς τὰ ποίμνια· φέρουν ξεστανίσματα (ἐκ-στάνη) ἀραίωσιν ἢ καταστροφὴν τῆς στάνης τῶν προβάτων.

ἀνοίγω

1. Ἄνοιξε τὸ κλαρί του.

(Πτζ. 218, 65).

Ἤτοι ἀνεβλάστησε. Κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν δένδρων λέγεται εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ὀψέ ποτε εὐδοκιμούντων εἴς τι, ἰδίᾳ δὲ ἐπὶ τῶν ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ ἐρχομένων εἰς γάμον.

2. Ὅταν τὸ καΐκι ἀνοίξῃ, κάθε κακὸς καιρὸς φυσᾷ.

(Β. 237, 876).

Εἰς πλοῖον διερρωγὸς πᾶς ἄνεμος εἶναι ἐπικίνδυνος, τὸν δὲ περιπεσόντα εἰς ἀτυχίας καὶ μικρὸν ἐμπόδιον καταβάλλει. Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** A nave rotta ogni vento è contrario = 'ς τὸ τσακισμένο καράβι κάθε ἄνεμος εἶναι ἐνάντιος. (Giusti 67. Παραλλαγαὶ διαλεκτικαὶ παρὰ Pitrè I, 249) A barca rota ogni vento xe fortuna = 'ς τὴν τσακισμένη βάρκα κάθε ἄνεμος εἶναι φουρτοῦνα. (βενετική. Pasqualigo 85).—**Ἀγγλ.** To a crazy ship all winds are contrary = 'ς τὸ χαλασμένο καράβι ὅλοι οἱ ἄνεμοι εἶναι ἐνάντιοι. (W. IV, 168, 58).—**Γερμαν.** Ein gebrechlich Schiff hat immer Gegenwind = χαλασμένο καράβι ἔχει πάντα ἐνάντιον ἄνεμον. (αὐτ. 167, 37). Einem lecken Schiff ist jeder Wind entgegen (gefährlich) = 'ς τὸ παράλυτο πλοῖο κάθε ἄνεμος εἶναι ἐνάντιος· ἢ ἐπικίνδυνος. (αὐτ. 168, 58).

3. Ὡς ἄνοιξ' ἡ καρδοῦλά μου, ν' ἀνοίξῃ ἡ κεφαλή σου.
(Θήρας Δε. 6', 34. — Β. 343, 10).

Κατάρα μᾶλλον ἢ παροιμία, κατὰ τὸν συνήθη τῶν καταρῶν τύπον τῆς παρομοιώσεως ἐξενηνεγμένη.

ἄνοιξη

1. Ἄλλο δὲ μὲ ἐμάρανε, τῆς ἄνοιξης τὸ κρύο.
(Ἰωαννίνων Μ. σ. 48, 28).

Μαραίνω λέγεται καὶ κυριολεκτικῶς (κατὰ μικρὸν φθείρω) καὶ μεταφορικῶς (= θλίβω, λυπῶ). Ἡ παροιμία ἔχει τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ αἱ βυζαντιναὶ ἐν λ. χειμῶνας 3. 5, ὅτι ὀλεθρία καὶ εἰς τὰ φυτὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα εἶναι ἡ ἀναλαμπὴ τοῦ χειμῶνος κατὰ τὸν Μάρτιον. Κατὰ τὸν ἀνακοινώσαντα τὴν παροιμίαν εἰς τὸν Μόμσεν ὑποτίθεται λέγουσα ταύτην ἡ Παναγία. Ἄριστα δ' ἐπεξηγεῖ αὐτὴν ἡ παράδοσις τῶν περιοίκων τοῦ Παρνασσοῦ, ἣν βλ. ἐν τοῖς ἐμοῖς Δημώδ. μετεωρολ. μύθ. σ. 26-7. Κατὰ ταύτην εἷς καλόγηρος ἐκ τῆς μονῆς τοῦ ὁσίου Λουκᾶ ἐπεθύμησε περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος αἰῶνος νὰ ἴδῃ τὸ ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ κρουσταλλένιο παλάτι τοῦ παγεροῦ ἀνέμου Κατεβατοῦ, ὅπου κατανικῶν τὰ Στοιχεῖα πρὸς τὰ ὁποῖα παλαίει

τὸν χειμῶνα, κάθεται καὶ ἀναπαύεται, ἐν ᾧ ἡ ἀναπνοή του, τὸ φοβερὸ Ἀπόγειο, φέρει τὸν ὄλεθρον προπάντων κατὰ τὸν Μάρτιον. Παραλαβὼν δ' ὁ καλόγηρος ἐκεῖνος τροφὰς καὶ ξύλα καὶ τἆλλα ἐπιτήδεια ἀνῆλθε κατὰ Νοέμβριον εἰς τὸν Παρνασσὸν καὶ ἐκλείσθη εἰς σπήλαιον, κείμενον πρὸς τὸ βορειοδυτικὸν τῆς ἀκροτάτης τοῦ ὄρους κορυφῆς, ἥτις καλεῖται Λυκέρι. Ἐκεῖ ἔζησε μέχρι τῶν μέσων τοῦ Μαρτίου καὶ εἶδεν ὅσα ἤθελε νὰ ἴδῃ· ἀλλ' ἂν καὶ εἶχε καὶ τροφὰς καὶ ξύλα ἀρκετά, ὅμως τὸ πάλεμα τῶν στοιχειῶν καὶ τἆλλα φοβερὰ πράγματα τὸν ἐφόβησαν τόσον πολύ, ὥστε ἐξέλιπον αἱ δυνάμεις του, τὸ δὲ ἀπόγειο τοῦ Μαρτιοῦ τὸν κατεμάρανε καὶ ἐρρούφηξε τὸ αἷμά του. Ἐννοήσας δὲ προσεγγίζον τὸ τέλος αὐτοῦ ἐπέγραψεν ἐπὶ μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ σπηλαίου ταῦτα: «Εἶδα τοὺ πάλεμα στοιχειῶν, εἶδα κὶ τοὺ παλάτι· | κὶ ἄλλου δὲ φοβήθηκα σὰν τοῦ Μαρτιοῦ τἀπόγειο».

2. Τὸ χελιδόνι δὲν φέρνει πάντα τὴν ἄνοιξη.

(Ζακύνθου. Σμύρνης. Μ. 32).

Βλ. τὴν ἐν λ. ἕνας 84 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Συνήθως ἡ ἔλευσις τῶν χελιδόνων (τὴν 1 Μαρτίου κατὰ μέσον ὅρον, ὅτε ᾄδεται καὶ τὸ χελιδόνισμα) εἶναι προάγγελος τοῦ ἔαρος· ἀλλ' ἐνίοτε τὸ ἔαρ εἶναι ὀψιμώτερον, καὶ κατὰ τὸν Μάρτιον ἐπικρατεῖ ἀκόμη χειμών.

ἀνοιχτός

1. Ἀνοιχτὸ τόπο γεννήθηκα.

(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ξεσκέπαστος 1, ξέσκεπος 1. Ἐκ φύσεως οὐδὲν δύναμαι νὰ κρύπτω, ἀλλὰ μετὰ παρρησίας λέγω πάντοτε τὴν ἀλήθειαν.

ἀνομομάζωμα

1. Ἀνομομαζώματα,
δαιμονοσκορπίσματα.

(Β.[1] 2, 12. — Βερ. 13, 22. — Β, 18, 234).

Βλ. ἀνεμομάζωμα 1.

ἀντάμα

1. Ἀντάμα δὲ μονοιάζουμε, κ' ἡ χωρισιὰ κακή εἶναι.

[Βλ. Κατζιούλ. 1167. — Γορτυνίας. Ἐφ. Φιλομ. 1857 σ 217 [ἔναι.] — Βερ. 67, 25 [δὲν μονοιάζομε]. — Β. 19, 247. — Ππζ. 218, 27 [ἔναι.] — Ἐλευσῖνος Γόρτυνος παρὰ κ. Κασιμάτη.

Βλ. μαζὶ 1, χωρισμὸς 1. Ἐπὶ τῶν κατ' ἀνάγκην διὰ συγγένειαν (ὡς οἱ σύζυγοι) ἢ ἄλλον τινὰ λόγον συζώντων ἐν διχονοίᾳ ἢ ἐν στερήσεσι, καὶ ἐπὶ τῶν μεταμελομένων ἐπὶ τῇ διαλύσει παλαιᾶς φιλίας ἕνεκα διαφορᾶς γνωμῶν. Ὁμοιόταται εἶν' αἱ ἀρχαῖαι ῥήσεις, αἱ παρατεθεῖσαι ἐν λ. ἄνδρας 71. Πρβλ. καὶ τὰς ἑξῆς παρ. **Γερμαν.** Ich kann nicht mit dir und auch nicht ohne dich leben = δὲν ἠμπορῶ μὲ σὲ καὶ οὔτε καὶ χωρὶς ἐσὲ νὰ ζήσω. (W. II, 1864, 425 μετὰ βοημικῆς παραλλαγῆς). — **Ῥωσ.** Χωρὶς ἀγαπημένο δὲν ζῇς, ἀλλὰ καὶ κοντὰ 's τὸν ἀγαπημένο νὰ μὴν εἶσαι. (Dal II, 303). Μαζὶ στενόχωρα, χωριστὰ δυσάρεστα. (αὐτ. 308). Χωριστὰ δυσάρεστα, μαζὶ κακά. (αὐτ.). Λύπη μαζί σου, δυστυχία χωρὶς σέ. (αὐτ.). Νὰ μὴ δῇς, ἡ καρδιὰ καίεται, νὰ ἰδῇς, ἀπ' τὴν καρδιὰ βγαίνει. (αὐτ.).

2. Ἀντάμα πᾶμε, δέσποτα, καὶ πᾶμ' ὅθεν ὁρίζεις.
(Κα. 491).

Προθύμως ὑποβαλλόμεθα εἰς θυσίας ἢ ἐκτιθέμεθα εἰς κινδύνους, ὅταν γινώσκωμεν ὅτι θὰ συγκινδυνεύσωσι καὶ ἐκεῖνοι, ὑπὲρ ὧν ἐργαζόμεθα· εὐλόγως δὲ δυσφοροῦμεν καὶ ὁ ζῆλος ἡμῶν ἀμβλύνεται, ἂν οἱ ὠφελούμενοι ἐκ τῆς ἐργασίας ἡμῶν, εἰς ἡμᾶς μὲν καταλείπουσιν πάντα τὰ βάρη, αὐτοὶ δὲ καρποῦνται ἀμέριστον τὸ κέρδος.

3. Ἀντάμα τρέχομε, ἀντάμα ἀγαναχτοῦμε.
(Κα. 492).

Ὁ συναγωνισμὸς ἀποβαίνει συνήθως ἐπιζήμιος εἰς ἀμφοτέρους τοὺς συναγωνιζομένους. Ἐν ἀγῶνι δρόμου οὐδὲν θὰ κερδήσῃ ὁ νικητὴς πλέον τοῦ ὑπολειφθέντος, ἀμφότεροι ὅμως θὰ καταπονηθῶσιν.

ἀντάμικος

1. Ἀνταμικὸ γαιδοῦρι, ἢ τοῦ λύκου ἢ τοῦ ψόφου.
(Κα. 493).

Βλ ἀρ. 2-4, κοινὸς (ἐπίθ.) 1, μαζικὸς 1, μεσιακὸς 1. 2, συντροφικὸς 2-4. Τὸ ἀνταμικὸν ἤτοι τὸ ἑταιρικὸν κτῆμα δὲν ἀξιοῦται ὅσης καὶ τὸ εἰς ἕνα μόνον ἰδιοκτήτην ἀνῆκον ἐπιμελείας. Τὸ ἑταιρικὸν κτῆνος ἢ θὰ ἀποθάνῃ μὴ τρεφόμενον ἐπαρκῶς, ἢ θὰ φαγωθῇ ἀπὸ τὸν λύκον ἐγκαταλειπόμενον ἀφύλακτον. Διότι οἱ σύντροφοι «συνερίζονται ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον», οὐδεὶς δέχεται νὰ ὑποβληθῇ εἰς μείζονας κόπους καὶ πλείονας δαπάνας ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ κτήματος, καὶ συνήθως ἀφίεται τοῦτο εἰς τὴν τύχην του. Καθόλου δ' ἐν πολλαῖς παροιμίαις ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐκφράζει δυσπιστίαν πρὸς τὰς ἑταιρικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ καταδικάζει τὸν συνεταιρισμόν. Ἀλλ' αἱ τοιαῦται ἰδέαι ἐπικρατοῦσι καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς, ὡς μαρτυροῦσιν αἱ ὅμοιαι πρὸς τὴν προκειμένην ξέναι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Caddu de mesu a pare nen fune, nen crabistu = ἄλογο συντροφικὸ δὲν ἔχει οὔτε σκοινί, οὔτε καπίστρι. (σαρδην. D. I, 429). El pezo basto lo ga l'aseno del comun = τὸ χειρότερο σαμάρι τὸ ἔχει τὸ γαιδοῦρι τῆς κοινότης. (αὐτ. μετὰ λομβαρδικῆς παραλλαγῆς). Porca comune non impingua = συντροφικὸ γουροῦνι δὲν παχαίνει (αὐτ. μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). — **Γαλλ.** L'âne du commun est toujours le plus mal bâté. (Littré λ. âne 6. Quitard σ. 55. Leroux I, 140). Il n'y a pas d'âne plus mal bâté que celui qui sert au commun. (D. I, 429, μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). L'asne de tous est mangé des loups. (Leroux I, 142). L'ay dou commun, la quoue l'y sequo. (D. I, 429. Ἄλλας προβηγκιανὰς παραλλαγὰς βλ. ἐν Tradition 1894 σ. 47. 48. D. II. σ. 463 ἀρ. 429). Caà de dues cabanes la coude q'eu pen = σκυλὶ δύο καλυβιῶν τοῦ κρέμεται ἡ ὀρά. (D. I, 429). — **Κατα-λαν.** Ovella de mólts, los llobs se la menjan = πρόβατο τῶν πολλῶν οἱ λύκοι τὸ τρῶν (Haller 380). — **Ἱσπαν.** Oveja de muchos, lobos se la comen = ὁμ. (αὐτ. 378). Asno de muchos, lobos le comen = γαιδοῦρι τῶν πολλῶν οἱ λύκοι τὸ τρῶν. (Valles 312 = Haller 377). — **Πορτογαλ.** Asno de muitos, lopos o comen = ὁμ. (Haller 380). — **Ῥωμουν.** Pe magarul mai multora lupul îl manânca = ὁμ. (Zanne 2106).— **Ἀγγλ.** The common horse is worst shod = τὸ συντροφικὸ

ἄλογο εἶναι τὸ χειρότερα πεταλωμένο (D. I, 429). — **Ὁλλανδ.** Gemeene schapen eten de wolven = συντροφικὰ πρόβατα τρώγουν οἱ λύκοι. (W, IV, 60, 149). – **Γερμαν.** Gemeine schafe fressen die Wolfe = ὁμ. (αὐτ.). Der Esel der Gemein ist am schlechtesten gesattelt (wird am schlehtesten gefüttert = τὸ γαιδοῦρι τὸ συντροφικὸ χειρότερα ἀπ' ὅλα σαμαρώνεται· ἤ: ταγίζεται. (αὐτ. I, 857, 65). Ein Esel der Gemein wird bald von Wölfen gefressen sein = γαιδοῦρι ποῦ εἶναι συντροφικὸ γρήγορα θὰ φαγωθῇ ἀπὸ λύκους. (αὐτ. 860, 157) Jedermans Esel hat der Wolf vorm Jahr gefressen = τὸ γάιδαρο ὅλου τοῦ κόσμου τὸν ἔφαγε ἀπὸ τὰ πέρσι ὁ λύκος. (αὐτ. 865, 296). Es geht ihm wie dem Esel, der zwei Brüdern diente; jedweder meinte, er sei beim andern gefüttert worden = τὰ περνάει σὰν τὸ γάιδαρο, ποῦ δούλευε δύο ἀδέρφια· ὁ καθένας τους ἐνόμιζε πῶς τὸν ἐτάγισε ὁ ἄλλος. (αὐτ. 878, 619). Ein Esel, der vielen gehört, wird zuerst von Wölfen gefressen = τὸ γάιδαρο, ποῦ τὸν ἔχουν πολλοί, πρῶτον τὸν τρώγουν οἱ λύκοι. (W. V, 1238, 676). — **Βασκική.** Ororen ardia otsoac jan = πρόβατο τῶν πολλῶν τὸ τρώγουν οἱ λύκοι. (Haller 380).

2. Ἀντάμικος γάδαρος τὸν τρώγει ὁ λύκος.
(Βλ. Κατζιούλ. 1729. — Β 20, 249).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἀνταμικὸς ὁ γάιδαρος, γιὰ νὰ τὸν φάῃ ὁ λύκος.
(Κα. 494).

Βλ. ἀρ. 1.

4. Τἀντάμ'κου τοὺ βόιδι, τοὺ τρώει οὐ λύκους.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 1.

ἀνταμώνω

1. Ἐγὼ ταξιδιώτης κ' ἐσὺ ξενοδόχος, κάπου θ' ἀνταμωθοῦμε.
(Βάρνης. Κρ. 16).

Βλ. ἀρ. 3, πρβλ. ὅρος 1 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἐπὶ τῶν δολιευομένων ἡμᾶς εἰς τὰς συναλλαγάς, διότι πεποιθότες ὅτι οὐδέποτε πλέον θὰ συναλλαχθῶμεν πρὸς αὐτοὺς δὲν φοβοῦνται τὸν ἔλεγχον καὶ τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ἴσων. Αἱ τουρκικαὶ λέξεις ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 3 παραλλαγῇ ὑποδεικνύουσιν ὅτι τουρκικὴ ἡ προέλευσις τῆς παροιμίας.

2. Θ' ἀdαμουθοῦμε 'ς τὰ κιουρτσίδικα.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 5. Κιουρτσίδικα (λ. τουρκ.) ὁ τόπος τῆς ἀγορᾶς, ὅπου τὰ ἐργαστήρια τῶν γουναράδων.

3. Ἴσαμι νά σι σὺ γιουλτζής, τσὶ γὼ χανιτζής, θ' ἀνταμώσουμι μνιὰ φουρά.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 1. Γιουλτζὴς λ. τουρκ. ὁ ταξιδιώτης· χανιτζὴς (λ. τουρκ. κοινοτάτη ἁπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος) ὁ πανδοχεύς.

4. «Πότε πλιὰ θ' ἀνταμωθοῦμε;
— Εἰς τοῦ γούναρη τὴν κάδη».

(Ἀθηνῶν παρὰ Ὀθ. Στασινοπούλου)

Βλ. τὴν ἑπομένην.

5. Τἀλεπόπουλα ρώτησαν τὴν ἀλωπού· «Ποῦ θὰ ἀνταμωθοῦμε; — Εἰς τοῦ γούναρη τὴν κάδην», εἶπε.

(Μα. 38 [ἠρώτησαν — ἀνταμωθοῦμεν]).

Βλ. ἀρ. 2. 4. Ὑπόκειται ὁ ἁπλοῦς μῦθος ὅτι ὅτε ἔβγαλε τὰ παιδιά της ἡ ἀλεποὺ (ὅτε δηλ. τὰ ἀφῆκε νὰ φροντίζουν μόνα των περὶ τῆς τροφῆς των, ἀφοῦ ἐμεγάλωσαν) τὴν ἠρώτησαν ἐκεῖνα ποῦ θ' ἀνταμώσουν πάλι καὶ τοὺς ἀπεκρίθη «εἰς τοῦ γούναρη τὴν κάδη», ἐννοοῦσα ὅτι πάντως ἐκεῖ θὰ καταλήξωσιν. — Ἡ παροιμία σημαίνει, ὅτι ἀναποφεύκτως οἱ πονηροὶ κακὸν εὑρίσκουσι τέλος· ἀλλὰ συνηθέστατα γίνεται χρῆσις αὐτῆς (μάλιστα τῶν ὑπ' ἀρ. 2 καὶ 4 παραλλαγῶν) μετὰ παιδιᾶς κατὰ τὸν ἀποχωρισμὸν φίλων, οἵτινες δὲν ἐλπίζουσι νὰ συναντηθῶσιν ἐν τῷ μέλλοντι, κοινὸν δὲ τόπον συναντήσεως θεωροῦσι

τὸν τάφον. — Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Tutte le volpi alla fine si riveggono in pelliceria = ὅλαις οἱ ἀλεποῦδες 'ς τὸ τέλος γυρίζουν 'ς τὸ γουναράδικο. (τοσκ Giusti 48). Tutti li vurpi si trovanu a la pillicciria = ὅλαις οἱ ἀλεποῦδες βρίσκονται 'ς τὸ γουναράδικο. (σικελ. Pitrè I, 146). Dissiru li vulpazzi (vulpi) a li vulpotti: a lu puddàru nni juncemu tutti = εἶπαν οἱ ἀλεπούδαροι (ἀλεποῦδες) 'ς τἀλεπόπουλα. 'Σ τοῦ γούναρη θ' ἀνταμώσουμε ὅλοι. (ἐπίσης, αὐτ. 145). Dissi la vulpi' un jornu a li vulpotti: A li 'nguantara nni videmu tutti, cu' havi lu culu e la peddi cchiù forti = εἶπεν ἡ ἀλεποὺ μία μέρα ς' τἀλεπόπουλα· 'ς τὸ ταμπάκικο θὰ ἰδοῦμε ὅλοι ποιὸς ἔχει τὸν κῶλο καὶ τὸ τομάρι δυνατώτερο. (ἐπίσης, αὐτ.). Ogni mazzone benit a perder sa coa = κάθε ἀλεποὺ καταντᾷ νὰ χάσῃ τὴν ὀρά της. (σαρδηνία, αὐτ. 147).— **Γαλλ.** Tous les renards se trouvent à la fin chez le pelletier. (Littré λ. pelletier). On donne assignation pour se revoir chez le pelletier (αὐτ.). Enfin les renards se trouvent chez le pelletier (D. I, 525). La peau du renard finit toujours par arriver à la boutique du pelletier. (αὐτ.).—**Ἱσπαν.** Allá nos veremos en el corral de los pellejeros = ἐκεῖ θὰ ἰδωθοῦμε, 'ς τὴν αὐλὴ τῶν γουνάρηδων. (Haller 124). Alla nos veremos: en la pellegeria de Burgos = ἐκεῖ θὰ ἰδωθοῦμε, 'ς τὸ γουνάρικο τῆς Βούργου (Valles 148 = Haller 124). — **Ῥωμουν.** Vulpea dupa mórte de cojocari are parte = ἡ ἀλεποὺ ἀφοῦ ψοφήσῃ 'ς τοῦ γούναρη καταντᾷ. (Zanne 2673). — **Ἀγγλ.** The fox goes at the last to the shop of the furrier = ἡ ἀλεποὺ καταντᾷ 'ς τὸ τέλος 'ς τἀργαστῆρι τοῦ γούναρη. (W. II, 1729, 1). Every fox must pay his own skin te the flayer = κάθε ἀλεποὺ χρεωστεῖ νὰ δώσῃ τὸ τομάρι της 'ς τὸ γδάρτη. (W. I, 1252, 302). Air day or late day the fox's hide finds aye the flaying knife = ἀργὰ ἢ γρήγορα τὸ ἀλεποτόμαρο βρίσκει τὸ μαχαῖρι ποῦ γδέρνουν. (σκωτική, D. I, 525). — **Ὁλλανδ.** Het gewoone eind van den vos is de bontwerkerswinkel = τὸ συνειθισμένο τέλος τῆς ἀλεποῦς εἶναι τὸ γουναράδικο. (αὐτ.). — **Γερμαν.** Alle listigen Füchse kommen endlich beym Kirssner in der

Beize zusam = ὅλαις οἱ πονηραῖς ἀλεποῦδες ἀνταμώνονται 'ς τὸ τέλος 'ς τοῦ γούναρη τὴν κάδη. (W. I, 1240, 2). Die Füchse sehen sich auf dem Pelzmarkt (bei dem Kürschner) wieder = οἱ ἀλεποῦδες ξαναβλέπονται 'ς τὸ δερματοπάζαρο· ἤ: 'ς τοῦ γούναρη. (αὐτ. 1244, 111). Es ist kein Fuchs so alt, sein Balg kommt in die Beize (Kürschnerlauge) = ὅσο κι' ἂν γεράσῃ ἡ ἀλεπού, τὸ τομάρι της καταντᾷ 'ς τὴν κάδη· ἤ: 'ςτὸν πίτυκα (αὐτ. 1247, 156), Wenn der Fuchs zeitig ist, trägt er den Balg selbst zum Kürschner = ἂν ἡ ἀλεποὺ εἶναι 'ς τὴν ὥρα της, μονάχη πάγει τὸ τομάρι της 'ς τοῦ γούναρη (αὐτ. 1252, 302). Endlich kommen doch alle Fuchsbälge in des Kürschners Haus = ὅπως καὶ νά εἶναι 'ς τὸ τέλος πᾶν ὅλα τἀλεποτόμαρα 'ς τοῦ γούναρη τὸ σπίτι. (αὐτ. 1258, 1). Beim Kürschner kommen alle Fuchsbälge zusammen = 'ς τοῦ γούναρη ἀνταμώνονται ὅλα τἀλεποτόμαρα. (W. II, 1729, 1). — **Τουρκ.** Τιλκινὺν ακ'υμπέτ γκελεdζ'εγί κ̱ιουρκdσ'ινύν ḏιουκκ̱ανίdιρ = τῆς ἀλεποῦς τὸ τέλος εἶναι τὸ γουναράδικο. (Osman. Sprichw. 233. Merx 92. Decourdemanche 917).

ἄντερο

1. Ἔβγαλα τἄντερά μου.

(Κοινή).

Ἐπὶ σφοδροῦ ἐμέτου. Ὅμοιαι παροιμιακαὶ φράσεις: **Γαλλ.** Il a failli rendre tripes et boyaux. (Littré λ. boyau 1. tripe 1).— **Γερμ.** Die Kaldaunen aus dem Leibe speien. (W. II, 1112, 4).

2. Ἔχει ὁ σιοῦκος ἄντερα;

(Καλαμῶν).

Παροιμία ἐκ τῶν διασυρουσῶν τἀκληρήματα πόλεων, σύνοψις οὖσα τοῦ ἑπομένου μεσσηνιακοῦ μύθου. Ἕνας ἀπὸ τὴ μέσα Μάνη δὲν εἴξερε τί ἦταν τὰ χλωρὰ σῦκα. Μιὰ φορὰ ποῦ ἔτυχε νὰ πάῃ 'ς τὴν Καλαμάτα, βρῆκε ἕναν πατριώτη του καὶ τοῦ γύρεψε νὰ τοῦ δείξῃ νὰ τὰ ἰδῇ. Ἐκεῖνος τόνε παίρνει καὶ τὸν πάει 'ς ἕνα συκοπερίβολο, ποῦ ἦταν συκαῖς μὲ γινομένα σῦκα, γιατὶ ἦταν καλοκαῖρι, Ἰούλιος

μῆνας. Τοῦ λέει νὰ σταθῇ ἀποκάτου ἀπὸ μιὰ συκιά, καὶ αὐτὸς νὰ σκαρφαλώσῃ ἀπάνου καὶ νὰ τοῦ ῥήχνῃ ἀπὸ κεῖνα κεῖ (καὶ τοῦ τά δειξε) νὰ τὰ φάῃ, νὰ δοκιμάσῃ. Κάθησε λοιπὸν ὁ Μανιάτης, ὅπως τοῦ εἶπε, καὶ ὁ σύντροφός του ἀνέβη 'ς τὴ συκιά, καὶ τοῦ ῥῆξε ἕνα σῦκο. Ἔσκυψε ὁ καλός σου ὁ Μανιάτης νὰ τὸ πάρῃ, ἀλλὰ κεῖ ἦταν ἕνα μικρὸ αὐλάκι, καὶ ἀντὶ νὰ πάρῃ τὸ σῦκο γελάστηκε κ' ἔπιασε ἕνα βάθρακα, ποῦ ἦταν κ' ἐκεῖνος πράσινος κ' ἔμοιαζε μὲ τὸ σῦκο, τὸν ἔσκισε κ' ἔφαγε τὸν μισό. Δὲν τοῦ πολυάρεσε ὅμως, εἶδε καὶ τἄντερα τοῦ βάθρακα καὶ παραξενεύτηκε καὶ ῥωτάει τὸ σύντροφό του· «Ἔχει ὁ σῦκος ἄντερα»; Ἐκεῖνος ἀπὸ πάνου τοῦ φωνάζει· «Ἔχει μέλι τσαὶ τσεχρί»· ὕστερα ὅμως καθὼς εἶδε τὸν μισὸ βάθρακα, ποῦ κρατοῦσε ἀκόμα 'ς τὸ χέρι ὁ ἄλλος τοῦ λέει· «Ἔ ζάβαλε, τὸ μελεοῦτσο ἔφαγες!» — Παραπλησίαν παροιμίαν ἐξ ὁμοίου μύθου προελθοῦσαν ἔχουσιν οἱ Γερμανοὶ πρὸς σατιρισμὸν τῶν Βεστφαλῶν: Gelt, haben die Pflaumen auch Beine, sagte der Westfälinger, da hatte er einen Frosch niedergeschluckt = κύτταξε, ἔχουν καὶ τὰ δαμάσκηνα πόδια, εἶπεν ὁ Βεστφαλός, καὶ κατάπιεν ἕνα βάθρακα. (W. III, 1329, 5).

3. Κιόλα τἄντερα 'ς τὴν κοιλία ἔχουσι τί εἴπῃ.

(Βούας Καλαβρίας. Μor. 90, 21).

Ἤτοι καὶ αὐτὰ τὰ ἔντερα ἐντὸς τῆς κοιλίας ἔχουσιν ἀφορμὰς λόγων, πολλῷ μᾶλλον ὁ ἄνθρωπος.

4. Πέσαν τἄντερά μου.

(Λελέκ. Ἐπιδ. 236, 104).

Πρβλ. ἥλιος 16, λύκος 37. Ἐπὶ ὑπερβολικῆς πείνης. Παραπλησία εἶναι ἡ **Γαλλικὴ** φράσις: sentir ses entrailles se déchirer (Littré λ. entrailles 1), λεγομένη ἐπὶ μεγάλης ὀδύνης.

5. Πῶχει ἄντερ' ἂς τὰ ξῇ.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ὁ ἔχων ἔντερα διὰ νὰ φάγῃ ἀνάγκη νὰ φροντίσῃ αὐτὸς ὅπως τὰ παρασκευάσῃ, μὴ ἐπικαλούμενος τὴν βοήθειαν ἄλλων, οὐδὲν ἐχόν-

των πρὸς τοῦτο συμφέρον. Οὕτω καὶ τὰς ὑποθέσεις του ἕκαστος μόνος ἂς φροντίζῃ νὰ ἐξομαλίζῃ, καὶ τὰς λύπας του ἂς μὴ ἀνακοινώνῃ εἰς ἄλλους, ἐνοχλῶν αὐτούς.

6. Τοῦ χασάπη τὰ παιδιὰ τἄντερα τὰ κάνουν δαχτυλίδια.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. χορταίνω 19. 22. Τὰ τέκνα τοῦ κρεοπώλου συχνότατα τρώγουσιν ἔντερα, διότι δυσκόλως πωλούμενα τὰ χρησιμοποιεῖ οὗτος εἰς τροφὴν τῆς οἰκογενείας του· καὶ κορεσθέντα ἐκ τῆς τοιαύτης τροφῆς, παίζουσι περῶντα εἰς τὰ δάκτυλά των τεμάχια ἐντέρων ὡς δακτυλίδια, ἐν ᾧ ἄλλοι πεινῶντες εὐχαρίστως θὰ τὰ ἔτρωγον. Λέγεται ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἀφθονίαν πραγμάτων τινῶν καὶ δαπανώντων ταῦτα ὅπου δὲν πρέπει.

ἀντὶ

1. Ἀντὶ γιὰ λαγό, ἔβγαλε ἀρκοῦδα.

(Ἠπείρου Ἀρ. 88 [Ἀντὶς γιὰ λαγὸν ἔβγαλ' ἀ.] — Β. 20, 251. — Βύρ. Γ', 281, 9. —Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 184, 64 [Ἀντὶς — ἔβγαλαν ἀ. ἢ: ἐπέταξε ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 9, πηγαίνω 48. Ἐπὶ τῶν ἐμπιπτόντων εἰς συμφοράς, ἐνῷ προσεδόκων ἀγαθόν τι, ὡς ὁ κυνηγὸς τοῦ ὑποκειμένου βεβαίως εἰς τὴν παροιμίαν μύθου, ὁ ζητῶν λαγὸν καὶ ἀνευρίσκων ἄρκτον.

2. Ἀντὶ νὰ βογγάῃ τὸ γαιδοῦρι, βογγάει τὸ σαμάρι.

(Πτζ. 218, 70. — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου. - Τριπόλεως παρ' Ἀλ. Κούμανη [ὁ γάιδαρος] — Μεσσηνίας [γογγάῃ ὁ γάιδαρος, γογγάει τὸ σ.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

3. Ἀντὶ νὰ μουγγίσῃ τὸ βῶδι, μουγγᾷ τἀμάξι.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 91 [Ἀντὶς νὰ βογγήσῃ τὸ βόιδι, βογγάει τἀ.] — Β. 20, 253).

Βλ. ἀρ. 2. 4-8. 11. 12, στρίζω 1. 2, πρβλ. αἶγα 1, γίδα 1. 5, πονῶ 12. Λέγεται ὡς καὶ ἡ ἐν λ. αἶγα 1 ἐπὶ τῶν ὑποκρινομένων ὅτι συμπονοῦσι διὰ τὰ ξένα παθήματα ὑπὲρ αὐτοὺς τοὺς πάσχοντας· προσέτι ἐπὶ τῶν ἀλόγως δυσφροούντων ἐπὶ τῇ καταστάσει αὐτῶν καὶ ἐκτραγῳδούντων ταύτην πρὸς ἄλλους ἀληθῶς δυσπραγοῦντας

ἀλλ' ὑπομένοντας καρτερικῶς· καὶ ἐπὶ τῶν αἰτιωμένων ἄλλους περὶ κακοῦ ἐκ τῆς ἰδίας ἀλογιστίας ἐπελθόντος καὶ ζημιώσαντος ἐκείνους μᾶλλον.— Ἡ παροιμία εἶναι ἐπιτομὴ τοῦ Αἰσωπείου μύθου 79 Halm: «Βόες ἅμαξαν εἷλκον· τοῦ δὲ ἄξονος τρίζοντος, ἐπιστραφέντες ἔφασαν οὕτως πρὸς αὐτόν· Ὦ οὗτος, ἡμῶν τὸ ὅλον βάρος φερόντων, σὺ τί κράζεις;» Βλ. καὶ Βαβρ. 52 καὶ Τετράστιχ. 10 σ. 288 Crusius). — Ὁμοία ἡ **Ῥωμουν**. Pâna a geme boii scârtsie carul = προτοῦ νὰ γογγύσουν τὰ βόδια, τρίζει τἀμάξι. (Zanne 1322).

4. Ἀντὶ νὰ σειοῦται τὰ πανώφλια,
σειοῦται τὰ κατώφλια.
(Καρπάθου. Μαν. 274, 61).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Σειοῦται = σείονται. Ἐπὶ τῶν παραπονουμένων ἐπὶ μικρᾷ τινι ζημίᾳ, ἣν ὑπέστησαν, ἐνῷ αὐτοὶ ἐπήνεγκον πολλῷ μείζονας εἰς τοὺς ἄλλους.

5. Ἀντὶ νὰ στρίζῃ ὁ ζυγός, στρίζει τἀλέτρι.
(Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἀντὶς νὰ τρίζῃ — τρίζει τἀ.]).

Βλ. ἀρ. 3.

6. Ἀντὶ νὰ στρίξουν τὰ θεμέλια, στρίζουν τὰ κεραμίδια.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1512. — Β. 20, 254 [στηρίζουν — στηρίζουν]).

Βλ. ἀρ. 3, στρίζω 1. Στρίζω = τρίζω· (ἡ γραφὴ στηρίζω παρὰ Βενιζέλῳ εἶναι ἐσφαλμένη).

7. Ἀντὶ νὰ τρίζῃ τἀμάξιν, τρίζ' ἁμαξηλάτης.
(Κύπρου. Λουκᾶς 145.— Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Ἀδὶς νὰ τρίζ' οἱ ἅμαξαις, τρίζ' οἱ ἁμαξηλάταις.]).

Βλ. ἀρ. 3.

8. Ἀντὶ νὰ τρίζῃ ὁ ζυγός, τρίζει τἀμάξι.
(Βλ. Κατζιούλ. 996).

Βλ. ἀρ. 3, στρίζω 2.

9. Ἀντὶ πέρκας σκορπιό.

(Β'. 16, 193. — Βερ. 14, 24 καὶ Βύρ. Γ', 281, 9).

Βλ. ἀρ. 1. Ἡ παροιμία δὲν εἶναι γνησία δημοτική· (ὀρθότερον θὰ ἦτο: ἀντὶ γιὰ πέρκα). Πιθανῶς εἶναι ἁπλῆ παράφρασις τῆς ἀρχαίας: «Ἀντὶ πέρκης σκορπίον» λεγομένης «ἐπὶ τῶν τὰ χείρω αἱρουμένων ἀντὶ βελτιόνων». (Ζηνόβ. 88. Κῶδ. Βοδλ. 116 σ. 12β. Διογενιαν. 76. Βι. 43. Γρηγ. Κύπρ. 53. Μοσχ. 51. Ἀποστόλ. 207. Σουίδ. λ. Λυκόφρ. Ἀλεξάνδρ. 476).

10. Ἀντὶ τοῦ μάννα χολήν.

(Β. 353, 8. — Κα. 498).

Ῥητὸν ἐκκλησιαστικόν, λεγόμενον ἐπὶ ἀχαρίστων, παρομοιαζομένων πρὸς τοὺς Ἑβραίους, οἵτινες ἀντὶ τοῦ μάννα δι' οὗ ἐτράφησαν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἔδωκαν τῷ Χριστῷ ἐπὶ τοῦ Γολγοθᾶ ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον (Ματθ. κζ', 34).

11. Ἀντὶς νὰ τρίζῃ ὁ ζυγός, τρίζει τὸ βόιδι.

(Κα. 496).

Βλ. ἀρ. 3.

12. Ἀντὶς νὰ τρίζῃ ὁ ζυγός, τρίζουν τὰ λουριά του.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 3.

13. Γιὰ τἀντὶ πῶχει τέσσερες τρύπαις.

(Κα. 1164. — Πελοποννήσου).

Ἀντί, τὸ ἀντίον· οὕτω λέγεται ἐν τῷ ὁριζοντίῳ ἱστῷ (ἀργαλειῷ) τὸ τετράγωνα ἔχον τὰ δύο ἄκρα κυλινδρικὸν ξύλον «ἐν ᾧ τυλίσσεται τὸ ὑφαινόμενον», ὡς ὀρθῶς ἑρμηνεύει τὴν λέξιν ὁ Εὐστάθιος (εἰς Ὀδ. Ν, 107 σ. 1735, 33), γαλλ. ensuble, ensoupleau, γερμ. Tuchbaum ἢ Zeugbaum· ὁ ἀργαλειὸς (ὁ ἄλλως λάκκος) δι' οὗ ὑφαίνουσι κατ' οἶκον αἱ γυναῖκες ἔχει καὶ δεύτερον ἀντίον εἰς τὸ πέρας αὐτοῦ, ἀπέναντι τῆς ὑφαινούσης, ἐν ᾧ τυλίσσονται οἱ στήμονες· ἀντὶ τούτου ὁ τῶν ἐξ ἐπαγγέλματος ὑφαντῶν ἀργαλειὸς ἔχει τὴν τσουγγράναν, ἀντιστοιχοῦσαν πρὸς τὴν ἀρκάνην, τὸν ἄλλως λεγόμενον καῖρον, τοῦ

ἀρχαίου ἱστοῦ. Τὸ ἀντίον εἰς ἑκάτερον τῶν τετραγώνων ἄκρων αὐτοῦ ἔχει τέσσαρα τρήματα (τρύπαις), χρησιμεύοντα ὅπως μεθ' ἑκάστην στροφὴν τοῦ ἀντίου προσηλοῦται τοῦτο διὰ νὰ μένῃ ἀκίνητον· καὶ γίνεται ἡ προσήλωσις διὰ ῥάβδων, ὧν τὸ ἓν ἄκρον εἰσέρχεται εἰς τὸ τρῆμα, τὸ δ' ἕτερον στηρίζεται εἰς τὸ ἔδαφος· ἡ μὲν προσηλοῦσα τὸ πλησίον τῆς ὑφαινούσης ἀντίον ῥάβδος καλεῖται κουροῦνα (κορώνη), ἡ δὲ τὸ ἀπέναντι αὐτῆς ἀντίον τοῦ στήμονος ξαπλώστρα. Πιθανώτατον μοὶ φαίνεται ὅτι τὸ ἀντὶ τοῦ σημερινοῦ ἀργαλειοῦ δὲν εἶναι διάφορον τοῦ ἀντίου τῶν ἀρχαίων, περὶ οὗ οὐδὲν βέβαιον γινώσκουσιν οἱ περὶ τῆς ἀρχαίας ὑφαντικῆς πραγματευθέντες. (Πρβλ. Blümner Technologie u. Terminolog. I σ. 132. 141. 143).

Ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις λέγεται ὡς ἀπόκρισις εἰς τὴν ἐρώτησιν διατί; ὑπὸ τοῦ ἀπαξιοῦντος νὰ λύσῃ τὴν ἀπορίαν τοῦ ἐρωτῶντος. Λέγεται δὲ πρὸς μείζονα ἔμφασιν αὕτη, συνηθεστέρα ὅμως εἶναι ἡ ἁπλῆ ἀπόκρισις «γιὰ τἀντί», κατὰ παιδιὰν διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον οἱασδήποτε ἄλλης οὐδὲν λεγούσης προκριθεῖσα.

ἀντιλαλῶ

1. Τοῦ πηγαδιοῦ ἂν δὲν τοῦ κάνῃς οὔ, δὲν ἀντιλαλεῖ.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 216).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν λ. κάνω 76, λέγω 2-5. 19. 118. 182, πρβλ. 1. 104 Ἂν δὲν δώσῃς αἰτίαν, σὺ πρῶτος κακολογῶν, δὲν θ' ἀκούσῃς ὕβρεις καὶ ὀνειδισμούς. Δι' ὁμοίων μεταφορῶν ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ πολλαὶ παροιμίαι γερμανικῶν λαῶν. **Δαν.** Som man raaber i Skoven, (saa) faaer man Svar = ὅπως φωνάζει κἀνεὶς 'ς τὸ δάσος, (ἔτσι) λαβαίνει ἀπόκριση. (D. II, 633). Som En raaber i en Skov, saa svares ham igien = ὅπως ἕνας φωνάζει σὲ δάσος, ἔτσι τοῦ ἀποκρίνονται. (αὐτ. βλ. καὶ παραλλαγὰς αὐτ. τ. II σ. 515). — **Νορβηγ.** So som ein ropar til Fjellet (Skogen), so svarar dat = ὅπως φωνάζει κἀνεὶς 'ς τὸ βράχο (ἤ, 'ς τὸ δάσος), ἔτσι τοῦ ἀποκρίνονται. (αὐτ.). — **Σουηδ.** Som man ropar i skogen, får man svaret til = ὅπως φωνάζει κἀνεὶς 'ς τὸ δάσος, τοῦ ἀποκρίνονται. (αὐτ.). Som du ropar i skogen (marken) så får

du och svaren til = ὅπως φωνάζεις 'ς τὸ δάσος ('ς τὸν κάμπο), ἔτσι λαβαίνεις καὶ σὺ ἀπόκριση. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Zoo men in het bosch roept, zoo roept het daar weder uit = ὅπως φωνάζει κἀνεὶς 'ς τὸ λόγγο, ἔτσι ἀντιλαλεῖ κι' αὐτὸς πάλι (W. I, 518, 38). — **Γερμαν.** Wie man ins Loch hineinschreit, so ruft's wieder heraus = ὅπως φωνάζει κἀνεὶς 'ς τὸ λάκκο, ἔτσι ἀντιλαλεῖ κι' αὐτὸς πάλι. (W. III, 216, 69). Wie man in den wald schreiet, also schallet er wider heraus = ὅπως κράζει κἀνεὶς 'ς τὸ δάσος, ἔτσι ἀντιλαλεῖ κι' αὐτὸ πάλι. (αὐτ. IV, 1769, 47. Πολυπληθεῖς παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 46. 1770, 48-50. I, 518, 38, 39. II, 757, 239. 758, 260 καὶ παρὰ D. II, 653. Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1897 σ. 201).

ἀντιλαμβάνω

1. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Ῥητὸν ἐκ τῆς λειτουργίας, ὅπερ παρανοηθὲν λέγεται εἰς δήλωσιν τοῦ ὅτι προῆλθε κέρδος ἔκ τινος ἐπιχειρήσεως. Βλ. καὶ τὴν ἑπομένην.

2. Βγαίνει ἡ ἀντιλαβού;

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Εἶναι ἐπικερδὲς τὸ ἔργον;

ἀντίπασκο

1. Τἀντιπάσκου τὴν Δευτέραν μηὲ κλωστὴν εἰς τὴν βελόναν.

(Σύμης. ΚΠ. Η', 488, 176).

Ὅτι ἡ Δευτέρα τῆς δευτέρας ἑβδομάδος τοῦ Πάσχα (μετὰ τὴν Κυριακὴν τοῦ Θωμᾶ) εἶναι ἡμέρα ἀργίας, καθ' ἣν αὐστηρῶς ἀπαγορεύεται καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐργασία. Ἡ δεισιδαιμονία ὅμως αὕτη εἶναι ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἄγνωστος, καθόσον τοὐλάχιστον γινώσκω.

ἀντίσταυρα

1. Ἀντίσταυρα ὀειδίζουνε.

(Κα. 497).

Ἐπὶ μεγάλης ὁμοιότητος τῆς μορφῆς δύο ἀνθρώπων. Σταυρὸς τὸ ἄνω μέρος τοῦ προσώπου, ὡς σχηματίζον οἱονεὶ σταυρὸν διὰ τῆς γραμμῆς τῆς ῥινός, ἥτις ὑποτίθεται παρεκτεινομένη διὰ μέσου τοῦ μετώπου καὶ τῆς γραμμῆς τῶν γείσων τῶν ὀφρύων· ὅθεν ἀντίσταυρα ἐπίρρ. = ἀκριβῶς εἰς τὸν σταυρόν, εἰς τοὺς κυριωτέρους χαρακτῆρας τοῦ προσώπου, ὁειδίζουνε (ὁμοιοειδίζουν, ὅμοιον τὸ εἶδος ἔχουσιν, ὁμοιάζουσιν).

ἀντίστροφος

1. Ὅλα τὰ κάνει ἀντίστροφα.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 869. — Β. 193, 221).

Βλ. ἀνάποδος 13.

ἀντιφάρμακο

1. Γιὰ τὸ φαρμάκι εἶν' καὶ τἀντιφάρμακο.
(Κα. 1191).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Παντὸς δηλητηρίου ὑπάρχει καὶ ἀντίδοτον, παντὸς κακοῦ δύναται νὰ εὑρεθῇ ἡ θεραπεία. Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** Ogni veleno hà il suo antidoto = κάθε φαρμάκι ἔχει τἀντιφάρμακό του (W. I, 1688, 15). Ogni male ha la sua ricetta = κάθε κακὸ ἔχει τὴ συνταγή του (τοσκαν. Giusti 72). Nuddu mali senza rimediu = δὲν εἶναι κἀνένα κακὸ χωρὶς γιατρικό. (σικελ Pitrè I, 280). — **Γερμαν.** Kein Gift ohne Gegengift = δὲν εἶναι φαρμάκι χωρὶς ἀντιφάρμακο. (W. I, 1688, 15). Kein gifft so tödtlich, das nicht ein Artzney findt = δὲν ὑπάρχει φαρμάκι τόσο φοβερὸ ποῦ νὰ μὴ βρίσκῃ γιατρικό. (αὐτ. 14).

2. Κάθε φαρμάκι ἔχει καὶ τἀντιφάρμακό του.
(Β. 121, 51).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀντοναΐδα

1. Ἀντοναΐδα καὶ λουλάκι,
καὶ ἄλλον ἕνα χορταράκι,
νὰ τὰ ξεύραν οἱ μαννάδες,
δὲν ἐχάναν τὰ παιδιά τους.
(Κυθήρων. Πανδώρ. ΙΒ', 360).

Βλ. μαντραγοῦδα 1. Ἀντοναΐδα, ἡ ἀλλαχοῦ ἀνανίδα ἢ ἀνωνίδα ἢ ὀνωνίδα ἢ πλαταμωνίδα, εἶναι ἡ τῶν ἀρχαίων ἄνωνις ἢ ὄνωνις (ononis antiquorum L.), ἥτις ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν παλαιῶν, ὡς ἔχουσα θεραπευτικὰς ἰδιότητας, καὶ ἧς αἱ ῥίζαι (radices ononidis spinosae) καὶ νῦν παραγγέλλονται ὡς διουρητικὸν φάρμακον. Τὸ δὲ λουλάκι (πρβλ. Κοραῆ Ἄτ. Ε΄ σ. σ. 171) εἶναι τὸ ἰνδικὸν τῶν ἀρχαίων, ὅπερ ἐπίσης ἐχρησίμευεν ὡς φάρμακον ἀντὶ τούτου ἐν παραλλαγῇ τῆς προκειμένης παροιμίας ἀναφέρεται ὁ μανδραγόρας.

ἀντρόγυνο

1. Ὄντες χωρίζῃ ἀντρόγυνο καὶ τὰ βουνὰ ῥαΐζουν.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 152 καὶ παρὰ Μαριάννης Γ. Καμπούρογλου).

Δεινότατον δυστύχημα θεωρεῖται ἡ διάλυσις τοῦ γάμου· καὶ αὐτὴ ἡ ἄψυχος φύσις ὑποτίθεται συγκινουμένη ἐπὶ τῷ ἀκούσματι, καὶ τὰ βουνὰ ἐκ τοῦ τρόμου σχιζόμενα. Τῆς αὐτῆς ὑπερβολῆς κάμνει πολλάκις χρῆσιν ὁ λαὸς πρὸς αἰσθητοτέραν παράστασιν τῆς φρίκης ἐπὶ δεινῷ τινι συμβεβηκότι, ὡς ἐν παραδείγματι ἐν ταῖς παροιμίαις ἐν λ. λεχῶνα 1-3, καὶ ἐν ἀνεκδότῳ πελοποννησιακῇ παραλλαγῇ ᾄσματος, ὑπόθεσιν ἔχοντος ὁμοίαν πρὸς τὸν μῦθον περὶ τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ νεκροῦ τῆς Πενθεσιλείας: «Καλόγρια χε ὄμορφον ὑγιὸ — τρέμουν ῥαΐζουν τὰ βουνά». Ὁ ποιητὴς τοῦ Βελθράνδου στ. 1279 (Legrand Biblioth. gr. vulg. I, 166) εἶπεν ὁμοίως: «καὶ ἀφ' τὴν θλίψην τὴν πολλὴν κ' οἱ πέτραις ἐρραγίσαν»· καὶ ὁ τῆς Ξενιτειᾶς στ. 332-3 σ. 213 Wagner: «Τὰ ὄρη, ὡσὰν εἴδασιν τὴν συμφορὰν ἐμένα, | ὅλα συνετρομάξασιν καὶ ταραχὴν ἐποῖκαν». Καὶ ἀντιθέτως ἐπὶ χαρμοσύνων γεγονότων τὰ ὄρη σκιρτῶσιν (οὕτω κατὰ τὸ πρότυπον τοῦ Ψαλμ. ριδ΄, 4. 6 ἐν Βελθράνδῳ στ. 1302 σ. 167)· ἢ ἀδειάζουσι τὴ

στράτα διὰ νὰ περάσῃ ἡ ὡραία κόρη. (Γύπαρις πρ. Α΄ στ. 316 σ. 196 Σάθ.).

Ἀνέκδοτον κωμαστικὸν δίστιχον τῆς Θήρας (παρὰ Ν. Πεταλᾶ) διεκτραγῳδεῖ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν χωρισμόν, ἀλλ' ἀναφέρεται εἰς τὸν δι' ἀποδημίαν χωρισμὸν ἐρωτικοῦ ζεύγους: «Ὁ οὐρανὸς κ' ἡ γῆς βροντᾷ κι' ὁ κόσμος ὅλος τρέμει, | ὄντας ἀποχωρίζεται ἀγάπη μπιστεμένη».

2. Τὸ ψεσινὸ μαγέρεμα τὸ ξαναζεσταμένο,
ἔτσι ἔναι καὶ τἀντρόγενο τὸ ξαναπαντρεμένο.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ ἀγάπη 21, ξαναζεσταίνω 1. Ἐπὶ τῶν εἰς δεύτερον γάμον ἐρχομένων μετὰ τὴν διάλυσιν τοῦ πρώτου. Βλ. ὅσα ἐσημειώθησαν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τῆς παροιμίας ἐν λ. ἀγάπη 21.

3. Χαρά 'ς το τὸ ἀντρόγενο, ποῦ δὲ γνωρίζει γρίνια.

(Μεσσηνίας).

Πρβλ. ὁμόνοια 1. Ὅτι εὐτυχὲς τὸ ἐν ὁμονοίᾳ βιοῦν ἀνδρόγυνον· γνώμη κοινοτάτη, ἣν καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις συγγραφεῦσι πολλαχῶς βλέπομεν ἐπαναλαμβανομένην ἀπὸ τοῦ Ὁμήρου καὶ ἐφεξῆς· «οὐ μὲν γὰρ τοῦ γε κρεῖσσον καὶ ἄρειον, | ἢ ὅθ' ὁμοφρονέοντε νοήμασιν οἶκον ἔχητον | ἀνὴρ ἠδὲ γυνή» (Ὀδ. Ζ 182). «τί γὰρ ἡδύτερον καὶ ἄρειον, | ἢ ὅταν ἀνδρὶ γυνὴ φρονέῃ φίλα γήραος ἄχρις, | καὶ πόσις ᾖ ἀλόχῳ, μηδ' ἐμπέσῃ ἄνδιχα νεῖκος»; (Φωκυλίδ. 195). «ἥ περ μεγίστη γίγνεται σωτηρία, | ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοστατῇ». (Εὐριπίδ. Μήδ. 14. Χριστ. πάσχων 32)· «ὅπου μὲν οὖν ἡ κηδεμονία αὕτη τέλειός ἐστι, καὶ τελέως αὐτὴν οἱ συνόντες ἀλλήλοις παρέχονται, ἁμιλλώμενοι νικᾶν ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον, οὗτος μὲν οὖν ὁ γάμος ᾖ προσήκει ἔχει καὶ ἀξιοζήλωτός ἐστι». (Μουσώνιος παρὰ Στοβ. ΞΘ΄, 23). «Τοῦτο πάντων ἡμῶν συγκρατεῖ τὴν ζωήν, τὸ ὁμονοεῖν γυναῖκα πρὸς ἄνδρα· τοῦτο συνέχει τὸν κόσμον ἅπαντα. Καθάπερ γὰρ θεμελίου σαλευθέντος, πᾶσα ἡ οἰκοδομὴ καταφέρεται, οὕτω καὶ γάμων στασιαζόντων, ἅπας ὁ βίος ἡμῶν ἀνατρέπεται». (Ἰωάνν. Χρυσοστόμ. περὶ τοῦ μὴ ἀπογινώσκειν 6 τ. 51 σ. 369 Migne).

Ἀντώνης

1. Κόψε ξύλο κάμε Ἀντώνη.

(Βάρνερ: ἅγιος Ἀντώνης 3.— Ἀδριανουπόλεως παρὰ Δανών [Κόψ' ξ. κάμ' Ἀ.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Παροιμία ἐκ τῶν διασυρουσῶν ὡς ἀνικάνους καὶ ἀμβλεῖς τὸν νοῦν τοὺς φέροντας βαπτιστικά τινα ὀνόματα· περὶ τῶν τοιούτων βλ. τὰ σημειούμενα ἐν λ. Γιάννης 16.

2. Κόψε ξύλο, κάν' Ἀντώνη,
κι' ἀπὸ πλάτανο Μανώλη.

(Χτηκάδου Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀνυδρία

1. Ἐ τὴν ἀνυδρία τῶν ἀγγέλων καὶ Κάρδαμος ἄγγελος.

(Βάρνερ: ἄγγελος 2).

Παραλλαγὴ τῆς βυζαντινῆς ἐν λ. λείψη 1. Τὸ ὄνομα ὅμως εἶναι διάφορον τοῦ ἐν ἐκείνῃ. Κάρδαμος ἢ Καρδάμης ὠνομάζετο καὶ ὁ κύρης τῶν Βουλγάρων ὁ πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον τὸν Ϛ΄ τῷ 784 πολεμήσας. (Θεοφάν. σ. 724, 18. 729, 1 Bonn. Γεώργ. Κεδρην. τ. Β΄ σ. 26. 21 Bonn). Ἀλλ' εἶναι καὶ σύνηθες ἑλληνικὸν ὄνομα (ἀπὸ τοῦ κάρδαμον;), φερόμενον καὶ νῦν ὑπὸ πολλῶν οἰκογενειῶν, εἴτε μετὰ τῆς βυζαντινῆς ὑποκοριστικῆς καταλήξεως -ίτσης (Καρδαμίτσης), εἴτε μετ' ἄλλων καταλήξεων (Καρδαμάτης).

ἀνύπανδρος

1. Ἀνύπανδρη, χρυσὴ μηλιὰ καὶ ἀμίλητη τρυγόνα.

(Κα. 503).

Περὶ τῶν ἐν ὥρᾳ γάμου νεανίδων δυσκόλως δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἀσφαλεῖς πληροφορίας· οἱ πλεῖστοι «διὰ νὰ μὴν ἀντικόψουν τὴν τύχην των» τὰς ἐγκωμιάζουσι καὶ ἀποκρύπτουσι τὰ ἐλαττώματά των· προπάντων δὲ οἱ προξενηταὶ ἢ συμπέθεροι, προσπα-

θοῦντες νὰ πείσωσι τοὺς συγγενεῖς τοῦ γαμβροῦ, εἶναι ἀφειδεῖς εἰς ἐπαίνους.

2. Ἀνύπανδρος, βασιλικός, ὅθε καὶ ἂν πάῃ μυρίζει,
καὶ ὁ παντρεμένος γάϊδαρος, ὅθε καὶ ἂν πάῃ γκαρύζει.
(Κα. 504 [καὶ παντρ.]).

Βλ. παντρεύω 27. Παρὰ τῷ Ἀραβαντινῷ (Συλλογὴ δημ. ᾀσμ. σ. 319) φέρεται ὡς κωμαστικὸν δίστιχον. — Ὁ ἀνύπανδρος παραβάλλεται πρὸς τὸ εὐῶδες φυτόν, τὸν βασιλικὸν (τὸ ὤκιμον, ocimum basilicum L.), διότι πάντες τιμῶσιν αὐτὸν καὶ τὸν περιποιοῦνται, τοὐλάχιστον πάντες ὅσοι ἔχοντες θυγατέρας ἀνυπάνδρους ἐλπίζουσι νὰ τὸν κάμωσι γαμβρόν των· ἐνῷ ὁ νυμφευθεὶς μειονεκτεῖ αὐτοῦ κατὰ τοῦτο. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ κρητικὸν δίστιχον: «Καλλιά 'ν' ὁ μόσκος ἄδολος παρὰ τὸ δολωμένο, | καλλιά 'ν' ὁ νιὸς ὁ λεύθερος παρὰ τὸν πανδρεμένο». (Βλαστ. σ. 56).

3. Ἀνύπανδρος συμπέθερος γιὰ λόγου του γυρεύει.
(Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου).

Βλ. τὴν ἐν λ. προξενητὴς 1 καὶ τὰς αὐτόθι ἀναγραφομένας παραλλαγάς.

4. Ὅσον 'ν' ἡ κόρη ἀνύπαντρη, βροντομανάει ἡ ποδιά της.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν λ. κόρη 10, παντρεύω 62, πρβλ. ἐλεύτερος 1. Ἐνόσῳ ἡ κόρη εἶναι ἀνύπανδρος σοβεῖ ἀμέριμνος καὶ ὑπερήφανος διὰ τὴν νεότητα καὶ τὸ κάλλος· ἡ ποδιά της λέγεται ὅτι βροντομανάει εἰς ἔνδειξιν τῆς ἐλευθερίας τῶν κινήσεων αὐτῆς. Ἀλλ' ὁ γάμος θὰ καταρρίψῃ τὴν ὀφρύν της· διότι ἡ ἐγκυμοσύνη, ἡ περὶ τῶν τοῦ οἴκου φροντίς, ἡ ὑποταγὴ εἰς τὸν ἄνδρα, αἱ ἀνάγκαι τοῦ βίου θὰ περιορίσωσι τὴν ἐλευθερίαν της καὶ θὰ ταπεινώσωσι τὸ φρόνημά της.

5. Σ' τῆς ἀνύπαντρης τὴν πόρτα ἑκατὸ κι' ὁ γάϊδαρος.
(Ἀθηναϊκή. Ἔδδ. Α', 192).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἐλεύτερος 2, κόρη 18. Οἱ γονεῖς οὐδένα δύ-

νανται νὰ ἐμποδίσωσιν ἀπὸ τοῦ νὰ ζητήσῃ τὴν κόρην των εἰς γάμον. Πάμπολλοι εἶναι οἱ παρουσιαζόμενοι μνηστῆρες, διὸ οὐδεὶς πρέπει νὰ παραπονῆται, ἀφοῦ κατ' ἀνάγκην εἷς θὰ ἐκλεχθῇ, καὶ συνήθως ὄχι ὁ καλύτερος. Εἶναι δ' οὗτος ὁ γάιδαρος τῆς παροιμίας, ὁ λαχὼν τοιοῦτο φορτίον, διότι λέγεται αὕτη συνήθως ὑπὸ τῶν ἀπορριπτομένων ἢ ὑπὸ τῶν συγγενῶν καὶ φίλων αὐτῶν. Εὐπρεπέστερον ὅμως ἐκφράζει τὴν ἐπὶ τῇ ἀποτυχίᾳ προξενειᾶς ἀδιαφορίαν ἄλλη παροιμία (ἐν λ. γαμβρὸς 28). — Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ῥωμοῦν.** La o fata mare shi un magar sbiara la usha = σὲ μεγάλη κοπελλιὰ κ' ἕνας γάιδαρος γκαρύζει 'ς τὴν πόρτα. (Zanne 3235). La o fata sbéra shi un magar = 'ς τὴν κοπελλιὰ γκαρύζει κ' ἕνας γάιδαρος. (αὐτ.). Cine are fete multe, însóra multsi magari = ὅποιος ἔχει πολλαῖς κόραις παντρεύει πολλοὺς γαιδάρους. (αὐτ. 3231). — **Ῥωσικ.** Σ ταῖς νύφαις γαμπροὶ ἑκατὸν ἕνας, ἀλλὰ ἕνας πέφτει. (Dal II, 330).

6. Σ τῶν ἀνύπανδρων τσοῖ πόρταις ἀπεζοὶ καβελλαραῖοι.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη),

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἀπεζοὶ οἱ πτωχοὶ καὶ ταπεινοὶ τὸ γένος, καβελλαραῖοι οἱ ἐπιφανεῖς.

ἀνυφανταρειὸ

1. Ὅποιος θέλει νὰ γεράσῃ
ἀνυφανταρειὸ νὰ πιάσῃ.

(Κρήτης Παρνασ. ΙΓ', 879, 126).

Πρβλ. ἀργαλειὸς 2. Γηράσκει ταχέως ἐκ τῶν φροντίδων καὶ τῶν περισσῶν κόπων ὁ ὑφάντης.

ἀνυφαντὴς

1. Ἀνυφαντὴς κι' ὁ γάτος μας!

(Κα 505).

Ἐπὶ τῶν παρ' ἀξίαν καταλαβόντων ὑψηλὸν ἀξίωμα ἢ ἐπιχειρούντων ἔργον πρὸς ὃ εἶναι παντελῶς ἀνεπιτήδειοι.

2. Ὅσαις χτυποῦν τὸ πέταλο ἀνυφαντοῦδες εἶναι;
(Κρήτης. Ἄπτ. 67 καὶ Παρνασ. ΙΖ', 798, 206).

Πληρεστέρα ἐν λ χαλκιᾶς 1, ἧς ἀποτελεῖ τὸν δεύτερον στίχον· βλ. καὶ μαχαῖρι 7, πρβλ. ξεύρω 46. Πέταλον εἶναι τὸ ξύλον, ἐφ' οὗ πατῶν ὁ ὑφάντης ἐναλλάσσει τοὺς στήμονας ἐν τῷ ἀργαλειῷ (γαλλ. pédale)· ἐν Μακεδονίᾳ (Σέρραις) λέγεται πατήθρα, ἡ, (Φιλίστωρ τ. Γ' σ 218), ὁμοίως καὶ ἐν Βοιωτίᾳ (ὡς ἐν ἀνεκδότῳ ᾄσματι τῆς Δαυλίας: Ξέρω κ' ὑφαίνω δίμιτο μὲ δώδεκα πατήθραις)· ἐν Νισύρῳ δὲ πέταυρον, οὗτος δὲ πιθανῶς εἶναι ἀρχαῖος τεχνικὸς ὅρος). — Ἀληθὴς τεχνίτης εἶναι ὁ γινώσκων κατὰ βάθος τὴν τέχνην του, δὲν δύναται δ' ὡς τοιοῦτος νὰ θεωρηθῇ ὁ παρέργως εἰς ταύτην ἀσχολούμενος, οὐδ' ἐμφανῆ τεκμήρια ἱκανότητος εἶναι ἐξωτερικά τινα τοῦ ἐπιτηδεύματος γνωρίσματα. Οὕτω κατὰ τὰς παραλλαγὰς τῆς αὐτῆς παροιμίας οὐδὲ οἱ φέροντες μάχαιραν πάντες εἶναι μάγειροι, οὐδ' οἱ ἐπικεχρισμένοι δι' ἀσβόλου χαλκεῖς. Ἄλλη δὲ παροιμία (ξεύρω 46) χλευάζει τοὺς ὑπολαμβάνοντας ὅτι ἡ τέχνη τοῦ ὑφάντου συνίσταται εἰς

[1]) Ἡ λέξις πέταυρον ἐν Πελοποννήσῳ, ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ σημαίνει λεπτόν στενὸν καὶ μακρὸν σανίδιον. Τοιαύτη δὲ φαίνεται ὅτι ἦτο ἡ πρώτη καὶ κυρία σημασία αὐτῆς καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν ἐν ἐπιγραφῇ τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἀμφιαράου: «τὸ ὄνομα τοῦ ἐγκαθεύδοντος... γράφεσθαι τὸν νεωκόρον καὶ αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως καὶ ἐκτιθεῖν ἐν τῷ ἱερῷ γράφοντα ἐν πετεύρῳ σκοπεῖν τῷ βουλομένῳ.» (Ἀρχ. ἐφημ. 1885 σ. 95 στ. 39 κέ. Dittenberger Sylloge 2α ἔκδ. II, 489). Ἵνα γραφῇ τὸ ὄνομα ἑνὸς μόνου ἀνδρὸς μετὰ τοῦ ἐθνικοῦ, δὲν ἦτο βεβαίως χρεία μεγάλης τετραγώνου σανίδος, ὡς ὑπετέθη, ἀλλ' ἤρκει ἁπλοῦν πέταυρον. Ἐκ ταύτης δὲ τῆς κυρίας σημασίας προῆλθον καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν τοῖς λεξικοῖς ἀναγραφόμεναι. (Βλ. καὶ M. Schmidt εἰς Ἡσύχ. λ. πέταυρα. πέταυρον. πέτευρον. Wilamowitz ἐν Hermes τ. 21 σ. 96-7). Ὁ σημερινὸς τύπος ἐλέγχει πεπλανημένην τὴν γνώμην τοῦ Wilamowitz ὅτι ὁ διὰ τῆς διφθόγγου αυ ἀντὶ τῆς ευ τύπος προῆλθεν ἐκ παρετυμολογίας τῶν γραμματικῶν, ἐτυμολογούντων τὴν λέξιν ἀπὸ τοῦ «πέτεται δι' αὔρας». — Ἐν Χίῳ εἶναι εὔχρηστον καὶ ῥῆμα πεταυρώνω, σημαῖνον τὸ περιδένω τετραυματισμένον μέλος τοῦ σώματος διὰ πεταύρων καὶ ἐπιδέσμων. (Πασπάτ. σ. 286).

Σημειωτέον ὅτι οἱ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐν χρήσει τεχνικοὶ ὅροι πρὸς δήλωσιν τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ ὁριζοντίου ὑφαντικοῦ ἱστοῦ εἶναι παντελῶς ἄγνωστοι (βλ. Blümner Technolog. u. Terminologie d. Gewerbe u. Künste τ. I σ. 140)· ἀλλὰ πιθανώτατα διετηρήθησαν οἱ πλεῖστοι ἐν τῇ δημώδει, ἥτις ποιεῖται χρῆσιν πρὸς τοῦτο ἑλληνικῶν λέξεων, οὐδεμιᾶς δὲ ξένης· τοὐλάχιστον δύναται νὰ θεωρηθῇ βεβαιον, ὅτι αἱ εἰς τὴν ὑφαντικὴν ἀναφερόμεναι καὶ μέχρι τοῦ νῦν σωζόμεναι ἀρχαῖαι λέξεις, ὧν ἀγνοεῖται ἡ ἀκριβὴς σημασία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἐσήμαινον καὶ τότε ὅ τι καὶ νῦν.

μόνην τὴν κίνησιν τοῦ πετάλου διὰ τῶν ποδῶν καὶ τὴν κροῦσιν τοῦ ὑφαδίου διὰ τοῦ κτενίου.

ἀνώτερος

1. Μὶ τοὺν ἀνουτιρό σ' σκόρδα μὴ φυτεύγις.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἢ: μὴ φυτ. σκόρδα]).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν λ. καλύτερος 11, μεγαλύτερος 8-10. 14, πρβλ. καλύτερος 9, μεγαλύτερος 5. 6, τρανύτερος 1. Ὁμοίας ξένας παροιμίας βλ. ἐν λ. μεγαλύτερος 8. — Μὴ ἔριζε πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους σου, διότι πάντως θὰ καταβληθῇς ὑπ' αὐτῶν· μὴ ἀντιτάσσου πρὸς τοὺς ἔχοντας μείζονα δύναμιν, ἢ πρὸς τοὺς ἔχοντας ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δίκαιον· ἀπόφευγε νὰ ἔχῃς κοινὰ τὰ συμφέροντα μετ' ἀνωτέρων σου, διότι οὗτοι ἐν πάσῃ περιπτώσει θὰ πλεονεκτῶσι σοῦ· ἂν λόγου χάριν φυτεύσῃς ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἀνωτέρου σου σκόροδα, ἐλάχιστα θὰ συγκομίσῃς, διότι οὗτος θὰ ἐκλέγῃ τὰ παχύτερα, καταλείπων εἰς σὲ τὰ λεπτότερα.

ἀνωφέλευτος

1. Ἀνεφέλ' προβάτ' τὸ κιφάλ' κόφνε.

(Κρώμνης Πόντου. Ἀστ. Πόντ. 24, 24).

Πρβλ καρπὸς 2. Τοῦ ἀχρήστου προβάτου ἀποκόπτουν τὴν κεφαλήν. Τὸ μὴ παρέχον τι ὄφελος καταφρονεῖται καὶ τίθεται ἐκποδών.

2. Σὲ τόπον ἀνωφέλευτο νὰ μὴν πολυκαθήσῃς.

(Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἀδιαφόρετος 3.

ἀνώφλιο

1. Ἂν δὲ χτ'πήσ' τὸν ἀνώφλιο, δὲν τηράει τὸγ κατώφλιο.

(Κονίτσης Ἠπείρου παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [ἢ: δὲν κυττάζει τὸγ κ.]).

Ἂν δὲν προσκρούσῃ ἡ κεφαλή του εἰς τὸ ὑπέρθυρον δὲν καταβιβάζει τοὺς ὀφθαλμοὺς διὰ νὰ ἴδῃ τὸν οὐδόν. Λέγεται ἐπὶ τῶν ὑπερηφάνων καὶ αὐθαδῶν, οἵτινες δὲν ταπεινοῦνται ἂν μὴ πάθωσι πρῶτον ζημίαν τινὰ ἢ συμφοράν.

ἀξιάδα

1. Καθένας εἰς τὸ εἶδός του ἔχει καὶ τὴν ἀξιάδα.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 525.— Β. 119, 19).

Πρβλ. δουλειὰ 39α. Ἕκαστος εὐχαρίστως ἀσχολεῖται περὶ τὰ ἔργα, εἰς ἃ εὐδοκιμεῖ, καὶ εὐχέρειαν ἐν τούτοις ἔχει πολλὴν καὶ δραστηριότητα ἀποδεικνύει, ἐνῷ ἀπροθύμως καὶ μετὰ νωθρότητος ἐπιλαμβάνεται τῶν μὴ οἰκείων αὐτῷ. Παραπλησία ἡ ἀρχαία: «ἔρδοι τις ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην» (Ἀριστοφ. Σφ. 1431 καὶ Σχολ. αὐτ. Διογενιαν. τ. Ι. σ. 180 Schneidewin, πρβλ. Ἀθην. Η΄, 351e. Cicer. ad Att. V, 10, 2), περὶ ἧς λέγει ὁ Κικέρων (Tuscul. I, 18, 41): Bene enim illo Graecorum proverbio praecipitur: Quam quisque norit artem, in hac se exerceat. (Πρβλ. Horat. epist. I, 14, 44. Propert. II, 1, 46). Πρβλ. καὶ Μάρκ. Ἀντωνίν. Ε΄, 1: «Ἀλλ' οἵγε τὰς τέχνας ἑαυτῶν φιλοῦντες, συγκατατήκονται τοῖς κατ' αὐτὰς ἔργοις, ἄλουτοι καὶ ἄσιτοι... Καὶ οὗτοι, ὅταν προσπαθῶσιν, οὔτε φαγεῖν, οὔτε κοιμηθῆναι θέλουσι μᾶλλον, ἢ ταῦτα συναύξειν πρὸς ἃ διαφέρονται». Πρβλ καὶ Φαλάριδ. ἐπιστ. 145 σ. 457 Hercher.

ἀξίζω

1. Ἀξίζει ὅ τι κι' ἂν πῇς.
(Κοινοτάτη).

Βλ ἀρ 4. Ἐπὶ ἀνθρώπων ἢ πραγμάτων πολλοῦ λόγου ἀξίων. — Καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον πολλοῦ ἢ πλείστου ἢ παντὸς ἢ τοῦ παντὸς ἄξιος· παροιμιώδεις δ' ἦσαν αἱ φράσεις: «τὰ πλείστου ἄξια». Βλ. Ἀριστείδ. σ. 47β καὶ Σχολ. αὐτ. σ. 130 Frommel: «Διὰ τὸ εἶναι παροιμίαν τὸ τὰ πλείστου ἄξια χρῆται, διὰ τοῦτο τὸ φασὶν εἶπεν»· καί: «Ἄξιος τοῦ παντός». (Ζηνόβ. 102. Κῶδ. Βοδλ. 130 σ. 13 G. Κῶδ. Κοϊσλιν. 36 σ. 124 G. Διογενιαν. 91. Γρηγόρ. Κύπρ. Λ. 51. Μακάρ 117. Ἀποστόλ. 226. App. prov. 33. Πλάτ. Σοφιστ. 216c. Wyttenbach εἰς Πλουτάρχ. πῶς ἄν τις διακρ. κόλακα φίλ. σ. 65f).

2. Δὲν ἀξίζεις τὸν κόπον νὰ σκύψῃ κἀνεὶς νὰ σὲ πάρῃ.
(Νε. 23, 164 [σκύψῃ τις νὰ]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

3. Δὲν ἀξίζει τὸν κόπο.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 230).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἁπλῆ φράσις κοινοτάτη. Πρβλ. **Γαλλ.** Cela n'en vaut pas la peine. — **Γερμαν.** Es ist nicht der Mühe werth.

4. Ὅσα βαρεῖ ἀξίζει.
(Σιατίστης Μακεδονίας παρὰ Ι. Σαχίνη).

Βλ. ἀρ. 1. χρήζω 1. Ἔχει ἀξίαν χρυσοῦ ἰσοστασίου πρὸς τὸ βάρος τοῦ σώματός του. Ἐπὶ καλλίστου καὶ χρησιμωτάτου ἀνθρώπου.

5. Πές με μὲ ποιὸν πᾶς νὰ σὲ πῶ τὸ τί ἀξίζεις.
(Νε. 109, 720. — Β' 102, 29. — Β. 254, 105 [Πὲς μὲ π. — π. τί ἀ.]).

Βλ. εἶμαι 31 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγὰς τῆς παροιμίας καὶ τὰ παράλληλα. Ὅτι τὸ ἦθος καὶ ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀνδρὸς γινώσκεται ἐκ τῆς ποιότητος τῶν φίλων, οὓς αὐτὸς ἐκλέγει.

ἀξίνα

1. Ἡ ἀξίνα θέλει κῶλο,
καὶ κομμάτι ἀπ' ἄλλο κῶλο.
(Β. 93, 18).

Ἡ γεωργικὴ ἐργασία εἶναι ἐπίπονος, χρείαν δ' ἔχει δυνάμεων καὶ ἀντοχῆς ὁ γεωργός.

2. Τ' Ἀτσιχόλου τὸ ποτάμι
ὅλο ἀξίναις κατεβάζει.
(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἡμέρα 66· βλ. προσέτι ἡμέρα 36. 38. 53. 67. — Ἐπὶ ἐλπίδων στηριζομένων εἰς εὐτυχές τι σύμπτωμα, ὅπερ ὅμως ἀπιθανώτατον εἶναι ὅτι θὰ ἐπαναληφθῇ. Ἀτσίχολος εἶναι χωρίον τοῦ δήμου Γόρτυνος, παρὰ τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας Γόρτυνος, τὸ δὲ ποτάμι τοῦ Ἀτσιχόλου ἢ τῆς Δημητσάνας εἶναι ὁ ἀρχαῖος Λούσιος ὁ καὶ Γορτύνιος παρὰ τὴν συμβολὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀλφειὸν καλούμε-

νος. (βλ. καὶ Frazer εἰς Παυσαν. Η', κη' 2 τ. IV σ. 311). Ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν παροιμίαν ταύτην καὶ τὰς παραλλαγὰς αὐτῆς καὶ τὴν ὁμοίαν ἀρχαίαν αἰσώπειος μῦθος (βλ ἡμέρα 66) ἐνετοπίσθη ἐν τῇ γορτυνιακῇ ταύτῃ παραλλαγῇ εἰς τὴν Γορτυνίαν.

ἄξιος

1. Ἄξιος 'ς τὸ φαγεῖ κι' ἀγλήγορος 'ς τὸν ὕπνο.
(Βερ. 68, 28. — Β. 22, 279).

Εἰρωνικῶς ἐπὶ ὀκνηρῶν καὶ ἀνικάνων, λεγομένη συνήθως πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας τοιοῦτόν τινα ὡς ἱκανόν.

2. Οἱ εὔμορφαις γυρεύονται, κ' οἱ ἄξιαις ἐπαινειοῦνται.
(Β. 96, 60 [ἐπαινοῦνται]).

Βλ. τὴν πληρεστέραν παραλλαγὴν ἐν λ. νοικοκύρης 38.

ἀπάθεια

1. Μὲ 'ν ἀπάθεια
βράζει ἡ πάππια.
(Αἶνος. ΚΠ. Θ', 350, 17).

Δὲν πρέπει νὰ ταραττώμεθα ἐκ τῶν παρεμβαλλομένων εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν ἐμποδίων, ἀλλὰ μετ' ἀπαθείας νὰ προβαίνωμεν εἰς αὐτό, βέβαιοι ὅτι διὰ τῆς ἐπιμονῆς θὰ κατανικήσωμεν τὰ ἐμπόδια. Ἡ παρομοίωσις πρὸς τὴν μαγειρικὴν παρασκευὴν τῆς πάππιας (νήσσης) ἐτέθη παιγνιωδῶς ἕνεκα τοῦ ὁμοιοτελεύτου, διότι πρὸς τὴν παρασκευὴν ταύτην δὲν ἀπαιτεῖται βεβαίως μακρότερος χρόνος τοῦ ἀπαιτουμένου διὰ τὴν τῶν χηνῶν ἢ τῶν ἰνδικῶν ὀρνίθων, ἢ τῶν ἄλλων ὁμοίων πτηνῶν.

ἀπαλάμη

1. Ἐν τῇ ἀπαλάμῃ καὶ οὕτω βοήσομεν.
(Ἠπείρου Ἀρ. σ. 173, 21. — Β. 359, 47. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. — Πελοποννήσου [παλάμῃ]. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [παλάμῃ - βοήσομαι.]).

Πρβλ. παλαμύδα 1. Ῥητὸν ἄγνωστόν μοι πόθεν ληφθέν, λεγόμε-

νον εἰς δήλωσιν ὅτι πρὸς ἐκτέλεσιν ἔργου τινὸς ἀπαιτεῖται ἡ προκαταβολὴ τῆς συμφωνηθείσης ἀμοιβῆς.

ἀπανεμιά

1. Ὅπου σ' ἔχει ἀπανεμιὰ κρυάδα δὲ φοβᾶται.

(Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Εἰρωνικῶς πρὸς ἐκείνους, ὧν ἡ συνδρομὴ εἰς οὐδὲν ὠφελεῖ.

ἀπάνεμο.

1. Ποῦ κάθεται 'ς τἀπάνεμο κρυγιότη δὲ φοβᾶται.

(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἀπάνεμο ἢ ἀπανεμιὰ (ἀπὸ-ἄνεμος, κοινότερον ἀπάγκιο ἀπὸ τοῦ ἰταλ. apoggio) εἶναι ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων λεγόμενος ὑπεύδιος ἢ ὑπήνεμος τόπος. Ὡς δ' ὁ ἐν τοιούτῳ τόπῳ εὑρισκόμενος δὲν φοβεῖται τῶν ψυχρῶν ἀνέμων τὰ ῥεύματα, οὕτω καὶ ὁ τυχὼν ἰσχυρῶν προστατῶν ἢ πλοῦτον ἔχων πολὺν δὲν φοβεῖται τὰς καταδρομὰς τῆς τύχης.

ἀπάνθρωπος

1. Ἀβούλετό ναιν νὰ ἐνῇ χοίρου μαλλὶ μετάξι,
τῶν ἀπανθρώπω τὰ παιδιὰ νά χουν τιμὴ καὶ τάξη.

(Σύμης. ΚΠ. Η', 482, 17 [Ἀδύνατον] — Νισύρου. ΖΑ. 44, 23).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ ἄρκος 1, γάδαρος 33, χοῖρος, 12, χωριάτης 1. 3. 11. 12. 16. 37α Ἀπάνθρωπος ὁ μὴ ἔχων ἀνθρωπιάν, ὁ ἄγροικος ἢ χυδαῖος. Ὁμοίως εἶναι ἀδύνατον ἐκ χοιρίνης τριχὸς νὰ κατασκευασθῇ μέταξα, καὶ πονηρῶν γονέων οἱ παῖδες διαπαιδαγωγούμενοι νὰ μεταβάλωσι φύσιν. Ἡ αὐτὴ γνώμη διετυποῦτο καὶ ἐν παλαιᾷ παροιμίᾳ, ἣν ἀναφέρει ὁ Εὐριπίδης (ἀπ. 344 Nauck παρὰ Στοβ. Η', 5): «φεῦ φεῦ, παλαιὸς αἶνος ὡς καλῶς ἔχει· | οὐκ ἂν γένοιτο χρηστὸς ἐκ κακοῦ πατρός». Δι' ὁμοίων δὲ μεταφορῶν τὴν αὐτὴν ἐκφράζουσιν ἔννοιαν καὶ πολλαὶ ξέναι παροιμίαι, ἀναγραφόμεναι ἐν ταῖς παραλλαγαῖς τῆς προκειμένης.

2. Δύσκουλου εἶνι νὰ γινῇ μαλλὶ γρουνιοῦ μιτάξι,
τσὶ τἀπαθρώπου τοὺ πιδὶ νὰ χῃ τάξη.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ὁ β' στίχος συμπληρωτέος πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ μέτρου: ἀθρουπιὰ τσὶ τ«ξη.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀπάντημα

1. Καὶ τἀπάντημα θωριά,
καὶ τὸ ἰδεῖ παρηγοριά.

(Πτζ. 248, 428. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ βλέπω 65. 66. 115, θωριὰ 2. Οἱ ἐρασταί, οἱ ἀδυνατοῦντες νὰ συνομιλῶσι, λογίζονται εὐτυχεῖς ἂν συναντηθῶσι κατὰ σύμπτωσιν, διότι οὕτω τοὐλάχιστον βλέπουσιν ἀλλήλους καὶ τοῦτο παραμυθεῖ αὐτούς.

2. Καὶ τὸ ἰδεῖς παρηγοριά,
καὶ τἀπάντημα καλό.

(Κρητικάκης 21).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

2 **ἀπαντῶ**

1. Ἐμπῆκε ὁ Γιῶργος 'ς τὸ χωριό, κι' ἀπάντησε τὸ Γιάννο.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Πρβλ. βρίσκω 64 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Οἱ φαῦλοι ταχέως συναντῶσι τοὺς φαύλους καὶ συνάπτουσι φιλίαν πρὸς ἀλλήλους.

2. Ὅποιοι ἀγαπειῶνται
συχν' ἀπαντειῶνται.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 925. — Β. 204, 388. — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου).

Οἱ ἐρῶντες παντοῖα μηχανῶνται, ὅπως ὡς οἷόν τε συχνότατα συναντῶσιν ἀλλήλους· ὅθεν ἡ συχνὴ συνάντησις εἶναι τεκμήριον ἀμοι-

βαίας ἀγάπης. Λέγουσι δὲ τὴν παροιμίαν χαριεντιζόμενοι καὶ οἱ πολλάκις ἐντὸς τῆς ἡμέρας τυχαίως συναντηθέντες.

ἀπάντρευτος

1. Ἀπάντρευτος σὰν παντρευτῇ, δὲν πρέπει νὰ χορεύῃ,
μόνον σακκὶ 'ς τὸν ὦμό του, κριθάρι νὰ γυρεύῃ.

(Sanders 176, 149 [Ἀπάνδρευτος σὰν πανδρευθῇ — ὦμόν του] — Passow 492, 93α [πανδρευθῇ — ὦμόν του] — Λελέκου Ἀνθολογ. σ. 163 [Ἀνύπανδρος καὶ ἂν πανδρευθῇ — μόν' μὲ σακκὶ 'ς τὸν ὦμόν του ἀλεῦρι νὰ]. — Λιανοτράγουδα 1866 σ. 14 στ. 322-3 [μόν' μὲ σ. — σιτάρι νὰ γ.] — 1876 σ. 15 στ. 333-4 [δμ.] — Κρήτης J. σ 263, 34 [χορεύγῃ — γυρεύγῃ.] καὶ Φραντζ. σ. 13 [μόνο σ. 'ς τὴ ῥάχην του 'ς τὸ μύλο νὰ πηγαίνῃ.]).

Ἐν πάσαις ταῖς συλλογαῖς ταύταις φέρεται ὡς κωμαστικὸν ᾀσμάτιον· καὶ ἀληθῶς ᾄδεται ἐν τοῖς χοροῖς ὑπὸ ἀγάμων παιδιᾶς χάριν, ὡς σκῶμμα τῶν χορευόντων ἐγγάμων· ἀλλὰ πολλὰ τῶν τοιούτων διστίχων (οἷον π. χ. καὶ τὸ ἑπόμενον καὶ τὸ ἐν λ. ἀνύπανδρος 2) καὶ ᾄδονται ὡς ᾄσματα καὶ λέγονται ἐν προσήκοντι καιρῷ ὡς παροιμίαι, τούτου δ' ἕνεκα περιελήφθησαν ἐν τῇ ἀνὰ χεῖρας συλλογῇ. — Ὁ ἔγγαμος, κατὰ τὸ προκείμενον δίστιχον, δὲν εὐκαιρεῖ ὅπως συνευθυμῇ μετὰ τῶν ἄλλων, περισπώμενος ὑπὸ οἰκογενειακῶν μεριμνῶν καὶ ὀφείλων πρωτίστως νὰ φροντίζῃ περὶ προμηθείας τῶν ἐπιτηδείων.

2. Ἐγώ οἱ μας τῶν ἀπάντρευτω ζωὴ τήνε περνοῦμε,
κρομμύδια καὶ πασταῖς ἐλιαῖς, ψωμάκι ὄντε τὸ βροῦμε.

(Κρήτης. Βλαστ. σ. 12).

Ψόγος τῆς ἀγαμίας ἀπὸ μέρους δῆθεν τῶν ἀγάμων, παραπονουμένων διὰ τὴν οἰκτρὰν δίαιταν τῆς ζωῆς των· μὴ ἔχοντες σύζυγον διὰ νὰ μαγειρεύῃ καὶ ἀρτοποιῇ, ἀναγκάζονται ἐν τοῖς χωρίοις, ὅπου οὔτε ξενοδοχεῖα οὔτε ἀρτοπωλεῖα ὑπάρχουσι, νὰ τρώγωσι πρόχειρα εὐτελῆ προσφάγια καὶ νὰ ζητῶσι τὸν ἄρτον αὐτῶν ἀπὸ ξένους οἴκους.

ἀπανωβγάνω

1. Ἀπανωβγαλμένος, ἀνημέρωτος.

(Κα. 517).

Ὁ δοὺς πίστιν εἰς διαβολὰς εἶναι ἀμείλικτος, δυσκόλως πραΰνεται.

ἀπανωκούμιλος

1. Ἀπανωκούμιλοκ καυκί, χαρὰ φτωχοῦ.
(Καρπάθου. Μαν. 274, 63).

Κούμιλο ἢ κούμουλο (λατ. cumulus) λέγεται ἐν Καρπάθῳ τὸ ὑπερπληρούμενον πινάκιον (μέτρον σιτηρῶν ἴσον πρὸς $^1/_8$ τοῦ κοιλοῦ)· ἀπανωκούμιλο δὲ πᾶν ἐν γένει τὸ ὑπερχειλές. Ὁ πτωχὸς χωρικὸς ἐναβρύνεται ὅταν τύχῃ νὰ ἔχῃ ὑπερχειλὲς ποτήριον. Λέγεται ἐπὶ μικροφιλοτίμων.

ἀπανωλαδιά

1. Βρέθηκε ἀπανωλαδιά.
(Μεσσηνίας).

Βλ. λᾶδι 2. 31. 39· (ἡ αὐτὴ μεταφορὰ καὶ ἐν λ. ἀλήθεια 43). Ὡς τὸ ἔλαιον ἐπιπλέει ἐπὶ τοῦ ὕδατος, οὕτω καὶ ἐκεῖνος καίπερ αἴτιος ὢν τῶν κακῶν ἐπιπολάζει πάντοτε, κατορθώνων ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἐνοχήν του καὶ νὰ διαφύγῃ τὴν τιμωρίαν. Ἐκ τούτου καὶ τὸ ὑβριστικὸν παρωνύμιον Ἀπανωλαδιᾶς.

ἀπανωτιάζω

1. Ἀπανώτιαζέ τα γιὰ νὰ τὰ γκρεμίσῃς.
(Κα. 520).

Βλ. ἀπανωτιαστὰ 1. Ἂν ἐξ ἀπληστίας ἐπισωρεύῃς διάφορα πράγματα ἐπάλληλα, θὰ καταπέσωσι ταῦτα καὶ ὁ κόπος σου θὰ ματαιωθῇ.

ἀπανωτιαστὰ

1. Ἀπανωτιαστὰ γκρεμίζονται.
(Κα. 519).

Βλ. ἀπανωτιάζω 1, πρβλ. ζουλῶ 1. Ὅτι ἡ πλεονεξία συνήθως βλάβην ἀντὶ κέρδους φέρει. Ὁ ἐπιφορτίζων τὸ φορτηγὸν ζῶον ὑπὲρ τὰς δυνάμεις του δυσκολεύει τὴν μεταφορὰν καὶ τοῦ φορτίου, ὅπερ ἠδύνατο τοῦτο νὰ βαστάσῃ· τὰ ὡς ἀπανωγόμι τεθέντα, ἂν εἶναι παραπολλὰ θὰ κρημνισθῶσιν· ὁ σωρὸς ἂν γίνῃ μείζων τοῦ προσήκον-

τος μέτρου δὲν θὰ διατηρηθῇ. Παραπλήσιαι αἱ **Ἰταλ.** Ogni troppo si versa = κάθε παραπανιστὸ χύνεται. (D. I. 38 μετὰ διαλεκτικῆς παραλλαγῆς ἐν τ. II, σ. 447). U troppu stroppia = τὸ παραπανιστὸ παραλεῖ. (D. I, 38 μετὰ διαλεκτικῆς παραλλαγῆς).

2. Ἀπανωτιαστὰ δεσάκκια, βάστα, δόλιο μου γομάρι.
(Κα. 521).

Πρβλ. ζουλῶ 1. Ἐπὶ ἰσχυρῶν ἐπιβαλλόντων βάρη ἀνώτερα τῶν δυνάμεών των εἰς ὅσους ἔχουσιν ὑποχειρίους καὶ καταπονούντων οὕτως αὐτούς.

ἀπάτη

1. Ὅστις φοβᾶται τὴν ἀπάτη εἶναι μαθημένος ν' ἀπατᾷ.
(Β. 228, 762).

Πρόδηλον μοὶ φαίνεται ὅτι ἡ παροιμία αὕτη δὲν εἶναι γνησία δημώδης.

ἀπατός μου

1. Ἀπατή τση τὸ πελέκα ἡ γαιδάρα τὸ σομάρι,
ἢ πλατόν της ἢ στενόν της, ἀπατή τση τὸ πελέκα.
(Κρήτης. Ἐφ. Φιλομ. 1864 σ. 473 [Ἀ. της — σαμάρι — ἀπατή της]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ὁ κακῶς τὰ ἴδια πράγματα διαθέσας ἑαυτὸν μόνον πρέπει νὰ αἰτιᾶται. Παραπλήσιαι αἱ **Γερμαν.** Wer selbst thut, der hab auch selbst = ὅποιος ἀπατός του τὸ κάμνει, ἂς τὸ ἔχῃ καὶ ἀπατός του. (W. IV, 535, 81). Selbe thäte, selbe habe = ἀπατός του ἂς τὸ κάνῃ, ἀπατός του ἂς τὸ ἔχῃ. (αὐτ. 530, 6. Βλ. καὶ 8. 9. 13. 532, 23. 533, 38 44). Selb tha, selb hab, blas dir selb du Schadu ab = ἀπατός σου τό καμες, ἀπατός σου τό χεις, ἀπατός σου διόρθωσε τὴ ζημιά. (αὐτ. 531, 19). Salt to, salt leida = ἀπατός του τά καμε, ἀπατός του ἂς τὰ τραυᾷ. (Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1897 σ. 201).

2. Ἀπατή τση τὸ πελέκα ἡ πουλάρα τὸ σομάρι,
ἢ μικρό ναι ἢ μεγάλο, ἀπατή τση θὰ τὸ βάλῃ.
(Κρήτης. Ἄπτερ. 29 καὶ παρὰ Γ. Ἰακ Καλαϊσάκη [ἡ γαιδοῦρα τὸ σ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἀτός του κι' ἀπατός του
κάνει κακὸ δικό του,
ὅσο δὲν κάνει ὁ ὀχτρός του.
(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Βλ. ἄνθρωπος 37.

4. «Πῶς ξέρεις τὸν κόσμο; — Σὰν καὶ τὸν ἀπατό μου».
(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἄλλος 181. Ἕκαστος ἐκ τῶν οἰκείων κρίνει τἀλλότρια. Ὅμοιαι παρ. Γερμ. Wie ein jeder selber ist, so denkt er sich die andern = ὅπως εἶναι καθένας, ἔτσι φαντάζεται τοὺς ἄλλους (W. IV, 530, 28. Βλ. καὶ 134, 112). Ἄλλα παράλληλα βλ. ἐν λ. ἄλλος 181.

ἀπεικάζω

1. «Ἀπεικάζεις, Γιακουμῆ;
— Ἀπεικάζω, μόνε μή!..»
(Κ. γ', 359. — Βερ. 68, 30).

Ἐπὶ ἀποτροπῆς ἀπὸ ἐπιχειρήματος ἀνωφελοῦς ἢ ἐπικινδύνου. Ἐννοῶ δηλ. τί θέλεις, ἀλλὰ δὲν τὸ ἐγκρίνω. Ὑπόκειται βεβαίως εἰς τὴν παροιμίαν μῦθος ἄγνωστός μοι.

ἀπειρία

1. Διὰ τὴν ἀπειρίαν
εἰς ἀπορίαν.
(Βλ. Κατζιούλ. 615. — Κ. δ'. 17. — Νε. 25, 170. — Β[1] 22, 35 [Γιὰ τὴν ἀπειρία] — Β. 47, 63 [Γιὰ τὴν ἀπειρία εἰς ἀπορία.]).

«Ἐπὶ τῶν διὰ τὴν ἀπαιδευσίαν ἀτυχήμασιν ἐμπιπτόντων» ἑρμηνεύει ὁ Κατζιούλης, παρ' οὗ παρέλαβον οἱ λοιποὶ ἀμέσως ἢ ἐμμέσως τὴν πιθανώτατα ἄγνωστον τῷ λαῷ παροιμίαν.

ἀπελέκητος

1. Ἀπελέκετος ἔν.

(Κερασοῦντος παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη.)

Βλ. ἀγράμματος 1. 2. Τὸ ἀπελέκητος ἐν μεταφορικῇ σημασίᾳ ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ τὸ ἐπίθετον τοῦτο καὶ τὸ ἄξεστος. Ἐπὶ ἀπαιδεύτων καὶ ἀγροίκων.

ἀπελπίζω

1. Ἀπελπισμένο καράβι 'ς ἀγαθὸν λιμιῶνα.

(Χίου. Καν. 227, 101).

Βλ. ἀρ. 3.

2. Ἀπελπισμένο καράβι,
'σὲ καλὸ λιμένα ἀράζει.

(Β[1]. 3, 29 [λιμάνι] — Β. 23, 287. — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ [Ἀπηλπισμένο καράβι 'ς ἀγαθὸ λ. ἀ.] καὶ παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου. [Ὁμ. — ἢ: Τὸ ἀπηλπισμένο]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

3. Ἀπελπισμένο κάτεργο εἰς ἀγαθὸ λιμιῶνα.

(Βάρνερ: κάτεργον 1. — Μα. 24 [Κατῃσχυμένον κάτεργον εἰς ἀγαθὸν λιμένα. — Τὸ ἐπίθετον κατῃσχυμμένος προέρχεται βεβαίως ἐκ παραφράσεως τοῦ ἐκδότου.] — Κύπρου Λουκᾶς 144 [Ἀπηλπισμένον κάτεργον σὲ ἀγαθὸν λεμιῶνα.] καὶ Σ. 283, 200 [Ἀπορπισμένον κάτεργον σὲ ἀγαθὸν λ.]).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 1. 2. 4-6. 9. 10, καὶ ἐν λ. ἀναπάπουλος 1, ἀπορρηξιμιὸς 1-5, παραρρηξιμιὸς 1. 2, πρβλ. λ. κληρονόμος 1, μισητῆρι 1, μισητὸς 1. 2, μισῶ, 1, παιδὶ 17. 18. 33. 35 73. 94. Κυρίως λέγεται ἐπὶ τῆς ἀπροσδοκήτως εὑρισκομένης σωτηρίας ἐν τῇ μεγίστῃ ἀμηχανίᾳ ἢ ἐπὶ εὐτυχήματος ἀνελπίστου ἐπερχομένου ἐν ὥρᾳ δεινῆς ἀνάγκης. Προσέτι δ' ἐπὶ εὐδοκιμήσεως ἀνθρώπων νομιζομένων τέως ἀνικάνων καὶ ἀνεπιτηδείων εἰς πᾶν ἔργον, ὁμοία τὴν ἔννοιαν ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ πρὸς τὸ γραφικόν: «Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγεννήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας». (Ψαλμ. ριη', 22. Ματθ. κα', 42. Μάρκ. ιβ', 10. Λουκ. κ', 17. Πράξ.

δ', 11. Α' Πέτρ. β', 7). Ἐνίοτε γίνεται χρῆσις τῆς παροιμίας καὶ ὅταν ἐκ καταστροφῆς τινος, ἐξ ἧς ἀπωλέσθησαν πολύτιμα καὶ χρησιμώτατα πράγματα, διασωθῶσιν ἄχρηστά τινα καὶ εὐτελῆ.—Ὅμοιαι παρ. **Ἰταλ.** A barca desperà Dio trova 'l porto = 'ς ἀπελπισμένη βάρκα ὁ θεὸς βρίσκει τὸ λιμάνι. (βενετ. Pasqualigo 87). A barca desperata, Dio le retrova puorto = 'ς ἀπελπισμένη βάρκα ὁ θεὸς ξαναβρίσκει λιμάνι. (νεαπολιτ. Pitrè I, 275). — **Γαλλ.** A barque désesperée Dieu fait trouver le port. (Quitard 118. Legai 80). — Παραπλήσιαι: **Ἀγγλ.** When bale is hext, boot is next = ὅταν ἡ δυστυχία εἶναι πολὺ μεγάλη, ἡ ὠφέλεια εἶναι κοντά. (W. III, 1058, 317). — **Ἰσλανδ.** þá bölið er hærst, er bótin næst = ὅταν ἡ ἀτυχία εἶναι πολὺ μεγάλη, ἡ καλητέρευση εἶναι πολὺ κοντά. (D. II, 197). þegar neyðin er hæst, er hjálpin nærst = ὅταν ἡ ἀνάγκη εἶναι πολὺ μεγάλη, εἶναι ἡ βοήθεια πολὺ κοντά. (αὐτ.). — **Δαν.** Naar Nøden er størst, er Hjelpen nærmest = ὁμ. (αὐτ. καὶ τ. II. σ. 496). — **Νορβηγ.** Naar Naudi er mest, er Hjelpi næst = ὁμ. (αὐτ). Naar Naudi er størst, kjem Hjelpi fyrst = ὅταν ἡ ἀνάγκη εἶναι πολὺ μεγάλη, ἔρχεται ἡ βοήθεια πρώτη (αὐτ.). — **Σουηδ.** När nöden är störst, kommer hjelpen först = ὁμ. (W. III, 1058, 317). När nöden är störst, är hjelpen närmast = ὅταν ἡ ἀνάγκη εἶναι πολὺ μεγάλη, εἶναι ἡ βοήθεια πολὺ κοντά. (D. II,197). — **Φρεισ.** Wan de Nuad gurst es, es de Help neist. = ὁμ. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Wanneer de nood op het hoogst is, is de redding nabij = ὅταν ἡ ἀνάγκη εἶναι παραπολὺ μεγάλη, ἡ σωτηρία εἶναι κοντά. (αὐτ. 309). — **Γερμαν.** Wenn die Noth am grössten, ist die Hülf am nächsten = ὅταν ἡ ἀνάγκη εἶναι πολὺ μεγάλη, ἡ βοήθεια εἶναι πολὺ κοντά. (W. III, 1058, 317. Διαλεκτικαὶ παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 197).

4. Ἀπελπισμένο κάτεργο 'σὲ στεριὸ λιμάνι.

(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

5. Ἀπερπισμένο κάτρεγο σὲ εὐτυχῆ λιμένα.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 3.

6. Ἀπηρπισμένο κάτρεγο 'ς ἕνα βαθὺ λιμιῶνι.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. [ἤ, λιμάνι.]).

Βλ. ἀρ. 3.

7. Μὴν ἀπελπίζῃς ἄνθρωπο μὲ τὴ δική σου γνώση,
γιατὶ δὲν ξεύρεις ὁ θεὸς τί ἔχει νὰ τὸν δώσῃ.

(Κρήτης. Μέλαινα 44 [ἄνθρωπον μὲ τὴν δικήν σου γνῶσιν] — Λελ. Ἐπιδ. σ. 161 [γιατ' ὁ μεγαλοδύναμος ἔχει γιὰ νὰ τοῦ δ.])

Βλ τὴν ἑπομένην, πρβλ. θεὸς 91. 213. Ἐν ταῖς μεγίσταις ἀνάγκαις ἐπέρχεται ἀδοκήτως ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ βοήθεια καὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων κινδύνων σώζει τοὺς ἀπελπιδας ὁ θεός. Ὁμοία εἶναι ἡ γνώμη, ἡ τυπικῶς ἐπαναλαμβανομένη ἐν τῇ ἐξόδῳ πολλῶν τραγῳδιῶν τοῦ Εὐριπίδου: «τῶν δ' ἀδοκήτων πόρον εὗρε θεός». (Ἄλκ. 1162. Ἀνδρομ. 1287. Βάκχ. 1391. Ἑλέν. 1691. Μήδ. 1418). — Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Quando il caso è disperato, la provvidenza è vicina = ὅταν ἡ κατάστασις εἶναι ἀπελπισμένη, ἡ θεία πρόνοια εἶναι κοντά. (Giusti 72). Quando è maggiore il bisogno, l'ajuto di Dio è più vicino = ὅταν εἶναι μεγαλύτερη ἡ ἀνάγκη, ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ εἶναι κοντύτερα. (D. II, 197). Quando la paura è grande l'aiuto di Dio è più vicino = ὅταν ὁ φόβος εἶναι μεγάλος, ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ εἶναι κοντύτερα. (W. III, 1058, 317). A lu pirùtu pirùtu veni l'ancilu e cci duna l'ajutu (ἢ Diu l'ajuta) = εἰς τὸν χαμένο χαμένο ἔρχεται ὁ ἄγγελος καὶ τοῦ δίνει βοήθεια· ἢ, ὁ θεὸς τὸν βοηθάει. (σικελ. Pitrè I, 275). A lu spirutu, lu divinu ajutu = 'ς τὸν ἔρημο ἡ θεία βοήθεια. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Δαν.** Jo større Nød, jo nærmere Gud = ὅσο μεγαλύτερη ἡ ἀνάγκη, τόσο κοντύτερα ὁ θεός. (W. III, 1049, 114). Naar Nøden er størst, Kommer Guds Hielp først = ἂν ἡ ἀνάγκη εἶναι πολὺ μεγάλη, ἔρχεται ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ πρώτη. (W. III, 1058. 317). Guds hielpe er näst, naar angest er meest = ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ εἶναι πολὺ κοντά, ὅταν ὁ φόβος εἶναι παραπολύς. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ** Als de anxt meest is, so is godes hulpe aldernaest = ὅταν ὁ φόβος εἶναι παραπολύς, τότε ἡ βοήθεια τοῦ θεοῦ εἶναι πολὺ κοντά. (αὐτ.). Hoe grooter nood, hoe nader bij God

= ὅσο μεγαλύτερη ἡ ἀνάγκη, τόσο κοντύτερα 'ς τὸ θεό. (αὐτ. 1049, 114). — **Γερμαν.** Es ist keine Noth so gross, Gott kann geben Hülf und Trost = δὲν εἶναι καμμία ἀνάγκη τόσο μεγάλη, (ποῦ νὰ μὴν) ἠμπορῇ ὁ θεὸς νὰ δώσῃ βοήθεια καὶ παρηγοριά. (W. III, 1046, 58). Je grösser noth, je neher Gott = ὅσο μεγαλύτερη ἀνάγκη, τόσο κοντύτερα ὁ θεός. (αὐτ. 1049, 114. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1058, 309. 310. 317. D. II. 197).

8. Οἱ ἄνθρωποι ἀπελπίζουν, μὰ ὁ θεὸς δὲν ἀπελπίζει.
(B. 184, 112).

Βλ. ἀρ. 7. 11. Ἰδίως λέγεται ἐπὶ ἀσθενῶν, ὧν ἡ νόσος θεωρεῖται ἀνίατος, πρὸς παραμυθίαν τῶν οἰκείων.

9. Τἀνηπόρπιδο καράβι
σὲ καλὸ λιμιῶν' ἀράσσει.
(Θήρας. Παρν. Ϛ', 426, 76).

Βλ. ἀρ. 3.

10. Τἀπελπισμένο κάτεργο 'ς ἕνα βαθὺ λιμάνι.
(Πτζ. 290, 910).

Βλ. ἀρ. 3.

11. Τὸ δὲ θάψῃς, μὴν ἀπολπίζῃς.
(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 9, πρβλ. ἀναμένω 9. Καὶ ὁ βαρύτατα νοσῶν ἔχει ἐλπίδα θεραπείας.

ἀπέχω

1. Ἄπεχε ν' ἀπέχουν κ' οἱ ἄλλοι.
(Κα. 537).

Πρβλ. κάνω 116. Ὅ τι δὲν ἐπιθυμεῖς νὰ ποιῶσιν ἄλλοι, μηδὲ σὺ ποίει· ἀλλ' ἂν σὺ δίδῃς τὸ παράδειγμα, ματαία καὶ παράλογος ἡ ἀξίωσίς σου, ὅπως ἄλλοι μὴ πράττωσιν ὁμοίως.

2. Καθ' ὅσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν.
(Β. 356, 78).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Ψαλμ. ρβ', 12. Ἐπὶ μεγίστης διαφορᾶς πράγματός τινος ἢ ἀνθρώπου πρὸς ἄλλον. Ἔκαμε χρῆσιν τοῦ ῥητοῦ καὶ ὁ Ἰωάννης τῆς Κλίμακος (τ. 88 σ. 1029 β. Migne). Ἀνάλογος ἡ **Γερμαν.** φράσις himmel weit verschieden = διάφορος ὅσον ἀπέχει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τῆς γῆς. (Grimm λ. himmelweit. Βλ. καὶ W. IV, 1481, 18. 1581, 1).

ἄπιαστος

1. Ἄπιαστα περδίκια, πέντε 'ς τὸν παρᾶ.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 92).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

2. Ἄπιαστα πουλιά,
χίλια 'ς τὸν παρᾶ.

(Κ. α', 34 [δέκα 'ς τὸν] — Βέρ. 68, 31. — Ἠπείρου. Ἀρ. 104. — Β. 23, 295. — Ἀν. Ἐπιθ. Α', 424, 40 [δέκα 'ς τὸν] — Κα. 540 [δμ.] — Πτζ. 219, 74. — Κρήτης. Φρ. 105. — Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 315, 19 [σ'ίλια] — Κύμης. Τρίμης σ. 62 [δέκα 'ς τὸν] — Λακεδαίμονος παρ' Α. Βολιανίτου. — Μάνης παρὰ Π. Γ. Γενναδίου [δέκα] καὶ παρὰ Κ. Πασαγιάννη. — Κυνουρίας παρὰ Δ. Ἀντωνίου. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη ['ς τοὺν π.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη καὶ Σ. Ξανθουδίδου).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 1. καὶ ἐν λ. δίνω 1, ψάρι 24. 26, πρβλ. ἀρκοῦδα 1, πουλῶ 23α, ψάρι 10. 11. 17. 21. 23. 25. 27. Περὶ τῆς φράσεως χίλια ἢ δέκα 'ς τὸν παρᾶ βλ. παρᾶς 2. — Δὲν πρέπει νὰ προσέχωμεν εἰς λόγους μὴ στηριζομένους εἰς τὰ πράγματα, οὐδὲ νὰ δίδωμεν πίστιν εἰς ὑποσχέσεις, ὧν ἀβέβαιος ἡ ἐκτέλεσις. Ὁμοία ἡ **Ῥωμουν.** Vrabile când sburà dhece dam la o para = ὁ σπουργίταις ὅταν πετοῦν, τοὺς δίνω δέκα 'ς τὸν παρᾶ. (Zanne 2652). — Παραπλησία δ' ἡ **Ἰταλ.** Vender l'uccello sulla frasca = νὰ πωλῇ κάνεὶς τὸ πουλὶ 'ς τὸ κλαδί. (D. I. 232 μετὰ πεδεμοντικῆς παραλλαγῆς).

3. Ἄπιαστος δὲν πιάνεται,
κι' ἂν τὸν πιάσῃς σοῦ φυγε.
(Κα. 541).

Πρβλ. πιάνω 49, χέλι 7. Ἐπὶ πονηρῶν καὶ ἐν λόγοις καὶ ἐν ἔργοις διολισθαινόντων, εὑρισκόντων ἑτοίμως εὐλογοφανεῖς προφάσεις ὅπως ἀποφύγωσι τὴν τήρησιν ὑποσχέσεως ἢ συγκαλύψωσι τὴν ἐνοχήν των.

4. Κλούβια κι' ἄπιαστα
καὶ μακιδονησόσπορο.
(Ἀθηνῶν. Β¹. 58, 110 καὶ Β. 142, 390 [μακεδονόσπορο] — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [κι' ἄ. νὰ γένουν.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Τύπος ἀπευχῆς, προπάντων ἐπὶ ὀνείρων· τὰ καθ' ὕπνους ἐπιφανέντα ἢ τὰ λεχθέντα εἴθε μηδέποτε νὰ συντελεσθῶσιν, ἀλλὰ νὰ ἐξαφανισθῶσιν ὡς οὔρια ῥά· ὁ σπόρος τοῦ μακεδονησίου ἢ πετροσελίνου (Apium petroselinum L.) ἀναφέρεται ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ παραλλαγῇ ὡς ἀποτρόπαιον, ὡς φάρμακον οὗ καὶ μόνη ἡ ἐκφώνησις ἔχει τὴν δύναμιν ν' ἀποτρέψῃ τὸ κακόν.

5. Κλούδια μάγια κι' ἄπιαστα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀπίδι

1. Ἀπίδια θέλει ὁ κορωνιὸς καὶ ὄχι πεταλούδαις.
(Βάρνερ: ἀπίδι 1).

Βλ. ἄσπρα 6. Κορωνιὸς πιθανώτατα ἡ κορώνη (κοινῶς κουροῦνα, corvus corone L.). Ἡ κορώνη ἔχει μὲν συνήθη τροφὴν ἔντομα (πεταλούδας = ψυχὰς), ἀλλὰ προτιμᾷ τούτων τὰς ὀπώρας, καὶ δὴ τὰ ἄπια. Ἐλέγετο ὡς εἰκάζομεν (διότι ἀγνοοῦμεν τὴν χρῆσιν τῆς παρὰ Βάρνερ παροιμίας) ὑπὸ τῶν ἀξιούντων νὰ λάβωσι μεῖζόν τι καὶ ἀξιολογώτερον τοῦ προσφερομένου.

2. Τἀπίδια μὲ παρακαλοῦν κι' ἀχλάδες θέλ' νὰ φάγω;
(Βάρνερ: ἀπίδι 3).

Ἐνῷ δύναμαι νὰ ἔχω τὸ πλέον πῶς θ' ἀρκεσθῶ εἰς τὸ ἔλαττον;

Ἀπίδι μὲν τὸ ἄπιον, ὁ καρπὸς τῆς ἀπιδιᾶς (ἀπίου τῆς κοινῆς, pirus communis L.), ἀχλάδα δ' ἢ ἀχλάδι ἢ ἀγριάπιδο ἢ γκόριτσο ὁ τῆς ἀχράδος (ἀπίου τῆς ἀγρίας, pirus amygdaloformis Vill.) Ἐν Ἀθήναις καὶ ὅπου τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦσιν ἀλβανόγλωσσοι ἐξενίκησεν ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ἀχλάδι εἰς δήλωσιν τοῦ ἀπίου, πρὸς ἀποφυγὴν συγχύσεως πρὸς τὰς κακεμφάτους ἀλβανικὰς λέξεις μπίθ, πίδε.[1])

3. Φάει ἀμπίδι ἀκαθέρτο, καὶ μῆλο καθερμένο.
(Λελέκ. Ἐπ. σ. 167).

Ὅτι τὸ μὲν ἄπιον τρώγεται μετὰ τοῦ λέπους, τὸ δὲ μῆλον ἀπολεπιζόμενον.

ἀπιτάζω

1. Ἐγὼ ἀπιτάζω τὸ σ'κύλον κι' ὁ σ'κύλον τοὐράδν ἀτ'.
(Τραπεζοῦντος καὶ Κρώμνης. Ἀστ. Πόντ. 57, 65).

Βλ. δρίζω 4 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἀπιτάζω = ἐπιτάσσω, διατάσσω.

ἁπλοῖὰ

1. Αἱ ἁπλοῖὰ 'ς τοῖς τρεῖς γεννειέται, 'ς τοῖς ἕξη φανερώνεται.
(Μεγίστης παρὰ Ἀχ. Σ. Διαμαντάρα).

[1]) Ὁ ὑποκοριστικὸς τύπος ἀπίδιον ἀντὶ τοῦ ἄπιον (απιδια pira) ἀπαντᾶται τὸ πρῶτον, καθ' ὅσον γινώσκω, ἐν τοῖς εἰς τὸν Πολυδεύκη ἀποδιδομένοις Ἑρμηνεύμασι (κεφ. 53 σ. 136 Boucherie καὶ ἐν Notic. et extr. des mss. τ. 22, 2. σ. 412). Αὐτόθι μεταφράζεται καὶ τὸ ἀχρὰς pruna, πάντως πλημμελῶς. διότι κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐδέποτε ἔπαυσεν ἡ λέξις ἔχουσα τὴν ἀρχαίαν σημασίαν. Σημειωτέον δ' ὅτι ὁ Fallmerayer (Gesch. von Morea 1830 τ. I σ. 285) ὑπέλαβε τὴν λέξιν σλαβικήν, ἐτυμολογῶν ἀπὸ τοῦ glad = πεδίον πολεμικόν. Καίτοι δὲ μετὰ πέντε ἔτη ἀναγνωρίσας τὸ λάθος ὡμολόγησεν αὐτὸ ἀπερικαλύπτως καὶ ἀνέφερε τὴν ὀρθὴν ἐτυμολογίαν (Academ. Abhandlung. 1835 σ. 89), ὅμως μετ' οὐ πολὺ ἄλλην ὑπέδειξεν ἐτυμολογίαν, ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ achlad τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχοντος (ἐν Allgem. Zeituug 26 Μαρτίου 1847). Ἐκ τῶν λέξεων τῆς δημώδους τῶν δηλουσῶν τὴν ἀχράδα, ἤτοι ἀχλαδιά, ἀγριαχλαδιά, ἀγριαπιδιά, γκοριτσιά, μόνη ἡ τελευταία εἶναι ξένη, πιθανῶς ἀλβανικὴ (βλ. G. Meyer Neugr. Stud. II σ. 65) Ἡ δὲ λέξις ἀγγουρίζα ἣν ἀναφέρουσί τινες ὡς ἔχουσαν τὴν αὐτὴν σημασίαν (παρὰ Κοραῆ Ἄτακτ. Ε' σ. 2) ἴσως γράφεται ἐσφαλμένως ἀντὶ ἀγκουριτσά. Ἐσφαλμένη ἐπίσης φαίνεται καὶ ἡ γραφὴ agusaga ἣν ὡς ὀνομασίαν κρητικὴν τῆς ἀχράδος ἀναφέρει ὁ Belon (βλ. Κοραῆν αὐτ. Langkavel Botanik der spät. Griechen σ. 8)· ἐν Κρήτῃ νῦν λέγουσιν ἀ χ λ ά δ α τὴν ἀχράδα. (Jeannaraki σ. 324).

Πρβλ. σοῦρα 1. 2. Ἁπλοιὰ ἡ ἀπολογία, ἐν κακῇ σημασίᾳ. Ἡ κακολογία βραχὺν μόνον χρόνον διαδίδεται καὶ πιστεύεται, ἀλλὰ ταχέως ἔπειτα ἐλέγχεται ὅτι εἶναι ψευδής.

ἄπλωμα

1. Κατὰ τὸ πάπλωμα
καὶ τὸ ἄπλωμα.

(Βάρνης. Κρ. 22. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἁπλώνω 3.

ἁπλώνω

1. Ἄπλουνι τὰ πουδάρια σ' ἴσα μὶ ποῦ φτάνι τοὺ πάπλουμά σ'.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 3, ξάπλωμα 1.

2. Ἁπλώνεις καὶ σωρεύεις.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 369, 191 καὶ παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἐπὶ τῶν ἐνεργούντων κατ' ἰδίαν βούλησιν ἢ ἐπεμβαινόντων εἰς ξένα ἔργα, ἄνευ τῆς γνώμης καὶ τῆς ἀδείας τῶν προϊσταμένων αὐτῶν ἢ τῶν ἐχόντων τὴν ἐξουσίαν.

3. Ἄπλωνε τὸν πόδα σου κατὰ τὸ πάπλωμά σου.

(Pianzola 60 [Ξάπλωσε τὰ παδάρια σου κατὰ τὴν μεγαλότητα τοῦ παπλώματός σου. — Κατὰ μετάφρασιν τῆς τουρκικῆς]. — Ἀν. ἐπιθ. Α' 425, 56).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 1. 7-9. 11-15. 17, ἄπλωμα 1, βγάζω 20, ξάπλωμα 1, ξαπλώνω 1-4, σκεπάζω, 1, πρβλ. φτάνω 15 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς.—Μὴ ἐπιχείρει ἔργα ἀνώτερα τῶν δυνάμεών σου, μὴ δαπάνα χρήματα πλείονα τῶν ὅσων δύνασαι νὰ διαθέτῃς, ἀλλὰ κανόνιζε τὸν βίον σου συμφώνως πρὸς τὴν περιουσίαν σου καὶ τὴν τάξιν, ἣν ἐν τῇ κοινωνίᾳ κατέχεις. Ὁ μὲν ἔχων μέγα σκέπασμα δύναται νὰ ἐκτείνῃ τὸ σῶμα ὁσονδήποτε θέλει, σκεπόμενος ὅλος ὑπ' αὐτοῦ, ὁ δὲ μικρότερον τοῦ προσήκοντος πρέπει νὰ συστείλῃ τὸ σῶμα, διότι ἄλλως ἀσκεπῶν μενόντων τῶν ποδῶν του θὰ κρυώσῃ,

ὡς θὰ καταστραφῇ ὁ ὑπὲρ δύναμιν δαπανῶν. — Ὅμοιαι παρ. **Ἀλβαν.** σα ιγκλαται ισ'ται πλιάφι, σ'τρριχ εδε τι καιμπαιται = ὅσο μακρὺ τὸ πάπλωμα, ἅπλωσε καὶ τὰ πόδια σου (Κουλουριώτ. 161). σα κε πλιάφενε γκλιάγι ι καίμπαιται = ὅσο ἔχεις πάπλωμα, μάκραινε τὰ πόδια. (Reinhold 51). — **Ἰταλ.** Bisogna distentersi quanto il lenzuolo è lungo = εἶναι χρεία νὰ ξαπλώνεται κἀνεὶς σύμφωνα μὲ τὸ μάκρος τοῦ παπλωματιοῦ. (τοσκαν. Pitrè II, 150). Non distenderti più che il lenzuol non è lungo = μὴν ξαπλώνεσαι περισσότερο ἀπὸ τὸ μάκρος τοῦ παπλωματιοῦ. (ἐπίσης αὐτ. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. αὐτ. καὶ παρὰ D. II, 402 καὶ Pasqualigo 301). Chi si stende più del lenzuolo, si scuopre da piedi = ὅποιος ἁπλώνεται περισσότερο ἀπὸ τὸ πάπλωμα ξεσκεπάζει τὰ πόδια του. (ἐπίσης, D. II, 402). Slonga la gamba come xe la coverta = τέντωνε τὴν ἀρίδα ὅσο εἶναι τὸ σκέπασμα. (βενετ. Pasqualigo 301). Stenni pedi quantu linzolu teni = ξάπλωνε τὸ πόδι ὅσο φτάνει τὸ πάπλωμα (σικελική. Pitrè I, 149 μετὰ παραλλαγῶν αὐτ.). Isterre su pê cunforme (segundo) su lentolu = ξάπλωνε τὸ πόδι σύμφωνα μὲ τὸ (κατὰ τὸ) πάπλωμα. (σαρδην. αὐτ. 150). Non isterres su pê plus de su lentolu = μὴν ξαπλώνῃς τὸ πόδι περισσότερο ἀπὸ τὸ πάπλωμα. (ἐπίσης, αὐτ.) Quand l'è pècol el lèt s'a de sta cürt e strèt = ὅταν εἶναι μικρὸ τὸ κρεβάτι πρέπει νὰ πλαγιάζῃ κἀνεὶς συμμαζωχτὰ καὶ στενόχωρα. (περγαμηνή, αὐτ.). — **Γαλλ.** Il faut étendre ses pieds selon ses draps. (D. II, 402) Chacun s'teind ses pieds suivant ses draps. (αὐτ.). Froit a le pié ki plus l'estent que ses covretoirs n'a de lonc = κρύο ἔχει τὸ πόδι ὅποιος περισσότερο τὸ τεντώνει ἀπὸ τὸ μάκρος τῶν σκεπασμάτων του. (παλαιὰ γαλλ. Leroux II, 493). Cal pa s'ëstêndrë mâi që sa flassâdo = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ ξαπλώνεται περισσότερο ἀπὸ τὸ πάπλωμά του (λαγκεδοκ. D. II, 402). Së fâou pa mâi alounya që la couvertûro noun dûro = χρειάζεται νὰ μὴ τεντώνεται κἀνεὶς περισσότερο ἀπ' ὅσο φτάνει τὸ σκέπασμα. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Ῥαιτορωμαν.** Ti deis ta stender mai aschia, sco leung'a lad' ei tia Cuvria = πρέπει νὰ ξαπλώνεσαι πάντα τόσο, ὅσο μακρὺ καὶ φαρδὺ εἶναι τὸ σκέπασμά σου. (αὐτ.). — **Καταλαν.** No al-

largar mès lo bras que la mánega = μὴ τεντώνῃς μακρύτερα τὸ χέρι ἀπὸ τὸ μανίκι. (αὐτ.) — **Ἴσπαν.** Extender la pierna hasta donde llega la sábana = νὰ τεντώνῃ κἀνεὶς τὴν ἀρίδα ὡς ἐκεῖ ποῦ φτάνει τὸ σιντόνι. (αὐτ.). No estirar la pierna mas de lo que alcanza la manta = νὰ μὴ ξαπλώνῃ κἀνεὶς τὴν ἀρίδα περισσότερο ἀπ' ὅσο εἶναι μακρὺ τὸ πάπλωμα. (αὐτ.). Cada uno se extiende hasta donde puede = καθένας τεντώνεται ὡς ἐκεῖ ποῦ μπορεῖ. (αὐτ.). Cada uno estienda la pierna como tiene la cupierta = καθένας τεντώνει τὴν ἀρίδα κατὰ τὸ σκέπασμα ποῦ χει. (W. I, 566, 11). — **Πορτογαλ.** Cada hum estenda a perna até onde tem a cuberta = ὁμ. (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Intinde-te cât tsi-e pelea = ξαπλώνου ὅσο σοῦ εἶναι τὸ τομάρι. (Zanne 4547 μετὰ παραλλαγῆς). Cât tsi-e plapoma te întinde = ὅσο σοῦ εἶναι τὸ πάπλωμα ξαπλώνου. (αὐτ. 5366). Intinde-te cât îtsi ajunge plapoma = ξαπλώνου ὅσο σὲ φτάνει τὸ πάπλωμα. (αὐτ. μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν). Cât tsi-e plapoma te întinde = κατὰ τὸ πάπλωμά σου ξαπλώνου (αὐτ.). Nu te întinde mai mult de cât tsi-i cerga (oghialu, plapama, patura) = μὴν ξαπλώνεσαι περισσότερο ἀπὸ τὴν τσέργα σου· ἢ τὸ σκέπασμα, ἢ, τὸ πάπλωμά σου. (αὐτ.). Nu te'ntinde pe cât n'ai, ci te'ntinde pe cât ai = μὴν ξαπλώνεσαι ὅσο δὲν ἔχεις, ἀλλὰ νὰ ξαπλώνεσαι ὅσο ἔχεις. (αὐτ. 5367). Intinde-te cât te ajunge curaua = ξαπλώνου ὅσο σὲ φτάνουν τὰ λουριά. (αὐτ. 5368). — **Κουτσοβλαχικαί.** Nu te tinde cama mult de cât cerga = μὴν ξαπλώνεσαι περισσότερο ἀπὸ τὴν τσέργα σου. (αὐτ. 5366). Gât ti éste dóga atât ti tinde = ὅσο σοῦ φθάνει τὸ πάπλωμα τόσο ξαπλώνου. (αὐτ.). Tindi-i tshórli cât ts-u çerga = ξάπλωνε τὰ πόδια σου κατὰ τὴν τσέργα σου. (αὐτ). Tinde te pâna iu agiungi = ξαπλώνου ὅσο σοῦ φτάνει (αὐτ. 5369). — **Ἀγγλ.** Stretch your legs according to your coverlet = τεντώνετε τὴν ἀρίδα σας σύμφωνα μὲ τὸ σκέπασμά σας. (W. I, 566, 11). Stretch your arm no further than your sleeve will reach = μὴν τεντώνῃς τὸ χέρι σου μακρύτερα ἀπ' ὅ τι φτάνει τὸ μανίκι σου. (D. II, 402 μετὰ σκωτικῆς παραλλαγῆς). — **Ἰσλανδ.** Eingin toyggir sig longur enn armarnir rökka =

κἀνεὶς νὰ μὴν ξαπλώνεται μακρύτερα ἀπ' ὅ τι φτάνουν τὰ χέρια. (αὐτ.). —**Δαν**. Stræk ikke Foden længer, end Skindfælden naaer= μὴν ξαπλώνῃς τὸ πόδι μακρύτερα ἀπ' ὅ τι φτάνει τὸ πάπλωμα. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν). Efter sit Dække Enhver sig maa strække=κατὰ τὸ σκέπασμά του πρέπει καθένας νὰ ξαπλώνεται (αὐτ.). Ræck Fodhen saa, at Skindfællen maa owergaa= τέντωνε τὸ πόδι σου ἔτσι, ὥστε νὰ τὸ κουκουλώνῃ τὸ πάπλωμα (αὐτ.). — **Νορβηγ**. Ein fær inkje retta Foten lenger, en Felden rekk = δὲν πρέπει νὰ ξαπλώνῃ κἀνεὶς τὸ πόδι μακρύτερα ἀπ' ὅ τι φτάνει τὸ σκέπασμα (αὐτ.). — **Σουηδ**. Man skal ey rækia foten længre æn skinfælden rækker = ὅμ. (αὐτ. μετά τινων παραλλαγῶν νεωτέρων). — **Ὁλλανδ**. Steck uw voeten niet verder dan uw bed reikt = μὴν ξαπλώνῃς τὰ πόδια σου μακρύτερα ἀπ' ὅ τι φτάνει τὸ κρεβάτι σου. (W. I, 566, 11. Φλαμανδικὴν παραλλαγὴν βλ. παρὰ D. II, 402). — **Γερμαν**. Man muss sich strecken nach der Decken = πρέπει κἀνεὶς νὰ ξαπλώνεται κατὰ τὸ σκέπασμα. (W. IV, 899, 4. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1. 3. 5. 6. 900, 7-10. 12. 15. I, 565, 8. 11. 566, 12. 14-24. II, 1011, 83. V, 1122, 29-31. D. II, 402). Bei kurzer Decken kan man sich nicht lang strecken = μὲ κοντὸ σκέπασμα δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ ξαπλωθῇ πολύ. (W. I, 565, 1). Ist die Decke zu klein, so frieren die Bein' = ἂν εἶναι τὸ σκέπασμα παραπολὺ κοντό, παγώνουν τὰ σκέλια. (αὐτ. 7). Jeder strecke sich nach seiner Decke = καθένας ἂς ξαπλώνεται κατὰ τὸ σκέπασμά του. (αὐτ. 9). Wer sich nicht nach der Decke streckt, dem bleiben die Füsse unbedeckt = ὅποιος δὲν ξαπλώνεται κατὰ τὸ σκέπασμα, τοῦ μένουν τὰ πόδια ξέσκεπα. (αὐτ. 566, 19, βλ. καὶ 20. D. II, 402). Man mutt sine Föte nich vudder steken, as de Dekke geit = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ ξαπλώνῃ τὰ πόδια του μακρύτερα ἀπ' ὅσο φτάνει τὸ σκέπασμα. (D. II, 402 μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν). — **Ἀραβ**. ɜì qadd ˈfrās'ak mydd ig'rēk = ξάπλωσε τὰ πόδια σου κατὰ τὸ μέτρο τοῦ κρεβατιοῦ σου. (Tallqvist 105 μετὰ τῶν αὐτόθι ἀναφερομένων παραλλαγῶν). Ξάπλωνε τὰ πόδια σου κατὰ τὸ πεῦχί σου. (Socin 201). — **Τουρκ**. γιοργανινὰ γκιορὲ ἀγιαγ-υ-νὶ ουζὰτ = κατὰ τὸ σκέπασμά σου τὸ πόδι σου ξάπλωνε. (Pianzola 60. Osman.

Sprichw. 493. Μαλλοὺφ 34, 25. Davis 43. Decourdemanche 293).

4. Ἐκεῖ ποῦ δὲν ἔβαλες μὴν ἀπλώνῃς.

(Κατζιούλ. — Φιλητᾶς. — Μα. 33 [Ὅπου δὲν — ἀπλώσῃς.] — Βερ. 48, 35 [Ὅπου δὲν] — Β. 221, 656 [ὁμ.]. — Ἀν. Ἐπιθ. Α', 452, 113. — Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη [δὲ βάνεις νὰ μὴν ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 5, 16, σηκώνω 5, ὅπου παρατίθενται αἱ ὅμοιαι γνῶμαι τῶν ἀρχαίων καὶ ξέναι παροιμίαι. Ὅτι ὀφείλομεν νὰ μὴ θίγωμεν τὴν ξένην ἰδιοκτησίαν.

5. Ἐκεῖ ποῦ δὲν σπέρνεις, μὴν ἀπλώθῃς.

(Πόρου παρὰ Π. Σαρρῆ).

Βλ. τὴν προηγουμένην, σηκώνω 5, πρβλ. σπέρνω 6. 7. 24.

6. Ἔχω τραχανᾶ ἀπλωμένο.

(Λελέκ. Ἐπιδ. 234, 33 [τραχαν' ἀπλωμένα.] — Πελοποννήσου. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [Ἀπλώνει τραχανᾶ.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἔχ τραχανὸ ἀπλουμένου.]).

Ἐπὶ τῶν ἀρνουμένων νὰ εἰσακούσωσιν αἴτησίν τινα, παρεχόντων δὲ προφάσεις ἀτόπους, ἐντεινούσας ἀντὶ νὰ κολάσωσι τὴν τραχύτητα τῆς ἀρνήσεως. Ὑπόκειται ἴσως εἰς τὴν παροιμίαν ὁ τουρκικὸς μῦθος τοῦ Νασρεδὶν Χότζα, ὃς εἰς τὸν ζητήσαντα σχοινίον διὰ ν' ἀπλώσῃ ἐνδύματα ἀπήντησεν ὅτι τὸ χρειάζεται. διότι ἔχει ἀλεῦρι ἁπλωμένον εἰς αὐτό. (Χρ. Χρυσοσπάθη Ἀνέκδοτα Νάσρ-ἐδ δὶν Χότζα. Ἀθ. 1896 σ. 82 ἀρ. 129. Decourdemanche Nasr-eddin Hodja σ. 39 ἀρ. 42. Δ. Κ. Χ. Ἀσλάνη Βυζαντίου, Μῦθοι κτλ. Ἀθ. 1861 σ. 102). Καὶ τουρκικὴ δέ τις παροιμία ἐπὶ τῶν ματαιοπονούντων ἔχει τὴν αὐτὴν μεταφοράν: Ἰπὲ ουν σάρμα = 'ς τὸ σκοινὶ μὴν ἁπλώνῃς ἀλεῦρι. (Μυρσιλίδης σ. 293).

7. Ἴσα μὲ τὸ πάπλωμά σ' ἄπλωσον τὰ ποδάρια σ'.

(Πόντου παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη [ἢ: Κατὰ τὸ]).

Βλ. ἀρ. 3.

8. Κατὰ τὴν τσέργα σου καὶ τὰ ποδάρια σου ἄπλωνε.

(Κ. 333).

Βλ. ἀρ. 3.

9. Κατὰ τὸ πάπλωμα πῶχει κἀνεὶς ν' ἀπλώνῃ τὰ ποδάρια του.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 3.

10. Κατὰ τὸ πάπλωμά σου ἄπλωνε τὰ ποδάρια σου.
(Βάρνερ: πάπλωμα 1. — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 97. [πάπλ. ν' ἀπλώνῃς τὰ ποδάρια— Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 177 [φάπλωμά μ' ἀπλώνω τὰ πόδια μ'.]).

Βλ. ἀρ. 3.

11. Κατὰ τὸ στρῶμα πῶχεις ν' ἀπλώνῃς τὰ πόδια σου.
(Βλ. Κατζιούλ. 1148. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 97 [Κατὰ τὴν τζέργα πῶχει καθένας ἂς ἀπλώνῃ τὰ ποδάρια του.] — Πτζ. 252, 468).

Βλ. ἀρ. 3.

12. Κατὰ τοὺ πάπλουμά σου ἄπλωνι τὰ πόδια σου.
(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [πάπλουμα θ' ἀπλώσῃς τσὶ τὰ πουδάρια σ'.]).

Βλ. ἀρ. 3.

13. Ὅπως ἔχεις τὸ κλινάρι,
νὰ ἀπλώνῃς τὸ ποδάρι.
(Ζακύνθου παρὰ Σ. Καλογεροπούλου).

Βλ. ἀρ. 3.

13ᵃ Ὅποιος πολὺ ἀπλώνεται,
γλήγορα μαζεύεται.
(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Βλ. ἀρ. 3, πρβλ. ἀγοράζω 17. Ἁπλώνομαι μεταφορικῶς ἐπεκτείνω τὰ ὅρια τῶν ἐργασιῶν μου ἢ αὐξάνω τὰς δαπάνας μου. — Ὁ ἀφειδῶς δαπανῶν ἀναγκάζεται ταχέως νὰ περικόψῃ καὶ ἀναγκαίας δαπάνας.

14. Ὅσο στρῶμά χεις, τόσο νὰ ἀπλώνῃς τὰ πόδια σου.
(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [ἢ: τόσο ἀπλώνεις]).

Βλ. ἀρ. 3.

15. Ὅσο φτάνει τὸ πάπλωμα ν' ἀπλώνῃς τὰ ποδάρια σου.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [Ὅσου φτ. τοὺ πάπλουμά σ', τόσου ἄπλουνε τὰ που-

δάρια σ'.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ἢ: Ὡς κεῖ ποῦ φτ. τὸ π. ἄπλωνε]).

Βλ. ἀρ. 3.

16. Σὲ τάβλα ποῦ δὲν ἔστρωσες τὸ χέρι μὴν ἀπλώνῃς.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 299. [Εἰς τ.] — Β. 273, 79. — Ἠπείρου ΚΠ. ΙΗ'. 183, 48).

Βλ. ἀρ 4, σηκώνω 5. Μὴ συμπράξας εἰς τὴν ἐπιχείρησιν δὲν πρέπει νὰ ζητῇς συμμετοχὴν εἰς τὰ ἐκ ταύτης κέρδη.

17. Ἴσ σὸ γεργάνι σ' κερὲν ἄπλωσον τὰ ποδάρεα σ'.

(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 331. 288).

Βλ. ἀρ. 3. Γεργάνι λ. τουρκ. (γιοργάν) σημαίνουσα τὸ πάπλωμα· κερὲν ἐπίσης (γκιορὲ) = κατά. Ὅθεν ἡ παροιμία εἶναι τουρκοελληνικὴ (τὴν τουρκικὴν βλ. ἐν τέλει τῆς ἑρμηνείας τοῦ ἀρ. 3). Κατὰ λέξιν σημαίνει: Ἴσ τὸ πάπλωμά σου κατὰ ἄπλωσον κλπ. ἤτοι καὶ κατὰ σύνταξιν συμφωνεῖ πρὸς τὴν τουρκικὴν ἐπιτασσομένης τῆς προθέσεως κατὰ καὶ συντασσομένης πρὸς δοτικήν, ὡς ἐν τῇ τουρκικῇ γλώσσῃ.

ἀπὸ

1. Ἀπ' ἀγγοῦρι ὡς πεπόνι, θές, κερά, λουκάνικο;

(Θήρας. Δε. 6', 5 [π. δός μου, κ., λουκάνικον.] καὶ παρὰ Ν. Πεταλᾶ, καὶ παρὰ Νοητάκη [ἀ. καὶ πεπ., φάε, κ., λουκάνικα.]).

Βλ. ἀρ. 13.

2. Ἀπ' ἀγγοῦρι ὡς πεπόνι, νὰ κ' ἕνα λουκάνικο.

(Μεσσηνίας. Νεα. 492).

Βλ. ἀρ. 13.

3. Ἀπ' αὐτί 'ς αὐτί, κὶ τοῦ Λένικου 'ς τὴν Πόλι.

(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Καὶ ὁ ἀπόρρητος λόγος ἀπὸ στόματος εἰς στόμα καὶ ἀπὸ ὠτὸς εἰς οὖς διαδίδεται ταχέως καὶ φθάνει πολὺ μακράν. Ἀπὸ τῆς Τήνου δύναται νὰ φθάσῃ μέχρι τοῦ μαγαζείου τοῦ Λένικου ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ἐσύχναζον ἴσως Τήνιοι.

4. Ἀπ' ἐδῶ κι' ἀπ' ἐκεῖ,
νὰ σὲ φᾶν οἱ ποντικοί.
(Ἀθηνῶν. Νεα. 430).

Ἐν τύπῳ παιγνιώδους κατάρας, ἐπὶ τῶν ἐπιλαμβανομένων πολλῶν ἐν ταὐτῷ ἔργων, ἀμελῶς δὲ καὶ ἀφροντίστως εἰς ταῦτα ἀσχολουμένων.

5. Ἀπὶ βλαττὶ παννί, τσ' ἀπὶ τ'ς σκαρλάτ''ς τοὺ ῥούχου.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Πρβλ. ἀρ. 7. 9. 23. Ἐπὶ πλουσίων περιπεσόντων εἰς ἀπορίαν καὶ καθόλου ἐπὶ μεταβολῆς τοῦ βίου ἐπὶ τὰ χείρω. Οἱ ἔχοντες πρὶν βλάττινα ἐνδύματα φοροῦσι νῦν πάννινα, καὶ ἀντὶ σκαρλάτων ῥούχινα. Βλάττα (ἡ) ἢ βλαττὶ (τὸ) ἢ βλαντὶ (λατ. blatta) κατ' ἀρχὰς μὲν ἐσήμαινε τὴν πορφύραν, εἶτα δὲ πολυτελὲς ὕφασμα· παννὶ (λατ. pannus) εἶναι τὸ βαμβακηρὸν ὕφασμα· σκαρλᾶτον (ἰταλ. scarlatto) λεπτὸν μάλλινον ὕφασμα λαμπροῦ ἐρυθροῦ χρώματος· ῥοῦχον δὲ (ἐκ τοῦ σλαβικοῦ, βουλγαρικοῦ καὶ σερβικοῦ, ῥοῦχο = ἔνδυμα) κυρίως μὲν μάλλινον ἁπλοῦν φόρεμα, καταχρηστικῶς δὲ πᾶν ἔνδυμα[1]) — Παρα-

[1]) Ἡ λέξις ***βλαττίν***, ἐκ τοῦ λατιν. blatta σημαίνοντος τὴν πορφύραν, συνηθεστάτη κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (βλ. Ἑρρ. Στεφάνου Θησαυρ λ. βλαττίον. Ducange λ. βλατήν. Κοραῆ Ἄτακτ τ. Α' σ. 185), ἐν δὲ μεσαιωνικοῖς ποιήμασι φερομένη καὶ ὑπὸ τὸν τύπον βλαντί, τὸν ἐπίσης περισωθέντα μέχρι τοῦ νῦν (βλ. ξεπέφτω 1), ἀναγράφεται ἐν ἐπιγραφῇ τῆς Στρατονικείας τοῦ Γ' αἰῶνος μ. Χ. (περιεχούσῃ τὸ διάταγμα τοῦ Διοκλητιανοῦ) ὑπὸ τὸν καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς γνωστὸν τύπον βλάττη. (μνημονεύεται δ' ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιγραφῇ καὶ μεταξοβλάττη καὶ ὑποβλάττη Lebas et Waddington 535. Κουμανούδη Συναγωγὴ ἐν λ.)· Ἡ δὲ λέξις ***παννί***, εὐχρηστοτάτη καὶ αὕτη παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς, ἐγράφετο ὑπ' αὐτῶν δι' ἁπλοῦ ***ν***, παρετυμολογουμένη ἐκ τοῦ πηνίου (Εὐστάθ εἰς Ἰλιάδ. Ψ, 762). ἣν ἐτυμολογίαν ἠσπάζετο καὶ ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. τ. Α', σ. 296). Πλὴν τῆς κυρίας σημασίας αὐτῆς ἡ λέξις ἔχει καὶ τὴν τοῦ ἱστίου (ἀκριβέστερον: τὸ παννὶ τοῦ καραβιοῦ), καὶ τὴν τοῦ προμέτρου (la houache). Πλείστα δ' εἶναι τὰ παράγωγα αὐτῆς· οἷον· ὑποκοριστικά: παννίτζιν (βυζαντιν.) παννάκι· ἐπίθετα: πάννινος, παννένιος, παννικὸς (τὰ παννικά)· πάννα (τὸ ἐπίπλοον), παννάδα (ὁ καταρράκτης τῶν ὀφθαλμῶν), παννᾶς (ὁ κατασκευάζων ἢ πωλῶν παννία)· πάννα ἡ, ἢ παννιστής, ὁ, ἢ παννιάρα, ἡ, ἢ πάννιστρο, (τὸ ὄργανον, δι' οὗ ἐξάγεται ἐκ τοῦ πεπυρακτωμένου φούρνου ἡ ἀνθρακιὰ πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ φυράματος, κληθὲν οὕτω ἀπὸ τῶν ἐν ἄκρῳ ξύλου παννίων), ξεσπαννισόξυλο, τὸ ξύλον εἰς ὃ εἶναι προσδεδεμένα τὰ παννία, καὶ ῥῆμα παννίζω τὸν φοῦρνο ἢ ξεπαννίζω, δηλοῦν τὴν διὰ τοῦ ὀργάνου ἐκείνου ἐνέργειαν· παννίζω ἐπίσης σημαίνει βρέχω, νοτίζω καὶ (ἀμεταβ.)

πλήσιαι παροιμίαι: **Δαν.** At komme fra Dynen i Halmen = ἦρθε ἀπὸ τὸ κρεβάτι 'ς τἀχερόστρωμα. (D. II, 569 μετὰ παραλλαγῶν αὐτ. καὶ ἐν σ. 512). — **Ὁλλανδ.** Van het bed op het stroo geraken = ἀπὸ τὸ κρεβάτι νὰ καταντήσῃ 'ς τἄχερο. (D. II, 569). — **Γερμαν.** Er wird bald von Federn aufs Stroh kommen = θὰ ἔρθῃ γρήγορα ἀπὸ τὰ πούπουλα 'ς τἄχερο. (W. I, 953, 114. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 569). Heut' im Putz, morgen im Schmutz = σήμερα στολισμένος, αὔριο λερωμένος. (W. II, 634, 24. 636, 72).

6. Ἀπ' 'ν Τριτὶ ούς 'ν Τιτράδι.

(Σιατίστης Μακεδονίας παρὰ Ι. Σαχίνη.)

Βλ. ἀρ. 20. 52. 62 πρβλ. ἀρ. 25. Ἐπὶ βραχυτάτης διαρκείας πράγματός τινος. Θὰ διαρκέσῃ δηλ. μίαν μόνον ἡμέραν ἀπὸ τῆς Τρίτης μέχρι τῆς Τετάρτης.

7. Ἀπὸ γάιδαρος ἀναγνώστης.

(Κρήτης. 9, 292, 15 καὶ Φρ. 106 καὶ παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

ὠχριῶ ἐκ τρόμου· καὶ σύνθετα σωπάννι, καραβόπαννο, κωλόπαννο κλπ. — Ἡ δὲ λ. σκαρλᾶτο ἐσήμαινε τὴν κοκκίνην βαφὴν (διὰ τῆς βαφικῆς κόκκου, κοινῶς πρινοκόκκι), καὶ τὸ διὰ ταύτης βεβαμμένον ὕφασμα, καὶ εἶναι εὔχρηστος ἐν πλείσταις γλώσσαις (ἰγαλλ. écarlate θηλ. παλαιογαλλ. ἱσπαν. καὶ πορτογ. escarlate, γερμαν. scharlach, ἀγγλ. scarlet). Ἐτυμολογοῦσί τινες (Diez λ. scarlatto) ἀπὸ τῆς περσικῆς scarlat (τουρκ. iskerlet). Ἀλλὰ παρετηρήθη ὅτι πιθανώτερον μᾶλλον φαίνεται ὅτι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Πέρσαι παρελαβον τὴν λέξιν ἐκ τῶν ῥωμανικῶν γλωσσῶν, καὶ ὅτι ἴσως παρεφθάρη ἐκ τοῦ λατ. galaticus (rubor) οὕτως ὀνομασθέντος τοῦ χρώματος ἀπὸ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Γαλατίας. Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. τ. Ε', σ. 313) οὐχὶ εὐστόχως προκρίνει τὴν ἀπὸ τοῦ ἑλλ. σκωλήκιον ἐτυμολογίαν, διότι καὶ ὁ Πλίνιος scolecium ὀνομάζει τὴν βαφικὴν κόκκον. Ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν συνειθίζετο καὶ βαπτιστικὸν ὄνομα Σκαρλᾶτος, ὅπερ ὑποτίθεται ὅτι παρεφθάρη ἐκ τοῦ φραγκικοῦ Κάρολος (Μυρία ὅσα. Παρίσ. 1869 τ. Β' σ. 315). Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, καίτοι τινὲς τῶν φερόντων τὸ ὄνομα τοῦτο μεταγράφουσιν αὐτὸ γαλλιστὶ Charles. Οἱ Σκαρλᾶτοι ὠνομάσθησαν ἀπὸ τοῦ σκαρλάτου χρώματος, δὲν εἶναι δ' ἀσυνήθη παρ' ἡμῖν τὰ ἀπὸ χρωμάτων ὀνόματα· (οἷον Κόκκινος, Γαλάνης, Γαλανός, Μαῦρος, Ψαρός, κτλ.)· ταῦτα ἀπὸ ἐπωνυμίων μετατρέπονται ἐνίοτε εἰς βαπτιστικὰ (ὡς τὸ Γαλάνης, κοινότατον βαπτιστικὸν ὄνομα ἐν Μεσσηνίᾳ)· τοιοῦτο δ' ἴσως εἶναι καὶ τὸ Σκαρλᾶτος. — Ἡ λέξις ῥοῦχο τέλος, προδήλως σλαβικῆς προελεύσεως, εὐστόχως ἐξελληνίσθη παρετυμολογηθεῖσα εἰς ἐριοῦχον (ἔριον — ἔχω). Ὁμοία κατὰ παρετυμολογίαν ἐξελλήνισις εἶναι καὶ ἡ τῆς ἀραβικῆς μπαρούτης εἰς πυρίτιδα.

Πρβλ. ἀρ. 15 Ἐπὶ τῶν παρ' ἀξίαν ἀνερχομένων εἰς ἀξίωμά τι. Ἀναγνώστης ἐκκλησιαστικὴ ἐπιμέλεια, κατὰ τάξιν ἀμέσως ὑπὸ τὴν τοῦ διακόνου τασσομένη.

8. Ἀπὸ δήμαρχος κλητῆρας.

(Βύρ. Β', 165, 12. — Μεσσηνίας. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 9.

8ᵃ. Ἀπὸ δύσην ὡς ἀνατολήν, νά, κερά, βασιλικό.

(Βάρνερ: δύση 1).

Βλ. ἀρ. 13.

9. Ἀπὸ ἔπαρχος δήμαρχος, κι' ἀπὸ δήμαρχος κλητῆρας.

(Πελοποννήσου).

Βλ. ἀρ. 8. 18, πρβλ. ἀρ. 5. 23. 5. 75. Δι' ἄλλης μεταφορᾶς, εἰλημμένης ἐκ τῆς διοικητικῆς ὀργανώσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους (ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι ἐποιήθη μετὰ τὴν ἵδρυσιν αὐτοῦ) ἡ παροιμία αὕτη ἐκφράζει ἣν καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 23 ἔννοιαν, τῆς ἐπὶ τὰ χείρω μεταβολῆς. — Ἀνάλογον τὸ τοῦ Ὀβιδίου (Trist. III, 7, 42): Irus et est subito, qui modo Croesus erat. Παραπλήσιαι δ' αἱ ἑξῆς παροιμίαι: **Ἰταλ.** Di messere torvar sere = ἀπὸ ἀφέντης νὰ καταντήσῃ μάστορας (D. II, 569 μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν). Tornare da calzolajo a ciabattino = Νὰ καταντήσῃ ἀπὸ παπουτσὴς μπαλωματής (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν). Torrare dai messaju crabarzu = νὰ καταντήσῃ ἀπὸ θεριστὴς γιδοβοσκός. (σαρδηνία, αὐτ.) Oggi mercante, domani viandante = σήμερα πραματευτής, αὔριο γυρολόγος. (Giusti 200). Oggi creditore, domani debitore = σήμερα δανειστής, αὔριο χρεώστης (αὐτ.) — **Γαλλ.** Aujourd'huy chevalier, demain vachier. (Leroux II, 243). Aujourd'huy grand, demain petit. (αὐτ.) Aujourd'huy maistre, demain valet. (αὐτ.). Aujourd'huy en siége demain en piége. (αὐτ.). — **Ἱσπαν.** De Alcalde á verdugo, ved como subo = ἀπὸ ἀλκάδης δήμιος, ἰδῆτε πῶς ἀνέβηκα. (D. II, 569). — **Δαν.** Idag Herre, imorgen Tjener — σήμερα ἀφέντης, αὔριο δοῦλος. (D. I, 728). Idag en Kjøbmand, imorgen en Tigg-

ermand — σήμερα πραματευτής, αὔριο ζητιᾶνος (αὐτ.) — **Σουηδ.** I dag Köpman, i morgon tiggare = ὁμ. (αὐτ.). I dag rik, i morgon fattig = σήμερα πλούσιος, αὔριο πτωχός. (αὐτ.) — **Ὁλλανδ.** Heden rijk, morgen arm = ὁμ. (αὐτ.). Heden graaf, morgen slaaf = σήμερα κόντες, αὔριο σκλάβος. (αὐτ.). Heden koopman, morgen loopman = σήμερα πραματευτής, αὔριο γυρολόγος. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν). — **Γερμαν.** Heut ein Herr, morgen ein Knecht = σήμερ' ἀφέντης, αὔριο δοῦλος. (W. II, 634, 14. 636, 69). Heute ein Kaufmann, morgen ein Bettelmann = σήμερα πραματευτής, αὔριο ζητιᾶνος. (αὐτ. 635, 50. 32). Heute gross, morgen klein = σήμερα μεγάλος, αὔριο μικρός. (αὐτ. 636, 66). Heute oben, morgen unten = σήμερα ἀπάνω, αὔριο κάτω. (αὐτ. 637, 87). — **Ῥωσ.** Ἀπὸ παπᾶς διᾶκος (Dal I, 47. 606). Ὄχι στρατηγός, λοχίας. (αὐτ. 47). Ὄχι παπᾶς, καμπανοκρούστης (αὐτ.).

10. Ἀπὸ καβάλλα 'ς ἄλογο κάθησε σὲ γαϊδοῦρι.

(Κόσμος 3 [ἐκάθησε]).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 23.

11. Ἀπὸ καβάλλα πεζός.

(Βάρνης. Κρ. 13).

Βλ. ἀρ. 23. Ὁμοία ἡ **Ῥωμουν.** A plecat calare shi se întórce cu sheaua în spinare = ἔφυγε καβαλλάρης καὶ γυρίζει μὲ τὴ σέλλα 'ς τὴ ῥάχη. (Zanne 2489).

12. Ἀπὸ κλῶτσο κι' ἀπὸ μπάτσο.

(Κοινή).

Ἐπὶ τοῦ δεινοὺς ἐξευτελισμοὺς ὑφισταμένου.

13. Ἀπὸ μῆλο ὡς αὐγό, νὰ κυρά, λουκάνικο.

(Βάρνερ: μῆλον 1 [Ἀπὲ μῆλον — λουκανικό.] — Κ. 106. — Κ. δ', 8. — Νε. 10, 68 [μῆλον ὡς αὐγὸν — λουκάνικον.] — Β[1]. 11, 126 [ἢ, νὰ κ' ἕνα λ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 110. — Β 25, 320 [ἢ, νά κ' ἕνα λ.] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη[1].

Παραλλαγαὶ ἐν ἀρ. 1. 2. 8α, πρβλ. ἀρ. 30. 45. 53. 65. 32. Παρὰ

Βάρνερ, ὀξυτονουμένης τῆς τελευταίας λέξεως[1], ἀποτελοῦνται δύο δίμετροι τροχαϊκοὶ καταληκτικοὶ στίχοι. — Ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων συνειρμὸν ἐν τοῖς λόγοις, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἑνὸς θέματος μεταπιπτόντων εἰς ἄλλο παντελῶς διάφορον· οἱ τοιοῦτοι παρομοιάζονται πρὸς τοὺς παραθέτοντας ἐν τῇ τραπέζῃ μετὰ τὰς ὀπώρας αὐγά, καὶ μετὰ ταῦτα ἀλλᾶντας.

14. Ἀπὸ μπέτσι σὲ κατρίνι.

(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1198, 211).

Πρβλ. ἀρ. 16. Μπέτσι τὸ ἰταλ. bezzo, τὸ ἥμισυ τοῦ quattrino κέρματα χαλκᾶ κυκλοφοροῦντα ἐν Ἑπτανήσῳ ἐπὶ τῆς Ἐνετοκρατίας. Λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ δυστρόπων ὀφειλετῶν ἀποτινόντων τὴν ὀφειλὴν κατ' ἐλαχίστας καὶ δυσαναλόγους πρὸς αὐτὴν δόσεις.

15. Ἀπὸ μυλωνᾶς δεσπότης.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 111 [μυλωνᾶ] - Β. 25, 325. — Βύρ. Γ', 165 11. — Κα. 587. — Κεφαλληνίας. Παρνασσ. ΙΕ', 532).

Βλ. ἀρ. 7. 50, πρβλ. ἀρ. 8. 9. 18 Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀνελευθέρων ἐπιτηδευμάτων ταχέως καὶ ἀπροσδοκήτως ἀνερχομένων εἰς περιωπήν. Περίεργος εἶναι ἡ διατύπωσις τῆς ἰδέας ταύτης διὰ τῆς ἀντιθέσεως τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ μυλωθροῦ πρὸς τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπισκόπου, ἥτις καὶ ἐν ταῖς ὁμοίαις ξέναις παροιμίαις παρατηρεῖται. (Πρβλ. καὶ θεωρία 1. 2). Ἴσως προέρχεται αὕτη ἐκ μύθου λησμονηθέντος[2]). — Ὅμοιαι παρ **Γαλλ.** De meunier devenir evesque (Leroux

[1]) Ἡ λέξις (ἐκ τοῦ λατ. lucanicum) ὀξυτονεῖται καὶ ἐν τῇ ἑλληνικῇ διαλέκτῳ τῆς ἐν Καλαβρίᾳ Βούας: ὀουκανικὸ (Pellegrini il dialetto greco - calabro di Bova σ. 216). Φέρεται δ' οὐχὶ σπανίως καὶ τύπος λοκάνικο, πρὸς ὃν παράβαλλε τὸν ὡς λατινικὸν ἀναγραφόμενον locanicon ἐν Ἑρμηνεύμασι 51, σ. 130 Boucherie (Not - et extr. des mss. τ. 23, 2 σ. 406).

[2]) Ὁ Leroux de Lincy μίαν τῶν κατωτέρω γαλλικῶν παροιμιῶν ἀναφέρει εἰς ἱστορικὸν γεγονὸς τοῦ 1547, ὅτε ἐπίσκοπός τις τοῦ Νεβέρ, ἐξ ἔρωτος πρὸς γυναῖκα κατέλιπε τὸν θρόνον του καὶ καταφυγὼν εἰς Γενεύην ἐγένετο μυλωθρός· ποιεῖται δὲ μνείαν καὶ ἄλλης γνώμης, καθ' ἣν τὸ meunier εἶναι παραφθορὰ τοῦ aumônier, ὅτε θὰ ἐπρόκειτο περὶ ὑποβιβασμοῦ τοῦ ἐπισκόπου εἰς κατώτερον ἐκκλησιαστικὸν βαθμόν. Ἀλλὰ πιθανώτερον εἶναι ὅτι προῆλθον ἥ τε παροιμία αὕτη καὶ ἡ ἐν λ. θεωρία 1. 2 ἐκ μύθων δημωδῶν. Συναφὴς ἴσως εἶναι μῦθος γαλλικὸς περὶ μυλωνᾶ ὑποκριθέντος ἀββᾶν, οὗ παραλλαγὰς βλ. ἐν Rev. des trad. popul. τ. VI σ. 482 - 3. 694 - 8. τ. IX σ. 282 - 3. Quitard σ. 537.

I, 27) καὶ ἀντιθέτως διὰ τῆς αὐτῆς μεταφορᾶς: Il s'est fait (il est devenu) d'évêque meunier. (Littré λ. meunier 6. Leroux I, 27. Quitard 537. D. II, 569). — **Ἰταλ** ἀντίθετοι: Tornar di Papa vescovo = νὰ καταντήσῃ ἀπὸ πάπας δεσπότης. (D. II, 569). Va di vescu in prete = ἔγινε ἀπὸ δεσπότης παπᾶς. (κορσικ. αὐτ.) Falare dai piscamu a furraju = νὰ καταντήσῃ ἀπὸ δεσπότης φούρναρης. (σαρδηνία, αὐτ.). — **Καταλαν.** Ahi pastor y ahuy señor = χθὲς βοσκὸς καὶ σήμερα ἀφέντης. (Haller σ. 607). — **Ἱσπαν.** Ayer baquero, y hoy caballero = χθὲς γελαδάρης, καὶ σήμερα ἀφέντης. (Valles 499 = Haller 606). — **Πορτογαλ.** Hontem vaqueiro, hojo cavalleiro = ὁμ. (Haller 607). — **Γερμαν.** (;) Er ist aus einem Bischof ein Müller geworden = ἀπὸ δεσπότης ἔγινε μυλωνᾶς (W. I, 384, 16, ἴσως κατὰ μετάφρασιν ἐκ τῆς γαλλικῆς).

16. Ἀπὸ πέτρα σὲ λιθάρι.

(Βλ. Κατζιούλ. 302. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 211. — Κ. α', 43. — Κ. δ', 5 (πέτραν εἰς λιθάριον.) — Δάρδ. 300 [πέτραν] - Νε. 11, 70 [πέτραν εἰς λιθάριον.] — Βυζάντ. Λεξ. λ. πέτρα. — Β¹. 13, 153. — Βερ. 15. 33. — Ἠπείρου. Ἀρ. 123. — Β. 26, 329. — Πτζ. 219, 80. — Κεφαλληνίας Παρνασ. ΙΕ', 527. — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1185, 3. — Ἠπείρου παρὰ Χ. Φιλητᾶ. — Λάστας Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀποὺ π. σὶ λιθάρι.]).

Πρβλ. ἀρ. 14. 22. 44. 46. Πέτρα ὁ μικρὸς λίθος, λιθάρι δ' ἐνταῦθα μέγας λίθος· συνήθως μὲν ἡ πέτρα δὲν διακρίνεται τοῦ λιθαριοῦ, ἀλλ' οὐχὶ σπανίως τὸ λιθάρι σημαίνει μέγαν λίθον δυνάμενον νὰ μετακινηθῇ δι' ἰσχυρᾶς δυνάμεως· οὕτω λέγουσι λιθάρι τοῦ μύλου, τοῦ λιοτριβειοῦ καὶ πέτρα τοῦ μύλου (καὶ μονολεκτικῶς μυλόπετρα), ἀλλὰ ῥήχνω τὴν πέτρα (ἐκσφενδονῶ τὸν λίθον) ῥήχνω πέτρα (λιθοβολῶ), ἐν ᾧ ῥήχνω τὸ λιθάρι λέγεται κυρίως ἐπὶ τοῦ ἀγῶνος τῆς λιθοβολίας· ὁ ἀμετακίνητος μέγας λίθος (ἡ πέτρα τῶν ἀρχαίων) λέγεται βράχος, πέτρα ῥιζωμιά, κοτρῶνι, σπανιώτατα δὲ λιθάρι. — Ἡ παροιμία λέγεται ἰδίως ἐπὶ δυστρόπων ὀφειλετῶν ἐπὶ παντοίαις προφάσεσιν ἀναβαλλόντων τὴν ἀπότισιν τοῦ χρέους· οὗτοι δηλ. ῥήχνουν τὸν δανειστὴν ἀπὸ πέτρα εἰς ἄλλην μεγαλυτέραν, εἰκονιζομένων ὡς λίθων τῶν παρεμβαλλομένων προσκομμάτων.

17. «Ἀπὸ ποῦ κι' ὡς ποῦ, πῶς, πόσα;
— Ἀπ' Ἀθήνας 'ς τὰ λιβάδια, Θόδωρος καὶ πεντακόσα».

(Chandler Travels τ. II σ. 152 κεφ. 25. Γαλλ. μεταφρ. 1806 τ. 3 σ. 24 [καὶ ποῦ καὶ π. καὶ π.; Ἀπ' Ἀθήνας ὡς Λιβαδία, Θεόδωρος καὶ πεντακόσια.] — Le nouvel Anacharsis dans la nouvelle Grèce. 1828 τ. II, σ. 33 [ὁμ.] — Θήρας. Δε. δ', 3 [ὡς λιβάδι. — ἐλλείπει ὁ α' στίχος.] — Β. 26, 333 [Ἀ. ποῦ καὶ πῶς καὶ πόσα; Ἀπ' Ἀ. ὡς λιβάδι]. — Ἑστία ΙΘ' σ. 285. — Δαυλίας Χαιρωνείας παρὰ Ν. Καλιαγκάκη [καὶ ποῦ καὶ πῶς καὶ π. Ἀπὸ Ἀθήνα, 'σὲ λιβάδι, Θόδωρος]. — Κοινή).

Φέρεται μὲν ὡς παροιμία, ἀλλὰ χρῆσις αὐτῆς γίνεται, καθόσον γινώσκω, σπανιώτατα, ὁσάκις μόνον παιγνιωδῶς θέλομεν νὰ ἐρωτήσωμέν τινα ποῦ πορεύεται. Ὑπόκειται δ' εἰς αὐτὴν μῦθος, σκοπῶν νὰ ἐκθειάσῃ τὴν σοφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ὃν ἐδημοσίευσα ἐν τῇ Ἑστίᾳ (1885 τ. ΙΘ' σ. 285), ἔχοντα ὡς ἑξῆς: Τὸν παλαιὸν καιρὸ ἤτανε πολλοὶ σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνθρωποι εἰς τὴν πατρίδα μας, καὶ ὅλα τὰ βασίλεια ποῦ τὸ ἄκουαν αὐτὸ ἐζήλευαν καὶ ἔλεγαν πῶς νὰ κάμουν νὰ τοὺς φτάσουν τοὺς Ἕλληνας 'ς τὴ γνώση καὶ 'ς τὰ γράμματα. Μιὰ φορὰ λοιπὸν ἀποφασίσανε καὶ ἐμαζεύθησαν ὅλοι οἱ σοφοὶ ποῦ ἦσαν εἰς τοὺς ἄλλους τόπους, καὶ ἐξεκίνησαν νὰ ἔλθουν ἐδῶ, διὰ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ μπορέσουν νὰ τοὺς βάλουν κάτω τοὺς δικούς μας. Τὸ ἔμαθαν ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι αὐτό, καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοὺς Ἀθηναίους ἐντύνεται σὰν βοσκός, παίρνει τὸ ῥαβδί του καὶ ἕνα κοπάδι πρόβατα, καὶ κατεβαίνει 'ς τὸν Πειραιᾶ καὶ τά βοσκε. Σὰν ἔφθασαν οἱ σοφοὶ ἀπὸ τὰ ξένα, ὁ πρῶτος ποῦ ἀπάντησαν ἅμα βγῆκαν ἔξω εἰς τὸν Πειραιᾶ ἦταν ἐκεῖνος ὁ βοσκός. Τοὺς ἦλθε λοιπὸν τότε 'ς τὸν νοῦ νὰ δοκιμάσουν, γιὰ νὰ ἰδοῦν τί πρᾶμα εἶναι καὶ οἱ παρακατινοὶ ἄνθρωποι 'ς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἔτσι νὰ κρίνουν ἂν μποροῦν νὰ τὰ βγάλουν πέρα μὲ τοὺς μεγάλους. Πᾶνε λοιπὸν 'ς τὸ βοσκό, τὸν χαιρετᾶνε καὶ τὸν ἐρωτοῦν μονομιᾶς γιὰ τὸ ὄνομά του καὶ τὰ πρόβατά του ἔτσι σύντομα σύντομα, γιὰ νὰ ἰδοῦν ἂν θὰ τοὺς καταλάβῃ καὶ πῶς θ' ἀποκριθῇ: «Ἀπὸ ποῦ κτλ. — Ἀπ' Ἀθήνα 'ς τὰ λιβάδια, Θόδωρος καὶ πεντακόσα» τοὺς ἀποκρίθηκε ἀμέσως ὁ βοσκός. Ἐκεῖνοι τά χασαν τότε, καὶ λὲν ἀναμεταξύ τους. «Μωρέ, ποῦ πᾶμε καὶ μὲ ποιοὺς γυρεύομε νὰ τὰ βάλωμε! Ἕνας παλιοβοσκός, καὶ μᾶς ἔδωκε τέτοια ἀπάντηση, ἀμμὴ οἱ σοφοὶ τί θὰ εἶναι! Πίσωτε

νὰ φύγωμε!» Καὶ ἔτσι ἐγύρισαν πίσω 'ς τὸν τόπο τους καταντροπιασμένοι[1]).

Ἐν τῷ αὐτῷ περιοδικῷ συγγράματι ἀναφέρω ἐπιγράμματά τινα κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, τὸν κατ' ἀντιστοιχίαν πεποιημένα, ἐν οἷς καὶ τὸ εἰς τὸν Σιμωνίδην ἀποδιδόμενον (ἐν Ἀνθολ. Πλαν 23 ἀποσπ. 212, 154 Bergk):

Εἰπὸν τίς, τίνος ἐσσί, τίνος πατρίδος, τί δ' ἐνίκης;
Κασμύλος, Εὐαγόρου, Πύθια πύξ, Ῥόδιος.

18. Ἀπὸ προεστὸς κράτης.
(Καρπάθου. Μαν. 275, 73).

Βλ. ἀρ. 9. Κράτης (κράκτης) = κήρυξ, ὑπηρέτης τῆς κοινότητος.

19. Ἀπὸ ῥάμμα ὡς βελόνι.
(Ἀν. Ἐπιθ. Α', 425, 48).

Βλ. ἀρ. 71. Ἀπὸ τῆς κλωστῆς μέχρι τῆς βελόνης· ἐπὶ λεπτολόγου καὶ διεξοδικῆς διηγήσεως.

20. Ἀπὸ τὰ ἐξαίρετα ἄλογα 'ς τὰ κόντουρα γαιδούρια.
(Βάρνερ: ἄλογον 1 [Ἀ. τᾶσπρα τἄλ. 'ς τὰ μαῦρα τὰ γ.] — Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ).

[1]) Ἀτελεστέρα καὶ ἐν πολλοῖς διαφέρουσα τῆς ἁπανταχοῦ σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος γνωστῆς εἶναι βοιωτικὴ παραλλαγὴ τοῦ μύθου, ἐκ Δαυλίας τῆς Χαιρωνείας ἀνακοινωθεῖσά μο (παρὰ Ν. Καλιαγκάκη ἱερέως): Μιὰ φορὰ ἦτον ἕνας μεγάλος φιλόσοφος εἰς τὴν Ἀθήνα, καὶ αὐτὸς ἔτυχε νὰ βγῇ περιοδεία, ὡς τὴ Λεβαδειὰ νὰ εἰποῦμε καὶ τὰ περίχωρα. Αὐτὸ τὸ ἔμαθαν ἄλλοι δύο μικρότεροι φιλόσοφοι, ἕνας ἀπὸ τὴ Λαμία καὶ ἄλλος ἀπὸ τὴν Ἄμφισσα, ἐσμίξαν οἱ δυὸ κι' ἀποφάσισαν νὰ πᾶν ν' ἀνταμώσουν τὸν μεγάλο φιλόσοφο ποῦ ἤρχετο. Ἐπῆγαν τολοιπὸν εἰς τὴ θέση Κέρατα τῆς Λιβαδειᾶς, ποῦ ἦταν νὰ περάσῃ ἀπὸ κεῖ ὁ Ἀθηναῖος, καὶ ηὗραν δυὸ τσοπάνηδες καὶ ἐζήτησαν κι' ἄλλαξαν τὰ ῥοῦχά τους μ' αὐτούς. Οἱ τσοπάνηδες τραύηξαν παράμερα, καὶ ἔμειναν οἱ φιλοσόφοι μὲ τὰ πρόβατα. Σὲ λίγο πέρασε ἀπὸ κοντά τους ὁ μεγάλος ὁ φιλόσοφος καὶ τοὺς ἐχαιρέτησε, καὶ τοὺς ἐρώτησε: Ἀπὸ ποῦ καὶ ποῦ καὶ πῶς καὶ πόσα; κ' ἐκεῖνοι τοῦ ἀποκριθῆκαν καθὼς εἴπαμε. Τότε στάθηκε ὁ φιλόσοφος κ' ἐσυλλογίστη καὶ εἶπε μὲ τὸν νοῦ του, πῶς οἱ τσοπάνηδες μιλοῦν ἔτσι, πόσο μᾶλλον οἱ γραμματισμένοι· ἐγὼ δὲν θὰ βγῶ μπροστὰ 'ς αὐτούς· καὶ ἐγύρισε πίσω.

Κατὰ δὲ τὴν παρὰ Chandler παραλλαγήν, ἦν οὗτος ἤκουσεν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Σμύρνῃ, ὁ βοσκὸς δὲν ἦτο μετημφιεσμένος φιλόσοφος, ἀλλ' ἀληθὴς βοσκός, ἀπεκρίθη δ' ἑτοίμως οὕτω διὰ τὴν ἔμφυτον νοημοσύνην τῶν Ἀθηναίων. Ὁ ἐρωτήσας δὲ δὲν ἦτο ἀλλοεθνής, ἀλλ' Ἕλλην, ὅστις ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ ἂν καὶ οἱ τοῦ ὄχλου ἐν Ἀθήναις ἦσαν ὅσον ἐφημίζοντο εὐφυεῖς.

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 23. Περὶ τῆς λέξεως κόντουρα βλ. λ. κούντουρος 1.

21. Ἀπὸ τ' ἄη Δημητριοῦ ὡς τ' ἄη Νέστορος.

(Βάρνερ. ἅγιος Δημήτριος 1 [Νὰ εἶναι πολύχρονος ἀ. τοῦ ἅγιου Δημητρίου ἕως τοῦ ἅγιου Ν. ἤ: Νὰ ζήσῃ ἀπὸ κλπ.] Κα. 609. — Σιατίστης Μακεδονίας παρὰ Ι. Σαχίνη [Ἀπ' τ'ἄ. — Νέστορα.]).

Βλ. ἀρ. 6. 52. 62 πρβλ. ἀρ. 25. Ἡ παρὰ Βάρνερ παραλλαγὴ δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς παράδειγμα τῆς χρήσεως τῆς παροιμίας, διότι ἡ παραλλαγὴ αὕτη εἶναι κατάρα ἐκφερομένη εἰρωνικῶς ἐν σχήματι εὐχῆς. — Ἡ μνήμη τοῦ ἁγίου Νέστορος τελεῖται τὴν 27 Ὀκτωβρίου, ἤτοι τὴν ἐπαύριον τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγίου Δημητρίου

22. Ἀπὸ τὰ κακὰ 'ς σὰ κίντυνα.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 361, 116. — Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 25, 38 [Ἀς σὴν ὀργὴν 'ς σὸν κίντυνον.] — Πόντου παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη [κίνδυνα.]).

Βλ. ἀρ. 44. 46, πρβλ. ἀρ. 16. Βλ. καὶ λ. κακὸ 10 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἐπὶ δυστυχημάτων ἐπαλλήλων.

23. Ἀπὸ τἄλογο 'ς τὸ γάδαρο.

Κ. δ', 7 [τὸ ἄλογον]. — Μα. 11 [τὸ ἄλογον εἰς τὸ γαιδοῦρι.] — Νθ. 12, 80 [τὸ ἄλογον 'ς τὸν γάδαρον.] — Β[1]. 12, 134 [Ἀπ' τἄ.] - Βερ. 16, 37 [ὁμ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 116 ['ςτὸ γομάρι.] — Β. 26, 341. — Βύρ. Γ', 165, 12).

Βλ. ἀρ. 10. 20. 26. 27, πρβλ. ἀρ. 11. 5. 8 9. 18, ἄλογο 9. Ἡ παροιμία αὕτη καὶ αἱ παραλλαγαὶ αὐτῆς, λεγόμεναι ἐπὶ μεταβολῆς τοῦ βίου ἐπὶ τὰ χείρω, «ἐπὶ τῶν ἀπὸ σεμνῶν εἰς εὐτελῆ μεταβαινόντων» εἶναι αὐτὴ ἡ ἀρχαία: «Ἀφ' ἵππων ἐπ' ὄνους.» (Ζηνόβ. 133. Κῶδ. Βοδλ. 135 σ. 13 d. Κῶδ. Κοϊσλιν. 361 σ. 151 α. Διογενιαν. 96. Βιέννν. 56. Μακάρ. 528. Γρηγόρ Κύπρ. Μόσχ. 134. Ἀποστόλ. 353. Append. prov. 38. 318. Πλουτάρχ. π. τῶν παρ' Ἀλεξανδ. παρ. 19 σ. 12 Crus. Λιβάν. τ. III σ. 457 R. Προκοπ. ἐπιστ. 36. Βαβρ. 76 πρβλ. 29. Πρβλ. F. Nencini ἐν Studi ital. di filol. classica 1894 σ. 376). Παραπλησία εἶναι καὶ ἑτέρα ἀρχαία παροιμία «ὁ Λυδὸς τὸν ὄνον ἐλαύνει», λεγομένη «ἐπὶ τοῦ παρ' ἀξίαν τι πράττοντος, παρόσον ἱππικώτατοι οἱ Λυδοί». (Κῶδ. Κοϊσλιν. 361

σ. 151 α. Μακάρ. 528. Ἀποστόλ. 1166 α. Append. prov. 318). Τὴν πρώτην τῶν παροιμιῶν τούτων ὑπαινισσόμενος ὁ Κικέρων (ad famil. 9, 18, 4) λέγει: Potes mulo isto, quem reliquum dicis esse, quoniam cantherium comedisti, Romam pervehi.

Ἐκ τῆς ἑλληνικῆς παροιμίας ἀμέσως ἢ ἐμμέσως ἐλήφθησαν ἢ κατ' αὐτὴν ἐποιήθησαν πολλαὶ νεώτεραι παροιμίαι: **Ἴσπαν.** De caballo de regalo á rocin de molinero = ἀπὸ τὸ ἄτι 'ς τὸ παλιάλογο τοῦ μυλωνᾶ. (D. II, 569). — **Ρωμουν.** Din cal, magar = ἀπὸ ἄλογο γάιδαρος. (Zanne 1420). Ajunge din cal, magar = κατάντησε ἀπὸ ἄλογο γάιδαρος (αὐτ.). Nu te face din callu magaru = μὴ γίνεσαι ἀπὸ ἄλογο γάιδαρος. (D. II, 569). — **Κουτσοβλαχ.** Di pi cal pi gumar = ἀπὸ τὸ ἄλογο 'ς τὸ γομάρι (Zanne 1421). Dhi pi sheua pi sumar = ἀπὸ τὴ σέλλα 'ς τὸ σαμάρι (αὐτ. 2484). — **Ἰσλανδ.** Hann stè af hestinun en stökk uppá asnann = κατέβη ἀπὸ τἄλογο καὶ πήδησε 'ς τὸ γάιδαρο. (D. II, 569). — **Σουηδ.** Han förbåttras ifrå Håsten til åsnan = καλυτερεύει, ἀπὸ τἄλογο 'ς τὸ γάιδαρο. (αὐτ.). — **Φρεισική.** Fon'e Hájnst àw't äsel kàmen = ἀπὸ τἄλογο νὰ καταντήση 'ς τὸ γάιδαρο. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Hij springt van den os op den ezel = πηδᾷ ἀπὸ τὸ βόιδι 'ς τὸ γάιδαρο. (αὐτ.). Men wijst hem van den os op den ezel = τὸν στέλλουν ἀπὸ τὸ βόιδι 'ς τὸ γάιδαρο. (αὐτ.). — **Γερμαν.** Vom Pferde auf den Esel kommen = ἀπὸ τὸ ἄλογο 'ς τὸ γάιδαρο νὰ καταντήση. (W. III, 1320, 933. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1297, 390. 1300, 486. 1318, 172. I, 1366, 101. IV, 748, 51. D. II, 569). Vom Esel auf die Kuh = ἀπὸ τὸ γάιδαρο 'ς τὴν ἀγελάδα. (W. I, 879, 652. βλ. καὶ 654). Es kommt niemand gern vom Pferd auf den Esel = κἀνεὶς δὲν πηγαίνει μ' εὐχαρίστησή του ἀπὸ τὸ ἄλογο 'ς τὸ γάιδαρο. (W. III, 1297, 391). Er ist vom Sattel uf 's Bast cho = κατάντησε ἀπὸ τὴ σέλλα 'ς τὸ σαμάρι. (D. II, 569). — **Ῥωσ.** Ἀπὸ φοράδα παλιάλογο. (Dal I, 47). Ἤθελες 'ς τἄλογο καὶ βρέθηκες κάτω ἀπὸ τἄλογο. (αὐτ.). — **Ἀρμενική.** Ξεκαβαλλικεύει ἄλογο καὶ καβαλλικεύει γαιδοῦρι. (Das Ausland 1871 σ. 404). — **Τουρκ.** ατδάν ενδιρουμπ, ἐσ'εγκα μπιντὶ = ὁμ. (Davis 3).

24. Ἀπὸ τὰ ξύλα 'ς τὰ παλούκια.

(Πρβλ. Κατζιούλ. 300. 22, 2. — Κα. 618).

Βλ. ἀρ. 68, πρβλ. ἀρ. 44. 46 α. Ἐπὶ τῶν μεταπιπτόντων ἀφ' ἑνὸς κακοῦ εἰς ἕτερον.

25. Ἀπὸ τὰ σῦκα ὡς τὰ σταφύλια.

(Βάρνερ: σῦκον 1 [Βαστᾷ ἀπὸ] — Β. 53, 23 [Δὲν βαστᾷ ἀπὸ] — Ἐφημ. Φιλομαθ. 1869 σ. 1946. — Σύμης. ΚΠ. Η', 487, 127. — Κα. 620 — Κρήτης Φρ. 105 [Ἀποὺ τὰ σῦκ' ὡς] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1196, 176. — Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 172 ['Ας τὰ σῦκ' ὡς]. — Μεσσηνίας. = Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀπ' τὰ σῦκ' οὺς τὰ]).

Πρβλ. ἀρ. 6. 20. 52. 62. 74 Διὰ ταύτης δηλοῦται βραχύτατον διάστημα χρόνου, διότι τῶν μὲν σύκων ἡ ὡρίμανσις ὁρίζεται τὴν 17 Ἰουλίου, τῶν δὲ σταφυλῶν τὴν 20 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς (πρβλ. ἅγια Μαρίνα 2. 6. 7). Λέγεται δὲ συνήθως ἐπὶ πραγμάτων μὴ στερεῶν καὶ ὑποκειμένων εἰς ταχεῖαν φθοράν, μάλιστα ἐπὶ ἐνδυμάτων.

26. Ἀπὸ τὰ ὑψηλὰ θεριὰ
'ς τὰ γομάρια τὰ κοντά.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1517. — Β. 27, 348).

Βλ. ἀρ. 23.

27. Ἀπὸ τὰ ψηλὰ 'ς τὰ χαμηλά, 'ς τὰ κούντουρα γαϊδούρια.

(Κερκύρας. Νεα. 338 — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη, ['Απ' τὰ ψλὰ 'ς τὰ χ.]).

Βλ. ἀρ. 23. 9.

28. Ἀπὸ τὴ μαμμὴ ὡς τὴ λεχού.

(Πανδώρ. ΚΒ', 463).

Βλ. κλέφτω 4, χάνω 2α. 11-17. 79α. Ἐννοεῖται ἐχάθη τὸ παιδί. Ἐπὶ πράγματος παραδόξως ἀπολεσθέντος ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ, ἂν καὶ ἐφυλάσσετο ἐπιμελῶς· ὑπεμφαίνεται δ' ὅτι ἀφῃρέθη ὑπ' αὐτῶν τῶν φυλασσόντων. (Παράλληλα ἐν λ. χάνω 12).

29. Ἀπὸ τὴμ μάντραν εἰς τὴβ βάρκαν.

(Καρπάθου. ΖΑ. 346, 48 καὶ Μαν. 275, 74 [Ἀποὺ — τὴν β.]).

Πρβλ. ἄνδρας 33. Ἀπὸ ποιμένος ἐγένετο ναύτης· ἐπὶ τῶν μὴ ἐμ-

πείρων τῆς τέχνης, ἣν ἀσκοῦσι, διότι δὲν ἔτυχον τῆς ἀναγκαίας προπαιδείας.

30. Ἀπὸ τὴ μηλίτσα καὶ 'ς τὴν τριανταφυλλιά.

(Κα. 650).

Βλ. ἀρ. 13. 45. 53. 65. Ἐπὶ ἀποτόμου μεταβάσεως ἀπὸ ἑνὸς θέματος εἰς ἕτερον ἐν τῇ συνδιαλέξει.

31. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι, καὶ ἀπὸ τὴν βιασύνη τὴν πολλὴ ἔπιασα ἕνα φταπόδι.

(Τριπόλεως παρ' Ἀλ. Κούμανη).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ ἀρ. 39.

32. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλλα.

(Κοινοτάτη. — Μα. 11 [καὶ εἰς τὴν κορυφὴν] — Β'. 11, 123. — Ἠπείρου. Ἀρ. 131. — Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 57 [Ἀποὺ τὴν Π. ἔρκομαι, τσαὶ 'ς τὴν κορφὴκ κ.] - Κεφαλληνίας. Παρνασ. ΙΕ', 527 [ἔρκομαι] — Καρπάθου. ΖΑ. 346, 69 [κορφὴν] καὶ Μαν. 275,75 [Ἀποὺ τὴπ Π. ἔρκομαι — κορφὴκ κ.] — Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 172 [Ἀς τὴν Π.] — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου ['ς τὴ κορφὴ] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀποὺ τὴν Π. ἔρχουμι τσὶ 'ς τὴν κουρφὴ]. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Ἀ. δὴμ Π. ἔρκουμαι καὶ 'ς τὴ κ.]).

Βλ. ἀρ. 31. 34 - 40. 53. 63, πρβλ. ἀρ. 41. 49. 54 - 57, πρβλ. καὶ ἀπ. 13. 30. 45. Λέγεται ἐπὶ λόγων ἀσυναρτήτων καὶ μωρῶν· ἐπιτείνει δὲ τὴν ἀσυναρτησίαν ὁ ἐν ταῖς παραλλαγαῖς προστιθέμενος δεύτερος στίχος. Ἀλλ' ἐκ τίνος ἀφορμῆς ἐγεννήθη ἡ παροιμία; Κανέλλαν λέγοντες ἐννοοῦσι πάντες τὸν φλοιὸν τοῦ κινναμώμου (cortex cinnamomi veri)· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ παροιμία ἀπετέλει στίχον δημώδους ἄσματος, ὅστις παρανοηθεὶς ἐγένετο παροιμιώδης καὶ προσέλαβε τὴν σημερινὴν ἔννοιαν. Προσῆκε δὲ τοιοῦτος στίχος εἰς ᾆσμα παλινοστοῦντος ναύτου, ὅστις προσεκάλει τὴν ἐρωμένην του νὰ προςδράμῃ ὅπως μακρόθεν, ἀπὸ κορυφῆς τινος, κατοπτεύσῃ τὸ ἐπαναφέρον αὐτὸν εἰς τὸν λιμένα τῆς πατρίδος πλοῖον: «Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι, καὶ 'ς τὴν κορφὴ κἂν ἔλα!» Καὶ ἀληθῶς δὲν εἶναι ἀσύνηθες ἐν πολλαῖς νήσοις τῆς Ἑλλάδος νὰ ὑποδέχωνται οὕτω τὸ ἐκ μακρινοῦ πλοῦ ἐπανερχόμενον πλοῖον αἱ γυναῖκες τῶν ναυτιλλο-

μένων, ἀναβαίνουσαι εἰς ἄκραν, ἐξ ἧς εἶναι εὐσύνοπτον τὸ πέλαγος, καὶ ἐξ ἧς μάλιστα δύνανται νὰ ἴδωσι τὸ πλοῖον ἐγγύθεν πολλὴν ὥραν πρὸ τοῦ κατάπλου εἰς τὸν λιμένα. Ἡ παρανόησις τῶν δύο τελευταίων λέξεων ἦτο εὐχερεστάτη, καὶ ἀφοῦ ὑπελήφθη ὅτι ἐννοοῦσι τὴν γνωστοτάτην κανέλλαν, ὑπετέθη ὅτι ὁ στίχος ἦτο ἀσυνάρτητος καὶ μετέπεσεν εἰς παροιμίαν.

33. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλλα,
καὶ πέφτω μέσ' 'ς τὴ θάλασσα καὶ πλέκω σὰν τζικοῦρι.
(Μεσσηνίας).

Βλ. ἀρ. 32, πρβλ. ἀρ. 40, πλέω 1. 4.

34. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλλα,
καὶ 'ς τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιὰ κρέμεται μιὰ τσαπέλλα.
(Κορινθίας παρὰ Δ. Χ. Δουκάκη. — Μεσσηνίας [κρέμονται μελιτζάναις]).

Βλ. ἀρ. 32. Τσαπέλλα, ἡ καὶ ἄλλως δι' ἑλληνικῆς λέξεως ἁρμάθα (ὁρμαθὸς) ἐν Μεσσηνίᾳ λεγομένη, εἶναι ὁρμαθὸς σύκων, ὡρμαθισμένων δι' ὀξυσχοίνου (βρούλου). Ἡ λέξις εἶναι παλαιογαλλ. chapel (ἐξ ἧς καὶ τὸ νῦν εὔχρηστον ὑποκοριστικὸν chapelet) σημαίνουσα στέφανον, ὃν ἀντὶ πίλου ἐφόρουν. (Diez Etym. Wörterb. d. roman. Spr. I λ. cappa), ἔπειτα δὲ καὶ κομβολόγιον. Ἐν Ἠπείρῳ λέγεται τσαπέλλα καὶ τσουπέλλα καί συκαρμάθα. (ZA. 56). Τὴν κυρίαν σημασίαν τῆς ῥωμανικῆς λέξεως, τὴν τοῦ καλύμματος τῆς κεφαλῆς, ἔχει τὸ μεσσηνιακὸν τσοπέλλι, ὡς ἐν τῷ ἀνεκδότῳ ἄσματι περὶ τῆς ἐν Πύλῳ ναυμαχίας: « τ' εἶναι βλάχοι μὲ τσοπέλλι, | νὰ τοὺς κάνῃ ὅπως θέλει | εἶναι φράγκικα καπέλλα ».

35. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλλα,
τὸ γάιδαρό μου ἔχασα καὶ καλὴ μοῖρα νὰ χῃς.
(Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 232).

Βλ. ἀρ. 32, πρβλ. ἀρ. 54 - 57. 63.

36. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τὴν κορφὴ κανέλλα,
χαμήλωσ' τὸ καπέλλο σου νὰ μὴ φανῇ ἡ ὀμπρέλλα.
(Β. 27, 355 [ἢ: Ἀπὸ τὸν Ἅη Λάζαρο καὶ]. — Κα. 644 [καν. βγάλ' τὸ καπελλάκι σου γιὰ νὰ φ.]).

Βλ. ἀρ. 32. 37. 38, πρβλ. ἀρ. 55.

37. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι καὶ 'ς τοὺς Παξοὺς διαβαίνω,
χαμήλωσ' τὸ καπέλλο σου νὰ μὴ σὲ κάψῃ ὁ ἥλιος.
(Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 232).

Βλ. ἀρ. 32. 36.

38. Ἀπὸ τὴν Πόλην ἔρχομαι, 'ς τὴν κορυφὴ κανέλλα,
στράβωσε τὸ καπέλλο σου γιὰ νὰ φανῇ ἡ ὀμπρέλλα,
κι' ἂν δὲν σ' ἀρέσῃ ἡ μέσῃ μου βούτα πιάσε μιὰ σαρδέλλα.
(Βάρνης. Κρ. 11 [γράφ. βούτα καὶ μιά, ἢ πιάσε καὶ μιά]).

Βλ. ἀρ. 32. 36.

39. Ἀπὸ τὴν Πόλη ἐρχόμουνα, 'ς τὰ Κούντουρα γιαοῦρτι,
κι' ἀπὸ τὸν δρόμον τὸν πολὺ ἔπιασά να φταπόδι.
(Τριπόλεως παρ' Ἀλ. Κούμανη. [ἴσως γραπτέον : 'ς τὰ κούντουρα γαιδούρια.]).

Βλ. ἀρ. 32. 31.

40 Ἀπὸ τὴν Πόλην κίνησα, κ' εἰς τὴν κορφὴν κανέλλα,
σὰν ἄγκυρα 'ς τὴ θάλασσα ἔπλεα νύκτα μέρα.
(Μεγδάνου, Καλλιόπη 1819 σ. 13 [ἄγκυρ' εἰς τὴν θάλασσαν ἔ. νύκτα]).

Βλ. ἀρ. 32. 33, πρβλ. πλέω 1. 4.

41. Ἀπὸ τῆς Διαμαντοστύλαινας ἕως τῆς Μπλούλμπως.
(Ζαγορίου. Λαμπρίδου Ζαγοριακὰ 1871 σ. 50).

«Παροιμία δηλοῦσα τὴν διανομὴν τῶν φόρων ἀπὸ τῆς ἐσχάτης οἰκογενείας τοῦ ἐν Ζαγορίῳ Κάτω Μαχαλᾶ μέχρι τῆς τοῦ Ἄνω ἢ Μονοδενδρίου.» (Λαμπρίδ.).

42. Ἀπὸ τῆς συκιᾶς τὸ γάλα, κι' ἀπὸ τοῦ κάβουρα τὸ ζουμί.
(Πτζ. 220, 86. — Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου [γάλα. — ἑλλ. τὸ λοιπόν.] — Μεσσηνίας).

Βλ. ἀρ. 76, πρβλ. ἥλιος 43. Εἰρωνικῶς ἐπὶ τοῦ ἰσχυριζομένου ὅτι εἶναι συγγενής τινος, καίτοι οὐδ' ἀπωτάτην ἔχει συγγένειαν πρὸς αὐτόν.

43. Ἀπὸ τὴ στάχτη ὡς τὴ γωνιά.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη),

Πρβλ. ἀρ. 28.

44. Ἀπὸ τὴ στιὰ 'ς τὰ κάρβουνα.
(Βύρ. Γ', 435, 4. — Κα. 645).

Βλ. ἀρ. 46, πρβλ. ἀρ. 16. 22. 24. 46α, βρέχω 26, βροχὴ 3. 4. Ἐννοεῖται ἔπεσεν, ἢ τὸν ἔρρηξαν ἢ τι παραπλήσιον. Ἐπὶ τῶν ζητούντων ν' ἀποφύγωσι κακόν τι, εἰς ἄλλο δὲ μεῖζον ἐμπιπτόντων. Πολλαὶ φέρονται ἀρχαῖαι παραλλαγαὶ τῆς παροιμίας ταύτης. «Ἐκ πυρὸς πέσες εἰς φλόγα» (Γερμανικοῦ Καίσαρος ἐπίγρ. ἐν Ἀνθολ. Θ', 17, 5, ὅπου ῥητῶς δηλοῦται διὰ τοῦ «ὡς αἶνος», ὅτι εἶναι παροιμιῶδες τὸ λεγόμενον). «Μὴ τὴν τέφραν φεύγων εἰς τὴν ἀνθρακιὰν ἐμπέσῃς» (Διογενιαν. 568. Ἀποστόλ. 1037. Σουίδ. λ. Μὴ τὴν τ. καὶ λ. τεφρώσας). «Τέφραν φεύγων εἰς ἀνθρακιὰν ἔπεσεν». (Ἀποστόλ. 1541). «Σποδὸν φεύγων εἰς πῦρ ἐμπέπτωκα». (Μακάρ. 677). «Τὸν καπνὸν φεύγων, εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσον.» (Διογενιαν. 745. Γρηγόρ. Κύπρ. 276. Μακάρ. 742. Ἀποστόλ. 859 α. 1593. Κῶδ. Βοδλ. 915 σ. 114. Πλάτ. Πολιτ. Η' σ. 566 β. Πλουτάρχ. π. δυσωπ. 9 σ. 532 e. Λουκιαν. Μένιππ. 4 σ. 460 καὶ Σχολ. αὐτ. Εὐσταθ. τὰ καθ' Ὑσμίν. ΙΑ', 15 σ. 433 Gaulm. Σιμπλίκ. Ἐξηγ. εἰς Ἐπικτήτ. ἐγχειρ. κεφ. 27 σ. 72, 33 Dübner. Νικηφ. Γρηγορ. Δ', 4, 2 σ. 93, 20 Bonn. Ζ', 10, 9 σ. 269, 15. Δημητρ. Κυδών. ἐπιστ. 24 ἐν Boissonade Anecd. nova σ. 302). — Ἐκ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον τὴν παροιμίαν καὶ οἱ **Ῥωμαῖοι**: De fumo ad flammam. (Ammian Marcellin. 14, 11, 12). De fumo in flammam - cecidit. (αὐτ. 28, 1, 26).

Ὡσαύτως καὶ ἐν παροιμίαις νεωτέρων ἐθνῶν καὶ δι' ἄλλων μὲν μεταφορῶν ἐκφέρεται πολλαχῶς ἡ ἔννοια αὕτη (βλ. βρέχω 26, βροχὴ 3. 4), ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν ἀπὸ πυρὸς καὶ καπνοῦ καὶ τῶν τοιούτων, ἐκ τῶν ἀνωτέρω παρατεθειμένων ἀρχαίων εἰλημμέναι αἱ πλεῖσται. **Ἰταλ.** Spesso chi crede fugire il fumo, cade nel fuoco = συχνὰ ὅποιος πιστεύει πῶς θὰ ξεφύγῃ τὸν καπνὸ πέφτει 'ς τὴ φωτιά. (W. III, 1501, 86.). Cader dalla padella nelle brace = νὰ πέσῃ ἀπὸ τὸ τηγάνι 'ς τὴ θράκα. (αὐτ. 1582, 144 μετὰ παραλλαγῶν αὐτ. καὶ παρὰ D. I, 133. Ἡ μεταφορὰ πιθανῶς ἀπὸ τῶν ἰχθύων, τῶν τηγανιζομένων ζωντανῶν). Cascar dalla brace nel foco = νὰ πέσῃ ἀπὸ τὴ θράκα 'ς τὴ φωτιά, (τοσκαν. D. I, 133 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). So fuìdu dai su fumu, et rutu

que so in su fogu = ἔφυγα ἀπὸ τὸν καπνὸ κ' ἔπεσα 'ς τὴ φωτιά. (σαρδηνία, αὐτ.). — **Γαλλ.** Se jeter dans le feu pour éviter la fumée. (W. III, 1582, 144). Tomber de la poêle dans la braise. (Littré λ. braise 1, διαλεκτικὰς παραλλαγὰς ταύτης καὶ τῆς προηγουμένης βλ. παρὰ D. I, 133). — **Καταλαν.** Exir (fugir) del fog y cáurer al barráno = νὰ βγαίνῃ (νὰ φεύγῃ) ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ νὰ πέφτῃ 'ς τὴ θράκα. (D. I, 133). Sardineta de Blanes fugint del fog se posá á las brasas = ἡ σαρδέλλα ἀπὸ τὴ Βλάνες ποῦ φευγε τὴ φωτιὰ ἔπεσε 'ς τὰ κάρβουνα. (αὐτ.). — **Ἴσπαν.** La sardina de Blanes, que saltando del fuégo dió en las brasas = ὅμ. (Haller 7). Salir de llamas y caer en las brasas = νὰ βγαίνῃ ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ νὰ πέφτῃ 'ς τὴ θράκα (αὐτ.). Saltar de la sarten y dar en las brasas = νὰ πηδήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸ τηγάνι καὶ νὰ πέσῃ 'ς τὴ θράκα (αὐτ.). Huir del fuego y dar en las brasas = νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὴ φωτιὰ καὶ νὰ καταντᾷ 'ς τὴ θράκα (αὐτ.). Caer de la freidara en las brasas = νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὸ τηγάνισμα 'ς τὴ θράκα. (W. III, 1247, 22. 1582, 144). — **Πορτογαλ.** Fugir do fumo e cahir no fogo = νὰ φεύγῃ τὸν καπνὸ καὶ νὰ πέφτῃ 'ς τὴ φωτιά. (D. I, 133). Cahir da sertã na braza = νὰ πέφτῃ ἀπὸ τὸ τηγάνι 'ς τὴ θράκα (αὐτ.). Por me escudar do fogo cahi nas brazas = γιὰ νὰ φυλαχτῶ ἀπὸ τὴ φωτιά, ἔπεσα 'ς τὴ θράκα. (αὐτ.). — **Ῥαιτορωμαν.** Ir da platta in fö = ἀπὸ τὴ στιὰ 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Ca sa scapi de fum, de multe ori te-arunci in foc = γιὰ νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὸν καπνό, πολλαῖς φοραῖς νὰ ῥιχτῇς 'ς τὴ φωτιά. (Zanne 720). A cadé din caldare în foc. = ἔπεσε ἀπὸ τὸ καζάνι 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 6694). A cadé din ceaun în foc. = ἔπεσε ἀπὸ τὸν τέτζερε 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 6849). — **Ἀγγλ.** Out of the frying-pan into the fire = ἀπὸ τὸ τηγάνι 'ς τὴ φωτιά. (W. III, 1582, 144). — **Δαν.** At komme fra røgen i ilden = νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὸν καπνὸ 'ς τὴ φωτιά. (D. I, 133). Af asken i ilden = ἀπὸ τὴ στάχτη 'ς τὴ φωτιά. (D. II σ. 451). Den frukter for røgen kommer ei til ilden = ὅποιος φοβᾶται τὸν καπνὸ δὲν ἔρχεται 'ς τὴ φωτιά. (W. III, 1501, 88). — **Σουηδ.**

Komma ur askan i elden = ἔρχεται ἀπὸ τὴ στάχτη 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 1582, 144. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 133). Mången flyr röken och kommer i elden = μερικοὶ φεύγουν τὸν καπνό, κ' ἔρχονται 'ς τὴ φωτιά. (D. I, 133). — **Φρεισική.** Ütt't Eesch äujn't Ijll kàmen = ἀπὸ τὴ στάχτη νὰ ἔλθῃ 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ.) — **Ὁλλανδ.** Hij mijdt de asch en valt in het vuur = ἀποφεύγει τὴ στάχτη καὶ πέφτει 'ς τὴ φωτιά. (W. I, 155, 20). Uit de pan in het vuur springen = ἀπὸ τὸ τηγάνι νὰ πηδήσῃ 'ς τὴ φωτιά. (W. III, 1247, 22). Hij is uit de pan gerold, om op de kolen gebraden te worden = ἐκύλισε ἀπὸ τὸ τηγάνι, γιὰ νὰ ψηθῇ 'ς τὰ κάρβουνα. (αὐτ. 21). Uit den rook in het vuur loopen = ἀπὸ τὸν καπνὸ νὰ τρέχῃ 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 1502, 111. Παραλλαγὴ αὐτ. 1504, 145). — **Γερμ.** Von der Asche in die Glut = ἀπὸ τὴ στάχτῃ 'ς τὴ θράκα. (W. I, 155, 26. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 14. 20). Aus dem Rauch ins Feuer laufen = ἀπὸ τὸν καπνὸ νὰ τρέχῃ 'ς τὴ φωτιά. (W. III, 1502, 111 μετὰ παραλλαγῆς αὐτ. 110). Den Rauch fliehen und ins Feuer fallen = νὰ φεύγῃ τὸν καπνὸ καὶ νὰ πέφτῃ 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 1503, 115, μετὰ παραλλαγῶν αὐτ. 1504, 145. 147). Wer dem Rauch entlaufen will, fällt oft gar ins Feuer = ὅποιος θέλει νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν καπνό, συχνὰ πέφτει μέσα 'ς τὴ φωτιά, (αὐτ. 1501, 86. Βλ. καὶ αὐτ. 72. 88. 1502, 98). Aus der Pfanne ins Feuer fallen = ἀπὸ τὸ τηγάνι νὰ πέσῃ 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 1247, 22). Aus der Pfanne in die Kohlen kommen = ἀπὸ τὸ τηγάνι νὰ ἔλθῃ 'ς τὰ κάρβουνα. (αὐτ. 21). — **Ῥωσικ** Ἀπὸ τὴ φωτιὰ 'ς τὴ σπίθα. (Dal I, 170). Ἀπὸ τὴ φωτιὰ 'ς τὸ νερό. (αὐτ.). Ἀπὸ τὸ νερὸ ὄχι 'ς τὴ φωτιά. (αὐτ. 584). Ἀπὸ τὴ φωτιὰ ὄχι 'ς τοῖς φλόγαις. (αὐτ.). — **Τουρκ.** τ͡ιου τ͡ιουντὲν κουρτουλμὰκ ιτσ'͡ιούν ατέσ' ιτσ'ινὲ d͡ιουσ'μέ = γιὰ νὰ γλυτώσῃς ἀπὸ τὸν καπνὸ μὴν πέφτῃς μέσα 'ς τὴ φωτιά. (Osman. Sprichw. 187).

45. Ἀπὸ τὴ φράχτη 'ς τὸ κλαρί,
κι' ἀπ' τὸ κλαρὶ 'ς τὴ φράχτη.
(Κα. 651).

Βλ. ἀρ. 13. 30. Καὶ οἱ **Ἰταλοί** ὁμοίως καὶ εἰς τὴν αὐτὴν ση-

μασίαν λέγουσι: Saltar di palo in fraxa = νὰ πηδᾷ ἀπὸ παλοῦκι σὲ κλαδί.

46. Ἀπὸ τὴ φωτιὰ 'ς τὰ κάρβουνα.

(Βερ. 16, 42. — Ἠπείρου. Ἀρ. 132 [τὴν φ.]. — Β. 28, 363. — Ἠπείρου ΚΠ. ΙΗ', 179, 8 [Ἀπ' τὴ φ. 'ς τὰ κάρβ'να.] — Κεφαλληνίας Παρνασσ. ΙΕ', 528).

Βλ. ἀρ. 44.

47. Ἀπὸ τὸ Γιάννη ὡς τὸ Λιὸ
τύφλα νὰ χουνε κ' οἱ δυό.

(Θήρας. Δε. 6', 15 | Ἀπ' τὸν Γ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 145 [Ἀπ' τὸν Γιάννην—μούντσαις νὰ χουν καὶ οἱ δ.] — Β. 30, 381 [ὡς τὸν Λ.] — Βύρ. Γ', 165, 10. — Καρπάθου. ΖΑ. 364, 442 [Γιάννην ὡς τόλ. Λλιώ, ἀνάθεμά τους καὶ τοὺς δ.] — Πελοποννήσου [κι' ὡς τὸ Λ.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Κολαϊσάκη [Ἀπ' τὸ Γ. ὡς τὸ Λ. ἴσια βάλε καὶ τσοῖ δυό.] — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [κ' οἱ ντζό. ἢ. Ἀπὸ τὸ Μάρκο ὡς τὸ — ντζό.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου. [Πὲ δὸ Γ.]).

Βλ. ἀρ. 48. 51. 61. 67. 69. 70. 72. 73. Λιὸς ὑποκοριστικὸν τοῦ Μανωλιός. — Ἐπὶ ἀνδρῶν ἐξ ἴσου φαύλων ἢ ἐξ ἴσου ἀνικάνων.

48. Ἀπὸ τὸ Γιάννη ὡς τὸ Λιό,
φωτιὰ νὰ κάψῃ καὶ τοὺς δυό.

(Βάρνης. Κρ. 12. — Χαλκιοῦ Κορινθίας παρὰ Μπενέκου. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

48α. Ἀπὸ τὸ διάβολο 'ς τὸν τρίβολο.

(Ἐφημ. Φιλομ. 1869 σ. 1957).

Βλ. ἀρ. 24. Τὸ τρίβολος ἐτέθη διὰ τὸ ὁμοιοτέλευτον· ἡ λέξις εἶναι κοινοτάτη τῷ λαῷ, ὅστις πολλάκις τὴν ἀκούει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ (βλ. Γένεσ. γ', 18. Παύλ. πρὸς Ἑβρ. ς', 8), ἀλλὰ τὴν κυρίαν σημασίαν αὐτῆς ἀγνοεῖ· ποιεῖται δὲ χρῆσιν αὐτῆς ἐν τῇ μεταφορικῇ σημασίᾳ κακοῦ πολλὴν προξενοῦντος ἐνόχλησιν.

49. Ἀπὸ τὸ Καστελλόριζο φαίνεται τὸ Σινῶπι,
κι' ἂν δὲν σ' ἀρέσ' ἡ μέση μου, νὰ σοῦ τὴν πελεκήσω.

(Θήρας. Δε. 6', 41. — Β. 29, 374. — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [ἐλλείπει ὁ 6' στ.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Παπαϊωαννίδου | ὁμ. |).

Πρβλ. ἀρ. 32. Ἐπὶ ἀσυναρτήτων. Καστελλόριζο (Castelrosso) ἡ νησὶς Μεγίστη, κατὰ τὰ παράλια τῆς Λυκίας, Σινῶπι δὲ ἡ Σινώπη ἐν τῇ βορείῳ παραλίᾳ τῆς Παφλαγονίας (βιλαέτιον Κασταμονῆς).

50. Ἀπὸ τὸ κουπὶ 'ς τὸν κλῆρο.

(Κ. β', 7 [Ἀ. τὸ κωπίον εἰς τὸν κλῆρον.] — Νε. 12, 85 [ὁμ.] — Β¹ 12, 135. — Βερ. 16, 38. — Β. 29, 376).

Βλ. ἀρ. 15. Ἡ παροιμία δὲν εἶναι δημώδης, ἀλλ' αὐτὴ ἡ ἀρχαία: « Ἀπὸ κώπης ἐπὶ βῆμα». (Διογενιαν. 98. Γρηγόρ. Κύπρ. 74. Μόσχ. 71. Διογενιαν. Βι. 74. Ἀποστόλ. 265. Κῶδ. Βοδλ 204 σ. 20α. Συριαν. τ. 4 σ. 40 Walz). Ταύτην παρέλαβεν ἐκ τοῦ Κατζιούλη ὁ Κρεμμύδας, ἐξ οὗ ἀντιγράφουσιν οἱ λοιποί.

51. Ἀπὸ τὸ Λιὸ 'ς τὸν Κοντολιό,
φάσκελα νά χουνε κ' οἱ δυό.

(Κα. 661).

Βλ. ἀρ. 47. Κοντολιὸς = Κοντολέων.

52 Ἀπὸ τὸ μέγα Σάββα ὡς τὴ Λαμπρή.

(Κα. 663).

Βλ. ἀρ. 6. Σάββα κατ' ἀποκοπὴν τῆς τελευταίας συλλαβῆς τὸ Σάββατον.

53. Ἀπὸ τὸν Ἄη Θόδωρο καὶ 'ς τὴ Φανερωμένη.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη. — Χτηκάδου Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. ἀρ. 32. 54 - 57. 65.

54. Ἀπὸ τὸν Ἄη Θόδωρο ὡς τὴ Φανερωμένη,
τὸ γάδαρό σου νὰ χαρῆς καὶ καλομοῖρα νά σαι.

(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. ἀρ. 32. 33. 53.

55. Ἀπὸ τὸν Ἄη Λάζαρο ὡς τὴ Φανερωμένη,
μοῦ κλέψαν τὴ γαιδάρα μου κ' ἦταν καὶ γγαστρωμένη.

(Sanders 230, 119 [κι' ὡς τὴν — τὴν γ. μου κ' ἦ. ἐγγαστρωμένη.] — Β¹. 11, 125 [ἅγιο Λ. — γαδάρα μου] — Β. 28, 356 [γαδάρα μου]).

Βλ. ἀρ. 32. 33. 36. 53, ἅγιος Λάζαρος 1.

56. Ἀπὸ τὸν Ἄη Πολύκαρπο καὶ 'ς τὴ Φανερωμένη,
τὸ γάιδαρό μου ἔχασα καὶ καλὴ μοῖρα νὰ χῃ.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 96 καὶ Καμπούρ. Ἱστ. Ἀθ. Α', 340).

Βλ. ἀρ. 32. 33. 53.

57. Ἀπὸ τὸν ἄη Σίδερο ὡς τὴ Φανερωμένη,
τὸ γάδαρό μου ἤχασα καὶ πάω νὰ τὸν εὕρω.
(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. ἀρ. 32. 35. 53.

58. Ἀπὸ τὸν Ἀλῆ 'ς τὸ Χοῦσο.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 136 ['ς τὸν]. — Β. 29, 373).

Βλ. ἀρ. 47, κακὸ 9. Ἐπὶ τῶν ἀπὸ κακοῦ εἰς χεῖρον μεταπιπτόντων.

59. Ἀπὸ τὸν Ἄννα 'ς τὸν Καϊάφα.
(Β. 353, 11. — Ἐφημ. Φιλομ. 1869 σ. 1957 [Ἄ. τὸν Κ.] — Κα. 670. — Πελοποννήσου. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἀναφέρεται εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ κατ' Ἰωάννην Εὐαγγελίου (ιη', 13. 24) ἱστορουμένην ἀπαγωγὴν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς Ἄνναν πρῶτον, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτὸν δεδεμένον πρὸς τὸν ἀρχιερέα Καϊάφαν, τὸν πενθερόν του. Λέγεται δ' ἡ παροιμία αὕτη, καθὼς καὶ ἡ ἑπομένη, ὁσάκις οἱ δυνάμενοι δὲν εἰσακούουσιν αἴτησίν τινα ὑποβαλλομένην αὐτοῖς, ἀλλὰ παραπέμπουσι τὸν αἰτοῦντα εἰς ἄλλον, ὅστις βέβαιον εἶναι ὅτι καθ' ὅμοιον τρόπον θ' ἀποκρούσῃ ἐπίσης τὴν αἴτησιν.

60. Ἀπὸ τὸν Ἡρώδη 'ς τὸν Πιλᾶτο.
(Κα. 670).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Κατὰ τὸν Εὐαγγελιστὴν Λουκᾶν (κγ', 7. 11) ὁ Πιλᾶτος ἀνέπεμψε τὸν Ἰησοῦν πρὸς Ἡρώδην, οὗτος δ' ἐξουδενήσας αὐτὸν καὶ ἐμπαίξας ἀνέπεμψε πάλιν πρὸς τὸν Πιλᾶτον. Αἱ ὅμοιαι παροιμίαι ξένων λαῶν ἀναφέρονται εἰς τοῦτο τὸ ἐπεισόδιον τῶν παθῶν, ἢ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Καϊάφα πρὸς τὸν Πιλᾶτον παραπομπὴν (Ματθ. κζ', 2. Μᾶρκ. ιε', 1. Λουκ. κγ', 1. Ἰωάνν. ιη', 28), οὐδεμία δ' εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἄννα πρὸς τὸν Καϊάφαν, ὡς ἐν τῇ προη-

γουμένῃ παροιμίᾳ, ἥτις παρ' ἡμῖν εἶναι ἡ συνηθεστάτη. **Ἰταλ.** Mande da Erode a Pilato. (W. II, 534, 7). — **Γαλλ.** Mener de Caïphe à Pilate. (Leroux I, 6. Legai 132). Renvoyer de Caïphe à Pilate. (Littré λ. renvoyer 8). — **Δαν.** Fra Pilatus til Herodes = ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο 'ς τὸν Ἡρώδη. (W. III, 1347, 15). — **Ὁλλανδ.** Hij is van Pontius naar Pilatus gezonden = τὸν ἔστειλαν ἀπὸ τὸν Πόντιο 'ς τὸν Πιλᾶτο. (αὐτ. 1374, 2). Iemand van Herodes naar Pilatus zanden = νὰ στέλνουν κἀνένα ἀπὸ τὸν Ἡρώδη 'ς τὸν Πιλᾶτο. (W. II, 534, 7). — **Γερμαν.** Einen von Herodes zu Pilatus schicken = ὁμ. (αὐτ.). Von Herodes zu Pilatus laufen = νὰ τρέχῃ κἀνεὶς ἀπὸ τὸν Ἡρώδη 'ς τὸν Πιλᾶτο. (αὐτ. 9) Vom Pilatus zu Herodes = ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο 'ς τὸν Ἡρώδη. (W. III, 1347, 15. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1374, 1 - 3. IV, 158, 48).

61. Ἀπὸ τὸν Κώστα ὡς τὸ Λιό,
φωτιὰ τσοὺ κάψῃ καὶ τσοὺ δυό.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 47. 70.

61α. Ἀπὸ τὸ ῥωγὶ 'ς τὸ λαδικό, κι' ἀπὸ τὸ λαδικὸ 'ς τὸ ῥωγί.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Ἐπὶ τῶν ταὐτολογούντων. Ῥωγὶ καὶ λαδικὸν εἶναι διάφορα ὀνόματα τοῦ αὐτοῦ κοινοτάτου ἐλαιηροῦ ἀγγείου, εἴδους προχοΐδος, ἥτις ἐκ λευκοσιδήρου κατασκευαζομένη, ἔχει σχῆμα κωνοειδές, μετὰ δύο στομάτων, ὧν τὸ μὲν πλατύτερον χρησιμεύει πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐλαίου, διὰ δὲ τοῦ στενωτέρου ἐν τῷ πέρατι τοῦ αὐλίσκου ἐπιχέεται τὸ ἔλαιον εἰς τὸ φαγητόν. Ἡ λέξις ῥωγὶ (ἐκ τοῦ ῥώξ) κεῖται καὶ παρὰ Μιχαὴλ Γλυκᾶ (βλ. θεὸς 125). Βλ. καὶ Κοραῆ Ἄτακτ. τ. Δ' σ. 486.

62. Ἀπὸ τοῦ Σταυροῦ ὡς τ' ἄη Νικήτα.
(Σύμης. ΚΠ. Η', 487, 127).

Βλ. ἀρ. 6. 20. Ἡ μνήμη τῆς ὑψώσεως τοῦ Σταυροῦ τελεῖται τὴν 14 Σεπτεμβρίου, ἡ δὲ τοῦ ἁγίου Νικήτα τὴν ἑπομένην ἡμέραν. —

Ἡ ἑορτὴ τοῦ Σταυροῦ εἶναι ἐπίσημος παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, οἷοι καὶ οἱ Συμαῖοι (πρβλ. Σταυροῦ 2. 4. 5), ἡ δὲ τοῦ ἁγίου Νικήτα ἑορτάζεται πανδήμως ἐν Σύμῃ, διότι πλεῖστοι τῶν κατοίκων φέρουσι τὸ ὄνομα τοῦτο. (βλ. Νικήτας 1).

63. Ἀπού τ'ν Πόλη ἔρχιτι τσὶ 'ς τὴ κουρφὴ κανέλλα,
τοὺ γάϊδαρό σου νὰ χαρῇς τσὶ καλουμοίρης νά σι.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 32. 33.

64. Ἀπ' τὴ λεχῶνα ὡς τὴ μαμμή,
ἄφαντο γίνη τὸ παιδί.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1519).

Βλ. ἀρ. 28.

65. Ἀπ' τὴν ἁγιὰ Κιουρὰ ὡς τὴ Φανερωμένη.
(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. ἀρ. 32. 53. 30.

66. Ἀπ' τὴν κοιλιὰ τσῆ μάννας του 'ς τσῆ γῆς τὸ μαῦρο χῶμα.
(Κα. 636 [του τσῆς]).

Ἐπὶ ταχυθανάτων.

67. Ἀπ' τὸ γέρο ὡς τὸ νιό,
τύφλα νὰ χουνε κ' οἱ δυό.
(Βύρ. Γ', 165, 10).

Βλ. ἀρ. 47. 69.

68. Ἀπ' τὸ λιανοκόπι
'ς τὸ ξυλοκόπι.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 96).

Βλ. ἀρ. 24.

69. Ἀπ' τοὺ γέρου ὡς τοὺ νιό,
τύφλις νὰ χ'ν τσὶ γοὶ δυό.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 47. 67.

70. Ἀπ' τοὺν Κώσταν ὡς τοὺν Λιόν,
καλῶς τά χουν κὶ οἱ δυό.
(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. ἀρ. 47. 61.

71. Ἀς σὸ ῥάμμαν 'ς σὸ βολόνιν.
(Πόντου παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Βλ. ἀρ. 19.

72. Ἀφ' τὸν Ἐλιὸ 'ς τὸ Χαμολιό,
φωτιὰ νὰ κάψῃ καὶ τοὺς δυό.
(Κεφαλληνίας. Παρνασσ. ΙΕ', 532).

Βλ, ἀρ. 47. 51. Ἐλιὸς εἶναι καὶ δῆμος τῆς Κεφαλληνίας (ἐπαρχία Κραναίας), καὶ χωρίον αὐτόθι Κατελιός, τὸ νοτιώτατον τῆς νήσου. Χαμολιὸς δ' εἶναι ὁ λευκὸς χαμαιλέων τῶν ἀρχαίων (Carlina gummifera L.), οὗ ἡ ῥίζα εἶναι δηλητηριώδης. Ἀλλ' ἐνταῦθα ἐπλάσθη ὄνομα κύριον χάριν τοῦ ὁμοιοτελεύτου, ὡς ἐτέθη ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 51 τὸ Κοντολιὸς (κοντός—Λιός), κατ' ἀναλογίαν τοῦ Κατελιοῦ (κάτω Ἐλιός), καὶ ὡς ἐπίσης τὸ ὄνομα Λιὸς ἀντικατεστάθη διὰ τῆς κεφαλληνιακῆς τοπωνυμίας.

73. Ἀφ τὸν πάρμπαν ὡς τὸθ θειόν,
τύφλαις νά χουν τσαὶ αἱ δυό.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 33).

Βλ. ἀρ. 47.

74. Θὰ πάγῃ πὲ τὰ φάβατα ὡς τὰ κεράσια.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 25. Θὰ διατηρηθῇ δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ χρόνου καθ' ὃν συλλέγονται οἱ ἀποξηρανθέντες κύαμοι μέχρι τοῦ χρόνου τῆς ὡριμάνσεως τῶν κερασίων.

75. Πὲ τὰ ψηλά 'ς τὰ χαμηλά, πὲ τὰ πολλὰ 'ς τὰ λίγα.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Ἄνευ μεταφορᾶς ἐκφέρεται ἡ αὐτὴ καὶ ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 5 ἔννοια.

76. « Πόθεν εἶναι συγγενεῖς; — Ἀπὸ τῆς συκιᾶς τὸ γάλα ».

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 42.

ἀποδοσίδι

1. Λευκιανέκο ἀπεδοσίδι,
μιὰ ἐλιὰ κ' ἕνα κρομμύδι.

(Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ).

Βλ. ἀρ. 2 - 3. Ἀποδοσίδια ἢ ποδοσίδια (ἐκ τοῦ ἀποδίδω, ὑποκοριστικὸν τοῦ εἰς τὸν πληθυντικὸν μόνον ἀριθμὸν εὐχρήστου ὀνόματος δόσια) εἶναι τὰ ἄλλως πισκέσια (ἐπισκεπτήρια) καλούμενα, ὑπὸ δὲ τῶν ἀρχαίων ξένια (πρβλ. Φιλοστράτ. Εἰκόν. Α', 31 σ. 405 Kayser Β', 26 σ. 429. Vitruv. VI, 7, 4. Apulej. Metam. II, 11) ἢ καὶ φιλοτιμήματα ἴσως (πρβλ. Πλουτάρχ. Πολιτ. παραγγ. 30 σ. 822 α), ἤτοι ὀπῶραι, θηράματα καὶ ἄλλα παντοῖα ὄψα, πεμπόμενα ὡς δῶρα εἰς τοὺς φιλοξενουμένους καὶ καθόλου εἰς τοὺς φίλους. — Ἡ παροιμία διασύρει τὴν γλισχρότητα καὶ ἀφιλοτιμίαν τῶν κατοίκων τῆς Λεύκας (ἐν τῷ δήμῳ Ὑρίας τῆς Πάρου), οὓς χλευάζει ὡς συνειθίζοντας νὰ πέμπωσιν εἰς τοὺς φίλους εὐτελέστατα τοιαῦτα δῶρα.

2. Τὸ σιφναίικο ποδοσίδι
μιὰ ἐλιὰ κ' ἕνα κρομμύδι.

(Μήλου. Νεα. 43).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Αὕτη καὶ ἡ ἑπομένη λέγουσι τὰ αὐτὰ περὶ τῶν Σιφνίων.

3. Τοῦ Σιφνιοῦ τἀποδοσίδι
τρεῖς ἐλιαῖς κ' ἕνα κρομμύδι.

(Κύθνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

ἀποδῶ

1.* Ἀπέδω βράχοι καὶ κρημνά, βουνὶν ἀπέκει πάλιν.

(Βυζαντινή. Λύδιστρ. καὶ Ῥοδάμν. στ. 2445 σ. 310 Wagner).

Βλ. τὰς βυζαντινὰς ἐν λ. ἐμπρὸς 11. 13 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Περὶ τῆς προκειμένης παροιμίας διέλαβον ἐν Δημώδ. παρ. ἐν μεσαιων. ποιήμασι σ. 14-5 (Ἐπετ. Παρνασσοῦ Α΄ σ. 223-4). Ἐλέγετο ἐπὶ τῶν ἐμπλακέντων εἰς ἀναπόδραστα κακά.

ἀποζυμώστρα

1. Ἐσηκώθη σὰν τὴν ἀποζυμώστρα.

(Κύθνου. Βάλληνδας 49).

Βλ. ἀρ. 2, ἀποσφουγγίστρα 1. Ἀποζυμώστρα ἢ ἀποζομώτρα ἡ περατώσασα τὸ ζύμωμα. Ἐπειδὴ μετὰ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν αὐτῆς ἡ ἀποζυμώτρα ἀπαυδῶσα κάθηται διὰ ν' ἀναπαυθῇ, καὶ δὲν ἔχει ὄρεξιν ν' ἀναλάβῃ ἄλλην ἐργασίαν ἢ κἂν νὰ μετάσχῃ τῶν συνδιαλέξεων τῶν ἄλλων, ἡ παροιμιώδης φράσις λέγεται ὅτὲ μὲν ἀντὶ τοῦ ἔμεινεν ἄναυδος, ἀναπολόγητος, ὅτὲ δ', (ὡς ἡ ἑπομένη παραλλαγὴ) ἀντὶ τοῦ εἶναι παντελῶς ἀμέριμνος.

2. Ἤκατσες σὰν τὴν ἀποζομώτρα.

(Κρήνης. ΖΑ. 428).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀποζώνομαι

1.* Ἀποζώσου καὶ νὰ φθάσῃς.

(Βυζαντινή. Σάθα ΜΒ. Ε΄, 562. Krumbacher MGS. σ. 127, 114. Ἐν δυσὶ κώδ. A^1 καὶ D τοῦ ΙΓ΄ καὶ ΙΔ΄ αἰῶνος).

Πρβλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ζώνομαι 1. — Κατὰ τὸν Κρουμβάχερ (MGS. σ. 220) ἂν μὲν τὸ ἀποζώνομαι κεῖται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ λύειν τὴν ζώνην, ἡ παροιμία ἔχει τὴν ἔννοιαν, ὅτι ὁ ἀπεκδυόμενος τὰ εἰς τὸν δρόμον ἐμποδίζοντα ἐνδύματά του φθάνει εὐκολώτερον εἰς τὸν σκοπόν· ἂν δὲ κεῖται εἰς τὴν δευτέραν σημασίαν, ἣν ἔχει τὸ ἀποζωννύομαι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, τὴν τοῦ καταθέτειν τὴν ἀρχήν, τότε θὰ ἐλέγετο εἰρωνικῶς, ὡς παρακέλευσις εἴς τινα νὰ καταθέσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ τἀξιώματα αὐτοῦ, ὅπως προσκτήσηται δύναμιν ἢ πλοῦτον ἢ ὑπόληψιν. — Ἀλλ' ἡ δευτέρα σημασία τοῦ ἀποζωννύω ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ εἶναι εἰδικωτέρα, διότι τὸ ῥῆμα λέγεται

ἐπὶ τῆς ἀπολύσεως ἢ καθαιρέσεως στρατιώτου διὰ τῆς λύσεως τῆς ζώνης αὐτοῦ· ἐν τῇ προκειμένῃ δὲ παροιμίᾳ δὲν ἔχει αὕτη χώραν. Τὴν δὲ πρώτην σημασίαν τοῦ ἀποζώνομαι ἐπεκτείνει ὑπερβαλλόντως ὁ Κρουμβάχερ, παραδεχόμενος ὅτι ἔχει ἐνταῦθα τὴν τῆς ἀπεκδύσεως τῶν ἐνδυμάτων. Προκειμένου περὶ ἀγῶνος δρόμου ἢ περὶ μακρᾶς πορείας ὁ προσήκων λόγος εἶναι οὐχὶ περὶ λύσεως τῆς ζώνης, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἐναντίου μᾶλλον. Λύουσι τὴν ζώνην οἱ φθάνοντες εἰς τὸ πέρας καὶ ἀναπαυόμενοι ἐκ τῶν κόπων τῆς ὁδοιπορίας· οὕτω καθ' Ἡρόδοτον (Η', 120) ὁ Ξέρξης «ἐλύσατο τὴν ζώνην» τὸ πρῶτον ἐν Ἀβύδῳ κατὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς Περσίαν μετὰ τὴν Σαλαμῖνι καταστροφήν. Τῶν δὲ παρασκευαζομένων εἰς πορείαν τοὐναντίον τὸ πρῶτον ἔργον ἦτο ἡ περίθεσις τῆς ζώνης· «ἐζώννυες σεαυτὸν καὶ περιεπάτεις ὅπου ἤθελες» λέγει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (κα', 18). Ὁ δὲ ἰδὼν ἀγῶνας δρόμου ἢ ἅλματος ἢ λιθοβολίας ἐν τοῖς χωρίοις, καθ' οὓς οἱ ἀγωνιζόμενοι προτοῦ νὰ κατέλθωσιν εἰς τὸν ἀγῶνα φροντίζουσι πρωτίστως ν' ἀναζωσθῶσιν, κατανοεῖ διατὶ τὰ ὁμηρικὰ ἔπη δὲν παραλείπουσιν ἐν τῇ περιγραφῇ τοιούτων ἀγώνων τὰ περὶ τῆς ζώσεως: «τὼ δὲ ζωσαμένω βήτην ἐς μέσσον ἀγῶνα» (Ἰλ. Ψ. 685. 710, πρβλ. Λ. 15. Ὀδ. Σ. 30. Ω, 89). Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἡ λύσις τῆς ζώνης παρεμποδίζει τὸν δρόμον ἢ τὴν πορείαν, καὶ ἡ παρακέλευσις εἰς ἀπόζωσιν τοῦ ἀγωνιζομένου εἶναι πάντως εἰρωνική. Οὐδέποτε ὁ ἀπεζωσμένος θὰ φθάσῃ ἐν καιρῷ εἰς τὸ τέρμα, ὡς οὐδ' ὁ ἐπιχειρῶν τι ἔργον ἄνευ προσηκούσης παρασκευῆς καὶ τῶν ἀναγκαίων ἐφοδίων θὰ δυνηθῇ νὰ φέρῃ αὐτὸ εἰς πέρας.

ἀποθερίζω

1. Ἀνηάστα, γριά, τὸ γέρο,
νὰ τὸν ἔχωμεν τὸ θέρο·
σὰν ἀποθερίσωμεν,
νὰ τὸν κρεμολογήσωμεν.
(Καρπάθου. ΖΑ. 345,43).

Βλ. Βασίλης 3 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἀνα-(β)αστῶ = ὑποβοηθῶ, στηρίζω· τὸ κρεμολογῶ (ὡς καὶ τὸ κρεμοτσα-

κίζω(εἶναι ἐπιτατικὸν τοῦ κρημνίζω, μεταφορικῶς δὲ σημαίνει ἀποδιώκω τινὰ τραχέως καὶ σκληρῶς.—Ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν περιεπόντων τινὰ κολακευτικῶς ἐν ὅσῳ ἔχουσι χρείαν αὐτοῦ, ἔπειτα δὲ περιφρονούντων αὐτὸν καὶ ὑβριζόντων.

ἀποκαίω

1 Ὅταν ἀποκαῇ τὸ σπίτι, ὅλοι φέρνουνε νερό.
(Β. 231, 798. — Βύρ. Γ', 376, 34).

Παροιμία νόθη, εἰλημμένη ἐπὶ λέξει ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἱσπανικοῦ διηγήματος ἐν Μνημοσύνῃ τ. Α' σ. 406. Ὁ Βερέτας ἐν Βύρωνι ἀντέγραψεν ἐκ τοῦ Βενιζέλου.

ἀποκλείνω

1. Δὴ dαζὴ σὰ dὴν ἐπόκλεισαν, ἔτρωγε καὶ κρομμυδότσεφλα.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου].

Βλ. πεῖνα 27 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Dαζὴ ἡ κυνηγετικὴ κύων (λ. περσικὴ καὶ παρὰ Τούρκοις εὔχρηστος). Βιαζόμενος ὑπὸ τῆς πείνης ὁ ἄνθρωπος οὐδεμίαν τροφὴν περιφρονεῖ. Ὁμοία ἡ ἀρχαία ῥῆσις: «ἅπαντα γάρ τοι βρωτὰ πολιορκουμένοις». (Σουίδ. λ. Ἀποστόλ. 258α). Ἄλλαι ἀντίστοιχοι ἀρχαῖαι καὶ ξέναι παροιμίαι ἀναγράφονται ἐν λ. πεῖνα 27. 2, πεινῶ 11.

ἀποκοιμοῦμαι

1. Ἀποκοιμήσου, ἂν θές, μὰ μὴ ῥουχνίζῃς.
(Κα. 560).

Οὐδεὶς σ' ἐμποδίζει νὰ πράττῃς πᾶν ὅ τι σοὶ ἀρέσκει, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ἐνοχλῇς τοὺς ἄλλους.

ἀποκοπὴ

1. Ἀποκοπὴ δουλειά, ἀλιὰ ποῦ τὴ συβάση!
(Κα. 565).

Βλ. ἀρ. 2. 3. 5. Ἡ κατ' ἀποκοπὴν γινομένη ἐργασία εἶναι ἀτελὴς καὶ κακή, διότι ὁ ἀναλαβὼν αὐτὴν ἐργάτης ἐπείγεται νὰ τὴν πε-

ρατώσῃ ὁπωςδήποτε. Ὅθεν ἡ παροιμία οἰκτίρει τὸν ἀναθέτοντα κατ' ἀποκοπὴν ἔργον τι εἰς ἐργολάβον, ἀντὶ νὰ φροντίσῃ περὶ ἐκτελέσεως αὐτοῦ δι' ἡμερομισθίων ἐργατῶν.

2. Ἀποκοπὴ δουλειὰ καὶ μούντζαις ἕνα.

(Κα. 563).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Οὐδὲν διαφέρει ἡ κατ' ἀποκοπὴν ἐργασία ἀπὸ ταῖς μούντζαις (πρβλ. μοῦντζα 1).

3. Ἀποκοπὴ δουλειά, μούντζαις ὀρθαῖς κι' ἀνάποδαις.

(Κα. 564).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

4. Ἀποκοπὴ 'ς τὸν κάματο καὶ μὴ μαλλιὰ 'ς τ' ἀλῶνι.

(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. συμφωνία 5 καὶ τὰς αὐτόθι ἀναγραφομένας πολυπληθεῖς παραλλαγάς.

5. Ἡ ἀποκοπὴ
εἶν' ἀποκαή.

(Πτζ. 239, 318. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη [Τί ἀ. τί ἀποκαή;]).

Βλ. ἀρ. 1. Ἀποκαὴ (ἀποκαίγομαι) ἡ μετάνοια μετὰ συμφορὰν ἐπακολουθοῦσαν ἀσύνετον πρᾶξιν.

ἀποκούμπιον

1. Ἀλὶ 'ς τὸν ποῦ δὲν ἔχει ἀποκούμπιον!

(Χίου. Καν. 227, 100).

Δυστυχὴς ὁ μὴ ἔχων βοηθὸν ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἢ προστάτην.

ἀποκρεύω

1. Ἀπόκρεψε ὁ καλόγηρος, κουκκιὰ τοῦ μαγερεύουν.

(Κα. 567).

Βλ. πασχάζω 1 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς.

ἀποκριαῖς

1. Ἀποκραῖς, 'ς τὸν Κάλαμο, καὶ χωρὶς ταμπάκο.
(Κα. 566).

Βλ. ἀρ. 2-4. Ἐπὶ στερήσεως τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων ἐν ἡμέραις μάλιστα καθ' ἃς αἱ στερήσεις φαίνονται σκληρότεραι. Ὀξυμώρως ἐτέθη ὁ ταμπάκος ἀντὶ τῆς συνήθους εὐωχίας τῶν Ἀπόκρεων.— Ἴσως ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς γέροντα ἑορτάσαντα τὰς Ἀπόκρεως εἴς τι χωρίον τῆς νησῖδος Καλάμου (τῆς ἀρχαίας Κάρνου, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰθάκης), ὅπου οὐδὲ ταμπάκον θὰ ἠδυνήθη νὰ προμηθευθῇ· δὲν εἶναι δ' ἀπίθανον ν' ἀναφέρηται καὶ εἰς συμβὰν ἐν τοῖς χρόνοις, καθ' οὓς ἐκ τῆς πολεμούσης πρὸς τοὺς Τούρκους Ἑλλάδος προσέφευγον πολυπληθεῖς γέροντες καὶ γυναικόπαιδα εἰς τὸν ὑπὸ ἀγγλικὴν προστασίαν Κάλαμον.

2. Ἀποκριαῖς καὶ χωρὶς ταμπάκο!
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1513).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἀποκριαῖς καὶ χωρὶς τούμπανα!
(Β. 24, 314).

Παραφθορὰ τῆς προηγουμένης· διότι ἡ ἔλλειψις τῶν τυμπάνων κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Ἀπόκρεων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς δεινή τις στέρησις.

4. Ἀποκριαῖς ταῖς ἔλεγαν
καὶ ξερὸ ψωμί ἐτρωγαν.
(Μα. 11 [τοῖς ἔ. καὶ ξηρὸν] — Νε. 10, 66 [Ἀποκρεὰ τὴν ἔ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 119).

Βλ. ἀρ. 1, ἀρτσιβοῦρτσι 1.

ἀποκρισιάρης

1. Ἂν λέγῃ ὅ τι τοῦ λένε, δὲ φταίγει ὁ ἀποκρισιάρης.
(Κα. 476).

Βλ. ἀμπασσαδόρος 1.

ἀπολύω

1. Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου, δέσποτα.

(Κ. 357, 109).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου (Λουκ. β', 29), λεγόμενον ἐπὶ τῇ πληρώσει μακρᾶς προσδοκίας.

ἀπομένω

1. Ἀπόμεινα σὰν ἀπουκαλαμιὰ 'ς τοὺν κάμπου.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. καλάμι 1. 2, παραιτῶ 2. Ἀποκαλαμιά, ἡ, ἡ μετὰ τὸν θερισμὸν ἀπομένουσα ἐν τῷ ἀγρῷ καλάμη τοῦ σίτου. Ἐπὶ ἐρήμων καὶ ἐγκαταλελειμμένων, μάλιστα ἐπὶ γυναικῶν, ὧν ἀπέθανον ὁ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα.

2. Ἀπόμεινε σὰν νὰ τοῦ φαγεν ὁ γάδαρος τὸ ψωμί.

(Ἐφημ. Φιλομαθ. 1869 σ. 1826).

Ἐπὶ τῶν παρὰ προσδοκίαν παθόντων κακόν τι, καὶ ἐκπεπληγμένων ἐπὶ τῷ συμβάντι.

3. Ἀπόμνι, σὰ τοὺ καλαφάτ' ἀπὰ 'ς τοὺ σάλι.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Σάλι ἡ σχεδία, καὶ εἰδικώτερον (σάλι τοῦ καθαρισμοῦ) ὁ πάκτων (γαλλ. ras ἢ rat de carène). Ἴσως ἐτυμολογικῶς σχετίζεται πρὸς τὸ ἰταλ. scialuppa· ἐνδέχεται ὅμως νὰ ἐλήφθη ἐκ τοῦ γαλλικοῦ châlit, παραγομένου ἐκ λέξεως τοῦ παρακμάζοντος λατινισμοῦ cadeletus ὅθεν καὶ τὸ ἱσπαν. cadalecho, σημαῖνον κλίνην ἐκ κλάδων δένδρων. Καλαφατίζω = διανάττω τὸ πλοῖον· ἐκ τοῦ ἰταλ. calafatare (ὅπερ ὡς καὶ ἄλλων ῥωμανικῶν γλωσσῶν αἱ συγγενεῖς λέξεις παράγεται ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ καλαφα σημαίνοντος βύειν διὰ στυππείου τὰς ῥωγμὰς τοῦ πλοίου)· ἡ ἐνέργεια καλαφάτισμα = διάναξις· ὁ ἐργάτης καλαφάτης ἢ καλαφατιστὴς (ἰταλ. calafato) = διανάκτης. Τὰ πλοῖα καλαφατίζονται ἢ ἐξαγόμενα εἰς τὴν ξηράν, ἢ συνηθέστερον ὁρμοῦντα ἐν τῷ λιμένι, ἐν τοιαύτῃ δὲ περιπτώσει ὁ καλαφάτης ἐργάζεται ἐπὶ σαλίου·

ὁσάκις δὲ τυχὸν συμβῇ ν' ἀπομακρυνθῇ τὸ σάλι τοῦ πλοίου δι' οἱανδήποτε αἰτίαν, ὁ καλαφάτης μένει μόνος καὶ ἔρημος καὶ ἀβοήθητος. Πρὸς τὸν παθόντα δὲ τοῦτο καλαφάτην παρομοιάζει ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις τὸν ἀπομονωθέντα καὶ ἐν ἀμηχανίᾳ εὑρισκόμενον.

4. Βοῦλλα τὰ πουλιὰ μισσεύγουν,
τσ' αἱ κοράτσοι δῶ πομένουν.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 72).

Βλ. ἀρ. 7.

5. Ἡ ἄμα καὶ τ'ἀλῶνιν ἐπόμενάν ἀτον.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 372, 223 [Ἡ μάππα] καὶ Ἀρχ. νεωτ. ἑλλ. γλώσσ. γ' σ. 65 [Ἐπόμενέμ με ἡ ἄμα (ἢ, ἄπα. ἢ, hάπα) καὶ τ' ἀλῶνιν.] καὶ παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη [Ἡ μάππα]).

Ἡ ἀρχαία λέξις ἐσήμαινεν ἴσως τὸ δρέπανον, ὡς ἡ πιθανὴ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ ἀμάω ἐμφαίνει, καθὼς καὶ ἡ χρῆσις παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς (βλ. Ducang. Glossar. λ. ἄμμα)· ἀλλ' ἐν τοῖς χωρίοις τῶν ἀρχαίων ὅπου εὕρηται ἔχει ἄλλην ἔννοιαν· καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ παροιμίᾳ παρὰ Σουίδ. λ. ἄμη (Ζηνόβ. 83) σημαίνει μᾶλλον τὸν κάδον. Ἐν τῇ προκειμένῃ ὅμως παροιμίᾳ πρέπει νὰ ἐκληφθῇ ὡς σημαίνουσα τὸ δρέπανον. Ἀλλ' ἡ σημασία αὕτη ἐλησμονήθη, διότι ἡ λέξις μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ περιεσώθη, τούτου δ' ἕνεκα συχνάκις ἀντικαθίσταται διὰ λέξεων ἢ οὐδὲν λεγουσῶν (ὡς ἄπα ἢ hάπα) ἢ οὐδεμίαν σχέσιν ἐχουσῶν πρὸς τὸ νόημα τῆς παροιμίας· τοιαύτη εἶναι ἡ λ. μάππα (ἐκ τοῦ λατ. mappa = ὀθόνη), ἥτις καὶ ἐν Πόντῳ, ὡς καὶ ἐν Πελοποννήσῳ σημαίνει τὴν κράμβην. — Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ἐκ θεομηνίας ἢ ἄλλης τινὸς συμφορᾶς περιελθόντων εἰς δυστυχίαν· ἀπέμειναν δηλ. εἰς αὐτὸν μόνον τὸ δρέπανον καὶ τὸ ἁλώνιον, ἀλλ' οὐδὲν ἐν τῷ ἀγρῷ, ἵνα θερίσῃ καὶ ἁλωνίσῃ.

7. Ὅλα τὰ πουλία διαβαίνουν,
καὶ οἱ σπουργίται ἀπομένουν.

(Ἑρμόδωρος παρὰ Ducange λ. σπουργίτης σ:. 1424· ἐκ τούτου Κοραῆς Ἄτ. Δ', 537. Γραπτέον πουλιὰ πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ μέτρου).

Βλ. ἀρ. 5. 8, ἀναμένω 8, μένω 9. Οἱ ἱκανοὶ καὶ δραστήριοι ξενιτεύονται πρὸς μόρφωσιν καὶ πλουτισμὸν μένουσι δ' εἰς τὸν τόπον

των μόνοι οἱ νωθροὶ καὶ ἀνίκανοι. Λέγεται ὅμως καὶ ἐν ἄλλῃ ἐννοίᾳ· ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ μόνιμος ἡ διαμονὴ εἴς τινα τόπον τοῦ ἄλλοθεν ἐλθόντος, ἐνῷ οἱ ἐκ τοῦ τόπου καταγόμενοι εἰς αὐτὸν πάντες θὰ ἐγκαταβιώσωσιν. Ὑπὸ τοιαύτην ἔννοιαν εἶπε τὴν παροιμίαν ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης εἰς τὸν Ἀλβανὸν μπουλούκμπασην, τὸν σταλέντα πρὸς καταδίωξίν του, ὅτε διὰ φιρμανίου ἐπεκηρύχθη τῷ 1802 (Ὁ Γέρων Κολοκοτρώνης Α΄ σ. 14).—Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Il passero resta e la rondine se ne va = ὁ σπουργίτης μένει καὶ τὸ χελιδόνι φεύγει (Castagna 25, 16).—**Δαν.** Naar alle fugle flyva bort, bliver krager igien = ἂν ὅλα τὰ πουλιὰ πετάξουν μακριά, οἱ κουρούναις ἀπομένουν. (W. IV, 1664, 428).—**Σουηδ.** Andra fåglar flyga bort, kråkam blifwer alltid = ὅλα τὰ πουλιὰ πετοῦν μακριά, οἱ κουρούναις ἀπομένουν. (αὐτ. 1662, 386).—**Ὁλλανδ.** Als de swalben vlieghen, bliven hier die muschen = ὅταν τὰ χελιδόνια φεύγουν, ἀπομένουν ἐδῶ τὰ κουνούπια. (αὐτ. 414, 21).—**Γερμαν.** Wann die Schwalb weg fleugt, so bleibt der Sperling = ὅταν τὸ χελιδόνι φεύγει ἀπὸ δῶ, μένει ὁ σπουργίτης. (αὐτ.). Wenn die Schwalben fortfliegen, bleiben die Spatzen hier = ὅταν τὰ χελιδόνια φεύγουν μακριά, ἀπομένουν ἐδῶ τὰ σπουργίτια. (αὐτ. 415, 32). Wenn die Schwalben fliegen, so bleiben hier die Fliegen = ὅταν τὰ χελιδόνια φεύγουν, ἀπομένουν ἐδῶ οἱ μύγαις. (αὐτ. 30). Wen alle Vögel gehen, so bleiben uns Spatz und Krähen = ἂν ὅλα τὰ πουλιὰ πηγαίνουν, ὅμως μᾶς μένουν ὁ σπουργίτης κ' ἡ κουροῦνα. (αὐτ. 1664, 428). Viele Vögel fliegen fort, aber einige bleiben = πολλὰ πουλιὰ φεύγουν ἀποδῶ, ἀλλὰ μερικὰ ἀπομένουν. (αὐτ. 1662, 386).—**Ἰνδικὴ** (σανσκριτική). Ἀφίνουν τὴν πατρίδα τους καὶ πᾶνε 'ς ἄλλον τόπο τὰ λεοντάρια, τὰ παλληκάρια κ' οἱ ἐλέφαντες· καὶ 'ς τὸν τόπο τους πεθαίνουν οἱ κουρούναις, οἱ δειλοὶ καὶ οἱ ἀντιλόπαις. (Der Hitopadescha, übers. Schoenberg σ. 51).

8. Ὅλα τὰ πουλιὰ μισσεύουν,
κ' οἱ σπουργίταις ἀπομένουν.

(Βάρνερ: πουλὶ 1 [π. παγαίνουν, καὶ οἱ σπ.] — Β. 193, 223. — Κρήτης. Παρνασ-

ΙΖ', 231 [κ' οἱ τρουλίταις ἀ.] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [κι' ὁ σπουργίτης ἀπο. μένει.] — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [μισσεύγουν — ἢ: κ' οἱ κοπρίταις ἀπομένουν.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

9. Ποδάρι δὲν ἀπόμεινε.

(Μα. 37 [ἀπέμεινεν]).

Βλ. μένω 3, πρβλ. ῥουθοῦνι 4-6. Ποδάρι συνεκδοχικῶς ἀντὶ τοῦ ἄνθρωπος. Ἐπὶ παντελοῦς καταστροφῆς.

ἀπομερασιὰ

1. Ἀπομερασιά, ξεμπέρδεμα.

(Κα. 582).

Πρβλ. μοιραστὸς 1 καὶ τὰς αὐτόθι ἀναγραφομένας παραλλαγάς. Ἡ διανομὴ τῶν πραγμάτων, ἅτινα κοινὰ ἔχοντες νέμονται δύο ἢ πλείονες, προλαμβάνει τὰς ἀμφισβητήσεις καὶ ἔριδας, ἀποδεικνύεται δ' ὠφέλιμος εἰς πάντας.

ἀπονίπτω

1. Ἀπονίπτω τὰς χεῖράς μου.

(Β. 353, 9).

Βλ. νίβω 2.

Ἀποπαντὴ

1. Ἀποπαντὴ δὲχ χιόνισε, κ' οἱ γριαῖς ἀρνιὰ ἀνεθρέψαν.

(Καρπάθου ΖΑ 346, 63 [δὲ χ.] καὶ Μαν. σ. 127 [δὲν χ.]).

Ἀποπαντὴ ἡ ἑορτὴ τῆς Ὑπαπαντῆς τοῦ Χριστοῦ (2 Φεβρουαρίου)· ἄλλας παροιμίας περὶ τῆς ἑορτῆς ταύτης βλ. ἐν λ. Παπαντὴ 1-3. — Ἂν κατὰ τὰς ἀρχὰς Φεβρουαρίου δὲν ἐπέλθῃ δριμὺ ψῦχος, εὐδοκιμοῦσι τὰ νεογνὰ τῶν προβάτων.

ἀποπέφτω

1. * Ὅσον καὶ ἂν ἀποπέσῃ τὸ ὑννὶν βελόνι οὖν γίνεται.

(Βυζαντινή. Ἀθων. συλλογὴ Δ', 28 [βελονίου γίνεται, ἔν τε τῷ κειμένῳ καὶ τῇ ἑρμη-

νεία. Ἠδύνατο ὅμως νὰ γραφῇ καὶ βελόνιν γίνεται, τοῦ ν τῆς καταλήξεως ἐκ γραφικοῦ λάθους διὰ τὴν ὁμοιότητα τραπέντος ἴσως εἰς ου]).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν παραλλαγὴν ἐν λ. ξεπέφτω 5 καὶ τὰ σημειούμενα αὐτόθι.

ἀποπιάνομαι

1. Δὲν ἀποπιάνετ' ἀπὸ μισιακὸ μετάξι.

(Πτζ. 228, 178).

Ἐπὶ ὀκνηρᾶς καὶ φυγοπόνου γυναικός· οὐ μόνον δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ θρέψῃ ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ μεταξοσκώληκας καὶ νὰ ἐξαγάγῃ τὴν μέταξαν, ἀλλ' καὶ ὅταν ἀκόμη ἐν συνεταιρισμῷ μετ' ἄλλης οἰκοδεσποίνης τρέφῃ κουκκοῦλι καὶ ὀφείλῃ ν' ἀναλάβῃ τὸ ἥμισυ τῆς ἐργασίας, ἀποφεύγει ταύτην.

ἄπορος

1. Ἄπορον μὲ τὸμ πορεμένον.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 375, 251 [Ὁ ἄ. μὲ τὸν] καὶ παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἄπορος ὁ ἐνδεής, ἢ ὁ ἀνάπηρος, ὁ ἀδυνατῶν νὰ πορίζηται διὰ τῆς ἐργασίας του τὰ πρὸς τὸ ζῆν, πορεμένος δ' ὁ εὐπορῶν. Ὅτι ὁ πτωχὸς μόνον διὰ τῆς συνδρομῆς τοῦ πλουσίου δύναται νὰ ζήσῃ. Ὅθεν ἡ παροιμία παραινεῖ τοὺς πλουσίους νὰ παρέχωσι βοήθειαν εἰς τοὺς δεομένους αὐτῆς.

ἀπορρηξιμιὸς

1. Ἀπορρηξιμιὸ καράβι
πρῶτο 'ς τὸ λιμιῶν' ἀράζει.

(Β, 23, 288).

Βλ ἀπελπίζω 3.

2. Ἀποῦ τὸν ἔχεις ἀπορρηξιμιό, πρῶτος εἰς τὸ λιμιῶνα.

(Κρήτης. J. 294, 25).

Βλ. ἀπελπίζω 3.

3. Πορρηξιμιὸ καράβι, 'ς ἀγαθὸ λιμνιό.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀπελπίζω 3.

4. Τἀπορρηξιμιὸ καράβι
πρῶτο εἶναι 'ς τὸ λιμάνι.
(Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 173. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [καρ. πλιὸ καλὸ ναι 'ς τὸ λ]).

Βλ. ἀπελπίζω 3.

5. Τἀπορρηξιμιὸ καράβι
'ς ἀγαθὸ λιμιῶν' ἀράσει.
(Θήρας. Παρνασ. Γ', 426, 76. — Αἴνου. ΚΠ. Θ', 350, 18 [Ἀπορρηξιμιοὺ κ. 'ς ἀλιμνιῶνα. —]).

Βλ. ἀπελπίζω 3.

ἀπορρήχνω

1. Νὰ μὴν ἀπορρήξῃ τὸ παιδί.
(Πελοποννήσου).

Πρβλ. γγαστρώνω 4. Ἐπὶ τοῦ σφοδρὰν ἐκδηλοῦντος ἐπιθυμίαν νὰ φάγῃ ἐξ ἐδέσματος δι' ἄλλους παρεσκευασμένου. Διὰ τῆς παροιμιώδους ταύτης φράσεως, ἐξομοιούσης αὐτὸν πρὸς γυναῖκα κισσῶσαν, δικαιολογεῖται εἰρωνικῶς ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία καὶ ὑποδεικνύεται δῆθεν ἡ ἀνάγκη τῆς πληρώσεως αὐτῆς, πρὸς ἀποφυγὴν κινδύνου ἀμβλώσεως.

ἀπορῶ

1. Ἀπορῶ καὶ ἐξίσταμαι.
(Β. 353, 10. — Κα. 598).

Ῥητὸν ἐκκλησιαστικὸν (πρβλ. Μάρκ. ς', 51), ἐπιφωνούμενον εἰς δήλωσιν πολλῆς ἐκπλήξεως καὶ ἀπορίας.

ἀποσταίνω

1. Κόρη μου, κι' ἂν ἀπόστασες, πιάσε τὸ χειρομύλι.
(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Ἐπὶ τῶν κατατρυχομένων ἐν τῷ βίῳ, τῶν μετὰ τὴν περάτωσιν βαρείας ἐργασίας ἀντὶ ν' ἀναπαυθῶσιν ἀναλαμβανόντων ἄλλην βαρυτέραν.

ἀποστολικὸς

1. * Ἀποστολικὴν διάγεις πολιτείαν.

(Βυζαντινή. Ἀποστόλ. 245, ἐκ τούτου Κατζιούλ. 306. Πρβλ. Σουΐδ λ. ἀποστολικὴ π.).

«Ἐπὶ τῶν ἐναρέτως καὶ θεαρέστως βιούντων» κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ἀποστολίου. Ἀλλ' ἡ κοινοτάτη παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς συγγραφεῦσι φράσις αὕτη κυριολεκτεῖται μᾶλλον ἐπὶ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος.—Τὸ δ' ἐπίῤῥημα «ἀποστολικῶς» μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ πεζῇ (οἷον· ἦρθε ἀποστολικῶς), κατ' ἀναφορὰν βεβαίως εἰς τὰ παραγγέλματα τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς Ἀποστόλους περὶ τοῦ κηρύγματος (Ματθ. ι', 10. Μάρκ. ς', 8. Λουκ. θ', 13. κβ', 35).

Ἀπόστολος

1. Ἀπόστολοι ἐκ περάτων.

(Κα. 604).

Ἐπὶ συρροῆς πολλοῦ πλήθους μακρόθεν ἐλθόντος. Ῥητὸν ἐκ τοῦ Ἐξαποστειλαρίου ἐν τῇ Ἀκολουθίᾳ τοῦ παρακλητικοῦ κανόνος εἰς τὴν Θεοτόκον: «Ἀπόστολοι ἐκ περάτων | συναθροισθέντες ἐνθάδε, | Γεθσημανεῖ τῷ χωρίῳ κτλ.» Ἡ φράσις δ' αὕτη πολλαχῶς ἐπαναλαμβάνεται ἐν τοῖς ὕμνοις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας· οἷον, ἐν στιχηρῷ προσομοίῳ: «Ἐκ περάτων συνέδραμον | ἀποστόλων οἱ πρόκριτοι» (Christ-Paranikas Anth. carm. chr. σ. 71)· ἐν κανόνι Κοσμᾶ τοῦ Μαϊουμᾶ: «τῶν ἀποστόλων ὁ δῆμος... ἐκ περάτων... ἠθροίζετο» (αὐτ. 181). καὶ ἐν ἑτέρῳ Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ: «Δῆμος θεολόγων ἐκ περάτων κτλ.» (αὐτ. 229).

ἀποτάζω

2

1. Ἀποτάζει ὁ σκύλος καρτσοδέτη;

(Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Βλ. ἀγκωνίζομαι 1, ἔχω 87 καὶ τὰς αὐτοθι σημειουμένας παραλλαγάς.

ἀποσφουγγίστρα

1. Ἀπόμεινε σὰν τὴν ἀποσφουγγίστρα.

(Κύθνου. Βάλληνδας σ. 50).

Βλ. ἀποζυμώτρα 1, 2. Ἀποσφουγγίστρα (ἀπὸ - σπογγίζω) = ἀποζυμώτρα.

ἀπότρυγα

1. Ἀπότρυγα καὶ βαστᾷ καὶ καλάθι.

(Βάρνερ ἀπότρυγα 1).

Βλ. ἀρ. 2 - 5, ἀποτρυγῶ 1 - 4, ξετρυγῶ 1, γριὰ 69. 90. Μετὰ τὸ πέρας τοῦ τρυγητοῦ ἔρχεται φέρων κάλαθον πρὸς συλλογὴν σταφυλῶν. Ἐπὶ τῶν ὀψὲ καὶ παρακαίρως πραττόντων ἢ αἰτούντων τι. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει ἡ ἀρχαία: «Κισσὸς μετ' Ἀνθεστήρια». (Ἀποστόλ. 877 α). Ἀπαράλλακτοι δ' εἶναι αἱ ἑξῆς ξέναι παροιμίαι: **Ἴσπαν.** Despues de vindimias cestos (ἢ covanillas, ἢ, cuébanos) = ὕστερα ἀπὸ τὸν τρύγο καλάθια. (D. II. 123)· — **Πορτογαλ.** Depois de vindimas canavéjos = ὁμ. (αὐτ.).

2. Ἡ ἀλποὺ 'ς τἀπότρυγα σφεντόναις ἔπλεκε.

(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Αἱ σφενδόναι ὡς χρήσιμοι κατὰ τὸν τρυγητὸν ἀναφέρονται καὶ ἐν ἄλλαις παραλλαγαῖς (ἀρ. 5, ἀποτρυγῶ 1. 2, ξετρυγῶ 1), ὡς χρήσιμοι δὲ κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν σύκων ἐν ταῖς ἐν λ. γριά 69. 90. Χρῆσιν σφενδονῶν κατὰ τὴν συγκομιδὴν τῶν σύκων ἐν Σερίφῳ ἀναφέρει καὶ ἀπόσπασμα ἀρχαίου κωμικοῦ παρὰ Πλουτάρχ. π. φυγ. 7 σ. 602 β (Meineke FCG. IV, 672, 295 c): «ὅπου φησὶν ὁ κωμικὸς τὰ σῦκα ταῖς σφενδόναις τρυγᾶσθαι». Ἡ σφενδόνα τῆς παροιμίας, πλὴν τῆς ὁμοιότητος τοῦ πλέγματος οὐδὲν ἄλλο κοινὸν ἔχει πρὸς τὴν σφενδόνην, τὸ γνωστὸν ὄργανον πρὸς σφενδόνησιν τῶν λίθων· μόνον ἐν τῇ ἀθηναϊκῇ παραλλαγῇ (ἀποτρυγῶ 4) ἐξ ἀγνοίας τῆς χρήσεως τῆς σφενδόνης κατὰ τὸν τρυγητὸν διεσκευάσθη ἡ παροιμία. Λέγεται δὲ σφενδόνα ζώνη τις ἐκ βούρλων, δι' ἧς περιτυλίσσονται αἱ ἐκθλιβόμεναι σταφυλαὶ (οὕτως ἐν Κεφαλ-

ληνίᾳ κατ' ἀνακοίνωσιν Σ. Δ. Παγώνη καὶ κατὰ τὸν Ἠλ. Τσιτσέλην ἐν Νεοελλην. ἀναλ. τ. Β΄ σ. 328), ἢ τὸ κάτω πλέγμα τοῦ ἀσκίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἐμβάλλεται τὸ πεπατημένον γλεῦκος (κατὰ σημείωσιν Χ. Φιλητᾶ). Ὁποία τις ὅμως ἡ πρὸς συγκομιδὴν τῶν σύκων χρησιμεύουσα σφενδόνη ἀγνοῶ.

3. Ξαναμανὰ κι' ἀπότρυγα.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαιωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 1. Ξαναμανὰ ἐπίρρημα καὶ ἐν Πελοποννήσῳ γνωστόν, σημαίνει τὸ κατ' ἐπανάληψιν γινόμενον· ἐκ τοῦ ξανὰ (ἐξ-ἀνά), συνηθεστάτου ἐν συνθέσεσι, εὐχρήστου δὲ καὶ τούτου καὶ ἁπλῶς ὡς ἐπιρρήματος, καὶ ἐκ τοῦ ἀ ν ὰ ἐπαναλαμβανομένου, οἱονεὶ ξανὰ μὲ ἀνά.

4. Τώρα 'ς τὰ ἀπότρυγα.

(Πτζ. 304, 1081).

Βλ. ἀρ. 1. Ἀπότρυγα ἐν Γορτυνίᾳ λέγεται οὐχὶ μόνον τοῦ τρυγητοῦ ἀλλὰ καὶ πάσης σπουδαίας ἐργασίας τὸ πέρας καὶ καθόλου τὰ μεθέορτα.

5. Τώρα 'ς τἀπότρυγα σφενδόναις ἔπλεκα.

(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. ἀρ. 1. 2.

ἀποτρυγῶ

1. Ἄντ' ὁ κόσμος ἀπετρύγα, τότ' ἡ γριὰ ἔπλεκε σφεντόνα.

(Βάρνερ: γραῖα 13 Ὅνταν ὁ κ. ἀποτρυγᾷ ἡ γριὰ ἔ. κοφίνι.] — Βλ. Κατζιούλ. 28, 6. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 10 [Ἄντα κ. ἀποτρύγα, τότε ἡ γρ. ἔπλεκ' σφ. — ἐν τῷ Ἀθωνικῷ κώδ. τοῦ Κατζιούλη Λαύρας Ι. 41 φ. 133α: ωντα κ. ἀποτρυγα τοτε ηγριὰ πλεε σφ.] — Κατζούλης — Φιλητᾶς [ἔπλεγε]).

Βλ. ἀπότρυγα 1, γριὰ 69 90.

2 Ὁ κόσμος ἀποτρύγαε κ' ἡ γριὰ ἔπλεκε σφεντόνα.

(Κ. 189 [ἀποτρύγαεν, τότ' ἡ γρ. ἔπλεγε σφεντόναν.] — Μα. 29 [ἀποτρύγαεν καὶ ἡ γραῖα τότε ἔπλεγε σφενδόνην.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 860 [ἀποτρύαε]).

Βλ. τὴν προηγουμένην καὶ ἀπότρυγα 1.

3. Ὅταν οἱ ἄλλοι ἀποτρυγοῦσα, ἡ Μαριά ἐπλεκε καλάθι.
(Β. 235, 860).

Βλ. ἀπότρυγα 1.

4. Ὅταν ὅλοι ἀποτρυγοῦνε, ἡ Μαριὰ πλέκει σφενδόνα,
νὰ σκοτώνῃ τὰ πουλάκια,
νὰ μὴ τρῶν τὰ σταφυλάκια.
(Ἀθηναϊκή. Καμπούρογλου Μν. Ἱστ. Β', 246 [Μαρία]).

Βλ. ἀπότρυγα 1. 2. Ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος στίχος προσετέθησαν, ὡς παρετήρησα ἀνωτέρω, διότι ἀκατανόητος ἴσως ἦτο εἰς Ἀθηναίους ἡ παροιμία, μὴ γινώσκοντας ἄλλην χρῆσιν τῆς σφενδόνης, πλὴν τῆς σφενδονήσεως λίθων.

ἀποτρώγω

1. Νίψου κι' ἀποφάγαμε.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 796 — Β. 172, 64. — Πκζ. 263, 589 [Ν. τί ἀ.]. — Κοινή).

Ἐπὶ προώρου ἀποτυχίας ἐπιχειρήσεως, ἢ ἐπὶ ἀποστερήσεως τῶν προσδοκωμένων κερδῶν. Ὑποτίθεται λέγων τὴν φράσιν οἰκοδεσπότης πρὸς ξενιζόμενον, παρακελεύων αὐτὸν νὰ νιφθῇ, ὡς περατωθέντος δῆθεν τοῦ δείπνου, ἐνῷ οὗτος οὐδὲν ἢ ὀλίγον ἔφαγεν.

ἀπόφραγος

1. Πόφραγους μπαχτσές, ἔρμα τὰ λάχανα.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου).

Βλ. ἄφρακτος 1. Μπαχτσὲς (λ. τουρκ.) ὁ κῆπος.

ἀποχτῶ

1. Ἀπόχτησε κι' ὁ μάμμουρας κοπέλλι.
(Κα 688).

Πρβλ. ἀρ. 3. Μάμμουρας ὄνομα ἐσχηματισμένον ἀπὸ τοῦ οὐδ. μαμμοῦρι, δηλοῦντος τὸν μικρὸν ὑπηρέτην, εἰς ὃν εἶναι ἀνατεθειμέναι εὐτελεῖς καὶ βάναυσοι ἐργασίαι· οὗτος λέγεται χλευαστικῶς καὶ μαμ-

μουριὸ (τὸ)· τὸ θηλ. μαμμοῦρα σημαίνει τοιαύτην ὑπηρέτριαν, καὶ ὑπηρέτριαν καθόλου, μεταφορικῶς δὲ ῥυπαρὰν καὶ ὀκνηρὰν γυναῖκα. Ἐκ τοῦ ἰταλ. mammolo βρέφος (ἐν τῇ φριουλικῇ διαλέκτῳ, mamul, mamula). Ἡ παροιμία ἐπὶ ἀγεννῶν καὶ ἀνελευθέρων κομπαζόντων ἐπὶ τῷ πλούτῳ αὐτῶν.

2. Ἀπόχτησε σιτάρι, καὶ δὲν ἔχει ποῦ νὰ τὸ βάλῃ.

(Μα. 11 [Ἀπόκτησε].—Ἠπείρου. Ἀρ. 118.—Β, 31, 396).

Πρβλ. θεὸς 200, φτωχὸς 76, 122. Ἐπὶ δυστυχῶν, οἵτινες καὶ ὅταν τύχωσιν εὐκαιρίας τινὸς δὲν δύνανται νὰ τὴν ἐπωφεληθῶσιν.

3. Ἀπόχτησε κ' ἡ κοπριὰ φροκάλι.

(Κύπρου Β'. 13, 143 [Ἀπόκτησ' ἡ κ. φρουκάλι.] καὶ Β. 24, 315 [δμ.]—Κα. 667).

Πρβλ. κάνω 13. Φροκάλι (φιλοκάλιον ἐκ τοῦ φιλοκαλῶ) τὸ σάρωθρον.—Ἡ παροιμία ἐπὶ πτωχαλαζόνων.

4. Ὁ σκύλος σκαρτσοδέτη δὲν ἀποχτᾷ ποτέ.

(Β. 227, 748).

Βλ. ἀγκωνίζομαι 1, ἔχω 87.

5. Ὅ τι ἀποχτᾷς 'ς τὸ σπάργανο, 'ς τὸ σάβανο τ' ἀφίνεις.

(Πύργου Ἠλείας. Ἑστία 1890 Α', σ. 190).

Βλ. φυσικὸ 2, ὅπου ἀναγράφονται καὶ ὅμοιαι ἀρχαῖαι γνῶμαι καὶ νεώτεραι παροιμίαι. Ὅτι τὰς ἐμφύτους ἀρετὰς ἢ κακίας διατηρεῖ ὁ ἄνθρωπος καθ' ὅλον τὸν βίον.

6. Τώρα π' ἀποχτήσαμε παιδιὰ θὰ γδύσωμε μερμήγκους.

(Μάνης. Πανδώρ. Κ', 196).

Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἐξαιρόντων ὑπερβαλλόντως τὰ ἴδια πλεονεκτήματα.

Ἀπόψε

1. Ἀπόψε μὲ τὸν ἄνεμο,
κι' αὔριο μὲ τὸν ἄγουρο.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1518).

Βλ. ἀρ. 2, σήμερα 11. Ἐπὶ τῶν ὑπομενόντων μεγίστας ταλαιπωρίας δι' ἐλπίδας ἀβεβαίους. Ὑπόκειται ὁ ἑξῆς μῦθος: Ἕνα κορίτσι παλαβὸ ἐφορτωνόταν ὁλοένα τὴ μάννα του καὶ τῆς ἔλεγε: «Μάννα, θέλω ἄντρα, ὡς πότε πλιὰ νὰ μὲ κρατῇς ἀνύπαντρη»; Ἡ δυστυχισμένη ἡ μάννα της ἀπὸ τὰ πολλὰ βαρέθηκε καὶ τῆς λέει μιὰ μέρα νὰ τὴν ξεφορτωθῇ. «Ἀνέβα ἀπάνω 'ς τὸ δῶμα, κι' ἂν κοιμηθῇς ἐκεῖ ὅλη τὴ νύχτα γυμνὴ μὲ τὸ πουκάμισο μονάχα, θὰ ἔρθῃ αὔριο προξενητὴς ἀπὸ τὸν ἄγουρο». Ἐκείνη ἡ παλαβὴ τὸ πίστεψε ἀνέβη 'ς τὸ δῶμα κ' ἐπλάγιασε μὲ τὸ πουκάμισο μονάχα. Ἐφυσοῦσε κρύος ἀγέρας κ' ἐτουρτούριζε, ὅμως βαστοῦσε κ' ἔλεγε κάθε τόσο· «Ἀπόψε μὲ τὸν ἄνεμο καὶ αὔριο μὲ τὸν ἄγουρο.» Ὅσο ποῦ κρυολόγησε κ' ἐπέθανε.

2. Ἀπόψε μὲ τὸν τούρτουρα
κι' αὔριο μὲ τὸν γούργουρα.

(Θήρας. Δε. 6', 23 [δούρδουρα κι' αὔριον]. — Β. 294, 23 [ὁμ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην Τούρτουρας (ὁ) ἢ τούρτουρο (τὸ) τὸ προξενοῦν ῥῖγος δριμύτατον ψῦχος· παράγωγα τουρτούρισμα καὶ ῥῆμα τουρτουρίζω (ἐκ τοῦ τάρταρος; Βλ. τὴν ἐμὴν Νεοελλ. μυθολ. σ. 365). Γούργουρας δὲ κατ' ὀνοματοποιίαν λέγεται ἐν Θήρᾳ πήλινον ἀγγεῖον οὗ τὸ στόμιον ἔχει ὀπάς, δι' ὧν τὸ ὕδωρ ἐξέρχεται μετ' ἤχου τοιούτου γοὺρ γούρ (Ν. Πεταλᾶ Ἰδιωτικὸν σ. 47). Εἰς τί συνίσταται ἡ ἀντίθεσις τοῦ τούρτουρα πρὸς τὸν γούργουρα δὲν εἶναι σαφές.

3. Ἂς τὰ σφογγᾶτα γι' αὔριον, ψωμὶ νὰ βροῦμε ἀπόψε.

(Κα. 841).

Πρβλ. σημερινὸς 2. Τῶν λαμπρῶν ἀλλ' ἐπισφαλῶν ἐπαγγελιῶν περὶ μελλόντων ἀγαθῶν προτιμοτέρα εἶναι ἡ πλήρωσις μετριωτάτης ἀνάγκης ἐν τῷ παρόντι.

ἄπραγος

1. Ἄπραγος, κακὸς τεχνίτης.

(Κα. 693).

Βλ. ἀρ. 2, ἀρχάρης 1. Ὁ ἀρχάριος, ὁ στερούμενος τῆς ἀναγκαίας

πείρας, κακῶς ἀσκεῖ τὴν τέχνην. Παραπλησία ἡ ἀρχαία παροιμία: «Συγγνώμη πρωτοπείρῳ». (Διογενιαν. 593. Γρηγόρ. Κύπρ. 266. Ἀποστόλ. 1129. 1483. Κωδ. Βατ. Κράμ. 341).

2. Ἄπραγος 'ς τὸ ζύμωμα κακὰ κουλούρια πλάθει.
(Κα. 694).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

Ἀπρίλης

1. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ καὶ ὁ Μάης ἄλλο ἕνα, χαρὰ 'ς ἐκεῖνα τὰ σπαρτὰ ποῦ ναι 'ς τὴ γῆ σπαρμένα.

(Ναυπάκτου. Στ. 107 [Ἐὰν βρέξῃ Ἀπ. δύω ν. καὶ - 'ς τὴν γῆν] — Ἀρκαδίας αὐτ. 109. [Νὰ βρέξῃ Ἀ] — Mommsen 68 c. d.).

Βλ. ἀρ. 2-8 15. 21, πρβλ. ἀρ. 25. Γενικῶς ὠφέλιμοι εἰς τὴν γεωργίαν θεωροῦνται δύο βροχαὶ τὸν Ἀπρίλιον καὶ μία τὸν Μάϊον· ἡ προκειμένη καὶ αἱ ὑπ' ἀρ. 2. 3. 21 διδάσκουσιν ὅτι τῶν σιτηρῶν ἰδίως προμηνύουσιν εὐφορίαν· ἡ ὑπ' ἀρ. 7 τῶν τε σιτηρῶν καὶ τῶν ἀμπέλων, καὶ ἡ ὑπ' ἀρ. 8 τῶν ἀμπέλων· ἄλλη παροιμία εὔχεται ἅπαξ μὲν νὰ βρέξῃ τὸν Ἀπρίλιον δὶς δὲ τὸν Μάϊον καὶ νὰ εἶναι καὶ τὸ Πάσχα βροχερὸν διὰ νὰ εὐδοκιμήσωσι τὰ σιτηρὰ (Μάης 17)· ἄλλη δὲ νὰ βρέξῃ δὶς μὲν τὸν Μάϊον καὶ ἅπαξ τὸν Ἰούνιον χάριν τῶν ἐν τοῖς ὀρεινοῖς τόποις σιτηρῶν (Μάης 18). Συνηθέσταται ὅμως καὶ πάγκοινοι εἶναι παραλλαγαὶ ἀνακηρύττουσι ὡς εὐλογίαν τοῦ θεοῦ δύο βροχὰς τοῦ Μαρτίου καὶ μίαν τοῦ Ἀπριλίου (βλ. Μάρτης 3-12. 56. 57. 88. 94-97, πρβλ. 42. 58). — Καὶ ἐν χώραις ὅπου τὸ κλίμα εἶναι ὅμοιον πρὸς τὸ τῆς Ἑλλάδος φέρονται παραπλήσιαι παροιμίαι, ὡς πλὴν τῶν ἀναγραφομένων ἐν ἀρ. 5 καὶ αἱ ἑξῆς. Ἰταλ. Aprile piovoso, maggio veneroso (ἢ ventoso) anno fruttuoso = Ἀπρίλης βροχερός, Μάης γελαστὸς (ἢ, ἀνεμώδης) χρονιὰ εὐτυχισμένη (Giusti 181. Giani 124). Marzo asciutto, e april bagnato, beato il villan c' ha seminato = Μάρτης σκονισμένος κι' Ἀπρίλης βρεμένος, χαρὰ 'ς τὸ χωριάτη πῶχει σπαρμένα. (Giusti 187). April piovoso, ano frutuoso = Ἀπρίλης βροχερός, χρονιὰ εὐτυ-

τυχισμένη. (Pasqualigo 194).— **Γαλλ.** Avril pluvieux, mai gai et venteux annoncent an fécond et même gracieux. (Leroux I, 93). La pluie d'avril remplit les greniers. (αὐτ.).

2. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά, κι' ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
χαρὰ 'ς ἐκεῖνον τὸν γεωργό, πῶχει πολλὰ σπαρμένα.
(Κεφαλληνίας; Κα. 9)

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερὰ κι' ὁ Μάης πέντε δέκα,
νὰ ἰδῇς τὸ κοντοκρίθαρο πῶς στρίβει τὸ μουστάκι,
νὰ ἰδῇς καὶ τοῖς ἀρχόντισαις πῶς ψιλοκλησαρίζουν,
νὰ ἰδῇς καὶ τὴ φτωχολογιὰ πῶς ψιλοκοσκινάει.
(Γορτυνίας. Πτζ. 351, 74).

Βλ. ἀρ. 1. πρβλ. Μάρτης 5. 6. 12. Αἱ βροχαὶ τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Μαΐου, αὗται μάλιστα ἀφθονώτεραι, λέγονται ἀναγκαῖαι εἰς τὴν εὐδοκίμησιν τῶν σιτηρῶν. Ἀξία σημειώσεως ἡ προσωποποιία τῆς κριθῆς, ὡς κοντοῦ καὶ χονδροῦ ἀνδρὸς ἔχοντος μύστακα, ὡς μύσταξ δὲ παρίσταται ὁ ἀθὴρ τοῦ στάχυος· ἡ αὐτὴ προσωποποιία καὶ ἐν λ. Μάρτης 6· προσωποποιεῖται δ' ἡ κριθὴ καὶ ἐν ἄλλαις παροιμίαις (ἐν λ. κριθάρι 1-3).— Αἱ εὔποροι οἰκοδέσποιναι ἕνεκα τῆς εὐφορίας ψιλοκλησαρίζουν, κατὰ τὴν παροιμίαν, ἤτοι κρησαρίζουσι τὸ ἄλευρον διὰ τῆς λεπτῆς κρησάρας, ἵνα ζυμώσωσι καλλίστης ποιότητος ἄρτον· αἱ δὲ ἄποροι διὰ λεπτοῦ κοσκίνου κοσκινίζουσι τὸν σῖτον, ὃν θὰ στείλωσιν εἰς τὸν μύλον ν' ἀλεσθῇ, διότι ἀφθόνους ἔχουσαι τὰς προμηθείας, δὲν βιάζονται ὑπὸ τῆς ἀνάγκης νὰ παρασκευάσωσιν αὐτὸν ὅσον τάχιστα, ἀλλ' ἔχουσι εὐκαιρίαν νὰ ἐπιμεληθῶσι τοῦ καθαρισμοῦ αὐτοῦ.

4. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δώδεκα κι' ὁ Μάης μιὰ ἢ δύο,
ἀξίζει βασιλέα μου, γιὰ ὅλο σου τὸ βίο.
(Κερκύρας. Zavizano, sul tipo arvano - ellenico. 1869 σ. 151, ἰταλ. μετάφρ. σ. 35 [Ἂν Ἀ. βρ. δ. — μία, δύο] καὶ M. 68h).

Βλ. ἀρ. 1, Μάρτης 32. Βίος ὁ πλοῦτος, ἡ περιουσία· ὅθεν ἡ βροχὴ ἕνεκα τῆς εὐφορίας ἣν φέρει εἶναι ἰσότιμος πρὸς ὅλον τὸν βασιλικὸν

θησαυρόν. Ἡ τοιαύτη διατύπωσις ἐμφαίνει σαφῶς ὅτι ἡ παροιμία παρενεβλήθη εἰς μῦθον, ἐν ᾧ ὑποτίθεται λέγων αὐτὴν ὑπήκοος πρὸς τὸν βασιλέα του. Ὁμοία καὶ ἡ διατύπωσις τῆς ἑπομένης παραλλαγῆς. Ὁ μῦθος δ' εἶναι γνωστὸς καὶ συνδέεται στενώτερον μετὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 6 παραλλαγῆς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῆ.

5. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δώδεκα κι' ὁ Μάης μιὰ ἢ δύο ἀξίζει γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Δαυίδ.

(Κερκύρας. Μ. 68g [διὰ τὸ βασίλειον]).

Βλ. ἀρ. 1. Ὑπόκειται μῦθος παραπλήσιος τῶν ἐν τοῖς ἀρ. 4. 6. Ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ ἐμφανὴς εἶναι ἡ ἐπήρεια ξένων παροιμιῶν. **Ἰταλ.** Μακραὶ παροιμίαι ἀναφέρουσαι τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολάς, ἐν αἷς καὶ τὰς βροχὰς τοῦ Ἀπριλίου καὶ τὴν δροσιὰν τοῦ Μαΐου (le piovisine d' april, el guazzo de maggio), ἐξαίρουσι τὴν χρησιμότητα αὐτῶν καὶ καταλήγουσιν ὡς ἑξῆς: vagliono più che il tron di Salomone=ἀξίζουν περισσότερο ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ Σολομῶντα. (τοσκαν. Giusti 185). Val pì del caro e i bo d'oro de Salomon=ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ τ' ἁμάξι καὶ τὰ χρυσὰ βόιδα τοῦ Σολομῶντα. (βενετ. Pasqualigo 183). Vannu cchiù di lu tronu di Salamuni=ἀξίζουν περισσότερο ἀπὸ τὸ θρόνο τοῦ Σολομῶντα. (σικελική, Pitrè III, 34). Val più un acqua tra Aprile e Maggio, che i buoi con il carro=ἀξίζει περισσότερα ἕνα νερὸ μεταξὺ τοῦ Ἀπριλιοῦ καὶ τοῦ Μαγιοῦ, παρὰ τὰ βόιδα μὲ τ' ἁμάξι. (τοσκαν. Pitrè III, 61). Quantu va l'acqua di Marzu e d' Aprili, nun va Re Carru cu tuttu l'aviri (ἤ, cu lu sò aviri)=ὅσο ἀξίζει τὸ νερὸ τοῦ Μαρτιοῦ καὶ τοῦ Ἀπριλιοῦ δὲν ἀξίζει ὁ βασιλιᾶς Ἁμάξης μὲ ὅλο τὸ βιό· ἢ μὲ τὸ βιό του· (σικελικὴ αὐτ.). Quantu va 'n acqua ni Marzu e n' Aprili, nun ci va 'na varca di zicchini =ὅσα ἀξίζει ἕνα νερὸ τὸ Μάρτη καὶ τὸν Ἀπρίλη, δὲν ἀξίζει μιὰ βάρκα μὲ φλωριά. (ἐπίσης, αὐτ. ἄλλας παραλλαγὰς βλ. αὐτ. σ. 60—61). Tantu vala nu carru e nu carrile quantu n' acqua de Maiu e due d' Aprile=τόσο ἀξίζει ἕνα ἁμάξι κ' ἕνα ἁμαξάκι, ὅσο ἕνα νερὸ τοῦ Μαγιοῦ καὶ δύο τ' Ἀπριλιοῦ· (καλαβρία, αὐτ. 61).—**Γαλλ.** Pluye d' abvril vaut le char de David. (Leroux I, 93).

6. Ἂν βρέξῃ ὁ Ἀπρίλης δώδεκα, κι' ὁ Μάης μιὰ καὶ φίνα,
ἀξίζει τἀλαφόπουλο μ' ὅλη τὴν ἀλαφίνα.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 764 [Νὰ βρεξ' Ἀ. δ. καὶ ὁ Μ.—ἐλλείπει ὁ β' στίχος].—Β. 12, 155 [Ἂν βρέξ' Ἀ. δ. κι' ὁ Μάρτης — τὸ λαφόπουλο κι' ὅλη ἡ ἐλαφίνα.] — αὐτ. 156 [Ἂν βρέξ' Ἀ. δυὸ νερὰ - φ., σοῦ τάζω τὸ λαφόπουλο — ἐλαφίνα!].— Μ. 68 a [ὁμ.] — Ἰωαννίνων καὶ Μεσολογγίου. Μ. 68 f. [Ἂν βρέξῃ Ἀ. — ὅλην] — Ζακύνθου· αὐτ. 68 f. [Ἂν βρέξ' Ἀ. δ. κι' ὁ Μάρτης — κ' ὅλη τὴ ἐλαφίνα.] — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου. [δώδικα κι' οὐ Μ. — ἀξιάζει τἀλαφόπλο οὖλο μὲ 'ν ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 1. 4, Μάρτης 57. Φίνα (ἰταλ. fine, fino) ψιλὴ καὶ διαρκὴς βροχή.—Ὁ μῦθος ἔχει ὡς ἑξῆς: Μιὰ φορὰ ἕνας βασιλιᾶς, ἔβαλε ὄξω ἀπὸ τὸ παλάτι του μίαν ἐλαφίνα μὲ τὸ ἀλαφόπουλό της, στολισμένο καὶ σκεπασμένο ὅλο μὲ λογῆς λογιῶν πετράδια, καὶ ἐκήρυξε ὅποιος ἠμπορέσῃ νὰ τὸ ἐχτιμήσῃ τί ἀξίζει νὰ τοῦ δίνῃ ἕνα πολὺ μεγάλο χάρισμα. Πήγαιναν ὁ ἕνας ὁ ἄλλος, τὰ ἔβλεπαν, ἔλεγαν τὴ γνώμη τους, ἀλλὰ κἀμμία δὲν ἄρεσε 'ς τὸ βασιλέα. Ὅσο ποῦ παρουσιάστηκε ἕνας γέρος γεωργὸς καὶ εἶπεν αὐτά. Καὶ ὁ βασιλιᾶς εὐχαριστήθη καὶ εἶπε πῶς αὐτὸς μονάχα τὰ ἐχτίμησε ὅσο ἄξιζαν.

7. Ἂν κάμ' Ἀπρίλης δυὸ βροχαῖς, καὶ Μάης ἄλλη μία,
θὰ 'ν' τὸ ψωμί σου ψηφορά, καὶ τὸ κρασί σου νᾶμα.

(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 172)

Βλ. ἀρ. 1. Ψηφορὰ = προσφορά, ὁ ἄρτος τῆς προσκομιδῆς, νᾶμα δὲ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος λέγεται μόνον ὁ οἶνος ὁ χρησιμεύων εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας μυσταγωγίας.

8. Ἂν κάμῃ ὁ Ἀπρίλης δυὸ νερά, κι' ὁ Μάης ἄλλο ἕνα,
τότε τἀμπελοχώραφα χαίρονται τὰ καλμένα.

(Χαλκίδος. Στ. 107 [Ἂν κάμ' Ἀ.] - Μ. 68e [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 1. Κατὰ ταύτην αἱ βροχαὶ τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Μαΐου εἶναι ὠφέλιμοι εἰς τὰς ἀμπέλους.

9. Ἀπὸ τ' Ἀπριλιοῦ τ'ς ὀχτὼ 'ς τἀμπέλι
μηδὲ σκύλος κούντουρος.

(Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ σ. 135).

Ἄλλαι παροιμίαι (Μάρτης 105. 117) ὁρίζουσι τὴν 25 Μαρτίου.

ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης δένει τὸ ἄνθος τῶν ἀμπέλων καὶ οἱ σκύλοι φέρουσι βλάβην τρώγοντες τοὺς ὄμφακας.

10. Ἀπρίλης
γρύλλης
τιναχτοκοφινίδης.

(Β. 31, 397. — Μ. 74. — Κα. 695. — Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ 135. — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Βλ. ἀρ. 17. Ἡ μὲν λ. γρύλλης ἐνταῦθα μόνον εὔχρηστος, ἐπλάσθη ἴσως ἕνεκα τῆς παρηχήσεως πρὸς τὸ Ἀπρίλης ἐκ τοῦ ἀρχαίου γρύλλη = γρυλισμὸς χοίρου. Πιθανῶς συνώνυμον τοῦ γρινιάρης, μεμψίμοιρος, ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀντεγκλήσεις καὶ τὰ παράπονα τῶν ἀνδρογύνων, τὰ προκαλούμενα ἐκ τῆς ἐνδείας. Διότι ὁ Ἀπρίλιος εἶναι καὶ τιναχτοκοφινίδης· τὸ δὲ κωμικῶς ἐπίσης πεπλασμένον ἐπίθετον τοῦτο (τινάζω-κοφίνι) ὑπεμφαίνει τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἔνδειαν, ἐκλειπουσῶν καὶ τῶν τελευταίων ἐκ τοῦ χειμῶνος προμηθειῶν, οὗ ἕνεκα τινάσσονται οἱ περιέχοντες ταύτας κόφινοι, οἵτινες ὀψέ ποτε ἐκ τῆς νέας συγκομιδῆς κατὰ τὸ θέρος θὰ πληρωθῶσιν αὖθις.

11. Ἀπρίλης Μάης, κοντὰ 'ν' τὸ θέρος.

(Β. 31, 398. — Μ. 73. — Καρπάθου. ΖΑ. 376, 74 [Ἀπρίλλης Μᾶς — τὸ θέρο] καὶ Μαν. 275, 80 [Ἀπρίλλης Μᾶς] — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [κοντὰ τὸ θ]).

Θέρος ὁ θερισμὸς τοῦ σίτου κατ' Ἰούνιον, καὶ οὐχὶ ὁ τῆς κριθῆς, ὁ γινόμενος πολλαχοῦ κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαΐου, ἐνιαχοῦ δὲ ἀπὸ τῶν μέσων μέχρι τέλους αὐτοῦ. — Ἡ παροιμία παραινεῖ νὰ ὑπομένωμεν μετὰ καρτερίας τὰ κακά, ὧν ἐγγυτάτην προσδοκῶμεν τὴν ἀπαλλαγήν, ὡς οἱ γεωργοὶ ὑπομένουσι τὰς στερήσεις πρὸ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν, ἐπὶ ταύτην ἐλπίζοντες.

12. Ἀπρίλης Μάης, κουκκιὰ μεστωμένα.

(Β. 31, 398. — Μ. 71. — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Κατὰ τοὺς μῆνας τούτους τὰ νωπὰ κουκκιὰ μαγειρεύονται ἄνευ τῶν λοβῶν, ἐνῷ τὰ ἔλλοβα κουκκιὰ πωλοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ ὡς προφαντὰ ἤδη ἀπὸ τοῦ Φεβρουαρίου.

13. Ἀπρίλης μὲ τὰ λούλουα κι' ὁ Μάης μὲ τὰ ῥόα.

(Καρπάθου. ΖΑ. 364, 443 καὶ Μαν. 275, 81 (Ἀπρίλλης μὲ τὰ λούλλουδα]].

Βλ. Μάης 8. Στίχος κοινοτάτου δημώδους ᾄσματος εἰς παροιμίαν μεταπεσὼν οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσαν, ἢ ὅτι ὁ Ἀπρίλιος καὶ ὁ Μάϊος εἶναι οἱ μῆνες τῶν ἀνθέων. Τὸ ᾆσμα ἐξ οὗ ἐλήφθη ὁ στίχος εἶναι τὸ ᾀδόμενον κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς πρώτης Μαΐου· φέρονται δὲ πολλαὶ παραλλαγαί: «ὁ Μάης μὲ τὰ τριαντάφυλλα καὶ ὁ Ἀπρίλης μὲ τὰ ῥόδα» (Passow ἀρ. 310. Κερκυραϊκόν: Σ. Π. Λάμπρου Κερκυραϊκά ἀνέκδοτα ἐν Νεοελλ. ἀναλ. τ. Β΄ σ. 526. ἐκ τούτου Ἑστία 1882 τ. 13 σ. 286. 1890 τ. Α΄ σ. 270. Ἠπειρωτικόν. Ἀραβαντινοῦ Συλλ. δημ. ᾀσμάτ. ἀρ. 440 σ. 260). «ὁ Ἀπρίλης ἔχει τὴ δροσιὰ κι' ὁ Μάης τὰ λελούδια.» (Ἀνέκδοτον Δημητσάνης παρὰ Χ. Μελετοπούλου). «ὁ Μᾶς μὲ τὰ τραντάφυλλα καὶ ὁ Γιούνης μὲ τὰ μῆλα». (Κυπριακόν: Σακελλάρ. τ. Α΄ σ. 709). «Μάη μου μὲ τὰ λουλούδια | καὶ μὲ τά μορφα τραγούδια». (Κυθνιακόν: Ἑστία τ. 13 σ. 286).

14. Ἀπριλίου δεκοχτὼ
νά χῃς τὸ μάτι σου ἀνοιχτό.
Πέρασαν οἱ δεκοχτώ;
ἄραζε εἰς ἕν' αὐγό.

(Μ. 65).

Βλ. ἀρ. 16. Μέχρι τῆς 18 Ἀπριλίου εἶναι ἐπικίνδυνος ἡ θάλασσα εἰς τοὺς ναυτιλλομένους· μετὰ δὲ τὴν ἡμέραν ταύτην τὸ πλοῖον εἶναι ἀσφαλές, ὅπου καὶ ἂν εὑρεθῇ. Ἀλλ' ἡ παραγγελία τῆς ὁρμήσεως εἰς αὐγόν, περιέχει βεβιασμένην μεταφοράν, ἐξομοιουμένου τοῦ μικροῦ καὶ βραχώδους ὅρμου πρὸς αὐγόν. Νομίζω δ' ὅτι ἡ μεταφορὰ προσηρμόσθη εἰς τὴν παροιμίαν ταύτην ἀκαταλλήλως, ἐξ ἐπηρείας τῶν παραλλαγῶν αὐτῆς, ὅπου ἡ μνεία τοῦ αὐγοῦ εἶναι εὔλογος καὶ εὐνόητος.

15. Δυὸ βρεχάδες τὸν Ἀπρίλη καὶ μιὰ τὸν Μάη καὶ φίνα,
ἀξίζει τὸ λαφόπουλο ὅλο μὲ τὴ λαφίνα.

(Ἀγρινίου. Μ. 686 [τὸν Μάϊον — τὸ λ. μ' ὅλο μὲ τὴν λ.]).

Βλ. ἀρ. 1. 6.

16. Καὶ τ' Ἀπριλιοῦ ταῖς δεκοχτώ,
πέρδικα ψόφησε 'ς ταὐγό.

(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Βλ. ἀρ. 14. 20, Μάρτης 66 - 68. 103. Τὸ τελευταῖον ὅριον τοῦ χειμῶνος τίθεται τὴν 18 Ἀπριλίου· συνέβη ποτέ, ὡς διδάσκει ἡ παροιμία, τοσοῦτο δριμὺς χειμὼν νὰ ἐνσκήψῃ, ὥστε καὶ πέρδικες ἀκόμη ἐπφάζουσαι ἔθανον ἐκ τοῦ ψύχους· (ἐπφάζουσι δ' αἱ πέρδικες περὶ τὰ μέσα Ἀπριλίου). Σημειωτέον ὅτι κατὰ τὰς μετεωρολογικὰς παρατηρήσεις τοῦ Ἀστεροσκοπείου Ἀθηνῶν ἡ τελευταία χιὼν ἐν περιόδῳ 37 ἐτῶν ἔπεσεν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος τὴν 17]29 Ἀπριλίου. (Éginitis le climat d'Athènes σ. 180). Καὶ ναυτιλλόμενοι καὶ ποιμένες πρέπει νὰ φυλάττωνται ἀπὸ τοῦ χειμῶνος μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης. Μετὰ παρέλευσιν μιᾶς ἑβδομάδος (μετὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἁγίου Γεωργίου, τὴν 23 Ἀπριλίου) οἱ ποιμένες ἀπέρχονται εἰς τὰς θερινὰς νομάς.

17. Ὁ Ἀπρίλης
εἶναι γρύλλης.

(Χίου. Νεα. 140, 83).

Βλ. ἀρ. 10.

18. Ὁ Ἀπρίλης κι' ἂν χιονίζῃ,
καλοκαῖρι θὰ μυρίζῃ.

(Πειραιῶς, Σμύρνης: Μ. 63. — Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη [χιονίσῃ, καλοκαιράκι θὰ μυρίσῃ.]).

Τὸ αὐτὸ λέγεται καὶ περὶ τοῦ Μαρτίου (βλ. Μάρτης 45. 78), μάλιστα δὲ περὶ τοῦ Φεβρουαρίου (βλ. Φλεβάρης 18 καὶ τὰς αὐτόθι παραλλαγάς). Ἀλλὰ κατὰ τὴν προκειμένην παροιμίαν, δὲν εἶναι μὲν ἀσυνήθης καὶ κατ' Ἀπρίλιον ἡ χιών, οὐδὲν ἧττον τοιαῦται ἐξαιρετικαὶ περιστάσεις δὲν θεωροῦνται ἐπηρεάζουσαι τὴν μέσην θερμοκρασίαν τοῦ μηνός, καθ' ὃν τὰ πάντα προαγγέλλουσι τὴν ἐπάνοδον τοῦ θέρους. Ἐννοεῖ δ' ἡ παροιμία οὐχὶ τὴν ἐπὶ τῶν ὀρέων πίπτουσαν χιόνα, ὡς φρονεῖ ὁ Μόμσεν, ἀλλὰ τὴν ἐπὶ τῶν πεδιάδων. Ἐν αὐταῖς ταῖς Ἀθήναις τῷ 1874 ἐχιόνισεν τὴν 30 Μαρτίου, ὡς δὲ παρατηρεῖ ὁ Αἰγινήτης (ἔνθ.

ἀν. σ. 181), ὅρια τῆς χιόνος ἐν Ἀθήναις εἶναι μὲν ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Νοεμβρίου μέχρι τῶν μέσων τοῦ Ἀπριλίου, κατὰ τὸ νέον ἡμερολόγιον, δὲν εἶναι ὅμως ἀδύνατος καὶ ὀψιαιτέρα κατ' Ἀπρίλιον πτῶσις χιόνος·

19. Ὅσαις πομένου τ' Ἀπριλιοῦ καὶ τρεῖς ἀποὺ τὸ Μάη.
(Ἀνατολικῆς Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Μνημονικὸς κανὼν πρὸς εὕρεσιν τῆς διαρκείας τῆς κινητῆς νηστείας τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων. Ἡ νηστεία παρατείνεται ἐπὶ τόσας ἡμέρας, ὅσαι ὑπολείπονται ἀπὸ τοῦ Πάσχα μέχρι τῆς τελευταίας τοῦ Ἀπριλίου, προσθήκῃ καὶ ἑτέρων τριῶν.

20. Οὔλου τοὺ χρόνου ἔτριμα, ὡς δώδικ' Ἀπριλιοῦ,
ἃ ρουτᾷς τσὶ δικουχτώ,
πέρ'κα πάγουσι 'ς ταὺγό.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 16.

21. Σὰν κάνῒ ἡ Ἀπρίλης δύο νιρά, τσ' ἡ Μάης ἄλλουν ἕνα,
βλέπῒς τὰ μαυρουσίταρα τσὶ πίττις σὰν ἀλώνια.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 1, Μάρτης 3. 7-9. 56. 94. 96.

22. Τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸν Μᾶ
κατὰ τόπους τὰ νερά.
(Χίου. Καν. 312, 750).

Αἱ βροχαὶ κατὰ τοὺς μῆνας τούτους δὲν εἶναι γενικαί, ἀλλὰ τοπικαί

23. Τὸν Ἀπρίλη καὶ τὸ Μᾶ
ἔπαιρν' ἀκαμάτ' ἐργάτη.
(Χίου. Καν. 301, 667 [ἐσπαιρν' ἀ.]).

Βλ. Μάης 23α. 29. 34. 42, Μάρτης 97. 108. 109. Ὁσονδήποτε ὀκνηρὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ κατὰ τοὺς μῆνας τούτους ἐργαζόμενος, ἡ ἐργασία του θὰ εἶναι ἐπαρκής. Διότι καὶ τὸ μῆκος τῶν ἡμερῶν αὐξάνει τότε, καὶ ὁ ἐργάτης δὲν παρακωλύεται ἐκ τοῦ ψύχους ἢ τοῦ καύσωνος.

24. Τὸν Ἀπρίλη φωτιὰ καὶ τὸ Θεριστὴ γοῦνα.

(Ἀπολλωνίας Βιθυνίας. Ἐπιθεώρησις ἐφημ. Κωνσταντινουπόλεως 12 Ἰαν. 1889).

Ὁ ἐκδότης σημειώνει ὅτι σημαίνει ἡ παροιμία τὴν θερμότητα τοῦ Ἀπριλίου καὶ τοῦ Ἰουνίου. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον φαίνεται λέγουσα· ὑποθέτω δ' ὅτι ὑπάγεται εἰς τὴν κατηγορίαν ἐκείνην τῶν παροιμιῶν ἢ τῶν παροιμιωδῶν καταρῶν περὶ διαίτης καὶ ἀμφιέσεως τοῦ καταράτου ἀντιθέτου τῆς συνήθους διὰ νόσον.

25. Τὸ νερὸ τοῦ Ἀπριλιοῦ εἶναι πλοῦτος τοῦ κόσμου.

(Σύρου. Στατ. 111 καὶ Μ. 69).

Βλ. ἀρ. 1.

26. Τῶν καλῶν ἀντρῶν γυναῖκες τὸν Ἀπρίλη Μάη χηρεύουν.

(Β. 32ᵃ, 63ᵃ [χορεύουν.]. — Μ. 67c [ὁμ.]).

Βλ. Ἀπριλομᾶς 1-3, Μαγιάπριλο 2-4, Μάης 54. Μετὰ τὸ Πάσχα («ἀφοῦ καλωσυνέψῃ ὁ καιρὸς») ἀποπλέουσι τὰ πλοῖα εἰς μακρινοὺς πλοῦς ἐπειδὴ δὲ πολλὰ πλοῖα εὑρίσκονται τότε εἰς τὸ πέλαγος, δὲν εἶναι σπάνια καὶ τὰ ναυάγια διὰ τὰς αἰφνιδίους μεταβολὰς τοῦ καιροῦ. Ὅθεν τότε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπορφανίζονται αἱ οἰκογένειαι τῶν ναυτιλλομένων, ἐνῷ τοὐναντίον τὸν χειμῶνα, καίτοι συχνότεραι καὶ δεινότεραι ἐγείρονται τρικυμίαι, τὰ ναυάγια τῶν ἱστιοφόρων πλοίων εἶναι σπανιώτερα, διότι ὀλίγοι ἀποτολμῶσι νὰ ταξιδεύσωσι τότε. Καὶ λέγουσι μὲν ἐνίοτε χορεύουν, ἢ γλεντοῦνε αἱ γυναῖκες ἀντὶ χηρεύουν, ἀλλὰ τοῦτο εἶναι σκόπιμος διαστροφὴ τῆς παροιμίας πρὸς παραμυθίαν τῶν γυναικῶν, αἵτινες ἀγωνιῶσι περὶ τῆς τύχης τῶν πλεόντων· πρέπει νὰ ὦσιν εὔθυμοι αὗται, ὑποτίθεται διδάσκουσα ἡ παραμορφωθεῖσα οὕτω παροιμία, ἐπὶ τῇ προσδοκίᾳ τῶν κερδῶν, ἅτινα θ' ἀποκομίσωσιν οἱ ἄνδρες των ἐκ τοῦ ταξιδίου Ὅθεν παρενόησε τὴν παροιμίαν ὁ Μόμσεν ἑρμηνεύσας τὸ χηρεύουν «sind Strohwittwen», ἣν ἔννοιαν οὐδέποτε ἔχει τὸ ῥῆμα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ νομίζει δὲ ὅτι ἀφοῦ ὁ Ἀπρίλιος καὶ ὁ Μάϊος εἶναι οἱ καταλληλότατοι μῆνες πρὸς θαλασσίους πλοῦς, παράλογος θὰ ἦτο ἡ βεβαίωσις ὅτι οἱ ἄνδρες πνίγονται τότε καὶ αἱ γυναῖκες χηρεύουν, ἐνῷ τοὐναντίον αὗται δὲν διάγουσιν

ἐν ἀθυμίᾳ κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ χωρισμοῦ, ἀλλὰ χορεύουσι καὶ εὐθυμοῦσιν.

Εὐστόχως ὁ Σβορῶνος (Der Athenische Volkskalender σ. 45-6 ἐν Διεθνεῖ Ἐφημ. τῆς νομισμ. ἀρχαιολ. 1899 σ. 65-6 καὶ ἐν Ἁρμονίᾳ 1900 σ. 156-7) παρετήρησεν ὅτι ἐν τῇ ζωφόρῳ τοῦ Ἁγίου Ἐλευθερίου οἱ Διόσκουροι, οἱ τῶν ἐν θαλάσσῃ χειμαζομένων σωτῆρες, εἶναι τὸ σύμβολον τοῦ καιροῦ τῶν πλόων, καὶ ὅτι ὁ καιρὸς οὗτος ἦτο ὁ Θαργηλιὼν μήν, (ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν Μάϊον), καθ' ὃν καθείλκυον οἱ Ἀθηναῖοι τὰς ναῦς αὐτῶν καὶ ἔπλεον πρὸς τὰ ἐπὶ Θρᾴκης καὶ πρὸς τὸν Εὔξεινον· ἑπόμενον ἦτο, λέγει, ὅτι τότε συνέβαινον καὶ τὰ πλεῖστα ναυάγια, διὸ καὶ οἱ Διόσκουροι ἦσαν οἱ θεοί, ὧν κατ' ἐξοχὴν ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀρωγήν.

Ἀπριλομᾶς

1. Τὸν Ἀπριλομᾶν χηρεύγουν τῶν καλῶν ἀντρῶν γυναῖκες.
(Σύμης. ΚΠ. Η', 486, 111).

Βλ. Ἀπρίλης 26. Ἀπριλομᾶς=Ἀπρίλιος καὶ Μάϊος.

2. Τῶν καλῶν ναυτῶ γυναῖκες τὸν Ἀπριλομᾶ χηρεύουν.
(Βάρνερ: Ἀπρίλιος 1 [τὸν Ἀπρίλιονα χερεύουν.] — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Βλ. Ἀπρίλης 26. Ὁ παρὰ Βάρνερ τύπος Ἀπρίλιονα εἶναι προδήλως ἐσφαλμένος ἀντὶ τοῦ Ἀπριλομᾶ.

3. Τῶν καλῶν ναυτῶν αἱ νύφφαις, τὸν Ἀπριλομᾶ σ'ηρεύγουν.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 324, 480).

Βλ. Ἀπρίλης 26.

ἀπροσκάλεστος

1. Ἀπροσκάλεστος φίλος,
ἕτοιμος σκύλος.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 97).

Βλ. ἀκάλεστος 1 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἕτοιμος εἶναι ὁ σκύλος τοῦ οἰκοδεσπότου ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τοῦ ἀδιακρίτου φίλου.

ἅπτομαι

1. Μή μου ἅπτου.

(Κοινή. — Ἠπείρου. Ἀρ. σ. 173, 44. — Β. 357, 103 [ἅ. εἶναι.]).

Ῥητὸν εὐαγγελικὸν ἐκ τοῦ Ἰωάνν. κ', 17. Ἐπὶ ὑποκριτῶν, προσποιουμένων ὅτι δὲν ἀνέχονται καὶ τὰς ἀθωοτάτας πράξεις ἢ λόγους, τοὺς ἔχοντας τυχὸν διφορουμένην ἔννοιαν· καὶ ἐπὶ τῶν εὐοργίστων, τῶν ἐξ ἐλαχίστης ἀφορμῆς δυσαρεστουμένων· καὶ ἐπὶ τῶν λεπτῶν καὶ εὐθραύστων πραγμάτων. — Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ῥητοῦ προῆλθε καὶ τὸ **Γαλλ.** Une sainte nitouche ἢ (οὐαλων. καὶ βουργουνδιστὶ) mitouche. (Littré nitouche. Leroux, I, 51).

ἅπτω

1. Ἄψε, κόρη μου, τὸ φοῦρνο, καὶ καλὸ ἀρνὶ σοῦ φέρνω.

(Μα. 12 [τὸν φοῦρνον — σοὶ φέρνω.] — Β. 38, 500).

Βλ. ἀρ. 5, πρβλ. πρὶν 13 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ἐπὶ τῶν πιστευόντων εἰς κενὰς ὑποσχέσεις καὶ διαθετόντων τὰ καθ' αὑτοὺς ὡσανεὶ ἔμελλον πάραυτα νὰ ἐκτελεσθῶσιν αὗται, ἐξομοιούμενοι πρὸς τὸν πυρακτοῦντα τὸν φοῦρνον ἵνα ὀπτήσῃ ἀρνίον, ὅπερ ὑπεσχέθη τις νὰ τῷ κομίσῃ.

2. Ἄψε σβύσε.

(Β. 344, 18 [Ὡς ποῦ νὰ πῇς ἅ. σβ. ἔγινε.] — Βύρ. Γ', 166, 23. — Κα. 929. — Κοινή).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἐπὶ ταχίστης ἐνεργείας· ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τοῦ φωτὸς τοῦ λύχνου, ὅπερ δύναται νὰ σβεσθῇ, εὐθὺς ὡς ἀναφθῇ. Πρβλ. Φαλάριδ. ἐπιστ. 77 σ. 429 Hercher: «Τάχιον τοῦ ἁφθῆναι σβέννυται».

3. Ἄψε σβύσε κόβγει ῥάβγει.

(Καρπάθου. Μαν. 276, 106. — Σινασοῦ. Ἀρχέλαος 173 [κόψε ῥάψε.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην, πρβλ. ῥάβω 3.

4. Ἄψετε λυχνὶ τῆς γριᾶς,
νὰ κουρέψῃ δέκ' ἀρνιά.

(Καρπάθου. Μαν. 276, 107).

Βλ. ἀνάβω 3.

5. Ἄψε, φουρναροῦ, τὸ φοῦρνο καὶ καλὸν ἀρνὸσ σοῦ φέρω.
(Καρπάθου. ΖΑ. 347, 83).

Βλ. ἀρ. 1.

6. Τὰ ποδέας ἀτ' ἔψαν.
(Πόντου Ἑπτάλ. 365, 147).

Βλ. ἀνάβω 2.

ἄρα

1. Ἄρα μ' ἄρα.
(Κα 709. — Πελοποννήσου).

Ἐπιφώνησις ἐμφαίνουσα παντελῆ ἀδιαφορίαν περὶ τῆς τύχης πράγματός τινος, ὑποδηλοῦσα δέ πως καὶ ἐπιθυμίαν περὶ καταστροφῆς αὐτοῦ. — Ἄρα εἶναι ἡ ἀρά, ἀναβιβασθέντος τοῦ τόνου ἐξ ἐπηρείας τοῦ συνθέτου κατάρα ὅθεν ἡ φράσις σημαίνει οἱονεὶ ἀρὰν μετ' ἀρᾶς, καὶ ἐν ἀρχῇ ἐσκόπει ἐπίτασιν τῆς ἀρᾶς, ὡς ἡ ἀντίστοιχος «ἄρα καὶ κατάρα» (βλ. κατάρα 2. 2α) καὶ ἡ ἀρχαία «ἐπάρα κατάρα» (Dittenberger Sylloge inscr. 2 ἐκδ. ἀρ. 889). Ἐν πληθυντικῷ ἀριθμῷ «ἄραις μ' ἄραις» (βλ. ἄραις 1).

ἄρα (σύνδεσμος)

1. Ῥάβδος ἐν γωνίᾳ, ἄρα βρέχει.
(Κοινοτάτη).

Ἐπὶ παραλόγου συλλογισμοῦ, ὡς παράδειγμα τοιούτου Διότι λέγεται πρὸς ἐξήγησιν ὅτι ἀρχαῖός τις φιλόσοφος ἐξήρχετο πάντοτε εἰς περιπάτους καὶ μόνον ὁσάκις ἔβρεχε παρέμενεν ἐν τῷ οἴκῳ, ἀποθέτων εἰς τὴν γωνίαν τὴν ῥάβδον του· ὅθεν ὁ βλέπων τὴν ῥάβδον τούτου ἐν τῇ γωνίᾳ ἐτεκμαίρετο ἀσφαλῶς ὅτι ἔβρεχεν. — Ἡ παροιμία ὡς ἐκ τῆς ἐν προθέσεως καὶ τῆς δοτικῆς καταφαίνεται ἐλήφθη ἐκ βιβλίου, ἀγνώστου μοι. Ἀπαράλλακτος καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐννοίας φέρεται καὶ παρὰ τοῖς **Ῥώσοις**: Ἐ τὴ γωνιὰ ῥαβδὶ στέκεται, γι' αὐτὸ ἔξω βρέχει. (Dal I, 590, ὅπου ὁ ἐκδότης σημειώνει ὅτι εἶναι μεταπεφρασμένη, μὴ ὁρίζων ὅμως τὸ πόθεν).

ἀραγὸς

1. Παλιοῦ ἀραγοῦ βαστάγια.

(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. οὐρανὸς 3 καὶ τὰς αὐτόθι παραλλαγάς. — Ἀραγὸς ποιμενικὴ πήρα κατεσκευασμένη ἐκ δορᾶς ἐρίφου, καὶ ὑποκοριστικὸν ἀραγοῦλι (βλ. ἀνάλατος 2)· βαστάγια δὲ (ἐκ τοῦ βαστάζω) τὰ σχοινία δι' ὧν ἐξαρτᾶται ὁ ἀραγὸς ἀπὸ τῶν ὤμων. (Σ. Ξανθουδίδης). Ἡ φράσις ἐπὶ λόγων καὶ πραγμάτων παλαιῶν ἢ πεπλασμένων.

ἀράδα

1. Ἂν εἶσαι καὶ παπᾶς,
μὲ τὴν ἀράδα σου θὰ πᾷς.

(Κοινοτάτη — Β. 16, 206. — Πτζ. 216, 47. — Καρπάθου. ΖΑ. 345, 49 [νὰ πᾷς.] — Κρήτης. Βλαστ. σ. 98 [Μὲ τὴν ἀ. σου θὰ π. ἂν εἶ. καὶ π.] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1193, 102. — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου [θὰ φᾷς.] — Τριπόλεως παρὰ Ἀλ. Κούμανη [Καὶ ἂν εἶσαι — θὰ φᾷς]. Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Μὲ τὴν ἀ. θὰ π., κι' ἂς εἶ. καὶ π.] — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [ἐλλείπει τὸ: θὰ πᾷς.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἂς εἶσι τσὶ π. μὶ τ'ν ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 3. 7. 9, σειρὰ 1. 2, πρβλ. ἀρ. 2. 5. 6. 8. 10. 11. Ἕκαστος ὀφείλει ν' ἀναμένῃ τὴν σειράν του μὴ ἀξιῶν νὰ προτιμηθῇ, ὁσάκις πρόκειται νὰ γίνῃ ὑπὸ πολλῶν χρῆσις κοινοῦ τινος πράγματος ἢ διανομή τις εἰς πολλοὺς ἴσα ἔχοντας ἐπὶ τοῦ διανεμομένου δικαιώματα. Παραπλησία ἡ Γερμαν. 'S geht nach der Reihe, wie in Taupadel 's Platzbacken = πάει μὲ τὴν ἀράδα, καθὼς 'ς τὸ (χωριὸ) Ταουπάδελ τὸ φούρνισμα τῆς πίττας. (W. III, 1634, 10. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 2. 5-8).

2. Ἀράδα δίνε κ' ἔπαιρνε.

(Κα. 706)

Πρβλ. ἀρ. 1. Πρὸς ἀποφυγὴν δυσαρεσκειῶν τήρει τὴν τάξιν τῆς προτεραιότητος εἴτε σὺ διανέμων εἴτε λαμβάνων.

3. Ἀραδίτσα.
παπαδίτσα.
(Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).
Παιγνιώδης ἐπιτομὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 1.

4. Εἶναι 'ς ἄλλη ἀράδα.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).
Ἐτάχθη δηλ. εἰς ἄλλον στοῖχον. Κατ' εὐφημισμὸν ἐπὶ ἐγγύων.

5. Θὲ νἄρθῃ κ' ἐμᾶς ἡ ἀράδα μας.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1692 [Θὲ νἄ ἡ ἀ. μας.] — Β. 113, 9).
Πρβλ. ἀρ. 8. 5. Θὰ ἐπιστῇ ὁ καιρός, καθ' ὃν θὰ γίνωμεν καὶ ἡμεῖς ἰσχυροὶ καὶ θὰ ἀποδώσωμεν τὰ ἴσα εἰς τοὺς νῦν ἀδικοῦντας ἡμᾶς.

6. Μὲ τὴν ἀράδα ἔρχεται τὸ καυκί.
(Βλ. Κατζιούλ. 1229.—Κατζιούλ. Ἐπίμ. 500. — Κ. 22. — Κ. δ', 32 [τὸ καυκίον.]—Νε 77, 483 [τὸ καυκάλιον.] — Β¹. 64, 32. — Β 157, 104 [τὸ κουκκί.] — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).
Βλ. ἀρ. 10. 11. Ὡς ἐν τοῖς συμποσίοις τὸ ποτήριον περιάγεται ἐξ ὑπαμοιβῆς εἰς πάντας τοὺς δαιτυμόνας, οὕτω καὶ ἐν τῷ κόσμῳ ἀμοιβαῖα εἶναι καὶ τἀγαθὰ καὶ τὰ κακά. Λέγεται ἰδίως ἐπὶ τῶν χαιρεκακούντων ἐπὶ ταῖς ἀλλοτρίαις συμφοραῖς, ὡς ὑπόμνησις ὅτι καὶ οὗτοι ὡς ἄνθρωποι ἐνδεχόμενον νὰ πάθωσι τὰ αὐτά.

7. Μὲ τὴν ἀράδα σου, ἂς εἶσαι καὶ παπᾶς.
(Βλ. Κατζιούλ. 60, 3. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 154 [κι' ἂς εἶ.] — Κ. 22 [ὁμ.]. — Κ. β', 31. — Μα. 26 [ἂν εἶ.] — Νε. 77, 484. — Β¹. 66, 54 — Β. 157, 105 [κι' ἂς εἶ.]. — Σ¹, 20 [ἀράδαν σου κὶ ἂς]. — Σ. 278 [ὁμ.]).
Βλ. ἀρ. 1.

8. Μνιανοῦ μνιανοῦ ἡ ἀράδα του.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ Δ. Παγώνη).
Βλ. ἀρ. 5, ἅγιος 13. 16. Ὅμοιαι παρ. **Γαλλ.** A chacun son tour. (Littré λ. tour 32. Leroux II, 266). C'est votre tour à glisser. (Littré λ. glisser 1). C'est à vous à glisser. (αὐτ.).—

Γερμαν. Jetzt kommt die Reihe an dich=τώρα εἶναι ἡ ἀράδα σου. (W. III, 1634, 9).

9. Ὁ καθεὶς μὲ τὴν ἀράδα καὶ ἂς εἶναι καὶ παπᾶς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 847).

Βλ. ἀρ. 1.

10. Τὸ καυκὶ μὲ τὴν ἀράδα 'ς τὸ τραπέζι τριγυρίζει.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1334. — Β. 306, 315).

Βλ. ἀρ. 6.

11. Τὸ ποτῆρι μὲ τὴν ἀράδα γυρνᾷ.
(Ἠπείρου. ΖΑ. 201, 116).

Βλ. ἀρ. 6.

ἀράθυμος

1. Ἀράθυμος καλόγερος,
ἄδεια τὰ σακκούλια του.
(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Καρυᾶς Κορινθίας παρὰ Γ. Τσαγρῆ).

Βλ. ἀδειανὸς 4.

ἀράζω

1. Σία κι' ἀράξαμε!
(Κοινή. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Σιγὰ σιγὰ κι' ἀ.]).

Καθωρμίσθημεν ἤδη, ἐτύχομεν τοῦ σκοπουμένου. Λέγεται καὶ εἰρωνικῶς.

ἀραιὸς

1. Ἀραία καὶ πλατέα, στατὰ καὶ σταυρωτά, νὰ φαινώμαστε πολλοί.
(Πελοποννήσου. Β. 31, 399 [φαινώμεθα]. — Μεσσηνίας).

Ἐπὶ ἀλαζόνων προσπαθούντων νὰ ἐπιδείξωσι δύναμιν μείζονα τῆς ἀληθοῦς. Ἀναφέρεται ὡς παράγγελμα τοῦ κορυφαίου γαμηλίου πομπῆς εὐαρίθμου.

2. Ὅσο ἀραιότερα τὰ σκόρδα, τόσο χοντρύτερα γίνονται.
(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Βλ. ἀναριεύω 1, ἀριώνω 2.

3. Ὅσο ἀριά ναι τὰ σκόρδα, τόσο χοντραίνουνε.
(Κρήτης. Παρνασσ. ΙΖ', 799, 213 καὶ Φρ. 112 [σκ. χ.]).

Βλ. ἀναριεύω 1.

4. Ὅσο τὰ σκόρδα φυτεύεις ἀραῖα, τόσο καὶ χοντραίνουν.
(Β[1]. 89, 185 Ὅσον — φυτεύονται ἀ. τόσον] — Β. 230, 793).

Βλ. ἀναριεύω 1.

ἄραις

1. Ἄραις μ' ἄραις
κουκουνάραις.

(Κοινοτάτη. — Μα. 12 [κοῦκον ἄρεις.] — Ἠπείρου. Ἀρ. σ. 175, 2. — Λευκάδος. ΚΠ. Η', 395 [Ἄ. νάραις] — Βάρνης. Κρ. 13. — Πτζ. 222, 114. — Κύμης. Τρίμης 65 [Μοῦ λὲς ἄ. μπάραις κ.]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἄρις μάρις κουκουνάρις.]).

Βλ. ἀρ. 2. 3. Ἐπὶ μωρῶν καὶ ἀσυναρτήτων λόγων. Ἀδιανοήτου καταστάσης τῆς κυρίας ἐννοίας τοῦ Ἄρα μ' ἄρα, ὁ πληθυντικὸς ἐλήφθη εἰς τὴν σημασίαν τοῦ ἀσαφοῦς καὶ ἀκατανοήτου λόγου· πρὸς ἐπίτασιν δὲ τῆς σημασίας ταύτης προσετέθησαν καὶ λέξεις οὐδεμίαν συνάρτησιν ἔχουσαι πρὸς ἀλλήλας, ὡς κουκουνάραις (κωνάρια, κῶνοι πίτυος) καὶ αἱ ἐν τῇ ἑπομένῃ· ἐν δὲ τῷ ἀρ. 3 προσετέθη καὶ ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν τοιούτων λόγων ὡς ἀνοήτων. — Ἀνάλογος ἡ **Ἀλβαν** πουάρεζε, σ'ουάρεζε, μβαίρda vde μαννάρεζε (Reinhold 50), λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀσυναρτήτων στίχων

2. Ἄραις μ' ἄραις
κουκουνάραις,
καὶ οἱ τρύπιαις οἱ χουλιάραις.

(Νε. 13, 90 [Ἀραίαις μ.] — Β[1]. 10, 114. — Β. 31, 402 [κ' οἱ τρ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἄραις μ' ἄραις
κουκουνάραις
καὶ σωρὸ παλαβομάραις.
(Β. 31, 403. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. ἀρ. 1.

ἄραντες

1. Ἄραντες μάραντες χαρχουλίβαντες.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Κρουματικαὶ λέξεις, λεγόμεναι ὡς αἱ ἀνωτέρω παροιμιώδεις φράσεις ἐπὶ ληρωδῶν λόγων. Ἴσως κατ' ἀναλογίαν τοῦ ἄραις μ' ἄραις ἐσχηματίσθη ἡ δευτέρα λέξις πρὸς παρῳδίαν τῆς ἀκατανοήτου εἰς τοὺς πολλοὺς μετοχῆς ἄραντες, ἡ δὲ τρίτη λέξις πιθανῶς εἶναι ἡ καὶ ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ κειμένη λέξις χαλκολίβανον, προσθήκῃ τῆς καταλήξεως τῆς μετοχῆς, ἣν ἔχουσι καὶ αἱ πρὸ αὐτῆς.

ἀράπης

1. Ἀράπη λούεις.
(Νε. 13, 91).

Βλ. ἀρ. 12. Ὁ τύπος δὲν εἶναι δημώδης (γρ. λούζεις ἢ λούνεις).

2. Εἶδες ἀράπη κρεμασμένο; Ἄκρα κόσμου.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Ἐπὶ ἀλλοκότων καὶ ἀσυνήθων ὅλως πραγμάτων. Πρὸς δήλωσιν τούτου εὔχρηστος εἶναι καὶ μόνη ἡ φράσις «Ἄκρα κόσμου»· ἀλλ' ἡ προτασσομένη ἐρώτησις ἐπιτείνει τὴν ἐμφαινομένην ἀπορίαν ἐπὶ τὸ κωμικώτερον. Τὴν ἀρχὴν ἔχει ἀπὸ τοῦ ἐμπίστου δούλου Τούρκου πασᾶ ἐν Κρήτῃ, πρὸ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ προσταγὴν τούτου ἀπηγχονίσθη ποτὲ Αἰθίοψ κακουργήσας κατὰ χριστιανοῦ· μετὰ πολλῆς δ' ἀπορίας ἰδὼν τὸν θάνατον αὐτοῦ ὁ ἔμπιστος τοῦ πασᾶ δοῦλος, μὴ τολμῶν δὲ παρρησίᾳ νὰ ἐλέγξῃ τὴν ἀπόφασιν τοῦ κυρίου του, ἐζήτησε νὰ δηλώσῃ οὕτω δι' ὑπαινιγμῶν τὴν ἀποδοκιμασίαν του.

3. Ἔβαλ' ἡ γι ἀράπισσα τὸν πόδαν τση 'ς τὸ τσικάλι.
(Κρήτης. Φρ 108).

Πρβλ. καλόγερος 5. Ἡ ἀράπισσα ἔθεσε τὸν μαῦρον πόδα της ἐντὸς τῆς χύτρας καὶ ἕνεκα τούτου ἐμαύρισε τὸ φαγητόν. Παιγνιωδῶς ἐπὶ φαγητοῦ καέντος.

4. Μήτ' ἀράπης σ' ἀπαντήση, μήτε τὸ σταυρό σου κάμης.
(Μήλου. Νεα. 31).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. διάβολος 60. Ἀράπης ἐνταῦθα τὸ φάσμα τοῦ Ἀράπη τὸ ἐπιφαινόμενον εἰς τοὺς στοιχειωμένους τόπους. (Βλ. τὴν ἐμὴν Νεοελληνικὴν μυθολ. σ. 133. 145 κἑ.).

5. Ὅποιος πλένει τὸν ἀράπη, χάνει καὶ τὸ νερὸ καὶ τὸ σαποῦνι.
(Κατζιούλ. — Φιλητᾶς).

Βλ. ἀρ. 12.

6. Ὅποιος πλύνει τὸν ἀράπη, μόνο τὸ σαποῦνι χάνει.
(Κρήτης J. 129).

Βλ. ἀρ. 12.

7. Ὅσσου τρίβγις τοὺν ἀράπι, τοὺ σαποῦνί σου ξουδγιάζεις.
(Μυτιλήνης Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. — Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ τοῦ αὐτοῦ [Τοὺν ἀράπι τσ' ἀ ληυκαίνης, τοὺ σ.]).

Βλ. ἀρ. 12.

8. Δὸν ἀράπ' ἂν σαπουνίζης,
δὸ κουφὸ κι' ἂν δουμπανίζης,
δὸ μεθυσμένο κι' ἂν κερνᾶς, ὅλα χαμένα τά χεις.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 12.

9. Τὸν ἀράπη θέλεις νὰ λευκάνης;
(Μα. 41 [ἀράπην]).

Βλ. ἀρ. 12.

10. Τὸν ἀράπη κι' ἂ λευκαίνῃς,
τὸν νεκρὸ κι' ἂν γαργαλίζῃς,
ὄφκαιρο τὸν κόπο χάνεις.

(Βάρνερ: ἀράπης 1 [ἀ. νὰ ξεπλύνῃς, τὸ ν. νὰ γ. εὔκαιρον τὸν κόπον κάμεις]. — Βυζαντίου Λεξ. λ. ἀράπης [Τὸν ἀράπην ἂν λ. τὸν νεκρὸν ἂν γαργαλίζῃς. —] — Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ καὶ Φρ. Σαρρῆ. — Σκύρου. Berl. philol. Wochenschr. 1900 σ. 465 ['Αράμπη τσ' ἄνε λούσῃς — τσ' ἂν γαργαλjίσῃς, εὔτσαιρα τὸγ κ.]).

Βλ. ἀρ. 12.

11. Τὸν ἀράπη κι' ἂν ἀσπρίντζῃς,
νὸ νεκρὸ κι' ἂ γαργαλίντζῃς.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη. — Κρήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [κι' ἂ λευκαίνῃς, τὸν ν. κι' ἂ γαργαλῇς.]).

Βλ. ἀρ. 12.

12. Τὸν ἀράπη κι' ἂν λευκάνῃς,
ἄδικα τὸν κόπο χάνεις.

(Βερ. 58, 17 [λευκαίνῃς — κόπον] — Β. 309, 356 [λευκαίνῃς] — Πολίτης ἐν Πανδώρ. ΙΘ', 117, 46. [δμ.]. — Μέντωρ Δ' σ. 52 1 — Πτζ. 300, 1038 [τοῦ κακοῦ τὸν κ.] — Τριπόλεως παρ' 'Αλ. Κούμανη [τοὺς κόπους] — Δημητσένης παρὰ Φ 'Ηλιοπούλου [δμ.] Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου [δμ.] — Λαγκαδίων Γορτυνίας παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Λάστας Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη. — Θουρίας παρὰ Στυλιανοπούλου. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Κρήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [λευκαίνῃς]).

Βλ. ἀρ. 1. 5 - 11. 13 - 24, μῶρος 1. 3, πρβλ. γάδαρος 67, 11 α, γουροῦνι 25. 35, λούζω 5 α, νίβω 4. 5, σκύλος 90. Ὅτι ματαιοπονεῖ ὁ ἐπιχειρῶν νὰ διορθώσῃ τὸν φύσει πονηρόν, ἢ νὰ διδάξῃ τὸν ἀνεπίδεκτον μαθήσεως, ἢ ὁ εὐεργετῶν ἀχάριστον. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν ὁ Αἰσώπειος μῦθος (13 Halm, 75 Κορ.) περὶ τοῦ αἰθίοπος, ὃν ὁ δεσπότης δοκῶν τοιοῦτον εἶναι τὸ χρῶμα ἀμελείᾳ τοῦ πρότερον ἔχοντος, πάντα μὲν αὐτῷ προσῆγε τὰ ῥύμματα, πᾶσι δὲ λουτροῖς ἐπειρᾶτο φαιδρύνειν. Ἐκ τοῦ μύθου τούτου συνεπτύχθησαν καὶ αἱ παροιμίαι τῶν ἀρχαίων: «Αἰθίοπα σμήχειν» (Λουκιαν. πρὸς ἀπαίδ. 28. Ζηνόβ. 46. Κῶδ. Βοδλ. 76 σ. 8ε. Διογενιαν. 45. Βι. 19. Μακάρ. 62. Ἀποστόλ. 71. Πλούταρχ. Boisson. 7. Σουίδ. λ. Γλυκᾶ Χρον. 522, 2 Bonn. Θεοδώρ. Μετοχίτ. ὑπομνηματισμ. σ. 447). «Αἰθίοπα ῥύπτειν» (Μακάρ. 450). «Αἰθίοπα λευκαίνειν». (Πλούταρχ. Boisson. 52. Σχολ. Ἀριστοφ. Σφ.

284). «Αἰθίοψ οὐ λευκαίνεται» (Ἀποστόλ. 68. Ἄνν. Κομνην. Θ΄, 6 σ. 257b. Συμεὼν μεταφρ. Μαρτύριον τῆς ἁγ. Εὐθυμίας 7 τ. 115 σ. 721 Migne). Εἰς τὸν αὐτὸν μῦθον ἀναφέρονται καὶ τὰ ἑξῆς· τὸ τοῦ Διογένους ἀπόφθεγμα, ὃς ὅτε ποτὲ ἐνουθέτει τινὰ πονηρόν, ἐρωτώμενος ὑπό τινος τί τοῦτο ποιεῖς; ἔφη· «Αἰθίοπα σμήχω, ἵνα λευκὸν ποιήσω» (Ἀντών. Μέλισσ. καὶ Μάξιμ. ἐν Mullach Fr. philos. Graec. τ. II σ. 300). τὸ ἐπίγραμμα τοῦ Λουκίλλου: «Εἰς τί μάτην νίπτεις δέμας ἰνδικόν; ἴσχεο τέχνης, | οὐ δύνασαι δνοφερὴν νύκτα καθηλιάσαι». (Ἀνθολ. ΙΑ΄, 428).—Ἡ αὐτὴ μεταφορὰ καὶ παρὰ τῷ Ἱερεμ. ιγ΄, 23: «εἰ ἀλλάξεται Αἰθίοψ τὸ δέρμα αὐτοῦ... καὶ ὑμεῖς δυνήσεσθε εὖ ποιῆσαι μεμαθηκότες τὰ κακά». Ἐκ τούτου δὲ παρέλαβον ταύτην ὁ Ἱερώνυμος (adv. Ruf. 3, 23. adv. Pelag. 2, 26. epist. 69, 6. 97, 2. 108, 11) καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Διάλογος (epist. 3, 67, βλ. καὶ Otto 32).

Ὅμοιαι παροιμίαι νεωτέρων ἐθνῶν, αἱ πλεῖσται ἐκ τοῦ Αἰσωπείου μύθου. **Ἰταλ.** Lavare il moro = νὰ πλένῃ κἀνεὶς τὸν ἀράπη. (D. II, 616). E' lava 'l viso al moro = νίβει τὸ πρόσωπο τοῦ ἀράπη. (τοσκαν. αὐτ.) Βλ. καὶ γάδαρος 67, νίβω 4.—**Γαλ.** A laver la tête d'un More on perd son temps et sa lessive. (Littré λ. More 4. Gaidoz 369, 11). Blanchir un More. (Leroux I, 293). On n'sâreut, blanqui on moriâne = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ λευκάνῃ ἕναν ἀράπη. (οὐάλλων. D. II, 616). Lou courbax qu'a bèt qu'es laba nou sera pas jamèy blanc = ὁ κόρακας ὅσο καλὰ κι' ἂν πλυθῇ δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ ἄσπρος. (βεαρν. αὐτ.).—**Ἱσπαν.** Jurado ha el vano de negro no hacer blanco = ἔχει ὁρκισθῇ τὸ λουτρὸ ἀράπη νὰ μὴ τὸν κάμῃ ἄσπρο. (W. III, 693, 18. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 616). La puta y la corneja, mientra mas se lava, mas negra semeja = ἡ πολιτικὴ κ' ἡ κουροῦνα ὅσο περισσότερο νίβεται, τόσο μαυρύτερη φαίνεται. (D. II, 616).—**Πορτογαλ.** Jurado tem as agoas: das negras não fazerem alvas = ἔχουν ὁρκισθῇ τὰ νερά· ἀράπηδες δὲν θὰ τοὺς κάμωμε ἄσπρους. (αὐτ.).—**Ῥωμουν.** Pe tsigan de-le vei spala tot negru va ramanea = τὸν Ἀτσίγγανο θὰ πλύνῃς, πάλι μαῦρος θ' ἀπομείνῃ. (Gaster 214).—**Ἀγγλ.** He washes the Ethiopian = πλύνει τὸν

ἀράπη. (W. III, 693, 20). There is no washing a black moor white = δὲν εἶναι δυνατὸν μὲ τὸ πλύσιμο νὰ γίνῃ ὁ μαῦρος ἀράπης ἄσπρος. (αὐτ. 18). Black will take other hue = τὸ μαῦρο δὲν παίρνει ἄλλο χρῶμα. (αὐτ. 21. IV, 424, 29). A crow is never the whiter for washing herself = ἡ κουροῦνα μὲ τὸ νὰ πλύνεται δὲν γίνεται ποτὲ ἀσπρύτερη. (W. II, 1563, 29. Βλ. καὶ D. II, 616). — **Ἰσλανδ**. Krákan verðr ei hvítari, þo hùn baði sig = ἡ κουροῦνα δὲ γίνεται ἀσπρύτερη καὶ ἂν ἀκόμη λούζεται. (D. II, 616 μετὰ παραλλαγῶν). Seint mun hraffninn hvítr verða = ἀργὰ θὰ γίνῃ ἄσπρος ὁ κόρακας. (αὐτ.). Illt er svart skinn hvítt at tvá = κακὸ εἶναι τὸ μαῦρο τομάρι νὰ τὸ λευκαίνῃς. (φαιροϊκή, αὐτ.). — **Δαν**. Kragen er ikke des hvidere, at hun tidt toer sig = ἡ κουροῦνα δὲ γίνεται γιὰ τοῦτο ἀσπρύτερη γιατὶ λούζεται συχνά. (W. II, 1565, 51. 74). Kragen og Horen de toe sig aldrig vide = ἡ κουροῦνα καὶ ἡ πολιτικὴ δὲ λευκαίνονται ποτὲ (D. II, 616). — **Σουηδ**. Korpen blir ej hwitare, fastän man twåler honom = ὁ κόρακας δὲν γίνεται ἀσπρύτερος, καὶ ἂν τὸν σαπουνίζουν. (W. III, 693, 18). Hvad hjelper det att tvätta Korpen, han blir ändä aldrig hvit? = τί ὠφελεῖ νὰ πλύνῃ κάνεὶς τὸν κόρακα, ἀφοῦ δὲν θὰ γίνῃ ποτὲ ἄσπρος; (D. II, 616 μετὰ παραλλαγῶν). — **Φρεισ**. An suart Schep leat her egh witj thàu = τὸ μαῦρο πρόβατο δὲ λευκαίνεται (αὐτ.). — **Ὁλλάνδ**. Die eenen moor wil wasschen, verliest zijne moeite = ὅποιος θέλει νὰ πλύνῃ τὸν ἀράπη, χάνει τὸν κόπο του. (W. III, 693, 30). Het is den moriaan gewaschen (geschuurd) = εἶναι (σὰν) νὰ πλύνῃς (ἢ, νὰ καθαρίζῃς) τὸν ἀράπη. (αὐτ. 20. 694, 32). Zal ook een Moorman zijne huit veranderen = μπορεῖ καὶ ὁ ἀράπης ν' ἀλλάξῃ τὸ δέρμα του; (αὐτ. 693, 21). 't Is verlooren de moor gewassen, want 't is in de natuur = εἶναι χαμένος (κόπος) νὰ πλύνῃς τὸν ἀράπη, γιατὶ εἶναι φυσικό. (D. II, 616 μετὰ παραλλαγῆς). Hoe de kraai zich mer wascht, hoe zij zwarter wordt = ὅσο περισσότερο νίβεται ἡ κουροῦνα, τόσο μαυρύτερη γίνεται. (W. II, 1565, 74). — **Γερμαν**. Einen Mohren kann man nicht weiss waschen = τὸν ἀράπη δὲν μπορεῖ κάνεὶς νὰ λευκάνῃ. (W. III, 693, 18. Παραλ-

λαγὰς βλ. αὐτ. 692, 1. 693, 19. 20. IV, 1544, 2. D. II, 616). Wer einen Mohren wäscht, verliert Mühe und Seife = ὅποιος πλύνει τὸν ἀράπη χάνει κόπο καὶ σαποῦνι. (W. III, 693, 30). Moren werden nimmer weiss = οἱ ἀραπάδες ποτὲ δὲν λευκαίνονται. (αὐτ. 23. Βλ. καὶ 21. IV, 464, 3. D. II, 616). Wer schwarz ist geboren, bei dem ist alles waschen verloren = ὅποιος μαῦρος ἐγεννήθη 'ς αὐτὸν ὅλο τὸ πλύσιμο πάει χαμένο. (W. IV, 425, 43. Βλ. αὐτ. 424, 29. I, 1385, 20. III, 693, 25. D. II, 616). Wer den Kopf des Mohren wäscht, verliert die Seife = ὅποιος πλύνει τὸ κεφάλι τοῦ ἀράπη χάνει τὸ σαποῦνι. (W. II, 1516, 410) Das heisst einen Mohren (weiss) waschen = εἶναι σὰν νὰ πλύνῃς (ἢ, νὰ λευκαίνῃς) ἀράπη. (αὐτ. III, 694, 32. Βλ. καὶ 34. 35). Wenn du auch dein Lebelang einen Mohren badest, wirstu jhn doch nicht können weiss machen = καὶ ἂν ὅλη τὴ ζωή σου λούζῃς τὸν ἀράπη, ὅμως δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ τὸν λευκάνῃς. (αὐτ. 693, 26. Βλ. καὶ 28). Magst äm waschen, magst äm rywen, as hee is, so ward hee blywen = θέλεις πλύνε τον, θέλεις τρίβε τον, ὅπως εἶναι ἔτσι θὰ μείνῃ. (D. II, 616). Ziegel und Mohren lassen sich schwer weiss waschen = πλίθαις κι' ἀράπηδες δύσκολα λευκαίνονται. (W. V, 577, 13). Es hilft kein Bad am Raben = δὲν ὠφελεῖ τὸ λουτρὸ τὸν κόρακα. (D. II, 616. Βλ. καὶ W. I, 218, 12. III, 1449, 103). Die Krähe wird nicht weiss, wenn sie sich auch noch so oft wäscht = ἡ κουροῦνα δὲν ἀσπρίζει κι' ἂν ἀκόμη λούζεται τόσο συχνά. (W. II, 1563, 29. Βλ. αὐτ. 38. 1564, 50. 1565, 51. 74. 1566, 99. 928, 79). — **Ῥωσ.** Καὶ ἂν ἤθελε κἀνεὶς νὰ βάψῃ ἄσπρο τὸν ἀράπη, αὐτὸς θὰ ἔμενεν ἀράπης. (Altmann VI, 508 παρὰ W. III, 693, 30). Καὶ ἂν ἤθελε κἀνεὶς νὰ γδάρῃ τὸν ἀράπη, δὲν θὰ ἔκανε ἄσπρο τομάρι. (Altmann VI, 421 παρὰ W. αὐτ.). — **Τουρκ.** καρὰ γιουμαγλὲ αγαρμάζ = ὁ ἀράπης μὲ τὸ πλύσιμο δὲν ἀσπρίζει. (Osman. Sprichw. 346. Decourdemanche 125. 126). καραγιὰ σαμποὺν delιγὲ αιγιοὺτ νὲ εἴλεσιοὺν = 'ς τὸν ἀράπη τὸ σαποῦνι, 'ς τὸν τρελλὸν ἡ συβουλὴ τί νὰ κάμῃ; (Osman. Sprichw. 347. Das Ausland 1872. σ. 1206. Decourdemanche 127). Πλύνοντας τὸν ἀράπη χάνεις τὸ σαποῦνί σου. (Long 4). — **Βεμανική.** Ἂν πάρῃς ἕνα τομάρι ἀρκούδας καὶ τὸ πλύ-

νῆς παραπολύ, μπορεῖ ἀφοῦ εἶναι φυσικὰ μαῦρο ν' ἀσπρίσῃ; (αὐτ.). **Ταμουλικαί**. Κι' ἂν τρεῖς φοραῖς τὴν ἡμέρα πλύνεται, θ' ἀσπρίσῃ ἡ κουροῦνα σὰν τὸ γερανό; (αὐτ.). Θὰ γίνῃ κύκνος ἡ κουροῦνα κι' ἂν λουστῇ 'ς τὸ Γάγγη; (αὐτ. 14). — **Σιγγαλική**. Τὸ κάρβουνο δὲν μπορεῖ ν' ἀσπρίσῃ, ὅσο καὶ ἂν τὸ πλύνῃς μὲ γάλα. (αὐτ.).

Πολλαὶ τῶν παραλλαγῶν τῆς παροιμίας ταύτης προσθέτουσι καὶ ἄλλας παρομοιώσεις, ὧν τινὲς μὲν φέρονται καὶ ὡς αὐτοτελεῖς παροιμίαι, ὀλίγαι δέ τινες μόνον ἐν προσθήκης μοίρᾳ μετ' ἄλλων παροιμιῶν. Αὗται δ' εἶναι: α') ἡ παρομοίωσις πρὸς τὸ κέρασμα τοῦ μεθυσμένου (ἐν ἀρ. 8 καὶ 17), διότι ἀδύνατον εἶναι οὗτος νὰ ἐνθυμηθῇ νήφων τὴν γενομένην αὐτῷ φιλοφροσύνην. Αὕτη δὲν φέρεται ὡς ἰδία παροιμία, ἀλλ' ἐν ἐπιμέτρῳ εἰς τὰς ἐν λ. κουφὸς 9. 10. 16. 17. 20-24. 52.—β') ἡ πρὸς τὴν ὑπόδειξιν τῆς ὁδοῦ εἰς τυφλὸν (ἀρ. 16), διότι καὶ οὗτος οὐδέποτε θ' ἀνταποδώσῃ τὴν χάριν, ἀδυνατῶν ν' ἀναγνωρίσῃ τὸν ὁδηγήσαντα· καὶ αὕτη φέρεται ἐν ἐπιμέτρῳ μόνον εἰς τὰς ἐν λ. κουφὸς 13. 36. 53. Ἀνάλογος ὅμως εἶναι ἡ ἐν λ. στραβὸς 93.—γ') ἡ πρὸς τὸν κωφόν, εἰς ὃν κρούουσι τύμπανον (ἀρ. 8. 16). Βλ. παραλλαγὰς ταύτης ἐν λ. κουφὸς 10. 13. 16-18. 20. 22-24. 52. 53. — δ') ἡ πρὸς τὸ γαργάλισμα τοῦ νεκροῦ (ἀρ. 10. 11. 17. 21). Βλ. ταύτην ἐν λ. νεκρὸς 4. 7. καὶ ὡς ἐπίμετρον ἐν λ. κουφὸς 15. - ε') ἡ πρὸς τὸ θυμιάτισμα νεκροῦ (ἀρ. 23). Βλ. νεκρὸς 3, κουφὸς 10. 20. — ς') ἡ πρὸς τὴν κατεργασίαν τοῦ σιδήρου ψυχροῦ (ἀρ. 24). Βλ. σίδερο 10-12 καὶ ἐν λ. κουφὸς 49, μωρὸς 168.—ζ') ἡ πρὸς νουθεσίαν μωροῦ (ἀρ. 23). Βλ. μωρὸς 121. 152, κουφὸς 23. 24.—η') ἡ πρὸς τὸ κοπάνισμα τοῦ ἀέρος (ἀρ. 23). Βλ. ἀέρας 9. καὶ θ') ἡ πρὸς τὴν οἰκοδομίαν οἰκίας ἐν τῷ ἀέρι (ἀρ. 15). Βλ. χτίζω 1. 8.

13. Τὸν ἀράπη κι' ἂν λευκαίνῃς, τὸ σαποῦνί σου τὸ χάνεις.

(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου. — Ἐλευσῖνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Λαγκαδίων Γόρτυνος παρὰ τοῦ αὐτοῦ [τὰ σαπούνια σου θὰ χάσῃς.] — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου [λ., κρῖμα ποῦ σαποῦνι χ.) — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [κι' ἂν τὸν πλύνῃς μόνο τὸ σαποῦνι χ.] — Θήρας παρὰ Νοητάκη [ὁμ.] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [ὁμ.] — Κρήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [λ., τὸ σαποῦνι μόνο χ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

14. Τὸν ἀράπη κι' ἂν τὸν πλένῃς, τὸ σαποῦνί σου χαλᾷς.

(Γκοριτσιᾶς Λακεδαίμονος παρ' Α. Βολιανίτου. — Καλαβρύτων παρ' Α. Κωνσταντινοπούλου [κι' ἂ λευκαίνῃς τὸ] — Πύργου παρὰ Π. Λιναρδάκη [κι' ἂν λευκαίνῃς, τὰ σαπούνια σου χ.]).

Βλ. ἀρ. 12.

15. Τὸν ἀράπη νὰ λευκάνῃς,
's τὸν ἀέρα σπίτι φτειάνεις.

(Μάνθου Ἰωάννου Συμφορὰ Μωρέως 1803 σ. 104).

Βλ. ἀρ. 12, χτίζω 8.

16. Τὸν ἀράπη νὰ λευκαίνῃς,
τοῦ κουφοῦ νὰ τυμπανίζῃς
τοῦ τυφλοῦ νὰ δείχνῃς στράταν,
εὔκαιρα τὸν κόπο χάνεις.

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 73. — Κ. γ', 480 [ἀράπην νὰ λ., 's τὸν κωφὸν νὰ τ., ' ς τον τυφλόν]).

Βλ. ἀρ. 12. 8.

17. Τὸν ἀράπ' κι' ἄ σαπουνίζῃς,
τὸν νεκρὸ κι' ἄ γαργαλίζῃς,
τὸ μεθυσμένο κι' ἂν κεράσῃς,
μόν' τὴν κερασιὰ θὰ χάσῃς.

(Νεα. 320).

Βλ. ἀρ. 12. 10. 11. 21. 8. Πρβλ. Κ. Δαπόντε Καθρέπτ. τῶν γυναικῶν 1766 τ. Α' σ. 206: «Μὰ πάλιν εἶπα τὸν νεκρόν, καὶ ἂν τὸν γαργαλίζῃς | καὶ τὸν ἀράπην καὶ αὐτὸν ἐὰν τὸν σαπουνίζῃς, | κρῖμα εἰς τὸ σαποῦνί σου καὶ κρῖμα εἰς τὸν κόπον».

18. Τὸν ἀράπη πλύνεις,
τὸ σαποῦνι χάνεις.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. ἀρ. 12.

19. Τὸν ἀράπη σαπουνίζεις,
τὸ σαποῦνι ἀφανίζεις.

(Β. 309, 357. — Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 324, 426 [τὸ σ. χαραμίζεις.]).

Βλ. ἀρ. 12.

20. Τὸν ἀράπι κι' ἂ σαπουνίζῃς μόνο τὸ σαποῦνι χάνεις.

(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου. — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [τὸν ἀράπη σαπουνίζεις] καὶ παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 12.

21. Τοὺν ἀράπι κι' ἂν σαπ'νίζῃς,
τοὺ νικρὸ κι' ἂ γαργαλίζῃς.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἢ· ἀ. κι' ἂν ἀσπρίζῃς] — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [νεκρό]).

Βλ. ἀρ. 12. 10. 11. 17.

22. Τοὺν ἀράπην κι' ἂν τοὺν λούνῃς,
μόνον τὰ σαπούνια χάνεις.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 12.

23. Τοὺν ἀράπι τσ' ἂ λῃυκαίνῃς, τοὺ παλαβὸ τσ' ἂ συβουλεύις,
τοὺν νικρὸ τσ' ἂ θυμιατίγις, οὔλα χαμένα τά χεις, τσ' ἀγέρα κουπανίγις.

(Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 12. 23, νεκρὸς 3, ἀέρας 9.

24. Τοὺν ἀράπι τσ' ἂ λιστεύῃς,
σίδηρου κρυγιὸ πιδεύεις.

(Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 12, σίδερο 10. Ἡ σημασία καὶ ἡ ἐτυμολογία τοῦ λιστεύω μοὶ εἶναι ἄγνωστος. Παιδεύω μεταφ. = βασανίζω, αὐστηρῶς τιμωρῶ, ἐνταῦθα δὲ καταχρηστικῶς ἐπὶ τῆς σφυρηλατήσεως τοῦ σιδήρου.

25. Ὡς τσαὶ τὰ μικρ' ἀραπάτσια,
ὡς τσ' ἐτσεῖνα χούλλου χούλλου.

(Μεγίστης. Κ Π. ΚΑ', 326, 553).

Ἴσως ἐπὶ τῶν θαυμαζόντων, διότι εὑρίσκουσι δυσχερείας εἰς πράγματα, ἅτινα φαίνονται εὔκολα. Πιθανῶς ὑπόκειται μῦθος, περί τινος δυσκολευομένου εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀραβικῆς ἐν τόπῳ, ἐν ᾧ λαλεῖται αὕτη, καὶ ἀποροῦντος διότι καὶ τὰ μικρὰ παιδία εὐχερῶς λαλοῦσιν αὐτήν.

ἀράπικος

1. Ἀράπικο μπουρί.

(Λελέκ. Ἐπιδ. 236, 89 [Μοῦρθε τὰ. μπ.] — αὐτ. 90 [Μ' ἔπιασε τὰ.] — αὐτ. 240, 194 [Τοῦρθε τὰ.] — αὐτ. 195 [Τὸν ἔπιασε τὰ.] — Πελοποννήσου).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Μπουρὶ λέγεται ἡ σφοδρὰ ὀργή, μάλιστα ἡ ἀφορμὴν ἔχουσα παράλογον πεῖσμα[1]). Ἴδιος χαρακτὴρ τῶν Αἰθιόπων θεωρεῖται τὸ εὐόργιστον καὶ ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη.

2. Ἔχει ἀράπικο θυμό.

(Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἔχει ἀράπικον γινάτι]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀράχνη

[1]) Ἡ λέξις μπουρὶ ἂν καὶ διάφορος τὴν σημασίαν, φαίνεται ὅμως συγγενὴς ἐτυμολογικῶς πρὸς τὴν κοινὴν καθ' ἅπασαν σγεδὸν τὴν Ἑλλάδα λέξιν μπόρα, σημαίνουσαν κυρίως ὄμβρον, μάλιστα τὸν κατὰ τὸ θέρος συνήθως καταφερόμενον πολὺν ἀλλὰ παροδικὸν ὄμβρον· καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὴν ῥαγδαίαν ἐν γένει βροχήν. Εἶναι δ' αὕτη βενετικὴ bora (ἰταλ. borea) σημαίνουσα τὸν βορρᾶν, ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ληφθεῖσα (καὶ λατιν. ἐπίσης boreas). Ἐντεῦθεν καὶ ἡ λ. μπουρράσκα (ἰταλ. burrasca, γαλλ. bourasque). Ὅτι δ' αὕτη εἶναι ἡ πιθανὴ ἐτυμολογία καταδεικνύει καὶ ἡ μεταφορικὴ χρῆσις τῆς λέξεως μπουρίνι, ὑποκοριστικοῦ τοῦ bora (βενετ. borin.). Μπουρίνι κυρίως εἶναι τὸ αἰφνιδίως ἐγειρόμενον πνεῦμα ἀνέμου, τὸ ἐπιφέρον σάλον τῆς θαλάσσης· μεταφορικῶς δὲ λέγεται· «εἶναι 'ς τὰ μπουρίνια του», «τὸν ἔπιασε τὸ μπουρίνι» κτλ. ἀπαραλλάκτως ὡς λέγεται ἐπὶ τῆς αὐτῆς μεταφορικῆς σημασίας «εἶναι 'ς τὰ μπουριά του» «τὸν ἔπιασε τὸ μπουρί» κτλ. Σημειωτέον ὅτι διάφορος τὴν σημασίαν καὶ τὴν ἐτυμολογίαν εἶναι ἡ λ. μπουρίνα, ἡ, (ὁ πλαγιαστὴρ) καὶ τὸ παράγωγον ῥῆμα μπουρινάρω = πλαγιάζω τὰ πρῳραῖα ἢ τὰ πρυμναῖα· διότι αὕτη εἶναι ἡ ἀγγλικὴ bowline (σύνθετος ἐκ τοῦ bow = πρῴρα καὶ line σχοινίον).

1. Βγάλ' τὴν ἀράχνη ἀπ' τὸ σπίτι σου, γιὰ νὰ μὴ σὲ βγάλῃ ἐκείνη ἔξω.

(Β. 41, 39).

Ὡς σύμπτυξις μύθου διατυποῦται ἡ αὐτὴ ἔννοια ἐν τῇ ἑπομένῃ.

2. Ἡ ἀράχνη λέει τῆς κόρης·
« Βγάλε με, τὶ θὰ σὲ βγάλω ».

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 120).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἂν ἡ οἰκοδέσποινα δὲν ἐπιμελεῖται τῆς καθαριότητος τῆς οἰκίας, θὰ κατασταθῇ ἀφόρητος ἡ διαμονὴ ἐν αὐτῇ. Ἡ ἀράχνη εἶναι τὸ σύμβολον τῆς ἐρημώσεως, ἀραχνιασμένος δὲ τόπος εἶναι ὁ παρημελημένος καὶ ἀκατοίκητος.

Ἀρβανίτης

1. Ἀρβανίτη ἂν κάμῃς φίλο,
βάστα καὶ κομμάτι ξύλο.

(Β[1]. 10, 115. — Β. 31, 400).

Βλ. Ἀρναούτης 1. Ἐπὶ φίλων ὀχληρῶν καὶ ἀδιακρίτων. Παραλλαγαὶ ταύτης περὶ ἄλλων ἐθνῶν καὶ κατοίκων ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν σημειοῦνται ἐν λ. Ἀρμένιος 1.

2. Σὰν Ἀρβανίτης κάνις.

(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Ἐπὶ τῶν μέγαν θόρυβον ποιούντων.

Ἀρβανιτιὰ

1. Πήρανε d ή . . . πήρανε d ή . . . πήρανε dὴν Ἀρβανιτιά.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Ἐπὶ ἀμούσων, κατακόρως ἐπαναλαμβανόντων τὸ αὐτὸ ᾆσμα. Ἀπὸ τινος Σωζοπολίτου, ὅστις ἐπανερχόμενος μετὰ τῆς οἰκογενείας του ἐκ πανηγύρεως τοῦ προφήτου Ἠλίου, τελουμένης ἐν τόπῳ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντι τῆς Σωζοπόλεως, ἤρχισε τοὺς πρώτους φθόγγους τοῦ ᾄσματος εὐθὺς ὡς ἐπέβη τῆς βῳδαμάξης του, καὶ μόλις ὅτε ἔφθα-

σαν εἰς τὰ πρόθυρα τῆς πόλεως προσέθεσε τὸ τέλος τοῦ πρώτου ἡμιστιχίου.

ἀργὰ

1. Ἀργὰ τὸν ἦλθαν τὰ βόιδα.

(Μα. 12 [βοΐδα]).

Ἐβράδυνε νὰ ἐννοήσῃ ἐν πρᾶγμα, ἀλλ' ἐπὶ τέλους τὸ ἐνόησεν.

2. Ἂς εἶν' κι' ἀργά, κουνήσου.

(Κα. 796).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

3. Κάλλια ἀργὰ παρὰ ποτέ.

(Β. 131, 215. — Βάρνης. Κρ. σ. 21. — Κρήτης. Ἄπτερ. 37. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ποτέ.] — Κοινή).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἂν μὴ δυνηθῇ τις νὰ ἐκτελέσῃ ἐγκαίρως τὰ δέοντα, εἶναι πολλῷ προτιμότερον καὶ παρὰ καιρὸν ν' ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ἢ νὰ παραλίπῃ ὅλως πᾶσαν ἐνέργειαν. — Ὁμοίως εἶπε καὶ ἀρχαῖός τις συγγραφεύς: «Τοῦ μὲν οὖν μηδ' ὅλως τὸ βράδιον ἀφικέσθαι ἄμεινον». (Βρούτ. ἐπιστ. 45 σ. 185 Hercher) — Πολλαὶ δὲ παροιμίαι νεωτέρων ἐθνῶν ἐπαναλαμβάνουσι ταὐτά: **Ἰταλ.** È meglio tardi che mai = ἀπαράλλακτος (Giusti 131, διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè III, 185-6). È meglio una volta che mai = εἶναι κάλλιο μιὰ φορὰ παρὰ ποτέ. (Giusti 131, διαλεκτ. παραλλαγαὶ παρὰ Pitrè αὐτ.). Tardi emendarci è meglio chi giamai = ἀργὰ νὰ διορθωθῇ τὸ πρᾶμα εἶναι καλύτερα παρὰ ὁλότελα. (W. IV, 665, 1). — **Γαλλ.** Il vaut mieux tard que jamais. (Littré λ. tard. Leroux II, 320. 349. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 204 καὶ Rev. trad. pop. X, σ. 50, 143). — **Καταλαν.** Val mès tard que may = ἀπαράλλακτος (D. II, 204). — **Ἱσπαν.** Mas vale tarde que nunca = ὁμ. (αὐτ.). — **Πορτογαλ** Mais vale tarde que nunca = ὁμ. (W. IV, 665, 1). — **Ῥαιτορωμαν.** Ed ais megl tard co mia = ὁμ. (D. II, 204). — **Ἀγγλ.** Better late than never = ὁμ. (W. IV, 665, 1).

That is not lost, what comes at last=δὲν εἶναι χαμένο κεῖνο πῶρχεται τελευταῖο. (αὐτ.). — **Ἴσλανδ**. Betra er seint enn aldrei =ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ. (D. I, 204). Betri er seint enn ongatíd=ὁμ. (φαιροϊκή, αὐτ.). — **Δαν**. Bedre silde end aldrig =ὁμ. (W. IV, 665, 1). Bedre at komme seent end aldrig i kirke=κάλλιο νὰ πηγαίνῃς ἀργά, παρὰ (νὰ μὴν πηγαίνῃς) ποτὲ 'ς τὴν ἐκκλησιά. (αὐτ.). — **Σουηδ**. Bättre sent, an aldrig=ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ. (αὐτ.). — **Φρεισική**. Bähsere lähs ás oller=ὁμ. (D. I, 204). — **Ὁλλανδ**. Beter laat dan nooit=ὁμ. (W. II, 1803, 4. IV, 665, 1). Beter ten ontijde dan nimmermeer=κάλλιο παράκαιρα παρὰ καθόλου. (W. IV, 1492, 1). — **Γερμαν**. Besser spät, als nimmer=ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ. (αὐτ. 665, 1. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 667, 47. I, 332, 269. II, 1787, 2 1803, 4. D. I, 204). Besser zur Unzeit als nimmermehr= κάλλιο παράκαιρα παρὰ καθόλου. (W. I, 333, 299. Βλ. καὶ IV, 1492, 1). — **Τσεχική**. Lépe pozdĕ, nez'li nikdy=ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (αὐτ. IV, 665, 1). — **Πολων**. Lepiey poz'no niz'li nigdy=ὁμ. (αὐτ.).

4. Νωρὶς νὰ τὰ βάνῃς,
καὶ ἀργὰ νὰ τὰ βγάζῃς.
(Β. 173, 75).

Ἐννοεῖται ἴσως τὰ ὑποδήματα, ἢ τι παραπλήσιον· ὅτι δηλ. ἐνωρὶς πρέπει ν' ἀρχίζῃ ἡ ἐργασία καὶ ὀψὲ τῆς ἡμέρας νὰ τελειώνῃ. Ἀλλ' ἂν λάβωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ἄλλας τινὰς ὁμοίας (βλ. ἥλιος 33. 34. 55, μεσημέρι 1), πειθόμεθα ὅτι καὶ εἰρωνικῶς δύναται ἴσως νὰ λεχθῇ ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ὀκνηρῶν, τῶν ἀπροθύμως ἐπιλαμβανομένων τῆς ἐργασίας, μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου, καὶ πρὸ τῆς ὥρας καταπαυόντων αὐτήν. Ὁ λόγος ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀναφέρεται εἰς τὴν ἔξοδον τῆς ποίμνης πρὸς βοσκὴν καὶ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν μάνδραν.

ἀργάζω

1. Ἀ δὲν τἀργάσῃς τὸ πετσί, παποῦτσι δὲν τὸ κάνεις.
(Κα. 61).

Τὸ ἀδέψητον δέρμα εἶναι ἀκατάλληλον πρὸς κατασκευὴν ὑποδημάτων, ἀνάγκην δ' ἔχει κατεργασίας ὅπως κατασταθῇ χρήσιμον. Οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἂν μὴ πάθῃ πολλὰ δὲν μορφώνεται, καὶ ὁ παῖς ἂν μὴ παιδαγωγηθῇ αὐστηρῶς διαφθείρεται. Δι' ἄλλης μεταφορᾶς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζουσιν ἡ βυζαντινὴ ἐν λ. δέρνω 27 καὶ αἱ παραλλαγαὶ αὐτῆς.

2. Οἱ πατούσαις του εἶν' ἀργασμέναις.

(Ἠπείρου Ἀρ. 1668. — Β. 104, 176).

Τὰ πέλματα τῶν ποδῶν του εἶναι κατειργασμένα ὡς δέρματα. Ἐπὶ τῶν ἐσκληραγωγημένων, καὶ ἐπὶ τῶν πολλὰ ὑποστάντων καὶ πολλὰ ἐκ τῶν παθημάτων διδαχθέντων.

ἀργαλειὸς

1. Κάννει πλέο μία γυναῖκα 'ς τἀργκαλεῖο παρὰ κατὸ 'ς τὸν ἀγράστη.

(Βούας Καλαβρίας. Μor. '90, 33).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἀργκαλεῖο, ὁ ἐν Ἑλλάδι ἀργαλειὸς ἢ λάκκος, ὁ ὀριζόντιος ἱστὸς τῶν ὑφαντῶν· ἀργαλειὸς μὲν ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐργαλεῖον (πρβλ. τὰς λ. ἄλογο, ψάρι κτλ.), λάκκος δὲ ἀπὸ τοῦ λάκκου, ὑπὲρ ὃν ἐνιαχοῦ ἐντείνουσι τὸν ἱστόν, τοῦ ὑφάντου ἔχοντος τοὺς πόδας ἐντὸς τοῦ ὀρύγματος. Ἀγράστη δὲ ἡ ἄτρακτος. Κατὰ τὴν παροιμίαν, ἡ ἐργασία τῆς ὑφαντρίας ἔχει πολλῷ μείζονα ἀξίαν ἀπὸ τὴν τῆς κλωστρίας.

2. Τὸ κέντισμά εἶναι γλέντισμα κ' ἡ ρόκκα εἶναι σιργιάνι, κι' ὁ πικραμένος ἀργαλειὸς εἶναι σκλαβιὰ μεγάλη.

(Πκζ. 340, 27.—Γορτυνίας [κι' ὁ ῥημασμένος ἀ.] — Μεσσηνίας. — Καρυᾶς Κορινθίας παρὰ Γ. Τσαγρῆ [κι' ὁ πονεισμένος ἀ.]. — Στερεᾶς Ἑλλάδος [Τὸ κέντημα εἶναι γλέντι - κι' ὁ ἔρμος ὁ ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 1, ἀνυφανταρειὸ 1, ἀργαστῆρι 1. Ἡ παροιμία αὕτη φέρεται παρεμβεβλημένη καὶ ἐν ᾄσματι τοῦ χοροῦ ἠπειρωτικῷ παρὰ Χασιώτῃ Συλλ. δημ. ᾀσμ. σ. 62 ἀρ 14 [κι' αὐτὸς ὁ ἔρμος ἀ.] καὶ ἐν γαμηλίῳ θεσσαλικῷ ἐν Ἑστίᾳ τ. ΙΕ' σ. 360 [Τὸ κέντημ' εἶναι γλέν-

τημα, ἡ ῥ. ναι σεργιάνι, ὁ ἔρημος ὁ ἀ. εἶναι μεγάλ' ἀνάγκη.] — Ἡ παροιμία διδάσκει, ὅτι τῶν γυναικείων ἐργασιῶν ἐπιπονωτάτη εἶναι ἡ ὑφαντική· ἡ δὲ ποικιλτικὴ καὶ ἡ κλωστικὴ εἶναι παιδιαὶ παραβαλλόμεναι πρὸς αὐτήν.

ἀργαστῆρι

1. Ὅποια θέλει νὰ γεράσῃ
ἀργαστῆρι ν' ἀγοράσῃ.
τσ' ὅποια θέλει νά ναιν νιά,
νὰ πᾷ νὰ μάθῃ τὰ πλουμιά.
(Μεγίστης παρ' Ἀχ. Διαμαντάρα)

Βλ. ἀνυφανταρειὸ 1, ἀργαλειὸς 2. Πλουμὶ (λατ. pluma) τὸ κέντημα, ἀργαστῆρι δ' ὁ ἀργαλειός.

2. Τἀργαστῆρι
θέλει κουτσὸ νοικοκύρη.
(Β. 292, 117).

Βλ. πραματευτὴς 19. Ὅτι ὁ ἔμπορος σπανίως πρέπει ν' ἀπομακρύνηται τοῦ καταστήματός του· ὅθεν ἰδεώδης τύπος ἐμπόρου εἶναι ὁ χωλὸς ἔμπορος, ὁ κατ' ἀνάγκην δυσκολευόμενος νὰ κινῆται καὶ διημερεύων ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ του. Παραπλήσιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** In campagna andarghe, e in botega starghe = 'ς τὴν ἐξοχὴ νὰ πᾷς καὶ νἄρχεσαι καὶ 'ς τἀργαστῆρι νὰ στέκεσαι. (βενετ. Pasqualigo 30). — **Γερμαν.** Für einen Krämer ist's ein Glück, wenn er auf einem Fuss lahm ist = εὐτυχία εἶναι γιὰ τὸν ἀργαστηριάρη, ἂν εἶναι κουτσὸς ἀπὸ τό να πόδι. (W. II, 1573, 28). — **Σερβ.** Κουτσὸς πραματευτὴς πουλεῖ τὰ περισσότερα. (Vuk 339). — **Τουρκ.** Ὁ ἀργαστηριάρης πρέπει νὰ εἶναι κουτσὸς ἀπὸ τό να πόδι. (Merx 98).

ἀργαστηριάρης

1. Ὁ ἀργαστηριάρης πρέπει νά χῃ κοιλιὰ μεγάλη καὶ τρύπια αὐτιά.
(Β[1]. 83, 122. — Β. 178, 28).

Βλ. ταβερνάρης 1. Πρέπει νὰ ἔχῃ μεγάλην κοιλίαν διὰ νὰ «τὰ χωνεύῃ ὅλα», καὶ τρύπια αὐτιά, διὰ νὰ διέρχωνται δι' αὐτῶν χωρὶς νὰ παραμένωσιν αἱ ὕβρεις καὶ οἱ ὀνειδισμοί. Ὀφείλει δηλ. ὁ ἔμπορος χάριν τοῦ κέρδους νὰ ὑπομένῃ ἀγογγύστως πάντα ἐξευτελισμόν. Τοῦτο δ' ὁ Ἀριστοτέλης ὡς ἴδιον τῆς αἰσχροκερδείας ἀναγράφει· «πάντες γὰρ (οἱ τὰς ἀνελευθέρους ἐργασίας ἐργαζόμενοι) ἕνεκα κέρδους, καὶ τούτου μικροῦ, ὀνείδη ὑπομένουσιν» (Ἠθ. Νικομ. Δ', 3 σ. 1122α, 2). καὶ κατωτέρω· «αἰσχροκερδεῖς γάρ· κέρδους γὰρ ἕνεκα ἀμφότεροι πραγματεύονται καὶ ὀνείδη ὑπομένουσιν» (αὐτ. 1122 α, 8). καὶ ἀλλαχοῦ: «αἰσχροκερδία μέν, καθ' ἣν κερδαίνειν ζητοῦσι πανταχόθεν καὶ τὸ κέρδος τῆς αἰσχύνης περὶ πλείονος ποιοῦνται. (π. ἀρετῶν καὶ κακιῶν σ. 1251 β.).

ἀργία

1. Ἀργία καὶ κατάλυσις.

(Κα. 713).

Ἐπὶ τῶν ἐν ἀφροντιστίᾳ καὶ ῥᾳστώνῃ διαγόντων τὸν βίον. Ἐλήφθη ἐκ τοῦ ἐν τῷ Ὡρολογίῳ πρὸς κανονισμὸν τῆς διαίτης τῶν μοναχῶν σημειώματος περὶ ἑκάστης ἑορτῆς: «Ἀργία καὶ κατάλυσις οἴνου καὶ ἐλαίου».

2. Αὐτουνοῦ ἡ ἀργιά του προφητειαῖς δὲν γέμει.

(Σύμης. ΚΠ. Η', 488, 162).

Βλ. ὀκνὸς 12. 24 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Εἰρωνικῶς ἐπὶ ὀκνηρῶν ἀποφευγόντων τὴν ἐργασίαν ἐπὶ οἱαισδήποτε προφάσεσιν.

3. Ἡ ἀργία γεννάει κάθε ἁμαρτία.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου. — Ζατούνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. ἀκαμωσιὰ 1. 2. 3. Ὁ ἀργὸς εἶναι εὐεπίφορος εἰς τὸ κακόν. «Πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνήρ, κενὴν ἔπι ἐλπίδα μίμνων, | χρηΐζων βιότοιο, κακὰ προσελέξατο θυμῷ», εἶπεν ὁ Ἡσίοδος (Ἔργ. 498-9), καὶ τὴν γνώμην ταύτην ἀναπτύσσων ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς ἐπάγεται:

«Τοὺς ἐν ἀργίᾳ ζῶντας, καὶ τὰς ἐλπίδας κενὰς ἔχοντας, ἅτε μηδὲν ἑαυτοῖς συνειδότας ἔργον εἰς εὐπορίαν συντεῖνον, ἀνάγκη πολλὰ τῷ ὄντι κακὰ προσεννοεῖν διὰ τὴν ἀπορίαν ὅπως ἂν τραφῶσιν· ἐντεῦθεν λωποδύται γίνονταί τινες, ἐντεῦθεν ἱερόσυλοι, ἐντεῦθεν φιλοπράγμονες, καὶ πάντες ὅσοι τὸν βίον ἐκ τῶν ἀλλοτρίων ἔχειν ἐπινοοῦσι». Ὁ δὲ Σοφοκλῆς (ἀπ. 287 Nauck παρὰ Στοβ. Λ', 6) λέγει: «Τίκτει γὰρ οὐδὲν ἐσθλὸν εἰκαία σχολή». (Πρβλ. καὶ ὁμοίαν γνώμην τοῦ Σοφοκλέους ἢ τοῦ Μενάνδρου ἐν λ. ἀκαμάτης 36). — «Ἀργία κακουργίας ἀρχὴ» (Γεωργίδης παρὰ Boissonade Anecd. gr. I, 2)· «ἐπὶ τὴν μυρίων μητέρα κακῶν νωθείαν καὶ μαλακίαν κεχωρήκασιν». (Λιβάν. II, 303 R.). Ἡ αὐτὴ γνώμη εὕρηται καὶ παρὰ τῷ Σειρὰχ λγ', 29: «πολλὴν γὰρ κακίαν ἐδίδαξεν ἡ ἀργία», ὁπόθεν ἡ παρὰ Boissonade An. gr. III, 466: «πᾶσαν γὰρ κακίαν, φησίν, ἐδίδαξεν ἡ ἀργία». - Παραπλήσιον τὸ τοῦ Μ. Κάτωνος παρὰ Columel. 11, 1, 26: Nihil ageado homines male agere discunt. Πρβλ. καὶ Caton. dist. 1, 2: Nam diuturna quies vitiis alimenta ministrat.

Ὅμοιαι παροιμίαι ξένων ἐθνῶν: **Ἰταλ.** L'ozio è il padre del vizio = ἡ ἀργία γεννᾷ τὸ ἐλάττωμα. (Giani 1220). L'ozio è il padre di tutti i vizi = ἡ ἀργία γεννᾷ ὅλα τὰ ἐλαττώματα. (Giusti 228. Πολυπληθεῖς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè III, 204. D. II, 112 καὶ σ. 494. Pasqualigo 240). L'oziosità è origine d'ogni male = ἡ ἀργία εἶναι ἡ ἀρχὴ κάθε κακοῦ. (W. III, 791, 17). Niente facendo s'impara a far male = ὅταν δὲν κάνῃ κἀνεὶς τίποτε, μαθαίνει νὰ κάνῃ τὸ κακό. (D. II, 112, μετάφρασις τῆς γνώμης τοῦ Κάτωνος). Sa mandronia est causa de milli males = ἡ ἀκαμωσιὰ εἶναι αἰτία χίλιων κακῶν. (σαρδηνία, Pitrè III, 204). Sa preìtia est sa mama de sa miseria, su trabagliu su babbu de sas ricchesas = ἡ ὀκνιὰ εἶναι ἡ μητέρα τῆς δυστυχίας, ἡ δουλειὰ γεννᾷ τὰ πλούτη. (ἐπίσης, D. II, 112). L'uziusu di raru è virtuusu = ὁ ἀργὸς σπανίως εἶναι καλὸς ἄνθρωπος. (σικελική, Pitrè III, 208). La pigrizia fomenta i vizii = ἡ ὀκνιὰ αὐξάνει τὰ ἐλαττώματα. (W. III, 793, 30). — **Γαλλ.** L'oisiveté est la mère de tous les vices (Littré λ. oisiveté. Quitard 570).

L'oisiveté engendre le vice. (W. III, 793, 35). D'oisiveté vient tout péché. (αὐτ. 791, 17). Oiseuse est chose amère, de tout mal droite mère. (καμπαν. D. II, 112). Lou mânco dë sërvîcë, ës lou pâirë d'âou vîcë = ἡ ἀδουλειὰ γεννᾷ τὸ ἐλάττωμα. (λαγκεδοκ. αὐτ. μετὰ νεοπροβηγκιανῆς παραλλαγῆς). — **Καταλαν.** L'ociositat es mare de tots los vicis = ἡ ἀργία εἶναι μητέρα ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων. (αὐτ.). — **Ἴσπαν.** La ociosidad es madre de los vicios = ἡ ἀργία εἶναι μητέρα τῶν ἐλαττωμάτων. (Haller 398). Muchos males engendra la ociosidad = πολλὰ κακὰ γεννᾷ ἡ ἀργία. (D. II, 112). — **Ἀγγλ.** Idleness is the root of all evil = ἡ ἀργία εἶναι ἡ ῥίζα ὅλων τῶν κακῶν. (αὐτ.). By doing nothing we learn to do ill = ὅταν δὲν κάνωμεν τίποτα μαθαίνομε νὰ κάνωμε κακά. (αὐτ.). — **Ἰσλανδ.** Yðjuleysið er margs ills móðir = ἡ ἀργία εἶναι πολλῶν κακῶν μητέρα. (αὐτ.). — **Δαν** Lediggang er Begyndelsen (Roden) til alt Ondt = ἡ ἀργία εἶναι ἡ ἀρχὴ (ἢ, ἡ ῥίζα) ὅλων τῶν κακῶν. (αὐτ.). Ladhed leurer laster = ἡ ἀκαμωσιὰ διδάχνει τὸ ἐλάττωμα (W. IV, 1282, 9). — **Νορβηγ.** Yrkjeløysa er Upphav til alt ìlt = ἡ ἀργία εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν κακῶν (D. II 112). Yrkjeløysa er Moder til mangt ild = ἡ ἀργία εἶνε μητέρα πολλῶν κακῶν. (αὐτ.). — **Σουηδ.** Låttia låhrer laster = ἡ ἀκαμωσιὰ διδάχνει τὸ ἐλάττωμα. (W. III, 793, 35. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. καὶ ἐν σ. 792, 17). — **Ὁλλανδ.** Ledigheid is de moeder van alle kwaad = ἡ ἀργία εἶναι ἡ μητέρα ὅλων τῶν κακῶν. (αὐτ. 791, 17). Ledigheid is de oorzaak van veel zonden = ἡ ἀργία εἶναι ἡ ἀρχὴ πολλῶν ἁμαρτιῶν. (αὐτ.). Luiheid is de aanvang van allen laster = ἡ ὀκνιὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων. (αὐτ.). Leecheyt is moeder van alle quaethede = ἡ ὀκνιὰ εἶναι μητέρα ὅλων τῶν κακιῶν. (φλαμανδ. D. II, 112). — **Γερμαν.** Müssiggang ist aller Laster anfang = ἡ ἀργία εἶναι ὅλων τῶν ἐλαττωμάτων ἀρχή. (W. III, 791, 17. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 3. 12-14. 792, 18. 19. 22. I, 945, 1. 2. 5. D. II, 112). — Müssiggang ist der Sünden anfang = ἡ ἀργία εἶναι τῶν ἁμαρτιῶν ἡ ἀρχή. (W. III, 792, 21. Βλ. αὐτ 20. 791, 1. 793, 41). Müssiggang lehrt viel Böser = ἡ ἀργία διδάσκει πολλὰ κακά. (αὐτ. 793, 35. Βλ. αὐτ.

34. 791, 7). Trägheit ist die Mutter der Sünde = ἡ ἀκαμωσιὰ εἶναι ἡ μητέρα τῶν ἁμαρτιῶν. (αὐτ. IV, 1282, 9). — **'Αραβ.** ilbtāli kerxānit is's'itān = ἡ ἀργία εἶναι τὸ ἐργαστῆρι τοῦ διαβόλου (Tallqvist 31). — **Τουρκ.** Ἡ ἀκαμωσιὰ γεννᾷ φροντίδες. (Decourdemanche 616).

ἀργοκίνητος

1. 'Αργοκίνητο καράβι.
(Β. 32, 407. — Πτζ. 220, 92. — Κοινή).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀκίνητος 1. 'Επὶ νωθρῶν καὶ δυσκινήτων, παρομοιαζομένων πρὸς βραδύπλουν σκάφος.

2. 'Αργοκίνητο καράβι,
κάθε χρόνο καὶ ταξίδι.
(Κα. 715).

Διαπλατυσμὸς τῆς προηγουμένης.

ἀργομοῖρα

1. Ἄλλαις γουργομοίραις
κι' ἄλλαις ἀργομοίραις.
(Γορτυνίας).

Γουργομοῖρα ἡ γοργὴν τὴν μοῖραν ἔχουσα, ἤτοι ἡ ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ὑπανδρευομένη, διότι μοῖρα ἐπὶ τῶν κορασίων λέγεται καὶ ὁ γάμος· ἀργομοῖρα δὲ ἡ ὀψὲ νυμφευομένη. Λέγεται ὡς καὶ ἡ ἑπομένη πρὸς παραμυθίαν ἀγάμων ἐνηλίκων νεανίδων, ὁσάκις νεώτεραι αὐτῶν νυμφεύονται. Πᾶσαι δηλ. αἱ νεάνιδες θ' ἀποκατασταθῶσιν, ἄλλαι μὲν ταχύτερον, ἄλλαι δὲ βραδύτερον.

2. 'Αργομοῖρα
καλομοῖρα.
(Πτζ. 220, 93).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην, βλ. καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. τύχη 18 καὶ τὰς παραλλαγὰς αὐτῆς. Καὶ αὕτη παραμυθητικὴ τῶν ἀγάμων νεα-

νίδων· ὅτι ἡ μὴ νυμφευθεῖσα, καίπερ παρελθούσης τῆς ὥρας, θὰ συνάψῃ πάντως ὕστερον εὐτυχῆ γάμον.

ἀργομοίρης

1. Τοῦ ἀργομοίρη τὰ παιδιὰ τοῦ μαχαλᾶ κοπέλλια.

(Krumbacher ἐν Ber. d. bayr. Akad. 1887. II σ. 82).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ὄψιμος 4 καὶ τὰς αὐτόθι ἀναφερομένας παραλλαγάς. Ὁ ἐν προβεβηκυίᾳ ἡλικίᾳ νυμφευθεὶς δὲν θὰ προφθάσῃ νὰ μεριμνήσῃ περὶ τῶν τέκνων του, διότι ὁ θάνατος θὰ ἐπέλθῃ πρὸ τῆς ἐνηλικιώσεως αὐτῶν· οὕτω δὲ ταῦτα ἐστερημένα τῆς πατρικῆς προστασίας θὰ περιστῶσιν εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑπηρετῶσι τοὺς γείτονας ἢ θὰ διημερεύωσιν ἀνεπιτήρητα ἀνὰ τὰς ὁδοὺς τῆς συνοικίας.

ἀργὸς

1. Ἀργὸς δουλειὰ δὲν ἔχει, τὸν κάτη λεῖ καὶ δένει.

(Βάρνερ: ἀργὸς 1 [Ὁ ἀ. δ. δὲν εἶχε κ' ἔλυε κ' ἔδενε τὸ σάκκο] — Θήρας. Παρνασ. Γ', 425, 35).

Βλ ἀδειανὸς 8, δουλειὰ 51 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ὁ ἄεργος κατατρίβει τὸν χρόνον εἰς ἀνωφελῆ καὶ πολλάκις ἐπιζήμια ἔργα.

1α*. Ἀργὸς ἐκλάσθη καὶ εἶπεν. «Αἱ εὐχαί μου ἐπληρώθησαν».

(Αἰσώπ. 5. Ἐν τῷ κώδ. Μον. Δ. Γ. Ἀ. κλασθείς, αἱ εὐ. μου εἶπεν ἐ.).

Σημερινὴν παραλλαγὴν ταύτης δὲν εὗρον. Ἡ ἔννοια εἶναι ὅτι ὁ ὀκνηρὸς προτιμᾷ νὰ ὑποστῇ οἱανδήποτε ζημίαν, ὅπως μὴ κοπιάσῃ ἥτις ἔννοια διὰ διαφόρων μεταφορῶν καὶ ἐν ἄλλαις παροιμίαις ἐκφράζεται (πρβλ. ἀκαμάτης 27. 30). Ὁ τῆς προκειμένης βυζαντινῆς παροιμίας ὀκνηρὸς χαίρει παθὼν κάταγμα, διότι θὰ παρέχῃ τοῦτο αὐτῷ εὔλογον πρόφασιν πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ἐργασίας [1]).

[1]) Τὸ ἐκλάσθη ἀντὶ τοῦ δημώδους ἐτσακίσθη. Οὕτως ἡρμήνευσε καὶ ὁ Jernsted ἐν Ἐφημερ. τοῦ ῥωσικοῦ ὑπουργείου τῆς δημ. ἐκπαιδ. 1893 σ. 30. 1894 σ. 150-1. Ἀλλ' ὁ Krumbacher (MGS. σ. 257-9) ὑποστηρίζει ὅτι τὸ ἐκλάσθη κεῖται εἰς τὴν σημασίαν

2. * Ἀργὸς ἐργάτης δρέπανον ἀλλάσσει.

(Αἰσώπ. κωμ. 4).

Ἡ παροιμία εἶναι ἔμμετρος (τρίμετρος ἰαμβικὸς καταληκτικός). Παραλλαγὴ αὐτῆς σημερινὴ δὲν μοὶ εἶναι γνωστή, πλὴν τινων παροιμιῶν δι' ἄλλων μεταφορῶν τὴν αὐτὴν ἐκφερουσῶν ἔννοιαν (βλ. κακὸς 49. 65, πρβλ. 47. 48. 50. 51. 66, ὀκνὸς 2), ἐνῷ παρ' ἄλλοις λαοῖς φέρονταί τινες παρεμφερέστεραι. Ἡ ἔννοια δὲ τῆς παροιμίας, ὅτι ὁ ὀκνηρὸς ἐργάτης παντοίας ἐξευρίσκει προφάσεις πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐργασίας.

Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Al malo zappatore ogni zappa gli è peggiore = 'ς τὸν κακὸ σκαφτιὰ κάθε ἀξίνα τοῦ φαίνεται χειρότερη. (Castagna 32, 16. Παραλλαγὴν βλ. παρὰ Pitrè III, 191). A cattivo lavoratore, ogni zappa dà dolore = 'ς τὸν κακὸν ἐργάτη κάθε ἀξίνα τοῦ φέρνει πόνο. (τοσκαν. Giusti 225). Cattivo lavoratore a ogni ferro pon cagione = κακὸς ἐργάτης ῥήχνει τὴν αἰτία σὲ κάθε σίδερο. (ἐπίσης, αὐτ. Giani 882). Cattivo lavoratore non trova mai buona terra = κακὸς ἐργάτης δὲν βρίσκει ποτὲ καλὸ χωράφι. (W. I, 263, 225). Al cattivo lavoratore or gli casca la zappa, orra il marrone = τοῦ κακοῦ ἐργάτη πότε τοῦ πέφτει ἡ ἀξίνα, πότε τὸ σκαλιστῆρι. (τοσκαν. Pitrè III, 192). A lu malu zappaturi, ogni zappa lu struppia = τὸν κακὸ σκαφτιὰ κάθε ἀξίνα τὸν κουράζει. (σικελ. αὐτ. 191). A lu malu mitituri cci 'mpinci lu filu di la jina = τὸν κακὸ θεριστὴ τὸν τρυπᾷ τὸ ἄγανο τῆς βρώμης. (ἐπίσης, αὐτ.). Per chi un sa zappà, tutte e zappe so malfatte = γιὰ ὅποιον δὲν ξεύρει νὰ σκάβῃ, ὅλαις αἱ ἀξίναις εἶναι κακοφτειασμέναις. (κορσικαν. D. II, 329). Al cativ paisà casca despès la zapa da le ma = τοῦ κακοῦ χωριάτη πέφτει συχνὰ ἡ ἀξίνα ἀπὸ τὰ χέρια. (περγαμην. αὐτ.). Tótta la colpa l'è dé mandgh = ὅλο τὸ σφάλμα εἶναι 'ς τὸ στειλιάρι. (ῥωμ.

τοῦ ἔπαρδεν. Ἡ χρῆσις ὅμως τοῦ παθητικοῦ ἀορίστου τοῦ κλάω - άνω εἰς τὴν σημασίαν ταύτην εἶναι ἄγνωστος εἰς τὴν δημώδη, οὐδὲ παρὰ παλαιοτέρῳ τινὶ γραπτῷ μνημείῳ εὕρηται· ἄλλως δὲ καὶ ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας δὲν θὰ ἦτο σαφής, οὕτως ἑρμηνευομένου τοῦ ῥήματος.

αὐτ.). A i gattivi marinari tutti i venti so cuntrarj = 'ς τοὺς κακοὺς ναυτικοὺς ὅλοι οἱ ἄνεμοι εἶναι ἐνάντιοι. (κορσικαν. αὐτ.). Catia laandera troa mai la buna preda = κακὴ πλύστρα ποτὲ δὲ βρίσκει τὴν καλὴ σανίδα. (λομβαρδ. αὐτ. μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Cattivo scrittore ogni pelo l'impedisce = κακὸ γραμματικὸ κάθε τρίχα τὸν ἐμποδίζει. (W. IV, 338, 17). Ogni minima cosa disturba il cattivo lavoratore = κάθε μικρὴ αἰτία ταράζει τὸν κακὸν ἐργάτη. (αὐτ. I, 122, 51). — **Γαλλ.** Un méchant ouvrier ne saurait trouver de bons outils. (Littré λ. outil 5. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ Leroux II, 143. Legai 375. D. II, 329 καὶ σ. 502). καὶ ἀντιθέτως: Un bon ouvrier se sert de toute sorte d'outils. (Littré αὐτ.) — **Ἱσπαν.** A ruyn official, que quiera le embaraça = τὸν κακὸν ἐργάτη (ὑπάλληλο) τὸ κάθε τι τὸν στενοχωρεῖ. (Valles 292 = Haller 351). — **Ἀγγλ.** An ill workman quarrels with his tools = κακὸς ἐργάτης μαλλώνει μὲ τὰ ἐργαλεῖά του. (W. V, 801, 18). Never had ill workman good tools = ποτὲ κακὸς ἐργάτης δὲν ἔχει καλὰ ἐργαλεῖα. (D. II σ. 502). A bad shearer never had a good syckle = κακὸς θεριστὴς ποτὲ δὲν ἔχει καλὸ δρεπάνι. (D. II, 329 μετὰ σκωτικῆς παραλλαγῆς). — **Νορβηγ.** Ein ringer Roar lastar paa Aararna = κακὸς κωπηλάτης βρίζει τὰ κουπιά. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Een slecht maaijer heeft nooit eene goede zeissen = κακὸς θεριστὴς δὲ ἔχει ποτὲ καλὸ δρεπάνι (W. III, 339, 2). De bijl is altijd bot voor iemand, die niet disselen kan = τὸ σκεπάρνι εἶναι πάντα κακὸ γιὰ ὅποιον δὲν μπορεῖ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ. (W. V, 588, 12). — **Γερμ.** Wer nicht arbeiten will, findet immer eine Ausrede = ὅποιος δὲ θέλει νὰ δουλέψῃ βρίσκει πάντα πρόφαση. (W. I, 122, 51) Ein schlechter Arbeiter kann kein gutes Werkzeug finden = κακὸς ἐργάτης δὲν μπορεῖ νά βρῃ καλὸ ἐργαλεῖο. (αὐτ. 124, 17). Einem faulen Arbeiter ist jede Hacke zu schlecht (jedes Beil zu stumpf) = 'ς ὀκνὸν ἐργάτη κάθε δικέλλι εἶναι παραπολὺ κακό· ἢ, κάθε τσικοῦρι εἶναι μουδιασμένο (αὐτ. 18) καὶ ἀντιθέτως: Einem guten Arbeiter ist jedes Werkzeug recht = σὲ καλὸν ἐργάτη κάθε σύνεργο κάνει. (αὐτ. 19). Einem faulen Bauer ist kein

Pflug gut genug = 'ς ἀκαμάτη χωριάτη κἀνένα ἀλέτρι δὲν φαίνεται ἀρκετὰ καλό (αὐτ. 262, 200). Faule Bauern finden keinen guten Acker = ἀκαμάταις χωριάταις κἀνένα χωράφι δὲ βρίσκουν καλό. (αὐτ. 263, 225). Ein schlechter Mäher hat selten eine gute Sense = κακὸς θεριστὴς σπανίως ἔχει καλὸ δρεπάνι. (αὐτ. III, 338, 2). Einem ungeschickten Zimmermann taugt (passt) kein Beil = σὲ μαραγκὸ ἀνάξιο δὲν φελᾷ (κάνει) κἀνένα σκεπάρνι. (αὐτ. V, 588, 2). Wenn der Schreiber nicht taugt, giebt er den Federn die Schuld = ὅταν ὁ γραμματικὸς δὲν φελᾷ ῥήχνει τὸ βάρος 'ς τὴν πέννα. (W. IV, 338, 17, διαλεκτικὴ παραλλαγὴ παρὰ D. II, 329).

3. Ἀργὸς κι' ὀκνὸς ζευγάρι.

(Κα. 716).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἄνεργος 1.

4.* Ἀργὸς παῖς ὅλος νοῦς.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 100. Ἐν τῷ Λαυρεντ. κώδ. ὁλορνοῦς συνάπτεται δ' ἐν τούτῳ ἡ παροιμία μετὰ τῆς ἐν λ. ἐγείρομαι 1, διὸ καὶ δὲν ἐχωρίσθη ταύτης ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τοῦ Piccolomini καὶ τοῦ Kurtz· ἐν τῷ βαροκκιανῷ ὅμως κώδ. φέρεται ὡς χωριστὴ παροιμία. Ὅτι δ' εἶναι δύο διάφοροι παροιμίαι ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Crusius ἐν Rhein. Mus. τ. 42 σ. 409. Ὁ Sitzler ἐν N. phil. Rundschau 1887 ἀρ. 13 παραδιορθώνει: «Ἀργὸς καὶ βλάξ (ἢ ἄπονος) βοῦς οὐδὲ μετὰ μοχλῶν ἐγείρεται»).

Παραλλαγὴ τῆς βυζαντινῆς ἐν λ. ὀκνὸς 12 (Ἀθων. Γ', 3 τ. Α' σ. 10)· νεωτέρας δὲ παραλλαγὰς ἢ παρεμφερεῖς παροιμίας βλ. ἐν λ. ἀκαμάτης 1. 2. 4. 11. 34, ἀργία 2, ὀκνὸς 2α. 8. 11α. 13. 14. 23-25, ψεύτης 30, ὀκνεύομαι 4. Ὅτι ὁ ὀκνηρὸς εἶναι εὐμήχανος, πολλὰς ἐπινοῶν προφάσεις πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐργασίας. Συνήθως ἐν ταῖς παραλλαγαῖς τῆς παροιμίας λέγεται προφήτης ἢ μάντις, διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον φέρει ἀντιρρήσεις κατὰ τῆς ἐπιτυχίας τοῦ ἀνατιθεμένου αὐτῷ ἔργου, προλέγων ὅσα ἐνδεχόμενον εἶναι νὰ παρουσιασθῶσιν ἐμπόδια καὶ νὰ φέρωσι τὴν ἀποτυχίαν αὐτοῦ. — Τὴν παροιμίαν ταύτην ἴσως εἶχε κατὰ νοῦν ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης λέγων (Β', 14 σ. 97, 5 Bonn. σ. 98 De Boor): «ἔχει καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων ὁ ὄκνος

ἐγκώμιον· μάντις ἐστὶν αὐτοδίδακτος καὶ στοχαστὴς ἑτοιμότατος, ἀεὶ τοῖς πράγμασι τὴν ἀναβολὴν ἀποσχεδιάζων αὐτόματον». Ὅμοιαι δ' εἶναι καὶ αἱ ἑξῆς ξέναι παροιμίαι: **Ὁλλανδ.** Een onwillige bode is een half profeet = ἄθελος μαντατοφόρος εἶναι μισὸς προφήτης. (W. I, 442, 9). Luije lieden zijn halve profeten = οἱ ἀκαμάταις εἶναι μισοὶ προφήταις. (W. III, 71, 572).—**Γερμαν.** Ein fauler Knecht prophezeit nicht schlecht = ἀκαμάτης δοῦλος προφητεύει ὄχι κακά. (W. II, 1424, 36). Faul knecht seind gut propheten = ἀκαμάταις δοῦλοι εἶναι καλοὶ προφήταις. (αὐτ. 1425, 74). Faule Leute sind gute Propheten = οἱ ἀκαμάταις εἶναι καλοὶ προφήταις. (αὐτ. III, 71, 572). Ein fauler (unwilliger) Bote ist ein halber (guter) Prophet = ἀκαμάτης (ἢ, ἄθελος) μαντατοφόρος εἶναι μισὸς (ἢ, καλὸς) προφήτης. (αὐτ. I, 442, 9 μετὰ γερμανοεβραϊκῆς παραλλαγῆς αὐτ. καὶ ἐν τ. IV σ. 127).

5.* Ἀργῷ μαγείρῳ πάντα ἐκζεστά.
(Αἰσώπ. κωμ. 3).

Ὁ Kurtz παρὰ Jernsted ἐν Ἐφημ. τοῦ ῥωσ. ὑπουργείου τῆς δημ. ἐκπαιδεύσεως 1894 σ. 150 παραδεχόμενος ὅτι τὸ ἐκζεστὸν κεῖται ἐνταῦθα εἰς τὴν σημασίαν τοῦ elixus παρατηρεῖ ὅτι «ἡ παροιμία περιέχει εἰρωνικὸν ἔπαινον τῆς ὀκνηρίας· ὁ ὀκνηρὸς μάγειρος, ὁ μετὰ κόπου ἀποφασίζων νὰ ἐξαγάγῃ ἐκ τοῦ πυρὸς τὴν χύτραν, θεωρεῖ πάντα τὰ ἐδέσματα ἐπαρκῶς μαγειρευμένα». Ἀλλὰ τὸ ἐκζεστόν, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. Α΄ σ. 121) ἑρμηνεύων παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ τὴν λέξιν, εἶναι μᾶλλον τὸ σήμερον λεγόμενον βραστὸν (bouilli). Ὁ δὲ νοῦς τῆς παροιμίας, ὅτι ὀκνηρὸς μάγειρος προτιμᾷ τὰ εὐκόλως μαγειρευόμενα φαγητά, τὸ εὐκολώτατον δὲ πάντων καὶ μὴ ἀπαιτοῦν πολλὰς φροντίδας εἶναι τὸ βραστόν.

6. Γιὰ τοὺς ἀργοὺς πάντα ναι γιορτή.
(Βερ. 21, 7 [Διὰ] — Β. 47, 71).

Βλ. ἀρ. 8.

7.* Δωρεὰν πόνει καὶ ἀργὸς μὴ καθέζου.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 86).

Ἀπαράλλακτος τουρκικὴ παροιμία παρὰ Decourdemanche 618.

8. Ὁ ἀργὸς κάθε μέρα τὸ ἔχει γιορτή.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1757 [τό χει] — Β. 178, 30 [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 6, ὀκνὸς 2, νηστεία 1, νηστεύω 8. Οἱ ὀκνηροὶ τιμῶσι μεγάλως τὰς ἑορτάς, ὡς παρεχούσας αὐτοῖς εὐπρόσωπον ἀφορμήν, τὰ θρησκευτικὰ νόμιμα, ἵνα δικαιολογήσωσι τὴν ἔμφυτον αὐτοῖς ἀποστροφὴν πρὸς τὴν ἐργασίαν, καὶ πᾶσαν ἡμέραν εἰς ἑορτὴν μεταβάλλουσιν, ἀπέχοντες τῆς ἐργασίας. — Ἡ παροιμία εἶναι ἀρχαία: «Ἀεργοῖς αἰὲν ἑορτά» (Θεοκρίτ. ΙΕ', 26), ἑρμηνευομένη ὑπὸ τοῦ Σχολιαστοῦ τοῦ Θεοκρίτου ὡς ἑξῆς: «οἱ ἀργοὶ καθήμενοι πρὸς τὰς ἑορτὰς ἀεὶ πορεύονται». — Παρέλαβον δ' αὐτὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων ἢ αὐτοτελῶς τὴν αὐτὴν γνώμην ἐν παροιμίαις ἐξέφρασαν καὶ νεώτεροι λαοί. **Ἰταλ.** In casa de poltroni è festa ogni dì = 'ς τὸ σπίτι τῶν ἀκαμάτηδων εἶναι γιορτὴ καθημέρα. (W. I, 942, 45). A casa Poltroni è sempre festa = 'ς τὸ σπίτι τ' Ἀκαμάτη εἶναι πάντα γιορτή. (Giusti 229. Giani 1334). Per i poltroni è sempre festa = γιὰ τοὺς ἀκαμάτηδες εἶναι πάντα γιορτή. (Giusti 229. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pasqualigo 242. Pitrè III, 191). — **Δαν.** De lade have altid helligt = ἀπαράλλ. (W. IV, 1280 7). — **Ὁλλανδ.** Luije lui vinden haast feestdagen = οἱ ἀκαμάταις βρίσκουν πολλαῖς γιορταῖς. (W. III, 71, 556). — **Γερμαν.** Faule haben allzeit Feiertage = οἱ ὀκνοὶ ἔχουν πάντα γιορταῖς. (W, I, 942, 45. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 33. 47. 943, 2. 3. III, 71, 556. 559. 560. 74, 632. 634. 794, 4). Faule leut feiern viel = οἱ ἀκαμάταις πολὺ γιορτάζουν. (αὐτ. III, 71, 561). In des Faulenzers Hause ist alle Tage Sonntag = 'ς τοῦ ἀκαμάτη τὸ σπίτι εἶναι ὁλημέρα Κυριακή. (W. I, 943. 5. Βλ. καὶ 944, 7). Der Träge hält jeden Tag für einen Feiertag = ὁ ὀκνὸς θαρρεῖ κάθε ἡμέρα γιὰ γιορτή. (W. IV, 1280, 7). — **Ῥωσικ.** Καὶ ὁ κουτὸς ταῖς σχόλαις γνωρίζει, ταῖς καθημεριναῖς ξεχνᾷ (Dal I, 652). Γιὰ τὸν ἀκαμάτη πάντα ναι γιορτή. (αὐτ. 665). Γιὰ τὸν ἀκαμάτη ἡ καθημερινὴ γιατὶ νὰ μὴν εἶναι γιορτή; (αὐτ.). Ταῖς σχόλαις θυμᾶται, ταῖς καθημεριναῖς ξεχνᾷ. (αὐτ.). Μεγάλος θεολόγος· ὅλαις ταῖς γιορταῖς ταῖς ξεύρει ἀπέξω. (αὐτ.). Ὅποιος δὲν θέλει νὰ δουλέψῃ μπορεῖ καθημέρα νά χῃ γιορτή. (Altmann

παρὰ W. V, 800, 141). — **Ἀραβ**. Εἶπαν 'ς τὸν ἀκαμάτη. «Σήμερα εἶναι σκόλη»· καὶ ἀποκρίθη· «καὶ αὔριο καὶ μεθαύριο». (Socin 335). — **Τουρκ**. τεμπελὲ 'ὲρ γκιοὺν μπειράμdιρ = γιὰ τὸν ἀκαμάτη κάθε ἡμέρα εἶναι μπαιράμι. (Osm. Sprichw. 186. Merx 11. Decourdemanche 627).

9. Τἀργὸ καὶ χάριν ἔχει.

(Θήρας παρὰ Νοητάκη).

Ἡ μὲν διατύπωσις ἡ αὐτὴ καὶ τῶν ἐν λ. γοργὸς 1, ταχὺς 2, ἡ δ' ἔννοια ἡ τῆς ἐν λ. ἀργῶ 4.

ἀργυρὸς

1. Τί νὰ τὸ κάμω τἀργυρὸ σκουτέλλι; νὰ φτυῶ τὸ αἷμα μέσα;

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. χρυσὸς 5.

ἀργῶ

1. Ἀργεῖ, ἀλλὰ δὲν λησμονεῖ.

(Ζακύνθου Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀ. μὰ δὲν ἀλησμουνεῖ.]).

Ἐννοεῖται ὁ θεός. Βλ. τὴν παραλλαγὴν ἐν λ. θεὸς 51.

2. Ἄργειε μὰ μὴ λησμονῇς.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ τὰς βυζαντινὰς ἐν λ. βραδύνω 1, χρονίζω 1.

3. Ἄργειε, μὰ φέρνε κιόλα.

(Κα. 712).

Βλ. ἀρ. 2, βραδύνω 1.

4. Ἄργειε νὰ σ' ἐπιθυμοῦνε.

(Κα. 711).

Βλ. ἀρ. 14, ἀργὸς 9, καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ἀγαπῶ 51 καὶ τὰς

αὐτόθι ἀναφερομένας παραλλαγάς. Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ ταύτης ἀνεγράφησαν παράλληλοι γνῶμαι τῶν ἀρχαίων καὶ νεώτεραι παροιμίαι. Πρὸς τὴν διατύπωσιν δὲ τῆς παρούσης μᾶλλον πλησιάζουσι τὰ ἑξῆς: Rarum esse oportet quod diu carum velis. (Publil. Syr. 444, 572 Ribbeck) Quod voles gratum esse, rarum effice. (Senec. de benefic. I, 14, 1).—Παροιμίαι Ἰταλ. Chi raro viene, vien bene=ὅποιος ἀργὰ ἔρχεται, ἔρχεται καλά. (W. II, 1473, 184). Le cose rare son le più care=τὰ σπάνια πράγματα εἶναι τὰ πλιὸ ἀγαπητά· (τοσκ. Pitrè I, 3 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Se ti vol che te ama, fa che te brama=ἂν θέλῃς νὰ σ' ἀγαπήσῃ, κάμε νὰ σ' ἐπιθυμήσῃ· (βενετ. Pasqualigo 46). Vôi fariti amari? fatti disiari=θέλεις νὰ γίνῃς ἀγαπητός; γίνου ποθητός. (σικελ. Pitrè I, 120. Βλ. παραλλαγὴν ἐν σ. 24). Vidimi raru chi ti tegnu caru=βλέπε με σπάνια νὰ σ' ἔχω ἀγαπητό. (ἐπίσης, αὐτ. 24). Facci (occhiu) ch' 'un è vista, è addisiata=πρόσωπο (ἢ μάτι) ποῦ δὲ θωρειέται εἶναι ἐπιθυμητό. (ἐπίσης, αὐτ. 16 μετὰ παραλλαγῆς). Cu u to più caru bivi più chiaru=μὲ τὸν πλιὸ ἀγαπημένο σου νὰ ζῇς πλιὸ ἀριά. (κορσικαν. D. II σ. 503).—Γαλλ. Chose rarement veue est plus chère tenue. (Leroux II, 272). La chose guerre véue est chiere tenue. (αὐτ. 323).— Ραιτορωμ. Caussa rara, caussa cara=πρᾶγμα σπάνιο, πρᾶγμα ἀγαπητό. (D. II, 359).—Ῥωμουν. Ochii ce se ved rar sunt mai dragalashi=μάτια ποῦ ἀργὰ βλέπονται εἶναι πλιὸ ἀγαπητά. (Zanne 4185). Occhii, cari se ved rar, se iubesc=μάτια ποῦ ἀργὰ βλέπονται ἀγαπειοῦνται. (αὐτ.). Ori-ce rar se vede mai dulce ni se pare=κεῖνο ποῦ σπάνια βλέπεται πλιὸ γλυκὸ μᾶς φαίνεται. (αὐτ. 6262).—Ὁλλανδ Hoe raarder, hoe mooijer=ὅσο σπανιώτερο, τόσο καλύτερο. (W. IV, 538, 9). Hoe min ghesien, hoe meer begheert=ὅσο ὀλιγώτερο βλέπεται, τόσο περισσότερο πιθυμειέται. (φλαμανδ. D. II, 359).—Γερμαν. Selten ist angenehm=τὸ σπάνιο εἶναι εὐχάριστο. (W. IV, 538, 7. Βλ. καὶ 8. 9). Was selten kompt, das kompt wol=ὅποιο σπάνια ἔρχεται, ἔρχεται καλά. (αὐτ. II, 1471, 141. Βλ. καὶ 1466, 18. 1473, 184). Komm' nicht oft zu mir, so hab' ich Verlangen zu dir=μὴν ἔρχεσαι συχνὰ σπίτι μου, γιὰ νὰ σ' ἐπιθυμῶ. (αὐτ. 1468, 80).

5. Ἀργεῖ τὸ Πάσχα, μᾶρχεται.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Καὶ ἂν μὴ ἐπέρχωνται ὅσον ἐπιθυμοῦμεν ταχέως εὐάρεστά τινα γεγονότα, ὅμως δὲν λείπουσιν ἐκ τοῦ βίου.

6. Ἄργησε καὶ φέρε ἀλεῦρι.

(Βλ. Κατζιούλ. 55, 1. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 604 [φέρ' ἀ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1523. — Β. 32, 406. — Χίου. Καν. 230, 123. — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Παραλλαγὴ τῆς βυζαντινῆς ἐν λ. χρονίζω 1, βλ. βραδύνω 1.

7. Ἀργοῦνε νὰ ψοφήσουνε οἱ λυσσασμένοι λύκοι.

(Κα. 718).

Βλ. κακὸς 20.

8. Γιὰ κειοὺς π' ἀργοῦν ὅ τι ἀπομείνῃ.

(Κα. 1129).

Βλ. ὕστερινὸς 7. 8.

9. Κ' οἱ μύλοι ἀργοῦν, κ' οἱ δοῦλοι ἀργοῦν,
κ' οἱ γάιδαροι μιὰν ὥραν.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [κ' οἱ γαιδάροι σκόλην ἔχουν.] — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [Οἱ μ. ἀργιοῦν, κ' οἱ δ. ἀργιοῦν]).

Ἡ παροιμία ὑποδηλοῖ τὸ μέγεθος τῆς ἑορτῆς, εἰς ἣν ἀναφέρεται· καὶ τὴν ἐπιβαλλομένην ἀπόλυτον ἀποχὴν ἀπὸ πάσης ἐργασίας κατ' αὐτήν. Εἶναι δ' ἡ ἑορτὴ κατ' ἄλλους μὲν ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ (2 Φεβρουαρίου), κατ' ἄλλους δὲ τὰ Εἰσόδια τῆς Παναγίας (21 Νοεμβρίου). Καὶ διηγοῦνται ὅτι καθ' ἣν ὥραν εἰσήρχετο ἡ Παναγία εἰς τὸν ναὸν (κατὰ τὰ εἰσόδια), ἢ καθ' ἣν ἐξήρχετο (κατὰ τὴν Ὑπαπαντήν), οἱ μύλοι ἐσταμάτησαν, ποῦ εἶδαν αὐτήν, ὁμοίως καὶ οἱ δουλευτάδες εἰς τὰ χωράφια, καὶ τὰ ζῷα.

10. Μήτ' ἄργησε, μήτ' ἔγεψε.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 152).

Γεύω συνήθως μὲν σημαίνει παραθέτω τράπεζαν εἴς τινα, ἀλλὰ

καὶ ἀμεταβάτως ἐνίοτε λέγεται ἀντὶ τοῦ τρώγω, ἢ ἀκριβέστερον τρώγω ὀλίγον, δοκιμάζω ἔδεσμά τι. — Ἡ παροιμία εἶναι ἄγνωστος εἰς πολλοὺς Ἀθηναίους, οὓς ἠρώτησα ἢ αὐτὸς ἢ διὰ τῶν κυρίων Ἰω. Πανταζίδου, Ἀγγέλου Βλάχου καὶ Κ. Ζησίου. Ὁ δ' ἐκδότης τῆς Ἑβδομάδος κ. Δ Γρ. Καμπούρογλους, ἐρευνήσας καὶ οὗτος κατὰ παράκλησίν μου περὶ τῆς παροιμίας, μοὶ ἀνεκοίνωσε τὴν εἰκασίαν του, ὅτι λέγεται ἐπὶ νωθρῶν καὶ ἠλιθίων, καταβαλλόντων μὲν πᾶσαν προσπάθειαν πρὸς ἐπίτευξιν σκοποῦ τινος, ἀλλ' ἀποτυγχανόντων ἀεί· ἢ εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν καθυστερούντων ἔργου τινός, ἀντὶ τοῦ «ἀκόμη δὲν τὸν ηὗρε τὸ μεσημέρι τὸν κακόμοιρο καὶ λέτε πῶς ἄργησε νὰ φάῃ ἢ νὰ ξυπνήσῃ». Διότι τὸ ῥῆμα γεύω, κατὰ τὸν αὐτὸν λόγιον, ἔχει δύο σημασίας «παρεκάθησε εἰς τὸ γεῦμα» καὶ «τὸν ηὗρε τὸ μεσημέρι».

11. Ὅποιος ἀργεῖ πάει μακριά.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. ἀγάλια 11.

12 Ὅσ' ἀργοῦν τὰ σκόρδα, τόσο καὶ χονδραίνουν.
(Βάρνης. Κρ. 26).

Βλ. ἀριώνω 2.

13. Ὅσον ἀργεῖ ὁ καλόγερος, τόσο μαλλὶ μαζώνει.
(Βάρνερ: καλόγερος 2).

Βλ. βραδύνω 1.

14. Ὅταν θὲς νὰ σὲ θυμοῦνται,
ἄργειε νὰ σὲ θεωροῦνε.
(Β. 234, 838).

Βλ. ἀρ. 4, ἀγαπῶ 51.

ἀρεντεύω

1. Ὅποιος ἀρεντεύει
γλήγορα ἀποσταίνει.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 930. — Β. 205, 408).

Βλ. βιάζομαι 6. Ἀρέντα ἢ ῥέντα, ἐκ τοῦ λατιν. (γαλατικοῦ) rheda,

παρὰ βυζαντινοῖς ἡ ἁρματοδρομία ἢ ἱπποδρομία (Κοραῆ Ἀτακτ. Β' σ. 422). Εἶτα ἀγὼν δρόμου, καὶ ἁπλῶς δρόμος, ἐν Ἠπείρῳ, καὶ ῥῆμα ἐκ τούτου ἀρεντεύω = τρέχω, καὶ ἐπίθετον ἀρεντᾶτος = τρεχᾶτος. Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας ταύτης καὶ τῶν παραλλαγῶν αὐτῆς εἶναι, ὅτι τὰ μετὰ σπουδῆς γινόμενα δὲν εὐδοκιμοῦσιν.

ἀρεντᾶτος

1. Ἐπῆγε ἀρεντᾶτος καὶ τρεχᾶτος.
(Ἠπείρου. ΖΑ. 37).

Ἐπὶ προώρου καὶ αἰφνιδίου θανάτου.

ἀρέσω

1. Ἂν ἀρέσῃ τοῦ Κορέσῃ,
ὁλωνοῦ τοῦ κόσμου ἀρέσει.
(Χίου. Βλαστοῦ Χιακά. Ἑρμουπ. 1840 σ. 91 [κόσμ' ἀ. — ἢ: τοῦ Φορέσῃ] — Παπαδοπούλου Βρετοῦ Νεοελλην. Φιλολ. Α' σ. 210 [κόσμ' ἀ.] — Ἀν. Ἐπιθ. Α', 423, 21. — Χίου Καν. 299, 649 [Σὰν ἀ. — ὁλουνοῦ] σ. 422 [ὁμ.] — Καράλη Χίος καὶ Χῖοι σ. 14 καὶ ἐν Παρνασ. ΙΕ σ. 571).

Ἀναφέρεται πιθανώτατα εἰς τὸν ἐπιφανῆ Χῖον ἰατρὸν καὶ θεολόγον Γεώργιον Κορέσιον (1554-1641), καὶ λέγεται ἐπὶ ἀνδρός, οὗ ἡ γνώμη μέγα ἔχει κῦρος

2. Ἂν δὲ μ' ἀρέσῃ ὁ Δάνδολος, πάω μὲ τὸν Κορνάρο.
(Βερ. 67, 14. — Β. 14, 171).

Βλ. θέλω 3. Ἴσως ἡ παροιμία εἶναι κρητικῆς προελεύσεως ἐκ τῶν χρόνων τῆς Ἐνετοκρατίας Δηλοῖ δ' ὅτι ὁ λέγων δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τινος ἀνδρός, οὐδὲ χρείαν αὐτοῦ ἔχει, ἀλλ' εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἐκλέξῃ οἱονδήποτε προστάτην.

3. Ἂν δὲ σ' ἀρέσῃ, γρύλλωνε.
(Β. 14, 175).

Βλ. ἀρ. 8. 8α. Εἰρωνικῶς πρὸς τοὺς ἀπαρεσκομένους εἰς πράγματα, ἅτινα οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἢ δύναμιν ἔχουσι νὰ μεταβάλωσιν.

3.α Γιὰ ν' ἀρέσω τῆς μιανῆς, γιὰ ν' ἀρέσω τῆς ἀλληνῆς, ἕν ἤκαμα μὲ τὴ γυναῖκά μου παιδί.

(Σίφνου παρὰ Δ. Φιλικοῦ).

Ἐπὶ τῶν ἐνδιδόντων εἰς τὰς παρακλήσεις τούτου ἢ ἐκείνου ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἰδίου συμφέροντος.

4. Ἐσέν' ἀρέσει, ἐμένα περσεύει.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου. — Ζατούνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Λέγεται κυρίως ἐπὶ δυσαρέστου τινὸς συμβεβηκότος, δι' ὃ δὲν φαίνεται δυσφορῶν ὁ ἀμέσως ἐκ τούτου ζημιωθείς· ἐπίσης ἐπὶ τῶν μὴ πειθομένων εἰς νουθεσίας φίλων καὶ ἐπὶ ἰδίᾳ αὐτῶν βλάβῃ πραττόντων τι. Ἀνάλογος ἡ ἀρχαία: «Σοὶ φίλον, οὐδ' ἐμοὶ ἐχθρόν», λεγομένη ἐπὶ τῶν τὰ αὐτὰ φρονούντων. (Πλάτ. Θεαίτ. 162 bc καὶ Σχολ. αὐτ. Μακάρ. 555). Πρβλ. Εὐριπίδ. Φοίν. 389: «ἃ γὰρ σὺ βούλει, ταῦτ' ἐμοί, μῆτερ, φίλα». — Ὅμοιαι παρ. **Γερμαν** Was dir lieb ist, das ist mir nicht zuwider = ὅ τι σοῦ ἀρέσει δὲν μοῦ εἶναι δυσάρεστον. (W. III, 127, 8). — **Ῥωσ.** Γιὰ σᾶς καλὸ καὶ γιὰ μᾶς περισσότερο. (Dal I, 121).

5 Κασσιδιάρη, δὲ σ' ἀρέσει ἡ μαργαριταρένια σκούφια, παρὰ θέλεις τὴ ῥάσινη καὶ τρούπια.

(Πτζ. 311, 1156).

Πρβλ. πρέπει 12. Ἐπὶ τῶν ἐξ ἀσυνεσίας ἢ ἀγνοίας παρορώντων τὸ συμφέρον αὐτοῖς.

6. Ὅταν ἀρέζῃς 'ς τοὺς πολλοὺς, θὰ εἰπῇ πῶς δὲν ἀρέζεις 'ς τοὺς προκομμένους.

(Καρυταίνης. Πτζ. 276, 742).

Βλ. τὴν ἐν λ. πολὺς 51 παραλλαγήν, ἧς ἀκραιφνέστερος ὁ δημώδης τύπος. Πρβλ. τὴν κρητικὴν μαντινάδα: «Εἶντα νὰ κάμω τῶν πολλῶ, ν' ἀρέσω τῶν ἐλίγω;» (Jeannaraki σ. 273, 114). Ὅμοιαι ἀρχαῖαι γνῶμαι: «Ὁ τοῖς πολλοῖς πειρώμενος ἀρέσκειν πολλοῖς ὅμοιος». (Σέξτ. 534=Elter I, 34). «Πλήθει ἀρέσκειν μὴ ἐπιτήδευε».

(αὐτ. 112=Elter I, 11). «Τοῖς ὄχλοις πειρώμενος ἀρέσκειν, τῶν ὄχλων ἔσῃ ὅμοιος». (Εὐαγρίου 19=Elter I, 52). «Οὔποτε ἄρα ὀρεκτέον τοῖς πολλοῖς ἀρέσκειν· ἃ μὲν γὰρ ἐκείνοις ἁνδάνει, οὐκ ἀσκοῦμεν ἡμεῖς· ἃ δὲ ἡμεῖς ἴσμεν, μακράν ἐστι τοῖς ἐκείνων διαθέσεως». (Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Στρωματ. Α΄, 8 σ. 340 Pott.). — Πρβλ. παροιμ. **Γερμαν**. Dem Pöbel und den weisen Leuten gefallen, ist unmöglich = 'ς τὸν πολὺν κόσμο καὶ 'ς τοὺς φρόνιμους ἀνθρώπους ν' ἀρέσῃ κἀνεὶς, εἶν' ἀδύνατον. (W. III, 1363, 6).

7. Σὰ δὲ σ' ἀρέσ' ἡ ἀγελιά,
πάρε βῶδι νὰ γεννᾷ.
(Λέρου. Οἰκονομόπουλ. σ. 95).

Ἐπὶ τῶν μὴ δεχομένων τὸ διδόμενον αὐτοῖς ὡς ἀνεπαρκές, καὶ ἀναγκαζομένων ἔπειτα ν' ἀρκεσθῶσιν εἰς ἐλάσσονα. Ἐλέχθη τὸ πρῶτον σκωπτικῶς ἐπί τινος ἀπορρίψαντος τὸ προσφερόμενον αὐτῷ συμβιβαστικῶς ποσόν, ὑποχρεωθέντος δὲ διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως νὰ λάβῃ ὀλιγώτερα.

8. Σὰ δὲ σ' ἀρέσῃ, παρ' τὴ βόρτα σου.
(Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Βλ. ἀρ. 1. Πάρ' τὴ βόρτα σου (ἰταλ. volta, κοινῶς ἑλλην. βόλτα) = φύγε, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν κινήσεων τῶν πλοίων.

8α Σὰν δὲν σ' ἀρέγῃ, στρῶσε χώρια.
(Κ. γ', 366).

Βλ. ἀρ. 3. Ἂν δὲν σοὶ ἀρέσκῃ νὰ κοιμηθῇς μεθ' ἡμῶν, ἑτοίμασε ἰδίαν κλίνην.

9. Σὰν σ' ἀρέσῃ ἡ φάβα, σπεῖρε καὶ λαθύρια.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1186).

Βλ. ἀρ. 1. 12, ἀγαπῶ 35. Λαθύρι ἢ λαθοῦρι, ὁ λάθυρος, ὁ τῶν βοτανικῶν λάθυρος ὁ σπαρτὸς (Lathyrus sativus L.). Ἡ ἔννοια ὅτι ὁ ἐπιθυμῶν ν' ἀποκτήσῃ τι δὲν πρέπει ν' ἀναμένῃ τὴν βοήθειαν τῶν ξένων, ἀλλὰ νὰ ἐπιζητῇ ἐκ τῆς ἰδίας ἐργασίας κέρδος, ὅπως πο-

ρισθῇ τὸ ζητούμενον. Ὁ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν φάβαν, καὶ ἂν μὴ δύναται αὐτὸς νὰ καλλιεργήσῃ αὐτήν, ἀντὶ νὰ ζητήσῃ παρ' ἄλλων, ἃς σπείρῃ τοὐλάχιστον λαθύρια, χρήσιμα πρὸς τροφὴν τῶν κτηνῶν, ἵνα ἐκ τοῦ ἀντιτίμου τῆς πωλήσεως αὐτῶν ἀγοράσῃ τὴν φάβαν.

9.α Σὰν σ' ἀρέσῃ, μπάρπ' Ἀντρίκο, ξαναπέρασε 'ς τὴ Μάρω.
(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1196, 198).

Παραλλαγὴ τῆς ὑπ' ἀρ. 11, ἀναφερομένη εἰς ἄλλο γεγονός· ἴσως εἰς πάθημά τι γέροντος ἐρωτομανοῦς.

10. Σὰ σ' ἀρέσῃ ἡ φάβα, σπεῖρε κουκκιὰ νὰ χῇς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1865. — Β. 271, 53)

Βλ. ἀρ. 9. 12, ἀγαπῶ 35.

11. Σὰ σ' ἀρέσῃ, μπάρμπα Λάμπρο,
ξαναπέρασ' ἀπ' τὴν Ἄντρο.

(Βάρνης. Κρ. 29 [ξαναπέρνα ἀ.] — Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 218 [Ἂν. σ' ἀ.] — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [Ἂν σ' ἀ. — ξαναπέρν' ἀπὸ] — Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ καὶ Ἀδ. Ἀδαμαντίου. — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [Ἂν σ' ἀ. καπτὰν Λ.]).

Βλ. καλαρέσω 1, ματαρέσω 1, ξαναρέσω 1, πρβλ. καὶ ἀρ. 9.α 13. 14. Ἀναφέρεται εἰς τὴν παρὰ τὸν Καφηρέα μεταξὺ Ἄνδρου καὶ Εὐβοίας ναυμαχίαν τοῦ Λάμπρου Κατσώνη καὶ τοῦ τουρκικοῦ καὶ ἀλγερινοῦ στόλου (7 Ἀπριλίου 1790), καθ' ἣν ὑπέστη πανωλεθρίαν ὁ Λάμπρος. — Λέγεται δὲ καὶ ἡ προκειμένη παροιμία καὶ αἱ παραλλαγαὶ αὐτῆς αἱ εἰς ἄλλα ὅμοια, ἀλλὰ παντελῶς ἄσημα γεγονότα ἀναφερόμεναι, ἐπὶ τῶν δόντων δίκην θρασείας τινὸς πράξεώς των καὶ σωφρονισθέντων. Ἡ ὑπεμφαινομένη ἐν τῇ παροιμίᾳ χαιρεκακία ἐξηγεῖται ἴσως ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Κατσώνης, ἐστερημένος πόρων ἠναγκάζετο πρὸς συντήρησίν του νὰ καταπιέζῃ τοὺς νησιώτας καὶ ἐξήγειρε τὴν ἀγανάκτησιν αὐτῶν κατ' αὐτοῦ.

12. Σ' ἀρέσουνε τὰ φάβατα, σπέρνε λαθούρια νὰ χῇς.
(Βερ. 84, 2. — Β. 271, 52 (λαθούρια. —]).

Βλ. ἀρ. 9. 10.

13. Σὰ σ' ἀρέση, μωρ' ντερβίση,
πιὲ νερὸ π' αὐτὴν τὴ βρύση.
(Μισενικόλα Καρδίτσης παρ' Α. Λαδιᾶ).

Βλ. ἀρ. 11.

14. Σὰ σ' ἀρέσι, κιρατζή,
πέρνα πάλι ἀπ' τοῦ χανιτζῆ.
(Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ).

Βλ. ἀρ. 11. Κιρατζὴς (τουρκ.) ὁ ἀγωγιάτης, χανιτζὴς δ' ὁ πανδοχεύς.

15. 'Σ ὅλους δὲν μπορεῖ ν' ἀρέση κάνείς.
(Πελοποννήσου).

Ὅτι δυσχερέστατον τὸ ἀρέσκειν εἰς πάντας· «οὔπω πᾶσιν ἁδεῖν δύναμαι | ... οὐδὲ γὰρ ὁ Ζεὺς | οὔθ' ὕων πάντεσσ' ἁνδάνει οὔτ' ἀνέχων» (Θεόγν. 24-6).—Ὅμοιαι παρ. **'Ιταλ.** Non si può piacere a ognuno=δὲν εἶναι δυνατὸ νἀρέση κἀνεὶς 'ς τὸν καθένα. (Monosini παρὰ Suringar 242, 134). Non si può dar soddisfazione a tutti =δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εὐχαριστῇ κἀνεὶς ὅλους. (τοσκαν. Giusti 332). Non si può fare a modo di tutti=δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι κἀνενὸς τὰ ἔργα σύμφωνα μὲ ὅλους. (ἐπίσης αὐτ.) Nun si pò dari cuntu a tutti=δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δώση κἀνεὶς λογαριασμὸ 'ς ὅλους. (σικελ. Pitré IV, 171). Bisogna che si levi di buon' ora, chi desidera piacere a tutti=πρέπει νὰ σηκώνεται πολὺ ἐνωρίς, ὅποιος ἐπιθυμεῖ ν' ἀρέση 'ς ὅλους. (Gaal παρὰ Suringar 244, 134).—**Γαλλ.** On ne saurait plaire à tout le monde. (Legai 399). On n' est pas loué de tous. (αὐτ. 320). C' est chose difficile complaire à tout le monde. (Corderius παρὰ Suringar 241, 134). Impossible est de complaire à tous. (αὐτ. 242, 134). On ne peut à tous complaire. (Leroux II, 361). C' est chose ardue et trop profonde que d' agréer à tout le monde. (αὐτ. 261).—**'Αγγλ.** One cannot pleese every one=δὲν εἶναι δυνατὸ ν' ἀρέση κἀνεὶς 'ς τὸν καθένα. (Gaal παρὰ Suringar 243, 134).—**Γερμαν.** Man kann es nicht jedem recht machen=δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ εὐχαριστήση τὸν καθένα. (W. II, 1011, 100). Allen Menschen gefallen

ist nicht möglich='ς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀρέσῃ κἀνεὶς δὲν εἶναι δυνατό. (W. III, 589, 16. Βλ. καὶ 590, 17). Wer kann's machen, dass es jedermann gefalle!=ποιὸς μπορεῖ νὰ τὸ κατορθώσῃ, ν' ἀρέσῃ 'ς τὸν καθένα. (W. I, 1415, 43). Niemand gefällt allen=κἀνεὶς δὲν ἀρέσει 'ς ὅλους. (αὐτ. 1414, 20. Βλ. καὶ 1413, 1. 2). Wer allen gefallen will, muss früh aufstehen=ὅποιος θέλει ν' ἀρέσῃ 'ς ὅλους, πρέπει νὰ σηκωθῇ ἐνωρίς. (αὐτ. 1414, 37).—**Ῥωσ.** Ὅλους δὲν θὰ εὐχαριστήσῃς. (Dal I, 140). Ὅλον τὸν κόσμο δὲν θὰ τὸν εὐχαριστήσῃς. (αὐτ. 600).

16. Τἀρεσούμενο τἀνθρώπου, τὸ καλύτερο τοῦ κόσμου.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1302. — Βερ. 86, 33. — Β. 292, 118 [Τἀρεσκούμενο] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [τ'ὀμορφότερο τοῦ κ. — ἤ: τὸ καλύτερό του πρᾶμα.]).

Βλ. ἀγαπῶ 56, ὄμορφος 6, δικός μου 35. Τὴν ἀξίαν τῶν πραγμάτων κρίνομεν κατὰ λόγον τῶν συμπαθειῶν ἡμῶν, κάλλιστον δὲ θεροῦμεν πᾶν τὸ ἀρέσκον ἡμῖν. Ὁμοία γνώμη ἐκφέρεται ἐν τῷ περιωνύμῳ Δηλιακῷ ἐπιγράμματι, οὗ ὁ δεύτερος στίχος εἶχεν ὡς ἑξῆς: «ἥδιστον δὲ πέφυχ' οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν» (Ἀριστοτέλ. Ἠθ. Νικομ. Α', 8 σ. 1099ᵃ, 28) ἢ κατ' ἄλλην διατύπωσιν: «πάντων δ' ἥδιστον οὗ τις ἐρᾷ τὸ τυχεῖν» (Ἠθ. Εὐδήμ. Α', α', 1). Παραφράζοντες δὲ τὴν γνώμην ταύτην εἶπον ὁ μὲν Θέογνις 256: «πρῆγμα δὲ τερπνότατον, τοῦ τις ἐρᾷ, τὸ τυχεῖν»· ὁ Σοφοκλῆς (ἀπ. 326 Dind. παρὰ Στοβ. ΡΓ', 15): «ἥδιστον δ' ὅτῳ | πάρεστι λῆψις ὧν ἐρᾷ καθ' ἡμέραν»· ὁ Θαλῆς (κατὰ τὸν Διογ. Λαέρτ. Α', 36): «Τί ἥδιστον; τὸ ἐπιτυγχάνειν»· ὁ Πιττακὸς (κατὰ τὸν Δημήτριον τὸν Φαληρέα παρὰ Στοβ. Γ', 79): «Ἥδιστον τὸ ἐπιθυμίας τυχεῖν»· ὁ Μενέδημος (παρὰ Στοβ. Ε', 123), ὅς νεανίσκου τινὸς εἰπόντος «μέγα ἐστὶ τὸ τυχεῖν ὧν ἄν τις ἐπιθυμῇ», εἶπε «πολλῷ μεῖζόν ἐστι τὸ μηδὲ ἐπιθυμεῖν ὧν μὴ δεῖ». Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Non è bello quel ch' è bello, ma è bello quel che piace=δὲν εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ ναι ὄμορφο, μὰ ὄμορφο εἶναι κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (Giusti 22. Πολυπληθεῖς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 323 καὶ σ. 501. Pitrè I, 21. 168. Pasqualigo 18. Βλ. καὶ ὄμορφος 6). È bello quel che piace=εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (μαρκ. Pitrè I, 21). Xe sempre belo quel che piase

=εἶναι πάντα καλὸ κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (Pasqualigo 315). Quella è la bella, che al tuo cuor piace=κείνη εἶναι ἡ ὄμορφη, ποῦ 'ς τὴν καρδιά σου ἀρέσει. (νεαπολιτ. D. II, 323). La bedda è chidda chi a lu cori piaci=ἡ ὄμορφη εἶν' ἐκείνη ποῦ 'ς τὴν καρδιὰ ἀρέσει. (σικελική, αὐτ. Pitrè I, 168).—**Γαλλ.** L' objet qu' on aime est toujours beau. (Quitard 52). Ce qui me haite m' est bon= κεῖνο ποῦ μ' ἀρέσει μοῦ εἶναι καλό.(Leroux II, 259). Ce qu'on aime est trejous biâ=κεῖνο π' ἀγαπᾷ κἀνεὶς εἶναι πάντα ὄμορφο. (ποατεβική, Rev. trad. pop. 1897 σ. 105, 227) Tout ço qui platz qu' èy ayse=ὅλα ὅσα ἀρέσουν εἶναι ὄμορφα. (βεαρν. D. II, 323). Né pa bè cein k' è bè, ma cein ke pllai=δὲν εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ 'ν' ὄμορφο, μὰ κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (ἑλβετ. αὐτ.).— **Ῥωμουν.** Nu e frumos ce e frumos, dar ce place mie=δὲν εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ εἶν' ὄμορφο, ἀλλὰ κεῖνο ποῦ μ' ἀρέσει. (Zanne 5243 μετὰ παραλλαγῶν διαλεκτικῶν). Nu e frumos ce e frumos, ci e frumos ce 'mi sta frumos=δὲν εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ εἶν' ὄμορφὸ, ἀλλ' εἶν' ὄμορφο κεῖνο ποῦ μοῦ φαίνεται ὄμορφο. (αὐτ. 5245). Nu 'mi place pentru ca'i frumos, ci-i frumos pentru ca 'mi place=δὲν μ' ἀρέσει γιατὶ εἶν' ὄμορφο, ἀλλ' εἶν' ὄμορφο γιατὶ μ' ἀρέσει. (αὐτ. 5244).—**Ἀγγλ.** Fair is not fair, but that which pleaseth=ὄμορφο δὲν εἶναι τὄμορφο, ἀλλὰ κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (W. IV, 315, 39). Handsome is that handsome does=ὡραῖος εἶναι ὅποιος ὡραῖα κάνει. (D. II, 323).—**Δαν.** Hvad der er kjært, er skjønt=ὅ τι εἶναι ἀγαπητὸ εἶναι ὄμορφο. (αὐτ.). Thet ær all Goth, effther Williæ gaar=ὅλα εἶναι καλὰ ποῦ πᾶν κατὰ τὴ θέλησή μας. (παλαιοδαν. αὐτ. 659 μετὰ σημερινῶν παραλλαγῶν).— **Νορβηγ.** D' er alt væl, som er til Vilje=ὅλα εἶναι καλὰ ὅσα εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή μας. (αὐτ.). Dat er alt vent, som kjært er=ἐκεῖνο εἶναι ὄμορφο, ποῦ εἶναι ἀγαπητό. (αὐτ. 323). — **Σουηδ.** Thz ær got mæn æpther wilia gar=εἶναι καλὸ κεῖνο ποῦ πάει σύμφωνα μὲ τὴ θέλησή μας. (παλαιὰ σουηδ. αὐτ. 659).— **Ὀλλανδ.** Elk meent, dat zijn lief de schoonste is=καθένας στοχάζεται πῶς ἡ ἀγάπη του εἶναι ἡ ὀμορφύτερη. (W. III, 128, 4). Den schoonneid der vrijster ligt in'n vrijers oog=ἡ ὀμορφιὰ

τῆς ἀγαπητικιᾶς στέκεται 'ς τοῦ ἀγαπητικοῦ τὰ μάτια (αὐτ. 5).—**Γερμαν.** Mein Buhle die schöneste=ἡ ἀγάπη μου ἡ ὀμορφύτερη ἀπ' ὅλαις. (W. I, 505, 5). Was gefällt, ist schön=ὅ τι ἀρέσει εἶν' ὄμορφο. (αὐτ. 1414, 27). Hübsch ist, was gefällt=νόστιμο εἶναι ὅ τι ἀρέσει. (αὐτ. II, 795, 3). Hüsch es net hüsch, bas em gefällt is hüsch=τὸ νόστιμο δὲν εἶναι νόστιμο, ὅ τι 'ς ἕναν ἀρέσει εἶναι νόστιμο. (αὐτ. 8). Was man liebt, ist das Allerschönste=ἐκεῖνο π' ἀγαπᾶμε εἶναι τὀμορφότερο ἀπ' ὅλα. (αὐτ. III, 169, 84). Was lieb ist, das ist schön=ὅ τι εἶναι ἀγαπητό, αὐτὸ εἶναι ὄμορφο. (αὐτ. 127, 10). Jeder hat das schönste Liebchen=καθένας ἔχει τὴν ὀμορφύτερη ἀγαπητικιά. (αὐτ. 128, 4). Man liebt nicht, was schön ist; schön ist was man liebt=δὲν ἀγαπᾷ κἀνεὶς ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ὄμορφο. ὄμορφο εἶναι ἐκεῖνο π' ἀγαπᾷ κἀνείς. (αὐτ. 168, 63). Man liebt, was einem gefällt=ἀγαπᾷ κἀνεὶς ἐκεῖνο ποῦ τ' ἀρέσει. (αὐτ. 169, 66). Was man liebt, das gefällt (das ist schön)=ἐκεῖνο ποῦ ἀγαπᾷ κἀνεὶς τοῦ ἀρέσει· ἤ, εἶναι ὄμορφο. (αὐτ. 82). Dass ist schön, was den Leuten gefällt=ἐκεῖνο εἶναι ὄμορφο, ποῦ ἀρέσει 'ς τοὺς ἀνθρώπους. (W. IV, 314, 6. Βλ. αὐτ. 8. 315, 35. 37. 38. 39). Es ist nicht schön, das schön ist, sondern das gefellt=δὲν εἶναι ὄμορφο κεῖνο ποῦ εἶναι ὄμορφο, ἀλλὰ κεῖνο ποῦ ἀρέσει. (αὐτ. 314, 12).—**Ρωσ.** Ἐκεῖνο εἶναι καλὸ ποῦ ταιριάζει 'ς τὸν καθένα. (Dal I, 121). Δὲν εἶναι ἐκεῖνο καλὸ ποῦ εἶναι καλό, ἀλλ' ἐκεῖνο ποῦ ταιριάζει 'ς τὸν καθένα. (αὐτ.). Δὲν εἶναι ἀγαπητὸς γιατὶ εἶναι καλός, ἀλλὰ γιατὶ εἶναι ἀγαπητὸς γι' αὐτὸ εἶναι καλός. (αὐτ. 303).—**Τουρκ.** γκαινιοὺλ κιμὶ σεβέρσε γκιουζὲλ ο dίρ=ὅ τι ἡ καρδιὰ ἀγαπᾷ ἐκεῖνο εἶναι ὡραῖο. (Osm. Sprichw. 409. Decourdemanche 521).

17. Τἀρεσούμενο τἀνθρώπου, τὸ χειρότερο τοῦ κόσμου.
(Κερκύρας. Ἐφημ. Φιλομ. 1870 σ. 2247).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἀγαπῶ 60.

ἀρετὴ

1. Ἰδρῶτα θέλει ἡ ἀρετή.
(Νε. 59, 360. — Β[1]. 49, 5. — Βερ. 31, 1. — Β. 117. 8. — Ἀν. Ἐπιθ. Α', 379).

Ἡ παροιμία δὲν εἶναι δημώδης, ἀλλὰ διεσκευάσθη ὑπὸ τοῦ πρώ-

του ἐκδότου ἐκ τῆς παρ' Ἡσιόδ. Ἔργ. 289 γνώμης: «Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν | ἀθάνατοι». Πρβλ. καὶ Εὐριπίδ. Ἡρακλείδ. 625. Κοΐντ. Σμυρν. Ε', 56. Πίνδαρ. Ὀλυμπ. ς', 14.

ἀρζὰν

1. Ἀρζὰν φὰ τού, καθὼς λὲν οἱ Φραντζέζοι.

(Μεσσηνίας).

Μία τῶν ὀλίγων παροιμιῶν, αἵτινες ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἐν τῇ πρωτοτύπῳ ξένῃ γλώσσῃ, παρεφθαρμέναι ὡς εἰκός. Ἡ γαλλικὴ παροιμία εἶναι: Argent fait tout. (Leroux II, 111. 237). Ὁ ἡμέτερος λαὸς ὅμως φαίνεται ὅτι δὲν παρέλαβεν αὐτὴν ἀμέσως παρὰ τῶν Γάλλων, ἀλλὰ διὰ τῶν Βενετῶν. Διότι ἐν τῇ παλαιοτάτῃ συλλογῇ τῶν βενετικῶν παροιμιῶν X tavole φέρεται καὶ αὕτη (κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κόμητος C. Soranzo): Amor fa mot, argent fa tot; dice il francese.

ἀρίφης

1. Ἀρίφης ἔφαγε αὐγὸ κι' ἀλείφθηκε ὡς τοῖς πλάταις.

(Βλ. Κατζιωύλ. 1303. — Ἠπείρου Ἀρ. 1534 [ταῖς πλ.] — Β. 32, 410).

Παραλλαγὴ τῆς ἐν λ. ἀλείφης 1.

ἀριώνω

1. Ὅσο ἀριώνουν τὰ παλούκια, τόσο ἀδυνατίζει ὁ φράχτης.

(Πκζ. 274, 723).

Ἡ οἰκογένεια γίνεται ἀσθενεστέρα, στερουμένη μελῶν αὐτῆς, καὶ τὸ χωρίον ἐπίσης ἐξασθενίζει ἂν ἀραιωθῇ ὁ πληθυσμός του. Ἀνάλογος ὁ Αἰσώπειος μῦθος περὶ τῶν στασιαζόντων παίδων τοῦ γεωργοῦ (ἀρ. 103 Halm. Βλ. καὶ Κωνσταντ. Πορφυρογεννήτ. πρὸς Ῥωμαν. 41 σ. 176 Bonn.).

2. Ὅσο ἀριώνουν τὰ σκόρδα, τόσο χοντραίνουν.

(Μα. 33 [Ὅσον ἀραίνουν — τόσον] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1005 [Ὅ. τὰ σκόρδ' ἀριγεύουν, τ.] — Πκζ. 274, 724. — Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 194, 191 καὶ ΖΑ. 36).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀναριεύω 1. 2, ἀραιὸς 2-4, ἀργῶ 12.

3. Ὅσου ἀνιργιών' τὰ σκόρδα, τόσου χουdρίν'ν.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἄρκαλος

1. Μικρὸς μεγάλος ἄρκαλος μιὰ ζῆ μουζάκια βγάνει.

(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Ζῆ (κατὰ συγκοπὴν ἐκ τοῦ ζυγὴ) = ζεῦγος. Ἄρκαλος ἐν Κρήτῃ (ἐκ τοῦ ἄρκηλος, ὅπερ καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἴσως ἐσήμαινε καὶ τὸ αὐτὸ ζῷον) ὁ ἀλλαχοῦ ἀσβὸς (meles taxus Schreb.), ζῷον ἐπίφοβον εἰς τοὺς ἀμπελοκτήμονας διότι τρώγει τὰς σταφυλάς. Μουζάκια (πιθανῶς ἐξ ὑποκοριστικοῦ τύπου τοῦ ἰταλ. ἐπιθέτου mozzo = ἀποκεκομένος, ἐκ τοῦ ῥήματος mozzare = ἀποκόπτω) τὰ πρόσθια δερμάτια τῶν κρητικῶν ὑποδημάτων· ταῦτα καὶ ἄλλως λέγονται *ἀρκαλοπέτσια*, διότι συνήθως ἐκ δορᾶς ἀρκάλου κατασκευάζονται, καὶ *ψίδια* (ἀψίδια, βλ. Κοραῆ Ἀτακτ. Β' σ. 77), ὡς πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος λέγονται νῦν γενικώτερον τὰ προσραπτόμενα εἰς τὰ ὑποδήματα δέρματα. Ὅθεν κατὰ τὴν παροιμίαν ἐκ τοῦ δέρματος τοῦ ἀρκάλου, ὅσον μέγας καὶ ἂν εἶναι, δὲν κατασκευάζονται πλείονα τῶν δύο τοιούτων τεμαχίων.

ἀρκίβιο

1. Εἶναι ἀρκίβιο.

(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1198, 221).

Ἀρκίβιο τὸ ἰταλ. archivio = ἀρχεῖον. Ἐπὶ πολυμαθῶν.

ἄρκος

1. Ἄρκου μαλλὶν μετάξ' κὶ γίνεται.

(Τραπεζοῦντος. Ἰωαννίδ. Στατιστ. Τρ. 268 — Τραπεζοῦντος καὶ Ματσούκας. Ἀστ. Πόντ. 25, 35. [Ἄρκον]).

Βλ. ἀπάνθρωπος 1, χωριάτης 1, καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ὄνος 1α· Ὡς ἐκ τῶν τριχῶν τῆς ἄρκτου δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευασθῇ μέταξα, οὕτω καὶ ἐκ πονηροῦ ἀνδρὸς οὐδὲν ἀγαθὸν πρέπει νὰ προσ-

δοκῶμεν. Ὅμοιαι παροιμίαι, πλὴν τῶν ἀναγραφομένων ἐν λ. χωριάτης 1: **Ἰταλ.** Di coda d'asino non si può fare staccio di seta = ἀπὸ οὐρὰ γαδάρου δὲν μπορεῖ νὰ φτειαστῇ μεταξωτὴ κρησάρα. (κορσικαν. D I, 137). — **Ἱσπαν.** De rabo de puerco nunca buen virote = ἀπὸ οὐρὰ χοίρου ποτὲ (δὲ γίνεται) καλὴ σαΐττα. (αὐτ.). — **Πορτογαλ.** De rabo de porco nunca bom vitore = ὁμ. (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Din códa de câne nu (mai) faci sita de matasa = ἀπὸ οὐρὰ σκυλιοῦ δὲ γίνεται ποτὲ μεταξωτὴ κρησάρα. (Zanne 1519). Din códa de câne, sita de matase nu se póte face (nu se face· ἢ nu so mai face = ἀπὸ οὐρὰ σκυλιοῦ κρησάρα μεταξωτὴ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ· ἢ, δὲ γίνεται· ἢ, δὲ γίνεται ποτέ. (αὐτ.) Sita din códa de câne, buna ca sa faci nu potsi = κρησάρα ἀπὸ οὐρὰ σκυλιοῦ καλὴ νὰ φτειαστῇ δὲν εἶναι δυνατό. (αὐτ.) Din códa pisicii (de mâtsa) sita de matase nu se face = ἀπὸ οὐρὰ γάτας κρησάρα μεταξωτὴ δὲ γίνεται. (αὐτ. 2319). Din códa de pisica matase nu se face = ἀπὸ οὐρὰ γάτας μετάξι δὲ γίνεται (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** You cannot make velvet (a velvet purse) of a sow's ear = δὲν μπορεῖτε νὰ φτειάσετε βελοῦδο (βελουδένια σακκοῦλα) ἀπὸ αὐτὶ χοίρου. (D. I, 137 μετὰ δύο παραλλαγῶν). You cannot make a sieve of an ass's tail = δὲν μπορεῖτε νὰ φτειάσετε κόσκινο ἀπὸ γαδάρου οὐρά (αὐτ.). You cannot make a horn of a pig's tail = δὲν μπορεῖτε νὰ φτειάσετε (κυνηγετικὸ) κέρατο ἀπὸ γουρουνιοῦ οὐρά. (αὐτ.). — **Ἰσλανδ.** Enginn gjörrir dyrshorn úr hundshala = κἀνεὶς δὲν κάνει κερατένιο ποτῆρι ἀπὸ οὐρὰ σκύλου. (D. I, 137). Af en Pindswinehud gjør man ingen Brystdug = ἀπὸ τομάρι σκαντζόχερα δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ λαιμοδέτης. (αὐτ.). Man gør ei godt Jagthorn af en Svinehale = δὲν γίνεται καλὸ κυνηγετικὸ κέρατο ἀπὸ οὐρὰ χοίρου. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῆς). — **Σουηδ.** Aff hundz stiærth warder ey got drykke horn = ἀπὸ σκύλου οὐρὰ δὲ γίνεται καλὸ κερατένιο ποτῆρι. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Van grof werk kan men geene fijne zijde spinnen = ἀπὸ χονδρὸ στουππεῖ δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ γνέσῃ λεπτὸ μετάξι. (αὐτ.). — Men kan geen' goeden pijl uit een vaarkensstaart maken = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάμῃ καλὴ σαΐττα ἀπὸ οὐρὰ

χοίρου. (αὐτ.). — Men kan geen' jagthoorn maken van een zwijnsdrek, noch van een' vossenstaart eene trompet = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάμῃ κυνηγετικὸ κέρατο ἀπὸ χοιρινὸ σκατό, οὔτε ἀπὸ ἀλωπονουρὰ σάλπιγγα. (αὐτ.). Men kan van eene ruige pij geen scharlaken mantel maken = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάμῃ ἀπὸ χονδρὸ παννὶ σκαρλᾶτο ἐπανωφόρι. (αὐτ. II σ. 451). Men kan van eenen vossensteert geen trompet maken = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάμῃ ἀπὸ ἀλωπονουρὰ σάλπιγγα. (φλαμανδ. αὐτ. I, 137). Men kan van eene verkensoor geene fluweelen beurs maken = δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ κάμῃ ἀπὸ χοιρινὸ αὐτὶ βελουδένια σακκοῦλα. (ἐπίσης, αὐτ.). Nooit maekt men eenen goeden pyl van eenen verkenssteert = ποτὲ δὲν μποροῦν νὰ κάμουν καλὴ σαΐττα ἀπὸ οὐρὰ χοίρου. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γερμαν.** Aus des Esels Wadel wird kein Sieb = ἀπὸ τοῦ γαδάρου τὴν οὐρὰ δὲν γίνεται κόσκινο. (W. I, 855, 15). Aus einer Igelshaut macht man kein Brusttuch = ἀπὸ τομάρι σκαντζόχερα δὲν κάνουν λαιμοδέτη. (αὐτ. II, 958, 1). Aus Zwilchsäcken macht man keine seidne Beutel = ἀπὸ χοντρόπαννο δὲν κάνουν μεταξωταῖς σακκούλαις. (W. V, 676, 1). Es ist noch kein Zwilchsack seiden geworden, obwohl er voll Thaler war = δὲν ἔγινεν ὡς τώρα κἀνένα χοντρόσακκο μεταξωτὸ καὶ ἂν ἦταν γεμᾶτο τάληρα. (αὐτ. 2).

2. Ἄρκον 'ς σὰ ξύλα ἔστειλαν κ' ἐγρίζεψεν τὸ δάσος.

(Τραπεζοῦντος. Ἰωαννίδ. 268 [ἐγρίγεψεν] — Τραπεζοῦντος καὶ Ματσούκας Ἀστ. τοῦ Πόντ. 25, 34. — Τραπεζοῦντος αὐτ. 411, 351 [Τὸν ἄ. ἔ. 'ς σὰ ξ. κ' ἐ. τ' ὀρμάν.]).

Βλ. ἀρ. 5, ὀκνὸς 19. Γριζεύω (λέξις τουρκικὴ) = ἐκριζώνω· ὀρμάν, τὸ καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ῥουμάνι, ἐπίσης τουρκικὴ λέξις σημαίνουσα τὸ δάσος. Ἡ παροιμία λέγεται ἐπὶ τῶν πρὸς ἀποφυγὴν συχνῶν κόπων καὶ διηνεκοῦς φροντίδος ἐπιχειρούντων νὰ ἐκτελέσωσι διαμιᾶς ἔργον δεόμενον πολλοῦ χρόνου, καὶ τούτου ἕνεκα ἀποτυγχανόντων· καὶ προσέτι ἐπὶ ἀνοήτων, οἵτινες λαβόντες ἐντολὴν νὰ φέρωσί τι, παραλαμβάνουσι πᾶν τὸ προστυχόν. Ὑπόκειται βεβαίως μῦθός τις, οὗ τὸ παλαιότατον πρότυπον φαίνεται ὅτι εἶναι τὸ ἐπεισόδιον τοῦ Ἡρακλέους παρὰ τῷ Συλεῖ. Κατὰ τὴν ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου διασκευὴν

τοῦ μύθου τούτου ἐν τῷ σατυρικῷ δράματι Συλεῖ, «ὁ Ἡρακλῆς πραθεὶς τῷ Συλεῖ ὡς γεωργὸς δοῦλος ἐστάλη εἰς τὸν ἀγρόν, τὸν ἀμπελῶνα ἐργάσασθαι· ἀνεσπακὼς δὲ δικέλλῃ προρρίζους τὰς ἀμπέλους ἁπάσας, νωτοφορήσας τε αὐτὸς εἰς τὸ οἴκημα τοῦ γεωργοῦ θωμοὺς μεγάλους ἐποίησε». (Εὐριπ. ἀπ. 688 κέ. Nauck. Περὶ τοῦ μύθου βλ. καὶ Petersen ἐν Annali del' Instit. 1883 σ. 59). Τὸ ἐπεισόδιον παρεμβάλλεται ἐν τοῖς παραμυθίοις πολλῶν λαῶν. (Πρβλ. Grimm Kinder-u. Hausmärchen ἀρ. 183). Ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς συνηθεστάτη εἶναι ἡ παρῳδία αὐτοῦ, καθ' ἣν ὁ πρὸς τοὺς δράκοντας ἀγωνιζόμενος πανοῦργος σπανὸς ἢ ὅστις δήποτε ἄλλος, ἐν ἀγῶνι ὑλοτομίας ἀδυνατῶν ν' ἀνασπάσῃ πρόρριζον καὶ νὰ κομίσῃ ἐπὶ τῶν ὤμων ὁλόκληρον δένδρον ὡς ἐκεῖνοι, προσποιεῖται ὅτι σκοπεῖ νὰ ἐκριζώσῃ σύμπαν τὸ δάσος, καὶ ἀποτρέπεται τοῦ σκοποῦ ὑπὸ τοῦ δρακόντων φοβηθέντων. (Βλ. Hahn griech. u. alban. Märchen ἀρ. 18 τ. II σ. 212. ἀρ. 23 τ. I σ. 174).

3.* Ἡ ἄρκος παίζει μετ' ἐσέν, νὰ παίξῃ καὶ μετ' αὔτον.
(Βυζαντινή. Γλυκᾶς στ. 369).

Τὸ ἐπελθὸν εἰς σὲ κακὸν θὰ ἐπέλθῃ καὶ εἰς αὐτόν. Παραπλησίαν ἔννοιαν δι' ὁμοίας μεταφορᾶς ἀπὸ τῆς ἄρκτου ἐκφέρουσι καὶ αἱ σημεριναὶ παροιμίαι ἐν λ. γείτονας 4. 47. γειτονειὰ 1. 4.

4. Ἀ ἄρκου τὸγ κῶλον ἄλειμμαν ἀλείφεις.
(Πόντου. Ἑπτάλ. 370, 198 [Ἀ σάρκον] καὶ παρὰ Ἰω. Βαλαβάνη).

Ἐπὶ περιττῆς προσφορᾶς εἴς τινα πράγματος, οὗ ἔχει οὗτος ἀφθονίαν.

5. Τὸν ἄρκον ἔστειλαν 'ς σὸρμάνιν, κ' ἐφορτῶθεν ὅλον τὸρμάνιν.
(Πόντου. Ἑπτάλ. 379, 290 καὶ παρὰ Ἰωάν. Βαλαβάνη ['ς σόρος (γιὰ ξύλα), κ' ἐ. ὅλον τόρος.]).

Βλ. ἀρ. 2.

ἀρκοῦδα

1. Ζωντανῆς ἀρκούδας τομάρι μὴν πάρῃς.
(Βάρνερ: ἀρκοῦδα 1).

Ἡ ἔννοια ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς ἐν λ. ἄπιαστος 2. Βλ. καὶ λ. ψάρι 10 καὶ τὰς αὐτόθι σημειουμένας παραλλαγάς. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν ὁ μῦθος, ὃν διεσκεύασεν ὁ Lafontaine (Fables Βιβλ. V, μῦθ. 20), ἄγνωστόν μοι πόθεν παραλαβών[1]). (Πρβλ. Αἰσωπ. μῦθ. 311 Η. 249 Κορ.). — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Pigliamo prima l'orso, e poi venderemo la pelle = ἂς πιάσουμε πρῶτα τὴν ἀρκοῦδα, καὶ ἔπειτα θὰ πουλήσουμε τὸ τομάρι. (W. II, 441, 77). Non vender (ἢ Vender) la pelle dell'orso inanzi che sia preso = νὰ μὴν πουλῆς (ἢ, νὰ πουλῇ κανεὶς) τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας προτοῦ νὰ τσακωθῇ. (W. I, 235, 1). Non si vende la pelle prima che s'ammazzi l'orso = δὲν πουλειέται τὸ τομάρι προτοῦ νὰ σκοτωθῇ ἡ ἀρκοῦδα. (τοσκαν. D. I, 232). Prima de ciappà l'ors nô vend la pell = προτοῦ νὰ πιαστῇ ἡ ἀρκοῦδα, μὴν πουλῆς τὸ τομάρι. (λομβαρδ. αὐτ.). Prima de vender la pele, bisogna copar l'orso = προτοῦ νὰ πουληθῇ τὸ τομάρι, χρειάζεται νὰ σκοτωθῇ ἡ ἀρκοῦδα. (βενετ. Pasqualigo 129). Vende una côsa prima d'aveila = νὰ πουλῇ κἀνεὶς ἕνα πρᾶμα προτοῦ νὰ τὸ ἀποχτήσῃ. (πεδεμοντ. D. I, 232). — **Γαλλ.** Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant qu'on l'ait pris· ἢ, avant qu'on l'ait mis par terre. (Littré λ. ours 1. Leroux II, 515. Quitard 576). Il ne faut pas vendre la peau de l'ours quand il court encore (D. II σ. 454). Il ne fault pas marchander la peau de l'ours devant que la beste soit prise et morte. (Leroux I, 191). I n'faut jamais vinde el pieau d'l'ours d'vant l'avoir escoffié = δὲν πρέπει ποτὲ νὰ πουλῇ κἀνεὶς τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας προτοῦ νὰ τὴν πιάσῃ (βορειογαλ. τοῦ Rouchi: D. I, 232). Parlo de vendre la peau, davant qu'aver la besti = κάνει λόγο γιὰ νὰ πουλήσῃ τὸ τομάρι, προτοῦ νὰ ἀποχτήσῃ τὸ ζῶο. (νεοπροβηγκ. αὐτ.). Disputa la pel avan d'avë l'agnel = φιλονεικῇ γιὰ τὸ τομάρι προτοῦ ν' ἀποχτήσῃ τἀρνί. (λαγκεδοκική, αὐτ.). —

[1]) Ὁ Walckenaer σημειώνει ὅτι τὸν μῦθον διηγεῖται καὶ ὁ Γάλλος χρονογράφος τοῦ ΙΕ' αἰῶνος Philippe de Commines ἐν τοῖς Ἀπομνημονεύμασιν αὐτοῦ (βιβλ. IV κεφ. 2). Τὴν παρὰ Commines παροιμίαν μεταγράφομεν κατωτέρω, παραλαμβάνοντες ἐκ τοῦ Leroux I, 191.

Ῥαιτορωμαν. In sto sitar igl uors avon che vender il foll=χρειάζεται νὰ σκοτώσῃ κἀνεὶς τὴν ἀρκοῦδα προτοῦ νὰ πουλήσῃ τὸ τομάρι. (αὐτ.) — **Ῥωμουν.** A vinde pelea ursului din padure=πουλεῖ τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας 'ς τὸ δάσος. (Zanne 2584). Vinde pielea ursului în tîrg, shi ursul în padure=πουλεῖ τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας 'ς τὸ παζάρι, κ' ἡ ἀρκοῦδα 'ς τὸ δάσος. (αὐτ.). Nu vinde pelea ursului înainte de a 'l ucide=δὲν πουλεῖ τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας προτοῦ νὰ τὴν σκοτώσῃ. (αὐτ. 2585). Nu trebue sa vindhi pelea ursului din padure=δὲν πρέπει νὰ πουλῇ κἀνεὶς τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας (ποῦ εἶναι) 'ς τὸ δάσος. (αὐτ.) Vulpea în padure, shi pielea i-o tocmim în tîrg=ἡ ἀλεποὺ 'ς τὸ δάσος καὶ τὸ τομάρι της παζαρεύεται 'ς τὴν ἀγορά. (αὐτ. 2657 μετὰ παραλλαγῶν). Vulpea în padure shi pielea în pod=ἡ ἀλεποὺ 'ς τὸ δάσος καὶ τὸ τομάρι 'ς τὴν ἀποθήκη. (αὐτ.). Nu vinde pielea vulpei înainte de a o prinde=μὴν πουλῇς τὸ τομάρι τῆς ἀλεποῦς προτοῦ νὰ τὴν πιάσῃς (αὐτ. 2658). Nu vinde pielea vulpei din padure=μὴν πουλῇς τὸ τομάρι τῆς ἀλεποῦς 'ς τὸ δάσος. (αὐτ. Jahrbuch f. rom. u. engl. Literat. VI σ. 192).— **Ἀγγλ.** Don 't sell the bearskin, before you have caught (killed) the bear=νὰ μὴν πουλῆτε τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας προτοῦ νὰ πιάσετε (σκοτώσετε) τὴν ἀρκοῦδα. (W. I, 235, 1. D. I, 232).— **Φρεισική.** Iarst fang, do fluai=πρῶτα πιάσε, ἔπειτα γδάρε. (D. I. 232).— **Ἰσλανδ.** Seldu ekki björninn (skinnið), fyrrenn hann (björninn) er unninn=μὴν πουλῇς τὴν ἀρκοῦδα (τὸ τομάρι), προτοῦ αὐτὴ (ἡ ἀρκοῦδα) νὰ πιαστῇ. (αὐτ.). þú by'ðr feldinn, fyrrenn björninn er unninn=προσφέρεις τὸ τομάρι, προτοῦ νὰ πιαστῇ ἡ ἀρκοῦδα. (αὐτ.). Sjáðu refinn, aðrenn þú selr skinnið=κύττα τὴν ἀλεπού, προτοῦ νὰ πουλήσῃς τὸ τομάρι. (αὐτ.)— **Δαν.** Man maa ikke sælge Biørnehuden, førend Biørnen er skudt=πρέπει νὰ μὴν πουλῇ κἀνεὶς τὸ ἀρκουδοτόμαρο προτοῦ νὰ τουφεκιστῇ ἡ ἀρκοῦδα. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῆς). Sælg ei Skindet, før du har flaaet Biørnen=μὴν πουλῇς τὸ τομάρι προτοῦ νὰ γδάρῃς τὴν ἀρκοῦδα. (αὐτ.). Roes dig ei af Skindet, før Biørnen er fanget=μὴν παινειέσαι γιὰ τὸ τομάρι

προτοῦ νὰ πιαστῇ ἡ ἀρκοῦδα. (αὐτ.). Sælg ikke Bælgen, før du har fanget (skudt) Ræven = μὴν πουλῇς τὸ τομάρι, προτοῦ νὰ πιάσῃς (νὰ τουφεκίσῃς) τὴν ἀλεπού. (αὐτ.). Man skal ikke flaae Maaren, før man fanger hende = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ γδέρνῃ τὴν νυφίτσα προτοῦ νὰ τὴν πιάσῃ. (αὐτ.). — **Νορβηγ.** Ein skal inkje selja Hudi av Björnen, fyrr han er skoten = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ πουλῇ τὸ τομάρι τῆς ἀρκούδας προτοῦ νὰ σκοτωθῇ. (αὐτ.). Faa fyrst Bjørnen, og flaa so Hudi = πάρε πρῶτα τὴν ἀρκοῦδα καὶ ὕστερα γδάρε τὸ τομάρι (αὐτ.).) — **Σουηδ.** Man skal ej sälja skinnet, förrän (Det är tids nog att sälja skinnet, när) björnen är skjuten = δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ πουλῇ τὸ τομάρι, προτοῦ νὰ (ἢ· εἶναι καιρὸς νὰ πουλήσῃ κἀνεὶς τὸ τομάρι, ἂν) σκοτωθῇ ἡ ἀρκοῦδα. (αὐτ.). Flå intet Björnen för än han blir skjuten = μὴ γδέρνῃς τὴν ἀρκοῦδα, προτοῦ νὰ σκοτωθῇ. (αὐτ.) — **Ὁλλανδ.** Men moet de huid niet willen verdeelen (verkoopen) voor dat de beer dood (gevangen) is = δὲν πρέπει νὰ θέλῃ κἀνεὶς νὰ μοιράσῃ (ἢ, νὰ πουλήσῃ) τὸ τομάρι, προτοῦ νὰ ψοφήσῃ (ἢ, νὰ πιαστῇ) ἡ ἀρκοῦδα. (W. I, 235, 1). Verkoop den huid niet, voor gij den beer heebt gevangen = μὴν πουλῇς τὸ τομάρι προτοῦ νὰ πιάσῃς τὴν ἀρκοῦδα. (W. II, 441, 77). — **Γερμαν.** Man muss die Bärenhaut nicht eher verkaufen, bis man den Bären hat = πρέπει κἀνεὶς νὰ μὴν πουλῇ προτύτερα τὸ ἀρκουδοτόμαρο, ὡς ν' ἀποχτήσῃ τὴν ἀρκοῦδα. (W. I, 235, 1. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. II, 440, 77. 444, 172. IV, 1555, 17. D. I, 232). Die Berenhaut verkauffen, ehe der Beer gestochen ist = νὰ πουλῇ κἀνεὶς τἀρκουδοτόμαρο προτοῦ νὰ σφαχτῇ ἡ ἀρκοῦδα. (W. I, 235, 6. II, 442, 128. V, 899, 128). Erst muss man den Bären fangen, eh' man seine Haut verkauft = πρῶτα πρέπει κἀνεὶς νὰ τσακώσῃ τὴν ἀρκοῦδα, προτοῦ νὰ πουλήσῃ τὸ τομάρι της. (W. V, 898 103). Auf die Haut des unerlegten Bären muss man nicht trinken und zehren = ἀπάνω 'ς τὸ τομάρι τῆς ἀσκότωτης ἀρκούδας δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ πίνῃ καὶ νὰ τρώγῃ. (W. II, 438, 7). Die Haut verkaufen, ehe man die Kuh hat = νὰ πουλῇ κἀνεὶς τὸ τομάρι προτοῦ νὰ ἀποχτήσῃ τὴν ἀγελάδα. (αὐτ. 442, 126).

Er verkauft die Haut, ehe das Kalb geboren ist = πουλεῖ τὸ τομάρι προτοῦ νὰ γεννηθῇ τὸ μουσκάρι. (W. IV, 1555, 34). Verkauff kein Wildpret, du habest es denn gefangen = μὴν πουλῇς ἀγρίμι, παρὰ μόνον ἀφοῦ τὸ πιάσῃς. (αὐτ. 16). Man muss die Wolfshaut nicht verkaufen, ehe man den Wolf erlegt hat = δὲν πρέπει νὰ πουλῇ κἀνεὶς τὸ λυκοτόμαρο, προτοῦ νὰ σκοτώσῃ τὸ λύκο (W. V, 381). — **Ῥωσικ.** Ἡ ἀρκοῦδα 'ς τὸ δάσος, καὶ τὸ τομάρι πουλήθηκε. (Dal I, 325). Ἡ ἀρκοῦδα 'ς τὸ δάσος καὶ τὸ τομάρι 'ς τὸ δάσος. (αὐτ. II, 298). Ὅπου ἡ ἀρκοῦδα, ἐκεῖ καὶ τὸ τομάρι. (αὐτ.). Ἂν δὲν σκοτώσουν τὴν ἀρκοῦδα, δὲν πουλοῦν τὸ τομάρι. (αὐτ.) — **Λιταυική.** Ἡ ἀρκοῦδα 'ς τὸ δάσος, καὶ μοιράζονται τὸ τομάρι της. (Schleicher σ. 152). — **Φιννική.** Μὴν πουλῇς τὴν ἀρκοῦδα, προτοῦ νὰ τὴν πνίξῃς. (W. V, 381).

2. Πόσα βατσουνόμπουρα 'ς τῆς ἀρκουδιᾶς τὸν κῶλο;
(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 553).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Βατσουνόμπουρα ἢ βατσινόμπουρα, ἢ βατσινόμουρα, ἢ βάτσινα, ἐν Λειβησίῳ δὲ μάτσινα, τὰ ἄλλως βατόμουρα, ἤτοι αἱ ῥῶγες τῆς βάτου (rubus), ἥτις καὶ βατσινιὰ λέγεται· ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. τ. Δ΄ σ. 52) εὐστόχως ἀναφέρει τὸ τοῦ Γαληνοῦ βάτινον. Ὁ Langkavel (Botanik d. spät. Griechen σ. 31) ἐσφαλμένως εἰκάζει ὅτι τὰ βάτζινα ἢ βατζινόμουρα εἶναι τὸ φυτὸν βατράχιον ἡ συκόρριζα (ranunculus ficaria L.). Ἡ παροιμία λέγεται ἐπὶ αἰσχροκερδῶν καὶ βδελυρῶν. Ματαιοπονεῖ δηλ. ὁ ζητῶν νὰ ὑπολογήσῃ δι' ὁπόσων βάτων διῆλθεν ἡ ἄρκτος.

3. Σὰν πόσα βατσινόμπουρα 'ς τὸν κῶλο τῆς ἀρκούδας;
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1863. — Β. 269, 29 ['ς τὰ πίσω τῆς ἀ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

4. Τῆς ἀρκούδας ἅμα βγάλῃς τὴ χαλικάδα,
τότε θὰ τὴν ἰδῇς ἂν εἶν' ἥμερη ἢ ἄγρια.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Τοῦ πονηροῦ ἀνδρὸς ὁ χαρακτὴρ διαγινώσκεται ἀσφαλῶς, ὅταν δὲν περιστέλληται ὑπὸ τοῦ φόβου ἢ τῆς βίας, καὶ δὲν κρίνῃ ἀναγ-

καῖον νὰ ὑποκρίνηται, ὡς ἡ τιθασὸς ἄρκτος ἀναλαμβάνει τὴν ἔμφυτον ἀγριότητα, ἂν ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τῶν μυκτήρων ὁ δακτύλιος.

Ἀρκουδόρεμα

1. Σὰν νἄρθες ἀπὸ τὸ Ἀρκουδόρεμα.

(Μεσσηνίας).

Ἐπὶ ἀγροίκων. Ἀρκουδόρεμα χωρίον τοῦ δήμου Φαλάνθου τῆς ἐπαρχίας Μαντινείας, ἕνεκα τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ καὶ ὄχι δι' ἄλλον τινὰ λόγον δυσφημούμενον.

ἄρμα, ἅρμα

1. Ἅρμα καὶ γράμμα ἀπὸ χεριοῦ.

(Μεσσηνίας. Νεα. 163. — Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη).

Ὁ πολεμιστὴς καὶ ὁ λόγιος πρέπει νὰ ἔχωσιν ἀδιαλείπτως ἀνὰ χεῖρας οὗτος μὲν τὰ βιβλία, ἐκεῖνος δὲ τὰ ὅπλα, διότι ἄνευ ἀσκήσεως ἀπομανθάνουσι τὴν χρῆσιν αὐτῶν.

2. Ἅρμα πυρός.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 172, 5 [πύρινον.] — Β. 353, 13).

Ῥητὸν ἐκ τῶν Βασιλ. Δ', β', 11.—Ἐπὶ ταχείας φυγῆς· ἐξηφανίσθη δηλ. πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ὡς ὁ προφήτης Ἠλιού, ὅστις ἀνηρπάγη ἐπὶ ἅρματος πυρός.

3. Ἅρμα Φαραὼ καὶ καρδιὰ μποῦφα.

[Δάρδ. Ἐκλ. 83. [καρδία μπούφου.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἅρματα]).

Μποῦφα (ἰταλ. buffa)=γελοία. Ἐπὶ θρασυδείλων κομπορρημονούντων.

4. Ἰκεῖ π' κριμνοῦσ' ὁ μπέης τἄρματα,
κριμνάει οὐ γύφτους τἄργανα.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Ἐπὶ εὐτελῶν καὶ ἀσήμων εὐδοκιμησάντων καὶ κατεχόντων τὰ κτήματα ἀγαθῶν ἀνδρῶν περιελθόντων εἰς ἔνδειαν.

5. Μὲ τἄρματα πᾶνε 'ς τὸν πόλεμο.

('Ανατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Ὡς ὁ μαχόμενος ἔχει ἀνάγκην ὅπλων, οὕτω καὶ ἐν πάσῃ ἐπιχειρήσει χρειάζονται τὰ κατάλληλα ὄργανα ἢ πόροι ἐπαρκεῖς, ὧν ἄνευ οὐδὲν κατορθοῦται.

6. Μὲ τὸ κορμὶ καὶ τἄρματα.

('Αθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Καθὼς εἰς εὔσωμον ἄνδρα ἁρμόζουσι λαμπρὰ ὅπλα, οὕτω δίκαια θεωροῦνται καὶ τὰ κέρδη, ἅτινα ἐκ τῶν ἐπιχειρήσεων αὐτοῦ ἐπορίσθη δραστήριος καὶ εὐθὺς ἀνήρ.

7. Τά ῥῆξε τἄρματα.

(Πᾳζ. 291, 929. — Κοινή).

Ἔρριψε τὰ ὅπλα, ὑπεχώρησεν. Ἀπαράλλακτοι μεταφοραὶ ἐν πολλαῖς γλώσσαις, οἷον: **Γαλλ.** Poser les armes. Mettre les armes bas. (Littré λ. arme 2). — **Γερμαν.** Die Waffen abgeben ἢ niederlegen. (W. IV, 1724, 30).

8. Τἄρματα σὲ κάνουν στρατιώτη.

(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Πρβλ. τὴν ἑπομένην. Ἐπὶ ἀναξίων εἰς οὓς ὁ πλοῦτος ἢ εὐτυχεῖς περιστάσεις προσδίδουσιν ἀξίαν.

9. Τὰ τόσα ἄρματα ποτὲ δὲν κάνου παλληκάρι.

(Στάθης. Πρᾶξ. Γ', στ. 54 ἐν Σάθα Κρητ. θεάτρ. σ. 152).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Πιθανώτατα δημώδης παροιμία παρεμβεβλημένη ἐν τῇ κρητικῇ κωμωδίᾳ Στάθη. Τὰ πολλὰ ὅπλα εἶναι ἔνδειξις μικροψυχίας.

10. Χαρὰ 'ς τονε ποῦ ξαφνιστῇ καὶ πιάσῃ τἄρματά του.

(Βερ. 87, 1. — Β. 337, 9).

Ὡς ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Σκύρῳ, ἀποδεικνύει γενναῖον φρόνημα ὁ φέρων τὴν χεῖρα εἰς τὰ ὅπλα ἐν αἰφνιδίῳ θορύβῳ· ἀλλὰ προπάντων εὐτυχὴς εἶναι ὁ ἔχων πρόχειρα τὰ ὅπλα ἐν τοῖς αἰφνιδίοις κινδύνοις.

αρμάτα

1. Ἡ ἁρμάτα
βγάζει νιᾶτα.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 425. — Β. 93, 21).

Ὁ κομψῶς ἐνδυόμενος φαίνεται νεώτερος τὴν ἡλικίαν.

ἁρματώνω

1. Ἁρματώνετου δώδεκα χρόνια σὰν τὸν ἀστακό, γιὰ νὰ μαλλώσῃ μὲ τὸ χταπόδι.

(Μάνης Πανδώρ. Κ', 39 [δ. ἔτη — διὰ νὰ]).

Βλ. τὴν ἑπομένην, πρβλ. ἅρμα 9. Ἐπὶ τῶν δι' ἀσήμαντον αἰτίαν πολὺν θόρυβον καὶ παρασκευὴν ποιούντων.

2. Ὁ ἀστακὸς δώδεκα χρόνους ἁρματώνετο γιὰ νὰ βγῇ 'ς τὸν πόλεμο.

(Ἀνατ. Ἐπιθ. Α', 558, 352).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἁρμέγω

1. Ἄρμεγε καὶ κούρευε,
χέζε καὶ δερμάτιαζε.

(Β' 10, 119 — Β. 32, 411 [δεμάτιαζε.] — Χίου. Καν. 226, 94 [κούρευγε, κατούρειε καὶ δεμάτιαζε.] καὶ 230, 121 [κούρευγε — δεμάτιαζε.] — Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Ἐπὶ τῶν ἀσκόπως καὶ ἀλογίστως ἐνεργούντων καὶ πολλὰς διαφόρους ἀλλήλων ἐργασίας ταὐτοχρόνως ἀναλαμβανόντων, ἐξ οὗ πολλὴ ἐπέρχεται σύγχυσις, οὐδὲν δὲ γίνεται προσηκόντως.

2. Βάρ' τα πάλι νὰ τ' ἁρμέξουμι!

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 4. Βάλε τα (τὰ πρόβατα) πάλιν νὰ τὰ ἀμέλξωμεν.

3. Θέλεις ρούφα κι' ἄρμεγε, θέλεις ἄρμεγε καὶ ρούφα.

[Ἠπείρου. Ἀρ. 502. — Β. 114, 29. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [ἄρμιγι - ἄρμιγι]).

Ἐπὶ ἔργων ὁμοίων καὶ ἐπίσης ἐπιπόνων.

4. Πίσω νὰ τ' ἀρμέξωμε!
(Β. 257, 152. [Π. φέρ' τα νὰ] — Πτζ. 282, 814).

Βλ. ἀρ. 2. Ἐπὶ δυσαρέστου ἐπαναλήψεως τῶν αὐτῶν λόγων ἢ πράξεων. Τὴν αὐτὴν ἔχει ἔννοιαν ἡ ἀρχαία: «Αὖθις αὖ Πυθώδε ὁδός» (Διογενιαν. 234. Φώτ. λ. Ὑπέρου π.)· ἢ κατ' ἄλλον τύπον: «Αὖθις Πυθώδε» (Ἀποστόλ. 336. Λιβάν. Ἐπιστ. 446)· ἢ: «Πυθώδε ὁδὸς»· (Μακάρ. 646. Ἡσύχ. λ. Φώτ. λ. σ. 473, 17).

5. Τί θέλει μουσκάρι καλό, νὰ μὴ ἀρμέγῃ τὴμ μπουθουλεία.
(Βούας Καλαβρίας. Μor. 92, 71).

Ὅποιος θέλει καλὸν μοσχάρι νὰ μὴ ἀρμέγῃ τὴν ἀγελάδα. Ὁ ἐκδότης δὲν σημειώνει ἂν λέγεται καὶ μεταφορικῶς.

6. Τὸν ἀρμέγει σὰν τὴν προβατίνα.
(Κοινή).

Ἢ ἁπλῶς, τὸν ἀρμέγει· ἐπὶ τοῦ λάθρα ἢ δι' ὀχληρῶν αἰτήσεων λαμβάνοντος συνεχῶς παρά τινος χρήματα ἢ ἐπιτυγχάνοντος ἄλλα ὠφελήματα. Ὁμοίως **Γαλλ.** Vache à lait λέγεται ὁ οὕτως ἀμελγόμενος. (Littré λ. vache 5)· πολλαὶ δὲ καὶ **Γερμαν.** φέρονται ὅμοιαι φράσεις, οἷον: Eine melkende Kuh an jemand haben. (W. II, 1688, 537. Βλ. αὐτ. 538. 546. 1690, 583).

ἄρμενα

1. Ἄρμενα, κουπιά,
καὶ 'ς τὴν Μπαρμπαριά.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων δυσχερές τι ἔργον ἄνευ τῆς προσηκούσης παρασκευῆς καὶ ἀποτυγχανόντων· ὡς ὁ ἐπιχειρῶν νὰ πλεύσῃ εἰς Βαρβαρίαν, μόνον δ' ἐφόδια ἔχων τἄρμενα καὶ τὰς κώπας τοῦ πλοίου.

2. Τἄρμενα 'ς τὴ Χιό, τσὶ τὰ κουπιὰ 'ς τὴ Ῥόδου.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Ἐπὶ ἀκαταστάτων, οἵτινες μὴ φροντίζοντες νὰ θέτωσι τὰ πρά-

γματά των εἰς τὸν προσήκοντα τόπον, δυσκολεύονται νὰ τὰ εὕρωσιν ὁσάκις τὰ χρειασθῶσιν.

Ἀρμένης

1.* Ἀρμένην ἔχεις φίλον; κάλλιον ἐχθρὸν οὐ θέλεις.

(Πλανούδ. 53 [Ἀρμένιον ἔ. φ. χείρον' ἐ. μὴ θέλε.] — Ἀθων. Γ', 82 τ. Α' σ. 29).

Ὁμοία τὴν διατύπωσιν τῇ σημερινῇ ἐν λ. φίλος 84, ἐξ οὗ ἐμφαίνεται, ὅτι δὲν εἶναι ἀναγκαία ἡ ὑπὸ τοῦ Crusius (ἐν Rhein. Mus. τ. 42 σ. 404) προτεινομένη διόρθωσις (Ἀ. ἔ. φ. κράτει πάντοτε τὸ ξύλον), ἣν καὶ ὁ Krumbacher (MGS. σ. 246) δὲν ἐπιδοκιμάζει.—Τὸ γένος τῶν Ἀρμενίων ἐδυσφημεῖτο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ὡς ὕπουλον καὶ κακόηθες, τὰ αἴτια δὲ τῶν κατηγοριῶν τούτων οὐδεμία χρεία παρίσταται ν' ἀναζητηθῶσιν εἰς φυλετικὸν ἀνταγωνισμόν, ὡς φρονεῖ ὁ Κρουμβάχερ, ἀλλ' ἴσως μᾶλλον εἰς ἀκριβεῖς μακροχρονίους παρατηρήσεις τοῦ ἤθους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν τότε Ἀρμενίων. Συνᾴδουσι δὲ πρὸς τὴν προκειμένην παροιμίαν καὶ ἄλλαι μαρτυρίαι. Καὶ ἡ μὲν βυζαντινὴ παροιμία ἐν λ. λείψη 1 δὲν ἀναφέρεται, κατὰ τὴν γνώμην μου, εἰς τοὺς Ἀρμενίους, ὡς ἐσφαλμένως ὑπετέθη. Ἀλλὰ διαρρήδην κατηγοροῦσι τοὺς Ἀρμενίους ὁ Νικηφόρος ὁ Σκευοφύλαξ ἐν Βίῳ Θεοφάνους (τ. II σ 22, στ. 35 κέ. ἔκδ. De Boor) καὶ ἡ Κασία (Krumbacher MGS. 248. Kasia σ. 366 στ. 32 κέ.): «Τῶν Ἀρμενίων τὸ δεινότατον γένος | ὕπουλόν ἐστι καὶ φαυλῶδες εἰς ἄγαν» κτλ. Τὰς μαρτυρίας ταύτας ἀναφέρει καὶ ὁ Κρουμβάχερ. Ἀξίαν δὲ μνείας θεωρῶ καὶ ἄλλην ὁμοίαν, πολλῷ παλαιοτέραν καὶ βαρυτέραν, τὴν τοῦ ἅγ. Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ (εἰς μέγ. Βασίλειον ἐπιτάφιος 17 τ. 36 σ. 517 Migne): «οὐχ ἁπλοῦν γένος εὑρίσκω τοὺς Ἀρμενίους, ἀλλὰ καὶ λίαν κρυπτόν τι καὶ ὕφαλον».

Ὁμοία συμβουλὴ περὶ ἀποφυγῆς τῆς φιλίας φέρεται καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ εἰς τὸν Μένανδρον ἀποδιδομένῳ στίχῳ: «Κορινθίῳ πίστευε, καὶ μὴ χρῶ φίλῳ». (Ἀνθολ. Παλ. ΙΑ', 438. Meineke FCG. IV, 282, 216. Kock CAF. III, 214, 764)· ἐπίσης ἐν ταῖς σημεριναῖς παροιμίαις ἐν λ. Ἀρβανίτης 1, Ἀρναούτης 1, Βούλγαρος 1, Κρητικὸς 1, Τοῦρκος 16, Φράγκος 3. 5, κύων 7, σκύλος 109. 115. 121, πρβλ. φίλος 6.

Παραπλησία καὶ ἡ Μικρορωσική: Τὸν Μεγαλορῶσο κάμε φίλο, μὰ βάστα καὶ λιθάρι 'ς τὸν κόρφο σου. (W. II, 151, 1).

ἀρμενίζω

1.* Ἀπάτα καὶ ἀρμένιζε.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 76).

Ἐν τῇ ἑπομένῃ ἐσώθη ἀκραιφνέστερος ὁ δημώδης τύπος. Περὶ τῆς ἑρμηνείας βλ. Kurtz εἰς Πλανούδην. Crusius ἐν Rhein. Mus. τ. 42 σ. 407. Usener ἐν Deutsche Litteraturzeitung 1886 ἀρ. 50 σ. 1788. Sitzler ἐν N. phil. Rundschau 1887 ἀρ. 13. Krumbacher MGS. σ. 216-7. πρβλ. καὶ ὅσα ἔγραψα ἐν Byzant. Zeitschr. τ. VII σ. 158. Αἱ τοῦ Usener καὶ τοῦ Krumbacher ἑρμηνεῖαι εἶναι αἱ μᾶλλον ὀρθαί. Τὸ ἀρμενίζω ἐνταῦθα λαμβάνεται ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ. Κυρίως σημαίνει πλέω ἢ ἱστιοδρομῶ (être sous voile ἢ aller à la voile), μεταφορικῶς δὲ λέγεται ἐπὶ ἐνεργείας καθόλου ἢ τρόπου τοῦ βίου· «δὲν ἀρμενίζεις καλά» = κακῶς διοικεῖς τὰ ἴδια πράγματα». Ὅθεν τὸ ἀπάτα καὶ ἀρμένιζε ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ ἀπάτα καὶ «τραύα τὸ δρόμο σου» (va toujours ton chemin, γαλλ.)· ἐνέργει δηλ. ἀποβλέπων μόνον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ σου, καὶ ἀδιαφορῶν περὶ τῶν μέσων ἅτινα ἀναγκάζεσαι νὰ μεταχειρισθῇς καὶ ἂν ἀκόμη συνίστανται ταῦτα εἰς ἀπάτην καὶ δόλον. Παραπλησία ἔννοια ἐκφέρεται καὶ ἐν ταῖς παροιμίαις ἐν λ. καιρὸς 3. 50. 100, ὅπου ἐπίσης γίνεται χρῆσις τοῦ ῥήματος ἀρμενίζω. Σημειωτέον ὅτι τὸ κυνικὸν τοῦτο παράγγελμα δὲν πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς ἔνδειξις ἠθικῆς πωρώσεως· διότι αἱ τοιαῦται παροιμίαι διδάσκουσιν ἀκριβῶς τἀντίθετα ὧν λέγουσιν. Ὁ ἀναφέρων ταύτην εἰς τὸν λόγον συνήθως σκοπεῖ οὐχὶ νὰ προτρέψῃ τὸν πρὸς ὃν ὁμιλεῖ νὰ πράξῃ τὰ ὑπὸ τῆς παροιμίας κελευόμενα, ἀλλὰ τοὐναντίον ἐλέγχει αὐτόν, ὡς πράττοντα ὅσα λέγει ἡ παροιμία.

2.* Κόμπωνε καὶ ἀρμένιζε.

(Βυζαντινή. Krumbacher MGS. 111. 126, 104. Ἐν μόνῳ τῷ κώδ. Κ, ταυρινικῷ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Τὸ κομπώνω μεταφορικῶς σημαίνει ἀπατῶ, πλανῶ. Παραδείγματά τινα τῆς χρήσεως ταύτης ἐν μεσαιωνικοῖς ποιή-

μασιν εἰς δημώδη γλῶσσαν συνέλεξαν ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. τ. Β΄ σ. 195) καὶ ὁ Krumbacher (MGS. σ. 217). Ἀλλ' ἦτο γνωστὴ καὶ εἰς παλαιοτέρους χρόνους. Οὕτω παρὰ τῷ Μαλάλᾳ (σ. 395, 12 κέ. Bonn) κεῖται τὸ ῥῆμα ἐν τῇ αὐτῇ σελίδι καὶ ἐν τῇ κυρίᾳ ἐννοίᾳ καὶ ἐν τῇ μεταφορικῇ ταύτῃ: «ἠπάτησε πολλοὺς καὶ ἐκόμβωσε πολλὰ χρήματα» (ἤτοι ἀπεθησαύρισε, πρβλ. τὸ τῆς δημώδους «ἔδεσε κόμπο,» «ἔκαμε κομπόδεμα»)... «καὶ ἐκόμβωσε (=ἠπάτησε) κἀκεῖ πολλοὺς ἀργυροπράτας... Ἐμὲ οὐ κομβώσεις» (=δὲν θ' ἀπατήσῃς). Καὶ παρὰ Θεοφάνει (σ. 231, 8. 11 Bonn) ἐν μόνῃ τῇ μεταφορικῇ δίς. Τὸ ῥῆμα κομπώνω ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ἀπατῶ εἶναι σήμερον ἐν χρήσει πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καθὼς καὶ τὸ παράγωγον ὄνομα κομπωτής· ἐν δὲ τῇ κυρίᾳ σημασίᾳ λέγεται μόνον κουμπώνω, ἐξαιρέσει μέρους τῆς Δυτ. Μάνης, ὅπου λέγεται κομπώνω, καὶ κομπὶ τὸ ἀλλαχοῦ κουμπί, τὸ κομβίον

3. Ὅταν χιονίζῃ ἀρμένιζε κι' ὅταν κιαράρῃ κάτσε.
(Βερ. 83, 70. — Β. 237, 884).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Κιαράρω (ἰταλ. chiarare) = αἰθριάζω.

4. Ὅταν χιονίζῃ ἀρμένιζε, κι' ὅταν παστρεύῃ ράξε.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1035).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ναυτικὸν παράγγελμα· ὁ χιονώδης καιρὸς δὲν εἶναι ἐπικίνδυνος κατὰ θάλασσαν, ἐνῷ ἡ ἐπιγινομένη αἰθρία προμηνύει τρικυμίαν.

5. Ἀ τὴ χάση πιάση ἀρμένιζε, πεντέχτη 'ς τὸ λιμιῶνα.
(Ἑστία 1894 σ. 370).

Πεντέχτη λέγεται ἡ πέμπτη καὶ ἡ ἕκτη ἡμέρα τῆς σελήνης, ὅτε κατὰ τὰς δοξασίας τῶν ναυτικῶν τὸ πέλαγος εἶναι τρικυμιῶδες. Ὅθεν παραγγέλλει ἡ παροιμία νὰ μὴ εὑρίσκωνται τὰ πλοῖα κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, ἀλλὰ νὰ πλέωσι κατὰ τὴν χάση (φθινούσης τῆς σελήνης) ἢ κατὰ τὴν πιάση (τὴν ἄλλως γιόμιση, φέξη, ἤτοι πληθούσης τῆς σελήνης).

ἀρμυρὸς

1. Εἶναι ὀλίγο ἀρμυρό.
(Κοινή).

Ἐπὶ πράγματος ἔχοντος μὲν ἀξίαν, ἀλλὰ πωλουμένου ἀντὶ τιμήματος μεγάλου ἢ δυσαναλόγου πρὸς τοὺς πόρους τοῦ λέγοντος. Καὶ οἱ Γάλλοι λέγουσι: C'est un peu salé, ἐπὶ ὑπερβολικοῦ ἢ λίαν δυσαρέστου πράγματος. Παραπλήσιον καὶ τὸ **Γερμαν.** Die Waare ist gepfeffert=ἡ πραμάτεια εἶναι πιπεράτη. (W. IV, 1716, 124).

ἀρνάδα

1. Ἡ ἀρναδίτσα τέσσερους καὶ ἡ γουρουνίτσα πέντε,
κ' ἐγὼ ἡ καλὴ νοικοκυρὰ ἑξηνταπέντε ἡμέραις.
(Πκ. 343, 44).

Βλ. σκύλος 105. Ὑποτίθεται λέγουσα ταῦτα ἡ γάτα· ὅτι ὁ χρόνος τῆς κυήσεως τῆς μὲν προβατίνας εἶναι τετράμηνος, τῆς ὑὸς πεντάμηνος καὶ τῆς γάτας πολλῷ βραχύτερος. Φαίνεται ὅμως ὅτι κατὰ λάθος ἐγένετο ἐναλλαγή τις ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ· διότι ὀρθότερον ἔπρεπε νὰ λεχθῇ «ἡ γουρουνίτσα τέσσερες καὶ ἡ ἀρναδίτσα πέντε», συμφώνως καὶ πρὸς τὴν μνημονευθεῖσαν παραλλαγὴν ἐν λ. σκύλος 105.

Ἀρναούτης

1. Ἀρναούτη κάνεις φίλο;
κράθειε καὶ κομμάτι ξύλο.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. Ἀρβανίτης 1, Ἀρμένης 1. Ἀρναούτης, ὁ Ἀρβανίτης, κατὰ τὸν τουρκικὸν τύπον τοῦ ὀνόματος.

ἀρνάρισμα

1. Μὲ τἀρνάρισμα καὶ τὸ ξύλο γίνεται βελόνι.
(Β. 156, 91).

Ἀρνάρισμα λέγεται ἐνίοτε κατὰ μετάθεσιν καὶ παρετυμολογίαν τὸ συνήθως λεγόμενον λανάρισμα, ἤτοι ἡ ξάνσις τοῦ ἐρίου διὰ τοῦ λαναριοῦ (τῆς σιδηρᾶς κτενός)[1]. Ἀλλ' ἐνταῦθα σημαίνει τὴν ῥίνη-

[1]) Καὶ ῥῆμα λαναρίζω=ξαίνω ἔριον. Ἡ λέξις προδήλως εἶναι λατινική· τὸ λανάρι

σιν, ἥτις κοινῶς λέγεται λιμάρισμα (ἀπὸ τοῦ λιμάρω = ῥινῶ, ἐκ τοῦ ἰταλ. limare, καὶ λίμα = ῥίνη, ἰταλ. lima) Ἐννοεῖ δ' ἡ παροιμία ὅτι ὡς καὶ αὐτὸ τὸ ξύλον ῥινηθὲν γίνεται ὀξὺ ὡς βελόνη, οὕτω διὰ συντόνου καὶ ἐπιμελοῦς ἐργασίας κατανικῶνται καὶ τὰ μέγιστα ἐμπόδια.

ἀρνὶ

1. Ἀρνιὰ κ' ἐρίφια τὸ Μάη τὸ μῆνα δείχνουν.

(Σύρου. Στατ. 111 [τὸ Μ. δεικνύουν.] καὶ Μ. 91 [τὸν Μάϊον μῆνα δεικνύουν]).

Τὰ ἀρνιὰ καὶ ῥίφια δὲν εἶναι ἀντικείμενον τοῦ ῥήματος ὡς ὑπέθεσεν ὁ Mommsen, ἑρμηνεύων ὅτι οἱ ποιμένες δεικνύουσι τὰ πρόβατα εἰς τοὺς κυρίους των, ἀλλ' ὑποκείμενον. Κατὰ τὸν Μάϊον μῆνα, ὅτε ἔχει παρέλθῃ πᾶς ἀπὸ τοῦ ψύχους κίνδυνος, καὶ εὑρίσκονται οἱ ποιμένες εἰς τὰς θερινὰς βοσκάς, δύναται νὰ κριθῇ ἀσφαλῶς ἂν ηὐδοκίμησαν τὰ κατὰ τὸν χειμῶνα γεννηθέντα ἀρνία καὶ ἐρίφια, ἂν ἐτράφησαν δηλ. καλῶς καὶ ἔχουσιν ἄφθονον ἔριον.

2. Ἀρνί, κατσίκι τρίημερο,
γουροῦνι δωδεκάημερο,
μουσκάρι σαραντάημερο,
καὶ πάλε κρῖμα ἔνε.

(Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ 136 [Ἀ. κ' ἐρίφι τρ. γ. δωδεκάμερο, δαμάλι σαραντάμερο (τρώγεται).] — Πτζ. 343, 45. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ Παγώνη [Ἀρνίθι σαραντάημερο, καὶ πάλι]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἡ παροιμία ὁρίζει τὸν χρόνον καθ' ὃν εἶναι βρώσιμον τὸ κρέας τῶν ἀναφερομένων ἐν αὐτῇ ζῴων· ἀλλ' ἐννοεῖται τὸ κατώτατον χρονικὸν ὅριον, ὅτε μόνον ἐν ἀνάγκῃ ἐπιτρέπεται ἡ βρῶσις αὐτῶν. Ἄλλαι παροιμίαι ξένων ἐθνῶν ὁρίζουσι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὸν χρόνον, καθ' ὃν εἶναι νόστιμον τὸ κρέας ζῴων τινῶν. **Ἰταλ.** Porco d'un mese, e oca di tre è un vero mangiar da re = γουροῦνι ἑνὸς μηνὸς καὶ χῆνα τριῶν εἶναι πραγματικὸ βασιλικὸ φαγεῖ. (D. I, 330). — **Γαλλ.** Chappon de huict mois manger de rois. (Leroux I, 155). — **Ἱσπαν.** Cabrito de un mes, rezentàl de tres = ἐρίφι ἑνὸς μηνός, ἀρνὶ τριῶν. (D. I, 330).

ἐλέγετο μὲν λατινιστὶ pecten, ἀλλ' ἴσως ἐνίοτε πρὸς μείζονα σαφήνειαν προσετίθετο καὶ τὸ ἐπίθετον, lanarius pecten.

3. Ἀρνὶ κ' ἐρίφι τριήμερο,
βουροῦνι δωδεκάμερο.
(Καρπάθου. ΖΑ. 364, 446).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

4. Ἀρνὸν ἄκουρον καὶ χοῖρον κουρεμένον.
(Καρπάθου. Μαν. 275, 86).

Ὅτι τὰ προσφερόμενα πρὸς πώλησιν ἀρνία πρέπει νὰ εἶναι ἄκουρα, τοὐναντίον δὲ τὰ χοιρίδια· διότι οὕτω φαίνονται καλύτερα, καὶ δελεάζουσι τὸν ἀγοραστήν.

5. Ἔπιασε τἀρνὶ ἀπὸ τὸ πόδι.
(Μα. 17 [Ἐπίασε - ἀπὸ τὸ ποδάρι.] — Πολίτου περὶ αἰνιγμάτων καὶ λογοπαιγνίων ἐν ΚΠ. Η', 520. — Κοινή).

Βλ. ἀρ. 16. Λογοπαικτικῶς διὰ τὴν παρήχησιν, ἀντὶ τοῦ ἠρνήθη. Γίνεται χρῆσις τοῦ λογοπαιγνίου καὶ ἐν κωμαστικοῖς ᾄσμασιν: «Ἀρνί φαγες, μ' ἀρνίστηκες» (Λιανοτράγουδα 1866 σ. 17. ΖΑ. σ. 213). Ὁμοίως παίζων πρὸς τὸ ἀρνεῖσθαι εἶπε καὶ ὁ Ἀριστοφάνης (Νεφ. 729): «τίς ἂν δῆτ' ἐπιβάλοι | ἐξ ἀρνακίδων γνώμην ἀποστερητρίδα»; περὶ οὗ ὁ παλαιὸς σχολιαστὴς παρατηρεῖ: «ἔπαιξε παρονομάσας ἀπὸ τοῦ ἀρνὸς καὶ τοῦ ἀρνεῖσθαι». Ἄλλο δὲ λογοπαίγνιον τοῦ Ἀριστοφάνους (Εἰρήν. 929. 933) εὐστόχως ἀπέδωκεν ὁ Ῥαγκαβῆς (Μεταφράσεις ἑλλ. δραμάτων, Ἀθ. 1860 σ. 248-9. Ἅπαντα Ε' σ. 216) διὰ τοῦ ἀρνὶ καὶ ἀρνοῦμαι.

6. Ἥσυχος σὰν ἀρνάκι.
(Κοινή. [ἢ, Ἥμερος]).

Ἐπὶ ἀνδρὸς ἡμέρου καὶ πρᾴου. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔλεγον: «ἀρνίου μαλακώτερος» (Φιλιππίδ. παρὰ Στοβ. Β', 10. Meineke FCG. IV, 476, 7). Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι: ove placidior (Otto 1317). Γαλλ. être doux comme un agneau. (Litré λ. agneau 4). Maniable comme un agneau (Legai 10).

7. Κλωτσιὰ τἀρνιοῦ, χαρὰ τοῦ λύκου.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. προβατίνα 2-4.

8. Κρεάρι καλὸ κάννει καλὸν ἀρνί.

(Βούας Καλαβρίας. Mor. 92, 69).

Ἁπλοῦς ποιμενικὸς κανών, ὅτι ἐκ καλῶν κριῶν γεννῶνται καλὰ ἀρνία.

9. Ὅποιος γίνεται ἀρνὶ τὸν τρώει ὁ λύκος.

(Κρήτης. Παρνασσ. ΙΓ', 637, 101 καὶ Φρ. 113 [Ὅπου γ.]).

Βλ. πρόβατον 6.

10. Περισσότερα ἀρνιὰ παρὰ κριάρια.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1085).

Βλ. ἀρ. 14.

11. Περισσότερα ἀρνιὰ σφάζονται 'ς τὸ μακελλειὸ παρὰ κριάρια.

(Μα. 36 [ἀρνία σφ. εἰς τὸ σφαγεῖον]).

Βλ ἀρ. 14.

12. Πλιὰ ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλειό, παρὰ προβατίναις.

(Βάρνερ: ἀρνὶ 1 Πλιὸ ἀρνὶ (;) — παρὰ πρόβατα πηγαίνουν.) — Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ).

Βλ ἀρ. 14.

13. Πλιὸ πολλὰ ἀρνιὰ σφάζονται τὴ Λαμπρή, παρὰ κριοί.

(Δε. 95 [Πλιὰ] — Β. 257, 154 6 [ἢ, Πιὸ]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

14. Πλειότερα ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλειὸ παρὰ παλιοπροβατίναις.

(Β 252, 84 [Περισσότερα — παρὰ προβατίναις.] — Χίου. Πασπάτ. 278 [Πιότερα ἀ.] καὶ Καν. 290, 592. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Περσότερ' ἀ. 'ς τὸ μαγκελλειὸ]).

Βλ. ἀρ 10-13. 15, ἀρνιακὸ 1, ἀρνιοτόμαρο 1. Ὅτι ἴσος καὶ μείζων κίνδυνος θανάτου ἐπίκειται εἰς τοὺς νέους ἢ εἰς τοὺς γέροντας, διότι καὶ πλείονες ἀποθνήσκουσι παῖδες καὶ ἔφηβοι ἢ γέροντες. Ὅμοιαι παροιμίαι διὰ τῆς αὐτῆς μεταφορᾶς ἐκφράζουσαι τὴν ἔννοιαν ταύτην, πλὴν τῶν ἐν λ. ἀρνιακὸ 1 ἀναγραφομένων, αἱ ἑξῆς: **Ἀλβαν.** Δεσσεν μεε κιένγγερα σε dédde = πεθαίνουν πλειότερα ἀρνιὰ παρὰ

πρόβατα. (Φαλκονάρας. Calabria VII σ. 55).— **Ἰταλ.** Più capretti e agnelli vanno in beccheria, che pecore e becchi=πλειότερα ῥίφια καὶ ἀρνιὰ πᾶνε 'ς τὸ κρεοπουλειὸ παρὰ πρόβατα καὶ τραγιά. (D. I, 859). E'ne va più l'agnel, che la pecora=πάει ἐκεῖ πλειότερο τἀρνὶ παρὰ τὸ πρόβατο (αὐτ.). Più vanno vitelli che bovi ai macelli=πλιὸ πολλὰ πᾶνε μουσκάρια παρὰ πρόβατα 'ς τὰ μακελλειά. (αὐτ.). Non ha più carta l'agnello che la pecora= δὲν ἔχει περισσότερη ἀσφάλεια (γραφτὴ ὑπόσχεση) τὸ ἀρνὶ ἀπὸ τὸ πρόβατο. (Giusti 147). Così presto muoion le pecore giovani come le vecchie = τόσο γρήγορα ψοφοῦν καὶ τὰ νέα πρόβατα ὅσο καὶ τὰ παλιά. (αὐτ.). Così tosto muore il capretto come la capra = τόσο γοργὰ ψοφᾷ τὸ ῥίφι, ὅσο καὶ ἡ γίδα. (W. II, 1102, 56). Al macello va più capretti giovani che vecchi= 'ς τὸ μακελλειὸ πᾶν περισσότερα μικρὰ τραγιὰ παρὰ μεγάλα (Giusti 147). E va pió agnéll che pigur a e mazzel=πᾶν περισσότερα ἀρνιὰ παρὰ πρόβατα 'ς τὸ μακελλειό. (ῥωμαϊκή, D. I, 859) Al va a la becaréa piò edèi che mans=πᾶν 'ςτὸ κρεοπουλειὸ πλειότερα μουσκάρια παρὰ βόιδια (περγαμην. Pitrè II, 293. Ἄλλας διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 859. Pasqualigo 225). A la vucciria scànnanu li ciaraveddi='ς τὸ κρεοπουλειὸ σφάζονται τὰ ῥίφια. (σικελ. Pitrè II, 293).— **Γαλλ.** Aussitôt meurt veau que vache. (Leroux I, 205). Qu' ey ba hère d'agnèts a la boucherie=πᾶν πολλὰ ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλειό. (βεαρνική, D. I, 859). Eytan leou l'y vay la mayré que lou poulin=τόσο γρήγορα ψοφάει ἡ φοράδα, ὅσο καὶ τὸ πουλάρι. (νεοπροβηγκ. αὐτ.).— **Καταλαν.** Tan prest mort lo cordero, com la ovella=τόσο γρήγορα ψοφᾷ τἀρνί, ὅσο καὶ ἡ προβατίνα. (αὐτ.). — **Ἱσπαν.** Tan presto va el cordero, como el carnero=τόσο γρήγορα πάει τἀρνί, ὅσο καὶ τὸ κριάρι. (αὐτ.).— **Πορτογαλ.** Tantos morrem dos cordeiros como dos carneiros = τόσα ψοφοῦν ἀρνιά, ὅσα καὶ κριάρια. (αὐτ.).— **Ἀγγλ.** Death devours lambs as well as sheeps=ὁ θάνατος χάφτει καὶ ἀρνιὰ καθὼς καὶ πρόβατα. (D. II σ. 483).— **Ὁλλανδ.** Zooveel lammeren worden er geslagt als schapen=τόσα ἀρνιὰ σφάζονται ὅσα καὶ πρόβατα. (W. II, 1759,

23). Jonge schapen sterven zoowel als oude=μικρὰ ἀρνιὰ ψοφοῦν, ὅσα καὶ μεγάλα (W. IV, 61, 170). Daar komen zoo wel kalven als koejen aan de markt=πᾶν 'ς τὸ παζάρι τόσα μοσκάρια ὅσαις κι' ἀγελάδες. (αὐτ. II, 1102, 54). Het kalf sterft al zoo haast als de koe=τὸ μοσκάρι ψοφᾷ τόσο γρήγορα, ὅσο καὶ ἡ ἀγελάδα. (αὐτ. 1101, 43).—**Γερμαν.** Ein Kalb stirbt so geschwind wie eine Kuh=ὁμ. (αὐτ.). Es werden so viel Lämmer geschlachtet als Schafe=σφάζονται τόσα ἀρνιὰ ὅσα καὶ πρόβατα. (αὐτ. 1759, 23). Junge Schafe sterben sowol als alte=τὰ μικρὰ πρόβατα ψοφοῦν ὅσο καὶ τὰ μεγάλα (αὐτ. IV, 61, 170). Es kommen so viel Kälber als Kühe zu Markte=πᾶν 'ς τὸ παζάρι τόσα μοσκάρια ὅσαις καὶ ἀγελάδες. (αὐτ. II, 1102, 54. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 52. 56. 1100, 2. 1103, 79. D. I, 859).

15. Πόσ' ἀρνιὰ 'ς τὸ μακελλάρη καὶ κατσίκια 'ς τὸ μαντρί!
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Κατάδηλος φαίνεται ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας· ὡς φέρονται εἰς τὸ κρεοπωλεῖον πρὸς σφαγὴν πολλὰ ἄκακα ἀρνία, ἐνῷ ἀσφαλῆ μένουσιν ἐν τῇ μάνδρᾳ πονηρὰ ἐρίφια, οὕτω καὶ ἀποθνήσκουσιν ἢ πάσχουσι δεινὰ ἀθῶοι ἢ χρήσιμοι ἄνθρωποι, ἐνῷ φαῦλοι μένουσιν ἀβλαβεῖς. 'Αλλ' ἥ τε χρῆσις τῆς παροιμίας εἶναι διάφορος, καὶ οἱ λέγοντες ἄλλως ἐννοοῦσι τὴν μεταφοράν, ὡς ἐρωτηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ. Παπαϊωαννίδης. Ὅτι δηλ. ἐνίοτε δὲν σφάζονται ἀρνία ἐκ τῶν ἐν τῷ σφαγείῳ εὑρισκομένων, καὶ σῴζονται τοιοῦτον κίνδυνον διατρέξαντα, ἐνῷ ἐρίφια ἐν τῇ ποίμνῃ ὄντα καὶ ἀσφαλῆ θεωρούμενα γίνονται βορὰ τῶν λύκων, ἐγκαταλειφθέντα ἄνευ ἐπιτηρήσεως· οὕτω καὶ πολλοὶ ὑγιαίνοντες καὶ οὐδὲν σημεῖον νόσου δεικνύοντες προαποθνήσκουσι τῶν νοσούντων.

16. Τἀρνὶ ἀπὸ τὸ πόδι.
(Πτζ. 294, 963).

'Εννοεῖται ἔπιασε. Βλ. ἀρ. 5.

17. Τὸν ἀκολουθᾶνε σὰν τὸ γκεσέμι τἆλλ' ἀρνιά.
('Αθηνῶν).

Γκεσέμι ὁ ἡγεμὼν τῆς ποίμνης κριός. — Ἐπὶ τῶν τυφλῶς καὶ ἀσυνειδήτως ὑπακουόντων τινά. Ἡ παρομοίωσις πρὸς τὰ πρόβατα τῶν ἠλιθίως μιμουμένων τοὺς ἄλλους ἢ πειθομένων εἰς αὐτοὺς φέρεται ἐν ταῖς παροιμίαις πολλῶν λαῶν. Πρβλ. καὶ τὸν στίχον τοῦ κωμικοῦ Κρατίνου (Meineke FCG. II, 40, 5): «ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βῆ βῆ λέγων βαδίζει». — **Ἰταλ.** Far come la pecore: ove va uno, andar tutti = κάνουν καθὼς τὰ πρόβατα· ὅπου πάει ἕνα, πᾶν ὅλα. (D. I, 398). — **Γαλλ.** En vrais moutons. (Littré λ. mouton 3). Comme des moutons. (αὐτ.). Sauter comme les moutons de Panurge. (αὐτ.). — **Ἱσπαν.** Ovejas bobas, por do va una van todas = κουτὰ πρόβατα, ἀπὸ κεῖ ποῦ πάει τὸ ἕνα πᾶν ὅλα. (W. IV, 67, 315). — **Ῥωμουν.** A se luà ca oile una dupa alta = ἀκολουθοῦν σὰν τὰ πρόβατα τό να πίσω ἀπὸ τἆλλο. (Zanne 2210). Când o óie da de mal, tóte se duc dupa dînsa = ὅταν ἕνα πρόβατο πέφτει 'ς τὸν κρεμνό, ὅλα πέφτουν ἀπὸ πίσω του. (Zanne 2209). Când o óie a dat în rîpa, dau tote dupa dînsa = ὅταν ἕνα πρόβατο ἔπεσε 'ς τὸ ῥέμα, πέφτουν ὅλα ἀπὸ πίσω του. (αὐτ.). Dacca ua óia sare în rêu, sare tóte dupa dînsa = ὅταν ἕνα πρόβατο πηδᾷ 'ς τὸ ποτάμι, πηδοῦν ὅλα ἀπὸ πίσω του (D. I, 398). Unul dupa altul se ieà, ca oile dupa capre = ὁ ἕνας πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλο ἀκολουθεῖ, σὰν τὰ πρόβατα πίσω ἀπὸ τοῖς γίδαις. (Zanne 4350). Omul este ca óia, lesne se ieà dupa altul = ὁ ἄνθρωπος εἶναι σὰν τὸ πρόβατο, εὔκολα ἀκολουθεῖ πίσω ἀπὸ τὸν ἄλλον (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** If ae sheep loup the dyke a' the rest will follow = ἂν ἕνα πρόβατο πηδήσῃ ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸν ὄχτο καὶ τἆλλα θὰ τὸ ἀκολουθήσουν. (σκωτική, D. I, 398). — **Νορβηγ.** Dar dan eine Sauden spring fyre, dar springa dei andre etter = ἀπ' ὅπου πήδησ' ἕνα πρόβατο, πηδοῦν καὶ τἆλλα ἀπὸ πίσω του (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Als een schaap over den dam (de brug) is, volgen er meer = ἂν ἕνα πρόβατο εἶναι ἀπάνω 'ς τὸν ὄχτο ('ς τὸ γεφύρι), τὸ ἀκολουθοῦν πολλά (αὐτ.). Het eene schaapje volgt daar het andere, en meent, dat de herter altijd voor is = τὸ ἕνα προβατάκι ἀκολουθεῖ πίσω ἀπὸ τἆλλο, καὶ νομίζει πῶς ὁ βοσκὸς εἶναι πάντα μπροστά. (W. IV, 59, 115). — **Γερμαν** Ein

Schaf folgt dem andern = τὸ ἕνα πρόβατο ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο. (αὐτ.). Wo ein Schaf vorgeht, folgen die andern nach = ὅπου ἕνα πρόβατο πάει προστά, ἀκολουθοῦν καὶ τἄλλα. (αὐτ. 67, 315). Sie sind wie die Schafe, was die vordersten thun, machen die hintersten nach = εἶναι σὰν τὰ πρόβατα, ὅτι κάνουν τὰ μπροστινά, τὸ κάνουν καὶ τὰ πισινά. (αὐτ. 70, 374). Wuor de Hamel gêt, duor gô uch de Schôf = ὅπου πάγει τὸ κριάρι, ἐκεῖ πᾶν καὶ τὰ πρόβατα. (αὐτ. II, 290, 5).

18. Τοῦ λιβαδιοῦ τἀρνὶ ἂν πάῃ 'ς τὸ βουνὸ ψοφάει, καὶ τοῦ βουνοῦ τἀρνὶ ἂν πάῃ 'ς τὸ λιβάδι χαρὰ σὲ δαῦτο.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Τὰ γεννηθέντα καὶ τραφέντα ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀρνία πλεονεκτοῦσι τῶν πεδινῶν καὶ μείζονα τούτων ἀντοχὴν ἔχουσιν. Ἂν πεδινὸν ἀρνίον μετενεχθῇ τυχὸν εἰς ὀρεινὸν τόπον τὸν χειμῶνα θὰ πάθῃ ἐκ τοῦ ψύχους, ἐνῷ τὸ ὀρεινὸν μεταφερομένον εἰς τὴν πεδιάδα, ὅπου ἀφθονωτέραν θὰ εὕρῃ τροφήν, εὐδοκιμεῖ.

ἀρνιακὸ

1. Περισσότερα ἀρνιακὰ παρὰ προβειαῖς.

(Βλ. Κατζιούλ. 334. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 360 [Π. ναι ἀ. — Κ. δ', 44 [προβειαί.] — Νε. 109, 717 [ὁμ.] — Β' 101, 22. — Β. 252, 83).

Βλ. ἀρνὶ 14, ἀρνιοτόμαρο 1. Ἀρνιακὸ τὸ καὶ ἄλλως ἀρνοτόμαρο ἢ ἀρνιοτόμαρο = ἡ ἀρνακίς, προβειὰ δὲ ἡ προβατεία δορά. Πλὴν τῶν ἐν λ. ἀρνὶ 14 παραλλήλων, φέρονται καὶ ἄλλαι παροιμίαι ξένων ἐθνῶν πρὸς τὴν προκειμένην μᾶλλον ὁμοιάζουσαι. **Ἰταλ.** Cchiù su' li peddi di l'agneddu chi chiddi di li crapi = πλειότερα εἶναι τἀρνιακὰ παρὰ τὰ γιδοτόμαρα. (σικελ. Pitrè III, 293). — **Γαλλ.** Il va plus au marché peaux d'agneaulx que de vielles brebis (Leroux I, 138). De veaux comme de vaches vont les peaux à la place. (αὐτ. 206). Il y a au marché plus de piaux de viaux que de piaux de vaches (Ἄνω Βρετάνης. Rev. tradit. popul. X σ. 577). — **Καταλαν.** Tan prest se deixa la pell lo jovenèt com lo vell = τόσο γρήγορα ἀφίνει τὸ τομάρι του τὸ μι-

κρὸ (ζῶο), ὅσο καὶ τὸ γέρικο. (D. I, 859). — **Ῥωμουν**. Mai multe piei de miei decât de oi la macelari = πλιὸ πολλὰ τομάρια ἀρνιῶν παρὰ προβάτων 'ς τοὺς μακελλαραίους. (Zanne 2304). Mai multe sunt piei de miei de cât de oi betsrâne = πλιὸ πολλὰ εἶναι τομάρια ἀρνιῶν παρὰ γέρικων προβάτων. (αὐτ.) — **Ἄγγλ**. As soon goes the young lamb's skin to the market as the old ewe's (ἢ sheep's· ἢ, tup's) = πλιὸ γρήγορα πάει τοῦ μικροῦ ἀρνιοῦ τὸ τομάρι 'ς τὸ παζάρι παρὰ τῆς παλιοπροβατίνας· ἢ· τοῦ παλιοῦ προβάτου· ἢ, τοῦ παλιοῦ κριαριοῦ. (W. II, 1111, 3 D. I, 859). Many old camels carry the skins of the young ones to the market = πολλαῖς γέρικαις καμήλαις κουβαλοῦν τὰ τομάρια τῶν νέων 'ς τὸ παζάρι. (D. II σ. 483). — **Ἰσλανδ**. Kálfskinn kaupast opt sem kúa = μουσκαροτόμαρο πουλειέται συχνά, ὅσο καὶ γελαδοτόμαρο. (D. I, 859). — **Δαν**. Der sælges lige saa mange Lammeskind, som Faareskind = πουλειοῦνται ἴσια ἴσια τόσα ἀρνιακὰ ὅσαις προβειαῖς. (αὐτ.). — **Σουηδ**. Swa findher man lamskin faal som faarskin = βρίσκονται φτηνὰ τόσα ἀρνιακὰ ὅσαις καὶ προβειαῖς (αὐτ.). Alltid flere kalfskinn som torgföras, än kohudar = πάντα περισσότερα μουσκαροτόμαρα κουβαλειοῦνται 'ς τὴν ἀγορὰ παρὰ γελαδοτόμαρα (αὐτ.). Kalffskinn komma så wål på wåggien som Oxehwdar = μουσκαροτόμαρα μπαίνουν 'ς τὴ ζυγαριὰ καθὼς καὶ βοϊδοτόμαρα (αὐτ.). — **Ὁλλανδ**. Er komen meer (zooveel) kalvsvellen dan (als) ossenhuiden te markt = πᾶνε περισσότερα (τόσα) μουσκαροτόμαρα παρὰ (ὅσα) βοιδοτόμαρα 'ς τὴν ἀγορά. (W. II, 1111, 3. Βλ. καὶ 5) — **Γερμαν**. Es kommen mehr Lamfelle auf den Markt als Schaffelle = πᾶνε πλειότερα ἀρνιακὰ 'ς τὴν ἀγορὰ παρὰ προβειαῖς. (αὐτ. 1760). Es giebt mehr Kalbsfelle als Ochsenhäute auf dem Markte = ὑπάρχουν περισσότερα μουσκαροτόμαρα παρὰ βοιδοτόμαρα 'ς τὴν ἀγορά. (αὐτ. 1109, 2, Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1108. 1109, 1. 3 1111, 1-6. 1689, 568. III, 465, 50. D. I, 859). Viele alte Kamele müssen die Häute der jungen tragen = πολλαῖς γέρικαις καμήλαις ἀναγκάζονται νὰ κουβαλοῦν τὰ τομάρια τῶν νεωτέρων. (W. II, 1121, 20). — **Βουλγαρ**. Agneschkite kózi sr' pómnógo na pasár ot óvcite = ἀρνιοτό-

μαρα εἶναι περισσότερα 'ς τὸ παζάρι παρὰ προβειαῖς. (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ).

ἀρνιοτόμαρο

1. Περσότερ' ἀρνιοτόμαρα,
παρὰ κριαροτόμαρα.

(Λελέκ. Ἐπίδ. σ. 164. — Γορτυνίας [ἀρνοτόμαρα, πέρι κρ.]. - Πελοποννήσου).

Βλ. ἀρνιακὸ 1, ἀρνὶ 14.

ἁρπάζω

1. Ἅ θὲ νὰ πάρῃς, ἅρπαξε.

(Κα. 177).

Βλ. ἁρ 2. 4, παίρνω 2. Ἂν θέλῃς νὰ ὠφεληθῇς ἔκ τινος ἐπιχειρήσεως πρέπει νὰ σπεύσῃς, ἵνα μὴ προλάβωσιν ἄλλοι· ἰδίως ἀναφέρεται εἰς διανομὴν πραγμάτων, ἢ εἰς ἀγορὰν ἐμπορεύματος, οὗ πολλὴ ἡ ζήτησις.

2. Ἅρπαξε ἃ θὲ νὰ πόρῃς, ἔτσ' εἶν' ὅπου καλλιαρπάξῃ.

(Κα. 734).

Βλ. ἁρ. 1 4. Συμπληροῦται ἡ προηγουμένη διὰ τῆς εἰρωνικῆς παρατηρήσεως, ὅτι ἡ σπουδὴ πρὸς πρόσκτησιν πραγμάτων, πρὸς ἃ πολλοὶ ἐποφθαλμιῶσιν, ἔχει ὡς ἀναγκαῖον ἐπακολούθημα τὴν ἄτακτον διαρπαγὴν αὐτῶν.

3. Κότσυφά μου κερομύτη,
ὅ τι ἁρπάξῃς μὲ τὴ μύτη.

(Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη. — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [Κόσσυβα κοσσυβομύτη]).

Βλ παίρνω 18. Κερομύτης λέγεται ὁ κόσσυφος (turdus merula) διὰ τὸ κίτρινον ῥάμφος του, τὸ ἔχον δηλ. τὸ χρῶμα (κιτρίνου) κηροῦ. — Ἐπὶ πλεονεκτῶν, ὧν αἱ ἁρπακτικαὶ ὀρέξεις ὑπὸ μόνης τῆς ἰδίας ἀδυναμίας περιορίζονται, ὡς ἡ τοῦ κοσσύφου, ὅστις δὲν δύναται ν' ἁρπάσῃ πλείονα τῶν ὅσων συγκρατεῖ τὸ ῥάμφος του.

4. Ὅποιος φτάσῃ
καὶ καλλιαρπάξῃ.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1792. — Β. 220, 628. Πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ὁμοιοκαταληξίας ἴσως πρέπει νὰ διορθωθῇ φτάξῃ).

Ἐπὶ αὐθαιρέτου καὶ παρανόμου διαρπαγῆς.

5. Ποῦ πνίγιτι τ' κουρφή τ' ἁρπᾷ.

(Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. πιάνω 29.

ἄρρητος

1. Ἄρρατα τσὶ θέματα.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

2. Ἄρρητα θέματα.

(Κοινή).

Βλ. ἀρ. 1. 3. 4, κουκκὶ 5-8. Ἐπὶ λήρων. Παρεφθάρη βεβαίως ἐκ τοῦ ἄρρητ' ἀθέμιτα, ὅπερ καὶ κωμικῶς παρητυμολογήθη ἔν τισι παραλλαγαῖς. Εὔκολος βεβαίως ἦτο ἡ μετάπτωσις τῆς σημασίας τῶν λέξεων τούτων εἰς τὴν τοῦ ἀσαφοῦς καὶ μωροῦ λόγου. Πρβλ. καὶ τὸ τοῦ Πλάτ. Σοφιστ. 26 σ. 238c: «ἀδιανόητόν τε καὶ ἄρρητον καὶ ἄφθεγκτον καὶ ἄλογον» καὶ τὴν φράσιν «ῥητὰ καὶ ἄρρητα βοᾶν». Παρ' Ἡσυχίῳ ἀναφέρεται ὅτι τὸ ἄρρητον ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ αἰσχροῦ καὶ τὸ ἀρρητοποιὸς τὴν τοῦ αἰσχροποιοῦ καὶ τὸ ἀρρητοποιία τὴν τῆς αἰσχρουργίας ἢ κακουργίας.

3. Ἄρρητα ῥήματα.

(Κα. 735).

Βλ. ἀρ. 2. 4. Ῥητὸν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Παύλ. Β' πρὸς Κορινθ. ιβ', 4, ἐκ συγχύσεως πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. ἀρ. 2 φράσιν λαμβανόμενον εἰς τὴν σημασίαν ταύτης.

4. Ἄρρητα ῥήματα κὶ νιρὰ κουπανισμένα.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Περὶ τῆς φράσεως «νερὸ κοπανίζω» βλ. νερὸ 29.

ἀρρώστια

1. Ἀκάλεστη δὲν ἔρχεται ἡ ἀρρώστια.
(Κα. 191).

Βλ. κακὸ 4, πρβλ. κακὸ 14. 43. Ὅτι ἡ τῆς νόσου αἰτία πολλάκις πρέπει ν' ἀναζητῆται εἰς τὴν παράβασιν διαιτητικῶν παραγγελμάτων ἢ εἰς ἄλλο τι σφάλμα τοῦ πάσχοντος. Παραπλήσιαι παροιμίαι: **Ῥωμουν.** Omul bóla singur sh'o cauta = ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀρρώστια μόνος του τὴν ζητεῖ. (Zanne 4938). Omul când e sanatos, ishi cauta singur bóla = ὁ ἄνθρωπος ὅταν εἶναι γερὸς αὐτὸς ζητεῖ μόνος του τὴν ἀρρώστια. (αὐτ.). — **Γερμαν.** Krankheiten kommen allein, aber man lockt sie noch durch Frass und Wein = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται μόναι των, ἀλλὰ καὶ ταῖς μαυλοῦν μὲ φαγεῖ καὶ κρασί. (W. II, 1584, 77).

2. Ἡ ἀρρώστια ἔρχεται μὲ τὸ τσουβάλι καὶ φεύγει μὲ τὴν τρίχα.
(Θήρας. Παρνασ. Ϛ', 427, 106 καὶ παρὰ Ν. Πεταλᾶ [ἀρρώσθια] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 6.

2ᵃ. Ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ φτώχεια μαίνουνε μὲ τὸ σακκὶ καὶ βγαίνουνε μὲ τὸ βολόν'.
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 175).

Βλ. ἀρ. 6.

3. Ἡ ἀρρωστιὰ κ' ἡ ἀρκοντιὰ
γνωρίζουται πού τὰ μακριά.
(Καρπάθου ΖΛ. 351, 179 [γνωρίζεται κι'ἀπὸ] καὶ Μαν. 282, 204. — Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 175 [Ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ ἀρχοντιὰ φαίνονται ἀπὸ μ.]).

Βλ. ἀρχοντιὰ 9, βήχας 11, πλοῦτος 6. Τῆς νόσου καὶ τοῦ πλούτου τὰ γνωρίσματα εἶναι καὶ μακρόθεν δῆλα· οὔτε ὁ νοσῶν οὔτε ὁ πλούσιος δύνανται ν' ἀποκρύψωσιν εὐκόλως τὴν κατάστασιν αὐτῶν.

4. Ἡ ἀρρωστιὰ καὶ δυτσυχιὰ μὲ τὸ σακκὶν ἐμπαίνει,
μὲ τὸ βελόν' ἐβγαίνει.

(Καρπάθου ΖΑ. 351, 180 [κ' ἡ δυστυχιά] καὶ Μαν. 282, 205).

Βλ. ἀρ. 6.

5. Ἡ ἀρρώστια μὲ τὸ μόδι μπαίνει,
καὶ μὲ τὴ τρίχα βγαίνει.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

6. Ἡ ἀρρώστια μὲ τὸ σακκὶ μπαίνει
καὶ μὲ τὸ βελόνι βγαίνει.

(Βλ. Κατζιούλ. 721. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 462 [Ἡ ἀ. ἐμπαίνει μὲ τὸ σ. κ' ἐβγαίνει μὲ τὸ β.] — Μα. 19 [Ἡ ἀρρωστία ἐμβαίνει μὲ τὸ σ. καὶ ἐβγαίνει μὲ τὸ β.] — Β¹. 46, 48. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1649. — Β. 93, 22. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἡ ἀ. μπαίνει μὲ τὸ σ. καὶ βγ. μὲ τὸ β] — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [ἀρρώσθια — μὲ τὴ βελόνα]).

Βλ. ἀρ. 2. 2ᵃ. 4. 5, ἀστένεια 2. 3, κακὸ 40. Ὅτι ἡ νόσος εὐκόλως ἐπέρχεται, ἐπελθοῦσα δ' εἶναι δυσαπάλλακτος. Περὶ τῆς παρομοιώσεως βλ. γυναῖκα 78. Διὰ παραπλησίων παρομοιώσεων τὴν αὐτὴν ἐκφέρουσιν ἔννοιαν καὶ παροιμίαι ξένων λαῶν, ὧν τινὰς μὲν καταχωρίζομεν ὧδε, πλείονας δ' ἐν λ. κακὸ 40. **Ἰταλ.** Le malatie vien a cavalo, e le va via a piè = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται καβάλλα καὶ φεύγουν μὲ τὰ πόδια (βενετ. Bernoni Tradiz. σ. 208. Pasqualigo 275). Li malatíi vennu a rotulu e si nni vannu a quarticeddu = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται μὲ τὴ λίτρα καὶ φεύγουν μὲ τὸ δράμι. (σικελ. Pitrè IV, 17). Li malatíi a vèniri stannu un pizzuddu (ἤ, vennu allura), ma a jirisinni stannu un seculu = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται τὸν ἐρχομὸ κάνουν λιγουλάκι (ἤ, ἔρχονται ἀμέσως), μὰ γιὰ νὰ φύγουν κάνουν ἕνα αἰῶνα. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Les maladies viennent à cheval et s'en retournent à pied. (Leroux I, 264 Legai 330. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 262. Rev. des tradit. popul. IX, 649, 73). — **Ῥωμουν.** Bóla intra (vine) cu carul, shi ese (ca) prin urechile acului = ἡ ἀρρώστια μπαίνει (ἔρχε-

ται) μὲ τ' ἁμάξι καὶ βγαίνει (φεύγει) ἀπὸ τὴν τρῦπα τῆς βελόνας. (Zanne 4922 μετά τινων παραλλαγῶν). Bóla vine cu carul shi ese cu acul = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται μὲ τ' ἁμάξι καὶ βγαίνει μὲ τὸ βελόνι. (αὐτ.). Vine bóla prin urechile acului, shi n'o potsi scóte prin ushi de biserici = ἔρχεται ἡ ἀρρώστια ἀπὸ τὴν τρῦπα τῆς βελόνας καὶ δὲν μπορεῖς νὰ τὴν βγάλῃς ἀπὸ τοῖς πόρταις τῆς ἐκκλησίας. (αὐτ.).—**Ἀγγλ.** Agues come at horse-back, but go away one foot = οἱ θέρμαις ἔρχονται καβάλλα, μὰ φεύγουν μὲ τὰ πόδια. (W. II, 1583, 41). Sickness comes on horseback, but goes away on foot = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται καβάλλα, μὰ φεύγει μὲ τὰ πόδια. (D. II σ. 456).—**Ἰσλανδ.** Sótt kemur snarfara, en fer seinfara = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται βιαστικὰ καὶ φεύγει σιγά. (D. I, 262). —**Δαν.** Sigen kommer til hest, gaaer bort til fods = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται καβάλλα, φεύγει μὲ τὰ πόδια. (W. II, 1584, 79). Siwgen løber til, kryber fra = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται τρέχοντας, φεύγει σουρτά. (αὐτ.). Sygdom flawer paa, men kraber of = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται πετῶντας, καὶ φεύγει σουρτά. (D. II σ. 456 μετὰ παραλλαγῆς). Sygdom kommer med Extrapost og kiører bort met Sneglepost ἡ ἀρρώστια ἔρχεται μὲ τὴ γλήγορη ταχυδρομικὴ ἅμαξα καὶ φεύγει μὲ τὸ σαλιαγγοταχυδρομεῖο. (D. I, 262).—**Σουηδ.** Sjukdomen kommer till häst och går bort till fots = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται καβάλλα καὶ φεύγει μὲ τὰ πόδια. (αὐτ.). Sotthin slippir til ok krypir aaff = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται πετῶντας καὶ φεύγει σουρτά. (αὐτ.).—**Ὁλλανδ.** De ziekten komen te paard en gaan te voet weêr heen = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται καβάλλα καὶ γυρίζουν πίσω μὲ τὰ πόδια. (αὐτ.). De ziekte komt met haast gereden, en gaat met langzame ezelsschreden = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται μὲ βιὰ καβάλλα, καὶ φεύγει μὲ ἀργὴ περπατησιὰ γαδάρου. (αὐτ.).—**Γερμαν.** Krankheit kommt libratim, und geht weg unciatim = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται μὲ τὴ λίτρα καὶ φεύγει μὲ τὴν οὐγκιά. (Altdeutsch. Witz σ. 6. W. II, 1584,57. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ W. II, 1582, 6. 17. 1583, 46. 1584, 62. D. I, 262). Krankheiten kommen zu Pferd und gehen zu Fuss = οἱ ἀρρώστιαις ἔρχονται καβάλλα καὶ φεύγουν μὲ τὰ πόδια. (W. II, 1584, 79. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ.

58. 60. 61. 1582, 12. 16. 1583, 41. D. I, 262). Krankheit kummt anfleegen, se krupt aber weg = ἡ ἀρρώστια ἔρχεται πετῶντας, ἀλλὰ φεύγει σουρτά (W. II, 1584, 63. Παραλλαγὴ παρὰ D. I, 262). —**Ἀραβ.** ilqūui bitröhh bilqyntār u ptig'i bilmitqäl = ἡ δύναμη χάνεται μὲ τὸ καντάρι καὶ γυρίζει πίσω μὲ τὸ δράμι. (Tallqvist 128).

7. Ἡ γι ἀρρωστιὰ ποῦ χώνεται τὸν ἄθρωπο ἀποθαίνει.
(Γύπαρις Πρᾶξ. Α' στ. 156 ἐν Σάθα Κρητ. θεάτρ. σ. 191).

Βλ. ἀστένεια 4, κακὸ 25, πάθος 3, πόνος 10. 12. 13, πρβλ. πόνος 9. Ὁ προσπαθῶν ἐξ αἰδοῦς ἢ ἄλλης τινὸς αἰτίας ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀσθένειάν του, ἢ ὁ μὴ ἀποκαλύπτων τὴν ἀφορμὴν καὶ πάντα τὰ συμπτώματα αὐτῆς εἰς τὸν ἰατρὸν ἑαυτὸν πρωτίστως βλάπτει. Ἡ κοινοποίησις τῆς ἀσθενείας καὶ ἄλλως ἀποβαίνει εἰς ἀγαθόν, διότι ἐνδέχεται μεταξὺ τῶν ἀκουόντων νὰ εὑρεθῇ καί τις ἐκ τῆς αὐτῆς νόσου παθὼν καὶ θεραπευθείς, ὅστις νὰ ὑποδείξῃ τὸ τελεσφορώτατον φάρμακον (βλ. πόνος 9). Παραπλήσιαι γνῶμαι ἀρχαίων: Morbum et pauperiem celare inprudentiast. (Publil. Syr. Append. sentent. 295 Ribbeck). Stultorum incurata pudor malus ulcera celat. (Horat. Epist. I, 16, 24). Παροιμίαι νεώτεραι: **Ἰταλ.** Mal celato non vien curato = κακὸ μυστικὸ δὲν γιατρεύεται. (Pitrè IV, 14). I mali non vanno coperti = τὰ κακὰ δὲν φεύγουν κρυμμένα. (αὐτ.). Il male si deve portare in palma di mano = τὸ κακὸ πρέπει νὰ τὸ βαστᾷ κἀνεὶς 'ς τὴν παλάμη τοῦ χεριοῦ. (αὐτ.) —**Ὁλλαν.** Die voor zijn kwalen raad wil krijgen, moet ook haar gronden niet verzwijgen = ὅποιος γιὰ τὰ βάσανά του ζητεῖ συβουλή, πρέπει καὶ τοῖς ἀφορμαῖς αὐτῶν νὰ μὴ ταῖς σιωπαίνῃ. (W. II, 1586, 110). —**Γερμαν.** Verborgene Krankheit kann niemand heilen = κρυφὴ ἀρρώστια κἀνεὶς δὲν μπορεῖ νὰ γιατρέψῃ. (αὐτ. 1585, 98). Wer seine Krankheit verhehlt, verschlimmert sein Uebel = ὅποιος κρύβει τὴν ἀρρώστια του χειροτερεύει τὸ κακό του (αὐτ. 1586, 110). Verborgene Leiden sind doppelt schwer = κρυμμένα βάσανα εἶναι δυὸ φοραῖς βαριά. (αὐτ. III, 19, 35). —**Τουρκ.** Derdiní σακλαγιὰν dermàν πουλάμαζ = ὅποιος κρύβει τὸ πάθος του γιατρειὰ δὲ βρίσκει. (Μυρσιλίδης 305).

8. Κάλλια ἀρρώστια 'ς τὸ κορμί,
παρὰ εἰς τὴν ψυχή.
(Βερ. 37, 14).

Βλ. ἀμάθεια 1. — Πιθανώτατα δὲν εἶναι δημώδης παροιμία, ἀλλὰ μᾶλλον παράφρασις τῆς ἀρχαίας γνώμης: «Βέλτιόν ἐστι σῶμά γ' ἢ ψυχὴν νοσεῖν» (Μενάνδρ. Μονόστ. 75 = Meineke FCG. IV, 342). Πρβλ. Publil. Syr. 143 (581) Ribbeck: Dolor animi [nimio] gravior est quam corporis.

9. Ὁ θιὸ ἔδικε τὴν ἀρρουστία,
τσαὶ τὴν γιατρεία.
(Βούας Καλαβρίας. Μορ. 90, 28)

Πρβλ. ἀντιφάρμακο 1. 2. Ὅτι δι' ἑκάστην ἀσθένειαν ὑπάρχει καὶ φάρμακον, δι' οὗ θὰ ἐθεραπεύετο, ἂν οἱ ἄνθρωποι ἐγίνωσκον τὴν χρῆσιν αὐτοῦ· ἢ ἴσως ὅτι ὁ θεὸς ὁ πέμψας τὴν ἀσθένειαν, αὐτὸς καὶ θὰ θεραπεύσῃ τὸν ἀσθενῆ. Πρβλ. τὰς ἐν λ. ἀντιφάρμακο 1 ἀναφερομένας ξένας παροιμίας καὶ πρὸς ταύτας τὰς ἑπομένας: **Ἰταλ.** Ogni malatia ga el so remedio = κάθε ἀρρώστια ἔχει τὸ γιατρικό της. (βενετ. Bernoni Tradiz. σ. 209). — **Ῥωμουν.** A dat Dumnedseu shi bóle, dar a lasat shi lécuri = ἔδωκε ὁ κύριος ὁ θεὸς ἀρρώστιαις, μὰ ἄφησε καὶ γιατρικά. (Zanne 4925). Bóle sa le dea Dumnedseu ca lecuri sunt destule = ἀρρώστιαις νὰ δίνῃ ὁ κύριος ὁ θεός, γιατὶ γιατρικὰ τὰ ἴδια εἶναι (αὐτ. 4927). Nu e bóla fara léc = δὲν εἶν' ἀρρώστια χωρὶς γιατρικό. (αὐτ. 4947). Bóla cu léc = ἀρρώστια μὲ γιατρικό. (αὐτ. 4948). Bòla are shi léc = ἡ ἀρρώστια ἔχει καὶ γιατρικό (αὐτ. 4949).

10. Τὰ κσούρια τσὶ γοὶ ἀρρουστιαῖς 'ς τοὺς ἀθρώπους.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἄνθρωπος 39. Κσούρια ἢ κουσούρια (λ. τουρκ.) τὰ ἐλαττώματα.

11. Τὸ χειμῶνα ἡ ἀρρώστια σίγουρα ὀρθοποδίζει.
(Β. 324, 575).

Πρβλ. τὴν ἑπομένην. Ὅτι τὸν χειμῶνα παροξύνονται τὰ νοσήματα.

12. Φτινοπωρινὴ ἀρρώστια δύσκολα γιατρεύεται.
(Β. 332, 22).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Καὶ ὁ Ἱπποκράτης ἐδίδασκεν, ὅτι κατὰ τὸ φθινόπωρον «καὶ ἄκριτοι καὶ ἀκατάστατοι αἱ νόσοι γίνονται.» (Γαληνοῦ περὶ χυμῶν Γ΄ τ. ΙϹ΄ σ. 387 Kuhn). Ὁμοίως λέγουσι καὶ οἱ **Ἰταλ.** 'Nfirmitati autunnali, o longhi o murtali = χινοπωριναῖς ἀρρώστιαις ἢ πολυγκαιριναῖς ἢ τοῦ θανάτου. (σικελ. Pitrè IV, 12). Freve autunal, o longa, o mortal = θέρμη χινοπωρινὴ ἢ πολυγκαιρινὴ ἢ τοῦ θανάτου. (βενετ. Pasqualigo 275. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè IV, 12).

ἀρρωστιάρης

1. Ἀρρωστιάρης, μισαπεθαμένος.
(Κα. 738).

Βλ. ἀρρωστῶ 6. Ὁ φιλάσθενος ἡμιθνής· ὅτι ἐν βεβαίῳ κινδύνῳ θανάτου διατελεῖ ὁ συχνάκις νοσῶν, καὶ ὅτι ἀφόρητος ὁ βίος αὐτοῦ, διότι δὲν δύναται ν' ἀπολαύσῃ τἀγαθὰ τῆς ζωῆς.

ἄρρωστος

1. Ἀρρώστου χείλια φαίνονται καὶ νηστικοῦ μαγούλαις.

(Βερ. 68, 41 [χεῖλα]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1237 [Τἀρρ. χ. φ. τοῦ ν. ἡ μαγοῦλα.] — Β. 33, 420. — Βύρ. Γ', 281, 12 [χεῖλα] — Κα. 737 [χεῖλι φαίνεται] — Πτζ. 221, 97 [Ἀρρώστ' ἀχεῖλι φαίνεται καὶ ν. μαγοῦλα.] — Ζακύνθου παρὰ Σ. Καλογεροπούλου [δμ.] καὶ παρὰ λόρδου Γκυίλφορδ [χεῖλη]. — Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Λιναρδάκη [Ἀ. μάτια φ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἀ. μοῦτρα φ.]).

Ὅτι ἡ ὄψις ἐμφαίνει τὴν κατάστασιν τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀδύνατον δὲ ν' ἀπατήσῃ τοὺς ἄλλους ὁ ἀσθενής, ἀποκρύπτων τὸ πάθος του, ἢ ὁ πεινῶν ἰσχυριζόμενος ὅτι ἔφαγε· διότι ἐκεῖνον μὲν ἐλέγχει τὸ χρῶμα τῶν χειλέων, τὸν δὲ πεινῶντα τῶν παρειῶν ἡ ἰσχνότης. Συνήθως λέγεται εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν πλήρη μὲν ἐχόντων τὴν γαστέρα, βεβαιούντων δ' ὅτι δὲν ἔφαγον διὰ νὰ λάβωσι καὶ ἄλλην τροφήν. Λέγεται προσέτι καὶ πρὸς δήλωσιν ὅτι ἡ ἐσωτερικὴ διάθεσις τοῦ ἀνθρώπου καταφαίνεται ἐκ τῆς ὄψεως αὐτοῦ. Παραπλήσιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.**

La faci accusa lu malatu=ἡ ὄψη δείχνει τὸν ἄρρωστο. (Pitrè IV, 15) — **Γαλ.** Maladie et douleur se cognoist à la couleur. (Leroux I, 264).

1α. Θέλεις, ἄρρωστε, τσορβᾶ;
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 13.

2. Κι' ὁ λύκος ἄρρωστος σκουληκιάζει.
(Ἠπείρου. Ἐφημ. Φιλομ. 1872 σ. 2608, 5).

Ὑπερβολικῶς λέγουσιν ὅτι σκουληκιάζει περὶ τοῦ νωθροῦ καὶ ἀκινητοῦντος· ἀλλὰ καὶ ὁ λύκος, ὅστις πολλάκις φέρεται ἐν παροιμίαις ὡς παράδειγμα μεγάλης δραστηριότητος, ἀσθενῶν σκουληκιάζει. Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας ὅτι καὶ ὁ ῥωμαλεώτατος ἀνὴρ νοσῶν καθίσταται ἄναλκις καὶ κινεῖ εἰς οἶκτον.

3. Λυπημένου χεῖλι γελάει, ἀρρώστου δὲ γελάει.
(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου).

Καὶ τοῦ πενθοῦντος ἀθυμότερος ὁ νοσῶν.

4. Ὁ ἄρρωστος θέλει γιατρό, κι' ὁ πεθαμένος κλάψα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἡ παροιμία λέγεται πρὸς τοὺς θρηνοῦντας συγγενεῖς ἀσθενοῦς, ἐν κινδύνῳ εὑρισκομένου. Ἐν ὅσῳ ζῇ ὁ ἀσθενὴς ἡ ἐλπὶς δὲν ἐκλείπει καὶ οἱ συγγενεῖς ἀντὶ νὰ θρηνῶσιν ὀφείλουσι πᾶσαν προσπάθειαν νὰ καταβάλλωσι πρὸς σωτηρίαν αὐτοῦ.

5. Ὅ τι θέλει ὁ ἄρρωστος, θέλει κι' ὁ γερός.
(Πτζ. 277, 756. — Μεσσηνίας).

Οἱ περιποιούμενοι τὸν ἀσθενῆ ὀφείλουσι νὰ μὴ ἀποστερῶσι πάσης φροντίδος καὶ τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ ὑγιεῖς, ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀναγκῶν αὐτῶν ἐπίσης νὰ μεριμνῶσιν.

6. Πολλοὶ ἀποθαμένοι κάθονται 'ς τἀρρώστου τὸ κεφάλι.
(Βλ Κατζιούλ. 2030. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 545 [ἀπεθαμένοι κάθουνται] — Κ. δ' 44

[τοῦ ἀρρ.] — Νθ. 111, 733 [κάθηνται 'ς τοῦ ἀ.] — Β'. 104, 59. — Β. 259, 187. — Κα. 553 ['Αποθαμένοι κ.] — Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ στίχου γραπτέον ἴσως: Πολλοὶ νεκροὶ ποῦ κάθονται κτλ. ἤ, ὡς ἔχει ἡ παρὰ Καββαδία προηγουμένη παραλλαγή: 'Αποθαμένοι κ.).

Βλ. ἀρ. 7-11. 'Αναφέρεται εἰς τὴν δημώδη δοξασίαν, καθ' ἣν ὅτε ἐπίκεινται αἱ τελευταῖαι στιγμαὶ τοῦ ἀσθενοῦς ἐπιφοιτῶσιν αἱ ψυχαὶ τῶν προαποθανόντων συγγενῶν, καὶ παρὰ τὴν ἐπιθανάτιον κλίνην, ὁραταὶ εἰς μόνον τὸν ἀγωνιῶντα, ἀναμένουσι τὸν θάνατον αὐτοῦ, ἵνα τὸν παραλάβωσι καὶ συνοδεύσωσιν εἰς τὸν Κάτω κόσμον. (Βλ. 'Εστίαν τ. Ε΄σ. 124). Ὅθεν ἐνιαχοῦ (ὡς ἐν Κρήτῃ) λέγεται ἡ παροιμία καὶ εἰς δήλωσιν τοῦ ὅτι ὁ ἀσθενής, ὅσον ἐλαφρὰ καὶ ἂν εἶναι ἡ νόσος, εἶναι πάντοτε ἐν κινδύνῳ, καὶ μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας πρέπει νὰ νοσηλεύεται. Τοιαύτη δ' ἡ χρῆσις τῶν ὑπ' ἀρ. 8 καὶ 10 παραλλαγῶν. Λησμονηθείσης ὅμως τῆς δοξασίας ἐκείνης, ἡ παροιμία προσέλαβεν ἄλλην ἔννοιαν· ὅτι οὐδέποτε πρέπει ν' ἀπελπίζωμεν περὶ τοῦ ἀσθενοῦς, διότι καὶ ὁ ἀπεγνωσμένος καὶ ἐπιθάνατος πολλάκις συμβαίνει νὰ σωθῇ καὶ νὰ ἀποθάνωσι πρὸ αὐτοῦ τινες τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸν ὑγιῶν· οὗτοι δ' οἱ ἀνύποπτοι μελλοθάνατοι εἶναι οἱ ἀποθαμένοι τῆς παροιμίας, οἱ καθήμενοι παρὰ τὴν κλίνην τοῦ ἀσθενοῦς. 'Ανάλογοι ἡ ῥωμαϊκὴ παροιμία: Aegroto, dum anima est, spes esse dicitur. (Cicer. ad Attic. 9, 10, 3. Otto 1681)· καὶ αἱ **Γερμαν.** So lange der Kranke athmet, hofft er = ἐν ὅσῳ ἀνασαίνει ὁ ἄρρωστος, ἐλπίζει. (W. II, 1580, 55. Βλ καὶ ἀρ. 53). Ὁμοία δὲ ἡ **Ῥωσική.** Δὲν εἶναι ἄρρωστος ὅποιος εἶναι 'ς τὸ κρεβάτι, ἀλλ' ἐκεῖνος ποῦ 'ς τὸν ἄρρωστο κάθεται (Dal I, 167).

7. Πόσοι νεκροὶ ποῦ κάθονται 'ς τοῦ ἀρρώστου τὸ κεφάλι!

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. 'Αθανασιάδου [Πολλοὶ ν.] — Στερεᾶς Ἑλλάδος [Πολλοὶ ν. στέκονται 'ς ἀ. κ.]. — Μισενικόλα Καρδίτσης παρ' Α. Λαδιᾶ [Πουλλοὶ ν.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

8. 'Σ τάρρώστου τὸ προσκέφαλο κάθετ' ὁ πεθαμένος.

(Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 6.

9. Ἀ τἀρρώστου τὸ προσκέφαλο πολλοὶ νεκροὶ καθίζουν.

(Βλ. Κατζιούλ. 2030. — Μα. 37 [Πολλοὶ νεκροὶ κάθονται εἰς τοῦ ἀ. τὸ προσκέφαλον.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1206).

Βλ. ἀρ. 6.

10. Ἀ τοῦ ἀρρώστου τὸ κεφάλι κάθεται ὁ θάνατος.

(Β. 280, 179 [κάθετ' ὁ]).

Βλ. ἀρ. 6.

11. Ἀ τοῦ ἀρρώστου τὸ κεφάλι κάθουνται πολλοὶ νεκροί.

(Βλ. 280, 180. — Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 184 [κεφ. ἑκατὸν ἀποθαμένοι κάθονται.]).

Βλ. ἀρ. 6.

12. Τὸν ἄρρωστο δὲν τὸν ῥωτοῦν.

(Ἠπείρου παρὰ Χ. Φιλητᾶ).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

13. Τὸν ἄρρωστο ῥωτοῦν ἂν θέλει;

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. Ὁ Pianzola 63 ἀναγράφει τὴν ἑξῆς παροιμίαν: « Τοῦ ἀρρώστου ἐρωτᾷς ἂν θέλει νὰ πάγῃ εἰς τὸ κρεβάτι; » ἀλλ' αὕτη φαίνεται μᾶλλον μετάφρασις τῆς τουρκικῆς].

Βλ. ἀρ. 1.α 12, λέγω 99. 100, πρβλ. θέλω 59. 117-119. Ἐννοεῖται ἂν θέλει νὰ κατακλιθῇ ἐπὶ τῆς κλίνης ἢ νὰ λάβῃ ζωμόν, ἢ ἂν θέλει τὴν ὑγείαν του. Ὅτι περιττὸν νὰ ζητῶμεν τὴν συγκατάθεσίν τινος, ὅταν προσφέρωμέν τι πρὸς αὐτόν, ὅπερ γινώσκομεν ὅτι προθύμως θὰ τὸ δεχθῇ. Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἀλβαν.** I σαιμούρρι πκέτετ = ὁ ἄρρωστος ῥωτειέται. (Μουσουλμάνων Φράσαρης. Dozon 123, 2). — **Ἰταλ.** Vuoi? si dice agli ammalati = θέλεις; λέν 'ς τοὺς ἀρρώστους. (ὀμβρική, Pitrè III, 314). A nde queres? si narat ad sos malaidos (ad sos de s'ispidale) = ὁμ. ἢ, λὲν 'ς ἐκείνους ποῦ εἶναι 'ς τὸ νοσοκομεῖο (σαρδηνία, αὐτ.). A lu malatu si dici: vuliti? = 'ς τὸν ἄρρωστο λέν, θέλετε; (σικελική, αὐτ.). La bona mare no la dise; vustu? la dise; tiò = ἡ καλὴ μάννα δὲν λέει, θέλεις; λέει, πάρε. (βενετ. Pasqualigo 69). — **Γαλλ.** Qui demande au malade s'il veut santé? (Leroux I, 263). Faut il demander à un ma-

lade s'il veut la santé? (Litré λ. demander 13). — **Ῥωμουν.** Nu 'ntrebà pe om la bóle: « Voesci sa 'tsi dau perna móle? » = μὴ ῥωτᾷς τὸν ἄνθρωπο 'ς τὴν ἀρρώστια του: Θέλεις νὰ σοῦ δώσουν μαλακὰ προσκέφαλα; (Zanne 4928). Bolnavul nu se întréba = ὁ ἄρρωστος δὲν ῥωτειέται. (αὐτ. 4955). Numai bolnavii (ul) sa întréba = μόνον οἱ ἄρρωστοι (ὁ ἄρρωστος) δὲν ῥωτοῦνται (δὲν ῥωτειέται). (αὐτ. 4956). Numai bolnavul se întréba: vei sa-tsi dau cutare tréba? = μόνον ὁ ἄρρωστος δὲ ῥωτειέται· θέλεις νὰ σοῦ δώσουν τὸ δεῖνα πρᾶμα; (αὐτ.). Intrebi pe bolnav: vrei sa 'tsi dau perna? = ῥώτα τὸν ἄρρωστο· θέλεις νὰ σοῦ δώσουν προσκέφαλο; (αὐτ. 4957). — **Γερμαν.** Die Kranke frägt me = τοὺς ἀρρώστους ῥωτοῦν. (W. II, 1579, 23). Die Kranken fragt man, den Gesunden gibt man = τοὺς ἀρρώστους ῥωτοῦν, 'ς τοὺς γεροὺς δίνουν· (αὐτ. 24). — **Τουρκ.** Χασταγιὰ δοσ'έκι σορουλμὰζ = ὁ ἄρρωστος γιὰ κρεβάτι δὲ ῥωτειέται. (Μυρσιλίδης σ. 303. Βλ. καὶ σ. 289). Χασταγιὰ δουσ'έκμι σοράρσιν; = τὸν ἄρρωστο γιὰ κρεβάτι ῥωτᾷς; (Pianzola 63. Merx 112).

ἀρρωστῶ

1. Ἁμαρτίαις ποῦ χεις, ἄνδρα, κάθε βράδυ ν' ἀρρωστᾷς.
(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1197, 200).

Ἐπὶ ἀπροσδοκήτων κωλυμάτων. Ἀναφέρεται εἰς ἀγνωστόν μοι μῦθον

2. Ἀρρώστησες, ξαρρώστησες, πὲς πῶς ἐπῆες 'ς τὸ γάμο.
(Κα. 736).

Βλ. ἀρ. 4. Ὁ ἀπαλλασσόμενος τῆς νόσου πρέπει νὰ μὴ δυσφορῇ δι' ὅσα ὑπέφερε, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ διατηρῇ μᾶλλον εὐάρεστον ἀνάμνησιν αὐτῶν, χαίρων ὅτι διέφυγε τὸν κίνδυνον.

3. Κάθ' ὀχτὼ τσαὶ κάθ' ἐννιὰ
ἀρρωσταίνει ἡ Τσακκουνιά.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 319, 233).

Ἐπὶ φιλασθένων.

4. Ὀπ' ἀρρωστᾷ καὶ ξαρρωστᾷ 'ς τὸ πανηγύρι πάει.

(Βερ. 82, 41 [ἀρρωστήση καὶ ξαρρωστήση] — Β. 202, 364 [ὁμ.] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1197, 199 ["Οποιος ἀρρωστάει καὶ ξαρρωστάει 'ς τὸ π.]).

Βλ. ἀρ. 2.

5. Ὀπόταν ποῖς με κὶ ἀρρωστῶ τἀρρωστικά σ' 'κὶ θέλω.

(Πόντου. Ἑπτάλ. 374, 239).

Ποῖς = ποιῇς. Ἀρρωστικὰ λέγονται α') τὰ φάρμακα· β') τὰ ἴατρα καὶ γ') ἡ νοσηλεία. — Ὅταν σὺ ἦσαι ὁ αἴτιος τῆς νόσου μου, ἀποστέργω πᾶν ὅ τι κάμνεις πρὸς θεραπείαν μου. Ὅτι ὁ παθὼν δυσαρεστεῖται ἀκούων παραμυθητικοὺς λόγους παρὰ τοῦ αἰτίου τῆς συμφορᾶς αὐτοῦ.

6. «Ποιὸς ἐπέθανε; — Ὅποιος πάντ' ἀρρώσταγε».

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 170 [ἀπέθανε; ὁποῦ πάντα ῥώστα.] — Πτζ. 282, 821. — Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη [ἐ.; Κεῖνος ποῦ πάντα ἀρρώστα.]].

Βλ. ἀρρωστιάρης 1, πεθαίνω 33. 34. — Ὅτι βέβαιος ὁ θάνατος τοῦ φιλασθένου καὶ τοῦ ἀσθενοῦς, οὗ παρατείνεται ἡ νόσος. Παραπλήσια τὰ τοῦ Ὀβιδίου: sero medicina paratur, | quum mala per longas convaluere moras (Remed. amor. 91). Vidi ego, quod primo fuerat sanabile, vulnus | dilatum longae damna tulisse morae. (αὐτ. 101). — Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Malatia longa, morte sicura = μακρινὴ ἀρρώστια, βέβαιος θάνατος (βενετ. Bernoni Tradiz. 208). Malatia longa, morti vicina (ἢ brevi, subita = μακρινὴ ἀρρώστια κοντινὸς (ἢ γλήγορος, ἄξαφνος) θάνατος. (σικελ. Pitrè IV, 22). A longa 'nfirmità morti 'mpressu = σὲ πολυγκαιρινὸ πάθος κοντὰ ὁ θάνατος. (αὐτ.). Mali vecchiu cchiù nun pò sanari = παλιὸ κακὸ δὲν μπορεῖ πλιὸ νὰ γιατρευτῇ. (αὐτ.) Chiaga 'nvicchiata nun pò mai sanari = πληγὴ ποῦ πολυγκαίρησε δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ γιατρευτῇ (ἐπίσης αὐτ.). — **Γαλλ.** De longue maladie fin de la vie. (Leroux I, 264). — **Καταλαν.** Malaltía llarga, parenta de la mort = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια, συγγενὴς τοῦ θανάτου. (D. I, 935). — **Ἱσπαν.** Quien ha el mal que suele, de ese muere = ὅποιος ἔχει κακὸ συνειθισμένο, ἀπὸ αὐτὸ πεθαίνει

(αὐτ.). Mal largo y muerte en cabo = κακὸ πολυγκαιρινὸ καὶ θάνατος 'ς τὸ τέλος (αὐτ.). Dolencia larga y muerte encima = ἀρρώστια πολυγκαιρινὴ καὶ θάνατος ἀποπίσω (αὐτ.). Enfermedad larga, muerte al cabo = πάθος πολυγκαιρινό, θάνατος 'ς τὸ τέλος (αὐτ.). — **Πορτογαλ.** O mal largo e a mote no cabo = τὸ κακὸ πολυγκαιρινὸ καὶ ὁ θάνατος 'ς τὸ τέλος (αὐτ.). Mal prolongado morte no cabo = κακὸ ποῦ τραυᾷ σὲ μάκρος, θάνατος 'ς τὸ τέλος (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Bóla lunga, mórte sigura = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια, βέβαιος θάνατος. (Zanne 4923). Bóla lunga trece primejdia rea = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια τραυᾷ κακοὺς κινδύνους. (αὐτ.4924). — **Δαν.** Lang syge er vis død = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια εἶναι βέβαιος θάνατος. (W. II, 1585, 85. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 935). — **Σουηδ.** Längligh soot är wissa Döden = ὁμ. (W. II, 1585, 85. Παραλλαγαὶ παρὰ D I, 935). — **Νορβηγ.** Ei gomol Sykja er ein visser Daude = παλιὰ ἀρρώστια εἶναι βέβαιος θάνατος. (D. I, 935). — **Φρεισική.** An lung Leegar, an wassen Duas = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια, βέβαιος θάνατος (αὐτ.). — **Ὀλλανδ.** De Lange ziekte is de gewisse dood = ἡ πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια εἶναι ὁ βέβαιος θάνατος (αὐτ.) — **Γερμαν.** Lange Krankheit, sicherer Tod = πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια, βέβαιος θάνατος. (W. II, 1585, 85. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1576, 14. 1581. 1583, 37. IV, 547, 2. D. I, 935). Langer Kranckheyt kompt man selten auff (ab) = ἀπὸ πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια σπανίως ξαρρωστᾷ κἀνείς· ἢ, γλυτώνει κἀνείς. (W. II, 1585, 86). — **Σερβ.** Πολυγκαιρινὴ ἀρρώστια, βέβαιος θάνατος. (Wuk σ. 343).

ἀρσενικὸς

1. Ἀπὸ θηλυκὸ νὰ ζῇ, κάλλιο σερνικὸ κι' ἂς πεθάνῃ.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Τόσον μεγάλη θεωρεῖται ἡ ὑπεροχὴ τῶν ἀρρένων ἐν τῷ οἴκῳ, ὥστε πολλοὶ γονεῖς προτιμῶσι ἀντὶ θυγατρὸς υἱόν, καὶ ἂν ἀκόμη πέπρωται ὁ βίος αὐτοῦ νὰ εἶναι βραχύς.

2. Τὰ σερνικὰ εἶναι οἱ στῦλοι τοῦ σπιτιοῦ.
(Κοινή).

Βλ. ὑγιὸς 1, παιδὶ 97, πρβλ. 105. Τὰ μὲν θήλεα θεωροῦνται ὡς «τὸ ἀδύνατο μέρος», εἰς δὲ τἄρρενα στηρίζονται πᾶσαι αἱ ἐλπίδες τῆς συντηρήσεως καὶ τῆς ἀνορθώσεως τοῦ οἴκου. «Στῦλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες», καθὼς λέγει καὶ ὁ Εὐριπίδης (Ἰφιγ. Ταυρ. 57)· Συνήθης δὲ χαρακτηρισμὸς τῶν ἀρρένων παίδων ἦτο «στηρίγματα οἴκου ἢ βίου», (Πολυδ. Γ', 12). Γενικώτερον «στῦλοι τοῦ σπιτιοῦ» λέγονται οἱ συντηροῦντες τὸν οἶκον, ὧν ὁ θάνατος φέρει τὴν διαλύσιν αὐτοῦ, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς «τὰ παλούκια», ἤτοι τὰ ἄχρηστα μέλη τῆς οἰκογενείας, τὰ δεόμενα ἐπιμελείας καὶ προστασίας, ὡς ἐν Θανατικῷ τῆς Ῥόδου (στ. 203 σ. 38 Wagner): «πῆρες (Χάρο) τοὺς στύλους τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ παλούκι' ἀφῆκες». Ἡ παρομοίωσις τῶν υἱῶν πρὸς στύλους τοῦ οἴκου δὲν εἶναι σπανία παρ' ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις. Οὕτως ἄγνωστος Ῥωμαῖος ποιητὴς καλεῖ τὸν υἱὸν «tutamen — fumiliae | domuique columen» (παρὰ Charisius V σ. 252 P. = Ribbeck scaen. Roman. poes. fragm. II² σ. 120 στ. 52). Ἓν τισι παραλλαγαῖς τοῦ δημώδους παραμυθίου τῶν κορακιστικῶν ἡ παρομοίωσις αὕτη δηλοῦται συμβολικῶς διὰ τοῦ καταμελισμοῦ τῆς παρατιθεμένης εἰς τὴν τράπεζαν ὄρνιθος, ἧς οἱ πόδες δίδονται εἰς τἀρσενικὰ παιδιὰ «γιατ' εἶν' οἱ στῦλοι τοῦ σπιτιοῦ» [1]). Φέρεται δ' ἡ

[1]) Τοῦ παραμυθίου τούτου φέρονται πολλαὶ παραλλαγαί, ὧν τινὰς ἀνεκδότους ἐγὼ ἐν τῇ συλλογῇ μου. Ἐδημοσιεύθησαν δ' αἱ ἑξῆς α') Κυπριακή. Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Γ' σ. 151. 2ας ἔκδ. τ. Β' σ. 314 - 7 — β'). Κωνσταντινουπόλεως; Νεοελλην. Ἀνάλ. τ. Α' σ. 25 - 9. — γερμ. μετάφρ. Misotakis Ausgewählte griech Volksmärchen σ. 95 - 9. — γ') Μήλου. Νεοελλ. Ἀνάλ. τ. Α' σ 29 - 34. — δ') Κεφαλληνίας. Μ. Κ Κρίσπη, Πολυσπορία σ. 97 κέ. — ε') Πόντου. Ἀστὴρ τοῦ Πόντου Α' σ. 730. ς' Νισύρου. Ζωγρ. ἀγὼν σ. 424 - 5. — ζ') Λέσβου. Georgeakis et Pinaud Folklore de Lesbos σ 101 - 4. — Περὶ τῆς κατηγορίας ταύτης τῶν παραμυθίων ἐσημείωσά τινα ἐν Συλλόγ. Κ/πόλεως τ. Η' σ. 518 κέ. Ἔγραψαν δὲ περὶ αὐτῆς εἰδικώτερον οἱ ἑξῆς: Th. Benfey die kluge Dirne ἐν Ausland 1859 ἀρ. 20 - 25. Reinh. Köhler ἐν Orient u. Occident τ. I σ. 444 κέ. (ἰδίως περὶ τῶν τουρκικῶν καὶ τῶν γερμανικῶν παραλλαγῶν)· καὶ ἐν Gonzenbach Sicilian. Märchen ἀρ. 1 τ. II σ. 205 - 6 καὶ ἐν Zeitschr. d. Ver. f. Volksk. 1896 σ. 59 (ἰδίως περὶ τῆς διανομῆς τῆς ὄρνιθος). R. Basset ἐν Rev. des tradit. popul. τ. VII σ. 220. Εἰς τὰ ὑπὸ τούτων ἀναφερόμενα παράλληλα προστεθείσθωσαν: Tallqvist Arabische Sprichw. u. Spiele σ. 117 κέ. Rev. des tradit popul. τ. XIV σ. 59 - 60. Zeitschr d Ver. f. Volksk. 1899 σ 87 ἀρ 40.

Ἓν τισι τῶν παραλλαγῶν τούτων ἀναφέρεται ἡ διανομὴ τῶν ποδῶν τῆς ὄρνιθος εἰς τοὺς δύο υἱούς· ἐν παλαιᾷ γερμανικῇ παραλλαγῇ ἀναφέρεται ὁ αὐτὸς λόγος: «als Seulen dess Hauses» (Köhler ἐν Or. u. Occid. 1, 446).

παρομοίωσις καὶ ἐν **ῥωμουνικῇ** παροιμία: Barbatul e stîlpu casei = τὸ ἀρσενικὸ εἶναι στῦλος τοῦ σπιτιοῦ. (Zanne 2755). Πρβλ. καὶ τὴν ἑπομένην: Barbatul este cheiea casei = τὸ ἀρσενικὸ εἶναι κλειδὶ τοῦ σπιτιοῦ. (αὐτ. 2754).

3. Τὸ σερνικὸ παιδὶ 'ςτὴ μάννα εἶναι σὰν τὸ φιόρο.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ Παγώνη).

Ὁ υἱὸς εἶναι ὁ στολισμὸς καὶ τὸ καύχημα τῆς μητρός.

Ἄρτα

1. Ἄρτα, ἀρτυμὴ τοῦ κόσμου.

(Νεα. 126).

Ἔπαινος τῆς Ἄρτης κατὰ παρονομασίαν.

Ἀρτινὸς

1. Ἀπὸ χριστιανοὺς Ἀρτινοὺς κι' ἀπὸ Τούρκους Γιαννιώταις νὰ φυλάγεσαι.

(Ἠπείρου).

Ψόγος τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἐν Ἄρτῃ χριστιανῶν καὶ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Τούρκων.

ἄρτος

1.* Ἐν βρώσει ἄρτου κατεσθίει.

(Βυζαντινή. Μιχ. Ἀκομιν. τ. Α'. σ. 174 ἔκδ. Λάμπρου.—Κ. Δαπόντε ἐπιστολαὶ 1760. Éphémerides Daces ed. Legrand σ. υλθ'. [οἱ κατεσθίοντες αὐτοὺς ἐν βρώσει ἄρτου]).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ Ψαλμ. ιδ', 4: «οἱ κατέσθοντες (Δ. Γ. κατεσθίοντες) τὸν λαόν μου (ἐν) βρώσει ἄρτου». Ὁ Ἀκομινᾶτος διαρρήδην βεβαιοῖ ὅτι ἡ φράσις ἦτο δημώδης («τὸ δημοτικώτερον»). Ἀλλὰ νῦν, καθ' ὅσον γινώσκω, δὲν εἶναι ἐν χρήσει, οὔτε αὐτὸ τὸ ῥητόν, οὔτε παράφρασίς τις αὐτοῦ, οἷον «τὸν τρώει« ἢ «τὸν ἔχει σὰν ψωμὶ» ἤ τι τοιοῦτο.

2.* Ἔνθα μέν ἐστιν ἄρτος μερίμνας ἔχουσι πολλάς· ἔνθα δὲ λείπει ἄρτος, ἔχουσι μίαν, ἀλλὰ καλήν.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 149. Ἐν τῷ Βαροκκιανῷ κώδικι: «ἔνθα δὲ λείπει, ἔχουσιν· ἐν τῷ

βατικανῷ: «ἔχουσι μέν, ἀλλὰ κακὴν» ὡς ἀναγινώσκει ὁ Ilberg· ἀλλ' ἡ ἀνάγνωσις δὲν εἶναι ἀσφαλής, διότι τὰ γράμματα εἶναι ἀμυδρά. Ὁ Nauck (παρὰ Kurtz ἐν Philologus 1890 τ. III σ. 463) εἰκάζει ὅτι ἀντὶ τοῦ καλὴν πρέπει νὰ γραφῇ μεγάλην· ἡ διόρθωσις ὅμως εἶναι περιττή, διότι τὸ καλὴν ἐνταῦθα ὡς καὶ ἐν τῇ δημώδει κεῖται εἰς τὴν σημασίαν τοῦ μεγάλου καὶ δεινοῦ).

Ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας σαφής. Ὅτι οἱ εὐποροῦντες δυνατὸν νὰ κατατρύχωνται ὑπὸ πολλῶν μεριμνῶν, ἀλλὰ πασῶν συλλήβδην τούτων μείζων καὶ δεινοτέρα εἶναι ἡ τοῦ πτωχοῦ μέριμνα πορισμοῦ τοῦ ἄρτου, οὗ στερεῖται. Παραπλήσιόν τι εἶπε καὶ ὁ Πτωχοπρόδρομος (C′ 306-9 σ. 121 Legrand): «Ἡμεῖς ψωμὶν οὐκ εἴχομεν, καὶ τί ἄλλον γυρεύεις; | ... Τοῦ προσφαγίου ἡ μέριμνα κ' ἡ λεῖψις τοῦ ψωμίου | τὰς ἐνθυμήσεις τὰς πολλὰς πολλὰ τὰς περικόπτουν». Ἀντίστοιχος σημερινὴ παροιμία δὲν μοὶ εἶναι γνωστή. Ὁ Kurtz ἀναφέρει δύο ξένας παραλλήλους, τὴν γερμανικήν: Der Arme hat nur eine Krankheit, der Reiche täglich eine andere = ὁ φτωχὸς ἔχει μόνο μιὰ ἀρρώστια, ὁ πλούσιος κάθε ἡμέρα ἄλλη. (W. V, 810, 224)· καὶ τὴν ἐσθωνικήν: Ὅποιος ἔχει χωράφι ἔχει πολλαῖς φροντίδες, κι' ὅποιος δὲν ἔχει κἀνένα περισσότεραις (ἐκ τοῦ Altmann ἐν Ermans Archiv XIV σ. 22). Εἰς ταύτας προσθέτω τὰς ἑπομένας: **Ἰταλ.** Tutti i guai è guai, ma il guaio senza pane è più grosso = ὅλα τὰ βάσανά εἶναι βάσανα, μὰ τὸ βάσανο χωρὶς ψωμὶ εἶναι μεγαλύτερο. (Castagna 288, 41). Ogni dolore è dolore, ma quel della tavola è il maggiore = κάθε πόνος εἶνε πόνος, μὰ τοῦ φαγητοῦ εἶνε μεγαλύτερος. (Bernoni l' igiene della tavola. Ven. 1872 σ. 11). Ogni duluri è duluri, ma chiddu di la tabula è maggiuri = ὁμ. (σικελ. Pitrè IV, 103). Tutti i dolori col pane son buoni = ὅλοι οἱ πόνοι μὲ ψωμὶ (δηλ. ὅταν ὑπάρχῃ ψωμὶ) εἶναι καλοί· (τοσκ. αὐτ. III, 265). Col pane tutti i guai son dolci = μὲ ψωμὶ ὅλα τὰ βάσανα εἶναι γλυκά· (ἐπίσης, αὐτ.). Tutti li guai cu lu pani su' dulci = ὁμ. (σικελ. αὐτ.). Li peni cu lu pani nun su' peni, li veri peni sunnu senza pani = οἱ λύπαις μὲ τὸ ψωμὶ δὲν εἶναι λύπαις, οἱ ἀληθιναῖς λύπαις εἶναι χωρὶς ψωμί· (ἐπίσης, αὐτ.). Li veri guai su' quannu s' addisia lu pani = τἀληθινὰ βάσανα εἶναι ὅταν λείπῃ τὸ ψωμί. (ἐπίσης, αὐτ.). A croxe cô u pan a se pœu supportà = βασανιστήριο μὲ τὸ ψωμὶ μπο-

ρεῖ νὰ βασταχτῇ· (γενοατική, αὐτ.). — **Γαλλ.** De beaucoup a soin à qui manque le pain. (Leroux II, 208). De maintes choses se pourpense qui pain n' a (αὐτ.).

ἀρτσιβοῦρτσι

1. Ἀρτσιβοῦρτσι τό λεγαν,
καὶ ξερὸ ψωμί ἐτρωγαν.

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 606 [Ἀρτζιβοῦρτζι — ψωμ' ἔ.) — Κ. 6', 6 [Ἀρτζιβοῦρτζι τό λεγον καὶ ξερὸν ψωμ' ἔτρωγον.) — Β¹. 9, 104. — Β. 32, 415 [Ἀρτιβοῦρτσι] — Κα. 742. — Ἠπείρου παρὰ Χ. Φιλητᾶ. — Μεσσηνίας. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. ἀρ. 2, ἀποκριαῖς 4. Ἐπὶ φιλοτίμων πτωχῶν, ἀποκρυπτόντων τὴν ἔνδειαν αὐτῶν, προσποιουμένων δηλ. ὅτι εὐωχοῦνται ὡς νὰ ἦτο ἡ ἑβδομὰς τοῦ Ἀρτσιβουρτσίου, ἐνῷ μόνη τροφή των εἶναι ξηρὸς ἄρτος. — Ἀρτσιβούρτσιον δὲ λέγεται ἡ πρὸ τῶν Ἀπόκρεων ἑβδομάς, καθ' ἣν καταλύουσι καὶ τὴν Τετράδα καὶ τὴν Παρασκευὴν πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τῶν Ἀρμενίων, οἵτινες νηστεύουσιν ὅλην ἐκείνην τὴν ἑβδομάδα. Ὁ Βαλσαμὼν εἰς Κανόν. τῶν ἁγ. Ἀποστόλ. 69 (Ῥάλλη καὶ Ποτλῆ Σύνταγμα τ. Β' σ. 89) ὁρίζων ὅτι δὲν ἐπιτρέπεται ἡ κατάλυσις κρέατος καθ' οἱανδήποτε Τετράδα καὶ Παρασκευήν, προσθέτει: «ὑπέξελε τὴν Τετράδα καὶ τὴν Παρασκευὴν τὰς πρὸ τῆς Ἀπόκρεως, ἐν αἷς νηστεύουσιν οἱ Ἀρμένιοι διὰ τοὺς Νινευίτας». Ἡ λέξις εἶναι ἀρμενικὴ (βλ. καὶ Ducang. Glossar. λ. ἀτζιβούριον). Ἑρμηνεύει δ' αὐτήν, ἐπαγόμενος δημῶδές τι μυθάριον, Ἰωάννης ὁ Κίτρου (πρὸς τὸν Δυρραχίου Καβάσιλαν παρὰ Migne Patrol. gr. τ. Α' σ. 864), ὡς ἑξῆς: «Καταλύομεν καὶ τὴν πρὸ τῆς ἀπόκρεω ἅπασαν ἑβδομάδα, ἕτερον πονηρὸν ἔθος τῶν αὐτῶν Ἀρμενίων ἀνάστατον ἐντεῦθεν τιθέμενοι. Νηστεύουσι γὰρ οὗτοι καὶ ταύτην, διὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ κυνός, ᾧ ἐπώνυμον ἦν Ἀρτζιβούρτζιος, διὰ τὸ προϊέναι καὶ μηνύειν τὴν ἐν πόλεσιν ἢ κώμαις ἐπιδημίαν τοῦ διδασκάλου αὐτῶν Σεργίου. Τὸ γὰρ Ἀρτζιβούρτζιος τῇ τῶν Ἀρμενίων διαλέκτῳ μανδάτωρ ἑρμηνεύεται. Ὃν πενθήσας ὁ Σέργιος ὑπὸ θηρίων βρωθέντα, ἐπέσκηψε πᾶσι τοῖς Ἀρμενίοις νηστεύειν ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις ὑπὲρ τῆς τοῦ κυνὸς τελευτῆς, καὶ κατηφιᾶν ἐτησίως καὶ σκυθρωπάζειν· εἰ καὶ συγκαλύπτειν

τὸ αἰσχρὸν μηχανώμενοι, εἰς ἀνάμνησιν τῆς τῶν Νινευιτῶν νηστείας ἰσχυρίζονται ταύτην ἐπιτελεῖν ».

2. Ἀρτσιβοῦρτσι τό λεγαν
κὶ ψουμὶ δὲν εἴχαμαν.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. τὴν προηγουμένην, ἀποκριαῖς 1. 4.

ἀρτυμὴ

1. Ἀρτυμή, γιὰ ποιὸ μαγέρεμα;
(Κα. 740).

Ἐπὶ τῶν μεριμνώντων περὶ τῶν περιττῶν, ἐνῷ στεροῦνται τῶν ἀναγκαίων.

2. Πότ' αὐγά, πότε τυρί,
δὲ μᾶς λείπει ἡ ἀρτυμή.
(Β. 261, 208. — Πκζ. 283, 829 [Π. αὐγό] — Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου [ἀρτεμή.]).

Πρβλ. πότε 9. Ἐπὶ λιτοβίων, μετὰ φειδοῦς οἰκονομούντων τὰ καθ' ἑαυτοὺς καὶ ἀρκουμένων εἰς ὅσα ἔχουσι· λέγεται δὲ καὶ εἰρωνικῶς ἐπὶ πτωχαλαζόνων, ἐπαινούντων τὰς πολυτελεῖς τραπέζας αὐτῶν.

ἀρτύνομαι

1. Ἂν ἀρτυθῇς ἂς εἶν' λαρδί, κι' ἂν κλέψῃς ἂς εἶν' λογάρι.
(Βάρνερ. λαρδὶ 1. Πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ πολιτικοῦ στίχου ἔπρεπε νὰ γραφῇ: νά εἶν' λογάρι· ἢ· ἀρτυθῶ — κλέψω).

Βλ. ἀρ. 2-5, παπαδοποῦλα 1, πρβλ. κλέφτω 2, Τετράδη 5-6. Ἂν πρόκειται νὰ καταλύσω τὴν νηστείαν πρέπει τοὐλάχιστον δι' ἐκλεκτοῦ φαγητοῦ νὰ γίνῃ τοῦτο, καὶ ἂν νὰ διαπράξω ἔγκλημα ἢ ἐξ αὐτοῦ ὠφέλεια πρέπει νὰ εἶναι μεγίστη. Λέγεται συνήθως ὑπὸ τῶν κατηγορουμένων ὅτι ἐσφετερίσθησαν εὐτελῆ καὶ ἀνάξια λόγου πράγματα.

2. Ἂν ἀρτυθῇς νὰ εἶναι ἀρνί, κι' ἂν κλέψῃς νά εἶν' χρυσάφι,
κι' ἂν ἀγαπήσῃς καὶ κάμμιά,
νὰ τὴν ζηλεύῃ ἡ γειτονειά.
(Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἂν ἀρτυθῇς νὰ φᾷς ἀρνί, κι' ἂν κλέψῃς νά εἶν' ἀσῆμι.
(Ἄργους. Νεα. 99).

Βλ. ἀρ. 1.

4. Ἂν ἀρτυθῶ νὰ φάω ἀρνί,
κι' ἂν κλέψω νά ναι ψάρι,
κι' ἂν ἀγαπήσω καὶ κάνεί,
νὰ ἦναι παλλικάρι.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 96. Ἐν τῷ β' στίχῳ ἴσως γραπτέον: νά 'ν' λογάρι).

Βλ. ἀρ. 1.

5. Σὰν ἀρτυθῶ νό εἶναι πουλί, σὰν φάγω νά 'ν' τρυγόνι.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωανίδου).

Βλ. ἀρ. 1.

ἀρφανεύω

1. Ὁ διάβολος ἀντὰν ὀρφανέψῃ κουμερκιάρης γίνεται.
(Βλ. Κατζιούλ. 1663. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 717).

Βλ. φτωχαίνω 6.

ἀρφανιὰ

1. Ἀνάθεμα 'ς τὴν ἀρφανιὰν ὅσα καλὰ κὶ ἂν ἔχῃ.
(Κύπρου Σ. 285, 244).

Βλ. ἀρφανὸς 1. 28. 30, πρβλ. ἀρ. 2. 3. Εἶναι βαρυτάτη ἡ ὀρφανία καὶ εἰς αὐτὸν τὸν εὐποροῦντα.

ἀρφανὸς

1. Αἱ ἀρφανὸς δὲσ' σ'αίρεται, σ'ίλια τσ' ἂβ βασιλέψῃ.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ' 319, 210).

Βλ. ἀρ. 28. 30, ἀρφανιὰ 1. Καὶ ἂν χιλιάκις βασιλεύσῃ ὁ ὀρφανός, δὲν χαίρεται. Ὅτι πάντα τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου δὲν ἀναπληροῦσι τὴν στέρησιν τῶν γονέων.

2. Ἀλὶ ἀπὸ τἀρφανά, κι' ἂς εἶν' καὶ μὲ τὰ γένεια τους!
(Κα, 293).

Βλ. ἀρ. 4. 15. 29. 31, πρβλ. ἀρ. 1. 3. 28. 30. Δυστυχὴς ὁ ἀπορφανισθεὶς

καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἐνήλικος· θὰ στερηθῇ τῆς ἀγάπης, τῆς ἐπιμελείας καὶ τῆς προστασίας τῶν γονέων του, χρησίμου καὶ κατ' αὐτὴν τὴν ἀνδρικὴν ἡλικίαν· πρὸς δὲ καὶ τῆς περιουσίας του μέρος ἴσως θὰ σφετερισθῶσιν ἄπληστοι συγγενεῖς, ἀγνοοῦντος ἀκριβῶς τὰ κατ' αὐτήν.

3. Ἀλὶ καὶ τρισαλιὰ 'ς τὸν ὀρφανόν, τὸν ἔρμον!
(Κα. 292).

Βλ. ἀρ. 1. 2, ἀρφανιὰ 1.

4. Ἀλίμονο εἰς τὸ ὀρφανό, κι' ἂς εἶναι μὲ τὰ γένεια!
(Ἄνδρου παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. ἀρ. 2, φτωχὸς 6.

5. Ἀπὸ τὰ σπάργαν' ἀρφανό, καὶ 'ς τὸ στεφάνι χήρα.
(Γορτυνίας).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἐπὶ ἀτυχῶν, πρὸς οὓς ἀνέκαθεν ἐφάνη δυσμενὴς ἡ τύχη. Ὑποτίθεται λέγουσα ταύτην γυνὴ ἀπορφανισθεῖσα τῶν γονέων της ἐν βρεφικῇ ἡλικίᾳ καὶ χηρεύσασα εὐθὺς μετὰ τὸν γάμον.

6. Ἀρφανὴ 'ς τὰ σπάργανα καὶ 'ς τὸ στεφάνι χήρα.
(Πτζ. 221, 99).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

7. Ἀρφανὸν θρέφεις;
διάβολουν θρέφεις.
(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 25.

8. Ἀρφανοῦ κεφάλι ἐσήκωσες; Φιδιοῦ.
(Πτζ. 221, 100).

Βλ. ἀρ. 21. 24. Προστίθεται ἐν τέλει ἐνίοτε, ἢ ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ «ἐσήκωσες».

9. Γιὰ τὴν ὀρφανὴ τὴν ξένη,
ἔχει ὁ θεὸς ψωλὴ κρυμμένη.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 10. 11, πρβλ. ἀρ. 12. 18. Ἀγροικότερόν πως καὶ φορτικώτερον ἐκφέρεται διὰ ταύτης καὶ τῶν ἑπομένων ἔννοια παραπλησία πρὸς τὴν τῶν ὑπ' ἀρ. 12 καὶ 18. Ὅτι τἀπορφανισθέντα κοράσια δὲν πρέπει ν' ἀπελπίζωσι περὶ τῆς ἀποκαταστάσεως αὐτῶν, διότι ὁ θεὸς προνοεῖ, ὁρίζων ἐκ τῶν προτέρων τὸν μέλλοντα σύζυγόν των.

10. Γιὰ τῆς ὀρφανῆς τὸν κῶλο,
ἔχει ὁ θεὸς μεγάλον ψῶλο.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

11. Ἔχει ὁ θιὸς χλωραῖς ματσούκαις γιὰ τῶν ὀρφανῶν τσοὺ κώλους.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ ἀρ. 9. Ματσοῦκα ἡ ῥάβδος καὶ συνηθέστερον χονδρὴ ῥάβδος ἢ ῥόπαλον· ὑποκορ. ματσοῦκι, ματσουκιὰ = τὸ διὰ τῆς ματσούκας πλῆγμα, καὶ ῥῆμα ματσουκώνω. Ἡ λέξις ἦτο ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς βυζαντινοῖς· ἐκ τῆς λατιν. τῶν μέσων χρόνων maxuca (ἐκ τοῦ λατιν.* matea, πρβλ. mateola)· ἐντεῦθεν ἡ ἑλληνικὴ καὶ αἱ τῶν ῥωμανικῶν γλωσσῶν λέξεις: παλαιοπορτογαλ. massuca, πικαρδικὴ machuque, ῥωμουν. maciuca (Βλ. Κοραῆ Ἄτακτ. Α΄ σ. 195. Diez λ. mazza. Littré λ. massue. G. Meyer ἐν Indogerm. Forsch. τ. III σ. 69. Neugriech Stud. IV σ. 50-1). Ἐκ δὲ τοῦ ἰταλ. mazza (ἱσπαν. πορτογαλ. maza, γαλλ. masse), τὴν αὐτὴν ἐτυμολογίαν ἔχοντος, ἐλήφθη ἡ θηραϊκὴ λ. μάτσα θ. = κόπανον (Πεταλᾶ Ἰδιωτικὸν σ. 95), ἡ λειβησιακὴ μάτσα, θ., σημαίνουσα τὴν ἀνθοδέσμην (Μουσαίου Βατταρισμοὶ σ. 83), καὶ αἱ σύνθετοι, ἰκαριακὴ ματζόβεργα, ὁ ἀλλαχοῦ πλάστης ἢ μπλάστρης, τὸ δοράτιον δι' οὗ πλάττουσι τὰ φύλλα τῆς ζύμης (Σταματιάδου Ἰκαριακὰ σ. 133), ῥοδιακὴ ματσόξυλο, τό, τὴν αὐτὴν ἔχον σημασίαν· (Βενετοκλέους Βραχ. παρατηρήσεις σ. 116)· ἐκ τούτου ἴσως τὸ ῥοδιακὸν μάτσι (τὸ) σημαῖνον εἶδος ζυμαρικοῦ, ὅπερ ἀπὸ λεπτοῦ φύλλου ζύμης κόπτεται πολὺ στενὸν καὶ μακρὸν (Βενετοκλ. αὐτ.), καὶ τὸ λειβησιακὸν μάτσιν, τὸ, τὸ αὐτὸ σημαῖνον (Μουσαίου Βατταρισμοὶ σ. 84). Ἐκ δὲ τοῦ ἰταλ. mazzo τὸ κοινότατον ἐν Ἑλλάδι μάτσο, τὸ = δέσμη, καὶ τὸ ῥοδιακὸν ματσὶ =

ἀνθοδέσμη· ἡ ἀνθοδέσμη δ' ἐνιαχοῦ λέγεται καὶ ματσέττο (ἐν Ἑπτανήσῳ) ἢ (ἐν Μεσσηνίᾳ) ματζέττο (ἰταλ. mazzetto).

12. Καὶ τἀρφανὰ πορεύονται, κ' οἱ χήραις κονομιῶνται.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου — Ἐλευσῖνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη [οἰκονομοῦνται]).

Βλ. ἀρ. 9, 18. Καὶ τὰ ὀρφανὰ παιδία εὑρίσκουσι πόρον ζωῆς καὶ αἱ χῆραι οἰκονομοῦσι τὰ τοῦ βίου, προνοοῦντος περὶ αὐτῶν τοῦ θεοῦ.

13. Κὰν ἐπεπύρνιξ' ὀρφανὸν τὸν ὕπνον ἀτ' ἐχάσεν.

(Τραπεζοῦντος. Ἰωανίδ. Στατ. Τραπεζ. 269).

Ἀποπυρνίζω (ἐκ τοῦ ἀπὸ καὶ πυρνὸς ἢ πουρνὸς = πρωϊνὸς) ἐγείρομαι τοῦ ὕπνου ἐνωρίς. — Ἀφυπνισθεὶς ὁ ὀρφανὸς χάνει τὸν ὕπνον του, ἀδυνατεῖ ν' ἀποκοιμηθῇ ἐκ νέου, διότι δὲν ἔχει μητέρα νὰ τὸν κοιμίσῃ διὰ θωπειῶν καὶ βαυκαλημάτων· ὁ ὀρφανὸς ἐν ταῖς ἀνάγκαις δὲν ἔχει κἀνένα, πρὸς ὃν νὰ προσφύγῃ.

14. Κάνω δὲν κάνω τἀρφανὸ μοῦ σούρνουν τ' ὄνομά μου.

(Πκ. 251, 459).

Εἴτε πταίσω εἴτε μή, δυσφημοῦμαι ὁ τάλας. Παράπονον ἀδίκως κακολογουμένου.

15. Κλαῖέ τονε τὸν ὀρφανό, κι' ἂς εἶν' καὶ μὲ τὰ γένεια.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. ἀρ. 2.

16. Μὴν παίρνῃς δίκιο ὀρφανοῦ,
μήτε τόπον ποταμοῦ.

(Χίου. Πασπάτ. 278 [δίκαιον] καὶ Καν. 263, 384. — Σάγκα Μαντινείας [Μὴν πάρῃς δ. τοῦ δ. οὔτε τοῦ π.]).

Βλ. ἀρ. 27.

17. Ὁ θεὸς ἀρφανὰ ἀφίνει, ἄμοιρα δὲν ἀφίνει.

(Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

18. Ὁ θεὸς ἀρφανὰ κάνει, ἄμοιρα δὲν κάνει.

(Β. 183, 103 [ὀρφανά). — Πανδώρ. ΚΒ', 463 [ἀρίζικα δὲν]. — Λίνου ΚΠ Θ'. 349, 1 [κάμει, μὰ ἄ. δὲν κάμει]. — Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 168 [μὰ ἄ. δὲν]. — Πτζ, 265, 622. — Λελέκ. Ἐπιδ. 163 [μὰ ἄ. δὲν].— Χίου. Καν. 283, 538 [κάμνει, μὰ κακορρίζικα δὲν κάμνει]. — Σινασσοῦ. Ἀργέλας 180 [ὀρφανὴ θειάνει, κι' ἄμοιρη δὲν θειάνει]. — Ἀνατολ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [μὰ κακορρίζικα δὲν κ.]. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ὀρφανὰ κ., μ' ἀνάμοιρα δὲγ κ.]).

Βλ. ἀρ. 17. 19. 20. 22, πρβλ. 9-12. Ὁ θεός, ὁ στερήσας αὐτοὺς τῶν γονέων των, προνοεῖ περὶ τῶν ὀρφανῶν.

19. Ὁ θιὸς κάνει ὀρφανά, κ' ἡ Μοῖρα δὲν τ' ἀφίνει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Δὲν τὰ ἐγκαταλείπει τὰ ὀρφανὰ ἡ Μοῖρα, δὲν εἶναι τὰ ὀρφανὰ ἄμοιρα.

20. Ὁ θιὸς κάνει ὀρφανά, μὰ ἄμοιρα δὲν τὰ κάνει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 18.

21. Ὅποιος θρέφει ὀρφανόν, θρέφει φίδια.

(Λειδησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 24. 8. 7. 25, πρβλ. ἀρ. 23. Τύπος ἀχαρίστου εἶναι ὁ ὄφις ὅστις θερμαινόμενος δάκνει τὸν εὐεργέτην (βλ. θρέφω 5α. 7. 10). Πρὸς τὸν ὄφιν δὲ καὶ πρὸς ἄλλα θηρία παραβάλλεται ὁ ὀρφανὸς διὰ τὴν ἀχαριστίαν του. Ἀφορμὴν δ' εἰς τὴν γένεσιν τῶν παροιμιῶν τούτων παρέσχον αἱ πρὸς τοὺς κηδεμόνας των οὐχὶ ἀσυνήθεις διαφοραὶ καὶ ἔριδες τῶν ὀρφανῶν, ὅταν ἐνηλικιωθέντες οὗτοι ζητῶσι λόγον τῆς διαχειρίσεως τῆς περιουσίας των. Παραπλησίαι παροιμίαι ἄλλων λαῶν, πλὴν τινων ἀναγραφομένων ἐν λ. ξένος 145: **Γαλλ.** Il fait mal nourrir autruy enfant, car il s'en va quand il est grant. (Leroux II, 309).—**Ἴσπαν.** Brasa trae en el seno la que cria hijo ageno = ἀναμμένα κάρβουνα βαστᾷ 'ς τὸν κόρφο του ὅποιος θρέφει ὑγιὸ ξένο. (D. I, 490). Hijo ageno, mételo por la manga, salirse ha por el seno = ὑγιὸς ξένος, βάλε τον ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά, θὰ βγῇ ἀπὸ τὸν κόρφο. (αὐτ.).—**Πορτογαλ.** Filho alheio, braza no seio = ὑγιὸς ξένος, κάρβουν' ἀναμμένα 'ς τὸν κόρφο

(αὐτ.). Não cures filho alheio, que não sabes qual sahirà = μὴν θρέφεις ὑγιὸ ξένο, γιατὶ δὲν ξεύρεις τί θὰ βγῇ. (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** Put another man's child in your bosom, and he'll creep out at your elbow = βάλε τὸ παιδὶ ἄλλου 'ς τὴν καρδιά σου καὶ θὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὴν ἀγκαλιά σου. (αὐτ. μετὰ σκωτικῆς παραλλαγῆς). — **Ὁλλανδ.** Die een vreemd kind aan zijne borst neemt, vindt eene adder in zijnen boezen = ὅποιος παίρνει ξένο παιδὶ 'ς τὸ στῆθός του, βρίσκει ὀχιὰ 'ς τὸν κόρφο του. (W. II, 1316, 1000). — **Γερμαν.** Wer ein fremdes Kind erzieht, nährt eine Schlange in seinem Busen = ὅποιος ἀνατρέφει ξένο παιδί, θρέφει φίδι 'ς τὸν κόρφο του (αὐτ.). — **Γαλικική** Spomozi sirote, ukonle ti oksi = βόηθησε τὸν ὀρφανό, θὰ σοῦ βγάλῃ τὰ μάτια. (Timoschenk σ. 49).

22. Ὀρφανὰ κάνει ὁ θεός, ἄμοιρα ὄχι.

(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Βλ. ἀρ. 18.

23. Ὀρφανὸ καὶ φτωχὸ μὴν ὑπερασπιστῆς, γιατὶ θὰ μεγαλώσῃ καὶ θὰ σὲ βρίζῃ.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [βρίσῃ.] — Ζατούνης Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Ἡ αὐτὴ ἔννοια καὶ ἐν ἀρ. 18, ἄνευ μεταφορᾶς.

24. Ὀρφανὸ μεγάλωσες;
φιδιοῦ κεφάλι σήκωσες.

(Λελέκου Ἐπιδ. σ. 163).

Βλ. ἀρ. 21.

25. Ὀρφανὸ τρέφεις;
λύκο τρέφεις.

(Λελέκου Ἐπιδ. 163).

Βλ. ἀρ. 21.

26. Ὀρφανοῦ καὶ ποταμοῦ δίκιο νὰ μὴν τρῷς.

(Θεσσαλίας).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

27.* Ὀρφανοῦ καὶ ποταμοῦ τὰ οἰκεῖα φύλαττε.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 22).

Σημερινὰς παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 16. 26· ἄδηλον ἂν τὴν παροιμίαν ταύτην ἢ τὴν ἐν λ. ὕδωρ 3 ἢ ἄλλην τινὰ ὑπαινίσσεται Ἰωάννης ὁ Ἀπόκαυκος (ΙΓ΄ ἑκατοντ.) γράφων: «τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ καὶ ἡ παροιμία διδάσκει» (Βυζαντιν. Χρον. τ. Γ΄ σ. 277)· —Οἱ σφετεριζόμενοι ὀρφανικὴν περιουσίαν οὐδὲν θὰ πορισθῶσιν ὄφελος, ἀλλὰ καὶ τὰ ἴδια θ' ἀπολέσωσι, τιμωρούμενοι ὑπὸ τῆς θείας δίκης· οὕτω καὶ οἱ καταλαμβάνοντες κτήματα ἐπὶ τῶν ὀχθῶν ποταμοῦ καὶ καλλιεργοῦντες ταῦτα ἢ ἀνεγείροντες οἰκήματα ἐν αὐτοῖς, θὰ ἴδωσι ταχέως ἐξαφανιζομένους τοὺς κόπους των, διότι ὁ ποταμὸς ὑπερχειλίσας θὰ παρασύρῃ καὶ ἀγροὺς καὶ κτίσματα. Ὁμοία ἡ διατύπωσις τῆς αὐτῆς νουθεσίας καὶ ἐν Παροιμ. Σαλομ. κγ΄, 10: «Μὴ μεταθῇς ὅρια αἰώνια, εἰς δὲ κτῆμα ὀρφανῶν μὴ εἰσέλθῃς».

28. Ποτὲ ἀρφανὴ δὲν χαίρεται, μηδὲ χήρα καμαρώνει.

(Χίου. Καν. 290, 590 [Ποτ' ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 30. 2, ἀρφανιὰ 1. Ὅτι μεστὸς πικριῶν ὁ βίος τῆς ὀρφανῆς καὶ τῆς χήρας, ἐστερημένων τοῦ φυσικοῦ προστάτου αὐτῶν, τοῦ πατρὸς ἢ τοῦ συζύγου. Θανόντος τοῦ συζύγου της ἡ χήρα «χάνει τὸ καμάρι της», τὸ στήριγμα καὶ ἐγκαλλώπισμα τοῦ βίου της, ἐφ' ᾧ ἐνηβρύνετο.

29. Ποτὲ ἀρφανὸ δὲ χαίρεται καὶ μὲ τὰ γένεια νὰ εἶναι.

(Πτζ. 283, 828).

Βλ. ἀρ. 2.

30. Ποτὲ ἀρφανὸς δὲ χαίρεται, χήρα δὲν καμαρώνει.

(Β. 262, 223 [καὶ χήρα]).

Βλ. ἀρ. 28. 2.

31. Φωτιὰ καψε τὰ ὀρφανὰ καὶ μὲ τὰ γένεια ἂν μείνουν.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. [Ὑποθέτω ὅτι ἐκ παραδρομῆς εἶναι γεγραμμένον ἐν τῷ χειρογράφῳ: κ' ἐμὲν τὰ γένεια ν' μείνουν.]).

Βλ. ἀρ. 2.

ἀρχάρης

1. Ἀρχάρης μαστροχαλαστής.
(Κα. 744).

Βλ. ἄπραγος 1. 2. Ἀρχάρης = ἀρχάριος· μαστροχαλαστὴς ὁ ἀδέξιος τεχνίτης, ὁ ἀξιῶν μὲν ὅτι εἶναι ἔμπειρος, ἀλλ' ἐξ ἀδεξιότητος καταστρέφων τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνέλαβεν.

ἀρχὴ

1. Ἀρχὴ καμάτου!
(Κα. 747).

Μία τῶν πολλῶν παροιμιωδῶν φράσεων, ὧν γίνεται χρῆσις πρὸς δήλωσιν δυσφορίας ἐπὶ ἐπαναλήψεως ἐξ ἀρχῆς ἔργου τινὸς καὶ δὴ ἐπιπόνου, τοῦ ὁποίου πολλάκις ἐγένετο ἔναρξις (βλ ἀρ 13). Ἡ ἀρχαία λ κάματος εἶναι νῦν ἐν χρήσει συνήθως ἐν τῇ σημασίᾳ τῆς ἀροτριάσεως (πρβλ. κάματος 1).

2. Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ, καλησπέρα!
(Πελοποννήσου. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀ. παραμυθιοῦ κ.]).

Ἡ συνηθεστάτη εἰσαγωγικὴ φράσις κατὰ τὴν διήγησιν παραμυθίου. Ἐπὶ μακρῶν καὶ φλυάρων λόγων. Ἀντίστοιχος ἡ ἀρχαία «Ἀπόλογος Ἀλκίνου». (Διογεν. 186 καὶ Schneidewin αὐτ. Διογεν. Βι. 79 καὶ Leutsch αὐτ. Μακάρ. 126. Ἀποστόλ. 239. Σουίδ. λ.).

3. Δὲν εἶν' ἀρχὴ καὶ τέλος.
(Καρπάθου. ΖΑ. 336).

Βλ. ἀρ. 13. Ἐπὶ τῶν ἐπαναλαμβανόντων ἔργα ἢ λόγους.

4. Κάθ' ἀρχὴ δύσκολη.
(Μα. 22 [Κάθε]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 518 [Κάθε ἀ. καὶ δ.]. — Β. 118, 5 [ὁμ.]. — Κρήτης. J. 67. — Βάρνης. Κρ. 22 [Κάθε ἀ. δύσκολος]. — Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 181, 26).

Βλ. ἀρ. 11.

5. Κακὴ ἀρχή, κακὸ τέλος.
(Κρήτης J. 70 καὶ Φρ. 110 καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Ὅτι ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔργου προμηνύεται ἡ ἔκβασις αὐτοῦ (πρβλ. ζωὴ 12. 13), καὶ ἂν μὲν εἶναι κακὴ ὅμοιον θὰ εἶναι καὶ τὸ τέλος, καὶ τἀνάπαλιν αἰσίως θὰ συντελεσθῇ, ἂν ἀγαθὴν λάβῃ τὸ ἔργον ἀρχὴν (βλ. τὴν ἑπομένην). Τοιαῦται γνῶμαι πολλαχῶς ἐξηνέχθησαν ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων: «Κακῆς ἀπ' ἀρχῆς γίγνεται τέλος κακόν» (Εὐριπ. ἀπ. 32 Nauck παρὰ Στοβ. Δ', 11). «Ἀρχῆς καταβληθείσης κακῆς καὶ τὸ τέλος παρέσεται ὅμοιον». (Ἐπικτήτ. 95 = Elter II, 32)· «ταῖς μὲν γὰρ ἀρχαῖς τὰ τέλη, τοῖς δὲ τέλεσιν αἱ ἀρχαὶ τὴν συμφωνίαν ἀκήρατον πάμπαν εἰλήφεσαν»· (Νικηφ. Γρηγ. ΙΒ', 5, 3 σ. 590 Bonn)· καὶ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων (Otto 1471): Difficile est, ut bono peregantur exitu, quae malo sunt inchoata principio. (Leo ep. 12, 1). Ut quisque ⟨quidque occeperit⟩, | sic ei praecedunt postprincipia denique. (Plaut. Pers. 451). Si non horum omnium similia essent principia ac postprincipia. (Varro fr. σ. 325 Bip. 256 AR παρὰ Gell. XVI, 9, 5). Dignus principio exitus exodiumque sequetur. (Lucil. inc. 105 M. 811 Bæhr). Quale principium, talis et clausula. (Hieron. ep. 69, 9). — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Chi comincia male, finisce peggio = ὅ τι κακὰ ἀρχίζει τελειώνει χειρότερα. (Giusti 322. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè IV σ. 150-1. III, 372. Pasqualigo 14. D. I, 100). Cu' n' ha principiu bonu, n' ha bon fini = ὅποιος δὲν ἔχει καλὴ ἀρχὴ δὲν ἔχει καλὸ τέλος· (σικελ. Pitrè IV, 150). — **Γαλλ.** Qui mal commence, mal achève. (W. V, 761, 28). Té k'minc'-mint, télle fin = κατὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. (οὐαλλων. D. I, 100). — **Ἀγγλ.** Such a beginning, such an end = ὁμ. (αὐτ.) — **Ἰσλανδ.** Af illu upphafi er von ills enda = τῆς κακῆς ἀρχῆς εἶναι κακὸ τὸ τέλος (αὐτ.). — **Δαν.** Ilde børjet, galt endet = κακὰ ἄρχισε, ἀνάποδα τελείωσε. (αὐτ.). Som Begyndelsen er, vil Enden blive = ὅπως εἶναι ἡ ἀρχή, θὰ γίνῃ τὸ τέλος. (αὐτ.). Enden som begyndelsen = τὸ τέλος κατὰ τὴν ἀρχή (W. V, 761, 73). — **Νορβηγ.** Ille upplagt fer ille til Ende = τὸ κακὰ ἀρχινισμένο κακὰ τελειώνει (D. I, 100). — **Σουηδ.** Illa bôriadt taar galen ånda = ὁμ. (D. I. 100). Ond begynnelse tar sällen god ända = κακὴ ἀρχὴ σπάνια ἔχει καλὸ τέλος· (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Kwade be-

ginselen hebben zelden een goed einde=κακαὶ ἀρχαὶ σπάνια ἔχουν καλὸν τέλος. (αὐτ). Zulk begin, zulk einde = κατὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος (αὐτ.). — **Γερμαν.** Böser Anfang, böses Ende=ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ. (W. I, 81, 28. Βλ. καὶ 80, 14. 82, 75. 83, 27. 32. 84, 45. V, 762, 106. 107. 125). Auf einen bösen Anfang folgt selten ein gutes Ende = σὲ κακὴ ἀρχὴ σπάνια ἀκολουθεῖ καλὸ τέλος (W. I, 80, 24. Βλ. καὶ 81,35). Schlechter Anfang gewinnt Krebsgang = κακὴ ἀρχὴ παίρνει τοῦ καβούρου τὸ δρόμο. (αὐτ. 82. 59, βλ. καὶ 62). Was nicht hat einen guten Anfang, gewinnt einen bösen Ausgang = ὅ τι δὲν ἔχει καλὴ ἀρχὴ παίρνει κακὸ ξεμπέρδεμα. (αὐτ. 67). Wie der Anfang, so das Ende = κατὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος (αὐτ. 73). Auf einen solchen Anfang gehört ein solches Ende = σὲ τέτοια ἀρχὴ πρέπει τέτοιο τέλος. (αὐτ. 81, 25.) — **Ῥωσ.** Κατὰ τὴν ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος. (Dal I, 648).

6. Καλὴ ἀρχή, καλὸ τέλος.

(Κρήτης J. 71. — Ππζ. 248, 426 [καλὸς τ.]).

Βλ τὴν προηγουμένην, πρβλ. ἡμέρα 20. Ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων: «Ἔργου δὲ παντὸς ἤν τις ἄρχηται καλῶς, καὶ τὰς τελευτὰς εἰκός ἐσθ' οὕτως ἔχειν». (Σοφοκλ. ἀποσπ. 747 Nauck παρὰ Πλουτάρχ. πῶς δεῖ ποιημ. ἀκ. 1 σ. 16α)· «ἀρχῆς καλῆς κάλλιστον εἶναι καὶ τέλος.» (Γρηγόρ. Ναζιανζ. τ. II σ. 153 καὶ Θεόδωρ. Ὑρτακην. ἐν Boissonade An. Gr. I σ. 284). «ὡς ἅπαντα τὰ πράγματα ἢν καλὰς ἀρχὰς λάβῃ, καλῶς τελευτᾶν καὶ μεσοῦν φιλεῖ βροτοῖς». (Πρόκλ. εἰς Πλάτ. Τίμ. II. σ. 103 B = Nauck TGF. σ. 923, 433)· «ὅταν γάρ τις πράγματος κἂν ὁτουοῦν τὴν ἀρχὴν ὀρθῶς ποιήσηται, εἰκὸς καὶ τὴν τελευτὴν ὀρθῶς γίγνεσθαι». (Ἀντιφῶντ. ἀπ. 134 Blass = Ἰωάνν. Δαμασκην. II, 13. 19 σ. 146 ἐν Παραρτήμ. Στοβαίου Ἀνθ. Meineke τ. IV σ. 194). «καὶ τό γε καλῶς ἄρξασθαι πάντες ἐγκωμιάζομεν ἑκάστοτε». (Πλάτ. Νόμ. ς', 753 e). Βλ. καὶ Πολυβ. Ε', 32. — Παροιμίαι ξένων λαῶν: **Ἰταλ.** Buon principio fa buon fine = καλὴ ἀρχὴ κάνει καλὸ τέλος. (W. V, 761, 44). Chi ben principia, ben finisse = ὅποιος καλὰ ἀρχίζει, καλὰ τελειώνει. (βενετ. D I, 100). Quie bene cominzat, mezus accabat = ὅποιος καλὰ ἀρχίζει, καλύτερα τελειώνει. (σαρδον.

αὐτ.) — **Γαλλ.** De bon commencement bonne fin. (αὐτ.). Qui bien commence bien avance. (Leroux II, 384). — **Ἀγγλ.** A good beginning makes a good ending = καλὴ ἀρχὴ κάνει καλὸ τέλος. (D. I, 100 μετὰ παραλλαγῶν). — **Ἰσλανδ.** Af góðu upphafi vonast góðr endir = ἀπὸ καλὴ ἀρχὴ περιμένεται καλὸ τέλος. (αὐτ). — **Δαν.** Af god Begyndelse haabes god Endelse = ὅμ (W. V. 761,44). Af god Begyndelse kommer god Ende = ἀπὸ καλὴ ἀρχὴ ἔρχεται καλὸ τέλος. (αὐτ.). — **Νορβηγ.** Godt Upplag gjerer godt Nedlag = καλὴ ἀρχὴ κάνει καλὸ τέλος. (αὐτ.). — **Γερμαν.** Guter Anfang, gutes Ende = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ (W. I, 81, 44. Βλ. αὐτ. 46. 82, 58. V, 762, 108. 109). Im Anfang wol gerathen pflegt endlich wol auszugehen = ἂν 'ς τὴν ἀρχὴ ἐπέτυχε καλὰ συνήθως καὶ 'ς τὸ τέλος βγαίνει 'ς τὸ καλό. (W. V, 762 117). Hast du es wol angefangen, so wird's auch wol hinausgehen = τὸ ἔχεις ἀρχίσῃ καλά, τότε καὶ θὰ τὸ βγάλῃς πέρα. (αὐτ. 763, 69. Βλ καὶ αὐτ. 70). — **Ῥωσ.** Σὲ φρόνιμη ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος εὐτυχισμένο. (Dal I, 648). Καλὴ ἀρχὴ δὲν εἶναι χωρὶς τέλος (αὐτ.).

7. Μὴ καμαρώνῃς τὴν ἀρχὴ προτοῦ νὰ ἰδῇς τὸ τέλος.

(Χίου. Καν. 259, 351 [Καὶ τὸ σιτάρι σπέρνεται, ἔρχεται καὶ τὸ θέρος. Μὴν κ. τὴν ἀρχήν, ἂν δὲν ἰ.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Μὴ καμαρώνῃς — δῇς τοὺ τέλους.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

8. Μὴν ἐπαινέσῃς τὴν ἀρχή, ἃ δὲν ἰδῇς τὸ τέλος.

(Βάρνερ: ἀρχὴ 1 [Νὰ μὴν παινέσῃς] — Θήρας. Δε. Στ. 70 [Μὴ ἐ. τὴν ἀρχήν, ἂν] — Β. 161, 166. — Θήρας παρὰ Ν Πεταλᾶ καὶ Νοητάκη).

Βλ. ἀρ. 7. 9, τέλος 1. 4. Τὰ πράγματα ἀποβαίνουσι πολλάκις παρὰ τὴν προσδοκίαν ἕνεκα τοῦ εὐμεταβόλου τῆς τύχης, καὶ ὁ ἐν ἀρχῇ εὐδοκιμῶν οὐχὶ σπανίως πρὸ τῆς περατώσεως τοῦ ἔργου του ἢ πρὸ τοῦ τέλους τοῦ βίου του ἀποτυγχάνει καὶ δυστυχεῖ. Ὡς δὲ διδάσκει ἡ χιακὴ παραλλαγὴ τῆς προηγουμένης παροιμίας, δὲν πρέπει νὰ ἀγάλλεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν σποράν τοῦ σίτου γεωργός, ἀλλ' ὀφείλει ν' ἀναμένῃ τὸ θέρος, ὅτε θὰ φανῇ ἂν ὁ καρπός, ὃν θὰ συγκομίσῃ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὰς ἐλπίδας του. Παραπλήσιαι παροιμίαι καὶ γνῶμαι ἀναγράφονται ἐν λ. τέλος 1. 4

9. Ὅποιος παινεύει 'ς τὴν ἀρχὴ λυπᾶται μέσ' 'ς τὴν ἄκρη.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. τὴν προηγουμένην, τέλος 1. 4. Λυπεῖται βλέπων διαψευδομένας τὰς ἐλπίδας, τὰς ὁποίας εἶχε περὶ τῆς ἐπιτυχίας ἔργου εὐδοκιμοῦντος ἐν ἀρχῇ. Παραπλήσιαι αἱ **Γερμαν.** Der Anfang fröhlich oft erklingt, das Ende Leid und Jammer bringt = ἡ ἀρχὴ συχνὰ χαρούμενα σημαίνει, τὸ τέλος φέρνει πόνο καὶ καϊμό. (W. I, 81, 32. Βλ. καὶ V, 762, 104). Was im Anfang wol thut, thut im end wee = ὅτι εὐχαριστεῖ 'ς τὴν ἀρχή, 'ς τὸ τέλος πονεῖ. (W. V, 762, 123). Süsser Anfang, sauer Ende = γλυκειὰ ἀρχή, ξινὸ τέλος. (αὐτ. I, 82, 61).

10. Ὅποιος τρέχει 'ς τὴν ἀρχὴ γλήγορ' ἀποσταίνεται.
(Κρήτης. Παρνασ. ΙΘ', 880, 154).

Βλ. βιάζομαι 6 7, ὅπου σημειοῦνται καὶ ἀρχαῖα καὶ νεώτερα παράλληλα. Ὅτι σύμμετρος πρέπει νὰ εἶναι ἡ πρὸς συντέλεσιν ἔργου τινὸς καταβαλλομένη δύναμις· ὁ δὲ πολλὴν σπουδὴν καὶ ζῆλον ἄκαιρον ἐν ἀρχῇ δεικνύων, ταχέως ἀπαυδῶν θὰ καταλίπῃ αὐτὸ ἡμιτελές. Ὁμοία τὴν ἔννοιαν ἡ **Γερμαν.** Der Anfang ist hitzig, das Mittel lau und das Ende kalt = ἡ ἀρχὴ εἶναι ζεστή, ἡ μέση χλιαρὴ καὶ τὸ τέλος κρύο. (W I, 81, 33. Παραλλαγὰς βλ αὐτ. 40. 48-50. 83, 23)

11. * Πᾶσα ἀρχὴ δύσκολος.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 220).

Παράφρασις τῶν σημερινῶν ἐν ἀρ. 4, πρῶτος 8, πρβλ. ἀρχίζω 3. Ἐν Append. prov. 41 (ἐν τῷ Βατικανῷ κώδ. τοῦ Kramer 41) φέρεται ὁμοία παροιμία: «Ἀρχὴ δήπου παντὸς ἔργου χαλεπώτερον ἐστί»· τὸ δημῶδες μέτρον (τονικὸς τροχαϊκὸς καταληκτικὸς τετράμετρος) δὲν εἶναι κατ' ἐμὴν γνώμην ἐπαρκὲς τεκμήριον δημώδους προελεύσεως ταύτης, μᾶλλον δὲ φαίνεται ὅτι παραπλησίαν τινὰ ἀρχαίαν παροιμίαν μετεσκεύασεν εἰς δημοτικὸν στίχον ἄγνωστος βυζαντινὸς παροιμιογράφος. Τὴν αὐτὴν γνώμην, ἂν μὴ καὶ αὐτὴν ταύτην τὴν

παροιμίαν, εὑρίσκομεν καὶ παρὰ τῷ Νείλῳ τῷ ἀββᾷ (Ε΄ ἑκατονταετ.): «Χαλεπαὶ γὰρ αἱ ἀρχαὶ παντὸς ἔργου καὶ δυσάρεστοι» (τ. 79 σ. 948c Migne Kurtz ἐν Philologus III, 464). Λατινικὰς δὲ γνώμας ἢ ῥωμαϊκὰς παροιμίας βλ. παρὰ Otto 1472: Omnium quidem rerum primordia sunt dura (Petr. Chrysol. ἐν Patrol. ser. lat. Migne τ. 52 στ. 656) Maximum enim fortasse omnium, ut dicitur, principium quare et difficillimum. (Boeth. comment. in Cicer. top. αὐτ. τ. 64 στ. 1040). Νεώτεραι παροιμίαι, πλὴν τῶν ἀναγραφομένων ἐν λ. πρῶτος 8: **Ἰταλ.** Ogni principio è difficile= ἀπαράλλακτος τῇ ἑλλ. (W. I, 80, 2). Ogni principio è duro = κάθε ἀρχὴ εἶναι ζόρικη. (Castagna 129, 6). Tutto il difficile sta nel cominciare= ὅλη ἡ δυσκολία στέκει 'ς τὸ ἀρχίνισμα. (τοσκαν. Pitrè II, 16). Niun principio fu mai debole = κἀμμία ἀρχὴ δὲν ἐστάθη ποτὲ εὔκολη. (ἐπίσης, αὐτ.). I princìpi i xe sempre i più difiçili = οἱ ἀρχαῖς εἶναι πάντα οἱ δυσκολώτεραις. (βενετ. Pacqualigo 102). Chi no scomenza, no finisse = ὅποιος δὲν ἀρχίζει δὲν τελειώνει. (βενετ. Pasqualigo 270). Tuto sta nal cominçiar = τὸ πᾶν στέκει 'ς τὸ ἀρχίνισμα. (αὐτ. Πολυπληθεῖς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè III 388-9. D. II σ. 499). U difficile l'e ne u comensâ = τὸ δύσκολο εἶναι 'ς τἀρχίνισμα. (γενοατ. Pitrè III, 389). Ol piò l'è a comensà = τὸ περισσότερο εἶναι 'ς τἀρχίνισμα. (περγαμηνή, αὐτ. II, 16). *E*l prinssipi a l l'è *e*l pi scabros = ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ δυσκολώτερο. (πεδεμοντ. αὐτ.). Ogni prencipio è forte, e ogni desiderio vene a fine = κάθε ἀρχὴ εἶναι βαρειά, καὶ κάθε ἐπιθυμία 'ς τὸ τέλος γίνεται. (νεαπολιτική, αὐτ. μετὰ σικελικῆς παραλλαγῆς). — **Γαλλ.** Il n' y a si difficile que le commencament (Leroux II, 318). Au coumençament es lou difficile (προβηγκ. D. I, 99). — **Ῥαιτορωμαν.** Scadin' entschata ei greva = κάθε ἀρχὴ εἶναι βαρειά. (αὐτ.) — **Ἀγγλ.** The beginnings are always hard = τὸ ἀρχίνισμα εἶναι πάντα ζόρικο. (W. I, 80, 2). The difficulty is in the outset = ἡ δυσκολία εἶναι 'ς τὴν ἀπάνου μεριὰ (αὐτ. V, 760, 2). — **Δαν.** Begyndelsen er altid svarest = ἡ ἀρχὴ εἶναι πάντα πολὺ βαρειὰ (αὐτ.). Enhver Begyndelse er svær = κάθε ἀρχὴ εἶναι δύσκολη. (D. I, 99). — **Νορβηγ.** D'er fyrste Ta-

ket, som er tungt=τὸ πρῶτο πρᾶμα εἶναι, ποῦ εἶναι βαρύ. (αὐτ.). Fyrste Taket er tyngst=τὸ πρῶτο πρᾶμα εἶναι παραπολὺ βαρύ. (αὐτ.). Tiltak er alltid tungt=τὸ κατάπιασμα εἶναι πάντα βαρύ. (αὐτ.).—**Σουηδ.** All begynnelse är svår=κάθε ἀρχὴ εἶναι δύσκολη (W. V, 790, 2). Allt är svårt i början=ὅλα εἶναι δύσκολα 'ς τὴν ἀρχή. (D. I, 99).— **Ὁλλανδ.** Alle begin is moeijelijk=κάθε ἀρχὴ εἶναι κοπιαστική. (W. I, 80, 2). Het begin is altijd 't zwaarste=ἡ ἀρχὴ εἶναι πάντα ἡ πλιὸ δύσκολη (αὐτ.).—**Γερμαν** Aller Anfang ist schwer=κάθε ἀρχὴ εἶναι δύσκολη. (αὐτ. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 3-8. V, 761, 86. 88-92, 94 941, 2. D. I, 99).—**Ῥωσ.** Ὅλη ἡ δουλειὰ 'ς τὴν ἀρχή. (Dal I, 642). Κακὴ δυστυχία ἡ ἀρχὴ (αὐτ.). Ἡ ἀρχὴ δύσκολη καὶ τὸ τέλος σοφὸ (αὐτ. 644).

12. Φηᾶταί το καὶ παλ' ἀρχὴ τὸ πιάνει.
(Καρπάθου. ΖΑ. 336).

Πρβλ. τὴν ἑπομένην. Φηᾶται=ἀφηγᾶται, ἀφηγεῖται. Ἐπὶ τῶν ἐπαναλαμβανόντων τὰ αὐτά.

13. Φτοῦ κι' ἀπ' ἀρχῆς!
(Κοινοτάτη).

Πρβλ. ἀρ. 1. 3. 12. Ἐπὶ ματαιώσεως ἐργασίας ἐπιπόνου, καθιστώσης ἀναγκαίαν τὴν ἐπανάληψιν. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Σ. Δ. Παγώνη, ἀναφέρεται εἰς τὴν παροιμίαν ἐν Κεφαλληνίᾳ καὶ ἄσημνός τις μῦθος. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν πτυόντων εἰς τὰς παλάμας, ὅταν πρόκειται νὰ ἐργασθῶσι διὰ βαρέος τινὸς ὀργάνου (οἷον πελέκεως, ἀξίνης).—Ἀνάλογοι αἱ ἀρχαῖαι φράσεις: «εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς πάλιν» (Φερεκράτ. παρ' Ἀθην. C', 268e. Meineke FCG. II, 300, 33). «πάλιν ἐξ ἀρχῆς» (Ἀριστοφ. Πλούτ. 867 καὶ Dobraeus αὐτ. Μνησίμαχ. παρ' Αθην. Θ', 402 f. Meineke III, 569, 24). «αὖθις ἐξ ἀρχῆς» (Μένανδρ. παρὰ Στοβ. PC', 8).

ἀρχίδια (βλ. ὀρχίδια)

3

ἀρχίζω

1. Ἄρχισαν τὰ μυρμήγκια νὰ τρῶν τὴ ζάχαρη.
(Β. 32, 416).

Ἤτοι ἐγένετο ἀρχὴ τοῦ κακοῦ καὶ κίνδυνος εἶναι ὅτι θὰ χειροτερεύσῃ· ὅταν μύρμηκές τινες εὕρωσι τὴν ζάχαρην, μετὰ μικρὸν θὰ ἐπέλθωσι σμήνη αὐτῶν, ἐπιφέροντα πολλὴν φθοράν.

2. Ἐρχίνεσεν τσῆ σχωρεμέντσας.

(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 70, 96).

Βλ. ἴδιος 4. Ὑπόκειται ἴσως μῦθος περὶ ἀνδρὸς ἀδιαλείπτως ὁμιλοῦντος περὶ τῆς ἀποθανούσης συζύγου του. Λέγεται δ' ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ἐπαναλαμβανόντων τὰς διηγήσεις, τὰς ὁποίας πολλάκις εἶπον.

3. Τώρα π' ἀρχίσαμεν,
σὰν κ' ἐμεσιάσαμεν.

(Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 181, 26).

Βλ. ἀρχὴ 11. Παράφρασις τῆς ἀρχαίας κοινοτάτης γνώμης: «Ἀρχὴ δέ τοι ἥμισυ παντὸς» (Διογενιαν. 197 καὶ Schneidewin αὐτ. Διογενιαν. Βι. 197 καὶ Leutsch αὐτ. Μακάρ. 147. Ἀποστόλ. 297. Σουίδ. λ. ἀρχὴ 1. ἀρχὴ ἥμισυ. Πλάτ. Νόμ. Ϛ'. 753 e. Λουκιαν. Ἐνύπν. 3. Ἑρμότιμ. 3. Πολύβ. Ε', λβ', 1. πρβλ. Ϛ', α', 12. Boissonade εἰς Μαρίν. β. Πρόκλ. 34). Ταύτην ὁ μὲν Ἰάμβλιχος (π. τοῦ πυθαγορ. βίου 162 σ. 342) λέγει ἀπόφθεγμα τοῦ Πυθαγόρου, ὁ δὲ Λουκιανὸς (Ἑρμότ. 3) καὶ ἄλλοι τοῦ Ἡσιόδου· ἀλλ' ἂν τοῦτο εἶναι ἀκριβές, ὁ τοῦ Ἡσιόδου στίχος θὰ περιείχετο ἔν τινι τῶν ἀπολεσθέντων Ἡσιοδείων ἐπῶν, διότι πάντως οὐδὲν κοινὸν πρὸς τὴν προκειμένην παροιμίαν ἔχει ὁ διάφορος τὴν ἔννοιαν στίχος (Ἔργ. 40): «νήπιοι, οὐδὲ ἴσασιν, ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντὸς» (βλ. καὶ Schneidewin ἔνθ. ἀν.). Παρὰ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον τὴν γνώμην καὶ οἱ Ῥωμαῖοι (βλ. Otto 557): Dimidium facti qui coepit habet. (Horat. Epist. 1, 2, 40. Auson. Epigr. 81). Principia totius operis dimidium occupare dicuntur. (Senec. ep. 34, 3).

Ἐντεῦθεν κατὰ τὸ πλεῖστον ἐλήφθησαν αἱ ὅμοιαι παροιμίαι τῶν νεωτέρων λαῶν. **Ἰταλ.** Chi ben comincia è alla metà dell'opra =ὅποιος καλὰ ἀρχίζει εἶναι 'ς τὴ μέση τῆς δουλειᾶς. (Giusti 278. Παραλλαγὰς διαλεκτικὰς βλ. παρὰ Pitrè III, 374. D. I, 101). Buon

principio è la metà dell'opra = καλὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ μέση τῆς δουλειᾶς (D. I, 101). Ben principiato, mezzo guadagnato = καλὰ ἀρχινισμένο, μισό κερδισμένο. (Pitrè III, 374). Cui beni cumincia è arrivatu a la mità l'opira = ὅποιος καλὰ ἀρχίζει ἔφτασε 'ς τὴ μέση τὴ δουλειά. (σικελ. αὐτ.). — **Γαλ.** Commencement, moitié de l'oeuvre. (D. I,101). Heureux commencement est la moitié de l'oeuvre. (Quitard 250). A moitié fait qui commence bien (Litré λ. commencer 7). Chose bien commencé est à demi achevée (Leroux II, 271. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 101). Bien commencé demy avancé (Leroux, II 248). Un ouvrage bien commencé est plus d'à moitié faite, (W. I, 84, 52). — **Ἱσπαν.** Buen principio, la mitad es hecho = καλὴ ἀρχή, ἡ μέση εἶναι καμωμένη (W. V, 761, 45. 763, 52). — **Πορτογ.** Bom principio he ametade = καλὴ ἀρχὴ εἶναι τὸ μισὸ (τῆς δουλειᾶς). (W. V, 763, 52). — **Ῥαιτορωμ.** Bein entschiet ei miez fatg = καλὰ ἀρχινισμένο, εἶναι μισοτελειωμένο. (D. I, 101). Frestg (Promt) ugegiau ei miez gudognau = θαρρετὰ (ἢ, γοργὰ) καταπιασμένο, εἶναι μισοκερδισμένο. (D. II, 573). — **Ἀγγλ.** Well begun is half done = ὁμ. (W. I, 84, 52. Βλ. καὶ 293, 17). A good beginning makes a good ending = καλὸ ἀρχίνισμα κάνει καλὸ τέλειωμα (αὐτ. 81, 45). — **Ἰσλανδ.** Sá hefir hálfnað verkið, sem hefir vel byrjað = ἔκαμε τὸ μισὸ κεῖνος ποῦ καλὰ ἄρχισε (D. I, 101). — **Δαν.** Vel begyndt er halv giorat = καλὰ ἀρχινισμένο εἶναι μισοτελειωμένο. (W. V, 763, 52). Hvad der er godt begyndt, er halv fuldena = κεῖνο ποῦ ἔχει καλὰ ἀρχίση εἶναι σὰν νὰ μισοτέλειωσε (D. II σ 449. Βλ. καὶ I, 101). Frisk (dristig) vovet, er halv vundet = γοργὰ (ἢ, θαρρετὰ) καταπιασμένο εἶναι μισοκερδισμένο. (D. II, 573). — **Νορβ.** Væl byrjat er halfgjort = καλὰ ἀρχινισμένο εἶναι μισοτελειωμένο (D. I, 101). Hugheilt vaagat er halvt vunnet = θαρρετὰ καταπιασμένο εἶναι μισοκερδισμένο (D. II, 573). — **Σουηδ.** Friskt (Raskt) wågadt år hålften wunnet = γοργὰ καταπιασμένο εἶναι μισοκερδισμένο (αὐτ.). — Wäl börjadt är halfgjordt arbete = καλὰ ἀρχινισμένη εἶναι μισοτελειωμένη δουλειὰ (W. V, 763, 20). Wål börjadt år

hålften åndadt=καλὰ ἀρχινισμένο εἶναι μισοτελειωμένο (D. I, 101).—**Φρεισική** Wol beguwen is hast spuwn=καλὰ ἀρχινισμένο εἶναι μισονεσμένο (W. I, 293, 17).—**Ὁλλανδ.** Het begin is het halve werk=ἡ ἀρχὴ εἶναι ἡ μισὴ δουλειὰ (W. I, 80, 17). Een goed begin is de helft van het geheel=καλὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ μισὴ ἀπ' ὅλη (τὴ δουλειὰ) (αὐτ. 82, 70). Een goed begin is half voltooid=καλὴ ἀρχὴ εἶναι μισοτελειωμένη (δουλειὰ) (D. I, 101) Wel begonnen is half gedaen = καλοαρχινισμένο εἶναι μισοκαμωμένο (φλαμ. D. I, 101). — **Γερμαν.** Anfang ist die Hälfte des Ganzen=ἡ ἀρχὴ εἶναι τὸ μισὸ ἀπὸ τὸ ὅλο (W. I, 80, 17). Guter Anfang ist halbe Arbeit=καλὴ ἀρχὴ εἶναι ἡ μισὴ δουλειὰ (αὐτ. 81, 45). Wer einen guten Anfang gemacht, hat das Werk halb vollbracht=ὅποιος ἔκαμε καλὴ ἀρχὴ ἐμισοτελείωσε τὴ δουλειὰ (αὐτ. 82, 70). Fang's an, so ist's halb gethan =ἄρχισέ το καὶ εἶναι καμωμένο τὸ μισὸ (αὐτ. 83, 17). Frisch angefangen ist halb gethan=γοργὰ ἀρχινισμένο εἶναι μισοτελειωμένο (αὐτ. 20. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 82, 3. 84, 41. 42. 52. 293, 5. 17. V, 197, 28. 764, 90. 93. D. I, 101). Frisch gewagt, ist halb gewonnen=θαρρετὰ καταπιασμένο εἶναι μισοτελειωμένο (W. IV, 1735, 12. Βλ. αὐτ. 11. 13-18. D. II, 573).—**Ῥωσ.** Καλὴ ἀρχή, ἡ μισὴ δουλειὰ (Dal I, 642).

ἀρχηγὸς

1

1. Ἀρχηγοῦ παρόντος πᾶσα ἀρχὴ παυσάσθω.

(Βλ. Κατζιούλ. 344 [παρ ἀ.]— Κοινὴ [ἡ, παυσάτω]).

Γνωμικόν, ἄγνωστόν μοι τίνος συγγραφέως διὰ τοῦ σχολείου μεταδοθὲν εἰς τοὺς πολλούς. Λέγεται ὅταν τις ἐκφέρῃ περί τινος ὑποθέσεως γνώμην ἀντίθετον ἐκείνης, ἣν ἔχει ὁ ἀμέσως ἐνδιαφερόμενος, ἢ ὅταν ἀποφαίνεται περὶ θέματος, περὶ οὗ ἄλλοι εἰδικώτεροι μετὰ μείζονος κύρους δύνανται ν' ἀποφανθῶσιν.

ἀρχιερεύς

2

1. Τοιοῦτος ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς.

(Κοινή).

Πρβλ. ἁμαρτωλὸς 7. 8. Ῥητὸν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβρ. ζ' 26. Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν τυχόντων ἀναξίου ἡγεμόνος ἢ προστάτου.

ἀρχονταίνω

1. Π' ἐληγορεῖ ν' ἀρχοντήν' συερᾷ τὴν ἐφτωσ'είαν.

(Τραπεζοῦντος. 'Αστ Πόντ. 313, 258. — Πόντου παρὰ 'Ιωά. Βαλαβάνη ["Οποιος ὀληγορεῖ ν' ἀρχοντήνη συγερᾷ]).

Βλ. ἀρχοντιὰ 8, πεινῶ 34. Ὁ σπεύδων νὰ πλουτήσῃ ἐν βραχεῖ χρόνῳ διὰ παραβόλων ἐπιχειρήσεων γηράσκει πένης. Ἡ αὐτὴ γνώμη ἐν Μενάνδρου Μονοστίχ. 358 (Meineke FCG. IV, 350. 368): «Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν, μὴ ταχὺ πένης γένῃ» παρεφθαρμένη παρὰ Μακαρ. 589: «Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν καὶ ταχέως πλουτεῖς»· καὶ ἐν τῷ Οὐρβινατικῷ κώδικι (W. Meyer σ. 438, 5): «Μὴ σπεῦδε πλουτεῖν τοῦ τέλους μεμνημένος». Παραπλήσιον καὶ τὸ τῶν Παροιμ. Σαλωμ. κ', 21: «μερὶς ἐπισπουδαζομένη ἐν πρώτοις, ἐν τοῖς τελευταίοις οὐκ εὐλογηθήσεται». — Ὅμοιαι καὶ παραπλήσιαι νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Cui cerca d'arrichiri 'ntra un annu, a li sei misi è poviru= ὅποιος θέλει ν' ἀρχοντήνῃ 'ς τὸ χρόνο ἀπάνου, 'ς τοὺς ἕξ μῆνες εἶναι φτωχός (σικελ. Pitrè IV, 116). Chi vuol arrichire in un anno, è impiccato in sei mesi = ὅποιος θέλει νὰ πλουτήσῃ 'ς ἕνα χρόνο, τὸν κρεμοῦν 'ς τοὺς ἕξι μῆνες (W. III, 1608, 133). Chi tosto si vuol far ricco, non sarà senza colpa = ὅποιος γλήγορα θέλει νὰ γίνῃ πλούσιος, δὲν θὰ γίνῃ χωρὶς νὰ κάμῃ κἀνένα κακό (αὐτ. 1607, 112). Le ricchezze tostamente guadagnate subitamente scialacquano e vengon meno = τὰ πλούτη ποῦ γλήγορα ἀποχτήθηκαν, ἄξαφνα σκορπιοῦνται καὶ σώνουνται. (αὐτ. 1624, 22). — **Γαλλ.** Tost riche, tost pauvre (Génin παρὰ Littré λ. riche). Qui veut être riche en un an, au bout de six mois est pendu (W. I, 1608, 133). — **Ἱσπαν.** Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorcan = ὅποιος 'ς ἕνα χρόνο γυρεύει νὰ γίνῃ πλούσιος, 'ς τὸν μισὸ τὸν κρεμνοῦν (αὐτ.). — **Δαν.** Brad riig, længe fattig = γλήγορα πλούσιος, πολὺν καιρὸ φτωχὸς (αὐτ. 1607, 112). — **Σουηδ.** Brå rijk blijr lång fattig = ὁμ. (αὐτ. 1624, 23). — **Ὁλλανδ.** Wie rijk wil worden, komt

ligt in verzoeking = ὅποιος θέλει νὰ γίνῃ πλούσιος εὔκολα ἔρχεται σὲ πειρασμὸ (αὐτ. 1607, 122).=Γερμαν. Gähe reichtumb, lange armut = γοργὰ πλούτη, πολυγκαιρινὴ φτώχεια (αὐτ. 1624, 22). Gähe reichtumb weren nit lang = γοργὰ πλούτη δὲν βαστοῦν πολὺν καιρὸ (αὐτ. 23). Was gehling reich wirdt, dass nimpt kein gut alter = ὅποιο γλήγορ' ἀρχονταίνει δὲν πολυγκαιρίζει (αὐτ. 1607, 112). Wer eilt, reich zu werden, der bleibt nicht vnschuldig = ὅποιος βιάζεται ν' ἀρχοντήνῃ δὲν μένει ἀθῶος (αὐτ. 122). Wer reich werden will in einem Jahr, wird in sechs Monaten gehängt=ὅποιος θέλει νὰ πλουτήσῃ 'ς ἕνα χρόνο, τὸν κρεμοῦν 'ς τοὺς ἕξι μῆνες (αὐτ. 1608, 133).

ἄρχοντας

1. Ἂν προσκυνήσῃς ἄρχοντα, θὲ ν' ἀρνηθῇς τὸ θεό σου.
(Κα. 489).

Πρβλ. ἀρ. 9-12. Ἄρχος ἢ ἄρχοντας συνηθέστατα μὲν λέγεται ὁ πλούσιος [1]), ἐν δὲ τοῖς τόποις ὅπου ἐπὶ μακρὸν διετηρήθη ἡ κληρομικὴ εὐγένεια, ὡς ἐν Ἑπτανήσῳ, καὶ ὁ εὐπατρίδης. Ὁ ἄρχων, κατὰ τὴν προκειμένην παροιμίαν, θὰ παρασύρῃ τὸν ὑποτασσόμενον εἰς αὐτὸν εἰς πονηρὰς πράξεις καὶ θὰ τὸν ἀναγκάσῃ νὰ παραβῇ τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ.

2. Ἀπ' ἀστραπὴ καὶ ἀπ' ἄρχοντα καλὸ νὰ μὴν προσμένῃς.
(Κα. 526).

Πρβλ. ἀρ. 18. Ὁ ἄρχων παρομοιάζεται πρὸς τὸν κεραυνόν, παρ' οὗ οὐδεμίαν ὠφέλειαν, ἀλλὰ βλάβην μόνον προσδοκῶμεν.

3. Ἀπὸ καινούργιο ἄρχοντα κι' ἀπὸ παλιὸ διακονιάρη ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάξῃ.
(Β. 24, 309).

Βλ. ἀρ. 33. 37. 44. Ἀφόρητος εἶναι καὶ ὁ τετυφωμένος νεόπλουτος καὶ ὁ ἀρχαῖος ἐπαίτης, εἰς ὃν ἀναγκαζόμεθα νὰ δώσωμεν ἐλεημοσύνην, ἵνα ἀπαλλαγῶμεν τῶν ὀχληρῶν καὶ ἐπιμόνων αἰτήσεων αὐτοῦ.

[1]) Οὕτω καὶ ἐν τῇ τοσκανικῇ γίνεται χρῆσις τοῦ signore ὡς συνωνύμου τοῦ ricco.

4. Ἀρκόντισσά ναι; δῆτέ τη
ψωμὶ δὲν ἔχει; κλεῖτέ την.
(Καρπάθου. ΖΑ. 364, 467).

Πρβλ. ἀρ. 13. 19, ἀρχοντιὰ 2. 7. Ὁ εὐγενὴς τὴν καταγωγήν, ἂν στερεῖται χρημάτων, πρέπει ν' ἀποφεύγῃ πᾶσαν ἐπίδειξιν.

5. Ἄρκος καὶ πελὸς ὅπως τοὺς δόξει.
(Κύπρου. Σ. 287, 317).

Παραλλαγὴ τῆς βυζαντινῆς ἐν ἀρ. 35.

6. Ἄρχοντ' ἃ θὰ μελετήσῃς, παῖρνε πρῶτα τὸ συμπάθειο.
(Κα. 752).

Εἶναι δηλ. τόσον βδελυρὸν καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος, ὥστε χάριν εὐπρεπείας ὀφείλει νὰ ζητῇ συγγνώμην ἀπὸ τοὺς ἀκούοντας ὁ ἀναγκαζόμενος νὰ τὸ παρενείρῃ εἰς τὸν λόγον του.

7. Ἄρχοντ' ἃ θὰ πιάσῃς φίλο, γράψου σκλάβος νὰ ξενοιάσῃς.
(Κα. 751).

Ἡ φιλία τῶν μεγάλων εἶναι ἐπαχθὴς εἰς τοὺς μικροὺς καὶ ταπεινούς, ἀναγκαζομένους νὰ ἐκπληρῶσι πᾶσαν ἐπιθυμίαν των, οὐδεμίαν δὲ προσδοκῶντας ἀμοιβὴν τῶν κόπων οὓς ὑπέστησαν, διότι ἐπαρκῆ τοιαύτην θεωροῦσιν οἱ ἰσχυροὶ τὴν τιμὴν ἧς ἠξίωσαν αὐτούς, καταλέξαντες εἰς τοὺς φίλους των. Ὅθεν τοιαύτη φιλία οὐδὲν διαφέρει τῆς δουλείας, κατὰ τὴν παροιμίαν.

8. Ἄρχοντα μπάζεις σπίτι σου; πιαστὴ γυναῖκαν ἔχεις.
(Κα. 753).

Πρβλ. ἀρ. 23. Ὁ ἄρχων εἰσερχόμενος εἰς τὸν οἶκον κατωτέρου του ὡς φίλος, θὰ ἐπιβουλευθῇ τὴν τιμήν του· οὐδεμία δ' ἀμφιβολία, ὅτι δεινότατος ὢν περὶ τὰ ἐρωτικὰ καὶ διὰ τοῦ ὄγκου τοῦ ἀξιώματος πολλὴν ἀσκῶν γοητείαν, εὐχερῶς θ' ἀποπλανήσῃ τὴν γυναῖκά του.

9. Ἄρχοντας καὶ διάολος, ἀδέλφια διδυμάρια.
(Κα. 756 [ἢ: διμαρέλια.]).

Βλ. ἀρ. 10-12, πρβλ. ἀρ. 1. Δὲν διαφέρει κατὰ τὴν πονηρίαν ὁ

ἄρχοντας τοῦ διαβόλου, ὡς ἂν ἦτο δίδυμος ἀδελφὸς αὐτοῦ. Οὐδὲ θὰ ἦτο εὔκολον νὰ συναγάγῃ τις πολλὰ πλούτη, ἂν δὲν ἐξωμοιοῦτο πρὸς τὸν διάβολον διὰ κακουργιῶν, διότι ἡ ἔντιμος ἐργασία μόνη δὲν πλουτίζει τὸν ἄνθρωπον, ὡς φρονεῖ ὁ λαὸς (πρβλ. δουλεύω 14). Ἀναλόγους μεταφορὰς εὑρίσκομεν καὶ ἐν παροιμίαις ἄλλων λαῶν: **Ἰταλ.** Per esser ricco bisogna aver un parente a casa del diavolo = γιὰ νὰ εἶναι κἀνεὶς πλούσιος πρέπει νά χῃ ἕνα συγγενῆ 'ς τὸ σπίτι τοῦ διαβόλου (D. II, 254). Beati quei che ga so pare a l' inferno = μακάριοι κεῖνοι πῶχουν τὸν πατέρα τους 'ς τὴν κόλαση (βενετ. αὐτ.). Beâz chei fîs che ân lor puar pari a chià dal diaul = μακάριοι κεῖνοι οἱ γιοὶ πῶχουν τὸν καημένο τὸν πατέρα τους 'ς στὸ σπίτι τοῦ διαβόλου (Φριουλ. αὐτ.). Fortünat quel fiol, che g' à so pader a ca del diaol = εὐτυχισμένος κεῖνος ὁ γιὸς πῶχει τὸν πατέρα του 'ς τὸ σπίτι τοῦ διαβόλου (περγαμηνή, αὐτ.). — **Γαλλ.** Heureux sont les enfants dont les pères sont damnées (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** Happy is the child whose father went to the devil = εὐτυχισμένο τὸ παιδί, ποῦ ὁ πατέρας του πῆγε 'ς τὸ διάβολο (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν).

10. Ἄρχοντας καὶ διάολος δὲ συμπεθερεύουνε.
(Κα. 755).

Βλ. τὴν προηγουμένην καὶ τὴν ἑπομένην. Δὲν ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας ὁ γάμος τῶν τέκνων των, διότι εἶνε στενοὶ συγγενεῖς.

11. Ἄρχοντας καὶ διάολος δὲν συμπεθερεύουνε·
σὰν νὰ λὲς πῶς εἶν' ἀδρεφοξάδρεφα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 9. 10. Πλατυσμὸς τῆς προηγουμένης.

12. Ἄρχοντας καὶ διάολος,
μιανῆς κοιλιᾶς γεννήματα.
(Κα. 754).

Βλ. ἀρ. 9.

13. Ἄρχοντας μὲ δίχως βιός,
πεινασμένος ποντικός.
(Κα. 757).

Βλ. ἀρ. 19. 26. 38. 4, ἀρχοντιὰ 6. 7. Ὅτι οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει ἡ εὐγένεια, ἂν δὲν συνυπάρχῃ τῷ πλούτῳ (Πρβλ. καὶ Ἀριστοτέλ Πολιτ. Δ, 8 σ. 1294α, 21. Ε, 1 σ. 1301β, 4). Δι' ἄλλης παρομοιώσεως τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφέρουσιν ἡ **Ἰταλ.** Nobile senza soldi, xe come un feral senza ogio = εὐγενὴς χωρὶς λεφτά, εἶναι σὰν φανάρι χωρὶς λᾶδι (βενετ. Pasqualigo 255). — **Ἀγγλ.** A gentleman without money is like a pudding without suet = εὐγενὴς χωρὶς χρήματα εἶναι σὰν λουκάνικο χωρὶς ξύγκι (D. I, 561).

14. Ἄρχοντας μὲ τὸ τσαροῦχι 'ς τὴ γωνιά.
(Μα. 12 [Ἄρχων — εἰς τὴν γωνίαν.]).

Πρβλ. χωριάτης 24. Ἐπὶ ὀψιπλούτων, μὴ δυνηθέντων νὰ ἐκπλύνωσι τὸν ῥύπον τῆς χυδαίας καταγωγῆς αὐτῶν. Δὲν ἐπρόφθασαν δηλ. ἀκόμη νὰ τὸ ἀποκομίσωσιν, ἀλλὰ μένει παρὰ τὴν ἑστίαν τὸ βλάχικο τσαροῦχι τοῦ οἰκοδεσπότου· διότι τοιαύτην εἶχεν ἄλλοτε ὑπόδεσιν οὗτος, ἐνδεικτικὴν τῆς κοινωνικῆς τάξεως αὐτοῦ.

15. Ἄρχοντας ὁ καυχησιάρης,
καὶ φτωχὸς παραπονιάρης.
(Β. 32, 418).

Πρβλ. τὴν ἑπομένην. Ὁ μὲν πλούσιος ἐναβρυνόμενος ἐπὶ τῇ περιουσίᾳ του μετ' αὐταρεσκείας ὁμιλεῖ συχνάκις περὶ τῶν καθ' αὑτόν, ὁ δὲ πτωχὸς ἀδιαλείπτως μεμψιμοιρεῖ. Πρβλ. τὸ τοῦ Ἡσιόδου (Ἔργ. 319): «αἰδώς τοι πρὸς ἀνολβίῃ, θάρσος δὲ πρὸς ὄλβῳ».

16. Ἄρχοντας παραπονιάρης,
ζήτουλας καὶ παινεσιάρης.
(Κα. 758).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Σκοπὸς τῶν μεμψιμοιριῶν ἄρχοντος εἶναι ἡ ἐκλιπάρησις βοηθείας ἢ χάριτός τινος· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ποιῶν οὐδὲν ἀποβάλλει τῆς ἐμφύτου ἀλαζονείας.

17. Ἄρχοντας σ' ἐπαίνεσε; ξεμολογήσου, σῶσε.
(Κα. 759).

Πρβλ. ἀρ. 24. Οὐδὲν ἀγαθὸν προμηνύουσιν οἱ ἔπαινοι τῶν ἰσχυ-

ρῶν, διότι διὰ τούτων ζητοῦσι νὰ κολάσωσι μέγα τι καὶ βαρὺ αἴτημα. Καὶ ἄλλαι παροιμίαι διδάσκουσιν ὅτι οἱ ἀγροῖκοι διὰ τῶν κολακειῶν φιλοτιμούμενοι προθύμως ἐκτελοῦσι τὸ ζητούμενον (βλ. γελῶ 15. 16, ἐργάτης 1, παινεύω 6, χωριάτης 26-28. 30. 30α). Πρβλ. Σειρὰχ ιγ', 6. 11: «χρείαν ἔσχηκέ σου (ὁ πλούσιος), καὶ ἀποπλανήσει σε, καὶ προσγελάσεταί σοι καὶ δώσει σοι ἐλπίδα, λαλήσει σοι καλὰ . . μὴ ἔπεχε εἰσηγορεῖσθαι μετ' αὐτοῦ, καὶ μὴ πίστευε τοῖς πλείοσι λόγοις αὐτοῦ· ἐκ πολλῆς γὰρ λαλιᾶς πειράσει σε, καὶ ὡς προσγελῶν ἐξετάσει».

18. Ἄρχοντας, φωτιὰ ἀναμένη.

(Κα. 760).

Πρβλ. ἀρ 2. Ὁ ἄρχων, ὡς τὸ πῦρ, καὶ θερμαίνει, ἀλλὰ καὶ καίει τὸν ἐγγὺς αὐτοῦ ὄντα. Τῆς αὐτῆς μεταφορᾶς γίνεται χρῆσις καὶ ἐν ταῖς ἑπομέναις παροιμίαις ἄλλων ἐθνῶν. **Ἰταλ.** Cum sos manos ista coment et in su fogu; ne tantu accurzu, nen tantu allontanu = μὲ τοὺς μεγάλους συμβαίνει ὅ τι καὶ μὲ τὴ φωτιά· οὔτε πολὺ κοντά, οὔτε πολὺ μακριὰ (D. I, 716). — **Ἰσλανδ.** þeim sem herrum eru næri, hættir við að brenna: þeim sem herrum eru fjærri, hættir við að frjósa = ὅσοι εἶναι κοντὰ 'ς τοὺς ἀφεντάδες κινδυνεύουν νὰ καοῦν· ὅσοι εἶναι μακρύτερα ἀπὸ τοὺς ἀφεντάδες κινδυνεύουν νὰ παγώσουν (αὐτ.). — **Δαν.** For langt fra herre-gunst fryser, for nær brænder = πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴ χάρη τῶν ἀφεντάδων παγώνει κἀνείς, πολὺ κοντὰ καίγεται. (W. II 572, 843). — **Σουηδ.** Af herrar (herreumgänge) kan man både wärma och bränna sig = μὲ τοὺς ἀφεντάδες (μὲ τὴ συναναστροφὴ τῶν ἀφεντάδων) μπορεῖ κἀνεὶς καὶ νὰ ζεσταθῇ καὶ νὰ καῇ (D. I, 716). — **Γερμαν.** Wer den herren zu nahe ist, der wil ersticken, vnd wer weyt von yhnen ist, der wil erfrieren = ὅποιος εἶναι παραπολὺ κοντὰ 'ς τοὺς ἀφεντάδες πνίγεται, καὶ ὅποιος μακριὰ ἀπ' αὐτοὺς παγώνει (W. II, 572, 843). Bei grossen Herren kann man sich wohl wärmen, aber auch verbrennen = κοντὰ 'ς τοὺς μεγάλους ἀφεντάδες μπορεῖ κἀνεὶς βέβαια νὰ ζεσταθῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ καῇ (D. I, 716). Zu nahe verbrennst, zu fern erfrierst = παραπολὺ κοντὰ καίγεσαι, παραπολὺ μακριὰ παγώνεις (αὐτ.)

19. Ἄρχοντας χωρὶς στάμενα, σφάκελά του ποῦ τὸν ἔχει.
(Βάρνερ: ἄργοντας 1).

Βλ. ἀρ. 13, ἀρχοντίκι 7, πρβλ. ἀρ. 4. Ὀρθότερον θὰ ἦτο ἂν ἐγράφετο: Ἀρχοντιὰ—ποῦ τὴν ἔχει (πρβλ. ἀρχοντιὰ 7).

20. Ἀρχόντου λόγος καὶ πορδαῖς γαϊδάρου, ἕνα.
(Κα. 768).

Οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχει ὁ λόγος τοῦ εὐπατρίδου, διότι δὲν τηρεῖ αὐτὸν συνήθως.

21. Ἀρχόντου ὁρμήνεια, θάνατος.
(Κα. 769).

Δυστυχὴς ὁ κατὰ τὰς συμβουλὰς τῶν ἰσχυρῶν ἐνεργῶν, διότι οὗτοι εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον ἀποβλέποντες, ἀδιαφοροῦσιν ἂν θ' ἀποβῶσιν ὀλέθριαι εἰς τὸν ἀκούοντα.

22. Ἀρχόντου παρακάλεση, σὰν νὰ λὲς ἀγγάρεια
(Κα. 770).

Βλ. τὰς βυζαντινὰς ἐν λ. πλούσιος 1. 9.

23. Ἀρχόντους μπάζεις σπίτι σου; διπλολιβάνιζέ το.
(Κα. 771 —Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἄρχ ντα-συχνολιβάνιζέ τονε]).

Βλ. ἀρ. 8. Τοσοῦτο δηλ. ἐναγὴς εἶναι ὁ ἄρχων, ὥστε ὀφείλει ὁ οἰκοδεσπότης νὰ καθάρῃ τὴν οἰκίαν, εἰς ἣν ἐπάτησεν οὗτος τὸν πόδα του, διὰ συχνοῦ θυμιάματος. Ἀλλ' ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ ἡ παροιμία δηλοῖ, ὅτι ἡ οἰκία εἰς ἣν συχνάζει ὁ ἄρχων εἶναι ἀξία οἴκτου, διότι θὰ εἰσαγάγῃ οὗτος τὴν διαφθοράν, καὶ τὸ κακὸν θὰ εἶναι ἀθεράπευτον. Ἡ κεφαλληνιακὴ ὅμως παραλλαγὴ ἔχει ὅλως διάφορον ἔννοιαν, συμβουλεύουσα τὸν οἰκοδεσπότην δουλοπρεπῶς νὰ ὑποδέχεται τὸν τιμῶντα τὸν οἶκόν του ἄρχοντα. Καὶ φαίνεται ὥς τις διασκευὴ τῆς πρώτης παροιμίας, ἐπίτηδες γενομένη πρὸς ἀναίρεσιν αὐτῆς.

24. Ἀρχόντου χάιδια, ἀγκίστρια.
(Κα. 772).

Πρβλ. 17. Οἱ εὐμενεῖς λόγοι καὶ αἱ περιποιήσεις τοῦ ἄρχοντος εἶναι δέλεαρ πρὸς πλήρωσιν ἐπιβούλων σκοπῶν.

25. Ἄρχος ἐφταρνίσθηκε,
ἄκουσμα καὶ βούκινο!
(Κα 775).

Καὶ αἱ μάλιστα ἀσήμαντοι πράξεις τῶν ἀρχόντων μεγάλην ἐμποιοῦσιν αἴσθησιν καὶ πολὺς περὶ αὐτῶν γίνεται λόγος Πρβλ. Εὐριπίδ. ἀπ. 95 Nauck (Στοβ. ΜΕ', 7): «Τῶν γὰρ δυναστῶν πλεῖστος ἐν πόλει λόγος».

26. Ἄρχος καὶ νὰ μὴν ὁρίζῃ, χέσ' τον κι' ἄς τονε!
(Κα. 776).

Βλ. ἀρ. 13, ἀφέντης 8. Τὸ ὁρίζω δὲν τίθεται μόνον ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπιτάσσειν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κτημάτων, ὅθεν ἄρχος ποῦ δὲν ὁρίζει εἶναι καὶ ὁ μὴ ἔχων περιουσίαν. Πρβλ. τὴν **Γερμαν.** Ein Herr ohne Knecht ist ein schwach Geschlecht = ἀφέντης χωρὶς δοῦλο εἶναι ἀδύνατο μέρος (W. V, 1429, 1015).

27. Ἄρχος ψεύτης, μούντζαις του.
(Κα. 778).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

28. Ἄρχος ψεύτης, παρᾶς κάλπικος.
(Κα. 777).

Βλ. τὴν προηγουμένην, ἀρχοντιὰ 3, ἀφέντης 10. Ἡ φιλαλήθεια εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν εὐγενοῦς καταγωγῆς· εὐπατρίδης δὲ ψεύστης εἶναι ὡς κίβδηλον νόμισμα, ἄξιος πάσης περιφρονήσεως.

29. Ἄρχου καὶ μωροῦ καθὼς τοῦ δόξει.
(Βάρνερ: ἄρχοντας 2).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν ἀρ. 35.

30.* Ἄρχων καὶ πυρετὸς κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτοῦ.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 5).

Ὁ μὲν Kurtz ἐν τῇ ἐκδόσει τῆς Πλανουδείου συλλογῆς ἑρμηνεύει, ὅτι πᾶν πρᾶγμα διαρκεῖ ἐπὶ ὡρισμένον χρόνον, ὅθεν τὰ πάντα ἔχουσι πέρας· ὁ δὲ Sitzler ἐν Neue philol. Rundschau 1887 ἀρ.

13 παρανοῶν ἑρμηνεύει ὅτι καὶ ὁ πυρετός ἐστιν ἄρχων κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτοῦ, ἤτοι πᾶν πρᾶγμα ἔχει τὸν πρόσφορον αὐτῷ καιρόν· παράδοξος δ' εἶναι ἡ τοῦ H. Schenkl ἑρμηνεία ἐν Zeitschr. f. österr. Gymnasien 1887 σ. 180· τὸ ἄρχων ἐνταῦθα, λέγει, δηλοῖ προδήλως (;) τὸν εἰς τακτὸν χρόνον διωρισμένον, οὗ ἡ ἐξουσία λήγει ἐν ῥητῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἔτους, ὡς ἐν τῷ πυρετῷ μεθ' ὡρισμένον χρόνον παρέρχεται ἡ κρίσις, τοὐλάχιστον κατὰ τὰς δημώδεις ἰατρικὰς δοξασίας.

Σημερινή τις παραλλαγὴ τῆς παροιμίας δὲν μοὶ εἶναι γνωστή· νομίζω ὅμως ὅτι ὀρθῶς δυνάμεθα νὰ ἑρμηνεύσωμεν ταύτην, ὁδηγούμενοι ἐκ τῶν δημωδῶν φράσεων: ἔχει τοῖς ἡμέραις του· ἔχει τοῖς ὥραις του· εἶναι 'ς τοῖς ὥραις του. Κατὰ ταύτας ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας εἶναι, ὅτι ὡς ὁ τεταρταῖος πυρετὸς ἐν ὡρισμέναις ἡμέραις προσβάλλει τὸ σῶμα, οὕτω καὶ ὁ ἄρχων «ἔχει τοῖς ἡμέραις του», ἡμέρας δηλ. ψυχικῆς δυσθεσίας, καθ' ἣν συνετὸν εἶναι νὰ προφυλάσσωνται καὶ νὰ προσέχωσιν ὅπως μὴ δώσωσιν αὐτῷ ἀφορμήν τινα οἱ ὑπήκοοι, ἂν θέλουσι ν'ἀποφύγωσι τὴν ὀργήν του.

31. Βοηθάει ὁ ἀφέντης τοῦ ἀφεντός, κι' ὁ ἄρχοντας τοῦ ἀρχόντου.
(Κα. 1008).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Οἱ ἰσχυροὶ συμμαχοῦσιν ἀλλήλοις πρὸς καταπίεσιν τῶν ἀδυνάτων.

32. Βοήθεια ὁ ἄρχος τοῦ ἀφεντός.
(Κα. 1009).

Βλ. τὴν προηγουμένην

33. Ἡ θιὸς νὰ σὲ φ'λάι ἀπὸ κινούργιουν ἄρχοντα κι' ἀπὸ παλιὸ διακουνιάρι.
(Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ).

Βλ. ἀρ. 3.

34. Λωλὸς κι' ἄρχων ὡς τοῦ διόξει.
(Β. 348, 1).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

35.* Μωρῷ καὶ ἄρχοντι, ὅ τι περ ἂν δόξῃ.
(Βυζαντινή. Πλανούδ. 3).

Σημερινὰς παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 5. 29. 34, ἀφέντης 28α, 32, ἐξουσία 2, καλόγερος 6. 23. Ἀνυπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των καὶ ἀκαταλόγιστοι, εἶναι οἱ παράφρονες καὶ οἱ ἄρχοντες, ὧν ἡ αὐθαιρεσία εἶναι νόμος. Ἐλέγετο δ' ἡ παροιμία, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν σημερινῶν παραλλαγῶν, ἐπὶ ἐκτρόπων, ἀκαίρων ἢ ἀσυνέτων πράξεων ἢ λόγων, οὓς κρίνομεν ἀναξίους προσοχῆς. — Ἡ παροιμία εἶναι πολλῷ ἀρχαιοτέρα τοῦ Πλανούδη. Ὁ Πορφυρίων εἰς Horat. Sat. II, 3, 188 ἀναφέρει ἑλληνικὴν παροιμίαν: «Μωρῷ καὶ βασιλεῖ νόμος ἄγραφος», ἣν κατ' αὐτὸν εἶχε κατὰ νοῦν ὁ Ὁράτιος γράφων: Rex sum: Nil ultra quaero plebeius. Κατὰ τὸν Otto 1535 καὶ ὁ Σενέκας τὴν αὐτὴν παροιμίαν διασκευάζει ἄλλην ἔννοιαν ἐπίτηδες καὶ αὐθαιρέτως ἀποδίδων εἰς αὐτὴν ἐν Apocol. 1: ex quo suum diem obiit ille, qui verum proverbium fecerat, aut regem aut fatuum nasci oportere; καὶ ἐν Apocol. 11: Crassum vero tam fatuum, ut etiam regnare posset. Παραπλήσιον δὲ καὶ τὸ τοῦ Σαλλουστίου (Jugurth. 31, 26): impune quaelibet facere, id est regem esse.

Παραπλήσιαι νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** El tempo e i siori fa sempre quel che i vol lori = ὁ καιρὸς καὶ οἱ ἀφεντάδες κάνουν πάντα ὅ τι θέλουν (Pasqualigo 221). — **Γαλλ.** Pour être heureux il faut être roi ou sot (Quitard 652). — **Δαν** Herrer og narre have frit sprog = ἀφεντάδες καὶ τρελλοὶ ἔχουν ἐλεύθερη γλῶσσα (W. II, 556, 499). — **Γερμαν.** Herren und Narren thun, was sie wollen = ἀφεντάδες καὶ τρελλοὶ κάνουν ὅ τι θέλουν (αὐτ. 500). Herren und Narren haben frei reden = ἀφεντάδες καὶ τρελλοὶ ἔχουν τὸ λόγο ἐλεύθερο (αὐτ. 499). — **Ῥωσ.** Pani jak durni: scho chotjat, te robljat = Οἱ πᾶνοι καὶ οἱ κουτοὶ ὅ τι θέλουν κάνουν. (μικρορωσική, Timoschenk 25. Cymtsof 4). — **Βοημ.** Pání jak blázni, co chtí, to ciní = ἀφεντάδες καὶ τρελλοὶ ὅ τι θέλουν κεῖνο κάνουν (W. II, 556, 500).

36. Ὁ ἄρκος ἔφαν κ' ἔβρασε κὶ ὁ φτωχὸς ἔφαν κ' ἐρρίασεν.

(Κύπρου. Β' 7 83 [Ἄρχος ἔφα — πτωχὸς ἔφα κ' ἐρρίωσε.] καὶ Β. 33, 419 [ὁμ.] καὶ Ἐφ. Φιλομ. 1868 σ. 1559 [τσ' ἔβρ. τσαὶ ὁ] καὶ παρὰ Ι. Δελλίου).

Βλ. ἁμαρτωλὸς 3. Ὁ πλούσιος φαγὼν ἐθερμάνθη, ὁ δὲ πτωχὸς

ἐρρίγωσεν. Εἰς τὰ ἐν λ. ἁμαρτωλὸς 3 σημειούμενα, ἃς προστεθῇ ὅτι τὴν αὐτὴν περίπου ἔννοιαν ἔχει καὶ τὸ τοῦ Σειρὰχ ιγ', 3: «Πλούσιος ἠδίκησε, καὶ αὐτὸς προσενεβριμήσατο· πτωχὸς ἠδίκηται, καὶ αὐτὸς προσδεηθήσεται».

37. Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ ἀπὸ καινούριον ἄρχοντα κι' ἀπὸ παλιὸ διακονιάρῃ.

(Μα. 22 [Θεὸς νὰ σὲ φυλάγῃ ἀπὸ κ. ἄ. καὶ ἀπὸ παλαιὸν διακονιάρην.] — Μα. 29 [Ὁ θ. νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ κ. ἄ. καὶ ἀ. παλαιὸν διακονιάρην.] — Κρήτης. Παρνασ. ΙϚ', 559, 21 [ἀ. καινούριο ἄ. καὶ] — Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου [φ'λάῃ]).

Βλ. ἀρ. 3.

38. Ὁ θιὸς νὰ σὲ φυλάξῃ ἀπὸ σκύλο διψασμένονε
κι' ἀπ' ἄρκοντα ξεπεσομένονε.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἤ: ἀπὸ φίδι διψασμένο]).

Βλ ἀρ. 13. Ἐπίφοβος ὡς κύων ἢ ὄφις διψῶν εἶναι ὁ πτωχεύσας ἄρχων, διὰ παντὸς μέσου ζητῶν ν' ἀνακτήσῃ τὸν πλοῦτον.

40. Ὁ καλὸς ἄρχοντας εἶναι καὶ καλὸς φύλακας.
(Β. 187, 163).

Τὸ γνωμικὸν δὲν εἶνε δημῶδες. Πρβλ. Σοφ. Σαλωμ. Ϛ', 26.

41. Ὁ καλὸς ἄρχος εἶναι καὶ καλὸς πατέρας.
(Β. 187, 162).

Καὶ τοῦτο ἐπίσης δὲν εἶναι δημῶδες, ἀλλὰ παράφρασις τῆς παλαιοτάτης καὶ κοινοτάτης παρομοιώσεως τοῦ ἀγαθοῦ βασιλέως πρὸς πατέρα. Φέρεται δ'αὕτη τὸ πρῶτον παρ' Ὁμήρῳ: «πατὴρ δ' ὣς ἤπιος ἦεν» (Ὀδ. Β. 47. Βλ. καὶ Nitsch αὐτ. τ. Ι. σ. 72). «Πατρικὴ γὰρ ἀρχὴ βούλεται ἡ βασιλεία εἶναι», κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη (Ἠθ. Νικ. Θ, 12 σ. 1160β, 26). Ἡ προκειμένη γνώμη ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ξενοφ. Κύρ. παιδ. Η', α', 1: «ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ».

42. Ὅταν ὁ ἄρχοντας κλάνῃ,
ὁ λαὸς τὸ παρακάνει.
(Β. 235, 856).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀφέντης 28β, πρβλ. βασιλιᾶς 16. Τὰ κακὰ παραδείγματα τῶν ἀρχόντων μιμοῦνται καθ' ὑπερβολὴν οἱ ὑπήκοοι.

43. Ὅταν οἱ ἄρχοντες εἶναι ἄδικοι, οἱ ὑποτακτικοὶ γίνονται χειρότεροι.

(Β. 235, 857).

Βλ. τὴν προηγουμένην καὶ τὰ ἐν λ. βασιλιᾶς 16, κατὰ 20 ἀναγραφόμενα παράλληλα. Παραπλήσιον τὸ ῥητὸν Παροιμ. Σαλωμ. κθ', 12: «Βασιλέως ὑπακούοντος λόγον ἄδικον, πάντες οἱ ὑπ' αὐτὸν παράνομοι» καὶ αἱ νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Quel che fa il signore, fanno poi molti = κεῖνο ποῦ κάνει ὁ ἀφέντης, κάνουν ὕστερα πολλοὶ (D. II, 641). Tintu patruni, peju sirvituri = κακὸς ἀφέντης, χειρότερος δοῦλος (σικελ. Pitrè II, 388). — **Γερμαν.** Ist's dem Herrn recht, ist's auch erlaubt dem Knecht. = τὸ κάνει ὁ ἀφέντης, ἔχει τὴν ἄδεια νὰ τὸ κάνῃ κι' ὁ δοῦλος (W. II, 557, 528). Ist der Herr geitzig, so sind seine nechsten reissig = ἂν εἶναι ὁ ἀφέντης πλεονέκτης καὶ οἱ συγγενεῖς του εἶναι ἅρπαγες (αὐτ. 523).

44. Οὐ θιὸς νά σι φυλάῃ ἀποὺ κινούργιουν ἄρχοντα κι' ἀποὺ φτουχὸν πιρήφανο.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 3. Περὶ τοῦ ὑπερηφάνου πτωχοῦ βλ. φτωχὸς 148.

45. Πήγαινε μ' ἕναν ἄρχοντα νὰ φάῃ τὸ κρέας νὰ σοῦ δώσῃ τὰ κόκκαλα. Πήγαινε μ' ἕναν φτωχό, τί νὰ φάῃ ἐκεῖνος, τί νὰ σοῦ δώσῃ κ' ἐσένανε;

(Μεσσηνίας. Νεα. 152).

Ὑπηρετῶν πλούσιον πάντως θὰ ὠφεληθῇς τι καὶ ἂν ἀκόμη τύχῃ οὗτος ὢν φιλάργυρος· παρὰ πένητος ὅμως καὶ ἀγαθοῦ ὄντος οὐδὲν προσδοκᾷς. Τὴν αὐτὴν γνώμην ἄνευ τῆς μεταφορᾶς ἐκφέρει ὁ Εὐριπίδης (Ἑλεν. 432): «ἐλπὶς δ' ἔκ γε πλουσίων δόμων | λαβεῖν τι ναύταις· ἐκ δὲ μὴ 'χόντων βίον, | οὐδ' εἰ θέλοιεν, ὠφελεῖν ἔχοιεν ἄν». Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Megio aver da fare co un rico avaro, che no xe con un povero cortese = κάλλιο νὰ ἔχῃς νὰ κάμῃς μὲ πλούσιο φιλάργυρο παρὰ μὲ φτωχὸ φιλότιμο. (βενετ. Pasqualigo 166). L'è megio star co un avaro che ghe n'ha, che co un prodìgo desparà = εἶναι κάλλιο νὰ εἶσαι μὲ φιλάργυρο ποῦ

ἔχει παρὰ μὲ ἄσωτο καταστραμμένο· (ἐπίσης, αὐτ.). Xe megio star viçin a un crudo, che a un nudo=κάλλιο νά εἶσαι γείτονας μὲ ἄσπλαχνο παρὰ μὲ γυμνὸ (αὐτ.).

46. Τἀρκόντ' ἡ χέρα δὲτ τρέμει.
(Κάρπαθος. ΖΑ. 336).

Βλ. χέρι 22. 23 82α. 89. 90. Ἡ χεὶρ τοῦ πλουσίου δὲν τρέμει δίδουσα, ἐνῷ τοὐναντίον τὸν πένητα ἀναγκαζόμενον νὰ δώσῃ τι καταλαμβάνει τρόμος, ἀναλογιζόμενον τὴν στέρησιν, τὴν ὁποίαν ἐκ τούτου ὑφίσταται.

47. Τὸν ἄρχοντα καὶ γαϊδοῦρι νὰ τὸν ἰδῇς νὰ μὴν τὸν καβαλλικέψῃς.
(Πτζ. 300, 1049 [καβαλλικεύσῃς.]).

Τὸν ἰσχυρὸν καὶ ἂν κατέπεσε μὴ ἐφυβρίσῃς, διότι ἐνδέχεται ν' ἀναλάβῃ τὴν προτέραν δύναμιν.

48. Τὸν ἄρχοντα τοῦ τόπου σου, τὸν ἅγιο τοῦ χωριοῦ σου.
(Θήρας. Δε. Στ. 71 [καὶ ἅγιον] — Β. 309, 360 [χ. σου τίμα.]).

Ἐννοεῖται τίμα. Ὅμοιαι τὴν διατύπωσιν, ἀλλὰ διάφοροι τὴν ἔννοιαν, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἀπότισιν χρεῶν, αἱ ἑξῆς: **Γερμαν.** Herren und Heilige gehen über alles=ἀφένταις κι' ἅγιοι προτιμῶνται ἀπ' ὅλους (W. II, 555, 494). Herren und Heilige gehen vor=ἀφένταις κι' ἅγιοι προηγοῦνται (αὐτ. 556, 495. Βλ. καὶ αὐτ. σ. 215. 585).

ἀρχοντιά

1. Ἂν χάθηκαν τὰ χρήματα ἡ ἀρχοντιὰ ἀπομένει.
(Βύρ. Γ', 377, 51).

Βλ. ἀρ. 13, πρβλ. βασιλικὸς 1. 2. Τὴν αὐτὴν γνώμην εἶπε καὶ ὁ Εὐριπίδης (ἀπ. 1051 Ν. παρὰ Στοβ. ΠΗ', 1): «εἰ τοῖς ἐν οἴκῳ χρήμασιν λελείμμεθα, | ἡ δ' εὐγένεια καὶ τὸ γενναῖον μένει»· πρβλ. καὶ ἀπ. 234 παρὰ Στοβ. ΠΗ', 5: «πένης γὰρ οὐκ ἐκεῖν' ἀπώλεσεν | τὸ τοῦ πατρὸς γενναῖον». Παροιμίαι **Ἰταλ.** Vàscia furtuna nun leva

nubbiltà ne sapiri = ἡ κακὴ κατάντια δὲν ἀφανίζει τὴν εὐγένεια καὶ τὴ μάθηση (σικελική, Pitrè III, 263). Ἄλλας ὁμοίας ἰταλικὰς παροιμίας βλ. ἀνωτέρω σ. 189.

2. Ἀρχοντιὰ καὶ τράγεια ψώρα.

(Ἠπείρου ΖΑ, 19, 4).

Βλ. ἀρ. 4, ἄρχοντας 4. Ἐπὶ ἀλαζόνων ἐπίδειξιν πλούτου ποιούντων, ἀληθῶς δὲ πτωχοτάτων ὄντων. Ψώρα μεταφορικῶς ἡ ἐσχάτη ἔνδεια (βλ. ψώρα 1).

3. Ἀρχοντιὰ καὶ ψέματα, χεσμένα ζαχαρᾶτα.

(Κα. 764).

Βλ. ἄρχοντας 28. Ζαχαρᾶτα τὰ ἄλλως δι' ἰταλικῆς λέξεως κουφέττα λεγόμενα (confetti, γαλλ. bonbons). Ὅτι ὁ φιλοψευδὴς τρόπος μιαίνει τὴν εὐγένειαν τῆς καταγωγῆς.

4. Ἀρχοντιὰ κ' οἱ λίμπαις ἄδειαις.

(Ἠπείρου. ΖΑ. 19, 1 [κ' οἱ λάμπαις] καὶ Δωδών. 1896 σ. 162 — Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου).

Βλ. ἀρ. 2. Λίμπα συνήθως μὲν σημαίνει κοίλωμα πέτρας πλῆρες ὕδατος, ἢ μικρὰν δεξαμενὴν ἁλυκῆς ἢ ἰχθυοτροφείου, ἐν Ἠπείρῳ δὲ πήλινον ἀγγεῖον ἐν ᾧ θέτουσι τροφάς· τὸ ὑποκοριστικὸν λιμπὶ σημαίνει μικρὰν δεξαμενὴν πρὸς ὑποδοχὴν τοῦ ἐλαίου ἐν τοῖς ἐλαιοτριβείοις ἢ ταῖς ἐλαιαποθήκαις. Ἀλβανιστὶ λίμπαι = λεκάνη, γεγκιστὶ λίμαι = πινάκιον. Ἰταλιστὶ (καλαβρία διάλεκτος) limba = πήλινον μαγειρικὸν σκεῦος, σικελιστὶ lemmu = πιθάρι. (G. Meyer Alban. Wörterbuch 232. Neugriech. Stud. IV, 45).—Ὅθεν ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν ποιούντων ἐπίδειξιν πλούτου, ἐν ᾧ αἱ ἐν τῷ οἴκῳ των ἀποθῆκαι εἶναι κεναί.

5. Ἀρχοντιὰ τὸ κράζομε καὶ γύφτικα περνοῦμε.

(Ἠπείρου. ΖΑ. 20, 25).

Βλ. ἀρ. 2, ἀρχοντικὰ 1. Ἐπὶ τῶν ἐχόντων μὲν τὴν ἐπίφασιν πλούτου, κατ' οἶκον δὲ πενιχρότατα διαιτωμένων.

6. Ἀρχοντιὰ χωρὶς τὰ ἔχει,
τύφλα του ὁποῦ τὴν ἔχει.

(Θήρας. Δε. 7. — Β. 32, 417 [τὸ ἔχει τ.] — Λευκάδος ΚΠ. Η'. 398, 18. — Κα. 766 [Ἀ. μὲ δίχως ἔ. μούτζαις του κι' ὁποῦ] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἔ. φάσκελά του ποῦ τὴν] — Ζακύνθου παρὰ Χ. Φιλητᾶ [Ἀ. μὲ δίχως ἔ. φάσκελά του ποῦ τὴν] — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι. — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [Ἀ. μὲ χ. ἔ. τύφλα νά χῃ ποῦ τὴν ἔ.]).

Βλ. ἀρχοντίκι 1, ἄρχοντας 13. 19. 26, πρβλ. ἀρ. 4. Ὅτι ἄνευ πλούτου οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν ἡ εὐγένεια τοῦ γένους· συνηθέστερον ὅμως λέγεται ἐπὶ πλουσίων περιελθόντων εἰς ἔνδειαν, μὴ ἀποβαλόντων δὲ τὴν προτέραν ὑπεροψίαν. — Ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων καὶ νεώτεραι παροιμίαι: «Λαμπροὶ γὰρ εἰς γένος γε, χρημάτων γε μὴν | πένητες, ἔνθεν ηὐγένει' ἀπόλλυται» (Εὐριπ. Ἠλέκτρ. 37). «Τὴν δ' εὐγένειαν πρὸς θεῶν μή μοι λέγε· | ἐν χρήμασιν τόδ' ἐστί . . . | κοινοῖσι δ' αὐτοῖς χρώμεθ'· ᾧ δ' ἂν ἐν δόμοις | χρόνον συνοικῇ πλεῖστον, οὗτος εὐγενὴς» (Εὐριπ. ἀπ. 22 Nauck παρὰ Στοβ. ΚΑ', 21). «Ὅστις δὲ γαῦρον σπέρμα γενναῖόν τ' ἔχων | βίου σπανίζει, τῷ γένει μὲν εὐτυχεῖ, | πενίᾳ δ' ἐλάσσων ἐστίν, ἐν δ' ἀλγύνεται | φρονῶν, ὑπ' αἰδοῦς δ' ἔργ' ἀπωθεῖται χερῶν» (Εὐριπ. ἀπ. 287 Ν. παρὰ Στοβ. ΚΖ', 16. ΚΓ', 1)· «καὶ δοῦλος ὢν γὰρ τίμιος πλουτῶν ἀνήρ· | ἐλεύθερος δὲ χρεῖος ὢν οὐδὲν σθένει» (ἀπ. 143 Ν. παρὰ Στοβ. ΚΑ', 20). Et genus et virtus, nisi cum re, vilior algast (Horat. Sat. 2, 5, 8). O cives, cives, quaerenda pecunia primum est, | virtus post nummos (αὐτ. Epist. 1, 1, 53). — **Ἰταλ.** La nobilità poco si prezza, se vi manca la ricchezza = ἡ εὐγένεια λίγο ἐχτιμειέται ἂν λείπουν τὰ πλούτη (τοσκαν. Pitrè III, 262 μετὰ σικελ. παραλλαγῆς) La nobilità è una magra vivanda in tavola del povero nobile = ἡ ἀρχοντιὰ εἶναι λιμαχτὸ φαγεῖ 'ς τὸ τραπέζι τοῦ φτωχοῦ ἄρχοντα. (Giani 1164). — **Δαν.** Hvad nytter navn og titel, foruden gavn og embede = τί ὠφελεῖ ὄνομα καὶ τίτλος χωρὶς κέρδη καὶ θέση; (W. III, 874, 59). — **Γερμαν.** Adel ohne Geld gilt wenig in der Welt = εὐγένεια χωρὶς χρήματα λίγο ἐχτιμειέται 'ς τὸν κόσμο (W. I, 28, 8. Βλ. αὐτ. 6. 15. 16 621, 443. 1503, 842). Was helfen Name und Titel, wenn fehlen die Mittel? = τί ὠφελοῦν ὄνομα καὶ τίτλος ἂν λείπουν τὰ μέσα; (W. III, 874, 59. Βλ.

αὐτ. IV, 1217, 9. 15. 16. 21-23). — **Ῥωσ**. Τί εἶν' ὁ τίτλος, ὅταν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε 'ς τὴν κασσίτσα; (Dal II, 274). τ' εἶν' ἡ τιμή, ἂν δὲν ἔχῃς νὰ φάγῃς τίποτε; (αὐτ. 284).

8. Εἶντσαν τρέσ' 'ς σὴν ἀρχοντίαν
συερᾶ τὴν ἐφτωσ'είαν.
(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 119, 139).

Βλ. ἀρχονταίνω 1.

9. Ἡ ἀρχοντιὰ μυρίζει κι' ἀπὸ μακριά.
(Β 93, 24).

Πρβλ. ἀρρώστια 3, βήχας 11, πλοῦτος 6. Ὁ πλοῦτος καθὼς καὶ ἡ πενία (βλ. φτώχεια 14) δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀποκρυβῶσιν.

10 Μάνν', ἀρκοντιαῖς τοῦ Χαρατσῆ,
καλάθια δῶ, καλάθια τσεῖ!
(Μεγίστης παρ' Ἀγ. Διαμαντάρα').

Εἰρωνικῶς ἐπὶ τῶν ἐκλαμβανόντων πένητα ἄνθρωπον ὡς πλούσιον. Ὑπόκειται πιθανώτατα μῦθος περὶ παιδὸς ὅστις ἰδὼν ἀφθονίαν καλαθίων εἰς τὴν οἰκίαν Χαρατσῆ τινος ὑπέλαβε ταῦτα ὡς τεκμήριον μεγάλου πλούτου.

11. Μήτ' ἡ ἀρκοντιὰ κληρονομιά, μηδὲ τὸ φίκιν πάντα.
(Κύπρου Σ. 282, 147. — Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη [Μηδ' ἡ ἀρκοντζὰ παντοτεινή, μηδὲ τὸφίτσος π.]).

Οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε τἀξιώματα (ὀφφίκια) εἶναι διαρκῆ.

12. Σὰδ δὲν εἶσ' ἀπὸ ἐνιὰν
πῶς νὰ σοῦ πρέπ' ἡ ἀρκοντιά;
(Καρπάθου. ΖΑ. 361, 376 [Σὰ δὲν — γενιὰ] καὶ Μαν 290, 230 [Σὰν]).

Ἐπὶ νεοπλούτων, ὧν τὸ γένος χυδαῖον. Εἰς μόνους τοὺς εὐγενεῖς προσήκει ὁ πλοῦτος.

13. Τὰ ἔχει πάγουν κ' ἔρχονται, κ' ἡ ἀρχοντιὰ ἀπομένει.
(Θήρας. Δε. Στ. 71 [ἀλλ' ἡ ἀ. πομένει]. — Β. 287, 30).

Βλ. ἀρ. 1.

ἀρχοντικὰ

1. Ἀρχοντικὰ πορεύομαι καὶ σκύλινα περνάω.

(Πτζ. 221, 101. — Ἠλείας παρ' Α. Καρκαβίτσα [πορεύεστε καὶ γύφτικα περνᾶτε.]).

Βλ. ἀρχοντιὰ 5.

ἀρχοντίκι

1. Ἀρχοντίκι χωρὶς ἔχει,
φάκελά του ποῦ τὸ ἔχει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρχοντιὰ 6, ἄρχοντας 19.

ἀρχοντικὸς

1. Ἀρκοντικὸ βολίμι δὲ βουλιάζει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη)

Βλ. ἀρ. 2, καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. βασιλικὸς 3.

2. Ἀρκοντικὸ βολίμι, λᾶδι καὶ πλέει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. βασιλικὸς 3.

3. Π' ἀφίνει σπίτια φτωχικὰ κι' ἀρχοντικὰ γυρεύει,
ὁ διάβολος τὸν κῶλό του κουκκιὰ τοῦ μαγειρεύει.

(Γαδάρου διήγησις στ 247-8 σ. 131 Wagner [πτωχικὰ]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι δημώδης παροιμία, ἀποδεικνύει ὄχι τόσον τὸ γεγονὸς ὅτι φέρονται καὶ νῦν ὡς παροιμία ἐν Κεφαλληνίᾳ (διότι ἀπίθανον δὲν εἶναι ὅτι ἀμέσως ἐξ αὐτοῦ τοῦ μέχρι τοῦδε δημώδους βιβλίου τῆς Διηγήσεως τοῦ γαδάρου παρέλαβεν αὐτὴν ὁ λαός), ἀλλὰ προπάντων ἐκ τῶν πολλῶν παραλλαγῶν αὐτῆς, περὶ ὧν βλ. λ. καλύτερα 16. Βλ. καὶ τὰ ἐν λ. καλύτερα 18 ἀναφερόμενα παράλληλα.

4. Τάρκοντικὸ ψωμὶ ἔχει ἑφτὰ πάτους.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Πάτος τοῦ ψωμιοῦ τὸ τῶν ἀρχαίων ψωθίον ἢ ὁ ἀττάραγος, τὰ φλογώματα τοῦ ἄρτου, γαλλ. croute, ἡ κοινῶς διὰ σλαβικῆς λέξεως λεγομένη κόρα. Ἡ παροιμία δηλοῖ ὅτι δυσκόλως τρώγεται ὁ ἄρτος τοῦ ἄρχοντος, ἤτοι διὰ νὰ λάβῃ ὁ παρ' αὐτῷ ἐργαζόμενος τὸν μισθόν του, πρέπει νὰ ἐκτελέσῃ ἀκριβῶς καὶ ἀνελλιπῶς τὴν ἐργασίαν.

ἀρχοντόπουλο

1. Ἂν δείρῃς τἀρχοντόπουλο, δεῖρέ το, εἰδέ, μὴ τὸ παταρίζῃς.
(Μα. 10).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

2. Ἢ βάρε τἀρχοντόπουλο, ἢ μὴν τὸ δοκιμάζῃς.

(Βλ. Κατζιούλ. 1047. – Κατζιούλ. Ἐπίμ. 20 [Ἢ βάρ' το — μὴ τὸ δ.] — Κ. 37 [Ἢ βάρει τἀρχοντόπωλον ἢ μὴ] — Κ. 6', 23 [Ἢ βάρει] — Νε. 50, 306 [Ἢ βάρει τἀρχοντόπουλον ἢ μὴ] — Βυζαντ. λ. ἀρχοντόπουλον [Ἢ δεῖρ' το τἀρχοντόπουλον] — Β' 42 2. — Βερ. 29, 4 [Ἢ δεῖρ' το τἀ.] — Β. 94, 26 [ἢ· ἢ μὴ τὸν φοβερίζῃς.] — Ἠπείρου ΚΠ. ΙΗ', 186, 93 [Ἢ δεῖρ' το — ἢ μὴ] — Γορτυνίας παρὰ Π. Γενναδίου [τὸ φοβερίζῃς.]).

Βλ. ἀρ. 1. 3. 4. Καὶ ὁ ἁπλῶς ἀπειλήσας καὶ ὁ ἐπιτιμήσας καὶ ὁ δείρας τὸ ἀρχοντόπουλον ἐπίσης αὐστηρῶς θὰ τιμωρηθῇ· ὅθεν προτιμότερον εἶναι ὁ θέλων νὰ σωφρονίσῃ αὐτὸ νὰ μὴ περιορισθῇ εἰς λόγους, ἀλλὰ νὰ προβῇ εἰς τὰ ἄκρα. Λέγεται δ' ἡ παροιμία εἰς δήλωλωσιν τοῦ ὅτι ὁ ἐπιχειρῶν ἔργον τι πρέπει μετὰ ζήλου ν' ἀσχοληθῇ εἰς αὐτὸ καὶ νὰ τὸ φέρῃ εἰς πέρας, ἄλλως προτιμότερον εἶναι νὰ μὴ τὸ ἀναλάβῃ· εἰδικώτερον δὲ λέγεται ὑπὸ τῶν λαμβανόντων ὀλιγώτερα τῶν αἰτουμένων, ὡς παρότρυνσις πρὸς τὸν δίδοντα νὰ συμπληρώσῃ τὴν δόσιν. Ὅμοιαι παροιμίαι **Γερμαν**. Wer ein Pfaffen schlagen wil, Schlag jhn gar zu tod oder lass jhn vnsgeschlagen = ὅποιος θέλει νὰ δείρῃ παπᾶ πρέπει νὰ τὸν ἀφήσῃ ξερὸ 'ς τὸ ξύλο, ἀλλιῶς μὴν τὸν δείρῃ (W. III, 1237, 287). — **Ἀραβ**. Ἂν δώσῃς σὲ κἀνέναν νὰ φάῃ χόρτασέ τον, καὶ ἂν θέλῃς νὰ δείρῃς κἀνένα, δεῖρέ τον νὰ τοῦ πονέσῃ (Socin 409).

3. Ἢ δεῖρε τἀρχοντόπουλο ἢ χέρι μὴ τοῦ βάνῃς.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

4. Ἡ δεῖρ' το τἀρχοντόπουλο, ἢ μὴ τὸ φοβερίζῃς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 428 καὶ ΚΠ. ΙΗ', 186, 93).

Βλ. ἀρ. 2.

ἀρχοντοσυμπεθερεύω

1. Ἀρχοντοσυμπεθέρεψες;
Κακὴ φωτιὰ ποῦ σ' ἔκαψε!
(Κα. 766).

Δυστυχὴς ὁ συμπενθερεύων μετ' οἰκογενείας ἀνωτέρας κοινωνικῆς τάξεως ἢ πλουσιωτέρας.

ἀρχοντοχωριάτης

1. Ἀρχοντοχωριάτης, βρωμοχώριατος.
(Κα. 774).

Βλ. τὴν ἑπομένην, πρβλ. χωριάτης 29. 44. 48. 3. 6. 11. 25. Ἀρχοντοχωριάτης ὁ νεόπλουτος χωρικός, ὁ διατηρῶν τὴν προτέραν ἀγροικίαν ὑπὸ τὴν ἐπιτήδευσιν σεμνοπρεπείας. Ἀρχοντοχωριάτην μετέφρασε τὸν Bourgeois gentilhomme τοῦ Μολιέρου ὁ Π. Σούτσας ἐν τῇ ἀνεκδότῳ μεταφράσει τῆς κωμῳδίας, τῇ μόνῃ παριστανομένῃ ἐν τοῖς θεάτροις, ἐν ᾧ ἄλλος μεταφραστὴς (ἐν Ἀθην. 1865) ἀκόμψως μετέφρασεν «Ὁ κομψευόμενος χωριάτης».

2. Ἀρχοντοχωριάτης, χοντρογάϊδαρος.
(Κα. 773).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἄς

1. Ἄς ἔτον κὶ ἄς ἐγίνετον ὁ Γαλατᾶς λιβάδιν.
(Πόντου παρ' Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἐπὶ ἀτόπων ἢ ἀνεφίκτων ἀξιώσεων ἢ εὐχῶν, οἵα καὶ ἡ τῆς μεταβολῆς τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γαλατᾶ εἰς λιβάδιον.

2. Ἄς ἦτον ἄσπρο τὸ χαρτὶ καὶ μαῦρο τὸ μελάνι!
(Σύμης. ΚΠ. Η', 485, 91).

Ἐπὶ ἀνεπανορθώτων κακῶν. Ἀλλ' ἡ μεταφορὰ μοὶ φαίνεται σκοτεινή· εὐληπτότερον θὰ ἦτο τἀντίθετον: Ἂς ἦτο μαῦρο τὸ χαρτὶ καὶ ἄσπρο τὸ μελάνι.

ἀσεβὴς

1. Ἀλιά τονε τὸν ἀσεβῆ κι' ὅπου κοντά του στέκει.

(Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἀλίμονο 'ς τὸν ἀ. καὶ ποῦ]).

Ὅταν ἐπιστῇ ἡ ὥρα τῆς τιμωρίας τοῦ ἀσεβοῦς θὰ συναπολεσθῇ μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ πλησίον αὐτοῦ εὑρισκομενος (πρβλ. Ψαλμ. κς', 9. κη', 3). Αἰσχ. Ἑπτ. ἐπὶ Θήβ. 582 κ. ἑ.

2. Ὁ θεὸς φυλάει τὸν ἀσεβῆ 'ς ὥρα ποῦ δὲν ἐλπίζει.

(Βερ. 81, 40. — Β. 184, 107).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. ἁμαρτωλὸς 9.

3. Τἀσεβοῦ τὸ βίον ὁ δεκάβολον τρώει ἀτο.

(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 332, 310 [ἢ ὁ χαραμὴς τρ.]).

Πρβλ. διάβολος 9. 117, φειδωλὸς 2, ἀδικομάζωμα 1, ἀδικομαζώνω 1, ἀνεμομάζωμα 1. Ὁ πλοῦτος τοῦ πονηροῦ σπαταλᾶται καὶ ἐξαφανίζεται, ὡς νὰ ὑφῄρει αὐτὸν ὁ διάβολος ἢ ὡς νὰ τὸν ἥρπαζον λῃσταί. Συνήθως λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ ἀσώτου υἱοῦ σπαταλῶντος τὴν κληρονομίαν φιλαργύρου πατρός, ὡς ἡ ἐν λ. φειδωλὸς 2 καὶ αἱ παραλλαγαὶ αὐτῆς.

ἀσημένιος

1. Ἢ ἀσημένιος ἢ ἀτσαλένιος.

(Σπάρτης παρὰ Χ. Στασινοπούλου).

Βλ. ἄνθρωπος 61.

ἄσκαφος

1. Ἕνας χρόνος ἄσκαφος,
πέντε χρόνια ἔρημος.

(Σύμης. ΚΠ. Η', 487, 149)

Βλ. ἄσπορος 3. 4. ἄκλαδος 1. Ἂν καὶ ἐπὶ ἓν μόνον ἔτος παραμεληθῇ ἡ καλλιέργεια τοῦ ἀγροῦ, οὐδὲν θ' ἀποδώσῃ ἐπὶ πέντε ἔτη. Λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ἀμελούντων τῶν δεόντων ἐν τῷ προσήκοντι χρόνῳ, μεγίστην δ' ἐκ τῆς ἀμελείας των ὑφισταμένων ζημίαν.

ἀσκέρι

1. Κατὰ τοὺ πασσᾶ τἀσκέρι.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Πρβλ. βασιλιᾶς 16, κατὰ 20. Ἀσκέρι (λέξ. τουρκ.) τὸ στράτευμα Οἷος ὁ στρατηγός, τοιοῦτοι καὶ οἱ στρατιῶται.

ἄσουρος

1. Εἶναι κι' ἄσουροτ τἀρνί, ἔχει καὶ πλατειὰν οὐρέαν.

(Καρπάθου. Μαν. 280, 165 [ἄσουρον]).

Βλ. τὴν ἑπομένην καὶ τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. φτωχὸς 42.

2. Ἤτον ἄσουρα τἀρνία,
εἴχασικι κι' ὀριὰν πλατεῖαν.

(Καρπάθου. Μαν. 284, 235).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἄσπορος

1.* Ἄσπορος ἀγρός, ἀμέριμνος οἰκονόμος.

(Βυζαντινή. Αἰσώπ. κωμ. 2).

Σημερινὴν παραλλαγὴν δὲν εὗρον. Ὁ Jernstedt (ἐν Journale 1893 τ. 286 σ. 30) ὀρθῶς διέγνω τὸν εἰρωνικὸν τρόπον τῆς παροιμίας. Ὁ ἄσπορος ἀγρὸς ἐπὶ μακρὸν χρόνον οὐδὲν θ' ἀποδώσῃ (βλ. ἀρ. 3. 4), οὕτω δὲ θ' ἀπαλλαγῇ καὶ πάσης μερίμνης περὶ συγκομιδῆς καὶ ἀποθέσεως τῶν καρπῶν ὁ οἰκονόμος.

2. Γιὰ τὸ κορωνίδιν ἐμείναμεν ἄσποροι.

(Κύπρου. Σ. 282, 161).

Βλ. φοβᾶμαι 25α, ὅπου ἀναγράφονται καὶ τὰ παράλληλα. Δὲν ἐσπείραμεν ἐκ φόβου μὴ φάγῃ τὸν σπόρον ἡ κορώνη. Ἐπὶ τῶν δι' ἀσήμαντον φόβον ἀποτυχίας μὴ ἐπιχειρούντων τι.

3. Ἕναν χρόνον ἄσπορος, πέντε χρόνους ἔρημος.
(Χίου. Καν. 238, 180).

Βλ. ἄσκαφος 1.

4. Ἕνα χρόνο ἄσπορος, πέντε χρόνια ἄζυμος.
(Σύρου. Στ. 111 ἄσπορο] καὶ Νεα. 214 [ἄσπειρος, π. χρόνους ἄ.]).

Βλ. ἄσκαφος 1.

ἄσπρα

1. Ἂν εἶχ' ἄσπρα καὶ φλωριά,
εἶχα καὶ καλὴ καρδιά.
(Κα. 427).

Βλ. ἀρ. 21 καὶ τὰς ἐν λ. παρᾶς 6 ἀναφερομένας παραλλαγὰς καὶ τὰ παράλληλα χωρία. Ὅτι δύσκολον νὰ εἶναι εὔθυμος ὁ στερούμενος χρημάτων.

2. Ἀπὸ μᾶς τοὺς Λεψινιώταις εἰς ἐσένα, Γκενεράλη,
τὸ κατράμ' εἶναι χαζίρι, στεῖλε τἄσπρα νὰ τὸ πάρῃς.
(Κα. 536 [Ἀπ' ἐμὲ τὸν Παπαγιάννη, εἰς ἐσὲ τὸν Γκ.] — Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 220).

Βλ. ἀρ. 3. 19. 20. 38, γρόσι 2, πρβλ. παρᾶς 10. 11. Ἡ παροιμία λέγεται πρὸς ἀγοραστάς, ἀξιοῦντας νὰ παραλάβωσι τὸ παραγγελθὲν ἐμπόρευμα, χωρὶς ν' ἀποτίσωσι τὸ τίμημα αὐτοῦ, παρὰ τὰ συμπεφωνημένα. Ὁ δὲ μῦθος ἢ τὸ γεγονός, εἰς ὃ ἀναφέρεται, εἶναι ὅτι πλοίαρχος ἢ ναύαρχος παρήγγειλέ ποτε εἴς τι χωρίον νὰ τῷ ἑτοιμάσωσι πίσσαν πρὸς διάναξιν τῶν πλοίων του· ὅτε δ' ἐζήτησε νὰ τῷ παραδοθῇ, οἱ χωρικοὶ ἢ ὁ προεστὼς τοῦ χωρίου ὡς ὅρον ἀπαραίτητον ἔταξαν τὴν καταβολὴν τοῦ ἀντιτίμου, διὰ λακωνικῆς ἐπιστολῆς. Τὰ ὀνόματα τοῦ ἀγοραστοῦ καὶ τῶν πωλητῶν ποικίλλουσιν ἐν ταῖς διαφόροις παραλλαγαῖς. Ὁ ἐν τῇ προκειμένῃ ἀναφερόμενος Γκενεράλης ἴσως εἶναι ὁ Λάμπρος Κατσώνης, ὁ γκενεραὶ Λάμπρος κοινῶς

καλούμενος, Λεψινιώταις δ' οἱ κάτοικοι τῆς Ἐλευσῖνος. Ἂν τοῦτο εἶναι ἀκριβές, τὸ γεγονὸς συνέβη ἴσως κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1789, ὅτε ὁ Κατσώνης ὥρμει ἐν Κέῳ.—Ἀνάλογοι παροιμίαι ἄλλων λαῶν: **Γαλλ.** A point d'argent point de varlet (Leroux II, 112). Pas d'argent pas de Suisses (αὐτ.). L'argent quant (ἤτοι en même temps que) l'orge (Leroux II, 112).—**Ὀλλανδ.** Geen geld, geene Zwitsers=δὲν ἔχει χρήματα, δὲν ἔχει Ἑλβετοὺς (μισθοφόρους) (W. I. 1500, 765).—**Γερμαν.** Kein Geld, keine Schweizer=ὁμ. (αὐτ.). Kein Geld, keine Waare=δὲν ἔχει χρήματα, δὲν ἔχει πραμάτειαις (αὐτ. 766). Hie Geld, hie Waare=νὰ χρήματα, νὰ πραμάτειαις (αὐτ. 1499, 740).

3. Ἀπὸ μένα τὸν Ἀλῆ
εἰς ἐσένα Καραλῆ,
τὸ κατράμι εἶναι χαζίρι,
στεῖλε τἄσπρα νὰ τὸ πάρῃς.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 96 [εἰς ἐσὲ τὸν Κ.] — Λελέκ. Ἐπίδ. σ. 221).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Καρὰ Ἀλῆς ὡς γνωστὸν ὠνομάζετο καὶ ὁ καπετὰν πασᾶς, ὁ φονευθεὶς κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς ναυαρχίδος του ἐν Χίῳ ὑπὸ τοῦ Κανάρη.

4. Ἄσπρα γρόσια, μαῦρις μέρις.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 11.

5. Ἄσπρα δός μου, καὶ μαμούρια ἐγὼ σοῦ βρίσκω.
(Κα. 821).

Βλ. ἀρ. 12. Ὁ ἔχων χρήματα εὑρίσκει εὐκόλως ὑπηρέτας.

6. Ἄσπρα θέλει ὁ κορωνιὸς καὶ ὄχι πεταλούδαις.
(Βάρνερ: ἄσπρα 1).

Ἀντὶ τῆς ἐν λ. ἀπίδι 1 μεταφορᾶς, ἐτέθησαν ἐν ταύτῃ κυριολεκτικώτερον τὰ ἄσπρα.

7. Ἄσπρα καὶ μυαλὰ δύσκολα ἰταιριάζουνε.
(Κα. 825).

Ἐγκωμιάζουσι μὲν οἱ κόλακες τὴν φρόνησιν τοῦ πλουσίου (βλ. γρόσι 20, πλοῦτος 3), ἀληθῶς ὅμως δύσκολα συμβιβάζεται μετὰ τῆς συνέσεως ὁ πλοῦτος, διότι γεννᾷ συνήθως ὑπερφροσύνην καὶ τῦφον, παρασύροντα εἰς πράξεις ἀτόπους καὶ ἀσυνέτους. Ὡς λέγει ὁ Μένανδρος (παρὰ Στοβ. ϟΒ΄, 8. Ἀντών. Μέλισσ. ΡΔ΄, σ. 177. Meineke IV, 263, 119): «Πλοῦτος ἀλόγιστος προσλαβὼν ἐξουσίαν | καὶ τοὺς φρονεῖν δοκοῦντας ἀνοήτους ποιεῖ».—Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Ricchezza e scienza insieme non hanno residenza = πλούτη καὶ γνώση μαζὶ δὲν κάθονται (Giani 1449).—**Γαλλ.** Beaucoup d'argent peu d'entendement (W. I, 1505, 889).—**Γερμαν.** Glück und Verstand gehen nicht Hand in Hand = τύχη καὶ γνώση δὲν πᾶνε ζευγαρωμέναις (αὐτ. 1749, 453). Gross Glück und Verstand kommen selten zusammen = μεγάλη τύχη καὶ γνώση σπανίως ἔρχονται μαζὶ (αὐτ. 1752, 502). Geld bethört auch die allerweisesten = τὰ χρήματα σηκώνουν τὰ μυαλὰ καὶ τῶν πλιὸ γνωστικῶν ἀνθρώπων (αὐτ. 1479, 208. Βλ. αὐτ. 1496, 660). Wo Geld überfliesst, ist der Verstand brunnenleer = ὅπου πλημμυροῦν τὰ χρήματα στερεύει ἡ γνώση (αὐτ. 1518, 1205). Viel Geld, wenig Verstand = πολλὰ χρήματα, λίγη γνώση (αὐτ. 1505, 889).

8. Ἄσπρα καὶ τιμὴ προγόνια.

(Κα. 823).

Εὑρίσκονται δηλ. ἐν διαστάσει πρὸς ἄλληλα, ὡς τὰ προγόνια Κατὰ τὸν Σοφοκλέα (Ἀντιγ. 298 κέ.) ὁ ἄργυρος «ἐκδιδάσκει καὶ παραλλάσσει φρένας | χρηστὰς πρὸς αἰσχρὰ πράγμαθ' ἵστασθαι βροτῶν· | πανουργίας δ' ἔδειξεν ἀνθρώποις ἔχειν | καὶ παντὸς ἔργου δυσσέβειαν εἰδέναι».

9. Ἄσπρα κακογινομένα,
κάρβουν' ἀναμμένα.

(Βερ. 68, 44 [κακογιανομένα] — Β. 34, 443).

Βλ. ἄδικος 7.

10. Ἄσπρα κάστρα.

(Κα. 824).

Τὰ κάστρα ἐτέθησαν μᾶλλον χάριν τῆς παρηχήσεως (πρβλ. καὶ ἀρ. 34), ἡ δ'ἔννοια ὅτι τὰ χρήματα γίνονται ἔρυμα ἀσφαλὲς εἰς τὸν ἔχοντα. Περὶ τῆς μεγίστης δυνάμεως τῶν χρημάτων βλ. τὰς ἐν ἀρ. 12. 25 ἀναγραφομένας γνώμας καὶ παροιμίας. Πρβλ. Σοφ. ἀπ. 85 Nauck (παρὰ Στοβ. ϟΑ', 27): «ἔπειτα δ' οὐδεὶς ἐχθρὸς οὔτε φύεται | πρὸς χρήμαθ' οἵ τε φύντες ἀρνοῦνται στυγεῖν». Πρβλ. καὶ τὴν **Γερμαν.** παροιμίαν: Dem Geld widerstehet kein Feind in der Welt = 'ς τὰ χρήματα κἀνεὶς ἐχτρὸς δὲν ἀντιστέκεται 'ς τὸν κόσμο (W. I, 1475, 113).

11. Ἄσπρα μου γρόσια 'ς τοῖς μαύραις μου μέραις.
(Β. 34, 438).

Βλ. ἀρ. 31.

12. Ἄσπρα νὰ χῇς κι' ὅσους θέλεις σκλάβους κάνεις.
(Κα. 825).

Βλ. ἀρ. 5, πρβλ. ἀρ. 25. Ὅτι πανίσχυρος ὁ πλούσιος καὶ πολλῶν δεσπόζει· «Ἅπαντα τῷ πλουτεῖν γάρ ἐσθ' ὑπήκοα», ὡς εἶπεν ὁ Ἀριστοφάνης (Πλούτ. 146 Βλ. Ἀποστόλ. 243α). Καὶ ὁ Σοφοκλῆς: «Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισιν εὑρίσκει φίλους, | αὖθις δὲ τιμάς, εἶτα τῆς ὑπερτάτης | τυραννίδος θακοῦσιν ἡδίστην ἕδραν» (παρὰ Στοβ. ϟΑ', 27, ἀποσπ. 85 Nauck. Στοβ. ϟΔ', 8. Πλουτάρχ. περὶ τῆς εἰς τὰ ἔγγ. φιλοστοργ. 4 σ. 497 β. Μενάνδρ. Μονόστ. 500 = Meineke FCG. IV, 354. Ἀποστόλ. 1519ᶜ): «οὐδὲν γὰρ ἀνθρώποισιν οἷον ἄργυρος | κακὸν νόμισμ' ἔβλαστε. Τοῦτο καὶ πόλεις | πορθεῖ, τόδ' ἄνδρας ἐξανίστησιν δόμων» (Σοφοκλ. Ἀντιγ. 295)· καὶ ἄλλος τις ἄγνωστος τραγικός: «χρυσὸς γάρ ἐστιν, ὃς βροτῶν ἔχει κράτη» (Nauck TGF. ἀπ. ἀδέσπ. 238). Ὁμοίως εἶπε καὶ ὁ Ὁράτιος: uxorem cum dote fidemque et amicos | et genus et formam regina Pecunia donat (Epist. I, 6, 36). Πρβλ. καὶ τὴν γνώμην τοῦ Publil. Syr. 364 (458 Ribbeck): Pecuniae uni regimen est rerum omnium. — Παραπλήσιαι νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** L'oro governa il mondo = τὸ χρυσάφι κυβερνᾷ τὸν κόσμο (Suringar 312, 168). — **Ἱσπαν.** Todas las cosas obedecen a la pecunia = ὅλα τὰ πράγματα ὑπακούουν 'ς τὰ χρήματα (D. I, 565). — **Ἀγγλ.** Money commands

all=τὸ χρῆμα κυβερνᾷ ὅλα (Suringar 312, 168). Money masters all things=τὸ χρῆμα ἐξουσιάζει κάθε πρᾶμα (αὐτ.)—**Ὁλλανδ.** Geld beheert de wereld=τὸ χρῆμα ἐξουσιάζει τὸν κόσμο (αὐτ.). Geld heeft geweld=τὸ χρῆμα ἔχει δύναμη (αὐτ.).—**Γερμαν.** Gelt hat vil Knecht und dienstbarkeit=τὸ χρῆμα ἔχει πολλοὺς δούλους καὶ ὑπηρεσία (W. I, 1490, 531). Gelt herrschet inn aller Welt=τὸ χρῆμα ἐξουσιάζει ὅλον τὸν κοσμο (αὐτ. 534. 1479, 206). Dem Gelde gehorchet alle Welt='ς τὸ χρῆμα ὑπακούει ὅλος ὁ κόσμος (αὐτ. 1475, 114). Dem geldt ist alles vnderthan ='ς τὸ χρῆμα εἶναι ὅλα ὑποταγμένα (αὐτ. 1476, 117). Geld ist der Herr der Welt=τὸ χρῆμα εἶναι ὁ ἀφέντης τοῦ κόσμου (αὐτ. 1481, 284). Geld ist König=τὸ χρῆμα εἶναι βασιλιᾶς (αὐτ. 1483, 322). Geld regiert die Welt=τὸ χρῆμα κυβερνᾷ τὸν κόσμο (αὐτ. 1494, 631. 1791, 97. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D I, 565). Dem Silber, Gut und Geld ist altes unterthan in der Welt ='ς τἀσῆμι τὴν περιουσία καὶ τὰ χρήματα εἶναι τὰ πάντα ὑποταγμένα εἰς τὸν κόσμο (W. IV, 562, 2).

13. Ἄσπρα 'ς τὸ πουγγί,
ψάρια 'ς τὸ βουνί.

(Μα. 12 [εἰς τὸ π. ψ. εἰς τὸ β.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 151. — Β. 34, 439. — Κα. 827. — Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 167. — Ἠπείρου. Δωδών 1896 σ. 156 — Κοινή).

Βλ. γρόσι 5, ἔχω 145, παρᾶς 24. Ὅτι διὰ τῶν χρημάτων δύναται νὰ προμηθευθῇ ὁ πλούσιος καὶ τὰ μάλιστα δυσπόριστα, καὶ ἐν μεσογείῳ τόπῳ οἰκῶν δύναται νὰ παραθέτῃ εἰς τὴν τράπεζάν του νωποὺς ἰχθῦς. Παραπλήσιαι ξέναι παροιμίαι: **Γαλλ.** Qui a de l'argent a des coquilles (Leroux II, 113).—**Γερμαν.** Für Geld bekommt (fängt) man Fische auf trockenem Markte=μὲ χρήματα παίρνει (πιάνει) κἀνεὶς ψάρια σὲ ξερὴ ἀγορὰ (W. I, 1478, 178).

14. Ἀσπροῦ ἄνθρωπος.

(Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμερολ. Ἀνατ. 177, 7).

Βλ. ἀρ. 15-17. 40. 28, ἄνθρωπος 29. 30, παρᾶς 3. 4, ὅπου ἀναγράφονται καὶ ἀντίστοιχοι ἀρχαῖαι φράσεις. Ἐπὶ οὐτιδανοῦ ἀνθρώπου.

15. Ἀσπροῦ γνώση δὲν ἔχει.

(Β 55, 49 [Δὲν ἔ. ἀ. γν.] — Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμερ. Ἀν. 178, 8).

Βλ. ἀρ. 14. Ἐπὶ μωρῶν καὶ ἀσυνέτων. Δὲν ἔχει δηλ. νοῦν ἀξίας ἑνὸς ἄσπρου ($^1/_3$ τοῦ παρᾶ).

16. Ἀσπροῦ τὸν ἔκαμε.

(Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμερ. Ἀν. 178, 9. — Κοινὴ [ἢ, Τὸν ἔκαμε ἀπ' ἀσπροῦ.]).

Βλ. ἀρ. 14. Προσηνέχθη δηλ. πρὸς αὐτὸν ὡς πρὸς ἄνθρωπον ὀβολοῦ ἄξιον.

17. Δὲν ἔχω ἀσπροῦ διάφορο.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 14. Οὐδὲ τὴν ἐλαχίστην ἔχω ὠφέλειαν ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἢ τοῦ πράγματος περὶ οὗ ὁ λόγος.

18. Εἶντα τσοὺ καὶ παρατσού;
τἆσπρά μού δωσα καὶ σιού!

(Κρήτης. Β. 347, 2).

Βλ. ἀφρίζω 4 καὶ τὰς παραλλαγὰς αὐτόθι. Βεβαίως εἰς ὅμοιον μῦθον θ' ἀναφέρεται καὶ ἡ προκειμένη παροιμία.

19. Εἰς ἐσένα, τροχαντάρη, ἀπὸ μᾶς τοὺς Κουλουριώταις,
τὸ κατράμι εἶναι χαζίρι στεῖλε τἆσπρα νὰ τὸ πάρῃς.

(Ἀνατ. ἐπιθ Α'. 452, 110 [Κουλουλιώταις]).

Βλ. ἀρ. 2. Τροχαντάρης ὁ πλοίαρχος τρεχαντηριοῦ (τροχαντῆρος)· Κουλουριώταις δ' οἱ κάτοικοι τῆς Κούλουρης (Σαλαμῖνος).

20. Εἰς ἐσὲ τὸν γενεράλε,
τὸ κατράμι εἶναι χαζίρι στεῖλε τἆσπρα νὰ τὸ πάρῃς.

(Θήρας. Παρνασ. Γ', 425, 32).

Βλ. ἀρ. 2.

20α. Ἔχεις ἄσπρα;
ἔχεις πάστρα·
ἔχεις γρόσια;
ἔχεις γλῶσσα.

ἔχεις φλωριά;
ἔχεις μεγαλοκαρδιά.

(Κ. γ', 480 [πάστραν - γλῶσσαν - μεγαλοκαρδιάν.]).

Βλ. γρόσι 9. 10.

21. Ἔχεις ἄσπρα καὶ φλουριά;
ἔχεις καὶ καλὴ καρδιά.

(Μα. 19 [καλὴν]. — Ἠπείρου. Ἀρ. 407. — Β. 87, 319 [Ἔχει - ἔχει]).

Βλ. ἀρ. 1.

22. Κόρδα, φοῦντα,
κι' ἄσπρα ποῦ 'ν' τα;

(Β. 347, 6. — Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 136. — Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 320, 250. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Κόντρα τσὶ φ. τσὶ τἆσπρα π.]).

Βλ. γρόσι 28. Ἐπὶ πτωχαλαζόνων, δαπανωμένων εἰς περιττὰ χάριν ἐπιδείξεως καὶ στερουμένων τῶν ἀναγκαίων. Ὑπόκειται πιθανῶς μῦθος περὶ ἀνδρὸς δαπανήσαντος ὅσα χρήματα εἶχεν εἰς πολυτελῆ ἐνδύματα.

24. Νά εἶχα ἄσπρα ν' ἀγόραζα ἕνα πουγγὶ νὰ βαζα τὰ ἄσπρα μου.

(Βάρνερ: ἄσπρα ?).

Παιγνιώδης ὁμολογία πενίας δι' ὀξυμώρου σχήματος. Πρβλ. τὰς ἑξῆς ἀλλογλώσσους παρ. **Γαλλ.** Qui n'a point d'argent, ne lui faut point de gibecière (Legai 48). — **Ἀγγλ.** He that hath no money needeth no pursse = κεῖνος ποῦ δὲν ἔχει χρήματα δὲ χρειάζεται σακκοῦλα (W. I, 1514, 1107). — **Γερμαν.** Wer kein Geld hat was nutzt dem die Börse = ὅποιος δὲν ἔχει χρήματα τί νὰ τὴν κάμῃ τὴ σακκοῦλα. (αὐτ.).

25. Ὅγοιος ἔχει ἄσπρα ὅ τι θέλει κάνει.

(Χίου. Καν. 273, 459 [κάμνει.]).

Πρβλ. ἀρ. 12. 13, ἀρζὰν 1, ἔχω 180. 181, παρᾶς 17, φλωρὶ 4. Μία τῶν πολλῶν καὶ κοινοτάτων γνωμῶν περὶ τῆς παντοδυναμίας τοῦ πλούτου. Παραπλησία ἀρχαία παροιμία: «ὅκκ' ἀργύριον ᾖ πάντα θεῖ κἠλαύνεται» (Σχολ. Ἀριστοφ. Ἐκκλ 109. Ἀποστόλ. 1156. 1286.

Σουίδ. λ. θεῖ. Ἀρισταινέτ. Ἐπιστ. Α΄, 14. Ἐπιχάρμ. ἀπ. 216 Kaibel). Παροιμιώδης δ'ἐγένετο καὶ ἡ ῥῆσις τοῦ Θεόγνιδος 717: «πλοῦτος πλείστην πᾶσιν ἔχει δύναμιν». Διότι ταύτην εἶχεν ἴσως κατὰ νοῦν ὁ Εὐριπίδης λέγων: «Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα | δύναμίν τε πλείστην τῶν ἐν ἀνθρώποις ἔχει» (Φοίνισ. 439. Βλ. καὶ Πλουτάρχ. π. τῆς εἰς τὰ ἔγγ. φιλοστ. 4 σ. 497 β) καὶ: «σκοπῶ τὰ χρήμαθ' ὡς ἔχει μέγα σθένος» (Ἠλέκτρ. 426). Βλ. καὶ Δίφιλον παρὰ Στοβ. ΚΑ΄, 17 (Meineke FCG. IV, 423. Kock CAF. II, 573, 103): «ἰσχυρότερον κρίνω τὸ χρυσίον πολύ· | τὰ πάντα τούτῳ τέμνεται καὶ πράττεται». Σοφοκλ. ἀπ. 85 N. (παρὰ Πλουτάρχ. πῶς δεῖ ποιημ. ἀκ σ. 21 β. Στοβ. ΚΑ΄, 27): «δεινὸς γὰρ ἕρπειν πλοῦτος ἔς τε τἄβατα | καὶ πρὸς τὰ βατά, χὠπόθεν πένης ἀνὴρ | μηδ' ἐντυχὼν δύναιτ' ἂν ὧν ἐρᾷ τυχεῖν».

Παραπλήσιαι νεώτεραι παροιμίαι. **Ἰταλ.** Ghi ha danari, ha ciò ch'e' vuole = ὅποιος ἔχει χρήματα ἔχει κεῖνο ποῦ θέλει (Monosini παρὰ Suringar 311, 168). Chi ha quattrini, ha tutto = ὅποιος ἔχει ὅβολα, ὅλα τὰ ἔχει (τοσκαν. Giusti 249. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pitrè III, 257). Cu li dinari si fannu tutti cosi = μὲ τὰ χρήματα γίνονται ὅλα τὰ πράματα (σικελ. Pitrè αὐτ μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν. Βλ καὶ D. I, 562. 564 καὶ τ. II σ. 469). Coi soldi in man, se fa quel che se vol = μὲ τοὺς παράδες 'ς τὸ χέρι γίνεται κεῖνο ποῦ θέλει κἀνεὶς (βενετ. Pasqualigo 97). Cu' havi dinari fa chiddu chi voli, accata cavaddi e va unni voli = ὅποιος ἔχει χρήματα κάνει ὅ τι θέλει, ἀγοράζει ἄλογα καὶ πάγει ὅπου θέλει. (σικελ. Pitrè III, 256 μετὰ παραλλαγῶν). Cu' ha dinari fa chi voli, mancia quali piattu voli, e pigghia la figghia di chi voli = ὁπῷχει χρήματα κάνει ὅ τι θέλει, τρώγει ὅ τι φαγεῖ θέλει καὶ παίρνει τὴν κόρη ὁποιανοῦ θέλει. (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Qui a argent il fait ce qu'il veut (Leroux II, 380). Argent a droit partout (αὐτ 110). Argent fait tout (αὐτ. 111). A pecunes et à denier ne puet rien denier (αὐτ.). On fait tout par argent. (Suringar 309, 168). On vient a bout de tout par argent (αὐτ. 310, 168). — **Ἱσπαν.** Quien dinero tiene, alcança lo que quiere = ὅποιος ἔχει χρήματα κατορθώνει ὅ τι ἐπιθυμεῖ (D. I, 559). — **Πορτογαλ.** Quem dinheiro

tiver, fará o que quizer=ὅποιος θὰ ἔχῃ χρήματα θὰ κάμῃ ὅ τι ἐπιθυμεῖ (αὐτ.). Tudo pode o dinheiro=ὅλα μπορεῖ (νὰ κάμῃ) τὸ χρῆμα (αὐτ. 564).—**Ῥαιτορωμ.** Chi bain peja, bain gioda =ὅποιος καλὰ πληρώνει, καλὸ λαβαίνει. (αὐτ. 559).—**Δαν.** For Penge og gode Ord kan man faae Alting=μὲ χρήματα καὶ καλὰ λόγια μπορεῖ κἀνεὶς ν' ἀποχτήσῃ ὅλα (αὐτ. 562).—**Νορβηγ.** Fyre gode Ord og Peng fær ein alt, som ein treng=μὲ καλὰ λόγια καὶ χρήματα ἀποχτᾷ κἀνεὶς ὅλα ὅσα χρειάζεται (αὐτ.). —**Σουηδ.** Penningen förmår allt=τὸ χρῆμα μπορεῖ ὅλα νὰ τὰ κάμῃ (αὐτ. 564).—**Ὁλλανδ.** Voor geld en goede woorden is er nog al wat te koop (kan men overal te regt komen)= μὲ χρήματα καὶ καλὰ λόγια μένει πάντα κἄτι ν' ἀγοράσῃ κἀνείς· ἢ, μπορεῖ κἀνεὶς παντοῦ νὰ οἰκονομηθῇ (W. I, 1478, 190). Die Geld heeft, kan wat koopen=ὅποιος ἔχει χρήματα μπορεῖ κἄτι ν' ἀγοράσῃ (D. I, 559).—**Γερμαν.** Wer geld hat, thut was er will =ὅποιος ἔχει χρήματα κάνει ὅ τι θέλει (W. I, 1511, 1043. Βλ. καὶ 1512, 1069. 1074). För Geld is alles to kriegen=μὲ χρήματα ὅλα ἀποχτειῶνται (αὐτ. 1477, 169). Für Geld und gute Worte kann man alles haben=μὲ χρήματα καὶ καλὰ λόγια μπορεῖ κἀνεὶς ὅλα νὰ τὰ ἔχῃ (αὐτ. 1478, 190. Διαλεκτικαὶ παραλλαγαὶ παρὰ D. I, 562). Geld macht alles=τὸ χρῆμα κάνει τὰ πάντα (W. I, 1484, 353).—Das geldt vberwindet alle ding=τὸ χρῆμα ὑπερνικάει κάθε πρᾶμα (αὐτ. 1475, 90). Das liebe Geld kann alles= τὰ καλμένα τὰ χρήματα μποροῦν (νὰ κάνουν) ὅλα (αὐτ. 102. Βλ. καὶ 101. 1487, 451. 452. 1493, 591). Gold thut alles=τὸ χρυσάφι κατορθώνει ὅλα (αὐτ. 1791, 101. Βλ. καὶ αὐτ. 1792, 104).—**Ἰνδικὴ** γνώμη: «Οὔτ' ἐπιστήμη, οὔτε τέχνη, οὔτε σοφία, οὔτε μηχανή, οὔτε μὴν νίκη ἐστίν, ἃ ταῦτα πάντα κτητὰ οὐ γίνονται τῷ πλοῦτον ἔχοντι παρὰ τῶν μὴ ἐχόντων» (Χιτοπαδάσσα σ. 8 μετάφρ. Δ. Γαλανοῦ).

26. Ὅποιος ἔχει ἄσπρα
κάνει Πάσχα.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. γρόσι 12.

27. Οὔτε ἄσπρο 'ς τὸ πουγγί, οὔτε ντέρτι 'ς τὴν καρδιά.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 152).

Βλ. γρόσι 22.

28. Ποῦ δὲ λυπᾶται τἆσπρό του ἕν' ἄσπρο δὲν ἀξίζει.
(Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη).

Ὁ μὴ φειδόμενος τῶν χρημάτων του εἶναι οὐτιδανός.

29. Τἆσπρα ἄστρια κατεβάζουν.
(Πόντου. Ἑπτάλ. 352, 34).

Βλ. ἀρ. 34.

30. Τἆσπρα γιὰ ταῖς κακαῖς μέραις τἀνθρώπου.
(Β. 293, 123).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

31. Τἆσπρα γιὰ ταῖς μαύραις μέραις.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1893).

Παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 4. 11. 30. 37. 39, γρόσι 3, πρβλ. χρήματα 2, δουλεύω 6. 20. Ταμίευε δηλ. χρήματα ἐν καιρῷ ἵνα ἔχῃς ἐν ἀνάγκῃ. Ὁμοία καὶ ἡ διατύπωσις τῆς βυζαντινῆς ἐν λ. χρήματα 2, ἀλλ' ἐν τῇ προκειμένῃ ἡ ἀντίθεσις εἶναι ἐναργεστέρα καὶ τεχνικωτέρα διὰ τὴν διττὴν ἔννοιαν τῆς λέξεως ἄσπρα. Ὁμοίας παροιμίας, ἐκ τῶν Ἑλλήνων πιθανῶς παραλαβόντες, παρ' οἷς ἀπὸ τῶν μέσων χρόνων εἶναι ἐν χρήσει, ἔχουσι καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἑλληνικῆς χερσονήσου, καὶ πρὸς τούτοις οἱ Βενετοὶ καὶ οἱ Ῥῶσοι.— **Ἀλβαν.** Μπαιρ ισ'ται παράι ιμπάρδαι, παιρ dίταζαι ται ζέζαι=ὁ παρᾶς εἶναι καμωμένος ἄσπρος γιὰ μαύραις μέραις (Κουλουριώτ. 163). Παρὰ ι μπάρδαι παιρ dίται ται ζέζαι=ἄσπρο παρᾶ γιὰ ταῖς μαύραις μέραις (Hahn 151, 5).— **Ἰταλ.** Salva le monede bianche per le zornae negre =φύλαγε τἆσπρα χρήματα γιὰ τοῖς μαύραις μέραις (βενετ. Pasqualigo 123).— **Ῥωμουν.** Μάζωνε ἄσπρα χρήματα γιὰ τοῖς μαύραις μέραις (Neue freie Presse 4581 παρὰ W. V, 1324, 1516).— **Σερβ.** Τἆσπρα φύλαγε γιὰ ταῖς μαύραις μέραις (Vuk σ. 297) — **Βουλγαρ.** Béli pari, ze cérni dni=ἄσπροι παράδες γιὰ μαύραις μέ-

ραις (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ). — **Ῥωσ.** Φύλαγε τὰ λεφτὰ γιὰ τὴ μαύρη μέρα (Dal I, 111). Πρέπει κἀνεὶς νὰ φυλάγῃ ἕνα λεφτὸ γιὰ τὴ μαύρη (κακὴ) μέρα (W. III, 1271, 145· ἂν καὶ ὁ ἐκδότης καταχωρίζει τὴν παροιμίαν μεταξὺ τῶν γερμανικῶν, ὅμως πιθανώτατα εἶναι ῥωσική). — **Τουρκ.** Ακ ακτσ'ὰ, καρὰ γιουν ιτσ'οὺν dερ = ἄσπρο γρόσι εἶναι γιὰ μαύρη ἡμέρα (Davis 25. Merx 9. Decourdemanche 190). Ακ ακτζὲ καρὰ κιοὺν ιτζίντιρ = ἄσπρα γρόσια γιὰ μαύραις ἡμέραις (Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

32. Τἆσπρα κάνουν τὸν ἀκριβὸ φτηνό, τὸ γέρο παλληκάρι, κάνουν καὶ τὸν ἀνήξερο νὰ ξέρῃ πᾶσα χάρη.

(Β. 293, 126).

Αἱ ἐν ἀρχῇ τοῦ πρώτου στίχου δύο λέξεις «τἆσπρα» παρέλκουσι καθιστῶσαι ὑπέρμετρον αὐτόν· καὶ ἐκ τούτου δὲ πρόδηλον φαίνεται ὅτι ἡ παροιμία ἐλήφθη ἐκ μακροτέρου τινὸς στιχουργήματος, ἀφοῦ τὸ ὑποκείμενον τῶν δύο ῥημάτων ἔκειτο ἐν προηγουμένῳ στίχῳ. Εἶναι δὲ τὸ ποίημα ὁ Ἐρωτόκριτος (Μέρ. Α΄ στ. 533 κἑ.). ὅπου ὅμως ἡ δύναμις τοιαύτης θαυμασίας μεταβολῆς ἀποδίδεται εἰς τὸν ἔρωτα καὶ ὄχι εἰς τὰ χρήματα, ὡς ὑπὸ τῆς παροιμίας:

Κάνει τὸν ἀκριβὸ φθηνό, τὸν ἄσχημο ἐρωτάρη,
κάνει καὶ τὸν ἀνήμπορο ἄνδρα καὶ παλληκάρι·
τὸν φοβιτσιάρην ἄφοβο, πρόθυμο τὸν ὀκνιάρη,
κάνει καὶ τὸν ἀκάτεχον νὰ ξεύρῃ κάθε χάρη.

Ἐννοεῖ δ' ἡ παροιμία, ὅτι διὰ τῶν χρημάτων ὁ μὲν φειδωλὸς μεταβάλλεται εἰς γενναιόδωρον, ὁ δὲ γέρων ἀνηβᾷ καὶ ὁ ἄγροικος γίνεται κομψὸς καὶ χαρίεις. Πολλαχῶς ἐπανελήφθησαν ταῦτα καὶ ἐν παροιμίαις καὶ ἐν γνώμαις, ἐξ ὧν ἀναφέρομεν τὸ τοῦ Σοφοκλέους (ἀπ. 85 Nauck παρὰ Στοβ. ΚΑ΄, 27): «καὶ γὰρ δυσειδὲς σῶμα καὶ δυσώνυμον | γλώσσῃ σοφὸν τίθησιν (τὰ χρήματα) εὔμορφόν τ' ἰδεῖν»· καὶ τὸ τοῦ Ὁρατίου (Sat. II, 3, 94): Omnis enim res, | virtus, fama, decus, divina humanaque pulchris | divitiis parent; quas qui construxerit, ille | clarus erit, fortis, justus. Ἄξιαι δὲ μνείας εἶναι καὶ ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων Ἰνδῶν: «ᾧ τινι ἔστι πλοῦτος, οὗτος εὐγενής, οὗτος σοφός, οὗτος πολυμαθής, οὗτος φιλόκαλος, οὗτος λόγιος,

οὗτος εὐειδής· ἅπασαι αἱ ἀρεταὶ ὑποκείμεναί εἰσι τῷ πλούτῳ» (Βατριχαρῆ Ἠθολογίαι 44 ἐν Προδρόμῳ Ἰνδικῶν μεταφράσεων Δ. Γαλανοῦ σ. 15)· «ᾧ τινί ἐστι χρήματα, οὗτος εὐγενής, οὗτος εὐμαθὴς» (αὐτ. σ. 95)· «ὅτῳ πλοῦτος οὗτος ἀνήρ· ὅτῳ πλοῦτος, οὗτος ἐν κόσμῳ σοφός» (Χιτοπαδάσσα μεταφρ. Γαλανοῦ σ. 8. Βλ. καὶ Hitopadescha übersetzt v. J. Schoenberg, Wien 1884 σ. 41).

33. Τᾶσπρα κάνουν στρογγυλαῖς δουλειαῖς.

(Β. 293, 129 [κάνουσι]).

Δι' ἀφειδοῦς δαπάνης πᾶσα ἐργασία γίνεται ἀκριβὴς καὶ ἀρτία.

34. Τᾶσπρα κατεβάζουν τᾶστρα.

(Β¹. 114, 26 [τὰ ἄ.] — Β. 293, 127 — Σύμης. ΚΠ. Η'. 483, 23 [κατιβάζουν] — Κωνσταντινουπόλεως. Ἡμερ. Ἀν 177, 6 [Τᾶ. ἄστρα κ.] — Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 184 [Τὰ ἄ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. - Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. ἀρ. 29. Εἰς ἔνδειξιν τῆς μεγάλης δυνάμεως τῶν χρημάτων φέρεται καὶ ἡ καθαίρεσις τῶν ἄστρων, γινομένη βεβαίως διὰ μαγισσῶν, αἵτινες πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν μαγγανειῶν λαμβάνουσι πολλὰ χρήματα. Ἡ παροιμία ἐπλάσθη κυρίως χάριν τῆς παρηχήσεως, ἀλλ' ἡ δοξασία περὶ καθαιρέσεως ἄστρων ὑπὸ μαγισσῶν φέρεται παρὰ τῷ καθ' ἡμᾶς λαῷ, ἐνῷ οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι μόνην τὴν σελήνην κατέσπων θεσσαλαὶ μάγισσαι (Βλ. τὰς μαρτυρίας ἐν τῇ ἐμῇ διατριβῇ Der Mond in Sage und Glauben der heutigen Hellenen ἐν W. H. Roscher Ueber Selene u. Verwandtes. Lpz. 1890 σ. 174 κἑ.).

35. Τᾶσπρα μιλοῦν, τᾶσπρα λαλοῦν, τᾶσπρά 'ν 'ποῦ κουβεντιάζουν.

(Β. 61, 123 [Τᾶ. λαλοῦν, τᾶ. μιλοῦν] — Πτζ. 312, 1168. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Πρβλ. ἀρ. 20ᵃ, γρόσι 9. 10 καὶ τὰς αὐτόθι ἀναγραφομένας παραλλαγάς, φτωχὸς 115. Εἰς μόνους τοὺς πλουσίους προσέχουσιν οἱ ἄνθρωποι καὶ τοὺς λόγους αὐτῶν ἐπαινοῦσι, καὶ μωροὺς καὶ ἀσυνέτους ὄντας· καὶ ὅτι παντὸς λόγου εὐγλωττότερον λαλοῦσι τὰ χρήματα, καὶ πᾶσα ἀντίρρησις δι' αὐτῶν καταπαύεται. Παραπλησία ἡ ἀρχαία

παροιμία: «Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσιν» λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων μέν, δι' ὑπερβολὴν δὲ πλούτου παρρησιαζομένων (Διογενιαν. 193. Βι. 82. Γρηγ. Κύπρ. 30. Μόσχ. 29. Ἀποστόλ. 293. Σουίδ. λ. Κῶδ. Βατικ Κυστέρου 102). Ὅμοιαι γνῶμαι: «Χρυσοῦ λαλοῦντος πᾶς ἀπρακτείτω λόγος, | πείθειν γὰρ οἶδε κἂν πέφυκε μὴ λέγειν» (Γρηγορ. Ναζιανζ. Γνωμ δίστ. στ. 143 κέ. τ. II. σ. 155 καὶ παρ' Ἀποστολ 1738. Γεωργίδ. ἐν Boissonade An. Gr. I σ. 96). «Χρυσὸς γὰρ ἄρτι καὶ λαλεῖ γ' ἠδὲ σέβεται» (Πλωχείρου δραμ. 77 ἐν Euripidis etc. fragm. ed. Wagner). «Τοῦτ' (ἀργύριον) ἐὰν ἔχῃς, λέγε | πρὸς τοῦτ' εἰ βούλει, πάντα σοι γενήσεται, | φίλοι, βοηθοί, μάρτυρες, συνοικίαι» (Φιλήμονος ἀπ. 65. Kock CAF. II, 495 παρὰ Στοβ. LA', 13). Νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Ove parla l'oro, ogni lingua tace=ὅπου μιλεῖ τὸ χρυσάφι, κάθε γλῶσσα σωπαίνει (Suringar 36, 22. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 569). Quando l'oro parla la lingua non ha forza=ὅταν τὸ χρυσάφι μιλῇ, ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει δύναμη (Monosini παρὰ Suringar 35, 22).—**Γαλλ.** Où l'or parle, toute langue se tait (Suringar 36, 22). Où l'or abonde, ne sert langue feconde (D. I, 569). Rien de plus éloquent que l'argent comptant (αὐτ.).—**Πορτογαλ.** Aonde o ouro falla, tudo calla=ὅπου τὸ χρυσάφι μιλεῖ ὅλα σιωπαίνουν (αὐτ.)—**Ἀγγλ.** Money will do more than my lords letter=τὸ χρῆμα διορθώνει περισσότερα πράματα ἀπὸ τοῦ ἀφέντη τὸ γράμμα (Suringar, 36, 22), When gold speaks, you may hold your tongue=ὅταν τὸ χρυσάφι μιλῇ, νὰ κρατῆτε τὴ γλῶσσά σας (D. II σ. 469).—**Δαν.** Naar Guldet taler, maa fattig Mand tie=ὅταν τὸ χρυσάφι μιλῇ, πρέπει ὁ φτωχὸς νὰ σιωπαίνῃ (D. I, 569) Penge tale Mere, end tolv Tingmænd=τὸ χρῆμα μιλεῖ περισσότερο ἀπὸ δώδεκα δικηγόρους (W. I, 1508, 966). Naar Guld fører Ordet, saa gjelder ingen Viisdom=ὅταν τὸ χρυσάφι ἔχῃ τὸ λόγο, ἡ σοφία δὲν ἔχει πέραση (αὐτ. 1795, 192).—**Σουηδ.** När guldet förer ordet, gäller ingen visdom=ὁμ. (D. I, 569). När penningen talar tiger gemenligen hvar man=ὅταν τὸ χρῆμα μιλῇ σιωπαίνει συνήθως ὁ καθένας (αὐτ.).—**Ὁλλανδ.** Als geld spreekt, zoo zwijgt elk=ὅταν τὸ χρῆμα ὁμιλῇ, σιωπαίνει ὁ

καθένας (W. I, 1509, 980). Des penningcks ree'n klinct altijds best = τοῦ παρᾶ τὰ λόγια ἀντηχοῦν πάντοτε ὡραῖα (Suringar 36, 22). — **Γερμαν.** Redet Geld, so schweigt die Welt = ὅταν μιλῇ τὸ χρῆμα σιωπαίνει ὁ κόσμος (W. I, 1505, 866. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 1508, 965-968 παρὰ D. I, 569). Wo Gold redet, da hat die Zunge keine Macht = ὅπου μιλεῖ τὸ χρυσάφι, ἐκεῖ ἡ γλῶσσα δὲν ἔχει κἀμμία δύναμη (W. I. 1795, 191), Wo Gold redet, gilt alle übrige Rede nichts = ὅπου μιλεῖ τὸ χρυσάφι δὲν ἔχουν κἀμμίαν ἀξία ὅλοι οἱ ἄλλοι λόγοι (αὐτ. 192). Wann das Gold redet, so schweigt alle Welt still = ὅταν τὸ χρυσάφι μιλῇ, ὅλος ὁ κόσμος δὲν βγάνει τσιμουδιὰ (αὐτ. 1794, 156).

36. Τᾶσπρα ναι ποῦ κόφτουν λόγια, κ' ἡ φτώχεια γόνατα.
(Βάρνερ : ἄσπρα 3).

Ἀποτελεῖται ἐκ δύο παροιμιῶν οὐδὲν κοινὸν πρὸς ἀλλήλας ἐχουσῶν, πλὴν τοῦ συνδέοντος αὐτὰς κοινοῦ ῥήματος καὶ τῆς σκοπουμένης ἀντιθέσεως. Τῆς μὲν πρώτης παραλλαγὴν βλ. ἐν λ. παρᾶς 15, τῆς δὲ δευτέρας ἐν λ. λύπη 1. 2. Ἡ μὲν πτωχεία παραλύει τὸν ἄνθρωπον, καὶ καθιστᾷ αὐτὸν νωθρὸν καὶ ἀδρανῆ, τὰ δὲ χρήματα ἀποδεικνύουσι τοὺς λόγους περιττούς· τὰς μακρὰς λόγου χάριν συζητήσεις τοῦ πωλητοῦ καὶ τοῦ ἀγοραστοῦ περὶ τῆς ἀξίας πράγματός τινος διακόπτει ἀποτόμως μείζων προσφορὰ τοῦ τελευταίου, ἢ τὰ παράπονα καὶ τὰς μεμψιμοιρίας τοῦ ἀδικηθέντος καταπαύει χρηματικὴ ἀποζημίωσις.

37. Τᾶσπρα τὰ θέλει ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴ μαύρη μέρα.
(Leake 452, 74 [διὰ τὴν μαύρ' ἡμέραν.] — Ne. 123, 808 [ὁμ.] — Sanders 226, 74 [ὁμ.] — B¹ 114, 28 [Τὰ ἄ. θέλ' ὁ ἄ.]. — B. 293, 125 [Τᾶ. θέλει - γιὰ]).

Βλ. ἀρ. 31.

38. Τὸ κατράμι εἶναι χαζίρι, στεῖλε τᾶσπρα νὰ τὸ πάρῃς.
(Μεσσηνίας).

Βλ. ἀρ. 2.

39. Φύλαε τὰ ἄσπρα σου
γιὰ τοῖς μαύραις μέραις σου.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 325, 542).

Βλ. ἀρ. 31.

40. Χίλιοι 'ς τἆσπρο.

(Πτζ. 307, 1113).

Βλ. ἀρ. 14, ἄνθρωπος 29. 30, παρᾶς 2. Ἐπὶ ἀνθρώπων εὐτελεστάτων.

ἀσπράδα

1. Ἡ ἀσπράδα νικάει ἑφτὰ ἀσχημάδαις.

(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α' 120).

Ἡ λευκότης τῆς χροιᾶς θεωρεῖται ὡς τὸ κυριώτατον συστατικὸν στοιχεῖον τοῦ κάλλους, δυναμένη νὰ καλύψῃ πολλὰς ἀσχημίας. Ὁμοία ἡ Ἰταλ. A dona bianca belezza no ghe manca = 'ς τὴν ἄσπρη γυναῖκα δὲ λείπει ὀμορφάδα (βενετ. Pasqualigo 62. Bernoni Tradiz. σ. 212).

ἀσπρίζω

1. Ἀσπρίσαν τὰ βουνά, τὰ δυὸ γενῆκαν τρία.

(Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου).

Πληρεστέρα ἐν λ. μύλος 52α, ὅπου ἀναγράφονται καὶ ἄλλαι παραλλαγαί. Ἐξ αἰνίγματος παραπλησίου πρὸς τὸ τῆς Σφιγγός· αἰνιγματώδης δήλωσις τοῦ γήρατος, ὅτι αἱ τρίχες ἐλευκάνθησαν καὶ ἐπίκουρος εἰς τοὺς κλονουμένους πόδας προσελήφθη ἡ βακτηρία.

2. Ὅπ' βρέχι μαυρίζι,
ὅπ' χιουνίζ' ἀσπρίζ'.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν Βερναρδάκη).

Βλ. φαίνομαι 5.

3. Ὅπ' χιουνίζ' ἀσπρίζ'.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. φαίνομαι 5.

ἀσπροπρόσωπος

1. Ἐβγῆκεν ἀσπροπρώσωπος.

(Πανδώρ. Η', 422 [Μ' ἔβγαλες ἀσπροπρόσωπο.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 382. — Β. 66, 12. — Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 70, 86 [Ἐξῆβεν ἀ] — Γορτυνίας παρ' Ὄθ. Στασινοπούλου [Νά τος ἀ.] — Κοινοτάτη).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἄσπρος 28, πρόσωπο 10, κούτελο 1. Ἀσπροπρόσωπος μεταφορικῶς λέγεται ὁ αἰσίως περατώσας τὴν ἐπιχείρησιν, ἣν ἀνέλαβεν, ἰδίως ὁ διαχειρισθεὶς ξένην περιουσίαν καὶ δοὺς ἀκριβῆ λόγον τῆς διαχειρίσεως· ὁ ἔχων δηλ. λευκὸν καὶ ἄσπιλον τὸ πρόσωπον, ὁ μὴ ἐρυθριῶν διὰ τὰς πράξεις του. Ὅθεν καὶ εὐχή· «Πάντα μ' ἄσπρο πρόσωπο», ἢ ἁπλῶς «Ἀσπροπρόσωπος!» ἤτοι εἴθε πάντα τὰ ἔργα σου νὰ στέφωνται ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὅθεν ἡ φράσις «ἐβγῆκεν ἀσπροπρόσωπος» σημαίνει ὅτι ἐπιτυχῶς συνετέλεσέ τις ἔργον τι, ἢ δοὺς τὰς εὐθύνας ἀπέδειξεν ὅτι ἐντίμως διεχειρίσθη τὰ χρήματα, τὰ ὁποῖα τῷ ἐνεπιστεύθησαν. «Μ' ἔβγαλες ἀσπροπρόσωπο» = συνηγορήσας ὑπὲρ ἐμοῦ ἀπέδειξες τὴν ἀθωότητά μου. Λέγουσιν ἐπίσης «ἔχει καθαρὸ τὸ πρόσωπο» ἢ «τὸ μέτωπο» ἐπὶ ἀνδρῶν ἐντίμων μὴ φοβουμένων τὰς διαβολάς, παραπλησίως πρὸς τὸ γαλ. aller le front levé. Τὸ ἀντίθετον εἶναι μουντζουρωμένος, καὶ φράσις «τὰ μουντζούρωσε»· ὁ δ' ἀναιδής, ὁ ἀπολέσας τὸ ἐρύθημα, λέγεται καὶ νῦν χαλκοπρόσωπος· ἡ λέξις εἶναι ἐν χρήσει ἀπὸ τοῦ Ε΄ αἰῶνος μ. Χ Ἀνάλογοι φράσεις τῶν παλαιοτέρων εἶναι παρατρίβεσθαι τὸ μέτωπον, τρίβειν τὸ μέτωπον, καὶ λατιν. perfricare faciem, frontem, os (Otto 631).

Εἰρωνικῶς δὲ λέγεται ἡ προκειμένη παροιμιώδης φράσις καὶ ἐπὶ πονηρῶν ἐπιτηδείων, κατορθούντων ν' ἀποκρύψωσι τὴν ἐνοχήν των. Φέρεται δὲ καὶ ὁ ἀκόλουθος μῦθος: Ἕνας ποῦ εἶχε χίλια πρόβατα, ἀποφάσισε νὰ πάῃ 'ς τὸ χατζιλίκι, νὰ γίνῃ χατζής. Ἐκάλεσε τὸ λοιπὸν τὸν τσέλιγγά του, τοῦ παρέδωκε τὰ πρόβατα, τὸν ὡδήγησε τί πρέπει νὰ κάνῃ, ὡς ποῦ νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπὸ τὸ χατζιλίκι, καὶ τοῦ ἔκαμε καὶ πληρεξούσιο ἂν παρουσιαστῇ ἀνάγκη νὰ πουλῇ καὶ ν' ἀγοράζῃ. Ἅμα ἔφυγεν ὅμως αὐτός 'ς τὸ ταξίδι, ὁ τσέλιγγας τὰ ἔβαλε τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ σὲ λίγο διάστημα τὰ ξεπάστρεψε. Μετὰ καιρὸ ἐγύρισε ὁ χατζὴς καὶ μερικοὶ φίλοι τοῦ τσέλιγγα ἔτρεξαν καὶ τοῦ ἔδωκαν εἴδηση, γιὰ νὰ λάβῃ τὰ μέτρα του. «Ἔννοια σας, τοὺς λέγει ἐκεῖνος, ἐγὼ θὰ παρουσιαστῶ καὶ θὰ δώσω σωστὸ λογαριασμό, καὶ θὰ ἰδῆτε

πῶς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος». Ἀμέσως τὸ λοιπόν, γεμίζει μιὰ καρδάρα γιαοῦρτι, τὴν παίρνει 'ς τὸ χέρι καὶ πάει 'ς τοῦ χαντζῆ. Ἔβαλε τὴν καρδάρα μὲ τὸ γιαοῦρτι μπροστά του ἀπάνω 'ς τὸ τραπέζι, τρέχει τὸν ἀγκαλιάζει, τὸν φιλεῖ, καὶ ἀρχίζει μὲ ξεφωνητὰ καὶ λέγει· «Ἄχ χαντζή μου, ἄχ χαντζή μου, δὲν ξέρεις καὶ μὴν τὰ ῥωτᾷς τί ἔμαθα καὶ τί τραύηξα! Ἅμα ἔφυγες, ἐπέρασαν κάμποσαις ἡμέραις καὶ ἦρθαν καὶ μοῦ εἶπαν πῶς ἐπνίγης. Ἐγὼ τότε λέγω, ὁ ἀφέντης μου ἐπνίγηκε, τὸ πρῶτο ποῦ πρέπει νὰ κάμω εἶναι νὰ φροντίσω γιὰ τὴν ψυχοῦλά του. Καὶ ἐμοίρασα 'ς τοὺς φτωχοὺς τὰ πεντακόσια πρόβατα γιὰ νὰ σὲ συχωρᾶνε. Ὕστερα ὅμως ἐμάθαμε πῶς ἐγλύτωσες, καὶ ἀπὸ τὴ χαρά μου ἐμοίρασα καὶ τὰ ἄλλα πεντακόσια εἰς τοὺς φτωχοὺς γιὰ νὰ τὰ φᾶνε εἰς τὴν ὑγείαν σου καὶ νὰ εὐχαριστήσουν τὸ θεό, ποῦ σ' ἔχει καλά. Καὶ μόνον αὐτὴ τὴν καρδάρα ἐκράτησα ἀπὸ ὅλη τὴ στάνη, καὶ σοῦ τὴν ἔφερα». Ὁ χαντζὴς ν' ἀκούσῃ αὐτά, ἔγινε ἔξω φρενῶν, καὶ τὸν ῥωτᾷ μὲ θυμό. «Ὥστε πᾶνε ὅλα τὰ πρόβατα;—Ναί, ναί, χαντζή μου». Δὲν ἐβάστηξε ἐκεῖνος, ἁρπάζει τὴν καρδάρα ποῦ ἦταν μπροστά του καὶ τὴ φορεῖ 'ς τὸ κεφάλι τοῦ τσέλιγγα· χύθηκε τὸ γιαοῦρτι ἀπάνω του, τοῦ καμε τὰ μοῦτρά του κάτασπρα. Ἐκεῖνος τὸ βαλε ἀμέσως 'ς τὰ πόδια. Οἱ φίλοι του ἀπὸ περιέργεια νὰ μάθουν τὸ ἀποτέλεσμα, τὸν περίμεναν ἀπόξω ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ σὰν τὸν εἶδαν, «Ἐ! τσέλιγγα, τοῦ λένε, πῶς τὰ κατάφερες;—Δὲ σᾶς εἶπα, τοὺς λέει πῶς θὰ βγῶ ἀσπροπρόσωπος; Νά με ἀσπροπρόσωπος»! (Γορτυνίας παρ' Ὄθωνος Στασινοπούλου). Κατὰ τὴν παρὰ Βενιζέλῳ παραλλαγὴν τοῦ μύθου ὁ κύριος τῶν προβάτων ἦτο Ὀθωμανὸς ἐκ Σμύρνης, ὅστις προτιθέμενος νὰ μεταβῇ ὡς προσκυνητὴς εἰς Μέκκαν παρέδωκε ταῦτα πεντήκοντα ὄντα εἰς ἄλλον ὀθωμανὸν φίλον του. Οὗτος δὲ πωλήσας αὐτὰ καὶ σφετερισθεὶς τὰ χρήματα, ὡς δικαιολογίαν ἔφερεν ὅτι μαθὼν ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ πανώλους ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διένειμε τὰ ἡμίση τῶν προβάτων εἰς τοὺς πτωχούς, ἵνα δεηθῶσιν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας του· πληροφορηθεὶς δὲ ὕστερον ὅτι ἐθεραπεύθη μὲν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀλλ' ἐνόσησε καὶ πάλιν ἐν Μέκκα, καὶ πεποιθὼς ὅτι αἱ εὐχαὶ τῶν πτωχῶν τὸν ἔσωσαν διένειμε καὶ τὰ ὑπόλοιπα πρόβατα διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ὁ προσκυνητὴς ἀγανακτήσας διὰ τὴν ἀναίδειαν τοῦ ἀνθρώπου ἔχυσε τὸ δοχεῖον τοῦ ὀξυγάλακτος κατὰ τοῦ προσώπου

του καὶ τὸν ἀπέπεμψε τῆς οἰκίας. Ἐκεῖνος ἐξῆλθεν ἀπαθῶς, καὶ πρός τινα ἐρωτήσαντα αὐτὸν τίνος ἕνεκα τὸν περιέχυσαν οὕτως, ἀπεκρίθη· «Ἄ φίλε μου, ὅποιος δίνει καλὸ λογαριασμό, βγαίνει ἀσπροπρόσωπος». Παραπλήσιος καὶ ὁ τουρκικὸς μῦθος παρὰ Μυρσιλίδῃ.

Ὁ Κοραῆς (Ἄτακτ. Β΄ σ. 71) εὐστόχως παραβάλλει πρὸς τὴν φράσιν μὲ «ἄσπρο πρόσωπο» τὸ τοῦ Ἀριστοφάνους (Ἱππ. 548-550): «ἵν' ὁ ποιητὴς ἀπίῃ χαίρων, | κατὰ νοῦν πράξας φαιδρὸς λάμποντι μετώπῳ». Ὅμοιαι παροιμιώδεις φράσεις: **Γαλλ.** Sortir d'une affaire blanc comme neige (Littré λ. blanc 9). Se faire blanc de son épée (αὐτ.). Il n'est pas blanc (αὐτ.).—**Ῥωμουν.** A scapà cu fatsa curata=ξέφυγε μὲ τὸ πρόσωπο καθαρὸ (Zanne 3299). Cu obraz curat=μὲ καθαρὸ πρόσωπο (αὐτ. 4154).—**Γερμαν.** Er hat sich weiss gebrannt=ἐκάη ὡς ποῦ ἄσπρισε ἤτοι ὑποστὰς τὴν διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμασίαν ἀπέδειξε τὴν ἀθωότητα του (W. V, 147, 19. Βλ. αὐτ. 148, 28. 29. Grimm λ. brennen 2c).—**Τουρκ.** Χισάμπι πακ ολανὶν γιοζοὺ ακ ολοὺρ=ἐκείνου πῶχει καθαρὸ τὸ λογαριασμό του καὶ τὸ πρόσωπό του γίνεται ἄσπρο (Μυρσιλίδης σ. 286).

2. Μὶ γιγοῦρτι νὰ νιφτοῦμι,
ἀσπρουπρόσουποι νὰ βγοῦμι.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναδάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην, ἄσπρος 28.

ἄσπρος

1. Αἱ ἄσπραις τρίχες δὲν κάμνουσι τὴν γνώση.
(Β. 4, 32).

Πρβλ γνώση 20. Ὅτι αἱ πολιαὶ δὲν εἶναι πάντοτε τεκμήριον συνέσεως· κατηγορηματικώτερον δ' ἄλλαι παροιμίαι ὀνειδίζουσιν ὡς μωροὺς τοὺς γέροντας (βλ. γέρος 67). Ἡ παροιμία εἶναι παράφρασις μέρους τῆς γνώμης τοῦ Μενάνδρου (παρὰ Στοβ ΝΒ΄, 10. Ἀποστολ. 1239n. W. Meyer 442, 14. Meineke FCG. IV, 258. Kock CAF. III, 190, 639): «Οὐχ αἱ τρίχες ποιοῦσιν αἱ λευκαὶ φρονεῖν, | ἀλλ' ὁ τρόπος ἐνίων ἐστὶ τῇ φύσει γέρων». Ὅμοιαι γνῶμαι: Μενάνδρ. Μο-

νόστ. 705 (Meineke FCG. IV, 360): «Πολιὰ χρόνου μήνυσις, οὐ φρονήσεως». Ἡρώνδ. Α΄, 67: «τὰ λευκὰ τῶν τριχῶν ἀπαμβλύνει | τὸν νοῦν». Publil. Syr. 743 (590 Ribbeck): Sensus, non aetas invenit sapientiam

Ὅμοιαι νεώτεραι παροιμίαι: **Ἰταλ.** A testa bianca spesso cervello manca=ἀπὸ ἄσπρο κεφάλι συχνὰ λείπει μυαλὸ (Giusti 145). A testa vranca spissu lu sennu manca=ἀπὸ ἄσπρο κεφάλι συχνὰ λείπει γνώση (σικελ. Pitrè II, 292).—**Ἀγγλ.** Wisdom goes not always by years=ἡ γνώση δὲν πάει πάντα μαζὶ μὲ τὰ χρόνια (W. V, 743, 20).—**Δαν.** Alderdom beskytter ikke mod Daarskab=τὰ γεράματα δὲν προφυλάγουν ἀπὸ τὴν τρέλλα (D. I, 78). ålderdom og Dårleghed skils inte altid ad=τὰ γεράματα κ' ἡ τρέλλα δὲν εἶναι πάντα χωριστὰ (αὐτ. II σ. 448) —**Σουηδ.** ålderdom skyddar ej mot dårskap=τὰ γεράματα δὲν προφυλάγουν ἀπὸ τὴν τρέλλα (W. V. 743, 20). ålder hindrar intet dårskapen =ἡ ἡλικία δὲν ἐμποδίζει τὴν τρέλλα (D. I, 78).—**Ὁλλανδ.** Ouderdom schaadt voor dwaasheit niet=τὰ γεράματα δὲν βλάβουν τὴν τρέλλα (W. I, 59, 20).)—**Γερμαν.** Alter macht zwar immer weiss, aber nicht immer weis'=ἡ ἡλικία ἀσπρίζει πάντα, ἀλλὰ καὶ δὲ φρονιμεύει πάντα (αὐτ. 18). Alter schadet der Thorheit nicht=ἡ ἡλικία δὲν βλάβει τὴν τρέλλα (αὐτ. 20. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 7. 60, 21. 62, 90. V, 745, 160. 746, 171. 182).—**Βουλγαρ.** Bráda pobeljáva, diado poludiáva=ἡ γενειάδα ἀσπρίζει, ὁ γέρος κουτιαίνει (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ).—**Τουρκ.** Ἡ γνώση ἀναπληρώνει τἆσπρα γένεια, μὰ τἆσπρα γένεια δὲν ἀναπληρώνουν τὴ γνώση (Decourdemanche 840).

2. Ἄσπρα μαλλιά, μαῦρα γαμήσια.
(Κα. 822. — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη [Ἄσπραις τρίχες]).

Βλ. ἀρ. 3. 4.

3. Ἄσπρα μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς,
μαῦρα μαντᾶτα τῆς ψωλῆς.
(Πελοποννήσου).

Βλ. ἀρ. 2. 4.

4. Ἄσπρα μαλλιὰ τοῦ κεφαλιοῦ,
κακὰ μαντᾶτα τοῦ μουνιοῦ.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 2. 3.

5. Ἄσπρ' εἶνι τσὶ τοῦ Γιαννάκι γι' ὄρθα.
(Μυτιλήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Πρβλ. ἀρ. 10. 7. Εἰρωνικῶς πρὸς τοὺς ἐπαινοῦντας, ὡς ὡραίας, γυναῖκας λευκὰς μὲν τὴν χροιάν, τὰ δ' ἄλλα δυσειδεῖς. Αἱ λευκαὶ ὄρνιθες δὲν ἔχουσι πολλὴν ἀξίαν (βλ. ἀρ. 7).

6. Ἄσπρη κατάσπρη δὲ φελᾷ, σὰν πατημένο χιόνι·
μελαχρινὴ καὶ νόστιμη, γλυκειὰ σὰν τὸ πεπόνι.
(Zaviziano, Sul tipo arvano-ellenico. Corfù. 1869 σ. 172 ["Α. παράσπρη δὲ φελᾷς — νόστιμη, σὰν τὸ γλυκὸ πεπόνι.] — Κα. 829 [φελᾷς] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 10. 15. Ἂν καὶ ἡ λευκότης τῆς χροιᾶς καλύπτει τὴν ἀσχημίαν τοῦ προσώπου, κατ' ἄλλην παροιμίαν (ἀσπράδα 1), ὅμως ἐν συγκρίσει πρὸς ἀλλήλας ὑπερτέρα ἀνακηρύσσεται ἡ εὐειδὴς μελαχρινὴ τῆς λευκῆς γυναικός. Ἐν ταῖς παραλλαγαῖς τῆς παροιμίας ἡ μὲν λευκὴ παρομοιάζεται πρὸς εὐτελῆ λευκὰ ἀντικείμενα, μάλιστα τὴν χιόνα, ἡ δὲ μελαγχρινὴ πρὸς πολύτιμα μέλανα. — Ἡ παροιμία φέρεται καὶ ὡς κωμαστικὸν ἆσμα παρὰ Passow σ. 494, 119. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 20 στ. 450-1. 1876 σ. 21 στ. 458-9 (Πρβλ. καὶ Passow σ. 494, 119 α. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 20 στ. 452-3. 454. 1876 στ. 460-1. 462 ἐν οἷς ὁ δεύτερος στίχος εἶναι διάφορος). — Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Xe megio na mora co tuti i so ati, che una bianca con çento ducati = κάλλια ναι μιὰ μαυρειδερὴ μ' ὅλα της τὰ παιχνίδια παρὰ μιὰν ἄσπρη μ' ἑκατὸ φλωριὰ (βενετ. Pasqualigo 62). Val più 'na moretina int'una gamba, che n'è una biancolina grossa e granda = ἀξίζει πλειότερο μιὰ μελαχρινοῦλα κοντούτσικη παρὰ μιὰν ἀσπρουλιάρα χοντρὴ καὶ ψηλὴ (ἐπίσης, αὐτ.). La niura è caddusa, e la bianca è sdignusa = ἡ μαυρειδερὴ εἶναι τσουπωτὴ καὶ ἡ ἄσπρη εἶναι σιχαμένη (σικελική, Pitrè I, 169).

7. Ἄσπρη κόττα 'ς τὴν αὐλή σου καὶ γεννήσῃ μὴ γεννήσῃ.

(Bartholdy II, 149. — B. 34, 437 [αὐ. μου κι' ἂς γ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη.

Βλ. κόκορης 4, ὄμορφος 1. 8α. Ἀντίθετος ταύτης εἶναι ἡ ἑπομένη, ἄλλην δ' ἔννοιαν ἔχουσιν, καίτοι ὁμοίαν τὴν διατύπωσιν, αἳ ἐν λ. μαῦρος 6. 10. Ἐννοεῖ ἡ παροιμία ὅτι εὐτυχὴς εἶναι ὁ νυμφευόμενος ὡραίαν γυναῖκα, καὶ ἂν ἀκόμη αὕτη εἶναι στεῖρα. Σημειωτέον ὅτι ὡς βεβαιοῖ ἀρχαῖός τις συγγραφεὺς (Columel. 8, 2, 7) αἱ λευκαὶ ὄρνιθες δὲν εἶναι γόνιμοι (πρβλ. καὶ ἀρ. 7). Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἡ ῥωμαϊκὴ παροιμία: gallinae filius albae (Iuvenal. 13, 141) λεγομένη ἐπὶ τῶν ἀεὶ εὐτυχούντων, καὶ τοῦτο ἴσως διότι σπανιωτάτη ἐθεωρεῖτο ἡ εὕρεσις λευκῶν ὀρνίθων εὐτόκων (Πρβλ. Ruperti εἰς Ἰουβενάλην). — Ἀλλ' ἴσως, ὡς περὶ τῆς μαύρης κόττας (βλ. μαῦρος 6. 10), ὑπάρχει που καὶ περὶ τῆς λευκῆς ἡ πρόληψις ὅτι φέρει εὐτυχίαν εἰς τὸν οἶκον. Τοιαύτη πρόληψις ἐπικρατεῖ ἐν Reingers τῆς Κάτω Αὐστρίας (Βλ. Germania 1875. τ. XX σ 353).

8. Ἄσπρη κόττα ἢ μαύρη κόττα, κόττα νά ν' ποῦ νὰ γεννάῃ.

(Κα. 828).

Ἀντίθετος τῆς προηγουμένης. Ἀδιάφορον ἂν ἡ σύζυγος εἶναι εὐειδὴς ἢ ἄσχημος, λευκὴ ἢ μελαγχρινή, φθάνει μόνον νὰ εἶναι ἱκανὴ πρὸς παιδοποιίαν.

9. Ἄσπρο εἶναι καὶ τὸ χιόνι, μὰ τὸ κοτσιλᾶν οἱ κότταις.

(Κα. 831).

Βλ. ἀρ. 10. 11. 15.

10. Ἄσπρο εἶναι καὶ τὸ χιόνι.

(Βλ. Κατζιούλ. 1390. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 380 — Κ. α', 42. — Κ. β', 9. — Νε. 14, 100. — Β'. 9, 103. — Β. 34, 441 [εἶν' |).

Βλ. ἀρ. 9. 11. 12. 13. 15. 16. πρβλ. ἀρ. 5. 6. Ἐπὶ ὡραίων ἀλλ' εὐτελῶν πραγμάτων, καὶ ἰδίως ἐπὶ γυναικός, λευκῆς μὲν τὴν ὄψιν καὶ εὐειδοῦς ὑπὸ πολλῶν θεωρουμένης, ἀλλὰ περιφρονουμένης ἕνεκα σωματικῶν ἢ ἠθικῶν ἐλαττωμάτων αὐτῆς. Αἱ παραλλαγαὶ τῆς παροιμίας συμπληροῦσι τὴν ἔννοιαν, ἀναφέρουσαι τὸν λόγον δι' ὃν ἡ χιὼν

παρὰ τὴν λαμπρότητα τοῦ χρώματος αὐτῆς δὲν ἐκτιμᾶται· ἤτοι ὅτι τήκεται εὐκόλως καταπατουμένη ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ ζώων, καὶ ὅτι μιαίνεται ὑπὸ τῶν ζώων.

11. Ἄσπρο εἶναι καὶ τὸ χιόνι, μόν' τὸ κατουροῦν οἱ σκύλοι.

(Βάρνερ: ἄσπρος 1 [χ., ἀμὰ τὰ σκυλιὰ τὸ κατουροῦσι.] — Μα. 12 [χ., ἀλλὰ τὸ κ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1530. — Β. 34. 445. — Δαυλίας Χαιρωνείας παρὰ Ν. Καλιαγκάκη [τὰ σκυλιά.]. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [εἶν' κὶ τοὺ χιόνι, μοὺν τοὺ κατ'ροῦν τὰ σκυλιά.]).

Βλ. ἀρ. 10. 12. 9. Εἰδικώτερον λέγεται ἐπὶ ὡραίων ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν, ἀλλ' ἀσυνέτων ἢ διεφθαρμένων — Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἀλβαν** Εδὲ μπόρα ασ'τ ε μπάρδε, πορ δετ καίνι μραιν=καὶ τὸ χιόνι εἶναι ἄσπρο, μὰ χέζει ὁ σκύλος μέσα (γεγκικὴ Meyer VI, 18, 170)· de μπόρα εσ'τ ε μπάρδε, πο ε δι̯έσιν κένατ=τὸ χιόνι εἶναι ἄσπρο, μὰ τὸ χέζουν οἱ σκύλοι (τοσκική, αὐτ. σ. 32). — **Ῥωμουν**. Shi zapada este alba, dar se c... câinii pe ea=καὶ τὸ χιόνι εἶναι ἄσπρο, ὅμως χέζουν οἱ σκύλοι ἀπάνω του (Zanne 347). Zabada alba o uda câinii=ἄσπρο χιόνι κατουρημένο ἀπὸ σκύλους (αὐτ.). Shi zapada-i alba dar o c... a vacile=καὶ τὸ χιόνι εἶναι ἄσπρο, ὅμως χέζεται ἀπὸ ἀγελάδες (αὐτ.).

12. Ἀσπρό εἶναι τὸ χιόνι, τὸ κατουροῦν τὰ σκυλιά.
μαῦρό εἶναι τὸ γαρούφαλο, τὸ πουλοῦν μὲ τὸ δράμι.
(Στερεὰ Ἑλλάς).

Βλ ἀρ. 11. 15. 10.

13. Ἄσπρο ναι καὶ τὸ χιόνι,
μὰ τὸ πατοῦν καὶ λειώνει.
(Ἐφημ. Φιλομ. 1868 σ. 1492).

Βλ. ἀρ. 10.

14. Ἄσπρον εἶδες; ἄσπρα θέλει.
μαῦρον εἶδες; τσ' ἄλλα θέλει.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 34. — Σινασσοῦ Ἀρχέλαος 172 [θ. κὶ ἄλλον εἶ. κὶ ἄ. θ.]).

Βλ. Τοῦρκος 17. Παροιμία στηλιτεύουσα τὴν πλεονεξίαν τοῦ

Τούρκου· τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐκ φόβου ἀντικατεστάθη διὰ τοῦ ἄσπρος καὶ μαῦρος.

15. Ἄσπρο 'ν' τὸ χιόνι 'ς τὰ βουνά, καὶ τὸ πατοῦν οἱ Βλάχοι· μαῦρό εἶναι τὸ γαρούφαλο, πουλειέται μὲ τὸ δράμι.

(Μεσσηνίας Πολίτης ἐν Πανδώρ. ΙΘ, 357, 64. — Ἐφημ. Φιλομ. 1868 σ. 1492 [πατοῦν τὰ βόδια).

Βλ. ἀρ. 10. 12. 16, πρβλ. ἀρ. 6, μαῦρος 11. 22. 5. 7-9. Ὅτι ἡ καλλονὴ τῶν μελαχρινῶν εἶναι πολὺ ἀνωτέρα τῆς τῶν λευκῶν. Διὰ παραπλησίων παρομοιώσεων τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφράζουσιν ἀρχαῖοί τινες συγγραφεῖς καὶ νεώτεραι παροιμίαι: «Σύραν καλέονταί τυ πάντες | ἰσχνάν, ἁλιόκαυστον· ἐγὼ δὲ μόνος μελίχλωρον. | Καὶ τὸ ἴον μέλαν ἐντὶ καὶ ἁ γραπτὰ ὑάκινθος, | ἀλλ' ἔμπας ἐν τοῖς στεφάνοις τὰ πρᾶτα λέγονται» (Θεοκρίτ. Ι', 26). «μέλας (εἰμί), καὶ γὰρ ὁ ὑάκινθος· ἀλλὰ κρείττων...ὁ ὑάκινθος κρίνων» (Λόγγ. Α', ις', 4). O formose puer, nimium ne crede colori: | Alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur» (Vergil. Ecl. II, 17). Quid tum, si fuscus Amyntas? | et nigrae violae sunt, et vaccinia nigra (αὐτ. X, 38). Τὴν προτίμησιν τοῦ μέλανος ἀνδρὸς ἀντὶ τοῦ λευκοῦ ἐμφαίνουσι καὶ αἱ ἀρχαῖαι παροιμίαι: «λευκοὶ οἱ δειλοί» (Εὐσταθ. εἰς Ἰλιάδ. Δ, 141 σ. 455, 38) καὶ: «οὐδὲν λευκῶν ἀνδρῶν ὄφελος» ἢ «ἔργον» (αὐτ. στ. 39. Append. prov. 335. Σχολ. Ἀριστοφ. Εἰρ. 1310. Kock CAF. III, 547, 791. Πρβλ. Fritzsche εἰς Ἀριστοφ. Θεομοφ. 191).— Παροιμίαι **Ἰταλ.** La nivi 'ntra la pagghia, e li spezii 'ntra la carta = τὸ χιόνι μέσ' 'ς τἄχυρα καὶ τὰ μυρωδικὰ μέσ' 'ς τὸ χαρτὶ (σικελ. Pitrè I, 169). La nivi (Li bianchi) 'ntra li vadduna, e lu cicculatti (li niuri) fra li casciuna = τὸ χιόνι (ἢ, οἱ ἄσπροι) μέσ' 'ς τὴ ῥεματιά, κ' ἡ σοκολάτα (ἢ, οἱ μαυρειδεροὶ) 'ς τὸ κουτὶ (ἐπίσης, αὐτ.). La nivi 'ntra li muntagni, e li spezii 'ntra li marzapani = τὸ χιόνι μέσ' 'ς τὰ βουνὰ καὶ τὰ μυρωδικὰ μέσ' 'ς τοῖς σακκούλαις (ἐπίσης αὐτ.). Ὁ Pitrè καταχωρίζει καὶ σικελικὸν δημῶδες ᾆσμα διὰ τοιούτων παρομοιώσεων ἐξαῖρον τὴν ὑπεροχὴν τοῦ κάλλους τῶν μελαχρινῶν· ἕτερον δὲ νεαπολιτικὸν ὁ Ζαβιτσιᾶνος (Sul tipo arvano-ellenico σ. 173).—**Γαλλ.** Il y a plus

de goût à un grain de poivre qu'à un muid de chaux (Leroux II, 213). Le poyvre est noir, et chascun en veut avoir (αὐτ.).—**Γερμαν.** Schell mi man swart; 'kbin schön genôg; nå swarte kirschen stigt man hôg=μὲ βρίζουν μαύρη· εἶμαι ἀρκετὰ ὡραία· γιὰ (νὰ μαζέψουν) μαῦρα κεράσια σκαρφαλώνουν ψηλὰ (ἀσμάτιον παρὰ Sanders σ. 214. Παραπλησίας δὲ παροιμίας βλ. παρὰ D. II, 341).—**Ῥωσ.** Μαύρη γελάδα, ἀλλ' ἄσπρο γάλα· μαῦρο γογγύλι, μὰ οἱ βογιάροι τὸ τρώγουν (Dal II, 245).

16. Ἄσπρο 'ν' τὸ χιόνι 'ς τὰ βουνά, καὶ τὸ πατοῦν οἱ Βλάχοι·
μαῦρο τὸ μαυροχάβιαρο, τὸ τρῶνε οἱ ἀρχόντοι.
(Μεσσηνίας [ἤ, τὸ πιάνουν οἱ ἀ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Μαυροχάβιαρο λέγεται ἐνίοτε πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοῦ κοκκινοχαβιαριοῦ τὸ συνήθως ἁπλῶς χαβιάρι καλούμενον, περὶ οὗ βλ ὅσα ἔγραψα ἐν Δελτίῳ τῆς Ἑστίας 1890 ἀρ. 32.

17. Ἄσπρος εἶναιν τσ' ἂς λαλῇ,
κότσινος τσ' ἂς τσηλαλῇ.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 34).

Ἐπὶ πραγμάτων ἀδιαφόρων, εἰς ἃ δὲν προσέχομεν, διότι οὐδεμίαν φοβούμεθα ἐξ αὐτῶν βλάβην. Ἀναφέρεται ἡ παροιμία εἰς τὰς δοξασίας περὶ τῆς ἐκδιώξεως τῶν δαιμονίων ὑπὸ τῆς φωνῆς τοῦ ἀλέκτορος· διότι πιστεύουσιν ὅτι ἀκούοντα τὴν πρώτην τοῦ ἀλέκτορος φωνὴν λέγουσι πρὸς ἄλληλα ὅτι ὁ λευκὸς ἀλέκτωρ κράζει καὶ ἐξακολουθοῦσι τὸν χορόν των· καὶ ὅτι καὶ τὴν δευτέραν ἐπίσης ἀκούουσι μετ' ἀδιαφορίας, διότι γινώσκουσιν ὅτι εἶναι ὁ ἐρυθρὸς ἀλέκτωρ· ἀλλ' ὅταν φωνήσῃ ὁ τρίτος ἀλέκτωρ, διασκορπίζονται ἵνα κρυβῶσιν ὑπὸ τὴν γῆν, διότι εἶναι οὗτος ὁ μέλας ἀλέκτωρ, ὁ προαγγέλλων τὴν ἡμέραν. (Βλ. καὶ τὴν ἐμὴν Νεοελλην. μυθολ. σ. 77)· θεωρεῖται δὲ ἀναγκαιότατος ἐν πάσῃ οἰκίᾳ ὁ μέλας ἀλέκτωρ, ὡς ἔχων τὴν δύναμιν νὰ προφυλάσσῃ ἀπὸ τῶν δαιμονίων (βλ. μαῦρος 10). Ἡ δοξασία φαίνεται παλαιά, διότι καὶ ἐν τοῖς μαγικοῖς παπύροις συνιστῶνται ὡς κατάλληλοι εἰς μαγγανείας λευκὸς ἢ ξανθὸς ἀλέκτωρ, διαρρήδην δ' ὡς ἀπρόσφορος ἀπαγορεύεται ὁ μέλας, πιθανώτατα ἐπειδὴ εἶ-

ναι ἀποτρεπτικὸς τῶν δαιμόνων (Βλ. Πάπυρ. Βερολ. στήλ. Β', 25. Παρισ. 35, 2190. Λουγοδειν. στήλ. Α', 30. Ζ', 2. Θ', 31-2). Αἱ δοξασίαι περὶ τῶν τριῶν ἀλεκτόρων, τοῦ λευκοῦ τοῦ ἐρυθροῦ καὶ τοῦ μέλανος εἶναι κοιναὶ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους εὐρωπαϊκοὺς λαοὺς (βλ. R. Köhler der weisse, der rothe und der schwarze Hahn ἐν Pfeiffer's Germania τ XI σ. 85-92).

18. Ἄσπρος κάμπος, μαῦρα γίδια.

(Β¹ 9, 101 [γίδα.] — Β. 34, 445 [μαύρ' ἡ γίδα.] — Κα 834 ["Α. λόγγος]).

Πρβλ. ἀρ. 22. Φέρεται συνήθως ὡς αἴνιγμα, δηλοῦν τὸν χάρτην ἐφ' οὗ εἶναι γεγραμμένα γράμματα (Βλ. τὴν ἐμὴν περὶ Αἰνιγμάτων διατριβὴν ἐν ΚΠ. Η', 515)· τὸ αὐτὸ καὶ παρὰ τοῖς Ῥωμούνοις (Rev. des tradit popul. τ. VII σ. 505). Ἀλλὰ καὶ ὁ Καββαδίας καταλέγει αὐτὸ εἰς τὰς παροιμίας, πλὴν τοῦ Βενιζέλου, σημειοῦντος ὅτι λέγεται ἐπὶ τῶν εὐήθων, οἵτινες ἀδυνατοῦσι ν' ἀντιληφθῶσι τῶν πραγμάτων ἄλλως, ἢ ὑπὸ τὴν ἁπλουστάτην μορφὴν αὐτῶν.

19. Ἄσπρος οὐρανὸς ἀστραπαῖς δὲ φοβᾶται.

(Λαγκαδίων Γορτυνίας παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. καθαρὸς 5.

19ᵃ. Ἄσπρος σὰν τὸν ἀράπη.

(Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου).

Εἰρωνικῶς ἀντὶ τοῦ μέλας. Πρβλ. τὴν **Γερμαν.** Se öss weiss wä en Rôw = εἶναι ἄσπρη σὰν κόρακας (W. V, 148, 27).

20. Ἄσπρος σὰν τὸ χιόνι.

(Κοινοτάτη).

Ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ ὁ ἠθικῶς ἄσπιλος. Συνηθεστάτη ἡ παρομοίωσις τῶν λευκῶν πραγμάτων πρὸς τὴν χιόνα καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ ἐπίθετα χιόνεος, χιόνινος, χιονοβλέφαρος, χιονόπεζα, χιονοφεγγής, χιονόχρους, χιονόχρως, χιονώδης, χιονωπὸς καὶ αἱ φράσεις «Χιόνος λευκότερος» ἢ ἐξαυγέστερος (παραδείγματα βλ. ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ Ἑρρ. Στεφάνου ἐν λ. χιών)· καὶ ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ «λευκὸς ὡς χιών» (Ματθ. κη', 3. Μάρκ. θ', 3. Ἀποκάλ. α', 14)·

ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ: «ὑπὲρ χιόνα λευκανθήσομαι» (Ψαλμ. ΝΑ', 9). Λατινιστὶ candidiora nive, candidior nivibus (βλ. τὰς μαρτυρίας παρὰ Otto 1231). **Ἰταλ.** Bianco come la neva=ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ (Giusti 364).—**Γαλλ.** Blanc comme neige (Littrè λ neige 1. Rev. des trad. popul. XIII, 257).—**Ἱσπαν.** Blanch com la neu (Cels Gomis 87, 51).—**Γερμαν.** Schneeweiss=χιονόλευκος. Weysser denn schnee=ἀσπρότερος ἀπὸ τὸ χιόνι (W. V, 148, 41).

21. Ἄσπρος σκύλος, μαῦρος σκύλος.

(Βλ. Κατζιούλ. 1394.—Κατζιούλ. Ἐπίμ. 678.—Κα. 835.—Κ. δ', 6.—Μα. 25 [Μαῦρος σκ. ἄσπρος σκ.]—Νε. 14, 101—Β' 9, 108—Βερ. 17, 49—Ἠπείρου. Ἀρ. 152.—Β. 35, 447—Καρπάθου. ΖΛ. 347, 80 καὶ Μαν. 276, 92.—Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη.—Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Βλ. γενιὰ 2, πρβλ. ἀρ. 25, γενιὰ 11-14, ὅλος 15. Ἐπὶ συγγενῶν ἢ ὁμοφύλων, οἵτινες πρὸς ἀλλήλους μὲν παραβαλλόμενοι φαίνονται διάφοροι τὸ ἦθος, συλλήβδην δὲ κρινόμενοι θεωροῦνται πάντες πονηροί. Εἰδικώτερον δὲ λέγεται ὅταν ἑνὸς ἀδικήσαντος, ἀδιακρίτως ἐπιρρίπτεται ἡ εὐθύνη εἰς πάντας τοὺς συγγενεῖς ἢ ὁμοεθνεῖς αὐτοῦ, ἢ ὅταν μνημονεύηται ἀγαθή τις πρᾶξις ἀνδρός, οὗ ἡ οἰκογένεια ἢ τὸ ἔθνος διαβάλλονται ἐπὶ κακίᾳ, οἷον Τούρκου.—Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** Blanche berbis, noire berbis, autant m'est si tu muers com se tu vis=ἄσπρο πρόβατο, μαῦρο πρόβατο, τὸ ἴδιο μοῦ εἶναι ἂν πεθάνῃς ἢ ἂν ζήσῃς (παλαιὰ γαλλ. Leroux I, 152). Ein kien noerd court aussi fort qu'ein blanc=τόσο γρήγορα τρέχει ὁ μαῦρος σκῦλος, ὅσο κι' ὁ ἄσπρος (πικαρδ. D. II, 340). Les neûrs chins corret ossi vite qui les blancs=οἱ μαῦροι σκύλοι τρέχουν τόσο γρήγορα ὅσο κ' οἱ ἄσπροι (οὐαλλωνική, αὐτ.). Eytan ben enrabien lous chins blancs, que lous negrés=τὸ ἴδιο λυσσοῦν οἱ μαῦροι σκύλοι, ὅσο κ' οἱ ἄσπροι (νεοπροβηγκ. αὐτ.).—**Ῥωσ.** Μαῦρος λύκος, ἄσπρος λύκος, πάντα λύκικη ἡ τιμή του (Dal II, 285).—**Τουρκ.** Ακ κιεπὲκ, καρὰ κιεπεκ ικισιδὲ κιεπὲκ dip=ἄσπρος ὁ σκύλος, μαῦρος ὁ σκύλος καὶ οἱ δυό τους σκύλοι εἶναι (Osman. Sprichw. 53. Decourdemanche 66). Ακ κιουπέκ, καρὰ κιουπὲκ =ἄσπρος σκύλος, μαῦρος σκύλος (Davis 26). Μαῦρο γουροῦνι,

ἄσπρο γουροῦνι, πάντα γουροῦνι εἶναι (Long σ. 2. Decourdemanche 65).

22. Ἄσπρο χαρτί, μαῦρα γράμματα.

(B¹. 9, 102.—B. 34, 446).

Στίχος δημοτικοῦ ᾄσματος μεταπεσὼν εἰς παροιμίαν, ὅστις ἰαμβικὸς τρίμετρος ὢν ἔχει πλήρης οὕτω: Ἄ. χ. μοῦ στέλνει μαῦρα γρ. Λέγεται κυρίως πρὸς περιφραστικὴν δήλωσιν ἐπιστολῆς κακὰ ἀγγελλούσης· προσέτι ἐπὶ τῶν μὴ ἐμβαθυνόντων εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν πραγμάτων, ἀλλ' ἐπιπολαιοτάτην ἐννοιαν αὐτῶν λαμβανόντων, ὡς οἱ ἐκ τῆς ἐξετάσεως ἐγγράφου τοῦτο μόνον ἀντιλαμβανόμενοι, ὅτι περιεῖχε μέλανα γράμματα ἐπὶ λευκοῦ χάρτου· καὶ ἐπὶ τῶν ἀμαθῶν τῶν ἀγνοούντων τὴν ἀνάγνωσιν. Παραπλήσια εἶναι τὸ Γαλλικόν: Il ne connait que la blanc et le noir (Littré λ. noir 13) καὶ τὸ Γερμανικὸν σκῶμμα: Das Weisse ist das Papier und das Schwarze sind die Buchstaben, (τὸ ἄσπρο εἶναι τὸ χαρτὶ καὶ τὸ μαῦρο εἶναι τὰ γράμματα) λεγόμενον ὡς ὁδηγία δῆθεν εἰς τοὺς δυσκολευομένους εἰς τὴν ἀνάγνωσιν (W. V, 149, 2). Πρὸς δὲ τὴν πρώτην χρῆσιν ἀντιστοιχοῦσί πως τὸ Γαλλικόν: Mettre du noir sur du blanc καὶ τὸ Γερμαν. Schwarz auf weiss (μαῦρο 'ς τἄσπρο) πρὸς περιφραστικὴν δήλωσιν ἐγγράφου συμφωνητικοῦ ἢ ὁμολόγου (W. IV, 424, 21-27).

24. Καὶ τὸ ἄσπρο σκυλὶ 'ς τὸ μπαμπακοπάζαρο, κ' ἐκεῖνο χαλάστρα κάνει.

(Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. ἀρ. 26. 27. Ἐν ταῖς συναλλαγαῖς ἐξ ἐλαχίστης πολλάκις ἀφορμῆς ἐνδέχεται νὰ ἐπέλθῃ ζημία. Ὁ λευκὸς σκύλος ἐν τῇ ἀγορᾷ τοῦ βάμβακος κατὰ τοῦτο δύναται νὰ βλάψῃ, ὅτι ἐνδέχεται νὰ θεωρηθῇ ὡς βαμβάκιον ἔχον καλύτερον χρῶμα ἀπὸ τὰ ἐκτεθειμένα πρὸς πώλησιν. Ὁμοία ἡ **Τουρκική**: Ακ κιουπεγὶν παμboὺκ μπαζαρινὰ ζαραρὶ βάρder = ἄσπρο σκυλὶ 'ς τὸ μπαρπακοπάζαρο φέρνει ζημιὰ (Davis 26. Μυρσιλίδης 298).

25. Καὶ τοὺς ἄσπρους καὶ τοὺς μαύρους τοὺς μαζεύω.
(Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Πρβλ. ἀρ. 21. Ὅτι οὐδεὶς εἶναι δυνατὸν νὰ διαφύγῃ τὸν θάνατον· μεταφορικῶς δὲ λέγεται ἐπὶ πλεονεκτῶν, ἁρπαζόντων πᾶν ὅ τι εὕρωσι, καὶ πολύτιμα καὶ εὐτελῆ. Ἀναφέρεται εἰς παραλλαγὴν τοῦ μύθου περὶ τοῦ κουμπάρου τοῦ Χάρου (πρβλ. τῆς ἐμῆς Νεοελλ μυθολογίας σ. 292, κατωτέρω λ. ἀφορμὴ 3), καθ' ἣν ὁ κουμπάρος μαθὼν ὅτι ἐπίκειται ὁ θάνατός του ἐμουντζουρώθη διὰ νὰ μὴ τὸν ἀναγνωρίσῃ ὁ Χάρος. Ἀλλ' ὁ Χάρος ἰδὼν αὐτόν, τῷ εἶπε σαρκάζων τὴν παροιμίαν καὶ τὸν παρέλαβεν.

26. Κ' ἡ ἄσπρη σκύλα 'ς τὸ μπαμπακοπάζαρο ζημιὰ κάνει.
(Β. 123, 83).

Βλ. ἀρ. 24.

27. Κ' οἱ ἄσπροι σκύλοι 'ς τὸ παζάρι,
βλάβη κάνουν 'ς τὸ μπαμπάκι.
(Β. 141, 369).

Βλ. ἀρ. 24.

28. Μὲ γιαγοῦρτι ν' ἀλειφτοῦμε,
μ' ἄσπρο πρόσωπο νὰ βγοῦμε.
(Ἀν. ἐπιθ. Α', 531, 243 [ἀλειφθοῦμεν]. — Μυτιλήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Μὶ γιγοῦρτι ν' ἀλειφτοῦμι, μ' ἄσπρου πρόσουπου νὰ βγοῦμι.]).

Βλ. ἀσπροπρόσωπος 2. 1.

29. Σημαδεύει τὸ ἄσπρο μὲ τᾶσπρο.
(Κ. 6', 29 [Λευκὴν στάφνην εἰς λευκὸν λίθον.] — Νε 73, 454 [ὁμ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1874. — Β. 273, 89. — Βύρ. Γ', 440, 51 [Σ. τᾶ.]).

Ἐπὶ τῶν ἄδηλα δι' ἀδήλων σημειούντων, οὗ ἕνεκα ἀδιάγνωστον μένει τὸ σημειωθέν. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν τεκτόνων τῶν διὰ μεμιλτωμένης στάθμης σημειούντων τὴν κάθετον γραμμὴν ἐπὶ τοῦ μαρμάρου, παρόσον ἂν ἡ στάθμη εἶχε λευκὸν χρῶμα δὲν θὰ κατέλιπεν εὐδιάκριτον ἴχνος ἐπὶ τοῦ λευκοῦ λίθου. Ἡ παροιμία προδήλως δὲν εἶναι δημώδης, ἀλλὰ παράφρασις τῆς ἀρχαίας: « Λευκὴ στάθμη » (Ζη-

νόβ. 389. Ζηνόβ. Ἀθ. Γ', 66 σ. 372 Miller. Κῶδ. Βοδλ. 597 σ. 71 β Gaisford. Διογενιαν. 508. Γρηγ. Κύπρ 200. Πλουτ. 39. Διογενιαν. Βι. 209. Γρηγ. Κύπρ. Λουγ. 167. Ἀποστόλ. 964. Σοφοκλ. ἀπ. 307 Nauck παρὰ Σχολ. Πλάτ. σ. 920 β. Πλάτ. Χαρμίδ. 3 σ. 154 β. Πλουτ. π. ἀδολεσχ. 33 σ. 513f. Ἀρισταίνετ. Α', 28. Λιβαν. Ἐπιστ. 1135. 1348. Ἡσύχ. Σουίδ. λ. λευκὴ στάθμη. Φώτ. Λεξ. 217, 11. Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. 0, 410 σ. 1022, 64. εἰς Ὀδ. Ε, 245 σ 1531, 64. Hotop de Eusthath. proverb σ. 275. 276). Ὁ μὲν Κατζιούλης ἀρ. 1393 παρέλαβεν ἐκ τοῦ Ἀποστολίου τὴν παροιμίαν διεσκευασμένην συμφώνως πρὸς τὸν στίχον τοῦ Σοφοκλέους ὧδε: Λευκὴ στάθμη λευκῷ λίθῳ. Ὁ Κρεμμύδας ἐξ οὗ παραλαμβάνει ὁ Νέγρης μετέφρασαν ταύτην ἐπὶ λέξει, παρήλλαξε δ' αὐτὴν μικρὸν ὁ Ἀραβαντινός, ἐξ οὗ παρέλαβον οἱ λοιποί. Οἱ Ῥωμαῖοι μετέφρασαν τὴν ἑλληνικὴν παροιμίαν, λέγοντες: alba linea (Lucil. 28. Aul. Gell. praefat. 11).

30. Ὁ ἄσπρος μὲ τὸν κόκκινο, ἥλιος μὲ τὸ φεγγάρι,
κι' ὁ μαῦρος μὲ τὸν κόκκινο ἡ στιὰ μὲ τὸ τηγάνι.

(Βίρνερ: ἄσπρος 2 [γραπτέον ἴσως μὲ τὸ κόκκινο, ἢ μὲ τὰ κόκκινα]).

Βλ. πρέπει 17. Ὅτι τὸ κοκκινον χρῶμα ἐν τῇ ἐσθῆτι καὶ τοῖς κοσμήμασιν ἀναδεικνύει τὴν καλλονὴν τῆς λευκόχρου, ἐνῷ τοὐναντίον ἀσχημίζει τὴν μελαχρινήν. Ἡ παροιμία ἐν λ. πρέπει 17 ὁρίζει ὅτι τὸ προσῆκον χρῶμα τῆς μὲν λευκῆς εἶναι τὸ λευκόν, τῆς δὲ μελαχρινῆς τὸ χρυσίζον. Κωμαστικὸν δέ τι ᾆσμα λέγει ὅτι τῆς ἄσπρης πρέπουν κόκκινα καὶ τῆς δόλιας τῆς μαυρειδερῆς τσεμπέρι μὲ τὰ τέλια (Λιανοτράγουδα 1866 σ. 150 στ. 3526-7. 1876 σ. 162 στ. 3553-4).

31. Τὸ ἄσπρο τὸ κάνει μαῦρο.

(Κοινή).

Πρβλ. Ἐρωτόκριτ. Α', στ. 1870: «Μ' εἶντα λογῆς λογαριασμὸ τὸ μαῦρ' ἄσπρο νὰ δείξῃ». — Ἐπὶ τῶν ἀναιδῶς διαστρεφόντων τὰ πράγματα, καὶ πρὸς πᾶν δίκαιον ἀντιλεγόντων καὶ τὸ καλὸν διασυρόντων ὡς κακόν. Περὶ τῶν τοιούτων λέγει ὁ Ἡσαΐας (ε', 20): «οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρόν, οἱ τιθέντες τὸ

σκότος φῶς καὶ τὸ φῶς σκότος, οἱ τιθέντες τὸ πικρὸν γλυκὺ καὶ τὸ γλυκὺ πικρόν.». Πρβλ. τὸ **Γερμαν.** Aus weiss schwarz machen = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ (W. V, 147, 17).—**Ῥωσ.** Ἀπὸ τὸ ἄσπρο κάνει μαῦρο (Dal. I, 232).

ἄσσος

1. Κάνει τσοῖ ἄσσους.

(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1189, 26).

Ἐπὶ τῶν διὰ δόλου καὶ ἀπάτης χρηματιζομένων. Ἡ παροιμία τὴν ἀρχὴν ἔχει ἔκ τινων ἀγυρτῶν, οἵτινες ὄχι πρὸ πολλοῦ ἐπεδείκνυον ἐν Ζακύνθῳ τὴν τέχνην των τοῦ νὰ ἀνευρίσκωσιν ὁμοῦ τεθειμένους τοὺς ἄσσους ἐν δέσμῃ παιγνιοχάρτων, τὴν ὁποίαν ἔδιδον εἰς ἄλλον ν' ἀναμίξῃ κατὰ βούλησιν. Ἐπειδὴ δ' ἐφαίνετο ἀδύνατον τὸ πρᾶγμα, μάλιστα εἰς τὸν ἀναμιγνύοντα, ἐστοιχημάτιζεν οὗτος μὲ αὐτοὺς καὶ ἔχανε τὸ στοίχημα.

2. Ὅποιος ἀγαπᾷ τὸν ἄσσο,
πάει 'ς τὸ σπίτι τ' χωρὶς ῥάσο.

(Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνῃ).

Ἄσσος (ἰταλ. asso) τὰ τὸν ἀριθμὸν ἕνα φέροντα τέσσαρα πρῶτα φύλλα τῆς δέσμης τῶν παιγνιοχάρτων καὶ συνεκδοχικῶς τὸ χαρτοπαίγνιον. Ὅτι ὁ ὑπὸ τοῦ πάθους τοῦ χαρτοπαιγνίου κατεχόμενος περιέρχεται εἰς ἔνδειαν.

ἀστένεια

1. Αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον.

(Κα. 872.—Κοινή).

Ῥητὸν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου κατ' Ἰωάνν. ια', 4. Ἐπὶ παθήματος ἀσημάντου, ἢ ἐπὶ ζημίας ἧς εὔκολος ἡ ἐπανόρθωσις.

2. Ἡ ἀστένεια μπαίνει μὲ τὸ σακκὶ καὶ βγαίνει μὲ τὸ βελόνι.

(Κ. 6', 23 [Ἡ ἀσθένεια ἐμβαίνει μὲ τὸ σακκίον καὶ ἐκβαίνει.]—Νθ 30, 305 [ὁμ.]).

Βλ. ἀρρώστια 6.

3. Ἡ ἀσθένεια καβάλλα ἔρχεται καὶ φεύγει πεζή.
(Β. 93, 23).

Πρβλ. ἀρρώστια 6, κακὸ 40. Παροιμία νόθη, ἣν ὁ Βενιζέλος παρέλαβεν ἐκ τῆς μεταφράσεως τοῦ ἱσπανικοῦ διηγήματος ἐν Μνημοσύνῃ τ. Α΄ σ. 382.

4. Ὅποιος κρύβει τὴν ἀστένεια του πάει κοντὰ μὲ δαύτη.
(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου).

Βλ. ἀρρώστια 7.

ἀστοχῶ

1. Ὀπ' ἀστοχήσῃς γάυρε κι' ὅπου πετύχῃς φύγε.
(Κρήτης. J. 120 καὶ Φρ. 112 καὶ Παρνασ. ΙΖ', 797, 181 [γιάυρε]).

Ἂν ἀποτύχῃς τοῦ σκοποῦ ἐπάνελθε, ἂν δ' ἐπιτύχῃς φύγε. Ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀπενθαρρυνώμεθα ἐκ τῆς ἀποτυχίας, βέβαιοι ὅτι διὰ τῆς ἐπιμονῆς θὰ κατανικήσωμεν τὰς δυσκολίας· ἐπιτυγχάνοντες δὲ πρέπει νὰ ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν ὅτι δὲν θὰ εὑρίσκωμεν πάντοτε εὔθετον τὸν καιρὸν καὶ τὴν αὐτὴν συνδρομὴν εὐνοϊκῶν περιστάσεων· ὅθεν κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐπαναλαμβανομένη ἡ ἐπιχείρησις δὲν εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ καὶ πάλιν. Εἰδικώτερον δὲ λέγεται ἡ παροιμία ἐπὶ τῶν αἰτήσεων, αἵτινες ἂν ἅπαξ εἰσακουσθῶσιν ἐπαναλαμβανόμεναι ἀπορρίπτονται, ὡς ὀχληραί· ἐνῷ ἂν προσκρούσωσιν εἰς ἄρνησιν, ὑποβαλλόμεναι πολλάκις εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εἰσακουσθῶσί ποτε.

ἀστραπὴ

1. Ἀπ' ἀστραπὴ κι' ἀπὸ βροντὴ κι' ἀπὸ νερὸ καὶ χιόνι,
κι' ἀπὸ τὸ χωριατόσοο ὁ θεὸς νὰ σὲ γλυτώνῃ.
(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι).

Πρβλ. ἄρχοντας 2, σπανὸς 2-4. Μεταξὺ τῶν θεομηνιῶν παρ' ὑπόνοιαν καταλέγεται καὶ τὸ γένος τοῦ ἀγροίκου.

2. Ἀστραπαῖς βροδαῖς ν' ἀκούῃς,
καὶ ταὐγά σου νὰ πλακώνῃς.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 4.

3. Ἀστραπαῖς βρονταῖς ν' ἀκούσῃς,
τὰ πουλιάσου μὴν τ' ἀφήκῃς.

(Βλ. Κατζιούλ. 1202. Κατζιούλ. Ἐπίμ. 200 [κι' ἂν κούσῃς]—Κ. δ'. 7 [καὶ ἂν ἀ. τὰ πωλία σου μὴν τ' ἀφήσῃς.]—Νθ. 14, 102 [ὁμ.]—Β¹. 9, 99 [καὶ ἂν ἀ.—ἀφίνῃς.].—Β. 35, 454 [κι' ἂν κούσῃς—ἀφήσῃς.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

4*. Ἀστραπὰς ἀκούσει θέλεις,
καὶ βροντὰς ἀκούσει θέλεις,
καὶ τὰ ᾠά σου φύλασσέ τα.

(Βυζαντινή. Ἀθων. Γ', 7 τ. Α' σ. 11).

Σημερινὰς παραλλαγὰς βλ. ἐν ἀρ. 2. 3. 7. 8, ἀστραπόβροντο 1. Ὅ τι δήποτε καὶ ἂν συμβαίνῃ, οἱαδήποτε κίνδυνοι καὶ ἂν ἐπίκεινται αὐτῷ, ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς οἰκογενείας του καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ν' ἀμύνηται. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς ἐπῳαζούσης ὄρνιθος. Ὁμοίαν παροιμίαν δὲν εὗρον ἐν ἄλλῃ γλώσσῃ.

4α. Ἀστραπὴ περνᾷ 'ς τὸ Κάστρο;
βάλε τὸ ἐννὶ 'ς τὸ στράστο.

(Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη).

Βλ. ἀστράφτω 14. Κάστρο τὸ Ποντικόκαστρο.

5. Ἡ ἀστραπὴ κυνηγᾷ τὰ φίδια.

(Πολίτου Δημ. μετεωρολ. μῦθοι σ. 5).

Βλ. βόλι 3. Δημώδης δοξασία, περὶ ἧς διέλαβον ἐν τῇ μνημονευθείσῃ πραγματείᾳ μου.

6. Ἤρτε σάμ μία στραμμάδα.

(Βούας Καλαβρίας. Μοr. 98, 5).

Ἦλθεν ὡς ἀστραπή Ἐπὶ ταχείας καὶ ὁρμητικῆς κινήσεως. Ἡ παρομοίωσις «σὰν ἀστραπὴ» εἶναι κοινοτάτη καὶ παρ' ἡμῖν (πρβλ. χέρι 59).

7. Καὶ βρονταῖς ἀκούεις, θέλεις κι' ἀστραπάς;
(Χίου. Καν. 258, 347).

Ἡ παροιμία εἶναι προδήλως ἀπόσπασμα τῆς βυζαντινῆς ὑπ' ἀρ. 4. Ἀλλ' ὁ Κανελλάκης ἄλλως ἑρμηνεύει αὐτήν, βεβαιῶν ὅτι λέγεται ἐπὶ τῶν μὴ ἀρκουμένων εἰς τὸν ἔλεγχον ἀσημάντων ἐλαττωμάτων αὐτῶν, ἀλλὰ διδόντων ἀφορμὴν καὶ εἰς τὴν στηλίτευσιν αἰσχρῶν πράξεών των. Ἂν ἡ ἑρμηνεία αὕτη εἶναι σύμφωνος πρὸς τὴν χρῆσιν φαίνεται ὅτι ἀδιανοήτου καταστάσης τῆς παροιμίας διὰ τὴν κολόβωσιν, ἀπεδόθη εἰς αὐτὴν ἄλλη ἔννοια καὶ μετεβλήθη ἡ χρῆσις.

8. Κι' ἀστραπαῖς ἀκούσῃς θέλεις,
καὶ βρονταῖς ἀκούσῃς θέλεις,
καὶ ταὐγά σου μὴν τ' ἀφήσῃς.
(Βάρνερ: αὐγὸ 2).

Βλ. ἀρ. 4.

9. Μὲ τὴν ἀστραπὴ βροντή, μὲ τὸ νερὸ τὸ χιόνι,
καὶ μὲ τὴν ἐποχή,
βγάνε βάνε τὸ σακκί.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Πρβλ βροντὴ 8. Ὡς τὰ φυσικὰ φαινόμενα κατὰ τάξιν διαδέχονται ἄλληλα, οὕτω καὶ ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκονομίᾳ πρέπει νὰ ἐπικρατῇ τάξις καὶ ἐν τῷ δέοντι καιρῷ νὰ γίνωνται αἱ δαπάναι καὶ αἱ εἰσπράξεις.

ἀστραπόβροντο

1. Ἀστραπόβροντο ν' ἀκούσῃς,
τὰ πουλιά σου μὴν τ' ἀφήσῃς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1531).

Βλ. ἀστραπὴ 4.

ἀστράφτω

1. Ἂν ἀστράψουν τὰ Γεριά,
δὲν εἶναι παρηγοριά.
(Κεφαλληνίας. Παρνασ. Α' σ. 681 καὶ Πάρτς Κεφαλληνία σ. 87, 2).

Πρβλ. ἀρ. 7. Εἶναι ἄφευκτος δηλ. ἡ βροχή, ὅταν παρατηρῶνται ἀστραπαὶ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος τῶν Γεργιῶν. Κεῖνται δὲ τὰ Γεργιὰ ἐν τῷ δυτικῷ τῆς Κεφαλληνίας, ἐν τῷ δήμῳ Ἀνωγητῶν, παρὰ τὸ ἀκρωτήριον Ὀρθολίθια, μικρὸν ἀπέχοντα ΒΔ τῆς πρωτευούσης τοῦ δήμου Ἁγίας Θέκλης.

2. Ἂν δὲν ἀστράψῃ δὲ βροντᾷ.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 62 δὲν βροντάει.]. — Β. 13, 159. — Κα. 92 [Ἂ δὲν ἀ. δὲν βροντάει.]).

Βλ. ἀρ. 3-5, πρβλ. βροντὴ 8. Ὡς τῆς βροντῆς προηγεῖται κατὰ φυσικὸν νόμον ἡ ἀστραπή, οὕτως οὐδὲν ἐν τῷ κόσμῳ συμβαίνει ἄνευ αἰτίας. Ἀπαράλλακτος ἡ **Βουλγαρ.** Ako ne sfetne, ne grrmnúva (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ).

3. Ἂν δὲν ἀστράψῃ δὲ βροντᾷ, κι' ἂ δὲν βροντᾷ δὲ βρέχει.

(Θήρας. Δε. 74. — Λευκάδος ΚΠ. Η', 399, 47. — Καρπάθου. ΖΛ. 345, 36 [Ἂδ δὲν ἀ. δὲδ βρ. κι' ἂδ δὲ βροντήση δὲδ βρ.] καὶ Μαν. 273, 41 [Ἂδ δὲν ἀ. δὲδ βρ. κι' ἂδ δὲδ βροντᾷ δὲδ βρ.]).

Βλ. ἀρ. 2. 4. 5, βροντῶ 2. 8. 9. Πλατυσμὸς τῆς προηγουμένης.

4. Ἂν δὲν ἀστράψῃ δὲ βροντᾷ, κι' ἂ δὲ βροντᾷ δὲ βρέχει,
κι' ἂν δὲν συδέση τὸ νερό, ὁ ποταμὸς δὲν τρέχει.

(Β. 13, 160 [συνδέση] — Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ [κι' ἂ δὲ συχνιάση τὸ ν.]).

Καὶ αὕτη ἐποιήθη κατὰ πλατυσμὸν τῆς προηγουμένης. Συδένει τὸ νερό, καὶ ὄνομα σύδεση τοῦ νεροῦ (συνδέω) λέγεται ἐπὶ συνεχοῦς βροχῆς. Τὸ αὐτὸ καὶ συχνιάζω (ἐκ τοῦ συχνός)· καὶ συχνὺ νερὸ ὁ συνεχὴς ὄμβρος (Πεταλᾶ Ἰδιωτικὸν σ. 142).

5. Ἂν δὲν ἀστράψῃ δὲ βροντᾷ κι' ἂ δὲ βροντᾷ δὲ βρέχει,
κι' ἂ δὲ συδέσουν τὰ βουνά, ὁ οὐρανὸς δὲν τρέχει.

(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. ἀρ. 3. 4.

6. Ἂν στράψῃ ἀπὸ τὸ Ζάλογγο
βάλε μέσα τἄλογο·

κι' ἂν στράψῃ ἀπὸ τὴ Δραγομή,
θέλῃς βάλ' το, θέλῃς μή.
(Μ. σ. 83).

Βλ. ἀρ. 10. Αἱ πρὸς τὸ μέρος τοῦ Ζαλόγκου φαινόμεναι ἀστραπαὶ προμηνύουσι καταιγίδα, δὲν ἐπίκειται δὲ μεταβολὴ τοῦ καιροῦ ἂν ἀστράπτῃ πρὸς τὸ μέρος τῆς Δραγομῆς. Ἀλλ' ἡ μετεωρολογικὴ αὕτη παρατήρησις οὐδεμίαν ἔχει σημασίαν ἂν δὲν γνωσθῇ ποῦ ἐπιχωριάζει ἡ παροιμία ἵνα ὁρισθῇ ὁ τόπος ὅπου γίνεται ἡ παρατήρησις. Ὁ Μόμμσεν εἰς ὃν ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις καθηγητοῦ Ῥάδου, ὀρθῶς ὁρίζει τὸ Ζάλογγον· εἶναι δὲ τοῦτο ἡ ἱστορικὴ μονὴ παρὰ τὸν λιμένα Κόμαρον τῶν ἀρχαίων, ἐν τῇ διοικήσει Πρεβέζης, περιοχῇ Λάμαρης, παρὰ τὴν Καμαρίναν. Περὶ τῆς Δραγομῆς οὐδὲν λέγει ὁ Μόμμσεν. Ἀλλ' ἀπίθανον ὅλως ὅτι ἐξ Ἰωαννίνων κρίνουσι περὶ τοῦ καιροῦ παρατηροῦντες τὸν Ζάλογγον· διότι ὁ ὁρίζων εἶναι περιωρισμένος ὑπὸ τῶν ὀρέων, μόλις δ' ἡ κορυφὴ τοῦ Τομάρου (Ὀλίτσικα) διακρίνεται, παντελῶς δ' ἀποκρύπτεται τὸ Ζάλογγον. Πατρὶς τοῦ ἀνακοινώσαντος τὴν παροιμίαν Ῥάδου, εἶναι ὡς ἐπληροφορήθην τὰ Γραμμενοχώρια τῶν Κουρέντων, ἐκεῖθεν δὲ γινομένη ἡ μετεωρολογικὴ παρατήρησις φαίνεται ἀκριβεστάτη. Τὸ Ζάλογγον κεῖται πρὸς Ν. τῶν Κουρέντων, εἶναι δ' ὁρατὸν ἐκ τῆς Ζίτσας καὶ πολλῶν ἄλλων χωρίων τῆς ἐπαρχίας, νέφη δ' ἐπὶ τοῦ Ζαλόγγου προμηνύουσιν ἐπικράτησιν τοῦ νότου, ὅστις φέρει καταγίδας. Τὰ δὲ πρὸς τὴν Δραγομὴν ἤτοι πρὸς δυσμὰς φαινόμενα νέφη δὲν μηνύουσι κακοκαιρίαν, διότι ἐκεῖθεν πνέει ὁ ζέφυρος. Κεῖται δ' ἡ Δραγομὴ ἐν τῇ διοικήσει Παραμυθίας, ἐν τῇ περιοχῇ Κάτω Σκάλας· ὑπάρχει καὶ ἄλλη Δραγομή, ἄσημον χωρίον τῶν Κουρέντων, ἀλλ' εἰς αὐτὴν δὲν ἀναφέρεται βεβαίως ἡ παροιμία.

7. Ἂς εἶν' ἡ δύση καθαρὴ κ' ἡ ἀνατολὴ ἂς ἀστράφτῃ.
(Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακά 135).

Πρβλ. ἀρ. 1. 8. 14, χειμῶνας 10. Ὅτι οὐδεὶς φόβος καταιγίδος ἂν παρατηροῦνται ἀστραπαὶ πρὸς ἀνατολάς, διότι μόνον τὰ ἐν τῇ δύσει συναγόμενα νέφη ἀπειλοῦσι χειμῶνα. Παραπλησίας παρατηρήσεις ἐποίουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι: «Τῆς Πάρνηθος ἐὰν τὰ πρὸς ζέφυρον ἄνεμον καὶ τὰ πρὸς Φυλῆς φράττεται νέφεσι βορείων ὄντων χειμέριον τὸ ση-

μεῖον» (Θεοφράστ. π. σημείων γ', 47). «Χειμῶνος δὲ (σημεῖα) τάδε· ἥλιος δυόμενος εἰς μὴ καθαρὸν» (αὐτ. γ', 38)· «καὶ δυόμενος ἥλιος χειμῶνος εἰς καθαρὸν εὐδιεινὸς» (αὐτ. 50). «Διὰ τί αἱ μὲν καθαραὶ δύσεις εὐδιεινὸν σημεῖον, αἱ δὲ τεταραγμέναι χειμερινόν;» (Ἀριστοτ. Προβλ. 26, 8). Ὁ W. H. Roscher (die Gorgonen und Verwandtes σ. 17 κέ.) κατέδειξεν ὅτι κατὰ τὰς παρατηρήσεις τῶν ἀρχαίων αἱ καταιγίδες ἤρχοντο ἐκ τῆς πρὸς δυσμὰς θαλάσσης.

9. Ἄστραψε καὶ βρόντησε καὶ δὲν ἐβόρρισε, καθάριος νότος.
(Βερ. 68, 46. — Β. 35, 455).

Βλ ἀρ. 12, βροντῶ 6. 7. Ἂν μετὰ ἀστραπὰς καὶ βροντὰς δὲν πνεύσῃ βορρᾶς, ὁ καιρὸς θὰ στραφῇ εἰς νότον.

10. Ἄστραψε 'ς τὸ Ζάλογγο,
βάλε μέσα τἄλογο.
(Ἄρτης. Μ. σ. 84. [Ἄ. τὸ Ζ. μβάσε μέσα τἄ.]. — Ἑβδομὰς Α' φ. 37 σ. 6).

Ἡ παροιμία κατὰ τοῦτο μόνον διαφέρει τῆς ὑπ' ἀριθ. 6, ὅτι παραλείπει τὴν Δραγομήν, διότι αὕτη δὲν εἶναι ὁρατὴ ἐκ τῶν τόπων, ὅπου ἐπιχωριάζει ἡ παροιμία, ἐνῷ τὸ Ζάλογγον εἶναι. Ὁ ἐν τῇ Ἑβδομάδι δημοσιεύσας αὐτὴν Καρκαβίτσας λέγει ὅτι συνειθίζεται ἐν Ἀκαρνανίᾳ. Καὶ οἱ ἐν Ἄρτῃ καὶ οἱ ἐν τοῖς χωρίοις ἐκείνοις τῆς Ἀκαρνανίας ὁπόθεν φαίνεται τὸ Ζάλογγον, τὴν φαλακρὰν καὶ κωνοειδῆ κορυφὴν αὐτοῦ θεωροῦσι σημεῖον, ἀπὸ τοῦ ὁποίου δύνανται νὰ προμαντεύωσι τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ. Ἂν μικρὸν νεφύδριον ἀναφανῇ ἐκεῖ, θὰ κατέλθῃ μετ' ὀλίγον πυκνοτάτη ὁμίχλη, ὅταν δὲ λάμψῃ ἐξ ἀστραπῆς ἡ κορυφή, προσημαίνονται βεβαίαν τὴν κακοκαιρίαν.

11. Βοριᾶς ἀστράφτει γιὰ νερό, κ' ἡ Μπαρμπαριὰ γιὰ ξέρα.
(Ἠλείας παρὰ Α. Καρκαβίτσα.)

Ὅταν ἀστράπτῃ πρὸς βορρᾶν εἶναι σημεῖον ὕδατος, ἀνομβρίας δ' ὅταν πρὸς νότον (πρὸς τὴν Λιβύην, πρὸς τὸ μέρος τῆς Μπαρμπαριᾶς). Πρβλ. Θεοφρ. π. σημείων ὑδάτ. 21: «καὶ ὀπώρας βορρᾶθεν ἀστραπαὶ ὑδατικὸν σημεῖον».

12. Ἔστραψεν τσ' ἐν ἐβρόντησεν, πάλε τσαινούργιος νότος.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 317, 116).

Βλ ἀρ. 9.

13. Ὅνταν ἀστράφτῃ καὶ βροντᾷ σύγκλυσιν μὴ φογᾶσαι.

(Χίου. Πασπάτ 277 [Ὅταν ἀστράπτῃ καὶ - φοβᾶσαι] καὶ Καν. 274, 464).

Μὴ φοβοῦ κατακλυσμὸν ἐκ τῶν πολλῶν ἀστραπῶν καὶ βροντῶν· ὁμοίως αἱ κραυγαὶ κ' αἱ ἀπειλαὶ τῶν φωνασκῶν δὲν πρέπει νὰ σὲ ταράττωσι, διότι δὲν τολμῶσιν οἱ τοιοῦτοι νὰ προβῶσιν εἰς ἔργα.

14. Ὅταν ἀστράφτῃ τὸ Ποντικοκάστρο,
βάλλε τὸ ὑννὶ 'ς τὸν τράστο·
ὅταν ἀστράφτῃ κατὰ τὴν Ἀρκαδιά,
κάνε κι' ἄλλη μιὰ σποριά.

(Πύργου Ἠλείας. Μ. σ. 84 [ἀστράπτῃ - βάλε τὸ ὑ εἰς τ ντράζο, ὅ. ἀστράπτῃ - κάμνε καὶ ἄ.]).

Βλ. ἀστραπὴ 4α. Ποντικόκαστρο εἶναι τὸ δίωρον τοῦ Πύργου πρὸς Δ. ἀπέχον φραγκικὸν φρούριον τοῦ Ποντικοῦ, ὑπερκείμενον τοῦ Κατακώλου ἐπὶ ἀκρωρείας τοῦ ἀκρωτηρίου Ἰχθύος· τράστος, ὁ, ἢ τὸ τράστο (οὐδέποτε ντράζο) ἡ πήρα Ἀρκαδιὰ ἡ πρωτεύουσα τῆς Τριφυλίας Κυπαρισσία. Ὅθεν κατὰ τὴν παροιμίαν ἂν ὁ γεωργὸς ἴδῃ ἀστραπὰς πρὸς δυσμάς, πρέπει νὰ διακόψῃ τὴν ἐργασίαν, ἵνα μὴ καταλάβῃ αὐτὸν ἡ καταιγίς· ἂν ὅμως ἀστράπτῃ πρὸς νότον δύναται νὰ ἐξακολουθήσῃ ἀμέριμνος τὸ ἔργον του. — Παραπλησία ἡ **Ἰταλ.** Quando lampeggia da ponente, non lampeggia per niente. Quanto lampeggia in tramontana, è un segno di caldana = ὅταν ἀστράφτῃ κατὰ τὴ δύση δὲν ἀστράφτῃ τοῦ κουτουροῦ· ὅταν ἀστράφτῃ κατὰ τὸ βοριᾶ, εἶναι σημάδι λαύρας (Giani 874).

15. Σὰν γιομώννῃ ἀντὸμ μισημμέρι τσαὶ στράστῃ ἀντὸ λιμπίτσῃ μὴ γκουνηκῆτε ἀντὸν ἀμbλίτσῃ.

(Βούας Καλαβρίας. Μor. 93, 88).

Ὅταν συννεφιάζῃ ἀπὸ τὸ μεσημέρι κι' ἀστράφτῃ ἀπὸ τὸν λίβα, μὴν ἐβγῆτε (κουνηθῆτε) ἀπ' τὴν καλύβα.

ἀστρικὸν

1. Τὸ ἀστρικόν του δὲν τὸν ἐφέλεσε.

(Βάρνερ: ἀστρικὸν 1 [ἤ, βοήθησε.]).

Ἀντίθετος τῆς ἑπομένης. Ἠτύχησε δηλ., ἡ τύχη δὲν ἐφάνη εὐμενὴς εἰς αὐτόν, δὲν τὸν ἐβοήθησεν. Τὸ ἀστρικὸ (ἐννοεῖται ἴσως σημάδι), ὡς οὐσιαστικὸν λαμβανόμενον σημαίνει τὴν ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων λεγομένην τάξιν τῶν ἀστέρων κατὰ τὴν γέννησιν ἑκάστου. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῆς τοιαύτης τάξεως ἐμαντεύοντο τὴν μέλλουσαν τύχην τοῦ βρέφους, ἡ λέξις μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τῆς μοίρας ἢ τῆς τύχης ἑκάστου. Ὅθεν εἶναι ἡ παροιμιώδης αὕτη φράσις ἐκ τῶν ὀλιγίστων ἐν τῇ γλώσσῃ μόνον περισωθέντων λειψάνων τῆς βυζαντινῆς ἀστρολολίας, ὡς καὶ αἱ ἐν λ. ἄστρον 3. 4 7. 10 12 13. Ἡ πρόληψις δὲ περὶ τῆς ἐπηρείας τῆς τάξεως τῶν ἄστρων κατὰ τὴν γέννησιν εἰς τὸν βίον τοῦ ἀνθρώπου ἐκτίθεται σαφῶς ἐν τοῖς ἑπομένοις στίχοις τῆς κρητικῆς ποιμενικῆς κωμῳδίας τοῦ ΙϹ΄ αἰῶνος, τοῦ Γύπαρη: «Ὦ ἄστρα πολλὰ ἀντίδικα ποῦ 'στε 'ς τὴ γέννησή μου, καὶ τόσα ἐκάμετε κακὴ τὴν τύχη τὴ δική μου» (Πρᾶξ. Β΄ στ. 479 σ. 220 Σάθα).—Ἡ λέξις ἀστρικὸν ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ κεῖται καὶ παρὰ Μιχαὴλ Γλυκᾷ (στ 295 σ. 28 Legrand). Ἐν Κύθνῳ ἡ λ πλὴν τῆς τύχης σημαίνει καὶ τὸν κεραυνὸν (Βάλληνδα Πάρεργα σ. 52). Ἐν Θήρᾳ δὲ τὸ ἀστρικὸν λέγεται καὶ ἀστέρας καὶ σημαίνει τὴν ἐξ ἐπηρείας ἀστρικῆς πρόσκαιρον μανίαν, οἷον ἐν ταῖς φράσεσι: «πότε θἄρθῃ πάλι τἀστρικό σου!» «ἀφῆστέ τονε, γιατὶ τωραδὰ εἶναι 'ς τὸν ἀστέρα του» (Πεταλᾶ Ἰδιωτικὸν σ. 35). Ἐν Κρήτῃ δὲ λέγεται πλανέτο=πλανήτης (προβηγκ. planeta, ἰταλ. pianeta ἐκ τοῦ λατιν.) οἷον «τό χει τὸ πλανέτο σου» (Μελαίνης, Κρητ. μέλισσα σ. 35).

2. Τὸν ἐπῆρε τἀστρικό του.

(Κύθνου. Ἐφ. Φιλομ. 1861 σ. 1835 [ἢ: Δὲν τὸν ἐπῆρε τἀστρικόν του.] καὶ Βάλληνδα Πάρεργα σ. 52 [τὸ ἀ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Ἤτοι τὸν εὐνοεῖ ἡ τύχη.

ἀστρίτης

1. Ἂν σὲ δαγκώσω ἐγὼ ἡ ὀχιά,
ἔχεις καὶ παρηγοριά·
ἂ σὲ δαγκώσῃ ὁ θειὸς μ' ὁ ἀστρίτης,
πάρτε φκυάρια καὶ ξινάρια.

(Ἀττικὸν ἡμερολόγ. 1883 σ. 204).

Βλ. ἀρ. 2. 3. Ὅτι ἐπικίνδυνον μὲν τὸ δῆγμα τῆς ἐχίδνης, ἀλλ' ἰάσιμον· ἐν ᾧ τὸ τοῦ ἀστρίτου εἶναι θανατηφόρον (διὰ πτύων καὶ ἀξινῶν πρέπει νὰ σκαφῇ ὁ τάφος τοῦ δηχθέντος, κατὰ τὴν παροιμίαν). —Ὀχιὰ ἢ ὄχεντρα λέγονται κοινῶς τὰ ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχοντα δύο εἴδη ἐχιδνῶν, ἤτοι τὸ συνηθέστατον καὶ τὰ μάλιστα ἐπικίνδυνον, ἡ Vipera ammodytes L. καὶ τὸ σπανιώτερον, ἡ Vipera aspis L. ἢ Vipera Redii Latr., τὰ μόνα ἐν Ἑλλάδι ἰοβόλα ἑρπετὰ (Βλ. Heldreich la Faune de Grèce σ. 75). Τὸ δεύτερον τῆς ἐχίδνης εἶδος, ἔχις ἡ ἀσπίς. λέγεται πολλαχοῦ καὶ ἀστρίτης, θεωρεῖται δ' ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀνακριβῶς μᾶλλον ἰοβόλον τοῦ ἔχεως τοῦ ἀμμοδύτου. Πολλαχοῦ, ὡς μοὶ ἀνεκοίνωσεν ὁ κ Ν. Χ. Ἀποστολίδης, τὸ ὄνομα ἀστρίτης ἀποδίδεται καὶ εἰς ἀνιοβόλους ὄφεις, οἷος λ. χ. ὁ elaphis quadrilineatus Latr. Τὸ ὄνομα δὲ τοῦτο ἀστρίτης (καὶ ἀλβαν. τοσκ. ἀστρίτι) κυρίως θὰ ἐσήμαινεν ὄφιν ἔχοντα στίγματα ὥσπερ ἀστέρας εἰς τὸ δέρμα, ὡς καὶ τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν ἀστερίας.

Δεν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον ὅτι θανάσιμον θεωρεῖται ὑπὸ τοῦ λαοῦ τὸ δεῖγμα καὶ ἀνιοβόλων ὄφεων, οἷοι τῶν τοιούτων οἱ καλούμενοι ἐνιαχοῦ ἀστρῖται. Εἴδομεν ἀλλαχοῦ (ἐν λ. ἀκονάκι 1) ὅτι ἐπίσης θανάσιμον θεωρεῖται καὶ τῆς ἀνιοβόλου σαύρας ἀκονακιοῦ τὸ δῆγμα, εἰς τὰ ἐπικίνδυνα δὲ ὀφιοειδῆ προστίθησιν ἡ ἑπομένη παροιμία καὶ τὴν δενδρογαλιάν οὕτω δὲ καλεῖται ἡ tyria Dahlii Fitz., ἥτις ἐμπνέει μὲν φόβον διὰ τὸ μέγεθος (διπλασία καὶ τριπλασία ἐνίοτε οὖσα τοῦ ἔχεως τοῦ ἀμμοδύτου), τὴν ὀξύτητα τῶν κινήσεων καὶ τὴν ἀναρρίχησιν εἰς δένδρα, ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα ἔλαβε (δένδρον - γαλῆ; ἀγαλλίς; ἀγάλλω;), ἀλλ' ὅμως εἶναι ἀσινής. Ἡ πρόληψις προῆλθεν, ὡς νομίζω, ἐκ τῶν βεβαιώσεων τῶν ἀγυρτῶν, οἵτινες ὡς γόητες ὄφεων ἐπιδεικνυόμενοι ἐπαγγέλλονται ὅτι θεραπεύουσι τὰ δήγματα τῶν ἰοβόλων θηρίων. Εἶδον πολλάκις τοιούτους περιερχομένους ἐν τοῖς χωρίοις, φέροντας ἐν πήραις ὄφεις, οὓς περιβάλλονται ὡς ψέλια περὶ τὰς χεῖρας καὶ περὶ τὸν τράχηλον ὡς περιδέραια, πολυτρόπως δ' ἐρεθίζοντες προκαλοῦσι τὰ δήγματα αὐτῶν, ἵν' ἀποδείξωσιν εἰς τοὺς θεωμένους ὅτι διὰ τῶν ἀλεξητηρίων φαρμάκων, ἅτινα προσφέρουσι πρὸς πώλησιν, κατέστησαν τὸ σῶμά των ἀπαθὲς πρὸς τὸν ἰόν. Οἱ πλεῖστοι τῶν ὄφεων τούτων εἶναι ἀνιοβόλοι, ἀλλὰ φέρουσιν οἱ γόητες καὶ ἐχί-

δνας, τὰς ὁποίας ὅμως ἔλαβον τὴν πρόνοιαν νὰ καταστήσωσιν ἀσινεῖς καθ' ὃν τρόπον καὶ οἱ ἀγύρται, περὶ ὧν κάμνει λόγον ὁ Γαληνὸς (περὶ τῆς θηριακῆς 12 τ. 14 σ. 256 Kuhn), ἀναγκάζοντες αὐτὰς νὰ ἐνδάκνωσι σάρκας ἢ ἔρια ἵν' ἀποβάλωσι τὸν ἰόν, ἢ ἐμφράττοντες τὰ τρήματα τῶν ὀδόντων διὰ καταλλήλων τροφῶν, προσφερομένων εἰς αὐτάς· οὕτω δὲ καὶ νῦν ὡς τὸ πάλαι ποιοῦσι «θαυμάζειν πάνυ τοὺς ὁρῶντας, τὴν τοιαύτην αὐτῶν εἰς τὸ πανουργεῖν τέχνην οὐκ εἰδότας». Διὰ τῶν τεχνασμάτων τούτων πείθουσι τοὺς ἁπλουστέρους ὅτι γοητεύουσι τοὺς ὄφεις, καὶ θεραπεύουσι τὰ δήγματα αὐτῶν διὰ τῶν φαρμάκων. Οἱ εἰλικρινέστεροι προσθέτουσιν ὅτι εἶναί πως ἀνίσχυρα τὰ φάρμακά των εἰς μόνα τῆς ἐχίδνης τὰ δήγματα, «τῆς κωφῆς καὶ βυούσης τὰ ὦτα αὐτῆς, ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνὴν ἐπᾳδόντων φαρμάκου τε φαρμακευομένου παρὰ σοφοῦ», κατὰ τὸ ῥητὸν τῆς Γραφῆς (Ψαλμ· ΝΗ', 5. 6). Ἐξαιροῦντες δὲ τὸν μόνον ἰοβόλον ὄφιν, ἔχουσι συμφέρον νὰ παριστῶσιν ὡς θανάσιμα τᾶσινῆ δήγματα τῶν ἄλλων ὄφεων [1]).

Θεραπεύουσι δ' οἱ γόητες τὰ δήγματα διὰ τριῶν τρόπων· α') δι' ἀλεξητηρίων φαρμάκων, προφυλασσόντων τὸ σῶμα ἀπὸ τῶν μελλόντων δηγμάτων [2]) β') δι' ἀντιδότων ματαιούντων τὴν ἐπήρειαν τοῦ

[1]) Ὁ Sonnini (Voyage en Grèce et en Turquie 1801 τ. II σ. 259) διηγεῖται ὅτι εἶδέ ποτε ἐν Ἑλλάδι τοιοῦτον γόητα ὄφεων τὸν ἀμαθέστατον καὶ μωρότατον τῶν Ἑλλήνων, ὡς λέγει· ἰσχυρίζετο δ' οὗτος ὅτι γοητεύει τοὺς ὄφεις δι' ἐπῳδῶν καὶ ὅτι κατέστησεν ἄτρωτον τὸ σῶμά του, ἀλείψας τὰς χεῖρας διὰ λίπους ὄφεως.— Καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους ἀναφέρονται τοιοῦτοι γόητες οὐδαμῶς διαφέροντες κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τῶν σημερινῶν ἢ τῶν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Γαληνοῦ. Ὡς βεβαιοῖ ὁ Βαλσαμὼν (εἰς καν. 60 τῆς Ϛ' συνόδου, ἐν Ῥάλλη καὶ Ποτλῇ Συντάγματι τ. Β' σ. 445), οὗτοι ἦσαν Ἀθίγγανοι: «Ἄλλοι δὲ (γόητες) τοὺς ὄφεις ἐγκολπιζόμενοι, οἱ καὶ Ἀθίγγανοι λεγόμενοι· ἐννοεῖ δὲ προδήλως ὁ ἑρμηνευτὴς τῶν κανόνων οὐχὶ τοὺς αἱρετικοὺς Ἀθιγγάνους, ἀλλὰ τοὺς νῦν καλουμένους Ἀτσιγγάνους ἢ Γύφτους. Ἄλλοι ὅμως ἑρμηνευταὶ οὐδὲν λέγουσι περὶ τοῦ ἔθνους αὐτῶν, πιθανὸν δ' εἶναι ὅτι πλὴν τῶν Ἀθιγγάνων καὶ ἄλλοι ἤσκουν τὸ ἐπιτήδευμα. Ὁ Ζωναρᾶς (εἰς 36 καν. τῆς ἐν Λαοδικείᾳ συνόδου, παρὰ Ῥάλλη καὶ Ποτλῇ τ. Γ' σ. 204) λέγει περὶ αὐτῶν: «καὶ ἄλλοι (γόητες) ὄφεις καταγοητεύουσι, καὶ τούτους μεταχειρίζονται, καὶ ἄδηκτοι ἐξ αὐτῶν μένουσιν»· καὶ ὁ Ματθαῖος ὁ Βλάσταρις (παρὰ Ῥάλλη καὶ Ποτλη τ. Ϛ' σ. 357): «ἄλλοι δὲ (μάντεις) ὄφεις περιφέρουσιν ἐγκολπίους, γοητείαν δι' αὐτῶν μετιόντες»· καὶ κατωτέρω (σ. 358): «ἀλλὰ καὶ ὄφεις ἕτεροι καταγοητεύουσιν, οὕς περ δὴ καὶ μεταχειριζόμενοι, ἄδηκτοι ἐξ αὐτῶν καὶ ἀπαθεῖς κακῶν διαμένουσι».

[2]) Φάρμακα ἀδήκτους φυλάττοντα τοὺς πίνοντας ἐγίνωσκον, ὡς εἰκὸς καὶ οἱ ἀρχαῖοι. Βλ. π. χ. Νικάνδρ. Θηρ. 65. Ἐν χειρογράφῳ τοῦ ΙΕ' αἰῶνος (Κῶδ. 490 Μονάχου, φ. 119α)

ἰοῦ καὶ γ') δι' ἐπῳδῶν. Τοὺς θεραπευτικοὺς τούτους τρόπους γινώσκουσιν οἱ γόητες ἐκ παραδόσεως, διότι οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἐν χρήσει καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους. Τἀλεξητήρια καὶ τἀντίδοτα κοινὸν ὄνομα ἔχουσι φιδόχορτο, ἢ φιδοχόρτι ἢ φιδοβότανο, εἶναι δὲ βοτάναι, ὧν τριβομένων πίνεται ἡ κόνις, συνήθως μετ' οἴνου μιγνυομένη ἢ μεθ' ὕδατος· πίνεται δὲ τὴν Τετράδην καὶ τὴν Παρασκευήν, μίαν μόνον ἑβδομάδα, εὐθὺς μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ ὕπνου ἔγερσιν, πρὸ πάσης τροφῆς. Λέγεται δὲ τοῦτο πότισμα καὶ ποτισμένος ὁ τὸ ἀλεξητήριον πιών, ὅστις θεωρεῖ ἑαυτὸν ἀσφαλῆ τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῶν δηγμάτων τῶν ὄφεων.

Τὸ γνωστότατον καὶ κυριώτατον τῶν φιδοχόρτων εἶναι ἡ σαρκώδης ῥίζα τῆς ἄλλως καλουμένης δρακοντιᾶς «τὴν ὁποίαν οἱ χωρικοὶ τὴν τρίβουν καὶ πίνουν τὸ πρωΐ τρεῖς ἡμέρας νήστεις κατὰ σειρὰν τὴν ἄνοιξιν καὶ τὴν νομίζουν ἀντίδοτον εἰς τὸ δάγκασμα τῶν ὄφεων» (Ἀθηνᾶ περιοδ. σύγγραμμα ἐν Ναυπλίῳ 1831 σ. 109). Καλοῦνται δὲ διὰ κοινοῦ ὀνόματος δρακοντιὰ δύο εἴδη ἀροειδῶν ἡ δρακοντία ἡ πολύφυλλος, ἡ τοῦ Διοσκορίδου δρακοντία ἡ μεγάλη (drancunculus po-

ἀναγινώσκομεν: «Μὴ δάκνεσθαι ὑπὸ ἰοβόλου θηρίου πηγάνου συγχριόμενον τὰς χεῖρας καὶ προσάγοντα τοῖς θηρίοις· μηδὲ τὸν δρακοντίου (κῶδ. δρακοντείου) χυλῷ συγχριόμενον καὶ ἔχιδναν λαμβάνοντα»· καὶ κατωτέρω ἐν τῇ ὥᾳ τοῦ φ 120α: «Ὁ Ἀπολλώνιός φησιν· οὕτως λέγει Ἀέτιος: Ἔτι Ἀπολλώνιός φησι, χυλὸς ἀγρίου πηγάνου συγχριόμενος πρὸς πάντα τὰ θηρία προσάγουσι τὰς χεῖρας καὶ οὐ δάκνονται. καὶ δρακοντίου χυλοῦ συναλείφεσθαι τὰς χεῖρας, καὶ κατέχων ἐχίδνας οὐ δηχθήσῃ». Πληθὺν βοτανῶν προφυλακτικῶν καταλέγει καὶ ἕτερον χειρόγραφον τῆς αὐτῆς βιβλιοθήκης (κῶδ. 70 φ. 187α): Ὑποστρώματα (κῶδ. ἀποστρώματα) φυλακτικὰ παντὸς ἰοβόλου θηρίου. Ὑποστρώματα μὲν οὖν κατὰ τὰς ὁδοιπορίας καὶ ἐν οἰκίαις παντὸς ἰοβόλου θηρίου ἐστὶ προφυλακτικά: Ἀβρότονον, κόνιζα, δίκταμον, ἄγνος, ἔχιον, κολοκύνθη, στρύχνος ἀσφόδελος, ἐλελίφασκον, πευκέδανον, πέρκιον, πόλιον (κῶδ. πόλλιον), σάμψυχον γεντιάνιον, ὀρίγανον, πήγανον ἄγριον, ἕρπιλλος, δάφνη, γλήχων, κυπαρίσσιν ἢ κεδροκόνις ἢ πρίσματα, κάρδαμον, λυσιμάχιον, μελάνθιν, ἄτφαλτον· παρακείσθω καὶ ὁ ἀγάπης λίθος· πάντα γὰρ τὰ βαρύοσμα καπνιζόμενα διώκουσιν, ἤγουν καστόριον, ἄγνου φύλλα, κέρας ἐλάφου, χαλβάνη (κῶδ. χαλβάννη) καὶ κυπάρισσος». Σημειωτέον ὅτι τὸ ἐλάφου κέρας καὶ νῦν εἶναι ἐν χρήσει ὡς ἀντίδοτον, ἀλλ' ἐμβαπτιζόμενον εἰς ὕδωρ, ὅπερ πίνει ὁ δηχθείς. Κατὰ δὲ τὴν Διήγησιν τῶν τετραπόδων στ. 347-350 σ. 153 Wagner, ἡ ὀσμὴ αὐτοῦ καιομένου ἀποδιώκει τῶν οἰκιῶν τὰ ὀφίδια. Λέγεται δὲ τὸ λαφοκέρατο κατὰ παρετυμολογίαν καὶ λιόκρινο (ἐν Μεσσηνίᾳ), ἀπὸ τοῦ ἰταλικοῦ licorno, νομιζόμενον ὡς κέρας μυθολογικοῦ τινος ὄφεως (ἐν Κρήτῃ λιακόνι). Περὶ τῶν ἄλλων βοτανῶν βλ. καὶ Νικάνδρ. Θηρ. 837 κ. ἑ.

lyphyllus Tournef.) καὶ ἄρον τὸ στικτὸν (arum maculatum L.) Ἡ δρακοντία ἦτο ἔκπαλαι γνωστὴ ὡς ἀντίδοτον· (Νικάνδρ. Θηρ. 882 κέ. 497 κέ. Βλ. καὶ Ἑρμηνείαν ὀνομάτων βοτανῶν ἐν Boissonade Anecd. Gr. II, 402: «ὀφιοβότανον, ἡ δρακοντέα, ὃ καὶ δρακόντιον»). Εὐνόητον δ' ὅτι ἡ βοτάνη αὕτη θεωρεῖται ἀντίδοτον, συμφώνως πρὸς τὸν νόμον τῆς ἀναλογίας, ἐξ οὗ πολλαὶ πηγάζουσι δεισιδαιμονίαι, καθὰ καὶ ἀλλαχοῦ παρετήρησα (Βλ. τὴν ἐμὴν Ἱστορίαν καὶ ἐξήγησιν τῶν δεισιδαιμονιῶν ἐν Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ 1896 σ. 175 κέ.). Ἡ ὁμοιότης τοῦ στελέχους ἄρου τοῦ στικτοῦ πρὸς σῶμα ὄφεως ἐγέννησε τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι πρόσφορος ἡ βοτάνη πρὸς θεραπείαν τῶν ὀφιοδήκτων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον οἱ ἀρχαῖοι ἐπίστευον ὅτι ἀντίδοτα εἶναι τὰ δύο τοῦ ἐχίου εἴδη, διότι τὸ μὲν τούτων ἔχει φύλλα ὅμοια κεφαλῇ ἔχεως (Σχολ. Νικάνδρ. Θηρ. 65), τοῦ δ' ἑτέρου τὸ στέλεχος εἶναι ἐμφερὲς περιοχῇ ἔχεως (Νικάνδρ. Θηρ. 642). Ὡς ἀντίδοτον ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ ἡ ῥίζα τῆς ἀριστολοχείας (Νικάνδρ. Θηρ. 503 κέ.). Ταύτην ὑποδεικνύει ὡς ἔχουσαν τοιαύτην δύναμιν καὶ ἡ Σολομωνικὴ τῆς ἐν Μονάχῳ βιβλιοθήκης (κῶδ. 70 τοῦ ΙϹ΄ αἰῶνος, φ. 251α): «ἔστι δὲ καὶ αὐτὴ ἀντιφάρμακον πάντων τῶν ἰοβόλων (κῶδ. ἰοβόλον) οἷος γὰρ ἄνθρωπος δηχθεὶς (κῶδ. δαχθεὶς) καὶ ἐκ παντὸς ὄφεως εἴτε δηλητηρίου μιανθεὶς ταῦτα πιὼν (κῶδ ποιῶν) καὶ θήσας αὐτὰ ἐπάνω, παραυτίκα ἰαθήσεται». Εἰδικὸν ἀντίδοτον τῶν δηγμάτων τῆς ἐχίδνης θεωρεῖται νῦν ὑπὸ τῶν πολλῶν καὶ τεύκριον τὸ πολιὸν (teucrium polium L.), καλούμενον ἐν Ἀττικῇ καὶ Βοιωτίᾳ λαγωκοιμητιά, ἐν Μάνῃ δὲ τῆς Παναγιᾶς τὸ μοσκολίβανο· ὡς μοὶ ἀνεκοίνωσεν ἐμπειρικός τις «αὐτὸ ὅταν δαγκάσῃ κἀνένα ἡ ὀχιά, μαζεύει ἕνα ματσάκι καὶ τὸ βράζει 'ς τὸ γάλα· τὸ γάλα τὸ πίνει, τὸ χόρτο τὸ βάνει ἀπάνω 'ς τὴ δαγκαματιά· ἂν δὲν ἔχῃ γάλα, τὸ κοπανίζει, βγάζει χυλὸ ὡς μιὰ κουταλιὰ τοῦ γλυκοῦ, τὸ πίνει, καὶ τὸ ἄλλο τὸ βάνει 'ς τὴ δαγκαματιά».

Τρίτος τρόπος θεραπείας τῶν δηγμάτων εἶναι ὁ δι' ἐπῳδῶν (γητειαῖς, ξόρκια). Παράδειγμα τοιαύτης ἐπῳδῆς τῶν μέσων χρόνων βλ. ἐν ἰατροσοφίῳ παρὰ Legrand Biblioth gr. vulg. II σ. 26-7. Σημερινῆς δ' ἔστω ἡ ἑπομένη θηραϊκὴ (παρὰ Ν. Πεταλᾶ): «Ἄη Γιώργη καβαλλάρη | κι' ἄη Λία περιβολάρη | [ἢ, Ἄη Γιώργη δίσημε καὶ τρίσημε]

| δένε καὶ χαλίνωνε | τὸ φίδι καὶ τὴν ἔχεντρα, | καὶ τὴν κακὴ σκολόπεντρα, | καὶ τὸ Βραχνᾶ καὶ τὴ Γιαλοῦ, | καὶ τὸν κατσουροκέφαλο, | ὅσο νά βγῃ ὁ ἥλιος πέντε κονταρόξυλα». Τὴν τέχνην τοῦ γητευτοῦ ἀσκοῦσι πολλοὶ ἐν Κύπρῳ θεραπεύοντες τοὺς ὑπὸ τοῦ ἰοβόλου ὄφεως κουφῆς δηχθέντας (βλ. Πανδώρ. τ. ΙΘ', σ. 159. Λουκᾶ Φιλ. ἐπισκέψ. σ. 56 κέ. Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Α' σ. 700-1)[1]). Πολλῷ δὲ παλαιότεροι εἶναι οἱ κατάδεσμοι τῶν ὄφεων, δι' ὧν οὗτοι καθίσταντο ἀσινεῖς. Ἡ πρὸς τὴν Μήδειαν ταυτιζομένη ἀρχαία ἰταλικὴ θεότης Angitia ἐμυθεύετο ὅτι ἐδίδαξε τὸν δι' ἐπῳδῶν κατάδεσμον τῶν ὄφεων. (Βλ. Roscher Lexikon d. Mytholog. I σ. 351). Κατὰ τὸ πρότυπον δὲ τοῦ χαλκοῦ ὄφεως, ὃν ἔστησεν ὁ Μωϋσῆς (Ἀριθμ. κα', 8), οἱ Ἕλληνες τῶν μέσων χρόνων ἵδρυον τὰ λεγόμενα τελέσματα, δι' ὧν ἐνόμιζον ὅτι ἀπέτρεπον τὸν ἀπὸ τῶν δηγμάτων τῶν ὄφεων κίνδυνον. Ὡς βεβαιοῖ δημώδης παρόδοσις, ἣν ἐδημοσίευσα ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς ἱστορ. ἑταιρ. τ. Α' σ. 354, οἱ ἐν τῇ πεδιάδι τῆς Πέτρας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Λεβαδείας ὄφεις εἶναι ἀβλαβεῖς, διότι τοὺς ἔδεσέ ποτε μία μάγισσα καὶ δὲν ἐπρόφθασε νὰ τοὺς λύσῃ.

2. Ἂν σὲ φάω γὼ ἡ μάννα,
τοίμασε πολλὰ βοτάνια·
ἂν σὲ φάω γὼ τἀστρίτσι,
τοίμασε τὸ σαβανίτσι·
ἂν σε φάῃ ἡ δενδρογαλιά,
οὔτε κρίσ' οὔτε λαλιά·
ἂν σὲ φάῃ τὸ κονάκι,
τοίμασε τὸ σαβανάκι.

(Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΔ' σ. 222).

Βλ. τὴν προηγουμένην, ἀκονάκι 1.

3. Ἂ σε φάω ἐγὼ ἡ ὀχίτσα, τοίμασε πολλὰ βοτάνια,
ἂ σε φάῃ ὁ γιός μου ὁ ἀστρίτης, τὸ τσαπὶ καὶ τὸ φκυαράκι.

(Κα. 790).

Βλ. ἀρ. 1.

[1]) Ὁ Κυπριανὸς (Ἱστορία Κύπρου. Ἔνετ. 1788 σ. 398-9) παρέχει ὁδηγίας πρὸς θεραπείαν διὰ τὸ δάγκαμα τῆς κουφῆς ἢ τῆς ἔχιδνας, ἀλλ' αὗται εἶναι αἱ τότε ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων ἰατρῶν ὑπαγορευόμεναι.

ἄστρο

1. Ἄστρη τοῦ χειμῶνα, σύννοφα τοῦ καλοτσαῖρι, λόγια τῶ γυναικῶ τσαὶ πόρδοι τῶ γαδαρῶ, ὅλα ναμ πρᾶμα.
(Βούας Καλαβρίας. Mor. 93, 93).

Πρβλ. παιδὶ 65. Ἐπίσης ἀσήμαντα καὶ ἀνάξια προσοχῆς εἶναι ἀστροφεγγὴς οὐρανὸς τὸν χειμῶνα, διότι ἐξ αὐτοῦ δὲν προεικάζεται ἀσφαλῶς αἰθρία, νεφελώδης τὸ θέρος, διότι συνήθως τὰ νέφη θὰ διαλυθῶσι καὶ δὲν θὰ φέρωσι καταιγίδα, καὶ οἱ λόγοι τῶν γυναικῶν εἰς οὓς δὲν πρέπει νὰ πιστεύωμεν.

2. Ἄστρον εἶδες; Ἄλλη μέρα.
(Νεα. 77).

Ἡ ἐπιτολὴ τῶν ἄστρων δεικνύει ὅτι πρέπει νὰ περατώσῃ ὁ ἐργάτης τὸ ἡμερήσιον ἔργον του, ἂν μὴ λάβῃ πρόσθετον μισθόν. Ὡς οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐθεώρουν ὅτι μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου ἄρχεται ἄλλη ἡμέρα, οὕτω καὶ σήμερον ὁ λαὸς ἐμφανὲς σημεῖον τοῦ πέρατος τῆς μιᾶς ἡμέρας καὶ τῆς ἀρχῆς τῆς ἄλλης ὑπολαμβάνει τὴν ἐπιτολὴν τῶν ἀστέρων.

3. Δὲν ἔσμιξαν τἆστρά των.
(Κρήτης Βλαστ. 53).

Παροιμιώδης φράσις σημαίνουσα ὅτι τὸ ἀνδρόγυνο εἶναι ἀταίριαστο, ὅτι δὲν συμφωνοῦσιν οἱ σύζυγοι πρὸς ἀλλήλους ἕνεκα διαφορᾶς τῶν χαρακτήρων. Τοῦτο δ' ἀποδίδεται, κατ' ἀστρολογικὰς δοξασίας, εἰς ἀσυμφωνίαν τῶν ἀστέρων, ὧν ἡ τάξις κατὰ τὴν γέννησιν ἑκάστου ἐπιστεύετο, ὅτι κανονίζει τὸν βίον καὶ τὸ ἦθος αὐτοῦ.

4. Δὲτ τὴν ἐπῇρε τἆστρομ μου τὴ περαματαριάσ σου.
(Καρπάθου. Μαν. 279, 153 [τὴ(ν) περαματαριάν σου.]).

Περαματαριὰ ἡ διάβασις, περαματάρης ὁ διαβάτης. Ἐν Καρπάθῳ εἶναι συνήθης ἡ φράσις «τὸν ἐπῇρε ἀπὸ καλὸ ἄστρο» ἢ «δὲν τὸν ἐπῇρε», ἤτοι συνεπάθησε πρὸς αὐτόν, φέρεται πρὸς αὐτὸν εὐμενῶς, ἢ τὸ ἀντίθετον. Ἡ δὲ προκειμένη παροιμιώδης φράσις λέγεται ἐπὶ τῶν περιφρονούντων τινὰ ἢ μὴ ἀξιούντων προσοχῆς τὰς πράξεις αὐτοῦ.

5. Ἐπέσαν τᾶστρα καὶ τὰ τρώγουν τὰ γουρούνια.

(Βάρνερ: ἄστρον 1 [Ἔπεσαν - τρ. οἱ χοῖροι.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἐπέσανε - τρῶνε]).

Βλ. ἀρ. 6. 8. 11. Ἐπὶ εὐγενῶν δυστυχησάντων, ὧν ὁ πλοῦτος καὶ ἡ δύναμις περιῆλθον εἰς χυδαίους.

6. Ἔπεσατ τᾶστρα, κ' ἐφάατ τα οἱ χοῖροι.

(Σύμης. ΚΠ. Η', 489, 177 [Ἔπεσαν-ἐφάαν]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

7. Ἔρρηξε 'ς τᾶστρια.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 379 καὶ Ῥάδος ἐν Ἀθηνᾷ 21 Ἰανουαρ. 1864. — Β. 82, 247. ['ς τᾶστρα κ' ἔτυγε.]).

Βλ. ἀρ. 12 Ἀναφέρεται εἰς τὰς ἀστρολογικὰς δοξασίας. Μόνος ὁ ἔχων τὴν δύναμιν νὰ μαντεύῃ διὰ τῆς παρατηρήσεως τῶν ἀστέρων γινώσκει ἀσφαλῶς τὸ ζητούμενον. Συνήθως κατὰ τὸν τύπον τῆς ὑπ' ἀριθ 12 φέρεται ὡς ἀπόκρισις τῶν ἐρωτωμένων περὶ πράγματος, ὅπερ δὲν γινώσκουσι καὶ δύσκολον εἶναι νὰ μάθωσιν. Ἀνάλογος ἡ ἀρχαία «Ἄστροις σημαίνεσθαι» (Διογενιαν. 166 καὶ Schneidewin αὐτ. Κῶδ. Βοδλ. 197. Ἀποστόλ. 312. Συνέσ. ἐπιστ. 7)· ἢ «ἄ. σημειοῦσθαι» (Μακάρ. 150. Ἡσύχ. λ. Εὐστάθ. εἰς Ὀδ. Ε, 276. σ. 1535, 59)· ἢ «ἄ. τεκμαίρεσθαι» (Σουίδ. λ.), λεγομένη ἐπὶ τῶν ἐκ μακροῦ τι ὑπονοούντων, μεταφορικῶς ἀπὸ τῶν ποντοπορούντων ἢ τῶν πεζῇ μακρὰν ὁδὸν καὶ ἔρημον πορευομένων.

8. Ἠπέσαν τᾶστρα τοὐρανοῦ κ' ἠφάαν τα κ' οἱ χοῖροι.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ. ἀρ. 5.

9. Καὶ τᾶστρα ποῦ ναι ἀμέτρητα βιάζεται νὰ μετρήσῃ.

(Μάρκου Δεφαράνα Λόγοι διδακτικοί Βενετ. 1543 φ. 36 στ. 115).

Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων τὰδύνατα. Ἡ παρομοίωσις τῆς ἀναριθμήτου πληθύος πρὸς τᾶστρα, εἶναι σχεδὸν ἐξ ἴσου συνήθης, ὡς ἡ πρὸς τὴν ἄμμον (βλ. ἄμμος 1). Ὅτι ὁ στίχος τοῦ Δεφαράνα διεσκευάσθη ἐκ δημώδους παροιμίας μαρτυρεῖ ἡ συχνοτάτη χρῆσις τῆς παρομοιώ-

σεως καὶ ἐν τῷ λόγῳ καὶ ἐν τῇ δημοτικῇ ποιήσει. Ἐν κρητικῷ κωμαστικῷ ᾄσματι (παρὰ Φραντζεσκάκῃ Ἀριάδν. σ. 36) λέγει ὁ ἐραστής, καυχώμενος ὅτι εἶναι ἱκανὸς καὶ τἀδύνατα νὰ κατορθώσῃ: «Τἄστρη δὲν ἔχουν μετρημό, μὰ γὼ θὰ τὰ μετρήσω». Ἐν κυπριακῷ: «Ἐμέτρα δὲ καλύτερα κἀνένας τοὺς ἀστέρας, | παρὰ...» (Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Β′ σ. 101, 83). Πολλάκις δ' ἐπαναλαμβάνονται εἰς δήλωσιν ἀπείρου πλήθους αἱ φράσεις: «Ὅσ' ἄστρα εἶναι 'ς τὸν οὐρανὸ» (Passow σ. 552 ἀρ. 724. 725. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 110 στ. 2568. 2570. 2572. 2574. Λιανοτράγουδα 1876 σ. 119. Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Β′ σ. 17, 29. 18, 59. 19, 96)· ἢ «ὅσ' ἄστρα ἔχει ὁ οὐρανὸς» (Passow σ. 552 ἀρ. 723. Λιανοτράγουδα 1866 σ. 110 στ. 2566. 1876 σ. 119). Καὶ ὁ Σολωμὸς τὴν τετριμμένην παρομοίωσιν ἀνακαινίζων εἶπεν ἐν Ἐλευθέροις πολιορκημένοις (ἀπ. 45, σ. 256). «Τόσ' ἄστρα δὲν ἐγνώρισεν ὁ τρίσβαθος αἰθέρας». — Ἐπὶ τῶν μάτην πονούντων ἐπὶ ἀκατορθώτοις ἐλέγετο ἡ ἀρχαία παροιμία: «Ἀστέρας ἀριθμεῖς» (Διογενιαν. Βι. 15). Παρὰ Πλάτωνι δ' οἱ καυχώμενοι ὅτι πάντα ἐπίστανται ἐρωτῶνται ἂν καὶ τοὺς ἀστέρας, ὁπόσοι εἰσί, καὶ τὴν ἄμμον (Εὐθύδημ. 20 σ. 294 β). Ὁ Καλλίμαχος (Δ′, 175) ἰσαρίθμους πρὸς τοὺς ἀστέρας λέγει τοὺς ἐπιδραμόντας εἰς Δελφοὺς βαρβάρους· ὑπερβολικώτερον δ' ὁ Ἡρώνδας (Α′, 32) διὰ παρομοιώσεως παραπλησίας πρὸς τὴν τοῦ Σολωμοῦ λέγει: «ὁκόσους οὐ μὰ τὴν Ἅιδεω κούρην | ἀστέρας ἐνεγκεῖν οὐρανὸς κεκαύχηται». — Καὶ ἐν τῇ Βίβλῳ συνήθης εἶναι ἡ παρομοίωσις· «Ἀνάβλεψον δὴ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀρίθμησον τοὺς ἀστέρας, εἰ δυνήσῃ ἐξαριθμῆσαι αὐτούς· καὶ εἶπεν· Οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου». (Γένεσ. ιε′, 5)· «πληθυνῶ τὸ σπέρμα σου, ὡς τοὺς ἀστέρας τοῦ οὐρανοῦ (κβ′, 17. Προσευχὴ Ἀζαρίου 12 ἐν Fritzschen Libri apocr. V. T. σ. 74. Σιρὰχ μδ′, 21) «καθὼς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ τῷ πλήθει» (Παύλ. πρὸς Ἑβρ. ια′, 12). — Παρὰ Ῥωμαίοις: Quam sidera multa (Catull. VII, 7) Quot caelum stellas (Ovid. art. am. I, 59). Quid pleno sidera caelo... addis? (Ovid. am. II, 10, 13. Ἄλλα παραδείγματα βλ. παρὰ Otto 1643).

Ὅμοιαι παροιμιώδεις φράσεις νεωτέρων λαῶν: Γαλλ. Compter les étoiles (Leroux I, 97. II 277. Litrè λ. étoile 2). — Ῥωμουν. Ca stelele be cer = σὰν τἄστρα 'ς τὸν οὐρανὸ (Zanne 294). —

Δαν. Meere end stierner paa himmelen, sand i havet = πλειότεροι ἀπὸ τἆστρα 'ς τὸν οὐρανό, τὸν ἄμμο 'ς τὴ θάλασσα (W. III, 563, 5). — **Γερμαν.** Unzählig wie die Sterne des Himmels = ἀμέτρητοι σὰν τἆστρα τ' οὐρανοῦ. (W. IV, 1492, 2). Mehr als Sand am Meere und Sterne am Himmel = πλειότεροι ἀπὸ τὸν ἄμμο 'ς τὴ θάλασσα καὶ τἆστρα 'ς τὸν οὐρανὸ (W. III, 563, 5). Die Sterne des Himmels zählen = νὰ μετρᾷ τἆστρα τοὐρανοῦ (W. IV, 841, 33).

10. Μιλεῖ μὲ τἆστρο.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη)

Πρβλ. ἀρ 7. 13, τύχη 11. Γινώσκει νὰ μαντεύηται διὰ τῶν ἄστρων, εἶναι ἀστρολόγος. Ὅθεν λέγεται μεταφορικῶς ἐπὶ τῶν ἀσφαλῶς γινωσκόντων τὰ δέοντα γενέσθαι καὶ ἐπιτυγχανόντων εἰς τὰ ἔργα των.

11. Πέσαν τἆστρα,
χοῖροι φά' ταν.

(Ἄνδρου. Β. 254, 102).

Βλ. ἀρ. 5.

12. Σάματ' θὰ ῥήξου 'ς τἄστρη ;

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 7. Ἀδυνατῶν διὰ τῆς ἀστρολογίας νὰ καταμάθω τὸ πρᾶγμα, οὐδὲν ἀκριβὲς γινώσκω περὶ αὐτοῦ, ὅθεν ἐπέχω.

13. Χαρὰ 'ς ἐκεῖνο ποῦ ἔμαθε τἀστέρια νὰ ῥωτάῃ,
μὲ τὸ φεγγάρι νὰ μιλῇ, τὰ γνέφῃ νὰ νογάῃ.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 10 Εὐτυχὴς ὁ γινώσκων τὰ πράγματα, ὁ ὁδηγούμενος ἐκ τῆς γνώσεως τῶν οὐρανίων σημείων καὶ τῶν μετεώρων. Καὶ αὕτη ἡ παροιμία φαίνεται λείψανον παλαιοτέρων ἀστρολογικῶν δοξασιῶν. Λέγεται δὲ νῦν ἐπὶ τῶν φιλοπόνων, τῶν ἐργαζομένων νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν καὶ εὐδοκιμούντων ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν.

ἀσυμφώνητος

1. Ὅποιος μπαίνει ἀσυφώνητος,
φεύγει ἀπλήρωτος.

(Β. 215, 559 [ἀσυμφώνητος]).

Πρβλ. συμφωνία. 5. Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ ἔργου πρέπει νὰ συμφωνῇ ὁ ἀναλαμβάνων αὐτὸ περὶ τῆς ἀμοιβῆς ἵν' ἀποφύγῃ τὰς ἔριδας κατὰ τὸν χρόνον τῆς πληρωμῆς καὶ μὴ ἐκτεθῇ εἰς τὴν αὐθαιρεσίαν δυστρόπου μισθωτοῦ. Τὸ μπαίνει καὶ βγαίνει ἢ φεύγει κυριολεκτεῖται ἐπὶ ὑπηρετῶν.—Ἀπαράλλακτοι παροιμίαι: **Γερμαν.** Ungedingt gearbeitet, ohne Lohn davongegangen = ἀσυμφώνητος ἔχει δουλέψῃ, χωρὶς πληρωμὴ φεύγει (W. I, 122, 33).—**Τουρκ.** Ὅποιος χωρὶς συμφωνία ἔμπῃ, φεύγει χωρὶς πληρωμὴ (Merx 161).

ἀσυνείθιστος

1. Ἀλιὰ 'ς τὸν ἀσυνείθιστον, ὅσο νὰ συνειθίσῃ.

(Λακεδαίμονος. Παρνασ. ΙΕ', 951, 117).

Βλ. ἀμαθὴς 1, καλομάθητος 2. Ὁ εἰς ἔνδειαν περιπεσὼν ἐξ εὐπορίας βαρύτατα φέρει τὴν κατάστασίν του.

ἀσφαλίζω

1. Σφάλα τὸ σπίτι σου γιὰ νὰ μὴν κάνῃς τὸ γείτονά σου κλέφτη.

(Σίφνου παρὰ Δ. Φιλικοῦ).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

2*. Τὸ ὀσπίτιν σου σφάλιζε καὶ τὸν γείτονάν σου κλέπτην μὴ κάμνῃς.

(Βυζαντινή. Ἀθων. Δ' 22 τ. Α' σ. 39).

Βλ. τὴν ἑπομένην παραλλαγήν, καὶ ἑτέρας νεωτέρας παραλλαγὰς ἐν ἀρ. 1 καὶ λ. κλειδώνω 2. 3. Τὸ ἀσφαλίζω κεῖται ἐν τῇ σημερινῇ σημασίᾳ τοῦ κλείω ἢ κλειδώνω. Ἐννοεῖ δ' ἡ παροιμία ὅτι ὀφείλομεν νὰ λαμβάνωμεν πάσας τὰς ἀναγκαίας προφυλάξεις, ὅπως μὴ κλαπῇ ποτέ τι ἐκ τῆς οἰκίας ἡμῶν, καὶ ἀδικήσωμεν τὸν γείτονα, ὑποπτεύοντες ὅτι οὗτος εἶναι πιθανῶς ὁ κλέπτης· ἢ ὅπως μὴ παρέχοντες εὐκαιρίαν εἰς τὸν γείτονα καὶ ἄδειαν κλοπῆς καταστήσωμεν αὐτὸν κλέπτην. Διότι τὸ κάμνω ἕνα κλέπτην διττῶς ἐννοεῖται· ἢ ὑπολαμβάνω τινὰ ὡς

κλέπτην, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ συνηθέστερον, ἢ δίδω ἀφορμὴν ὅπως οὗτος κλέψῃ. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἀπώλεια πράγματός τινος θεωρεῖται δυσάρεστος ὄχι μόνον διὰ τὴν ζημίαν, ἀλλὰ προπάντων διότι ἁμαρτάνει ὁ ἀπολέσας ὑποπτεύων πολλοὺς ἀθώους ὡς κλέπτας (βλ. χάνω 64). — Ὅμοιαι παροιμίαι Ἰταλ. Guarda bonu lu tò, e nun fari latru a nuddu = φύλαγε καλὰ τὸ δικό σου καὶ νὰ μὴν κάνῃς κλέφτη κἀνένα (σικελικὴ τοῦ ΙΖ΄ αἰῶνος. Pitrè II, 258). Cui guarda la robba sò, non fa erruri a nuddu = ὅποιος φυλάγει τὸ πρᾶμά του δὲν κάνει λάθος σὲ κἀνένα (σικελ. αὐτ.). Cui guarda lo suio, no fa mariulo nisciuno = ὅποιος φυλάγει τὸ δικό του δὲν κάνει κατεργάρη κἀνένα (νεαπολιτική, αὐτ.). — Ἱσπαν. Cierra tu puerta, y harás tu vecina buena = κλεῖνε τὴν θύρα σου καὶ θὰ κάμῃς τὴ γειτονισσά σου καλὴ (W. IV, 1194, 96). — Πορτογαλ. Cerra tua porta, farás tua visin ha boa = ὁμ (αὐτ.). — Γερμαν. Wer seine Thüre hält zu, lebt mit seinen Nachbarn in Ruh' = ὅποιος κλείνει τὴν πόρτα του, ζῇ μὲ τοὺς γείτονές του ἥσυχος (αὐτ.). — Τουρκ. Εσ'εγκὶ μπερκ μπαγλά, κονῡσ'ουγὶ χιρσὶζ ετμὰ = δέσε σφιχτὰ τὸ γάῡδαρό σου, νὰ μὴν κάμῃς τὸ γείτονά σου κλέφτη (Davis 54). — Ἀραβ. säkkir dārak u lā tithim g'ārak = σφάλα τὸ σπίτι σου καὶ μὴν ὑποπτεύεσαι τὸ γείτονά σου (Tallqvist 75 μετὰ παραλλαγῶν).

3*. Τὸ πρᾶμά σου ἀσφάλιζε καὶ τὸν γείτονά σου κλέπτην μὴν τὸν κάμῃς.

(Βυζαντινή. Krumbacher MGS. 92, 55. 122 ἐκ τοῦ Μαρκιανοῦ Η [πρᾶγμά σου]. — Κῶδ. Βουλισμᾶ 8 τ. Α' σ. 9 [μὴ τὸν κ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἄσχημος

1. «Ἄσκημέ μου, βάλ' νὰ φάμε.
— Ὄμορφέ μου ποῦ νὰ τό βρω;»

(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 2-6, ὄμορφος 2. 4. 8. 10-14. 15α. 16, πρβλ. ἀρ 5. 17, ὅπου ἀναγράφονται καὶ αἱ πρὸς ταύτην ὅμοιαι ξέναι παροιμίαι. Ὅτι

αἱ νεάνιδες δὲν πρέπει ν' ἀποβλέπωσιν εἰς τὸ κάλλος τοῦ μέλλοντος συζύγου των, ἀλλ' εἰς τὴν ἱκανότητα αὐτοῦ πρὸς συντήρησιν τῆς οἰκογενείας. Ἡ νυμφευθεῖσα ἄσχημον ἀλλ' ἐργατικὸν καὶ δραστήριον ἢ πλούσιον εἶναι βεβαία ὅτι θὰ ζήσῃ ἐν εὐμαρείᾳ, ἐνῷ πολλὰς θὰ ὑπομένῃ στερήσεις ἡ νυμφευθεῖσα ὡραῖον ἄνδρα, μόνον πλεονέκτημα ἔχοντα τὸ κάλλος του. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ παραλλαγαί τινες ἀναφερόμεναι εἰς ἄνδρας νυμφευθέντας ἐξ ἔρωτος εὐειδῆ ἀλλ' ἄπορον γυναῖκα, ἀντὶ ἀσχήμου πλουσίας. Ἡ παροιμία πλάττει τίνας λόγους δύναται νὰ εἴπῃ ἡ νυμφευθεῖσα ἄσχημον κατὰ τὴν ὥραν τῆς τραπέζης, ἔχουσα πλησμονὴν ἐν τῷ οἴκῳ, καὶ τίνας ἡ νυμφευθεῖσα ὡραῖον, ἡ στερουμένη καὶ τῆς ἀναγκαίας τροφῆς. — Παραπλησία ἡ **Γερμαν**. Besser mit einem alten Mann am vollen Tisch als mit einem jungen am leeren = κάλλιο μὲ γέρο σὲ γιομᾶτο τραπέζι, παρὰ μὲ νέον 'ς ἀδειανὸ (W. III, 365, 98).

2. «Ἄσκημή μου, βάλ' νὰ φάμεν·»
κι' «Ὄμορφή μου τί νὰ φάμεν;»
(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι [βάλε]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἄσχημέ μου κι' ἄπρεπέ μου, τί θὰ πρωτοφάμε βράδυ;
(Βλ. Κατζιούλ. 312 — Κ. 6', 10 [καὶ τί νὰ πρ.] — Μα. 12 [καὶ ἄχαρή μου καὶ τί νὰ πρωτοφάμεν] — Νε. 15, 103 [καὶ τί νὰ πρωτοφάμεν] — Β[1]. 8, 95. — Β. 35, 462).

Βλ. ἀρ. 1.

4. «Ἄσχημέ μου, πιάσ' νὰ φάμε».
κι' «Ὄμορφέ μου, εἶντα θὰ φάμε;»
(Κρήτης. Βλαστ. 14).

Βλ. ἀρ. 1.

5. «Ἄσχημέ μου, στρῶσε τάβλα»· κι' «Ὄμορφέμου τί νὰ φάμε;»
(Ἠπείρου. Ἀρ. 156 καὶ παρὰ Χ. Φιλητᾶ).

Βλ. ἀρ. 1.

6. «Ἄσχημέ μου, τί μᾶς λείπει;» καὶ «Ὄμορφέ μου, τί θὰ φάμε;»
(Κα. 858).

Βλ. ἀρ. 1.

7. Ἄσχημη μικρή, κι' ὄμορφη μεγάλη.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 155. — Β. 36, 465. — Κόσμος 3 [καὶ εὔμορφη]).

Βλ. ὄμορφος 21, παιδὶ 19. 20. Ὅ τι συνήθως τἄσχημα κοράσια ἡλικιούμενα γίνονται ὡραῖα.

7α. Ἄσχημος νέος, ἕτοιμος γέρος.

(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Ὁ ἄσχημος νέος μικρὸν διαφέρει τοῦ διὰ τὸ γῆρας ἀποβαλόντος τὸ κάλλος.

8. Κάλλια ἄσχημος, παρ' ἄτιμος.

(Β. 129, 174).

Ἀναφερομένη εἰς ἄνδρα ἡ παροιμία οὐδὲν ἔχει νόημα, διότι οὐδὲν κοινὸν ἔχει ἡ τιμὴ πρὸς τὴν μορφὴν τοῦ ἀνδρός. Ὅθεν ἂν ἡ παροιμία εἶναι γνησία, πρέπει νὰ διορθωθῇ: Κάλλια ἄσχημη παρ' ἄτιμη, ἀναφερομένη εἰς γυναῖκα, διότι ἐν τῇ δημοτικῇ τὰ ἐπίθετα ταῦτα εἶναι τρικατάληκτα.

9. Τῆς ὄμορφης τὸ ῥιζικὸ ἡ ἄσκημη βαστᾷ το,
κι' ἂν ἀρωτᾷς ποῦ τὸ βαστᾷ, 'ς τὴ φτέρναν τ's ἀποκάτω.

(Β. 299, 206 [ἡ ἄ. κρατεῖ το. — Ἐλλείπει ὁ 6' στίχος.]. — Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. ἀρ. 10, ἄνδρας 69. 76, πρβλ. ἀκαμάτης 31, μοῖρα 45. 46. Ὅτι αἱ ἄσχημοι ὑπανδρεύονται εὐκολώτερον τῶν ὡραίων καὶ εὐτυχέστερος εἶναι ὁ γάμος των ἡ μοῖρα τῶν ὡραίων εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν ἀσχήμων, καὶ μετὰ περιφρονήσεως καταπατοῦσιν αὐτὴν ὑπὸ τοὺς πόδας των. Παραπλήσιαι παροιμίαι, πλὴν τῶν ἀναγραφομένων ἐν λ. ἀκαμάτης 31: **Ἰταλ.** La brutta e la macadura l'havi bona la vintura = ἡ λωβὴ κ' ἡ βρῶμα ἔχει καλὴ τὴν τύχη (σικελική, Pitrè I, 168). La laida e lagnusa, è bona vinturusa = ἡ ἄσκημη καὶ ἀκαμάτρα εἶναι καλομοῖρα (ἐπίσης, αὐτ.). A la lària e macarura 'un ci manca bona vintura = 'ς τὴν ἄσκημη καὶ βρῶμα δὲ λείπει καλὴ τύχη (ἐπίσης αὐτ.). La vintura è di la laida e la macadura = ἡ τύχη εἶναι τῆς ἄσκημης καὶ τῆς βρώμας (ἐπίσης, αὐτ.).

10. Τ'ς ὄμορφης δός τση ῥιζικό, μὰ ἡ γιάσκημη βαστᾷ το,
'ς τὸ ἔμβα της, 'ς τὸ ἔβγα της, 'ς τὴ φτέρνα τ'ς ἀποκάτω.
(Κρήτης. Βλαστ. 15).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

ἀσχημοφορῶ

1. Ἀσχημοφόρειε καὶ μὲρ ῥιᾷς.
(Μήλου Νεα. 482 [καὶ μὴν ἐργᾷς.]—Κύπρου. Λουκᾶς 144 καὶ Σ. 283, 197. [Ἀσχημοφόρει καὶ μὲν ῥ.]—Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [Ἀσκημοφόρειε καὶ μὴν ἐργᾷς]).

Προτιμότερον νὰ φορῇς εὐτελῆ ἐνδύματα, ἅτινα θὰ σὲ προφυλάττωσιν τὸν χειμῶνα ἢ νὰ τρέμῃς ἐκ τοῦ ψύχους διὰ νὰ μὴ φανῇς ἄκομψος.

ἀταξία

1. Μιὰ ἀταξία φέρνει μιὰ τάξη.
(Β. 165, 218).

Ὅτι ἡ ὑπερβολὴ τῆς ἀταξίας, ἀναγκαίαν καθιστῶσα τὴν μέριμναν περὶ διορθώσεως, ἄμεσον ἐπακολούθημα ἔχει τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως. Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** D'un disordine nasce un ordine = ἀπὸ ἀταξία γεννειέται τάξη (τοσκαν. Giusti 153). Dal desorden deriva l'orden, e dall'orden nass el desorden = ἀπὸ ἀταξία βγαίνει ἡ τάξη, κι' ἀπὸ τὴν τάξη ἡ ἀταξία (μεδιολ. Pitrè II, 338 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Dal disordine vien la lege = ἀπὸ τὴν ἀταξία προέρχεται ὁ νόμος (βενετ. Pasqualigo 163). Καὶ ἀντιθέτως: Un disordine ne fa cento = μιὰ ἀταξία κάνει ἑκατὸ (τοσκαν. Giusti 339).—**Ῥωσ.** Μεγάλη τάξη φέρνει σὲ μεγάλη ἀταξία. (Dal I, 214)

ἀτέλειωτος

1. Τί ἔφυγες καὶ μ' ἄφησες τὸ λάκκο μέσ' 'ς τάλῶνι,
ἀτέλειωτο τὸ ἄφησες τὸ δόλιο παντελόνι.
(Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Ἐπὶ τῶν καταλειπόντων ἔργον τι ἡμιτελές.

ἀτιμάζω

1. Κάλλια ψωριασμένος,
παρὰ ἀτιμασμένος.
(Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου).

Πρβλ. ψωριάζω 1. Καὶ τὸν ψωριῶντα ἀποφεύγουσιν οἱ ἄνθρωποι (βλ. ψωριάρης 1. 2) καὶ τὸν ἄτιμον· ἀλλὰ προτιμότερον ν' ἀπομείνῃ τις ἔρημος φίλων διὰ σωματικὸν ἐλάττωμα ἢ δι' ἀτιμίαν.

Ἀτσίγγανος

1. Γι' Ἀτσίγγανους ὡς ποῦ ἔχ̣ι μέλ̣ι δὲ κάνι ρα̣χ̣άτι.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερδαρδάκη).

Βλ. ἀρ. 3, γύφτος 14. 15. Ῥαχ̣άτι (λέξ. τουρκ.) = ἀνάπαυσις. Ὁ ἐν στερήσεσι βιῶν ὅταν τυχὸν ἔχῃ τι ἐν ἀφθονίᾳ, ταχ̣έως τὸ καταναλίσκει, ἀδυνατῶν νὰ τὸ φυλάξῃ πρὸς μέλλουσαν χρῆσιν. Κατὰ τὴν παροιμίαν, ὁμοιάζει οὗτος πρὸς τὸν Ἀτσίγγανον, ὅστις ὅταν ἔχῃ μέλι δὲν ἡσυχάζει μέχρις ὅτου τὸ φάγῃ ὅλον.

2. Ἔχ̣ει ὁ Ἀτσίγγανος ἀχ̣ιλιά ;
(Ἀνατ. Ἐπιθ. Α', 453. 130).

Βλ. γύφτος 3. 16. 21 22. Ἀχ̣ιλιὰ ἡ σποδός· ἡ ἐτυμολογία ἄδηλος (ἐκ τοῦ χιλή, χιλός;). Ἐπὶ ἐνδεεστάτων, στερουμένων καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων. Ὁ Ἀτσίγγανος δὲν ἔχει ἀχ̣ιλιάν, εἶναι ἀνέστιος, διότι κατὰ τὴν ἐν τοῖς δημοτικοῖς θρήνοις τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς παράδοσιν κατηράσθη αὐτὸν ἡ Παναγία. Ὅτε κατεδικάσθη ὁ Ἰησοῦς νὰ σταυρωθῇ, διηγοῦνται ὅτι ἡ Παναγία διῆλθε πρὸ τοῦ ἐργαστηρίου Ἀτσιγγάνου, ὅστις ἔκτοτε ἦτο χαλκεύς· εὗρε δ' αὐτὸν κατασκευάζοντα τοὺς εἰς τὴν σταύρωσιν ἀναγκαίους ἥλους, καὶ πλείονας μάλιστα τῶν παραγγελθέντων. Ἀγανακτήσασα δ' ἡ Παναγία διὰ τὴν σκληρὰν προθυμίαν αὐτοῦ τὸν κατηράσθη: «Ἄντε μωρὲ Ἀτσίγγανε, ποτὲ ἀχ̣ιλιὰ μὴν κάνῃς, | οὔτε ἡ τραχ̣ηλίτσα σου ποκάμισο μὴ βάλῃ, | τὸ σπίτι σου ποτὲ ψωμί, ποτὲ νὰ μὴ χ̣ορτάσῃ!» (Χιακόν: Νεοελλην. ἀνάλ. Α' σ. 122 ἀρ. 69 Legrand Recueil de chansons, ἀρ. 91. Κανελλάκη Χιακὰ ἀνάλ. σ. 99. 96).

3. Ἡ γι Ἀτσίγγανους ἴσα μὶ ποῦ ἔχι πιτιμέζ' δὲν τσιμᾶτι.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 1, γύφτος 14.

4. Σ τ' Ατσιγγάνου τὴν αὐλή,
δεντρολίβανος ἀνθεῖ·
ἂν ἀνθῇ καὶ δὲν ἀνθῇ,
τῆς ἀτσιγγανιᾶς βρωμεῖ.

(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 323, 433 [Σ τῆς Ἀτσιγγάνας — ἀθθεῖ· μ' ἂν ἀθθεῖ, τσ' ἄδ δὲν ἀθθῇ, παλ' ἀτσ.] — Τήνου παρ' Ἀδ. Ἀδαμαντίου [Σ τοῦ Ἀτσικάνου — τῆς ἀτσικανιᾶς] — Κύθνου παρὰ Σ. Δουκάκη [εἰς τ' Ἀ.] — Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου [Σ τοῦ Τσιγγάνου — κι' ἂν ἀ. κι' ἂν δὲν ἀ. πάλι τσιγγανιᾶς 6.]).

Πρβλ. Βλάχος 4. 7 11. 12, Ἑβραῖος 2. Ὁ ἀγενὴς δὲν ἀποβάλλει τὴν ἔμφυτον χυδαιότητα καὶ ἂν ἀνέλθῃ εἰς περιωπήν.

5. Τὸν Ἀτσίγγανο τὸν κάμαν βασιλέ, κι' αὐτὸς θυμήθηκε τὰ τσάμνια.

(Κρήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. γύφτος 25. Τσάμνια τὰ πεῦκα.

6. Τοὺν Τζίγγανουν ἔκαμάν τουν βασιλιᾶν, κ' εἶδιν μιὰν πεύκαν, κ' εἶπεν· «Τί καλὰ κκασνάκια γένιτι!»

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. γύφτος 25 Κασνὰκ (λ. τουρκ.) ὁ γῦρος τοῦ κοσκίνου.

ἄτυχος

1*. Ἄτυχος νεώτερος τὴν ἰδίαν χώραν κουρσεύει.

(Βυζαντινή. Krumbacher Sitzungsber. σ. 70 ἀρ. 40. MGS. 99. 124, 69. Ἐκ δύο κωδίκων· τοῦ Παρισινοῦ 1409 [κουρεύει] καὶ τοῦ Βατικανοῦ 695 [νεότερος-κουρσευη.]).

Τὸ μέτρον ἀποκαθίσταται (δίμετρος τροχαϊκός, καὶ ἕτερος ἰαμβικὸς καταληκτικὸς) ἂν γράψωμεν «τὴν χώραν του κ.» Ἡ παροιμία ἀναφέρεται βεβαίως, λέγει ὁ Κρουμβάχερ, εἰς τοὺς βλάπτοντας ἢ καταστρέφοντας τὴν περιουσίαν των ἢ τοὺς συγγενεῖς των. Ἀλλὰ τότε ἀπρόσφορον θὰ ἦτο τὸ ἐπίθετον ἄτυχος περὶ τοῦ φθείροντος τὴν ἰδίαν περιουσίαν λεγόμενον, καὶ ἡ εἰκὼν τῆς ληστρικῆς ἐπιδρομῆς

δὲν δύναται ἀναμφιβόλως νὰ θεωρηθῇ προσφυὴς εἰς τοιαύτην περίστασιν. Δυστυχῶς δὲν ἔχομεν ἀντίστοιχόν τινα σημερινὴν παροιμίαν, ὅπως βοηθούμενοι ὑπὸ ταύτης ἀσφαλῶς ἀποδώσωμεν τὸ νόημα τῆς βυζαντινῆς. Νομίζω ὅμως ὅτι δὲν ἀπομακρυνόμεθα τοῦ ὀρθοῦ ὑποθέτοντες ὅτι ὑπόκειται μῦθός τις περὶ παλληκαριοῦ, τὸ ὁποῖον « ἐβγῆκεν εἰς τὸ κοῦρσος», ἀλλ' ἀντὶ νὰ δηώσῃ ξένην τινὰ χώραν καὶ ἐπανέλθῃ κατάφορτος λαφύρων εἰς τὴν πατρίδα του, ὑπὸ τρικυμίας ἢ ὁπωσδήποτε ἄλλως νύκτα εἰς αὐτὴν προσοκείλαντος τοῦ πλοίου του, ἀγνοῶν ἐπέδραμεν ὡς ἐπὶ ἀλλοτρίαν· παθὼν δηλ. ὅ τι καὶ οἱ Ἀχαιοὶ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ μύθου, οἵτινες ἐπέδραμον ἐπὶ τὴν χώραν τοῦ Ἡρακλείδου Τηλέφου, νομίζοντες ὅτι δηοῦσι τὴν τῶν Τρῴων. Ἂν δ' εἰς τοιοῦτόν τινα μῦθον ἀναφέρεται ἡ παροιμία, θὰ ἐλέγετο ἐπὶ ἐκείνων, οἵτινες μὴ εὐδοκιμοῦντες ἄλλως καὶ δι' ἀδίκων πράξεων ἐπιχειροῦντες νὰ ὠφεληθῶσιν, ἐπισύρουσι κατὰ τῆς κεφαλῆς των νέα κακά. Διότι οἱ λῃσταὶ καὶ οἱ κουρσάροι φείδονται τῆς ἰδίας χώρας, ὅπως διωκόμενοι εὑρίσκωσι καταφύγιον ἐν αὐτῇ (βλ φωλιὰ 2-4). Κακουργοῦντες δ' ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι ἀφανίζουσι τὴν μόνην ἐλπίδα σωτηρίας αὐτῶν ἐν καταδρομῇ. (Πολίτου Ἑρμηνευτικὰ εἰς τὰς βυζαντ παροιμίας σ. 41 2).

2. Ἄτυχος πάει νὰ πνιγῇ, στρεφεύουν τὰ πηγάδια.
(Κα. 863).

Πρβλ. βρίσκω 96. 98, φυραίνω 3. Στρεφεύω, ἀπὸ τοῦ στρέφος (τοῦ ἀρχαίου στέριφος), τὸ ἄλλως στειρεύω (ἀπὸ τοῦ στεῖρος) = ἀποξηραίνομαι ἐπὶ κρηνῶν, λιμνῶν, ποταμῶν, τῶν ὁποίων ἐκλείπει τὸ ὕδωρ. Ὁ ἀτυχὴς ἀποτυγχάνει πάντοτε εἰς τὰ ἔργα του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἐπιχειρήσῃ τι ἐπιζήμιον αὐτῷ.

3. Ὁ ἀτυχὴς καὶ 'ς τὰ ῥόδα ἂν πέσῃ, σπάζει τὴ μύτη του.
(Β. 178, 32).

Βλ. φτωχὸς 91, πρβλ. τὴν ἑπομένην. Τὸ κακὸν ἐπέρχεται εἰς τὸν ἀτυχῆ ἀδοκήτως, ὁπόθεν πᾶς ἄλλος οὐδὲν φοβεῖται. Παραπλησία ἡ ἀρχαία γνώμη τοῦ Σωκράτους ἢ τοῦ Μοσχίωνος: « Ὃν ἡ τύχη προπηλακίζει καὶ παρὰ τῶν πρᾴων οὗτος μάστιγας εὑρίσκει». (Ἀντων. Μέλισσ. 148 σ. 238 Fabr. Ἀποστόλ. 1187c). Ὅμοιαι δ' αἱ νεώτεραι

παροιμίαι: **Ἰταλ.** Chi nasce sfortunato, s'ei va indietro a cader si rompe il naso = ὅποιος γεννήθη ἄτυχος, ἂν πέσῃ μὲ τὴ ῥάχη σπάζει τὴ μύτη του (D. II, 515) S'io cascassi indietro, mi romperei il naso, tanto sono disgraziato = ἂν ἤθελε πέσω μὲ τὴ ῥάχη, θὰ ἔσπαζα τὴ μύτη μου, τόσον εἶμαι κακότυχος (αὐτ.). — **Γαλλ.** Il tombe sur le dos et se casse le nez (αὐτ.). — **Ἀγγλ.** He falls (tumbles) on his back and breaks his nose = πέφτει μὲ τὴ ῥάχη και σπάζει τὴ μύτη του (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Die maar een ongeluk zal hebben, kan ligt op den rug vallen en breken den neus = ὅποιον εἶναι νὰ τὸν εὕρῃ ἀτυχία, μπορεῖ εὔκολα νὰ πέσῃ μὲ τὴ ῥάχη καὶ νὰ σπάσῃ τὴ μύτη του (αὐτ.). Die maar een ongeluk zal hebben, kan den neus wel in zijn bed breken = ὅποιον εἶναι νὰ τὸν εὕρῃ ἡ ἀτυχία, μπορεῖ νὰ σπάσῃ τὴ μύτη του 'ς τὸ κρεβάτι του (αὐτ.). — **Γερμαν.** Wer kein Glück hat, der fällt auf den Rücken im Grase und bricht dabei die Nase = ὅποιος δὲν ἔχει τύχη πέφτει μὲ τὴ ῥάχη 'ς τὰ χορτάρια καὶ σπάζει καὶ τὴ μύτη του (W. I, 1767, 868. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 515. Πρβλ. W. I, 1741, 237. 1759, 682. 1767, 864. 865).

4*. Τὸν ἀτυχῆ καὶ πρόβατον δάκνει.

(Βυζαντινή. Αἰσώπ. παροιμ. 12).

Ἡ παροιμία περιλαμβανομένη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Walz τὸ πρῶτον ἐκδοθείσῃ συλλογῇ φλωρεντινοῦ κώδικος, τῇ ἐπιγραφομένῃ «Παροιμίαι Αἰσώπου» (ἐν τ. II σ. 229 τῆς Γοττιγκείου συλλογῆς), εἶναι προδήλως δημώδης. Τοῦτο ἀνεγνώρισε καὶ ὁ Crusius (Rhein. Mus. τ. 42 σ. 386 σημ. 1), ἐπιμαρτυρεῖ δὲ καὶ ἡ ὁμοία παροιμία ἐν τῇ Ἀθωνικῇ συλλογῇ τῆς μονῆς τοῦ Παντελεήμονος (Ἀθων. Γ', 59 τ. Α' σ. 24, βλ. καὶ λ. κακότυχος 2). Τὸ μέτρον (τρίμετρος ἰαμβικὸς καταληκτικὸς) ἀποκαθίσταται, ἂν ἀντὶ τοῦ δάκνει γραφῇ ὁ δημώδης τύπος «δαγκάνει». Ἐλέγετο δὲ πιθανώτατα ἡ παροιμία αὕτη ὡς καὶ ἡ προηγουμένη ἐπὶ ἀδοκήτων καὶ μονονουχὶ ἀπιστεύτων συμφορῶν ἐνσκηπτουσῶν εἰς τὸν ἀτυχῆ. Φαίνεται δ' ὡς διασκευὴ ἢ παραλλαγὴ τῆς ἀρχαιοτέρας παρὰ Διογενιανῷ 487 καὶ Ἀποστολίῳ 835 ὁμοίας παροιμίας: «Κἂν αἴξ δάκῃ ἄνδρα πονηρόν», ἥτις καὶ ἐν ἐπιγράμματι τοῦ

Παλλαδᾶ (Ἀνθόλογ. Θ΄, 379) φέρεται ὑπὸ τὸν τύπον: «Κἂν ὗς δάκοι ἄ. π.». Ὁμοίαν νεωτέραν παροιμίαν γινώσκω μόνην τὴν **Ἰταλ.** A chi è disgraziato fino alle pecore se lo mangiano = ἐκεῖνον ποῦ εἶναι κακότυχος ὡς καὶ τὰ πρόβατα τὸν τρώγουν (τοσκαν. Pitrè II, 267).

αὐγερινὸς

1. Αὐγιρῑνὸς κὶ λιτρουπόδι.

(Λακκοδικίων Μακεδονίας παρὰ Ι. Πρωΐου).

Αὐγερινὸς ὁ φωσφόρος, ὁ πλανήτης Ἀφροδίτη, λιτρουπόδι δὲ ἢ ἀλετροπόδι ἢ ἀλετροπόδα ὁ ἀστερισμὸς τοῦ Ὠρίωνος (βλ. τὴν ἐμὴν διατριβὴν Οἱ περὶ τῶν ἀστερισμῶν μῦθοι ἐν Ἀττικῷ ἡμερολογ. 1882 σ. 261). Ἡ παροιμία λέγεται εἰρωνικῶς ἐπὶ ψευδῶν διηγήσεων· τὰ λεγόμενα δηλ. εἶναι φανερὰ καὶ ἀληθῆ ὡς ὁ αὐγερινὸς καὶ ὁ Ὠρίων. Ὑπόκειται δὲ πιθανώτατα εἰς ταύτην μῦθος λησμονηθείς.

αὐγὴ

1. Ἂν εἶν' παπᾶς 'ς τὴν ἐκκλησιά, ἡ αὐγὴ θὰ τόνε δείξῃ.

(Βάρνερ: παπᾶς 1 [εἶναι — αὐ. τὸ δείχνει.] — Βλ. Κατζιούλ. 689. — Β. 345, 9).

Βλ. παπᾶς 12. 13, ταχὺ 1. φέγγω 1, πρβλ. αὔριο 1. 11. Ἐπὶ ἀμφισβητήσεων, ἃς πρόκειται αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ λύσωσι μετὰ μικρόν. Καὶ εἰς ταύτην πιθανῶς ὑπόκειται λησμονηθεὶς μῦθος.

2. Ἡ αὐγὴ θὲ νὰ τὸ δείξῃ,
τίνος μάννα θὲ νὰ λείψῃ.

(Β¹. 44, 26 [θέλει τὸ δ.] — Β. 93, 25 [ὁμ.] — Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α΄. 120 [θὲ νὰν τὸ δ.] — Θήρας. Παρνασ. Ϛ΄, 426, 71. — Χίου. Καν. 247. 255 [θὲ νὰ δ.] — Βιζύης. Θρακ. ἐπετηρ. 1897 σ. 232 [Ἡ γ' αὐγὴ θὰ τὸ δείξ' ποιανοῦ μ. θὰ λείψ'.] — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [θελὰ τὸ δ. τίνους μ. θελὰ λ.] — Δημητσάνης καὶ Ζατούνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [ὁμ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ Παγώνη. — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 4, αὔριο 2, ἡμέρα 30, φέγγω 2. 3, πρβλ. αὔριο 4. Ἤτοι ἐντὸς ὀλίγου θὰ διευκρινηθῇ τίς εἶναι ὁ ζημιωθείς, ἢ τίς ἀληθῶς θὰ κινδυνεύσῃ. Λέγεται συνήθως ὡς ἀπόκρισις εἰς ἀπειλάς, ὅταν ὁ ἀπειλούμενος εἶναι βέβαιος ὅτι αὐτὸς μὲν οὐδὲν θὰ πάθῃ κακόν, ὁ δ' ἀπειλῶν τοὐναντίον μέλλει νὰ πάθῃ δεινά, ὧν οὐδ' ὑπόνοιαν ἔχει· καθόλου

δὲ λέγεται περὶ γεγονότων περὶ ὧν παντελῶς ἐσφαλμένη καὶ ἀντίθετος πρὸς τὰ πράγματα κρατεῖ γνώμη, ἂν ἐλπίζεται ταχεῖα τῆς ἀληθείας ἡ ἀποκάλυψις. Ὑπόκειται εἰς τὴν παροιμίαν ὁ ἑπόμενος μῦθος, φερόμενος ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς: Δυὸ συμπεθέραις, ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ κ' ἡ μάννα τῆς νύφης, πῆγαν 'ς τὸ ποτάμι μαζὶ μὲ τἀντρόγυνο γιὰ πλύμα ἀπὸ βραδύς, κ' ἐπλάγιασαν κ' οἱ τέσσεροι νὰ κοιμηθοῦν 'ς τὴν ὀχτιά· ἡ μάννα τοῦ γαμπροῦ ἐπλάγιασεν ἔρριζα 'ς τὴν ὀχτιά. Ἡ νύφη δὲν τὰ πήγαινε καλὰ μὲ τὴν πεθερά της, ὅλο τὴν γκρίνιαζε καὶ τὴν εἶχε 'ς τὸ μάτι, καὶ ὁ ἄντρας της τὰ ἐμυρίστηκε αὐτά, καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθη μὴ τυχὸν καὶ βάλῃ κἀνένα κακὸ σκοπὸ μὲ τὸν νοῦ της ἡ γυναῖκά του, τὴ νύχτα ποῦ αὐτὴ κοιμόταν πῆγε 'ς τὴ μάννα του καὶ τῆς εἶπε νὰ περάσῃ 'ς τὸ ἐπάνω μέρος 'ς τὸν τόπο τῆς συμπεθέρας της, καὶ αὐτὴν πάλι τὴ σήκωσε καὶ τὴν ἔβαλε ἀποπάνω ἀπ' τὸ ποτάμι ποῦ κοιμότανε πρῶτα ἡ μάννα του. Πραματικῶς ἡ νύφη ἔβαλε τὸν κακὸ σκοπὸ νὰ πνίξῃ τὴν πεθερά της, νὰ τὴν ξεφορτωθῇ, καὶ σηκώθη καὶ καθὼς εἶδε ὅλους κοιμισμένους, πῆγε 'ς τὴ θέση ποῦ ἤξευρε πῶς αὐτὴ ἐκοιμόταν, τῆς δίνει μιὰ σπρωχτιὰ καὶ τὴ ῥήχνει 'ς τὸ ποτάμι· καὶ καθὼς ἦταν κοιμισμένη ἐπνίγηκε. Τότε ἔκαμε πῶς ξαφνιάστη ἀπὸ τὸν κρότο, καὶ μὲ τρόμο τάχα, κουνεῖ τὸν ἄντρα της καὶ φωνάζει· «Συφορά μου, ἡ μάννα σου ἔπεσε 'ς τὸ ποτάμι». Ἐκεῖνος ὅμως ποῦ ἤξευρε καλὰ πῶς ἡ μάννα του δὲν ἔπαθε τίποτα τῆς λέγει· «Ἡ αὐγὴ θὲ νὰ τὸ δείξῃ, τίνος μάννα θὲ νὰ λείψῃ». Παραλλαγὰς τοῦ μύθου βλ. παρὰ Βενιζέλῳ, ἐν τῇ Θρᾳκικῇ ἐπετηρίδι (Βιζύης) καὶ παρ' Ἀρχελάῳ σ. 186 (Σινασσοῦ). Κατὰ παραλλαγὴν τῆς Σωζοπόλεως, ἀνακοινωθεῖσάν μοι παρὰ τοῦ κ. Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου, ὁ φόνος ἐγένετο ἐντὸς τῆς οἰκίας ὑπὸ τῆς νύμφης, ἀποκτεινάσης τὴν ἰδίαν μητέρα, διότι ὁ σύζυγος ἐννοήσας τὸν σκοπόν της, προέλαβε καὶ μετήλλαξε τὰς κλίνας, ἐν αἷς ἐκοιμῶντο αἱ δύο γραῖαι. Κατὰ τὴν παραλλαγὴν τῆς Σινασσοῦ ὁ φόνος ἐγένετο ὑπὸ δολοφόνων μισθωθέντων ὑπὸ τῆς νύμφης, παραγγειλάσης νὰ ῥίψωσιν εἶτα τὸ πτῶμα εἰς λαγκάδιον. Ἀλλ' ὁ σύζυγός της ἐννοήσας τοῦτο διὰ τοῦ τεχνάσματος τῆς ἐναλλαγῆς τῶν κλινῶν προκαλεῖ τὸν φόνον τῆς πενθερᾶς του. Δι' ᾄσματος ὑπαινίσσεται τὸν φόνον ἡ κακοῦργος γυνή, καὶ ᾀδων ἐπίσης τὴν παροιμίαν ἐξελέγχει τὴν πλάνην της ὁ σύζυγος.

3. Ὅπου δὲν εἶδε τὴν αὐγή, μηδ' οὔλη τὴν ἡμέρα.
(Πκζ. 272, 700).

Βλ. γελῶ 2. 28. 55. 60. 61. 63, πρωΐ 4. 7. Ὁ μὴ εὐτυχήσας κατὰ τὴν νεότητά του οὐδόλως ἐλπίζει νὰ εὐτυχήσῃ ποτέ.

4. «Τούτου τοῦ παιδιοῦ τὴν μάννα
τὴν ἔρριψαν 'ς τὰ λαγκάδια.
— Ἡ αὐγὴ θὲ νὰ μᾶς δείξῃ,
τίνος μάννα θὲ νὰ λείψῃ».
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 186).

Βλ. ἀρ. 2.

αὐγὸ

1. Ἃ δὲν τὰ συχνοδείρῃς ταὐγά, δὲν αὐγατίζουνε.
(Κα. 57).

Ὅτι μόνον διὰ συντόνου ἐργασίας αὐξάνει ἡ περιουσία.

2. Ἀκέρια ταὐγὰ δὲ γένονται σφουγγᾶτο.
(Κα. 208 [ἢ, Ἀτσάκιγα ταὐ.].

Βλ. ἀρ. 17α.

2α. Ἀκόμ' ἀς ταὐγό του δὲν βγῆκε κι' ἀς τὸ μπόγι τ' μεγαλύτερα πράγματα θειάνει.
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 171).

Βλ. ἀρ. 30.

2β. Ἀκόμη δὲ βγῆκε ἀπ' ταὐγὸ καὶ παντρειὰ γυρεύει.
(Παρνασσ. ΙΕ', 637).

Βλ. ἀρ. 30.

2γ. Ἀκόμη δὲν ἐβγῆκε ἀπὸ ταὐγό.
(Β. 5, 44).

Βλ. ἀρ. 30.

3. Ἀκόμη δὲν ἤβγεν ἀποὺ ταὐγόκ,
καὶ πετᾷ 'ς τὸν οὐρανόν.
(Καρπάθου Μαν. 271, 14).

Βλ. ἀρ. 30.

4. Ἀλίμονο 'ς ταὐγό, ὅπου κι' ἂν πέσῃ!
(Πάρου παρὰ Φρ. Σαρρῆ).

Βλ. ἀρ. 23. 74.

5. Ἂν εἶν' ὁ μοῦλος ἄνθρωπος εἶν' καὶ ταὐγὸ προσφάει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 36. Μοῦλος (λατ. mulus = ἡμίονος) ὁ νόθος (Βλ. περὶ τῆς λέξεως καὶ G. Meyer Neugr. Stud. III, σ. 45).

6. Ἂν ἔρθῃ 'ς ταὐγό, βάρ' το 'ς τὸν τοῖχο.
(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. ἀρ. 77α. Ὅταν τις ὑποστῇ μεγάλας ζημίας καὶ καταστραφῇ ἡ περιουσία του εἰς οὐδὲν τὸν ὠφελεῖ ἡ φειδώ· ἂν μόνον κτῆμα τῷ ἐναπομείνῃ ἓν αὐγόν, ἂς θραύσῃ καὶ τοῦτο εἰς τὸν τοῖχον.

7. Ἂν ἔχει ὁ μοῦλος πόληψη, ἔχει ταὐγὸ προσφάει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἢ, ὁ μαῦρος π.]).

Βλ. ἀρ. 36.

9. Ἂν ἔχει ταὐγὸ ὑπόληψη, ἔχει κι' ὁ μοῦτσος τάξη.
(Β¹. 16, 187 [ὑπόληψιν — μοῦστος τάξιν.] — Β. 16, 201 [μοῦστος]).

Βλ. ἀρ. 36.

10. Ἂν ππέσ' ἡ πέτρα πὰ 'ς ταὐκόν, ἀλὶ ταὐκόν·
ἂν ππέσῃ ταὐκὸν πὰ 'ς τὴν πέτραν, ἀλὶ ταὐκόν.
(Κύπρου. Σ. 282, 168. 169).

Βλ. ἀρ. 23.

11. Ἂν ταὐγὸ χτυπήσῃ πέτρα, ταὐγὸ τσακίζεται·
καὶ ἡ πέτρα ἂν χτυπήσῃ ταὐγό, ταὐγὸ τσακίζεται.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 87).

Βλ. ἀρ. 23. Ἡ διατύπωσις συμφωνεῖ ἐπὶ λέξει πρὸς τὴν ἐν τῷ ἱσπανικῷ διηγήματι, τῷ μεταφρασθέντι ἐν Μνημοσύνῃ (τ. Α' σ. 381) παροιμίαν. Ἀλλ' ἡ προκειμένη παροιμία τοσαύτας ἔχει παραλλαγὰς παρ' ἡμῖν, ὥστε πιθανώτατα ἡ ὁμοιότης προέρχεται ἐκ συμπτώσεως.

12. Ἀπ' αὐτοὺς κι' αὐγὰ νὰ πάρῃς κόρκο δὲ θὰ ναὔρῃς μέσα.
(Κα. 532).

Βλ. ἀρ. 22. 33, πρβλ ἀρ. 91. Ἐπὶ φυλαργύρων καὶ πλεονεκτῶν οἵτινες καὶ ἂν ποτε ἀναγκασθῶσι νὰ δώσωσί τι, θὰ καταστήσωσιν ἄδωρον τὸ δῶρον, φροντίζοντες ὅπως ὡς οἷόν τε ἐλάχιστα ζημιωθῶσιν· καὶ καθόλου ἐπὶ φιλαργύρων ἀφ' ὧν οὐδέποτε προσδοκᾷ τις ὠφέλειαν Ὁμοία ἡ ἀρχαία: «Νεοττοῦ οὐδέν μοι δίδως» (Ἀποστόλ. 1107. Σουίδ. λ. νεοττός), λεγομένη «ἐπὶ τῶν ἀμεταδότων». Νεοττὸς ἐλέγετο ἡ τοῦ ᾠοῦ λέκιθος· ἐν δὲ τῷ ὑποκειμένῳ εἰς τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν μύθῳ (Χρύσιππος παρὰ Cicer. de divin. II, 65 καὶ παρὰ Σουίδ· καὶ Ἀποστολ. ἔνθ. ἀν.) ὑπηνίσσετο ὁ εἰπὼν νεοττὸν τὸ χρυσίον.

13. Ἀπὸ κλοῦδ' αὐγὸ τί πουλὶ καρτερεῖς νὰ βγῇ;
(Πκζ. 311, 1152).

Κλοῦδι τὸ συνηθέστερον λεγόμενον κλούβιο αὐγό, ἤτοι τὸ διεφθαρμένον· (ἐκ τοῦ κλουβί, κλωβίον Κοραῆ Ἄτ. Δ' σ. 235). Ἐκ τοῦ κλούβιο προῆλθε τὸ κλοῦδι ἢ κλούδιο, ἢ (παρὰ Σομαβέρᾳ) σκλούδιον· ἡ τροπὴ τοῦ β εἰς δ, ὄχι σπανία ἐν ταῖς διαλέκτοις τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς (βλ. G. Meyer Griech. Grammatik[2] § 194), εἶναι ἀσυνήθης ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς· οὐχ ἧττον ἐν τῇ τσακωνικῇ ἐνίοτε τὸ β τρέπεται εἰς δ πρὸ τοῦ φθόγγου i, οἷον κλουδὶ (κλουβί), ῥοδίθι (ῥεβίθι), ἄδυσσε (ἄβυσσος) κτλ.—Ἡ παροιμία λέγεται ἐπὶ κακεκτικῶν τέκνων φιλασθένων γονέων. Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** De put oef put oisel = ἀπὸ κακὸ αὐγὸ κακὸ πουλὶ (Leroux I, 188).—**Γερμαν.** Aus schlechten Eiern kreucht kein guter Vogel = ἀπὸ κακὰ αὐγὰ δὲν βγαίνει καλὸ πουλὶ (W. I, 750, 15. Βλ. καὶ 16). Böses Ei, bös Küchlein = κακὸ αὐγό, κακὸ πουλὶ (αὐτ. 751, 27. Βλ. καὶ 28).

14. Ἀπ' ὅπου γυρίσῃ ταὐγό,
ἀλὶ 'ς ταὐγό!
(Χίου. Πασπάτ. 55 [γυρίσῃς] καὶ Καν. 227, 104).

Βλ. ἀρ. 23. 74.

15. «Ἀπὸ ποῦ 'ν' αὐτὸ ταὐγό; —Ἀπ' αὐτήτ τὴπ πέρδικα».
(Καρπάθου. ΖΑ. 364, 441 καὶ Μαν. 274, 72 [αὐγόν, ἀπ' αὐ.]).

Βλ. ἀρ. 71.

15α. Ἀπὸ ταὐγὸ πάει 'ς τὴν ὄρνιθα.
(Β[1]. 12, 132 [πηγαίνει] — Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. κλέφτω 26.

16. Ἀπὸ ταὐγὸ πηγαίνει 'ς τὴν ὄρνιθα, κι' ἀπὸ τὴν ὄρνιθα 'ς τὸ βουβάλι.
(Β. 27, 345).

Βλ. κλέφτω 26.

17. Ἀπὸ ταὐγὸ 'ς τὴν ὄρνιθα, κι' ἀπὸ τἀρνὶ 'ς τὸ βόιδι.
(Κα. 622).

Βλ. κλέφτω 26. Ὁ μικροκλέπτης, ἂν μὴ τιμωρηθῇ, ἐθιζόμενος εἰς τὸ κακὸν καὶ ἀποθρασυνόμενος θὰ ἀποτολμήσῃ πολλῷ μείζονας κλοπάς.

17α. Ἀτσάκιγα ταὐγὰ δὲν πᾶνε 'ς τὸ τηγάνι.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 2. 89. Ὁ ἐπιχειρῶν ἔργον τι, φειδόμενος δὲ τῶν ἀναγκαίων δαπανῶν, βεβαίως θ' ἀποτύχῃ. Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Chi non rompe le uova non fa la frittata = ὅποιος δὲν σπάζει ταὐγὰ δὲν φτειάνει τὸ σφουγγᾶτο (W. III, 1249, 7). Per far la fritàgia (fortagia) bisogna romper i ovi (vovi) = γιὰ νὰ κάμῃ κἀνεὶς τὸ σφουγγᾶτο εἶν' ἀνάγκη νὰ σπάσῃ ταὐγὰ (βενετ. Pasqualigo 270). —**Γαλλ.** On ne saurait faire une omelette sans casser des oeufs (Littré λ. omelette. Διαλεκτικαὶ παραλλαγαὶ παρὰ D. II, 203). Point d'omelette sans oeufs (D. II, 203). —**Ἱσπαν.** No se hacen tortillas sin romper huevos = δὲν φτειάνονται σφουγγᾶτα χωρὶς νὰ σπαστοῦν αὐγὰ (W. III, 1249, 7). —**Γερμαν** Wer Pfann-

kuchen essen will, muss Eier schlagen = ὅποιος θέλει νὰ φάγῃ σφουγγᾶτο πρέπει νὰ σπάσῃ αὐγὰ (αὐτ.). Man macht keinen Eierkuchen ohne Eier zu zerbrechen = δὲν κάνουν σφουγγᾶτο χωρὶς νὰ τσακίσουν αὐγὰ (αὐτ. I, 769, 2. Διαλεκτικὴ παραλλαγὴ παρὰ D. II, 203).

18. Αὐγὰ καθαρισμένα, τί νὰ ξεφλουδίσωμε;
(Κα. 864).

Ἐπὶ τῶν ἐπιδεικνυόντων προθυμίαν πρὸς ἐργασίαν ὅπου δὲν παρίσταται ἀνάγκη.

19. Αὐγὰ καὶ μὴ πουλιά.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1529).

Πρβλ. ἀρ. 12. Ἐπὶ πλεονεκτῶν, διδόντων τὸ ἔλασσον ὅπως κρατήσωσι δι' ἑαυτοὺς τὸ μεῖζον.

20. Αὐγὰ κι' ὄχι φτερά.
(Βλ. Κατζιούλ. 79, 7. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 75 [καὶ μὴ φτ.] - Κ. α', 41. — Κ. β, 5 [καὶ ὄχι πτερά.] — Νε. 15, 104 [πτερά]. — Β¹. 8, 86. — Β. 36, 466).

Ἐννοεῖται χρειάζονται. Ἐπὶ τῶν πολλὰ μὲν ὑποσχομένων, οὐδεμίαν δὲ τῶν ὑποσχέσεων ἐπιτελούντων, ἀλλὰ διὰ λόγων κενῶν φενακιζόντων· καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων περιττὰ καλλωπίσματα, οὐδὲν δὲ χρήσιμον.

21. Αὐγὰ σοῦ καθερίζουνε;
(Μεσσηνίας).

Περὶ τοῦ τύπου καθερίζω ἀντὶ καθαρίζω βλ. K. Dieterich Untersuchungen σ. 5. 7. — Ἡ παροιμιώδης φράσις ἐπὶ τῶν ἀκαίρως καὶ ἄνευ λόγου γελώντων. Ὁμοία ἡ **Γαλλ.** Ris, Jean, on te frit des œufs (Littré λ. frire 3, oeuf 2). Ἐπὶ ἄλλης δ' ἐννοίας λέγονται αἱ **Γερμαν.** Ma wird ich (euch) eer schälen = θὰ καθαρίσουν αὐγὰ γιὰ λόγου σου (W. I, 761, 307) Ich werde ihm kein rohes Ei schälen = δὲν θὰ τοῦ καθαρίσω ὠμὸ αὐγὸ (αὐτ 306).

22. Αὐγὸ ἂν πάρῃς ἀπ' αὐτόν, κρόκο δὲ βρίσκεις μέσα.
(Μα. 12 [κρόκον δὲν εὑρίσκεις] — Ἠπείρου. Ἀρ. 157 [δὲν βρίσκεις κ. μέσα.] — Β. 36, 467 [κροκὸ δὲ θά βρῆς μ.]).

Βλ. ἀρ. 12.

23. Ἀ χτυπήσῃ ταὐγὸ 'ς τὴ πέτρα, ἀλὶ 'ς ταὐγό·
καὶ πάλι, ἡ πέτρα 'ς ταὐγό, ἀλὶ 'ς ταὐγό.

(Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι. — Σίφνου παρὰ Δ. Φιλικοῦ [Ἂν πέσῃ ἡ π. 'ς ταὐ. ἀλὶ 'ς ταὐ. κι' ἂν πέσῃ ταὐ. 'ς τὴν π. ἀλὶ 'ς ταὐ.]).

Βλ. ἀρ. 10. 11. 25. 34. 58. 59. 66β. 92. 97, πρβλ. ἀρ. 4. 14. 32. 49α. 71α. 74. 75. 83. 83α. 83β. — Ὅτι οἱ ἀδύνατοι καὶ πένητες συγκρουόμενοι πρὸς ἰσχυροὺς κατασυντρίβονται ἐν πάσῃ περιπτώσει, καὶ ἂν ἔχωσιν ὑπὲρ αὐτῶν τὸ δίκαιον. Ἡ ἔννοια αὕτη ἐκφράζεται διὰ παρομοιώσεως τοῦ μὲν ἀδυνάτου πρὸς αὐγὸν τοῦ δὲ δυνατοῦ πρὸς λίθον, ἢ διὰ τῆς παρομοιώσεως τῶν δυνατῶν πρὸς δύο λίθους, οὓς προσψαῦον συντρίβεται τὸ αὐγόν· ἢ διὰ τῆς παρομοιώσεως τοῦ ἀδυνάτου πρὸς κεραμίνην καὶ τοῦ πλουσίου καὶ δυνατοῦ πρὸς χαλκῆν ἢ σιδηρᾶν χύτραν ἢ σιδήρου τεμάχιον. Καὶ τῆς μὲν πρώτης παρομοιώσεως γίνεται χρῆσις ἐν τῇ προκειμένῃ παροιμίᾳ καὶ ταῖς παραλλαγαῖς αὐτῆς καὶ παρὰ Ἰωάνν. Καντακουζηνῷ (Γ', 27 σ. 170 Bonn): «τοῦ δ' ἐν εὐτραπελίας εἴδει, καὶ ποίαν λίθῳ ἐπήρειαν προξενήσειεν ἂν ᾠόν, εἰπόντος»· προσέτι δ' ἐν τῇ **Γερμαν.** Das Ei auf den Stein oder der Stein aufs Ei, ist immer einerlei = ταὐγὸ 'ς τὴν πέτρα ἢ ἡ πέτρα 'ς ταὐγό, ὅλο τὸ ἴδιο εἶναι (W. I, 751, 30).

Τὴν δευτέραν παρομοίωσιν εὑρίσκομεν ἐν τῇ ὑπ' ἀρ. 74 παροιμίᾳ καὶ ταῖς παραλλαγαῖς αὐτῆς, ἀλλ' οὐδαμοῦ ἄλλοθι, πλὴν ἢ ἐν παροιμίᾳ τῶν ἰθαγενῶν τῆς Ἀΐτης, κατὰ σύμπτωσιν ὁμοιοτάτῃ πρὸς τὴν ἡμετέραν: «ταὐγὰ δὲν πρέπει νὰ μπαίνουν 'ς τὸ χορὸ τῶν λιθαριῶν» (Revue des deux mondes Μαΐου 1852 σ. 775).

Ἡ τρίτη τέλος παρομοίωσις ἐν οὐδεμιᾷ τῶν γνωστῶν μοι ἑλληνικῶν φέρεται, ἀλλ' ὅμως εἶναι συνήθης ἐν παροιμίαις ἄλλων εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Παρελήφθη δ' ἐκ δύο διαφόρων πηγῶν· τοῦ Αἰσωπείου μύθου περὶ ὀστρακίνης καὶ χαλκῆς χύτρας (ἀρ. 422 Halm. Βαβρ. 193 σ. 175 Crusius. Avian. fab. 11), καθ' ὃν ἀμφοτέρας ποταμὸς κατέφερεν· ἡ δὲ ὀστρακίνη τῇ χαλκῇ ἔλεγε· «μακρόθεν μου κολύμβα καὶ μὴ πλησίον· ἐὰν γάρ μοι σὺ προσψαύσῃς, κατακλῶμαι, κἄν τε ἐγὼ μὴ θέλω σοι προσψαῦσαι»· καὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Σειρὰχ (ιγ', 2): «ἰσχυροτέρῳ σου καὶ πλουσιωτέρῳ μὴ κοινώνει. Τί κοινωνήσει

χύτρα πρὸς λέβητα; αὕτη προσκρούσει, καὶ αὕτη συντριβήσεται». Τὸ ῥητὸν ἐπαναλαμβάνει ὁ Ψελλὸς (ἐπιστ. 59 ἐν Σάθα Μεσ. Βιβλιοθ. τ. Ε΄ σ. 291), ἐλευθέρως δὲ παραφράζει Νικηφόρος ὁ Χοῦμνος (ἐπιστ. 44 ἐν Boissonade Anecd. nov. σ. 59): «ταῦτα δὴ καὶ πεπονθότες, ὡς δή τι σκεῦος, εἰπεῖν, μέγα καὶ μέγιστον ἐκ μὴ κρατούσης ὕλης ῥᾷστα συντριβέν, σιδήρῳ ἀκαμάτῳ ἢ ἀρρήκτῳ ἀδάμαντι καὶ μικρῷ γε ὄντι, σφοδρῶς καὶ πάνυ τι σφοδρῶς προσαράξαν» Αἱ κατωτέρω νεώτεραι παροιμίαι ἄλλαι μὲν συνοψίζουσι τὸν Αἰσώπειον μῦθον ἢ ἐπαναλαμβάνουσι τὸ ῥητὸν τοῦ Σειράχ, ἄλλαι δὲ συμπλέκουσιν καὶ τὴν ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς παροιμίαις παρομοίωσιν τῆς συγκρούσεως εὐθραύστου ἀντικειμένου πρὸς λίθον, ἀναφέρουσαι σύγκρουσιν κεραμίνης χύτρας πρὸς λίθον. **Ἰταλ.** 'A lancedda non poti struzzàri ca petra=στάμνα δὲν μπορεῖ χτυπηθῇ μὲ πέτρα (καλαβρία La Calabria X, σ. 37, 121. Archivio per le tradiz pop. 1898 σ. 358, 8) Nun pò truzzari la petra cu la quartara (la quartara cu lu muru)=δὲν μπορεῖ νὰ χτυπηθῇ πέτρα μὲ τὴ στάμνα· ἢ, ἡ στάμνα μὲ τὸν τοῖχο (σικελική, Pitrè II, 331). Petri e quartari nun truzzanu mai=πέτραις καὶ στάμναις δὲν χτυπειοῦνται ποτὲ (ἐπίσης, αὐτ. 332). Nun truzzari la quartara cu la petra=νὰ μὴν χτυπᾷ κἀνεὶς τὴν στάμνα μὲ τὴν πέτρα (ἐπίσης, αὐτ). Pri quantu forti fussi 'na quartara, nun pò truzzari mai cu petra dura=ὅσο δυνατὴ κι' ἂν εἶναι μιὰ στάμνα δὲν μπορεῖ ποτὲ νὰ χτυπηθῇ μὲ τὴ σκληρὴ πέτρα. (ἐπίσης, αὐτ.) Malu truzza la quartara cu la cuti=κακὰ χτυπειέται ἡ στάμνα μὲ τἀκόνι (ἐπίσης, αὐτ.). È malu cosa cosa truzzari la petra=κακὸ πρᾶμα εἶναι νὰ χτυπᾷς τὴν πέτρα (αὐτ.). La quartara cu la ciaca tantu truzza ca si rumpi=ἡ στάμνα μὲ τὸ χαλίκι χτυπειέται χτυπειέται ὡς ποῦ τσακίζεται (αὐτ.). — **Γαλλ.** C'est le pot de terre contre le pot de fer (Leroux II 214 Littrè λ. pot 19. Πρβλ. καὶ τὴν διασκευὴν τοῦ Αἰσωπείου μύθου ὑπὸ τοῦ Lafontaine Fables V, 2). Le pot de terre au pot d'étain ensemble ne doit faire train (Legai 406). — **Ἱσπαν** Si da el cántaro en la piedra ó la piedra en el cántaro, mal para el cántaro=ἂν πέσῃ τὸ λαγῆνι 'ς τὴν πέτρα, ἢ ἡ πέτρα 'ς τὸ λαγῆνι, κακὸ γιὰ τὸ λαγῆνι (W. II,

1643, 25). — **Δαν.** Slaa Leerpotthe tijl Stheen oc Stheen tijl Potthe, thaa vordher thet henne til Meen = χτύπα μιὰ γάστρα σὲ πέτρα ἢ πέτρα σὲ γάστρα, ἡ γάστρα θὰ πάθῃ (παλαιοδαν. D. II, 635). Falder Krukken paa en Steen, da brister den, og falder Stenen paa en Krukke, da brister den ogsaa = πέφτει τὸ σταμνὶ σὲ πέτρα, σπάζει τὸ σταμνί, καὶ πέφτει πέτρα σὲ σταμνί πάλι σπάζει αὐτό (αὐτ. Ἄλλας ὁμοίας δανικὰς παροιμίας βλ. αὐτ. καὶ παρὰ W. II, 1643, 25. IV, 1271, 112). — **Σουηδ.** Faller krukan på en sten, så spricker hon, och faller stenen på en kruka, så spricker hon också = ὁμ. (D. II, 635. Ἄλλας παροιμίας βλ. αὐτ. καὶ παρὰ W. II, 1643, 25). — **Γερμαν.** Fällt der Krug auf den Stein, so zerbricht er, und fällt der Stein auf den Krug, so zerbricht er auch = πέφτει ἡ στάμνα 'ς τὴν πέτρα σπάζει, καὶ πέφτει ἡ πέτρα 'ς τὴ στάμνα, πάλι σπάζει (Altdeutsch. Witz σ. 159. W. II, 1643, 25. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ W. II, 1644, 39. 251, 25. IV, 814, 128. 149). Ein Topf von Thon und Topf von Eisen müssen nie zusammen reisen = πήλινο ἀγγεῖο καὶ σιδερένιο ἀγγεῖο ποτὲ δὲν πρέπει νὰ ταξιδεύουν μαζὶ (W. IV, 1268, 49. Βλ. καὶ 1267, 35. 1271, 112).

24. Βράσ' ἕνα αὐγό, τί ἐννιά εἴμαστε.

(Μα. 13 [αὐγόν, ὅτι ἐννέα εἴμεθα.]).

Βλ. ἀρ. 95. 95α. 96, πρβλ. ἀρ. 91. Ἐπὶ τῶν δι' ἔνδειαν ἢ φιλαργυρίαν εἰς πολλοὺς κεκλημένους παρατιθέντων εὐτελῆ καὶ ἀνεπαρκῆ τράπεζαν, ὡς ὁ ἑστιάτωρ τῆς παροιμίας, ὅστις μετὰ στόμφου παραγγέλλει εἰς τὴν οἰκοκυρὰν νὰ βράσῃ ἓν αὐγόν, ἵνα παρατεθῇ ὡς μόνον ἔδεσμα εἰς ἐννέα συνδαιτυμόνας

25. Γὴ ἡ πέτρα 'ς ταὐγό, γὴ ταὐγὸ 'ς τὴν πέτρα, ἀλὶ 'ς ταὐγό!

(Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 23.

26. Γιὰ ἕν' αὐγὸ χαλᾷ τὴ σοῦπα.

(Ἀν. Ἐπίθ. Α', 451, 78).

Ἐπὶ τῶν δι' ἀλόγιστον φειδὼ μεγάλα ζημιουμένων. Ὅμοιαι πα-

ροιμίαι **Δαν**. For et aeg skyld skal man ei fordærve een suppe = ἐξ αἰτίας ἑνὸς αὐγοῦ δὲν πρέπει κἀνεὶς νὰ χαλᾷ μιὰ σοῦπα. (W. I, 757, 159). — **Γερμαν**. Eines Eies wegen muss man keinen Pfannkuchen verderben = γιὰ ἕν' αὐγὸ δὲν πρέπει νὰ χαλᾷ κἀνεὶς τὸ σφουγγᾶτο (αὐτ. 755, 94. Βλ. καὶ 757, 160). Um ein Ei zu sparen, muss man nicht die Suppe verderben = γιὰ νὰ οἰκονομήσῃ κἀνεὶς ἕν' αὐγὸ δὲν πρέπει νὰ χαλᾷ τὴ σοῦπα (αὐτ. 159).

27. Δεματιάζει αὐγά.
(Κοινή.).

Βλ. κάνω 53. Ἐπὶ τῶν ἐπιχειρούντων ἀδυνάτοις καὶ ἐπὶ τῶν ματαιοπονούντων. Ἐν δημοτικῷ ᾄσματι ἀναφέρεται καὶ τὸ δεμάτιασμα τῶν αὐγῶν, ἐν προτάσει ἄθλων ἀδυνάτων (Legrand Recueil ἀρ 138 σ. 308).

28. Δὲν εἶν' αὐγό, μὰ ἡ γι ὄρθα τό καμε.
(Κρήτης. Φρ. 107 καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη. — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [εἶναι αὐ. μόνο τὸ κ. ἡ γι ὄρνιθα.]).

Βλ ἀρ. 41.

29. Δὲν εἶν' αὐγό, μόν' ἡ κόττα τό καμε.
(Ψαρῶν. Β 346, 1. — Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου [μὰ ἡ κ. τό κανε.]. — Μυκόνου παρ' Ἀργ. Παπαβασιλείου [μόν τό καν' ἡ κ.]).

Βλ. ἀρ. 41.

30*. Δὲν σώνει νά βγῃ ἀπὸ ταὐγόν.
(Βυζαντινή. Θανατικὸν Ῥόδου 574 σ. 50 Wagner).

Βλ. ἀρ. 2α. 2β 2γ. 3, πρβλ. ἀρ. 73. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν νεοσσῶν. Ἐπὶ νέων, ἐχόντων ἀξιώσεις ἀναρμόστους πρὸς τὴν ἡλικίαν των, ἢ τουναντίον δι' ἀνδρικῶν πράξεων ἢ πρεσβυτικῆς συνέσεως κινούντων τὸν θαυμασμόν. Ἡ ἔννοια προσδιορίζεται ἀκριβέστερον ἀναλόγως τῶν περιστάσεων διὰ προσθήκης δευτέρας φράσεως, ὡς ἐν ταῖς σημειωθείσαις σημεριναῖς παραλλαγαῖς καὶ ἐν τῷ Θανατικῷ τῆς Ῥόδου, ὅπου ἡ δευτέρα φράσις ἔχει οὕτω: «καὶ θέλει νὰ φιλήσῃ», διότι ὁ λόγος περὶ νέων ἀκολάστων. (Βλ. καὶ Κοραῆ Ἄτ. τ. Β΄ σ. 342) — Ὁμοία ἡ **Ἱσπαν.** Aun no soys salido del cascaron:

ya teneyes presuncion = ἀκόμα δὲν ἐβγήκατε ἀπὸ ταὐγό, (καὶ) ἀπὸ τώρα σηκώσατε κεφάλι (Valles 357. Haller 458), ἐν ᾗ ἐπίσης ἡ δευτέρα φράσις μεταβάλλεται ἑκάστοτε. Πρβλ. καὶ τὴν **Γερμαν.** Er ist erst (kaum) aus dem Ei gekrochen = τώρα ὅτι (μόλις) βγῆκε ἀπὸ ταὐγὸ (W. I, 760, 264).

31. Δὲν τ' ἀλωνίζουν ταὐγά.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 102).

Βλ. ἀρ. 82.

32. Εἶναι σὰν ταὐγό, π' ὅθε γυρίση σπάει.
(Βερ. 71, 9. — Β. 70, 76).

Βλ. ἀρ. 23. 74.

33. Εἶν' ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ταὐγό του κορκὸ δὲν ἔχει.
(Σύρου. Νεα. 452).

Βλ. ἀρ. 12.

34. Ἐκύλισε ταὐγό; Ἀλὶ ἀπὸ ταὐγό!
Ἐκύλισε τὸ λιθάρι; Ἀλὶ ἀπὸ ταὐγό.
(Πτζ. 234, 252).

Βλ ἀρ. 23.

35. Ἐπάνω αὐγὸ 'ς τὴ μύτη του ζητεῖ νὰ πιστηρίξη.
(Νε. 41, 262. — Β. 80, 221).

Παροιμία νόθη, ὡς ἄλλως καὶ ἐκ τῆς γλώσσης ἐμφαίνεται, πλασθεῖσα ὑπὸ τοῦ πρώτου ἐκδότου Νέγρη. Τὸ αὐγὸν τοῦ Κολόμβου εἶναι ἄγνωστον εἰς τὸν ἡμέτερον λαόν, οἱ λογιώτεροι ὅμως ἐνίοτε ὑπαινισσόμενοι τὸ γνωστὸν ἀπόφθεγμα λέγουσι· «Τό μοιασες σὰν ταὐγὸ τοῦ Κολόμβου» κττ.

36*. Ἔφαγες ᾠόν, ἔφαγες οὐδέν.
(Βυζαντινή. Πλανούδ 25).

Βλ. ἐν ἀρ. 5. 7. 9. 64, συμπέθερος 1. 2. 4. 5. 9, πρβλ. ἀρ. 12. 24. 91. Ὅτι ἓν μόνον ᾠὸν δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ἐπαρκὴς τροφή. Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Un novo è nulla, due una frulla,

tre un che, quattro è un fatto, e cinque un tratto = ἓν αὐγὸ εἶναι τίποτα, δύο σὰν τίποτα, τρία κἄτι τι, τέσσερα εἶναι πρᾶμα, καὶ πέντε φαγεῖ (Bernoni igiene σ. 54. Giusti 313. Giani 1686). Un ovo non fa prova e due ne fano poco = ἓν αὐγὸ δὲν εἶναι οὔτε γιὰ δοκιμή, δύο μόλις καὶ μετὰ βίας (Castagna 87, 16). — **Γαλλ.** Un oeuf n'est rien, deux font grand bien, trois est assez, quattre est trop, cinq donnent la mort (W. I, 754, 81). In caco, coui re; dou, coui tican; trî, cô couminsa; câtre, coui in gourmand = ἓν αὐγὸ εἶναι τίποτα· δύο εἶναι κἄτι τι· τρία ἀρχίζει, τέσσερα εἶναι λαίμαργος (Κάτω Ὠβέρνης. Rev. trad pop. 1898 σ. 389). — **Κουτσοβλαχική.** Cu un ou nu si satura = μ' ἓν αὐγὸ δὲ χορταίνει κἀνεὶς (Zanne 2232). — **Δαν.** Eet æg er intet, to ere sunde, tre nok, fire skadelige, fem døden = ἓν αὐγὸ εἶναι τίποτα, δυὸ εἶναι ὑγεία, τρία ἀρκετά, τέσσερα βλαβερά, πέντε θάνατος. (W I, 754, 81). — **Ὁλλανδ.** Eén ei is geen ei, twee ei is een ei, drie ei is 't regte paaschei = ἓν αὐγὸ δὲν εἶναι κἀνένα αὐγό, δυὸ αὐγὰ εἶν' ἓν αὐγό, τρί' αὐγὰ εἶναι τὸ σωστὸ πασχαλινὸ αὐγό (αὐτ. 79). — **Γερμαν.** Ein Ei ist kein Ei, zwei Eier sind ein halb Ei, drei Eier sind ein Osterei = ἓν αὐγὸ δὲν εἶναι κἀνέν αὐγό, δυὸ αὐγὰ εἶναι μισὸ αὐγό, τρί' αὐγὰ εἶναι ἕνα πασχαλινὸ αὐγό (αὐτ. Βλ. καὶ ἀρ. 81). Ein Ei neckt blos den Mund, zwei sind gesund, drei das trifft, vier sind Gift (machen Noth), fünf sind der Tod = ἓν αὐγὸ ἐρεθίζει μονάχα τὸ στόμα, δυὸ εἶναι ὑγιεινά, τρία ὅ τι χρειάζεται, τέσσερα εἶναι φαρμάκι (ἢ, στενοχωροῦν), πέντε εἶναι θάνατος (W. V, 1216, 352).

37. Ἔφαγις αὐγό; Πιὲ κρασί.
Εἶδις αὐγό; Πιὲ κρασί.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Διαιτητικὸν παράγγελμα. Τοσοῦτον ὠφέλιμος θεωρεῖται ἡ πόσις οἴνου μετὰ τὴν βρῶσιν ᾠοῦ, ὥστε ἐπὶ τὸ ὑπερβολικώτερον λέγεται ὅτι καὶ ἡ θέα μόνη ᾠοῦ καθιστᾷ ἀναγκαίαν τὴν πόσιν οἴνου. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Bevo, perchè pelo l'ovo, bevo perchè magno l'ovo, bevo perchè ho magnà l'ovo = πίνω γιατὶ

ξεφλουδίζω αὐγό, πίνω γιατὶ τρώγω αὐγό, πίνω γιατὶ ἔφαγα αὐγό. (Pasqualigo 299. Bernoni Igiene 53).—**Γαλλ** On boit sur un oeuf comme sur un boeuf. (Leroux I, 151).—**Ὁλλανδ.** Eet ge een ei, zoo doe een' dronk, eet ge een'appel, doe een' sprong=φάγε αὐγὸ καὶ πιὲ μιά, φάγε μῆλο καὶ πήδα μιά (W. I, 750, 10).—**Γερμαν.** Auff ein ey gehört ein trunck vnnd auff einn apffel ein sprung='ς τὸ αὐγὸ χρειάζεται ἕνα κρασί, 'ς τὸ μῆλο ἕνα πήδημα (αὐτ. 11). Auf ein Ei einen Trunk, auf' nen Apfel einen Sprung, auf den Trunk einen Salat, ist dem Doctor ein Thaler Schad='ς τὸ αὐγὸ ἕνα κρασί, 'ς τὸ μῆλο ἕνα πήδημα, 'ς τὸ κρασὶ μιὰ σαλάτα, εἶναι ἕνα τάληρο ζημία τοῦ γιατροῦ (αὐτ. 10).

38. Ἐχάθ' ἐκεῖν' ἡ κόττα, ποῦ γεννοῦσε τὸ μεγάλο αὐγό.

(Βλ. Κατζιούλ. 278. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 202 [Πάγ' ἐ. — πῶκανε τὸ μεγάλο ταὐγό.] — Κ. 6', 17 [κ., ἡ ὁποία ἐγέννασε τὸ μ. ταὐγόν.] — Νθ. 46, 285 [ὁμ.] — Μα. 18 [ἡ ὄρνιθα, ὁποῦ ἐγεννοῦσε τὸ τρανὸν ταὐγόν.] — Β'. 35, 54 [μεγάλ' αὐ.] — Β. 87, 311 [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 40.

39. Ἔχασε ταὐγὰ καὶ τὰ καλάθια.

(Κοινοτάτη. Βάρνερ: αὐγὸ 1 [τὰ αὐγὰ] — Ἀλεξ. Σούτσου Ἄσωτος 1831 Πρᾶξ. Α' σκην. 3 σ. 36 [Ταὐγὰ μὲ τὰ καλάθια μας τὰ χάνουμε μαζί σας.] — Μα. 19 [τὸ αὐγὸ καὶ τὸ καλάθι.] Β. 125, 124 [Καὶ ταὐ. καὶ τὰ κ. ἔχ.] — Βύρ. Γ', 373, 2. — Πτζ. 244, 370 [Θὰ σὲ κάμω νὰ χάσῃς ταὐ μὲ τὰ κ.] — Λελέκ. Ἐπίδ. 233, 33 [μὲ τὰ κ.] — Χίου. Καν. 220, 44 [Αὐτὸς ἔ. ταὐ. μὲ τὰ κ.] — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 102 ['Ε. καὶ ταὐ.] — Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 175).

Βλ. ἀρ. 47. 65. Ἐπὶ μεγάλης καὶ ἀπροσδοκήτου ζημίας. Πλὴν τῶν ᾠῶν, τὰ ὁποῖα ἔφερε πρὸς πώλησιν, ἀπώλεσε καὶ αὐτοὺς τοὺς περιέχοντας ταῦτα καλάθους. Διὰ παραπλησίας μεταφορᾶς τὴν αὐτὴν περίπου ἐκφράζει ἔννοιαν καὶ ἡ ἀρχαία παροιμία: «Αὐτῷ κανῷ» (Ζηνόβ. 131. Κῶδ. Βοδλ. 155. Διογενιαν. 139. 368. Ἀποστολ. 340), προελθοῦσα ἐκ στίχου Πλάτωνος τοῦ κωμικοῦ (Meineke FCG. II' 618. I, 168): «Ἀνηρπάκασ' ἁπαξάπαντα αὐτῷ κανῷ»· ὁ λόγος καὶ ἐν ταύτῃ περὶ ἀπωλείας ὁμοίας πρὸς τὴν ὑπὸ τῆς σημερινῆς παροιμίας ἀναφερομένην, περὶ ἁρπαγῆς τῶν δείπνων μετ' αὐτῶν τῶν καλαθίων ἐφ' ὧν ἐκομίζοντο.

40. Ἐψόφησ' ἡ ὄρθα, ποῦ ἐγεννοῦσε τὸ χρυσὸ αὐγό.
(Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 38. 42. 64α. Ἐστείρευσαν δηλ. αἱ πηγαὶ τοῦ πλούτου τινός, δὲν καρποῦται ὅσα πρότερον κέρδη. Ἰδίως λέγεται ἐπὶ τοῦ ἀπολέσαντος προστάτην ἢ εὐεργέτην καὶ στερηθέντος τῶν ἐξ αὐτοῦ χρηματικῶν βοηθημάτων. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τοῦ μύθου περὶ τῆς χρυσοτόκου ὄρνιθος, ὅστις ὅπως καταστῇ πιθανώτερος ἐν ταῖς παραλλαγαῖς τῆς παροιμίας μετεσκευάσθη εἰς μῦθον περὶ ὄρνιθος τικτούσης ᾠὰ μεγάλα ἢ δίκροκα. Ὁ Αἰσώπειος οὗτος μῦθος, περιελθὼν εἰς ἡμᾶς ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς (ἀρ. 136 σ. 77-8. 335 Κοραῆ, ἀρ. 343. 343 β Halm. Ἰγνατ. Τετραστ. Α΄, 37 σ. 77 Κοραῆ, σ 278 Crusius. Βαβρ. 123 σ. 111 Crusius. Συντίπ. 27 σ. 77 Κορ. Avian. 33), διηγεῖται ὅτι ὁ τῆς χρυσοτόκου ὄρνιθος κύριος, νομίσας ὅτι ἔνδον αὐτῆς ὑπάρχει ὄγκος χρυσίου, τὴν ἀπέκτεινεν, ἀλλ' ἐτιμωρήθη διὰ τὴν ἀπληστίαν του, διότι εὗρεν αὐτὴν ὁμοίαν τῶν λοιπῶν ὀρνίθων. Καὶ ἡ μὲν ἠθικὴ διήγησις εἶναι πλάσμα τοῦ μυθοποιοῦ, ἀλλὰ τὸ περὶ τῆς χρυσοτόκου ὄρνιθος μύθευμα ἐλήφθη ἐκ δημωδῶν δοξασιῶν. Ἴχνη δὲ τούτων σαφέστερα περιεσώθησαν ἐν παραλλαγῇ τοῦ μύθου τῶν βυζαντινῶν χρόνων (ἀρ. 88 Schneider. 343β Halm), καθ' ἣν ἡ τὰ χρυσᾶ ᾠὰ τίκτουσα ἦτο χήν, ταύτην δ' ὁ Ἑρμῆς θρησκευόμενος ὑπό τινος περιττῶς ἐχαρίσατο αὐτῷ. Εἶναι πιθανῶς ταῦτα ἀπήχησις τοῦ παλαιοῦ μύθου περὶ τοῦ ᾠοῦ, ἐξ οὗ ἐξεκολάφθησαν ἡ Ἑλένη καὶ οἱ Διόσκουροι ἢ μόνον ἡ Ἑλένη· κατὰ τὸν μῦθον ἔτεκε τοῦτο ἐκ τοῦ Διὸς ἡ Νέμεσις εἰς χῆνα μεταμορφωθεῖσα (Ἀπολλόδωρ. Γ΄, 127 Wagner. Τζέτζ. εἰς Λυκόφρ. 88, πρβλ. Ἔριφον παρ' Ἀθην. Β΄, 58α καὶ Εὐστάθ. εἰς Ὀδυσ. Λ, 302 σ. 1686, 43), τὸ ἔρριψε δ' ὁ Ἑρμῆς εἰς τοὺς κόλπους τῆς Λήδας (Hygin. Poet. astron. II, 8) Καὶ δὲν ἀναφέρεται μὲν ἐν ταῖς σῳζομέναις μαρτυρίαις ἂν διέφερε τῶν συνήθων χηνείων ᾠῶν, ἀλλ' ὁ ἀντίστοιχος μῦθος περὶ τῶν Μολιονιδῶν λέγει ὅτι τὸ ᾠὸν ἐξ οὗ ἐγεννήθησαν οὗτοι ἦτο ἀργυροῦν (Ἰβύκου ἀποσπ. 10 Bergk παρ' Ἀθην. Β΄, 58α. Εὐστάθ. εἰς Ἰλ. Ψ, 638 σ. 1321, 34. εἰς Ὀδ Λ, 302 σ. 1686, 47).

Ἐν τοῖς ἡμετέροις παραμυθίοις συχνάκις γίνεται λόγος περὶ χρυσῆς ὄρνιθος τικτούσης χρυσᾶ ᾠά, ἢ ᾠὰ θαυμάσια ἀντὶ μεγάλου τιμή-

ματος πωλούμενα. (Βλ. Hahn ἀρ. 36 τ. I σ. 228 κέ. καὶ τ. II, σ. 242-3, ὅπου σημειοῦνται γερμανικὰ καὶ σερβικὰ παράλληλα. — Νέα ἑλληνικὴ μυθολογία ἢ παραμύθια τοῦ λαοῦ. Ἀθην. φ. Α΄ σ. 14 κέ. B. Schmidt Neugr. Sagen σ. 115 ἀρ. 19). Ἀλλὰ καὶ παρ' ἄλλοις λαοῖς ἀναφέρονται ἐν παραμυθίοις ἢ παραδόσεσι χρυσαῖ ὄρνιθες ἢ χῆνες ἢ νῆσσαι χρυσοτόκοι· παραδείγματά τινα ἀναφέρω ἐν τῇ ἐμῇ διατριβῇ περὶ ἀστερισμῶν κατὰ τοὺς μύθους τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ (ἐν Ἀττικῷ ἡμερολογίῳ 1882 σ. 257 κέ.), ὅπου συνδυάζω ταῦτα πρὸς τὰς δημώδεις παραστάσεις περὶ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Πλειάδος ὡς κλώσσας μὲ τὰ κλωσσόπουλα. Ἄλλοι εἰκάζουσιν ὅτι τὸ χρυσοῦν ᾠὸν τῆς χρυσοτόκου ὄρνιθος εἶναι εἰκὼν τοῦ ἡλίου. (Βλ. Kuhn Zeitschr. f. vergl. Sprachforsch. I σ. 456. Mannhardt German. Mythen σ. 443 καὶ ἐν Zeitschr. f. Ethnolog. 1875 σ. 104. F. W. Schwartz der Ursprung d. Mythologie σ. 14. Poet. Naturanschau. I σ. 7. 119. 143). Ἀξία μνείας εἶναι καὶ ἡ γαλλικὴ δοξασία (τοῦ Franche Comté καὶ ἄλλων ἐπαρχιῶν) ὅτι εὐτυχὴς καθίσταται ὁ κατά τινα τρόπον γινόμενος κύριος μελαίνης ὄρνιθος, ἥτις γεννᾷ καθ' ἑκάστην χρυσᾶ νομίσματα· διὸ παροιμιωδῶς λέγεται περὶ τῶν ἀπόνως πλουτούντων: il possède la poule noire (D. Monnier Tradit popul. comparées σ. 673-675).

Ἡ χρυσοτόκος ὄρνις ἀναφέρεται καὶ ἐν τοῖς ἀσιατικοῖς μύθοις περὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ἔν τινι μεταγενεστέρῳ κώδικι τοῦ Ψευδοκαλλισθένους ἱστορεῖται ἁπλῶς ὅτι οἱ Μακεδόνες ἐτέλουν τῷ Δαρείῳ φόρον «ᾠὰ χρυσᾶ ἑκατὸν ἀπὸ λιτρῶν εἴκοσι χρυσίου», ὃν ἠρνήθη ν' ἀποτίσῃ ὁ Ἀλέξανδρος (Zacher, Pseudocallisthenes σ. 117). Τοῦτο δ' ἐν πλάτει ἐκθέτει καὶ ὁ στιχουργὸς τοῦ Βίου τοῦ Ἀλεξάνδρου (ἐκ βενετικοῦ κώδικος τοῦ 1388 ἐν Wagner Trois poèmes grecs σ. 87 κέ. στ. 1026 κέ.). Ἀλλ' ἀντὶ τῆς στομφώδους ἀρνήσεως τῆς πληρωμῆς τοῦ φόρου παρὰ τῷ στιχουργῷ τούτῳ, εὑρίσκομεν παρὰ Πέρσαις ποιηταῖς βραχεῖαν σαρκαστικὴν ἀπόκρισιν, ὁμοίαν πρὸς τὴν ἡμετέραν παροιμίαν. Ὁ Φιρδόσι ἐν τῷ Σαχναμὲ διηγεῖται, ὅτι ὁ βασιλεὺς τῶν Ἑλλήνων (Ῥοὺμ) Φίλιππος (Φιλικοῦς) ἡττηθεὶς παρὰ τὸ φρούριον Ἀμόριον (Ἀμούρια) ὑπὸ τοῦ σάχη τῶν Περσῶν Δαρείου (Dârâb) ὑπεχρεώθη νὰ τελῇ αὐτῷ φόρον ἑκατοντακισχιλίων

χρυσῶν ᾠῶν. Ἀλλ'ὅτε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Φιλίππου ὁ τοῦ Δαρείου διάδοχος Dârâ ἐζήτησε δι' ἀπεσταλμένου τὸν φόρον παρὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου (Ἰσκεντέρ), οὗτος ἀπήντησεν, ὅτι «τὸ πουλὶ ποῦ ἐγέννα τὰ χρυσᾶ αὐγὰ ἐψόφησε» (Spiegel die Alexandersage bei den Orientalen σ. 17). Καὶ παρ' ἄλλῳ Πέρσῃ ποιητῇ, τῷ Νιζάμῃ, ἡ αὐτὴ φέρεται ἀπόκρισις τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅτι «ἐπέταξε τὸ πουλί, ποῦ ἐγέννα τὰ χρυσᾶ αὐγὰ» (αὐτ. σ. 39).

Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** Il en fait comme de la poule aux oeufs d'or (Littré λ. poule 1) κατὰ τὸν Αἰσώπειον μῦθον. — **Γερμαν.** Die Henne lebt nicht mehr, die goldene Eier legt = ἡ κόττα δεν ζῇ πλέον, ποῦ γεννᾷ χρυσὰ αὐγά (W. II, 510, 34 μετὰ βοημικῆς παραλλαγῆς). Wo ist die Henne, die goldene Eier legt? = ποῦ εἶν' ἡ κόττα ποῦ γεννᾷ χρυσὰ αὐγά; (αὐτ 519, 216).

41. Ἡ γι ὄρνιθα τὸ γέννησε καὶ αὐγὸ δ' ἔνι κρασμένο.

(Στάθης Πρᾶξ. Β', στ. 198 σ. 136 Σάθα).

Βλ. ἀρ. 28. 29, πρβλ. ὄχι 2. 5. Ἐπὶ τῶν προσπαθούντων ν' ἀμφισβητήσωσι τὰς ἰδίας αὐτῶν ὁμολογίας, ὡς ὁ ἀρνούμενος ὅτι δὲν ὀνομάζεται αὐγὸν ἐκεῖνο ὅπερ ὁμολογεῖ ὅτι ἐγέννησεν ἡ ὄρνιθα.

42. Ἡ κόττα πῶκανε τὸ μεγάλο ταὐγὸ ἐψόφησε.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1662).

Βλ. ἀρ. 40.

43. Ἡ ποῦdda κάνει τὸν ἀγκουὸ τσαὶ ὁ ἀλέφτορα καρκαράει.

(Ῥοχοῦδι Καλαβρίας. Mor. 95, 113).

Βλ. πονῶ 12.

44. Θὰ βγάλῃ αὐγὰ καὶ πουλιά.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ ἐπιχειρήσεως ἐξ ἧς ἀσφαλῶς προσδοκᾶται μέγα κέρδος.

44α. Θαρρεῖς ταὐγ' ἀλωνίζουdαι καὶ τὸ κρασὶ λιχνιέται.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 82. Ἐπὶ τῶν ἐκλαμβανόντων δυσχερῆ ἔργα ὡς εὔκολα.

45. Κάθε πρᾶμα 'ς τὴ σταγκιό του,
καὶ ταὐγὸ 'ς τὸ φυσικό του.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. καιρὸς 42. Σταγκιὸ (ἰταλ. stagione) ἡ ὥρα τοῦ ἔτους, ὁ κατάλληλος καιρός.

46. Καὶ μέσα 'ς τὰ κουρνιάσματα, «Ποιὸς ἔχει αὐγὰ γιὰ κλῶσσα»;
(Βερ. 77, 39. — Β. 123, 88).

Βλ. ἀρ. 80. 90. Ἐπὶ τῶν αἰτούντων τι παρακαίρως, καὶ ἐπὶ τῶν ποιουμένων ἔναρξιν ἔργου ἐν ἀπροσφόρῳ καιρῷ. Η μεταφορὰ ἀπὸ τῶν αἰτούντων ᾠὰ μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, ὅτε κατά τινα δεισιδαιμονίαν νομίζεται δυσοίωνος ἡ ἐξαγωγὴ ἐκ τῆς οἰκίας καὶ ἡ χορηγία εἰς ἄλλους ᾠῶν, ἅλατος καὶ τῶν τοιούτων. Τὰ πρὸς ἐπῴασιν ᾠὰ ζητεῖ ὁ κύριος τῆς ὄρνιθος ἀπὸ τοὺς γείτονας, διότι τὰ ἰδικά του δὲν εἶναι πάντα νωπά.

47. Καὶ ταὐγὰ καὶ τὰ καλάθια.
(Κοινή. — Κ. α', 42 [καὶ τὸ καλάθι.] — Κ. ε', 27 [καὶ τὸ καλάθιον.] — Νε 62, 383 [ὁμ.] — Δάρβαρ. 20 [καὶ τὸ καλάθι.] — Β[1] 52, 32 [ὁμ.]. — Ἠπείρου. ΖΑ. 200, 74 [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 39.

48. Κάκακα ἡ κόττα, θὰ γεννήσῃ ταὐγό.
(Πελοποννήσου).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ὅτι τὸ συχνάκις λεγόμενον θὰ γίνῃ· ὁ ἐπανειλημμένως ἐπαγγελλόμενός τι θ' ἀναγκασθῇ νὰ τὸ ἐκτελέσῃ Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῆς ἐπιτόκου ὄρνιθος.

49. Κακκαλουᾷ κὶ θὰ γιννήσῃ ἕναν αὐγό.
(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

49α. Κακὸ τό παθε ταὐγό, ὅπου κι' ἂν πέσῃ.
(Β. 127, 153).

Βλ. ἀρ. 23. 74.

50. Κάτσε, κόττα μου 'ς ταὐγά σου,
νὰ κλωσσάξῃς τὰ πουλιά σου.

(Β. 139, 344 [γιὰ νὰ σκάσῃς τὰ π.] — Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου)

Βλ. ἀρ. 52.

51. Κάτσε, κόττα μου, 'ς ταὐγά σου,
καὶ κλωσσοῦ μου, 'ς τὰ πουλιά σου.

('Αθηναϊκή. Νεα. 506).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

52. Κάτσε 'ς ταὐγά σου.

(Κοινοτάτη. — Ἠπείρου. 'Αρ. 541. — Πανταζίδου Λεξ. ὁμηρικὸν λ. ἐπί, σὸς σ. 229. [κάθησε] 590 — 1 [ὁμ.] — Βάρνης. Κρ. 22 [Κ. κόττα μου,] — Πτζ. 246, 395 [Κάθησε] — Μεσσηνίας [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 50 51. 70, πρβλ. ἀρ. 54. Λέγεται περιφρονητικῶς πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας ν' ἀναμιχθῶσιν εἰς ἀλλοτρίας ὑποθέσεις. Κάθησε δηλ. ἥσυχος ὅπου εὑρίσκεσαι, μὴ μετακινηθῇς· μιμήθητι τὸ παράδειγμα τῆς ἐπφαζούσης ὄρνιθος, τῆς μὴ ἀπομακρυνομένης τῶν ᾠῶν, ἅτινα θερμαίνει. — Ὁ Πανταζίδης (ἔνθ. ἀν.) εἰκάζει ὅτι τὴν αὐτὴν μεταφορὰν ἐνέχει καὶ ἡ ὁμηρικὴ ('Οδ. Β, 369) παρακέλευσις· «ἀλλὰ μέν' αὖθ' ἐπὶ σοῖσι καθήμενος», ἥτις ἑρμηνεύεται κοινῶς μένε καθήμενος ἐπάνω εἰς τὰ ἰδικά σου χρήματα, πράγματα. Ἡ ἐπὶ ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ, κατ' αὐτόν, οὔτε κατὰ τὴν κυρίαν τοπικὴν σημασίαν (ἐπάνω) δύναται ὀρθῶς νὰ ἑρμηνευθῇ οὔτε ὡς ἐπιστασίας καὶ ἐπιμελείας σημαντικὴ πολὺ ἁρμόζει εἰς τὸν νέον ἔτι Τηλέμαχον· ὅθεν καὶ ἐνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τῇ καθομιλουμένῃ, ἔχομεν παροιμιώδη τινὰ φράσιν, εἰλημμένην ἐκ τῶν πτηνῶν, τῶν ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτῶν καλιᾷ ἐπωαζόντων καὶ ἐπὶ τοῖς ἑαυτῶν ᾠοῖς καθημένων. Τὴν παροιμιώδη ταύτην φράσιν ἀνευρίσκει ὁ Πανταζίδης καὶ παρὰ Δημοσθένει, παρεφθαρμένην ὅμως. 'Εν τῷ περὶ τῶν ἐν Χερρον. § 47 λέγεται «μένειν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ Φίλιππον ἀναγκάσετε»· τοῦτο, παρατηρεῖ, δὲν εἶναι ὀρθόν, ὅπως συνήθως ἑρμηνεύεται, ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ αὐτοῦ (χώρᾳ δηλ.)· γράφε λοιπὸν «ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ» ὅ ἐστι νὰ κάθεται 'ς ταὐγά του, καὶ νὰ μὴ ζητῇ νὰ κατακτᾷ ξένας χώρας. — 'Ανάλογοι παροιμιώδεις φράσεις: **Ὁλλανδ.** Hij laat hen op zijne eijeren zitten = τὸν ἀφίνουν νὰ κάθεται 'ς ταὐγά του (W. I, 762, 311). — **Γερμαν.** Man lässt

ihn auf seinen Eiern sitzen = ὁμ. (αὐτ. Βλ. καὶ 761, 272). Er sitzt drauff wie die henn auffn eiern = κάθεται ἀπάνω σὰν τὴν κόττα 'ς ταὐγά. (αὐτ. I, 582, 86).

53. Κι' ἀπὸ ταὐγὸ μεράδι.

(Πελοποννήσου).

Ἐπὶ πλεονεκτῶν, ἀξιούντων μετοχὴν πάντων, ζητούντων μερίδα καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν εὐτελεστάτων, ὧν δύσκολος ὁ μερισμός.

54. Κλωσσᾷ ταὐγά του.

(Ἠπείρου. Ἀρ. σ. 176, 29 [Κλωσσάει] — Β. 142, 391).

Πρβλ. ἀρ. 52. Ἐπὶ τῶν ἀπραγμόνων καὶ περὶ τῶν ἰδίων ὑποθέσεων μόνον μεριμνώντων, ἀλλὰ διὰ τοῦτο καὶ ὡς ἀμβλύνων καὶ νωθρῶν ψεγομένων. — Παραπλήσιαι φράσεις: **Γαλλ.** Il pond sur ses oeufs (Littré λ. oeuf 2). Il couve ses oeufs (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Pute a oue clocit = θαρρεῖ κλώσσησεν αὐγό, ἐπὶ ψευδολογούντων (Zanne 2239). A stà pe oue = στέκεται 'ς ταὐγὸ (αὐτ. 2236). — **Γερμαν.** He sittet up de Eier = κάθεται ἀπάνω 'ς ταὐγὰ (W. IV, 584, 120). Er sitz, als wenn er auf Eiern sässe = κάθεται σὰν νὰ κάθετο 'ς ταὐγὰ (αὐτ. 582, 74. 584, 127).

55. Κούρεψε ταὐγό, καὶ πάρε τὸ μαλλί του.

(Νεα. 331 [Κούρευσε] — Κρήτης. J. 82 [μαλλίν του.] — Κύπρου. Σ. 282, 167 [ταὐκὸν καὶ πιάσε τὸ μ.] — Καρπάθου. ΖΑ. 355, 249 [ταὐ., πάρ' τὸ μαλλί.] — Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Κούρευ' ταὐ] — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι [κ' ἔπαρ' τὸ μ.] — Ἀν. Κρήτης παρὰ Σ Ξανθουδίδου. — Κρήνης παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [καὶ πάρ' τὸ μ.]).

Βλ. ἀρ. 56. 57. 61. 67-69, αὐγότσουφλο 1. Ἐπὶ ἀναξιοχρέων καὶ ἐνδεῶν ὀφειλετῶν, παρ' ὧν μάταιον νὰ προσδοκᾷ τις ἀπόδοσιν τῶν ὀφειλομένων· ἢ ἐπὶ ἀγόνων ἐπεχειρήσεων, οὐδὲν φερουσῶν κέρδος. Ὁμοία τις περίπου θὰ ἦτο καὶ ἡ χρῆσις τῆς ἀρχαίας παροιμίας: «Ὠὸν τίλλεις», λεγομένης κατὰ τοὺς παροιμιογράφους ἐπὶ τῶν μάτην τι πραττόντων ἢ ἐπὶ ἀδυνάτων. (Διογενιαν 45. Πλουτάρχ. Boisson. 40. Ἀποστόλ. 71. Bekker An. Gr. I, 69, 29) Κατ' ἄλλον τύπον «ἀσκὸν τίλλειν» φέρεται ἡ παροιμία παρὰ Φωτ. λ. ὄνου πόκαι, σ. 338, 1,

διὰ τούτου δ' ἄνευ λόγου ἀντικατέστησαν τὸν παρὰ Διογενιανῷ ὁ Schott καὶ ὁ Gaisford σ. 159 f. — Ὅμοιαι νεώτεραι παροιμίαι: **Γαλλ** Chercher à tondre sur un oeuf, ἐπὶ φιλαργύρων (Littré λ. oeuf 2. Leroux I, 188). Il tondrait sur un oeuf (Leroux II, 205). Raser d'sus le dos d'ein u = νὰ ξυρίζῃ ἀπάνω 'ς τὴ ῥάχη αὐγοῦ (πικαρδ. D. II, 317). Troubarie à tondre sus un huou = θὰ ἠμποροῦσε νὰ ξυρίσῃ αὐγὸ (νεοπροβηγκ. αὐτ.). — **Ἄγγλ.** It's very hard to shave an egg = εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξυρίσῃ κἀνεὶς αὐγὸ (αὐτ.) — **Ὁλλανδ.** Hij wil het ei scheren = θέλει νὰ ξυρίσῃ ταὐγὸ (W. I, 761, 283) Zy willen een ei scheeren = θέλουν νὰ ξυρίσουν αὐγό. (φλαμανδ. D. II, 317). — **Γερμαν.** Er will ein Ei scheren = θέλει νὰ ξυρίσῃ αὐγὸ (W. I, 761, 283. Βλ. καὶ 288). Ein Ei ist schwer zu scheren = εἶναι δύσκολο νὰ ξυρίσῃ κἀνεὶς αὐγό. (W. I, 754, 80) Von einem Ei kann man keine Wolle scheren = τὸ αὐγὸ δὲν μπορεῖ κἀνεὶς νὰ τὸ ξυρίσῃ καὶ νὰ βγάλῃ μαλλὶ (αὐτ. 757, 164. Βλ. καὶ 756, 133).

56. Κούριψι ταὐγό, ἔπαρ' τ' τρίχα τ'.

(Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

57. Κούριψι ταὐγό, πάρι τοὺ μαλλί.

(Πλωμαρίου Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 55.

58. Κυλάει ταὐγό; ἀλίμον' ἀπ' ταὐγό!
κυλάει τὸ λιθάρι; ἀλίμον' ἀπ' ταὐγό!

(Πτζ. 255, 513 [ἀπὸ ταὐ. — ἀπὸ ταὐ.] — Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου [ἀλὶ ἀπὸ ταὐ. — ἀλὶ ἀπὸ ταὐ.] — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου [ἀλὶ ἀπ' ταὐ. — ἀλὶ ἀπ' ταὐ.]).

Βλ. ἀρ. 23.

59. Κυλάει ἡ πέτρα 'ς ταὐγό; ἀλίμονο 'ς ταὐγό!
κυλάει ταὐγὸ 'ς τὴν πέτρα; ἀλίμονο 'ς ταὐγό.

(Β. 146, 454. — Ἀνατ. ἐπιθ. Α', 511, 222 [πὰ 'ς ταὐ. ἀλὶ 'ς ταὐ. — πὰ 'ς τὴν π. Πάλι ἀλὶ 'ς ταὐ.] — Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη [Ἂν κυλίσῃ ἡ π. κατὰ ταὐ. ἀλὶ ἀπ' ταὐ. Ἂν κυλίσῃ ταὐ. κατα τὴν π. ἀλὶ ταὐ.] — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [Ἂν πέσῃ ἡ

π. 'ς ταύ. ἀλὶ — κι' ἂν πέσῃ ταύ. — ἀλὶ 'ς ταύ.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ἡ π. ταύ. ἀλὶ 'ς ταύ. κ. ταύ. ἀλὶ π., πάλι ἀλὶ 'ς ταύ.]).

Βλ. ἀρ 23.

60. Μὲ τὰ κόκκινα ταὐγά!

(Ἠπείρου. Ἀρ. σ. 176, 33. — Β. 156, 96).

Βλ. ἀρ. 76. Ἐπὶ τῶν σπανίως καὶ μετὰ μακρὰν προσδοκίαν ἐρχομένων. Ἡ μεταφορὰ ἴσως ἀπὸ τῆς ἐπανόδου ξενιτευμένων κατὰ τὸ Πάσχα.

61. Ξούρισε ταὐγὸ καὶ πάρε τὸ μαλλί του.

(Νε. 85, 541. — Β'. 72, 13. — Ἠπείρου. Ἀρ. 805 [καὶ βγάλε τὸ μ.] — Β. 175, 37 [ὁμ.] — Βερ. 43, 2. — Βάρνης. Κρ. 24. — Καρπάθου. ΖΑ. 358, 31! [Ξύρισε ταὐγόπ, π τὸ μαλλί. — Κρήτης. Φρ. 111 [Ξύρισε] — Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολι [ὁμ.] — Πάρου παρὰ Φρ. Σαρρῆ. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [κ' ἔπαρε τὸ μ.] — Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ [Ξούρισι ταύ. κὶ πάρ' τοὺ μ. τ'.]).

Βλ. ἀρ. 55.

62. Ὅλο ταὐγὸ 'ς τὴν πίττα!

(Βλ. Κατζιούλ. 78, 24. — Ἠπείρου. Ἀρ. 889. — Β. 196, 268 β).

Ἐπὶ φιλαργύρων. Ὁ μῦθος, ὅτι φιλάργυρός τις ὠργίσθη σφόδρα καὶ ἐπέπληξε τὴν σύζυγόν του, διότι ἓν ὁλόκληρον αὐγὸν ἐξώδευσε διὰ ν' ἀλείψῃ τὴν πίτταν.

62α. Ὁ Νικολής, ὁ Νικολής, ὁ γιὸς τοῦ Λαμπραντώνη, χωρὶς αὐγὸν 'ς τὴν τράπεζαν τὸ χέρι δὲν ἁπλώνει.

(Κ γ', 363).

Ὁ ἐκδότης σημειώνει ὅτι λέγεται ἐπὶ παρασίτου, φανερὸν δ' ὅτι εἶναι σκωπτικὸν ἐπίγραμμα, εἰς παροιμίαν μεταπεσόν· ἀλλὰ ποῦ ἔγκειται τὸ κέντρον τοῦ ἐπιγράμματος ἀδυνατῶ νὰ διακρίνω, ἐκτὸς ἂν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀρχαίαν ῥωμαϊκὴν συνήθειαν τοῦ ν' ἄρχωνται τοῦ δείπνου ἀπὸ τῶν ᾠῶν.

63. Ὅποιος ἔχει τὰ κάκα, ἔχει καὶ ταὐγά.

(Β 211, 500).

Πρβλ. ἀλλοῦ 39. Ὅπου οἱ κλωγμοὶ τῶν ὀρνίθων ἐκεῖ καὶ ταὐγά. Ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἐνόχλησιν ἢ ὁ καταβαλὼν τοὺς κόπους ἔχει καὶ τὰ κέρδη.

64. Ὅσο ἔχει ταὐγὸ προσφάει, κ' ἡ συγγενειὰ σειριά.

(Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 36, συμπέθερος 1. Οὔτε τὸ αὐγὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐπαρκὲς ἔδεσμα, οὔτε ὁ ἐξ ἐπιγαμίας συγγενὴς ὡς ἀνήκων εἰς τὸ γένος.

64α. Πάει ἡ ὄρνιθα ποῦ ἔκαμνε τὰ δίκροκα ταὐγά.
(Βάρνερ : ὄρνιθα 3).

Βλ. ἀρ. 40.

65. Πᾶν ταὐγὰ μὲ τὸ καλάθι.
(Βλ. Κατζιούλ. 280. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 385 [Πάγησαν καὶ ταῦ. καὶ τὸ κ.] — Θήρας. Δε. 6', 21. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1071 [καὶ τὸ κ.] — Β. 248, 25. — Βύρ. Γ', 373, 2. — Ἠπείρου. ΚΠ ΙΗ', 191, 152 [Πάει καὶ ταῦ.]. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 39.

66. Πάτ'σι ταὐγό,
κ' ἔφτασι τοὺν οὐρανό.
(Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ. — Τυρνάβου Θεσσαλίας παρὰ Κ. Β. Γιαννακοπούλου)

Πατήσας ἐπὶ ᾧοῦ ἔφθασε μέχρις οὐρανοῦ. Εἰρωνικῶς ἐπὶ μικροσώμων, καὶ συνηθέστερον ἐπὶ τῶν μεγαλαυχούντων καὶ ἐπαιρομένων ἐπὶ ἀσημάντοις ἔργοις.

66α. Πὲ ταὐγὰ μαδαλωμένο.
(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Ἐπὶ πράγματος, ὅπερ δὲν εἶναι στερεὸν ἢ ἀσφαλές· ὡς νὰ εἶναι μανδαλωμένον, κεκλεισμένον δι' αὐγῶν, εὐθραύστων δηλ. πραγμάτων.

66β. Πέφτει ταὐγὸ 'ς τὴν πέτρα, σπάν' ταὐγό.
πέφτ' ἡ πέτρα 'ς τὸ αὐγό, σπάν' ταὐγό.
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 182).

Βλ. ἀρ. 23.

67. Πιάσ' ταὐγὸ καὶ κούρευσέ το καὶ πάρε τὴν τσοῦμπά του.
(Χίου. Πασπάτ. 369).

Βλ ἀρ. 55. Τσοῦμπα αἱ μένουσαι μετὰ τὴν περιξύρησιν τῆς κεφαλῆς εἰς τὴν κορυφὴν αὐτῆς τρίχες. Περὶ τῆς ἐτυμολογίας τῆς λέξεως βλ. G. Meyer Neugr. Stud. II σ. 73.

68. Πιάσ' ταὐγὸ καὶ κούρευ' το.

(Πτζ. 281, 809. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη [καὶ κούρεψέ το.] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη [καὶ ξύρισέ το.]).

Βλ. ἀρ. 55.

69. Πιάσ' ταὐγό, κούρευ' τὸ μαλλί του.

(Χίου. Καν. 291, 596 [καὶ πάρε τὸ μ.] — Ἀθηνῶν παρ' Ὀθ. Στασινοπούλου).

Βλ. ἀρ. 55.

70. Πλάκωνε ταὐγά σου.

(Β. 142, 391. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Πλάκουνι ταὐγά σ'.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. ἀρ. 52.

71. «Πόθεν εἶν' αὐτὸ ταὐγό; — Ἀπ' αὐτὴν τὴν ὄρνιθα».

(Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ).

Βλ. ἀρ. 15. 72, κλωνάρι 1-3, ὄρνιθα 9. Ἐπὶ τέκνων ὁμοίων πρὸς τοὺς γονεῖς.

71α. Πόσα αὐγὰ 'ς τὴν πέτραν, καὶ πάλιν πέτρα.

(Βάρνερ: αὐγὸ 3).

Βλ. ἀρ. 23.

72. «Ποῦθε εἶν' ἐκεὶνος ὁ αὔγουλας; — Ἀπὸ κεῖν' τὴν ὄρνιθα».

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 71.

73. Σάν πως ἐβγῆκε ἀπὸ ταὐγό.

(Πτζ. 285, 849. — Βλάχου Λεξ. Ἑλληνογ. λ. αὐγό. — Κοινή).

Πρβλ. ἀρ. 30. Ἐπὶ τῶν σφριγώντων ἐν εὐεξίᾳ καὶ συνηθέστερον ἐπὶ τῶν φορούντων νεόκοπον κομψὸν ἔνδυμα. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ἄρτι ἐκκολαφθέντων νεοσσῶν. — Ὁμοία ἡ ἀρχαία: «Ὠοῦ ἐξῆλθεν» (Ἀποστόλ. 1762). — Νεώτεραι παροιμιώδεις φράσεις: **Ῥωμαῖοι**. A fi ca oul = εἶναι σὰν αὐγό, ἐπὶ ὑγιῶν (Zanne 2237). — **Γερμαν.** Wie aus dem Ei geschält = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ, ἐπὶ ὡραιοτάτων. (W. I, 762, 339).

74. Σὰν ταὐγὸ 'ς τὰ δυὸ λιθάρια.

(Πτζ. 285, 850. — Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη. — Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. ἀρ. 23. Τῆς παρομοιώσεως ταύτης κάμνει χρῆσιν καὶ ὁ Νηφάκης ἐν ἀνεκδότῳ Διαλόγῳ Γ΄ Νήφου καὶ Κακαβούλη (σ. 158 τοῦ χειρογράφου): «καὶ εἴμεθα ὡσὰν αὐγὰ ἀνάμεσα 'ς τοὺς λίθους». Διὰ παραπλησίας δὲ μεταφορᾶς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἐκφέρουσιν αἱ ἑπόμεμεναι ξέναι παροιμίαι: **Γαλλ.** Esse comme on piou int' deux onkes = νὰ εἶναι σὰν ψεῖρα ἀνάμεσα σὲ δυὸ νύχια (οὐαλων. D. II, 13). — **Δαν.** Være som en Luus imellem to Negle = ὁμ. (αὐτ.). — **Ὁλλανδ.** Hij zit gelijk eene luis tusschen twee nagelen = κάθεται σὰν ψεῖρα ἀνάμεσα σὲ δυὸ νύχια (αὐτ.). — **Γερμαν.** Er sitzt wie eine Laus zwischen zwei Nägeln = ὁμ. (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν).

75. Σὰν ταὐγὸ 'ς τὴν πέτρα.

(Γεωργίου Αἰτωλοῦ, Ῥίμα τοῦ βόϊβοντα Πέτρου, Ἀθων. κώδ. Ἰβήρων ἀρ. 152 φ. 52β: «Νὰ μὴν κτυπήσῃς μὲ θυμόν, ὅταν ἔλθῃς εἰς ἐχθραν | μὲ γένος τὸ εὐγενικὸν ὡσὰν ταὐγὸν 'ς τὴν πέτραν»).

Βλ ἀρ. 23.

76. Σὰν τῆς Λαμπρῆς ταὐγά.

(Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη).

Βλ. νύφη 62α, προῖκα 23. 24, πρβλ. ἀρ 60. Ἐπὶ τῶν βραχυτάτην ἐχόντων διάρκειαν, οἷα τὰ κόκκινα αὐγὰ τοῦ Πάσχα, ἅτινα καταναλίσκονται ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν. Ἐπὶ ἄλλης ἐννοίας λέγεται ἡ **Ῥωμουν**. Ca oul roshu la Pasce = σὰν τὰ κόκκινα αὐγὰ τὸ Πάσχα (Zanne 2240).

77. Σὰν τὸν πετεινὸ πετᾷ ταὐγά.

(Β. 270, 46).

Εἰρωνικῶς ἐπὶ φιλαργύρων οὐδὲν δίδει, ὡς ὁ ἀλέκτωρ ἀδυνατεῖ νὰ δώσῃ αὐγά. Παραπλησία **Γαλλ.** Il n'y fera rien, non plus que le coq sur les oeufs (Legai 368).

77α. Σὰ φτάξῃ ἡ νοικοκυρὰ 'ς ταὐγό, δός του νὰ πάῃ.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. ἀρ. 6.

78. Σιγά, μὴ σπάσῃς ταὐγά.
(Κοινή).

Ἐπὶ τῶν ἄνευ ἀνάγκης βαδιζόντων μετὰ πολλῆς προφυλάξεως, ὡσεὶ ἐφοβοῦντο μὴ θραύσωσιν ἐπιπροσθοῦντα ὠά. Παραπλήσιαι **Γαλλ.** Marcher sur des oeufs (Littré λ. oeuf 2). Elle passerait sur des oeufs sans les casser ἐπὶ τῆς ἐχούσης ἐλαφρὸν βάδισμα. (Legai 368). — **Ῥωμουν.** Ca cum ar duce oue in póla = ὅπως ὅταν ἐβάσταζεν αὐγὰ 'ς τὴν ποδιὰ (Zanne 2238). Umbla ca cu oue in póla = περιπατεῖ σὰν μ' αὐγὰ 'ς τὴν ποδιὰ (αὐτ. μετὰ παραλλαγῶν). — **Γερμαν.** Wie auf Eiern gehen = πηγαίνει σὰν ἀπάνω 'ς αὐγὰ (W. I, 762, 338). Auf Eiern gehen und keins zerbrechen = νὰ περιπατῇ ἀπάνω 'ς αὐγά, καὶ νὰ μὴ σπάζῃ κἀνένα (αὐτ. 759, 204).

79. Σκᾷς αὐγό; γιὰ χύνεσαι;
(Ἀνατ. ἐπιθ. Α', 560, 399. — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 101 [Σκάζεις αὐ.; χ.]. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [χύνῃσι;]).

Ἐπὶ πράξεων προκαλουσῶν τὴν ἀγανάκτησιν.

80. Ἀ τοῖς δέκα ὥραις τῆς νυχτός, «Ποιὸς ἔχει αὐγὰ γιὰ κλῶσσα;»
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 192).

Βλ. ἀρ. 46.

81. Τὰ πέντ' αὐγὰ 'ς τὸν ἄρρωστο, τὰ δέκα 'ς τὴ λεχῶνα.
(Γορτυνίας. Ἐφ. Φιλομ. 1857, 218 [Τί νὰ κάμουν τὰ]. — Πτζ. 293, 949 [δμ.]. — Ἐλευσῖνος Γόρτυνος παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Ζατούνης παρὰ τοῦ αὐτοῦ [Τί νὰ κάμουν τὰ — τὰ δύο 'ς τὴ λ.])

Βλ. ἀρ. 85. 86. Εἰρωνικῶς ἐπὶ πολυφάγων, οἵτινες ἐνῷ καταβροχθίζουσι τροφὴν πολλῷ πλείονα τῶν ἄλλων, παραπονοῦνται ὅτι νοσοῦσιν.

82. Ταὐγὰ δὲν τ' ἁλατίζουνε,
ἀλλὰ τὰ τηγανίζουνε.

(Βερ. 86, 39 [τ' ἁλωνίζουνε] — Β. 294, 142. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [δὲν ἁλατιζῶντι, ἀλλὰ τιγανιζῶντι.]).

Βλ. ἀρ. 31. 44α. 82α Ταὐγὰ εἶναι προωρισμένα εἰς κατανάλωσιν, δὲν ταριχεύονται ἁλατιζόμενα, οὐδὲ συνάγονται εἰς σωρὸν διὰ ν' ἁλωνισθῶσιν. Λέγεται κατὰ τὰς περιστάσεις ἢ ὑπὸ φιλόφρονος οἰκοδεσπότου πρὸς ξενιζομένους ἐπιδεικνύοντας δυσφορίαν, διότι βλέπουσιν αὐτὸν δαπανῶντα πολλὰ ὅπως τοὺς ξενίσῃ, ἢ τοὐναντίον πρὸς φειδωλὴν καὶ ἀπρόθυμον οἰκοδέσποιναν ὑπὸ ξένων ἀπαιτούντων νὰ τοῖς παραθέσῃ πρόχειρον ἐκ τηγανητῶν ᾠῶν ἔδεσμα.

82α. Ταὐγὰ τὰ τηγανίζουν,
δὲν τ' ἁλωνίζουν.

(Ἠπείρου. Δωδώνη 156).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

83. Ταὐγὸ ἂν πέσι 'ς τὴν πέτρ', ἀλὶ 'ς ταὐγό·
καὶ πάλ'· ἡ πέτρα ἂν πέσι 'ς ταὐγό, ἀλὶ 'ς ταὐγό.

(Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ Καραλῆ).

Βλ. ἀρ. 23.

83α. Ταὐγὸ ὅπου πέσῃ τσακίζεται.

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 724).

Βλ. ἀρ. 23.

84. Ταὐγὸ πλερώνει.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Πρβλ. ἀρ. 23, φτωχὸς 33 Ἄλλων ἀδικούντων ἀποτίνει τὴν ποινὴν ὁ ἀδύνατος.

85. Τί νὰ κάμῃ ἕνα αὐγὸ 'ς τὸν ἄρρωστο, καὶ τρία 'ς τὸ γερό;

(Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 81.

86. Τί νὰ κάμῃ ταὐγὸ 'ς τὸν ἄρρωστο, κ' ἡ πίττα 'ς τὴ λεχῶνα;
(Κυνουρίας παρὰ Δ. Ἀντωνίου).

Βλ. ἀρ. 81.

87. Τὸ ἔξω ταὐγοῦ καὶ τὸ μέσα τῆς ἐλιᾶς.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1322).

Ἐπὶ πλεονεκτῶν ἀξιούντων ἐν διανομῇ νὰ λάβωσιν αὐτοὶ τὴν κρατίστην μοίραν, καταλείποντες εἰς τοὺς ἄλλους ἄχρηστα καὶ ἀνωφελῆ πράγματα· ἐκ μὲν τοῦ αὐγοῦ δίδουσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὸ ὀστρακῶδες, ἐκ δὲ τῆς ἐλαίας τὸν πυρῆνα.

88. Τὸν ἔβανε σὲ φλοῦδ' αὐγό.
(Λελέκ. Ἐπιθ. 237, 135).

Τὸν ἔθεσαν ἐντὸς κελύφους ᾠοῦ, τὸν ἐστενοχώρησε σφόδρα.

89. Τὸ σφουγγᾶτο χωρὶς νὰ σκάσῃς αὐγὸ δὲ γίνεται.
(Β. 317, 468).

Βλ. ἀρ. 17α.

90. Τοῦ ἥλιου βασιλέματα, « Ποιὸς ἔχει αὐγὰ γιὰ κλῶσσο; »
(Κερκύρας. Νεα. 343).

Βλ. ἀρ 46.

91. Τρεῖς κι' αὐγό, κι' ὁ κρόκος 'ς τὴ μέση.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1941. — Β 326, 599 [κροκὸς] — Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ [κὶ οὐ κρόκους 'ς τὴ μέσ.]).

Πρβλ. ἀρ. 12 24. Ἐπὶ φιλαργύρων. Ἤτοι τρεῖς μέλλουσι νὰ φάγωσιν ἓν μόνον ᾠόν, διανεμόμενοι ἰδίᾳ τὸν κρόκον.

92. Τσιλᾷ ταὐγό; ἀλὶ 'ς ταὐγό!
τσιλᾷ ἡ πέτρ'; ἀλὶ 'ς ταὐγό!
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ ἀρ. 23.

93. Φάει αὐγὸ
νὰ ματαβγῶ.
(Πτζ. 337, 11).

Ὑποτίθεται λέγουσα τοῦτο ἡ νόσος Εὐλογία. Οἱ ἀναρρωνύοντες ὀφείλουσιν ἐπὶ τεσσαράκοντα ἡμέρας ἀπὸ τῆς λήξεως τῆς νόσου ν' ἀποφεύγωσι ταὐγά, διότι οἱ παραβάντες τὸν διαιτητικὸν τοῦτον κανόνα προσβάλλονται καὶ αὖθις ὑπὸ τῆς νόσου, κατὰ τὴν δημώδη δοξασίαν.

94. Φῶλον ἔβαλες; Αὐγὰ θὰ μάσῃς.
(Βερ. 87, 6.—Ἠπείρου. Ἀρ. 1947 [Φῶλι]—Β. 334, 45 [ἢ. Φῶλι]).

Φῶλός, ὁ, ἢ φῶλι, τό, ἢ φωλίτης, ὁ, ἢ πρόσφωλο, ἢ πρόσαυγο, τὸ εἰς τὴν φωλεὰν τῶν ὀρνίθων τιθέμενον ᾠὸν (nichet γαλλ. Nestei γερμ.), πρὸς προσέλκυσιν τῶν ὠοτοκουσῶν (Βλ. καὶ Κοραῆ Ἄτ. Δ΄ σ 462).—Ὁ δυνηθεὶς ν' ἀποταμιεύσῃ κεφάλαιόν τι χρημάτων ὡς ἀφορμὴν ἐπιχειρήσεων, εἶναι βέβαιον ὅτι θὰ εὐδοκιμήσῃ· διότι δύσκολος ἡ κτῆσις τοῦ πρώτου κεφαλαίου, τοῦ πυρῆνος τοῦ πλούτου, ἀλλ' ὁ πολλαπλασιασμὸς αὐτοῦ εἶναι ἀκοπώτερος.

95. Ψῆσ' αὐγὸ κ' ἐννιὰ θὰ φᾶμε.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 1960 [αὐ., ἐννιὰ]—Β. 342, 8)

Βλ. ἀρ. 24.

95α. Ψῆσ' αὐγό, τί ἐννιά εἰμεσθε.
(Βλ. Κατζιούλ. 979.—Κατζιούλ. Ἐπίμ 568.—Κ. δ', 56 [αὐγόν, ὅτι ἐννέα εἴμεθα.]—Νε 143, 943 [ὁμ.]).

Βλ. ἀρ. 24.

96. Ψῆσ' αὐγὸ τί ἐννιά εἰμασθε, δέκα τὸ καρτεροῦμε.
(Ἠπείρου παρὰ Χ. Φιλητᾶ).

Βλ. ἀρ. 24.

97. Ὡσὰν τὸ αὐγὸ μὲ τὴν πέτραν· ἢ τὸ αὐγὸν πέσῃ ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν, ἢ ἡ πέτρα ἐπάνω εἰς τὸ αὐγόν, τὸ αὐγὸν πάντα συντρίβεται.
(Μα. 45.).

Βλ. ἀρ. 23.

αὐγότσουφλο

1. Ἀπὸ ταὐγότσουφλο μαλλὶ καὶ ἀπὸ τἀνύχι γάλα.
(Κα. 621).

Βλ. αὐγὸ 55.

Αὔγουστος

1. Ἄγουστέ μου διπλοχέστη, νά σουν δυὸ φοραῖς τὸν χρόνο!
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 5. Διπλοχέστης, ἕνεκα τῆς εὐκοιλιότητος, ἣν φέρει ἡ καταχρησις τῶν ὀπωρῶν, καὶ ἕνεκα τῆς ἀφθόνου τροφῆς κατὰ τὸν μῆνα τοῦτον.

2. Ἄουστε τραπεζοφόρε, νά σουν τρεῖς βολαῖς τὸ χρόνο!
(Νεα. 332 [Αὔγουστε — νά σουν δυὸ φοραῖς τὸ χ. | — Ἰστύρου ΖΛ. 413, 78).

Βλ. ἀρ. 5. Διὰ τῆς ἀρχαίας λέξεως τραπεζοφόρου καλεῖται οὕτως ὁ Αὔγουστος ὡς ὁ μὴν καθ' ὃν πολλάκις τῆς ἡμέρας παρατίθεται τράπεζα ἕνεκα τοῦ νέου σίτου καὶ τῆς ἀφθονίας τῶν ὀπωρῶν καὶ τῶν ἄλλων τροφῶν.

3. Ἀπ' Αὐγούστου κάπα, κι' ἀπὸ Μαρτιοῦ πουκάμισου.
(Ζαγορίου παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. Μάρτης 17, πρβλ. ἀρ. 8 4, καὶ ἀντιθέτους ἐν ἀρ. 13 21. Ἐπειδὴ πρωΐμως ἐνίοτε ἀρχίζει τὸ ψῦχος ἤδη ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου καὶ ὁ καύσων ἀπὸ τοῦ Μαρτίου, οὗ ἕνεκα καὶ οἱ μῆνες οὗτοι θεωροῦνται ὡς ἡ ἀρχὴ τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος (βλ. ἀρ. 4), πρέπει ἐγκαίρως νὰ φροντίζῃ ἕκαστος περὶ μεταβολῆς τῆς ἐνδυμασίας, συμφώνως πρὸς τὰς ὥρας τοῦ ἔτους καὶ νὰ ἔχῃ ἑτοίμην τὴν χειμερινὴν κάπαν κατ' Αὔγουστον, καὶ τὸ ὑποκάμισον κατὰ Μάρτιον. Τὸν αὐτὸν περίπου χρόνον πρὸς μεταβολὴν τῆς ἐνδυμασίας ὥριζον καὶ οἱ ἀρχαῖοι: Πρβλ. Ἀριστοφ Ὄρν. 710 - 716: «πρῶτα μὲν ὥρας φαίνομεν ἡμεῖς (οἱ ὄρνιθες) ἦρος, χειμῶνος, | σπείρειν μέν, ὅταν γέρανος κρώζουσ' ἐς τὴν Λιβύην μεταχωρῇ | ..εἶτα δ' Ὀρέστῃ χλαῖναν ὑφαίνειν, ἵνα μὴ ῥιγῶν ἀποδύῃ | .... εἶτα χελιδὼν ὅτε χρὴ χλαῖναν πωλεῖν καὶ ληδάριόν τι πρίασθαι». Ὁ μὲν χρόνος καθ' ὃν ἐπρομηθεύοντο οἱ ἀρχαῖοι τὴν χλαῖναν πρὸς προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ ψύχους δὲν δύναται νὰ ὁρισθῇ ἀκριβῶς, διότι καὶ ὁ χρόνος τῆς ἀποδημίας τῶν γεράνων δὲν εἶναι ἀκριβῶς γνωστός, εἰμὴ ὅτι ἀποδημοῦσι τὸ φθινόπωρον, τὸ βραδύτατον κατ' Ὀκτώβριον· ἀλλ' ὁ τασσόμενος πρὸς προμήθειαν τοῦ ἐλαφροῦ καὶ λεπτοῦ ληδίου συμπίπτει πρὸς τὸν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ παροιμίᾳ, διότι ἡ χελιδὼν ἔρχεται κατὰ τὰς ἀρχὰς Μαρτίου.

4. Ἀπὸ Ἄγουστο χειμῶνα καὶ ἀπὸ Μάρτη καλοκαῖρι.

(Κύθνου. Βελληνδα Κυθνιακὰ σ. 135. — Ξηροχωρίου. Ἕλλην. Γεωργία τ. Ι' σ. 591 [Ἀπ' Αὔγουστο] — Ι. Π. Πύρλα Φοῖβος 1891 σ. 144 [Ἀπὸ Αὔγουστον]).

Βλ. ἀρ. 17, Μάρτης 13 15. 16. 18. 19. 51, πρβλ. τὴν προηγουμένην. Καὶ κατὰ τὸ θέρος, τὸν Αὔγουστον, συμβαίνει ἐνίοτε νὰ ἐνσκήψῃ ψῦχος δριμύ, προμήνυμα τοῦ μετ' ὀλίγον ἀρχομένου χειμῶνος, καὶ κατὰ τὴν ἄνοιξιν τὸν Μάρτιον καύσων, δεικνύων ὅτι ἐγγὺς εἶναι τὸ θέρος. Ὅθεν πρέπει νὰ προμηθευώμεθα ἤδη ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου τὰ ἐπιτήδεια διὰ τὸν χειμῶνα καὶ ἀπὸ τοῦ Μαρτίου τὰ διὰ τὸ θέρος.

5. Αὔγουστε καλέ μου μῆνα, νά σουν δυὸ φοραῖς τὸ χρόνο!

(Βερ. 68, 50 [τὸν χρ.] — Β. 36, 468. — Μ. 110 [τὸν χρ.] — Ζακύνθου. Παρνασ. ΙΕ' σ. 930. — Κεφαλληνίας Πάρτς Κεφαλληνία σ. 88 [Ἄγουστε — τὸν χρ.] καὶ παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἄγουστε — δυὸ βολαῖς]).

Βλ. ἀρ. 1. 2, πρβλ. ἀρ. 12. Ὁ Αὔγουστος εἶναι ὁ εὐτυχέστερος μὴν τοῦ ἔτους, ἐνιαχοῦ ὁ μῆνας ποῦ θρέφει τοὺς ἕνδεκα, κατ' ἄλλην παροιμίαν. Ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ὅπου τὸ κυριώτατον εἰσόδημα εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς σταφίδος, κατὰ τὸν μῆνα τοῦτο συντελουμένης τῆς ἀποξηράνσεως τοῦ προϊόντος, εἰσπράττεται τὸ τίμημα τῆς πωλήσεως αὐτοῦ. Καὶ τῶν σιτηρῶν δὲ κατὰ τὸ πλεῖστον τότε γίνεται ἡ πώλησις, διότι κατ' Αὔγουστον προμηθεύονται οἱ χωρικοὶ καὶ ταμιεύουσι τὸν ἀναγκαιοῦντα δι' ὅλον τὸ ἔτος σῖτον. Οἱ δ' ἀμπελοκτήμονες προπωλοῦσι μέρος τοῦ γλεύκους, ὅπερ θὰ συγκομίσωσι μετὰ τὸν τρυγητόν. Συλλέγονται δὲ κατὰ τὸν Αὔγουστον καὶ πολλὰ εἴδη ὀπωρῶν καὶ λαχανικῶν, ὧν ἄλλων μὲν ἐξακολουθεῖ ἡ συγκομιδὴ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος μηνός, ἄλλων δὲ τότε πρῶτον ἄρχεται, οἷον καρύων, λεπτοκαρύων, μήλων, κυδωνίων κτλ. — Ὁ Αὔγουστος ὡς πλούσιος μὴν ἐκθειάζεται καὶ ἐν τῇ **Γερμαν.** August und Weinlese sind nicht alle Tage = ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ τρύγος δὲν εἶναι καθημέρα (W. I, 186, 3).

6. Αὔγουστος ἄβροχος, μοῦστος ἄμετρος.

(Χαλκίδος. Ἀρκαδίας. Στατιστ. Γεωργ. σ. 107. 109 καὶ Μ. 109).

Τὸ αὐτὸ λέγεται καὶ περὶ τοῦ Μαρτίου (βλ. Μάρτης 50) καὶ περὶ τοῦ Μαΐου (βλ. Μάης 9. 10. 15). Ἡ ἀνομβρία κατ' Αὔγουστον εἶ-

ναι ὠφέλιμος εἰς τὰς ἀμπέλους, συντελεῖ εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγῆς τοῦ οἴνου.—Ἄντικρυς ἀντίθετοι εἶναι αἱ **Ἰταλ.** Quando piove d'agosto, piove miele e piove mosto = ὅταν βρέχῃ τὸν Αὔγουστο, βρέχει μέλι καὶ βρέχει μοῦστο. (Giusti 193. Διαλεκτικαὶ παραλλαγαί, ἐμφαίνουσαι ὅτι ἡ παροιμία εἶναι γνωστὴ καθ' ἅπασαν τὴν Ἰταλίαν, παρὰ Pitrè III, 3. Pasqualigo 201) D'agosto cioeuve mosto=τὸν Αὔγουστο βρέχει μοῦστο (Pitrè III, 3) Acqua d'Agustu, ògghiu, meli e mustu = νερὸ τ' Αὐγούστου, λᾷδι μέλι καὶ μοῦστος (αὐτ.)—**Γαλλ.** Quand il pleut en aoust, il pleut miel et bon moust. (Leroux I, 91. Legai 42). Πρβλ. καὶ κατωτέρω ἀρ. 29.

7. Ἐπάτησεν ὁ Αὔγουστος καὶ ἡ ἄκρη τοῦ χειμῶνα·
παύει ὁ φτωχὸς τὸ δειλινὸ καὶ ὁ ἄρχοντας τὸν ὕπνο.

(Ι. Π. Πύρλα Φοῖβος 1891 σ. 144 [χειμῶνος — δειλινὸν — ὕπνον.]).

Βλ. ἀρ. 17. Ὁ μὲν πλούσιος παύει τὸν θερινὸν μετὰ μεσημβρίαν ὕπνον, ὁ δὲ πτωχὸς τὸ τρίτον τῆς ἡμέρας γεῦμα, τὸ δειλινόν. Ἡ χρῆσις τῆς λέξεως ἐν τῇ σημασίᾳ ταύτῃ εἶναι ἀρχαία· ὁ Ἀθήναιος Α', 11 e, ἑρμηνεύων τὸ ὁμηρικὸν (Ὀδ. Ρ, 599): «σὺ δ' ἔρχεο δειελιήσας» λέγει· «ὃ καλοῦσί τινες δειλινόν, ὅ ἐστι μεταξὺ τοῦ ὑφ' ἡμῶν λεγομένου ἀρίστου καὶ δείπνου».

8. Ἤρθ' ὁ Ἄγουστος, πάρ' τὴν κάπα σου.

(Μεσολογγίου. Μ. 108 [Ἦλθεν ὁ Αὔγουστος, πάρε] — Ἠλείας παρ' Α. Καρκαβίτσα).

Βλ. ἀρ. 3. Ὁμοία **Ἀλβαν.** Γκούσ'τ ε γκούναι, βγιέσ'τ ε λιούγκαι = τὸν Αὔγουστο καὶ γοῦνα, τὸ χινόπωρο, καὶ χουλιάρι· διότι τὸ φθινόπωρον τρώγουσι περισσότερον (Κοριτσᾶς. Dozon 126, 58). Ἑτέραν ἀλβανικὴν παροιμίαν ἀναφέρει ὁ Μόμσεν ὅτι τῷ ἀνεκοίνωσεν ἐκ Μεσολογγίου ὁ Νεῖδερ (πιθανῶς τῶν ἐργαζομένων ἐν Μεσολογγίῳ Γκέγκιδων), ἀλλὰ δὲν παραθέτει τὸ κείμενον αὐτῆς.

9. Ἡ πέμπτη τοῦ Αὐγούστου ἄνεφος καὶ ὁ Μάης ἄβρεχος.

(Ἀρκαδίας. Στατιστ. Γεωργ. 109).

Ἡ παρατήρησις εἶναι σύμφωνος πρὸς τὰς δημώδεις δοξασίας, καθ' ἃς αἱ πρῶται ἓξ ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου προσημαίνουσι τὴν κα-

τάστασιν τῆς ἀτμοσφαίρας καθ' ὅλον τὸ ἔτος. Αἱ ἡμέραι αὗται καλοῦνται διὰ τοῦτο συνηθέστερον μὲν *μερομήνια*, ἀπὸ τοῦ ἡμέρα καὶ μήν· (ἡ ἐτυμολογία ἀπὸ τοῦ νερὸ καὶ μῆνις, ἣν προτείνει ὁ Δ. Γρ. Καμπούρογλους ἐν Ἑστίᾳ 6 καὶ 7 Αὐγούστου 1899 εἶναι ἀσύστατος)· ἐν Κύπρῳ δὲ μηναλλάγια (Σακελλαρίου Κυπριακὰ τ. Α΄ σ. 710) ἀπὸ τοῦ μὴν καὶ τῆς παρὰ βυζαντινοῖς εὐχρήστου λέξεως ἀλλάγιον = ἀλλαγή· ἐν Βούᾳ δὲ τῆς Καλαβρίας καταμῆνα ἢ καταμηνᾶτα (Pellegrini il dialetto greco-calabro σ 145). Ὁ τρόπος οὗτος τῆς προγνώσεως τοῦ καιροῦ δὲν εἶναι ὁ αὐτὸς ἀπανταχοῦ τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἀλλὰ ἔχει πολλὰς διαφορὰς κατὰ τόπους. Α΄) Ἐν Ἀθήναις, ἐν Μεσσηνίᾳ (βλ. καὶ Στατιστικὴν Γεωργίας σ. 110) ἐν Λακωνίᾳ, ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαβρύτων (Στατιστ. Γεωργ. σ. 108), ἐν τῇ τοῦ Μεσολογγίου (αὐτ. 107) προεικάζουσι τὸν καιρὸν ἐκ τῆς καταστάσεως τῆς ἀτμοσφαίρας κατὰ τὰς πρώτας ἓξ ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου, ἑκάστης ἡμέρας προσημαινούσης τὸν καιρὸν δύο ἀντιστοίχων μηνῶν· οὕτως ἡ πρώτη Αὐγούστου μέχρι μεσημβρίας προσημαίνει τὸν καιρὸν τοῦ Αὐγούστου, ἀπὸ μεσημβρίας δὲ μέχρις ἑσπέρας τὸν τοῦ Σεπτεμβρίου, ἡ δευτέρα τὸν τοῦ Ὀκτωβρίου καὶ Νοεμβρίου καὶ οὕτω καθεξῆς. Κατὰ ταῦτα δὲ ἡ πέμπτη Αὐγούστου ἀπὸ τῆς μεσημβρίας μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐμφαίνει τίς θὰ ἐπικρατήσῃ καιρὸς κατὰ Μάιον, ὡς καὶ ἡ προκειμένη παροιμία διδάσκει· ἐν Μεγάροις δὲ τοῦτο μόνον τὸ προγνωστικὸν συνάγουσιν, ὅτι θὰ εἶναι εὐτυχὲς τὸ ἔτος ἂν ὁ οὐρανὸς κατὰ τὰς ἡμέρας ταύτας εἶναι συννεφώδης (Στατιστ. Γεωργ. σ. 106). — Β΄). Συνηθέστερον προεικάζεται ὁ καιρὸς ἑκάστου μηνὸς ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῶν πρώτων 12 ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου, ὧν ἑκάστη ὑποτίθεται ἀντιστοιχοῦσα πρὸς ἕνα μῆνα, γινομένης ἀρχῆς ἀπ' αὐτοῦ τοῦ Αὐγούστου. Οὕτω μαντεύονται περὶ τοῦ καιροῦ ἐν Ἠλείᾳ (Στατιστ. Γεωργ. σ. 109), ἐν Φθιώτιδι (αὐτ. 108), ἐν Ἠπείρῳ (ΖΑ. σ. 200), ἐν Λακκοβικίοις Μακεδονίας (Γούσιος σ. 47). Ἐν Θήρᾳ ἡ ἀρχὴ γίνεται ἀπὸ τοῦ Σεπτεμβρίου, ὥστε ἡ 12 Αὐγούστου δεικνύει τὸν μέλλοντα νὰ ἐπικρατήσῃ καιρὸν κατὰ τὸν Αὔγουστον (Πεταλᾶ Ἰδιωτικὸν σ. 65). Ἐν Κύπρῳ ὡς μηναλλάγια θεωροῦνται αἱ 14 πρῶται ἡμέραι τοῦ Αὐγούστου, καὶ αἱ μὲν πρῶται τρεῖς προσημαίνουσι τὸν καιρὸν τοῦ Αὐγούστου, αἱ δὲ λοιπαὶ ἕνδεκα τὸν τῶν ἄλλων μηνῶν (Σακελ-

λαρίου Α΄ σ. 710). Ἐπίσης ἐν Καρπάθῳ (Μαν. σ. 133). Ἀνακριβὲς δ' εἶναι ὅτι παρατηροῦνται αἱ πρῶται ἡμέραι τοῦ Σεπτεμβρίου, ὡς σημειώνει ὁ Κλ. Στέφανος (La Grèce σ. 372). — Γ΄). Ἐκ τῆς πρώτης τοῦ ἔτους προσημαίνονται τὴν κατάστασιν τοῦ ἀέρος καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐν Φθιώτιδι (Στατιστ. Γεωργ. 107)· ἐκ δὲ τοῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος τὴν ἡμέραν τῶν Θεοφανίων (6 Ἰανουαρίου) τὸν μέλλοντα νὰ ἐπικρατήσῃ καθ' ὅλον τὸ ἔτος (αὐτ. 108). — Δ΄) Ἐν Βούᾳ τῆς Καλαβρίας πιστεύουσιν ὅτι αἱ πρῶται ἡμέραι ἑκάστου μηνὸς ἐμφαίνουσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἀέρος κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν μῆνα. (Pellegrini ἔνθ. ἀν.). — Ε΄). Οἱ ἐν Ὄφει τοῦ Πόντου Ἕλληνες τὴν καταγωγὴν καὶ ἑλληνόφωνοι μουσουλμᾶνοι παρατηροῦσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἀέρος κατὰ τὸ δωδεκάημερο, ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως μέχρι τῶν Θεοφανίων, καὶ συνάγουσι προγνωστικὰ περὶ τοῦ καιροῦ τῶν δώδεκα μηνῶν ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ Ἰανουαρίου, οὕτως ὥστε ἡ 25 Δεκεμβρίου θεωρεῖται προσημαίνουσα τὸν καιρὸν τοῦ Ἰανουαρίου καὶ ἡ 6 Ἰανουαρίου τὸν τοῦ ἑπομένου Δεκεμβρίου. — Ϛ΄.) Ἐνιαχοῦ ἐξετάζεται ὁ ἐπικρατῶν καιρὸς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ προφήτου Ἠλία. Ἐν Λέσβῳ πιστεύουσιν ὅτι ἂν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην εἶναι εὐδία, καὶ ὁ χειμὼν θὰ εἶναι καλός· ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι συννεφὴς καὶ ὁ βορρᾶς διώκῃ τὰ νέφη, ὁ χειμὼν θὰ εἶναι ψυχρός, βροχερὸς δὲ ἂν πνέῃ νότος (Georgeakis et Pineau le folklore de Lesbos σ. 342). Ἐν Μεγάροις παρατηροῦσιν ἂν φανερωθῇ νέφος εἰς τὸν οὐρανὸν πρὸ τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ὅτε νομίζουσιν ὅτι τὸ ἔτος θὰ εἶναι εὐτυχές· παρατηροῦσι προσέτι πῶς κοιμᾶται ὁ σκύλος κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ἂν μὲν ἐξηπλωμένος, τότε προσδοκῶσιν ἤπιον χειμῶνα, ἂν δε κουλουριασμένος δριμύν. (Στατιστ. Γεωργ. σ. 106). Ἐπίσης καὶ ἐν Μεσσηνίᾳ (αὐτ. 110). Ἐν Κυθήροις δὲ τὰ ἡμερομήνια ἄρχονται ἀπὸ τῆς 20 Ἰουλίου (Πανδώρ. τ. ΙΒ΄ σ. 503).

Παρὰ τοῖς ἄλλοις λαοῖς, καθ' ὅσον γινώσκω, αἱ τῶν ἀνωτέρω κατηγοριῶν Α΄, Δ΄ καὶ Ϛ΄ παρατηρήσεις δὲν συνειθίζονται. Μόνοι δ' οἱ Ἀλβανοὶ προσημαίνονται τὸν καιρὸν τῶν μηνῶν τοῦ ὅλου ἔτους ἐκ τῆς παρατηρήσεως τῆς καταστάσεως τοῦ ἀέρος κατὰ τὰς 12 πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου (Hahn Alban. Stud. I, 156), κατὰ τὸν ἐν τῇ Β΄ κατηγορίᾳ τρόπον. Συνάγουσι δ' οὗτοι καὶ προγνωστικὰ

ἐκ τῶν ἀνέμων τῶν πνεόντων κατὰ τὴν πρώτην τοῦ ἔτους (Hahn σ. 154), περὶ ὧν ἐν τῇ Γ' κατηγορίᾳ. Πολλαχοῦ δὲ τῆς Γαλλίας παρατηροῦσι τὴν κατάστασιν τοῦ ἀέρος κατὰ τὰς 12 πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου, νομίζοντες ὅτι ἑκάστη ἡμέρα ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἕνα μῆνα, ἡ πρώτη πρὸς τὸν Ἰανουάριον καὶ αἱ λοιπαὶ ἐφεξῆς κατὰ τὴν ἐν τῷ ἡμερολογίῳ τάξιν (Rev. des trad. popul. τ. IX σ. 333. XIV σ. 14 Düringsfeld ἐν Jahrbuch f. roman. u. engl. Lit. τ. V σ. 381). Οἱ Βαυαροὶ πιστεύουσιν ὅτι ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος τοῦ Ἰανουαρίου δεικνύουσι τὸν καιρὸν τοῦ ὅλου ἔτους. (Wander V, 762, 98). Ἐν Λομβαρδίᾳ καὶ Βενετίᾳ παρατηροῦσι τὰς 24 πρώτας ἡμέρας τοῦ Ἰανουαρίου (Düringsfeld ἔνθ. ἀν.). Κατὰ δὲ τὸν ἐν τῇ κατηγορίᾳ Ε' σημειούμενον τρόπον συνάγουσι προγνωστικὰ τοῦ καιροῦ οἱ πλεῖστοι τῶν Γερμανῶν. Kuhn u. Schwartz Nordd. Sagen σ. 411. Schwartz Prähistorisch-anthropol. Studien σ. 43. Zts. f deutsche Mythol. u. Sittenk. τ. I σ. 240. Zts. d. Vereins f. Volksk. 1899 σ. 442, 13). Ἐν Poitou τῆς Γαλλίας ἐξετάζουσι τὰς 12 τελευταίας ἡμέρας τοῦ ἔτους (Pineau Folklore de Poitou σ. 519). Ἐν Ἱσπανίᾳ δὲ τὰς 12 πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἡμέρας (Cels Gomis Meteorologia y agricultura populars σ. 101-2. 134). Οὐδὲν κοινὸν δὲ πρὸς τὰς ἑλληνικὰς δοξασίας ἔχει ἡ τῶν Λοθαριγγίων παρατήρησις τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως κατὰ τὰς τρεῖς πρὸ τῆς Ἀναλήψεως ἡμέρας, τὰς καλουμένας τῶν Λιτῶν (rogationes), αἵτινες θεωροῦνται ἀντιστοιχοῦσαι πρὸς τὴν ὥραν τοῦ θερισμοῦ τοῦ χόρτου, τοῦ θερισμοῦ τοῦ σίτου καὶ τοῦ τρυγητοῦ (Rev. des trad. popul. τ XI σ. 258. Πρβλ. Littré λ. rogation).

Αἱ τοιαῦται δοξασίαι τοῦ καθ' ἡμᾶς καὶ αἱ τῶν ἄλλων λαῶν εἶναι λείψανα ἀρχαίων προγνωστικῶν τοῦ καιροῦ, θεμελιουμένων εἰς προλήψεις περὶ ἐπηρείας τῶν οὐρανίων σωμάτων ἐπὶ τῆς ἀτμοσφαίρας τῆς γῆς. Ἡ μὲν συνάφεια τῆς ἀτμοσφαιρικῆς καταστάσεως τῶν πρώτων ἡμερῶν τοῦ Ἰανουαρίου πρὸς τὴν τοῦ ὅλου ἔτους, εἶναι λείψανον τῶν διὰ τῶν καλανδολογίων ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων παρατηρήσεων. Αἱ τοῦ Ἰανουαρίου καλάνδαι ἐθεωροῦντο ὡς αἱ πασῶν σπουδαιόταται καὶ κανονίζουσαι τὰς λοιπὰς τοῦ ἔτους ἡμέρας (πρβλ ἓν καλανδολόγιον παρὰ Ducange Glossar. graecit. λ. καλανδολό-

για στ. 548). Ἡ μετάθεσις δὲ τῶν παρατηρήσεων ἀπὸ τῶν καλανδῶν τοῦ Ἰανουαρίου εἰς τὸ δωδεκαήμερον ἢ εἰς τὰς 12 πρὸ τῶν Χριστουγέννων ἡμέρας ἐξηγεῖται ἐκ τῆς μεγάλης σημασίας, τῆς ἀποδιδομένης εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως.

Εἰς τοὺς Ἕλληνας μόνους ἰδιάζουσιν αἱ εἰς τὰς κατηγορίας Α΄ Β΄, Δ΄ καὶ Ϛ΄ ταχθεῖσαι παρατηρήσεις, ἄγνωστοι εἰς τοὺς λοιποὺς λαούς, πλὴν τῶν Ἀλβανῶν, οἵτινες ἀμέσως ἐκ τῶν Ἑλλήνων παρέλαβον ταύτας. Καὶ ἡ μὲν παρὰ μόνοις τοῖς ἐν Καλαβρίᾳ ἑλληνοφώνοις ἐπιχωριάζουσα προῆλθεν ἐκ τῆς ἀρχαιοτάτης δοξασίας, καθ' ἣν ἡ κατὰ τὴν τετράδα ἑκάστου μηνὸς κατάστασις τοῦ ἀέρος ἐνέφαινε οἵα θὰ ἦτο καὶ κατὰ τὸν λοιπὸν μῆνα (Θεοφράστ. ἀπ. Ϛ΄ περὶ σημείων ὑδάτων 8. Πρβλ. Vergil. Georg. 1, 432. Plin. N H. 18, 348). Αἱ δὲ ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Αὐγούστου παρατηρήσεις φαίνονται ἐκπηγάσασαι ἐκ παλαιοτέρων, ὧν ἀφετηρία ἦτο ἡ 20 Ἰουλίου· ἐπῆλθε δ' ἴσως ἡ μεταβολὴ ἐξ ἐφέσεως πρὸς ἁπλοποίησιν, εἰς ἣν συνέτεινεν ὁ ὁρισμὸς ὡς ἀφετηρίας τῆς ἀρχῆς τοῦ μηνός, ἀντὶ τῆς εἰκάδος. Εἴδομεν δ' ὅτι ἐν Κυθήροις καὶ νῦν τὰ ἡμερομήνια ἄρχονται τὴν 20 τοῦ Ἰουλίου, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἀλλαχοῦ γίνονταί τινες μετεωρολογικαὶ παρατηρήσεις. Πρόσφορος δ' εἰς τοιαύτας παρατηρήσεις ἦτο ἡ 20 Ἰουλίου, διότι κατά τινας τῶν ἀρχαίων τότε ἐγίνετο ἡ ἐπιτολὴ τοῦ κυνός, ἥτις ἐθεωρεῖτο σπουδαιοτάτη ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων, ἰσχυριζομένων ὅτι διὰ τῆς παρατηρήσεως οὐρανίων τινῶν φαινομένων κατ' αὐτὴν προγινώσκουσι πολλὰ τῶν μελλόντων. Ὁ Boissonade ἐδημοσίευσεν ἐν Notic. et extr. des Mss. τ. XI μέρ. 2 σ. 183-4 δύο συνταγμάτια τοῦ ψευδοζωροάστρου, ὧν τὸ μὲν ἐπιγράφεται «Περὶ τῆς κυνὸς ἐπιτολῆς καὶ τῆς προγνώσεως τῶν ἐξ αὐτῆς συμβαινόντων», τὸ δ' ἕτερον «Σημείωσις τῶν ἀποτελουμένων ἐκ τῆς πρώτης βροντῆς καθ' ἕκαστον ἔτος μετὰ τὴν τοῦ κυνὸς ἐπιτολήν» κατὰ τοῦτον «ἡ τοῦ κυνὸς ἐπιτολὴ γίνεται διαφαινούσης τῆς κ΄ Ἰουλίου». Ἐν χειρογράφῳ δ' ἀστρολογικῷ βιβλίῳ τοῦ ΙϚ΄ αἰῶνος (Κῶδ. 93 Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Ἐρλάγγης φ. 4 α) ἀναγινώσκομεν τὰ ἑξῆς, ἔχοντα πολλὰ τὰ κοινὰ πρὸς τὰ Γεωπονικὰ καὶ πρὸς τὸ ἐλλιπὲς 16 καὶ τὸ 19 κεφάλαιον τοῦ περὶ Διοσημιῶν βιβλίου Ἰωάννου τοῦ Λυδοῦ, ἂν μὴ ἐλήφθησαν ἐμμέσως ἐκ τούτου: «Ἕτερον προ-

γνωστικὸν ἐκ τῶν ἀστέρων· ὁ κύων τὸ ἄστρον κυριεύει τὴν ὀγδόην ἡμέραν τοῦ Ἰουλίου μηνός, καὶ κύτταζε καλὰ ἐν ποίῳ ζῳδίῳ περιπατεῖ ἡ σελήνη. Ἐὰν εὑρεθῇ τότε εἰς τὰς ὀκτὼ τοῦ Ἰουλίου ἐν τῷ λέοντι σημαίνει σίτου φθορὰ καὶ οἴνου καὶ ἐλαίου ἔσται πολλὴ καὶ τῶν ἄλλων δὲ ἁπάντων εὐωνία· θόρυβος καὶ σφαγαὶ καὶ ἡγεμόνος ἐπιφάνεια· καὶ ἀπώλεια τοῦ ἀέρος καὶ ἐπιδρομὴ ἔθνος καὶ ἐπὶ ἔθνος ἑτέρου (γρ. ἔθνους ἐπὶ ἔθνος ἕτερον)· καὶ ἔσονται σεισμοὶ καὶ κλήδονες κτλ.»

Ὅτι δὲ ἡ παρατήρησις τῆς ἐπηρείας τῶν ἀστερισμῶν εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς ἐγίνετο καθ' ὃν καὶ νῦν τρόπον μαρτυρεῖ τὸ ἑπόμενον χωρίον τῶν Γεωπονικῶν (Α΄, ε΄, 3. Δημοκριτ. Γεωργ ἀπ. 1= Müller Fr. Philos Gr. I σ. 372): Τοιοῦτον χρὴ προσδοκᾶν ἔσεσθαι τὸν χειμῶνα, ὁποία ἔσται ἡ ἡμέρα τῆς ἑορτῆς, ἣν οἱ Ῥωμαῖοι Βροῦμα καλοῦσι, τουτέστιν ἡ τετάρτη καὶ εἰκοστὴ τοῦ Δίου μηνός, ἤτοι Νοεμβρίου. Ἕτεροι δέ τινες βούλονται ἐκ παρατηρήσεώς τινος καθ' ὁμοιότητα τῆς τετάρτης καὶ εἰκάδος τοῦ εἰρημένου Δίου ἤτοι Νοεμβρίου μηνός, καθ' ἣν τὰ Βροῦμα γίνεται, ἔσεσθαι τὸν ἐφεξῆς Δεκέμβριον μῆνα· καθ' ὁμοιότητα δὲ τῆς πέμπτης καὶ εἰκάδος τοῦ αὐτοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τὸν Ἰανουάριον μῆνα· καθ' ὁμοιότητα δὲ τῆς ἕκτης καὶ εἰκάδος τοῦ αὐτοῦ Νοεμβρίου τὸν Φεβρουάριον μῆνα. Τοῦτο δὲ ποτὲ μὲν συμβαίνειν εἴωθε, ποτὲ δ' οὐδαμῶς». Ἡ 24 Νοεμβρίου ἐτέθη ὡς ἀφετηρία τοιούτων παρατηρήσεων διὰ τὴν δύσιν τῶν Πλειάδων κατ' αὐτήν.

10. Καλὴ λασιὰ τὸν Ἄουστο καὶ γέννα τὸ Γεννάρη.

(Μήλου. Νεα. 203. — Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ 135 [Ἄγουστο]).

Λασιὰ (ἔλασις) ἢ λάσιμο (ἐκ τοῦ λάμνω, ἤτοι ἐλαύνω) λέγεται ἡ ἡ ὀχεία τῶν ποιμνίων. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ κ. Βάλληνδα, ἐν Κύθνῳ λέγουσι περὶ τῶν κτηνῶν ὅτι λάμνουν (ὀχεύουν) καὶ λάμνονται (ὀχεύονται). Ὁμοίαν σημασίαν μεταφορικὴν εἶχε τὸ ῥῆμα ἐλαύνω καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ ἔν τε τῇ ἐνεργητικῇ καὶ ἐν τῇ παθητικῇ φωνῇ, οἷον παρὰ Πλάτωνι τῷ κωμικῷ (παρ' Ἀθην. Ι΄ σ. 456α=Meineke FCG. II. 615): «ἡ μὲν ἐλαυνομένη λαθρίοις ἐρετμοῖς, ὁ δ' ἐλαύνων». Πρβλ. καὶ Ἀριστοφ. Ἐκκλ. 38: «τὴν νύχθ' ὅλην ἤλαυνε μ' ἐν τοῖς στρώμασιν». — Ὅθεν κατὰ τὴν παροιμίαν ἐκεῖνα μόνον τὰ πρόβατα καὶ τὰ ἐρί-

φια εὐδοκιμοῦσιν, ὅσα συλλαμβάνονται τὸν Αὔγουστον καὶ γεννῶνται τὸν Ἰανουάριον (διότι ἡ κύησις εἶναι πεντάμηνος)· τὰ πρωϊμώτερα δὲ καὶ τὰ ὀψιμώτερα εἶναι πάντως κατώτερα αὐτῶν

11. Λιγοθυμιὰ τ' Αὐγούστου.

Κατζιούλ. Ἐπίμ. 33.—Κ. γ', 346. —Ἠπείρου. Ἀρ. 1729. — Μ. 114).

Σαρκαστικῶς ἐπὶ τῶν θρυπτομένων καὶ διὰ τὴν ἐπιτήδευσιν τῶν τρόπων αὐτῶν προκαλούντων τὴν ἀηδίαν. Προκαλοῦσι δηλ. λιποθυμίαν, ὡς τὸ καῦμα τοῦ Αὐγούστου.

12. Μακάρι σὰτ τὸν Ἄουστον νά τον οἱ μῆνες οὖλοι.

(Καρπάθου. ΖΑ. 356, 270 καὶ Μαν. 287, 277).

Βλ. ἀρ. 5. Λέγεται καὶ μεταφορικῶς ἐπὶ εὐαγώγων καὶ εὐπειθῶν παίδων.

13. Μηδ' ἀπ' Ἄγουστο χειμῶνας, μηδ' ἀπὸ Μαρθιοῦ καλοκαῖρι.

(Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 21, Μάρτης 55, ἀντίθετος τῶν ὑπ' ἀρ. 3. 4. Καὶ ἂν ἡμέραι τινὲς τοῦ Αὐγούστου εἶναι ψυχραὶ καὶ τοῦ Μαρτίου θερμαί, ἡ τοιαύτη μεταβολὴ τοῦ καιροῦ δὲν θὰ εἶναι διαρκὴς καὶ μόνιμος, ἀλλὰ θὰ ἐπανέλθωσι κατὰ μὲν τὸν θερινὸν μῆνα τὰ καύματα, κατὰ δὲ τὸν ἐαρινὸν ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος.

14. Μηὲ τὸν Ἄουστο κρασᾶς,
μηὲ τὸμ Μάη σιταρᾶς.

(Καρπάθου. Μαν. Ψήφ. 98 [τὸ Μάη]—Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ' 321, 298 [Μᾶσ σ.]).

Ἄχαρι καὶ ἀκερδὲς τὸ ἔργον τοῦ ἐμπόρου,ὅταν ἔχῃ σπάνιν ἐμπορευμάτων. Οὕτως ὁ μὲν οἰνοπώλης ἀπραγμονεῖ κατ' Αὔγουστον πρὸ τοῦ τρυγητοῦ, καὶ ὁ σιτοπώλης κατὰ τὰς παραμονὰς τοῦ θερισμοῦ τοῦ σίτου τὸν Μάιον.

15. Νὰ σὲ πάρ' ἡ ὀμπρὸς τοῦ Μᾶ κ' ἡ πίσω τ' Ἀούστου.

(Σύμης. ΖΑ. 218).

Παροιμιώδης κατάρα, ἀναφερομένη εἰς τὴν δοξασίαν ὅτι ἡ πρώτη Μαΐου καὶ ἡ 31 Αὐγούστου εἶναι ἀποφράδες.

16. Ὁ Αὔγουστος γιὰ τὰ πανιά, κι' ὁ Μάρτης γιὰ τὰ ξύλα.
(Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 48).

Βλ. ἀρ. 24.

17. Ὁ Αὔγουστος ἐπλάκωσε, ἡ ἄκρα τοῦ χειμῶνα.
(Θήρας. Δε. 76 [τοῦ χειμῶνος.] — Β. 178, 33 [ὁμ.] — Μ. 105 [ὁμ.] — Κρήτης. Παρνασ. ΙΓ', 479, 1 [Ὁ Ἄγουστος ἐπάτησεν] — Καρπάθου. Μαν. 133 [Ἐπλάκωσεν ὁ Ἄ.] — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 48 [ἐπάτησε 'ς τὴν ἄκρα] — Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου [Ὁ Ἄγουστος ἐπάτησεν ἡ γι ἄκρα] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [ἐπάτησε]).

Βλ. ἀρ. 4. 7. Ἐν καρπαθίῳ ᾄσματι ὁ Αὔγουστος προσονομάζεται «ἄρκεψη τοῦ χειμῶνα» (Μαν σ. 233). — Ὁ συνετὸς οἰκογενειάρχης ἤδη ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου ὀφείλει νὰ προνοῇ περὶ προμηθείας τῶν ἐπιτηδείων κατὰ τὸν χειμῶνα, καὶ περὶ παρασκευῆς τῆς οἰκίας πρὸς ἐντελεστέραν προφύλαξιν ἀπὸ τοῦ χειμερινοῦ ψύχους καὶ τῶν ὄμβρων. Ὅθεν ἐν Καρπάθῳ ἀπὸ τῆς πρώτης Αὐγούστου καθαρίζουσι καὶ περιποιοῦνται τὰ δώματα τῶν οἰκιῶν (Μαν. σ. 133). Πολλαχοῦ δὲ κατ' Αὔγουστον ταμιεύουσι τὸν σῖτον καὶ ἄλλας τροφάς, καὶ μεριμνῶσι περὶ τῶν χειμερινῶν ἐνδυμάτων. Καὶ ὁ Ἡσίοδος (Ἔργ. 502) συνεβούλευεν ὅτι ἀπὸ τοῦ θέρους πρέπει νὰ λαμβάνεται φροντὶς περὶ παρασκευῆς τῶν οἰκήσεων πρὸς διαμονὴν κατὰ τὸν χειμῶνα: «Δείκνυε δὲ δμώεσσι, θέρευς ἔτι μέσσου ἐόντος· | οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς»· ὅπερ ὁ παλαιὸς Σχολιαστὴς ἑρμηνεύων λέγει: «Καθηγοῦ τοῦ ἔργου καὶ πρόλεγε τοῖς δούλοις ὅτι οὐκ ἀεὶ θέρος ἔσται, ὡς ἂν ἀπὸ τοῦ θέρους εὐτρεπισθῶσι καὶ τὴν στέγην σου ὡς πρὸ τοῦ χειμῶνος στεγάσωσι διὰ τοὺς ὄμβρους». — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Agosto, capo d'inverno = Αὔγουστος, ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα. (Castagna 52, 21). Augustu, Ragustu, capu di mberna = Αὔγουστος Σετέμπρης, ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα (καλαβρία, Pitrè III, 6). Agustu e Rigustu è capu di'nvernu giustu = Αὔγουστος καὶ Σετέμπρης εἶναι ἴσια ἴσια ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα (σικελική, αὐτ.). Per San Donato, l'inverno è nato = ἀπὸ τοῦ ἁγιοῦ Δονάτου (7 Αὐγούστου) εἶναι γεννημένος ὁ χειμῶνας. (τοσκαν. Giusti 189). — **Γερμαν.** Der August ist Winters Anfang = ὁ Αὔγουστος εἶναι ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα (W. I, 187, 5).

18. Ὁ Θερτὴς θερίζει,
ὁ Ἀλωνάρης ἀλωνίζει
καὶ ὁ Αὔγουστος ξεμαδαρίζει.
(Κερκύρας. Μ. 115).

Βλ. ἀρ. 22, Ἀλωνάρης 1.

19. Ὅποιος τὸν Ἄγουστο γαμεῖ, κακὸ χειμῶνα βγάνει.
(Κεφαλληνίας. Πάρτς Κεφαλληνία σ. 88 [Ὅ. γ. τὸν Αὔγουστον κακὸν] καὶ παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν ἑπομένην, ἀναπαύομαι 1. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ πρέπει ν' ἀμελῶσιν οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ κτηματίαι τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν κατ' Αὔγουστον (ἐν Κεφαλληνίᾳ τῆς συλλογῆς καὶ τῆς ἀποξηράνσεως τῆς σταφίδος), ἥκιστα δὲ διὰ τρυφήν. Ὁ μὴ ἐργασθεὶς συντόνως τὸν Αὔγουστον θὰ ὑποστῇ πολλὰς στερήσεις τὸν χειμῶνα.—Παραπλήσιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Chi se amala d'agosto, se amala a so costo =ὅποιος ἀρρωστᾷ τὸν Αὔγουστο, ἀρρωστᾷ μὲ ζημία του (Pasqualigo 201).—**Γαλλ.** Qui dort en aoust dort à son coust. (Leroux I, 91. Legai 368). Quiconque se marie en août, souvent n'amasse rien du tout. (Leroux I, 91). En août et vendanges, il n'y a fêtes ni dimanches (Littrè λ. août 3). En août ni femme ni chou (W. I, 187, 9).—**Ὁλλανδ.** Wie in den oogst slaapt, die slaapt op zijne kosten=ὅποιος κοιμᾶται τὸν Αὔγουστο, κοιμᾶται μὲ ζημία του (αὐτ. 186, 3).—**Γερμαν.** Wer im August will bleiben wohl, geniesse weder Frau noch Kohl =ὅποιος θέλει νὰ μείνῃ γερὸς τὸν Αὔγουστο ἂς ἀπέχῃ ἀπὸ γυναῖκα καὶ κραμπί. (αὐτ. 187, 9).

20. Ὅποιος φιλᾷ τὸν Ἄουστο, τὸ Μᾶ θερίζει μόνος.
(Νισύρου. ΖΑ. 412. 46).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Θὰ στερηθῇ τὸν Μάιον τῆς ἀναγκαιοτάτης συνεργασίας τῆς γυναικός του, ἥτις θὰ εἶναι τότε λεχώ.

21. Οὔτ' ὁ Ἄγουστος χειμῶνας, οὔτ' Ἀπρίλης καλοκαῖρι.
(Ζακύνθου Ἐλπὶς 1197, 187).

Βλ. ἀρ. 13.

22*. Περὶ τῆς ὑγείας σου τὸν Αὔγουστον ἐρώτα.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 39. Ὁ Usener ἐν Deutsch. Litteraturzeit. 1886 ἀρ. 50 ἄνευ ἀνάγκης γράφει ὑγιείας πρὸς ἀποκατάστασιν τοῦ μέτρου. Ἀλλ' ὁ τετρασύλλαβος τύπος τῆς λέξεως, ὃν ἤδη ἀπὸ τοῦ Α' αἰῶνος μ. Χ. εἶχεν ἀντικαταστήσῃ ὁ τρισύλλαβος, εἶναι ἀνήκουστος· ἐν τῇ δημώδει τῶν μέσων χρόνων. Πρβλ. Meisterhans Grammat. d. att. Inschriften [2] § 24. Dieterich Untersuchungen σ. 44).

Πρβλ. ἀρ. 18, Ἁλωνάρης 1. Ὁ Αὔγουστος θεωρεῖται κοινῶς ὡς μὴν κατ' ἐξοχὴν νοσοφόρος, ὅθεν κατὰ τὴν παροιμίαν οὐδεὶς εἶναι ἀσφαλὴς περὶ τῆς ὑγείας του, ἂν δὲν διέλθῃ ἀπρόσβλητος ὑπὸ νόσου τὸν μῆνα τοῦτον. Περὶ τῶν ἐπικρατουσῶν ἐν Ἑλλάδι νόσων κατ' Αὔγουστον διαλαμβάνει ὁ Κλὼν Στέφανος (La Grèce au point de vue naturel etc. P. 1884 ἐν Dictionn. encyclopéd. des sciences médicales σειρ. 4 τ. X σ. 491-2): «Ἕνεκα τῶν συχνῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν καὶ τῶν προδρόμων τοῦ χειμῶνος φαινομένων, ἡ δημώδης ὑγιεινὴ συνιστᾷ κατ' Αὔγουστον προφυλακτικὰ μέσα προσήκοντα εἰς τὸν χειμῶνα. Καὶ οἱ μὲν ὑφέσιμοι πυρετοί, ἁπλοῖ ἢ μετὰ γαστρικῶν φαινομένων, παρουσιάζονται τότε ἀραιότεροι, ἀλλ' οἱ διαλείποντες κατὰ μικρὸν ἐπικρατοῦσι, καὶ σποραδικὰ κρούσματα κακοήθων παρατηροῦνται συχνότερον ἢ κατὰ τοὺς ἄλλους μῆνας. Πλὴν δὲ τῶν ἑλειογενῶν πυρετῶν, παρουσιάζονται πολλαχοῦ ἐντερικοὶ κατάρροι, συχνάκις δυσεντερικοί, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ κρούσματα δυσεντερίας σποραδικὰ συνήθως Περὶ τὸ τέλος τοῦ μηνὸς ἢ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ Σεπτεμβρίου ὑετοὶ ὀλίγοι βρέχουσι τὴν γῆν καὶ ἐκτρέφουσι τὸ ἑλῶδες μίασμα, οὗ αἱ ἑστίαι ἀτελῶς ἀποξηρανθεῖσαι, σπανιώτατα κατορθοῦται νὰ στειρεύσωσι παρακωλυομένης τῆς ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Ἀλλὰ καὶ ψύξεις εἶναι συνήθεις τότε, συντρέχουσαι εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ ὀργανισμοῦ ἐπήρειαν καὶ τὴν ἐκδήλωσιν λανθανούσης τέως ἑλώδους μιάνσεως. Οὕτω δ' ἡ ἐνδημία κορυφοῦται, οἱ ἐλαφροὶ πυρετοὶ παρατείνονται, οἱ κακοήθεις γίνονται συχνότεροι καὶ οἱ ὑφέσιμοι προσλαμβάνουσι τὸν τύπον τυφοειδῶν. Ἀκολούθως δ' ἡ ἐνδημία κατὰ μικρὸν ὑποχωροῦσα λήγει ποῦ μὲν περὶ τὸν Ὀκτώβριον ποῦ δὲ περὶ τὸν Νοέμβριον. Σπανιώτατα δὲ κατὰ τοὺς ἑπομένους μῆνας προσβάλλονται ὑπὸ διαλειπόντων πυρετῶν οἱ πρότερον ὑγιεῖς». Ὅτι ὁ Αὔγουστος εἶναι ἐπικίνδυνος εἰς τὴν ὑγείαν μαρτυρεῖ καὶ ἡ **Ἰταλ.** παροιμία: Agosto uccide l'uomo, e marzo n'ha il nome = ὁ

Αὔ. σκοτώνει τὸν ἄνθρωπο, κι' ὁ Μάρτης ἔχει τ' ὄνομα (Castagna 53, 22).

23. 'Σ τοῖς τρεῖς τ' Αούστου κ' οἱ πέτραις λυοῦνε.

(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Μέγιστον τὸ καῦμα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου.

24. Τ' Αὐγούστου οἱ Δρίμαις 'ς τὰ πανιά, καὶ τοῦ Μαρτιοῦ ['ς τὰ ξύλα.

(Φθιώτιδος. Ἐφημ. Φιλομ. 1857 σ. 171. — Ἠπείρου. ΖΑ. 199, 35).

Βλ. ἀρ. 16. Οἱ Δρίμαις τοῦ Αὐγούστου καταστρέφουσι τὰ πλυνόμενα τότε ὑφάσματα, αἱ δὲ τοῦ Μαρτίου τὰ πρὸς οἰκοδομίαν κοπτόμενα ξύλα. Κυρίως δὲ μόνα τὰ κατ' Ἰανουάριον ὑλοτομούμενα θεωροῦνται πρόσφορα πρὸς οἰκοδομίαν, τὰ δὲ κατὰ τοὺς λοιποὺς μῆνας (πλὴν τοῦ Μαρτίου ὅτε ἡ ὑλοτομία κρίνεται ἄσκοπος διὰ τὴν βεβαίαν φθορὰν τῶν ξύλων) πρέπει κατὰ τὰς δημώδεις δοξασίας νὰ ξενερισθοῦν· ἤτοι νὰ τεθῶσιν εἰς τὸ ὕδωρ γιὰ νά βγῇ τὸ νερό τους ποῦ γεννάει τὸ σαράκι καὶ νὰ μπῇ τοῦ ποταμοῦ· μετὰ τὸ ξενέρισμα ξηραινόμενα τὰ ξύλα δὲν σαπίζουν ποτέ.

Περὶ τῶν Δριμῶν θὰ διαλάβω ἐν πλάτει ἀλλαχοῦ· ἐνταῦθα δ' ἀναγράφω τοὺς εἰδικῶς περὶ αὐτῶν πραγματευθέντας, ἤτοι τὸν Bern. Schmidt (das Volksleben d. Neugr. σ. 130 καὶ ἐν Rhein. Museum τ. 27 σ. 634) καὶ τὸν C. Wachsmuth (ἐν Götting. gel. Anzeigen 1872 σ. 253 καὶ ἐν Rhein. Museum τ. 27 σ. 342). Πρβλ. καὶ Mannhardt Wald-u Feldkulte τ. II σ. 34.

25. Τ' Αὐγούστου τὰ βοριάσματα τὸ Μάη ἀναθυμιῶνται.

(Β. 294, 142 β [ἀναθυμοῦνται] — Πειραιῶς, Σμύρνης. Μ. 112 [ἀναθυμοῦνται· ἤ, ἀναθυμίζουν.] — Κύθνου. Βάλληνδα Κυθνιακὰ σ. 135 [Τ' Ἀγούστου τὰ βορίσματα τὸ Μάην ἀνεθυμοῦνται.] — Ἴλείας παρ' Α. Καρκαβίτσα [Τ' Ἀγούστου]).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Οἱ κατ' Αὔγουστον πνέοντες ἐτησίαι (βορειοανατολικοὶ ἄνεμοι), ἀνακουφίζοντες ἀπὸ τοῦ θερινοῦ καύματος, ὑπενθυμίζουσι τὸν δροσερὸν Μάιον. Ἀλλ' ἐνίοτε εἶναι τόσον ψυχροί, ὥστε παρέχουσιν αἴσθησιν ὁμοίαν περίπου πρὸς τὴν τῶν παγερῶν χειμερίων πνευμάτων κατὰ τὴν ἑπομένην παροιμίαν.

26. Τ' Αὐγούστου τὰ βοριάσματα χειμῶνα ἀναθυμιοῦνται.

(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1197, 185).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

27. Τὸν Αὔγουστο παντρεύομαι,
τὸν Αὔγουστο ξεπαντρεύομαι.

(Πατρῶν. Παρνασ. ΙΕ' σ. 928 [ὑπανδρεύομαι. — ξεπανδρεύομαι.] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1198, 209 [Τὸν Ἄγουστο — τὸν Ἄγουστο]).

Ἐπιχωριάζει ἐν σταφιδοφόροις τόποις, ἐννοεῖ δ' ὅτι ἀβέβαιον τὸ ἀπὸ τῆς σταφίδος εἰσόδημα, καὶ μόνον κατ' Αὔγουστον, τὸν χρόνον τῆς συγκομιδῆς καὶ πωλήσεως, δύναται νὰ ὑπολογισθῇ. Καὶ ἂν μὲν δὲν πάθῃ τι τὸ προϊὸν καὶ πωληθῇ εἰς τιμὴν συμφέρουσαν, ὁ ἄγαμος κτηματίας εὑπορεῖ ἵνα καὶ γάμους τελέσῃ, ἂν δ' ἀστοχήσῃ, ὁ ἔγγαμος διὰ τὴν ἔνδειαν δυνατὸν καὶ ἀπὸ τῆς γυναικός του νὰ διαζευχθῇ.

28*. Τοῦ Αὐγούστου τὰ πεντάλιτρα τὸν Μᾶν ἀναζητοῦνται.

(Βυζαντινή. Πλανούδ. 56 [τὰ δεκάλιτρα τὸν Μάιον] — Κεῖται καὶ ἐν τοῖς κώδιξιν EFGHILN: Τοῦ ἐλλείπει ἐκ τοῦ Ε) Αὐγούστου τὰ πεντάλιτρα [πεντάλυτρα Η. τασ δέκαλλύτρας Ν. τὰ δεκάλιτρα F. τὰ δεκάλητρα I] τὸν Μᾶν [μὰν Ε. τὸν Μάιον HFL. Μάην Ν. μάϊν I] ἀναζητοῦνται [ἀναζητοῦντε I. ἀναζητοῦντες Ν]. — Βλ. Σάθα ΜΒ. Ε' σ. 568. Krumbacher Sitzungsber σ. 69, 17. MGS. σ. 80, 19. 119. 155. Τοῦ ἀνὰ χεῖρας βιβλίου τ. Α' σ. 8, λ', σ. 41. 30. Πρβλ. Ducange Glossar. σ. 851 λ. μάης [τ. αὐ. πεντάμετρα τὸν Μάην]).

Εἶναι αὕτη ἐκ τῶν ὀλίγων παροιμιῶν, ὧν ἀμετάλλακτον διετήρησεν ὁ Πλανούδης τὸν δημώδη τύπον, ὡς ἐμφαίνει ἡ συμφωνία τῶν κωδίκων. Ἀποτελεῖ δ' ἄπταιστον πολιτικὸν στίχον. Ἡ δ' ἔννοια ὅτι εἰς ἔνδειαν περιελθόντες ἀναμιμνησκόμεθα μετὰ πόθου τὴν εὐπορίαν εὐτυχεστέρων ἡμερῶν. Ἡ ἀντίθεσις τοῦ Αὐγούστου πρὸς τὸν Μάιον εἶναι ἐπιτυχῶς ἐξηυρημένη. Κατ' Αὔγουστον ὑπάρχει ἀφθονία σίτου ἐν πάσῃ οἰκίᾳ, διότι τότε ἕκαστος οἰκογενειάρχης προμηθεύεται τὸν ἀναγκαιοῦντα πρὸς τροφὴν τῆς οἰκογενείας του καθ' ὅλον τὸ ἔτος σῖτον, καὶ μετρεῖται οὗτος διὰ μέτρων μεγάλης περιεκτικότητος, πενταλίτρων ἢ δεκαλίτρων, οὐχὶ δὲ κατὰ λίτραν· ἐνῷ κατὰ Μάιον, μικρὸν πρὸ τοῦ θερισμοῦ τοῦ νέου σίτου, αἱ ἀποθῆκαι τῶν οἰκιῶν ἔχουσι κενωθῇ καὶ πολλοὶ τότε λιμώττουσι καὶ μονονουχὶ ἀποθνήσκουσι τῆς πείνης, ὡς λέγουσι δημώδεις τινὲς παροιμίαι (βλ. χάνω 29, ψωμὶ 1, πρβλ. ἀκοὴ 4). — Εὐστόχως ὁ Crusius (Rhein. Mus. τ. 42 σ. 405) παραβάλλει πρὸς

τὴν παροιμίαν τὰ τοῦ Ἀλκμᾶνος (ἀπ. 76 Bergk παρ' Ἀθην. Ι' 416 d): «Ὥρας δ' ἔσηκε τρεῖς, θέρος ! ... κὠπώραν τρίταν | καὶ τέτρατον τὸ ϝῆρ, ὅκα | σάλλει μέν, ἐσθίεν δ' ἄδαν | οὐκ ἔστιν».

29. Τοῦ Αὐγούστου τὸ νερὸ εἶναι σκουρδοῦλα 'ς τὴν ἐλιάν.
(Χίου. Καν. 314, 763).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Σκορδοῦλα (κορδύλη) ἡ πανώλης. Ἡ βροχὴ κατ' Αὔγουστον φέρει μεγίστην βλάβην εἰς τὰς ἐλαίας. Καὶ ἐν Ἀρκαδίᾳ λέγουσιν ὅτι ἂν βρέξῃ κατὰ τὰ ἡμερομήνια τοῦ Αὐγούστου δριμιάζονται οἱ ἐλιαῖς καὶ δὲν κάνουν καρπόν. (Στατιστ. Γεωργ. 110). Ὅλως τἀναντία πρεσβεύουσιν οἱ Ἰταλοί, ὡς ἐμφαίνουσιν αἱ ἀνωτέρω ἐν ἀρ. 6 παροιμίαι, καὶ ἡ ἑξῆς γενικωτέρα: Buono come un'acqua d'agosto = καλὸ σὰν νερὸ τ' Αὐγούστου (Giusti 364). A tempo come un'acqua d'agosto = 'ς τὴν κατάλληλη ὥρα σὰν νερὸ τ' Αὐγούστου (αὐτ. 363). Συμφωνοτέρα ὅμως πρὸς τὰς ἡμετέρας εἶναι ἡ βονωνική: Al zil em guarda dalla pôlver d'Znar e dal fangh d'Agôst = ὁ θεὸς νὰ μὲ φυλάγῃ ἀπὸ τὴ σκόνη τοῦ Γεννάρη καὶ τὴ λάσπη τοῦ Αὐγούστου (Archivio per lo stud. delle tradiz. 1882 σ. 116) ἀπὸ τὴν ἀνομβρίαν δηλ. τοῦ Ἰανουαρίου καὶ τὴν βροχὴν τοῦ Αὐγούστου.

30. Τοῦ Αὐγούστου τοὺ νιρὸ,
ἡ σκουρδοῦλα τοῦν ἰλιῶν.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

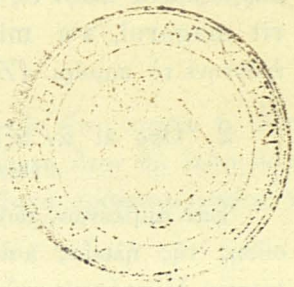

αὐλάκι

1. Βαθιὰ ταὐλάκια,
νὰ φουντώνουν καὶ τὰ στάχυα.
(Κα. 935).

Πρέπει νὰ ὀργώνεται βαθέως ἡ γῆ, διὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ σπορά· ἐν τροπικῇ δ' ἐννοίᾳ ἡ παροιμία σημαίνει ὅτι πρέπει νὰ ὑποβληθῇ εἰς γενναίας θυσίας ὁ ἐπιθυμῶν νὰ εὐδοκιμήσῃ ἡ ἐπιχείρησίς του·

Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ῥωμουν.** Aratura cu cât mai adânca este, cu atât mai mult ne foloshce = τὸ ὄργωμα ὅσο βαθύτερο εἶναι τόσο πλειότερο μᾶς ὠφελεῖ. (Zanne 425).—**Γερμαν.** Tiefer Pfluggang, lange Aehren = βαθὺ ὄργωμα, μακριὰ στάχυα (W. III, 1335)

2. Ταχιὰ ταχιὰ 'ς τὸν αὔλακα κι' ἀπονωρὶς 'ς τὸ στάβλο.
('Ανατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Πρβλ. δουλειὰ 7. 65. Ὅτι ὁ ζευγηλάτης λίαν πρωΐ πρέπει νὰ ὁδηγῇ τοὺς βόας εἰς ἀροτρίασιν τοῦ ἀγροῦ καὶ ἐνωρὶς εἰς τὴν φάτνην·

αὐλὴ

1. Λεμονιὰ μέσ' 'ς τὴν αὐλή μου κι' ἂν ἀνθήσῃ μὴν ἀνθήσῃ.
(Βερ. 78, 3. — Β. 148, 22).

Δι' ἄλλης μεταφορᾶς ἡ αὐτὴ ἔννοια καὶ ἐν λ. ἄσπρος 7.

αὐξαίνω

1. Ἀξαίνει ὁ γάιδαρος, κονταίνει τὸ σαμάρι.
(Β. 22, 278 ["Αξην' ὁ γ., ἐκόντην' ἡ σαμάρα.] — Κα. 508. – Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [τὸ σ. του.]).

Βλ. μεγαλώνω 2-5. 7-9, τρανώνω 1. Ἐπὶ παιδίων φορούντων ἐνδύματα στενὰ καὶ κοντά, διὰ τὴν αὔξησιν τοῦ σώματός των μὴ προσαρμοζόμενα πλέον εἰς αὐτό. Ἀπαράλλακτος ἡ **Ῥωμουν.** S'a marit magarul, s'a micshorat samarul = μεγάλωσεν ὁ γάιδαρος, ἐκόντηνε τὸ σαμάρι. (Zanne 2083).

2. Ὅσο κι' ἂν ἀξαίνει τὸ ντζαμί, ὁ χόντζας δὲν ἀξαίνει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ ἀμβλύνων, τῶν ὁποίων δὲν ἀναπτύσσεται ἡ νοημοσύνη προϊούσης τῆς ἡλικίας· καὶ ἐπὶ ἀπαιδεύτων πλουτησάντων, μὴ μεταβαλόντων δὲ τρόπους τοῦ βίου καὶ μὴ μορφωθέντων.

3. Ὅσο μένει τὸ δενδρί, ἡ ρίζα του ἀξαίνει.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ὅσον πλειότερον χρόνον ἐπιμένει τις εἴς τι ἐπιτήδευμα, τόσον

μᾶλλον εὐδοκιμεῖ, καὶ ὁ ἐπὶ μακρὸν παραμένων ἔν τινι θέσει γίνεται μόνιμος.

4. Ὅσο μένει τὸ δενδρί, τόσο ἀξαίνει ὁ ἥσκιος του.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

5. Τὸ δένδρο ὅσο ἀξαίνει,
ὁ ἥσκιος του πλαταίνει.

(Βλ. Κατζιούλ. 662. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 184 [ὅσ' ἀξ. τόσο πλ. ὁ ἥσκιος του.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1909).

Βλ. τὴν προηγουμένην, μεγαλώνω 6. Ὅτι οἱ ἐνάρετοι καὶ κοινωφελεῖς ἄνδρες καθ' ὅσον αὐξάνει ἡ δύναμις καὶ ὁ πλοῦτος αὐτῶν παρέχουσι γενναιότερον τὰς εὐεργεσίας. Παραπλήσιαι αἱ **Γερμαν.** Je höher Baum, je grösser Schatten = ὅσο ψηλότερο δέντρο, τόσο μεγαλύτερος ἥσκιος. (W. I, 279, 147). Hohe Bäume werfen lange Schatten = ψηλὰ δέντρα ἔχουν πλατὺν ἥσκιο (αὐτ. 136). Je gröder de Bom, je gröder de Woddel = ὅσο μεγαλύτερο τὸ δέντρο, τόσο μεγαλύτερη ἡ ῥίζα του (αὐτ. 143).

αὔριο

1. Ἄργιο θὰ ἰνῇ μπελλί,
γιὰ χοντρή ναι γιὰ λιανή.

(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 316, 45).

Πρβλ. αὐγὴ 1. Αὔριον θὰ γίνῃ φανερὸν ἂν εἶναι παχεῖα ἢ ἰσχνή. Θὰ ἴδωμεν μετ' ὀλίγον ὁποία τις εἶναι ἡ νύμφη, ὅταν θὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χωρίον. Ἐπὶ ζητημάτων ἀμφιλεγομένων, ἅτινα πρόκειται ταχέως νὰ διευκρινηθῶσιν.

2. Αὔρι' θὰ τὸ δείξ'
ποιανοῦ μάννα θὰ λείψ'.

(Θράκης. Θρακ. ἐπετηρ. 1897 σ. 232).

Βλ. αὐγὴ 2.

3. Αὔριο ἔχει ὁ θεός.

(Κοινή).

Βλ. θεὸς 90. Οὕτω λέγουσιν οἱ ἀναβάλλοντες τὴν ἀπόφασιν περὶ δυσχεροῦς ζητήματος ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὅτι διὰ τῆς παρελεύσεως χρόνου τινὸς θὰ ἐξομαλισθῶσιν αἱ δυσκολίαι· ἐπίσης καὶ οἱ μὴ μεριμνῶντες περὶ τοῦ μέλλοντος, ἀλλὰ δαπανῶντες πᾶν ὅ τι ἔχουσιν πρὸς πλήρωσιν τῆς παρούσης ἀνάγκης. Εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸ εὐαγγελικὸν παράγγελμα: «Μὴ μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς». (Ματθ. ς', 34). Ὁμοία ἡ **Ἰταλ.** Pensa pri ogi, chi pri dumani cci pensa Diu=φρόντισε γιὰ σήμερα, γιατὶ γι' αὔριο φροντίζει ὁ θεὸς (σικελ. Pitrè II, 146).

4. Αὔριο κλαῖνε.

(Πτζ. 222, 114. — Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 293. — Δημητσάνης παρὰ Κ. Κασιμάτη. — Γκορίτσᾶς Λακεδαίμονος παρὰ Α. Βολιανίτου).

Πρβλ. αὐγὴ 2. Συγκεκαλυμμένη ἀπειλὴ μελλούσης βεβαίας καὶ ταχείας τιμωρίας. Ὁ μῦθος, ὅτι ἦταν ἕνας παπᾶς καὶ εἶχεν ἕνα ἀμπέλι, ποῦ πήγαινε ἡ ἀλεποὺ καὶ τοῦ ἔτρωγε τὰ σταφύλια. Μὲ τὰ πολλὰ ἀποφάσισε νὰ βάλῃ δόκανο νὰ τὴν πιάσῃ. Ἐκεῖ ποῦ τό στηνε, περνᾷ ἡ ἀλεπού, καὶ τὸν ῥωτᾷ, ἔτσι ψευδὰ καθὼς συνειθίζει νὰ μιλῇ· «Τί χώνεις αὐτοῦ, μπάλμπα παπᾶ; — Εἶναι ἕνα παιδάκι πεθαμένο, εἶπε ὁ παπᾶς, κ' ἦρθα ἐδῶ νὰ τὸ θάψω. — Τὸ κακόμοιλο! λέει ἡ ἀλεπού· καὶ γιατὶ δὲν κλαῖνε; — Αὔριο κλαῖνε» τῆς λέει ὁ παπᾶς. Τότε ἔφυγε ἡ ἀλεπού, καὶ ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ της· «Τὸ βλάδυ πάω ἐγώ, τὸ ξεχώνω καὶ τὸ τλώω». Γύρισε τὸ λοιπὸν τὸ βράδυ, κ' ἐκεῖ ποῦ ἔσκαφε νὰ βρῇ τὸ παιδὶ τὴν ἔπιασε ὁ δόκανος. Ἦρθε τὴν ἄλλη ἡμέρα τὸ πρωῒ ὁ παπᾶς, βρίσκει τὴν ἀλεποὺ πιασμένη καὶ ἀρχίζει νὰ τὴν πελεκάῃ. Ἡ ἀλεποὺ γιὰ νὰ τὴν ἀφήσῃ ὁ παπᾶς τοῦ λέει· «Ἔτσι μᾶς ἔκανε κι' ὁ μακαλίτης ὁ πατέλας μου, σὰν ἐκάναμε κἀμμιὰ ἀτατσία· μᾶς ἔπιανε, μᾶς ἔδερνε κ' ὕστερα μᾶς ἄφινε. — Ἐγὼ ὅμως δὲ θὰ κάμω σὰν τὸ μακαρίτη τὸν πατέρα σου, τῆς ἀποκρίνεται ὁ παπᾶς, μόν' θὰ πάρω τὸ τομάρι σου νὰ τὸ πάω 'ς τὸ παζάρι. Δὲ σοῦ τό λεγα, κυρὰ Μαριά, πῶς αὔριο κλαῖνε;» (Πελοποννήσου. Πρβλ. Πτζ. σ. 359. Λελέκ. Ἐπιδ. σ. 292 - 3).

5. Αὔριο λούζουν τὸ γαμπρὸ καὶ τραγουδοῦν τὴ νύφη.
(Κυνουρίας παρὰ Λ. Κωνσταντοπούλου)

Αὔριον δηλ. εἶναι ἡ παρασκευὴ τοῦ γάμου. Μεταφορικῶς ἐπὶ προαγγελίας μελλόντων δεινῶν.

6. Ἐκειὸς ποῦ ναι σήμερα δὲν εἶν' αὔριο.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. σήμερα 7.

7. Κι' αὔριο ἡμέρα εἶναι.
(Κοινή).

Πρβλ. ἀρ. 12. Οὕτω λέγουσιν οἱ ἀναβάλλοντες τὴν περάτωσιν ἔργου εἰς τὴν αὔριον, εἴτε ἐκ ῥᾳθυμίας εἴτε ἐξ ἐπιθυμίας πρὸς τελειοτέραν ἀπεργασίαν αὐτοῦ. — Παραπλησία ἡ γνωστὴ ῥῆσις τοῦ Λακεδαιμονίου Ἀρχίου: «Ἐν ἀοῖ τὰ σπουδαῖα» (Κῶδ. Κοϊσλιν. 182 σ. 137 β Gaisford. Append. prov. 168), ἢ ὡς παρὰ Πλουτάρχῳ φέρεται: «εἰς αὔριον τὰ σπουδαῖα» (Πελοπίδ. 10 περὶ τοῦ Σωκράτ. δαιμον. 30 σ. 596 f Συμποσ. προβλ. Α΄, γ΄, 5 σ. 619 e)· ἣν ὁ Κορνήλιος Νέπως (Pelop. 3, 2) μεταφράζει: in crastino differo res serias. Πρβλ. Plaut. Poenul. 499: Res serias | omnis extollo ex hoc die in alium diem. — Ὅμοιαι παροιμίαι: **Γαλλ.** A demain les affaires, demain il fera jour. (W. III, 728, 17). — **Ὁλλανδ.** Morgen komt er weêr een dag = αὔριο ἔρχεται πάλι ἡμέρα (αὐτ.). — **Γερμαν.** Morgen ist auch wieder ein Tag = καὶ αὔριο εἶναι πάλι ἡμέρα (αὐτ. Βλ. καὶ ἀρ. 15 16. 18. 727, 4). Heut vnd morgen ist auch ein Tag = σήμερα καὶ αὔριο εἶναι ἐπίσης ἡμέρα. (W. II, 635, 39).

8. Ὅ τ' ἔεις γιὰ σήμερα μὴν τ' ἀφίνῃς γι' αὔριου· τὰ μή σε μέλι μὴ ῥουτᾷς· κινούργιουν δρόμου μὴμ πιάνις.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 12. Τὰ λοιπὰ παραγγέλματα ἐμφαίνουσιν ὅτι ἡ παροιμία εἶναι ἐκ τῶν παρενειρομένων εἰς τὰ παραμύθια, περὶ τῆς κυρώσεως τριῶν σοφῶν νουθεσιῶν (βλ. περὶ τούτων λ. ῥωτῶ 63).

9. Ὅ τ' πουρεῖς νὰ κάνῃς σήμερα μὴ τ' ἀφίνῃς γι' αὔριου.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 12.

10. Σπόφσε, γάδαρο, σήμερο, ττὶ αὔρι σοῦ φέρρω χόρτο.
(Ῥοχουδίου Καλαβρίας. Mor. 95,119).

Βλ. κάθομαι 25.

11. Τί βαίνεις, τί φορεῖς, αὔριο φαίνεται.
(Ἀδριανουπόλεως παρὰ τοῦ ῥαββὶ Α. Δανών).

Πρβλ. ἀρ. 1, αὐγὴ 1. Ταχέως θὰ διευκρινηθῶσι τὰ πράγματα· θὰ φανοῦν ὁποῖα εἶναι τὰ ἐνδύματά σου, ἅτινα ἀδυνατοῦμεν νὰ διακρίνωμεν τὴν νύκτα.

12. Τὸ θὲς νὰ κάμῃς σήμερο γιὰ αὔριο μὴ τ' ἀφίνῃς.
(Ζακύνθου παρὰ τοῦ λόρδου Γκυίλφορδ).

Βλ. ἀρ. 8. 9. 13, δουλειὰ 72. 81. 82, πρβλ. ἀρ. 7, δουλειὰ 6. 61. 77. 83. 85. 86. Ὁμοίως εἶπε καὶ ὁ Ἡσίοδος (Ἔργ. 410): «Μηδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὔριον ἔς θ' ἔννηφιν». Εἶναι δ' ἡ γνώμη κοινοτάτη καὶ εἰς ἄλλους λαούς, πολλαχῶς ἐπαναλαμβανομένη ἐν παροιμίαις αὐτῶν: **Ἰταλ.** Quello che puoi far oggi non differirlo a domani = ὅτι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα νὰ μὴν τὸ ἀναβάλλῃς γι' αὔριο Giani 628). Fare oggi quel che s'ha a far domani = νὰ κάμῃς σήμερα κεῖνο ποῦ ἔχεις νὰ κάμῃς αὔριο (τοσκαν. Giusti 280). Zoccu pô' fari oggi, 'un lu fari dumani = κεῖνο ποῦ μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα νὰ μὴν τὸ κάμῃς αὔριο (σικελ. Pitrè III 389). Zoccu oj nun fai, dumani nun farrai = κεῖνο ποῦ σήμερα δὲν κάνεις, αὔριο δὲν θὰ κάμῃς (ἐπίσης αὐτ.). 'Mpara oj, chi s'aspetti a dumani nenti 'mparirai = μάθαινε σήμερα, κεῖνος ποῦ περιμένει γι' αὔριο τίποτα δὲν θὰ μάθῃ (ἐπίσης αὐτ.). Quell che te podet fa denter d'incœu, stiraccia minga a fall fira doman = ὅ τι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα, μὴ ἀναβάλλῃς νὰ κάμῃς ὡς αὔριο (λομβαρδ. D. I, 731).— **Γαλλ.** Ce qu'on peut aujourd' hui ne faut attendre à demain (Leroux I, 105). Ce qu'au-

[ourd'huy tu peux faire au lendemain ne diffère (αὐτ. II, 258). Ce que tu peux faire au matin n'attens vespres ne lendemain (αὐτ. Παραλλαγὴν ταύτης βλ. ἐν σ. 352). Il ne faut jamais remettre la partie au lendemain (W. II, 638, 123). Tout ce qui peut être fait un autre jour, le peut être aujourd'hui (αὐτ.) Ne renvoie pas au lendemain ce qui peut être fait aujourd'hui (αὐτ. III, 727, 8). Ne remettez jamais au lendemain ce que vous pouvez faire le jour même (D. II σ. 477. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. I, 731). — **Ἱσπαν.** Lo que has de hazer, no digas cras, pon la mano y haz = κεῖνο πῶχεις νὰ κάνῃς μὴ λὲς αὔριο, βάλε τὸ χέρι καὶ κάμε. (D. I, 731). — **Ῥωμουν.** Ce potsi face asta-dhi nu lasâ pe mâne = ὅ τι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα μὴν ἀφίνῃς γι' αὔριο (Zanne 49). Lucrul de adhi nu'l lasà pentru mâine = τὴ σημερινὴ δουλειὰ μὴν τὴν ἀφίνῃς ὡς αὔριο (αὐτ. μετὰ πολλῶν παραλλαγῶν). Lucrul de sera nu 'l lasa pentru diminétsa = τὴ βραδινὴ δουλειὰ μὴν τὴν ἀφίνῃς ὡς τὸ πρωΐ (αὐτ. 254 μετὰ παραλλαγῆς). — **Κουτσοβλ.** Lucrul de azi nu 'l lasa tri mâne = τὴ σημερινὴ δουλειὰ μὴν τὴν ἀφίνῃς γι' αὔριο (αὐτ. 49). — **Ἀγγλ.** Some work in the morning may trimly be done, that all the day after may hardly be won = πολλαῖς δουλειαῖς μποροῦν νὰ γίνουν ἐξαίρετα τὸ πρωΐ, ποῦ ὅλη τὴν ἄλλην ἡμέρα δύσκολα μποροῦν νὰ πιτύχουν. (D. II, σ. 477). — **Σουηδ.** Upbskjut aldrig till i morgon, hvad du kan göra i dag = μὴν ἀναβάλλῃς ποτὲ ὡς αὔριο ὅ τι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα (D. I, 731) — **Ὁλλανδ.** Stel niet tot morgen uit, wat gij heden doen kunt = μὴν ἀναβάλλῃς γι' αὔριο, ὅ τι σήμερα μπορεῖς νὰ κάμῃς (W. III, 727, 8). — **Γερμαν.** Was du heute thun kannst, verschiebe nicht auf morgen = ὅτι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα, μὴν ἀναβάλλῃς γι' αὔριο. (W. II, 638, 123. Βλ. καὶ 130 III 1727, 8. IV, 1177, 270. 1580, 1). Auf morgen spare nicht, was du heute thun kannst = γι' αὔριο μὴ φύλαγε ὅ τι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα. (αὐτ. III, 727, 1. Βλ. αὐτ. 728, 28. IV, 654, 36). Morgen, morgen, nur nicht heute, sprechen alle trägen Leute = αὔριο, αὔριο, καὶ μὴ σήμερα λέγουν

ὅλοι οἱ ἀκαμάταις. (W. III, 728, 23). Was du kannst am Abend thun, lass nicht bis zum Morgen ruhn = ὅ τι μπορεῖς νὰ κάνῃς τὸ βράδυ, μὴν ἀφίνῃς νὰ μένῃ ὡς τὸ πρωΐ (W. I, 8, 42). Wer die Arbeit auf morgen verschiebt, verderbt die Wirthschaft = ὅποιος ἀναβάλλει γι' αὔριο τὴ δουλειὰ χαλᾷ τὸ νοικοκυρειό. (W. V, 796, 297). — **'Αρμεν.** Ὅ τι μπορεῖς νὰ κάμῃς σήμερα μὴν τ' ἀφίνῃς γι' αὔριον (Ausland 1871 σ. 404). — **'Αραβ.** Μὴν ἀναβάλλῃς τὴ δουλειὰ τῆς σημερινῆς ἡμέρας γιὰ τὴν αὐρινὴ (Burckhardt 597 παρὰ W. IV, 1580, 2).

13. Τὸ σημερινὸν μὴ τ' ἀφίνῃς αὔριον.

(Κοραῆ Πλουτάρχ. τ. Α' σ. 30 [σ. ἔργον αὔριον μὴν ἀ.] — Κοραῆ Ἄτ. τ. Β' σ. 43. — Κρήτης Μελαιν. σ. 33 [ἔργον αὔ. μὴν ἀ.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

αὐτὶ

1. Ἀπὸ ταὐτὶ καὶ 'ς τὸ δάσκαλο.

(Κοινοτάτη.—Κ. δ', 4 [τὸ αὐ. κ' εἰς τὸν] — Μα. 11 [τ' ωὐτὶ καὶ εἰς τὸν δάσκαλον.] Νε. 12, 81 [τὸ αὐ. κ' εἰς τὸν διδάσκαλον.] — Β[1]. 13, 148. — Ἠπείρου. Ἀρ. 128 [ταὐ. 'ς τὸν δ.] — Β. 27, 347. — Κα. 623. — Κρήτης. Φρ. 105 ['Αποὺ ταὐ. κ' εἰς] — Λελέκ. Ἐπιδ. 232, 3. — Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 184, 69. — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 101. — Βλάχου Λεξ. λ. αὐτὶ [καὶ εἰς τὸν δάσκαλον.] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1196, 171. — Σινασσοῦ. Ἀργέλαος 173 ['Ας ταὐ. καὶ 'ς τὸν δ.] — Κρήτης παρὰ Γ. Ἰακ. Καλαϊσάκη ['Αποὺ ταὐ. κ' εἰς] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη ['Απὶ ταὐ. τσὶ 'ς τοὺ δάσκαλου.] — Μεγίστης παρ' Ἀχ. Διαμαντάρα ['Αποὺ – τσαὶ] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Πὲ τὸ φτὶ καὶ]).

Ἐπὶ ἀμέσου καὶ ταχείας ἐνεργείας· ἰδίως ἐπὶ ἐγκαίρου τιμωρίας πταίσματος ἢ καὶ μείζονος ἐγκλήματος· καὶ ἐπὶ εὐχερῶς ἐκτελουμένου ἔργου· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ ἀνακοινώσεως μυστικοῦ. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ δυστρόπων παίδων, οὓς βίᾳ ἄγουσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἕλκοντες ἀπὸ τοῦ ὠτός.

2. Ἀπὸ τὸ ἕνα αὐτὶ βάλε,
καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο βγάλε.

(Μα. 11 [ἔ. τωὐτὶ] — Κα. 669 [τό να αὐ. τὰ βάνω — τἄλλ' αὐτὶ τὰ βγάνω.] — Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1197, 182 [ὁμ.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

3. Ἀπὸ τό 'ν' αὐτὶ μπαίνει,
καὶ ἀπὸ τἆλλο βγαίνει.

(Κοραῆ, Πλούταρχ. Γ', σ. μδ' [Ἀπὸ τὸ ἓν αὐτίον ἐμβαίνουν, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἐκβαίνουν τὰ λόγια.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 143 [Ἀ. τὸ ἓν αὐ. μοῦ μπ.] — Β. 29, 379. — Κα. 669 [αὐ. μου μοῦ μπαίνουν καὶ ἀπὸ τἆ. αὐτὶ μοῦ βγαίνουν.] — Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΗ', 187, 106 [ταὐτὶ μπαίνουν — βγαίνουν.] — Σινασσοῦ. Ἀργέλαος 173 [Ἀς τό να ταὐτὶ μπαίνουν κι' ἀς τἆ. βγαίνουν.] — Πελοποννήσου. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [Ἀπ' τό να ταὐ. μπαίνῃ, 'ς τἄλλου βγαίνῃ.]).

Βλ. ἀρ. 2. 3α. 44, βγαίνω 3. 5. Ἐννοεῖται ὁ λόγος ἢ τὰ λόγια. Ἐπὶ τῶν μὴ ὑπακουόντων εἰς συμβουλὰς συνετάς, καὶ ἐπὶ τῶν μὴ προσεχόντων εἰς λόγους ἀναξίους προσοχῆς· ἐνίοτε δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἀσθενῆ τὴν μνήμην καὶ λησμονούντων ὅσα ἤκουσαν. — Οὕτως εἶπε καὶ ὁ Ἀρισταίνετος (Α', 24): «τὰ δὲ πολλὰ τῶν λεχθέντων τῷ μὲν δεξιῷ τοῖν ὤτοιν ἠκροασάμην, θατέρου δὲ παραχρῆμα ἐξερρύη». — Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Per un orecchio entra, per l'altro esce = ἀπὸ ἕν' αὐτὶ μπαίνει, ἀπὸ τἆλλο βγαίνει (W. III, 1127, 83). Dentro da un'orecchia e fuori dall'altra = μέσα 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ ἔξω ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.). Per un orecchio si senta, e per l'altro si lenta = μὲ ἕν' αὐτὶ ἀκούγεται καὶ ἀπὸ τἆλλο φεύγει (κορσικ. D. II, 205). I parol van denter d'on oregia e van föra de l'altra = τὰ λόγια μπαίνουν 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ βγαίνουν ἀπὸ τἆλλο (λομβαρδ. αὐτ.). — **Γαλλ.** Cela lui entre par une oreille et lui sort par l'autre (Littré λ. oreille 2). Houter po n'oreie et rouvî po l'aute = ν' ἀκούῃ μ' ἕν' αὐτὶ καὶ νὰ λησμονῇ μὲ τὸ ἄλλο (οὐαλων. D. II, 205). Intro per uno oureillo, et souerte per l'autro = μπαίνει 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ βγαίνει ἀπὸ τἆλλο (νεοπροβηγκ. αὐτ.). — **Πορτογαλ.** Entrar por hum ouvido, e sahir pello outro = ὁμ. (W. III, 1128, 83). — **Ῥωμουν.** Pe-o ureche intra shi pe alta ese = ἀπὸ ἕν' αὐτὶ μπαίνει κι' ἀπὸ τἆλλο βγαίνει (Zanne 4755 μετὰ παραλλαγῶν). — **Ἀγγλ.** In at one ear and out at the other = μέσα 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ ἔξω ἀπὸ τἆλλο (D. II, 205 μετὰ παραλλαγῆς). — **Ἰσλανδ.** Jeg læt það inn um annað en út um annað = τὸ μπάζω 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ τὸ βγάζω ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.). Dárar láta orð gánga innum eitt eyrað og útum annað = οἱ τρελλοὶ μπά-

ζουν τὰ λόγια 'ς τό 'ν' αὐτὶ καὶ τὰ βγάζουν ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.).—**Δαν.** Daare lader ord gange indad et øre, og ud af det andet=ὁμ. (W.III, 885, 183). At lade Noget gaae ind ad det ene, og ud af det andet øre=τὸ μπάζουν 'ς τό να, καὶ τὸ βγάζουν ἀπὸ τἆλλο αὐτί (D. II, 205. Βλ. καὶ σ. 497).—**Νορβηγ.** Dat gjeng inn um dat eine øyrat og ut um dat andere=μπῆκε 'ς ἓν αὐτὶ καὶ βγῆκε ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.).—**Σουηδ.** Man kan låta det gå in genom det ena örat och ut genom det andra=μποροῦν νὰ τ'ἀφησουν νά μπῃ 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ νά βγῃ ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.).—**Φρεισική.** Ik lêt-t det ian Uar iin an-t ööler weller üütj gung=τἀφίνω νά μπῃ 'ς ἕν' αὐτὶ καὶ νά βγῃ ἀπὸ τἆλλο (αὐτ.).—**Ὁλλανδ.** 't Een oor in en 't ander uit='ς τὸ 'ν' αὐτὶ μέσα καὶ ἀπ' τἆλλο ἔξω (αὐτ.).—**Γερμαν.** Zu einem Ohr hinein, zum andern wieder heraus='ς ἕν' αὐτὶ μέσα κι' ἀπὸ τἆλλο πάλι ἔξω. (D. II, 205 μετὰ παραλλαγῶν αὐτ. καὶ σ. 497 καὶ παρὰ W. III, 885, 183. 1127, 82. 83. 1136, 291).—**Ῥωσ.** Ἐ τό 'ν' αὐτὶ μπαίνει, ἀπὸ τἆλλο βγαίνει (Dal I, 173).

3α. Ἀς τ' ἕναν τωτίν ἀτ' βάλλ' κὶ ἀς τἆλλο βγάλλ'.
(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 25, 44).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3β. Ἀς τὸ στόμα τ' τὰ βγαίνουν τάτιά τ' δὲν τ' ἀκοῦν.
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 172).

Τὰ ἐξερχόμενα ἐκ τοῦ στόματός του δὲν τ' ἀκούουν τὰ ὦτά του. Ἐπὶ τῶν ἀσύνετα λαλούντων.

4. Ἀστρακιὰ καὶ νεροχύτης ταὐτιά σου.
(Χίου. Κοραῆ Πλούταρχ. τ. Γ' σ. μβ' [Ὀστρακιὰ] καὶ Β. 29, 380).

Βλ. ἀρ. 44. Ἐννοεῖται, ἃς γίνουν. Ἀστρακιὰ (ἐκ τοῦ ὄστρακον), τὸ ἀλλαχοῦ δῶμα ἢ ταρράτσα (ἰταλ. terrazza). Ὁμοία τὴν ἔννοιαν πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 3. «Ἡ χρῆσίς της εἶναι μάλιστα, ὅταν παρηγορῇ τίς τινα ἀδίκως ὀνειδιζόμενον ἢ κακολογούμενον, ὡς καὶ νὰ ἔλεγεν εἰς αὐτόν, Οἱ ὀνειδισμοὶ ἃς μὴν εἰσέρχωνται εἰς τὴν ψυχήν σου, ἀλλ' ἐμβαίνοντες εἰς τὸ ἓν αὐτίον, ἃς ῥέωσιν ἀπὸ τἆλλο, ὡς ῥέει ἀπὸ τὴν ὀστρακιὰν τὸ νερὸν διὰ τοῦ νεροχύτου» (Κοραῆς).

5. Αὐτιὰ ἔχει καὶ δὲν ἀκούει, μάτια ἔχει καὶ δὲν βλέπει.
(Ἀθηνῶν).

Βλ. μάτι 65. Κατὰ τὸ γραφικὸν ῥητόν: «Ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε» (Μάρκ. η', 18. Βλ. καὶ Ἡσ. ς', 9. κθ', 10. Ματθ. ιγ', 14. Μάρκ. δ', 12. Λουκ. η', 10. Ἰωάνν. ιβ', 40. Πράξ. κη', 26. πρὸς Ῥωμ. θ', 8). Ἔπαινος δῆθεν τῆς αἰδημοσύνης καὶ τῆς σωφροσύνης νεανίου ἢ κόρης· ἀλλ' ἡ χρῆσις εἰρωνική, ἐπὶ μωρῶν. — Βλ. τὰ ἐν λ. μάτι 65 παράλληλα.

6. Δὲν ἱδρώνει ταὐτί μου ἀπὸ τέτοια.
(Κοινή. — Λακκοδικίων Μακεδονίας. Γυύσιος 103 [ταὐτί τ']).

Πρβλ. ἀρ. 8. Ὁ ἱδρὼς τῶν ὤτων, κατὰ τὴν δημώδη δοξασίαν, εἶναι ἔνδειξις μεγίστου φόβου. Ὁμοίως λέγουσι καὶ οἱ Ῥωμοῦνοι. A'i asudà urechia pentru ce-va = τοῦ ἱδρώνουν ταὐτιὰ γι' αὐτὰ (Zanne 4768).

7. Δὲν μπορῶ νὰ ξύσω ταὐτί μου.
(Κοινή).

Παροιμιώδης φράσις πρὸς ὑπερβολικωτέραν δήλωσιν πολλῆς ἀσχολίας· ἢ πρὸς δήλωσιν παντελῶς ἀσημάντου πράξεως. Εἶναι δ' ἡ φράσις ἀρχαία, εὑρισκομένη παρὰ Λουκιανῷ (Δὶς κατηγορ. 1 σ. 791): «οὐδ' ὅσον κνήσασθαι τὸ οὖς, φασί, σχολὴν ἄγων», παραληφθεῖσα δ' ἐκ τούτου ὑπὸ τῶν παροιμιογράφων (Μακάρ. 559. Ἀποστόλ. 1268α)· ἦτο δ' ἴσως ἐν χρήσει καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς, ὡς μαρτυρεῖ τὸ τοῦ Ψελλοῦ (ἐν Σάθα ΜΒ. τ. Ε' σ. 249): «ὑπερπληθὴς ἡ ταλαιπωρία καὶ ἡ πρὸς τὸ γράφειν σύνεσις, ὡς μήτε τὸ οὖς κνᾶν δύνασθαι, τοῦτο δὴ τὸ λεγόμενον». Ὁμοία ἡ Γερμαν. Er hat nicht so viel Zeit, sich hinter den Ohren zu kratzen = δὲν ἔχει καιρὸ νὰ ξύσῃ ταὐτί του (W. V, 558, 817).

8. Δὲν τοῦ στρίζει ταὐτί.
(Ἠπείρου Ἀρ. 175, 9. — Β. 59, 93 [τρύζει] — Ἠπείρου ΚΠ. ΙΔ', 231 [Δὲ μοῦ στρίζ'] Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Πρβλ ἀρ. 6. 42. Στρίζω (τρίζω) ἔχει καὶ τὴν σημασίαν τοῦ βομβεῖν· τὸ αὐτὸ λέγεται συνηθέστερον βουύζω, καὶ ἡ φράσις «βουύζουν ταὐτιά μου». Ὁ βόμβος τῶν ὤτων ὁ μὴ προερχόμενος ἐξ αἰ-

τίας ἐξωτερικῆς θεωρεῖται κατὰ τὴν δοξασίαν, εἰς ἣν ἡ προκειμένη παροιμία ἀναφέρεται, ὡς ἀπαίσιόν τι ἄκουσμα προμηνύων. Ὅθεν ἡ ἔννοια τῆς παροιμίας εἶναι ὅτι ὁ λέγων οὐδὲν τοιοῦτο φοβεῖται, διότι τὰ ὦτά του δὲν βομβοῦσιν· ὑπεμφαίνεται δ' οὕτω, ὅτι περιφρονεῖ τὰς ἀπειλὰς καὶ δὲν πτοεῖται πρὸς τοὺς κινδύνους, βέβαιος ὢν ὅτι θὰ τοὺς ὑπερνικήσῃ.

Ὁ βόμβος τῶν ὠτίων εἶναι ἐκ τῶν παλμικῶν οἰωνισμάτων, τῶν γνωστῶν μὲν καὶ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νῦν δὲ παγκοίνων. Ἀλλ' ἡ δοξασία ὅτι προμηνύει πάντοτε ἀπαίσια, παρ' ἡμῖν ἐκ μόνης τῆς προκειμένης παροιμίας συνάγεται. Ὡς περὶ ἀπαισίου ἐπίσης προμηνύματος ὁμιλεῖ ἀναφέρουσα τὸν βόμβον τῶν ὤτων παρ' Αἰσχύλῳ (Περσ. 605) ἡ Ἄτοσσα: «βοᾷ δ' ἐν ὠσὶ κέλαδος οὐ παιώνιος». Ἀπαίσιος θεωρεῖται ὁ τοιοῦτος βόμβος καὶ νῦν παρὰ τοῖς Νεαπολίταις τῆς Ἰταλίας (Archivio per lo studio d. tradiz. 1898 σ. 119), καὶ παρὰ τοῖς Γερμανοῖς ὡς ἀναφέρει παλαιοτέρα τις χειρόγραφος συλλογὴ (Grimm, D. Mythol.[4] τ. III σ. 417, 27). Συνήθως ὅμως ὁ βόμβος ὑποτίθεται ὅτι μηνύει λόγον περὶ τοῦ αἰσθανομένου αὐτόν, γινόμενον ἐν ἄλλῳ τόπῳ· (βλ. Βενετοκλέους Βραχ. παρατηρ. σ. 84 [Ρόδου]. ΖΑ. σ. 193 [Ἠπείρου]). Ἡ αὐτὴ πρόληψις ἐπεκράτει καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις (Λουκιαν. Ἑταιρ. διάλ. θ', 2 σ. 302. Ἀρισταινέτ. Ἐπιστ. Β', 13. Plin. N. H· 28, 21, 23. Γεωργ. Ἁμαρτωλ. Χρον. Β', ς', 10 σ. 53 Muralt)· νῦν δὲ παρὰ τοῖς Γάλλοις (Littré λ. oreille 2, tinter 6), ἐνιαχοῦ τῆς Ἰταλίας (Archiv. per lo stud. d. tradiz. 1898 σ 322) καὶ ἐν τῇ Κάτῳ Αὐστρίᾳ (Zeitschr. f. deutsch. Mythol. τ. IV σ. 30). Ὅπως διακρίνῃ ὁποῖός τις ὁ λόγος ὁ αἰσθανθεὶς αὐτὸν ἐν Λακκοβικίοις τῆς Μακεδονίας ἐρωτᾷ ἕνα τῶν παρατυχόντων «ποιὸ φτὶ μὲ βάζῃ;»· καὶ ἂν μὲν ἡ ἀπάντησις εἶναι ὀρθὴ θεωρεῖται ὡς σημεῖον ὅτι εὔφημος εἶναι ὁ γινόμενος λόγος, ἂν δὲ τοὐναντίον ὅτι κακός· ἂν δὲ συγχρόνως βομβῶσι τὰ ὦτα δύο ἢ πλειόνων ἐπὶ τῷ αὐτῷ εὑρισκομένων, σημαίνει τοῦτο ὅτι πάντες συγκατηγοροῦνταί που (κατ' ἀνακοίνωσιν Ι. Πρωΐου). Συνήθως ὅμως ὑποτίθεται ὅτι εὔφημος εἶναι ὁ λόγος ὅταν βομβῇ τὸ δεξιὸν οὖς, καὶ δυσφημία ὅταν τὸ ἀριστερόν· ἢ ὅτι τὸ ἄγγελμα ὅπερ μέλλει ν' ἀκούσῃ ὁ αἰσθανθεὶς τὸν βόμβον εἶναι ἀληθὲς ἐν τῇ πρώτῃ περιπτώσει, ψευδὲς δ' ἐν τῇ ἑτέρᾳ. (Ἡ

πρόληψις ἐπικρατεῖ πολλαχοῦ, ὡς ἐξ ἰδίων παρατηρήσεων γινώσκω· ἐπιμαρτυροῦσι δὲ τοῦτο περὶ μὲν τῶν Λακκοβικίων τῆς Μακεδονίας ὁ Γούσιος σ. 72, περὶ τῆς Ἠπείρου ὁ ΖΑ. σ. 14, περὶ Λέσβου οἱ Georgeakis et Pineau Folklore de Lesbos σ. 335). Ταῦτὰ πιστεύουσι καὶ οἱ Ἀλβανοὶ (Hahn I, 158), καὶ πλεῖστοι τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν: οἱ Γάλλοι (Nore, Coutumes etc. des provinces de France σ. 262. Rev. des trad. popul. τ. IX σ. 258), οἱ Ἰταλοὶ (Reinsberg-Düringsfeld Ethnolog. Curiositäten σ. 118. Pitrè ἐν Riv. Europea 1872 τ. II σ. 25. Rev. de l'hist. des religions 1898 τ. 37 σ. 459-460), οἱ Ἱσπανοὶ καὶ οἱ Πορτογάλοι (Cortils y Vieta Ethologia de Blanes σ. 72), οἱ Ὁλλανδοὶ (Wander III, 1129, 116. Rev. des trad. pop. τ. X σ 247) καὶ οἱ Γερμανοὶ (Grimm Deutsche Mythol. [4] τ. III σ. 437, 82. σ. 462, 802. Wander III, 1128, 97. 1129, 116).

Πάντως ὅμως δυσφορεῖ ὁ τὸν βόμβον αἰσθανόμενος καὶ πρὸς ἀποτροπὴν ἐνδεχομένου κακοῦ κροταλίζει τὸν ἀντίχειρα καὶ τὸν μέσον δάκτυλον τρὶς παρ' ἑκάτερον οὖς· παρομοία τις χειρονομία πρὸς σκοπὸν παραπλήσιον συνειθίζετο καὶ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων, οἵτινες πρὸς ἀποτροπὴν τῆς Νεμέσεως ἔψαυον διὰ τοῦ παραμέσου τὸ ὄπισθεν τοῦ δεξιοῦ ὠτὸς (Plin. N. H. 11, 251)· ἡ παρὰ Πλινίῳ ὀνομασία τοῦ μέρους τούτου τοῦ σώματος (Nemeseos locus) δεικνύει ὅτι ἡ συνήθεια ἦτο ἑλληνική. Τὸ κροτάλισμα τῶν δακτύλων ὡς ἀποτρόπαιον συνειθίζουσι καὶ οἱ νῦν Ἰνδοὶ (Ward Hindoos τ. I σ. 142).

8α. Εἶναι τοῦ φτιοῦ καμένος.

(Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

9*. « Ἔλα νὰ σὲ εἰπῶ εἰς τὸ ὀφτίν. — Ἐγὼ τοῦ ὠτίου καμένη εἶμαι ».

(Βυζαντινή. Κῶδ. Βουλισμᾶ 64 τ. Α' σ. 9 [εἰς τὸ ὠτίον] — Ἀθων. Δ' 60 τ. Α' σ. 49 [Ἐγὼ τοῦτο καλῶμεν οἶμαι. Ἀλλ' ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ φέρεται ὀρθότερον: Κἀγὼ τοῦ ὠτίου καόμεν' οἶμαι]).

Τὸ μὲν πρῶτον μέρος τῆς παροιμίας ὁμοιάζει πρὸς ῥῆσιν τοῦ Εὐριπίδου (Ἴων 1521) « Δεῦρ' ἔλθ', ἐς οὓς γὰρ τοὺς λόγους εἰπεῖν

θέλω», ἣν καὶ ὁ παροιμιογράφος Ἀποστόλιος (499 α) περιέλαβεν εἰς τὴν συλλογήν του· τὸ δὲ δεύτερον φέρεται καὶ νῦν ὡς παροιμιώδης φράσις (βλ. τὴν προηγουμένην), λεγομένη ἐπὶ τοῦ παθόντος δυστύχημά τι, ἰδίως ἐξ ἀνακοινώσεως ἀπορρήτων. Ἡ φράσις «λέγω κἄτι 'ς ταὐτὶ τοῦ ἄλλου» ἢ «τοῦ τὸ λέγω 'ς ταὐτὶ» (βλ. καὶ ἀρ. 25α. 48) σημαίνει τὴν ἀνακοίνωσιν ἀπορρήτων. Ἀπαραλλάκτως ἔλεγον καὶ οἱ ἀρχαῖοι εἰς οὓς λέγειν ἢ πρὸς οὓς λέγειν, εἰς οὓς πέμπειν μύθους ἢ αὐδᾶν λόγους, εἰς ὦτα φέρειν τι, πρὸς οὓς τινι κακολογεῖν κττ. (βλ. τὰς μαρτυρίας ἐν τοῖς λεξικοῖς)· καὶ λατινιστὶ in aurem dicere κττ. Καὶ αἱ νεώτεραι δὲ γλῶσσαι δι' ὁμοίων φράσεων δηλοῦσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, ὡς εἶναι φυσικόν, διότι ὁ ἀνακοινῶν τι ἀπόρρητον συνήθως ἵνα μὴ παρ' ἄλλων ἀκουσθῇ πλησιάζει πρὸ τὸ οὖς τοῦ ἀκούοντος, «ἄγχι σχὼν κεφαλήν, ἵνα μὴ πευθοίαθ' οἱ ἄλλοι», ὡς λέγει ὁ Ὅμηρος (Ὀδ. Α, 157. Δ, 70. Ρ, 592). Ὅθεν κατὰ ταῦτα ἡ παροιμία πιθανώτατα δηλοῖ ὅτι ἡ γνῶσις ἀπορρήτων δὲν εἶναι πάντοτε ἀκίνδυνος, καὶ ὁ πρόθυμον τείνων τὸ οὖς πρὸς ἀκρόασιν αὐτῶν ἐνδέχεται πολλὰς συμφορὰς νὰ ἐπισύρῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς του. Τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ἔχει καὶ ἡ ἐν λ. μυστικὸ 9 νεωτέρα παροιμία, ἥτις συνήθως λέγεται ὡς ἔμμεσος ἀποδοκιμασία τῶν ἀνακοινούντων εἰς τὸ οὖς ἀλλήλων ἀπόρρητα ἐνώπιον ἄλλων.

10. Ἔπιασα ταὐτί μου.

(Πᾷζ. 236, 277 καὶ 281, 807 [Πιάνει ταὐτί του.]).

Ὁ ἐκδότης σημειώνει ὅτι λέγεται ἐπὶ παραδόξων ὑπερβολῶν ἢ ἐπὶ ἐκπληκτικῶν πραγμάτων. Ἀλλὰ συνηθέστερον ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι διάφορος (βλ. ἀρ. 17).

11. Ἔρρηξε ταὐθιὰ 'ς τὸν ὦμο.

(Κρήτης. Φρ. 107 καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 38. Ἀπαράλλακτος μεταφορὰ παρὰ Πλάτωνι (Πολιτ. Ι' 613 c): «τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες».

12. Ἐτέντωσε ταὐτιά.

(Κοινοτάτη).

Πρβλ. ἀρ 41. 29. 30. 31. Ἔτεινε τὰ ὦτα ἵνα μετὰ πολλῆς προσοχῆς ἀκούσῃ. Ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν ἵππων καὶ ἄλλων ζώων, ἅτινα «τεντώνουν» ἤτοι ὀρθὰ ἱστᾶσι τὰ ὦτα, ἵνα κάλλιον ἀκούσωσιν. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον παροιμιακῶς: «Ὠσὶν ἑστῶσιν» (Διογενιαν. 774. Βι. 297. Κῶδ. Βοδλ. 955 Γρηγόρ. Κύπρ. 304. Λουγ. 242. Μακάρ. 795. Mant. prov. 251. Νικηφόρ. Χοῦμν. ἐπ. 153 ἐν Boissonade An. nov. 175)· πρβλ. Φιλοστράτ. Ἥρ. β΄, 14 σ. 687, 1: «ἐγώ σου ἀκούων τά τε ὦτα ἵστημι καὶ τὸν νοῦν ἐγρήγορα»· αὐτ. ιη΄, 19 σ 750, 1: «τὰ ὦτά μοι ἤγειρας καὶ ἄλλως ἑστηκότα πρὸς τοὺς σοὺς λόγους». Σχολ. Ἀριστείδ σ. 354 Frommel: «οὐχ ἑστῶσι τοῖς ὠσὶν ἀκούειν». Λουκιαν. Τίμ. 23: «ὄρθιον ἐφιστὰς τὸ οὖς» Ὁμοιοτέρα πρὸς τὴν δημώδη φράσιν ἡ παρ' Ἀριστοφ. Ἱππ. 1347 μεταφορά: «τὰ δ' ὦτά γ' ἄν σου νὴ Δί' ἐξεπετάννυντο ὥσπερ σκιάδειον»· πρβλ. καὶ Λουκιαν. πῶς δεῖ ἱστ. συγγρ 7. Π σ. 8: «ἤν — ἀναπετάσῃ τὰ ὦτα». Παρὰ Ῥωμαίοις: arrectis auribus. (βλ. τὰς μαρτυρίας παρὰ Otto 215). — **Γαλλ.** Dresser les oreilles. — **Ἰταλ.** Star cogli orecchi tesi. — **Γερμαν.** Die Ohren spitzen.

13. Ἔχει ὁ τοῖχος αὐτιὰ κ' οἱ λόγγοι μάτια.

(Ἑστία 1890 Α' σ. 171).

Ὅταν θέλωμεν νὰ εἴπωμεν ἢ νὰ πράξωμέν τι ἀπόρρητον εἶναι χρεία πολλῶν προφυλάξεων ὅπως μὴ ἀποκαλυφθῶμεν· διότι καὶ ἐν τόποις, οὓς ὑπολαμβάνομεν ἀσφαλεστάτους ἐνδέχεται νὰ μᾶς ἴδωσιν ἢ μᾶς ἀκούσωσιν· καὶ ἂν εἴπωμεν ἀπόρρητόν τι πρός τινα, εὑρισκόμενοι μόνοι ἐντὸς κεκλεισμένου δωματίου, δυνατὸν νὰ μᾶς ἀκούσωσι, καὶ ἂν πράξωμέν τι ἐντὸς ἐρήμου δάσους, δυνατὸν νὰ μᾶς ἴδωσιν. Ἡ παροιμία φέρεται ἐν πολλαῖς παραλλαγαῖς, ὧν τινες μνημονεύουσι καὶ ἄλλας περιπτώσεις ἀποκαλύψεως τῶν ἀπορρήτων. Δυνατὸν νὰ μᾶς ἴδωσιν ἐν τῷ ἀνοικτῷ πεδίῳ καὶ νὰ μᾶς ἀκούσωσιν ἐν τῷ δάσει, ἢ νὰ μᾶς ἴδωσι τὴν ἡμέραν καὶ νὰ μᾶς ἀκούσωσι τὴν νύκτα. Συνδυάζονται δὲ ταῦτα κατὰ διαφόρους τρόπους ἐν ταῖς παραλλαγαῖς τῆς παροιμίας· ἢ ἀναφέρεται ὁ τοῖχος καὶ οἱ λόγγοι ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ· ἢ οἱ τοῖχοι ἁπλῶς ἐν ταῖς πλείσταις (ἀρ. 18. 19. 23. 35. 37. 43)· ἢ ὁ τοῖχος καὶ ὁ κάμπος (ἀρ. 33. 36)· ἢ ὁ τοῖχος καὶ ὁ κόσμος (ἀρ.

36)· ἢ οἱ πύργοι (ἀρ. 24)· ἢ ὁ κάμπος καὶ ὁ λόγγος (ἀρ. 32. 34). ἢ ἡ γῆ (ἀρ. 14. 22)· ἢ ἡ νύχτα (ἀρ. 15. 43)· ἢ ἡ νύχτα καὶ ἡ ἡμέρα (ἀρ 14α. 16).

Διὰ τῶν αὐτῶν μεταφορῶν καὶ πολλῶν ἄλλων λαῶν αἱ παροιμίαι ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, καταγράφομεν δὲ παρ' ἑκάστην παραλλαγὴν τὰς συγγενεστέρας αὐτῇ ἀλλογλώσους. **Ἰταλ.** Li sipàli non hannu occhi e vidinu, li mura non hannu arichi e sèntunu = οἱ φράχταις δὲν ἔχουν μάτια καὶ βλέπουν, οἱ τοῖχοι δὲν ἔχουν αὐτιὰ καὶ ἀκούουν (σικελ. Pitrè IV, 165). Li mura (pirtusa) hannu l'occhi e li macchi hannu oricchi = οἱ τοῖχοι (οἱ τρύπαις) ἔχουν μάτια κ' οἱ λόγγοι ἔχουν αὐτιὰ (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Les muraies hoûtet et les bouhons louket (veyet) = οἱ τοῖχοι ἀκοῦν καὶ οἱ λόγγοι παραμονεύουν· ἤ, βλέπουν (οὐαλωνική, D I, 453). Les meurs pârlet et les hâies hoûtet = οἱ τοῖχοι μιλοῦν κ' οἱ φράχταις ἀκοῦν (ἐπίσης, αὐτ.). Darrè sègue ni paret nou digues lou tou secret = μήτε πίσω ἀπὸ βατουριὰ μήτ' ἀπὸ τοῖχο μὴ λὲς τὸ μυστικό σου (βεαρν., αὐτ.). Darrè plex, ni darrè sègue non digues paraule pègue = μήτε πίσω ἀπὸ φράχτη, μήτε πίσω ἀπὸ βατουριὰ νὰ μὴ λὲς μουρλόλογα (ἐπίσης, αὐτ.). — **Καταλαν.** Las matas tenen ulls y las pareds tenen orellas = τὰ χαμόκλαδα ἔχουν μάτια καὶ οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (αὐτ.). — **Ἱσπαν.** Tras pared, ni tras seto, no digas tu segreto = μήτε πίσω ἀπὸ τοῖχο, μήτε πίσω ἀπὸ φράχτη νὰ μὴ λὲς τὸ μυστικό σου (αὐτ.). Montes ven, paredes oyen = βουνὰ βλέπουν, τοῖχοι ἀκοῦν (αὐτ.). — **Πορτογαλ.** Montes vêm, paredes ouvem = ὁμ (αὐτ.). — **Ῥωμουν.** Padurele au urechi shi huditioshi paretsii de petra ochi au = οἱ λόγγοι ἔχουν αὐτιὰ καὶ οἱ πέτρινοι τοῖχοι 'ς τὴν ἄκρη τοῦ δρόμου ἔχουν μάτια (Zanne 940). — **Γερμαν.** D' Wänd händ Ohre und d' Stude-n Auge = οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ καὶ τὰ χαμόκλαδα μάτια (W. IV, 1777, 9). Die Wand hat Ohren, der Wald hat Augen = ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά, τὸ δάσος ἔχει μάτια (αὐτ. 12). Die Stauden haben Augen und die Wände haben Ohren = τὰ χαμόκλαδα ἔχουν μάτια κ' οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ

(αὐτ. 786, 6). Feldere hat Augen, Hecken hat Ohren = ὁ κάμπος ἔχει μάτια, ὁ φράχτης αὐτιὰ (D. I, 453).

14. Ἡ γῆ ἔχει αὐτία.
(Μα. 19).

Βλ. ἀρ. 22. 13. **Τουρκ.** Χ'ὲρ σαὶζ σαιιλεμὲκι γερύνῃ κουλαγὶ βὰρ = μὴ λὲς κάθε λόγο, γιατὶ ἡ γῆ ἔχει αὐτὶ (Osman. Sprichw· 448).

14α. Ἡ ἡμέρα ἔχει μάτια καὶ ἡ νύχτα αὐτιά.
(Μαντινείας. Ιπζ. 240, 325 [ν. ἔχει αὐ.] — Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Βλ. ἀρ. 15 16. 13, πρβλ. 43. Ἐν τῇ σιγῇ τῆς νυκτὸς ἀκούεται καὶ ὁ ἀσθενέστατος ἦχος, ἐν τῷ φωτὶ τῆς ἡμέρας φαίνεται πᾶσα πρᾶξις. Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** De note, parla pian, e de zorno, vardite atorno = τὴ νύχτα μίλα σιγὰ καὶ τὴν ἡμέρα κύττα γύρω σου (βενετ. D. I, 453). De nòt parla pià, del dè vardet in drè = ὁμ. (λομβαρδ. αὐτ.) — **Ἀγγλ.** The day hes eyne, the night hes ears = ἡ ἡμέρα ἔχει μάτια, ἡ νύχτα ἔχει αὐτιὰ (σκωτ· αὐτ.) — **Γερμαν.** Der Tag hat Augen, die Nacht hat Ohren = ὁμ. (W. IV, 996, 120). — **Ἑβραϊκὴ** γνώμη: Ὅταν μιλῇς τὴν νύχτα, χαμήλωνε τὴ φωνή σου· ὅταν μιλῇς τὴν ἡμέρα, κύττα γύρω σου (Dukes Rabbinische Blumenlese παρὰ W. IV, 1767, 9).

15. Ἡ νύχτα ἔχει αὐτιά.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

16. Ἡ νύχτα ἔχει αὐτιά, κ' ἡ ἡμέρα μάτια.
(Βερ. 74, 29. — Β. 102, 156. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη. — Πάρου παρὰ Φ. Σαρρῆ).

Βλ. ἀρ. 14α.

17. Θὰ πιάσῃ ταὐτιά του μὲ τὰ δύο χέρια του.
(Τριπόλεως παρὰ Ἀλ. Κούμανη).

Βλ. ἀρ. 10. 36α. Ἐπὶ τῶν ἀναλαμβανόντων ἐπιχείρησιν, ἐξ ἧς ἀσφαλῶς προβλέπεται ὅτι θὰ ζημιωθῶσιν. Ἐκ μεταφορᾶς ἀπὸ τῶν φρασσόντων διὰ τῶν χειρῶν τὰ ὦτα, ὅπως μὴ ἀκούσωσι τὸν κρότον

συντριβομένων σκευῶν ἢ κρημνιζομένων οἰκοδομημάτων. Λέγουσι καὶ «Κλεῖσ' ταὐτιά σου» ἐπὶ φρικτῶν ἀκουσμάτων. Παιγνιωδῶς δὲ λέγουσιν «Ἂς τὰ χέρια σου, καὶ πιάσ' ταὐτιά σου» πρὸς τοὺς κρατοῦντας εἰς χεῖρας εὔθραυστα σκεύη Οὕτω καὶ ἐν παραμυθίῳ τῆς Τραπεζοῦντος, χωρικὸς συμβουλεύει πονηρῶς τὴν ἄρκτον, θέλουσαν ν' ἀπαλλαγῇ τῆς ἀλώπεκος ἣν καταβροχθίσασα εἶχε ζωντανὴν ἐν τῇ κοιλίᾳ της, ν' ἀναρριχηθῇ εἰς δένδρον ὑψηλόν· «καὶ ὅνταν ἐβγαίντς 'ς τὴν κορφήν, ἄφς τὰ σ'έρ,α σ', καὶ κρὰ τὠτία σ', καὶ 'ς σομίαν ἀλεπὸν θὰ ἐβγαίν' ἀπὸ πέσ' ἀς τὴν κοιλία σ'». (Ἀστὴρ τοῦ Πόντ. Α' σ. 189).

18 Καὶ οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιά.

(Κοραῆ Πλούταρχ. τ. Γ' σ. μγ' [Οἱ τ. ἔ. αὐτία.] — Κύπρου. Σ. 282, 158 [Οἱ τ. ἔ. φκιά.] — Βάρνης. Κρ. 21 [Καὶ τὰ ντουβάρια ἔ.] — Πτζ. 246, 404. — Παρνασ. ΙΓ', 559, 29 [Οἱ τ. ἔ. αὐθιά.] — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 92. 103. — Βλάχου Λεξ. ἑλληνογ. λ. αὐτί. — Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 179 [Οἱ τ. ἔ.] — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη, [Τοὶ γοὶ τ. ἔχιν αὐ. ἢ, Οἱ τοῖχ' ἔχιν αὐ.]).

Βλ. ἀρ. 13. 19. 23. 35. 37. 43, πρβλ ψυχὴ 10. Τὴν παροιμίαν διεσκεύασεν ὁ ποιητὴς τοῦ Ἐρωτοκρίτου (Μέρ. Α', στ. 177-8) οὕτω: «Γιατ' οἱ αὐλαῖς τῶν ἀφεντῶν ἔχουν αὐτιὰ κι' ἀκοῦσι, | καὶ τὰ τειχιὰ τοῦ παλατιοῦ μάτια καὶ συντηροῦσι». Φαίνεται δ' ὅτι καὶ εἰς τοὺς ἀρχαίους ἦτο συνήθης ὁμοία τις παροιμία, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ Ἀμμιανοῦ Μαρκελλίνου (XIV, 1, 7): ideoque etiam parietes arcanorum soli conscii timebantur· καὶ ἐκ τοῦ Ἱερωνύμου (commentar. in ecclesiast. 10 τ. III στήλ 1100 Migne): quo modo solemus dicere,etiam ipsos parietes, quibus consciis loquimur, quae audiverint, non celaturos. (βλ. καὶ Otto 1348).

Ὅμοιαι παροιμίαι Ἰταλ. Li mura nun hannu oricchi e sentinu, nun hannu vucca e parranu = οἱ τοῖχοι δὲν ἔχουν αὐτιὰ κι' ἀκοῦν, δὲν ἔχουν μάτια καὶ μιλοῦν (σικελ. Pitrè IV, 165). I muri parla = οἱ τοῖχοι μιλοῦν (βενετ. αὐτ.). Parla anch i mür = μιλοῦν κ' οἱ τοῖχοι (λομβάρδ. αὐτ., μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν αὐτ.). Le mura so spiune de li forfante = οἱ τοῖχοι εἶναι προδόταις τοῦ κακούργου (νεαπολιτ. αὐτ.) Sa chesura de binza faghet sa ruffiana = ἡ φραγὴ τοῦ ἀμπελιοῦ κάνει τὴ μαυλίστρα (σαρδηνία, αὐτ). Le siepi non hanno occhi, ma hanno

orecchi = οἱ φράχταις δὲν ἔχουν μάτια, μόν' ἔχουν αὐτιὰ (τοσκαν. Giusti 331. Giani 1554). Le siepi non hanno orecchi e odono = οἱ φράχταις δὲν ἔχουν αὐτιὰ κι' ἀκοῦν (ἐπίσης, Pitrè IV, 165). — **Γαλλ.** Les murailles (les murs) ont des oreilles (Leroux I, 272. Littré λ. oreille 22). Paroy a l'oreille qui toujours veille (D. I, 453). Les meurs houtet = οἱ τοῖχοι ἀκοῦν (οὐαλων. αὐτ.) — **Καταλαν.** Les parets ténen orelles (ohidos) = οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιά· ἤ, μάτια (αὐτ. Cortils y Vieta 182, 49). — **Ἱσπαν.** En consejas las paredes han orejas = 'ς τὰ συμβούλια οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (D. I, 453) Las paredes tienen vidos=οἱ τοῖχοι ἔχουν μάτια (W. IV, 1776, 5).—**Ἀγγλ.** Walls have ears=οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (D. I, 453). Hedges have eyes and walls have ears = οἱ φράχταις ἔχουν μάτια κ' οἱ τοῖχοι αὐτιὰ (αὐτ. II σ. 464). — **Δαν.** Vægene have øren = οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (D. I, 453). — **Σουηδ.** Väggarna hafva öron = ὁμ. (αὐτ). — **Ὁλλανδ.** De muren hebben ooren = ὁμ. (W. III, 500, 3). — **Γερμαν.** Auch die Mauern (Wände) haben Ohren = καὶ οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (W. III, 500, 3. IV, 1776, 5). Muren hebb'n Uren = οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (D. I, 453). — **Ἀραβ.** Οἱ τοῖχοι ἔχουν αὐτιὰ (Socin 122). — **Περσ.** ὁμοίως (Rhasis σ. 37). — **Τουρκ.** Ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά, ὁ ἄνεμος ἔχει μιλιὰ (Merx 255).

19. Καμνιὰ φουρὰ τσὶ οἱ τοῖχι ἔχιν αὐτιά.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀρ. 13. 18.

20. Κάνε στραβὰ μάτια καὶ κουφὰ αὐτιά.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐνίοτε ἀναγκαῖον εἶναι νὰ προσποιώμεθα ὅτι δὲν εἴδομεν ἄτοπόν τινα πρᾶξιν ἢ δὲν ἠκούσαμεν λόγον τινα ἀνάρμοστον. Περὶ τῆς λατινικῆς παροιμιώδους φράσεως auris surda βλ. Otto 212.

21. Κατέβασε ταὐτιά του.
(Κοινή).

Βλ. ἀρ. 38.

22. Κ' ἡ γῆ ὠτία ἔσ'ει.

(Πόντου. Ἑπτάλοφ. 371, 210 [γῆ ἔχει ὠτ.] καὶ παρ' Ἰωά. Βαλαβάνη).

Βλ. ἀρ. 13. 14.

23. Κ' οἱ ντοῖχοι φτιὰ ἔχουσιν.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. ἀρ. 13. 18.

24. Κ' οἱ πύργοι ἔχουνε αὐτιά.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 13. 18.

25. Κρέμασε ταὐτιά του.

(Κοινή. — Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 103 [ταὐ. τ'.]).

Βλ. ἀρ. 38.

25α Λέγε τον 'ς τ' αὐτί.

(Κ. γ', 348).

Βλ. ἀρ. 9. Ἄτοπος καὶ ἀσύμφορος ἡ γεγωνυῖα τῇ φωνῇ κοινοποίησις ἀπορρήτων ἐνώπιον ξένων.

26. Μεγάλ' αὐτιὰ πολύχρονος.

(Κρήτης. Βλαστ. 26).

Πρβλ. ἄνδρας 68. Παροιμία φυσιογνωμική, ὅτι ὁ ἔχων μεγάλα ὦτα θὰ εἶναι μακρόβιος. Ἡ δοξασία αὕτη ἐπιχωριάζει καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος (περὶ τῆς Λέσβου βλ. Georgeakis et Pinau Folklore de Lesbos σ. 334), ἔχουσι δ' αὐτὴν καὶ ἄλλοι λαοί. **Ἰταλ.** Orecchia lunga, vita lunga = αὐτὶ μακρύ, μακριὰ ζωὴ (τοσκαν. Pitrè I, 174). Recia longa, vita longa = ὁμ. (βενετ. Pasqualigo 66). Oricchi longhi, vita longa = μακριὰ αὐτιά, μακριὰ ζωὴ (σικελ. Pitrè I, 173). Oriji longu, vidale; oriji curtu, vida curta = μακριὰ αὐτιὰ πολύχρονος· μικρὰ αὐτιά, μικρὴ ζωὴ (σαρδηνία, αὐτ.). Περὶ τῆς αὐτῆς δοξασίας τῶν Βενετῶν βλ. Reinsberg-Düringsfeld Ethnol. Curiositäten τ. II σ. 115, ἀλλ' ὁ Pasqualigo ἑρμηνεύων τὴν ἀνωτέρω

παροιμίαν λέγει ὅτι ἡ χρῆσις αὐτῆς εἶναι μεταφορική. Καὶ οἱ Καταλανοὶ πιστεύουσιν ἐπίσης ὅτι τὰ μεγάλα ὦτα εἶναι σημεῖον μακροβιότητος (Cortils y Vieta σ. 73).

Δὲν φαίνεται ξένον πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην τὸ πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐπικρατοῦν ἔθιμον τοῦ νὰ τραυοῦν ἐλαφρῶς τὰ ὦτα τῶν παιδίων οἱ ἐπισκεπτόμενοι αὐτὰ κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ ὀνόματός των, εὐχόμενοι νὰ μεγαλώσουν. Τὸ ἔθιμον εἶναι παλαιόν, ἀναφερόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου (περὶ τοῦ ἀκούειν 2 σ 38 c): «οἵ τε πολλοὶ τὰ μικρὰ παιδία καταφιλοῦντες, αὐτοί τε τῶν ὤτων ἅπτοντσι, κἀκεῖνα τοῦτο ποιεῖν κελεύουσιν, αἰνιττόμενοι μετὰ παιδιᾶς, ὅτι δεῖ φιλεῖν μάλιστα τοὺς διὰ τῶν ὤτων ὠφελοῦντας». Ἀλλ' ἡ ἀλληγορικὴ αὕτη ἐξήγησις δὲν εἶναι βεβαίως ἀκριβής, προῆλθε δ' ἐκ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ προσδοθῇ εἰς τὴν ἀφελῆ συνήθειαν βαθυτέρα ἠθικὴ ἔννοια. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ὁ Capponi ἑρμηνεύων τὴν ἀνωτέρω τοσκανικὴν παροιμίαν λέγει ὅτι ὑπαινίσσεται τὴν ἀνάτασιν τῶν ὤτων τῶν παιδίων πρὸς τιμωρίαν πταισμάτων αὐτῶν καὶ ἐννοεῖ ὅτι ὁ κατὰ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν τιμωρηθεὶς σωφρονεῖ καὶ ζῇ μακρόν· καὶ ὁ Spanò ἑρμηνεύων τὴν σαρδηνίαν παραλλαγὴν τῆς παροιμίας παρατηρεῖ ὅτι δὲν εἶναι ἀληθής, πλὴν ἂν ἔχει μεταφορικὴν ἔννοιαν. Τὸ ἑλληνικὸν ὅμως ἔθιμον, κατ' ἐμὴν γνώμην, οὔτε τὴν ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου ἀναγραφομένην ἔννοιαν ἔχει, οὔτε ἄλλο τι ὑποκρύπτει φιλοσοφικὸν δίδαγμα· ἀλλ' ἀνάγεται εἰς τὴν τάξιν ἐκείνην τῶν εὐχῶν τῶν συμπληρουμένων διὰ χειρονομιῶν, ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις τοῦ πόθου, ὅπως ὁ εὐχόμενος συνεργήσῃ κατὰ τὸ ἐνὸν εἰς τὴν πλήρωσιν τῆς εὐχῆς του. Ὁ ἀνατείνων τὰ ὠτία τοῦ παιδὸς προσπαθεῖ τρόπον τινὰ νὰ τὰ μηκύνῃ, ἵνα συμμηκυνθῇ καὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

27. Μοῦ στέκει σὰν ὁ ἀρίκαμπο 'ς τἀστί.
(Βούας Καλαβρίας. Mor. 98, 9).

Ἀρίκαμπο ὁ φθεὶρ τῶν προβάτων (pediculus ovis). Ἐπὶ ὀχληρῶν.

28. Μοῦ φαγε ταὐτιά.
(Κοινή).

Ἤτοι μ' ἐνοχλεῖ ἀδιαλήπτως αἰτῶν ἢ διηγούμενός τι. **Γαλλ.**

Rompre les oreilles à quelqu'un. — **Ῥωμουν**. A mâncà urechile cui-va = τοῦ τρώγει ταὐτιὰ (Zanne 4794). A 'i róde urechile = τοῦ τραγανίζει ταὐτιὰ (αὐτ. 4792. Βλ. καὶ 4793).

29. Ξεσκούδισε ταὐτιά σου.
('Ηπείρου. 'Αρ. 799).

Βλ. ἀρ. 31. Λέγεται χλευαστικῶς πρὸς ἀπροσεκτοῦντας. Ξεσκουδίζω σημαίνει καθαρίζω, ἀπὸ τοῦ σκοῦδο (τό), ὡς λέγεται ὁ ῥύπος, μάλιστα ὁ ἐμφράττων τὴν ῥῖνα καὶ ἡ κυψελὶς τῶν ὤτων. Εἶναι δ' ἴσως τὸ σκοῦδο αὐτὸ τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον «κούκκουδο» ἢ «κουκκοῦδι» (ὑποκοριστικὸν τοῦ κόκκος) ἤτοι ὁ πυρήν, ἐνιαχοῦ δ', ὡς ἐν Κεφαλληνίᾳ, καὶ ὁ τῶν μυκτήρων ῥύπος. (Κατ' ἄλλον ὑποκοριστικὸν τύπον κουκκοῦτσι καὶ ἐν συνθέσει κούκκουτσον, οἷον δαφνοκούκκουτσον ὁ παρὰ βυζαντινοῖς κοκκόδαφνος). Ὅθεν σημαίνει ξεκουκκουδίζω, κυρίως ἐκκοκκίζω, πρὸς δὲ ἀφαιρῶ τὸ κουκκοῦδι, ἤτοι τὸν ῥύπον τῆς ῥινὸς ἢ τῶν ὤτων.

30. Ξεσκούδισε ταὐτιά σου,
καὶ ἄνοιξε τὰ καννιά σου.
(Β. 175, 23).

Βλ. ἀρ. 31. Πλατυσμὸς τῆς προηγουμένης Καννὶ (ἀπὸ τῆς ἀρχαίας λέξεως κάννα) τὸ σκέλος.

31 Ξεφτίλισε τ' αὐτιά σου.
(Κοινή).

Βλ. ἀρ. 29 30, πρβλ. ἀρ. 12. 41. Ἔντεινε τὴν προσοχήν, παρασκευάσθητι ὅπως ἀκούσῃς εὐκρινῶς τὰ λεγόμενα. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τὸ ξεφτίλισμα τῶν λύχνων, ἤτοι τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἐπὶ τῆς θρυαλλίδος τοῦ λύχνου μυκήτων, ἵνα φέγγῃ λαμπρότερον. Περὶ τῆς λέξεως φτίλι ἢ φιτίλι βλ. Κοραῆ Ἄτ. τ. Δ', σ. 642. τ. Ε', σ. 354. Πρβλ. τὴν **Γερμαν**. Man soll die Ohren fegen (W. III, 1126, 46).

32. Ὁ κάμπος ἔχει μάτι, κι' ὁ λόγγος αὐτί.
('Ηπείρου. ΖΑ. 51).

Βλ. ἀρ. 13. 34.

33. Οἱ τοῖχοι ἔχουνε αὐτιά, κ' οἱ κάμποι ἔχουν μάτια.
(Ἠπείρου Ἀρ. 845 καὶ ΚΠ. ΙΗ', 187, 107 [Ἔχουν κ' οἱ τ. αὐ. κ' οἱ κ. μ.]).

Βλ. ἀρ. 13. 18. 36.

34. Ὁ λόγγος ἔχει αὐτιά, κι' ὁ κάμπος ἔχει μάτια.
(Μισενικόλα Καρδίτσης παρὰ Α. Λαδιᾶ).

Βλ. ἀρ. 13. 32. Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** Il piano ha occhi e il bosco orecchi=ὁ κάμπος ἔχει μάτια κι' ὁ λόγγος αὐτιὰ (Castagna 270, 6). Anche i boschi hanno orecchie=κ' οἱ λόγγοι ἔχουν αὐτιὰ (D. I, 453). Ogni boscon g' à el sò oregion = κάθε λόγγος ἔχει ταὐτάκι του (μεδιολάν. Pitrè IV, 165) El bosco no ga orecie ne occi, ma el vedi e el senti = ὁ λόγγος οὔτε αὐτιὰ οὔτε μάτια ἔχει, μὰ βλέπει κι' ἀκούει (τεργεστ. αὐτ.). — **Γαλλ.** Le bois a oreilles, et le champ des yeux (Leroux I, 60). Buisson a oreilles (αὐτ. 61) Les bois mêmes ont des oreilles (D. I, 453). Bois a ore[illegible]t plain a eus (παλαιὰ γαλλ. αὐτ.). Boisson ad oreilles, bo[illegible] escout (ἐπίσης, αὐτ.). Ches buchons il ont d'z'reilles = οἱ βατουριαῖς ἔχουν αὐτιὰ (πικαρδ. αὐτ.). Les hâies louket, les bouhons houtet = οἱ φράχταις βλέπουν, οἱ βατουριαῖς ἀκοῦν (οὐαλων. αὐτ.). Lous camps qu'an oeilhs et lous bosch aureilhes = οἱ κάμποι ἔχουν μάτια κ' οἱ λόγγοι αὐτιὰ (βεαρν. αὐτ.). Parlas plan, filiêtos, q'à câdë boûissou i-a d'âou rëliêtos = μιλᾶτε σιγά, κορίτσια, τί σὲ κάθε βατουριὰ εἶν' αὐτάκια (λαγκεδοκ. αὐτ. μετὰ νεοπροβηγκ. παραλλαγῆς). — **Ῥωμουν.** Padurea are urechi shi câmpul nu putsini ochi = ὁ λόγγος ἔχει αὐτιὰ κι' ὁ κάμπος ὄχι λίγα μάτια (Zanne 940). Câmpu e cu ochi padurea cu urechi = ὁ κάμπος εἶναι μὲ μάτια, ὁ λόγγος μ' αὐτιὰ (αὐτ.). Bosca n'are ureclje, ma un trat vaéde shi aude = ἡ βατουριὰ δὲν ἔχει αὐτιά, μὰ κἀμμιὰ φορὰ βλέπει καὶ ἀκούει (αὐτ.). La urechie ce se dhice, în padure se aude = 'ς τὸ αὐτὶ ὅ τι λέγεται, 'ς τὸ λόγγο ἀκούεται (αὐτ. 4751). — **Ἀγγλ.** Fields have eyes and woods have ears = οἱ κάμποι ἔχουν μάτια, κ' οἱ λόγγοι ἔχουν αὐτιὰ (W. IV, 1776, 5) — **Ἰσλανδ.** Skógr hefir eyru, mörk hefir augu = ὁ λόγγος ἔχει αὐτιά, ὁ κάμπος ἔχει μάτια (D.

I, 453).—**Δαν**. Marken har øine, skoven har øren=ὁ κάμπος ἔχει μάτια, ὁ λόγγος ἔχει αὐτιὰ (αὐτ.). Skov har ørne, og marken øyne=ὁ λόγγος ἔχει αὐτιὰ κι' ὁ κάμπος μάτια (W. IV, 1768, 9).—**Σουηδ**. Skogen har öron och marken ögon=ὁμ. (D. I, 453).—**Ὁλλαν**. 't Veld ('t Woud) heeft ooren=ὁ κάμπος (τὸ δάσος) ἔχει αὐτιὰ (αὐτ.). De boschen hebben ooren, en de velden oogen=οἱ λόγγοι ἔχουν αὐτιὰ κ' οἱ κάμποι μάτια. (W. I, 517, 4). Tvelt heft ogen, twolt heft oren=ὁ κάμπος ἔχει μάτια, ὁ λόγγος ἔχει αὐτιά. (D. I, 453).—**Γερμαν**. Der wald hat ohrn, das feld hat augen=ὁ λόγγος ἔχει αὐτιά, ὁ κάμπος ἔχει μάτια (W. IV, 1767, 9. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. I, 517, 4. 17. 1798, 70. D. I, 453). Auch der Wald hat Augen und Ohren=καὶ ὁ λόγγος ἔτει ματια κι' αὐτιὰ (D. I, 453).—**Ῥωσ**. Τὸ δάσος βλέπει κι' ὁ κάμπος ἀκούει (Dal II, 198).

35. Ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά.

(Μα. 34 [αὐτία.]—Νάξου παρὰ Μ. Ι. Μαρκόπολ. [Κι' ὁ τ.]).

Βλ. ἀρ 13. 18.

36. Ὁ τοῖχος ἔχει αὐτιά, κι' ὁ κάμπος μάτια.

(Βλ. Κατζιούλ. 2303.—Κατζ. Ἐπίμ. 669 [κ. ἔχει μ.]—Κ. 6', 39 [αὐτία καὶ ὁ κ. μ.]—Νε. 104, 679 [κ' ἡ πεδιάδα μάτια.]—Ἠπείρου. Ἀρ. 1820 [κ ἔχει μ.].—Β. 240, 918 [ἢ· κι' ὁ κόσμος μ.]—Λελέκ. Ἐπιδ. 171 [κ' οἱ κάμποι μ.]—Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου [Ἔχει κι' ὁ τ. αὐ. κι' ὁ]).

Βλ. ἀρ. 13. 18. 34.

36α. Πιάσ' ταὐτιά σου.

(Κοινή. [ἢ: Ἔπιασε ταὐτιά του.]).

Βλ. ἀρ. 17.

37. Πολλαῖς φοραῖς οἱ τοῖχοι ἔχουνε αὐτιά.

(Πάρου παρὰ Π. Σαρρῆ).

Βλ. ἀρ. 13. 18.

38. Τά ῥηξε ταὐτιά.

(Κοινή. —Βυζαντ. λεξ. λ. αὐτὶ [Ἔρρηξε ταὐτιά του.]—Πτζ. 291, 928).

Βλ. ἀρ. 11. 21. 25, πρβλ. ἀρ. 49, ἀκούω 64, αὐτὸς 11. 1. 9. Ἐπὶ ὑπερόπτου καὶ ὑβριστοῦ ταπεινουμένου· ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν κυνῶν, οἵτινες σαίνουσι καταβάλλοντες τὰ ὦτα (πρβλ. Ἡσύχ. λ. κυλαίνων κάτω. Ὀδυσσ. Ρ, 302), ἢ ἀπὸ τῶν ὄνων. Ὁμοίαν φράσιν τοῦ Πλάτωνος βλ. ἀνωτέρω ἐν ἀρ 11. Βλ. καὶ Horat. satir. I, 9, 20: demitto auriculas ut inique mentis asellus.—**Γαλλ.** Baisser l'oreille. Avoir l'oreille basse (Littré λ. oreille 6). — **Ἱσπαν.** Abaxar las orejas=νὰ κρεμνᾷ ταὐτιὰ (Valles 377 = Haller 476). ὁ δειλός, ὁ καταβεβλημένα ἔχων τὰ ὦτα, λέγεται ἱσπανιστὶ μονολεκτικῶς orejascaido.—**Ῥωμουν.** A 'shi plecà urechea = κατεβάζει ταὐτιά· ἐπὶ προσοχῆς (Zanne 4814).—**Ἀγγλ.** To hang one's ears = κρέμασε ταὐτιὰ (W. III, 1132, 200). — **Ὁλλανδ.** Hij laat de ooren hangen = κρεμᾷ ταὐτιὰ (Suringar 86, 55). — **Γερμαν.** Die Ohren hängen lassen=ὁμ. (Kirchner II σ. 27. Βλ. καὶ W. III, 1131, 189. 1132, 200).

39. Ταὐτιά εἶναι πιὸ πιστὰ κι' ἀπὸ τὰ μάτια.

(Β. 295, 143).

Τὸ ἀντίθετον καὶ εὐλόγως λέγουσιν ἄλλαι παροιμίαι (βλ. μάτι 91).

40. Ταὐτιὰ φράζουν τὴν γλῶσσαν.

(Χίου. Καν. 308, 715).

Περιορίζει πολλάκις τὴν γλῶσσάν του ὁ θέλων νὰ ὑβρίσῃ τινά, ὅταν φοβῆται ὅτι θὰ περιέλθωσιν οἱ λόγοι του εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ ὑβριζομένου.

41. Ταὐτί μου ῥόκκα.

(Λελέκ. Ἐπιδ. 239, 183 καὶ 242, 245).

Βλ. ἀρ. 12. Ῥόκκα (ἰταλ. rocca) ἡ ἠλακάτη. Τείνω εὐθυτενὲς ὡς ἠλακάτην τὸ οὖς. Ἐπὶ μεγάλης προσοχῆς.

42. Ταὐτί του δὲν βάζει.

(Μα. 43 [Τωὐτί του]).

Βλ. ἀρ. 8. Βάζει=βοῦζει, βομβεῖ.

43. Τὴ νύχτα ἔχουν κ' οἱ τοῖχοι αὐτιά.

(Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Βλ. ἀρ. 13. 14α. 18.

44. Τὸ ἕνα μ' αὐτὶ κάν' ἀστρακιὰ καὶ τἆλλο μου καννάλι, νὰ μπαίνουν ἀπ'τὴ μιὰ μεριά, νὰ βγαίνουν ἀπ' τὴν ἄλλη.

(Μήλου. Νεα. 40).

Βλ. ἀρ. 4.

45. Τοὺ γουμάρι ἀπῶστειλις αὐτιὰ δὲν εἶχι.

(Τρικάλων Θεσσαλίας παρὰ Ν. Βραχνοῦ)

Ἐπὶ δώρου ἀτελοῦς (πρβλ. δῶρον 8)· καὶ ἐπὶ ἐσφαλμένης μεταδόσεως παραγγελιῶν, ἕνεκα ἀπροσεξίας τοῦ ἀνακοινώσαντος ταύτας.

46. Τοῦ δωκε 'ς ταὐτιά.

(Κοινή).

Τὸν ἐτιμώρησεν ἀπηνῶς, ἔτυψεν αὐτὸν κατὰ κόρρης· καὶ μεταφορικῶς τὸν ἐζημίωσεν (ἐν ἐμπορικῷ συναγωνισμῷ ἢ ἐν χαρτοπαιγνίῳ). — **Γαλλ.** Donner sur les oreilles à quelqu'un ἢ frotter les oreilles à quelqu'un. — **Ῥωμουν.** A'i'da peste urechi = τοῦ δωκε ἀπάνω 'ς ταὐτιὰ (Zanne 4809). A tocà la urechia cui-va = τοῦ ἐλειάνισε ταὐτιὰ (αὐτ. 4801).

47. Τοὺν κόβγιν ταὐτιὰ τ', τσὶ τ' τὰ ζυγίζιν.

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Ἀγνοῶ τὴν χρῆσιν τῆς παροιμίας· ἴσως λέγεται ἐπὶ ἀπειλῆς. Ἐν Ἀθήναις καὶ ἀλλαχοῦ εἶναι συνήθης παραπλησία φράσις: «Τοῦ κοψα ταὐτί», σημαίνουσα ὅτι ἐπέστησα σύντονον τὴν προσοχήν τινος εἰς τὸ λεχθὲν ἢ παραγγελθέν.

48. Τοῦ τὸ σφύριξε 'ς ταὐτί.

(Κοινή).

Ὑπέδειξεν εἰς αὐτὸν κρυφίως τί ὀφείλει νὰ εἴπῃ ἢ νὰ πράξῃ. Πρβλ. τὴν **Γαλλ.** Souffler quelque chose à l'oreille de quelqu'un. — **Ὁλλανδ.** Iemand iets in het oor luistern (W. III,

1130, 149).—**Γερμαν.** Einem etwas in die Ohren blasen (αὐτ.).

49. Τοῦ χαμήλωσε ταὐτιά.

(Κοινή).

Βλ. ἀρ. 38, πρβλ. φτώχεια 32.

αὐτόκλητος

1*. Αὐτόκλητοι κωμάζουσι φίλοι παρὰ τοῖς φίλοις.

(Βυζαντινή, Mant. prov. 30).

Πρβλ. ἀκάλεστος 1. Ἡ παροιμία εἶναι δι' ἄλλης χειρὸς γεγραμμένη ἐν τῷ αὐτογράφῳ τοῦ Ἀρσενίου Μονεμβασίας κώδικι τῆς Παρισινῆς βιβλιοθήκης. Τὸ μὲν μέτρον (πολιτικὸς στίχος) μαρτυρεῖ τὴν μεταγενεστέραν προέλευσιν αὐτῆς, πιθανώτατα ὅμως δὲν εἶναι δημώδης παροιμία, ἀλλὰ μᾶλλον διασκευὴ τῶν ἀρχαίων παροιμιῶν: «Ἀκλητὶ κωμάζουσιν ἐς φίλων φίλοι» (Ζηνόβ. 146 καὶ Schneidewin αὐτ. Γρηγόρ. Κύπρ. 78 καὶ Leutsch αὐτ.) καὶ: «Αὐτόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαῖτας ἴασι» (Ζηνόβ. 119 καὶ Schneidewin αὐτ.).

αὐτοπρόσωπον

1*. Τὸ αὐτοπρόσωπον ἀντιφάρμακον.

(Βυζαντινή. Παχυμέρ. Γ', 19 σ 212: «ἐπειδὴ καὶ τὸ αὐτ. ἀντιφάρμακον λέγουσι, τοῦτο γὰρ εἶναι ταῖς ὑπονοίαις καὶ τὴν Γοργώ»).

Ὅτι ἡ παροιμία εἶναι δημώδης βεβαιοῦται οὐ μόνον ἐκ τοῦ «λέγουσι» τοῦ Παχυμέρους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν σημερινῶν παραλλαγῶν (βλ. πρόσωπο 6-9), μάλιστα δ' ἐκ τῆς παρὰ Βάρνερ (βλ πρόσωπον 11). Ἡ ἔννοια δὲ τῆς παροιμίας, ὅτι διὰ τῆς παρουσίας αὐτοῦ τοῦ ἔχοντος ἄμεσον συμφέρον ἀνδρὸς λύονται διαφοραὶ πολύπλοκοι, ὧν ματαίως ἐπεζητεῖτο ἡ λύσις διὰ τῆς παρεμβάσεως ἄλλων, καὶ εὑρίσκεται ἡ θεραπεία κακῶν δυσιάτων νομιζομένων· αἱ ἐξηγήσεις, ἃς προφορικῶς παρέχει ὁ ἐγκαλούμενος πείθουσι συνήθως περὶ τῆς ἀθωότητός του κρεῖσσον οἱαδήποτε συνηγορίας ἄλλων. Λέγεται προσέτι καὶ ἐπὶ ἀποτόμου διακοπῆς τῆς δυσφήμου συνομιλίας περί τινος, εὐ-

θὺς ὡς ἐπιφανῇ ὁ δυσφημούμενος· τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς νὰ ἦτο σπάθη, κατά τινα παραλλαγὴν τῆς παροιμίας, κόπτει παραχρῆμα τὸν λόγον Ὁ Παχυμέρης προσφυῶς ἀλληγορεῖ τὸ Γοργόνειον πρόσωπον, ὡς τοιαύτην ἐνέχον ἔννοιαν· ὡς δηλ. ἀπελιθοῦντο οἱ βλέποντες αὐτό, οὕτω μένουσιν ἄναυδοι οἱ δυσφημοῦντες, βλέποντες τὸν ἄνδρα περὶ οὗ ὡμίλουν. Ἀναφέρει δὲ τὴν παροιμίαν εἰς τὸν βασιλέα Μιχαὴλ Παλαιολόγον, ὅστις μὴ ἰσχυσάντων τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων μεσιτῶν, ὅπως μετατρέψωσι τὴν γνώμην τοῦ πατριάρχου, ἔγνω αὐτὸς νὰ προσέλθῃ καὶ διαλεχθῇ πρὸς αὐτόν ἵνα τύχῃ τοῦ ζητουμένου.

Ὁμοία ἡ ἀρχαία παροιμία «Αἰδὼς ἐν ὀφθαλμοῖς», ἐννοοῦσα «ὅτι τοὺς παρόντας αἰδοῦνται μᾶλλον οἱ ἄνθρωποι ἢ τοὺς ἀπόντας» (Κῶδ. Βοδλ. 172 σ. 17α καὶ 206 σ. 20 β. Κῶδ. Βατικαν. Kuster 111. Append. prov. 10. Διογενιαν. Βι. 69. Σουίδ. λ. αἰδώς. Πρβλ. Ἀπολλών. Ῥόδ. Γ', 92). Ἡ ἑρμηνεία τῶν παροιμιογράφων ἀφορμᾶται πιθανῶς ἐξ ὅσων λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Ῥητορ. Γ', 6) ὑπομνηματίζων τὴν παροιμίαν, τοῦ λόγου ὄντος περὶ τῶν προκαλούντων αἰσχύνην: «καὶ τὰ ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ τὰ ἐν φανερῷ μᾶλλον· ὅθεν καὶ ἡ παροιμία, τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς εἶναι αἰδῶ. Διὰ τοῦτο τοὺς ἀεὶ παρεσομένους μᾶλλον αἰσχύνονται καὶ τοὺς προσέχοντας αὐτοῖς, διὰ τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς ἀμφότερα». — Πολλαὶ τῶν νεωτέρων παροιμιῶν ἐκφράζουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν, τινὲς δὲ τούτων καὶ δι' ὁμοίων μεταφορῶν: **Ἰταλ.** La facci di l'omu è spata = ἀπαράλλακτος τῇ ἑλληνικῇ ἐν λ. πρόσωπο 7 (σικελ. Pitrè II, 91). La facci di l'omu è facci di liuni = τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πρόσωπο λιονταριοῦ (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Face d'homme porte vertu (Littré λ. homme 26). — **Γερμαν.** Des menschen angesicht ist eines Löwen = τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι λιονταριοῦ (W. III, 600, 231). Menschenantlitz, Löwenantlitz = ἀνθρώπου ὄψη, λιονταριοῦ ὄψη (αὐτ. 632. Πρβλ. αὐτ. IV, 531, 22).

αὐτὸς

1. Ἀπ' αὐτά σου κι' ἀπ' αὐτά σου,
ἐμακρύνανε ταὐτιά σου.
(Κα. 528).

Βλ. ἀρ. 2. 8-12, πρβλ. αὐτὶ 38. Ἐπὶ τῶν κακοπαθούντων ἕνεκα τῆς ἰδίας αὐτῶν ἀνοίας. Λέγεται πρὸς ἔλεγχον ἀσυνέτου τινὸς ἢ κακῆς πράξεως πενήτων ἢ ἐλεεινῶν ἀνθρώπων. Τὰ ὦτα ἐμηκύνθησαν ἀνατεινόμενα πρὸς τιμωρίαν τοιούτων πράξεων.

2. Ἀπ' αὐτά σου κι' ἀπ' αὐτά σου,
ἐχαθῆκαν τὰ μυαλά σου.
(Κα. 529).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἀπ' αὐτὸν νὰ καταλάβῃς γιὰ τοὺς ἄλλους.
Κοινὴ [ἤ, πάρε κάβο γιὰ —]).

Πρβλ. καταλαβαίνω 3. 4. Ἐπὶ τῶν ὁμοίως πονηρῶν· γνωρίζων τὸν ἕνα δύνασαι νὰ κρίνῃς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν. Ὅμοιον τὸ τοῦ Βεργιλίου (Aen. II, 65): Accipe nunc Danaum insidias et crimine ab uno | disce omnes· καὶ τὸ τοῦ Τερεντίου (Phorm. 265): Unum quem noris, omnes noris.

4. Ἀπ' αὐτοὺς κι' ἀπ' ἄλλους τέτοιους καὶ κακὰ καὶ λιγοστάρια.
(Κα. 533).

Ἐπὶ ἀνθρώπων γλίσχρων καὶ δυστρόπων, ὀλίγα μὲν ἐξ ὅσων ὀφείλουσι διδόντων καὶ ταῦτα εὐτελῆ.

5. Αὐτὰ καὶ πάλι αὐτά.
(Κ. β', 10. — Νε. 15, 105 [πάλ' αὐ.] — Β¹. 8, 97. — Βερ. 18, 50. — Β. 36, 469. — Βύρ. Γ', 280, 1).

Βλ. ἀρ. 13.

6. Αὐτὰ καὶ πάλε αὐτά, καὶ πάλε αὐτὰ τὰ ἴδια.
(Κα. 865).

Βλ. ἀρ. 13.

7. Αὐτὰ καὶ πάλι αὐτά,
τῆς πίττας τὰ γραφτά.
(Μα. 12 [πάλιν αὐ. καὶ — γραπτά.] — Βύρ. Γ', 280, 1).

Βλ ἀρ. 13, πίττα 36.

8. Γιὰ τὰ τέτοια καὶ ταὐτά σου,
Ταμπουρᾶ λαλεῖ ἡ κοιλιά σου.
(Κα. 1167).

Βλ. ἀρ. 1, κοιλιὰ 30.

9. Γιὰ ταὐτά σου καὶ γι' αὐτά σου,
εἶναι κούτσουρα ταὐτιά σου.
(Β. 47, 62.—Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη [Γιὰ ταὐ. σου γιὰ ταὐτά σου εἶναι κούτσουρο]).

Βλ. ἀρ. 1.

10. Γι' αὐταδά σου, κορνωπή, φορεῖς τὸ ξεροσσάμπαλον.
(Καρπάθου. ΖΑ. 348, 100 [ξεροτσάμπαλο] καὶ Μαν. 278, 131).

Βλ. ἀρ. 1. Κορνωπόν, τό, (κόρνωψ;) λέγεται τὸ πρόβατον οὗ τὸ μὲν πρόσθιον μέρος εἶναι ξανθόν. τὰ δ' ὄπισθεν λευκά. Ξεροσσάμπαλον ἢ ξεροτσάμπαλον τὸ ξηρὸν ἤτοι εὐτελὲς ἢ ὀξὺ τσαμπάλλιν (ποιμενικὸς κωδωνίσκος· ἐκ τοῦ σάμβαλον ἢ τοῦ κύμβαλον;).

11. Ἴσα ἴσα γι' αὐταά σου,
ἐκρεμάσασιτ ταὐτιά σου.
(Καρπάθου. ΖΑ. 354, 229 [ἐκρεμάσασι] καὶ Μαν. 285, 252 [γι' εὐταδά σου]).

Βλ. ἀρ. 1.

12. Καὶ γιὰ αὐτά σου, καὶ γιὰ αὐτά σου,
ἔχει ψείραις ὁ γαμπᾶς σου.
(Βερ. 78, 54 [Καὶ γι' αὐτοῦνα καὶ] — Β. 122, 78. [ἀμπᾶς σου] — Κα. 530 [Ἀπ' αὐτά σου καὶ ἀπ' αὐ. σου ἔ. λίγδαις ὁ] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Γιὰ δευτιά σου, γιὰ δευτιά σου]).

Βλ. ἀρ. 1.

13. Τὰ αὐτὰ τοῖς αὐτοῖς.
(Κοινοτάτη. — Πτζ. 290, 912).

Βλ. ἀρ. 5. 6. 7, ἴδιος 9. Ἐπὶ ταὐτολογιῶν. Ὁμοία ἡ ἀρχαία: «Αὐτὰ δι' αὐτῶν» λεγομένη «ἐπὶ τῶν ἀεὶ τὰ αὐτὰ λεγόντων» (Διογενιαν. 221. Ἀποστόλ 346). Πρβλ. Ξενοφ. Ἀπομν. Δ', δ', 6: «οὐ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν».

14. Τοὺ λύκου τοὺ ῥουτῆσαν, γιατ' εἶνι τοὺ ζνίχι τ' χουdρό, «Γιατὶ κάν' τὴ δλειά μ' ἀτός μ'».

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἤ: Ῥουτῆσαν τοὺ λ. γιατὶ εἶνι χ. τοὺ ζ. τ', λέγ, «Γ. κ. ἀτόσι μ' τὴ δλειὰ μ']).

Βλ. μοναχὸς 3.

ἀφαλὸς

1. Περιπατεῖ μὲ τὸ καυκὶ 'ς τὸν ἀφαλό.

(Μα. 36 [εἰς τὸν ὀμφαλόν.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 1841 [Περπατεῖ μὲ τὸ γυαλὶ] — Β. 253, 96 [ὀμ.]).

Εἶναι φιλάσθενος, ἢ περιῆλθεν εἰς ἔνδειαν. Εἰς τοῦ πάσχοντος ἐκ σφοδρῶν γαστρικῶν πόνων τὸν ὀμφαλὸν ἐπιτίθεται καυκίον (ποτήριον) ἢ σικύα, κατὰ τὰ παραγγέλματα τῆς δημώδους θεραπευτικῆς.

2. Σοῦ φαίνεται καὶ κεῖ τοῦ κόψανε τ' ἀφάλι.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἐπὶ τῶν παιδαριευομένων. Φέρεται ὡς ἀρτιγέννητον βρέφος, οὗ μόλις πρὸ μικροῦ ἐτμήθη ὁ ὀμφαλός. Πρβλ. τὴν **Ῥωμουν**. A taià buricul cui-va=τοῦ κόβει τὸν ἀφαλὸ (Zanne 2789). (τόπος γεννήσεως. Βλ. 1.Α).

3. Τοῦ λύθη ὁ ἀφαλός του.

(Κοινή).

Μεταφορικῶς, ἐξέθανεν ὑπὸ γέλωτος. Κοινῶς πιστεύεται περί τινων γαστρικῶν νόσων ὅτι λύεται ὁ ὀμφαλὸς τοῦ πάσχοντος, καὶ πολλὰ γραΐδια ἐπιτηδεύουσι τὴν τέχνην τοῦ «νὰ βάνουν τὸν ἀφαλὸ» δι' ἐντριβῶν καὶ ἐπῳδῶν.— Πρβλ. τὴν **Ῥωμουν**. A nu cadé buricul cui-va=τοῦ πέφτει ὁ ἀφαλός του (Zanne 2788).

ἄφαντος

1. Ἄφαντη κι' ἀφάνταστη.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἡ λ. ἄφαντος σημαίνει καὶ τὸν μὴ φαινόμενον, τὸν μετριοφρόνως κρυπτόμενον καὶ ἀποφεύγοντα τὴν ἐπίδειξιν· ἀφάνταστος δ' ὁ μὴ ἔχων φαντασίαν, ἤτοι κενοδοξίαν καὶ ματαιότητα. Λέγεται πρὸς ἔπαι-

νον γυναικός, ἥτις καίπερ εὐποροῦσα, ὅμως διάγει τὸν βίον λιτῶς καὶ μετρίως.

ἀφεντᾶτο

1. Ὁ θεὸς νὰ σὲ φυλάῃ, ἀπὸ νέο ἀφεντᾶτο,
κι' ἀπὸ πρόστυχο κιουρᾶτο.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδ. Α', 168).

Ἀφόρητος ὁ τρόπος τῶν νεοπλούτων καὶ τῶν χυδαίων εὐπατριδῶν.

ἀφέντης

1. Ἂν δὲν κερατωθῇ ὁ ἀφέντης δὲν ἡμερώνει.
(Κα. 106).

Ἡ ὕβρις μόνη ταπεινώνει τὸν ἰσχυρὸν καὶ ὑπερήφανον

2. Ἄσπρο ἄλογο καὶ νιὸν ἀφέντη ποτὲ μὴν δουλέψῃς.
(Ἠπείρου ΖΑ. 198, 13).

Ἐπίπονος εἶναι ἡ περιποίησις λευκοῦ ἵππου, ἕνεκα τοῦ χρώματος ἀπαιτοῦντος πλείονα ἐπιμέλειαν τῆς καθαριότητος αὐτοῦ, καὶ ἡ ὑπηρεσία νέου τὴν ἡλικίαν κυρίου, διὰ τὰς νεανικὰς ὁρμὰς καὶ πάθη αὐτοῦ καὶ τὰς ἀσυνέτους διαταγάς.

3. Ἀφέντη ἀπόχτησες; κακά εἶναι τὰ στερνά σου.
(Κα. 879).

Βλ. ἀρ. 9. Διότι ὅσον πρόθυμος καὶ πιστὸς καὶ ἂν εἶναι ὁ ὑπηρέτης ἰσχυροῦ ἀνδρὸς θὰ τὸν δυσαρεστήσῃ κάποτε καὶ ἀμειλίκτως θὰ τιμωρηθῇ. Ἐν πάσῃ δὲ περιπτώσει ὁ αὐτεξούσιος, καὶ ἐν στερήσεσι ζῶν, εἶναι ἐν κρείσσονι μοίρᾳ τοῦ ὑπεξουσίου.

4. Ἀφέντη ἐδούλεψες; ἢ πλερώσου ἢ τά χασες.
(Κα. 880).

Ἂν μὴ ζητηθῇ ἀμέσως ἡ ἀπότισις τῆς ἀμοιβῆς τῆς ἐργασίας, ὁ ἰσχυρὸς θὰ δυστροπήσῃ, δύσκολον δ' εἶναι νὰ εὕρῃ τὸ δίκαιόν του ὁ πτωχὸς ἐργάτης.

5. Ἀφέντης ἕνας καὶ πολὺς καὶ φίλοι χίλιοι λίγοι.
(Κα. 886).

Βλ. ἐχτρὸς 20. Ὁ καταδιωκόμενος ὑπ' ἄρχοντος ἔχει ἀνάγκην τῆς βοηθείας πολυπληθῶν φίλων.

6. Ἀφέντη ἐπρωταπάντησες; κακὴ ψυχρή σου ἡμέρα.
(Κα. 881).

Ἡ ἐνόδιος μαντικὴ τοῦ λαοῦ δὲν ἀποδίδει σημασίαν τινὰ εἰς τὴν συνάντησιν αὐθέντου· ἀλλὰ κατὰ τὴν παροιμίαν, καὶ αὕτη πρέπει νὰ ταχθῇ εἰς τὰ δυσοίωνα μαντεύματα, διότι πάντως οὐδὲν ἀγαθὸν προσδοκᾷ ἐκ τοιαύτης συναντήσεως ὁ ὑπήκοος, ἀλλ' ἢ ἀγγαρείαν ἢ ἄλλο τι δυσάρεστον.

7. Ἀφέντην ἔχεις σύντροφο;
κάθε βράδυ μέραζε.
(Κα. 884).

Διότι ἄλλως θὰ εὕρῃ καιρὸν νὰ καταφάγῃ τὸ μερίδιόν σου, καὶ οὐδεὶς θὰ σοὶ ἀποδώσῃ δικαιοσύνην.

8. Ἀφέντης καὶ νὰ μὴν ὁρίζῃ, κλάσ' τονε.
(Κα. 890).

Βλ. ἄρχοντας 26.

9. Ἀφέντη πᾶς χαλεύοντας; θὰ βρῇς τὸ διάολό σου.
(Κα. 885).

Βλ. ἀρ. 3.

10. Ἀφέντης ψεύτης, μασκαράνθρωπος.
(Κα. 894).

Βλ. ἄρχοντας 27. 28.

11. Γιὰ νὰ μὴν εἰπῇ πῶς δὲν εἶχε ἀφέντη.
(Δωρίδος).

Ἐπὶ προσαγωγῆς ἀποδείξεων κυριότητος πράγματος ἀπολεσθέντος, οὗ ἀδύνατος ἡ ἀνάκτησις. Ὁ μῦθος, ὅτι ἕνας τσοπάνης ἔχασε τὸ χινόπωρο 'ς τὸ βουνὸ μιὰ προβατίνα, καὶ πῆγε καὶ τὴν ζητοῦσε ἐκεῖ τὴν ἄνοιξη. Τὸν ἀπάντησαν δυὸ κυνηγοί, καὶ τὸν ἐρώτησαν· «Τί γυ-

ρεύεις ἐδῶ, πατριώτη; — Μιὰ προβατίνα ἔχασα, τοὺς λέγει, τὸ χινόπωρο, κ' ἦρθα νὰ τὴν εὕρω. — Καὶ καλά, ἀπ' τὸ χινόπωρο τώρα τὴν ἄνοιξη ξύπνησες νὰ τὴν γυρεύῃς; — Ὠρέ, τὸ ξέρω, τοὺς λέει, πῶς δὲν τὴν βρίσκω, μὰ ἔτσι τὸ κάνω γιὰ νὰ μὴν εἰπῇ πῶς δὲν ἔχει ἀφέντη».

12. Γιὰ τἀφεντός μας τὰ παιδιά, φτωχοί μου, ἐλεημοσύνη.
(Κα. 1190).

Ἐπὶ πλουσίου ζητοῦντος τὴν βοήθειαν πένητος.

13. Γιὰ τὸ κομμάτι τὸ παστό, λέμε τὸ χιοῦρο ἀφέντη.
(Μάνης παρὰ Β. Τζωρτζάκη).

Ὅτι τὸ συμφέρον παρασύρει ἡμᾶς εἰς ἀνελευθέρους πράξεις, καὶ χάριν αὐτοῦ περισαίνομεν δουλοπρεπῶς ἀγεννεῖς ἀνθρώπους.

14. Δὲν γνωρίζει ὁ σκύλος τώρα ποιὸς εἶν' ὁ ἀφέντης του.
(Ἠπείρου. Ἀρ. 233).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

15. Δὲν γνωρίζει τὸ σκυλὶ τὸν ἀφέντη του.
(Κοινοτάτη. — Β. 53, 26 [ὁ σκύλος τώρα τὸν'] — Πτζ. 227, 170. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Δὲν ἠξέρει]).

Βλ. ἀρ. 14. 25. 34, σκύλος 48. 49. Ἐπὶ συρροῆς πολλοῦ πλήθους καὶ συγχύσεως καὶ ταραχῆς, ὅπου καὶ αὐτὸς ὁ σκύλος δυσκολεύεται ν' ἀνεύρῃ τὸν κύριόν του· συνηθέστερον δὲ μεταφορικῶς ἐπὶ ἐκλύσεως τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν, ἀπειθείας πρὸς τοὺς ἄρχοντας, περιφρονήσεως τῶν πρεσβυτέρων.

16. Δέσ' τὸ γάιδαρο ἐκεῖ ποῦ θέλει ὁ ἀφέντης του.
(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1189, 19).

Βλ. νοικοκύρης 45, ὅπου ἀναφέρονται καὶ ἄλλων ἐθνῶν ὅμοιαι παροιμίαι. Ἐκτέλεσον κατὰ γράμμα τὸ παραγγελθὲν ὑπὸ τοῦ μισθώσαντος τὴν ἐργασίαν σου, ἀδιαφορῶν ἂν εἶναι στρεβλόν.

17. Δούλεψε μ' ἀφεντικὸ ποῦ φορεῖ γοῦνα, γιὰ νὰ βάλῃς καὶ σὺ ἀμπᾶ.
(Ἀνατ. Ἐπιθ. Α', 451, 92).

Πρβλ. ἄρχοντας 45. Ὑπηρετῶν πλούσιον δύνασαι νὰ προσδοκᾷς ὠφέλειάν τινα.

18. Ἐκουφάθη ὁ ἀφέντης σου; Ἐσὺ βουβάσου.

(Κα. σ. 7).

Ἂν ὁ ἀνώτερός σου προσποιεῖται ὅτι δὲν ἤκουσε λόγον τινὰ ἀπόρρητον ἢ ἀσύμφορον αὐτῷ, σὺ μὴ τὸν ἐπαναλάβῃς.

19. Ἔχει ὁ ἀφέντης μας ἀφέντη.

(Κοινοτάτη. — Βλ. Κατζιούλ. 1661. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 384 [Ἔχ' ἀφ. μου] — Μάνης παρὰ Κ. Πασαγιάννη [Ἔ. ἀ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [Ἐ. ὁ ἀ. μου]).

Βλ. ἀρ. 20. 21, ἀγᾶς 6. Ἕκαστος ἔχει ἄλλον ἀνώτερον του ἐν τῷ κόσμῳ, πάντων δ' ἀνώτατος κύριος, καὶ τῶν δυνατωτάτων, εἶναι ὁ νόμος (κατὰ τὴν ἐν Μάνῃ ἐκδοχὴν τῆς παροιμίας) ἢ ὁ θεός, ὁ δίκαιος τιμωρὸς τῶν ἰσχυρῶν ἀδικούντων. Παραπλήσιαι παροιμίαι: **Γερμαν.** Herren haben Herrn im Himmel = οἱ ἀφεντάδες ἔχουν ἀφέντη 'ς τὸν οὐρανὸ (W. II, 555, 467). Ueber dem Hohen giebt's noch einen Höhern = ἀποπάνω ἀπὸ τὸν ψηλὸν ὑπάρχει ἄλλος πλιὸ ψηλότερος (αὐτ. 737, 4). — **Τουρκ.** Ἀπάνω σὲ κάθε χέρι εἶναι ἄλλο χέρι, καὶ ἔτσι ὡς τὸν οὐρανὸ (Decourdemanche 331).

20. Ἔχει ὁ ἀφέντης μας ἀφέντη, κ' ἡ κυρά μας ἄλλον ἄντρα.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 399 [Ἔχει ἀ. — ἄνδρα] — Β. 87, 320 [Ἔχ' ἀ.] — Πτζ. 237, 302 β. — Ἠπείρου. ΖΑ. 192, 43 [ἄλλον κύρη.] — Παρὰ Ι. Βερέττα).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Εἰδικώτερον λέγεται ἡ παραλλαγὴ αὕτη ἐπὶ τῶν μὴ αὐτεξουσίων ἢ ἐπὶ τῶν γυναικοκρατουμένων.

21. Ἔχει ὁ ἀφέντης μας ἀφέντη,
κ' ἡ κυρά μας παραφέντη.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 19. 20.

22. Κάλλια ἀφέντης ἑνὸς ἄσπρου, πάρα χίλιων ἄσπρων δοῦλος.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 578, — Β. 129, 175).

Βλ. νοικοκύρης 19. 19α. Κρείσσων αὐτεξούσιος ἐνδεὴς πλουσίου

ὑπεξουσίου. Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** È meglio esser padrone di un testone, che servo di un millione = εἶναι κάλλιο νά εἶναι κἀνεὶς ἀφέντης ἑνὸς τεστονιοῦ ($1^1/_2$ δραχμῆς), παρὰ δοῦλος ἑνὸς ἑκατομμυρίου (Giani 1231. Πεδεμοντικὴ παραλλαγὴ παρὰ Pitrè I 223). L'è mèi vess padrù poeret, che servitur rech = εἶναι κάλλιο νὰ εἶναι κἀνεὶς φτωχὸς ἀφέντης παρὰ πλούσιος δοῦλος (περγαμηνή, Pitrè I, 222). A l'è mej esse padron magher, che lavorant grass = εἶναι κάλλιο νὰ εἶναι κἀνεὶς ἀχαμνὸς ἀφέντης παρὰ παχὺς δουλευτὴς (πεδεμοντ. αὐτ.). L'è mei esser gram padròn, che grass lavorant = ὁμ. (Πάρμας, αὐτ). L'è mèi esser patrú d'öna barca, che capitane d'öna naf = εἶναι κάλλιο νά εἶναι κἀνεὶς ἀφέντης μιᾶς βάρκας παρὰ (μισθωτὸς) καπετάνιος καραβιοῦ (λομβαρδ. αὐτ.). Xe megio esser paroni de 'na sèssola che servitori de 'na barca = εἶναι κάλλιο νὰ εἶναι κἀνεὶς ἀφέντης μιᾶς σέσσουλας παρὰ ὑπηρέτης μιᾶς βάρκας (βενετ. Pasqualigo 171). Megio paron de caìcio, che mozzo de vassel = κάλλιο ἀφέντης καϊκιοῦ, παρὰ μοῦτσος δελινιοῦ (βενετ. Ἰστρίας, αὐτ. 172). Meio paroi de 'n pen, che s-ciavi de 'n forno = κάλλιο ἀφεντάδες ἑνὸς ψωμιοῦ, παρὰ δοῦλοι φούρνου (ἐπίσης Καδόρης, αὐτ). Megio paron d'un campo, che fituale de 'na campagna = κάλλιο ἀφέντης χωραφιοῦ, παρὰ κολλῆγος μεγάλου ὑποστατικοῦ (αὐτ.). È megio el paron de 'na sessa, che 'l morè de 'na barca = εἶναι κάλλιος ὁ ἀφέντης μιᾶς σέσσουλας, παρὰ ὁ δοῦλος μιᾶς βάρκας (αὐτ.). — **Γερμαν.** Lieber Herr eines Groschens als Knecht eines Thalers = κάλλιο ἀφέντης ἑνὸς γροσικιοῦ (δεκάρας) παρὰ ἑνὸς ταλλήρου δοῦλος (W. V, 1430, 1052). Besser ein Kleiner Herr als ein grosser Knecht = κάλλιο μικρὸς ἀφέντης, παρὰ μεγάλος δοῦλος (W. II, 536, 34. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 41. 547, 289. I, 327, 40. 330, 143). Besser ein mager Herr, denn ein fetter Knecht = κάλλιο ἀχαμνὸς ἀφέντης, παρὰ παχὺς δοῦλος (αὐτ. II, 536, 35).

23. Κατύχη τοῦ χωραφιοῦ ποῦ ἓν θωρεῖ τὸν ἀφέντην του.
(Κύπρου Σ. 282, 145).

Πρβλ. μάτι 132. Δυστυχὴς ὁ ἀγρὸς ὁ μὴ βλέπων τὸν κύριόν του, οὗ δηλ. δὲν ἐπιμελεῖται αὐτοπροσώπως ὁ κύριός του.

24. Μαζεύτηκαν οἱ κάργαις κ' ἔκαμαν τὸν κοῦκο ἀφέντη.
(Β. 150, 3).

Κάργα ἐνιαχοῦ (Θεσσαλία, Κυκλάδες) ἢ ἀλλαχοῦ καλιακοῦδα, ὁ κολοιὸς τῶν ἀρχαίων (corvus monedula L.). Κοῦκος ὁ κόκκυξ (cuculus canorus L.) ἐκ τοῦ βενετ. cuco (λατιν. cuculus καὶ σπανιώτερον cucus). — Ὅτι οἱ πονηροὶ καὶ ἀνελεύθεροι τιμῶσι τοὺς ὁμοίους αὐτοῖς.

25. Ξέρει ὁ σκύλος τὸν ἀφέντη του.
(Β. 175, 29. — Βάρνης. Κρ. 24 [τὸν ἀφεντικό του]).

Βλ. ἀρ. 15. Ἐπὶ τῶν πειθαρχούντων εἰς τοὺς ἀνωτέρους των καὶ ἀναγνωριζόντων τὴν ὑπεροχὴν αὐτῶν.

26. Ὁ αὐθέντης λέγει λόγον μονοσύλαβον.
(Μα. 28 [μ., ἢ τὸ ναί, ἢ τὸ οὔ.] - Νε. 86, 546 [Ὁ αὐ. λόγον μ. λέγει.]).

Ὁ δεσπότης δὲν ἔχει χρείαν πολλῶν λόγων, διὸ βραχεῖαι καὶ σύντομοι εἶναι αἱ διαταγαί του. — Ἡ παροιμία πιθανῶς ἐλήφθη ἐκ τοῦ Ἀποστολ. 1309 (διασκευάσαντος τὰ τοῦ Δημητρ. περὶ ἑρμην. 7 τ. IX σ. 5 Walz): «Πᾶς δεσπότης δούλῳ μονοσύλλαβον, τὸ δ' ἱκετεύειν μακρόν». — Ὅμοιαι παροιμίαι: **Γαλλ.** A grands seigneurs peu de paroles (Leroux I, 98). — **Γερμαν.** Grosse Herren machen nicht viel Worte = οἱ μεγάλοι ἀφεντάδες δὲν ἔχουν πολλὰ λόγια (W. II, 550, 358. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 540, 129. 548, 300. 550, 364. 551, 365. 376. 554, 446. 563, 641. V, 1429, 1033).

27. Ὁ ἀφέντης εἶναι κάρβουνο, ποῦ ἂν δὲν σὲ κάψῃ, θὰ σὲ μουτζουρώσῃ.
(Ζακύνθου. Ἐλπὶς 1192, 85).

Πρβλ. ἄρχοντας 18. Ἡ παροιμία ἐμφαίνει τὴν γνώμην τοῦ λαοῦ τῆς Ἑπτανήσου περὶ τῶν ἐπὶ Βενετοκρατίας εὐπατριδῶν, παρ' ὧν οὐδὲν ἀγαθὸν προσεδόκων, ἀλλ' ἢ ζημίαν ἢ ἀτίμωσιν. Περὶ τῆς μεταφορᾶς βλ. λ. κάρβουνο 6.

28. Ὁ κουζουλὸς κι' ἀφέντης ὅ τι θέλουν κάνουν.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ. ἄρχοντας 35.

28α. Ὀντὲ κλάνῃ ὁ ἐφέντης, τὸ τζουμαέτι χέζεται.
(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Βλ ἄρχοντας 42. Τζουμαέτι (λ. τουρκ.) ὁ ὄχλος.

28β. Ὅπου ἔχει πολλὰ ἀφεντικὰ ἀδείπνητος πομένει.
(Χίου. Πασπάτ. σ. 46 καὶ Καν. 267, 418 [Ὅγοιος ἔ. πολλ' ἀ. νηστικὸς ἀπομένει]).

Πρβλ. ἀντάμικος 1, ἀφεντικὸς 7, κοινὸ 1. 3. Ὁ πολλὰς ταὐτοχρόνως ἐργασίας ἀναλαμβάνων οὐδεμίαν κατορθώνει νὰ ἐκτελέσῃ ἐπαρκῶς, ὁ πολλοὺς ζητῶν νὰ ὑπηρετήσῃ οὐδένα εὐχαριστεῖ καὶ παρ' οὐδενὸς λαμβάνει ἀνάλογον τῶν κόπων του ἀμοιβήν. Παραπλήσιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Chi serve al comun, non serve a nessun = ὅποιος δουλεύει τὸ κοινό, κἀνένα δὲν δουλεύει. (Giani 374. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pasqualigo 163. 165. D. I, 575). Chi serve al comune ha cattivo padrone = ὅποιος δουλεύει τὸ κοινὸ ἔχει κακὸν ἀφέντη (D. I, 575). — **Γαλλ.** Qui sert au commun ne sert à pas un (Littré λ. commun 15). Qui sert au commun a un méchant maître (D. I, 575 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). — **Καταλ.** Qui servex á un comú, servex á ningú = ὅποιος δουλεύει τὸ κοινό, κἀνένα δὲν δουλεύει (αὐτ.). Lo qui servix à comù, servix à tots y à ningù = ὅποιος δουλεύει τὸ κοινὸ δουλεύει ὅλους καὶ κἀνένα (βαλενθ. αὐτ.). — **Ἱσπαν.** Qui traballa pe 'l comú, no traballa per ningú = ὅποιος δουλεύει γιὰ τὸ κοινὸ δὲν δουλεύει γιὰ κἀνέναν (Cortils y Vieta σ. 182. Παραλλαγὴν βλ. παρὰ D. I, 575). — **Ῥαιτορωμ.** Chi massa serva vain mal pajà = ὅποιος δουλεύει πολλοὺς κακὰ πλερώνεται (D. I, 575). — **Ἀγγλ.** He that serves everybody is paid by nobody = ὅποιος δουλεύει τὸν καθένα ἀπὸ κἀνένα δὲν πληρώνεται (D. II σ. 470). He that does anything for the public is accounted to do it for nobody = ὅποιος κάνει τίποτε γιὰ τὸ κοινὸ λογαριάζεται πῶς γιὰ κἀνένα δὲν τό καμε (αὐτ.). — **Ἰσλανδ.** Hvör almúganum þjónar, hefir vondan herra = ὅποιος τὸ κοινὸ δουλεύει ἔχει κακὸν ἀφέντη (D. I, 595). — **Δαν.** Hvo hver Mand tjener, faaer Løn af Ingen = ὅποιος τὸν καθένα δουλεύει ἀπὸ κἀνένα δὲν παίρνει μιστὸ (αὐτ.). Hvo Alle vil tiene, faaer Tak af Ingen

=ὅποιος ὅλους θέλει νὰ δουλέψῃ κἀνένας δὲν τοῦ λέει εὐχαριστῶ (αὐτ.).—**Νορβ.** Han fær liti Takk, som tenar Aalmenningen =πολὺ ὀλίγαις εὐχαριστίαις δέχεται ὅποιος δουλεύει τὸ κοινὸ (αὐτ.). —**Γερμαν.** Wenn der Hund viel Herren hat, schläft er hungrig=ὅταν ὁ σκύλος ἔχει πολλοὺς ἀφένταις, κοιμᾶται νηστικὸς (W. II, 867, 1129). Wer zwei Herren dient, hungert bei einem und friert beim andern=ὅποιος δουλεύει δυὸ ἀφεντικοὺς πεινᾷ 'ς τὸν ἕνα καὶ παγώνει 'ς τὸν ἄλλον (αὐτ. 575, 913). Wer zweien Herren dient, erntet von keinem Dank=ὅποιος δουλεύει δυὸ ἀφεντικοὺς κἀνένας δὲν τοῦ χρωστεῖ χάρη (αὐτ. 576, 915). Wer einer Commun dient, der dient niemand=ὅποιος δουλεύει κοινότητα, κἀνένα δὲν δουλεύει (αὐτ. I, 539). Wer vielen dient, der dient niemand=ὅποιος πολλοὺς δουλεύει, δὲ δουλεύει κἀνένα (αὐτ. 597, 53). Der der gemeynde dient, hat ein bösen herren (Meister)=ὅποιος δουλεύει τὸ κοινὸ ἔχει κακὸν ἀφέντη (αὐτ. 1544, 1). Der dienet der gemein, dessen Lohn ist klein=ὅποιος δουλεύει τὸ κοινό, ὁ μιστός του εἶναι μικρὸς (αὐτ. 2). Wer der gemeyn dient, dem danckt niemand=ὅποιος δουλεύει τὸ κοινό, κἀνένας δὲν τοῦ λέγει εὐχαριστῶ (αὐτ. 1545, 17. Βλ. αὐτ. 14-16. 18. 19).

29. Ποιὸς ἀφέντης, ποιὰ κυρά;
(Πτζ. 282, 815).

Πρβλ. κύριος 3. Ἐπὶ οἴκου κακῶς διοικουμένου, ἐν ᾧ οὐδεὶς ὁ διευθύνων.

30. Σὰν ἑκατὸ γαϊδουριῶν ἀφέντης.
(Μα. 44 [Ὡσὰν ἑκατὸν γαϊδουρίων αὐθέντης.]).

Ἐπὶ ἀνδρὸς χυδαιοτάτου.

30α. Σήκω λύκο, νὰ φᾷς τὸν ἀφέντη σου.
(Βλ. Κατζιούλ. 46, 13. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 457).

Πρβλ. θρέφω 3. Ἐπὶ ἀχαρίστων, κακοποιούντων τοὺς εὐεργέτας.

31. « Ἀ τῶν ἀφεντάδων τοῖς ναυλαῖς ποιὸς κάεται καὶ κρένει;
— Κάεται ἡ ῥέπα κ' ἡ ῥεποῦ, κ' ἡ ῥέπα κ' ἡ ξηρέπα».
(Σύμης. ΚΠ. Η', 488, 166).

Ἐπὶ ἀνυψώσεως οὐτιδανῶν καὶ ἀνικάνων εἰς ἀξιώματα. Ἡ λέξις ῥέπα καὶ τὰ ἐκ ταύτης παράγωγα μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ φέρονται, ἄγνωστος δ' εἶναι ἡ σημασία αὐτῶν. Ἴσως ἐπλάσθησαν ἐκ κυρίου τινὸς ὀνόματος (οἰκογενειακὸν ὄνομα Ῥέπας ἀπαντᾶται ἐν Μεσσηνίᾳ)· ἐκτὸς ἂν παρήχθησαν ἐκ τοῦ ῥέμπελος (ἐκ τοῦ βενετ rebelo).

32. Τρελλὸς καὶ ἀφέντης κι' ὡς τοῦ διόξει.

(Κρήτης. Β. 326, 601).

Βλ. ἄρχοντας 35

33. Τῶν ἀφεντάδω τὰ καμώματα ἢ παίνα τα ἢ σώπα τα.

(Ζακύνθου).

Βλ. πλούσιος 11α. Ὅτι ἐπικίνδυνος ὁ ψόγος πονηρῶν πράξεων τῶν ἰσχυρῶν.— Ὅμοιαι παροιμίαι: **Ἰταλ.** De' grandi e de' morti o parla bene, o taci=γιὰ τοὺς τρανοὺς καὶ τοὺς πεθαμένους ἢ λέγε καλὰ ἢ σιώπαινε (W. II, 149, 19. 565, 684).—**Ἱσπαν.** Ante reyes ó grandes, ó calla, ó cosas agradables habla=μπρὸς 'ς τοὺς βασιλιάδες ἢ τοὺς μεγάλους ἢ σιώπαινε ἢ λέγε πράματα ποῦ ν' ἀρέσουν (αὐτ. 149, 18).—**Γερμαν.** Von grossen Herren soll man schweigen oder löblich von jhnen reden=γιὰ τοὺς τρανοὺς πρέπει κἀνεὶς νὰ σιωπαίνῃ ἢ ἐπαινετικὰ νὰ μιλῇ γιὰ δαύτους (αὐτ. 565, 684). Von den Grossen ist schweigen das Beste =γιὰ τοὺς τρανοὺς τὸ καλύτερο εἶναι νὰ σιωπαίνῃ κἀνεὶς (αὐτ 149, 18). Von den Grossen muss man nur Gutes reden=γιὰ τοὺς μεγάλους χρειάζεται κἀνένας μόνο καλὸ νὰ λέγῃ (αὐτ. 19).

34. Χάνει ἡ σκύλους τοὺν ἀφέντη τ'.

(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. ἀρ. 15, σκύλος 48. 49.

ἀφεντιὰ

1. Ἀπὸ καιρὸ κι' ἀπ' ἀφεντιά.

(Β. 24, 310).

Βλ. ἀρ. 5.

1α. Ἀπὸ θεὸ κι' ἀπ' ἀφεντιὰ
μὴν πάρῃς ἀποχοντριά.
(Παρὰ Ι. Βερέττα).

Βλ. ἀρ. 5. Ἀποχοντριὰ ἢ ὑποχόντρια, ἡ ὑποχονδρία (ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ, ἡ ἀλόγιστος δυσαρέσκεια).—Μὴ δυσφορήσῃς ἐπὶ τοῖς κακοῖς, ἅτινα σοὶ ἐπῆλθον ἐκ θεομηνίας ἢ αὐθαιρεσίας τοῦ ἄρχοντος, διότι οὐδὲν πρὸς ταῦτα δύνασαι.

2. Ἀπὸ νά χῃ ἡ γειτονειά μου,
κάλλιο νά χουν τὰ παιδιά μου,
κι' ἀπὸ νά χουν τὰ παιδιά μου,
κάλλιο νά χῃ ἡ ἀφεντιά μου.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 6. πρβλ. γένεια 27, κοντὰ 6, μάμμα 1. Περισσότερον καὶ τῶν ἰδίων τέκνων ἕκαστος ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· εἰδικώτερον δ' ἡ παροιμία διδάσκει, ὅτι δὲν εἶναι συνετὸν ὁ πατὴρ νὰ διανείμῃ ζῶν τὴν περιουσίαν αὐτοῦ εἰς τὰ τέκνα του (πρβλ. πρᾶμα 1). Ὅμοιαι γνῶμαι ἀρχαίων: «Ὡς πᾶς τις αὑτὸν τοῦ πέλας μᾶλλον φιλεῖ» (Εὐριπίδ. Μήδ. 86). «φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα» (Μενάνδρ. Μονόστ. 528 =Meineke FCG. IV, 355). «Τοῦτο δέ ἐστιν ὃ λέγουσιν, ὡς φίλος αὑτῷ πᾶς ἄνθρωπος φύσει τέ ἐστί, καὶ ὀρθῶς ἔχει» (Πλάτ. Νόμ. Ε' 731 e). «Δοκεῖ γὰρ ἐνίοις μάλιστα ἕκαστος αὐτὸς αὑτῷ φίλος» (Ἀριστοτ. Ἠθ. Εὐδήμ. 6). Verum illud verbum est, vulgo quod dici solet: Ommis sibi malle melius esse, quam alteri. (Terent. Andr. 426 καὶ Donat. αὐτ. Salvian. ad eccles. 3, 3, 12). Ἄλλα παράλληλα βλ. ἐν λ. κοντὰ 6.

3. Ἀφεντιὰ καὶ τράγεια ψώρα.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 96).

Βλ. ἀρχοντιὰ 2.

4. Ἡ ἀπὸ θεοῦ ἢ ἀπὸ ἀφενδιά.
(Θήρας παρὰ Ν. Πεταλᾶ).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

5. Ὄξ' ἀπὸ θεὸ καὶ ἀφεντιά.

(Κυθήρων. Πανδώρ. ΙΒ', 385 [Ἔξω ἀπὸ θεοῦ καὶ ἀπ' ἀφεντίας.] — Πτζ. 268, 653. — Καρπάθου. ΖΑ. 346, 59 [Ἀπὸ θεὸν κι' ἀπ' ἀφεντιάν.] καὶ Μαν. 274, 66 [Ἀπὸ θεὸν κι' ἀπ' ἀφεντιάν] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη (Ἀπὸ θεὸ] — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [ἀποὺ θιοῦ]. — Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου (Ἀποὺ θιοῦ κι' ἀπ' ἀφεντιᾶς.]).

Βλ. ἀρ. 1. 1α. Τὸ τυχηρὸν σύμπτωμα (περὶ οὗ βλ. λ. ἀνάγκη 3), ἤτοι θεομηνία ἢ ἐναντία διαταγὴ τῆς ἀρχῆς, ἀπαλλάσσει νομίμως τὸν συμβληθέντα τῆς ὑποχρεώσεως νὰ ἐκτελέσῃ ὅσα ἀνέλαβεν. Καίτοι δ' ἡ ῥητὴ μνεία τοῦ ὅρου τούτου δὲν εἶναι ἀναγκαία, ὅμως γίνεται ἐνίοτε καὶ ἐν ἐγγράφοις καὶ ἐν προφορικαῖς συμβάσεσι, πρὸς ἐπισημοτέραν κύρωσιν αὐτῶν διὰ τῆς βεβαιώσεως ὅτι μόνον ἡ ἀνωτέρα βία οὐδὲν δ' ἄλλο ἐμπόδιον δύναται νὰ ματαιώσῃ αὐτάς. Ἡ αὐτὴ περίπου διατύπωσις τοῦ κανόνος καὶ ἐν τῷ παλαιῷ Γερμανικῷ δικαίῳ: Leibesnoth und Herrengebot ist ausgeschlossen = ἔξω ἀπὸ σωματικὴ βία καὶ ἀφεντικὴ προσταγὴ (W. III, 11, 2).

6. Παρὰ νά χουν τὰ παιδιά μου,
κάλλια νά χῃ ἡ ἀφεντειά μου.

(Θήρας παρὰ Νοητάκη).

Βλ. ἀρ. 2.

ἀφεντικὸς

1. Ἀφεντικὸ μολύβι δὲ βουλᾷ.

(Βάρνερ: μολύβι 1 [Αὐθεντικὸ] — Καρπάθου ΖΑ. 347, 82 [Ἀφεντικόμ μ. δὲβ β.] καὶ Μαν. 276, 96 [Ἀφεντικὸμ μολύι δὲβ β.]).

Βλ. βασιλικὸς 3.

2. Ἀφεντικὸς ὁρισμὸς καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα.

(Β' 8, 90. — Β. 36, 477. — Κορινθίας παρὰ Δ. Χ. Δουκάκη. — Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη — Λακωνίας παρὰ Π. Γ. Γενναδίου).

Βλ. βασιλικὸς 1

3. Ἀφεντικὸς ὁρισμός, ὀργὴ θεϊκή.

(Καρπάθου. ΖΑ. 347, 81 καὶ Μαν. 276, 97).

Βλ. βασιλικὸς 1. 5.

4. Ἀφιντικὴ προυσταγὴ καὶ τὰ σκ'λιὰ διμένα.
(Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου).

Βλ. βασιλικὸς 1.

5. Εἶν' ἀφεντικὸ βολίμι.
(Πτζ. 231, 218).

Βλ. βασιλικὸς 3.

6. Ὅπου δουλεύει ἀφεντικὰ τὸ νοῦ του θέλει νὰ χῃ.
(Λακωνίας παρὰ Π. Ι. Γενναδίου).

Βλ. βασιλιᾶς 10.

7. Τὰ πρόβατα 'π' ἔχουν πολλ' ἀφεντικὰ τὰ τρώγει ὁ λύκος.
(Κύθνου. Βάλληνδα, Κυθνιακὰ σ. 136).

Βλ. ἀντάμικος 1.

ἀφένω

1. Ἄσε νὰ σὲ χέσουνε
καὶ ἂν σὲ πλύνουν πές μού το.
(Κα. 789).

Βλ. ἀρ. 11. Ἂν ἀπαθῶς ὑπομένωμεν τὰς ὕβρεις, δὲν πρέπει νὰ προσδοκῶμεν ὅτι αὐθόρμητοι θ' ἀποπλύνωσι ταύτας αὐτοὶ οἱ ὑβρισταί.

2. Ἄφες τὸ χωλὸ πουλὶ νὰ φύγῃ νὰ περιύρῃ,
νὰ καταλύσῃ τὰ φτερὰ καὶ τότες θὰ διαύρῃ.
(Κρήτης. Β. 36, 478 [τὰ φορεῖ καὶ τότε] — Κερκύρας. Κα. 850 [διακύρῃ.]).

Καταστήσας ἀκίνδυνον τὸν ἐχθρόν σου μὴ ἐπίμενε εἰς καταδίωξιν αὐτοῦ, διότι ταχέως θὰ σοῦ παρουσιασθῇ εὐκαιρία νὰ συμπληρώσῃς εὐχερῶς καὶ ἀκόπως τὴν τιμωρίαν αὐτοῦ. Λέγεται προσέτι ἐπὶ τῶν εὐεργετηθέντων ὑπό τινος, οἵτινες ἐξακολουθοῦσι νὰ ἔχωσι χρείαν τῆς συνδρομῆς αὐτοῦ, καίπερ δ' ἀχάριστοι ἀποδειχθέντες, εἶναι βέβαον ὅτι καὶ πάλιν θὰ ζητήσωσί ποτε αὐτήν.

3. Ἀφήκαμεν τὰ θέρη μας
καὶ ξικανναουρίζομεν.
(Κύπρου. Ἐφημ. Φιλομ. 1857 σ. 42 καὶ Β. 36, 479 καὶ Σ'. 72 καὶ Σ. 280, 73.685).

Πρβλ. τὴν ἑπομένην. Ξικανναουρίζω (ξεκανναβουρίζω) = ἐξάγω κανναβοῦρι, ἤτοι τὰ σπέρματα τῆς ἡμέρου καννάβεως (καννάβεως τῆς σπαρτῆς, Cannabis sativa L.). Ἀντὶ ν' ἀσχολώμεθα εἰς τὸν θερισμὸν τοῦ σίτου, παραμελοῦμεν τῆς ἐργασίας ταύτης καὶ τρεπόμεθα ἐπὶ τὴν συλλογὴν κανναβουριοῦ. Ἀμελοῦντες δηλ. τῶν οὐσιωδῶν, καταγινόμεθα εἰς ἐπουσιώδη καὶ ἀνάξια λόγου.

4. Ἀφήκαμε τὸ γάμο καὶ πᾶμε γιὰ πρινάρια.

(Κοινή. — Μα. 27 [Ν' ἀφήσωμεν τὸν γάμον καὶ νὰ πᾶμεν διὰ πουρνάρια.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 788 [Ν' ἀφήσουμε — νὰ π. γιὰ παλιούρια.] — Ἀν. Ἐπιθ. Α', 425, 58 [νὰ πᾶμε] — Λευκάδος. ΚΠ. Η', 462. — Ἠπείρου. ΖΑ. 191, 30 [Ἀφήσαμε — νὰ π. γιὰ πουρνάρια.] καὶ ΚΠ. ΙΗ', 180, 14 [Ν' ἀφήσωμε τὸ γ. νὰ π. γιὰ πουρνάρια.] καὶ Δωδών. σ. 155 [ὁμ.] — Λιβαρτζίου Καλαβρύτων παρὰ Σ. Ἀθανασιάδου [Ἀφίνουμε — πουρνάρια]).

Βλ. ἀρ. 9. 10. 26, πρβλ. ἀρ. 3. Ἡ αὐτὴ ἔννοια καὶ τῆς προηγουμένης δι' ἄλλης μεταφορᾶς. Ἐπὶ τῶν ἀμελούντων τῶν ἀναγκαίων καὶ σπουδαίων ἔργων, ἀσχολουμένων δὲ παρὰ καιρὸν εἰς ἐπουσιώδη, ὡς ὁ ἐν ἡμέρᾳ τελέσως γάμων μεταβαίνων εἰς τὸ δάσος πρὸς συλλογὴν καυσοξύλων. (Πρινάρι ἢ πουρνάρι ἢ πρῖνος, Quercus coccifera L., καὶ συνεκδοχικῶς τὰ πρίνινα ξύλα). Ἀνάλογος ἡ ἀρχαία παροιμία: «Ἀφέντες τὴν ὑπέραν τὸν πόδα διώκουσιν» (Διογενιαν. Βι. 88. Ἀπόστολ. 352. Σουίδ. λ. ἀφείς. ἀφέντες. ὑπέρα. Ἁρποκρατ. λ. ἀφείς. Εὐστάθ. εἰς Ὀδ. Ε, 260 σ. 1534, 5. Φώτ. Λεξ. ΙΙ, 241, 10. Cramer Anecd. Oxon. ΙΙ, 491, 25. Σχολ. Λουκ. Νεκρ. διαλ. δ', 1).

5. Ἀφήσανε τὰ ἥμερα
καὶ κυνηγοῦνε τἄγρια.

(Μα. 27 [Νὰ ἀφήσωμεν τὰ ἥ. καὶ νὰ κυνηγῶμεν τὰ ἄ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 159. — Β. 37, 481 [κυνηγοῦν τὰ ἄ.]. 171, 47 [Ν' ἀφήσωμε τὰ ἥ. νὰ κυνηγοῦμεν τἄ.]).

Πρβλ. τὴν προηγουμένην. Ἐπὶ τῶν καταλειπόντων μὲν τὰ πρόχειρα καὶ βέβαια, ἐπιδιωκόντων δὲ τὰ δυσχερῆ καὶ ἀμφίβολα. — Ἡ παροιμία ἦτο πιθανῶς γνωστὴ καὶ κατὰ τὸν ΙΓ' αἰῶνα, ταύτην δ' ἴσως παραφράζει Ἰωάννης ὁ Ναυπάκτου λέγων (ἐν Βυζαντ. Χρον. 1896 σ. 242): «καὶ τὰ πλησίον παραδραμὼν τὰ μακρὰν διώκει, καὶ ἀπολύσας τὰ ἐν χερσί, τὰ ἄγρια ἢ ἐν οἷς κατοικοῦσι ἄγριοι θῆρες, οἱ Ἰταλοί, ὡς νεοσσιάν, καραδοκεῖ λήψεσθαι».

6. Ἄφησέ με, νὰ σ' ἀφήσω.

(Β. 37, 484. — Κερκύρας. Νεα. 362. — Κα. 900).

Ἐπὶ ἀμοιβαίων παραχωρήσεων. Ὑπόκειται ὁ μῦθος, ὅτι χωρικὸν ἐκ Σκυλοπιάστρας τῆς Κερκύρας, ἀγρεύοντα καρκίνους ἐν τῇ παρὰ τὸ χωρίον του λίμνῃ ἔδηξέ τις αὐτῶν ἰσχυρῶς Ἐκεῖνος δὲ ἀντιδάκνων τὸν καρκίνον ἔλεγε: Ἄφησέ με νὰ σ' ἀφήσω.—Ἀτίστοιχος ἐπὶ παλαιστῶν κυριολεκτουμένη ἡ ὁμηρικὴ φράσις (Ἰλ. Ψ, 724): «ἤ μ' ἀνάειρ', ἢ ἐγὼ σέ». Ἀπαράλλακτοι δὲ νεώτεραι παροιμίαι: **Ῥωμουν.** Lasa-me sa te las (Zanne 5385).—**Γερμαν.** Loss mich, ich losse dich uch (W. II, 1796, 9).

6α. Ἄφησ' ὁ Γιάννος τὴν κλεψιὰ κ' ἔπιασε τὸ ζευγάρι.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Στίχος δημώδους ᾄσματος μεταπεσὼν εἰς παροιμίαν. Ἐπὶ πονηρῶν ὑποκρινομένων μετάνοιαν καὶ μεταβολὴν βίου.

7. Ἄφησε τὰ κόκκαλα.

(Β. 84, 273).

Βλ. τὴν ἑπομένην. Ἀπέθανε κακὸς κακά. **Γαλλ.** Laisser ses os (Littré λ. laisser 1).

8. Ἄφησε τὰ κῶλα ἐν τῇ ἐρήμῳ.

(Ἠπείρου. Ἀρ. σ. 174, 61 [τὰ κ. ἐν τῇ ἐ. (ἄφησε)]. — Β. 358, 148 [Ὁμ.] — Κα. 902. — Κοινή).

Βλ τὴν προηγουμένην. Κατὰ τὸ γραφικὸν ῥητὸν (πρὸς Ἑβρ. γ', 17): «ὧν τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ».

9. Ἄφησε τὸ γάμο του, καὶ πάει γιὰ παλιούρια.

(Κα. 903).

Βλ. ἀρ. 4.

10 Ἄφησε τὸ γάμο καὶ πάει γιὰ πρινάρια.

(Κ. 6', 5. — Νε. 16, 110 [γάμον — διὰ κάστανα] — Β¹. 8, 92. — Βερ. 18, 52. — Β. 36, 480).

Βλ. ἀρ. 4.

11. Ἄφσε νὰ σὲ χώσουνε,
καὶ ἂν σὲ βγάλουν πές μού το.
(Κα. 789).

Βλ. ἀρ. 1. Ἀδικούμενος πρέπει ν' ἀμύνεσαι, διότι ἂν ὑπομείνῃς τὴν ἀδικίαν οὐδέποτε θὰ ἐπανορθώσῃ αὐτὴν ὁ ἀδικήσας.

12. Δὲν μ' ἀφῆκε βολόν' καὶ κλωστή.
(Σινασσοῦ. Ἀρχέλαος 173).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

13. Δὲν μ' ἄφηκε καρφάκι.
(Λευκάδος. ΚΠ. Η', 395).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Μὲ ἀπεγύμνωσεν, ἀφῆρεσε καὶ τὰ ὕστατα λείψανα τῆς περιουσίας μου. Ἐπὶ πλεονέκτου καὶ ἅρπαγος. Ὁμοία ἡ ἀρχαία: «ὡς τὸ δὴ λεγόμενον μηδὲ πάσσαλόν μοι καταλιπεῖν» (Λουκιαν. Δίκ. φωνηέντ. 9 σ. 94).

14. Ἐκεῖ ποῦ κάνει ὁ χοῖρος τὸν παστόν, ἐκεῖ θὰ τὸν ἀφήσῃ.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [ἢ: Ὁ χ. ἐκεῖ ποῦ κάμῃ τὸν π.]).

Εὔλογον εἶναι ὁ πλούσιος νὰ καταλείπῃ μετὰ θάνατον κληροδοτήματα εἰς τὸν τόπον ὅπου ἐπλούτησεν ἢ εἰς ἐκείνους οἵτινες συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς περιουσίας του.

14α. «Ἔπιασα εἴναν κλέφτεν! — Ἔπαρ' τον κ' ἔλα — Ἒ ἔρται. — Ἄφ's ἀτον κ' ἔλα. — Ἒ ἀφίν' με».
(Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 70, 90).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. κλέφτης 19, καὶ πιάνω 5.

15. «Ἔπιασα ἕναν κλέφτη!
— Φέρε τονε. — Δὲν ἔρχεται. — Ἄς τονε. — Δέ μ' ἀφίνει».
(Μα. 17 [Ἐπίασα ἕνα κλέπτην. Φ. τον. Δ. ἔ. Ἄφες τον. Δέν] — Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη [Μὰ δέ μ' ἀ.]).

Βλ. κλέφτης 19, πιάνω 5.

16. «Ἔπιασα 'ναν κλέφτη! — Φέρ' τον ἐδῶ. — Δὲν ἔρχεται. — Ἄφ' τον κ' ἔλα δῶ. — Τὸν ἀφίν', ἀλλὰ δὲν μ' ἀφίνει».

(Πτζ. 235, 276. — Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου [Ἔπιασ' ἕναν κλ. — Ἄφς τον. Τὸν ἀφίνω δὲ μ' ἀφίνῃ.]).

Βλ. κλέφτης 19, πιάνω 5.

17. «Ἔπιασα ἕναν Τοῦρκο. — Φέρ' τον κάτω. — Τὸν φέρνω, μὰ δὲν ἔρχεται. — Ἄς τον κ' ἔλα μοναχός σου. — Τὸν ἀφίνω, μὰ δέ μ' ἀφίνει».

(Νεα. 521).

Βλ. κλέφτης 19, πιάνω 5.

18. «Ἔπιασ' ἕναν κλέφτην. — Φέρ' τουν κ' ἔλα. — Δὲν ἔρχετι. — Ἄφις τουν κ' ἔλα. — Δέν μ' ἀφίνει».

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Βλ. κλέφτης 19, πιάνω 5.

19. Ἐφῆκεν τὰ τέσσερα.

(Τραπεζοῦντος παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἐννοεῖται τὰ τέσσερα πόδια. Ἐπὶ ἀπηλπισμένων ἢ ἐξησθενημένων.

20. Θέλει ν' ἀνθήσῃ τὸ δεντρὶ κ' ἡ πάχνη δὲν τ' ἀφίνει.

(Βάρνερ: δέντρο 3 [Τὸ δέντρο θέλει ν' ἀ. καὶ] — Βλ. Κατζιούλ. 1055. — Κατζιούλ. Ἐπίμ. 36. — Κ. β', 24 [τὸ δένδρον] — Νε. 56, 346 [ὁμ.] — Μα. 22 [τὸ δένδρον, ἀλλὰ δὲν τ' ἀ. ἡ π.] — Β[1]. 48, 3. — Ἠπείρου. Ἀρ. 1691 [ν' ἀνθήσουν τὰ κλαριά, κ' ἡ] Β. 114, 25 [ἢ: κ' ἡ μοῖρα δὲν τ' ἀ.]).

Βλ. ἀρ. 22. 23. Ἐπὶ τῶν καλῶς μὲν ἐργαζομένων, καὶ ἀσφαλῆ ἐχόντων ἐλπίδα ταχείας εὐδοκιμήσεως, ἀλλ' ἐξ ἀπροόπτων κωλυμάτων ἢ δυσμενείας τῆς τύχης ἀνακοπτομένων εἰς τὸ ἔργον των. Ἡ παροιμία φέρεται καὶ ὡς στίχος κωμαστικοῦ ᾄσματος: «Θέλουν ν' ἀνθήσουν τὰ κλαριὰ κι' ὁ πάγος δὲν τ' ἀφίνει» (Λιανοτράγουδα 1866 σ. 67 στ. 1569.-1876. σ. 72 στ. 1566). Ὁμοία ἡ **Ῥωμουν.** Copaciul va sa odraslésca, shi bruma nu 'i da pace = τὸ δέντρο θέλει νὰ βγάλῃ κλαριά, κ' ἡ πάχνη δὲν τ' ἀφίνει (Zanne 568).

21. Καὶ τοῦτο ποιῆσαι κἀκεῖνο μὴ ἀφιέναι.

(Β. 356, 85).

Εὐαγγελικὸν ῥητὸν (Λουκ. ια', 42. Ματθ. κγ', 23), οὗ δὲν διε-

στράφη ἡ ἔννοια. Λέγεται πρὸς ἔλεγχον τῶν προβαλλόντων ὡς δικαιολογίαν τῆς παραμελήσεως καθήκοντος τὴν ἀνάγκην τῆς ἐπιτελέσεως ἄλλου ἐπίσης σπουδαίου. Ὁμοίως λέγουσι καὶ οἱ **Γερμαν.** Man muss das eine thun und das andere nicht lassen (W. I, 782, 5).

22. Κάνει ν' ἀνθήσῃ τὸ δεντρό, κ' ἡ μοῖρα δὲν τ' ἀφίνει.

(Ζακύνθου παρὰ Σ. Καλογεροπούλου. — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη [πάει ν' ἀνθήσῃ τὸ δενδρὶ κ' ἡ τύχη]).

Βλ. ἀρ. 20.

23. Κάνει ν' ἀνθήσῃ τὸ κλαρί, κι' ὁ ἀέρας δὲν τ' ἀφίνει.

(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [Πῆρε ν' ἀ — κ' ἡ πάχνη]).

Βλ. ἀρ. 20.

24. « Κλέφτη ἔπιασα! — Δὲν ἔρχεται. — Ἄφσε τον. — Δὲν [μ' ἀφίνει ».

(Ἠπείρου. Ἀρ. 647. — Β. 142, 387).

Βλ. κλέφτης 19, πιάνω 5.

25. Μήτε κουκκὶ ἄφησε.

(Β. 163, 186).

Πρβλ. ἀρ. 13. Ἐπὶ παντελοῦς καταστροφῆς.

26. Ν' ἀφήκουμι τοὺ γάμου, νὰ πᾶμι 'ς τὰ πουρνάρια.

(Λακκοβικίων Μακεδονίας. Γούσιος 93 [Ν' ἀφήσωμε τὸν γάμο, νὰ πᾶμε 'ς τὰ πορνάρια] καὶ παρὰ Ι. Πρωΐου. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [Θ' ἀ. — γιὰ π.]. — Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου [Ν' ἀφήκωμε τὸ γάμο νὰ πᾶμε γιὰ π.]).

Βλ. ἀρ. 4.

27. Τ' ἀφῆκε σύξυλα.

(Κοινή).

Βλ. ῥήχνω 5. Κατέλιπεν ἡμιτελὲς τὸ ἔργον, ἀποτόμως διακόψας αὐτό.

28. « Τί ἔχις κ' εἶσ' ἰδρωμένος ; — Μὲ τ'ς λωλοῖ ἐμπάλεκα. — Καὶ δὲ τ'ς ἄφχνες; — Ἐγὼ τ'ς ἄφῖνα, μὰ κεῖνῖ δὲ μ' ἄφῖναν».

(Τήνου παρὰ τῆς Κας Στ. Καραλῆ).

Βλ. κλέφτης 19, μωρὸς 164.

29. Τὸ ἄφησε σὰν τὴ γελάδα τὴ σβουνιά.

(Πύργου Ἠλείας παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη).

Τὸν ἐγκατέλιπεν ἀπαθῶς, ὡς ἡ ἀγελὰς τὸν βόλιτον.

30. Χέσε, κῶλε,
κι' ἄφσε κιόλε.

(Ἠπείρου. Ἀρ. 1951. — Β. 348, 5 [Κάμε, κ.]. 135, 278 [Κάμε, κῶλο, κι' ἄφες κι' ὅλο.]).

Ἐπὶ οὐτιδανῶν, ἀναισθήτων πρὸς πᾶσαν ὕβριν.

31. «Χίλια μόδια. — Κι' ἀφίνουν αὐτοί ; »

(Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη).

Πρβλ. καλὸ 40. 46. Ἐπὶ φθονερῶν καὶ κακεντρεχῶν, ἀποφευγόντων καὶ νὰ εὐχηθῶσιν ἀγαθὸν εἰς ἄλλον, ἐκ φόβου μὴ εἰσακουσθῇ ἡ εὐχή των.

ἀφιόνι

1. Δὲν ἔσκασε τ' ἀφιόνι.

(Κοινή).

Ἀφιόνι (λ. τουρκ.) τὸ ὄπιον. Ἐπὶ δυσθύμων, θολὴν ἐχόντων τὴν διάνοιαν, ἢ διότι ἄρτι ἐξηγέρθησαν τοῦ ὕπνου, ἢ διότι δὲν ἀνένηψαν ἐκ τῆς κραιπάλης. Ἡ μεταφορὰ ἀπὸ τῶν ὀπιοφάγων.

ἀφλουγὴ

1. Σύρι τ'ν ἀφλουγή τ',
νὰ δῇς τσὶ τοὺ κουρμί τ',

(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη. — Ἁγιάσου Λέσβου παρὰ τοῦ αὐτοῦ [Ἔγτσι ποὺ χαμι τ'ν ἀφλουγή τ', εἴδαμι τσὶ]).

Βλ. ὄνομα 34. Ἀφλουγὴ (ἐκ τοῦ ἀπολογία) ἡ ὁμιλία περί τινος.

ἀφορμὴ

1. Ἀφορμὴ δὲν εἴχαμε,
καὶ τὴ διακονέψαμε.
(Κα. 907.).

Βλ ἀρ. 2, 9-11, αἰτία 1, πρβλ. ἀρ. 4, 12, καλὸ 9, πρόφασις 2.

3. Ἐπὶ τῶν ῥεπόντων φύσει εἰς τὸ κακὸν καὶ ἐπιλαμβανομένων τῆς πρώτης τυχούσης προφάσεως πρὸς ἐκτέλεσιν πονηρᾶς πράξεως· καὶ ἐπὶ τῶν ἐπιθυμούντων μὲν σφόδρα νὰ ἐπιχειρήσωσιν ἔργον τι, ἀγαθὸν ἢ κακόν, προσποιουμένων δ' ὅτι τοῦτο πράττοντες ἐνδίδουσιν εἰς τὰς παροτρύνσεις ἄλλων. Ὅμοιαι παροιμίαι καὶ γνῶμαι ἀρχαῖαι: «Προφάσεως δεῖται μόνον ἡ πονηρία» (Διογενιαν. 687. Γρηγόρ. Κύπρ. 247. Μόσχ. 401. Ἀποστόλ. 1390. 1400. Κῶδ. Βοδλ. 814 σ. 98 d. Κῶδ. Βατικ. Sch. 265. Kr. 328. Ἀριστοτ. Ῥήτορ. Α΄, 12 σ. 1373α, 3. Kock CAF. III, 493, 446). «Μικρά γε πρόφασίς ἐστι τοῦ πρᾶξαι κακῶς» (Μένανδρ. παρὰ Στοβ. Δ΄, 40 = Meineke FCG. IV, 131, 1). «Ἐπεὶ βραχείας προφάσεως ἔδει μόνον, | ἐφ' ᾗ σ' ἐγὼ καὶ παῖδες αἱ λελειμμέναι δεξόμεθα δέξιν ἥν σε δέξασθαι χρεών» (Εὐριπ. Ἰφ. Αὐλ. 1180). Male facere qui vult numquam non causam invenit. (Publil. Syr. 267, 336 Ribbeck).

2. Ἀφορμὴ δὲν εἴχαμε,
κι' ὁ θεὸς τὴν ἔπεψε.

(Κ. γ', 367 [εἴχαμεν καὶ οἱ θεοὶ τὴν ἔπεμψαν.] — Μα. 12 [Ἀφορμὴν δὲν εἴχαμεν καὶ ὁ θ. μᾶς ἔστειλε.] — Νε. 16, 111 [εἴχαμεν καὶ ὁ θεὸς τὴν ἔπεμψεν.] — Β[1] 8, 84 [καὶ ὁ θ. τὴν ἔστειλε.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 161 [τὴν ἔστειλε.] — Β. 37, 487 [ὁμ.] — Κα. 908 [μᾶς ἔστειλε.]).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

3. Ἀφορμὴ γυρεύει ὁ Χάρος,
νὰ καλέσῃ τὸν κουμπάρο.

(Βερ. 68, 52 [ζητᾷ ὁ Χ.) — Β. 37. 488 [ὁμ.]. — Πολίτου Νεοελ. Μυθ. σ. 292 [ζητάει ὁ Χ.] — Κα. 911 [χαλεύει ὁ Χ.] — Γυθείου παρὰ Δ. Ι. Παναγουλάκου [Χ. γιὰ νὰ πάρῃ]).

Πρβλ. ἄσπρος 25, θάνατος 15. 10. Ἐπὶ πονηρῶν, οἵτινες ἐν πρώτῃ τυχούσῃ εὐκαιρίᾳ ζημιοῦσιν οἰκείους καὶ φίλους, ἂν ἐλπίζουσί τι ὄφε-

λος. Ὑπόκειται ὁ μῦθος περὶ τοῦ κουμπάρου τοῦ Χάρου, περὶ οὗ βλ. ἀνωτέρω λ. ἄσπρος 25, τὴν ἐμὴν Νεοελλην. μυθολ. σ. 292 κἑ. B. Schmidt Das Volksl. d. Neugr σ. 234. Griech. Märchen σ. 117-8. 235-6 Waser Charon σ. 96. Ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς μύθοις τούτοις καὶ ἐν ταῖς παρ' ἐμοὶ ἀνεκδότοις παραλλαγαῖς, καθὼς καὶ ἐν τοῖς ὁμοίοις παραμυθίοις ἄλλων λαῶν, ὁ Χάρος θανατώνει τὸν κουμπάρον του κατὰ τὴν τεταγμένην ὑπὸ τῆς Μοίρας ὥραν, μὴ καμπτόμενος ἐκ τῶν δεήσεων αὐτοῦ, παρὰ τὴν φιλίαν καὶ τὴν πνευματικὴν συγγένειαν. Ἐκ τῆς προκειμένης ὅμως παροιμίας φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις παραλλαγή, καθ' ἣν ὁ Χάρος πρὸς τὸν κουμπάρον φαίνεται δυσμενέστερος ἢ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Τοιαύτην παραλλαγὴν δὲν εὗρον· ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἰδέα φέρεται καὶ ἐν ἀνεκδότῳ δημοτικῷ ᾄσματι τῆς Κερκύρας:

Ὁ Χάρος γιὰ τὴν κουμπαριὰ καὶ γιὰ τὴν καλωσύνη,
κάθε κουμπάρο κλέφτικα 'ς τὴν μαύρη γῆ τὸν δίνει.

4. Ἀφορμὴ ἡ πορδὴ τοῦ Πάσχου, γιὰ νὰ σφάξωμε τὸ βόιδι.
(Κα. 909).

Πρβλ. ἀρ. 1. Ἐπὶ τῶν δι' ἀσήμαντον αἰτίαν διαπραττόντων ἔργον ὠφέλιμον μὲν εἰς αὐτούς, εἰς ἄλλον δέ τινα ἐπιζήμιον. Ὁ ὑποκείμενος εἰς τὴν παροιμίαν μῦθος μοὶ εἶναι ἄγνωστος.

5. Ἀφορμὴ θέλει ὁ σπασμένος πῶς πονεῖ ἡ ἀρχιδαριά του.
(Ἀθηναϊκὴ παρὰ Δ. Γρ. Καμπούρογλου).

Ἐπὶ τῶν ἐπιζητούντων παντοῖα προσχήματα πρὸς περικάλυψιν ἐλαττωμάτων ἢ παθημάτων αὐτῶν.

6. Ἀφορμὴ 'ς τὴν ἀφορμή.
(Κα. 910).

Ἐπὶ τῶν πολλὰς καὶ διαφόρους προφάσεις κατασκευαζόντων, διὰ ν' ἀρνηθῶσιν εὐσχήμως τι, ἢ διὰ νὰ δικαιολογήσωσί τι ἁμάρτημά των.

7. Ἀφορμὴ τοῦ κλανιάρη ἔν' τὸ ξεροβέξιμον.
(Κύπρου Σ[1]. 43 καὶ Σ. 279, 44).

Βλ. βήχας 7, πρβλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. βήχας 2. Ὁμοιοτάτη

τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν χρῆσιν ἡ ἀρχαία: « Βὴξ ἀντὶ πορδῆς »· λεγομένη « ἐπὶ τῶν ἐν ἀπορίᾳ προσποιουμένων ἕτερόν τι πράττειν· οἱ γὰρ περδόμενοι διὰ τὸ λανθάνειν βήττειν προσποιοῦνται » (Διογενιαν. 262. Γρηγ. Κύπρ. Λ. 69. Μόσχ. 140. Ἀποστόλ. 391. Σουίδ λ.).

8. Ἀφουρμὴ 'ς τοὺ βασ'λικό,
πίνει ἡ γλάστρα τοὺ νιρό.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη).

Βλ. ἀγάπη 10.

9. Ἐγ' ἀφορμὴν ἐγύρευγα, κι' ὁ θιὸς ἀπέστειλέ μου.
(Χίου. Καν. 242, 220).

Βλ. ἀρ. 1

10. Ἐγὼ ἀφορμὴ ἐγύρευα
κι' ὁ θεὸς τὴν ἔστειλε.
(Β¹. 8, 84 [Ἐγ' ἀ. — καὶ ὁ θ.] — Σικίνου. Γαβαλᾶς 55, 19 [Ἐγ' ἀφορμὴν — θ. καλὴ τὴν ἔστειλε] — Φολεγάνδρου παρὰ Ι. Κονταρίνη).

Βλ. ἀρ. 1.

11. Ἡ γρᾶ ἀφορμὴν ἐγύρευε,
καὶ καλὴ τὴν ηὕρηκε.
(Κρήτης Ἄπτερ. 76 καὶ παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 1.

12. Καλὴ ἀφορμὴ 'ς τὸ κόσκινο.
(Βάρνερ: ἀφορυὴ 1).

Πρβλ. ἀρ. 1. Ἐπὶ ἐρίδων ἐξ ἀφορμῆς ἀσημάντου

13 Λεῖψε τὴν ἀφορμή, μὴ σοῦ κολλήσῃ κρῖμα.
(Θήρας. Δε. Στ. 71 [τὴν ἀφορμήν, μὴ σὲ] καὶ παρὰ Ν. Πεταλᾶ καὶ Νοητάκη).

Πρβλ. μιστὸς 2. Ἀπόφευγε πᾶσαν ἀφορμὴν ἐρίδων, διότι ἐνδέχεται νὰ περιπλακῇς καὶ νὰ διαπράξῃς ἔγκλημα. Ἐν Byzant Zeitschrift τ. VII σ. 157 ἐσημείωσα ὅτι παροιμιώδης φαίνεται καὶ ὁ στίχος τοῦ Μιχαὴλ Γλυκᾶ (στ. 340 : « Μὴ δώσῃς ὅλως ἀφορμὴν τοῖς ἀφορμὴν

ζητοῦσιν»· ὅστις προῆλθεν ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Ἀποστόλου Παύλου (Β' Κορινθ ια', 12): «ἵνα ἐκκόψω τὴν ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμήν.»

14. Φορμὴ γιὰ τὸ βασιλικὸν
πίννει τσαὶ γάστρα τὸ νερό.
(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΛ', 325, 544).

Βλ. ἀγάπη 10.

ἄφραγος

1. Ἄφραγος ὁ κῆπος, ἔρημα τὰ λάχανα.

(Βάρνερ: κῆπος 1 [Ἄ. κ.]—Βλ. Κατζιωύλ. 409. — Κατζιωύλ. Ἐπίμ. 257. — Κ. α'. 43. Κ. β', 5 [Ἄφρακτος]—Μα. 12 [ὁμ.]—Νε. 16, 112 [Ἄφρακτος κ.]—Β' 8, 85 [ὁμ.] — Ἠπείρου. Ἀρ. 163 [Ἄφρακτος] — Β. 37, 496 [Ἄφρακτος κ.] — Κα. 913 [Ἄφρακτος ὁ κ. ἐρημιὰ 'ς τὰ λ.] — Πολυλᾶ φιλολ γλῶσσα σ. 69 [Ἄφρακτος κ.]).

Βλ. ἀπόφραγος 1, ξέφραγος 1, πρβλ. ἀλαργινὸς 1. Τὰ μὴ ἔχοντα φράκτην, παρακωλύοντα τὴν εἴσοδον εἰς τοὺς ξένους, καὶ καθόλου πάντα τὰ ἀνεπιτήρητα κτήματα εἶναι ἕρμαιον τοῦ τυχόντος. Μεταφορικῶς δὲ λέγεται καὶ περὶ ἀνθρώπων μὴ ἐχόντων προστάτας καὶ ἀδικουμένων ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν. — Ὅμοιαι αἱ **Γερμαν.** Wo kein Zaun ist, da wird das Gut verwüstet = ὅπου δὲν εἶναι φράχτης τὸ χτῆμα ἐρημάζει (W. V, 510, 78). Wo kein Zaun ist, treiben alle Heerden hin = ὅπου δὲν εἶναι φράχτης, βόσκουν ὅλα τὰ κοπάδια (αὐτ. 79).

ἀφρίζω.

1. Ἀφρίζει, δὲν ἀφρίζει, τὸν παρᾶ μού χω δοσμένο.
(Κρήτης παρὰ Γ. Ι. Καλαϊσάκη).

Βλ. ἀρ. 4.

2. Ἀφρίζεις, 'ξαφρίζεις, θὰ σὲ φάου.
(Πελοποννήσου).

Βλ. ἀρ. 4.

3. Ἀφρίζις, τσ' ἂ δὲν ἀφρίζις, θὰ σὶ φάγου.
(Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἢ: Ἀφρίγις, δὲν ἀφρίγις]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

4. Τί ἀφρίζεις καὶ ξαφρίζεις; τὸν παρᾶ μου ἔδωκα, θὰ σὲ φάω θέλω.

(Πελοποννήσου. — Σίφνου παρὰ Σ. Δουκάκη [Εἶντ' ἀφρίντζεις καὶ ξαφρίντζεις — ἤδωκα νὰ σὲ φ. θ.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Εἶd' ἀ. — ἀὸ π. μου ἔ. νὰ σὲ φάγω θ.]).

Βλ. ἀρ. 1-3, ἄσπρα 18, σαποῦνι 1, τρώγω 154. 282. Ἐπὶ τῶν διὰ παντὸς τρόπου ζητούντων νὰ λάβωσιν ἀντάλλαγμα τῶν ὑπ' αὐτῶν δαπανηθέντων, ἐπιμενόντων δ' εἰς τοῦτο καὶ ὅταν βλέπωσιν ὅτι ζημιοῦνται· προσέτι ἐπὶ τῶν πιστευόντων ὅτι διὰ τῆς ἐπιμονῆς ὑπερνικῶντες πᾶν πρόσκομμα θὰ δυνηθῶσι νὰ ἐκτελέσωσιν ἔργα δυσχερέστατα· συνηθεστάτη δ' ἡ χρῆσις, ἐπὶ τῶν ἀμετάκλητον ἐχόντων ἀπόφασιν νὰ φέρωσιν εἰς πέρας ἔργον τι, ὁσονδήποτε δυσάρεστον καὶ ἂν εἶναι. Ὁ μῦθος, ὅτι ἕνας Ἀράπης μιὰ φορὰ (κατ' ἄλλας παραλλαγὰς Χιώτης) ἀγόρασε ἕνα κομμάτι σαποῦνι, ποῦ ἐθάρρει πῶς ἦταν τυρί. Ἐκεῖ ποῦ κάθησε νὰ τὸ φάγῃ, τὸ σαποῦνι 'ς τὸ στόμα του ἄφριζε, ἐκεῖνος ὅμως ἔλεγε, Τί ἀφρίζεις καὶ ξαφρίζεις κτλ. ὅσο ποῦ τό φαγε., —Παραπλήσιόν τι διηγεῖται Δημήτριος ὁ Σκήψιος (παρ' Ἀθην. Γ΄ 41 σ. 91) περί τινος Λάκωνος, ὅστις κληθεὶς εἰς δεῖπνον, παρατεθέντων ἐπὶ τὴν τράπεζαν θαλασσίων ἐχίνων, ἔλαβεν ἕνα· καὶ μὴ γινώσκων τὸν τρόπον, καθ' ὃν τρώγονται οἱ ἐχῖνοι, οὐδὲ προσέχων εἰς τοὺς συνδείπνους, τὸν ἐνέθεσεν εἰς τὸ στόμα μετὰ τοῦ κελύφους καὶ προσεπάθει νὰ τὸν μασήσῃ. Δυσφορῶν δὲ διὰ τὴν τραχύτητα τοῦ κελύφους καὶ τὰς ἀκάνθας ἔλεγεν· «Ὦ φάγημα μιαρόν, οὔτε μὴ νῦν σε ἀφέω μαλθακισθείς, οὔτ' αὖθις ἔτι λάβοιμι». — Ἀνάλογος ἡ **Γερμαν.** Schmecke, wie du willst, ich fresse dich doch = ὅ τι γεύση κι' ἂν θέλῃς ἔχε, ἐγὼ ὡς τόσο θὰ σὲ φάγω (W. IV, 258, 28).

Ἀφροδίτη

1. Ἀπὸ τὴν Ἀφροδίτη φροῦδα, ἀπὸ τὸ Θάνο θάνατο, κι' ἀπὸ τὸν Νικόλα 'ς τὴν καρμανιόλα.

(Γορτυνίας παρὰ Ν. Λάσκαρη).

Καρμανιόλα (μεταφορικῶς ἀπὸ τοῦ ἰταλ. carmagnola) ἡ λαιμητόμος. — Κατὰ παραγραμμάτισιν σκώμματα ὀνομάτων.

ἀφρουγκάζομαι

1. Ὅποιους ἀφκριέτι τὰ δικά τ' ἀκούει.

(Σιατίστης Μακεδονίας παρὰ Ι. Σαχίνη. — Λέσβου παρὰ Γρ. Ν. Βερναρδάκη [ἀφκριγέτι τὰ γέβετά τ' ἀκούγι.]).

Ὅτι κακὸν τὸ ὠτακουστεῖν, ὁ δ' ὠτακουστὴς ἀκούει συνήθως δυσάρεστα περὶ ἑαυτοῦ. — Ὅμοιαι παροιμίαι. Ἰταλ. Chi di nascosto ascolta parlar di se, non ode sovente la sua lode = ὅποιος ἀπὸ κρυφὰ ἀκούει νὰ μιλοῦν γιὰ δαῦτον, συχνὰ δὲν ἀκούει τὰ παινέματά του (W. II, 775, 1). Chi sta in ascolteria, sente cose che non vorria = ὅποιος στέκεται νὰ κρυφακούσῃ, ἀκούει πράματα ποῦ δὲν θὰ ἤθελε (τοσκαν. Giusti 266. Παραλλαγὰς βλ. παρὰ Pasqualigo 265. D. I, 749). Chi stà a le scolte, sente le so colpe = ὅποιος κρυφακούει, ἀκούει τὰ κακὰ ποῦ ἔκαμε. (βενετ. Pasqualigo 265). — Γαλλ. Celui qui est aux écoutes entend souvent sa propre honte (W. II, 775, 1). Qui écoute aux portes, entendra mal parler sur son compte (αὐτ.). Qui écoute aux portes entend souvent plus qu'il ne désire. (W. IV, 1194, 90). Escouter m'a mis à honte (Leroux II, 298). Qu escouto, son dan auze = ὅποιος κρυφακούει, ἀκούει τὴν πομπή του. (νεοπροβηγκ D. I, 749 μετὰ πολλῶν διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). — Καταλαν. Qui escolta per los forads, ou sos mals fads = ὅποιος κρυφακούει ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα, ἀκούει τοῖς κακαῖς του πράξαις (αὐτ.). — Ἱσπαν. Quien escucha, su mal oye = ὅποιος κρυφακούει τὴν πομπή του ἀκούει (W. II, 775, 1). Escuchas al agujero, oirás de tu mal y del ageno = κρυφάκουγε 'ς τὴν κλειδαρότρυπα, θ' ἀκούσῃς κακὰ γιὰ σὲ καὶ γιὰ τὸν γειτονά σου (αὐτ. 4). — Ῥαιτορωμαν. Sch' ti ven tiers ilg Isch, par far ilg Scultader, scha, andas sovens tieu agien Blasmader = ἂν πᾷς πίσ' ἀπ' τὴν πόρτα, νὰ κάμῃς τὸν ἀφουγκραστή, θ' ἀκούσῃς πολλαῖς φοραῖς τὴν δική σου τὴν πομπὴ (D. I, 749). — Ἀγγλ. Listeners seldom hear good of themselves = κεῖνοι ποῦ κρυφακοῦν σπάνια ἀκοῦν καλὸ γιὰ τὸν ἑαυτό τους (W. II, 775, 1). He wo peeps through a hole, may see what may vex him = κεῖνος ποῦ κυττάζει ἀπὸ τὴν τρῦπα μπορεῖ νὰ ἰδῇ κεῖνο

ποῦ μπορεῖ νὰ τοῦ κακοφανῇ (αὐτ.). A hearkener always hears a bad tale of himself = ἕνας ποῦ κρυφακούει ἀκούει πάντα κακὰ μαντᾶτα γιὰ τὸν ἑαυτό του (D. I, 749). Listen at a hole and ye'll hear news o' yousel = κρυφάκουσε ἀπὸ μιὰν τρῦπα καὶ θ' ἀκούσῃς νέα γιὰ τὸν ἑαυτό σου (σκωτ. αὐτ. μετὰ παραλλαγῆς).— **Δαν.** Den som lurer, hører sin Skam = ὅποιος κρυφακούει ἀκούει τὴν πομπή του (αὐτ.).—**Νορβηγ.** Han høyrer sjeldan sitt Lov, som paa Lur stend = σπάνιο εἶναι ν' ἀκούσῃ τὰ παινέματά του κεῖνος ποῦ στέκεται καὶ κρυφακούει (αὐτ.).—**Ὁλλανδ.** Die luistert achter de deur, koms dikwijls in getreur = ὅποιος κρυφακούει πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, συχνὰ πικραίνεται (W. IV, 1194, 91).—**Γερμαν.** Der Horcher an der Wand hört seine eigene Schand' = ὅποιος κρυφακούει 'ς τὸν τοῖχο, ἀκούει τὴν πομπή του (W. II, 775, 1. Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 4. 5. 776, 3. 1830, 1. III, 236, 1. 2. IV, 1194, 90. 91. D. I, 749).

ἀφύσικος

1. Δὲν εἶν' τὸ κάζο νὰ γενῇ χοίρου μαλλὶ μετάξι,
καὶ ἄθρωπος ἀφύσικος νὰ χῃ ἀρκοντιὰ καὶ τάξη
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀπάνθρωπος 1.

2. Μὲ φυσικάρη κάνεις, μὲ ἀφύσικο δὲν κάνεις.
(Δημητσάνης παρὰ Φ. Ἠλιοπούλου)

Μετ' ἀνθρώπου μὴ ἀμοιροῦντος ἀνθρωπισμοῦ, καὶ ἂν ἔχῃ ἐλαττώματά τινα, δύνασαι νὰ εἶσαι ὁμοδίαιτος, ἀλλ' οὐδαμῶς μετ' ἀναγώγου καὶ χυδαίου.

3. Ὁ ἀφύσικος φυσικὸς δὲν γίνεται.
(Ἠπείρου. ΖΑ, 38).

Βλ. φυσικὸ 3. 4. Ὁ φύσει ἀχρεῖος δὲν μεταβάλλει τρόπους.

ἀχαλίνωτος

1. Ἀχαλίνωτη κορτέσα, γλήορα 'ς τὸ τεφεροῦτσι.
(Καρπάθου. Μαν. 276, 101).

Βλ. 2. 3. Ἀχαλίνωτος μεταφορικῶς ὁ ἀναιδὴς ἢ αὐθάδης· κορτέσα =εὐγενὴς δέσποινα ἢ νεᾶνις· ἡ λέξις εὔχρηστος καὶ κατὰ τοὺς μέσους χρόνους (ἰταλ. cortese ἐκ τῆς νεολατιν. curtis, σημαινούσης τὴν αὐλήν)· ἡ δὲ λ. τεφεροῦτσι ἀγνοῶ ἂν εἶναι ἐν χρήσει ἐν Καρπάθῳ, ἢ ἂν μόνον ἐν τῇ παροιμίᾳ ταύτῃ φέρεται· τοὐλάχιστον δὲν εὗρον αὐτὴν ἀναγεγραμμένην ἐν οὐδενὶ τῶν γλωσσαρίων τοῦ καρπαθιακοῦ ἰδιώματος. Πιθανῶς εἶναι αὐτὸ τὸ ἀλλαχοῦ λεγόμενον τρυφερίτσα, ἡ, ἢ τρυφερίτσι, τό, (ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου, ἐν Σμύρνῃ, Μακεδονίᾳ, Ἀθήναις· τὴν λέξιν παρὰ τῶν Μακεδόνων παρέλαβον καὶ οἱ Κουτσόβλαχοι). Ἡ λέξις, ὑποκοριστικὸς τύπος οὖσα τοῦ τρυφερός, εὐχρηστεῖ ἐν τῇ φράσει βγαίνει ἢ βγῆκε 'ς τὴν τρυφερίτσα (ἢ, 'ς τὰ τρυφερίτσια, ἢ 'ς τὸ τρυφερίτσι), ἥτις ἀναφέρεται εἰς τοὺς ἐφήβους τοὺς τὸ πρῶτον ἀναλαμβάνοντας βιοποριστικόν τι ἔργον, εἰς τὰς κόρας, τὰς παρουσιαζομένας τὸ πρῶτον εἰς ἑορτὰς ἢ χορούς, μάλιστα δὲ εἰς τὰς νεάνιδας, ἢ τοὺς ἐφήβους τοὺς τὸν πρῶτον συνάπτοντας ἐρωτικὸν δεσμόν. Ὅθεν ἡ φράσις ἀντιστοιχεῖ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς φράσεις τῆς δημώδους· «βγῆκε 'ς τὸν κόσμο» καὶ «ἄρχισε νὰ ἐργολαβῇ». Ἴσως λέγεται αὕτη κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ τῶν κτηνῶν, ἅτινα κεκλεισμένα κατὰ τὸν χειμῶνα ἀπολύονται τὸ ἔαρ εἰς νομὴν τοῦ τρυφεροῦ χόρτου. — Κατὰ ταῦτα ἡ παροιμία σημαίνει, ὅτι νεᾶνις μὴ αἰδήμων ταχέως θὰ ἐξολισθήσῃ εἰς ἐρωτοπαίγνια καὶ διαφθοράν.

2. Ἀχαλίνωτη κυρὰ μὲ τὰ ῥοῦχά της τὰ 'άλλει.
(Καρπάθου. Μαν. 276, 102).

Πρβλ. ἀρ. 1. 3. Περὶ τῆς φράσεως τὰ βάνει μὲ τὰ ῥοῦχά του βλ. ῥοῦχο 10. 19. Ἡ αὐθάδης καὶ φιλόνεικος γυνή, ἐπιζητεῖ πάντοτε ἀφορμὰς ἐρίδων.

3. Ἀχαλίνωτος ἀρνὸς τὴμ μάνναt του κατελεῖ.
(Καρπάθου. Μαν. 276, 103).

Βλ. ἀρ. 1. 2. Ὁ θρασὺς καὶ δυσήνιος διὰ τῶν πράξεών του ἑαυτὸν μᾶλλον καὶ τοὺς οἰκείους βλάπτει.

ἀχαμνὸς

1. Ἀπὸ τ' ἀχαμνὸ 'ς τὸ παχύ.
(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Ἡ παροιμία λέγεται ὅταν κτῆμα πτωχοῦ περιέλθῃ εἰς τὴν κυριότητα πλουσίου.

2. Ἀχαμνὰ μηριά, κι' ἃ σμίξουν δὲ συγκαίονται.
(Κα. 921).

Παράτριμμα πάσχουσι συνήθως οἱ παχεῖς. Ὡς δὲ ἰσχνοὶ μηροὶ σπανιώτατα παρατρίβονται, οὕτω καὶ πτωχοὶ ἢ ἀδύνατοι σπανίως ἐπιχειροῦσι νὰ βλάψωσιν ἀλλήλους, οὐδ' ἔχουσι τὴν ἀναγκαίαν πρὸς τοῦτο δύναμιν, οὔτε μέσα κατάλληλα διαθέτουσιν· ἐνῷ οἱ πλούσιοι καὶ ἰσχυροὶ ἐξ ἀντιζηλίας ἢ διαφορᾶς συμφερόντων συχνάκις ἔχουσιν ἀφορμὰς συγκρούσεως πρὸς ἀλλήλους.

3. Ἀχαμνό, ἀνεχόρταγο γαϊδοῦρι.
(Κα. 922).

Βλ. ἀρ. 5, λιμὸς 1, μικρὸς 50, ξηρακιανὸς 1, ξαναγκερινὸς 1. Ὅτι συνήθως οἱ ἰσχνοὶ καὶ οἱ μικρόσωμοι εἶναι ἀδηφάγοι· καὶ ὅτι δὲν εἶναι συμφέρουσα ἡ κτῆσις ἰσχνοῦ κτήνους, διότι ἡ συντήρησίς του ἀπαιτεῖ δαπάνην δυσανάλογον πρὸς τὴν ἐργασίαν ἣν δύναται νὰ κάμνῃ. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Γαλλ.** Les mesgres mangent plus que les gras (Leroux II, 333). — **Γερμαν.** Die Magern essen mehr als die Fetten = οἱ ἀχαμνοὶ τρώγουν περισσότερο ἀπὸ τοὺς παχεῖς (W. III, 337, 2).

4. Ἀχαμνὸ ἀρνί, παχειὰ νουρά.
(Πύργου παρὰ Π. Ι. Λιναρδάκη).

Βλ. τὴν βυζαντινὴν ἐν λ. φτωχὸς 42.

5. Ἀχαμνὸ γαϊδοῦρι, δυὸ σακκιὰ ἡ ταή του.
(Κα. 923).

Βλ. ἀρ. 3.

6. Ἀχαμνὸ 'ν' τὸ πρόβατό μας καὶ τσιλιπουρδιάρικον.
(Χίου. Πασπάτ. 369).

Πρβλ. φτωχὸς 42. Ἐπὶ εὐτελῶν καὶ ἀδυνάτων παραλόγως κομπαζόντων.

7. Ἐ τ' ἀχαμνὸ κριᾶς πᾶν οἱ μύγαις.

(Ἀνατ. Κρήτης παρὰ Σ. Ξανθουδίδου).

Πρβλ. μῦγα 25. 28, ψοφίμι 3. Οἱ ἀδύνατοι ὑπομένουσι πολλὰς καταπιέσεις. Ὁμοία ἡ **Ἰταλ.** Ai cani e ai cavalli magri vanno addosso le mosche = ἀπάνω 'ς τἀχαμνὰ σκυλιὰ κι' ἄλογα πᾶν οἱ μύγαις (Giusti 66).

ἀχάριστος

1. Αὐχάριστος 'ς τὸ ἕνα, χίλια νὰ τοῦ δώσῃς, δὲ σοῦ λέει σπολάτη.

(Κα. 918).

Πρβλ. ἀρ. 5. Ὁ τῆς μικρᾶς χάριτος ἐπιλήσμων, καὶ πρὸς τὰς μεγάλας εὐεργεσίας εἶναι ἀχάριστος.

2. Ἀχάριστον ἐλεεῖς, νεκρὸν θυμιάζεις.

(Βερ. 18, 53 [καὶ νεκρὸν] — Β. 38, 499).

Βλ. ἀρ. 3. 7, πρβλ. νεκρὸς 3. Ἡ παρομοίωσις εἶναι ἀρχαία: «Ἀχάριστον εὐεργετεῖν καὶ νεκρὸν μυρίζειν ἐν ἴσῳ κεῖται». (Ἰωάν. Δαμασκ. Παράλλ. Β', ιγ', 33 = Meineke Stob. Floril. IV σ. 187. — Ἀντών. Μέλισσ. 96. Γεωργίδ Γνωμολογ. ἐν Boissonade An. gr. I, 8. Ἄριστον μάθημα 86 ἐν Wien. Stud. XI, 26).

3. Ἀχάριστον εὐερκετεῖς, νεκρὸν μουγιάζεις.

(Κύπρου. Σ. τ. Β', σ. 667).

Βλ. τὴν προηγουμένην. Μουγιάζω ἢ μυγιάζω ἀποσοβῶ τὰς μυίας ἀπό τινος.

4. Ἀχάριστου χαριστικὸσ 'ς τὸμ μαχραμᾶγ γεμένον.

(Καρπάθου. Μαν. 276, 104).

Χαριστικόν, τὸ χαριστήριον δῶρον· μαχραμᾶς δὲ (τουρκ. μεχρὲμ) λέγεται πλὴν ἄλλων καὶ ὁ πέπλος καὶ τὸ χνουδωτὸν προσόψιον. Γεμένον τὸ δεμένον. Ὁ ἀχάριστος, κατὰ τὴν παροιμίαν, θὰ δώσῃ ἀντίδωρον τῆς πρὸς αὐτὸν χάριτος εὐτελές τι πρᾶγμα, καὶ ἐν μικρᾷ ποσότητι, ὅσον περιλαμβάνει ὁ μαχραμᾶς. Ἀλλὰ τοσοῦτο ἀσύνηθες εἶναι τὸ χαριστή-

ριον δῶρον τοῦ ἀχαρίστου, ὥστε διὰ τὴν σπανιότητα θεωρεῖται πολυτιμότατον, καὶ συμβουλεύει ἡ παροιμία νὰ τὸ δέσῃ ὁ λαβὼν εἰς μαχραμᾶν καὶ νὰ τὸ φυλάττῃ ἐπιμελῶς.

5. Ἡ θάλασσα κι' ὁ αὐχάριστος ποτές τους δὲν χορταίνουν.
(Ἀθηναϊκή. Ἑβδομ. Α', 120).

Πρβλ. ἀρ. 1, φιλαργυρία 1. Ὅμοιαι παροιμίαι **Πορτογαλ.** Fazer bem a velhacos, he lançar agoa in mar = νὰ κάνῃς καλὸ 'ς τοὺς παλιανθρώπους εἶναι σὰν νὰ ῥήχνῃς νερὸ 'ς τὴ θάλασσα (D. II, 501). — **Ὁλλανδ.** Fielten goed te doen, is water in de zee tragen = ὁμ. (αὐτ.).

6. Τοῦ ἀχάριστου τὴ χάρη
ὅποιος κάνει τήνε χάνει.
(Βερ. 86, 37. — Β. 318, 485).

Βλ. ἀρ. 2. 3. «Δειλοὺς εὖ ἔρδοντι ματαιοτάτη χάρις ἐστὶν» (Θεόγν. 105). «οὔτε κακοὺς εὖ δρῶν εὖ πάλιν ἀντιλάβοις» (αὐτ. 108). — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Chi serve a gente ingrata, il tempo perde = ὅποιος δουλεύει ἀχάριστους ἀνθρώπους, χάνει τὸν καιρό του (D. II, 501 μετὰ διαλεκτικῶν παραλλαγῶν). Mal frutto coglie, chi serve a gente ingrata = κακὸν καρπὸ μαζεύει ὅποιος δουλεύει ἀχάριστους ἀνθρώπους (αὐτ.). — **Γαλλ.** Obliger un ingrat c'est perdre le bienfait = νὰ ὑποχρεώνῃ κἀνεὶς ἀχάριστο χάνει τὸ καλὸ ποῦ κάνει (αὐτ.). Un plaset es perdut, quart un ingrat l'a ressouput = ἡ χάρη εἶναι χαμένη, ὅταν γίνῃ 'ς ἀχάριστο (νεοπροβ. αὐτ.). — **Ἰσλανδ.** Allt er það spillt, sem óþokka er gefið = ὅλα πᾶν χαμένα ὅσα δίνονται 'ς ἀχάριστο (αὐτ.). — **Γερμαν.** An Undankbaren ist alle Wohlthat verloren = 'ς τὸν ἀχάριστο κάθε χάρη πάει χαμένη (W. IV, 1424, 1 Παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 2. 4. 5. 17. 1425, 20. 1566, 9. D. II, 501).

ἄχερο

1. Οἱ ἄλλοι δὲν τρῶν ἄχερα.
(Κοινή. — Ἰωαννίνων παρὰ Δ. Μ. Σάρρου [Δὲν τρώει ἄχερου.]).

Οἱ ἄλλοι δὲν εἶναι ζῷα, τρώγοντα ἄχυρα, ἀλλ' ἄνθρωποι ἐννο-

οὔντες τὰ γινόμενα. Λέγεται ἐπὶ τῶν ζητούντων ν' ἀπατήσωσί τινα διὰ τεχνασμάτων εὐκόλως ἀποκαλυπτομένων.—Πρβλ. τὸ τοῦ Κικέρωνος (de orat. 2, 57, 233) «quem cum Catulus nuper audisset, fenum alios aiebat esse oportere».—Παραπλήσιαι φράσεις: **Γαλλ.** Il est bête à manger du foin (Littré λ. foin 1).—**Ῥωμουν.** A mâncà fên=τρώγει ἄχερα (Zanne 627).—**Γερμαν.** Es frisst kein Heu=δὲν τρώγει χορτάρι· ἐπὶ ἄλλης σημασίας (W. II, 628, 61).—**Βουλγαρ.** Ak z'ivéem na sélo, triava ne pássen=ἂν ζῶμε 'ς τὸ χωριό, χορτάρι δὲ βόσκομε (παρὰ Π. Θ. Τσίλλεφ).

2. Παρὰ κιαολιᾶς, ἂς εἶν' κι' ἄχερα.

(Κρήτης. Β. 251, 54).

Βλ. χρεωφειλέτης 3.

3. Σὰν ὁ μπέης 'ς τἄχυρα.

('Ηπείρου. ΖΑ. 201, 108).

Βλ. ζεῦκι 1. 'Εκοιμήθη δηλ. μαλθακῶς, ὡς κἄποτε μπέης τις ἐπὶ στρωμνῆς ἀχύρων. Εἰρωνικῶς ἐπὶ κακοπαθήσαντος.

ἀχινιὸς

1. Βούτα καὶ βγάνε ἀχινιούς.

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

'Αχινιὸς ἢ ἀχινὸς ἢ ἀχιναῖος (Μεσσηνία, Λακωνία) ὁ θαλάσσιος ἐχῖνος (echinus sphaera). Ὅτι πανταχοῦ καὶ πάντοτε ὁ θέλων νὰ ἐργασθῇ δύναται νὰ εὕρῃ ἐργασίαν· ἂν μὴ ἔχῃ ἄλλο τι καλύτερον νὰ πράξῃ, ἂς ἁλιεύσῃ ἐχίνους.

2. Ὁ ἀχινιὸς λέει· «Ἄνοιξέ με, κι' ἂν δὲν εὑρῇς ταὐγά μου, φάε τὰ σκατά μου».

(Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Πάντοτε ὑπάρχει τι βρώσιμον ἐν τῷ ἐχίνῳ. Μεταφορικῶς δὲ λέγεται εἰς δήλωσιν τοῦ ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ εὐτελέστατα πράγματα ἐνίοτε ἀποδεικνύονται χρήσιμα.

3. Πόθε νὰ πιάσῃς ἀχινὸ καὶ νὰ μὴ σ' ἀγκυλώσῃ;

('Αθηναϊκὴ Ἑβδομ. Α'. 176).

Βλ. πιάνω 2. Αὐτὴ ἡ ἀρχαία παροιμία: «Ἅπας ἐχῖνος τραχύς», λεγομένη ἐπὶ τῶν δυσκόλων καὶ δυστρόπων (Διογενιαν. 187. Βι. 81 Γρηγ. Κύπρ 68. Λουγ. 22. Μόσχ. 65. Ἀποστόλ. 263 Βατ. 42. Κῶδ. Βατικ. Kust. 101. Σουίδ. λ. Πρβλ. Ἀριστοφ. Εἰρ. 1086. 1114). — Παραπλησία ἡ **Ῥωμουν.** Ariciu fara ghimpi nici cum póte fi = σκαντζόχερος χωρὶς ἀγκάθια δὲ γίνεται (Zanne 1279).

ἀχλάδα

1. Ὁ καιρὸς καὶ τὰ ἄχερα ὡριμάζουν ταῖς ἀχλάδαις.

(Ἑρμόδωρος παρὰ Ducange Gloss. graec. στ. 1299 λ. ῥιμάζειν [ῥιμάζουν] — Βάρνερ καιρὸς 3 [τὸ ἄχερο]).

Βλ. ἀγάλια 1. «Χρόνος ὁ πάντα πεπαίνειν εἰωθὼς» εἶπε καὶ ὁ Πλούταρχος (παραμυθ πρὸς Ἀπολλών. 2 σ. 102α). Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ μεταφορᾶς ἐκφέρουσι τὴν αὐτὴν ἔννοιαν πολλαὶ παροιμίαι ἄλλων λαῶν. **Ἰταλ.** Col tempo e colla paglia si maturano le nespole = μὲ τὸν καιρὸ καὶ τὸ ἄχερο ὡριμάζουνε τὰ μούσμουλα (Pitrè III σ. 361. Πολυπληθεῖς διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. αὐτ. 360-1 καὶ παρὰ Giusti 275. Pasqualigo 269. D. II, 736 καὶ σ. 517. La Calabria X σ. 26, 99. Archiv. per le tradiz. popol. 1898 σ. 452, 43). Cu lu tempu e cu la pagghia ogni fruttu si matura = μὲ τὸν καιρὸ καὶ μὲ τὸ ἄχυρο κάθε ὀπωρικὸ ὡριμάζει (σικελ. Pitrè III, 360). Cu lu tempu si fannu li ficu = μὲ τὸν καιρὸ γίνονται τὰ σῦκα (ἐπίσης, αὐτ.). — **Γαλλ.** Avec le temps et la paille, les nèfles mûrissent (Littré λ. nèfle. Διαλεκτικὰς παραλλαγὰς βλ. παρὰ D. II, 736). Avec la paille et les temps se meurissent les neffles et les glands (Leroux II, 245). — **Καταλ.** Ab tèmps y palla maduran las nesplas = μὲ καιρὸ καὶ ἄχυρο ὡριμάζουν τὰ μούσμουλα (D. II, 736). — **Ῥωμουν.** Cu vreme shi cu paie mushmulele se móie = ὅμ (Zanne 906). — **Ἀγγλ.** Time and straw make medlars ripe = καιρὸς καὶ ἄχυρο ὡριμάζει τὰ μούσμουλα (W. V, 555, 742). — **Ὁλλανδ.** Met tijd en stroo rijpen

Der Geizige ist nicht eher satt, bis er den Mund voll Erde hat = ὁ φιλάργυρος δὲν χορταίνει ὡς ποῦ νὰ γεμίση τὸ στόμα του χῶμα (αὐτ. 1461, 49).

ἀχρείαστος

1. Ἀχρείαστος δὲ σκιάζεται, γιατὶ τί χρεία ἔχει ;
(Κα. 927).

Ἀχρείαστος καὶ ὁ ἄχρηστος καὶ ὁ μὴ ἔχων χρείαν τινός. Οἱ τοιοῦτοι εἶναι τολμηροί, διότι οὐδὲν φοβοῦνται νὰ πάθωσιν, ἀφοῦ οὐδὲν ἔχουσι ν' ἀπολέσωσιν.

ἀχρεῖος

1. Τῶν ἀχρείω ἡ γιορτὴ
λίγον καιρὸ κρατεῖ.
(Β. 328, 629 [ὀλίγον]).

Βλ. μωρὸς 176, ψεύτης 28. Ἡ χαρὰ τῶν φαύλων εἶναι ἐφήμερος, διότι πρὸ τῆς παρελεύσεως πολλοῦ χρόνου δίδουσι δίκην τῶν κακουργιῶν αὐτῶν. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἰταλ.** Le allegrezze de' tristi duran poco = οἱ χαραῖς τῶν κακῶν λίγο βαστοῦν (D. I, 638). Le nozze de' furfanti duran poco = οἱ ξεφάντωσαις (γάμοι) τῶν κατεργαραίων λίγο βαστοῦν (W. III, 63, 350. Παραλλαγὰς βλ παρὰ D. I, 638. Pasqualigo 101). Le feste dei baroni le dura poco = οἱ γιορταῖς τῶν ἀπατεώνων λίγο βαστοῦν (βενετ. Pasqualigo 101). La fera dei balòs la düra poch = τὸ πανηγύρι τῶν πονηρῶν λίγο βαστᾷ (λομβαρδ. D. I, 638). Le alegrie dla cativa gent a duro pôch = οἱ χαραῖς τῶν κακῶν ἀνθρώπων λίγο βαστοῦν (πεδεμοντ. αὐτ.). — **Γαλλ.** Les calins n'ont qu'on timps = οἱ κατεργαραῖοι ἕνα μόνον καιρὸ ἔχουν (οὐαλων. αὐτ.). — **Νορβηγ.** Forviten verd inkje alltid fegen = ὁ κακοῦργος δὲν εἶναι πάντα χαρούμενος (αὐτ.). — **Σουηδ.** Den ondas glådie warar intet långe = τῶν κακῶν ἡ χαρὰ δὲν βαστᾷ πολὺ (W. III, 63, 350). — **Γερμαν.** Böser Leute Freud' währt nur kurze Zeit = τῶν κακῶν ἀνθρώπων ἡ χαρὰ λίγον καιρὸ μόνο βαστᾷ (αὐτ. Βλ. καὶ I

de mispelen = μὲ καιρὸ καὶ ἄχυρο ὡριμάζουν τὰ μούσμουλα (αὐτ.). — **Γερμαν.** Zeit und Stroh macht die Mispeln reif = καιρὸς καὶ ἄχυρο ὡριμάζει τὰ μούσμουλα (αὐτ. Βλ. καὶ 543, 435). — **Τουρκ.** Ζεμὰν ιλὲ βε σαμανίλε μουσ᾽μουσ᾽λὲρ ιρισ᾽ιουρλὲρ = μὲ τὸ καιρὸ καὶ μὲ τἄχυρό τους τὰ μούσμουλα ὡριμάζουν (Osman. Sprichw. 249. Decourdemanche 76. Morel 233).

ἀχνάρι

1. Ἀπὸ τἀχνάρι τὸ θεριό.

(Σύρου παρὰ Π. Σαρρῆ).

Πρβλ. νύχι 6. Ἐπὶ τεκμηρίων ἀσφαλῶν καὶ πιστῶν.

ἀχόρταγος

1. Ἀσύσταγος ὁ ἀχόρταγος.

(Κα. 854).

Ὅτι δεινὸν ἡ ἀπληστία, οὐδέποτε δ' ὁ ἄπληστος κορέννυται. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ὁλλανδ.** Hebzucht heeft nooit genoeg = ἡ πλεονεξία ποτὲ δὲ λέγει σώνει (W. II, 245, 1). — **Γερμαν.** Habsucht hat nie genug = ὁμ. (αὐτ.). Der Geitzige ist nicht zu erfüllen = ὁ φιλάργυρος δὲ χορταίνει. (αὐτ. I, 1460, 26. Βλ. καὶ 1463, 87).

2. Τἀχόρταγουν τοὺ μάτιν χουρταίνει του τοὺ χῶμαν.

(Λειβησίου παρὰ Μ. Μουσαίου).

Τὸ ἀχόρταγο μάτι ἀναφέρεται καὶ ἐν ἄλλαις παροιμίαις (βλ. μάτι 130). Χῶμα ἐννοεῖται τὸ τοῦ τάφου. Μόνος ὁ θάνατος καταπαύει τοῦ πλεονέκτου τὸ πάθος. Ὅμοιαι παροιμίαι: **Δαν.** Den gierrige faaer ikke nok før han faaer munden fuld af jord = ὁ πλεονέχτης δὲν χορταίνει προτοῦ νὰ γεμίση τὸ στόμα του χῶμα (W. I, 1461, 49). — **Ὁλλανδ.** Gierigheid is niet verzadigd, voor zij den mond vol aarde heeft = ἡ πλεονεξία δὲν χορταίνει προτοῦ νὰ γεμίση τὸ στόμα μὲ χῶμα (αὐτ. 1455, 61). — **Γερμαν.** Geitz ist nicht zu ersättigen, denn mit einem Karch voll Erden = ἡ φιλαργυρία δὲν χορταίνει παρὰ μὲ ἕν᾽ ἁμάξι γεμᾶτο χῶμα (αὐτ.).

1165, 17). Gottloser Leute Freud' währt eine kurze Zeit = τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων ἡ χαρὰ βαστᾷ λίγον καιρὸ (D. I, 638).

ἄχρηστος

1. Τὸ πρόβατο τὸ ἄχρηστο ἂς τὸ φάῃ ὁ λύκος.
(Βάρνης. Κρ. 30).

Ἡ τύχη τοῦ εἰς οὐδὲν χρήσιμου εἶναι ἀδιάφορος εἰς τοὺς ἄλλους·

ἀχωνάριν

1. Ἀχωνάριν ὁμοιάζει.
(Πόντου παρὰ Ἰωά. Βαλαβάνη).

Ἀχωνάριν τὸ χωνίον. Ἐπὶ ἀδηφάγων· διαρρέει δηλ. ἡ τροφὴ διὰ τοῦ στομάχου του ὡς ἂν ἦτο χωνίον.

ἀψὰ

1. Ἀψὰ, παπᾶ, τἀρχίνησες καὶ δὲν τὸ βγάνεις πέρα.
(Κα. 928)

Πρβλ. τὴν ἑπομένην καὶ βιάζομαι 6, βιαστικὸς 1. Ὁ ἐπιχειρῶν τι ὑπὲρ τὰς δυνάμεις του ἀποτυγχάνει, ὡς ὁ ἱερεὺς ὁ δι' ἐντόνου φωνῆς ἀρχίσας τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἀκολουθίας θ' ἀνακοπῇ, ἀδυνατῶν νὰ περατώσῃ αὐτὴν διὰ τοῦ αὐτοῦ τόνου.

2. Ἀψέα λαλεῖς τὸγ γάαρον, ἀψέα τὸν ἀποσταίνεις.
(Καρπάθου. Μαν. 276, 105).

Βλ. βιάζομαι 6. Λαλεῖς = ἐλαύνεις.

ἀψὺς

1. Ἀψὺ τὸ ξεῖδι καὶ ὁ μπότης ῥαϊσμένος.
(Κα. 931).

Βλ. ἀρ. 5. Μπότης, ὁ, ἢ μπότι, τό, πήλινον ἀγγεῖον (ἐν Ἠπείρῳ μετάλλινον), ἐν ᾧ θέτουσιν ὕδωρ, ἢ ἄλλα ῥευστά· ἐκ τοῦ ἰταλ. botte (βλαχ. botë, ἱσπαν. bote, γαλλ. botte).

2. Ἀψὺ τὸ ξεῖδι καὶ τἀγγεῖο σπασμένο.

(Κα. 932).

Βλ. ἀρ. 5.

3. Εἶναι ἀψὺς καὶ ῥάθυμος σὰν τὸ μουλάρι.

(Κ. 6'. 20 [μουλάριον.] — Νθ. 32, 204 [σὰν τὸν ἡμίονον.] — Β'. 37, 74 [ῥ., καθὼς εἶν' τὸ μουλάρι.] — Β. 70, 62 [ῥάθυμος. —]).

Ἐπὶ ὀξυχόλων.

4. Τ' ἀψὺν τ' ὀξεῖδ' τὸ σ'κεῦός ἀθε χαλάν'.

(Πόντου Ἐπταλ. 361, 115 [ὀξεῖδιν τὸ σκεῦός ἀχτε χαλάνει] — Τραπεζοῦντος. Ἀστ. Πόντ. 332, 312. — Ὄφεως. αὐτ. [ἀθε ῥαΐζ'.]).

Βλ. τὴν ἑπομένην.

5. Τ' ἀψὺ ξεῖδι τἀγγειό του βλάβει.

(Κατζιούλ. Ἐπίμ. 12 [Τ' ἀ. τὸ ξ.] — Κ. γ', 346 [Τὸ ἀ. ξ. τὸ ἀγγεῖόν του βλάπτει.] — Ἠπείρου. ΚΠ. ΙΔ', 241 [τὸ ξ.] — Κεφαλληνίας παρὰ Σ. Δ. Παγώνη).

Βλ. ἀρ. 12. 4. 6-8, δριμὺς 1, κακὸς 54-56, ὀξὺς 1, σκληρὸς 2. Ὁ ὀξύθυμος ἑαυτὸν μᾶλλον βλάπτει· ἢ ὁ κατεχόμενος ὑπὸ σφοδρᾶς λύπης φθείρει τὴν ὑγείαν του. Συνήθως λέγεται σαρκαστικῶς πρὸς τοὺς ὀργιζομένους ἐναντίον ἡμῶν, ἀδυνατοῦντας δὲ νὰ μᾶς βλάψωσιν. — Ὅμοιαι παροιμίαι **Ἀλβαν.** Οὐθουλ' ε κέκιε ἐνναιν' εσάιγ πρισ' = ἀπαράλλακτος (Hahn 151, 11. Κουλουριώτ. σ. 78). — **Σερβική.** ἀπαράλλακτος (Wuk σ. 279). — **Ἀρμεν.** Δυνατὸ ξεῖδι σπάζει τ' ἀγγειό του (Ausland 1871 σ. 403). — **Τουρκ.** Σερτ σιρκὲ γκαιντοὺ καμπινὰ ζαρὰρ εdὲρ = ἀψὺ ξεῖδι τὸ δικό του τἀγγειὸ βλάβει (Osm. Sprichw. 253. Merx 13. Decourdemanche 563). Κεσκὶν σερκὲ καπινὰ ζαρὰρ = δυνατὸ ξεῖδι ζημία 'ς τἀγγειό του (Μυρσιλίδης 307).

6. Τ' ἀψὺ ξεῖδι τὸ κουμνί του χαλᾷ.

(Πάτμου παρὰ Χ. Μαλανδράκη).

Βλ. τὴν προηγουμένην.

7. Τὸ ἀψὺ τὸ ξεῖδι 'ς τὸ ἀγγειό του βράζει.

(Ἠπείρου Ἀρ. 1906).

Βλ. ἀρ. 5.

8. Τὸ ἀψὺ τὸ ξεῖδι τἀγγειό του χαλάει.

(Μεγίστης. ΚΠ. ΚΑ', 324, 449 [Τ' ἀψὺν τὸ ξεῖδιν τἀντσειόν του γαλᾷ.] — Ἠπείρου. Δωδών. 155 [Τ' ἀψὺ] — Στερεᾶς Ἑλλάδος — Μισενικόλα Καρδίτσης παρὰ Α. Λαδιᾶ. — Ζαγορίου παρὰ Σ. Α. Χατζοπούλου [Τ' ἀ. τὸ ξ. χ. τἀγγειό τ'.] — Σωζοπόλεως παρὰ Κ. Δ. Παπαϊωαννίδου [Τ' ἀ. — τ' ἀ. δου μαραίνει.]).

Βλ. ἀρ. 5.

ΓΡΑΦΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

Τύποις Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ ἐν Ἀθήναις.

Στράτης Καλοπιχειρος ὑπὸ Στεφάνου Αθ. Κουμανούδη. Τιμὴ δρ.. 2.50

Ἀγγέλου Βλάχου Ἀνάλεκτα, τόμοι 2. Τιμὴ δρ. ..... 8.—

Φραγκίσκου Βερτολίνη Ἱστορία τῆς Ἰταλικῆς Παλιγγενεσίας κατὰ μετάφρασιν Χ. Ἀννίνου, τόμοι 2, τεύχη 8. Τιμὴ δρ..... 12.—

Leopold Schmidt ἡ Ἠθικὴ τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων μετεφράσθη ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Δημ. Ἰωαννίδου Ὀλυμπίου, τόμοι 2, τεῦχη 6. Τιμὴ δρ..... 9.—

Α. Σουχοβο-Κομπύλην ὁ γάμος τοῦ Κρεντσίνσκη. Ν. Γογὸλ Πανδρολογήματα· κωμῳδίαι μεταφρασθεῖσαι ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ ὑπὸ Αγκθ. Γ. Κωνταντινίδου. Τιμὴ δρ..... 1.50

Διονυσίου Σολωμοῦ Ἅπαντα τὰ εὑρισκόμενα. Τιμὴ δρ. 2.50

Λέσσιγγ Λαοκόων ἢ περὶ τῶν ὁρίων τῆς ζωγραφικῆς καὶ τῆς ποιήσεως κατὰ μετάφρασιν Α. Προβελεγγίου. Τιμὴ δρ..... 1.50

Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ὑπὸ Γουσταύου Φρειδερίκου Χέρτσβεργ μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Π. Καρολίδου, τόμοι 3, τεύχη 12. Τιμὴ δρ..... 18.—

Τὰ σύνθετα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ὑπὸ Γ. Ν. Τσερέπη. Τιμὴ δρ.. 12.—

Ἀδελφοὶ Ἰάκωβος καὶ Μανώλης Τομπάζης ὑπὸ Ἰακώβου Ν. Τομπάζη, τεύχη 2. Τιμὴ δρ. ..... 3.—

Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα. Ἑλληνική, λατινικὴ καὶ ἰνδικὴ γραμματικὴ ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι. Τιμὴ δρ ..... 8.—

Εἰσαγωγὴ εἰς τὰς Ἱστορικὰς Μελέτας κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεύχη 2. Τιμὴ δρ..... 3.—

Δρόϋσεν. Ἱστορία τῶν Ἐπιγόνων ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ἰ. Δελλίου, τόμοι 2. τεύχη 8. Τιμὴ δρ ..... 12.—

Εδ. Θόμψωνος. Ἐγχειρίδιον ἑλληνικῆς καὶ λατινικῆς παλαιογραφίας κατὰ μετάφρασιν Σπυρ. Π. Λάμπρου, τεύχη 3 Τιμὴ δρ..... 4.50

Ἀδ. Γασπάρη. Ἱστορία τῆς ἰταλικῆς λογοτεχνίας μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀγγ. Βλάχου, τόμοι 2, τεύχη 9. Τιμὴ δρ. 13.50

Ῥωμαίων Πολιτεία ἡ βασιλευομένη καὶ ἡ ἐλευθέρα ὑπὸ Σπυρίδωνος Π. Βάση. Τιμὴ δρ..... 12.50

Σαίξπηρ Κυμβελίνος τραγῳδία εἰς πράξεις πέντε μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς ἀγγλικῆς ὑπὸ Μιχαὴλ Ν. Δαμιράλη. Τιμὴ δρ..... 1.50

Ὁ ἀκάθιστος ὕμνος οἱ Ῥῶς καὶ ὁ πατριάρχης Φώτιος ὑπὸ Α. Παπαδοπούλου Κεραμέως. Τιμὴ δρ..... 1.—

Περὶ τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου μελέτη ὑπὸ τοῦ μητροπολίτου Ἀγχιάλου Βασιλείου. Τιμὴ δρ. 1.50

Ἱστορία τοῦ Ἀττίλα καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ κατὰ μετάφρασιν Σ. Ι. Βουτυρᾶ, τεύχη 2 Τιμὴ δρ. ..... 3.—

Ῥωσικὰ διηγήματα μεταφρασθεντα ἐκ τοῦ ῥωσσικοῦ ὑπὸ Παύλου Λέφα. Τιμὴ δρ..... 2.50

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΑΡΑΣΛΗ

ΤΕΥΧΗ ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΤΩΙ 1904

Ἀριθ. 220. Ἱστορία τοῦ Ἀττίλα καὶ τῶν Διαδόχων αὐτοῦ κατὰ μετάφρασιν Σ. Ι. Βουτυρᾶ. τεῦχος τρίτον 1.50

Ἀριθ. 221-223. Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γερμανικῆς μετὰ διορθώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου, τόμ. Α'. τεῦχ. πρῶτον, δεύτερον καὶ τρίτον, ἕκαστον τεῦχος 1.50

Ἀριθ. 224. Δρόϋσεν Ἱστορία τῶν Ἐπιγόνων ἐξελληνισθεῖσα ὑπὸ Ἰ. Δελλίου, τόμος Γ'. μέρος Γ'. τεῦχ. τέταρτον 1.50

Ἀριθ. 225-228. Ἀκαδημεικὰ ἀναγνώσματα εἰς τὴν ἑλληνικήν, λατινικὴν καὶ μικρὸν εἰς τὴν ἰνδικὴν γραμματικήν, ὑπὸ Γεωργίου Ν. Χατζιδάκι, τόμος Β' 10.-

Ἀριθ. 229-231. Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γερμανικῆς μετὰ διορθώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου, τόμ. Β'. τεῦχ. πρῶτον δεύτερον καὶ τρίτον, ἕκαστον τεῦχος 1.50

Ἀριθ. 232-235. Εἰρηναίου Κ. Ἀσωπίου Παλαιὰ καὶ Νέα, τόμ. πρῶτος. 6.—

Ἀριθ. 236-237. Ἱστορία τῆς πόλεως Ἀθηνῶν κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως ὑπὸ Φερδινάνδου Γρηγοροβίου μεταφρασθεῖσα ἐκ τῆς γερμανικῆς μετὰ διορθώσεων καὶ προσθηκῶν ὑπὸ Σπυρ. Π. Λάμπρου, τόμ. Β'. τεῦχος τέταρτον καὶ πέμπτον, ἕκαστον τεῦχος 1.50

Ἀριθ. 238-241. Τὰ νομίσματα τοῦ κράτους τῶν Πτολεμαίων ὑπὸ Ἰ. Σβορώνου. Μέρος πρῶτον Εἰσαγωγή, ἀπονομὴ καὶ καὶ κατάταξις.

Ἀριθ. 242-245. Μέρος δεύτερον. Περιγραφὴ τῶν νομισμάτων

Ἀριθ. 246-248. Μέρος τρίτον 64 πίνακες τῶν νομισμάτων. Τιμὴ τῶν τριῶν μερῶν φρ. χρ. ..... 100.—

Ἀριθ. 249-254. Ἡ Ὑγιεινὴ τοῦ Σχολείου ὑπὸ Γεωργίου Α. Βλάμου. 10.—

Ἡ παροῦσα συλλογὴ τῶν Παραδόσεων θ' ἀποτελεσθῇ ἐκ τριῶν μερῶν τιμωμένων δραχμῶν 20 (ἐκτὸς δὲ τῆς Ἑλλάδος φράγ. 20) καταβαλλομένων κατὰ τὴν παραλαβὴν τῶν δύο μερῶν.

Τῆς αὐτῆς Σειρᾶς τῶν ΜΕΛΕΤΩΝ ἐξεδόθησαν τέσσαρες τόμοι περιέχοντες ΠΑΡΟΙΜΙΑΣ (Τιμὴ ἑκάστου δραχ. 8, ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος φράγκα 8).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000107245